

એવેરીઓ

૨૦૬, સોળ સેમટા ૨૫, મુબાઈ.

समाप्तोच्युनी वृद्धिरथपरता भाव

—જાન જાન માર માસની બાધી મુલતને ૪ માટે છે જોળ વખત માટે કે જામ - બ્ય.

—કચ્છર ઉપરના ખાસ લાન માટે ૫૫૩૫૫ મળવું થા તે બખીયો પુલવડુ.

—આ બન્નુ ઉલ્લામાં છંતા છે તેમા છાડી ચર્ધી શરૂ નહિ વધતી જતી મેનારીને
પીરે આ બાવ ગમે તે ખખટે ફરી સારો વધુ માટે લખ્યા ચાડનર મળે

रमणीयगम गान्धनराम त्रिपाठी, प्रभास

समानोप-आदि, मोरार गो. ग. म. यान नगर २/०३, भि-५८८८८८, गिरगाभ, सुभा-८

આશ્રિતા દખના થાય છે—કેટોકેટોકાનથી

આખલા મેલીંગા વાડકાનુ વગર નદે છે

[illegible]

અમણા હિંદુસ્તાનના વખણાયેલા જાત કાળા કુરવાને

ਪੰਨਾ ੫੬੫

આ અથ મુજાના તથા શાની સુદ પાને લખાતા તે પાથ જ ની નિશા મુર નાં નં, નવ્ય
મિની બરાબર આગ્રહ પાથ જ નાં નથી આ કવય વાપરવામાં સહેલા છે સોમનાં ભરતો
મુખનાં મુખની છે, જેના પાને જ ને કીનાના સમો છે કીનાના કાના દયાં પાથ જ નાં

Messrs Navaratna & Sons Kulbadevi Road BOMBAY

૬ આજુબાજુ આરોગ્ય સમાચારોની તોલ લેવો.

જ્યારે બુવો ત્યારે

કેવું નવું જ.

હજારે જાતની છાપના નવી નવી મન મોહ- પ્રીતિજનના ધાયનો
છાપના હોય અગત્યના હોય તે એ નખત અમારુ જામ
તથા ભાવ જોઈ જસો એટલે તમાને સતોષ થશે. તમા ધાયણી મોન
વીને વાંચો પણ અગત્ય જ નહિ.

મળવાનું કેવળ :

શા દુલ્લાસ પ્રીતિજીલાલ, અને ગગવાન છાપનાનું બુનુ અને
જાણીતું મથક, નં. ૩૫૪ કાલબાદવી ગેડ, મુંબાઈ.

કેમ જન—પણ પ્રમતુ મગર મારે તો હ

કેમ જન—મગરના જાતંતુગોને પુષ્ટિ આપે છે

કેમ જન—જાણે ચરી પાનાઅમાવે છે ને વાળને જ ન
બધ ઉગારે છે

કેમ જન—આખો વિસ મગર મારી કરનારાએને ખાત
ચાલિત આપે છે

કેમ જન—સુરતા તથા માગર્લ મારે, સારી રીતે નાગર
છે મિત્ર જોડીનીનો રૂ. ૧, પાન્ટેજ, બુનુ

અમેહિન્દુ શું છે ?

અમેહિન્દુ—લુનાનીતની ભૂતોની ચોના રોગો મદા છે

અમેહિન્દુ—ગાદી વિગેરે લગ્ન રોગો ઉપર અદ્વત રીતે કાયદો આપે છે

અમેહિન્દુ—આ દર્દી નામનીચેના જ વખતમાં સુખિ અર્પાયે છે, તાન,
અગમિ શ્રેષ્ઠ વિગેરે સારી રીતે દુઃખ છે.

અમેહિન્દુ—આ દર્દી પીળા દુઃખ જરૂર નાપરતુ
દર્દી મીલીનો રૂ. ૧૦૦ મેડિમ પરગેતા આનો નવ લુદા

કનિસાજ નોનનાથ મેન, ગરનનેટ પ્રીતિમા હો કર, ન
૧૮/૨ અને ૧૮/૨ અનિતય ગેડ, કલકત્તા.

મુંબઈના સુપ્રસિદ્ધ ઝવેરીઓ.
 ઉત્તમ કારીગરીના અનેક નમુનાઓનું પ્રદર્શન !
 મોહનલાલ એન્ડ કંપની,
 દરેક પ્રકારના સોના, ચાંદી અને ઝવે-
 રાતના મનપસંદ ઉત્તમ દાગીના
 ળનાવનાર ને વેચનાર.
 નં ૧૯૭-૨૦૧ શેખ મેમણ સ્ટ્રીટ,
 ગણેશવાડીની સામે, મુંબઈ.

આનંદ અને સ્વતંત્રતા

મોડમના માથાકુટુરતુ માથુ સેવન સારાથી નાળકો દરેક જાતની
 બીમારીઓથી તેમજ માતાના અપચદી મનાદરેક વ્યાધીથી રક્ષણ આપે છે તે સુ-
 નિરોગી સતાન.

માતાને માથો આનંદ અને ખાતણીમાં નથા ફરવાની છુદ ને સ્વતંત્રતાનો
 સાચો હુકમો નથી કે કિમત હોય તેવાનો ૨ થી ૫ પાવ તમારી પી ખચ છુદ

મચ્છર, માકડ, તથા ચાચડના જીલમ અસલ હોય
 તે,

અમારું અન્ડી મોરફીટો ઓઈલ વાપરી તેના ત્રણથી મુક્ત થાઓ
 ફક્ત શેખ ગીર્ધા ગરે નદન હપ્તો યોળી સુઈ ગહેવાથી ઉપદરી જનુઓ પાસે
 ફરફી શકતા નથી મેલેરીયા તેમજ બીજા અહુરી તારથી જયનાનો યોગ્ય
 અને ખાતરીપૂર્વક ઈલાજ છે કે કિમત ને ચોસી ફા, થી પારેજ જુદ
 એન્ડસ, મગશુ કમણ,
 પી ફુજી ઈન્ડિયન કોમ, પી ન્યુ મેડીકલ હોલ,
 Feb. 19, રીવીથેડ, અમદાવાદ કમર્સિયલ બિલ્ડીંગ, લાહોર

૨૦
એમબકિત ગ્રંથમાળાનું પ્રથમ પુસ્તક.

માને જ મગાવો ! ચિત્રદર્શનો. આજે જ મગાવો !

યુગગતના લોકપ્રિય કવિ ર ન્હાનાનાર્વ દન્કેનિટ્ન આ નવું પુસ્તક તૈયાર છે

૨૧
પ્રસિદ્ધ ભગ કવિ ગવિન્દનાથના એક અત્યુત્તમ પુસ્તકનો અનુવાદ.
(રવિયાશુની કે નામા કે ની જી સારે)

વિશ્વભારતી.

અનુવાદ :—શ્રી હીંગવાલ હુગ્ગનનદાસ ગાપાત્રા, શ્રી એ
નિમત્ત કપીઓ એક, પોરબેજ લુ

૩
લોકપ્રિય મરલવાર્તાવલિ

ત્રીજુ પુષ્પ

સૌભાગ્ય દેવ.

દો આનાનો રહેમ મોકળી મગાવો

૬
લોકપ્રિય સરલવાર્તાવલિ

ચોથુ પુષ્પ.

અખંડ યુગલ.

ચોથ દિવસમા બહાર પડશે.

છુટ્ટ નંદક દોર્લ આનો, બાગપુ પૂના - એક કપીઓ, પોરબેજ સંદિત
વધુ વીગત માટે લખો

મોતીલાલ શામળદાસ શર્મા,

૧૦, સેન્ડરસ્ટ્રોડ, હુઆર્ડ

સ્વ. ગોવર્ધનરામ માધવરામ ત્રિપાઠીકૃત

નવી આવૃત્તિ તૈયાર છે

સરસ્વતીચંદ્ર

ભાગે ૪ થો.

સરસ્વતીનું મનોરાજ્ય અને પૂર્ણાહુતિ.

[૧૯૨૦.]

મૂલ્ય રૂપીઆ સહાડા પાંચ.

સરસ્વતીચંદ્ર	ભાગ ૧ ભો (સાતમી આવૃત્તિ) ૩ રા	} ચારે ભાગની કિંમત સનાથા રૂપીઆ.
	ભાગ ૨ ભો (પ્રતી આવૃત્તિ) ૩ રા	
	ભાગ ૩ ભો (ત્રીમી આવૃત્તિ) ૩ રા	
	ભાગ ૪ ભો (ચોથી આવૃત્તિ) ૩ રા	

મળાણુ ક્રમાંક ૧. એમ એમ ત્રિપાઠી એમ કંપની, પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ, મુંબઈ

૨. રમણીયરામ ગોવર્ધનરામ ત્રિપાઠી.

મોસરજી બી.જી.સ, મીરઝાપુર, મુંબઈ નં ૫.

૩ અને મેં પ્રસિદ્ધ છુપ્પે ને.

તમારું બાલક નિશાળમાં કેમ ચાલે છે ?

આ પ્રશ્ન આજના બહુ વિવાદો વચ્ચે પડ્યો છે અને એથી જણાય છે કે પોતાની સતતિના આનંદિક નિયંત્રણ માટે, માળાપ કેટલા બધા આતુર, રહિ છે પણ તેસાથે તેમની શારીરિક અપૂર્ણતા એ કેટલી જરૂરી છે એ કેટલા સોદા માળાપ નિનાદે છે ? તનદુરસ્ત અને સુદૃઢ સુદૃઢ અસ્થિ, એ જ દેહીના બહુ જરૂરી તરવો છે અને જનતા મોજશોખ કરતા એ વધારે અગત્યના છે એ વહવાની વી જરૂર રહી છે ? માટે જ શરીરના અવયવો નરાનરની નુનાપામવાના અને એવું જેથી થાય તે વાત દેશના ઘરેલુ બાળકે અમજની મિષ્ટો ?

તમારું બાળક દાઈ પણ જાતની શારીરિક ખાડખાપવાળું હોય તો તમારા ડાક્ટરને મળીને એની એ નિર્ણયો વધે નહિ તે માટે તરત અમારે સાંજે જીવવા માટે લેતા આનંદો

અમારે આ દરરોજ અવાલાબ લેવા કેટલા બધા અખ્યાન્ય માણસો આવે છે તે જોવું હાય તો એ- વખત અમારી ઓફિસમાં પધારો તો છેકનામાં છેલ્લી શાવ પ્રમાણે તૈયાર કરામાં આવેલા વીજળીના અને મરીમરીના સ્વનેથી- મનુષ્યોની એના અમે કેટલી કર્ગએ છીએ તે જો તમને પૂરેપૂરા ખ્યાલ આવે એવી જાતની બધી વ્યવસ્થા તમને મનોમ આપે, એ રીતે જનાવીય

ખાંડખામણવાળા ફેક્ટ દરદીને તેને નષ્ટ અને જરૂરી પૂરેપૂરી સનાદ આપના માટે એના ખાસ અનુમતી અને ચાલાક ડાક્ટર હમેશા હાજર રહે છે એટલે-એથી જની પાડીને શરીરના અદના અપે દોગો અને તેના મૂળ તરને પારખી સકાય છે વધારે રીતર માટે મળે કે વળો

કુપરીન્ટેન્ડન્ટ, ધી હેન્ડર આરથો પીડિક એન્ડ મેડીટા-કલેક્ટરીક, ફિરિટીટુશન, (એન પાંચેલની કપની) લેમિંગન રોડ, મુબાઈ.

અનુભવગત વાક્ય સત્ય પ્રિયદિત ચચત્.

સ્વાધ્યાયાગ્રામ્યસન સૈવ વાદ્યય તથ ઉચ્યતે ॥ મ મી ૧૦-૧૫.

કુસ્તાક રદ મું.]

અનુભવાગી, ડ. સ. ૧૮૭૧.

[અ. ૧ પો.

તત્રી-ગા. અમાલાય છુવાખીનમ જાની, ખી. એ.

રા. ચન્દ્રસેકર નર્મદાસેકર પડ્યા, ખી. એ., એતએત, ખી.

પ્રકાશક-ગા. રમણીયરામ ગોવર્ધનરામ ત્રિપાઠી.

વિષય.

વિષયાતુકમણિકા.

૫૮

૧. સન્તન સતુ આગે-આવો કા વ

રા. જ્ઞાનાનાન દનપતરામ કનિ, એમ એ

૨. નિરેકન

રા. ચન્દ્રસેકર નર્મદાસેકર પડ્યા ખી એ, એતએત ખી

૩. પ્રભુ જે પળ જેમ ગળાવે તેમ તે ગાળની રે કાવ

રા. ચન્દ્રસેકર નર્મદાસેકર પડ્યા, ખી એ, એતએત બા

૪. નાગપુર કૌમિસ એક પ

ગા. મનસુખનાન આ મા મા મામ્પર, ખી એ, એતએત ખી

૫. ગાધીજીનો જય કાવ

રા. વિક્રમજય ચમેષ્વર આવસેત્રી

૬. નાગપુર કૌમિસ

ગા. રમણીયરામ ગોવર્ધનરામ ત્રિપાઠી

૭. વેદાન્તનુ વ્યવહાર અવરૂપ

રા. કલ્યાણજય જેઠાભાઈ બક્ષી.

૮. જનીબાઈ એક સાકન જો-કનિ

રા. કલ્યાણજય પીતામ્પર સા ફેરાસરી, બંદિટ-અંદ-જો

૯. ગજલસ મારો સૂતો કાવ

ગા. જનાન પ્રભાર

૧૦. અભિજ્ઞાન શુભલા નારિકેના ભાપાન્તરા અવતોકન.

ગા. રતિપતિરામ ઉદયમતમ પડ્યા, ખી. એ

૧૧. હંગેગીનુ પુનડજીનન

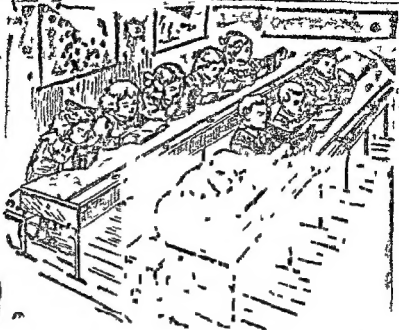
રા. મુલુલાન રમણીયનાન મજમુના

૧૨. પ્રસ્થાનવેકલ

૧૩. હુ, અગ્નિ ને મિત્રમંદવ [કે છે. ૭ સાઈ]

વારિક લનાજમ રૂપીઆ છે,

હિન્દુ મોન અહાર ગીવાગ એકે કે મહાકામાત નુકે અકની દિમત હેસ આનંદ આ વવાજમ સરમાનમા જ લેવામ આવે છે,

તમારું બાલક નિશાળમાં કેમ ચાલે છે ?

આ પ્રશ્ન આજકાલ બહુ વિવાદનો યથા પડ્યો છે અને એથી જણાય છે કે પોતાની સતતિના માનસિક વિકાસ માટે માળખા કેટલા બધાં આત્મરૂં છે એ બાબતે તેમની શારીરિક સંપૂર્ણતા એ કેટલી જરૂરી છે એ કેટલા યોગ્ય માન્ય છે એ વિચારે છે અને હવે અને સુધારા સુધારા એ બધીની બહુ જરૂરી પડ્યો છે અને હવેના મોજશોખ કરતા એ વધારે જગતના છે એ કહેવાની થી જરૂર પડી છે ? માટે જ શારીરિક અભ્યાસે જરૂરની સુવિધાઓના બંને એવું જોઈ શકાય તે વાત દેશના દરેક બાલકે જાણવી જોઈએ.

તમારું બાલક કેઈ પણ જાતની શારીરિક ખોડખાંચણના રોગો નો તમારો ડાક્ટર ને મળીને એની એ નિર્ણયતા વધે નહિ તે માટે તરત અમારે આ જરૂરી ઉપાયો લેવા માટે લેતા આવડે.

અમારે આ દરરોજ અવાલામ લેવા કેટલા બધા અખ્યાનધ માણસો આવે છે તે જોઈ દોષ તો એક વખત અમારી બાલકોમાં ધ્યાનમાં તો છેલ્લામાં છેલ્લી શોધ પ્રમાણે તૈયાર ગામા આવેલા વીજળીના અને કારીગરીના સવનોથી મજબૂતી એવા અમે કેટલી છગીએ છીએ તેની જમને પુરેપુરે ખ્યાલ આવે એવી જાતની બધી વ્યવસ્થા તમને સતોષ આપે એ ગીતે બતાવીશું.

જોડખાંચણના દરેક દરદીને તેને કમકમ અને જરૂરી પુરેપુરી સનાહ આપના માટે એના ખાસ અનુભવી અને ચાનાક પ્રક્ટર હોયેલા લાગુ રહે છે એવું જોઈ છબી ખાડીને શારીરિક અભ્યાસ સુખ રોગો અને તેના મૂળ તરત ખાખી સકાય છે વધારે વીગત માટે મળે કે લખો.

સુપરીન્ટેન્ડન્ટ, ધી હેન્ડ કોમરથો પેડીક એન્ડ મેડીટા-મલેક્ટ્રીકલ
ફિઝિયોથેરાપી, (એન પાવેલની કંપની) લેમિંગ્ટન રોડ, સુબાઈ.

अनुद्वेगकर वाक्य सत्य विरहित नवरा।

काम्याग्राम्यसंग सौ वाक्य तप उच्यते ॥ भ नी १५-१५.

मुद्रा २६ लं.]

अन्युत्पत्ती, छं. म. १६-१६.

[अ. १ लं.]

तनी-रा. अंभासाय पुदाभीनाम जनी, भी. अ.

रा. चन्द्रशङ्क नमदासाय पञ्चा, भी. अ, अतमेव. भी.

प्रमाण-रा. -मल्लीयसम गोवर्धनसम विपाही.

विषय.

विषयानुक्रमिका.

५४

१. सन्तन सद्ध आरो-आरो अन्व

रा. अंभासाय वनपनगम उमि, अम अ

२. निरेक्ष

रा. चन्द्रशङ्क नमदासाय पञ्चा, भी अ, अतमेव भी.

३. प्रभु ने पण जेम गणाय नेम ते नागनी र का पा

रा. अ इलक्ष नमदासाय-२ पञ्चा, भी अ, अतमेव भी

४. नागपुर क्रिमि. अ. पत्र

रा. मनमुपतान अंभासाय भास्तर भी अ, अतमेव भी

५. गाधील्लो जय अन्व

रा. विरसय यनेपर आवमर्षी.

६. नागपुर क्रिमि

रा. मल्लीयसम गोवर्धनसम विपाही

७. वेदान्तनु व्यवहारा स्वर्प

रा. कल्याणाय जेहासाय अशी.

८. जनीपार्थ अ. साकत ली-अरि

रा. अंभासाय पीताम्बर स इरामगी, अंभर-अंभ-यो

९. गन्तव्य भूदो सुतो अन्व

रा. जनादन प्रभारक

१०. अभिज्ञान शकुन्तला नाटिका सापान्तरो अन्वराउन

रा. रतिपनिसम विषमसम पञ्चा भी अ

११. लोरील्लु वनवल्ग्वन

रा. मुल्लुसाय रणुजाय मन्मथदा

१२. अन्वारावलोच.

रा. लु, सन्वा ने मित्रमाल [के. छं. देमाई]

वार्षिक वनाजम उभीआ छ,

हि-सोन अहारे शीवांग योह अ. अंभासाय-मुद्रक-अ. कनी विमन देस मन्वा.

आ अन्वाराय सा-मातर्मा न सेवान आवे अ.

તમારું બાલક નિશાળમાં કેમ ચાલે છે ?

આ પ્રશ્ન આજકાલ બહુ વિવાદનો થઈ પડ્યો છે અને એથી જુલુપ છે કે પોતાની સતતના માસિક નિઝાસ મારે, માળીપ કેટલા બધા આતુર હો છે પણ તેસાથે તેમની શારીરિક સપૂર્ણતા એ કેટલી જરૂરી છે એ કેટલા થોડા માન્ય થયા છે ? તનદુશ્વર અને સુદૃઢ સદૃઢ અન્યથા એ છુદ્ગીના બહુ જરૂરી તત્વો છે અને છુદ્ગીના મોજરોંખ ડરતા એ વધારે અગત્યના છે એ વહેવાની શી જરૂર રહી છે ? માટે જ શરીરના અન્યથો યતનરોંશી નુનાપાનુ નુના અને એનું જેથી થાય તે વાત દેશના દરેક બાલક મહામજલી કોલેજે

તમારું બાલક કોઈ પણ જાતની શારીરિક ખોડખાંપણુના હેતુ તો તમારા ડાકટરને મળીને એ બે નિર્ણયતા વધી નહિ તે માટે તરત અમારે-લા જરૂરી ઉપાયો લેવા માટે લેતા આવળો

અમારે લા દરરોજ આ લાભ લેવા કેટલા બધા સખ્યામધ માણસો આવે છે તે જોડુ હોય તો એ વખત અમારી ઓફિસમાં પધારશો તો 'હેન્ડનાર્મ' હેલ્થ મોધ-ક્રમાણ તૈયાર કરનાર્મ આરોગ વીજળીના અને કારીગરીના સુધનેથી મળ્યોતી સેવા અમે કેટલી ફરીએ છીએ તેની તમને પુરેપુરો ખ્યાલ આવે એવી જાણની બધી વ્યવસ્થા તમને સતોષ આપે એ રીતે બતાવીશુ

ખોડખાંપણુના દરેક દરદીને તેને વ્યવસ્થા અને જરૂરી પુરેપુરી સનાહ આપનાર્મ માટે એના ખાસ અનુમતી અને ચાનાક ડાકટર હમેશા હાજર રહે છે, એ સ-રેથી છમી પાડીને શરીરના અદ્દના સુપ્ત રોગો અને તેના મુળ તરત પાગળી મકામ છે વધાર વીમત માટે મળે કે લખો

પુ પરીન્ટર, ધી એન્ડ આરથો પેટીક એન્ડ મેડીટા-ઇલેક્ટ્રીક, ફિન્ડીયરન, (એન પોવેલની કંપની) લેમિંગ્ટન રોડ, ન્યુ બાર્ક.

અનુલેખક વાક્ય સત્ય પ્રિયદિન ચ વત્.

સ્વાધ્યાયાગ્રામ્યસન સૈવ વાલ્મીકી તપ ઉચ્ચતે ॥ મ ગી. ૧૦-૧૫

[૫૫૫ ૨૬ મુ.] જાન્યુઆરી, ઈ. મ. ૧૯૨૧. [૫૫૬ ૨ જો.

તત્રીન્દ્રો અમાલાય યુવાખીનમ બની, બી. એ.

રા. ચન્દ્રશેખર નર્મદાશર પદ્યા, બી. એ., એનએલ. બી.

પ્રકાશક—રા. રમણીયરામ ગોવર્ધનગમ ત્રિપાઠી.

વિષય. વિષયાનુક્રમશિકા.

૫૪

૧. સન્તન સહ આયો-આયો કા પ

ગા. ન્દુનાનન હનપતગમ કવિ, એમ એ

૧૫

૨. નિરેદન.

રા. ચન્દ્રશેખર નર્મદાશર પદ્યા, બી એ એનએલ બી

૩. પ્રભુ જે પળ લેમ ગળાવે તેમ તે ગાળી ૩ કાન્ય

ગા. ચન્દ્રશેખર નર્મદાશર પદ્યા, બી એ, એનએલ બી

૪. નાગપુર કૌંસે એક પત્ર

ગા. મનમુખવાન આ મા ૧૫ માર્ચ, બી એ, એનએલ બી

૫. ગાંધીજીનો જન્મ કાન્ય

રા. વિશ્વરાવ યેતેશ્વર આશવસ્તર્થી

૬. નાગપુર કૌંસે

ગા. રમણીયરામ ગોવર્ધન ૧૫ ત્રિપાઠી

૭. વેદાન્તનું વ્યવહારુ અર્થ.

ગા. કલ્યાણગ્ય જેઠાભાઈ બરી

૮. જનીબાઈ એક સાડન ઓ-કવિ

રા. કાલાભાઈ પીતામહરામ દુરાસરી, મંત્રિશર-મંદ-સો

૯. નાજલસ મહારો મૂલો કાન્ય

રા. જનાન પ્રભાશર.

૧૦. અભિજ્ઞાત શત્રુના નાશકના જાનાન્તરે અવગો.ન

રા. નિષનિગમ ઉચ્ચમરામ પદ્યા, બી એ

૧૧. હોગીતુ દુનિજીવન.

રા. મુલુનાન રજીઓનાન મજુદાન

૧૨. અશ્વત્થામકંઠ

૧. ૬૬, સપ્તાને મિત્રમંડલ [૬૬ છો, રંગાર્થ.]

વારિક લનાજમ રૂપીઆ છ,

હિન્દીમાં અહાર રૂપીયાજ તોલ. ૩. મહારામાત સુરક અકની મિમર દેસ માન્ય.

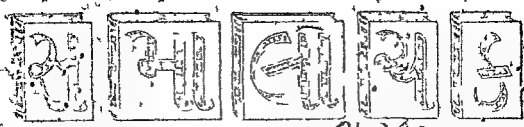
આ લવાજમ સરઆતમાં જ લેવાની આવે છે

આહકોને બે બોલ.

સમાજોચક આ બધી એના છઠ્ઠીસમા વર્ષમા પ્રવેશ કરે છે માસિક મિત્ર જે આજ એના આઠમા વર્ષમા પ્રવેશ કરે છે એ વર્ષો ભરિયાન એતો ધૂણો ખગલ સમય એવો છે, અને એની આર્થિક સ્થિતિ વિપ્રતિબિંબ ખગલ મળી જાય છે એવા સમયમાં પ્રકાશક તરફ મેં ધર્મસ્તોત્રથી એને બની શકે તેટલો આભાર લેવા આપીને તમારું છે ન કહે ગયે વર્ષો એનું વવાજમ વચારતું પડ્યું અને સમયો એકી દુની પડી એથી મળેને ધણો આનંદ થયો હતો પરંતુ, 'અબની ઇન્જ'ને માન આપીએને પણ એ કરતું પડ્યું- પશ્ચિમમાં માસિકના અમ્હારા આહક-પત્રોએમા નિરાતા ઉત્પત્તિ થઈ અને આહકને તો નવું નીજમ ભારે પણ પડ્યું એથી નવા નથી એમનો આભાર- રીતે પત્ર મલકવાનો દુઃખ થયો છે અમ્હો ને સર્વ સાધકોએને આ અહીંની માહલીએ છીએ જાર મળેને બે દુનીઆ વધાનાતા અપવા જેટલો ભાગ એ આપી શકેને એવી અનુદેશ આપતા છે છતાં ધણ જેમને એની અનુકૂળતા ના હોય તે પ્રથમ છ માસના મહાકાવ્ય અને પછીના છ માસના અઢી રૂપીઆ માહલી આહક તરફે ચાલુ મહેજ એવી અમ્હોને આજ્ઞા છે. હવે લક્ષ્મીબેન નારનાની જરૂર નહિ પડે એનું અમ્હો માનીએ છીએ અને સતેજો બનાવતા તેમ આહકોની સખ્યા વધેથી અમ્હો વધારે ઉત્સાહપી કામ કરનાર નવાર થઈશું સમાજોચકમા હવે ચિત્રો આનંદ નથી એ એ. કૃષિાદ અઢી પાસે આપી છે તેની સર્વ શરિયાતના મૂળ નમળી આર્થિક મિથિતિ છે આહ. તરફથી જેનું ઉત્તેજન અમ્હો સમાજોચક દુની અચિત્ત થઈ શકેને અને એ કરવાનો અમ્હારે નાન વિચાર છે, આનું નથી આપણું જાણીતા વિદ્વાન વાતરથી નારા અને તિષ્ઠ જેણે નિયમિત રીતે લખાતા આગે બોલેલાના સેરિય અને ઉચ્ચ ભમિત દુની આપણી દષ્ટિ પરને રત્ન કવાના પ્રયાસો થયે

આવા અમ્હો આજા રાખીએ છીએ કે જે આહકોએ માનના નવનું નામ છે અને જો ની નેતે ઉત્તેજા આપી મહાતા ધનમા ઉત્પાદકો બે અમાવાચકની સમીપે જોઈએ વદર કમો નીત આહકો જેમ જેમ નવન જને તેમ નવ અવધાન વાતર હોવાની ભેં કરવા પ્રેરણા

પાલેય ની આયિમિતતા એ પ્રખ્યાતાઓમા જન્મ નામ ના આસારી છે. ઉવનની બધી મોસારતમા આ માન ન પણ વરી છે ત્તા એ આપી દર કરવાના પ્રયત્નો આનું જ છે ગેરસી બાની આપણુઓ સકલ કે નહિ ન એનું સમુદાયરતા જ નથી. આહકોની કુશળતા ઉપર અમ્હો નિશ્વાસ છે

21, 240

પુસ્તક-૨ મુ,]

નવચંદ્ર, ૧૭ મે ૧૯૨૦

[૨૫૨]

મનન સહુ આવો-આવો :

તેમ-ગ હાતાવાવ દવપનરામ રનિ, એમ એ

આવો-આવો, મનન સુ । આવો-માવો :

આવો-આવો, આવાગીત ગાવો-શાવો

આવભર્થા, યોવનભર્થા, યુવનભર્થા

આવો-આવો યુન

યુગેગ યોગમ્ ઓપે, દશા દ્યો તમમ્ લોપે

હૃ-હૃ નયોતિ ગોપે આવો-આવો

આનનશર્મા મોનનશર્મા, વિન્—

કામ સમો ધ્વજ હૃદે, નિરાશા નિ રક્ષા ખૂટે,

આશાને મનિ-૩૩ આવો-આવો :

આશનશર્મા યોવનભર્થા, વિન્—

આબ નુ નિશાન વર્ધમ, મેનવકિન પી આ લોમ,

અન્ન વહે રોમ-રોમ આવો-આવો

આશભર્થા, યોવનભર્થા વિન્—

વેળા — ૧. ચન્દ્રગૌડર નર્મદાશકર મડા, બી. આ, એન.એન. બી.

સ ૧૯૨૧ ના જાન્યુઆરી માસથી "મમાલોચક" નું જ્ઞીસમુ ૫૧ રાં થાય છે. કોઈ પણ પરિસ્થિતિના પોતાના જીવનમાં પચીસ પાંચ પૂર્ણ કરવા એ ટકાવની રીતે કોઈ પણ પત્ર માટે અભિનંદનને ચોખ્ખા બાજત મણી શકાય. દરેક રીતે નિશ્ચયની બનાવી છે એવી જે પ્રતિનિદન પરિસ્થિતિમાં ગુજરાતના મામિકોને પોતાના જીવન દેખી જાય. તે પરિસ્થિતિમાં તોળા રાતકનુ અપહિત અસ્તિત્વ એ એવી મહામિત્તિ છે કે તે માટે જોઈએ અભિનંદનો અપાય તેટલા એકા એ એરી સાપેક્ષ દૃષ્ટિથી જોઈએ તો તો અનંદાગી સદ્યતા અથવા વિદ્યતાથી તદ્દન અતત રીતે કેવળ પચીસ વાતો અસ્તિત્વ પૂરતે જ મહાસતોયો જાત ।" "મહાન્સતોયો જાત ।" એવો મહારોપ અમ્હું મચીને મૂખીએ નહાં કાઢી પોતું ન રાખાય, અને અમ્હારી 'રૂપકોસન' ની ગુજારતવાદીમાં અમ્હારી જન સર્વ વાજમે કોપિ વેદાય પગ્નુ જે ગજનગામી આરો અમ્હારી દૃષ્ટિ સમક્ષ સંદર્ભના રહે છે અને અમને પ્રતિપક્ષ વધારે ને વધારે ઉચ્ચ જવા નિગ્નત પ્રેમ કરે છે તે અમને એમ નિર્ણયરતોળી થયા કે તેમ નથી એટલાજુએ ગુજરાતને જગતના નિગ્ન સાકાંમાં નહાડી મોડી રામે લરી ખીજો પાળી પાડી હૃદયેગમે સર્વથી આનંદ તંતા સમયેમાં સમયે તારા તરીકે જોના જખ્યા દરીએ, અને મહામા ગાધીજી જેનાના મહાસાદમે સ્વાધ્યાસ અધિનરીએના અધ્યાયારે સાથે અહિંસામક અનંદમતો ગ્રપૂર્વ ઉદારમોડે જગતની પ્રજાએને દર્શાવી ઉક્ત જખનાની સિદ્ધિની આસા આપી રથો છે એમ જોઈકે જોઈએ, અને ખીજી માનુથી શરૂઆત કરનારે ૫ રાજાએ એના વરદીયો અભિનંદન આપ્યું આત્મમર્તાપમા નહાડીએ તો ખીજા બનાના તો કીટ પાપુ હાનરકકનાના-Spang 17 11-એ ૮-૮-૧૦ ની રાગીએ અમ્હું નથી અવિવેચ આત્મમિના અનુસાર કે અનંદ આત્મમર્તાસાના પ્રેમી અમ્હો તો માત્ર વિષયપાતી સમાલોચક જિને, ૫-૧ સના બાજતનું પાન જન હોય કે જગત

[illegible]

રાજાની ન્યુજર્સાતની કાચીનીના અનેકશીય નિદાવનોએ પ્રેમ કર્યો મેલ. એ નવે
 દેશનો જનશે તો તે દિશુમા જે કાલે થઈ શકે તે કળ્યા રજી પશુ આશા રાખીએ.
 રિપે, આ પ્રસંગે જે દરનાધારીએ છિએ તે નો માત્ર અન્નારા જણોનો રીકાર પેતા
 "જે જે નામે મુકુરે છે તેમા એક 'સમાનોયક'નો ખ્યાલ ઉપજાવત ર સાદોમક મુલ્ય
 સદ્ગત, શ્રીયુત બજારોઈ ફોટો ૧૬ કામગીરનું છે, અને બીજું ને ખ્યાનતું અમલક દરના
 આકાશકનની મેલસે એન એમ ત્રિપાળીની કનની છે શ્રીયુત મણિવાન ઝગાગમ બ
 અને શ્રીયુત ઉત્તમવાન કેલવનાન ત્રિવેદી એ જે શુજરાતના પ્રતિનિધિ લેખકોના નામે નવી
 પદ્ધતી સમન્ધમા, મુકુરે છે "સમાનોયક" ઇ મ ૧૮૮૫ મા ત્રિગામિક ઉપે અભિનયમા
 આનુ અને ઇ સ ૧૬૧૩ ના ડીસેમ્બર સુધી તે સ્વરૂપે રજુ ત અગસામા 'સમાનોયક'ની
 પ્રતિષ્ઠા ગ્યનામા શુજરાતના જે પ્રસિદ્ધ લેખકો હતા તેમા તત્રાએ ઉપગત શ્રીયુત ગોવિન્દ
 રામ, શ્રીયુત મહાપ્રભામ, શ્રીયુત ગેનનગમ ત્રુપારામ પશ્ચા શ્રીયુત તનમુખગમ મન મુખ
 રામ ત્રિપાળી, સ્પર્ધિત્રેમી ગે પ્રુષોત્તમ ત્રિશામ માનજી વગેરે હતા આ અને બીજા જે જે
 સદ્ગુણોએ "સમાનોયક"ની શુજરાતનુ નયમ પમિનુ જામનિક પત્ર બનાવવામા પોતાનો
 દિલ્લો આપેના છે તે સનો અન્ન કચ્છપૂર્વક ઉપકાર માનવાને 'સમાનોયક' આ પ્રમતો
 લાગુ પેછે ' ની મુખરણુ બો ત્રણસી. ૧૨ એ નવમુખિત મમાન છે અમ મહાનિ મિ દન
 વચન છે, જે વચન અગદાર બનનમન છે

ઇ મ ૧૬૧૪ મા "સમાનોયક" ત્રિગામિક મની માસિ. નનુ અને પેતાન
 અમાણુમા અનેકદેશીય અને લોકોએ જનુ આથી માણકોની મખ્યા રનામાનિક રીને ની
 અને તે ઉપગત લેખકોની મખ્યા પણ નથી ઇ મ ૧૬૧૪ થી ઇ મ ૧૮૦૦ ના અ
 સામા તનીરહે બે નવી અભિજોના નામે મુનામા આ પ્રાસતકાન ગ રમણીપરામ
 ગોવંદનરામ ત્રિપાળીના લાયમા આનુ પરિચિતિવતાત્ બેમાથી એક ત રી લેમ ડી પાસે રી
 અમા રાખવામા આવે તેનુ એકસ જુ દીર્ઘ નથી ફરી ગળ્યા અને તે ઉપરાત બોડ બોડ
 મુરેશીઓ ન.પે ૪ ગઇ છે, છતા જે એકનિનથી ગ રમણીપરામ પોતાનુ જાયે કતા
 આવા છે તે માટે હેબને અલિન દા વટ છે એક લગે રીને ગી. ૨૨ થામા અ
 નહો વપમુહોપનિ " જવી પરસ્પ પ્રગવાના અપરાધીનથી એમ અગદે માતાએ છિએ.
 લેખકો આજે આ સખ્યામા મહુ નથી અને જેઓ છે તેઓ પશુ મામિકો મહેનેજીએ
 જેટલું વખતા નથી તેથી આપણા મામિકને એકસરખી ઉની જુનિમાના બનુવત ને રાખે
 મુરેશી છે ગા જનનવ હાલાન પશ્ચા, શ્રી ગમનગવૈ કલ્યાણગવ મહા ઉત્તમ
 કેવનાવ ત્રિવેદી, રા કલ્યાણ ૧૫ જેવાબાઈ બલી, રા હિન્નનાન મહેલજી અભરીવા,
 રા નનાથ કેમનાથ દેસિલ, ગ બો ડિન્નાવે રતનગવ દીવેશીવા. પ્રુષોત્તમ ત્રિશામ
 માનજી, રા, રજુજિત ૧૫ વાવાબાઈ મહેતા, ડા હરિમુસાદ નજીય દેમાઈ, રા, દનેયાંવ
 માખેલાવ મુનશી, શ્રી કાન્તિલાન ધ્યનમાન પશ્ચા રા જાનુ કે વાનિ, ૧. તનુમન

દવાસમનો. અશુરેદ ૧-૪ એન એન ત્રિપાળી એન ક પતી, મુ. ૧૯૨૧

આત્મારામ મોરદર, ગ. આકાશન અમલદાર દવે, રા. ચેષ્ટાચાલ ગોવિન્દનાથ રાહ, ગ.
 ધનસુખલાલ રૂપચાલ મોરેલા, ગ. મણુલાલ જમનાગમ દવે, રા. પુષ્કરરાવ જ્ઞાપર્મનરાવ
 મહેતા, ગ. નીલપતિરામ ઉલ્લભરામ પથા, રા. કુમાર અચાણાદ દેસાઈ અદિ-જે જ્યોતેક
 નેપથકાએ, અને ગ. ન્દાનાનાથ દનપતિ મ કરિ, ૧ લલિત, રા. ખમરદાર આનિ જે, કારિ-
 જોએ "નમાયોયક" માસ ઉપર ઠંઠા સાત વર્ષામાં ઉપકાર કર્યા છે. તે સર્વેનો 'સંમો-
 જોયક' આ પ્રમોગે નાણુસીદા કર છે જાપાનાની અને મોવનારીની મુકોડીઓ અનેક
 અને મોહી લાના છતા, 'નમાયોયક'ને રધાકે ને વધારે નિયમિત, આકારક બો ઉપયોગી
 જાનાડાના જે પ્રવાસો, જરી છે હેમની ડુણુસ ગુજરાત કર કરને બેની અન્ને આશા
 રાખીએ છીએ

પ્રભુ જે પણ જેમ ગણાવે તેમ તે ગાળવી રે.

લેખક-રા. ચન્દ્રશંકર નર્મદાગકર પટ્ટા, બી એ, એવએચ બી

(કામણુ દીને છે અવખેના ત્હારી આખમા રે-એ લય)

પ્રભુ જે પણ જેમ ગણાવે તેમ તે ગાળવી રે,
 છ દગી મહાવવી રે

પ્રભુ

ઠઠી હર્ષદુવાગ ફટે, કઠી શોડરદિ ના ખૂટે,
 પ્રભુકૃપાઓ સમજ સર્વે મમતાથી ગ્વીડારવી રે,
 થકા ધા-વી રે

પ્રભુ

કઠી રનેદીઓ સર્વે ભગથે, કઠી ચનુ ધગ ખાવા ધાયે,
 રનેગીનગતિ-રનેગીશન્યતા પ્રમુચીવા મહુ માંડુવી રે,
 કેના એ જામુની રે

પ્રભુ

કઠી પૂર્ણ, આરોએ મ્હાનો, કઠી રોમપથાગી લાજો
 શુભ દેશુ દુર્ગા દનાયક પજુ મનોદદા સ્થિર રાખવી રે,
 ધીરજ ધારવી રે

પ્રભુ

ઠઠી ચાન્ત ને કઠી તન્ગી જનસરિતા ઓઠેરગી,
 નિમો વહેના વટેણુ પ્રમાણે જનિ મનની વાગવી રે,
 છ ગી મ્હાનવી રે

પ્રભુ

}

જે રાજકોટમાં પાંચેમી મમનો,
 નિમિત્તે
 તા ૧૯૭૧-૭૨

નાગપુર કોંગ્રેસ : એક પત્ર

સ્વતંત્ર અને પ્રવાણ ક્રમતા

ભાર દર્શિયે,

તા ૧૦-૪-૨૧

શ્રીમદ્ બાલકૃષ્ણનકર,

નિ મુનાર્,

તમ્હારો તા ૩-૧-૨૧ નો પત્ર મુખ્ય થયો. આપના લાગેલી અને સારીરની સુવિધાને અભાવે હૃદય સમજાય એના પ્રમાણની સમજી હાન પડે એનું મનુષ્ય શયિ થતી નથી. પરંતુ અમે એ જાનની એક અનેરી મગ્ન છે. તેમાં અમારે આપણા પ્રિયજનને આપણા ભાવો જીવી ગઈ એના આત્માઓને-પત્રો વખતના દોષ છે. ભાગે હૃદય અનેગા ઓનન્દ બોલે છે *It is a pleasure It is a recreation It is a Duty It is a Joy*. હવેના કલકલ અંદર પડ્યાવરણ થાય છે. વીજાના દહકા તારો પત્રો જગતે છે. આત્માનો અનેરો પ્રસાદ પત્રો પાડે છે-તમે કમળ સકળા કે તમને પત્રો નથી લખી શકતા તેથી મને કેટલું લાગતું હતું-ના, મિલા નો *School boy* થા. આવે છે એટલે આ કથેન મિલા નહિ તમારું નમ્રે પૂછો જો. કૌએમ જોઈ-કેની નાગી-કૌએસ જોઈ-કેને નથી જોઈ-એના આત્માનો એક આરિવાન જોયો, ખીને ન જોઈ-શ મો તે દેખાડનાનું કામ આપણા પ્રજાણ મિત્ર નહિ હાનના કાથના રતુ-કૌએસ એ *deliberative body* કે *demonstrative* જનમે એના નોંડે. તો કૌએમ એટલે મળી મદાનમા એમ જ સમજે છે ગાંધીથી વિરુદ્ધ તે જોતો નહિ મના કે આધીના રિયા થી વિરુદ્ધ ઉચ્ચાર એટલે જ્વં શ પ્રેમનો અભાવ કૌએસનો આ *demonstrative* આત્મા ને જોયો. ગદ્યા દેશમાં થતું હશે અને આપણે ત્યાં મળુ થાય છે એટલે તદ્દમાર્થ સત્યાનારા વળગે એવું જાનીન હ તાગના ઇચ્છોના કીડ પત્ર પ્રમજનનું આ *dialectical* દોષ, દેશની મેનામા જદ થયેના નેતાન પ્રતિ આટલે તિગરાર સામા પડશે *dialectical* ના પોઝીટીવો એમની દેશની અર્થિ આગ્રહી વૃત્તિ સામી *democracy* ને પાવને ખરી નહિ જાય હુ કે આ *passing phase* છે પાણી અતિશય ડહાળાયા હોય ત્યારે એન જ ઉપર, દેખાય નિર્મજા પાણી ઉપર આનતા વાન લોગે. તે ઉપરથી પાણી નિમજી જ નહિ થાય, એની આશાવીનતા નહિ એવું અત્યારે પ્રજામા મહાત્મા ગાંધીના પ્રતાપે કમ ઓરી જનશક્તિ આવી છે નહિ, મેટ્રાની ભૂમિ *soils* થી જ ભરપૂર હા. સમાન જમીન ઉપર આનતા, અભ્યાસનાગને તે આપરી લાગે, પણ ને જ ભૂમિમા જનશક્તિનથી જાને ખીજ-મી જવારે મુન્દ ઉઠાન રચાય ત્યાં તે આ માને કેની કાંઈ-આની કંઈ જાદામી-દર્શન-અંજાન વાકુ-ન-૨ (૨૧, જાવેરી-ન-મૃત) ૨-૮-૦ એમ એમ ત્રિપાડી એ-૩ ક પ

એતિહાસિક દૃષ્ટિથી, કેમકે ઉચ્ચ-ગણ લાખના વિધાસથી આ *demonstrative* સાબિતી
 ને બાની લઈ કે બાકી મ્હારે માટે કેમકે સમાધાન નહોતું. મહાત્મા ગાંધીજી ને
 પોકારોમા મ્હારે હૃદય નાચતું ન - હવે શીલુને "રોમ" શ્રેમ" કરીને બેસાડી
 નેનાના પોકારો સ્થાને મ્હારો આત્મા નડ ઉડાવતો હતો લાનખાવાના મરિમા અપરીવા
 ભાષિક બેસતોને પ્રાપ્તથી દૂર કરે તેની મડપમા ગળેથી બેનીની વ્યવસ્થા જે સેના વસ્ત્ર
 હતા તેથી મનમાં ઉડા નિશ્વાસ આવતા હતા પ્રજાનો આશ મડપ તરફ એટલે તો બહેત
 વળતો હતો કે સમારને આઠ વાગે-૭ વાગે જમ્યે તો પણ સારી રીતે સમજાય એવું
 સ્થાન નહોતું મળતું વિચારશીન પુરુષોને આ માત્ર આઠ કરાકરું બધીખાતું કેમ ગમે? એ
stage હું પસાર કરી ગયો હોઈ એમ લાગે છે માત્ર *Subjects Committee* મા જ
 મ્હારે સ્થાન હોતું બેઠકએ, પરતુ તે તો ગાંધી, મહાત્માની નીડ આગળી ઉંચી કરીએ તો
 જ કદાચ હેમના કાગિલાગીના પ્રમાદથી પ્રાપ્ત થાય આવી ધિનિમા મ્હે કોમિસ નોઈ અને
 નોઈ નહિ એમ ન જુદું તો ખીજું નુ કહી શકું.

આ કોમિસ હિંદુસ્તાનના ઇતિહાસમા અમરણીય રહેતો પ્રજાની સ્વનિર્ણયની લગભગ
 મુદ્દા આખરે સ્પષ્ટ મળેલા પ્રજાના નેતાઓએ ઉદાહરણ છે મહાત્મા ગાંધી પ્રમુખના
 મુદ્દા છે-હિંદના નનાતેની પ્રજા બનાવે છે હિંદને પોતાનું સ્વમાન કયા છે તે બુધીશ્રીએ
 સિખાયું છે, શિખવે છે, હિંદને પોતાની રાજિતનું ભાન કરાવે છે, હિંદને નવી તાણી અર્પા
 છે મિટિલ સત્તાનતથી છૂટું પડતું પડે તો તે માટે પણ હમે તૈયાર છીએ એ ભાવનને
 પોષ સુસ્તક કે રાષ્ટ્રીય પરિષદમા મહેલી જ વેળાએ થયે છે મિટિલ સત્તાનતની સાથે
 કે મિટિલ સત્તાનતથી જુદો-આ ભાવનના સાક્ષાત્કારમા હિંદનું ભાવિ કેવું લખાવાનું છે તે
 વિશે મનમાં ને અનન્ય છે અને ગ્રેશે પરતું ગમે તે બોલે મિટિલ સત્તાનતથી છૂટું નહિ
 જ પડાય એ *Providential dispensation* મા હવે પ્રજાને શક્તિ નહિ જ રહે
 આપણે કેટલાં વેળાથી આગળ વલીએ છીએ તે આપણે પોતે સમજી શકતા નથી. પ્રજા
 જરૂર માત્ર હુદિની તીનતાથી કે રીનસુરીના પોતાના ઉચ્ચવાવાથી થવાનું નથી એમાં
Prejudices અને *prepossessions* ને મળી સ્થાન છે અને તેને નાઈ જેવું તેનું નહિ.
 આવાન અને પ્રતિવાદાતો નિયમ પ્રજાના નહિ ન અને અસ્તને થવું લાગ્યું પડે છે-આપણે
 પ્રજાનું હુલાઈ છે એનો આત્મા ચીંતેલો છે અને તેની વખતે ને જે કંઈ પગલા ભરે તે બધા
 હુદિની સુદમ આગળીમાયો અગાધર્ષ જ હોવા બેઠકએ એવું કહેનાર ઇતિહાસ સફળ રીતે
 નોંધેલો છે એમ કહી શકીશ મ્હારે હૃદય પ્રજાને જે અપમાન થયું છે તે સાખી
 શકતું નથી અને તેથી ગાંધીજી તરફ રાજે છે હાલુબર એમ પણ ચર્ચા જાય છે કે પ્રજાના
 ઉદયને માટે, પ્રજાની સ્વનિર્ણયની માટે લાખો મનુષ્યો કપાઈ બાધ તો પણ શું! જ હવે
 મિટિલ સત્તાનત-એની પ્રી-સુદી જે પ્રજાના લોહીમા વહી પડી છે તે આટલી કાપ કેમ થઈ
 ગઈ છે? જન સર્વો માટે આપણે કે પ્રજાના અમાને આતર-ઓવરને આતર મિટિલ સત્તા
 નતથી બૂર્ણ પડ્યું પડે તો તેમ જુદું એ આપણે કોમિસનો-ધર્મ કે એ જન-ધર્મ-ધેતુમા અને
 પ્રજાના ઇતિહાસ. ૬ ૧-૮-એન એમ ત્રિપાઠી એન કપની, મુબાઈ

તે - ઈ શાપ લાગતું નથી માત્ર મહારી બુદ્ધિમા-અત્યાર સુધીના એકાદશના પ્રતાપે-આપ ની
 દ્વાનની આવડત આથે-શક્તિ, સારે-આપણે સ્વતંત્રતા કેમ મેળવી શક્યું તે ઉતરતું નથી
Once you begin the war, shall you retrace your steps ? ગાંધીજીના
 મન જેને માન્ય ટોણ તેને તો ભરૂંદરીએ કહ્યું છે નેમ

વિગ્ને પુન પુનરપિ પ્રતિદ્યમાના

પ્રારવ્યમુત્તમજના ને પરિચરિત્ત ।

એજ ચુત્ર અતુઅરતુ ૫૩-૫૩ને પ્રભના ઉદય માટે દીર્ઘદિનનાગા નેત્રાઓની જેટની જરૂર
 છે, તેની જ-તેથી વિગેર આવાગ્યકતા

‘ છે હમાગ હનમા ભારિ ’

જેરી પ્રકાશના તીર પુત્રોની છે અલાગસુધી પ્રભ મળખી મતી હતી, હવે પ્રભ પ્રિયિત
 પ્રભ સાથે પોતાનું બાળ અજમાવવા માટે છે ચાલનાનો યુગ તીની ગયો છે ‘ મદા ’ છે
 અને હું તરિંગ જે યુગનો ઉદય થયો છે આ સમય મને તો મનમય જ તો છે
 કોંગ્રેસદીના ‘ સારમા ’ તો મહાભારત યુદ્ધની-આત્મમળના યુદ્ધની-શરૂઆત જ લેખ રતો
 જુ ‘ આપ ની શક્તિની કોયી ધનાની છે ગાંધીજી નાવ કો મ્તે તાર છે તે જાણના
 હવે કાળી નહુ છે ।

Intellectual India is against Gandhi not because he puts before us
 the ideal of a free and liberated India but because that intellectual India
 feels the impotency of its power to fight successfully against the tyranny
 of the dictating British race India cannot be aloot now She has an
 international place and intellectual India has lost all faith in India
 standing out and maintaining its own against the great powers of
 the world It is this want of faith that is at the bottom of the contem-
 tuion of the Gospel of Providential Dispensation Let us be with
 the empire by all means—but no longer as slaves Is India's safety
 more dear to us than its self-respect and dignity? Are we prepared to
 preserve our safety by wagging our tail like a dog and becoming
 ready to dance with joss at every bit of morsal which our master will
 throw at us or make a show of throwing with evident indifference?
 No, no my dear C ગાંધી નાથ વરમરિયુજ નાથમે સ્વચ્છતા । Intellectual India
 shall have to take into consideration the intensity and direction of
 the feeling throbbing new India

હવેમા આ પ્રનાને ઉમિંગે ઉદ્ધવી
 તરી છે પાતુ બુદ્ધિમા, દર્શન નથી ઉતરતું કે સચ્ચેદીન વિનાશની, એકનાશીન, પ્રભ પ્રિયિત
 ગાંધીજીની પરીબીઓ સરખે કેમ નહિ જએ આ રાજા મહારી કોલેજની કેનામી
 આભારી છે ૫ એમ માનના શિષ્ય કે કે This is the birth of a new era

પ્રકાશના દ્વારે ૭ ૩ ૨-૦-૦ એન એમ ત્રિપાઠી એન્ડ કંપની, મુબાઈ

which carries with it the inherent elements of success. No power on earth can curb this spirit. The spirit which guided Latimer and Pildley makes the nation of a subject race. Intellect may guide the spirit but without spirit no nation can ever rise. Yes my heart surges with conflicting thoughts and emotions and I have to receive that Faith which makes you Man and not merely an intellectual animal.

પ્રમુખતુ ભાષણ સામયુ ન હતુ ડાઉસના રજો ત્યાં સુધી તેની ડાઉસ પછી મળી ન હતી આવી આવી નહાની અને ગભીર શૂનોની યાદી કરીને ડાઉસની કિંમત એકી કરવાની મને લેશ પછી પ્રતિ ૧૫૦ તેમ કરવાની મને જરૂર પછી વાગતી નથી. આખરે એક મેળવ્યું અને આજે વાન્યુ હિંદના આત્માને જે સખત આગ્રાન થયો છે તે નમ હૃદય વાંદોમા પ્રમુખે બતાવે છે જે નેતાને સુમેલી જ્યાં નીચના રોષથી ભારતના રાષ્ટ્રે સંકળીએ ત્યારે પ્રગતિ પોતાનું માન્ય બે વાનો લે છે એમ લાગ્યા વિના નથી રહેતું.

We cannot easily forgive much less forget the resolution of the Lords on Lord Finlay's motion to defend and even censure the will of our lords of the splendid beast General Dyer.

that Parliament is the sole judge as to the manner of each advance. It is nothing short of pretensions to a divine right to absolute rule over us. This claim is an insult to the nation of India and a fraud and a huge fraud upon their God-given rights and upon their rights admittedly as British citizens.

It is true but too painfully true, that his acts in no way breathe the liberality and wisdom of such occasional eloquent statements.

Armistice has reached and peace was within sight. But alas! the misfortune and the misery of British India began almost simultaneously and tragedy after tragedy overtook her. And here we are in a position without a parallel in the history of civilized mankind.

The one astounding fact that stands out in bold relief and underlies all these transactions here and in England is an unnatural feeling of contempt of the people of this country amounting to little short of a feeling on the part of the authorities that we, the people, are not and have by no means the existence of which feeling was powerfully exhibited as in regard to the claim of sacredness of the person of the Englishman.

No more annual budgets of resolutions by us is gone for ever.

સરસ્વતી મિત્રમણી ૨ ૨-૦-૦૦ એન. એમ. વિપારી એન્ડ કંપની મુંબઈ

'In the whole, the nationalists were well advised therefore in finally declining to seek and occupy a position where it might be said that they were responsible for the failure and not the fatal inherent infirmities of the novel system'

'Equipment and teaching staff being equal in extent and quality, there can be no doubt that purely nationalists without any control from the bureaucratic government would be a distinct advantage both individually and nationally'

'Let us not forget that the English exploiters non official much more than official, form a sort of moral master in India without a geographical limit'

૧૦, ૧૧ ઉપરની પરિપક્વ વય વડે નેતાના હુકમ થાય કેટલો ઉડે મળ્યા છે તે ઉપનાવાના અપકૃત કરી રચ્યા છે. હિન્દને પોતાનું જાણે પોતાને દાષે જ મળનારો જનમસિક્ક હજી છે તેનું અભિપ્રાયન ન કરી તે કહું છે. હવે શું કરવું એ પ્રશ્નનો ઉકેલ આપવાની સામે જે કેટલાં નિયંત્રણ દર્શાવ્યા છે તે મનન કરના જેવા છે. જનરલીના સમન્વય માનવસાની જ શીકે છે. મને વિશ્વાસ છે, કે હિન્દ જો નિયમ કરે તો તે પ્રાપ્ત પોને પૈસા મેળવી શકે. ઈસનનું અર્થશાસ્ત્ર અનુદાનની જગ્યાએ એમણે આધીજીની *movement* ને *Government by dictation* કહી છે. આમાં સ્વલ નથી, એમ નહિ કહું પણ આવી પ્રમુખીય કી નથી. આલોમા *dictation* નહિ હોય-નહિ હોતું. એમ જાણી દિધી કહી કાઠા આતો એક દાહજી યુદ્ધ છે અને તે પ્રસંગે દેવ જીને નેતા થવા માગે તો યુદ્ધ કેમ કરી શકાય? એવા પણ પ્રશ્નો આવે છે કે *private judgment has to yield to the dictates of public opinion* આ આમિ નથી, અથવા છે માન અને એટલું જ દુષ્કાર છે કે આ નિયંત્રણમાં પ્રમુખે *'to barbarise the people of India'* ના સ્વરો કેવી રીતે જાય? — ગાંધીજી !

પ્રમુખને હજી પણ *providential dispensation* માં પ્રદા છે. પ્રિવિડેન્સ સંતનથી હુકમ પ્રદાવાની નિયંત્રણી ભરે છે, એમ જાણ *foreign goods* ખોલવાં કરનારો અને અદિશ્તા એક્ટ્રેનેના હાથ નીચે ચાલના મારખનાઓમાંથી મનુષ્યો એવી ચેલાના આતુ પ્રવર્તે. રવાની બનાવવાનું કરે છે મોં દિશ્વય થાય છે કે જે શુદ્ધિમાં હિન્દ પોતાના અવાગીની ફેળવણી માટે પૈસા નહિ ભેગો કરે એવા અદિશ્વામ છે તેમાં પગદેરી માનના ગદિ કાં તથા મજુરોની હડતાન અને તેને અગે કરોડો રૂપિયાનું નુકસાન કરાવી, જીવવાની પ્રજામાં શમિ છે એવી અજાણ રહી રહે છે? અરવુ અત્યારે તો ઉનાવણમાં જેમ આતુ તેમ ચિત્તી દેહાણી છે. હજી કંઈ સમજાવું નથી હવે *'chameleon'* તો કનર નહિ આવે આપણે દિશ્વય કરી પડશે એટલું ચાકસ છે. રાજમાં જે સરકાર બેઠે સદકાર નથી કરેલા જે

મને તો પણ ગાંધીજી જેટલો અસહકાર નથી આવરવો. હવે આનંદી રહ્યું છે. મુદ્દિ ક્યાં સુધી મારે આવતા નેપથ્યે છે તે જાણું છે.

હામે મગુન પોતેચુ ત્યાંથી પીનામ અને સોગાપૂર તથા તુરવામા (મંડામા) કપનીનાંકામે જ્યાં વિચાર છે નહીં નહીં પાગ દરતા - મુઆરીની આખી મધ ખાશે નમ્દારી તપિયત એમ છે.

સરને રનુંદરમરણ તાગલે નમને રનેદવદન નખા પાં છે પન વખતો ને મારનગના

રોમાન મ.

શ્રી ગાંધીજીનો જય.

પેખક-૨૧ વિહલગય યજેથે આવમતથી.

પાસ ૧

મોહન મને જગાડી આનંદ દિલ્લી રે પોત-૨.

વેણુ મત્યની વગાડી ગબાર નાદવી જો -મોહન.

અખિન ભાગનમાં બનતાવી ભસની રે પોત,

અસહકારમાં બતાવી ચાવી અભયની જો -મોહન.

વીરહાડ તો વગાડી વિશ્વ પાપની રે પોત,

ગળના ગળાવી સત્યમિદના તી જો -મોહન.

દીવી મુદ્દ જનનંદમ તારી આનંદી રે લોત,

ગાંધી-ધર્મ-ગજા પૂરું પ મ પાવની જે -મોહન.

જીવન સાદુ, ઉનાઇ તો વિચારી રે પોત

નડ વિભન ને કળા સજી આચારી જો -મોહન.

અમ મદલાદ દિલ્લિમજા ભાવતા રે પોત,

ભડ ભગીચ ફવર-ગમ નાવતા જો -મોહન.

પૂણ પ્રકટથે છે જાણુ ભરત ભોમનો રે લોત

અસત્ય, સૂત્રીની અન્યાય તણા રોમનો જો -મોહન.

દિદ દેવામા દામ તો તમામ છે રે લોત,

રિદીવાન પુરનામ મહો માન છે જો -મોહન.

જાગલાણુ તો ઉદે થયો છે ભારતી રે પોત,

જ્યાં ઉદે થયા શ્રી ગાંધી વીર મહારથી જો -મોહન.

ગાંધીજીએ પોતાનું મનતપ્ત એ આજ દેશસમગ્રનું મનતપ્ત બતાવ્યું છે એનો ત્યાગી-
 થાનો વિચાર હતા એવું વ્યાજબીપણુ પણ જણાઈ આવે છે અને અમદને તો લાગે છે
 એ પ્રશ્નિતરફ રાકાની જ દૃષ્ટિથી બેનું એ આપણી દેશનિયતતા-ગમરતા છે અને કોતર-
 તિસ્કાર-જતાનથી એ દેશદાહ છે, અને દેશદાહ રાજદાહ પ્રતા વધારે વિહાને પાત્ર છે.
 પ્રશ્નિમા રાજ્યની મહાનહાની મના છે અને મનનુ-પાણ એ પ્રશ્નિમાં મહાદ બીજ સર્વ-
 માને નહિ એવી રીતે તેના માગમા નહા નાખસા નહિ એ છે.

નામનું ની ગમેસ એ અમારે તો ખબર જ સમજાવી બની રી કે પ્રથમ જોનાર-
 વર્ગે દેવળ અવ્ય જુનાં કે પ્રતિવર પ્રથમ નાના કળા પધારે ભારે મહામુ આ
 અધિવેશા લાય છે અમદને તો એથી અર્થ નથી લાગતું અનેમમા જનુ પ્રે ધર્મની માગે
 લહન કરવા પામ્ય છે હોનેસમા જનુ એ આપણુ નનનન આપણા દેશનો બો પાલ
 વધારે અગીનપણે રમજતા થયા છે એ ખરે જુમ ચિહ્ન છે.

દોષમે આ ના નવા જ મા મરણ બો છે ઉપર તે પ્રમાણે દેશનું જોનો
 આ વર્ગ મહારો ખચ ઉત્પન્ન થયો હતો બો ને રાજાભિ- જ હતું એ ભયમકિન પ્ર-
 રોનો મહારો આ નના રાજાખીય મુધારામાં અમન-રો થરાનો કે મગજની સાથે ભી-
 બાણધર્મી વરના મા બિનુ-તા ગમ્મો હતો કનકનની ગ્રામ પત્રી એવો લા ખનુ ગમ્મો
 હતો હવે એમ ની જરો અને દેશમા એ ગ્રામ મહાર મતભેદ ઉભા થઈ, દોષમે
 િલિન થા જરો જેનું અભાનાત વર્ગી જઈ, પ્રચક પ્રવચ થઈ જઈ મતભેદ નિના
 જમત આનનું ની અને મતભેદ એ પણ મધ્યાણુને જ આર છે એ પાત તો આમ જીવી જ
 જવય છે નમેમમા જ્યારે મતભેદ ન હતો કે મત વખતે થોડા તે કોઈ વખતે વધારે પણ
 એ મતભેદ ટળી જતો અને મેંસનું મર્મ પુરે થતું આ વખતે પણ એ જ હતું અને
 દોષમેનું લા પણ જ સહિસવામન રીતે પુરે થતું છે એ મતભેદથી જ થ થરતા જને.
 છુ છુગ એ મનથી જ મનમર સાથે આ દળીનળી પા છે નહિ જ એમને પોતાના
 દેશનો સાથે મતભેદ અસલ લાગે તારે નચના દેશનોને સરકાર સાથે મતભેદ
 અસલ લાગે એના ભય થો.

મોષમે પ્રથમ તો પોતાનું દેશ જ દેવ્ય છે એ ધ્યમ અને એવું વહ કે
 હિન્દી ભાષાએ નાનિતના અને ન્યાયી માવનાવી રૂપાંતર ગમ્ય પ્રાપ્ત કરવું.
 આ દેશથી દેશના ગેક બૂરમા મહારો ધર્મી-ય થઈ રવા છે અમદને મહામદ
 નથી કે એનું નુ લગ દરો જુ પુદ્ધિમાનો પુદ્ધિમા વિખસાવા અચના અનથો કરી
 કૃતિમ ભમ પ પડે તેથી જાન તો પામવાનો આમા નથી બૂનામરખોતે ભા નથી જડ અને
 તોજાનને આદાન ન્યાયી રીતે અને સાન્નિથી વિની પ્રમ પેતાના દેશનો મનવધી
 ગેમ કે એ દેશની માગણી સિવાય આ ધ્યમનો બીજો અય નથી સામાજ્યના એક અગ
 તરિકે હિ નાના જાઇ તનિક રહેવો ના પાડતું નથી આપી પરવજતાની બેડીમાં એ પ્રમ

ખીનને દબેગો માટે રાખી શકે નહિ અને તેથી ઇચ્છા કરવાનો પ્રયત્ન પણ અધિક નથી. જામા સિદ્ધાંતથી લુપ્ત થવાનો પ્રયત્ન નથી વિદ્યનની રાજ્યનીનિમા ન્યાય અન્યાય, ત્રાસ અને બુદ્ધિમતા કે અભિનુષી મેતાઇટ જેના ગદા ગદાના બાસ બાજના દોષ તે મોઝાદની નાખી સામ્બાલ્યની આ ભન્ય પ્રાસાને શુદ્ધ અને મુન્દર બનાવના માટેનો પ્રયત્નનો બંદાગી બધો બીધ પ્રયત્ન છે તેમાં હાથ હા અને ખુશામતને સ્થાન નથી સાધા ત્યનું એક અગ્ર સંકેત હશે તો આખું સામ્બાલ્ય બહેલુ મોડ પાતાળના ખુલ્લામાં કપાયે અનેપ થઈ જશે એ નિશ્ચિન રાત છે ગયા રીસેમગના છેલ્લા અકારીયામાં આમ દિવંતી રીટીય પરિપેટ ફેરવેલુ બધા ધ્યેય જોડેલુ હિન્ને માટે જોરવબર્ધુ અને પ્રતિષ્ઠાનાં છે તે કરના વિદ્યનને વધારે માનપ્ર છે હા જગતની માનદષ્ટિથી અને પશ્ચિમરાસીઓના જડનાના મન્યતની દષ્ટિએ જોના એ રૂને એવું નથી, પરંતુ એ જડનાં કષ્ટ અમગનાનો શિક્ષા જગત ચાને ત્યામુની બામવવા માટે લગ્ને આગો નથી મથરના રમ સાચે એ જડનાં જડમુળથી ઉખડી જશે એ નિશ્ચિન છે અને તેને સ્થાને સદ્મત્વાદ પ્રસારે કોંગ્રેસનું ધ્યેય હાપિ કોઈ કાગે રેગવી થકાય જ નહિ કે આ રેગવેલું નવું ધ્યેય જોડે જ છે એમ અમ્હે માની મગ્ના નથી ખગી નીને નના ધ્યેય ફેરવાયું નથી, પરંતુ એ ધ્યેય વચાગે નિશ્ચિન પ્રવૃત્તિમાં અને પ્રપટ્ટ લાડોમાં અમતુ ઝાપી બાસમાં લુપ્તાય છે એમાં કવિરોનો નેર નથી અને એ દ્વિઅર્થી પણ નથી સિદ્ધનનો માથ ઊડવો જ નેરેરે એવો જ તેમાં અથ નથી ન્યાય અને અન્યાય મળ્યુમાં સિદ્ધન જોડે દિવંતો સદ્કાર ચિગ્ગા રમે

આ ધ્યેય આમ સુ ગમ્યુ અને નુ નહિ તે માટે કોંગ્રેસમાં બદલા ધરો દનો અને પેલિન મ નમોહન માનવિનશ જેના દેશના સુબદ્ધ નમવીરનુ અન્ત કરણુ પણ આ ધ્યેય સ્વીકારવા વિરુદ્ધ હતુ પતિશ આજ માનીશ સાથે રહી લાક્યા નથી એ મહાદુ ખની વાત છે પતિજનો યોમ કૃતિમ ધી, પણ માયા અન્ન ગળનો જ છે આ એ મતને પ્રગી ચામ એમહુજે-દેશના ખીગ જોધી નિરુદ્ધ-મીકરેની નીનિ માટે એમને-એક માયા દિવંતી જનુ તરિકે-ખરે જ આપણે અભિનમન આ રીડુ

કોંગ્રેસ મહત્ત્વનો ખીગ દ ૧૨ અમદમ નો પસાર કયો છે અસદ્ગારના કાવધી, અને એની રીમને થી રેવાક જનો અખી ડભા છે એ દ ૧૨થી સચાનાસ ની જશે એમાં ભય થી રેવાક જનો રૂડ રવા છે કોઈ સમ્પારની મહામત્તાથી ડગીને, કોઇ દેમગી ખુટામન ખરી છદગીમાંથી રિખુટા ના પડી શ. નાની નિમવનાથી બીડ ખનીને, કોઇને એ જરતિ અરુકપ લાનની હાવખી કોઇ દીવદષ્ટિવાન જનો ના પડીનો પરિશ્રમ નિરુદ્ધ જનાનો જ છે અને વર્ષાપ્ર મધ્યરમા સંગડી બને એડી પ્રમિત માનવતાથી પ્રેરાઇને આ એસ એનાં કેટલાક અમજન પ્રયુષા એ હમ ઉપવા છે આમાં એમનો પેપ ધી, મતુષ જ્યોરે નિમવનાથાનેતાનો રહી ના નથી એમાં કર છે દિવંત એક આખી ની ઉપરલિના છે, એ - એક એમ એમ વિપાવી એક કપની, દુખાન

ચિત્રચગવન આચાર્યયો,
નારયુ ડી ગાધીય ચરિયદના પ્રમુખ .
[૧૦]

આજ થયેને દેકણે વધના જમ છે એની કોષ જ ના પાડી રહિ તેમ નથી દેસના એ મહેદા
આગેને આ જ છેવલું, સાવન અસદકા વાગે છે અને એ માગુ એલે સ્વીકાર્યો છે ગાનિયી
અને શ્રદ્ધાપૂરક 'સિદ્ધરથ' અસર મરમા લખતુ અને સાગ અને જનમેવા મરોની દીદાને
આપતુ યતન બનાવતુ એ પરિત્ર વર્મો આદેશ આગે કોંગ્રેસ આપ્યો કે વર્મના સુરોનું
પાકને ગને તેટલું મિશેન ગ્રમોલુમા સા કાષએ કરતુ જ બોધએ એની કાલુ ના કરેશે
તપસ્વીઓના તપોમય જનન ગધાયે માળી નેકના નથી અને તેના અને નાગો હોય છે,
તેમ આ અસદકારના ગગનુ પધુ છે આપણા સમાજની ધાર્મિક નીતિ એમની બધી મુ રક
અને તિમન બની ગઇ છે કે નહાને કેગરી એ આજ દુષ્કર જની મ્યુ છે અને જે યથા
અર્થિત જાગે છે કે ગામી જોડા જેના અગ્ર નેના બની રલા છે એમો હમી કલાડી સમા-
જમાં પોને દારને પાત્ર બને છે આ રિથિનિ કેગર રણાથી બરેની હોઇ, દુ ખ અને ગોક C પત્ર
રે છે એ હસનામાં કે કોષ અને નિરરકારનો વધા વરસાની કુમા રચનામા નથી પમાતી
પ્રતિના અને નથી થતી શુદ્ધ સાચી રેસનેના હુબા-ચરવાનુ હાથે તો સીએતુ છે એ જુના
જવાનુ નથી આ અસદકારને બો દોંગ્રેમે ચોરી સવના કરી છે કે નરી ધારાસભાએનો
ત્યા પુ ગ્રેવો, વિદ્યાર્થીઓએ મરદારી ચો મરકારની મદદ લેતી જગણીની નમ્યાઓનો ત્યાગ
કરેવે, બગેજ માવતો બહિ દાર કરેવો અને એની એરી એમા અનેક મત્તલા મો છે ધણા જનો
એની વાસ્તવિકતા તમ્ક યદાપુ ને દટિ રહે છે આ બધી વીગતોમા Cતરુ અને ને એમ
નથી, પરંતુ કોમ આમ અમલ રતો કરેવો ગરુકોમસના વીસ તજર દિ- જનોનો એક-
ત્રિત અનાજ-અભિગ્રાથ છે એની ગાલ્થી નો કી રકાય તેમ નથી દિ ના રાજીય પ્ર-
સ્થુમા ગગન અને પ્રજવચ્ચે આવો પ્રગ થયા પાને એથી સત્તાધિનરીઓ અને નવના
શુદ્ધિવાન અમર રોએ જર જ સિધુ એતુ નેઇએ

પરંતુ માનતો અગ્રિ કાર-તેમા ખાસ કરીને કાપેલા બહિ ૧૨ એ દેસના આર્થિક
નશ્વમા નિશાગ્રા યોગ્ય છે કરોગતી અખ્યામા પગેસ જેતું દન આથી જરૂર જ દિ- માં
સચવાઈ રહેને દિ-દી નનાવટની વસ્તુનો માટે નેત્રસુનો આગ્રહ ખગ જ છે પરંતુ જ્યા
નુરી આપણા દેશનેતો મા પ્રગતિમા યુગમા વ્યાપારમા અને કનારાસ રમા પ્રવિણ ની
નરિ નાગધી આ ખેલ પુરી ગીતે નો સિદ્ધ નહિ જ બધ રો એમ અમદાદ માનવુ એ
અવસ્થિત નુરિતિ, ઉદ્યોગની રચાપના એપણા દેશમાં જ્યાં સુધી પગલર થાય નહિ અને
ધનિકો અને દેશમેવકો દેસના સુનાનગને એ માન યોગ્ય આપે નરિ ત્યાગધી આપણે
વિનય ર જ છે પરંતુ વ્યાપારી સરનાઓ માથેનો અનદાર પડી, અને આજ નફાએ-ન
૯ ૧૯૧૬ નરિ જ નુશાએ જ્યાં સુધી આપણી સરથાઓને પગલર થયા પ્રથમ, હાવ આપ-
વામા આવે નરિ ત્યાગધી આપણી રચેનાના સુચુગા મિયા છે એક જાપાકાનો જ
ઉદ્યોગો મો મેને અગે જોતી દરેક ગામમાં આપણે પરંતુથી મગાવીએ છીએ ધનિ ત્યા
સદય આ બાબુએ ક્યારે રોજારો ર

મરના અને ચિત્રમ જ ૨૦૦૦ એ! એમ ત્રિપાડી એ ક કપનિ, મુખ

૭. નોથુ સાધન "યુગ્મયુગ્મ" એ લે નિગ્રામિની ઉપ દેશસા છે આ પળુ પાદ-
દારિક પ્રયોગા અનુભવમા આવે છે, જે ગાંડુ ગાય કરમે દોન તે મદ ના ઉમ્મ ને ગામ
પ્રમાણમા દેમે મોદાનમા સંગ મીધ સાધક મા છે

૮. ત્રુતિમા છેમ્મ 'નેદનાનાસ્તિ ક્ષિપ્તમ્' એવો બોધ છે તેમ 'સ્વે રાવિ મમ્મ'
એવો પાણુ મોધ છે આ બોધ નાકોનો અમ-નયથી નાનાપણમા એટલે દૃષ ભાનમા-
ભર, અને સમગ્રનામા-એમ પ્રાણમા-દે એવો સાર નીકળે કે આપણી ન-ગ્ર મામે
આ જગત્તા પ્રાણી (ભોખતા), પદાર્થ (ભોગ્ય વસ્તુ) અને લો (ભાગ્યશ્રમિ)
બધા કેમ થોગ અને કોઈ લાભે કામે લય પામતા જણાય છે ગા એ મધાનુ
એમ નેમા સધા છે તે જમત પ્રાણ તો સતત વણા જ કરે છે વગી
પ્રથ તાના વિષયો જે ના પામે કે તે બના છન્દિગમ્ય એવે સાનર હેર છે અને એ
સ્વેનુ એમ ને એમની અપેક્ષા સમ્યત છે તે તેનુ નિવિગ્ન નથી હોતુ પાણુ માન
લુક્ષિગણ હોત છે ચાન્ત જગતો અનાદિ માને કે તથા પ્રાણ રો તે અનત છે એમ
પ્રણુ મીદાર છે અને નાનાપણને મિથ્યા અણે કે તે નાત પદુ આમ વ્યવસ્થ થાય છે

૯. તથરમા જે શક્તિ અને શુભો નિ તિશરત થા નિવમાન તે જ ગણ સમિત
જીવોમા અપાણે પળ મના છે એવો મોક નિર્મિત જન મન્યો પણુ ૧૫ ૧૬ પ્રકર
કરે, અને સર ગ્ચીને-સમાજ આધીન-કે ત્યાં તેમા ઉા દેના નમતો ૧૨૩ પદ
જગત્પણનો અનુભવ થય છે ગા કાલપણુ સમાગી સમિત તેા સમ્યેની સમિતા
સાદ સ રાગી ૭ તા ધળી નિશેષ હા છે અને નયરે ૨ ૩૪૫ દાવગમ્ય સમો
અપાણુ દોન છે ત્યાં તેમના સમજ જ અતીન્દ્ર દોન છે તે દીર્ઘાયુ દોવ છે આમ
આખા જગતને આપીને જીવર શાશ્વત જો છે એ નધુન પણુ અનુભવગમ્ય થાય છે
કેમ નેશ્વર દેવગ જગતનો બૂતમાનો સાદો સરનાલો નથી પણ જેનામા સર્વ સ્વતંત્ર
કન સધા તેનુ તવ છે

૧૦. દુષ્સ સન આગમ ૧ ૩ અને તેમથી છગી સથન સુખ મેળવનાત સાધન
મન ઘન છે એવો વેદાનો નિર્ણય છે આ નિષ્ક્રમ એમાત અને અવલિત ગુપ્તની
પ્રમિ કલગતથા જ થાય છે એ અતિમ નિર્ધારિત પુરતો જ જાણ સર તે ન એની કષ્ટ
સમજ ના કે પંરતુ વેદાતનો મર્મ નિમયો વનદાર અને અપાણે નિર્ણય અને
સર્વો ૨ સનત નેદુ છે એનુ મને બમે કે કાલપણુ ૮ ૫ અને અનિષ્ટુ
અર કારણ રાધના તે નાનુ મોનુ અનન જ નીમગી અને કાલપણુ ગુપ્તુ એનુ જ
૧૨ ૧૩ ગે નાને જ આનમ પો નાદિયા સુખની સાધન થવે છે અનાત
સે ના જમામા ગાંડુ અંબલમા આવે કે આપણે મમ દોર નિરે જે દુશ્વળોયા ૮ ૫
અનુભવીએ છીએ તે મમ મોધ માટે પણ અચાનક થય છે એ દુશ્વળોયા સુખ નાનુ
અને ૫ ૫૪૦ કે અને તમ જમો ના અત રણ પેતાના ગર્ભમાં અગમત ૧૦ કનથા દીની

જનીબાઈ.

એક રાત્રીન શાસ્ત્ર સ્વ-કવિ

કેષિક-રા દાદાભાઈ પીતામ્બર ૧૫ રસમગી, બેરિસ્ટર-૨૮-૧૧

અમદાવાદમાં જન્મથી ૮૩ સાલિય પરિવ્રજ સ્વમ ન વિર્ભ ૧૮૪૮ ના અગસ્ટમાં થઈ
જન્મેથી પ્રાચીન શાસ્ત્ર સ્ત્રીકવિ જનીબાઈની જોગબ આપ્યા પછી તેની છુટક છુટક કવિતા
ગુજરાતી વાચકવૃન્દ આગળ રજુ કરવાની હાનસા 'અમાનોચક' ની ઇચ્છાથી સંદર્ભન પામી છે.
જનીબાઈની અમલે મગેરી સમજી દવિતા ધર્મસમધી જ છે એની બાતી સરળ પ્રસન્ન
નિઃજ્ઞે મધુરી છે વેદાન્ત જેવો મહન અને જ સ્વિય એલે સામાન્યજન સમજે એવી
ગીતે રસભગિન વર્ગ મા છે મીતામાત્રની કાચી લખનાર કૃષ્ણામાઈ, સીતાજીતે વિવાહ
લખનાર પુરીમાઈ, વ્રહ્મજ્ઞાની ગરીમાઈ, અને વડોદરાની મરાઠજી ગદ્યામાઈ એ બધીતી ની.
હરિયો છે એ ખરૂં છે મીરાબાઈને નામે ધણી ગુજરાતી દવિતા પ્રચલિત છે અમાર
મોનવુ એવું ક્રિડે મીરાબાઈએ મારાડી બો હિન્દીમાં જ કવિતા લખી છે આ વિષયે
નીજે પ્રસંગે ઓડીશ અત્યાર સુધી જન્મ્યાવળી બધી સ્ત્રી હરિયોમા જનીબાઈનું સ્થાન પ્રથમ
નક્કાનું મન થાય છે જનીબાઈની દવિતા પોતાના ધર્મના સિદ્ધાન્તોથી બંધ હોઈ તેમજ
વર્તવિત જ છે એ દોષથી તેનો રસાસ્વાદ લેતા પૂરે એમના ધર્મસમધી નાખે કહેવું
છે વાગે છે

જનીબાઈ શાસ્ત્ર દત્તી રામિમાર્ગે રહેવ અને ના નામ અમે કાગે ગુજરાતમાં ધણી
પ્રચલિત હતા મગામામા તો હાલ પછુ એની ધ્વજ ફરે છે સાનાન્યત્ર શાસ્ત્ર નામ
આજની જ ધણીને આજુમે ઉપજ થાય છે આનું કારણ એ મામના કેટલાક પધોમા
મળ થુલ વાકામિહાન્તોના અધને અન્ય સ્થ તેમની કિસઓમા-શાધીઓમા બુગાડો પેલી
ગયો કે તે છે બગાડોના સાડુ રચકુલ પગદર્મ અને વિવેકાનંદ રામી તેમ જ હાર
જેઓ સાત મુર્તિમાન નીતે જેના હતા તેઓ પછુ આ મા. અનુસરનારા હતા એમ
આપમે જાણીએ ઢિએ લે કે જૂ. જે આર્મમા વડુ અનીતિયાન અને નર નદિ હોય એમ
આપણી ખત્રી થા છે એ માર્ગની નિર્મા આ પ્રમાણે ગેગનાજી છે આ ધર્મમા મગાડો
પેડો નથી મળ નાનની ખામી અને અમુક અનુપાધિઓની દુર્વાનનાને અને વા ધર્મેમાં
પથમા બગાડો પેડો નથી કરા ધર્મમા મૂળના મહસ્વથી હનની લેત, દિયા, માધના વગેરે
થવું નથી પણ એથી મૂળ ધર્મ કનમિત થતો નથી આમ છે તેથી આ માગની પછુ
દત્ત નિર્મથી મીમાર્ગે કરવી છદ કે

શાસ્ત્રભગિનમાં જનીબાઈ જૂની ભૂમિમઓ માનેલી છે અને હરિયો દત્તરવો માનેવા છે
કેક નીચની ભૂમિમાં જે અત્યુ અધવા અને રેમા આવેના સાખ્યશાસ્ત્રના આ આગમે આર્મ
રેવનો સોડીમ નેરવના વ્યુદને અદ્ય મલ છે કે તેનાયો અની કાચી જે મિત કહેલા

૧૯૧૧ના કારણે ૨ ૨૦૦૦ અગ અને ૧૯૫૬, અન્ડ ક પર્લ, પુર્વાઈ

૧. છે તેના ઉત્તરના વ્યવસ્થાને વિદ્યા પૂ. અને મરોનમ બ્રિમિ-શુદ્ધિવાના મૂળને સિદ્ધિ-
 ૨. છે તેના શુદ્ધિવાના પ્રથમ પ્રવેશમાં પ્રથમ પ્રવેશમાં ગિર અને મૂળી-વિમ ૧૦૧ સમિતિ માટે
 ૩. છે આ મેં એક જાણ માળા છે અને સિંગ સિંગ દર્શિ. દુધી તેના મિલ જાણ છે
 તે આ એ મને એ- જે અને મિ. નથી એ મગ મીત્ હાલ જ નહિ આ
 નમનુ કે ત્રીજુ તન્ન અસિદ્ધિ કે છે ન્યમકાન છે આ તરન સિદ્ધિ અને ૨૧
 વિદ્યાર્થી રૂપન ઈશ્વર ખીને એક તરન અને કે શુદ્ધિવાનું પચિમુ તરન તે શુદ્ધિવા
 જે અસિદ્ધિ નેત્રમા ન્દમ મોળ હાઈ અમનુ પ્રાધાન્ય છે અને ઇશ્વરતરમા અમ્ ૧૧
 મોઈ હમનુ પ્રાધાન્ય છે સિવતરની રૂપ અને અરન એરી જે કાઓ છે ઉતર
 કદી ગરા તેમ રૂપ અને અરન બને કાઓ આ તરન નમિદ્ધાત જ છે આથી
 રિશ્વપ્રતીતિ તે સિવસમિતિનો વિવાસ છે અને તેથી સચ જ છે બાસમાન મન દેખીત-
 મુમ જા જે નથી આ પ્રમાણે સિવના વિવાસરૂપ જગત્ નિરવરૂપથી નીપણ બદ મન
 નથી પણ પોતાની મેળે જ બદ મુખ અને નિરમુખ થાય છે

મિત્રા સામા બન થની રાખારિ- ૭ સંકિતો ૭ આનુચ નુચરે માય છે અને
 તેથી જ ઉવચતન મનને બને અ પદ મરૂપને બને અ પદમન, અના ના
 નાનિ નિય ડના અનિય ૧૧મમ ૧૧મુ બને છે નિય તમ ડના અનુત ૨૬ છે, અને
 મનન છના પ તન થાય છે

વે નાન રાનમા આન કે મે બે રાગો માઓ છે શુદ્ધ મલન ને નિરપાધિ અને
 ૧૨૨ મુખને મોપાધિ પર તુ આમોમા આન ને સિવમિતિના અખ. એમથી સિવન
 થના રૂપને મુખો છે અમારી મોત તે સમ, મસારી અને બકિત મેમાથી એકે નહિ
 ને મિસ અને સિવમિતિના અખડ એમથી ઉપન થતા તે સામગ્ય સિવસમિતિના વિરૂપ
 માચનનો અને અભિમાની રૂપ વિરમ હોય તારે આન અભિમાન થતા નથી પણ
 ત્યારે સમ હોય કે ત્યારે અભિમાન થાય છે અમ સામગ્ય ઉપમાવે એ જ હેતુ
 અને મુખિ

૨. નાનિકો પોતાના વિચારો ધણે બારે ના મના રાચ સમ્યકમા ગુરે છે ભાંતિ
 માનમાથી તેઓ અભોતિ ભાવ રૂપને છે આમ હોવાથી તેઓ અનરિમગીઓ છે તેમ
 નાઓદ ઉપન થાય છે ૧૧ આ રીતિ માન તારિકોમા જ છે એમ નથી એ પ્રમાણથી
 કે નામદીપમકામા રિશ્વતરના કમમા જગત્ ધાતુની રિશ્વિ કેરી રીને થાય છે તે પણ
 એના કામુ ૨૨મા જ વે સુચ છે

૧ સવનના સુખ, જનાનવાય સ્વતન્ત્રતા નિયમહુમવાકિ અચિન્યસાકિ

૨ વિગ્ના, રામ માયા કાલ કરા નિયતિ

૩ આરભમા તમ હડ તમથી નિમ મ્દેવાનુ મેવ વિવુ ને જજ માત્ સર્વ ને માત્ આમ
 રાજિ માલિત તુલ્યોને તે તાવ એ પ્રમુત તમા પ્રમાણે તેન હડ પ્રમ ૨ મન મે રત્ન આર
 અમા રૂપને તે ચક્ર કામરૂપ તે કાનગા કપિરા નિરમુખિ ૧૧ ના અસન તરી કુ સન
 એમ તને ઉત્તમવાનમ અગવનીપના બાસારમાથી

અ તનો ૨૬૨ (સ્વદેશમિતિના ૧૦) ૨ ૦-૧૨-૦ એન એમ વિપાકી એન્ડ પ્રિન્ટી

રાજા સિદ્ધા તને પલ્લવે આટલું સદગ્ગ - કબીને હવે જનીમાંની કવિના તાર
દિષ્ટિ કુરી

૫૬-૧

આની આની રે, આની પીયુ પ્રેમથી રે,
આની પીયુ રમનાને હું આજ
રમનાને કંઈ રે, ને તેર માંડે કલ તબ્યુ રે,
હવે માહારી ગળોને તમે ક્ષારે —આ ૧

અનરથા છે માહારીરે વરસ તે તેનીરે,
મેલ તો નળી નાધો છે નિપરીત
અનજે અનુચ્છેડી રે, આની પીયુ એકંદીરે,
તજ ને તો માસ કેરી ભીત —આ ૨

ભીનિ તો ગર રે, માહારે તો ભરતણી રે
પામી હું તો પુષ્પોત્તમનું સુખ
પ્રપ્ત થઇ છુ રે, હવે હું તો અગમા રે
પીયુ પ્રગટથો રામે રામે વળિ તે રૂપ —આ ૩
રામે રામે પ્રગટથો રે માહારેને નારનેરે

નુપા હા પાનુ ૫ ૭૨ ૫ ૫૫ —આ ૪
વાસ કરીને ર નેલ તો સમવિયો રે
રાખ્યુ ગખ્યું પીયુએ માહાર માન,
પામી પામી પામી રે જની ૫૬ પીયુતુ રે
આપ્યું મુને અખડ પાનું દાન —આ ૫

૧ અતિની આતમશાંતિને આત્માનનમા કુડિનીરે મહા કે એને રાતો વાનવાણી નુદર આ
પી છે ને પ્રસાદમા છે તે પિ ના છે (૮) અક્ષરે છે મિતવત્તન ન્યાન શ્રીપુરમા પુરે રે ગરીરે
પિંડ છે તે શ્રીપુર પ્રતિઃ શિવતુ સ્થાન સગિઆ મળે આ અને કુડિનીરે મનારાગમા મર્યુ છે
મનારાગમા રહેડી કુડિનીરે આતમનકિત પોતાના ત્યાગી સિદ્ધા મળે મે ૧ સામસ્ય ઉપાસવાને
આનુર છે રા ૫ એડી આનુર આતમશાંતિ સિવ પ્રતિ લિ તલે સાન રથ ૭૫ ગરી મોમ રામાન
હેતુ

૨ ભીનિ સ્વપ્ન—દેવેતમરીને

૩ રામસ્ય ઉપા ૧ વાળી પોલવા સુવેવા ન્યુ છે

૪ રામસ્ય ઉપા ૨ ન મુલ કાનથર ને રિવેના નામ છે અનંત સિવને ન આમપ્રવાયી
અનંત આ વળી મુલ છે

૫ આતમશાંતિ પોતા સુવેવા આ ભીનિ છે મુલ ત્યા ભીને એડી નુદ આતમશાંતિ

આતમશાંતિવાસ રે ૧-૮-૦ અન એમ ત્રિપાડી એન્ડ કબી, મુનિ

પદ—૨

માન તો દીડુ રે, મુજને દસા મરીઁ
 નાખ્યું ન તો ઊરમા કરી રે જતા ।
 પ્રેમ અમૃતે રે કરી મેં તો સિંચી ઉરે
 ઉડુ ઉડુ દશ થયો ર પરામ — ૧
 શક્તે થયો રે અંગિ વની મોરારોરે
 ફન તરેના ઉપના ડે રે અનન્દ,
 રોમે રોમે પેન રે અસા ને પીપુને રે
 વની પૂણુએ પીપુ છે એક — ૨
 ફન તે તો પામ્યા રે, અમૃત રમ થના રે
 વની થયો થયો તે સમરસ
 પૂણુ અપૂર્ણ રે સર્વત્ર તે એક થયુ રે
 વની માય જતે થયુ એક રસ — ૩
 કાંઈ ને મારણુ રે હવે માહારે મધ નરીરે
 નર્થી નર્થી, માર્યન્તાં ટોન
 છે છે છે રે તેમનુ તે ભ્રમ છેદ
 પૂપપ, હોયે તે હોયે ને હોય — ૪
 મેરે ને ખેનાવો રે પીપુ તુમે આપનેરે
 આરે અ પે ખેનો છો વસી ખન
 જની તો સમાણીરે, પીપુ તુમ ખેલમ રે
 હવે યી જનીનો ના મેલ — ૫

૧. રોમ 'મે' નવામીને-સિવને-જેની સગી દુ ના પુ આમી હાલ તો એ જ છે

૨. સિવમિ પ

૩. અમિતની આમરિત—૧

૪. આ પ્રન નું ન થાકે મુજના વિ નરી દસ આ હાલના જેવના રિત રે થઈ જતુ આ પૂલ પ

થઈ સમગ્રમ ૧૯૫૮ થયો

૫. વિશ્વે હવ

૬. આ ૨ નાનકો મ દસન ના ઠી ૧૦ કૈના તવો ૧ પુર ૨ નરિ ૩ કદન-
 ૪ અદ્યમ ૫ મન ૬-૧૦ તાય જોનેકિયા ૧૧ ૧૫ માય અમી ૧૬ ૨ ૫૨ (હરિ)
 ત માયા ૨૨ ૨૫ માય જન આ નવસમ-અજ સવગુ-અવલુ સરગી સાસકિ અવધ તમાવ કેન
 તેન 'અ મન' ૧૬ ક્કે છે મે મનિન મારુના વા છે

■ નિવમુખા લાન મિતુને, થવ નુ મુ ? માટે જની દે છે રે એમ હત તેમનુ લાન જ છે હણ
 રવમુ મુવદ નુદી નાયને હાલ જ જની આ મરાજિન સમરસ થવાથી કુદવિવા જાનરે આજલુ
 મર જની નરની જીજીને સિવમિતિના ખેવન-વિગસમા તથા ૧૬ સમી ગદ આ મરાજિન રહી નહિ

હીમાવર્તી ૨૧૪૬૬-૧૬ ૨ ૦-૧૨-૦ એન એમ નિધારી એન ક પની, મુનાર્મ

મુકે સમલુરે

મરચે

જીવ લે કયડો

માં

મરચો
મરચો
મરચો
મરચો

સમજો સમજો રે સમજો

સમજજો વી વો વની ન્તે કોક

માયાનુ ઉધાર રે મરે મેલો મહેલ

આપુ વની દેખડી તે રા.

ભજો ભજો ભજો રે ભજો નો તેહેને સજીયે

નય ભજો તેહેને ભજો ગુ થાય રે

ભજો ન ભજો રે જોનજો અનુભવ થયો રે

નય ભજીયે તેહો કોટિ ઉપાય

ર મેનું મગરુ રે, ભજો નીગી, જુમે રે

ભજો વતી સમ થયો તે માં

અપના દેહમા કે મુને વની લગપ મહ રે

ભજો મિયા, ભજીયો ની નો કોક

એકુ નિયારી રે, ભજો નેમે ગુ કરો રે

સમ જોન નૃમિ તે ન વાય

જની તે જાગી રે, ભજો ભજનારને રે

તેને ભજો જન્મ અ પાનિ જા

પદ—૧

દોષે કામજીને રે દર્પાં મોરક છે રે
સમજે આવે અસમજી તે આર.

મોનનાની મુદર
પુરમા મુદરે છે ની
મુદરમા મુદરે છે
તે સામ રમ ઉપ વનવાને
મુદરમા મુદરે છે

મા પદમાં જની માઇ પદને—જો વાગત નેક સ્વામી મિત્ર મજો તે મોલ
મજુ છે મજુ થયુ એમ જણાવે છે
મા પદને દેખડી જીને માટે આ મોવ માનિપ્રાય નાપ મો
મા એમ થાતે છે માટે મોને—ગતીને, સિધન આગી
ક જી ન પદમા મળાદિ કા વડે ને જોડ
મજુ—સાનરસ પ્રકટ સ્વપ્નવન દેહ મીડે જઇ
મોતમોનો નય થના જ લય થઈ નય છે
મોનો લય થઈ જી પૂણ રૂપે વઈ જઈ એ જ્યા
મા પદને નામે

સાંદ અસાંદનું રે એક પ જાણુને રે
 મોને ની આપે જોનણુદા
 —કા ૧

જોનવો પુણ તોરે સ્વાની મહારો નાથ ડેરે
 મનમ પૂરી રલો છે ના
 જોહમું સંદે રે સ્વાએ મમજને રે
 મુખી તમો મન થમી વખત
 —કા ૨

નામું રૂપે જામે રે, મન તો મનું ડેરે
 જુવો જુવો જાણુનનો ખેવ
 આઘને અતરે તેરેને તો નવ્ય નરે રે
 પત્ને નર મહાકાળમા બેન—
 —કા ૩

કમંજા કાપ ર મહાકારણુ વળી રે
 નવ્ય મમજે પરનંદણુનો બદ
 સાંજને વેળાને મૂળ નથી જાણુનારે,
 'નેનિ' નેતિ 'કો' રલો વળી વે
 —કા ૪

જલ

સાંદ મન	મહાર મહ
અપ મહ	સર પ્રભ
નાદ જલ	

પરમજાથી સાંદ મહ પ્રાંટે છે નાંદનજને રૂપે મરવાન નાંદની માન થતા છે માટે જેને નાંદન પાદ મંદ, નાંદ મહ તો મહારા થ રૂપે છે, મોહન તે નદ નાંદ છે પ્રત્યક્ષ મેનુ પ્રતિક જે અન નાંદન રૂપે ગ્રામા વપરાય છે મૂળે સાંદ અને મહા મહ મેનુ છે

૧ નાંદ મને રૂપે નાંદનજના બાજુ વચર છે તે પ્રાર સાંદનજ અજા થતુ નથી નામ-જા મિ

૨ રૂપ નિ (સાંદ-મહ-અપગાનિ)

૩ નૂપ નૂરે વનદ નદિ તે નાનું પીતલ જે મેનના-નામ જાને રૂપ વડે આપખને જાણી નાન વચરના મૂળે મેનના પમાદે માવતો નથી માટે મેન

૪ રૂપે માન પા નાંદનજ કારણુ પ સુધારે જોતા મહારજને મના જાણુ મે છે

૫ મિત્રાનિર-રૂપ-રૂપ મહ રૂપે રીને જાનાથ ને રા ના નિસરણુ સાર કહે છે રૂપે મેન પ્રે ર મેન ન રે છે ના કમંજાનુ મહારોજન-નો જા, જા તો મહાકાળ-સદાસિવ મુખી જા

૬ નાંદનજા એ પરનંદણુનો બે જાળી મકતલી ને અકાળી નથી

૭ અંદે મહાર નદિ તો નાંદ વેળા ન વૂરે જાન ના રૂપે જાની જા છે રૂપે મે તો મેન વેળાને જાળી નથી વેદ પ્રભ મુ છે ને ગમજરે છે જા નાંદ ના નદિ ના નદિ નેતિ

પૂજ્ય પે રે પીયુતે પ્રદાને છે

• લુવો બોલે માગે મધુગી તે વાણી
જની તે તે ઉઠે રે સખ અંતઃકથી રે
તેહને લેહેને પરપશ્યતી પ્રમાણ

—કી પ

—ચાડ

અમ મહાને સમજાવવાનો પ્રયાસ કરે છે, પણ પરિચય કરાવેલો નથી, લખી કહે છે - આ રસભર
ગત તો શંકા નથી પણ સર્વે પક્ષે જે અમદ સ્વરૂપિણ હોય સમજાવેલો કહાવના નાદબાજી
ગરે દગી છોડોને માગે અન મધુગી વાણી પડ પ્રયોગ છે

ક વાળીના પ્રમાણ

વણી

અવ્યન

અવ્યન

પરા

પરતી

મર્યામા

દેખરી

મુજ વાણી ૧૧ જે છે તે બિહારે છે પચવીમા તે દિવસે થાય છે પરા અને પર્યાપીને
મ નેમરૂપે ૩ થ ન થાય છે ત્યારે મ નમા અને વેળાએ રૂપ થાય છે પરા એ મમાની વાણી-આપા ન
થે મ ન થે ૪ તથ એક વિગ એમા ચિતારે મને વાણી છુગ પડેના નથી હોતા પચવીમા વિચાર
અને વાણી છુગ પડવા દોષ છે એ નથી તેમા અમમાનો અવગણ, થાય છે મપમામા કમમાની અમ
માણ થાય નાદ કમપેક ના ૩ બોલેનારો પોતે સખ નહો છે પણ દિગરી સમજામા આપુ
તિ દેખરી તે લોભિ આપા છે

ઉપાકાન (સચિત) ૨-૨-૦-૦ એન એમ ત્રિપી એન કપની, મુમ્બઇ

રાજહસ મહારો સૂતો.

લેખક - રા જનાદન પ્રભાસરૂ.

[મહેમાન થયા તરહે મહારા-સ્વીકાર્યો મહેમાની-એ લય]

[પાન-નિધનપટ્ટી થોડા ન્યૂતનમા બુ ગિચારીપર એકના એક છોડગના નિધનનો પ્રતમ
સ્થાવના આવો બ્રમ કા નહિ યાય ?]

આ કોણુ બોલીયુ બોનો—

‘રાજહસ મહારો સૂતો !’

દુદેવગિરિને સિખરે નરનિધયા દુ ખી માતા

તે હૃદય કે’તુ માતાનું, હૃદયથ નથી કહેતો આ

જે આનન્દે પણ રહતુ દુ ખમા યાય કે’તુ ॥ ૧—

એ કોણે કો’ને કહેવું !

જે માત સિયુએ જાણવું !

પ્રેમતણે ગામે જાનું—

પછી સાબળના આ રાનો

‘રાજહસ મહારો સૂતો !’

ખોળાપર બાળક મરતા, લાગીઓ હૃદયને ઝોકો,

સિંહ તૂટ્યો દુ ખતો ખૂબ, બ્રમ તહેને ચિત્ત પ્રવેશ્યો

પછી હૃદય થઈ બધું મહેફ, અતિ ચિત્ત થયુ વ્યાકુળ જો !

તે તેના જીવનું કુસ !

ખોળાપર થતા મનું !

ગોકે પણ થઈ ચક્રબૂત—

લાગતું હલું તહેને તો

‘રાજહસ મહારો સૂતો !’

જન ચાર થયા, એકત્ર, મૃત બાળક લઈ જવાને,

તે કાળ નાથ મલુનો, દત્તશામિ રમરે નિજ હૃદયે

તે પ્રનમ પહેતો જ દત્તો આ પો આ હવે ખીને કે ?

તે ચિત્ત દિસતુ ચિત્તને,

આ ચિત્ત દિમે આખ્યોને

નિજ ચિત્ત ચિત્ત નયોને !

પછી રૂંટી દહે સાબળનો ?

‘રાજહસ મહારો સૂતો !’

નહિ કરે, અહીં લોઝાગે, બાનુડો ઉરે છે મ્હારો,
પહેલા જ ઉપ છે થોડી રમનાનો એક જ ચાખો-
અગતા જ વાસરખો, રમના જને પરભારો !

નહિ મેઠ પગડ વગરો,
એને જન લાલુકારો
એ છે બહુ નેત નાખો—

પગીએ ઉપનાનો શાતો !

‘ સગદસ મ્હારો સૂતો !’

હમણા જ જરા દુધ પી, હમણા જ જરા છે સૂતો,
આખ્યોને આખ્યો લાગી, ત્યા આખ્યા કા યગદૂતો ?
જા ' ન જગડો બાળકને યાચુ છુ બધાને કું તો !

તે હિરો લઇ ગયા ત્યારે,
હિરેલી હતે અ નારે
ખચુ મુજ માલો પારે—

સનારીત, 'એક જ મ્હારો—

‘ રાજદસ મ્હારો મૂતો !’

કા આનુ બચતુ સ્વતંત્ર બોલના અમગળ એને,
‘ હાલુકા મુજ ઉપરની આનારી નાખુ સપળાને !
હુ લઈ છુ પાનન નીચે, નહિ બુઝો રેમણીને !

હુ ગરીબ કેદની લેઉ—
નહિ કમાતે ના ? કુદકું—
બાપુ તથાપિ બાપુ—

નહિ બહન સામળી કું તો

‘ ગાજદસ મ્હારો મૂતો !’

હા એમ જ હીરો પારે, વડે ગયા બનનો ગજ !
નહિ હી બનાખ્યો પાકો, નરીજરા લ્હોને નાજ ?
લઇ જવા કેરીની આખ્યા, ગાજદસ રાજદસ આજ !

ત્યા કેવો નાજ ?
આ િયા જન્મનુ વે ?
મણી નીકે કરો કા કેર—

લેદને ગરીબ માણુમ કા—

‘ નજદસ મ્હારો સૂતો !’

આ કાળા કુનન કેણ, કે દુરતા સિગ્ધ કેડા !
આ દષ્ટિ બુઝો મમ વલ્લે આનો નિત્ય ફેરી દાગ
આ મુજ ખનનુ તેજ, ર. થયુ કમિ છે દાગ !

જનમાં ભર્યા મુજ,

મુખ ઉપર દમનુ કુન

જનભી માખી જન—

હું દાગસ એને એવો—

‘સાજહસ મહારો સૂતો !

આ અધા ઉરવા નરને નુ મામ મુજ નથી જતો ?

આ અધા મીઠા મુખડે નથી એવ બોલતો ?

અર્થ આ આમ દુમમનો કુ નથી મુજો કળતો ?

આ દાન મુ મપર નાચ

કુધપાન રામ એ સાચે

મુ મ્હ સાતન આ હે !

એટલુ ન જણે લોકો !

‘ગાજહસ-મહારો મને !’

આ મહારા માનસમ આ પ્રેમજનો પ્રવાહ બહેતો !

તે તરંગ લહરી ઉપ ગાજહસ નિ ચેતરતો !

તે તરી તરીને ચાખ્યો, તે બખ્યો મહો દેખાયો—

નયનોની રીપ મહીથી

અતુલ નીમિત્ત મુખ્યિ

મ્હે આવા લોકો દેરી

મેળીનો ચારો આવો—

‘જહસ મહારો સૂતો !

તે પંડિતજી જતા, પ લહના આપ્ય કરેના,

આ અમ અતુભોની કૃત્યનિ મોહનમાળા

હળી ક્યા નીં જરતી, ઉર ધરી માગને મહા !’

જાનુમ આ માગમાનો,

એ તમ મુજ આપ્યો

છે હવે ચોરી નેસના

દેસ ધરી દેસ થરા બો !

‘જહસ મહારો મને !’

આ આમ થયું છે કહે છે, શું દેવ લો ' છે સૂતો,
યાં નિર્દય થઈ સૂતો, નિનરીય પાડીન ઘાટે
એ પેનળો આ જોળો, પેટમાં જ દેવા ગયો !

આ આકાશતાલુ મનુ,

પાના મુજબર પેલું,

નથી હવે ખાસ મથરનું !

છે પ્રપચ વ્યૂહ રહમારો—

‘ રાજદસ મ્હારો સૂતો !’

યમરૂત લઈ જવા આગા, મુજ એ લાડકાપાને,
તે નિષ્કર હોય બલેને નહિ શકે વધ જમા એને
હવેનું થવું પાળી બસ લાગી જશે મુખમાને !

મદ્ય લેતા એનું મુખ,

શું ફરી દમ્યો માળજ ન ?

કો આમ ફેવો ગરબ ?

મુખ સાખી શકે નહિ આખરો !

‘ રાજદસ મ્હારો સૂતો !’

મુજ સમરવનું એ પુન, એકાંથ થવા તે ફરતે,
કેલાની ફેં જાણુ છું તે ઉપર રહમારી નજર છે !
ફેલાવ રાખી મનમાં, એકવાર છુટવા મન છે !

સરના મનનો હતો,

એ જ તે રાખ નથી કહેતું !

હ થેની એટલી છે શું—

હ સમજું છું એટલું તો—

‘ મનસ મ્હારો સૂતો !’

થયું બને નહિ યાવાનું નથી ડાનાર હુ એને !

ગોઠીયું સુધા મૂર્ત્તિ પ્રેમે મુગડતા એને !

તે દેહ આમ ખાણા—નહિ નહિ કદી મનતે એ !

‘ મુજ હવે ખર્ચીને ખડો,

તેલને માથ સુપાડો !

હુ ખનો નહીં પત્ય આડો !

‘ મેં જોઈ જોઈ કદી લો—

‘ રાજદસ મ્હારો સૂતો !’

સં લા અતે નિનરીય ૨ ૨-૨-૨ એનું એનું વિપાવી એનું ફેલ,

જાને વાગતો પણ કાળ, મુજ માળ લઈ જ્યાં આરે,
તો પણ નથી દેસની, રોદમાં મુજ રખાને
શાસ્ત્રને પ્રેમ જાવરન, ચૂસીછ વળ ચૂરી થે ।

જા દરેક તહમાં જાણ,

• १. मगधको नदि आउ

નાણુ પ્રમારી જાણ—

ਮੁੱਲ ਅਤੇ ਪੈਸੇ ਦੇ ਭਾਗ

‘ગાજદમ મ્હાગે મુને’

+ + +

કરી એમ સંને, નત બાગક ઉરનુ પરીયુ,
નન્મએ ગ્વમુખ ગખીને એ.વાગ સુજન કરીયુ
જોનુ મુખ ખમ નિખીને, જટ વગીર રહેનુ સુર ગયુ।
તે સુતી ફરી નર ઉપી,
ઉ'તા નદિ ડાએ દીગી
પલ મનિ મન આ પુળી—

मो नरो द्वाष्टि जा भो ने—

‘અમદાસ અદારો મુતો !’

પછી માનપુત્રની ઉંચ, તરૂં માળે કોમળ પાતો
 નાગની લતા નિજ સુખનો, પશુ પશ્પત્તિ રૂપા ગાનો
 દમ દિના પશ્ચરો નપના મન બન ચાલી જાણો !

માજનું ધ્યાન તે હજીયે,

તે એક જ 'કૃષ્ણ' ગાને ।

જવ તુમે માલગે કાને,

ଉତ୍ତର ଓ ପଶ୍ଚିମ ଆଞ୍ଚଳିକ—

' १४८ अद्वैत स्रोतः । '

15-12, 1953

[illegible]

સામુદ્રિકમન ૭૨ ૨- - - એન એમ ત્રિપાઠી એચ. ૬૫૧, મુ. માધ્ય

અભિજ્ઞાન શાકુંતલા નાટકનાં ભાષાન્તરો.

૧૯૧૩-૧૪ ગતિપતિગમ ઉદયમરામ પટ્ટા, મી. એ.

જેમ જેમ મુખ બદલાતો જાય છે તેમ તેમ ભાષાન્તરની લાગણી, પણ બદલાતી જાય છે. જૂદા જૂદા ભાષાઓમાંથી ભાષાન્તર કરતી અને પાંડુ, ભાષાન્તરની ભાવના એક જ રાખી ગણતી નથી. ઇંગ્લેન્ડ ભાષામાંથી ભાષાન્તર કરતી વખતે મૂળ વસ્તુનો અર્થ સાચસી ભાષાન્તરની ભાષાનો રસ ઉમેરાયો જોઈએ. ઇંગ્લેન્ડ ગ્રામિણ પુસ્તકનું ભાષાન્તર જોઈએ. ગ્રીક ભાષામાં થતું હોય તો ઇંગ્લેન્ડ પુસ્તકનો અથ સાચસી ગુર્જરાગ્રંથની ભાષાનો રસની પૂર્વજી થઈ જોઈએ, આનુ કારણ એટલું જ કે કેવિન મિત દેખના રસ પાંડુ લિન લિન હોય છે જેમા આપણને જોડા છે જાણ જણી હોય, તેમા જ બીજા દેવના લોકને હર્ષો. આભાસ અતો દાન, તેથી ભાષાન્તરમા બંને રસને એક રમ રાખવાથી ભાષાન્તર, કદાચ મંત્રી નથી છે. અદ્યત ભાષા ગુર્જરાની ભાષાની માતામતી હોવાથી સરજૂત ભાષાના રસ અને અર્થ ગુર્જરાની ભાષાના રસ અને અર્થ મનના જ જોઈએ. આને લીધે સરજૂત ભાષાના પુસ્તકોના જોઈતા ભાષાન્તરો થાય, તેમના ભાષાન્તરોનું સરજૂત ભાષાના રસ અને અર્થની સાથે સમજાવીને જ તેમની કમેટી થઈ જોઈએ. ઇંગ્લેન્ડ ભાષામાંથી ગુર્જરાતીમા ભાષાન્તર કરનાર જોઈતી ભાષાન્તરો અને જાણી જોઈતી છે, તેથી સ્વપનના અને પૂર્વ સમજૂત પુસ્તકો. ભાષાન્તરોમા લઈ લઈ નથી.

મનુષ્ય પુસ્તકોના ગુર્જરાતી ભાષામાં ભાષાન્તર કરતી - વખતે કેટલાક રસ ઉપર જ રસાનુ આગે છે. જેમા રસ હોય. રાન આપનાના ભાષાન્તરોને ગુર્જરાતી ભાષા ઉપર અપા. સંસ્કૃત નથી દોનો તો મિષ્ટ રસો વર મિષ્ટ કરનાથી જેમ મિષ્ટરસ અકારો ચર્મ પડે છે, તમા તેઓ. રસ પાંડુ અચિર વધ પડે છે. વળી જેમ પણ મને છે, કે એકના રસ ઉપર આપ આપવાથી અથ વિસંગમ જના ભાષાન્તર લવાલેલિન વધ જઈ રહ્યો છે. આમ કેવળ રસ ઉપર ધ્યાન આપવા ભાષાન્તરગુર્જરાતો પોતાના ભાષાન્તરને તૃપ્તિ પાડી છે. જેમ કેટલાક ભાષાન્તરો અર્થગ્રાહ્યતાનો જ એટલો જના પ્રમાણ કરે છે કે તેમજુ ભાષાન્તર નીચા કરી જાય તો, અને સરજૂત જ ભાષાન્તર ન હોય, પણ કેવળ તેમના અર્થની કવિપત જા હોય તેનું થાય છે. આમ અથ સાચવતા પ્રમાણ પ્રમાણમાં ભાષાની માતા વિચર છે, અને તેથી કિશ્કિતો. તેા હારી લે કે અના ભાષાન્તરો. પ્રમાણ તદ્દન નિવરણ, આ ભાષાન્તરોનું ઉત્તર પણ મળે હોય નથી, અને જાણ પડે કે તેના અર્થ વિસંગમ થાય છે.

કેટલાક-મદ જ થોડા-ભાષાન્તરો અને અનુભવ સાચસી સરજૂત પુસ્તકોનો ગુર્જરાતી ભાષામાં ઉત્તર ગુર્જરાતી ભાષાને સમજાવે છે. રસ અને અથ આપના સાચા ઉત્તરો ૧-૦-૦ એના અર્થ વિષાઈ એક-કનની મુ તાલે.

યે કેવાડા ભાષાન્તરકારે જે ગુજરાતી ભાષાને અપ્રાપ્ત નહીં, આવી નહતી, તે તેમનું ભાષાન્તર સરૂતમય થઈ જાયથી તેમના રસ નાશ થઈ જાય છે. અને અથવા તે કંઈક જાય છે.

આથી એટલું તો સિદ્ધ થાય છે કે સરૂતમયી ભાષાન્તર કરતી રખતે કેવા રમથ ઉપર ખાત આપના આથે ગુજરાતી ભાષાને જે સાચી લેસાની જરૂર છે. આમ વિપુલોતો યોગ થાય, તો જ ભાષાન્તર સુગંધ અને રમિક અને છે. ભાષાન્તરની સાચી ભાષાના તો આ જ સમલોપીતા, અને અપ્રાપ્તિ નિયમેનું થોડું પાનન, જે બધા ભાષાન્તરની સુવર્તા નિર્ધારનારા અવકાશ છે, છતાંયે તેઓ ઓછા છે, મુખ્ય નથી. અથવા કરતાં જમ સાચવવામાં આ અવકાશ ગુજરાતી ભાષાને વધારે ઉપયોગના છે. એ પણ વિચારના જેનું નથી.

ભાષાન્તરની આ ભાષાના અનુસાર ગુજરાતી ભાષામાં બહાર પડતા અભિજ્ઞાન શકુન્તલા નાટકના ભાષાન્તરને તપાસવાની જરૂર છે. ૧ કરિ ભદ્રુ માર 'શકુન્તલ' ૨ ૨૨ કરેરીવાત યાનિક ભાષાન્તર ૩ ૬૧૫૫૨૫ પ્રા ખખખરુ ભાષાન્તર ૪ ૨૧ બળીનગય કોકેરુ ભાષાન્તર, અને ૫ ૨૧ મગલાઈ પટેનું ભાષાન્તર. આમ પાંચ ભાષાન્તર ગુજરાતી ભાષામાં થયા છે. જે જાનિતસની ટૂનિએ પરદેશના વિદ્વાન રંગેને ચિત્ત કરી દીધા છે, તે કાનિ ભની ટૂનિના ગુજરાતી ભાષામાં પાંચ ભાષાન્તરે નવા, એ વાં પનારે કહેવાય નહિ. કરિ નમલા સાર શકુન્તલ અને ખખખરના કુનબ યા પટેલા ભાષાન્તરને 'આ કંઈ', 'ખીન' તથા ભાષાન્તરને તપાસના આપણે એનું મહુન્તયા વિના નથી. હેતુ કે ત્રણેય ભાષાન્તરકારની, ભાષાના જૂદી જૂદી છે. અથો પ્રથમ સાચી ગુજરાતી ભાષામાં એવનાર ૨૨ યાનિ નુ ભાષા તર તેઓ પ્રતાપનામાં લાગે છે તેમ મરૂન નાટકનું લામણુ ગુજરાતી મળે ભાષાન્તર કરવામાં પ્રથમ થય છે. ૨૨ યાનિકના પ્રથમ થયને આજની નરાઇ ગયેરી ભાષાનો નામમાં રાખી તપાસના કરના તેમના સમયને પાનમાં રાખી તપાસવાથી અમલો તેમને વધાર નાંચ આવી તખીયુ ૨૨ યાનિકનું ભાષા તર સાચના એટલું તો એકદમ જણાઈ આવ્યા વિના નથી રહેતું કે નર, ૧ અરો મમ નરવાને તેમજે પ્રલો સાગે પ્રસાસ એવી છે ૨૫ યાનિક ભાષાન્તર કરેનો એક પણ નો- એવો નથી કે જોની સમજૂતીને માટે કિંમ્પ આપી પડી હોય તેમના ભાષાન્તરના મરોડો નયના ખ આપોઆપ સમજાઈ જાય તેના છે ૨૨ યાનિક નરૂન ગયને એટલો તો ૨૫૬ નામ પો છે કે તેમની અપેક્ષા સકળતી તેમના ભાષાન્તરે ખીનવે છે. આમ ૨૫૬ નામ, એમના ભાષાન્તરના ઘણા નો. એવાના છે. આમ છતાંયે ૨૫ નોનો નહીં પડી ગયે, એના જ ન યાનિકની કવા સનાઈ છે દશાત ખાતર પોની નોડો નેછડી.

૧-મુમુક્ષુલાલાવાદા પાટલસમગસુરિનવનવાતા ।

પ્રહલાદમુખનિશ દિવસ પરિણમરમણાસા ॥ — સર્વિદાસ

અભિષેક દિવસે લા. નુખ રી છે ખે જ્યજ્ઞનાન

પાટુર મના અપે એ સમ થઈ રહે વનદેવન

પુન્ય જીવા નીચે આવે લેશે સેહેન નિકોની,

સાથ તે શોખો વામે રમણિક બધા પદાવોની.

—૨૧ યાત્રિક

૨-૪ વીય જ પરોડમનમયો મૃગચાને સમગેષિતો જવ-

પરિહાસવિજી પત સભે પરમાયન ન શુદ્ધતામ વચ ॥

—કાલિદાસ

અમે ત્યા અને ત્યા ત્યા હુદરે રેરે મુખા ફેલી કામ

હતલુંતળા બાળકમા ઉઠી રીન્નેટી થઈ છ ત્યા કામ

મારે એની સાથે લેવા દેના ન મહા જુમ સમતે

પરિહાસમા કરી મે વાલ એ તણી રમે ખરી લેખો

—૨૨ યાત્રિક

૩-અસ્માન્સાધુ વિવિન્ધ્ય સંપમયનાનુચે કુલ ચારમન-

સ્તવ્યસ્યા વ્યમપ્યવાન્વંશકૃતાં સ્નેહપ્રજ્વલિતિ ચ તામ્ ॥

સામાન્યપ્રતિપત્તિપૂર્વકમિય કારણે દુદ્યા ત્વયા

મામ્યાયત્મત પર ન સહ તદ્વાપ્યં વ્યુવધુમિ ॥

—કાલિદાસ

બહો છે તપ એ જ છે ધન ખર એના અમોરે ક્રુપિ

તે સાથે કુલ ઉચ છે તન કળ તે ભો વિચારી ખુશી,

આધેઆપ વળી પરસ્પર છીટી રી રમેની પ્રતિ તે

વચ્ચે મહા પ્રમરથી નવ હતા બધુરો કામ્યે

છે રીતે બહુમાનમા અવર છે સાતી ધલો આપ તી

તે રીતે તમ પાળશે સુવતિને સામાન્ય સહારથી,

તેથી આપ એવા વધુ ઉદય તો છે લાભ આપીત રે,

ના બોલામ વિગેરે એ વહુતલા બધુરોથી, ખે

—૨૩ યાત્રિક

એટલું તો સેલ છે કે અરૂત ભાપાના સમાસમાથી દૂરી ગુજરાતી ભાષામાં અર્થ મૂકના રવ યાત્રિકને ખીજા નકામા, સજો ધણા ઉગેરના પછાત છે, એટલું ઉપગ્રન્થ વજુ દેશતથી જણાવ આવે છે અર્થને અતિ પ્રજ કરતા ભાષાતુ ઓરેત્રે બીધુ પડી જાય છે. અરૂત ભાષાના રસને ગુજરાતીમાં સાચવેલો, લેવાથી જ રવ યાત્રિકનું ભાષાનું કિશ્ક થઈ ગયું રહી ગયું છે.

૨૪ યાત્રિક શ્લોકનું ભાષાતર કરવામાં બ્યારે બહુ થોડા સફળ થયા છે, ભારે નાકબના ગુણ બાળતુ ભાષાતર કરવામાં લેઓ વધારે સફળ થયા છે—

૧— પ્રિયાતદા તથા અનસૂયા—બહેન, હદી રાજ તને યદ ઓગખી ન ગદે તો, જે આ સીદી એઓને દેખાજે એમા રાજના નામ તા અક્ષર કાતર તા છે ગદુતલો—તમે બની જમિયો વેહમ ખાજો ડો, તેથી મને કપારી દૂર છે દે જો એમુ તો નહિ થાય

પ્રિયવદા તથા અનસૂયા—ખીલીસમા ખીલીસ મા યવાતુ તો શુ રહુ, પોરે દેહ છે કે ત્યાંકા ગજો નોહ લાદા અનિષ્ટ ગદા બાજ્યા નગ રહ નહિ

અરવિંદ રૂપા નેરવગત ૩. ૨-૮-૮-૮-૮ એમ પ્રિયાતી એન્ડ કપતી, મુખ્ય

સાચું — મર્યાદા તો થઈ નથી બહુન, હવે ઉનાળા કાલે નો દિવસ
 મહાન્યા — (અચમ સામી ઉભી રહીને) તારા, હવે મહાન્યા પોતા મોઢા, પુ. ૨૫૨,
 દેખીશ ?

ગંગા — ગાળોં ધમ છે કે પ્રશ્ન નોમ કરત અને તે કરવા માટે મને તમારું
 કાલું છે તારા હવે જાણના કરવાની કુશલ તે છે ? એમો રહે જગત ૩.

સરિયો — સાધુ પુત્રને જગત તથા ખુલી રહતું પેતાને આધીન છે એમોએ આપની
 સેમકાવતા પુત્રી આદરે સદનો કહા થો છે

રાજા — કહો, ની આત્મા છે
 ગાંગા — એ કે આપે ૪ રપગ બાપથી મારી દુદિતાની સાથે નાન બીડ તે વાત
 જાણીને પ્રશ્ન થઈ એ ખુશીવી અનમન આપ્યું હવે, એ ગાંઠાગી છે, માટે નમા
 બન્નેએ સાથે રહીને મહાન્યાના સુખ કાલે તેમજ ને આરંભે તો રાજા મહાન્યાના રસો
 કોતમી — મહાન્યા મારે કાઈ મેનવાની કાલ છે, ખરું મોતરાનો અનમ નથી
 મેધા જોવાની નથી

૩-
 આત્મિક — તમેએ ધમપનીના અને તમારો મમાગમ થયો તથા પુત્રનું નૃપ-સન
 મયુ તેથી કે તમને વધાનશા રહે પુ

ગાંગા — મા ! મનો થયું પરિપક્વ દિન મને આજ ૪ મયુ અહો ! આત્મિક ખરે આ
 પુત્રાન્ત પશુ કે ગાંગાને મને મયુ હશે નહીં ?
 આત્મિક — (મો મનકાલીને) મને મયુ અનમન છે કે ચારો, મહાન્યા, તમો
 દેવાની બગવાન મારીય અનિની કાપા થઈ છે

રાજા — શુભતા, પુત્રને લઈ ચારો તને બાપનું રી બગવાન મારીય અનિની,
 હવે કરવા એની મારી કાલ છે
 શુભતા — મહાન્યાની સાથે મુત્રને પમે વાગવા જતા વજવાડે ૩
 રાજા — મુત્ર રહે અનસરે તો સમેટે જવું થઈત છે, માટે અનમન

૨૪. વાલ્મીકી ભાગાન્તર ઉત્તમ નકારતું તો નથી કે છતાં તે પ્રથમ વાત હવાથી
 એમના સમયમા તો તે ઉત્તમ છે ને ત ૧૮૧૭ મા આ ભાગાન્તર બદલ પના પરી
 મેં સ ૧૯૧૭ મા તેની બીજી આરંભિ બદલ પડે ? રીજી આરંભિ બદલ પાલી વખતે
 રા રા મહાન્યાના અવાજને જોયો છુટારો ક્યાં હોય, તો આ ભાગા ના કાલે વચા
 તેમજની બની શકત

ગા' બળવતરાય કૃષ્ણાચાર્ય હાકારનું 'ભાષાન્તર' જેમ તેમણે પ્રસ્તાવનામાં જણાવ્યું છે, તેમ તેમને ન્યૂન જણાઈ છે. એટલું જ નહિ, પણ નાચનારને પણ ન્યૂન જણાવા-વિનંતી નથી રહેતી. એમનું કહેવું તદ્દન અત્યંત છે કે, 'કાવિદામની' સર્વોત્તમ નાટકની 'સર્વશુભસંપન્ન' છત્રી ગુજરાતીમાં કેાઈ કાને ચલા પામતો, તો તે જણ કે ચાર નહીં, પણ ઘણા પ્રશંસા અને નાના પ્રકાશની શક્તિનાળા લેખકોથી ઉત્તરોત્તર વધતી જતી મરહતાદારા જ થશે. શ્લોકોના ભાષાન્તરો કરનારા રા હાકાર કેટલેક અંશે એ સ નથી સાચી શક્યા, તેનું હારણ એ જ કે ટંકની અસમાનતા, માત્રામાં મેળની નિસરણી, અને, સમશ્લોકીનાં અભાન ગુજરાતી ભાષામાં આવા સ્વપર્ષક ગોણું દારબોને જે વિચારવાથી ભાષાન્તર મોઝું પડી જાય છે, તેનું અત્યંત, જાત રા હાકારનું ભાષાન્તર છે. છતાં અમારે કહેવું એકાંતે ગુજરાતીનું શુદ્ધ સ્વરૂપ ગા હાકારના ભાષાન્તરના ગદ્ય ભાગમાં વારેવારે જણાઈ આવે છે. અને ગદ્ય જેટલું મીઠું નામે છે, તેટલું પદ્ય ન લાગેવાની જ સ્થિતિ થઈ છે. રા હાકારનું ભાષાન્તર દોષનાં ટોવા છતાં તેમના પ્રશાસ અને આગમ ઉંચા પ્રકાશના છે. આ ભાષાન્તરે જે મહેજ સુધારા વધારા માથે બીજી વાગ બહાર પડે, તો તેને સાહિત્યમાં નિશ્ચય સાઈ સ્થાન મળે, એમ આની મક્કમ છે.

હવે આપો ગા મેગાભાઈ ચતુર્થાઈ પટેલના ભાષાન્તરને તપાસીએ. બીજા અધ્યકે ભાષાન્તરના દોષ જોડાનો પ્રશ્ન પ્રાપ્ત થવાથી રા પટેલનું ભાષાન્તર પણ દોષની નિરાશુ કે બીજા ભાષાન્તરે દોષ, તો પણ આ ભાષાન્તર દોષથી નિરાશુ દોષ, એમ કાંઈ બનતું જ નહોતું એમ નથી, પણ એવા દોષથી નિરાશુ રાખના રા પટેલની શક્તિ સદા નીવડી છે, રા પટેલના ભાષાન્તર અન્ય સંપત્તિ એટલું તો નિરિમાઈ છે કે, અનિવાર્ય શકુન્તલા નાટકની બેદાર પડેના ભાષાન્તરો કરતા તે ઉંચા પ્રકાશનું છે, અને રા તનમુખમગ પોતાની અભિપ્રાય અજ્ઞતા લખે છે તેમ, આ ભાષાન્તરમાં 'રસબાન અધિનામમાંનું અપૂર્વ આર્વિ-શરણ' જેવામાં આવે છે. ભાષાન્તરની ભાવનાનું લગભગ અત્યંત એમ રા પટેલે સાચવ્યું છે, અને તેથી જ ભાષાન્તરને 'પ્રાસાદિક' બનાવના ગા પટેલ તનિમાન થયા છે.

ગા પટેલના ભાષાન્તરો દિગ્દિશ રસ તો એમની પ્રસ્તાવનામાં અને એમણે આપેલા દિગ્દિશનોમાં જ સમાયે છે. રા પટેલે, કાવિદામની 'કલા સર્વોત્તમ ગુજરાતી ભરેલી છે.' એમ સારી રીતે જોઈ, ભાષાન્તરને પણ સર્વોત્તમ ગુજરાતીમાં વલ્ન કર્યો છે. વળી આખા નાટકમાં પ્રાચીન આર્યજીવન તદ્દ દષ્ટિ કરાવના તેમણે વારેવારે દિગ્દિશનોમાં તેમ જ પ્રસ્તાવનામાં સ્પષ્ટ પ્રશાસ કર્યો છે. પ્રાચીન આર્યજીવનને ગા પટેલની શક્તિ સાકુન્તલ જેવા નાટકનું ભાષાન્તર કરવા તરફ પ્રેરાવ, તેમાં નવાઈ નથી.

શ્લોકોના ભાષાન્તરમાંથી રા પટેલે રસને ટોળામાં દીધો નથી, એ ભાષાન્તરનું સ્વપર્ષક એક હારણ છે. રા પટેલનું ભાષાન્તર વાચતા એટલું તો સ્પષ્ટ સ્પર્શન થાય છે કે, ગુજરાતી ભાષાની માત્રા લાગી સરકેના ભાષાનો રસ નથી ટોળાયો કે નથી પતકાયો પહેલા.

-મારી વાસ વાતાએ (સચિત્ર વાર્તા સંગ્રહ) ૨-૨-૦૦૦ એન એમ. ત્રિપાઠી એન. સ. પાઠ.

આપેલા કોટિદોનુ સ્વ યાગિરે કરેલા ભાષાનેલી સાથે ન પડેના ભાષાનેલી મનેકો
 આપના આપની મુદુજ ખાની થઈ જશે

૨-વૃદ્ધુ વૃજમા સમુ વાનુ મુગડી પામન સહવાસે
 મુગડ નાડ નિડા દિરમો મણીવ આ સવામયે
 ૩-ગી ૮ ને ને લે વૃદ્ધુ દરલા સાથે મન-મન ૪૫ ૧
 ૪-મો ૧૦૦૦૦ વાળો ન માણીવ જા મિલ મય દીને
 ૫-વિચારી દીઁ સયમે ધની બને ૮ ના દો મે તમે
 ૬-ન આગે કી રમેલુડિ લમમા મણીવ ના બનુએ,
 ૭-શાખીમા ૧૦૦૦ થોજ ૧૧૨૫૦૦ ગાને તમે રાજ ૮
 ૮-નાધીન ગરિઁ આથી વડના દરોતુ બનુજના

૧૦-તે ઉપગત બીજ પથુ મોડના ભાસાતમે દધાન ખાન આપનાની ૪૪ ૬

૧-નનો આ / રાનના મી હુ કે રે ૧૫૦ ૬ ૧૫
 ગમમા અથથી ૨૬ નમ યનો રિતારી ૨૫ ૨૫
 ૨-મો બે દુખ આવડુ અમ નમા આલુ ૧૦ ૨૫
 ૩-દો ધુરિ દિરોમ કેમ ન મે સમાગિને મો ૨૫
 ૪-વરીમુડી ૨૦ સપેલી અખ બૂમિની
 ૫-મિલિ પુર પરાણી અમ મા ૨૦ ૨૦
 ૬-ભાગી ગાય નેથી રાજ્ય દુગ બારને
 ૭-ભાગ આનન ભાગી પા મામ વા ૨૫

૮-નિલિય જેમ મ્હ લમ ૧ ૨૦,
 ૯-પિયા કપમ સધરે?
 ૧૦-પુરુ કે શુભ મો દુડ તોલને
 ૧૧-મિલિ દાસપદુ થતિ દો

૧૨-મુનુ રિચી મો મન નિ મ્હનિ દુધ નુ
 ૧૩-મુ / દ ય કે બારે મોડે બુ મપામુ
 ૧૪-મનસરે વળે મેનુ નમ પા સિયા
 ૧૫-સમ મિર પગી કાઠી નામે ગાદિ બળી

૧૬-આથી થવારે દમોતો આપવા અનુચિત રાગી આ
 ૧૭-તો પટેલની દમ સહજ સમગને શુજરાની ભાસનક
 ૧૮-તેમનુ ભાસાતરે પૂર્ણ આને છે

૧૯-શા પટેને કરેનુ મજુ ભાષામર નોમના
 ૨૦-પટેલપુનો તોડ ૧ સમો દરિગોચર થાય કે
 ૨૧-આથી ખેપા ૨ નીનાસ ૩ ધુગી

૧૬મા) આવા આના પટેન-ભાષાના નવ પવી ભાષાતર ખાસ કિલ્લે થતુ નવી, એટલી જ
 ૧૭) છ ગુણતુ પણ ભાષાતર નિચ્છાગતી આવમનડતા છે—

૨—

મિયવદા—અનસૂયા તુ કાલ તણુ કુ કે? આ તુ ન્તના વનબ્રોહ્મણનો કેમ, આપી
 ૧૮) નિદાગીને જુએ કે!

અનસૂયા—કા? કળાતુ નથી કડ નવલ

મિયવદા—એ તો જેમ આ ન નીતજા પાનાને અનુભવ દત્ત માગી તેમ
 અનસૂયા ન પાશ્વ એમ

શકેન્તલા—તમારા જ મનમા એવા મનો થ દત્ત (એમ કા? કળતમાથી પાખી કેડ કે)

શાન્ત—ખરે, કુલપનિની વિજ્ઞાનીન પનાથી તો એ ઉત્પન થયે નહીં હોય એવા
 શા શા?

૩—

શાન્ત ગુન—અદેગો આખા વીગો

કાર્યપ—પુત્રિ, હવે તને કાષ્ઠ ગિખામણ આપુ વનનાથી લીએ, તોય સોફિસ તેકો
 જાણીએ

શાન્ત ગુન—શુદ્ધિમાનથો ન સમજાય એવો જો વિષય કે?

કાર્યપ—અહીંથી સામરે જાઓ,

તમા તુ મને મુકી દે રજો લખલિ કો
 નામ ન નિષીઠો દોર મને સ્થાપી ન તેની મે
 મારાજી બહુ તુ રજો રજો રજો ના વેચો
 મેરી સી ગિયા તમાય બીજને અમાર રહ છે મુજે

અથવા ગોળમીનુ તુ નારતુ કે?

ગૌતમી—આ જ વહુને રહેવાનો ઉપદેશ પુત્રિ, આ મહુવ પ્યાસા મારાને

કાર્યપ—પત્ન, મને અને આ સ્થળી મારો ભેટી ને

રાકુતલા—પિતા, હું અહીંથી જ મિયવદાદિ સખીઓ પાત્રી વગરે?

કાર્યપ—પુત્રિ, આમનેય પગલાવના પી છે એમનાથી લા ૧ અવાય તારી સાથે આ

આનજે

રાકુતલા—(પિતાને ભેગીને) હવે પિતાને ખોલેથી સરી પડીને મનય સંસ્કૃતી ઉખરી

અનવના પેડે જ્ઞાન્તરમા સી રીતે છત્રી મારા?

કાર્યપ—પુત્રિ, આમ અકળાવે છુ તુ?

૩-

તાપસી—(જનને કોને) આશ્વે ! આશ્વે !

રાત—અર્થે, કેમ વાર ?

તાપસી—આ જાણકની અને તમારી આત્મિ એ મનથી કે તેની નિમમ્ય પાત્રી
તમે અગળ્યા હો, હોય એ કાં ? મોતો જ નથી

રાત—(જાણકને જાણે) આ મુનિકુમાર નથી તો એનું નામ કે ?

તાપસી—પુત્રય

રાત—(મનમાં) યુ આ મારા જ નથી ! (મોટેથી) પણ આ પ્રેક્ષા
મુનિકુમાર પોતાની મેળે આવી શકતા નથી

તાપસી—તમે કહો છો તેમ જ છે અમરના સમય આની માગે અહાં દેવગુના
સંપાદનમાં એને જન્મ આપ્યો

રાત—(મનમાં) હાન ! આવા જાનવાન આ જીવુ કાલુ (મોટેથી) ત્યારે એ
મનની વારે આ રાત્રિના પત્ની ?

તાપસી—એના ઘમ પત્નીનો પરિભ્રમ કરવાનું તે કાલુ મામ તેનું હશે ?

રાત—(મનમાં) ખરેખર, આ દયા તો મને જ ઉદ્દેશીને છે ! ત્યારે આ જાણની
માનુ નામ કે તે જ પૂછુ તો ? અથવા પાગળ બીની પાપુ જ હશે

જો ભાષાન્તરોનું આમ શિ નન કયા પછી તારતમ્ય કાળના અમારે કાલે પડે છે, કે
પટેનું ભાષાન્તર સરસી, રસરાગ, અને નૂનના અધને સિથિન નહિ કે ના પુજરાતી
ભાષાના ગૌરવને માયનનાઈ જણાય છે, એ માગિ નુ ભાષાન્તર મોળુ તો તથી જ પણ સાથે
એકલુ જે જણાવનું પડે છે કે તે ઉંચા પ્રમાણનું પણ નથી પ્રથમ ભાષાન્તરકાર નરિકે સ્વ
માત્રિકના કોટના નખ જ થાય તેટલા ઓછા છે, અને સ્વ માનિત્વનું ભાષાન્તર ને, અગિતત્વમાં
ન હોત તો પટેનું ભાષાન્તર, મન્યારે કે તેનું વર્ત્ય, ન જે હોત, એટલુજ નહિ પણ
રા પટેને ને ભાષાન્તર ન હું હોત, તો સ્વ માત્રિકનું ભાષાન્તર જ એક મણાઈ લેતો સ્વ
માત્રિકના ભાષાન્તરનો મ ગ પટેને મુકરૂની માફ સુસી નહ પોતાના ભાષાન્તરને રસમય
અના યુ છે તથાવે રા પટેને સ્વ માત્રિકના ભાષાન્તરનો સ્વ જોસનર યુસના ન આપકાથી
માત્રિકનું ભાષાન્તર મોળુ નથી પગ યુ, જન્મે જે ભાષાન્તર વાચના જેવા છે કાલુ થોડો
મળો સ્વ જ નીમાં જણાવે આવે છે

પ્રથમ એ ઉદ્ભવે છે કે પ્રથમ તરફ નાટક સાથે એના રસથી જ નહિ, પણ અમ,
અપમાર, અને સ્વ, પ્રયોગથી સરખામણી કરતા કેલુ ભાષાન્તર ઉત્તમ છે ? આ પ્રથમો
ઉત્તર આપતા, કુપ્ય તંત્રાનએ કાંઈને ઉદ્ધર આપણને પણ કાંઈને પડે છે કે —

લલિતનું કા પો ૩ ૧-૦-૦ એન એમ વિપાકી એન્ડ કંપની મુદ્રાત .

દ્વિધીમવતિ ને મત

૨૧. ધાનિકના ભાષાનરનો દોન માત્ર એટલો જ છે કે મૂળ સરકૃત અર્થ વધારે રજૂ કરવામાં ભાષાતરના જગ વધારે પાતી રાતનના લીધી છે. જ્ઞાને લીધે તે કે ભાષાનર વિષય નથી થયુ, જતા ઉપરના પ્રશ્નની જ્ઞાતી દોમીએ ચાલતા રા. યાતિનું ભાષાનર ઉત્તરનું જણાવ છે. ગ પહેલે, 'રવેક' થયે. ૧૩૦ ખાતી છે, પણ આખા ભાષાતરને તપાસીને તેમણે સરકૃત ભાષાથ મનાએ સાચ થા છે, વળી રચે રચે આપેના ગિપ્પનો એટલા 'સવર્ધ' છે, કે તેથી પણ ભાષાનર ત્રિય થઈ પડે છે. ૨૧ કાકારના ભાષાનરને આ બે ગદ્યગીઓના યુદ્ધમાં મુન્વાથી ગો નાભ? તેમના ભાષાનરમાં આવેના કેનાકે કંઈક વાક્યોને, ખી સ્તોકોના ભેદએ તેટલાયે નિયમોને જોઈની યોગ્ય સુધારનામાં આવે, તો તે ભાષાનર પણ મહિત્વમાં રિગેય માફ ગ્યાન ભોગવે. ૧ કાકારનો પ્રયાસ જ મુત્ય છે, એ નિર્વિવાદ છે અને અમે એમ ધિન્ધએ જીએ કે ૨૧ કાકારનું ભાષાતર દિનિને વિશે અનુભવ થતું જાય છે. તે પ્ધાનના વર્ગ, તેને સુધારાવધારા સાથે રજૂ કરવું સરકારી જાનારી, સમાજમાં મુનબ જવાની આનરવકતા છે. ૨૧ કાકારનું ભાષાતર શુભરાતી મહિત્વમાંથી અદ્યય થાય, તેનું જોના અમાઈ હવે કપી ઉડે છે ભાષાનર ગમે તેવું તો થે એક નિદાન માલગના પ્રયાસનું રૂળ છે, એમું નિસરવાનું તથા મટે જ અમે કૃત્રીએ કૃત્રીએ, કે એ ભાષાનરને જગ તેજગી મનારી બહાર પાડાતી જરૂર છે. આ બધાએ ભાષાનરકારોનો શુભગત જેટલો ઉપકાર માને, તેટલો જોરો છે, કાકાર નિકુન્નરે કાનિ દામ પી મૂકી વાપીત પાન મધાએ વધા કિન કંગ થુ છે. આરા ભાષાનરો એ નહિ પણ જ્ઞાને, મોન નહિ પણ મોધા, અને દુર્નબ નહિ પણ દુનબ થાન, એ જ અમારી તો અનિમેષ છે. ૧૧

મમાલોચક વધારે ઉપયોગી નર્થ હજી મહે તે માટે શુ આનગ્યક છે ?

૧. માહુજોની મખ્યા નધવી જ એમએ. બાર મહિનામાં અને- મો દોષેમાં અને ૭ રૂપીયાની રકમો જાતી હશે મમાલોચક માટે ૫ રૂપીઆ ૩૦૦ પા નાથી વજગતી મહિત્વની મેના થઈ જ શકે કે હરેક માહુએ નના નવા માહુકો મેળવી આપી મમાલોચકનું જમ વધારે સુ દરખતે એનું કરવું નોધએ

૨. જેમને પ્રથમે ઉત્તમ રરકાઝ અને સરસ્વતીનો કુસાહ એ ને આપ્યાં છે. કે જે મનનત્ર લેખો લખી શકે છે તેમજે 'જુગાનને' શુ ઉપયોગી રમે ૨ એ પ્રવ વિચારી મધાવકિત મારા અને રિષ્ટ લેખો લખના અને મમાલોચકમાં મોકનવા મનત્ર વિચારના પોષક લેખોના મુખ વધારે જ હોય છે. સારા રિષ્ટ લેખોથી મહિત્વના મુખ વધારે ઉંચા અકાય છે. 'સાલ લેખો નય' આવતા 'એવી કૃતિગ્રાહ કરનારે પોને શુ ફાંચો આપ્યો છે એ વિચારી નેવું. ૩. સૌથી વધારે આનરવક દ્ર વના, સાધનો છે. સૌર્યને કરનારાં આબુપજો દ્ર ર વિના નળવી સંતાતા નથી, એટલો વિચાર કરવો નીચે ને છે અને 'જોઈ મામિકતું ઉત્તેજન વિરોધ તેમ દ્ય પાસુ ઉત્તમ

હંગેરીનું પુનરુજ્જીવન.

સેપ્ટેમ્બર-૧૯૨૦ના મહાવાસ ગણતંત્રવાદી મંજીરદાર

(ડિસેમ્બર ૧૯૨૦ના અકથી ચાતુ)

હંગેરીયનોએ ક્રમશઃ — “અમે નહીં માગણીઓ કરી નથી, અમારા હક્ક માયવવા તમારો જીવનનો છે, બાકીનાં જ નથી અને તો ફક્ત એટલું જ માગી રહ્યા છીએ કે કોઈકને પાત્ર નથી એકતા રાક્ષી બંધની જગા, આપ અને ધોરણુચરની વચ્ચે, કહે કે નહીં પણ એક જ પડીએ છે, એમ અમે કહેવા છીએ તદ્દમાર મહારાજના નામે અમને જે નથી મોલાયું છે તેમાં અમારી સાચી લાગણીઓની પુત્રી રીતે તમાર પાછ છે એનાં લખાણ ઉપરથી જણાઈ આવતી એમની જિંદગી એનાં અમને દુઃખથી આગળ ચલે છે કે તદ્દમને બધાં જાણુ અનુસાર હંગેરીની હકુમત ચલાવના ન જ નથી.”

“તદ્દમે અમારા કોરોનાની મહારણના એક જ ભાગને ફરીથી સ્થાપવાનું હોય છે. અને અમારો જીવન જીવી હોય છે. તદ્દમે લઈ લેવા પારો છે એવી સનાથી અમારા મન હકો છીનવી લઈ, નવા પેટને અમારા મન હોય તરીકે નૂસાડી દેવા ચાહો છે. અમારા પ્રતિનિધિ અમારી સમતિ ગણના કરેલા હકુમત પ્રમાણે એવાંથી તદ્દમાર રાજસભાના એકનાની દેવા તદ્દમે કરે છે. તેથી અમારો કાયદો વાળો હક્ક જીતી લેવા જેવું કરે છે. અને અમારા કાયદો સાંધી તેમ જ લશ્કર ઉત્તર કરવાના સમયે જે હક્ક અમારી પોતાની સભા ધરાવે છે, તે તદ્દમારે હરતકે માય એમ કરવા મથી રહ્યા છે.”

“વળી પ્રતિનિધિ કાયદાને રદ કરવા પારા ધાનાની સલાહો જ રાખે છે. તેથી તદ્દમે અમારા અનુકૂળ હકોને જે પાકો પહોંચાડી રહ્યા છે, અને, અમારી અભા શાંતિશાંતિના શાંતિને કાયદો માની સીકારી લે એવું ધ્યાની રહ્યા છે. તે બધું ધ્યાન તો પડી હંગેરીને હાથ દેવું સ્વાભાવિક છે. વળી આપ નામદારનો કોઈ પારસ આ તદ્દમારે દાખોનો વર્ષ અમારી છોડી તેમ જ હકોને કપાતે ક્યાં ફેરવી દઈ, પોતાનો હોગ અને સત્તા અમારી પ્રગતિની સમતિ વચ્ચે કષ્ટ કષ્ટ ફરફાર કરવા કહેવાને ફરમાવે અને મનમાનના વારા સમયે કહે-તો પડી શકે છે.”

“વળી પ્રતિનિધિ મોકલવાથી, પ્રગતિ મિલકત તેમ જ માલસને (*Property and blood*) અર્થ મરણી અત્તા પગેલીઓની બહુમતીનાથી સભાને આપી દેરી પડવાની વળી હંગેરીને પૂછ્યા વગર, તમારે કહેવા કરેલા લાસ હંગેરી ઉપર જ લાલ્ચમાં આપવાનો તેથી અમે તો સ્વાભાવિક હોઈએ છીએ જે અમારું સ્વાતંત્ર્ય ને અમારું અર્થ અમને લાગશે તો કોઈ મુશ્કેલી ન થશે એવાં પારાનાં જાણીતી પૂટા રહેવાનું અમે માગીએ, અને પરમેશ્વર તેમ જ સમ

“પ્રતિનિધિ બોસાઈમનીને” હમે દરેકને આંદોલનના એક પ્રાંતને બેસી બેસી
મારણા નાંખા ઠો, અને રાજકારનામારની પોલીસીનુ બહાનુ આગળે ધરી, આપણી સત્તામાં
એને હોખી દેવા ફરી ફરી પ્રયત્ન કરી રહ્યા છા આનુ ભોગલુ મધી સાધેલું એકમ કદિને
સાક્ષતો ને ગમે બલ નથી આપી શકતુ મૂળ જૂઠા મર્યાદાની ઉકળેલી લાગણીઓ અને
અણુદત્તની સત્તાન વીધ વરનો વિખરા ગભરયા હેમને દૂર પાસા ઉકીરે છે, અંતે આમે
લીધે રાણીની રખત નામ્રાન્યમા ને નો વાઢેનો ઉત્સાહ અને સવુકાં બલ ને મેળનાથી
સામાજન ઉપ નમગ પડે છે એકના મલના બનથી જ ને સામાજ્યની મોહી સત્તા
દની રહે છે હાલો દકર ભાગનાં વખતે મહી નિધિમા મૂખ દે છે અને એવા પ્રિયત
ઉપાદ્રુમનુ એ ધારે ભોખમબુલુ છે નાં પ્રમના હકક આમ એકદમ મૂટવી લેતાં એ
મોહમથી ભાર પાડે

“હત્ત મહા રાજ્ય પોતા ॥ જટલાદ સગલાને નહને લોકાને ચોડા આર્થિક લાભની
લાભય આગમ ધરે, અને આવુ પગનુ લાવે તો લેખે ય અર, પરણ કવન રાજકીન હેતુ
ગોષ્ઠના મુજ ॥ હુકમને પકાડી લેવા એ તો કદી ન બની શકે

“જે સત્તા આમ નવા નવા ચાલે, અને પ્રજાના ખરા લાભને મદ કરે તે
તેમાંજ ન બતાવે, ઉપર જીવ્ય હૃદયને ધમની દે, ત્હને માટે શ્રદ્ધા બતાવવી, મને તે શુભચિન્ત
તેમાંજ રાખવી અને પોતાના રાજ્યીય હક્ક ઉપર વિનયી સીધી દેશ-એ ભક્તિ તો ક્યારેય
દેખાડાય”

“ વળી ગહેનશાહ તન્ક સપ્તજી હામજી સાથે અમે એમનુ ધ્યાન દોરવા માગીએ ત્યે કે
૧૮૪૮ ના પ્રેમદીક સેન્કશનની એકે મેક સરનો આમારે કબૂ ન છે, અને આમારે કબૂ ન રખા-
યો છે, અને તેની ઉનકુ તે બધુ આમારે મન મિતકામદેસર ન છે કિપીરિયલ પાનેમેદે હોગી
સાંની વાપ ની. કબૂ ની જે જતા વાપરી છે તે રામે આમારે રિરાધ બદેર કમીએ છીએ એમે
આમારે અનિનિમિ મોનનાના નથી અને કોઇ બીજી સત્તા મારકત ને ચુટણી થશે, તે
અમારે અમારો ઉપર તરાપ માર્યા જેનુ થયલુ, અો આરી કોઇ રીતે ચૂટાયેની સભા
જેમીને કોર્પિશ પ્રકારે પ્રતિનિધિ મળશે તહી હોગીની બામતેમે નિકાન હોગીને રામે,
તનુકારોમાર્ગ રાને જણાયાયર્થ પ્રમતની હુદ્દાને અનુમરીને, જ કરી શકે છે તેથી હારી-
સમર્થી અમેના હમીરીય ન પાલમિન્ટના ધારા ધારસા અમને માન્ય નથી, અો કોઇ રીતે
અમને આની જતા નથી ”

અમે માદર જણાવીએ છીએ કે અમારી પોતાની પાર્ટિમેન્ટમાં કંઈ ઉત્તરના, હોનો-
રોએ પદવી ગેને રાજવી આપના, તેમ જ સેન્યની જાસ્તી કરવાના હકો જેમના તેમ અમે
રહેવાનું છે. કદે બધારૂપ આવી મુખ્ય સરકારનો સિદ્ધાંત, કે "જનર ચેમ્બર ધારાઓ
સચક્રત - કાય. પડનારી સત્તાઓ જ પાછા રહે કરી શકે છે" તે તકે જુદી જુદી
હાર્ફિંગ હા નેટપુ આજિવાંસ હાલપ કરે એકું છે કે પ્રેમગીક સેન્કરાનું અસ્તિત્વ

શ્રુત ગાત્રી કહેવતો સમૂહ ૩ રૂ ૦૦૦ એમ ત્રિપાઠી એન્ડ કંપની, મુબાઈ

સુદા જોશમમા આવી પડ એમ બહીં મને છે તહમારો સજ્જાતોર પણુ અમને ધન્ય-
નંદી લાગે તહમે નામદારે, તહમાર જાહેરનામુ ની વધારે સમજુન યસો સમુદ્ર ,
અસમુદ્ર નો છે અને તેથી જમનત માટે જોષ્ઠો મ ધનો તાર તોડી નાખો છે તહમાર
જાહેરનામુ હંગેરીના બધારણને હવામા ઉગડી નૂકે છે, અને ની આપણુ સનાના દોષા ,
જાહેરે ધરૂ સીરીયન સીપોગ્રા અને પેટુ આપી અમને અન્યાય કરી રહ્યા છે

“ અમારી મહાન પવિન ફરજે અમને િથા સુઝાડી છે તેથી ધડી પ્રિન્સીરી સામે
ફરજુ પડે છે કે આપના જાહેરનામાથી આપણી વચ્ચે વધારે વ્યવહાર રાખવાનો તારૂરી
મયો છે એમ અમારે માનણુ પડે છે ”

જાપાણના છેલ્લા ભાગમા લખ્યુ હતું કે- અમારા દેને અધરા, દોષના વિષે જોવા
પડે એ સભરિત છે પરંતુ અમારી પ્રજાનની ફરજોના ભોગે એ કુ મો ખજેડા અમે
આગતા નથી દેમનું સ્વાતમ્ય એટલે વહીવટી સ્વાન ય એરી રીને અમારે હાથ નથી ન જોની
અમે ટું હાથે આપને કરી લખીએ પ્રજાએ જે અમને ભરોમાથી સોંપ્યુ છે તેને માટે અમે
અમાગ દેમને તેમ જ અમાગ અત કરણને પણુ જરાય ર ર છીએ તેથી આમ રતા જો
સહીનેવાનો વારો આવી પડે તો, ભવિષ્યની પ્રજાની ખાતર એ સ્વાતમ્ય માયરી ગળી,
વાર કામ મૂકી જવુ, તો તે પણુ ઈષ્ટ છે એ ભાવિ પ્રજા પણુ પૂર્વજેને પમને પમને આવી,
અમાગથી ઉતરી આવેનુ વહીવટી સ્વાતમ્ય સાચવી રાખવા નાહિમત ન થતાં નુકી રહેજે
અને અમરો મારણુ, અત્તાએ વૂની નીધેલ સમય આવતા અને વિરસ ફરતા પાડુ હાથ
લાય છે, પણુ પ્રજા, જેને પોતાના ભોગપણુમાં અને સહન કરતુ પડશે એવી લાગ્યી ખોશ
બેસે છે અને જતું કરે છે, તેને પાછુ હાથ ધરવાની ધારણા તો અધરી અને સહયભરેરી
છે ઉજગા ભવિષ્યની અભિલાષામાં અને પોતાનીવાન સની અને ન્યાય છે એમ માનણુ
હંગેરી સજા કરશે ”

જાગ્રી ઑગસ્ટે નીડર હંગેરીયન પાર્લામેન્ટે આ બીજુ લખાણુ ક્રાન્સીસ જોમેફને
લીખેલા પેશ મુદ્દા ૨૧ મી ઑગસ્ટે, એ પાર્લામેન્ટને વિવેરી નાખરા રાખી જવા ક્રાન્સીને
લાન્સો, સનાના પ્રતિનિધિ અને મરોએ એનુ આ કુલ ન્યારપુર સગ છે એમ રીડન-
રવાના પાડી અને ગભીર સરલસના રૂપમા સજાના હોન, તન્હ આના તે જોનમા ઑસ્ટ્રીયન
સી લાખો ભરાધ બેઠા હતા અને જગીનથી મવાને મહાર રાખતા હતા

જો નોંધે પાઠા ફરતા શા તપશે પોતાની રડવાની જગાપર રો એને લા ગમ-
નમા સામેન યાગમે ત્યા એને મો પૂણુ- સીનનાબુળી છે ? - નિ કન્યુ- આગ્રાપાએ
નડાલ નાહુ-ગી છે ”

૧૯૨૧ ના ઑગસ્ટમા વડના ટપામે લખ્યુ કે- “ જ્યા મજાના અતમા આડીક
સાધમે ૨૨ ફર્વુ દેનુ તામ્ય રડે ન માલીને બનાવી ન તો-પેરટમા, હંગેરીયન
ધાર્મિકે મને મેનુ ૨૨ ફર્વુ કાનુ મ્હેનમા આ નુ છે જોવીસ પાર્લામેન્ટે પ્રામવાનક

એકમન્યા પિનાને અન્તે આગળ ધરના "સુનીયન" સળી સુચના થના તે જ ન મમોતિ મનાની અન્તે પરિણામે અન્તે સમ્યાનો ન્યાયપણે અને સ્વેચ્છી નેડી તાવા રહમજનાની ખાતર આપણે લખીએ તો-નારા કે આચરીશ પાતામે-સમત્તિ ન આપી હોત અને એમનારની પાસમે-જોડે સવકન થના મતા પોતાના હમ અને સાનડો દવ-જોડે જુમનાનુ માગી રહ્યા હોત-તો આના સરોએમા આપણે એમ કવખે કે ત્રીજા બધો હોત ભગવાના અનાને મીનીટગીના બધા વિષેરી નાખી હોત, અને બહાર ક્યું હોત કે આપણે પામ સ આ દક્ષ છે જ ની અને જે દતા તે તરત જ બજારમાં ખોલ્યે । હો અને આપણુ થયા પછી આચરીશ વાકારો પોતા હિત જેમ અને તેમ બહુ રહમજ વે-મીન્ય મા પ્રતિનિધિ મોકલનાનુ વહવામા આપણુ હોય, અને એના વખતમા આચરીશ વોકારો લ્યા પગલ ખાખી રહેવા નરનો મોકલુ હેય-અને એક એજ વહવામા આપણે જાણીની અપ્પાચરી બેસે-અને આપણુ નહ આપણી વખતમા આવતું હાય તો હાથ પાં ઓરથીયન નરમ જે માર્ગ લઈ રહી છે તેનો સપૂર્ણ ખ્યાલ આપી નકે "

હોગેની પાતામેન્નેને જગખારન કયા રહામે પેરની પ્રાન્તિ સખાએ લાકે તિગદ્દ
દર્તાયો શાદનગારે એ પ્રાન્તિ સખાને પછ રહ કરનાને રમાત ન પ્રાન્તિ સખામે
આ દુખાન ગણુદાનુ નહી, અને મીટીગો મેળનરી ચાતુ રાખી આખાં ઓઢીકા ભા
કાઉગીનુ એ નમા મુગી ગણુ, અને એમને એ ની જનજા ભી મહાર ધગેરી તિમા
સખો, જેના રતામા મહાર નિઠળી પચા તહેવા, એકે અરાજે મોની ઉદનાં મુજુ જુગી
અથાવો !' આ બોન આસખાસ જમા ધયેવા લોગાએ ઉપાગી લીધા અને હોગેનુ રાખગીનુ
(નેલનન એન્ધમ) ગાતા ગાતા, રહેમને જબ બેસાડી રતા ઉપગી લધ ગરા

દેશમાની બધી માનિતક સલાઓએ પેરદની સલાનો નાખનો લીધો અને એમને પાક
એરીલ પ્રિન્ટ નહી માનિતક નવાના અમનગોએ આરમીયનેને પોતાનો અધિકાર માપ માની
વીગતાથી સાં ના માડી અને થોડા વખત દેશમા અરાજકતા જેનુ ચર્ચ રનુ રાનીસ ભત્રક
જેમેરીના દેશમાંથી રી નામના માણસને લગ્નરી મુમે નીમો અને ન રી ધ નિના
રાન્ય મેડ પ્રેસ મા નનમર રી આર્મિ માણસ વર્ધ રધા સ્થાનિ નતામા આરિદ્રાય મા
લગ્નરી રગલ અને મિનમત રી જરૂરી રસા રી રીત ચા રથ

५। भीमो दया- हरेगीता ध्यानिक मन्त्रो ॥ जेष्ठशुक्ल त्रिंशत् १२६ ॥

સેડીએ કહ્યું - હવે તમારા માથા નગર તરીકે અને હોવા છે તે નથી આવડે
પ્રદર્શન જે પ્રદર્શન પર વખત દોને લોકો આપણા સાચા સરદાર અને જોનો દોરત,
સેડી, માતા રોજ તરછોડનારો! અને તે નમસ્કાર!

પ્રેમીને મુઠા પોર ભવ પાડ અને બહાર મુઠા— મેરીનુ ભવ જેમ વડુ બા કુ
 જે તેમ તેમની પતની મનાસીના પ્રમાણુમા ચરો જે આનાથી ઉત્તમ ઉપદેશ મર કે. તે
 ગામલોડી ઉ. કુ. ૧૦ મેતનાપ છે પાથના તો યા વગરના છે ૨૦ હુ કે મી તોડ મો
 કાને લઈ કુડી પી ચતો

मेरे नाम पर - अन्धी रात में - १२-१२-१९४७ - निफडी में - ३ महीने - १९४७

૧. આ ઉપરથી એ હાથરસના હમેશન રખે “ ઔંગોયન, ચી ઠામે ” નામનક
વાંકડાંસૂત્રી. નિતાની ડીઓ નખા એ પીન હમેગીમા લોકપ્રિય થઈ ગયું અને એ ગીતને
દાજ એક રખન. મીથીટરી એ કમા વગાળે પેટીએ સાલબ્યો આ ઉપરથી મિનીટરી
મેન્દના મેન્ડ માગતમેને એણે મોવાયા અને હ્યુ - “દેરથો ધાન રખજે કે તદમારા
મેન્ડમા આરા ઉરે પાગ ટ્યૂન. રીથી જાડામા ન આવે—અને ખાસ કરીને પેયું નહુ
રાઠોવી ગીત ‘ઔરોંગોયન ચેરકાઓ’ તો ન જ રગાડે તેની કાજી નખજે ”

એક બેન માસતો ગમીય થઈ બેાની ઉપર —“ સાદેમ, એ કઈ નવું ગીત નથા—એ તો વૃક્ષોનો ટાળ છે ”

લોભ દિ સાતમક ગરમ મગારી મૂકે, અથવા તો ગાયના ઉપર નહમનાનું મુઠી નાંકનાનું
કુંડી ભેમે, હોને સાડી રીંટ ખાસ મેનનાં બાપી — સહી સનામતનો આ જ એ. અચો
કાર્ય છે, જ્યાં આગળ હોલા હોલા દ્યીનાં દાવમા લીધા વગર બધા ખની સાધનોથી
સજ્જ થયેના બધા ગદામે પણ આપણાથી ટકી નહાને ને એમ જગતા મહેતુ પડે તો માનથી
સહી હોવું.

આપણે જીવનમાં જે દુઃખોનો સામનો કરવો પડે છે, તેને જીવનના સાથીઓ સાથે આપણે
અનુભવવો પડે છે. એવો દેશનો એ જીવન-પરિવાર પાસે થઈ શકે છે-અથવા અહીં-અને તો જીવન
જીવે માટે જીવે છે.

જ્યારે ઑસ્ટ્રીયન-ને ૧-ઉરાત ૧૨ લોગી કને કર ઉવરાનના આ પો ૧૫ લોગી
 રહેને માથો ન્હોતો ક દુરીઓ પાણુ માગારી ન્હોતી-દુન ત્હમલો એ બી ૧૫૦૨ માણલ
 એ એમ રી ૮૨ જરનારી સાક ના પાટી આમ થયુ એટલે ૮૨ ઉગરના પોનીર
 બોનાની બને પોનીને દેખની આવમતા જમ કી પાણુ જોડીયન ૬ ગણ કનાર દેખી
 હરગ) કરનાની ના પાટી બને તેથી એક ઑસ્ટ્રીયાના ૫ ૧૦ ગના ને માન રો પડયા

જાન્યારી એ હરિશ્ચંદ્ર કોનારો ખા-ખા ત્યારે ઝો તા યુ ? તરુમા માગરી રત રહ
પાપુ ઝોઝીયાથી જ બાળતા પડે આથી મ । ને, ધુડીથી નખતમર મરી આ । ક
આ પ્રમાણે ક । મિ । ન વેચી એ પેઠે ઉતારાને તરોજ ખન મન કથી ને ની મેડે

દગરીયોને જુલુઓ તો રા સગ મેં યશીની સાથેઓને ધરમા પની રૂ ના મતા
 પ્રાપ્તી ગમતા રૂ મ ઈયો દગરીયોને ધરમા થયા ના । પણ રોડા અનુભવ પડી ને
 માણુક પુરુષને જિજ્ઞાસુ તરીકે ધરમા રૂની ગીતી પડી ગયા ધર્મ જતા આંધુર્યને
 સમજેલા આંધા યુવકમા આ સાથી દગરીયોને મેં અથા એની સાગી કે એમા પ્રિતાના
 આત્માની અતર પોતાના દુરમો જાખર થયા છં ન શું, ખોતે ઉતરથી લોકોએ એમ
 અચનક કે અકસ્મિક રૂમા તમ ભાવનકુ એ હારીયો સાજો છે એમ - ૫૧ વાચ
 અચના દગરીયો રમા મરામતે કે સાધુ મેં ।

૧. યૂરોપની આખી આ નાનગાંડાએ જોડી અને વધારે વીચેનામાં ડાબીની નાના પાતળાં દુર્ગેરીયન પ્રતિનિધિ લિંચાય, મળી અને કામના રાત્રી સુધી ત્યારે દુર્ગેરીયા અને કામના વચ્ચેના પાતળાં એની મળા છડાના માટી કે આખા યૂરોપમાં એ વાત દમરા જેવી, અથવા અહીં આમ ૧૮૧૬ માં દુર્ગેરીયન પાર્તમેન્ટને નિરમ નિર્દેશિત પરી, ક્રમ નર માલનામાં દુર્ગેરીએ ઓડિટાના તેજ સીને બારે આનાક દીરો, અને આખા યૂરોપમાં એના દીરો, વારો આપો.

ઓરિદ્ય ૧. મની રમત નીજે જણાયુ-“ભણી પેત્રે કે ઓરિદ્યા થોની રાકો અને છત્રો?”
 ૨. દીજે જનામ વાળો-“જેના અમે થોલીનુ, તેનાથી અંધુ પેત્રમારાથી નહી થોભુ ભયે.”
 ૩. જેરીના સંવાદને તોડતા છગડે વીસ વર્ષ પૂર્વા આપનડમાં જેમ હુ હુ તેમ એ-હુ વેપારને કામ નિર્દેશ ગણરા કમ કાનો દુર્ગેરીયનોએ મેલુકમને મુખ્યથી નહી અને એમની પદ્ધતિ ડાંગ નથી આથી રણી જેનો ભગઈ ગઈ જે સો બીને જમગે ફેર નુપા માગે છે, તેના તરફથી બધેમેસતુ આવે એમ લોકોને કહેવામાં, આ હુ કે, ગામપંચી આનિતો ભગ ‘ગામજના હુગમખોરો’ ‘જોગી ચમવણી કરનારા’ જ કરે છે છતા થોડા મહિના આમ જેનો ભરી દેવાતુ ક્યાં પડી સરદાર બીજી મકમમલમાં આની પડી

નાનીમ જોસે ધાયુ-“દુર્ગેરીયનો લાગણીમાં અને ઉત્તર દિનના છે, તેથી, આનો દોષનીના દહનેથી હુમત એમના ઉપર અજમાવ.”

તેણે જહેમને થોડા મહિના પડેના જેમાં દહેરી દીધા હતા તેમને મુકત થયા. દુર્ગેરીયન તેજનવ મુકીઅમ અને પેરમાના તેજનન થીજેરને દુર્ગેરીઅન પેસામાંથી મદદ ગાની ઉતારતા એણે બતાવી પચુ આની બાંસાથી ઉદાગતાની પચુ અસર ન બતાવતાં હુ દુર્ગેરીયનોએ “ઓરિદ્યન ઓરદાઓ” ના ગીતમાં બીજી એ દાક્ષ કરેરી દીરો ઉમેરી આ વખતમાં દુર્ગેરીયન પ્રતિનિધિઓ એ ૧ મળતા હતા ખરા પચુ પાર્તમેન્ટ તરીકે નહી ક્રમ દુર્ગેરીયન જેનીચાગમન, ઉદ્યોગ અને હુરના મન જીવકના અને સાહિત્યના મકોનો તરી જે એમની મુશ્કેલી અને રિવેચનો વડે દેશના લોકોને સાથે ગામપંચી ગામ એ બતાવી ગલા હતા દુર્ગેરીયન હુર ઉદ્યોગને ઉત્તેજન જાપના તેમ જ આરોધનનો મદદ કરવા ખાસ કહ કરાર નેનો થયો પણ આમ કરવાથી આંદોલ સામ હુરપો એ હાથની વાનની છે એમ લાદ અને મકોમાં મહેસાતુ હુ અને વાત લોકો ઉપાડી લેતા.

જેરીના પરદેશના વેપાર માટે નવા ક્ષેત્ર હાથ કરના, સંજ્ઞાનધ દુર્ગેરીયનો યૂરોપ માં નિર્દેશ પડ્યા મા તેણે ધ્યાનમાં રાખી આખા ખડને દુર્ગેરીની તાજી ખેતરો પેરોચોડરા નુપા દોરને ખપ મગે એવા કેજવણીના, તેમ જ રાષ્ટ્રીય ભાનાથી અગદગના પુનર્દેશ દોર દોરના દેશના કાપખાનાઓને ઉપયોગ થના મળ્યા તો સમ દીની ઓરિદ્યાસિદ્ધિ નેરકમગેએ બી અરમામાં ખામ ધ્યાન ખેલ્યુ.

૧૮૧૩ માં દેશમાં દુષ્કાળ ફાટ્યો પગલું પેકાનો ભુરમો એ કસોગી નટલી ચક્રેલ
આવી જ રિયતિમાં જ્યારે ૧૮૪૭ માં આવનાર મુઘલ હજુ સારે લાકુ ખર્ચો આરો નહેતો,
પુમાનેવાળા લોકોની કિંમત જોઈ કાન્નીસ જરા ઊનીનો પડ્યો તેથી લોકોને મેળવી લેવા
ફરીથી પ્રયત્ન આદર્યો, અને મહિર કર્યું કે " હવે તો હજેરીને એની મુખ્ય મુખ્ય જ નહી,
પણ બીજી ધખી બાંતોમાં સર્વોચ્ચ આપણા મહારી ઉત્તેજરી છે" પણ હજેરીપનોએ, એ
ઉપર ઉપરનું છે એમ માનતાં રહેને મણકણું નહી, અને ફરીથી એનું રાગત્વ, કાયરો અથવા
અધિકારીને માન્ય રાખવાના પાડી અને બદલેરી સિવાય કર ભરવો પણ બધ ક્યો

આંરડીવાની કમનસીમ છાપીરીયલ પામિન્ટને રથળાએ બે વર્ષ થયા પછી, બોલી-
મીવાના પ્રતિનિધિનાં પાછા જતા રહેવાથી બીજે આઘાત થયો એટલે આ વખતે પ્રસીયા
તરફથી સળગી ઉઠનારી લાકાઈની બ્લીકનુ માર્યું આંરડીવા હજેરી જોડે રીતસર વાત કરવા આવ્યું
હજેરીનું સમ્મ્ય મેળવવાનું મૂલ્ય ડીકને પૂછવામાં આવ્યું ૧૮૬૪ ની ઇસ્ટરમા એક
વર્તમાનપત્રમાં રહેલો ઉત્તર વાળો— " હજેરીનું રાષ્ટ્રીય અને સ્વનત્ર મધારણ હજેરીન
પ્રગ્ત કહીયે ગુમાવી નહી એસે, તે સાથે એટલું પણ ખરું કે સ્વનત્રતા પાછી દાઈ થતા
શહેનશાહતના સનધને કાયમના પાયા ઉપર મૂકવા વડતા ધારાઓ ધવા પોતે પૂકરી નહી "

સાંત્વપદ્ધતિ બદલાવાની અફવા દેશમાં ઉઠી, અને મેની આખરમાં પેરદમાં સમકારી
રીતે જાહેર થયું કે, નામદાર શહેનશાહ પોતાની બ્લાધી પ્રગ્તને જોવા અને નવું બધાગણ
દાખલ કરવા પેરદમાં આવશે

૧૮૬૧ ની આ પધરામણી ૧૮૫૭ ના જેવી જ હતી એ હજેરીપનો, પ્રસીયા રહાગે
થતા, એની સાથે ઉભા રહે, તો અવિધ્યની હીંગેટને બોલાવામાં આંરડીવા વિચાર કરે છે
એમ એણે સૂચ્યું

જે રહવારે, શહેનશાહ ગામમાં પેડો ત્યારે બહુ જ થોડાં ઘર ઉપર વાવટાં ચડેના હતા
આંતેષ પેશી, લોકોને વાવેટાં અને ધખેઓ મૂકવા મહમમવવા નિકળી પડ્યો, અને કાન્નીસ
પણ ખરો જ્યારે બેતીવાડી પ્રદર્શનમાંથી શહેનશાહ બહાર નિકળ્યો ત્યારે રહવારના સાદા
અને સુંદાં ઘરે ઉપર વાવેટાંઓ જોઈ એના મ્હા ઉપર હાં ફેલાઈ રહ્યો પરંતુ થોડી વાર
પછી એને જાણાયું કે, નવા ઉભા કરેલા વાવટાંઓ લીલા ગુના હતા, અને એ સ્વતન્ત્ર
હજેરીના જ મત્તચિહ્નના વાવટા હતા પેટી સતો પીગો ચક્ર ગયો, અને આમાંથી જેમલે
એને ઉતર્યો તેમાંથી એકાદને દાખલો બેસાડ્યા નૈવાર થઈ ગયો પણ કા માંમે પેટીને
સમય વરતી બમને, ખામોત્તી ધરના રહમજ થો વીએનાં પહોંચ્યા પછી પેશીને સમ્મ્ય
કપડા મળ્યો

પેરદમાં રૂમાયેલી સર્વોચ્ચ એક આ વા પછી કાન્નીસ પાછો ક્યો ત્યારે તે વખતની
રિયતિ જોતાં પ્રસીયા રહામે લગાધમાં ઉતરતું બહુ જ જોખમજણું લાગ્યું, અને તેથી
મુમલની કિંમત તરિકે ડેનીસ લગાધમાં પતાવેલી હજારો માં પે ના પે ના પે ના પે ના

શે' જોડી થાય' એવી પામ વચ્ચે લેવી નહીં ૨૦મમાં પ્રતીકાને એવાલે કુર્ચુ આપી.
જોડી હાથનો સાર હાથે યથો લાગ્યો, અને પ્રતીકા પણ સતોષ' પામ્યું હોય' એમ' દેખાતો
જોડી નહીં વાળ નિષેસાથ ગયું હાથુ એટલે આંટીવાએ એરીને સતાવવું આ
માનવ રીતે નહીં

અન્યાવલોકન.

૧. હું, રાજા, અને મિત્રમણ.

[પા—૧ ધનશુભવાન કુળવાન એવા પ્રકારે ૨૦ મનોપરામ એકાદીનરામ ત્રિપાડી
[પા—૨ પાના ૩૩૪ નં. ૨ ૨) નળવાન કેમલ-પ્રકારે પાસે, બધવા એન એન ત્રિપા
ડીની ૬, કાવળાદેવી કુળાઈ]

શુભરાતી વાચકો ૨૦ ધનશુભલાકને બે રીતે જોળાયે છે એક તો હાથપેસપૂર્ણ દુર્ગી
વાર્તાના લેખક તરીકે, તેમ જ નાની, જનીર, આધ્યાત્મિક ચાર્તાના લેખક તરીકે ગંદન
વિષયનું તેમનું શુભરાતી લખાણ—“એટરનિટા નિન” નું પુસ્તક છે, “શુભર નવનક્યા
“જગમોક હોમ” નું લાપાતર પણ તેમણે કરેલું છે એટલે શુભરાતી વાચકો તેમનાથી-
તેમના લખાણોથી-પરિચિત છે

મસ્તુત પુસ્તક “૧, સરના, ચો' મિત્રમણ” માં તેમની હાથપેસપૂર્ણ ચારીમ
દુર્ગી વાર્તાઓનો સમ્રહ છે આમાં નાવક અને નાવિકા, તથા બીજા મિત્ર મળતાં નામ
એકેના એક રાખ્યા છે તેથી આખા સમ્રહને ઉપર શુભળ નામ આપી રાકાયું છે હું એટલે
શ્રી મોનાજાઈ, બરલા તેમના પત્ની ચો' મિત્ર મળમમાં રા કનેપાયાન તથા રનેહવન, તથા
તેમના પત્ની, એ મુખ્ય પાત્રો છે બાકીસે વાર્તાઓ એક બીજીથી અનન જ છે
ગમે તે વાર્તા એકની નાચી મકાપ તેમ છે લલુખર ને લુલુ લુલુ પત્રોમાં
લુલુ લુલુ લુલુ બાવી પણ મથેલી છે, પરંતુ આ પાત્રોમાં એકતા ગળાયાથી તેમાં કાઠક
વિશેષ દેસ રહે છે કીમે કીમે આપણી આ ગાત્રો પરિચિત થઈ ગયે છે અને મી કનેપા
લાન તો અપુર સજોગમાં આમ જ કરતે, એમ નાચક પણ કલપવા લકિતમાન થઈ ગયે છે
રા વનશુભ રાસે આ પાત્રોના ચારિત્રમાં દરેક ગાત્રમાં કાઠક સરખાપણ રાખ્યું છે એટલે
એકી એક વ્યક્તિ, જેમ તે ચાર્તામાં આવે તે પણ તેના નિરુપણમાં વિરોધ દેખાતો નથી, બ એકમાં
કરતાએકે સમર્થ લેખકોએ આવેલેના પાત્રો અત્યારે અમૃત વાંચકી આનમમાં પરગટ થઈ ગયા
છે કીક સનાની પીકરીક, સેમરેનર, અને મી માઈકાબાર, આ ચારે જાણે સંતાતે છ નું મ્યા
હોય, તેમ તેમના લખાણો અપાય છે, તેમના વાક્યો ટંકાય છે આનું કારણ એ છે એક તો લેખ

નુ મામર્ય અને ખીન પ્રજાની માહકતા અને વાચનનો નોખ, લેખકનું ચારિત્ર્યનિરૂપણ અને વાનનુ આત્મબલ કનાપ્રથમ અને તા સ્વ હોય તો જ નાયક ઉપર તેની હાથ પડે છે અને તે તેમનું પ્રયત્ન યેજા જ પ્રચાર પામ્યા હોય, એકેએક વ્યક્તિએ લગભગ નાયક હોય, તે જ તેના ઉદાહરણ અને અનુભવ સામાયિક ગીતે આપી શકાય છે આપણા સાહિત્યમાં હજી આ સીતાબાપુરનકોનો તેટલો પ્રચાર થયેલો જાણ્યાર છે આપણા ધર્મપુસ્તકમાં આવી વ્યક્તિઓ રસગતુ થઈ ગયા છે ગમ રીતા, કૃષ્ણ, અર્જુન, ઉપગત જ્યા જ્યા માલમની કથાઓ હજી પણ થાય છે ત્યા, હનુમાન, બીમ, અને વટોત્કચના પાત્રો અલગ લોકોમાં પણ જાણીતા છે તેમ ભરત સાવળીંગા અને મજરામાઝતા પાત્રો પણ ગામડાઓમાં રહે અને જાણીતા છે પરંતુ રીત સાહિત્યના પાત્રો હજી પરિચિત થયાં બહુ વાર છે

આપણા નવીન યુગરાની સાહિત્યમાં હાસ્યરસના પુસ્તકો બહુ જ ઓછા છે, એમ તો કલ્પન કરવું જ પડે છે રા મજાબાઈની કટાક્ષમય વાર્તા “ભદ્રા” તેમાં અધરસના ભાગે છે તેમના જ “હાસ્યમંડિ”માં પણ હુકા હાસ્યરસ પ્રધાન લેખો છે નવનગમનુ “ભદ્રા બોધા” તે મોનીયેરના “મોંક ડોન્ડરુ” ભાષાતર છે આ નીવાય બીજા કેરળ આગળીને વે મજારી શકાય તેટલા જ પુસ્તકો હાસ્યરસ સભળી આપણી ભાષામાં છે અને તેથી રા ધનમુખવાનની આનંદમુખી વાર્તા સમજ બહાર મુકાય છે તેથી મનુ આનંદ પામવાનું છે

આપણે થામ્યા પાકના, આખા રિસને અને બેક હોઇયે, કાઈ મજીર નાયક મમદવા જેટલી મજાનકિત રી હોય તો, તે વખતે નાઈ હસાવનાર પુસ્તક હોય જરા વાંચીને, નિર્દોષ આ। બધે, અને મગજનો થાક ઉતારીયે આપણા પુસ્તક મમદમા થોડા આરા હાસ્યપૂર્ણ પણ નિર્દોષ પુસ્તકોની પણ ખાસ જરૂર છે

રા ધનમુખવાનની આ વાર્તાઓ ધણે ભાગે અગ્રીમથી ભાષાતર રૂપે અથવા ધ્યા રૂપે હોય તેમ વાગે છે તેમાં હાસ્યરસ કી પ્રમાણે છે વણી વાર્તાઓ એકલા હોઈયે તો પાંડુ દસાયે તેવી છે, આ સરવાલો નિર્દોષ છે હાસ્યરસને અતીત બનાવે નથી તે આનંદ પામના જેવું છે આ વાર્તાઓમાં કાઠ મમ કે કટાક્ષ રહેના નથી કમલમય વાર્તાઓમાં એ નિરોધ શુભ છે તેમાં હાસ્યરસ સાથે અમુક રી કે માન્યતા ઉપર, ગર્ભિત નાશય રી તેના મુધારાનો પ્રયત્ન હાય છે જો કટાક્ષ અગત કે વ્યક્તિ પરવેના હોય તો તે મનુ જ હજી મોટા કહી શકાય, પણ રા ધનમુખવાનની વાર્તામાં તો ખાસ કટાક્ષ નથી એમાં વાંચક તો હસના આનંદ જ હસવા છે કાણે કે ત્યારે તે ના ગમે પામ તે મે રચાત છે

એકરૂપે પુસ્તક પ્રસિદ્ધ કરીને, યુગરાની હાસ્યરસના સાહિત્યમાં એક ઉમેરો કરવા માટે, ના રમણીયમને, અભિનવન મુખપુ ઘટે છે જાણ મુખીયારાએ, આ પ્રયત્નમાં,

કામળની મોવવારીના જમવાના પાત્ર, મુરોબિત અને ઉચ્ચ મીઠાનાં આઠ પુરતોડા પ્રસિદ્ધ કરી છે. જરૂર સાહિત્યની મેરા 'કુની' છે તેમની અન્ય પ્રવૃત્તિઓમાં આ પ્રવૃત્તિ તેમને વિસરશે નહિ એમ આગા છે આ સ્થળે મગીષ પ્રજાતીઓના વાલની એક સૂચના કરે છું એ કે રામ રમણીવરામે જે પુરતોડા પ્રસિદ્ધ કર્યા છે તેમની બાપબી બપાવ, અને માભા જોના, તે મોખા ના કહેવાય પણ અગણિત મુજરાતીઓ તેમની દાલની ફીમત ખર્ચી પુરતોડા ખરીદી શકે તેમ નથી તેમને માટે સોઢી આદરતીઓ કાલસામાં ના આવે વાતાઓ મુજબ એક દરિયાથી વધારે ખર્ચવાની શક્તિ અને શક્તિ પણ ધણાઓની નથી.

ઉપરે ભાઈ ધનસુખનાથને તથા રમણીવરામને ફરીથી અભિનંદન આપુ છું, અને ભાઈ ધનસુખનાથને વિનંતુ છું કે તેમની આ શક્તિને ખીનરીને સાહિત્યમાં અમર થવી જાય તેવી અભિનંદનો આજેખવાનો તેઓ પ્રયત્ન કરે.

—કે. ઇ. દેસાઈ, (જી એ એસએલ બી)

મનુષ્ય પરત્વે મનુષ્ય.

જ્યાં પરસ્પરની કબાલ હોય છે તે સરઘાઓ સારા રૂપ આપી શકતી નથી.

આજનો કામદારપણે પોતાની માનપ્રદ સ્થિતિનો વિચાર તેણે પહેલા કોઈ નખત નહિ કર્યો હોય તેટલો કરે છે અને એ જ રીતે એ પોતાના 'સ્વ'ને પ્રાપ્ત કરી શકશે.

એ બાળખી જ છે મનુષ્યને, મનુષ્ય તરિકે ઓળખે તો પછી ફીલ્ડે યુગ સ્વયમેવ લક્ષ્યને આવી મળે પરસ્પરના કૃપા અને બેઢમથી ઉભરાઈ જતી દુનિયાને આ જ સંદેશ છે.

જાની, મહોટી, જાહેર કે ખાનગી લાયબ્રેરીનાં

પુસ્તકોના ઉત્તમ સંગ્રહ.

૧.

સ્વ. ગોવર્ધનરામ ત્રિપાઠી —

રા છગનલાલ હરિલાલ પટ્ટા —

	૩ આ.		૩ આ.
સરસ્વતીચન્દ્ર ભા ૧ થી ૪	૧૨-૪	કાદમ્બરી (સચિત્ર) આવૃત્તિ પાંચમી	૩-૦
લીલાવતી છગનકલા	૦-૧૭	એક અપૂર્વ લમ (ખીન આવૃત્તિ ૭પાવ છે)	
દયારામનો અમરદેહ	૧-૪	ક્રાઈસ્ટનુ અનુકરણ લાગ પહેનો	૦-૮
જનેહમુદ્રા (લાન્ડ)	૧-૦	સચિત્ર મૂનાક્ષના પતા	૦-૮
Marriage Forms under		મનોરજવાનાર્થગિ	૦-૧૨
Ancient Hindu Law	૦-12	પિતૃક્રમેહ	૦-૮
Classical Poets of Guja-		હાસ્યજનક ચાર્તાનાપ	૦-૫
rat (1916 Edn)	૦-6	ગા ગણપતનામ અનુપરામ ત્રનાડી -	
પ્રો. કાન્તિલાલ પટ્ટા —		ભતમહેનત (સેફ્ટહેપનુ ગુજરાતી	
સ્વ. ગોવર્ધનરામનુ છગનચંદ્ર	૧-૦	ભાનાન્તર)	૩-૦
		રિઆપના દેગોની ચોતો	૨-૦
સ્વ. ડૉ. મણિલાલ નભુભાઈ —		ગા. હિમતલાલ અગાનિઆ —	
આગરિનાસ	૧-૪	કવિતા અવેશ	૧-૦
જનામપિદ	૨-૪	કાન્ધમાધુર	૧-૮
ચાગિ	૧-૪	મધુમિન્દુ	૦-૪
સુલૈન મધાવરિ	૫-૦	નિન્ડગાટન અમન્ધી ૭ લેખો	૦-૫
ગા. મણિલાલ છમાનામ ભટ્ટ —		સ્વ. લગુભાઈ ક્રોતેદુથ ક કાન્ધભાગી —	
ઝાંઝીની ગાગી (માત મુન્ડ ગિરો માથે)	૨-૦	અ ગ્રેથ-ગુજરાતી પોકેટ ડીકેનેરી	૧-૧૨
જુહાપુટન	૦-૧૨	ગુજરાતી-અ ગ્રેથ	૧-૧૨
ગુજરાતની જુની વાર્તાઓ(ચિત્રોલાથે)	૨-૦	સ્કાર અ ગ્રેથ ગુજરાતી ડીકેનેરી	૦-૧૨
પૃથુગાઝ યાદાણુ અને ચ મ લખી		ટોન્ડન રાજમાન (ખે ખાગમા)	૫-૦
(નવી આવૃત્તિ ક રિના માથે)	૦-૦	રા. સોગીન્ડરાન દીવેટીઆ —	
રેનિસુરી	૧-૮	આગીમટ ક્રોતે દર (મળતી નવી)	
પતિવ્રતા ચનિગો (૨૪ ચિત્રો રાથે)	૩-૦	નન્ડ ગી આ કો	૦-૪
અતિમા નાટક	૧-૦	કાઉન્ટ ટોલ્સ્ટોયની ચાનો	૦-૪
અગી, મુગાદી ગમગુડ	૧-૪	ગાકાન્ત [સચિત્ર, ખીન આવૃત્તિ]	૨-૦
		ચેકિની	૦-૦
		સોનીમીટ	૦-૧૨

સ્વ. ડૉ. ડિપાઠી એન્ડ પત્ની, બુ-એલર્સ એન્ડ પબ્લીશર્સ,

પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ, મુબાઈ, મ ૨.

૧૫ આપના પૈસા મમાતોરની નોંધ લેજા

જી-સી-સી

જનતાન—ઉલટીને તરત જ બંધ કરે છે.

જનતાન—પાચનશક્તિ માટે અત્યંત સારું છે.

જનતાન—શક્તિ માટે એના જેવી એક પણ ચીજ નથી.

આખો વખત ખો ખો કરનારાઓએ જનતાનનો તરત જ ઉપયોગ કરવો.

દરિયાની ખુસીદારી કરનારા દરેક માણસો ત દુસ્તી માટે જનતાન પામે ગળે છે.

જનતાન—ગાનુરિઓ અને લાવણ કરનારોમાં પોતાના કંને માટે જનતાનનો જ ઉપયોગ કરે છે.

જનતાનની એક બે ગોળીઓ પાનમાં આપથી પાનનો અગળ સ્વાદ આવે જેને દરેક માણસ દુરિયદ દરેક માટે જનતાન વાપરવાની ખાસ કામગીરી કરવામાં આવે છે.

જનતાનનું એક પડીકું આજે જ ખરીદો.

એક પડીકું ગોળી દે-સી ૬ળી સાથે રૂ ૧

અથવા પડીકું દીનની ૬ળી સાથે ૦-૪-૦

પડીકું ૩૦ જ ૧--

મોંઘે એજન્ટસ—જનતાન એજન્ટસી,

(૭ આર, ચૌનવ)

લુભામસજીદ, મુબઈ.

દરેક આગરદાર ત્રેપાગીઓ, જનતાન વેચે છે.

સો વરસનું પુરાણ ખાતું

જુના

ગોપાલદાસ ઘરફીવાલા

અને

મીઠાઈવાલા

મુખાઈ.

મોઘા મશાયા અને સ્વચ્છ ધીની ઉત્તમ મીઠાઈઓ માટે

એક ફેરો આરવાની લવામણ કરવામા આવેલ.

બામની જાલી

પેશાની નરી

માવાના પે

માવાના છુધરા

કોપરા પાક

બામુદી

શીખડ

મગ દ વગેરે

ધણી ભાતની

સુતરફેની

દલવા

વેનીલા ગુનાબ

ઓરિ જા વીગેરે

સુકા દનવા

દરેક ભાતના

અધરણીના લાક

સુનીના લાક

જલેબી મેસુર

સુરતી મીઠાઈઓ—મગજ ધારી

ટેલીગ્રાફિક એડ્રેસ, "Burfec Shop "

સી. પી. ટેલ. ટેલીફોન નં. ૧૧૦૭.

[જાહે-જમર માટે આ પાનુ આપનાં ને.]

[જાહેરખબરો માટે ડેલાહી ને જુલુસી ડેનરમિંગે જોખએ છીએ.]

એક અવાજે વખણાયલા પુસ્તકો !!

જરૂર જ વાંચો

ગુજરાતી પુસ્તકાલયોમાં સમ્રહવા યોગ્ય પુસ્તકો

કપડાની પાળી ગાઠડીગમ

લેખકોની ૭ ટીએ. મ થે

૧. ગુલામગિરીનો ગજબ સચિત્ર વાર્તા એ સૌ નિમગ્ન સેતવરા ૧
કૃત ૨ ૨-૬
૨. લલિતના હાથો ના લલિતના કા પોતા સમ્રહ ૨ ૧-૦
૩. માગી વીસ વાર્તાઓ સચિત્ર વાર્તા મમદ રા કેશવમ્મા ૩ ૨-૦
ગા દેસાઈ, બી એ એનએન બી કૃત
૪. સાક્ષરજીવન આ ગોવર્ધનગમ ત્રિપાઠી ૦ ૩-૧
૫. ઉપાકાન્ત સચિત્ર વાર્તા ૨૧ બોગીન્દ્રરાવ દીવેગિઆ કૃત બી એ ૩ ૨-૦
૬. કમલાના પત્રો રા શિનનાન ઉત્તમરામ વાસિક કૃત ૨ ૨-૦
૭. અરવિન્દ ધોયલુ તરનજ્ઞાન રા મેલીનાન જોહાલ લ મહંતા કૃત ૩ ૨-૮
૮. હુ, સરલા ને મિત્રમદ્યુ ગ ધનસુખનાન કૃ મહેતા કૃત ૩ ૨ ૦

નોંધ સમાવેશકર્તા જે ગ્રાહકોએ ૧૯૨૧ ને ૧૯૨૨ ના લરાજમ લયો, હુગે તેમને આ આખો સદ ૩. ૧૪ ની કિમતે આપનામા આનગે પોન્દજ તર્થા વી. પી. ખંચ વધારેલુ.

લખો

સ્ખીધિગમ ગોવર્ધનગમ ત્રિપાઠી,

મોરારજી બિંડીય ન. ૨, ગિરગામ, મુબાઈ.

સમગ્ર ગુજરાત

મુખ્ય લેખો.

અસહ્યાર કે આત્મોદાર.

સર્ગસ્વ 'હાથ.'

દોસ્તાયનુ આત્મનિનનન.

ધેની ખેડ.

ગીરનાઆ ગુજાની સાનિદમા.

વિનોદનગ.

હમેગીનુ પુનરુજનન

ઉપગન

શ. ન્દાનાવાય કવિ અને શ. અન્દ્રીકર પમાના

મળ્યો ને અવમન નોધ

તરીએ

૧. અખાવાય જુલાખીરામ બેટી, ખી એ

૨. અન્દ્રીકર નર્મદાસક પમા, ખી એ. સેતએષ ખી

પ્રકરક

ગ. અખીયરામ નોરધ નરામ પિપાની

લેખકો.

નાન કવિ

દાસ વિનાકર

૨૨ પથા

નાન દવે

વસંતદાસ

જ

માર્કિ સર્મા

।

૧૧ મંગુદી

૧૧ મંગુદી

ગેર

તીજેરીવાળાઓની નવી રીતની હરીફાઈ.

વગાઈ પડેલા જોડદીવાથી કામગીરી જેવા પાતળા પતંગની તીજેરીઓ અને આનની હતી ગમે પ્રજાને માયની કંઈ ની હોવાથી કીક અપમાન વેગાતી પણ હતી દાનમાં તે તીજેરીઓ નથી આવતી હોવાથી તેની જગ્યા તેરી જ મનારતની અમેરીબન અને બીજી તીજેરીઓ લાંબી છે એ તીજેરીઓ વેચના । એવું કહે છે કે જો તેરી તીજેરીઓ મે એની સારી હોય પણ ગમેરી । અને બીજા દેવોમાં બનતી તીજેરીઓ પી પુરી રોકે નહીં ગોપો બીજી એમ પણ કહે છે કે અમારી તીજેરીની બનામજ અમારો 'અમન કર' કે અન્સનનું મુખ્ય કામ પોતાના દેશના માનની પણ વધારાનું દોષ છે એટલે તે બનામજ કરે તેથી નાં એવું કહે । તે માન ગરોડાનાયક જ હોય

કોઈ નવી બનામજવાળી એની એવ ન્દાની તીજેરી મોની કીમત આપી જો કે જે ખરીદી છે અને પ્રથમ પાસ થીનીટમાં તોડી છે અને જેઓને ખાતરી નથી તેઓને બતાવના માગ્યાને રાખી કે

આગમણી બી આગમોટનું નુર, જગાન, જોડકાઉન બાન બી એવું તેમજ છુપું નેવના નો નકો એનાએવા અને અગવ્યાપાત થતી તીજેરીઓ ઉપર પડે એટલે પડેલી તીજેરીઓ હતી મન રતની હોય તો જ અદીનીસારી તીજેરીઓ મારે દગીમાઈ કરી શકે એ મમજનું મુશકેલ નથી જોડેજો પાસ થીનીટમાં જે તીજેરી તોડી તેની મનારત કેરી કે તે બનામજા જોડેજોને ખરી દરેની પડી એ ઉપરથી વાચનારે પાનમાં લેવું તેમજો કે તીજેરી કે મની છે આ મગજનું તેરી કુલ જોરાથી આગે પણ સમજ પડી શકે નહીં તેના ધર્મગરેવા પછી પણ થીનીટમાં તોડી પ્રમાણને તીજેરી તેમજ નોડતા પાસ નાક નામે તેની એવઅખી જડેખા

જોડેજોનું કારખાનું—

જેસ કપની પાસે, પરેલ, મુંબાઈ

મારે ત્યાં શુભ પ્રસંગો પર.

દી-પાઠી—

નાચ-પાઠી—

એટ-દામ—

ધર્મનાં એન્ટરટેનમેન્ટ—

જાવડાઓમાં—

મેન્ટસ માટેની ગોઠવણ કરવાનું અમને સોંપા-
દામ—

જાજી દામધી—

ટુક વખતમાં—

અને તમને ૧૦૧ ટકા સંતોષ મળે તે હું કરી આપીશું—

એન્ટીમેટસ મંગાવો—

ભાવ તાલ જરૂર પુછાવો—

ગોવિંદજી વસંતજી

મુખ્ય ગોવિંદજી-ચીંગમજાર.

આવ ન. ૧-એમેન્ડા

આવ ન. ૨-આટોડ.

રેલીફ ૧૫૫૬,

રેલીઆમ—

Spectmart

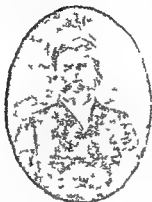
Feb 19

પંકાયલા, પુરાણા અને પ્રબલપ્રિય મશીન

પોલીશની શરૂઆત કરનાર

અને આ ક્ષણે એક ફેશનેબલ ક્ષણની સપાટી પર લાવનાર

ઝવેરી કાનજી માલંજી

આ નામ કોણ નથી જાણતું ?

પહેલા પાચોનીયર

હજી પણ કંઈ નવી કૃતિઓ,

નવા માટ, નવા શણગાર અને નવા અનકારે,

તૈયાર કર્યા જ જાય છે !

કુઝને પધારી તરફ લઈ લેશે

જરૂર જ મોહરો !

પરિણમે અમને જ લાગ્યા વિના

છુટકો જ નથી !

ચલી ગ્યાલે ગ્યાવો કે કાલે !

અખટલ રહેમાન સ્ટ્રીટ, મુંબઈ

ટેલીફોન નં. ૭૮૨

અમારા પત્રોમાં આ સમાચારોની તોષ લેશો

ભીખા કલ્યાણજીની કુંઠની અમૃત તુલ્ય દવાઓ.

સ શુભ મિત્ર્યર.

-કોવેરા ત્રિસુવીકા માટે

કોવેરા અપરો અદર્શ અનિમારવિ-
ભય કર રોગોને રૂ વખતમા ખાતિપૂરક
નામુદ કરનારો આ એક સમમાન ઉપાય
છે એનાથી સેકડો અમૃત છ. ડી
ખયો છે

કિમત ખાટલી એકના આના આર

ખાટલી એકન્ટમેર

-ખામ દર જ માટે-

મે તેની હુડીની મુજા કે લાગ દશા
અગર ખુજવી મા મલમ બેથી તણ
વખત લગાડવાથી જડ મુશ્કેલી નામુદ
થાય છે અને ચામડી જડ પામ બગડી
નથી કે ખાટલી વાસ આટલી નથી
કિમત ખાટલી એકના આના આર

તાવનું અકસીર મિત્ર્યર.

આ મિત્ર્યર ટાનીના અખીયા મેરેરીયટ અને ખરાબ રૂતમા ટાની ની ગતા મેરે નતના
હોતી તાવ ઉપર ગમખામ અમર કરે છે મરણ કે તે વનામ નળના તાવના જ તુમેને નામુદ
કરનામા આખાદ છે આ મિત્ર્યરના તણ મા લેવાથી એક જ રીવસમા અને તેવો તાવ નામુદ
થઈ નય છે આજ દવાઓથી ત વ ઉત્તરો પડી થયી જ નારામિ આવે છે તેમ આ દવાથી
એક કમ માખ ખરાબ પરીલામ આવડ નથી એ તેની ખાસ ખુશી છે

કિમત ખાટલી એકના આના આર

ગાંડીવ એન્ટી-રૂમેટીક ખામ.

કોર મંદોન વિદ્વાન ડોક્ટરની માથે ઉપરથી બનાવેલો આ મલમ ચોડવાથી માથરો તેમ જ
સર્પીયા સરમે કુખરામ રોગ કેક વખતમા નામુદ થાય છે વધી હાથપગનુ રહી જડ
હોતે ચડી બારવો ટાની ના દોઈ પન બાગના કુખરો કોઈપણ બાગનુ મડાઈ જડ,
સીમેના પગ તથા કેમ બઘાઈ જવા સારીથી દોઈપણ માગ રહી જવો વિશેરે સર્વ રોગોને
નાર કરનારુ આ સમખામુ ઉપાયની એક ખાટલી દરેક કુદરેમા અવરજ સખડી એકમે

કિમત ખાટલી એકના આના આર

અમારા મદેગાન બહુકોના ખાસ આનહને માન આપી-

અમેએ હાલમાં ટીસપેનમીગ ખાનુ ખોલુ છે

જેમા અનુસરી માલસોને હાથે દરેક નળના પ્રિડીપ્લન મુજબ દવા બનાવી આપવામા આવશે
એક વખત કામ પાડી ખાટલી કરો.

ભીખા કલ્યાણજીની કુંઠ દવાવાળા.

Feb 19

ગણેશવાદીને નાકે, ખહારકેલ, સુખાઈ, ન. ૨

આપના ઓરમા સમાલોચકની તોષ, લેનો

જુના અને જાણીતા અંબેરીઓ

રામજી ભગવાન એન્ડ પ્રધર્સ.

૨૦૬, ને. ૫ મેન્સ રીડ, મુબાઈ.

નારણ સિતામ Mufichain-Bombay ટેલીફોન નં. ૬૭૪.

સમાલોચકની જાહેરખબરના ભાવ

એક વખત માટે એક આખું પાનું રૂ. ૧૩ અર્ધ પાનું રૂ. ૭ પા પાનું રૂ. ૫
—આ ભાવ બાર માસની બાંધી મુત્તને જ માટે છે એક વખત માટે કે બીજા જગ્યા
માટે આનું ભાવ ઉપર પચીસ ટકા વધારે લેવામાં આવશે

—કદ નં. ઉપર ૧૧ ખાસ ભાવ માટે ફક્તમા મળવું થા તે તપીને પુજાવું
—આ ભાવ ટે. તમા ઉ. ના છે તેમા થટાડા વર્ક શકશે નહિ વધતી જતી મોડરાગીને
હીને આ ભાવ ગમે તે વખતે ફરી શકશે પણ માટે લખો યા ફર્જ મગો

રમણીચરામ ગોસ્વામીનામ ત્રિપાઠી, પ્રકાશક

અનાને ચક્ર મોદિસ, મોરાજી ગોસ્વામીનામ આન, નંબર ૨/૩૬ મેન્સ રીડ, ગિરગામ મુ. ૧૪૬.

આધ્યાત્મિક દેખતા થાય છે—કેટરેરેટોડાઈનથી

આખના મોટીઆ વાલકાપ વગર મંટે છે

દરે આ નામી થયું છે કે આખના મોટીઆ વા કાપ વર્ક ખરીદી ૧૨ જે લાંબાઈ
સાવનારા સધાજાવાની આખ તુરે છે અમ નથી પણ કેટરેરેટોડાઈનથી પાછા ફરતે નીતાય
નું પકડું નથી, એમ જાણવુંથી સિદ્ધ થયું છે છીં ૬ ૫, પોસ્ટેન્ ૧ આના વધુ

આખા હાઉસ્ટાનમા વખણાયેલા બાવ કાળા કરવાનો

પકડા કલેપ.

આ કસપ મુજબ તથા દારીના રહેલ વાગને લાગતા તે પાવ જ મીનીટમા મુદ્રા બાજુ બાજુ
કે એની બરાબર આજ કે છે પણ નથી આ કસપ વાપરવામા સહેલો છે, સોડનમા વખતો
છે, શાખુમા ચકરી છે ૨ ના પાસે છે અને કીમતમા સરળ છે કીમત રૂ. ૧૧, નામ બાજુ બાજુ

Messrs Navratna & Sons, Kalbadevi Road BOMBAY

૮, આખના બાઉન્ડરમા સમીક્ષકની નોંધ લેજો

પ્રેમભક્તિ યથાભાવું પ્રથમ પુસ્તક.

ચિત્રદર્શનો.

આજે જ મગાવો ! આજે જ મગાવો !

કેવળતાના લોકપ્રિય ચિત્રર હાનાનાન દ કનિકૃત આ નવ પુસ્તક તૈયાર છે

૨.

પ્રસિદ્ધ અગ કવિ રવિન્દ્રનાથના એક અત્યુત્તમ પુસ્તકનો અનુવાદ.

(ગરિમાસુની છે નામાં છે તી ઓ તી રાથે)

વિશ્વભારતી.

અનુવાદક — શ્રી હીનવાદ હરજીવનદાસ ગાણુડા, બી એ

કિ મત રૂપીઓ એક, પોરટેજ લુદ્ધ

૩.

લોકપ્રિય સરલવાર્તાવલિ

— શ્રીચુ પુષ્પ.

સૌભાગ્ય દેવ.

દોઢ આનાનો રટેમ્પ મો બી મગાવો

૪.

લોકપ્રિય સરલવાર્તાવલિ

ચોથુ પુષ્પ.

અખંડ યુગલ.

ચોક્કસ દિનસમા બહાર પડશે.

પુષ્પ, નકન દો આનો, બાર પુ પના એક રૂપીઓ, પોરટેજ સહિત

વધુ વીગત માટે લખો

મોતીવાલ ગામખાસ રામી,

ને ૧૦, સેન્ટ્રલ રોડ, ગુઆર્ડ ન. ૪

મુંબાઈના સુપ્રસિદ્ધ અવેરીઓ.
ઉત્તમ કારીગરીના અનેક નમુનાઓનું પ્રદર્શન!

મોહનલાલ એન્ડ કંપની,
દરેક પ્રકારના સોના, ચાંદી અને અવે-
રાતના મનપસંદ ઉત્તમ દાગીના
ખનાવનાર ને વેચનાર.
નં ૧૯૭-૨૦૧ શેખ મેમણ સ્ટ્રીટ,
ગણેશવાડીની સામે, મુંબાઈ.

આતંદ અને સ્વતંત્રતા

સોડરના માળખાકયુક્ત આયુ મેનન કરાનાથી બાળકો દરેક જાતની
ખીમારીઓથી તેમ જ સાનાના અપચ્ચથી થતા દરેક ન્યાવીથી હમેશા દૂર રહે છે તે સુ-
નિરોગી સતાન.

માતાનો સાચો આનંદ અને ખાવાપીના તથા ફરવાની છુદ ને સ્વતંત્રતાનો
માથો ટહાવો નથી? કિમત દર શીલીનો રૂ. પુટાન તૃયા પી ખર્ચ જુલુ

મરછર, માંકડે, તથા ચાંચડના જુલમ અસહ્ય હોય
તો,

અમારું ઍન્ટી ઓસ્કવીટા ઓઈલ વાપરી તેના નાસ્તી મુક્ત થાઓ
ફક્ત ચોડાં ટીપા ગરે બદન ઉપર ચોળી સર્પ ગહેવાથી ઉત્તરી જન્તુઓ પાસે
ફરકી શકતા નથી મેલેરીયા તેમ જ બીજા બહેરી તાનથી બચનાનો ચોક્કસ
અને ખાતરીપૂર્વક ઉપાય ૩ કિમત દર શીલી ૩ પુ. પ્રેસ્ટન જુલુ.
એજન્સ,
ધી કૃષ્ણા ઈન્ડોર્ડિંગ કા., મળવાતુ દેકાણુ,
Feb 19 રીવીંગ, અમદાવાદ. ધી ન્યુ મેડિકલ હોલ,
કમલીઅલ બિલ્ડિંગ, લાહોર

સ્વ. ગોવર્ધનરામ માધવરામ ત્રિપાઠીકૃત

નવી આવૃત્તિ તૈયાર છે

સરસ્વતીચંદ્ર

ભાગ ૪ થો.

સરસ્વતીનું મનોરાજ્ય અને પૂર્ણાહુતિ.

[૧૮૭૦.]

મૂલ્ય રૂપીઆ સ્હાડા પાંચ.

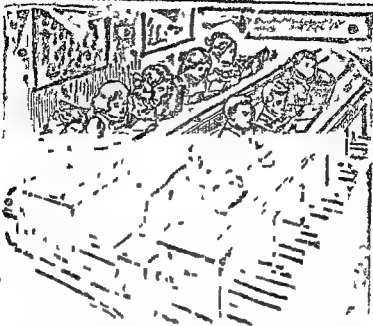
સરસ્વતીચંદ્ર	ભાગ ૧ લો (માતમી આવૃત્તિ) ૩ રા	આરે ભાગની કિંમત સનાખાડ રૂપીઆ.
,	ભાગ ૨ લો (ઠી આવૃત્તિ) ૩ રા	
,	ભાગ ૩ નો (ચોથી આવૃત્તિ) ૩ રા	
,	ભાગ ૪ થો (ચોથી આવૃત્તિ) ૩ પા	

મળવાનું કેમણું. ૧. એન એમ ત્રિપાઠી એન્ડ કંપની પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ, મુંબાઈ

૨. અણ્ણીયરામ ગોવર્ધનરામ ત્રિપાઠી,

મેરાગળ બી.પી.સ, ગીરગામ, મુનાઈ ન ૪

૩ અને શર્મે પ્રસિદ્ધ શુકમેલરૌ

તમારું બાલક નિશાળમાં કેમ ચાલે છે?

આ પ્રશ્ન આજકાલ બહુ વિવાદનો થઇ પડ્યો છે અને એથી જણાય છે કે પોતાની સતતિના માનસિક નિકાલ માટે માબાપ કંટાળા બધાં આતુર રહે છે પણ તેસાથે તેમની શારીરિક સંપૂર્ણતા થે કેટલી જરૂરી છે એ ખેટલા વોડા માબાપો મિચાળે છે? તબક્કાસ્તર અને સ્તરબદ્ધ અનુવન એ બંનેની આજુબાજુ તરવો છે અને બંનેના મોજગામી કરતાં થે એ વધારે અગત્યના છે એ કહેવાની શી જરૂર રી છે? માટે જ શરીરના અનુવન નુસાખર રહી નુસાખરના બને એવું બેથી થાય તે વાત દેશના દરેક બાળકે સહમતની જોડે.

તમારું બાળક કેઈ પણ જાતની શારીરિક બોલાખાપવાળું હોય તો તમારા ડોક્ટરને મળીને એની એ નિર્મલતા વધે નહિ તે માટે તમને અમારે સા જરૂરી ઉપાયો લેવા માટે લેતા આવજો.

અમારે સા દરેકજ અવાલાલ લેવા કેટલા બધા સંખ્યાનુસાર માણસો આવે છે તે જોતું હોય તો એક વખત અમારી ઓફિસમાં પધારશો તો છે નામો છેલી ગોષ્ઠી પ્રમાણે તમાર ફરિયાદો આવેલાં વીજળીના અંતે શરીરની સાધનોથી મુખ્યોની મેવા અમે કેટલી કરીએ છીએ તેનો નમુને પુરેપુરો ખ્યાલ આવે એની જાતની બધી વ્યવસ્થા તમને સતોય આવે એ રીતે બતાવીશું.

બોલાખાપવાળા દરેક દરેકને તેને લાયક અને જરૂરી પુરેપુરી સલાહ આપવા માટે એના ખાસ અનુભવી અને ચાનાક ડોક્ટર હમેશા હાજર રહે છે એકસ-એકી હંમી ખાડીને શરીરના અંગના સુખ ગમે અને તેના મૂળ તરત પારખી શકાય છે વધારે વીગત માટે મગા કે લખો.

સુપરીન્ટેન્ડન્ટ, ધી એન્ડર ઓરવો પેટીક એન્ડ મીટા-એલેક્ટ્રીક
ઈન્સ્ટીટ્યુશન, (એન પાંચવીની કપની) લેમિગન રોડ, મુબાઈ.

જનુલેગવર ઘાપ્ય નત્ય પ્રિયહિત ચ યદ્.

સ્વાધ્યાયાભ્યસન ચૈવ ઘાઘ્ય તપ હચ્યને ॥ મ ની ૧૭-૧૫

શુરતક ૨૬ મુ.] દેશુઆગી, ઈ સ. ૧૯૨૨.

[અક ને ૨.

તત્રી—અમાલાવ બુવાખીગમ બની, બી. એ.

મ. ચન્દ્રગંડુ નર્મનાગડુ પહ્યા, બી. એ., એલએવ. બી.

મનારાકર—મ. રમણીયરામ ગોવર્ધનગમ ત્રિપાઠી.

વિષય. વિષયાનુક્રમશિક્ષા.

૫૪

૧. પ્રેમપૂજના આમત્રણ કાવ્ય

૫૩

રા. વહાનારાવ કાપતરામ કવિ, એમ એ

૨. અમલુના કે આત્મોદ્ધાર

રા. ચન્દ્રશેકર નર્મનાગડુ પહ્યા બી એ એલએવ બી

૫૪

૩. ચન્દ્રગંડુ હાથ.

રા. નૃસિંહરામ ભગવાનરામ ત્રિપાઠી, બંસિટર-એટ-ચો

૫૭

૪. પ્રાપ્તિમા-પ્રી કાવ્ય

રા. મનુવાન જમનારામ દવે એન એ

૬૦

૫. મહાત્મા દોહરદોષનુ આત્મનિવેદન

રા. જય ત

૬૧

૬. દિલ હો' કાલુ કે ચાલુ' વીતાવી કાવ્ય

રા. ચન્દ્રશેકર નર્મનાગડુ પહ્યા, બી એ, એલએવ બી

૬૭

૭. 'ધેની બેક' યાને બાળકો માટે સદ્ગાથ

રા. પ્રાપ્તિમાદાસ હુનિશ્વરદાસ જનાનરામ

૬૮

૮. અત્યજેની અપીલ કાવ્ય

રા. પરધુમાઈ વહાનારાવ શર્મા

૭૩

૯. ગિતી ગીરનારના શૃંગારી સાનિધ્યમાં

રા. લક્ષ્મી

૭૪

૧૦. વિનોદ તરંગ

રા. હરિયાવ પ્રભુવાન હાંમ, બી. એ એલએવ બી

૮૪

૧૧. હોંગીનુ પુનરુજ્જીવન

રા. મનુવાન રણજીરામ મગધુ

૮૮

૧૨. પતંગમાલ ચર્ચા, ગંગેશના હંનો એને પ્રાપ્તિની કાવ્ય

રા. ચન્દ્રશેકર નર્મનાગડુ પહ્યા, બી એ, એલએવ બી

૮૫

૧૩. અનમા નાથ ૧ ના હાથ મહામ અવાખીઆ ગીવજી.

રા. મહાત્મા મારન રાણી.

૮૮

રા. ચન્દ્રશેકર નર્મનાગડુ પહ્યા, બી એ એલએવ બી

૮૮

વાનિક લક્ષ્મી કપીઆ ૫,

વિદ્યુસ્તાન બેંગલુરુ, ગીલો ૧ ચૌદ કે. મહાગમાન છુટક અકની પ્રિયત દરે આવા
આ સારાજન સંસ્થાનામાં જ સેવામાં આવે છે.

ગ્રાહકોને બે બોલ.

સ્વમાર્ગે ચક્ર આ અકાશી એના છત્વીમમા વર્તમા પ્રવેશ કરે છે માસિક તરિકે એ આજ એ ૧૧ આઠમા ૧૧મા પ્રવેશ કરે છે એ વર્તમા દરમિયાન એણે યજ્ઞ ભગવાન સમય એવો છે અને એની આર્થિક ધિતિ દિપ્તિદિન ખરાબ થતી બધાં છે એવા સમયમાં પ્રદાશક તરિકે એ વર્તમાનની વધી અને બની શકે તેમજ આર્થિક ભેગ આપીને રીમાન છે ન હોયે ગેરે વા એવું લનાજમ વધારું પડ્યું અને સમયી એજી કરી પડી એવી નહતે યજ્ઞ આનાત યજ્ઞ હોતો પડ્યું, પ્રભુની છત્તને માત્ર આપીકમને પડ્યું એ કડ્યું પડ્યું પિપામે માસિકના અઢારા ગ્રાહકનું બુદ્ધિમા નિરાસા ઉત્પાદ થઈ અને કેટલાકને તો નુબુ લનાજમ બારે પડ્યું પડ્યું એવી નવા વર્તમા એમને રનાજમ રીતે પડ્યું બધા કરવાનો વૃક્ષ થઈ છે અમ્હે તે સત્ર લનાજમને આ અક્ર દુર્ગી મોઢલીએ ડીએ બાર મહિને રીમા વધાતા અપરા જેટનો જાન એ આપી વકશે એવી અમ્હો આગા છે છતાં પણ જેમને એવી અનુદાતા ના હોય તે પ્રથમ ૮ આગના મહાકામને બાને પડીના ૮ માસના અઢી દુર્ગીઆ મોઢલી ગ્રાહક તરિકે આપુ રહેશે એવી અમ્હને આગા છે. હવે લનાજમ વધારનાની જરૂર નહિ પડે એવું અમ્હે માનીએ ડીએ અને જનેગો બતાતા તેમ ગ્રાહકની સખ્યા વધેથી અમ્હે વધારે ઉત્સાહથી કામ કરેલા તેમજ અપર મમાનોચક્રના હવે ચિત્રા આપતા નથી એ એક દુર્ગિયાદ બનાવરી પામે આવી છે એવી સત્ર પ્રગિયોના મુજા નમણી આદિત રિયતિ છે, ગ્રાહકો તરિકથી બેઠું ઉત્તેજનની સમાલોચક દુર્ગી સચિત થઈ શકશે અને એ કરવાનો અઢારા સત્ર નિચા છે માત્ર વધથી આપણા બાલુતા વિદ્વાન વગર તરિકી સારા અો શિષ્ય લેખો નિયમિત રીતે જાણના આવશે અને લેખોના લેખિત અો ઉચ્ચ ભૂમિત દુર્ગી આપણી દ્રષ્ટિ ખાસે રહે કરવાના અસાધ્ય થશે

આથી અમ્હે આશા રાખીએ ડીએ કે જે ગ્રાહકોએ રમાનોચક્ર મમાવવું બધ કડ્યું છે તે એ દુર્ગી તેને ઉત્તેજન આપી અઢારા કાપમા ઉત્સાહથી બેઠું સમાલોચકની સેવાની શિષ્ય હરે કરશે નરીન ગ્રાહકો જેમ જેમ વધતા જશે તેમ તેમ અમ્હે વધારે ને વધારે ઉપયોગી કાર્ય કરવા પ્રેરાઈશું

મમાનોચક્રની અનિયમિતતા એ અપજાનાઓમાં કામદાર વર્તમા દુર્ગીને આપારી છે અને તેની બધી મોઢારતમા આ મોઢારત પડ્યું વધી છે આ એ આપી દરકરનાના પ્રધાનો વડુ જ છે એવી આપી ગ્રાહકનું સહન કરી નહિ ને એવું અમ્હે ધારતા જ નથી ગ્રાહકોની સુખવતા ઉપર અમ્હેને નિયાસ છે

સામાનાઈ

૨૧૬ (૨૬ મુ.) , કૃષ્ણચારી, ઈ. સ. ૧૯૨૧ [અંક ૨.]

પ્રેમપૂજનાં આમંત્રણ.

વિષય — સંસ્થાના સ્થાપક મહાશય શ્રી, એમ. એ

અમ કુલ આજ પ્રેમના પર્વ

હિતસે પધારજો, રસદેવ । મુન

રમ-હિતસપિયા હિતસવ કમીશુ

પ્રેમદેવનાં પૂજન સ્વીકૃ

અમારે હિર હિર ખીલી મસન,

સન્તાન । વધાવજો રસદેવ ।

ધરેધર આજ પ્રેમનાં પર્વ,

હિતસે પધારજો, રસદેવ ।

અસહકાર કે આત્મોદ્ધાર ?

લેખક-૧ શ્રી ચન્દ્રગૌર નર્મદામકર પંડ્યા, બી. એ., અલગેચાં ખી.

૧.

“અસહકાર કે આત્મોદ્ધાર ?” — આ સ્વરૂપમાં પ્રથમ ગુજરાતી પ્રવચન પ્રારંભમાં સ્પષ્ટ કરવા જેવું છે ગાંધીજીથી પ્રેરિત અને ગાંધીજીથી નિયંત્રિત “અસહકાર” — “Non-Co-operation” — એ નામનાથી જે મહાપ્રવૃત્તિ અસારે હિન્દી પ્રાંતને હાથેલાં રહી છે અને જગતનું ધ્યાન ખેંચી રહી છે તે મહાપ્રવૃત્તિ સદામે જે અનેક વાંધાઓ ઉત્પન્ન થઈ આવે છે તેમાંથી બે વાંધાઓ વિશે વિચાર કરવાનો આ લઘુ લેખનો આશય છે. પ્રથમ વાંધો “અસહકાર” એ શબ્દ પરત્વે છે, બીજો વાંધો એ શબ્દથી સંબંધિત અર્થો સદામે છે. પ્રથમ વાંધો એ છે કે “અસહકાર” એ શબ્દ જ “અન્યથા-શબ્દ” થતો હોવાથી “અભાવ-સૂચક” છે, “નિષેધ-દર્શક” છે, “negative” છે, એવા નિષેધાત્મક શબ્દ પ્રમાણે મહાસત્ર, રાષ્ટ્રનો સદામત્ર ન હોવો જોઈએ પ્રજાના મહાસત્ર તરીકે, ગંભીર મહામત્ર તરીકે કોઈ વિધાનાત્મક, લાવસ્યક, “positive” શબ્દ ચોગ્ય હોય એ બાબે વાંધો છે કે શબ્દ જ નિષેધાત્મક ન હોવો જોઈએ એટલું જ નહિ, પરંતુ તે શબ્દથી સંબંધિત અર્થ — પ્રજાની સમક્ષ રહી કંઈના આવડું સાધક અને તે સાધકને અને રહી યોગ્ય સાધનકેમ — એ બંને પણ વિધાનાત્મક હોવા જોઈએ, પણ “અસહકાર” શબ્દથી જોળખાતી પ્રવૃત્તિ તેવી નથી. આ બંને વાંધાઓ વિશે વિચાર કરવાનો એક પદ્ધતિ સીરક તરીકે પૂર્ણરેષા પ્રેરેલો ઉત્તર શોધવો એ છે “અસહકાર” એ નામથી જોળખાતી પ્રવૃત્તિ તે માત્ર “અસહકાર” જ છે કે “આત્મોદ્ધાર” પણ છે ? એ પ્રવૃત્તિને “આત્મોદ્ધાર” એટલે જોવા-સૂચક, મનાત્મક, વિધાન-દર્શક નામ ન આપે, અને “અસહકાર” એટલે અભાવ-સૂચક, ખડનાત્મક, નિષેધ-દર્શક નામ આપે એથી એ પ્રવૃત્તિની આત્મોદ્ધારકતા સુ સ્વોચીત થઈ જાય છે ? આ ચર્ચા આ લેખનો વિષય છે.

૨.

ચર્ચા કરતા પૂર્વે એક બાબત જણાવવા જેવી છે તટસ્થ, નિષ્પક્ષપાત તપાસ એ જ આ ચર્ચાનો ઉદ્દેશ છે, કોઈપણ પક્ષનું મમતાયુક્ત આગ્રહી પ્રતિષ્ઠાન એ આ લેખનો હેતુ નથી. જે રાષ્ટ્રીય મહાપ્રવૃત્તિ અનેક હિંમતોને અસાન્ન કરી રહી છે તે મહાપ્રવૃત્તિને “શુદ્ધિ-શુદ્ધ-પ્રકાશ” થી — “dry light of reason” થી — જોવાનો આ એક શાન્ત પ્રયત્ન છે — એ અત્યંત યાન-તાના બોલે નહિ.

શબ્દ સદામેનો વાંધો પ્રથમ લઈએ, એટલે, એ તો ખરું જ છે કે કોઈ પણ સિદ્ધાંતનું ઉત્તમ સ્વરૂપ તે વિધાનાત્મક (positive), મનાત્મક (constructive) હોવું જોઈએ અને એ પછી ખરું જ છે કે એ સિદ્ધાંતનો બોધ કરનાર શબ્દ પણ વિધાનાત્મક, મનાત્મક

હોવા બેઠાએ શું 'સિદ્ધાન્તના' સમન્વયા કે શું ચત્ત્રપ્રયોગના સંવન્ધમાં નિષેધાત્મક (negative), ખાડાત્મક (destructive) સ્વરૂપ તે ગૌણ જ હોતું બેઠાએ સામાન્ય નિષ્ક્રમતરીકે આ સેલ છે, પરંતુ એમાં અપવાદ ન જ થઈ શકે એમ કાલ નથી અમુક સિદ્ધાન્ત કેવા સંરૂપમાં રજુ થાય છે અને કયા ચત્ત્રદ્વારા લેનો બોધ થાય છે એ સયોગો ઉપર આધાર રાખે છે, અને તે સયોગો એવા પણ હોઈ શકે કે જ્યારે સિદ્ધાન્તનું ખડનાત્મક સ્વરૂપ એટલું બધું જોર મૂકવા જેવું હોય કે લેનો ખડનાત્મક સ્વરૂપને ગૌણપદ મળી જાય, ખાસ કરીને પ્રારંભમાં "અસહકાર" ની પ્રતિષ્ઠિત યથાર્થ રીતે સમજવાનો જેઓએ શાન્તિથી પ્રયાસ કર્યો હતો તેમને જણાયું હતી કે એવા વિશિષ્ટ સયોગોમાં એ પ્રતિષ્ઠિત પ્રારંભ હતી કે જેથી લેના નિષેધાત્મક સ્વરૂપ ઉપર ખાસ ભાર મૂકવા પડે જેમ વેદાન્તના મુખ્ય સિદ્ધાન્તનો "અકથ" શબ્દથી બોધ ન કરતાં "અદ્વૈત" અને "અનેદ" શબ્દોથી બોધ કરનામાં આપ્યો છે તેમાં અનુચિતતા નથી એટલું જ નહિ, પરંતુ વિશિષ્ટ સમુચિતતા સમાવતી છે તેમ આપણી અભ્યાસી શાસ્ત્રીય પ્રવૃત્તિનો "અસહકાર" શબ્દથી બોધ કરનામાં આ યોગ છે, પરંતુ વિશિષ્ટ સમુચિતતા સમાવતી છે જેમ પ્રપંચને બેના જવાત્માને લગાડાંને "અ-દ્વૈત", "અ-નેદ" કે કે તેમ ગૌણપ્રદેશને "સરકાર સાથે સહકાર" એ ાડનાને અને "અ પારી અને અભ્યાસી સરકાર સાથે "અ-સહકાર" એવા નિષ્ક્રમત્મક શબ્દ યોગ્યતા પડે, ખાસ કરીને સુધારે "સહકાર" નો સન્દેહ મોકલ્યા છતાં પ્રજાની સાથે મુદ્દાની બામતોમાં વસ્તુતઃ "અસહકાર" કરનાર સરકારની સાથેના કામકાજમાં સંલેપમાં, અન્યથા અનુચિત ગણી શકાય એવા ચત્ત્રપ્રયોગને સયોગો સમુચિત બનાવે છે, અને એ ન્યાયે "અસહકાર" શબ્દ સમુચિત છે.

૩.

પરંતુ આખરે ચત્ત્રપ્રયોગ એ ગૌણ બીજા છે, એટલી બધી ગૌણ કે અસહકારને વિરોધીઓએ તેમ જ કેળાક સંમતીનશાની સમયકાળે પણ એને મોટું સ્વરૂપ ન આપ્યું હોય તો અપમાનિત હિન્દને આની શાન્તિક ચર્ચા મર્મભેદક હૃસ્પરીનતા લાગતી. અરો અમલનો પ્રમ તે એ સે કે "અસહકાર" એ શબ્દથી સત્તિન પ્રતિ સ્વરૂપમાં માત્ર નિષેધાત્મક અને ખડનાત્મક જ છે કે વિધાનાત્મક અને મડનાત્મક પણ છે. અસહકારવાતના આચાર્ય મહાત્મા ગાંધીજીના લેખો જેઓએ વાંચ્યા હશે અને તેમના બાવલો જેઓએ સાંભળ્યા હશે તેઓ બેઈ શક્યા હશે કે "અસહકાર" માં બંને સ્વરૂપોનો સમાવેશ થઈ જાય છે અને છતાં એ સંલેપમાં સિદ્ધાન્તોકન કરી જાય.

મુખ્ય બાવત હિન્દના ગૌણીય સાધની છે "હિન્દના લોકોની પ્રિયજને અનુસરેલું સ્વગૌણ સંધિ" એ સાધનિર્દેશ સ્પષ્ટ રીતે ખડનાત્મક છે શિદ્ધિ પ્રમ સાથે સંમન્ધ ન

રાખવો, એવો અભ્યર્થન નિષેધ અસહકારમાં કયો નથી, તે સમયે જેટલે અંશે સંજ્ઞા સંપાદનમાં સાધનરૂપે હશે તેટલે અત્યંત મહેતો સુદાની બાબત એ છે કે, દિલ્હીના લોકો પોતાની મેળે સ્વયંજનસંપાદન કરવાનું છે એ વિવાનાત્મક સ્વરૂપ ઉપર મુખ્ય ભારનું મૂકવું આવ્યું છે.

ત્રીજી બાબત ધાગસભાઓમાં હિન્દીઓએ ન જનુ એવલા નિષેધથી જ માન સીક માનવામાં આવ્યો નથી, પરંતુ સાથે સાથે એ વાર અગત્યની બાબત-વિધાનાત્મક બાબત- ઉપર ભાર મૂકનામાં આવ્યો છે કે લોકોને રાજકીય બાબતોથી વાકેફગાર કરવા અને તેમને સ્વયંજનની જવાબદારીઓ માટે તૈયાર કરવા જેઓ વૈકલ્યરૂપે સાનુ સ્વરૂપ પરંપરા સમયે છે અને જેઓ હિન્દી જનસમુદાયમાં ગૃહ રહ્યા મરવના અનુભવી છે તેઓ આ પ્રકારે કાર્યની આવશ્યકતા પૂરતી સમગ્ર રાષ્ટ્ર ધાગસભાઓના બહિષ્કાર હિતકારક છે કે હાનિકારક એ બુદ્ધિ પ્રય છે અને અત્યંત અપ્રસ્તુત છે, અત્યંત પ્રસ્તુત મુદ્દો એ છે કે ધાગસભાઓનો બહિષ્કાર યોગ્યને સતોષ ન માનતા પ્રચારકાવનો, ઉપદેશકરવામાં અસહકારવાદ માત્ર નિષેધાત્મક નથી, વિધાનાત્મક પણ છે.

ત્રીજી બાબત ન્યાયમંડિલોનો બહિષ્કાર કરીને અતોષ માનવાનું અસહકારવાદ કહેવું નથી, પરંતુ સવાદીના આજરથી મુકરુદમાંથી મુકવવાની વિધાનાત્મક બોધ કરે છે. આ પ્રકારે દિશામાં અગત્ય કલ્પ નિર્દેશને પોતાનું મંડાનાત્મક સ્વરૂપ અસહકારવાદ સમજી છે. એથી બાબત સરકારી અથવા અર્ધ-સતોષ ન માનતા રાષ્ટ્રીય શિક્ષણસંસ્થાઓ ર શિક્ષણની દિશામાં પણ અસહકારવાદ એ કે-

રાષ્ટ્રીયની બાબત આર્થિક દિશામાં અસહકારવાદ સાત વિદ્યો વસ્તુઓનો બહિષ્કાર યોગ્યને ખેતી રહેતો નથી, પરંતુ સ્વદેશી-વસ્તુઓ ઉત્પાદન કરવાનો અને તેમનો ઉપયોગ કરવાનો વિધાનાત્મક ઉપદેશ આપે છે. રાષ્ટ્રીયનો અને હાલ-સામાનો ઉપયોગ કરવાનું કરે પાંખાં આવે છે તે અસહકારવાદનું વિધાનાત્મક સ્વરૂપ જ છે.

સહેપમાં, આ રજો ભેદ કે "અસહકાર" એ શબ્દ એ કે બહારથી અને ઉપર ઉપર-થી જોતાં માન નિષેધાત્મક જણાય છે, હતા જેમ "અદૈત" અને "અભેદ" શબ્દો "અદૈત" નો બોલ વસ્તુતા કરે છે તેમ "અસહકાર" શબ્દ "આત્મોદ્ધારનો" વિધાનાત્મક મોલ કરી શકે આ બાબતમાં જે હાની બાબતને મોટું સ્વરૂપ અપાયું છે તે શબ્દ-સુદિની દૃષ્ટિથી સમગ્ર શકાય એવું હોય છે. અત્યંત વધારે પણ છે.

"અસહકાર" શબ્દથી જે સામ્ય અને જે સાધનક્રમ વિવક્ષિત છે તે માત્ર નિષેધાત્મક નથી, પરંતુ વિધાનાત્મક પણ છે. બધા સુધી સમાવના અભ્યાસો અને ધર્મસામને અભ્યાસો જે બા પતોના સમયમાં સરકાર પ્રત્યે, સતોષ નહિ આપે ત્યાં સુધી નિષેધાત્મક સ્વરૂપ ઉપર ભાર દેવાનો અને દેવાનો ભેદ એ સ્પષ્ટ છે, પરંતુ પ્રભુને આપીશ "અસહકાર" દ્વારા જે તાતીમ-આપી રહ્યા છે તે તો વસ્તુતઃ આત્મોદ્ધારની વિધાનાત્મક સામ્ય-ભારતીય મોદ્દાર એ સર્વોપરિ સમજી છે.

સરસ્વતીચંદ્ર લાલ કૌશલ્ય એને એમ વિધાનાત્મક સ્વરૂપ, સુબાલ

સ્વગર્સ્થ "હાથ."

ગુજરાતના રસ-મન્દિરના રસધેવો પૂજારી

લેખક - રા. નૃસિંહ નિલાકર.

હાથને કાણુ નથી ઓળખતું ? આખું મેકરર ગુજરાત ઓળખે છે ' અને રા માટે ન ઓળખે ? ગુજરાતમાં જાણીતા થયેલાં સૌ જણનામીઓ અને સૌ જલકામીઓની હાથમહમ હવની જલકામર-હતો ગુજરાતમાં રતો તેમ જ કાવતાઓને હાથ અધકારમાથી ખેંચીને પ્રેક્ષકમાં મુકવાનું અપૂર્વ માન "વીસમી સદી" ના માનેકને જ છે "વીસમી સદી" ન હત તો ધણુમે સાહિત્યસૂર્યો આઘમી ગયા હત અને ધણુમે કનિ-સલાકો ઉપા ન હત અને ગુજરાતની ચિત્રકલાનું ચુરે સાહિત્યપરિષદે જેટના વર્ષોમા ચિત્રકલા માટે નથી ક્યું તેટના મહિનાઓમા "વીસમી સદી" એ કરી જતાવ્યુ

રવિશંકર રાવજ અને પુરપોષતમને વ્યાની દુનિઆમાથી હાથમહમદે મોધી કહાવા અને "વીસમી સદી" એ ચિરંજીવ બનાવ્યા કનૈયાલાલ સુનશીને ગુજરાત સમક્ષ ધણાનિધિ વ્યક્ત અને પ્રગટ કરનાર પણ હાથમહમદ જ અન્તરકર પજાના રનેહ-નીનોને પાંખ આપનાર પણ "વીસમી સદી" ના સમાવેશક નહિ નરસિંહરાવને સજીવન કરનાર પણ એ જ "ઉમરખાણ" નો રસદૂધ પ્રાદસર કાન્તિલાવને આઝાદી પ્રયોગશાળામા પ્રણુ સાહિત્યનું નિગતર રમરણુ આપનાર અને તેનો વિશાનને રસાતમક મનાવનાર પણ આ જ રમીતમા કવિ ન્દાનાલાલને જૂતું અને અનુધની હાથી ખમોયોમાંથી સમજાવી પટાનીને બહાર ખેંચા વાગ અને વર્તમાન પ્રવાહમા ધકેલનાર "કરિ" ને અતસાતમા છે ખરો જ પણ એ અતસાતમાને પ્રેરક ધણે અસેઆ ચિત્ર-મદુર મેષનીની રમરમિને સુબધ બહારની દુનિઆ ખાસે જાણીતી કરનાર અને મ્હારી નમ્ર નામ્યકૃતિઓને મોટામાદમા આમેય ઉતારી નામ્યકારમાં નવીન રસ સિંચનાર પણ એ સાહસિક તરીજ "તારાપોર" ને મુક-મસાફર કરનાર પણ એ જ બોમ્બ મહોલોનો મહાનુભાવ

ગુજરાતના રસ-મન્દિરના આવા વિભોન. પૂજારી ગુજરાતે ખીજે કાંઈ જોયો નથી એ રસધેવો ગિચારા રસતી ગોધમા ને શોધમાં જ અર્થો મયો "વીસમી સદી" તેનીશુદ્ધ સ્વમસહિના એક ન્દાના અડુ જે પ્રતિનિધ હનું એની લાવનાઓ તો જગમર દત્તી સને ૧૯૧૬ મા મ્હારી સાથે કવિના કંઠકો મેગીને "વીસમી સદી" ના વખાઓ તેજે રચ્યા હતાં તે ઉપરથી કહી શકુ છુ કે તેની મુરાદો યોથે ભાગે પણ બ-નથી આતી એક સાદુ માનિક રતેદમદીથી મતાવનામાં આ અસના પ્રાનમા કેટલી જલ્દમત ઉઘાડી પડે છે તેનો ખરો ખ્યાન હાથમહમદનું દન જાણ્યા રિના કવિ આવવાનો નથી એ રસમીનો મજૂર "વીસમી સદી" પાછળ કેટલી તનનોક મહેનત કરી રહ્યો હશે તેને તા નિષેદના રનેદીઓ જ જાણે છે મુદેપ અમેરિકાના આતમી પારા ચિત્ર-માર્ગિકાની બરોમગીમાં મળી. વીકાય એવું

શીશુન જોવધતરામ ૩ ૧-૦-૦૦ એન. એમ. ક્રિપ્પી એન્ડ કંપની મુબાઇ.

પ્રાણસમા પંખી !

રેખક — રા. નવજીવન જમનારામ દવે, એમ કી

પ્રાણસમા પંખી !

ક્યાંથી કહો આર્થ ઉદાર !

પ્રેમનાં જો પથી !

દિનદિનનાં સમજાતા સચચ સુકામતા

પથનાં પનોતાં અપાર !

પ્રાણસમા પંખી !

દુનિયાથી દૂર ઉભી દામણી આ રૂપડી

ક્યાં ત્યાં તમે દર્પના દિશારે !

પ્રાણસમા પંખી !

સૂતીમૂતી અંતરીક્ષે જોતી હતી આખડી

ત્યાં ક્યાં ત્યાં અમૃતસાર !

પ્રાણસમા પંખી !

શબરના જામતા આદરણ અનર્પક !

કીડી, રાં તેજના અપાર !

પ્રાણસમા પંખી !

ક્યાંથી કહો આર્થ ઉદાર

પ્રેમનાં જો પથી !

ગાંધીજીનો જીવન આત્મચરિત્ર.

લેખક — શ્રી જયન્ત.

ગાંધીજીના જીવનની વસ્તુસ્થિતિ સમજાવે તેવું કોઈ પુસ્તક અવારનવાર અમિદ્યુધ્ય નથી એ કામ સુસંદિધ 'સર્વ સાહિત્યવર્ગ કાર્યાલય' દ્વારા લીધું છે. પણ તેને બહાર આવવાને હજી સુધી અડકાવ મળ્યો નથી એ સિવાય જે હજી પ્રવર્તે થયો છે તે રચણ છે તેથી તેમના મનના વિકાસનું સ્વરૂપ કેવું હતું તે આ લેખક તો તેમણે પોતા આત્મચરિત્ર 'મિત્રપરથી અને તેટલા તેમના પોતાના શબ્દમાં આપતું થોડું જાણે છે.

આ પહેલા પૂરું થઈ જાય છે અને તારખ્યનો બાગરિ ઉત્પાદનપર ડોળાયા 'કરે' છે, તેવા સંધ્યાસમયે પુણે મનુષ્યોની સ્થિતિ અને નાજૂક બની જાય છે જીવનમાં અમર્યાદિત પ્રદેશપર, તેમની દૃષ્ટિ પરિબલજી કરે છે સારે અનેક માગ તેમની દૃષ્ટિએ મટે છે, પણ તેમાંના કયા પચતો વ્યક્તિ કરે તેના વિચાર તેમની શુદ્ધિએ કરે તેના હોના નથી. તેમાં પણ તેમની શુદ્ધિ સમિતી તીવ્ર હોય છે તેમને તો એ સંધ્યાસમય 'અધિક જ વિકલ' થઈ પડે તે હોય છે આ વખતે તેમની નજર સમગ્ર ઐતિહાસિક અને પારમાર્થિક એ બંને માર્ગની પ્રતિભાઓ ઉભી હોય છે અને સાચું કંઈ અને ગ્રાહ્ય કંઈ એ બાનતને બાલક વિચાર કરવા લાગે છે પરિણામે તીવ્ર શુદ્ધિવાદની ઐતિહાસિક વસ્તુની આ રચિત ઉગી જઈ પરમાર્થ તરફ તેનું ચિત્ત ખેંચાતું જાય છે ડોળાઈએને મારે પણ તેમ જ બંધુ હતું.

ડોળાઈએની ધર્મશક્તિ ઘણી મોટી ભગત થઈ હતી. યુવાવસ્થાનો સમય પૂરું થઈ દેશવર્યો આવતા-સુધી એ પ્રશ્નનો ઉત્તર તેમનામાં બળવત્તર ન હતો તે જ પ્રમાણે એ જોઈએ 'ધર્મ' થીએ અને હમાનુસાર થની ગઈ હતી, બીજી એ કે આ ભગતમાં જીવનામય અત કરજી કરતાં તીવ્ર શુદ્ધિના વિચારનું વર્ચસ્વ એ પ્રશ્નમાં વિરોધ જણાય છે.

કેટલાકમાં ધર્મભગતિ અત કરજીની જીવનાથી થયેલી હોય છે કેટલાક જગતના દુઃખ જોઈ અથવા જાતને દુઃખને અનુભવ થતાં અત કરજી થઈ યુવાથી ઇશ્વર પ્રતિ વળેલાં હોય છે એવા માણમાંના ચિત્તમાં અમુક એમ કેમ કે એના પ્રશ્ન વિરોધ થતા નથી તેમની પ્રશ્ન શુદ્ધિપ્રધાન ન હોઈ બાનનાપ્રધાન હોય છે, ડોળાઈએની વાત તેથી જુદી હતી, તેમની પ્રશ્ન શુદ્ધિપ્રધાન હતી તેથી અધ્યક્ષતાનું ચિદ્વત પણ તેમનામાં જણાતું નથી તેમનું અન કરજી જીવનામય ન હતું અથવા પડુ જથી તે દવર્ત ન હતું એમ પણ નથી, પરંતુ તેમની શુદ્ધિ જીવનામય અત કરજી કરતા વિરોધ તીવ્ર હોવાથી તે આગળ આડી અને બાવના પાછળ રહી હાંસ ૧૮૭૬ માં તેમણે પોતાનું મનોમય ચિત્ત લખી રાખ્યું છે તેપરથી તેમની ધર્મશુદ્ધિના વિકાસની રીતે યોગ્ય મુદ્દો હતો તેના સારા નિર્ણય થઈ શકે છે એ પ્રથમા તો કરે છે.

જો વાતને આજે પશ્ચિમ વર્ષે અર્ધગણ છે. તે વર્ષે માત્ર વૃત્તિ ચાલુ રહી જાય છે. અર્ધગણી કદી કદી માથે ગળ નિશ્ચલ પગગમા પડી જતું હોય તેને લાગતું કે જ્યારે મારા જીવનની પ્રતિ મથ પડી નહીં છે કદી કદી મારું જીવન કેવા પ્રકારનું હોય તે બધું જાણે માત્ર કેવી રીતે વર્તે તે હું જાણું જ સમજી શકતો નહોતો એવા સમયે ઉદાસીનતાની પૂર્ણ જાણ મારા પર પડી અને મને લાગતું કે મારું જીવન બ્યથે ગયું તથા જિંદગી કાલુ પશુ પડી જતી અને મારો જીવનક્રમ જાણના અકથી આગળ ચાલવા લાગતો પડીથી એવી સંજોગ વારવાર આવવા લાગી અને તેનું સ્વરૂપ પશુ હમેશા એક જ પ્રકારનું હોય તેમ જ પર્વ દોરું કે દુઃખમા લેતો કે, તે કેમ કરતું અને તેનો અંત કેવા આવજો, એવા પ્રશ્ન મનમા ઉદભવી હોય મોટા મોટા જાણના પડતો અને લીધેલું કાર્ય જેટલું ને તેટલું જ નહીં જતું આગળમા એવા પ્રકારના અકનો મુદા રહિત હોય તેના ઉત્તર મળી શકે તેમ નથી એમ સારું મનને સમજાવી રેતો હતો એ પ્રસોના નિશ્ચય પૂરેમની લોકલે પ્રથમથી કરી રાખ્યા છે, પણ તે એવાને અવકાશ નહિ હોવાથી હું તે જાણું નથી, એમ મારા મનને સમજાવતો હતો પણ તે સ્વભાવીએ સતોષ થતો નહિ એ પ્રશ્નો વાગવાર ઉત્પન્ન થવા લાગ્યા અને મને જાણવા લાગતું કે તેના નિશ્ચય મોટી કાલ્પા સિવાય ચાલે તેમ નથી એક જ અર્થે સારીના નિર્ણય પાના હોય છે તે તે જગ્યાએ જેમ કળો કાલ પડે છે તેમ મારા મન પર પણ એ પ્રશ્ન અસ્પર્શિત અથવા કદાચ હોવાથી તે પર તેની જાણ અધવારમય જાણા પ્રસરી જાય છે અને કદાચ કદાચ વિચાર નાથ પડે તેના ધંધી વખત તેની એવી સ્થિતિ થાય છે આ કામા હું જાણના સમય થિહ પ્રકટ થવા લાગે છે તેના તરફ તે રિંગે લલ આવતો નથી, એવું પડી એ થિહ વારવાર થવા લાગે છે અને અંતે તે સર એકરૂપ થઈ તેને એક મોટો રોગ બને છે અને પડી તે નિર્વકાળ સુધી તેના શરીરમાં પોતાની જાણના નામે છે તેવું હું જાણું થિહ પામતું બધું છે અને છેવટે એ રોગનો પ્રકાર એટલો તીવ્ર બને છે કે પોતાને જાય છે, તેનો પૂર્વ નિવાર કરનારી સવ મળવા પૂર જ આશા કાળે તેના અંત પડે છે "

મારી ઘાત તેની જ ધંધ છે હું જાણી ચૂકો છું કે, મારા મનનો રોગ કેવળ આજે પડે નથી મને જાણાયું કે એ પ્રશ્ન જ્યારે વાગવાર ઉત્પન્ન થાય છે ત્યારે તેનો નિર્ણય કરવો જ જોઈએ અને તે દિશામા પ્રથમ પશુ કથો એ કાર્ય તરફ હાથ લગાવતા જ એ પ્રશ્ન પૂર્વે સાર્ય સ્વરૂપ નહીં ગયું અને તેણે લખ્યું અને ઉચ્ચ રૂપ તારણ કુર્ચ છે પ્રશ્ન અરિમમાં અને જોહરાની રમત જેવા વાગતા હતા, તે જ હવે વિઠત જાણના લાગતા તે પ્રશ્ન જાણનાની અમતતા નથી તેમ મૂર્ખપણાના નથી, પણ માનવજીવનમા રહેલા અત્યંત મહત્વનો પ્રશ્ન છે અને તે અતિ ઉચ્ચ તથા મહત્વ છે એવી મારી ખાતરી થઈ-શુદ્ધિના તરફથી પોતાની ખાતરી આપી ગયો અને મને લાગવા માંડ્યું કે એ પ્રશ્ન મારી રહિત બહારના સમસિયાના પૂર્વે ચર-જનના નીકળે કે અવકાશ શિલ્પ આપતું એમ લાગતું અથવા એકોત્તર અથવા અવકાશના સારકરના રૂ ૨-૦-૦ એન એમ નિર્ણય, એક પડી, મુખ્યત્વે

વિચાર થયો પણ તરત જ તેમના માટે કંઈ એ પ્રેમ ઉત્પન્ન થઈ મારા દાષ જ્યાંના ત્યાં
 એટલું પણ એ પ્રશ્નો નિર્ણય થતા સુધી કાંઈ પણ કાર્ય થતું મારા માટે અશક્ય બનતા
 કોઈક અરે, મારે જીવન 'પણ' ન જોઈએ એમ લાગવા માંડ્યું એકાદ વખતે, વતનનો
 દિલ્લિયાન મોરો મનમાં આવતો, પણ તે સાથે જ એવો પ્રેમ ઉત્પન્ન થતો કે,
 મોજા, સમાજ પ્રાતમ્ તને સોજા દુઝાર એક જ જીવન મળશે, તારી માગામા ત્રણસો મેઠા
 થયો, તને પુછળ દ્રવ્ય મળશે, પણ પછી શું તારી દોષતનો અત સામાં આવશે? એવી
 પ્રશ્નમાળા શરૂ થતી કે માઈ ચિત્ત વિચારના ચક્ર યુદ્ધમાં સપડાઈ ધરતા ધરતા પુના પ્રથમના
 ક્યાંને આવતું અને ગમે તેટલું ભટકતું, પણ એ બૃહમાંથી બહાર નીકળવાનો મારો જ
 નેનાથી અશક્ય થતો આમ થતું એટલે તે જિવાઈ ધૈર્યમનિન થઈ પોતાનું ચિત્તન કાર્ય પશું
 સજીવે બાળકોને કંઈ પદ્ધતિથી શીખવવું એ વિચેના વિચાર એકાદ વખત મનમાં
 આવતો કે તરત જ પછી શું એ પ્રશ્ન ચટ લઇને આગળ ઉભો રહેતો એટોની સ્થિતિ
 'તેની' ગતિ મુધારવી એવો પ્રશ્ન ઉદ્ભવતો કે તેની પાછળ પાછળ તરત જ તેની પુત્રાત
 નને-શા માટે? એ પ્રશ્ન આવતો જ, મારા પુસ્તક નોકરિય થઈ મને થય મળશે, એ
 વિચારથી માઈ મન-ચોડુ થોડું ફેસવા લાગે છે તો તરત જ 'હા, જોમોદ કતા, પુછીન
 કરતા, શેકસેપેપર કરતા અથવા મોતીપર કરતા હું વિશેષ ક્ષતિયાળી થઈશ, એટલું જ
 નહિ પણ જગતના સર્વ લેખકોનો હું યુગદમણી બનીશ, પણ પછી શું તારી ક્ષતિનો અત
 સામાં છે? એ પ્રશ્ન વજવાતની માફક મારા મનપર પડે છે અને તેને ક્ષત બનાવે છે
 આ પ્રશ્નોને સખુરી-ધીરજની અમર જ નથી ઉત્તર આપ, એવો દક્ષકારો એક સરખો
 નારી પાછળ પડે છે તેનો ઉત્તર ન આપવો સારે જીવન કેવી રીતે પણ ગમે તેમ કરવા
 જતાં કંઈએ ઉત્તર નિર્ણય થઈ શકતો નથી

મને જણાઈ આ પુ કે મારા મગનીએનું પાગીયુ ખમી મયેલું હોઈ ત્યાં અન્ય કાંઈ પણ
 આધાર નહિ હોવાથી હું અધવચ્ચ લટકી રહ્યો છું જેના આધારથી હું જીવનકાળ આજ
 સુધી વ્યતિત કરી રહ્યો છું તે આધાર નહ થયો અને તેના સ્થાને નવો આધાર આવ્યો
 નહિ એવી રીતે માઈ જીવન કેવળ મૂન્ય બની રહ્યું હું ખતિ હતા, પીતા હતા, હાથતો હતા
 અને આમોઆસ પણ કરતા હતાં એ કિંમ કયાં સિવાય અને તેમ નહતું તેથી તે થઈ
 હતી, પણ તે સર્વ કૌંક િજીવ જેની માઈ બનતી હતી તેની પાછળ નારી પોતાની
 દિવાલકિંત અથવા અતનુત બળ ન હતું-મારી શુદ્ધિને માન્ય થાય તેવું, કાંઈ પણ ખ્યેવ
 નહેતુ નહિ હાથથી તે માટે કંઈ હેતુપૂર્વક કિંમ કરવાની ક્ષમ્તા કેવી રીતે થઈ શકે ?
 એકાદ દેવે પ્રસન્ન થઈ મને કંઈ ઇચ્છિત વર માગવાનું કહ્યું હોય તો-પણ હું કંઈએ માગી
 શક્યો ન હોત, મારણ મને ધોની જરૂર છે તે જ હું સમજી લેતો ન હતો અચક કરતુ તમ બોગ-
 વડુ, એવો પ્રકારની દેવ લાગ્યા સમજથી ચિત્તને પડેલી રેલાથી તેની કૈટલીક કેદ
 અથાપિ બાળ હતી એ કેદની લહેર એકાદ વખત આવતી તો કંઈ કાર્ય કરવાની ક્ષમ્તા,

યતી, પ્રયાપિ, અને તનુ જન જાણ્યાં આવતું કે તે પુત્રી જે નથી, અને, સુખ જોવાની હજી પણ મારામારી રહે તો કહી કાળુ માનવજીવનનો અનિમલતુ અને તેનું મન સ્વપ્નને જે બંધના છે એમ મને વાનવું હતું અને લાગતું હતું કે, માનવજીવન મરણના જેવું, અમર જીવ છે અને તેજ તેનું સમય રાત્રિ છે. પછી વળી અધિક, ગુરુ તે શુ સમજાવતું હતું કે માનવજીવન હરી ઉવડે, બાલ્યે લ્પકર ઉપર પરાવતી કરાવતી રાત્રી ગાલી માંતે અને લાવવા જેવી મારી મિતિ યદ હતી એની આગળ પત્ર મૂકીને પ્રિતાશની વિરૂધ્ધી થઈ ગઈ જ પડવાનું છે ! તથાપિ ત્યાં ને ત્યાં ઉભી રહેવાનું પણ માગ, માટે સાચ ન હતું, અને પાછો પગ ફરી શન્તો નહતો અથવા આખો મોઢીને આગળ કરી જ નથી એમ મને સમજાવવાનું પણ બેસે તેમ નહતું. આ વખતે આવા પ્રકારનો નિર્વાણમગ પ્રાપ્ત થયો હતો.

“જાકે શરીરના સાર હતું, સપતિ હતી અને સતતિ અને કીર્તિ પણ પ્રાપ્ત થઈ હતી. પરંતુ એની મિત્રિમાં પણ માગ જીવનનો કદ જ દેવ તથા ન હતો. કોઈ પણ ઉપાય આ જીવનને ત્યાગ કર એમ જાગે કે અસ્થી એકસરખી અને કલા કવચ દ્વય સમુદ્ધાર કહેવું જોઈએ કે મારી આગ્રહવા કલાની છાજ હતી જેમ તે હું કહી રાખતો નથી.”

“પૂર આપણે આપણું જીવન ઉત્કલ્પક સ્વરૂપનું કરવું જોઈએ એની મને જોઈ શકાય પ્રવળ ક્ષિપ્ર થતી હતી, તે જ પ્રમાણે હવે જીવન જ ન જોઈએ એ જાણ તેટલી જ મનજીવો થયા પછી કોઈ લગતા જ પ્રસંગે દુઃખ પણ આપી રહ્યાં, એ લમથી મારે મારી, જીવનને જ સભાળી પડતી, એવું પણ મારા મનમાં થતું-કે, આજે મારો જીવનક્રમ તદ્દન સુખે રૂઢિત જણાતો હશે પણ-હજી ધણી સમય છે મારી-આરકીમા દોરીના હુકમને અનુસરું ન થાય તેની કાળજી રાખતો, બેઠક લરી ચિહારે જતો પણ અટકી મથો એમ કાંઈ કારણ એટલું જ કે કોણ જાણે કદાચ નેનગની સહેમમાં કઈવું કદ કદી બેસું તેનો ને બધું જાણતો નેને રોની જરૂર હતી તે જ હું મમજી રાખતો નહતો. નેને એટલું જ લાગતું કે પતિ માન જીવનની જરૂર નથી, તો પણ તેમથી કદાચે સારો લાભ હજી નીકળશે એવી આશા પણ રહેતી ન હતી.”

“એ સર્વ મિતિ, કપારે યદ જે વખતે ‘આ અતિ લાગ્યશાળી છે’ એમ મને લોક કહેતા હતા તે જ વખતે પુત્રી પચાસ વર્સી પણ, ઉમર યદ ન હતી, મુતીપૂર્ણ એવી અને નસા ન પત્નીનો લાભ મળેલો હતો, ‘મારા બાળકો આગાધારક હતા અને મારી માસે પુત્રનવગેરે પણ સાર હતું મારી મહેનત નિરોધ ન હતી જ્યાં પેલાની જીવનપાથી જ મારી જીવન મારી સપતિમા વધારે કરતી હતી, માગ આરતવરમા મારા માટે પુત્ર અસ્થિર હતી, અને સામાન્ય જનમમાજ મારી મુતિ કરતો હતો હું આજરાર-મોતિ માન થયો હતો એમ કહેનામાં ખરેખર અનિસ્યોધિત યદ ન હોતું હું ગાંડો બન્યો હતો અથવા મારે મિત્ર કાંઈક યદ હતું એમ પણ નહતું ઉત્કલ્પક અને મને ‘સંબંધમા’ અન્ય તરતો હું અધિક જાણવાનું હતો, શરીરજીવનની વાત કરીએ તો કોઈ પણ બાજી માન એવી

તના જેટલું ખાસ હું કાપતો હતો "માનસિક દૃષ્ટિએ જોતાં આદર્ય કલાક સુધી હું અસ્ખલિત કામ સંદેશાપત્રી કે તો હતો. છતાં એટલી મદનતની કામ પ્રજા હુણ અસર માગવા કંઈ થઈ નથી "

"મારી આ માનસિક નિયંત્રિતિ અને ખાસવાતુ કહો તો કદી ચકાશે કે, જીવન એ એક ઉપદેશ છે. જોઈએ મતસર્પી અથવા એકાંતી મારી દેગી. નવા માટે નવે જન્મ આપી. પણ એ કામ હોય તેનો નિર્ણય પણ હું કરી શકતો નહિ "

"મને સંદેશ એવું જ લાગવા માંડ્યું કે, જો ત્યાં ફરે અદર્ય જ રહી મારા ત્રીસ આવીસ વર્ષના જીવનનો તમામો જોતારો અને મનમાં જ હસનારો કામ પણ હોવો. જોઈએ હું અપેક્ષા જોયો, નાનાનો મોટો થયો, સગર પ્રાં થયો, મનથી પરિપક્વ દલામાં આપ્યો અને એ સ્થિતિમાં માર્નિવ જીવનનાં શીખરની ઉતરતી ટો પહોંચ્યો, અને તેટલી ઉંમરમાં ઉભા રહી એ સંદેશનો કંઈ, ત્યારે મને જણાયું કે, પાછળ સર્વન સંપાદક છે અને આગળ પણ સંપાદનો જ અમોઘાદિત મિસ્તા છે. આવી સ્થિતિમાં મને હોવો જોઈ તે ઉત્પત્તિકર્તા એકાંતી નાંજીઓ પાડતો હતો "

"પ્રજા એ કામ ખરેખર જ અસ્તિત્વમાં છે કે નહિ, તેનો નિર્ણય પણ મારી જુદીથી થતો નહિ. મારી કોઈ પણ કિયાનો અથ શા છે તે હું કદી શકતો નહિ અને સર્વ જીવનનો કિદેશ પણ સમજાતો નહિ અને હવે નવાઈ લાગે છે કે, આગળમાં જ મને એવા પ્રકારની ચકાઓ કેમ ન થઈ. માનવજીવન અર્થસૂત્ર છે એ વાત આ પહેલાં ઘણાઓના હક્ષમાં આવી ગઈ છે. છતાં તે સમજના માટે મને આદરો કાળ લાગ્યો. તે વાનનું મને આશ્ચર્ય થાય છે, આજે મોજુસ હજુપણ હોય છે, કાંસે તેનાપર એકાદ, બીજાદ રોગનો નુકસાન થાય છે અને પરમ દિનસે તે સમજાય, બને છે. તેની પાછળ, શું રહે છે? સડી ગયેલું અને કાટકથી બરાબ ગયેલું થયું. આજે મેં મોટા મોટા સત્કૃત્ય કર્યા હશે પણ, કાંસે તે લોકોના સ્મરણમાંથી અસી. જાને, પછી મારી પાછળ સુ રહેવાનું. ત્યારે મારે કામ, પણ કાર્ય-શા માટે કરવું. જે સત્ય આટલું સ્પષ્ટ હોય, છતાં મહાસનાં સક્ષમાં આપવું નથી તે શું આશ્ચર્ય જોવું નથી. આવી સ્થિતિમાં તેને શા માટે જીવવું? જન્મનાં સર્વથી મદાન આશ્ચર્ય કદીએ તો એ જ છે જીવનનો મદ નેતર હોય. આ સુધી તેની કેટલી આશ્ચર્ય, છતાં સકરો પણ એ કે ઉતરી ગયા. પછી માનવજીવન પણ ઉપદેશ રૂપ છે, કેવળ મુખાંત્રથી ભરીલી મશરી છે. એ તેની નજરથી હુમાં રહે તે સંબંધિત નથી, એ મશરી એટલી મધ્યવર્ણી છે. કે તેને તાસ્ય પણ થતું નથી તેનામાં લેકે માત્ર મોજ નથી એ રીતે. "

એક વખતે એક તેને જણાયું કે, જો તે તેની દૃષ્ટિ નુવો દર્ખાવો નેહુ તે કુલામાં, ડાહીજી નિમારી એન્ડ કુપલ મુજબ

યુ તો તેમા એક લખ કર જનચર જણાયું તે જનચરે પ્રવાસીને નજારો આરે પોતાનું
 નજરું પહોંચુ કયું પ્રવાસી મહાન સકટમાં સપડાયો. કુત્રામા જુઓ મારે તે. જનચરનો બારું
 યધ પડે અને પાછો ફરે તો પેલુ લખ કર આણી ફાડી ખાવ ઉંબરે જુનાની લીલાવના સાપાળુ એક
 વેનાનુ નાનુ પથરાઈ ગયુ હતુ તેનાપર તે કિતયો અને તેની કાળી પકડી લટખી પડ્યો. ધીમે
 ધીમે તેના હાથ દુ ખવા નાન્યા તેને લાગ્યુ કે, જનચર કે પે નાન્ય કર પ્રાણીમાંના એકના પેલું
 લક્ષ બન્યાસિનાય છટકો નથી, તથાપિ જીવનઆશા બળવાન હોય છે આથી, તે જીવેલો
 તેવો લક્ષી રહ્યો તેટલામા એક કાળો અને એક ચોલો એના બે ઉંદર આવીને તે વેલાના
 મુખની ચોતરફ ફરવા લાગ્યા અને ફરતા ફરતા મૂળ કાતરના લાગ્યા હવે પોતે વેના છોડી
 નહિ દે તો પ્રશ્ન તે મૂળમાંથી તૂટી પડી નીનના જનચરના જડખામા પડાને કીટી તેની
 ખાત્રી થઇ, તથાપિ વેનાની મજબૂત પકડ તેણે છોડી નહિ આલુખાલુ દિણે ફરવંતર
 પડે વેવાની એકે કાળીએ એક મવપૂડે જણાયો. તેમાથી મધના ડીપા પડતા હતા તે
 પ્રેનાસી પોનાનુ મસ્તક તે દિવા તર નમાની મધના ડીપા જલ ઉપર કીટી થઇ ચાલેલો
 લાગ્યો " પૂર્વના દેરાની આ વાત પ્રમાણે જ મારી પેલ સ્થિતિ થઇ હતી. પશુ-જીવ
 ની કાળીને મજબૂત પકડી ગેરા હતો મત્યુરથી લખકર આણી મતે મૂળના મુખ પહોંચ
 કરી બેઠું છે તે હું સમજતો હતો, પણ હું એની સ્થિતિમાં કેમ આવી પહોંચી મને
 સમજાયુ ન હતુ જીવનમા પ્રાંત યતુ મધ મે મણી વખત ચાલુ હતુ અને તેના આરોગ્યથી
 એક સમયે મને મતોપ પણ થયો હતો મરતુ હવે સતોપ આપનાની શક્તિ તે મધમ
 રહેતી નથી રાત અને દિવસ કાળા ચોળા ઉડતી માફક મારા જીવનની દારીનું મૂળ
 કાંતરતા હતા મત્યુરથી જનચરનુ પહોંચુ જડખુ હમેશ નજર આગળ રહેતું હોય તો પડી
 મધની મિથુરતા કપાથી ટકી રહે ? આ કેવળ નિતકયા છે એમ સમજશે નહિ. આ નાનું
 પ્રાણિક જ્યોતિના અનુલવમાં હમેશ આવે છે જતા એ કોપડો ઉકેરનાનો શ્રમ કાઢી
 ને નથી "

" મૈત્રિજીવનક્રમમા કદી કદી વહેતાં આનંદવાયુની લહરી મેંદાન કનનાંથી
 કસાનનીરી દોષ છે એ ચહરીથી મત્યુર હજોચર થતી મત્યુની બીતિ એણી માય છે,
 પણ તેથી મત્યુ કષ્ટ નહ યતુ નથી એ આનંદનુ રસાપનારે સ્વર ન મારા લક્ષમાં આવે
 હોનાથી હવે હું તેનાથી શમાતા તરીકે મારા મનને હું જાણુએ સમજવુ મુ કે, 'નુ માનવ
 જીવનનો ઉદ્ધ વખત કડો નથી તો પડી વૃષારે માયાદેશ સા માંદે કરે છે આપણ
 હોય ત્યાં સુધી જીવતો રહે અને જાને તે જીત કર પણ તે સમજ યશુ નેની એ
 સમજ તેને માન્ય થતી નથી એ સમજથી ગહેવા પહેલાં તો મન સ્વસ્થ મેસતું હતું
 પણ પડી તો તે બીમકુલ શાંત રહી શક્ય નહિ મારી આખોને એટલુ જ જાણુ વધ
 વાળુ કે, દીનરાતની રેટમાં એકમરખી રૂંધા કરે છે અને અને પતમે પાસે આનિવ
 પેલું મત્યુતરફ લાખ જાય છે અને લાગ્ય મા-વુડે, જનચરમાં જાય વસતુ માત્ર એટલી જ
 છે અને એનુ સવ દેખાવ અસાધ્ય છે "

દિલ હો ! કાણ કે ચાલુ વીતાવી.

લેખક — રા. ચન્દ્રશંકર નર્મદાસકર ૫૭૫, બી એ, એનએલ બી.

(આગામી)

કાણ કે ચાલુ વીતાવી,

દિન હો ! કાણ કે ચાલુ વીતાવી.

નન જાણે કે બાન,

દિન હો !

કોન યશે મુ — ચિન્તા નનબી

યાશે હમે ને યાશે

દિન હો ! —

કરે ને કરામે ચાલુ કાણમા

એ જ ઉપનતી યાશે

દિન હો ! —

પારખનો ખમ્બો,

નડિઆદ,

તા. ૩૧ ૭ ૧૯૨૦

}

‘પેની બેક’ યાને બાળકો માટે સહકાર.

લેખક — રા. પ્રાણ-વલ્લભાસ હરિવલ્લભાસ જનાતનાથા.

જનસમૂહની આરક્ષક ઉત્પત્તિને માટે યોજનાઓ તો ઘણી ધર્મ છે, પણ સદાચીની યોજના જેટલી કોઈ પણ યોજના શ્રેષ્ઠમદ નિવડી નથી જનમહેનત અને આત્મવિશ્વાસના સુખ્ય સિદ્ધાંતોનું સહકાર સચોટ પ્રતિષ્ઠા ન કરે છે અને પ્રત્યેક માણસના ચારિત્ર્યની ખિનવખી નહીં તેની અસર જનસમાજને યાગકર્તા થાય છે.

સહકારે શૂત્રકાળમાં એટલું મધુ વર્ધુ છે કે ર્નમાનકાળમાં એનો ઉપયોગ કેવી રીતે કરે, અને તેનો ફેનાવો કેમ થાય, એ પ્રશ્ન ઘણા મહત્વનો થઈ પડ્યો છે અને ધારીએ જાણે, કે, જો બાળકોનું લક્ષ આ દિશાતરફ ખેંચાય અને તેની આરે એક દીનથી કામ લેવામાં આવે, તો આ બાળતમા ધણું સારું પરિણામ આવી શકે.

મનુષ્યજીવનની બીજી બધી અવસ્થાઓ કરતા બાલ્યાવસ્થામાં કામ એવો છે કે તે વખતે બાળકના કુમળા મનપર તે જે જે પ્રભાવ જુએ છે, અને જે જે બાળતમા સહવાસમાં તે આવે છે, તેની સારી મા આવી ગયે જ હકી પડી જાય છે, અને તે કાળાંતરે પણ બિનાની નથી, તેથી જ આપણા બાળકોને નોનપણથી જ આરી રીતભાત શિખવવી, અને અસર સિદ્ધાંતોમતના મનમાં ઠસારવા એ આવશ્યક મહત્વનું છે. આ સ્થિતિએ પદોચ્ચનાને જે સાધનો કામ લેવામાં આવે છે તે સાધનોમાં “પેની બેક” ને આ દિશાવારને લગતી દરેક મુશ્કેલી સુખ્યસ્થાન આમરુ જોઈએ અમારા બાળકમિત્રો બાળપણથી જ બચાવના સિધ્ધિ એવી અમે સલામત કરીશું જેથી તે પુરુષ કે સ્ત્રી તરીકે જેમ જેમ મોટા થતા જાય તેમતેમ પોતાની જાતને સહાય કરવા અનિમાન થાય પોતાના જ સાધન અને રચન ઉપર વિશ્વાસ રાખતો થાય. અંગ્રેજીમાં કહેવત છે કે — “A penny in the purse is better than a friend at court” બનાવેલી તમારી પહેલી પાઇ તમારા સુસારનું પગરપું છે એમ જણાવેલી અને જુની રાખેલી પાઇ જ તમારામાં રહેનો સ્વાર્થવાગ, અગમનેની સાવધેતી, અને કલાપણ સ્પર્ધાએ બતાવી આપે છે અહિંથી જ રવતત્રતાની શરૂઆત થાય છે, અહિંથી જ સાવિ સુખના બીજ રોપાનાં જાય છે એક પાઇ બચાવી એટલે બીજી બચાવવાનું ચાલે નથી બીજી મચાવી એટલે બીજી, એમ કરતાં સ્ત્રી બચાવવાની ટેર દર થતી જાય, અને પછી તો અગત્ય સુખને માટે બચાવવું જ એ જરૂરનું જણાયું.

કે મહત્તા સિદ્ધાંત સામે એવી દલીલ લાવવામાં આવે છે કે આવી ટેરનો દુરુપયોગ થાય છે, તેથી કેટલાક માણસે કલુસ મધ જાય છે પરંતુ તે દલીલ વ્યાજગી નથી કે સારી વસ્તુનો દુરુપયોગ તો થાય, પણ નહીંતર એમ માનો કે “કરકસર કરવાથી માણસ કેટલીક વાર સુખ મળે છે” તોપણ તો કરકસર કરવાની ટેરથી જનસમાજને અસરથી થતો હમણી સ્થિતિએ જાતો, અને મરીપાળમાં ચમકતાં ચંદકાંડો, તો તેને અંજો

એવું પણ જોખમ બહી લેવાનું શું બાળખી નથી લોગનું ? પેમાની ખાતર જ બાળક પેસાતી કિંમત આપે એવું આપણે પ્રત્યક્ષ નહિ, અને કબુલની માફ, બાળકે પેમા એકદો કર્યા જ કરેલો એવું ઉત્તરન નો આપણે ચીતકસ આપતા માયતા જ નથી પણ હાલનું સમાજ-મધ્યસ્થ જોના આપણે એટલું નો સીમામાં વગર છુટકો જ નથી, કે આપણા છતાના સાધનો, આપણા સાધનો સાધનો અને પ્રામાણિક રતતન છાત્રી મુખનાના સાધનો પેસામા હેરા જે

પેની બેંકની આપનાના કેટલાક વિરોધીઓ એવી ક્ષીત કરે છે કે, એ બેંકમાં જે વ્યક્તિો ભરાય છે તે એટલી બધી ભુજ છે, કે જેથી તે રકમની બચતથી બાળકના મનપગ બહુ બસતે થઈ શકતી નથી, પરતુ તેઓ બૂલી જાય છે કે, નાની પીંગેની અરણુના નરવી એ ઉદાપણ ભરેલું નથી એ વાનને આખીત કરવાને દલગેરા દાખતા મળી આવે છે, કારણ કે મોગી બીજો નાની ચીજોથી બનેલી છે તરવેતાઓ પણ આપણને કહે છે કે "સાગ મદ્યુદોધી જ આણુ ચારિત્ર બને છે" નાની બામતો ઉપગ કાઢએ સક્ષ આપતુ નથી, જના એ નાની માળનો જ મુખ્યત્વે કરીને મનુષ્યના લાગપને જેમ વાળવુ હોય તેમ વાળે છે અત્યારે જે દુનિયા આપણે જોએ છીએ, તે પણ નાની બામતોએ જ ધરેલી છે, અને નાની બામતોએ જ સમસ્ત પ્રજાના તેમ જ વ્યક્તિઓના છવનમા સારે અમર કરી દીધી છે. કુલેન પોનાની સર્વ લીતામા એ જ પાક શિખરી રહી છે અત્યારે જે વક્ષ અકગ ઉંચુ રહીને પરનમાં લહેરો લઈ રહ્યું છે, બાળક વારાગ્રેહના તોફાનમા પણ પોતાનું વક્ષણ કરી રહ્યું છે, તે જ વક્ષ એક વખત નાનું બીજ હતુ અત્યારનો જમીનમાથી બહાર નીકળતો કુમળો છાંડ જેને એક નાનું માળક પણ મરેડો શકે છે, તે વખત જતાં વરોળા આવી મચકરી રંગો, અને તોફાનને તો એ કંઈ વિસાતમાં જ ગણ્યો નહિ, માટે જ નાની બામતોની અવગણના કરેલી નહિ કારણ કે સૌ કોઈ જાણે છે કે, તરણનો મેર બને છે, દીપેગમે સરોવર ભરાય છે, અને પાછ પાછ કરતા લાખો કપીઆ થઈ જાય છે, દરેક ચીજની સાદક પેસાતો પણ મન્ય થઈ શકે છે બરફના ગોગાની માફક તે પણ તેના પરમાણુઓમા ગમેગમાયાથી વધતો જ જાય છે આપણી જુદીજુદી સોસાયટીઓમા જે પેની બેંક રથપા-એથી છે, તેને બામ દરીને બાળકોની જ સ્થાઓ છે, અને એ સ્થાઓને ઉનેજન આપતુ જ જોઈએ, કાળજી એ સ્થાઓ તાના માગને કરમસરતા પાકો શિખવે છે. આજથી મો.વ. ઉપર એટલિટનના ચીન સેસમા સૌથી પહેલપહેલી "મેવીસ મેક" રથપાલ તે એક સ્થાપના એક મીમ પીતીના વેકરીટ કરીને દની પેનીમેક પહેલવહેલી ટીમીઆ ૪૦ વર્ષ ઉપર રથપાલ ત્યાર પછી તો એમિટનના દરેક નાના અને મોટા બાળ-પનાં નહેર તેમ જ મામપમાં આ મેકો થઈ ગઈ, પણ સદગતી મહત્તના અગતીને મેકો છે, તેના જેદથી તો કોઈ પછાટેમણે એ જોના માગ જમી નથી હણ્યો બને કે બરોબર્થ સદ-કારી માળાઓએ એવી પેની મેકો કાઢી નથી તો પણ ખુશી થવા જેનું છે કે, સદા તો મેકોમા

સહકારબધુઓ, સારા કામ કરી બતાવવાના મહાન પ્રસંગો પ્રાપ્ત કરી આપનારા મુગમાં આપણે રહીએ છીએ આપણે એ પ્રસંગોને લાયક થાય સહકારે ભૂતકાળમાં, ધણું કંઈ છે હલુએ બે આપણે સાચા સહકારથી જોડાઈએ, તો તેને માટે પણ સાચું ભવિષ્ય છે આપણને વ્યાજ મળે છે, તેટલાથી જ બેગી રહેવાનું નથી જિન્દગીમાં નહતા અકસ્માત અને માલગીના પ્રસંગો તેમ જ કુગલીઅન અને સર્વ કુખનું મૂળ ગરીબાઈ એ ગરીબી ગયવાં માટે સાવચેતી અને કરકસરથી રતવાના પ્રયત્ન કરો. થોડા ઉદ્યેગથી પૈસા બચાવવાનું પ્રયત્નમાં બે કે આપણે આખરે ન પણ ફાંસીએ, છતાં એ પ્રયત્નમાં ગૌરવ રહેતું છે, કોઈનું કે એ પ્રયત્નથી જ આપણે આપણા ઊંઘરને ધણા ઉત્કૃષ્ટ પામે શિખરીએ છીએ, આપણે દાખલો બેસાડીએ છીએ, અને જુદા કરતા આપણા પ્રયત્નથી બેસાડેનાં કામનો હમેશાં વધારે મર્યાદ રીતે ધણું શિખવે છે, માટે તમારા ઊંઘરને જન મહેનત અને સ્વાર્થ શિખવો તેમની કરકસર કરવાની અને અગમચેતી વાપરવાની ટેવને ઉત્તેજન આપ્યાં કરો, કારણ કે આપણાં ઊંઘરને જેવી ફળવણી અપાય છે, તેઓ જેવી ગીતભાતવાળા થાય છે, અને જે જે સિદ્ધાંતોને અનુસરી તેમનું જીવન ગમે છે, તેના ઉપર જ મુખ્યત્વે કરીને આપણી સમાજ અને દેશના ભવિષ્યનો આધાર રહેતો છે, એમ ચોક્કસ માનવો.

આપણે જે કામ કરવાનું છે, તે ઉમદા અને જરૂર કાર્ય છે, દુનિયાને તેની જરૂર છે, ઊંઘરમાં તે માગે છે, હૃદયમાં પ્રમાણમાં ખરેખર વધતી અને નધતી જ જાય છે, જીવનસમ્રામ નિવસે દિવસે વધારે ને વધારે તીવ્ર બનતો જાય છે, અને મુશ્કેલીઓ પણ દહાડે દહાડે ધણી મોગી થતી જણાય છે, જેથી હૃદયને જિન્દગી લાગ્યે જ સારવાળી લાગતી હશે.

ત્યારે મનુષ્યના કુ બોલે ઓઠા કરવાને, આપણા બાળકના જીવનના પથને વધારે સ્પર્શ, વધારે ઉજળો, અને વધારે સારો કરવાને આપણે આપણું મનનું સર્વ કરો સહકાર આપણા એકલાના આનંદ અને સ્વાર્થ માટે નથી, પણ તે તો આપણા સમાજની સિધ્ધિ સુધારી દેશે, એવા ઉચ્ચ આત્મો હમેશાં આપણી નજર આગળ રાખીને જાણે આ ચળવળની ફોતેલનો સર્વ આધાર આપણા એકના ઉપર જ આવી રહેતો છે, એમ સમજીને આપણે દરેક જણુ કામ કરો.

કડકડતા અને ઉજળડ જેના સ્વાર્થના પ્રદેશમાંથી ઉચળને પરસ્પર સહાય અને જ્ઞાતુભાવના ગમ, ઉજળા, અને સૂચિના પ્રકાશવાળા પ્રદેશમાં આપણી આ ચળવળને આપણે લાવના માગીએ છીએ દુનિયામાં આપણા ત્યારે તેની જે સિધ્ધિ હતી તેનું વર્તી ધણી આવી દિવસમાં તેને જેવું જણુ, એવી અભિપ્રાય બે આપણા મનમાં રમી રહેલી હશે, તો આપણા પ્રયત્નો વધારવાને આપણામાં ઉત્સાહ આપવો, અને એ ઉત્સાહના પ્રભાવથી આપણા પ્રયત્નો ફિવિનું થશે, માનન જાત સુધી થશે, અને આપણે આપણી પાછળ આપણા ઊંઘરને માટે ઉત્તેજન કાર્ય, શુભ દશાત, અને કિમતી ખતો વારસામાં મુકના જઈશું.

નોંધ — "વેની એક" નામના એ ગેરજાતી મુનાઈટ્સ બોર્ડ એજ્યુકેશનલ કમિટી દ્વારા આપણી એ રજીસ્ટર (૨૨મી) ના એક ઉપજો ના અનુક્રમ ૧૧૧ નેચર, સર્વિ જનુસેશનની મતથી સંધા કરવામાં આપણે છે.

હું, નરહા અને મિત્રવડી (સર્વિ) ૩-૭-૧૯૦૭, એમ નિર્ણાયક મંડલ પની, મુનાઈટ્સ બોર્ડ.

અંત્યજોની અપીલ.

લેખક - શ. પરચુલાઈ બ્રહ્મચારી મર્મ.

(ત્રદારા શા કૃ. સ માન ૨-એ ૧૧)

અમ્હે પશુ એ જ પ્રભુના બાન,

તન-અમ એક જ સરજનદાર —

અમ્હે

એક જ ધર્મ છે વૈદિક આપણો, ઉદ્ધારક એ હિન્દુ માત્રનો,

તમ-અમ એ આવાર —

અમ્હે

એક જ ભારતમાનના પ્રેમ, “સેવા” “ધર્મ” અમ મોવા સ્ત્રો,

દેશધે મરનાર —

અમ્હે

એક જ ભાષા, એક જ નીતિ, એક જ ધ્યેયે સરખી પ્રીતિ

કા તરછોડો ભાત ? —

તમ્હે

અંત્યધર્મિઓ બહુ તત્તવાયે, પ્રતોલન કું કે અપૂર્વે બતાવે,

નય લેશ છતાં મનાર —

અમ્હે

ગૌષાઢાનુના નમ્ર હિપાસક, આરં પ્રજના અધીન સેવક,

શાને છતાં ધિક્કાર ? —

અમ્હે

મામમોહન ને સ્વામી હયાનહ, ગાંધીમહાત્મા અમ ઉદ્ધાર,

પન્દન વારવાર. —

અમ્હે

“અત્યજ” નામનો અન્ત જ આણો, બન્ધુ ! અમોને “હિન્દુ” પ્રમાણો,

સ્નેહે કરો સ્વીકાર —

અમ્હે

પાતને નગન કરી તે મહાન પગકચીપાસેથી છૂતન રક્ષાનું ઘન દેવા નિનવતા હતા શુભવટે
 પ્રક્ષાતા વિનાશથી, અગ્નિમાનથી મત અનેનાતો સપ્ત વિનાશ થાય છે. એમ અમો શિખા-
 મણું મળી સાંજ પડેલી હોયથી પ્રતિદેવી-ધન્ય જ સુગોભિત અને વિવિધ મધ્યે અનવવા
 દેગોથી ગંગાએની હતી દૂર આવી રહેના હરીવાગા સૂત્રોથી ઉત્તર દક્ષિણ દિશામાં નીનવર્ણી
 દેખાતો, કેટલેક અંતરે જોત-સંકર, જુનાગઢ અને વડાન સદ્ધમ અસો જણાતા હતા સુ, લાંના
 ચિતામય મનુષ્યોને સેશમાન પણ ખચ દહી કે અમે તેઓને મન મુલ લાગના સ્થાનમાંથી
 અંતુષમ આનદ મેળવતા હતા નહીં જ પશ્ચિમમાં દષ્ટિપાત થતાની સાથે જ દૂર સિતિજમા
 સુવર્ણલેખા ચમકતી જણાઈ અહા ! ત્યાં તો પશ્ચિમ સમુદ્રમાં નિમજ્જન કરતા સૂર્યનાં
 દિશ્વો વડે મહિન ધમ્મેયો મહાસાગર ઉજાગા રજો છે તે અમને પોતાની મોતેરી ઉમિએથી
 ત્યાં આવના આમતજી દરેતો જણાયો પણ, અરે, તેતો અમારાથી ધલો જ દૂર આવેનો હોનાથી
 અમાગ પોએ ત્યાં જયો નાખુથી બતાવી, પણ ચતુની એયજતા તો જગદિધમાન છે નેથી
 તે તો દુરત વિદુત વેગે દોડી મહાસાગરો બેગી પડી જગદર્તાની આવી અવર્ણનીય મુંદર
 રુદ્ધિ જોતાં સ્વપ્રમિતું વિમ્બરજીયુ થયુ એટલું જ નહી પણ અમારી ચિતાઓ અસ્મિત્વન થતા
 અમારા કેહતુ જાન પણ જુતી ગયા અમે તો જાલો જમળી જમળતો ત્યાગ કરી સ્વર્ગભૂમિમદે
 જ, સપ્તજી કરના ન હોયએ તેમ ભાસ થયો ખરેખર, આ દેખાતો તો જેલો જેયો હરો
 તેતે જ તેતો અમ્મત આપી શકે "આનો ભાવ્યો હવે માજ પડી છે, મુઠાપર ■ ભાર"
 તદનુસાર ગીરનારનાં શિખરપર પહોંચતા રાત ધઈ જાય એવા બપથી અમે પુન આવતુ
 સર કું

અમે થોડો ગતો પસાર કર્યા પડી પ્રાચી કાળથી પવિત્ર મનારેની સતી રાણક
 દેવીનાં સ્થાન પામે આવી જાગ્યા અહીંયાં એક સ્થલર સિતા પહાડમાંથી છુગી પડી હમણું
 પસાર થનારપર પડીગ એવો ભવ ગતારી રહી હતી પણ, નહી ગીરીતે પડી શકે ? અહીંયાં
 અમને, રાણકદેવીનું સ્મરણ થયુ 'ઉચો જ ગીરનાર વા જ સાથે વાતુ કરે,' એ
 દુહો યાદ આ-યો અને તે મેલું સહન નહી યથ શકવાથી, સતીનુ અસભ દુખ જોઈ
 પડનાં મરિલી શિખા આ જ હતી પણ દેવી કષ નિષ્કુર હાથના ન હતા, તેમ ન થવા માટે
 "મ પડસારા આધાર" કહી અટકાવી અહા ! શુ સગીનો પ્રભાવ ! આજે સતાનધિ વર્ષો પસાર
 થઈ ગયા તો પણ સતીનાં આસ્થનના પ્રભાવથી તે સિતા પહાડમાંથી છુગી પડી થતી ગતી છે,
 અને સતીની પવિત્રતા વત્કે યાત્રિકોના મનમાં સદ્ભાવ ઉત્પન્ન કરે છે તે નિર્ણય સિનામાં
 અદશ્ય ગીને પૂર્વકાગનો ઇતિહાસ આવેખાવેનો હતો તેમાં પણ ધાર્મિક રસથી મિત્તેન
 રહેવી પવિત્રતા ઓળખેત નીચાર્થ રહી છે આની પ્રવચમથી જૂમિમા ઉત્પન્ન થયેલા રાગઓએ
 મને અને ગોમહાલુનાં સમુદાયને શુ નહી કયું હોય ? આજ દેશમાં ગદ ખંગાર જેવા બહાદુર
 અને મરણાન્તે પણ દુઃખનોને મેદ આપનાર ઉત્પન્ન થયા છે જ્યાં રાગઓની નસેનસમાં ચોંચ
 અંધેનનું ઉંઘ લોહી વહે છે ત્યાં પ્રભા ગિર કેમ હોઈ શકે ? આ જ પવિત્ર જૂમિએ રાણકદેવી

જોવાં પવિત્ર સ્ત્રીગતોને જન્મ આપ્યો છે. તે સિવાય પુનઃ જન્મ પામીને જન્મીને
 ગમનથી વિરહે બતાવેલી સૌથી સચ્ચદેવીની મુવાન-થામા બોમ્બેના દરિયા પાસેનાં અને
 સિદ્ધરાજ જેવા દામાન્ધ સમગ્રની દૂર અને વિપરી દરિયા બેગ થવાથી સહેલાઈ જમણાં બંધગાં
 રમણુ થતા નેન બીના થયાં તેવા હવેલી મનુષ્યને હજારા મિ. કા. ખરેખર, અને
 મુરની કપાની રમણીઓ હતા મુજરેસના પ્રનાપી સબ સિદ્ધરાજ જમણીની ઉત્તર
 કીર્તિના ઇતિહાસમા ગણુદેવી અને જન્મજોડણુ જેવા નિર્દોષ અને પવિત્ર રતોપર મુન
 રેનો આપાચાર કનરે કાળા અક્ષરથી કાનગાઈ મળે છે પણ અરે, તે હિનો દિવસ
 ગાત્ર' એ સવાયુ અત્યાર રમણત થયુ છે, કાળના પ્રભાવે ફરી તેવા ઉ. ર. મળેનાં, રમણ
 મુખ્ય અરિતો કેવળ નામાવરોપ જ રહ્યા છે. હુ હિન્દમાના પુન તેવા રતો ઉત્પન કાળે પરી
 ત્યાવી આવી અમે એક જળસ્થાન પામે આવી જળપાન કરી થોડો નવમન અમને
 દરે વર્ષે બત, હવે અમારી મુસાફરી પૂરી થવા આવેન હતી, અને વળી અંધકાર
 થયું સર્વ સ્થળે પથગઈ રહ્યો હતો અમારે નિયત ધ્યાને નજીક આવનાથી અમારો
 થગો પણ ભેરથી ઉપકવા લાગ્યા અને એક એક પગથીયુ મજૂતા મજૂતા હજારો
 રાજુ વસારે પગથીયા અડી હિય કાઢના કિશ્તમા દાખવ થયા આ-જન્મે મના
 જવામા કેવળ કાળા પત્થરનો જ ઉપયોગ કરવામા આવ્યો છે, તે જ પથકાળના અમરમિત્ર
 પાળાઓએ બાંધેલો છે વળી વહી જવા નાં આજે અર્ધકાળની સામે નિરપેક્ષ અર્ધ
 નેકીકાળના સમુદ્રમા મળી મળેલા વીર નરોની આત્મવિભૂતિ તરીકે તે ઉભો છે અને સ્વસ્થ
 આત્માઓને 'હુ જ' હતા તમારી અમરગીર્તિની કાળી કગાડુ હુ' એવો ગમનમર્જણમાં સહેલો
 કહેવમર્જણો હોય નહી તેમ લાસ વાવ છે અમારે તે કિશ્તો જન્મ થયો ત્યારે કહ્યો વારે
 અમથીયા નહીં હતા, તો પત્રી તે જ બાધવા માટે હુ અ-થલો નહીં આવી હોય તો પણ
 રજથગ રમણુતોની આનરિક હજારો તેજુ મહાન કાર્ય અપ્રતિહનપલે કલા-મુ જણાવ્યું છે
 તેના સિદ્ધારમાં દાખવ થનાની માવે જ જેમ કુરુક્ષેત્રમાં જનાગ નિર્માય મનુષ્યને હાજુ
 એક હ્યમચાવી નામે છે તેવી રીતે અમે અમારે લગાવ પ્રજા નહીં હોવા હતા અમારામાં
 જોઈતો અમકાર થતો હોય તેમ, જણાયુ 'જયમુદ ગીંગાગીની પવિત્ર હાકથી ગળવતા અધા-
 મામા પહાડી મુસાફરી કરતા અમે અમારે ઉતારે આવ્યા આ રથળ મંવાદાસની જગનાનાં નુભથી
 અસિક છે આ સ્થાનમાં જુનામદના એક ઉદાર નાગર મુદરથે વાનિકો, માટે સગવડ ભરેલી
 પુમેજાળા અધારી પોતાની સહમન પ્રેમળ પત્નીનું નામ બમર કરેત છે ઉતારામાં અમ
 ઓળેને સુવ્યવસ્થિત રીતે ગોડેલી હીવાગતિ ક્યાં આરતીતો સમય હોવાથી લા-આવેલાં
 શ્રી રામચદ્રના મદીરગાથી ધગનાહ સમાળાયો અને ગોનત પુપુ ડમડવા મીડી જેમ મળે
 વિદ્યતો સપાટો લાગ્યો હોય નહીં તેમ અમે સધળા મદીરમા જઈ પહોચ્યા.
 રમણની પવિત્રનાથી સક્તિલાવ ઉત્પન્ન થયો અને શ્રીમજુની આગતી, ખરે-આતિ
 મનુષ્યના હુખુ સર્મ કરવા મહિમાન છે તેમ જણાયુ, આગતીની સમર્પિત થતાં આવા

છએ પદ્ય પદ્ય સહિમ-ગભાવણ ચાલી ચક્ર કરી તે કષ્ટ પુણ્યસીદ્ધાંતની અથવા તો વાદિમગની નહતી પણ, તે તો હકમા શ્રીરામના ગુણનું સમીર્ણ કરતી જાનિક લક્ષ્મીનાં નિર્મળ અત ક્ષણનો ઇશ્વરો હતી જોવાથી પોતે જાન અને ગભીર મુદ્દાથી જાના હોઈ પદ્ય રામાયણની મુદ્દતમાં કષ્ટ જુદો જ રસ કરતો હતો તેમના સિધ્ધો પણ એક તાર થઈ ગયા હતા આવાળના ભાવિન હૃદયમાં રચાઈ પવિત્રતાને વધ તેમની લક્ષિ વધારે નુદ અને સાત્ત્વિક જીવુતી હતી. ક્યાં 'અતેક' જગાવતા, ધમને બદાને ધર્મિય જગાવતા, ભગના પંચને લાગવતા સાધુઓ અને ક્યા અમારા સહૃદયો બાવાજી પણ અમને આ સમૂહમાં દિવ્યોર કરતાં કઈ ન્યૂના જણાઈ ધર્મનું સદાજત ખાઈ કેવળ મૂર્તિપૂજામાં જ સમૃપને વૃથા જુમાવવો તે કેટલું તોચનીય છે જાનાથી જેવા પરિન આમાઓ સસારની જગમા જ નજાવેલી જનસમાજમાં કરતાં પરમેશ્વરના બનાવેલાં પ્રતજાઓમાં મુદ્દમરૂપે રહેલા પ્રભુની સેવા કરાતું જત લેતો જ સમરન પ્રખનો ઉદાર થાય તેમ છે આધુનિક કાળમાં ગીરનાગનાં શિખરપર હુપાર નહેવાનું નથી પણ સસારસમુદામાં ગેથા ખાના મુમુક્ષુ જનોપર પોતાના સ્વ-નિરિનો પ્રભાવ જટી અજાનીઓને ન-માર્ગે દોરવાનું કાર્ય હાથ લેવાતું છે કમિ કાળના કનુશિન કાલીમાથી કનકિત થયેલા માનુષી હોયને પવિત્ર અને ધાર્મિક ઉપદેશનાં અવ્યથાજનથી ધનદરગી બનાવવાની આવશ્યકતા છે આ પ્રમને રાજેસ્ય માસરવર્ય શ્રીકૃત ગીરનારનામોર્તીની રનારક નિમ્નિરૂપ તરવનીચના તેઓએ મુદ્દમરૂપે શિખરપર પવના મિત્રકલસણવાનું જે આદ્ય મિત્ર રતુ રેણુ કે તે યાદ આપુ-ને, આવા સમુપે હો અને ગીરનાગનાં શિખરપર દે, પણ તેઓ જે પોતાના લાવક સિંચેને આમપાસ ઉપદેશ કરા એકને તો પણ તે કેટલેક અને રૂઝદાવક થઈ પડે તેમ છે પણ દીનશ્રીગીની, વાંત તો એ જ છે કે આના સમજન પ્રમોએ તો વેદાંતની માફક એકાંતને વધારે પસંદ નેહું હોય તેમ જણાય છે

દિનન કૃપા પછી અને ઉતારામાં આપ્યા અને જે ચાર ૧૫૫૫ દાકયા ત્યાં અમારા ભાઈએ જે અમ લઈ આનારતો નિગળ કરેવ હતો જેથી તેને ઝીકાર કરી અમારી આનદી મળી ગીની શાનિમાં પસ-કરનાના બ્યવસાયમાં ગુમાઈ ગયું અમારા પ્રેરિસરસાહેબ પાડુ થણા જે આનદી જનભાવના દેવાથી જમને ફર કરવાની ઈચ્છ થતાં અમારામાના એકાંત મગીત રમિય મુદ્દમરૂપે-મનીય મજાગાવવા-આમદ હવે, જે તેઓએ સ્વીકાર્યો અને અમારા મિત્ર મુદ્દમરૂપે નીકુ ગાયન કરે, મુપે ગાયન શ્રવણ થતાની સાથે જ અમારા સરીરમાં છપ્પેટ રહ્યો થમુ મુપી રીતે, જુપી જતો દોષ તેમ જણાયું મિટ પાવેનો આપવા દેતાં જેમ તીખાં તમનનાં અસાધાની જરૂર જણાય છે તેમ મીડુ સગીત પુરૂ થતા મે પણ એકાદ મે રમુજ મેરો મિત્રમગીતને મેજાગાવ્યા સાથે મુકલ મિત્ર મરુરી કરી હાથપિનોફ કરતા હતા આવી રીતે અમે અર્વા રાત્રી મુસાર કરી જાના અંતરમાં, સાં દેખાઓ નુમરે, પડે છે તે જોવાની ઈચ્છાથી બંદાર આપ્યા તે સમય

શ્રીકૃષ્ણ

છોએ પણ પશુ સક્ષિપ્ત રામાવધુ મારી શર કરી તે કષ્ટ તુરસીવાસની અથવા તો વાલ્મીકીની નહતી પણ તે તો દુઃખમાં શ્રીરામના શબ્દો સહીતન કરતી લારિક ભક્તનાં નિર્ભય નવત
 ગુણનો ઉદ્ધિઓ' હતી જોવાથી પોને સાત અને 'અબીર શુદ્ધની ગાના હોય પણ રામાવધુની
 મધુરતામાં 'કંઈ જુદો' રસ ઝરતો હતો તેમના સિધ્ધો પણ એક તાર થઈ ગયા હતા
 આજનાં લારિક હૃદયમાં રથાંત્રી પવિત્રતાને તદ્દ તેમની ભક્તિ તથા નુદ્ધ અને સારિત્ક
 જણાવી હતી ક્યા 'અનેક' જગ્યાતા, ધમને જ્ઞાને ધર્મિય જગ્યાવના, અગર્વા
 વંચને સળવતા સાધુઓ અને ક્યાં અમારાં સહુથી બાવાજી ! પણ અમને આ સમુદ્ધમાં
 નિચાર કરતાં કંઈક ન્યૂનના જણાઈ ધર્મનું સંકલ્પત ખાઈ કેવળ મુનિપૂજનમાં જ સમુદ્ધને
 તથા શુભાવધો તે કેટલું મોચનીય છે ! બાવાજી જેવા પવિર આત્માઓ સસારની જાગમા જ
 જુદાધેની જનસમાજમાં દગ્તા પરમેશ્વરનાં બનાવેના પુતળાઓમાં સુદમરૂપે રહેના પ્રભુની
 એના કરવાનું પ્રત લેતો જ સમરન પ્રજનો ઉદ્ધાર થાય તેમ છે આધુનિક કાળમાં ગીગનારના
 સિખરપર હુપાઈ રહેવાનું નથી પણ સમારસમુદ્ધમાં ગોથા ખાતા મુમુક્ષુ જનોપર પોતાના
 સ્વચ્છરિતનો પ્રમાણ પાડી 'અસાનીઓને સન્મા' દોરવાનું કાર્ય હાથ ધરવાનું છે કમિ
 કાળમાં કમ્પિત કાનીમાથી કનકિત થયેલા માનુષી હૃદયોને પવિર અને ખાર્મિક ઉપદેશનાં
 વચનામૃતથી ધરપરંગી બનાવવાની આરંભકતા છે આ પ્રસંગે સ્વર્ગસ્થ આત્મગર્વ શ્રીયુત
 જોવર નરશમભાઈની રમારક રિનૂનિષ્ઠ, સપ્તસ્વીયદ્રમાં તેઓએ વદુલગના સિખરપર વસના
 વિષ્ણુદાસખાવાનું જે આદર્શ ચિત્ર રજુ કરેલું છે તે પાઠ આ-મુ જો, આના સનપુરણો બને
 ગીરનારનાં સિખરપર ગટે, પણ તેઓ જો પોતાના ત્યાગક સિંહોને આસપાસ ઉપદેશ કરના
 મોકલે તો પણ તે કેદનેક અરો હજાણક થઈ પડે તેમ છે પણ દીનમીરીની વાન તો
 એ જ છે કે આના સમગ્રન પ્રશ્નોએ તો વેદાતની માત્રક એકાતને વધારે પસંદ કર્યું દોર
 નેમ જણાય છે

હોન ક્યાં પછી અને ઉનારામાં બાબા અને બે ચાર મપાટા હાકયા ત્યા અમારા ભાઈએ
 એ શ્રમ લઈ ચાનારતો તૈયાર કરેન હતો જેથી તેનો ઝીંઝાર કરી અમારી બ્યાનદી મડગી
 મારી શાંતિમાં પસા કરવાના વ્યવસાયમાં શુચાઈ ગઈ અમારા પ્રોફેસરસાહેબ પણ પ્રજા
 જ બ્યાનદી સ્વભાવના હોવાથી જામને દૂર કરવાની ઇચ્છા થતા અમારામાના એકાદ મગીત-
 પ્રિય ગૃહસ્થને સમીપ સભળાવનાંઆમદ કર્યો, જે તેઓએ સ્વીકાર્યો અને અમારા મિત્રનું
 મહુરૂ મીઠા ગાયન શરૂ થયું ગાયન શ્રવણ ચર્તાની સાથે જ અમારા શરીરમાં હુપાઈ રહ્યો શ્રમ
 પુખ્તી રીતે છટકી જતો હોય તેમ જણાયું મિષ્ટ પત્રધનો આસ્વાદ લેતા જેમ તીખા તમતમાં
 અમાલાની જરૂર જણાય છે તેમ મીઠા મગીત પુરૂં થતા મે પણ એકાદ બેરમુજ મોડો મિત્રમણને
 અમાળાવ્યા હારે મશ્કરા મિત્રો મશ્કરી કરી હાસ્યરિનોદ કરતા હતા આવી રીતે અમે
 અર્ધા રાત્રી પસાર કરી નવના અધધરમા આ દેખાવો નજરે પડે છે તે જોનાં બિજાથી
 ખદાર આબ્યા તે સમયે આખું જુનાગઢ શહેર અધધરમા નરસવ થઈ ગયું હતું તે વખતે

નવાપસાહેબના, સંજયમહેલ નેહી પણ બગવાના કિટસને, અમાર્ગ ઉપર જેમ તારાએ
 સ્વયંથી રહ્યા હતા તેમ અમારી નીચે પણ તારા માથેક ચમકતા હતા વેલવના રથો જોના,
 રેમુજ ખરી પણ દામોદર કુડી નજીક આવેલી રમયાનભૂમિમાં બળતી ચિનાના અડક
 તરફ નજર પડતા સહસા ગતઆત્માઓ મારે દીર્ઘ નિશ્વાસ નીકળી ગયો આખરે અને
 અમારી પથારીમાં પડ્યા

*

*

*

હજુ આખ તો નિદ્રાથી ભરપૂર હતી તેટલામાં તો અમારા સંગીતપ્રિય મિત્રો
 પ્રભાતિયા સબળાયા, અને ટુરત દત્તધાવનાદિ ક્રિયાઓ કરવામાં પરાવાહ ગયા કારણુ અમારે
 સીતાવન, ભરતવન, હનુમાનધારા વિગેરે મિત્તાકર્ષક સ્થળો જોવાના હતાં તે વિશાળ પતો
 તરફ જવાનો રસ્તો અમારા હિતારાની કાળી બાલુ તરફ જતો હતો અને સહજો તૈયાર
 થયા અને ઉતરવાનું શરૂ કર્યું, ઉતરવાનું થતું જ સહજ હોવાથી થોડાં વખતમાં સીતાવનમાં
 દાખલ થયા નાઆવયતી રમભૂમિ ઉપર ચિત્રના રૂપમાં વનપ્રવેશને જોઈ મન આનંદિત
 થાય છે તો પડી અહીં તો આત્રસ્તો હતાડુએ વિગેરે મૂર્તિમત નજરે પડ્યાં તો પડી
 આનંદનો અરધી શાનો જ રહે ? અહીંઆ શી રમચણ પોતાની મહાધર્મચારિત્રી, સંતિ
 મીતાણ સાથે મિત્રો છે તેમના દર્શન કરતાં ત્યાંના મહતે જણાવ્યું, “ અહીંથી થોડે
 દૂર જી ભરતણ મિત્રો છે જ્યારે લક્ષ્મણજી લંકાના રણક્ષેત્રમાં ઇદ્રજતના બાલના મહારથી
 મૂર્તિમત થયા ત્યારે અવધીનો પહાડ લઈ હનુમાનજી પાછા ફરતા હતા તે વખતે કપિગંજને
 અર્તચક્ષુમાં હિડતા જોઈ, આ કાઈ શી રામના પ્રતિપક્ષીના અનુચર હશે એમ ખારી થતું,
 કેકાર કર્યો બાજુ પાગતાની સાથે જ હનુમાનજી નીચે પડ્યા આ પ્રદેશમાં રહી ભગતજીએ
 પોતાના બહાયા બાઈ સમની સહ જોતા તેમની પાકુઓની સેના કરી બાર વર્ષ પસારે
 કર્યો હતા. ” શુ, બહુપ્રેમ ? અવધી આની દંતકથા સાંભળી અમને લાગુ કે અરેખર
 પોતાની આદર્શજીવનના પ્રભાવથી કેવ સમાન પૂજ્યતા પુરવે વાસો કરી રહ્યા છે તે સ્થાન
 અવિરતમ કેમ ન હોય ? આવી મૂર્તિઓ અમે અન્ય સ્થળે ધણી જોઈ હતી પણ તે
 પોષાણની પ્રતિમાઓ સસારી મનુષ્યોના દુષિત વાતાવરણથી અપવિત્ર બન્યાતી જો કે
 અહીં પણ તેની જ મૂર્તિઓ હતી પણ આમપાસના પ્રદેશની રમણીયતાથી કંઈ જુદું જ દેતી
 તેજ પ્રજ્વળતી રહી હતી જે પ્રેમી ભક્તોએ આવી વનરાજીઓને સીતાવન, ભરતવન વિગેરે
 માંમાં આપ્યા છે તે અરથને નહીં હતા આનાં સ્થાનમાં આવતા તૈયા ઉચ્ચતર હૃદયો
 બહુ ઉપરમાર્ગસ્વરૂપ જ જુએ છે કનચિત કરચિત વાદ્યઓનો હુકાર પણ સંભળાતો
 હતો તેઓ જાણે પોતાના સેનાનાયકની આજ્ઞા ઉપવસા એક પગે થઈ રહ્યા હોય નહીં
 એમ જણાતું મધુર-પણ કેકાર કરી પોતાના નૃપથી વનસાંનંદ્યમાં અભિગદિ કર્યો
 હતા થોડો વખત વનલીલા જોવામાં વિનાહી અને જરવન તરફ કુચ કરી

તે સેવો કઠીવારો અમને માર્ગ બનાવવા આ-યો તે મિચારોને પાશ્વર્ય પવનનો સપારો
લાગેલ નહી હતો અમર તે તે પણ અકકરને અકકર ચાલ્યો જન અમે ભરતવનમા
આવી 'ભરતજીના' મદીરમાં દર્શનનિમિત્તે ગયા આજે પણ ભરતજી શ્રીરામની ચરણપાદુકા
પૂજતા હતાં જ્યેષ્ઠી રામની સમીપે ઉભા છે તે સ્થાનનો લાન એટલો બધો વિશ્વકામ
છે કે અમારાં કુદ અત કરણમા પણ ભાનુપ્રેમના અકુરો ફૂટતો જણાયા પણ ત્યાં
બાવાજી તો ઉપરોક્ત બાવાજીથી લુહ જ રવલાવના જણાયા તે પરિત્ર સ્થાનનું પ્રતિ-
નિમિત્ત તેમના કેરી અતર્ગમાં પુરેપુર પડેલું ન હતું એક ગરીબ કઠીવારો તે જગ્યા પી
નજદીકમા લાખાં કાપતો અમારા બાવાજીની નજરે પડ્યો તે મિચાગના તો બાર વાગી
બધા સમસ્ત વનપ્રદેશ જલે કેમ પોતાના બાપનો ન હોય તેમ પેના કઠીવારો તરફ
ચિત્તભેરી બનાવવા લાગ્યા આજકાનના, વિસમી સદીના, બાવાઓ આના જ નજરે પડે છે
ભરતવન જોઈ હનુમાનધારા તરફ વળ્યા અહીંઆ શ્વાનતાર હનુમાનજી પોતાના પ્રત્યુ શ્રી રામ-
ચંદ્રજી સીતાજી સહીત મિરાજતા હોવાથી પોતાની બીજા ગતવડે સમસ્ત પહાડનું ગજા કરતા
જણાયા અહીંઆ એક નિર્ભય જળથી ભરેલો કુડ છે જેમાં હનુમાનજીના મુખમાથી અમૃત
સરતુ જળ અવિરત સર્વાંજ કરે છે આવા પરિત્ર પ્રદેશમાં રિકારોનો વિનાશ થઈ જતાં
આજુ શરીર ભદિરસથી બીજાનું હોય એમ લાગતું સકલ સત્તાવારી સર્વેશ્વરના હાથની
સમજાના વર્તવેપરનો વર્ણન કેમ થઈ શકે ? વનવાસી પ્રાણીઓ કેનાદન કરતા હતા પણ
સમસ્ત પરંત ભૂમિધન જણાતી હતી કાજી શિશિરનનું પ્રતંભાન હોવાથી કાળી કાપલને
દૂરે ક્યાં પણ સમજાતો ન હતો આખરે હાકથી પહાડમાં પહોં પાડના પાછા ક્યાં આવી
હોકોમાં અમને દર કરનાની કષ્ટ કુષ્ટી સત્તા જણાતી હતી તે વનસામા હનુ આખ આગળ
તપો કરતી જણાય છે

હિતાગમા જરા વિશ્રામ લઇ અમારા પ્રિયમ પ્રમાણે ઉપર કોટના સુરક્ષિત ધ્યાનમા આવેના
જેનમદીરોમા જઈ પહોંચ્યા આ મદીરોની શોભા ખરેખર ધણી જ જોવા લાયક છે નિજ મદીર
માદી શિખર સુધી તે દહેરાંઓ અનનવી શોભાથી ભરેલાં છે મદીરમા દાખલ થનાં સધળી વિશાળો
સુમધી વાતાવરણથી ભક્ષી રહી હતી એક બાલુ મેસગી મુગધ તો બીજી બાલુ ચંદનરેવની
મીની મધુરી મુસાસના સિંહદ્વાર મસ્તકને સાત કરતી જળતી, અમરવાટ પણ ધૂમરાટે મદીરો, ભક્ષ-
કારી રહી હતી અમારી સામે જીન ભગવાનની મર્તિ પવિત્ર કિરણોથી પ્રકાશતી હતી આવું મુપર
સ્થાન જો આનાં હૃદયમાં પરિત્રાનો સચાર કરે તો પડી અમે તો કમક સરકારી હતા ભગ-
વાનનાં જગદગીર્ણેવા મુવર્જના આભૂષણો અને મસ્તકને શોભાની રહ્યો રતનજડિત મુકુટ મિત્ર
આકર્ષણ કરતા બસ દના આ સધળું ભારિક ભક્તોત્તી અમેય સમર્થિનુ બ્યાન કરાવતું તાનું
કોવરગમ્ પણ મલું જ પ્રેમણીય હતું તે કોતરકામ આજે પણ પૂવકાળમાં ભારત માતાએ
ઉત્તમ કારીગરી ઉત્પન્ન કરેલાં હતા એમ સાક્ષી પુર છે, આવું દર્શનનેના બાલક થયો પણ ત્યાં

એવ અપૂર્ણ વસ્તુની ખામી જાણી આટલું બધું વિષુદ્ધ થઈ જાય તે બાબતે જાણી-સાધારણ પ્રભુને નામ અર્પણ કરું પણ જૈનનાઓએ જનસમાજની મેના કરતા પશુની અંધ ધાય છે એવું બુદ્ધિને વાનમા તીકુ હતે તે ને અચોગ્ય । હતું આવા ધર્મચાંચમાં અમરે અધર્મો વરના માટે પારદામી જેવી સરથા ત્રાતામા ના આવી આગ સ્થળેમાથી નિવા સપાદન જેવી ને એક પ્રતાપી બહિન બહા આરે તો જનસમાજમા ફરતા, સમાદર્શનની સપાટીપર ત તો હાનરેક મનુષ્યનું આત્મવરયાન પની એવા બાદ પીય આત્માઓનું ઉપતિસ્થાન પની નહીં આ મંદિરો પી નજીદીમા જાયદેસિતો મહેન છે તે પણ ઉત્તમ કારીગરની હાથીના કપમાં દેખાતી પ્રતિકૃતિ હોય તબ એમ નાં છે આ મહેનની અમે બહારથી જ તપાસ લીધી કાઢી એવી તકવા ચાને છે કે તે બધા વખતથી ઉઠકી રહ્યો જ નથી તેને માટે દેહ નાના પ્રકારની નાનો આવે છે પણ અમાર માનનું તો એર છે કે તેમા સૂત્રાણની નરી-ગરોની ઠપ એવી કરામત છે કે જ નર્મમાનગાળતા કારીગરે તે બધાના નહીં હોવાથી અમ બનેનું છે અમે ફરતા ફરતા મધ્યાદે ઉભાએ આ પા અને બોજનનું છે તે-મોર્ચા માટે કલ એવી મધુગતા હતી કે જે વરમા ખાવામા નથી

અમારે સાજનો પ્રેમામ અનામનાનાં દર્શન કરવાનો તથા બેરખમની જોડાણનો જોષ અમે સાજ પાતાં અંખાણનો મરિમા મારી પહોંચ્યા માતાજીનું મંદિર પણ જા રિનાગ છે અમારી રેડી-ગોમાથી જોના તે પરત્વર માત્રનિ-દુષ્ટ પધાણ પણ અમે બ્યારે તેની નજીક આગ્રા પ્યારે મહાકરિ કાલિદાસનું રમરણ થયું અને તેમણે

‘સદા ભોક્તે સુક્ષ્મ પ્રજાતિ ચઢ્યા તદ્વિપુલનામ્’

હકી જે વાત હાંઓ છે તેનું અરેખર સ્વરૂપ સમજાયુ નિ-દુષ્ટ દેખાતા દેવા અને સેથી પર્મ જેવા વિષુદ્ધતા ધારણ કરેલી જણાઈ અમે માતાજીના ચ જોમા થીજો મુક્યા અત્યારે સંધ્યાનો દેવજન હોવાથી મહીપામુરમાંની અમિકાનું મરણ વનારે બનકર નામનું હતું પણ તે બીજાનું ભોવિકે વાત કંચુમાં શુદ્ધ ભક્તિને આન આપતી હતી, અમે ‘શક્તિદય’ ની સ્તુતિ રાક કરી જત્યાં માતાજીની આગતીનો વડાના પછુ થયો માનાની પરિવર્તાને પ્રકારતી મનમોહક નૃતિ નથી મટાનાદ સકલવની સ્તુતિ અને ગીનાર જેનું પવિર સ્થળ પછી શુ બાધી રહે જ અમે સમજા ભક્તિરસના નહનમંતિજાના હોષએ એમ લાગ્યું કાણુ એકમા સવળ સાત્ત થયું અને અમે ઉતારા તદ્દ દર્શી તે વખતે રાત જ પડી ગઈ હતી વેધી પડતા આગકતમ આનંદ-કરના ઉતારે આવી પહોંચ્યા ગતરાત્રીની માફક અમે આ રાત પણ આન મોં પસાર કરી

* * * * *
સવાર થતાં અમે ગીરનાજીની રજ લાક પુન દર્શનનો લાભ આપજો એવી પ્રાર્થના કરી મીને ઉતરવાનું વર ક્યું તે સમયે પ્રાત કાળ ચયોનો હોવાથી પાનની મીઠી લદરીઓ વેરેલી રહી હતી વળી ઉતરવાનું હોવાથી હસના રમતા ગીનારની તબેરીમાં હોગર થયા અરે દેવી રમીયામણા એ કહેવત અગને લુડી જણાઈ આવી આંકેક વસ્તુને કેટલાક

જડ કદે છે નહ મનુષ્યોને મન ગીરનામાં પાયા છે - પણ ને પચગમા ગાનાંએ ને
 સુષુપ્તગતનાં, જેની મુદ્રા સુકેલી છે તે જ મનુષ્યોને કયાંની અણુય ? તેની જડ વસ્તુએ
 પણ મેતારે ઉત્પન્ન કરેલી છે તેમાંથી ને ધાર્મિક સાધનાનો ધર્મિયાર છે તેમ, જ્વનિ
 સૌન્દર્યમય પાથોં પણ મનજાતી નથી રમતા નિષ્ઠ વ ગીતના અપારે તો અમારામાં નહ
 એત પ દેવો હોય તેમ જણાયું.

દાણે દાણે વપ્તવત્સુરિતિ તદેવ રૂપ રમણીયતાયા

તત્તુસાર ભ્યાએ અપારે ગીરના મા જઈએ જો ત્યારે ત્યારે કંકિ નહુ અનુભવવાનું.
 શીખરાનુ મળ્યાં જ કરે ઓ દંઈનુ જ આનંદ આપે છે આરી ગીતે અમારી ગીતનાં પાના
 પૂરી થઈ

મનના ભેદ.

૬૬ ઈશ્વરે સકલ મગજ અને કાળજી અપાર રાખે છે એમ કરતા મહેતાના મન
 સમજવા ન્હાનનિ અવકાશ મળે છે, પરંતુ મરીય ખીચારા ન્હાના માણુઓનાં મન
 તો મહેતા માણુઓની પ્રમત્ત-અધ-આખોને અદક્ષ જ ગદ્દ છે અને એ આંધળાઓને મન
 નહ પુડોનાં કાથોં સ્વાભાવિક રીતે અર્થવિનાનાં, મૂખતા જરના, માનવિનાના, અચર
 તો અત્તરગી, વમે છે કોઈ વખત આધારમાં કાણો ગાયો મળી આવે તો વક માણુઓની
 શુદ્ધિની પરીક્ષા કરના ચોગ્ય-મૂલ્ય જાણવા લાયક-વધારે શુદ્ધિવાળા આપણે તો છીએ જ એમ
 માને છે અને આ ખીચારામાં આટલી શુદ્ધિ છે એનું કહી નહ કરવાની હીમત કરે છે "

—સુગવતીન. ભાગ ૧ લો, પૃષ્ઠ ૪૩

વેણીલાલ—(ખે લાંબતા) આપ મુરખીના આશિર્વાદ, બહુ સારું થયું છે.
 વયોવૃદ્ધ મુલસ્થ—આશિર્વાદ તો બહુ ઊંચું પડે? ખરી તો નારી મેં નહીં (સ્વગત)
 માડા આશિર્વાદ પતતું હોય તો મારો મન મેટ્રિકમાં મુકાવ્યા હશે.

વેણીલાલ—ત્યારે હું ગળ વહું?
 વયોવૃદ્ધ મુલસ્થ—મમ, જરા? (વેણીલાલ વારિક પહેલે એટલે વેણીલાલે)
 અપો, તારા બાપને કે જે જમે બધા બંધ પુત્રી મા છીએ!—એ બુદ્ધિશીલો હો!—
 (સ્વગત) માજો! ઊંચા મારી એ!

સોમા પોણા મા મુનારનાદી આરી જ હોય છે

પ સતી એટલે?

નાગીના નિજનાની જાનિની એક વાળે આંધને પૂછ્યું, “જાણે, સતી એટલે
 શું હોય?”

સામુ—એટલીએ ખબર નથી? જે સાવ પતિ કરે તે સતી કહેવાય.

વાહુ—સારે તમારા દીકરા સાથે મારે આંધુ મરે છે.

સામુ—તું હવે બીજા સતમો પેલું છો!

આહુતિનો મર્ગ

મધ્ય દિનમાં સનત અન્ટેનો એ અનિદેશી બંધણું રહેતો હતો તે એકવાર, મામ
 જવાતું થતા, અમિને આહુતિ દેવાનું કામે પેલાની સુપ્રમને ઓપી ગયો.

દેવેશ—કાંડે મનન પાડે ફરીને નહીંમીલ આહુતિની તૈયારી કરતો હતો એવામાં.

સુપ્રમી પાને આડીને બોલી, “આહુતિ દેવેશ મન” તો આપને જાત થયાં નહિ થયું નો મેં તો.

અવલ—અમે જાનવ અસિ છોએ થી ઓગ સાવલ રવાલા.” હવે આહુતિ

મિયા કેવટી થી, અમ આજ આપ મેં જો-અંગ બગજર નુનલયે!

અવલ પેલાની વહુથી એ સીધો મડે એવો હતો કેમ આહુતિ દેના બેબો.

અહીં મનન સુવમન હોદિ મરેજ નમદુ રવાલ!

૭

જુદાને ઘેરા ન પહોંચના

એક મુકનિસ મીના રોજ બન્ની કરતો હતો કે “મા પરવઠ દિગા સનતી

તિમે એક યોગ બેજ દો.”

એવું બન્યું કે જે સેરીમાં મિના રહેતો હતો તે સેરીમાં ખાતર પડ્યુંથી તેને સકાર

સરકે કાંટવાળા પંસિરેલુ દરવામાં આવ્યાં કોઈનાં તૈયાર કરી ન કરી ને—મ કેવો કે

અને લાગુ પડે કરી, અહીં બેસીરીને આમમાં પેલા

જુદામાં રીના બન્ની (અચિન) કે ૨-૩-૪ એક મન, નિર્ધારી એક બંધના મુકા

ગિરારો મીઆ મધેડે ગડીને ખુદાને કપડો દેવા લાગ્યો કે “મા ખુ ! ! તુમ ખુ ખુમ
કરવાન વરતે મિતને દિત લએ, એ અ લકે વોડે આર મદેમ ન પહચાતા ?”

બેનકુટ્ટીની બહાન !

એક બાલકુ ત્યાં તહેનારને દહાડે ખીર પરી હતી એમનેજે માહબી પીસરા લા તી
સાકે દીકરાની ચાળી વધારે ખીર પડી ગઈ

આથી બાલકુનો મિત્રજ ગયો “કેમ એને મ્હા ! કરતા વધારે ખી-આપી ? તારો
પતિ કુ કુ કે એ ?”

અનિતો દીકરો બોલ્યો, “કેમ ન આવે ? મા મ્હારી ચાલ કે કે તમારી ?”

બાલકુ કળકરો ઉપાડીને મારસા જતો હતો એસામા બહાબી તાય પકડીને બોલી,
‘હવે બેસ ! મ્હારો દીકરો એ છે કે તમે ?—ધરાગ ચુ ખીર દીધી હા !’

૬

કયાનુ નોતર આવ્યુ છે ?

એક બાલકુ નાતમા ખુ ! ઠારી આ પો આ મહાપરકેરીથી વરની ખ ખી સુધી
પટાએ મારતુ ન્હાનુ ઓ નીચે નમાય એમ ન હુ રાથી હાક મારી

“ભદ્રાણી એ મ્હાણી !”

ભદ્રાણી—(એવગીમા આનીને) હુ છે ?

ભદ્ર—આ ખડી ખીર પડાની નાઓ ! બહુ ખીરાડ છે તે મ્હાગથી વા, નવાર એમ નયો દ
ભદ્રાણીએ નિચાર કયો કે આપદાહના ઘરપર તવો પાલો માહનાની સત્તા તો છે

નરિ તે ખડખ પાડતા તૈયાન થાય છે, માટે લાલ રમ્તો કાઢવો જોઈએ
‘પણ તમે જરા નમી તો જુઓ ? ખડી કેહ પડાય છે ?’

ભદ્ર—હુ મ્હારુ રૂપાળ નમાવી જોઉં ? પગના આગળા ખય એ
નમની નયો !—ઝટ મંવાડ, લીઆ મનુડ કે મળે તેને બોનાવો !

ભદ્રાણી—એવુ ખુ પેટ લાગ્યુ છે ?

ભદ્ર—અરે શ્યામ લેનાની જગ્યા હા !

ભાણી—ત્યારે મા માટે નોતર આ યુ છે ત્યા ના કહેવડ કે

ભદ્ર—(ઝટ લાઇને ખડખીમા પેમી એવરો પામે અજર કે હ
આ યુ છે મ—! ”

૭

દેવગેતુ પુનઃનિવન.

મેષક-ગ મંજુલાલ રજીસ્ટ્રારના મંજુલાલ

(જાન્યુઆરી ૧૯૨૧ ના અકથી ચાલુ)

મુશીયાને મુએનબર્ગ આપ્યા બદલ ગેરનીની સંધિના દત્તાવેર થકી તે સ્વદેશમાં, પ્રતીવાની બુધ એટલા પરગણથી પુરાશ નથી એમ ઓરડીયોને વહેમાવા કાગલ મળ્યુ તેથી હજેરીયોને સતારુ મોકલે રાખ્યુ, અને ઉતરુ હજેરીનું-સારું મોઢાવા મુલ્યુ. ઓરડીયાના જાપાઓએ હજેરીયોમાં ઉડી રાજનિકા નોંધ, એનો અમુક પ્રકાર, ઠીક અને કાસથમા ખજાખજા હોતો પારખી રક્યા

મુશીયાના રૂપા સંકેત સબધી ઓરડીયાને પડેનો વહેમ સચો પડ્યો, અને મુશીયાને જાતે જ મુકાવેરમા સલાહ મસનત કરવા પડે પેમારો કરવા મોડ્યો, એમ ઓરડીયાએ જોયુ સારે હજેરીને મેગરી લેવાની જરૂર વધારે તીવ્ર બની. હજેરીના નેપી પદનિતાર મુશીયાચરણ તરીકે મતી રમરવીએને દર કથો અને કાઉન્ટ પેનીટીને સીમો ૧૮૬૫ ના સેપ્ટેમ્બરની ૨૦ થીએ નવી રાજનીતિનુ જોખુ ઢાંગે, મેનફિરટો બહાર પાડામા આવ્યો.

પ્રથમ તો અખીગલ પાસામેન્ટને, મેનફિરટોમાં ઉડાડી મુશીયાચરણ હટુ, ઓરડીયા હજેરીયોએ તદ્દમા પ્રતિનિધિ ન મોંઢવાથી એ તકલી યથા પડી હતી. મેનફિરટોમાં હજેરી, મોઢીમીયા, અને શીખ મોંઢેનો પોતાનું સલાખી લેવાનો હક્ક અગીકાર કથો હતો, અને સ્વનમ પ્રખઓ તરીકે આપાક રહેવા દેવા બહાર કઠું હતુ. રમાનિક સમાજોની સના પાત્રી સોપનામા આપવાની હતી, અને ઠીસે-૧૨ મહિનામા પેરટમાં હજેરીયને પાડા મેન્ટુ મુશી મુકવા તાહેનસાહે જાતે પધારવા જણાયુ હતુ.

ઠીક આ સમયે મત બતાવ્યો-“આટલુ તો જાણે મીક, પણ એ પારમેન્ટ નામની નીચે તો માઈ”

આ મેનફિરટો ઉપર વિમાર અંધારા હજેરીના પડેનાના સભ્યો ઠીકના પ્રમુખપણા નીચે નજેરે સધા, અને હેમશે અંતિમતે દરાખ્યુ કે ૧૮૪૮ ના રાજ્યખંધારણની પુન સંધાનિકા કરના કોઈક જોખુ મંજે તે સ્વીકારતુ નહી, હજેરીમાં રસતર મતીમક નીમાપ અને એ અન પદનિસર નીચામતા હજેરીના રાજને અને પ્રખમાથી સુધાપતા હજેરીયન લ્યાદેમેનના સભ્યોને જાતે પાર ૨૯ એવુ જ માગી રહેતુ એમ ક્યુ

નહી. આલામેન્ટી સુટબીયા, ઠીક-મેસ્ટ મારે-સૂચો અને ૩૩૩ મંથી ૨૦૦ એકી પોરેણના સધા મુશીયાનાથી જે પડેવા ઓરડીયા તરફની પાર્મીયા હતા તેમણે પારમેન્ટને જોશી જણાવના માટે જે કીડને અનુમોદન આપેલુ હતુ, અને કેટલોક તદ્દન અલખપણુ અને અસહ્યક મંડી ઠીકે પદાની સીધા હવો

સાચરે વન કે ૩૩-૦-૦ એન એમ વિપારી એન કંપની, મુગાઈ હાલ

ડીએમ્બની છટ્ટીએ હંગેરીની પાર્ટમેન્ટ ચૂંટાઈ ૧૨મીએ કોન્ગ્રેસ નેમેર અને બુધી બ્રહેર, કન્વા પેરુ, આર્થા નિ બ્યો આપુ મૂશા આનું પરિચામ નેસા તનપી રચું.
 ૬૫ ના ડીએમ્બની ૧૪ મીએ હંગેરીના રાજ્યની પાર્ટમેન્ટ મહેશાઈ બુધી મુશી.
 કાન્ગીસે હંગેરીયન પહેરવેલ, પહેર્યો હતો. એણે એતુ ભાષણે હંગેરીયન ભાષામાં વા-યુ સ્વદીયે સ્વદેશી વેશમાં સમ્પન્ન હંગેરીયન જ્ઞાપો નિનયથી એને સામળી રહ્યા, અને નિર્માત્રસ પિયંથો, એક રાજને બાળે એમ પ્રજ્ઞના ભાગની વાન કરના, એને આવેનો જોઈ કેટલાકને આનન્દના ઉભરા આવ્યા ડીક આર્જોથે વખન મૂગા રહ્યા.

શહેનશાહનું જાનસ જોના લાંબી નાખી નાનો કહેસામાં આવી હતી પણ સાર ના વી નેતા મહુ કા ન્દોતુ એ ભાષણમાં રનદેશ પ્રેમનું સ્વચ્છીયુ એટલું નેમથી કહ્યું હતું કે, 'એક હંગેરીયન મંત્રીના કહેસા પ્રમાણે એમાં વાપરેલા વહારો જે કાઠ હંગેરીયને પાય નાં પહેના વાપમાં હોત, તો ખુ શહેનશાહે જ એને કેમ નાંખ્યો હોત.

ખુના સમ્પ્રદાય રદમજીથે તો શહેનશાહનું કહેતું જ હતું કે, હંગેરીમાં હાથ નીચેની સત્તાવાળી પાર્ટમેન્ટ સ્થાપી, રાજનિક નિયમ ઉપર એને અમુક સત્તા આપવો, અને કેટલાક સર્વ સામાન્ય નિયમોમાં મુખ્ય સભા સાંચે રહી વિચાર ચલાવવા દેવો ૧૮૮૮ નું જી. ઓવાજુ અને જૂના કાવતો, તથા દેશમાંની મુનીરીયન સરકારોને ફરીથી ચૂની કા વાની તો વાત જ ન્દોતી.

પાર્ટમેન્ટે આ ભાષણને પૂરેપૂરે જાનમાં ઉતાર્યાં પછી, ડીકની હરખારત ઉપરથી, એના જળાગમ એક લખાણ ધડી કાઢ્યું સયોગો અથવા જરૂરીયાત નેમ સિદ્ધાંતને કદીયે ન ઉઠાવી દેના એનવળી એમાં હતી વિવેકબરી પણ મહત્તમ ભાષામાં સદનશાહને જણાવવામાં આપ્યું કે હંગેરી મને લેતું સમાધાન કરી નાખસા ઉતાવળાઉં નથી કે જેની મમે તેટલા સામદાય અજમાવવા પડે તેથી પોતાના હક્ક-પોતાલુ સંસ્કર લઘાએ સ્થાપીન કરી કે ૨૪ મી દેવચારીએ આ લખાણ બુધામાં કાન્ગીસને પહોચાડ્યું.

એક કેમણે એમાં લખ્યું હતું - 'આટલાટતા હરકપટના ભેગ થવા પડી હંગેરી જે બનાવવામાં આવેતા માર્ગ પર્મ નકસ ના પાડે તો એમાં કશું નનાઈ પામવા જેતું નથી અમારા વચારોએ મિહાન્નને વગળી ગવીને જ સ્વદેશનું જીરવ સાચવતું અને, મધાગજુની ચવિત્ર નીતિ જાળવી રાક્યા લૂણી સેમની ખીતર ઇસાઈએ પોતાનો જન્મસિદ્ધ હક્ક 'વેની નાંખ્યો રહેને રાજ મળી ખુર્ગ, પણ પડીના કવચની ચીમા, ન રહી આવી કંઈ જોખમના ખાન્ની ચાકડી અને તીવી અણી ઉપર અમારા દેસને લાગી મુકવા 'જરૂરીયાત'ના હીમખાનીઓ મળી જા છે, અને મિનાચારીએ જોડો ડોળ રાખી ઉપર ઉપરની મહેરવાની જાનના જપ છે.

શહેનશાહે પેનાંતો ભાષણમાં જણાવ્યાથી જરાયે વધારે આપવા ના કહી શહેનશાહના જવાબનો પ્રત્યુત્તર એનાંમ દવાકની અદરસપૂર્વક સમક્ષીથી પાર્ટમેન્ટે વાટસે આમાં કશું કહેવાપણું મળ્યું જ નહોતું જૂના, જ મારજુની સર્ચરી સ્થાપના, હોડીસે રાજ તરીકે

રમતનું રીશાર, મુનીમીપાનીમૈત્રી પૂનર્વિજના, સરહદ તેમ જ સમક્ષી પંથોમાં ચોખ્ખાઈ આવી
 ૧૮૪૬ થી માડીને ઑસ્ટ્રીયન જીત્મ તથા ગેર્મ-સાહનો બોમ થઈ પડેના સિદ્ધિને મારી
 સાથે કેટલીક નુકસાની આપવા માગણી કરી હતી, અને ઉમેરું કે જ્યાં સુધી આ પ્રમાણે હુગેરીને
 નહીં મળે ત્યાં સુધી ફ્રાન્સીસને હુગેરીનો કે ઑસ્ટ્રીયાનો રાજ ન ચલના, ખાજા શત્રુ જેવા મુશ્કે
 સહેનશાહ ખાંડ જેવો અડગ રહો, અને વીરના જર્મ પટોચે.
 હુગેરીયન પાલમિન્ડે, જાહે કર જ બન્યું નથી એમ જણી એકમ મળવાનું સર કહ્યું
 અને જાહે '૮૮ ના કાયદા એમને એમ છે, એમ માની વર્તવા ઠીક સુઝાય ઑસ્ટ્રીયા
 આ વખતે છેક વીરવીન થયું હતું કમ કે પ્રતીષ્ઠા અને છટીએ એકસાથે કરી હતી
 ઑસ્ટ્રીયાને લાગ્યું કે હવે લગ્નને દૂર કાય એમ નથી તેથી રમવાયું, બની સંજગ થતા
 નેનું આવી વોગ દસામા ગેગવાથી ફ્રાન્સીસ પોતાના સમ્બો મળી ગયો, અને ડીકને હુગેરી
 વિનવવા મળો ડીકનો જવાબ દૂકા અને અષ્ટ હતો પાર્લામેન્ટે આગળ પડેથી મામલુજો
 નમૂબ ક્યાં નગર ખીજો સવાન કાયમાં જ વર્ષ રાજને નહીં એમ જોતો હતું આ પ્રમાણમાં
 હુગેરીને ડાકવાનું કે ભાગવવાનું ઑસ્ટ્રીયાને હવે એમ નહોતું, જાહે ઑસ્ટ્રીયાને જે
 નહે જ નહીં એમ જણી હુગેરીયન પાલમિન્ડે કામકાજ કરવા માણ્યું અને આવી ખીજા
 કીને એમ માલુમ લાગ્યું કે હુગેરી ઑસ્ટ્રીયાની મને ઉચ્ચ નહીં રહે તેથી એને ૧૮૬૬
 નો જાનની ૧૮ મીએ લગ્ન જાહેર કરાવી
 પ્રગાપનો છુતીને પ્રેગમાં પકા ફ્રાન્સીસે પેરથથી ડીકને સોંપવા માંડ્યું મરોવે
 વીધેનામા આવી પહોચના, શહે શહે થીકા અને જહેનાકળા મેલેએ મહબમાં એનો સત્કાર
 હોઈ એના જનમના પ્રતિરૂપને ફ્રાન્સીસે પૂછ્યું—“શ્કાં હવે શું કરવું” ડીકનો
 જોગ એનો જવાબ ઑસ્ટ્રીયાના ઇનિહાસમા મચદર છે—
 “મથાહ કરો, અને હુગેરીને પોતાના હક સોંપી દો”
 “જો હું હમણા જાણુ જપારણુ ક્યારે તો હુગેરી મહેન લગાઈ લગાના મ ક કરો”
 શહેનશાહે પૂછી લીધું
 એ મરણીયાને થટે એવો, બાને ૧. એજખતારો અને જરાયે નમનુ આપે નહીં
 એવો ડીકનો જવાબ હતો એક જ સમ્મત એણે કહ્યું—“ના” પોતાના દેશના હકોનો પાગ
 મેળવે અને વેપારની વાત જેવું મળ્યા હોયે ના પાડી કમીસનુ મો ફતરી ગયું અને કબ
 વાણી પગો, ડીક મહેન છોડી આવતો થયો
 પ્રતીષ્ઠા રહામે મદદ કર ૧. છંની અને દવામણી અગળ ફાસીસે કરી ૧૮૬૭ કદ ૧૪૬
 નહીં, ખો ઑસ્ટ્રીયાએ સંજગ હાર ખાધી
 ગળ્યને જવાબવા શું કરવું તે મારે મન્ત્રીઓને પૂછ્યું એકે કહ્યું—“સમ્પત્તિ કરો,
 નસીસનામો આ કહેનાર કરતા વધારે ક્ષાપણુ હતું એણે એના મુત્રીને દૂર કરી,
 અને મુશ્કે નામના પણ સ્વમજ જનાર નહીં નીચો બનુરને લાગ્યું કે હુગેરી સાથે
 સંસાદ કર્ય જાણકો
 અજરાની કહેવત સમ્બંધે એ એમ વિચારી એક કે પની, મુશ્કે

૧૮૬૬ નવેમ્બરની ૫૬ તારીખે જ્યારે હજેરીવન પાર્લામેન્ટ મળી લાગે, તામીસ
 નદીથી એક વખાણ મળ્યું હતેમાં હજેરીની માગણીઓ ઉપર ધટ્ટુ ધ્યાન આપવા તેમ જ
 સહેનશાહતા બધા બાગમાં પોકાને લુખ્મેદાર એવો વડીનટ મવાવવા સૂચના અને નિશ્ચય
 અત્યંત હતા.

જ્યાંજ્યાં અનુક્રમ વચળું જોવા ન્તા હીક ત્હેો અણખરોસાની આખે જોવા, અને
 આ અણખરોસા ઉપર નકરિનકર કરવા પેરટમાં બારે વાગણી લેઠાની રી આ ઘડીએ
 અનુક્રમ હજેરીના લોકમાન્ય દેવભક્તને ઘેર દોડી પહોંચ્યો.

એ મનેની આ પહેલી સુનાકાવ હતી બ્યુરટના મનમાં હીક સાથે બાહ્ય ખેનવાતો
 ફરિયાર હશે તો તે ત્હેણે વાનચીન થયા પડી સમગ્રજો જ મૂરી લીધો. હીકનામાં અમે, અને
 જોખક મમ આતમન એણે દી. મ્યુરટે હીને વચન આપુ કે—હજેરીનું બધા થ પાણુ
 રૂપપાના મુ'રી અમને કળ નહી વગે આમ બ્યુરટના હેતુ છે ઉત્કૃષ્ટ ન્હોતા ઠના, એનામાં
 સાચાઈ કે એમ હીકને લાગ્યુ.

બોલો વગર, તખ્ખા નગર બને વચે કરાર થાગો મ્યુરટે મધારણ પાણુ તારવા પડેના,
 આમ કરવાનું મેયફેરી નામના મુખ્ય પ્રધાનને પાછે પાસાણ લામ કરવાનું હતું, અને હીકને એટલું
 અમરીએવાનું હતું કે હજેરી પ્રમ નગીક મક્કમ રહીને ખેવફેરીના પત્રમાં ન સપ ૧૮ જાપ,
 અને લોકો ઉરકેગાઇ ન જાપ થયું મ્યુરટ અને ન ફાનો, તો એના જોડે સડોવાય એવો
 હીકઅર્થ થયો પેલો ન્હોતો એકવાર એકા મળ્યા પડી બીને ખાસ સમય એણે વધાયો
 નહી, પરંતુ બીજા બાગનોમાં બ ને જણુતો મેગ લો.

૧૫ માં હીમેમરે હીક ફરીયા કામીસને લખ્યુ કે—અમારી માગણીઓ ફટૂન થયા
 વગર, અને કેવલ અમારી પાર્લામેન્ટને જરામદાર એવું સ્વનન તમારી મઝ નીમાન નહી
 તમામુધી લહેનશાહની માગણી જમાગથી ધ્યાનમાં સુધા નહી રઈ થમર આપણી સત્તા
 વચે અને ને પ્રમનું વહીરગી સ્વાતંત્ર્ય ખૂચી વેવાયુ છે તે વચે ધમ્મો સમાવાન રી
 સાબળ્યું છે.

આથી કા મીસતો મિલમ ફાળો અને નવા વર્ (૧૮૬૭) ની શરઆતમાં હજે
 રીવનેને સેફરી તોકગી ફરજનાન કરવા હુકમ બહાર પાડ્યો આખા હમેગીમુલારમે અને
 ઉગાહની સામળી કેઝાર્થ અને થોડીવાર તેુ કઈ તોફાન જેતુ થસે એમ લાગુ, ફી ના
 અવાજ પ્રપાને એ નહી ખાળી રાખી. ત્હેને થયુ કે હવે કોઈગીતો માખતો આજો હતો
 વંચ દહ આખર આરી ન્હોતી આ બધી ધમાવમાથી ચે એનો અવાજ સ્પષ્ટ સમગાઇ
 આવતો હતો.

સહેનશાહના લશ્કર સમથી ફજવાન હુકમ (Conscription Decree) નો
 અવાજજરેને હજેરીનો છેલ્લો પથમામ, કહી એળામે છેને વધ જવા હીકનું કયું કરનાગી
 પાર્લામેન્ટ એક ઉપુરેલન, લહેનશાહ, નેચ મોકલ્યુ પાર્લામેન્ટ પ્રકૃષ્ઠી હીક લખ્યુ હતું—

સાઈબ્રેજન ૨૩ ૨-૦-૦૦ એન એમ ત્રિપાઠી એન્ડ કંપની, મુબાઇ

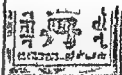
અનંતાન.

અનંતાન—ઉલટીને તરત જ ખંપ કરે છે.

અનંતાન—પાચનશક્તિ માટે અડસીર છે.

અનંતાન—સંજી માટે એના જેવી એક પણ
ચીજ નથી.

—આખો વખત એ ખો કંઈનોસંચાએ અનંતાનનો તરત જ ઉપ
યોગ કરવો.

દુઃખિયાની મુશ્કેલી કરનારા દરેક માણસો તે દુરસ્તી માટે
અનંતાન પામે શોખે છે.

અનંતાન—આનામ્મો અને બાપલું કરનાંઓ પોતાના કંઈ મટે
અનંતાનનો જ હિપચોડ કરે છે.

અનંતાનની એક જોડ ગ્રાણીઓ પાનમાં ખાવાથી પાંતનો અજબ
સ્વાદ આવે છે અને રોગિયાથી દુર્ગંધ દૂર કરવા માટે અનંતાન વાપરવાની
ખાસ લવામણ કરવામાં આવે છે.

અનંતાનનું એક પડીકું આજે જ ખરીદો.

મોટું પડીકું ગોળા ફેન્સી ડબી સાથે રૂ ૫

મધ્યમ પડીકું ડબીની ડબી સાથે ૦-૪-૦

નાનું પડીકું ડબી ૦-૧-૦

સોજા એજન્ટ—અનંતાન એજન્સી,

(૭ આર ચોમન.)

લુગામુસલ્લુ, મુબઈ.

દરેક આપેલ વેપારીઓ અનંતાન વેચે છે

સો વરસનું પુરાણ ખાતું

જુના

ગોપાલદાસ વરકીવાલા

અને

મીઠાવાલા

મુખાઈ

ગ્રાંથા મળાયા અને ૨૫૨૭ ધીની ઉત્તમ મીઠાઈઓ મળે

એક ફેડે મારનાની લવામણ કરનામા આવેછે.

ખામની ખાંડી

ખીઆની ખરરી

માવાના પીંડા

માવાના ધુરરા

કોપરા પાક

ખામુદી

ધીખડ

ગાન વગેરે

પાની જાતની

સુતરદેની

હલવા

ચેનીલા ચુનામ

ઝોરેજ વીગેરે

સુકા દાવા

દરેક જાતના

અપરજીના લાડ

શુદીના લાડ

જાનેમી મેમુર

સુગતી મીઠાઈઓ- મગજ ધારી

ટેલિગ્રાફિક એસ, Burfee Shop "

સી પી ફેક્ટ, ટેલીફોન નં. ૧૧૦૭,

[જાહેરખબર માટે આ પાનું આપનાર છે.]
 [જાહેરખબરો માટે દરસાહી ને અનુલવી કેનંદાસરો બોલ્યો હીએ]

એક અવાજે વખણાયલા પુસ્તકો ૧૧

જરૂર જ વાંચો

ગુજરાતી પુસ્તકાલયોમાં સંગ્રહવા યોગ્ય પુસ્તકો:

હપમતી પાછી બાઇ-ડીંગમ

લેખકોની ખીએ સાથે

૧. ગુલામગિરીનો અજબ સચિત્ર વાર્તા આ સૌ વિખળા મેતલવાદ
ફૂલ ૨ ૨-૦
૨. લલિતનાં કાવ્યો રા લલિતના કા પોના સમ્રહ ૨ ૧-૦
૩. મારી વીમ વાર્તાઓ સચિત્ર વાર્તા સમ્રહ રા કેશવપ્રસાદ
છા દેસાઇ, બી એ, એમએન બી ફૂલ ૨ ૨-૦
૪. માક્ષરચત્રન આ ગોવધનરામ ત્રિપાઠી ફૂલ ૨ ૨-૦
૫. ઉપાકાન્તા અચિત્ર વાર્તા રવ બોશીન્દરાન દીવેદિઆ ફૂલ, બી એ, ૨ ૨-૦
૬. કમલાના યરો રા શિવનાન ઉત્તમરામ યાસિક ફૂલ ૨ ૨-૦
૭. અરુન્ધ ઘોષણુ તરુનરામ રા મેપ્પીનાન જ્યેષ્ઠલાલ મહેતા ફૂલ ૨ ૨-૮
૮. હુ, સરલા ને મિત્રમહલ રા ધનસુખલાલ ફૂલ મહેતા ફૂલ ૨ ૨-૦

નોંધ સમાલોચકના જે ગ્રાહકોએ ૧૯૨૧ ને ૧૯૨૨ નાં લનાજમ
અર્પદ હરો તેમને આ આજો સંદ ૩. ૧૪ ની કિમતે આપનામાં
આવશે. પોસ્ટરજ તથા વી. પી. ખર્ચ વધારેનું.

લખો — નમણીયરામ ગોન રંનિરામે ત્રિપાઠી,
મોરારજી બિ.ડીંગ નં. ૨, ળિરગામ, મુબાઈ.

મુખ્ય લેખો.

અસહકાર કેરવાક મુદ્દા
કાઠીયાવાડ રાજકીય પરિપદ.
હિન્દી સરકારનું ખરેડ.
પરની લગ્નનું એક પદ.
એક ધનનાનની કાયમી.
બીજી સદીના આશય.

ઉપગન,

‘ઝાહનની વાંસની’, ‘મુતરને તાતજો’ અને ‘છુનછુનનું
મુગિસ્તાના અત્યન રસિક અને દિનપસંદ મુદ્દા કાવ્યો

તનીઓ

ગ. અબાવાય છુલાખીગમ લેની, બી એ
દા. ચન્દગકન નર્મદાગકક પડ્યા, બી એ, એસએસ બી

પ્રકાશક

રા. અખીયરામ ગાનવંનરામ ત્રિપાઠી.

લેખકો.

રા ન્હાનાવાન કવિ
રા ચદસકર પંચા
રા કપાલરાય બચી
મો કાન્તિનાન પંચા
રા પુષ્કરરામ મહેતા
રા પ્રદ્યાલ્લ દિવાનજી
રા કનુભાઈ દેસાઈ
રા રામુલાન દવે
રા પ્રિતાદકા ત
રા કમુભાઈ

નિગેર

તીજેરીવાળાઓની નવી રીતની હરીફાઈ.

નડાઇ પહેલાં ઓરડીવાળી મગજ જેવા પાનગા પતરાની તીજેરીઓ અને આવતી દત્તી અને પ્રખતે માનની કર ની હોનાથી ઠીક સખામાં વેચાતી પણ દત્તી દાનમાં તે તીજેરીઓ નવી આસતી હોનાથી તેની જગ્યા તેવી જ જગાવટની ઓરેરીકન ઓળીજી તીજેરીઓએ લીધી છે એ તીજેરીઓ વેચનારા એવ કહ છે કે મે રેઝની તીજેરીઓ મમે જેવી મારી હોય પણ અમેરીકા અને બીજા દેશોમાં બનતી તીજેરીઓને કાં પુગી શકે નહીં એઓ બીજી એમ પણ કહે છે કે અમારી તીજેરીની ભાગ્યે જ અમારો કોનસપ કર કે કોનસનનું મુખ્ય કામ પોતાના દેશના આરને અપ વધારવાનું હોય છે એટલે તે બનાવનું કરે તેથી કાર્થ એનું કરે નહીં કે માત્ર ભરોસાનાવકે જ હોય

કોનસનની ભનામજુવાળી એરી એક ન્દાની તીજેરી મોની કીમત આપીને ગોઠવેજે ખરીદી છે અને ફક્ત પાંચ મીનીટમાં તોડી છે અને જોએને ખાતરી કરવી હોય તેઓ જવારા કારખાને રાખી છે

આગમાંડી અને આગમોટનું નુર, જગાત, મોડાડેન લાસ અને એજટ તેમજ છુટક વેચનારનો નહીં એ જાએવા અનેક અગ્ય આયાત થતી તીજેરીઓ ઉપર પડે એટલે પરદેશી તીજેરીઓ દરકારી જનાં રોય તો જ અતી પિસારી તીજેરીઓ સાથે હરીફાઈ કરી શકે એ મમજુ મુશકેલ નથી મોડરેજે પાંચ મીનીટમાં જ તીજેરી તોડી તેની મનાવટ કેવી છે તે જાણવા મોડરેજને ખરીદ કરી પડી એ ઉપરથી વાચનારે ધ્યાનમાં લેવું જોઈએ કે તીજેરી નમતી છે આ મજબુત તેની ફક્ત જોવાથી જાણે પણ સમજ પડી શકે નહીં વિષાદ થઈ રહેવા પડી શકે મીનીટમાં તોડી તમારે તે તીજેરી તેમજ તો તા પાંચ કલાક વાગે તેવી એકસગી જ દેખા

મોડરેજનું કારખાનું—

ગેસ કુપની પાસે, પરેલ, મુબાઈ.

તમારે ત્યાં શુભ પ્રસંગો પર

દી-પાઠી—

નાચ-પાઠી—

એટ-હોમ—

ઇવનીંગ એન્ટરટેનમેન્ટ—

ધર્તિયાદિ મેળાવડાઓમા—

રીફ્રેશમેન્ટસ માટેની ગોઠવણ કરવાનું અમને સોંપા-
કાંકડું કોમ—

વાજબી દામથી—

ટુક વખતમાં—

અને તમને ૧૦૧ ટકા સંતોષ મળે તેડું કરી આપીશું—

એસ્ટીમેન્ટસ મંગાવો—

ભાવ તાલ જરૂર પડ્યાવો

ગોવિંદજી વસનજી

મુખ્ય ઓફીસ—બીડામઝા.
ધાન્ય નં ૧—દાંગરદાન
ધાન્ય નં ૨—ચીજોડા.

ટેલીફોન ૧૫૫૬,
ટેલીગ્રાફ—
Sweetmart

Feb, 19

પંકાયણ, પુરાણ અને પ્રભાવિય મશીન

ચાલીશની શરૂઆત કરનાર

અને આ ધંધાને એક ફગનેબલ ધંધાની સ્થાપિતર લાવનાર

ઝવેરી કાનજી માલજી

આ નામ કોણ નથી જાણતું ?

પહેલા પાચોનીયર

હજી પણ હજી નવી કૃતિઓ,

નવા પાટ, નવા સજ્જાર, અને નવા અનકારો

તૈયાર કર્યા જ જાય છે !

ફાંસે પધારી નથી નહિ ભેરો તો

જરૂર જ મોહશે !

ચરિણાને અમને ખગવા વિના

છુટકો જ નથી !

પછી આજે આવો કે કાલે

અબદુલ રહેમાન સ્ટીટ, મુંબઈ

ટેલીફોન નં. ૫૮૨

ભીખા કલ્યાણજીની કુંઠની અમૃત તુલ્ય દવાઓ.

સેજનું મિશ્કર.

સાલેશ મિત્રચીકા માટે.

કોટેશ અપચા, અદ્યુત્તમ વિદે
ભવેશ શોને કુ વખતમા ખાત્રી હવક
નાર્તક કરનારો.

છે જેનાથી સે

જેના છ

કિમત ખાદસી એકના આના દસ

ખાકાલ ઓન્ટમે દ

આખ દર જ માટે-

અમે તેવી દહીં મળી કે લાલ દસ

અમર મુગથી આ મનમ જેથી તમ

માથાથી જડ મુગથી નાણુદ

અને ચામડી જરા પલુ બળવી

નવા કે ખસબ વાસ આહતી નથી-

કિમત ખાદસી એકના આના ચાર

તાવનુ અકસીર, મિશ્કર.

મેરેશવ અને ખતમ રૂમા ફાળી નીકળતા સર્વે બનના

દે છે કારણ કે તે તમામ ભવના તાવના જ તુઓને નાણુદ

તલુ ભાગ લેવાથી એકજ દીવસમા ગમે તેગ તાવ નાણુદ

ઉતરાં પછી ધણી જ અસક્તિ આવે છે તેમ આ દવાથી

એક કમ પલ મિશ્કર પરીલામ આવવ નથી એ તેની ખાત્રી મુખી છે

કિમત ખાદસી એકના આના ખાર

ગાંડીવ એન્ટી-ફમેટીક ખામ.

અમારા મહરજાન આહતના ખાત્રી આમહન માન આપી-

અમારે હાલમા હીસે પસીગ ખાત્રી ઓન્ટુ છે

જેમા અનુગ્રહી માણુસોને હાથે દરેક ભવના પ્રિયકીધાન મુલ્ય દવા બનાવી આપવામાં આવે

એક વખત કામ પાડી જાતી કરો

ભીખા કલ્યાણજીની કુંઠ દવાવાળા,

Feb 19

અલ્લેક્ષ્મીકીને નાકે, ખાકાલ, મુખાઈ, ન

આપના ઓર્ડરમાં સમાવેશકની નોંધ લેશો.

સહકાર

સાથી ૭ દર્મી, સંરીરતુ મુખ, સરીરના દરેક અવયવની પુરંતી તાતીત, હમેશાં જીવે તેવી સાગી પાવનશક્તિ, એ અવળાનો સહકાર ચાલુ રાખવા માટે તમે-અમારી અમૃતવૃક્ષ

આતંક નિગ્રહ ગોળીઓ,

વાપરે એ ગોળીઓ તમારા સરીરની નબળાઈની તમામ કારણોને દૂર કરી તમેને તુરંત, બળવાન અને હિંમતવાન બનાવવાની શક્તિ વધારે છે તમારા શારીરિક અને માનસિક ક્ષેત્રોની સાથે અસહકાર કરીને એ તમારે ક્ષેત્રમાં ચલુ હોય તો તેને મારે આ આતંક નિગ્રહ ગોળીઓ એક અત્યંત અવશ્યક છે, વધારે વિગત જાણવાને માટે સંપર્ક મેળવો

કિંમત-ગોળી ૩૦ ની ૬૦ ૧ નો રૂપિયો ૧ એક

આમ ઓરીસ

કોનબદિરીરા-મુબઈ

વૈષ્ણવશાસ્ત્રી મણિરાજ રાવિંદ્ર
અમનગર, કાશિપાયા

નડિઆદ, (ગુજરાત), હિન્દુ અનાથાશ્રમ.

માખાપવિનાનાં નિરાધાર,
અજપાલીથી ભૂખેતરસે ઝીખાતાં,
વસ્ત્રવિનાં નામાં તરફડતાં,
બિચારા હુ ખી બાળકોને
શાન્તિ અને આરામનું આન છે.
અથ, નય, નિદા અને ઉપહરિકાનું
સાધનો પુન પાડનામા આવે છે. દાન-
ધર્મીઓ ! તુમ્હારા દાનની દૃષ્ટિ આ
સરસ તરફ ફેરો.

દયાધર્મનો મુલ હય.

આપના ઓરીસ, સમયોચિતની મુદ્દા મેળો

પાદા રંગના-કેન્સી છાયલો !

આમારે ત્યાં દરેક જાતનું રેશમી

તથા જુતગઉં છાપવાનું અને

રંગવાનું કામ ઘણી

જ સંતોષકારક મિત્ર

હુગી-આપવામા

આનંદ છે.

છા
ય
લો

છા
ય
લો.

શાં
કેન્સી
કેન્સી
કેન્સી

જે

કાવખાદની

રોડ-જુખાઇ

જવામા છે ડી

ફરાનની સુદર ગાદી

માટે બાજુ વસેલી અમારે

નામ મહાર છે

એક વખત જરૂર બેડ

જગોશ.

કેશર જન-પહેલા પ્રેકારનું મગજ મારેનું તેન છે

કેશર જન-મગજના જ્ઞાનવત્તઓને પ્રુદિ આપે છે

કેશર જન-વાળને ખરી પકડા અટકાવે છે ને વાળને જયા
બધે ઉભારે છે

કેશર જન-આખો દિવસ મગજ મારી કરનારાઓને ખાત
સાન્તિ આપે છે

કેશર જન-મુસ્તાઇ તથા ગાઢાઇ મારે સારી રીતે વખરામ
છે કિમત એક લીલીનો રૂ ૧, પોપોટ્ટે લુહુ

પ્રમેહખિન્દુ શુ છે ?

પ્રમેહખિન્દુ-જુલાનીયતની બૂલોથી થયેના રોગો મટાડે છે

પ્રમેહખિન્દુ-ચાલી વિગેરે બધક રોગો ઉપર અહત મિત્રે કારણે આપે છે

પ્રમેહખિન્દુ-આ દર્દના નાસથી થોડા જ વખતમા સુકિત અપાવે છે, તાવ,
અશક્તિ થમ વિગેરે સાગી રીતે દુઃ કરે છે

પ્રમેહખિન્દુ-આ દર્દથી બીડાતા દરેક જણે વાપરનું
દરેક લીલીનો ગ્પીઓ દેશ પેકિંગ ૧૬ગેરેના આના નન લુહુ

ફરિનગજ નોગેન્દ્રનાથસેન, મવન ગેટ ૧૧૧૦૧૧ હોમર, ન
Feb 18 ૧૮/૧ અને ૧૮ લોગપર ચિતપુર રોડ, વિકસ

૫ આપના ઓફિસમા સમાન ચકની નોધ લેવો

૨૦ વરસની જુની દુકાન,

હીરા તથા અવેરાતના વેપારીઓ

સુરજમલ લલ્લુભાઈની કું.

હુમારે ત્યાં કોઈપણ જાતના મોટી તથા નાની સાંજના
હીરાઓ તથા મોટી માળેક પાળા વિગેરે અંગત છુટક
તથા અથામક મળશે

હાલની આજુ ફેશનનું કોઈપણ જાતનું અવેરાત તથા મોના
ચાદીના દાગીનાઓ તૈયાર તેમ જ ઓરડરથી બનાવી
આપવામાં આવશે

હુમા માલની આકલ્પી કરી આપીશું તેમ જ અવેરાતના
દાગીનાને રીપેર કરી આપીશું

૬૦-૨૨૫-૨૨૭ કાલળાદેવી રોડ, પોસ્ટ ઓફીસની
સામે. મુંબઈ.

ટેલીફોન નં ૨૭૩૬

ટેલીગ્રાફ એડરેસ, Calmness, Bombay

સાક્ષીસવ

સ્તવ' હોના રૂપીયા બે.

અકેમીર દસ

જાતી મગનાર,
ભૂખ વગાડનાર,
ફૂત સાદ નાવનાર,
ઉંધ માનનાર,
તાકત આપનાર,
તાક ॥ મગનાર,

હોજતલા પીચ

જીવન સાથે નાપરી જીઓ

ન્યવનપ્રાચારલેહ

જીવન

સ્તવ બેના રૂપીયા અલી.

પુષ્ટિકાક બોરાક

કેમી નીચા ॥
નમના મગના,
નાના મોટા,
મી પુરુષ,
મી આર,

જીવનવધક ના

જીવન સાથે નાપરી જીઓ

જીવન નમનામુદિકા વાસ, વિમિટા.

બેગીન્સ્ટન રોક, મુબઈ ૨૩.

જીવન મહાનમનારી, કાલમાદિવી.

પ્રસિદ્ધ આધુનિક દવાઓનું
'પ્રાગ્લે લીસ્ટ' મગાવો

મુંબાઈના સુપ્રસિદ્ધ ઝવેરીઓ.
ઉત્તમ કારીગરીના અનેક નમુનાઓનું પ્રદર્શન !

મોહનલાલ એન્ડ કંપની,
દરેક પ્રકારના સોના, ચાંદી અને ઝવે-
રાતના મનપસંદ ઉત્તમ દાગીના
અનાવનાર ને વેચનાર.

નં ૧૯૭-૨૦૧ શેખ મેમણ સ્ટ્રીટ,
ગણેશવાડીની સામે, મુંબાઈ.

આનંદ અને સ્વતંત્રતા

મોડસના માણીકચુરતુ આનુ સેનન જ્ઞાનનાથી માળકા દરેક જાતની
બીમારીઓથી તેમ જ આતાના અપથ્યથી થતા વેર વ્યાધીથી હમેશા દૂર રહે છે તે શ-

નિર્ગેગી સંતાન.

માનાનો સાચો આનંદ અને ખાવાપીવા તથા ફરસાની છુટ ને સ્વતંત્રતાનો
માથો હાથો નથી ! કિમત દર શીલીનો રૂપ ટપાવ તથા ની પી અચ જુદુ

મચ્છર, માંકડે, તથા ચાચડના જીલમ અસહ્ય હોય
તો,

અમારે એ-ટી મોસ્કીટો એઈલિ વાપરી તેના નામથી મુત થાયો
રૂકન થોડા ટીપા રાત્રે જલન ઉપર ચોળી ચર્મ રહેવાથી ઉપદ્રવી જન્મુઓ પાસે
ફગડી શકતાં નથી મેલેરીઆ તેમ જ બીજા ઝહેરી તારથી નજરાનો ચોક્કસ
કિમત દર શીલી રૂપ ટપાવ તથા ની પી અચ જુદુ.

એન-ડસ,

ધી કૃપ્પા ઇમ્પીટોર્ગ કાં,

Feb 19 ગીચીરુ, અમદાવાદ

મળનાનુ દેશજી,

ધી ન્યુ મેડીકલ હોલ,

કમલીઅચ, મિડીંગ, લાહોર

સ્વ. ગોવર્ધનરામ માધવરામ ત્રિપાઠીકૃત

નવી આવૃત્તિ તૈયાર છે.

સરસ્વતીચંદ્ર

ભાગ ૪ થો.

સરસ્વતીનું મનોરાજ્ય અને પૂર્ણાહુતિ.

[૧૯૨૦.]

મૂલ્ય રૂપીઆ સ્હાડા પાંચ.

સરસ્વતીચંદ્ર	ભાગ ૧ લો (સાતમી આવૃત્તિ) રૂ ૩૫	} આરે ભાગની કિંમત મવાખાસ રૂપીઆ.
"	ભાગ ૨ લો (ઠીઠી આવૃત્તિ) રૂ ૨૫	
"	ભાગ ૩ લો (ચોથી આવૃત્તિ) રૂ ૨૨	
"	ભાગ ૪ થો (પાંચમી આવૃત્તિ) રૂ ૨૫	

મળવાનું ટેકાલું-૧. એન એમ ત્રિપાઠી એન્ડ કંપની, પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ, મુમ્બઇ,

૨. રમણીયરામ ગોવર્ધનરામ ત્રિપાઠી,

ચોરાજી બી-૧૩૨, ગીંગામ, મુમ્બઇ નં ૪

૩ અને સર્વે પ્રમિદ્ધ છુપાવેલો

તમારું બાલક નિશાળમાં કેમ ચાલે છે ?

આ પ્રથમ આજ્ઞાન બહુ વિનાશનો યથા પડ્યો છે અને એથી જાણાય છે કે પોતાની સતતિના માનસિક વિલાસ માટે માબાપ કેટલા બધા આતુર રહે છે. માબાપ તેવાં તેમની શારીરિક સપૂર્ણતા એ કેટલી જરૂરી છે એ કેટલા યોગ્ય માબાપ વિચારે છે ? તનુકુરુત અને સુમદ્ય સુદર અન્યથા એ છદ્મીના બહુ જરૂરી તરવો છે અને છાનના મોજગોબ કરતા એ એ વધારે અગત્યના છે એ કહેવાની શી જરૂર રહી છે ? માટે જ જગીરના અન્યથા જરાનર રહી નુનાપાગના ના અને એનું જેથી ચાપ તે પાત દેશના દરેક બાલકે સ્વમજબી બોધાયે

તમારું બાલક કોઈ પણ જાતની શારીરિક ખેડખાપબુવાળું હોય તો તમારા ડોક્ટરને મળીને એની એ નિર્મનના વધે નહિ તે માટે તરત અમારે ત્યાં જરૂરી ઉપાયો લેવા માટે લેતા આવજો

અમારે ત્યાં હરોજ અત્યંત લાસ લેના કેટલા જવા સખ્ખાબધ માણ્યો આવે છે તે જોવું હોય તો એક વખત અમારી ઓફિસમાં પધારશો તો હેનામાં એની સુખ્ય પ્રમાણે તૈયાર દરનામાં આવેના વીજળીના અને કારીગરીના સાધનોથી મનુષ્યોની સેવા અમે કેટલી કરીએ છીએ તેનો નમને પુરેપુરો ખ્યાલ આવે એની જાતની બધી વ્યવસ્થા તમને સવેષ આપે એ રીતે જતાવીશું

ગોડખાપબુવાળા દરેક દરદીને તેને વાલક અને જરૂરી પુરેપુરી સનાહ આપવા માટે એ તા આમ અનુભવી અને આવાકે ઝડપ હમેશા હાજર રહે છે એકસ-એથી છબી પાડીને ધરીરના જ દરના સુખ રોગો અને તેના મૂલ તરન પારખી સકાય છે વધારે વીગત માટે મળે કે નમો

સુપરીન્ટેન્ડન્ટ, ધી વેન્ડર ઓરથો પીડીક એન્ડ મેડીસીનલ ડીપાર્ટમેન્ટ, (એન પોવની કપની) લેમિંગન રોડ, મુબાઈ

અસહકાર : કેટલાક મુદ્દા.

• લેખક - ૨૧ ચન્દ્રશેખર નર્મદાશંકર પટ્ટનાયક, બી એ, એન.એલ. બી.

૧.

અસહકારનો ડમન નિકાલ

“અસહકાર”ની મહાપ્રવૃત્તિના તત્કાલ પરીક્ષક એક બાલુથી મદદમાં ગાંધીજીના લેખો ધ્યાનપૂર્વક નાચના નેપ્રત્યે અને તહેમના ભાષણો ॥ ટવા તો લક્ષ્યપૂર્વક જોના જોઇએ તેમ જ બીજી બાલુથી એ પ્રવૃત્તિને અગ્રે ને ને પ્રયાસો સમસ્ત દિનદિનમાં જુદે જુદે સ્થાનોએ અર્થ જાય છે તે સરની નોકસાઇથી નોંધ લેવી નેપ્રત્યે વધારામાં, અને તો અસહકાર વિશે દેશના લાભમાં તથા દેશની વિગ્દમાં જુદે જુદે સ્થાનોએથી ને જિવારો કાકવામાં આવ્યા હોય તે પણ જોઈ જવા જોઈએ આ સર જેટલો સતત અને એકાગ્ર અમ માગે છે તેટલો મદદ મેળવવા મહેતો લેના દે તેમ ન હવું અને હવું નથી, તથાપિ જ્યારે જ્યારે બની શક્ય છે ત્યારે લાગે આ વતમાન દિનની ગજનર રાષ્ટ્રીય મહાપ્રવૃત્તિના સસર્ગમાં રહેનાનો પ્રયત્ન નહીં કર્યો છે તે સસર્ગના પ્રવિણમરૂપે કેટલાક વિચારો ગ્રહણની પ્રજા પાસે લેખરૂપે રજૂ કરેલું.

“યુગ ઇન્ડિયા” અને “નવજીવન” એ બે ગાંધીજીના પત્રો જેઓ નિયમિત રીતે વાંચના હોય તેઓ એટલું તો જોઇ શક્યા હોય કે “અસહકાર”નો ખ્યાન એ કાંઈ પહેલેથી જ કાયમને માટે યોગ્ય સ્વરૂપમાં જામી ગયેના સપ્તજ્ઞ ખ્યાન તરીકે ગણી થયેા ન હતો, પરંતુ એ ખ્યાનનું સ્વરૂપ ક્રમે ક્રમે બદલાવું જવું હતું અને જેમ જેમ બદલાવું જવું હતું તેમ તેમ ક્રમે ક્રમે રજૂ થતું જતું હતું ગાંધીજીના પોતાના મનમાં અસહકારનો ખ્યાન જ્યારે ઉપજ્યો હોય ત્યાર પછી અને તે ઉપજ્યો ત્યારે તહેમની પાસે તેનું જે સ્વરૂપ હોય તે ખરૂં એ વિષે તે તેઓ પોતે સદમ આત્મપરીક્ષા કરી આત્મચક્રન કરે ત્યારે હમીકતની ખગર પડે અત્યારે તો તે સંબંધી અભિપ્રાય બાધવાનું જે સાધન મોજુદ છે તે તહેમના પોતાના લેખો એક દૃષ્ટિથી જોતા આનું કમલ વિકસતું સ્વરૂપ સ્વાભાવિક લાગે છે, કારણ કે અસહકાર એ કાંઈ માન માનસ પ્રદેશનો વાદ નથી, પરંતુ તત્ત્વતઃ જનકારપ્રદેશની પ્રવૃત્તિ છે જેમ જેમ ક્રમે ક્રમે સર્વેશો ઉભા થતા જ્યાં તેમ તેમ એ પ્રવૃત્તિનું સ્વરૂપ બનાવું ગયું પોતાના વક્તવ્યના પ્રતિષ્ઠાદા માટે ગાંધીજી જે સહમતાથી, જે સનદતાથી, જે સંયોગતાથી દલીલો રજૂ કર્યેજાય છે તે તહેમની ઉચ્ચ પ્રકારની જીદિમયતાનો પૂરાવો પૂરો પાડે છે પરંતુ ગાંધીજીની જીદિમયતા જ ઉચ્ચ પ્રકારની છે એમ નથી, તેઓ દલીલો કરવામાં અને પોતાના પક્ષનું પ્રગટતાથી પ્રતિષ્ઠા ન કરવામાં જ સમર્થ છે એમ નથી તેઓની વ્યવહારદક્ષતા પણ ઉચ્ચ પ્રકારની છે અને કદા સંયોગમાં કેટલું સિદ્ધ થઈ શકશે એ સમજવામાં ખૂબ જેઓ દ્રષ્ટીથી છે જોઈક, ગાંધીજીને તહેમની અવિચન શક્તિ, સમર્થતા ઉ સાહસ આતા ॥૬ તહેમન પરિવર અગિય, તહેમનું તથોમન જીવન વગેરે

અદિતીય પ્રભાવ અપ છે અને તે સર્વથી લેમની વ્યક્તિને કે લેમની કૃતિને પૂર્ણ પાડવા એ સ્પૃહાથી કે શક્ય નથી, પરંતુ જો કોઈ પણ ગીતે તેમ ધડીપર થઈ શકે અને હિન્દીમાં હોવા થયેના સંયોગોને પેઠાથી વળવા અસહ્ય રની નહાપ્રવૃત્તિ યોજનાર વ્યવહારદક્ષ લોકનંતા તરીકે જે માત્ર લેમને તૃપ્તિપાત્રતા આવે તો પણ લેમને માટે અતિશય માન થવા વિના જાણે રહે જેઓ એમ સમજે છે કે અસહ્યર એ કેવળ શુદ્ધિમય વાં નથી પરંતુ એક પ્રત્યક્ષ આવા મા મૂકનાની પ્રવૃત્તિ છે જેઓ એમ જાણે છે કે અસહ્યર એ કોઈ માન વ્યક્તિગત પ્રવૃત્તિ નથી, પરંતુ સમસ્ત રાષ્ટ્રની સામુદાયિક પ્રવૃત્તિ છે જેઓ એમ જોરામર જ્ઞાનમાં ગમે છે કે અસહ્યર એ કોઈ પોતાના હોકા પૂરેપૂરા સમજનારી અને તે હોકાનો અધિકારીઓ પામે જરામર અમન કરાવનારે ટેવાયવી પ્રજાની પ્રવૃત્તિ નથી, પરંતુ પોતાના હોકાથી અજાણ અને લેમનો અધિકારીઓ પામે અમન કરાવનાર શિથિન પ્રજાને લેના હોકાનું જરામર જ્ઞાન કરાવનાર અને અધિકારીઓ પાસે લેમનો ધર્મેશ્વર અમન કરાવનાર રીખવનાર પ્રવૃત્તિ છે તેઓ અસહ્યરના કમે કમે થયેના અને થતા વિકાસની વ્યાભાવિકતા સમજી શકે. લેમને જણાવે કે શુજરાનના એક મર્ષેશી વિચારે મહેન્ટ હવે તેમ "વાણીયો પોતાનું કામ બરાબર સમજે છે."

અસહ્યર અને અધિકારીમંડલ ઉપર પ્રજાકીય અકુશ.

અસહ્યરની પ્રવૃત્તિ જુદા જુદા દરિયાઈ દુઓથી લપાસવા જેવી છે જેઓને પ્રજાહિન અને પ્રજામત એ માનના વિષય છે તેમને મન તે એ એક અગત્યમાં અગત્યનો સમાય છે કે જાન્યવહારમાં અધિકારીઓ પ્રજાહિનને સુ સ્થાન આપે છે અને પ્રજામતને કેટલું માન આપે છે? જે જાન્યવહારી દેશમાં લોકતત્વાત્મક સ્વરાજ્ય એ સાધ્ય નહિ પરંતુ સિદ્ધ નફુ છે તેના દેશમાં પણ સત્તાનો મં. અધિકારીઓને આપખુદ બનાવી દે એવો ભય રહે છે, તો જે દુર્ભાગી દેશમાં રાજ્યવહાર વસ્તુત નિદેલી અધિકારીઓના જ હાથમાં હોય તે દેશમાં આધારીઓ આપખુદ અને એ આત્ય નથી, ન જને એ આત્ય હોવું જોઈએ જેઓ હિન્દી રિયતિ જરામર સમજે છે તેઓ અજેજ અધિકારીમંડલ-અપૂરેકારી-સ્વરાજ્ય, નિર્વૃથ્તાથી, આપખુદથી, બીનજવાનદારીથી વર્તે છે તેથી નવાઈ પામતા નથી તેઓ સમજે છે કે જે રિયતિમાં અધિકારીમંડલ મૂકાય છે, જે બીનજવાનદાર અને આપખુ સના લેના હાથમાં મૂકનામાં જાની છે, જે પદ્ધતિએ સમગ્ર રાજ્યતંત્ર રચાય છે અને ચલાવવામાં આવે છે તે સંસ્કૃત પરિણામ અધિકારીમંડલની આપખુદ અને પ્રજામતના અનાદર વિના બીનજવાનદારી જ આવી શકે જેગો લોકતત્વની હિમાયત કરે છે, જેઓ પ્રજાકીય આત્મ-નિર્ણયના, આધારનો પક્ષનાદ કરે છે, જેઓ લોકતત્વાત્મક સ્વરાજ્ય માટે પ્રયાસ કરે છે તેઓનો મુખ્ય મુદ્દો જ એ છે કે જ્યાં સુધી ગાંધીયત્વમાં લોકમતને પ્રથમ સ્થાન અપવામાં નહિ આવે જ્યાંસુધી આધિકારીઓને માનનોકમતનો અમય કરનાર સાધન બનાવવામાં નહિ

આવે ત્યાં સુધી સાચું લોકહિત સધાવાનું નથી સવાય વગ્નુત વ્યક્તિઓનો નથી, અને તે છે - કાર્યપદ્ધતિનો છે. યોગ્યત્વવાદીઓ આ બાબત પુકારી. પુકારીને કહી રહ્યા છે સર્વ સ્વરાજ્યવાદીઓ-શુ મિતવાદીઓ કે શુ અસહકારવાદીઓ-એ તો એકમતે અને એકે અવાજે કહી રહ્યા છે કે જ્યાં સુધી અધિકારીતત્વને સ્થાને લોકતત્વ મુકાયું નથી ત્યાં સુધી યોગ્યહિતને અને લોકમતને જે માન મળવું જોઈએ તે મળવાનું નથી. અધિકારીતત્વને અમે ગમે તેવી વ્યક્તિઓનો નિરોગ કરવામાં આવે તો પણ લોકતત્વ જેવો લોકહિતપરાયણ ગત્ય વહીવટ થઈ શકે નહિ.

આ ઉપરથી એ નિત થાય છે કે જેમ અધિકારીઓ ઉપર પ્રભાવી અસર વધારે ને નધારે મૂનામ તેમ રાજ્યવહીનિત સુવરે હવે, મનાય એ છે કે અધિકારીતત્વમાં લોકતત્વમાં મહાનિત કેમ કરવી ? સરકાર કહે છે "કમે કમે", મિતવાદીઓ કહે છે "કમે કમે ખરૂં, પરંતુ અગ્રહાર કહે છે એથી ઓછા હતામાં ને ઓછા સમયમાં "અસહકારવાદીઓ કહે છે "એડમ્સ" અસહકારવાદીઓના મતને જે ત્રણ બાબતો જોગ આપી રહી છે તેમાં ઉપર કહેની સામાન્ય બાબત તો છે જ અસહકારવાદીઓ કહી રહ્યા છે કે જ્યાં સુધી હિન્દને અપૂર્ણ સ્વતંત્રતા મળે નહિ ત્યાં સુધી હિન્દ સાથે અને અપૂર્ણ આત્મોદ્ધાર કરી શકે નહિ, એટલું જ નહિ પણ વધારામાં હિન્દે જંગલના ઉદ્ધારમાં જે ભાગ ભજવનાનો છે તે પણ તે ભજવી શકે નહિ આથી, હિન્દને અપૂર્ણ સ્વરાજ્ય મળે એ હિન્દુ ખરેખર સાધ્ય છે જેટલે અમે બ્રિટિશ રાજ્યસત્તા હિન્દની સ્વરાજ્ય-સિદ્ધિમાં સાધનરૂપ છે તેમને અમે તે મિતરૂપ છે, જેટલે અમે તે બાધકરૂપ છે તેમને અમે તે શત્રુરૂપ છે "બ્રિટિશ રાજ્યસત્તા પ્રભુપ્રેરિત છે અને તે વિના હિન્દનો ઉદ્ધાર નથી" એ બાન્યતા તરફથી ખરી હોય માટે કાંઈ સર્વ કાનને માગે ખરી નથી અને હોષ શકે નહિ. અભારે કહાવિત હિન્દ પોતાનું સન્નિધિ અને પોતાનો ઉદ્ધાર કરી શકે તેમ ન હોય તે જ બ્રિટિશ છાયા તેટલા પૂરતી આવશ્યક ગણાય, પરંતુ જો બ્રિટિશ છાયા હિન્દને પોતાનો વહીવટ પોતાની મેળે કરી શકનાને જોઈ સમર્થ ન બનાવી શકે તો તેમાં બ્રિટનની સરક્ષક પત્ની સફળતા નથી, નિષ્ફળતા છે કોઈપણ પ્રજા કાયમને માટે બીજી પ્રજાની છાયામાં જોઈ જીવવાની હોષ શકે નહિ મહેશ્વરમાં, સ્વરાજ્ય એ નિયમ અને પરરાજ્ય એ અપનાદન સ્વરાજ્ય એ પ્રકૃતિ અને પરરાજ્ય એ નિર્મિત, સ્વરાજ્ય એ કુદરત અને પરરાજ્ય એ કૃત્રિમતા.

અસહકારવાદને આ સામાન્ય બાબત ઉપરાંત જે બીજી એ બાબતો જોર આપી રહી છે તે પત્તનમાં અધિકારીઓએ રેના અમાનુષ અત્યાચાર અને ખિનાઈતને અમે કરવામાં આવે તે મુનદમાનોતે અન્યાય છે અ બન્ને બાબતોમાં હિન્દી નોમનાગી સર્વાંશે યોગ્ય છે કે નહિ, અર્થાંમે સ્વયમ અને નવી છે કે નહિ એ પ્રશ્નો અનુવાજ્ય નિ-નથી, પરંતુ જેઓને સ્વયં નેતુ છે તેઓને તો એટલું પષ્ટ થશે કે નોમનાગી વજાનના ૭ સાધનો છે તે સત્વારે ચાલી-સાક્ષ-જવન ૨ ૨-૮-૦૦ એન એમ વિષાવી અન્ડ કપની, સુ માધ

દેના નેતૃત્વ નીચે યોજાઈ ગયા છે. અસહકાર એ અત્યાચારના આઘાતનો નાણાવિક્રમ પ્રત્યાઘાત છે. સરકારે અત્યાચાર કર્યો એટલે પ્રજાએ અસહકાર કર્યો. સ મારે પ્રજાના હિતની પ ના નથી ખરી, પ્રજાના મનની પરવા નથી કરી, પ્રજાની પ્રાર્થનાઓની પરવા નથી કરી. સરકારે મારે મહાત્મા ગાંધીજી જેવાને જે આકરા સમ્યે વાપરવા પડે છે તે વાપરવા કે ન વાપરવા તે પ્રશ્ન અને સંમગજનની બાબત છે, પરંતુ જ્યારે સરકાર પોતાના સતો-ભાદમા અત્યાચારો કરી પ્રજા પ્રતિ બેપરવાઈ બતાવે ત્યારે ઉશ્કેરાયતી પ્રજા માન આકરા કરી દેતી કે અહિંમાત્રમક અસહકારથી અટકે એ જ નિર્નાઈ છે. મિતવાદીઓની ભિક્ષાઓ અને પ્રાર્થનાઓ તહેમની સૂચનાઓ અને સાવચેતીઓ, તહેમની વિનીત અને દાખર સંક્ષેપની કાર્યપદ્ધતિ સરકારે અત્યાચારો કરતા અટકાવી શકી નથી, ઉદામોના વેગભરે સંક્ષેપ કે તહેમની હકભેગ માગણીઓ પણ સરકારને ફેરવી શકી નથી. આની સ્થિતિમા પ્રજામા નિરાશા ફેલાય, અથેનોની ગુમાસચિતા વિષે પ્રજાને દાક થાય, સિટિશ ન્યાયજીદિમાથી પ્રજાને શંકા ઉભી જાય એ શુ આશ્ચર્ય છે? અસહકારવાદીઓ જે ધારે છે અને કહે છે તે પૂરેપૂરું પ્રાપ્ત કરી શકે કે કેમ એ તો જોવાનું છે, પરંતુ પ્રજાનીય અસહકારના ઉગ્ર ઉપાપનો આશ્રય અધિનારીઓની આપખુદી ઉપર અકુશરૂપ તો અવરન મનશે જ અસહકાર અત્યાચારીઓને યોગ્ય શિક્ષા કાવવામા તહેમની નિર્મયતાના ભોગ જનેના નિર્દોષ સ્ત્રીપુરુષોના સગાઓને યોગ્ય આર્થિક આશ્રય અપાવવામાં, સરકાર ખાસે પચાતાપ અને પ્રાવચિત કાનવામા સહત આપ કે ન થાય, અસહકાર ખિનાઈના સખન્ધમાં હિંદના મુસલમાનોની ઇન્જાનુસાર મુનેહ કરાવવામા ફાવે કે ન ફાવે અસહકાર યોગ્ય વખતમા સપૂર્ણ સરાજ્ય હિન્દને અપાવે કે ન અપાવે, પરંતુ જો અસહકાર અધિકારીમંડળના ઉપર એટલું બતાવર ઠસાવી શકે કે હવે હિન્દની પ્રજા જાગૃત થઈ છે, કે હવે હિન્દની પ્રજાની આખમા વૃણ નાખી શકાય એમ નથી, કે હવે હિન્દની પ્રજાને ઇઝેલી એટલે સિદ્ધને ઇઝેલા જેવું છે તો અસહકારે હિન્દની જેવી તેવી મેરા બળવી ન કહેનાય “જેમ આપણે કરીશું તેમ નીરતિ કરી શકારી” એ અધિકારીમંડળની માન્યતા અસહકાર સિધિ કરાવી શકે ને અધિકારીઓ ઉપર અકુશ મૂખી થકે તો એ ઓછું નથી.

૩.

અસહકાર અને લોકજાગૃતિ.

અમનતદમનની આપખુદી ઉપર અસહકાર પ્રજાની અકુશ કેવો અને કેટલો મૂંઝાવી શકશે એ અસહકારની સંદેશતા આંકાની એક અગત્યની કસોટી છે, અને એ આશા વધારે મજબૂતી લાગે ગણાય કે મિતવાદીઓની અને ઉદામોની કાર્યપદ્ધતિઓ કરતા અસહકારની ઉગ્ર કાર્યપદ્ધતિ વધારે અસરકારક નીવડશે પરંતુ જોઓની નજર લોક ઉપર છે તેઓને મન તે આ અગત્યની દૃષ્ટિ કરના મે બીજી એ દૃષ્ટિ વધારે અગત્યની છે તે દૃષ્ટિ તેઓકજાગૃતિની છે. સર્વ પ્રજાનો પ્રશ્ન લોકજાગૃતિનાદીઓ-સંસ્કારજાગૃતિનાદીઓ-ને મન એ છે કે હિન્દની

હ, સરના જુને મિત્રમ જ ૨ ૭-૦૧-૦ એન એમ ત્રિપાઠી એન્ડ કંપનિ, મુબાઈ

પ્રજાને જાગૃત કરનાર, હિન્દની પ્રજાને પોતાના રાજકીય હક્કોનું જ્ઞાન કરાવનાર અને હિન્દની પ્રજાને તે હક્કોનો અર્થ કરાવવા જેટલી સમર્થ બનાવનાર અસહકાર કેરો અને કેટલો ભાગ લેવાનો ? જેઓએ '૧' પણ 'કારણથી અન્ધ રિવાજના, અસ્પૃશ્યતા, નથી અને જેઓ પ્રધાન-મંત્રીનો વિવેક કરી શકે છે તેઓ વટરથીથી તપાસ કરશે તો એ જ નિર્ણય ઉપર આવી શકશે કે ખીજુ બધું ગમે તેમ હોય, પરંતુ જે બાબતોની, તેના પગલે એમ નથી જ કે હિન્દના અર્ધ-ગ્રામીણ ઇતિહાસમાં લોકો ઉપર પ્રભાવ પાડવામાં ગાંધીજી જેવી કોઈ વ્યક્તિ થઈ નથી અને અસહકાર જેવી કોઈ પ્રવૃત્તિ થઈ નથી. ગાંધીજીની વ્યક્તિ માટે ગમે તે કહેવામાં આવે, અસહકારની પ્રવૃત્તિ માટે ગમે તે કહેવામાં આવે, પરંતુ એટલું તો સર્વ કોઈને વ્યૂ' કરવું પડશે કે ગાંધીજીનો અને અસહકારને લોકો ઉપર પ્રભાવ અગમ્ય છે હિન્દની મિતવાદી પક્ષે જે મેનાઓ કરી છે તેની કિંમત રહેશે એકી આકાશની ઈશા નથી, હિન્દને ઉદ્ધારણે હકભરે માગણીઓ કરતા અને વેગભરે સ્વેચ્છા કરતા જે શીખ યુ તે મુક્તકંઠે કહ્યું કરવા જેવું છે, પરંતુ હિન્દની પ્રજાના હૃદયને ગાંધીજી અને અસહકારે જે સખ્યતાથી હવમલાની નાખ્યું છે અને જે ગભરવ પાયા ઉપર ગાંધીજી સમસ્ત હિન્દમાં અસહકારની પ્રવૃત્તિથી અદ્યતન ચેતન થીરી રહ્યા છે તે તો અપૂર્વ જ છે એ તો કહેવું જ પડશે ખીજુ કોઈ વ્યક્તિને કે ખીજુ કોઈ પ્રવૃત્તિને ઉતારી પાડનારો રહેશે તેવું નથી માત્ર સવ ગોપવાનો અને હનીકત જણાવનારો જ ઉદ્દેશ છે કેટલીક મુખ્ય બાબતો, દૃષ્ટાન્તરૂપે વડ જોષ્ટએ મિટિલ સખ્યક રહેશે કે નહિ રહે એ ધીરજ દૂર મૂખ્ય, પરંતુ એક પગથીન અને બીજી પ્રજા એ આદર્શ ઉપર પોતાની દૃષ્ટિ ગોઠવે કે "આરે આરો ઉદાર મહારી મેરે આરો પોતાના જ ઉપર આધાર રાખીને કરનારો છે" એવી નૈતિક અસરનું કોઈ માત્ર થઈ શકે એમ છે કે હિન્દના પેઢાને એમ જે કહેવામાં આવતું હતું એ હજી એ કેટલેક સ્થાનેથી કહેવામાં આવે છે કે "મિટિલ સામ્રાજ્યના સરક્ષણ નિના હિન્દુ કોઈ ભરિષ્ઠ નથી," તેના કરતા "હિન્દુ ભરિષ્ઠ હિન્દના જ હોય છે" એમ કહેવામાં આવે એમાં હિન્દની નૈતિક ઉત્પત્તિ નથી, શું ? સક્ષેપમાં, ' હિન્દે હિન્દનો ઉદાર સ્વરાજ્ય તપાસન કરીને કરવાનો છે અને પોતાનો ઉદાર સાધીને જગતના ઉદારમાં પોતાનો હિસ્સો આપનારો છે " એ ઉદાર આદર્શ હિન્દની પ્રજા સમક્ષ દિશ્મતથી રજુ કરવામાં ગાંધીજીએ તેને અપન નૈતિક પ્રેરણા આપી છે આ આદર્શો જ હજી એ અસહકારની મહોટામાં મોટી લોકસેવા છે, ગરબ કે હિન્દની પ્રજાને એ વધારે માત્ર વધારે ચેતન આપશે પાઠશાળા ઉપર આધાર રાખનાથી ખરેખર આત્મોદાર કલ્પિત થવાનો નથી, વ્યક્તિગત અને રાષ્ટ્રગત આત્મમતથી અને સ્વાયત્તથી જ સાચો આત્મોદાર શક્ય છે એમ લોકોને દોષી દોષીને કહેવામાં અસહકાર અદ્યતન નોકમનૃતિ કરી રહ્યો છે.

ખીજુ મુખ્ય બાબત લખએ "અહિંસાત્મક અસહકાર" એ સામાન્ય મનુષ્યો માટે મહત્ત્વામાં નથી તેવાઓ માટે-શક્ય છે કે કેમ એ તો ભરિષ્ઠ મનાવશે, પરંતુ સરકારના અત્યાચારથી ઉરકેટલાની પ્રજા માટે એ એકી-મતે સખ્યમનુ અને આશ્રમનું સિદ્ધાંત છે

અનુમંતિ. ૩. ૨-૮-૦ એન એમ [નિપાટી એન્ડ કંપની, મુબાઈ]

એની કોઈ ના પાડી શકે ? સરકાર સાથે અસહકાર કરવો એટલે પ્રભાએ પોતાના પર્ગ ઉપર ઉભા રહેના શીખવુ અને પોતાના દિલની પ્રવૃત્તિઓ પોતાની મેળે પોતાના જ ઉપર આધાર રાખીને ચલાવવી સરકાર સાથે અહિંસાત્મક અસહકાર કરવો એટલે સરકાર કાણુ આપે ત્યારે ય અહિંસાનો જ આશ્રય લેવો એ શુ જેવો તેવો મયમ શીખવે છે ? “અહિંસા તમકે અસહકાર” ની કાર્યપદ્ધતિ નોકોને મયમના અને રચનાના અદ્યુત પાઠ પઠાવશે

ખીજી વિગતોમા નહિ ઉતરીએ દૃષ્ટાન્ત તરીકે મુખ્ય સાધ્ય અને મુખ્ય સાધનપદ્ધતિ મેલે છે માધીજી અને તહેમના અનુયાયીઓ સપૂર્ણ સ્વરાજ્યમિદિનો આદર્શ અને અહિંસા-તમકે અસહકારની કાર્યપદ્ધતિ કેટલે અરો અમનમા મૂકી શકશે એ તો સમય સાબીત ક જે આ નેખનો મુદ્દો તો એટલો છે કે એ આ શં અને એ કાર્યપદ્ધતિનો સતત યોગ્ય નોકોને જાણુત અને નેમાર વગવામા અપૂર્વ ભાગ ભજવી રહો છે અને સમય છે કે હજી ભજવશે

રાખાય દરિયા એકેએક દિન ને જેના આદર્શો નહિ ત્યા મુરી આપણો વિશ્વાસ નથી ધર્માભિમાન નમ્ર એ દરિયાવવાની નથી (૫ ૬૪)

કેક શમા શો પાઠો મળતો નથી, ધર્મ તજ્યો પુન આપણો નથી દેશ પોઠો નહોતો જોયો હને અને છનના હોઈયુ તો હમાગ બાહુબળથી મેળવી શકીયુ (૫ ૧૦૭)

ભુંડો ધીરે ધીરે ભુતાર્થ ગાય છે, તેનુ નામ નિશાન પણ ગહેતું નથી સારો પોતાનું નામ અમર કરી જાન છે, વાળયક તેનાપર અસર કરતું નથી, ક્ષતિહાસમાં તેને મુનતા નથી, મનુષ્યના હૃદયમાથી તે ખસતો નથી, (૫ ૧૪૫)

—રા રાજેન્દ્ર સો દનાનકૃત ‘મિત્રાન સમા’

અમરું મુક્તિમાર્ગગામી.

લેખક:—૧ ચન્દ્રસકર નમદાસકર પડ્યા, બી એ, એવએ ૧ બી

(હિ પ્રભાત સમર નામ શ્રીગણેશ દેના-એ લય,)

મુક્તિમાર્ગગામી, અમર મુક્તિમાર્ગગામી,

આત્મ-તત્ત્વ-કામી, અમર આત્મ-તત્ત્વ-કામી

મુક્તિ.

મુનેરી ૩૩ પિંજરો સુહાધ મુક્તિનામી,

ના મોહીએ પ્રવેશને-ગુલામી તે મુનામી

મુક્તિ.

કક ગતિ શેધી રહ્યા ગિરિ અગનગામી,

નિહ સૌ વટાવતુ બની વિમાન-સ્વામી

મુક્તિ.

પ્રીતિ વૃથા-ભીતિ યથા ભળ સૌ નકામી,

સ્પષ્ટ સાધવ-સ્પષ્ટ માર્ગ ના જશુ રિરામી

મુક્તિ.

મુક્તિ પ્રેમ-મુક્તિ ધર્મે મુક્તિ-ધૂન ભામી,

માણ્યુ મળ અનેરી મુક્તિ-મુધા પામી

મુક્તિ.

આર્ટનાભાગ, ગિરગામ,

મુનાઈ,

તા ૧૫ ૩ ૧૯૨૧

}

કાઠિયાવાડ રાજકીય પરિષદ.

લેખક:--૨૧ કંદલાણનાથ જેઠાલાલ બક્ષી

આજે જાન આખા જગતમા એક વિશિષ્ટ પ્રકારનું રાજદ્વારી વાતાવરણ ઉત્પન્ન થયું છે તે સુરખમા જ અટક્યું નથી હિન્દમા પણ પોત્તુ છે તેની અસરથી કોઈ ભાગ સાવ બચી નથી તેનું દેખાતું નથી રાજ્યસત્તાન કાંઈ બરે એક પ્રકારના નથી કયાંય પ્રગ્નસત્તાકે, કયાંઈ યુ પમા જેને મર્યાદિત રામના રાજન કહે છે તે, કયાંય સુરખની સમજ નમાલેના પૂરું સત્તાવાળા રામ, કયાંય આપણી રીતના રામ એમ છે છતાં ખજબખાટ વગરનું કોઈ રાજ્ય ભાગ્યે જ હશે સુધરેના સમાજની વ્યવસ્થા માટે ગમે તે પ્રકારની સરકાર હોય પણ બે ભાગ તે અવસ્થા પડે (૧) રાજ્યસત્તા ચલાવનાર અને (૨) પ્રગ્નસમૂહ વગી એ બંધી સમ્યા-ઓમા ગમે તેટલે ગરજો ગમીને પણ આખર રાજ્યનહીંવડતો ભાર એક વ્યક્તિ ઉપર અથવા અમુક ન્હાની સમ્યા ઉપર મૂકવો જ પડે છે

હિંદમા પણ પૂર્વે પ્રગ્નસત્તાકે રાજ્યો હતા ખરા, અને અનુભવને અંતે નખી થયું સમ-જન્ય છે કે જો (૧) રાજ્યસત્તા ચલાવનાર અને (૨) પ્રગ્નસમૂહ પરસ્પરનો ખરા સબંધ સમજે તથા પોતપોતાના કર્તવ્યપરથી રહે તે એક વ્યક્તિની એટલે રામની સરકાર આપણે માટે બધાંજની છે આ દેશમા હિન્દુ કે મુસલમાની સત્તાના લાખા ઇતિહાસમા રામની સમ્યાથી જ બહુધા કામ નેપાયું છે અને "પ્રગ્નો ગજન કરે તે રામ" એ અથ અમાલેના રામ થયા પણ છે

જો કાંઈ બદલાયની સ્થિતિ વર્તમાનમા આપણા અનુભવમા આવે છે તે સરકારના સ્વરૂપ દોષથી નિપજેની નથી પણ રામ પ્રગ્ન બન્ને પોતાના ખરા સ્વરૂપ તથા કર્તવ્ય જાન જુન્ય છે તે દોષથી નિપજેની છે એની મારી માન્યતા છે આથી સાફ ચરાની આશા પણ એ ખર્ચ સ્વરૂપ અને કર્તવ્યની જાગૃતિમા ગમાય છે રામ પ્રગ્ન વચેનો છટ્ટ સબંધ સજીવન કરનાવું તથા બન્નેને પોતાના કર્તવ્યમા સ્થાપવાનું કુર્ષદ કામ પરસ્પર સારી સમજ તથા પ્રેમથી જ થઈ શકશે એની અમારી શ્રદ્ધા છે

કોઈ પણ કાર્ય એક જ માર્ગ ક્ષિદ્ધ થાય એમ અને માની લેતા નથી અમારી સમજણ તથા શ્રદ્ધાથી ત્રદલ્ય કરેને માન ગતિ કરનાં સાવધાની રાખવાની છે જ અને તે સર્વની સદાચર્યા રહેશે જ કે, ખીમે પગને પણ જોડે પથ કપાય તેમથી કશું નકામું જન્ય નહીં તથા વિરોધી સમજેગો હુબા થઇને પાડી ઠેન ન લાગે

એ જ રેતુ જર લાનમ્ સાર જેઓ બીજો મોમ કામ નેવાવું ચોગ્ય ધારતા હોય તેમના પ્રાસમી અમારથી કોઈ નિમ્ન નખાય નહીં એ સલાહનાનો પણ ખાસ ધમ્ અમે સીધા છે

હિંદના જે સાગરે ઉદેશીને આ પ્રવૃત્તિ થાય છે તે દેશી ગળઓની મન્યમર્યાદાઓ છે અને આપણે તેટલા પૂરતો જ પ્રિયાર કરવાનો હાન પ્રસંગ છે આપણે ન્તાના મોટા બધા રાજ્યોમા મુખ્ય નહીં અમ જેવામા આવે છે,—(૧) ગળ, (૨) રાજની નીચે રહી રાજ્ય વહીવટ સ્થાપના દારવારી માળ અને (૩) રેવત વર્ગ રાજ્ય સ્થાપના જમા ર્યા પ્રયોગ થાય ત્યાં “આ રહો અજોથી બોનો એકન સમાજ” એ જ અર્થ થાય છે આ રહે અમ તદ્દુરની હાનમાં નથી તબેને ઠલ કષ વ્યથિ વાનુ મડેન છે તેથી ઉપચારની પણ તબેને સનધે જર છે પોતાના ધર્મથી પ્રભુ ચૂકી છે, કારભારોમાં પણ ચૂક્યા છે અને રાજ પણ ચૂક્યા છે ગળઓ પોતાનું રાજપણ બૂનીને જાણે પોતે માન જાગીતાર કે ગળમીશ દેવ અને ગળની પેદાસ જાણે પોતાની આજીવન જ દેવ એમ વગેરે તે એક વ્યાધિ જ્યાં સર્વ પ્રજાની ઉપર રાજ, પરંતુ ગળથી ઉપર રહીતિ ગણે વાની અવસ્થા હતી ત્યાં કરમા ધારા ધોરણ વિના જ સત્તાનો વાપર થાય તે બીજો વ્યાધિ અમનારો ગળની જાનના એવક એટલે ખવાસ હલુરીથી જુગ જ પ્રકાના અને રાજ્યની એવક છે એ બેદ રાજ તેમ જ અમનારોના ખવાસમાં ન રહે તે નીચે વ્યાધિ અમનારો પોતે રેવત વર્ગ પેળીના છે તે વાતુ સાન જાન બૂને અને રેવત જાણે અનમ પ્રનિરપાધિ દેવ એમ માનીને ચાને તે ચોથો વ્યાધિ પોતાના રક્ષણને બોને મરોંદરી સત્તા માથે છે તેથી નિશ્ચિન્ત જનીને રેવતના સદ્જાન રૂપી મૂકીને જાણે પોતાને રક્ષણ નથી અને કદી પડાને પણ નથી એના અમમા ગળઆહેઓથી પડી જવાય તે પાસમે વ્યાધિ આવા આના રાજ-સત્તાનો નાશ પડેના વ્યાધિ છે

રાજા અને અમનારો મળીને રાજસત્તા થાય છે પ્રજાના મુખસાન્તિની નવરથા કરવી તેમની પ્રમનના માર્ગો યોગ્યતા, અને પ્રજાનું રક્ષણ અદગના નુકસા નગાઓથી તેમ જ બાહારના ધક્કાઓમાથી કષ્ટુ એ રાજના મુખ્ય ધમ છે આહે તેવો સમય ગળ દેવ તેપણુ આ કર્તવ્યો સિદ્ધિ દગામાં તેને, રાજ્યના વિસ્તારના પ્રમાણમા, અમનારોની જરૂર પડે જ પડે એટલે આ ગળ અદાવવાનુ કામ જ એવા પ્રકારનું છે કે તે મારે ધનનુ માધન અવશ્ય જોએ, અને ઉક્ત દર્શનોની સિદ્ધિ મારે જ ગળએ પોતાના ગળકુટુમ સહિત મોભાથી રહેવુ પણ જોઈએ વળી અલધારી કુટુમ જેની આશ્વે વેળા પોતાણુ અર્થ વનનો સમય પણ જોઈએ આહેવુઓ જર વાવના સાર ગળઓ પ્રજા પાસેથી રર લે અને તે ધન કહેના અથ જ પાપરે એની આર્થ રાજનીતિ છે જના દરીકતમા જરૂર કરતા વધુ નાણુ લેનાર્થ છે તથા અન્યથા જાનેક પ્રકારે તેનો વ્યવ થાય છે

બીજા ગાણુ પ્રજાનું જીવન તો કેવળ નજમાય થયુ છે પ્રતેક પ્રજાનું પોતાનો આર્થ સાધવામા જ નુયાયનો રહે છે એકચનુ એટલે પ્રવસવનુ ક્યાર્થ દર્શન પણ થવું નથી અને આર્થ સાધના જતાં ધણીવાર પ્રજાનથી જ અમનારો તથા રાજાઓને અધર્મના માર્ગે રાજનીતિ રાજીઓની

રાજ્યના આ મર્મ અંગેને નિરોધી કરવાના પ્રયત્ન એક સાથે થતા હો છે તે ચપ્પા રિના-રાજ પ્રજા ઉપર સ્વધર્મનિષ્ઠ જન્ય વિના મને તેવા પ્રજાનનાજા નવીનત્વીક પદ્ધતિ ખટલે એમ ભાગ્ય નથી પ્રજા સરીર જે વિચીરું થઈ ગયું છે તેને આધી રાખાય, પ્રજામાં એકતાની જાગૃતિ થાય, એક બીજાને દુ ખે દુ ખાય એવું પોતાપાડ ઉમે તો બાળના અંગે પણ પોતાના સ્વાર્થ મરૂપેમા આવે ને સ્વધર્મનિષ્ઠ અને એમ પ્રથમ દૃષ્ટિએ લાગે છે

રાજ અને પ્રજાનું હિત એક જ છે, પરંપર નિરોધી તો નથી જ એ અનુભવ મને અત્રત ૧૯૩૬ થી ૧૯૪૫ સુધી હું માંગરોળમાં હતો તે વેળા થઈ શકે નો, એટલે પ્રેમને પ્રતે કામ લેવામાં હું નિરાવાનુ કારણ જોતો નથી મારી મતલબ એવી છે કે મનમાં એક નજીક તરીકે ફેરી ન હોય તો પણ માનવી તો છે જ તેઓ છેક આસુરી થઈ ગયા છે એમ કાંઈ કહેવું હોય તો તે માનવાની નહીં પાડુ છું જે દુ ખદ દાવત નજરે પડે છે તે આપણા રોજના રોજોનું પરિણામ છે આપણે આપણા પ્રજાધર્મમાં સુક્ત ન રહીએ અને માન પ્રજાના હોતાની જ વાતો કરીએ લા સુધી આપણે સુધારણાને ખરે માર્ગે ચડતા નથી.

આપણે આપણા દોષ જોઈએ નહીં અને તે સુધારીએ નહીં, લા સુધી જેમ માઈ વ્યાધિમરતને તેની સમૃદ્ધિનો આનંદ નથી મળતો તેવું અને પ્રજા એટલે શું? એ દૃષ્ટિથી જોઈએ તો હિન્દુઓમાં પણ કેટલી નાતો છે? તે બધા અવગ અવગ મડા થાય તેમ જ 'સુસમાન ભ્રાત્ર્યે' પણ જીવ પ્રડે પરંતુ જે પ્રજામડળ રચાઈને સવ મહાન તો બધાનું જોડાય થાય મારા દુ ખ માટે મારે અને તમારા માટે તમારે, એમ કોડવું પડે લા સુધી આપણા પ્રયાસો આડે-અડગે મોં ઊઠાવિત થઈ જાય, અને વખતે પરંપર ધાન્ય પણ નીપડે વિચારી જોયો તો આ વાત સદૃજ સમજાઈ અને તેવા બનાવો પણ સ્મૃતિમાં આવશે ધારા કે મારે કાંઈ સક્ષ જોડે વિરોધ પડ્યો તો હું રાજ કે રાજ્યના અમરના સાથે મળીને, માર કામ પાર ઉતારું, ને તેમાં પેસાથી, કાવાનાથી, મેવાથી, વગથી, જે દાગે જે ફાવે તે દુરાચાર અનીતિના રસ્તા તઈ આમ પ્રજામાંથી રાજ્યના અમરનારોને અડગા માર્ગે સૂચવાય ને જાગૃતિ મિત્રા પેદા થાય આથી ઉત્તરુ જે આપણે પોતિમ સ્વાધમાં જ તજાઈએ અને સમગ્ર પ્રજાના હિતનો વિચાર રાખીએ તો કેટલા અનર્થો આપોઆપ આગળી જાય ?

હિન્દુ ધર્મમાં જે મૂળમાં શુદ્ધ વર્ણની કપના પરમેશ્વરના અવયવો તરીકે કરી છે તે આખા જગતના એક પરમેશ્વર માનીને કરેલી છે, અને તેમાં રાજ પ્રજા બધાનો જોડ સમાવેશ થાય છે વ્રાજ્ઞેષ્ય માયાનો ભાગ, એટલે મગજની સક્રિયતા-અસક્રિય તંબા વિદ્યાથી સમગ્ર પ્રજાનું હિત સામે તે, ક્ષત્રીઓ જાની તથા બાહુનો ભાગ, એટલે જગ અને હિન્દુમતના જુલોથી પ્રજાની સેવા કરે તે, વૈશ્ય જાતીથી નીચે સાચા સુધીનો ભાગ, એટલે ખેતીથી કે વ્યાપારથી પ્રજાને પોતાના સાધન પુરા પાડે તે, અર્જુન શુદ્ધ પગ એટલે અમમેહેનતથી પ્રજાની સેવા કરે તે આમ સહુએ સમગ્ર પ્રજા-પર તે પરમેશ્વર તેની સેવા કરવાની છે આ ભાન બુલવું છે.

પ્રજામણના અથ દરેક ગાળ્યોની રૂચત પોતપોતાના રચે અને એવા બધા સચેતુ ઔકચ કાઠિયાવાડા પરિવહના થાય, એ દૃષ્ટિથી આપણે કામ કરવું છે, આવી રીતે પ્રજામણની સ્થાપના કરવી તે પ્રત્યેક પ્રજાવર્ગથી બને તેવું છે રાજા, પ્રજા, અધિકારી સર્વેનું જોડાણ થઈ છે. પરસ્પરના ધર્મ સમગ્ર સમજાવીને કામ લેવું એ ઉદ્દેશ છે અને બનતા સુધી ખોળી મગાઓ ઉઠવા ન પામે એવી અમે પરિવહના ઉદ્દેશી ધર્મવ્રત્તા બાજી રાખી છે માટે આ ખુનામો ખાનમા રાખીને પરિવહના ઉદ્દેશોની સમાધાનના કરવા વિનનિ છે.

પરિવહનો ઉદ્દેશો —

“ ૧ કાઠિયાવાડના દેવી રાજ્યોની સરથાને સજા કરવી

મ ઉપરમા જણાવ્યું છે તેમ દેશી રાજ્યોનું બધારણ વીખાણું છે તેને પાણુ સજા કરવું રાજા, અમલદાર વર્ગ અને પ્રજા ત્રણેને પોતપોતાના ધર્મમા આણુના

“ ૨ ગાળ્યોનાં કર્તવ્યનિર્ણયને પામે તેવા પ્રયાન કરવે

“ ૩ કાઠિયાવાડના રાજ્યોની રૂચતમા પોતપોતાના રાજ્યો પ્રત્યેનું તથા અખિત હિંદુ પ્રત્યેનું સ્વદેશાભિમાન ખીનવવું

“ ૪ કાઠિયાવાડના રાજ્યોની રૂચતમા સઘ શક્તિ જાગૃત કરી અને પોષથી

આ ૨-૩-૪ ઉદ્દેશોમા ખર જોતા, પેહેલા ઉદ્દેશનું સ્પષ્ટીકરણ છે આ ત્રણ ઉદ્દેશ અમારો જમારે રાજા તથા પ્રજા કર્ત થાનિડા, સ્વદેશાભિમાન અને સઘ શક્તિ દાખવે ત્યારે જ રાજ્યસરમા સખજી થાય

“ ૫ કાઠિયાવાડના દેવી રાજ્યોની મહત્ત્વમક રીતે અભિવિક્ષિ કરવી ”

જ્યારે જ્યારે કોઈ પણ દુ ખ પોષાર કરીએ ત્યારે ત્યારે તે દુ ખ ઠાળવાના બીજા પણ સમજના, અને આ દોષ ગાળને જ પર્ણાપ્તિ ન માનવી તેવું નામ મનાતમક રીતે હું સમજી છું

“ ૬ રાજ્યોના બધારણ તથા વહીવટમા પ્રજાહિતના ઇંદુ વિકાસમા જે નડતર હોય તે પ્રજાની સવસંકિત વડે દૂર કરવી અને તે બધાગણુ તથા વહીવટમા પ્રજાહિતના વિકાસમાટે જરૂરના જે તત્વોનો અભાવ હોય તે દાખ ન કરાવવા ”

આ ઉદ્દેશ જહુ જ રખા છે આથી વધુ કોઈ પણ માગી શકે એવું હું જાણતો નથી

અર્થાંદા —

“ આ પરિવહના કાર્યક્ષેત્રમાં નીચેની બાબતોનો સમાવેશ થતો નથી

“ ૧ રાજ્ય રાજ્યની વચોના પ્રશ્નો

“ ૨ કાઠિયાવાડના વ્યક્તિગત સરથાનના પ્રશ્નો

“ ૩ પ્રજાની વ્યક્તિગત અજવડિક જરૂરીયાતના સવાલો, સિવાય કે તેના કોઈ અસાધારણ સિદ્ધાંતો નાશ થતો હો

નોટ-દેશી રાજ્યોના આંતર-રૂઢિવટમાં સર્વોપરી સત્તાએ રમ્યાનગીરી ન કરવાની જે ઘોષણા રાજ્યનીતિના ધારણકરી છે તે રાજ્યનીતિ પ્રજાનો આત્મવિકાસ કરનાર, અને પ્રજામાંથી પરાવર્તનનો કુર્ચુલુ દ્વારા કરી સ્વાનુમત્યનો સદ્ગુણ પેદા કરનાર હોય, એ રાજ્યનીતિ વિશદ પરિપદ જરૂર નહીં "

આ મર્યાદાઓમાં જે વિષયોની ભાગ્યગત પરિપદ નહીં ગતિરવાનું કારણ હોય તે એના ઉપર કોઈ પરિપદથી તેની ભાગ્યગત માથે લેવાનું બને જ નહીં અત્યાગ સુનીમાં કાંઈ મનમ જણાયે હોય તો એટલે જ છે કે આપણે બ્યનહારમાં જે વિષયોમાં ન પડ્યું, પણ નહીં પડીએ એક જાહેર કરવાની થી જરૂર ? મારો જનાળ દુકો છે કે જે નવી કરતું તે કાંઈ કાંઈનાથી થશે એવી શકા માટે રહેના દેવી ? આપણે આ કામ પ્રથમ પ્રેમથી નેના માગીએ કીએ તેમાં એવી શકા રહે તે નહતર થાય એવા પ્રથક પ્રથક વિષયો, એક રે રાજ્ય નીતિમાં કેવા કેવા સુધારાની જરૂર છે તે નકી કરનામાં તો, અનુસ્ય બિષયોમાં નેનાને માન પરિપદ સુકમાં લઈ દેવાનું માથે ન લેનાય એ હેતુ છે

પણ કાઠિયાવાડ કાંઈ એક રાજ્ય નથી અનેક જુદા જુદા, એક બીજાથી અત્યંત અને વધુ વધુ અધિકારનાળા રાજ્યો કાઠિયાવાડ છે જે તે રાજ્ય માટેના એવા વિષયો અનુસાર તથા તે માટે પોત પોતાના રાજ્યો પામેથી ધનાગ મેળવવા એ પ્રત્યેક રાજ્યની પ્રજાનું કાર્ય છે આવા જુદા જુદા પડોશી રાજ્યોની પ્રજાઓ, કોઈ પણ એક રાજ્યની હદમાં પરિનામાં બેગી થાય ત્યાં, એ જુદા જુદા રાજ્યોના રાજદ્વારી કૃત્યો બિપરદીકા કેમ કરી શકે ? જે રાજ્યમાં પશ્ચિમ ભાગ તેના પડોશી ધમ તે જાળવના માટે તો ના કેમ કરી શકાય ? તો પણ રાજ્ય પોતાના બીજા જાળવે વાકા બોલવા સાર પોતાની પ્રજાને મોકલે ખરું ? અથવા મેક સ્થિતે પરિપદનો એવા બિષયોમાં ક્યાં પડી બીજા વડે કોઈ પોતાના રાજ્યમાં પરિપદ રાજ્ય સુધીથી ભરવા દે ખરા ?

રાજ્યોની સુધારણા માટેની પરિપદ કાંઈ પણ દેવી રાજ્યમાં જ લગાય તે જરૂરનું છે માટે જે તે રાજ્યના ખાસ ગુણ દોષોની અરથા તથા સુધારણાના પ્રસાર લાભ સ્થાપિ પ્રજા-અંગે કરવા જોઈએ અને અસામાન્ય પ્રસારો તથા સુધારણાના પ્રસાર પછિ રહેલાય કરવા જોઈએ. અમે અનુભવે સદુથી મેલે શરૂ માનીએ છીએ અનુભવથી જરૂર જણાશે તેના સુધારા વધારા આ કાર્યક્રમમાં કરવાં અમે હમેશા તત્પર રહેશું

હવે રાજ્યોના આંતર-રૂઢિવટમાં દરમીયાન નહીં આપનાની મિટિશ અગ્રારની રાજ્યનીતિને એકદરે અમે આરી માની છે, તેથી પણ રાજ્યતથા તત્કાલા અનાયારો વધવાનો સભવ કેટલાક જણાએ માને છે અમે પોતે તેનું માનતા નથી મનુ-અનુભવ બીજા પ મે વાંકુ બોમવાથી જેટલો ચીકાય છે તેટલો પોતાને દોષ કહેવાથી નથી ચી તો વળી એવી મહત્તની આશા ઉપર જ્યાં જીવી રહેવારો લા. સુધી પ્રજાનું જીવન, યુવાવાન નહીં અને આત્મસંકલિત પુત્રી બીનતી સકારની નહીં એટલું ખરું છે કે દરમીયાનગીરી ને અનુભવ ઉપગામાં નથી થતી તો રાજ્યના

ઉપગામા પપુ થી ન જોઈએ આમ છતાં મ હમણા જ કહ્યું તેમ, આમના લુટુ નીચે
તો અમે જૂન કણુન ડરતા કે તે સુધારતા અચકવાના નથી

ઉપર પ્રમાણે ૧૧ આ પ્રથમ પરિપક્વી વ્યવસ્થા રાખેલી છે 'ભરિ'યને માટે તો આ
પરિપક્તા કાર્યક્રમને અતે, બહુમતિથી પાકો પ્રમુદ રચવાનું યશ

જુદા જુદા માણસો પોતાના દુ ખો પોતપોતાના મનમા સમજી રહે છે તે પરિપક્વને
અસંગે એવું મને સારે પરસ્પર ૧૧ સુખદુ ખની માત્ર વાતો કરીને છુટા પડી જાય તો પંદુ
થાણ કામ થાય

પ્રત્યેક મનુષ્યની પ્રજા પોતાનું મહાન રચે અને એના પ્રજામહાનોની એવીની ભાષાવારે
ચગેરેનો પાક બધાજે તેમ તેમ આખા કાઠિયાનાડનો ઉદય નજીક આવવો અને એના મ જોનો
પરિપક્વારા એવનિત ધથેનો પ્રનાહ કોઈ રીતે નહીં તેવો પ્રમણ બનશે

સમાલોચક વવારે ઉપધોગી કાર્ય કરી ગકે તે માટે નું આવશ્યક છે ?

૧. માહુકોની મજ્યા વધવી જ જોઈએ. બાર મહિનામાં અનેક મોજશોખમાં
ઓ. , રૂપીઆની રકમો જતી હશે મમાલોચક માટે ૭ રૂપીઆ ફાકન પાડવાથી
જીવગતી સાહિત્યની મેના થઈ જ રહે છે દરેક માહુકાએ નવા નવા માહુકો મેળવી આપી
સમાલોચકનું કામ વવારે સુંદર અને એવું કરવું જોઈએ

૨. જેમને પ્રભુએ ઉત્તમ સજ્જાર અને સરસતીનો પ્રસાદ એ બે આપ્યા છે, કે જે
જનન બેખો લખી શકે છે તેમજે 'જીવસાતને નું ઉપધોગી થશે' એ પ્રજા વિચારી યથાશક્તિ
'સારા અને શિષ્ટ લેખો લખવા અને સમાલોચકમાં મોકલના રવતત્ર વિચારના પોતક લેખોના
અર્થ વધારે જ હોય છે સારા શિષ્ટ લેખોથી માસિકના મૂલ્ય વધારે હોય અકાય છે 'સારા
લેખો નથી આવતા' એવી ફરિયાદ કરનારે પોતે જુ ફાળો આપ્યો છે એ વિચારી જોવું

૩. સૌથી વવારે આસપડ દ્રવ્યના સાધનો છે સૌંદર્ય ને કનાના આશૂપણો દ્રવ્યવિના
ધરાની શકતા નથી, એટલે વિચાર કરવો સૌથે થતે છે અને જેમ માસિકને ઉત્તેજક
વિશિષ્ટ તેમ ૩૧ પપુ ઉત્તમ

સુતને તાંતણે.

લેખ. — ડા. ટુલસીદાસ અચાર્યાદેવદાસ, એન એમ એન્ડ એસ .

અમે લાંબુ આજ સ્વરાજ્ય

સુતને તાતણે !

તદી લેના જાએ રાજ્ય

અધમને બાગણે ! —અમે.

અમે કરુ નેવા મધની

છે સ ધમાય સ્વરાજ્ય

સુતને તાતણે ! —અમે.

સદ્ગાર ફરી મધુ હીન્દીમા

અમે તુલુ પૂણુ સ્વરાજ્ય

સુત ને તાતણે ! —અમે.

મિત ધર્મપુદ આ રીન્દુ

અમે હૈતીશુ જ રાજ્ય

સુતને તાતણે ! —અમે.

ફરી આત્મચિન્તન અનેધા

પરજિનએ લઈ સાથ

સુત ને તાતણે ! —અમે.

હીન્દે અનિયો ! અન્યાયનો

દેવડ બરાબર અસદ્ગાર

સુત ને તાતણે ! —અમે.

કરી આત્મશુદ્ધિ બન પામીએ !

અમે હૈતીશુ જ રાજ્ય

સુતને તાંતણે !

અમે તદુ આજ રાજ્ય

સુતને તાતણે !

જે વામ એટલું રક્ષા એ જગતથી મળશે એમ આશા રાખી અગાઉ ટકાવી જગતથી
હિંમતી દાણ બનાવવાનો ઉદ્દેશ રાખે છે કે કેમ તે જોવાને ખોટી વસ્તુ પડે

ખાડ ઉપરની જગત વવાગીને પગ ટકાવી કરનામા આવી છે તેથી હિંમતી ખાડ બનાવવાનો
ઉપાય મેંદર મળવાનો આશા રખાય પણ એક બાજુ પ દેની સતી ખાડ સાથે અને બીજી બાજુ
જેવાની વેદાંશ સાથે એને એટલી હરીફાઈ છે કે બીજા ખાસ ઉપાયો વાર માન પર ટકાવી
આપાન જગતથી એ ઉદ્ધાર હિંમતી વધી શકે નહીં. પ્રત્યક્ષી જે અસની વર્ગ તમાકુને
ઉપયોગ કરતો હશે તે તમાકુ ઉપરની જગતથી તાગળ થી પણ વેચી જશે ઉપયોગ મુખ્યત્વે
વ્યવસ્થાપે તથા આગેવળે દાખાત હોનાથી એની ઉપરની જગતમાં કંઈના વવારા માટે પ્રગ
અત્યંત આપને દીવાશળી ઉપરની જગત માટે પ્રગ વાગે લે જે વાસ્તુ કે તેો અમર નથી
કે વગમા દીવાશળી બનાવવા માટેના કારખાના સ્થપાયા છે અને તેમને ઉદ્યોગની હરીફાઈમાં
રક્ષા આપવા માટે જગતની જરૂર છે આ હકીકત જેમ પ્રગની બાજુમાં આવશે તેમ
પ્રગની નિરોધ ઘટવાની આશા છે જગતનો સામાન્ય દગ વા દકાથી વધારી ૧૧ ટકાનો
રથો તેનો મુખ્ય સમવ ટાપડની આપાન સાથે છે હિંમતી મીન ઉદ્યોગને એથી મેંદર મળશે
એમ જાણનામા આવે છે પ્રશ્ન તે ખોટું છે અને એ જગત માન પરદેસથી આપના ઉદ્યોગ
અમમતા માન વાપરનારો પામેથી વધારે નાણા મેળવવા માટે સરકારે લીધેનો માર્ગ છે એમ
જે ગણતર પડશે કેમ કે એવો ઉદ્યોગ નગરનો માત્ર દિ માટેનો વાડા બને છે કે તે એ વચે
હરીફાઈ નહીં જેવી જ છે ટપાનના દરમાં કાંઈ માટે એક પૈસા ત્રણમ ગણના કાંચે ધાગસલાએ
કે જેની હક માટે પ્રગ તેમનો પાડ માનને જે વાપરનામા વવારે ખમ કરનાનો પ્રગને છતા
તેને આપને પ્રાતિદ રસોગને હસ્તક થઈ છે એટલે હિંમતી બનેટલું અર્થતુ પાસું વધારનારી
ખાડોતો બહુ માનના નથી પણ અરુહરી ગોગતા બાન હતા અટકાવના માટે તેમાંથી ચોરી
પોલી ખરીતે લેવાનો નિયમ સ્વીકારના પછી તે માટે ન મ અરુચ પાસામા મુકાતી રકમ
એ જી નાગનાથી આ વરમે વધારામાં આવી છે હિંમતી પ્રગ તે માટે ખુલી થાન પણ
જે ગણતરી કરનામા આવેલી રથારે વ્યાજની નોંદેનાગાએને જ એવો લાભ અપાયો છે
જગતે જેમણે તે અગાઉ નહુ કે સાપનહુ ટકાના વ્યાજની થાન ખરીદી હોય તેમજો થાનની
મુનવળાની ગણતરી હોના તા બાન થી જવાથી જે ૧૦ અમરી પડે તે સરના માટે
કોઈપણ પગલા કરનાની ગોંધ સરકાર બનેટમાં કરી, નથા એટલ પ્રગ એ આગદમાં
જે જે રણી ન ગણ છે એ એ વાગતમાં આન મેળવના માટે દમટની રણી છે નવી
લોનો ઉદ્યા બાનની રહાની વેળા જુની લો વાગળજોની સ્થાનિને કાર્પિલ નિયામ ગણવામાં
આપનો નથી તે એટ પ્રગ ખગળજી ઉધી છે રે વેના દ મા વગાગે દ્યના ઉદ્યોગો તથા
વેવા ગે દાનિતક છે ત્રાજની પે તા હિંમતી બા નથી અતે સર્વમાનપને માટે હસ્ત
જાગતો જરૂર થાવી છે તેથી કામજોડી આપાત ઉપરના જગત વર્તમાન રેલા ઉદ્યોગો
એને તેમનાદા પ્રગને મળના સિદ્ધિયુને હસ્ત કરનારી કે રેલે બંધાયો તથા

નીચાના માટના ખચમા ખરી સત્તાવેળ કાઢિણના હાથમા દોવાથી તેનો અમન દેવાનો
 દિતની નિરૂદ્ધ યીતે કરાયા આવે છે પણ તે નિને તપામ ચનારા કાળે કમીની
 નીમા ડે બેઠેને એ નિતેની ચર્ચાએ કમીનુ કામ પૂરૂ થાય અને તેનો રીપાટ મદાર પડે
 તેની શદ નેરતિ વીધે તાન ડે દુહીની ગાળ સગરના વનીસથી પ્રભ અનિગય તારા
 છે પણ નુ ડેરુ નેરતિ તે ચારી સરકર પમે એ માગી રવીન કરતી નકે કોવા
 નિતોની ઘોટ ડે સરમગનો ન ખચ કટનો હે વો નેઇએ અને તેમા લુલુ છુ ! ખાના
 એને કટના કાગો મગવો નેઇએ તથા એ ખચ માગી રૂમ ખેડી રીતે મેળવની નેઇએ
 તે નિતેની ચર્ચા આ રમતે રવી નેઇએ પણ તે માટે પુરતી માગીની ન દેવાથી તેમ જ ત્યજ
 સકાયો વીધે આ લેખ આટલેથી જ આટોપવોચો ય ધાર છુ

ગારીઓ ઉપર ખોગી પ્રોનિતુ ડોળ ગાખનાર કાળી પુગ્ગ ! તને જુદુ છુ કે તારી દેખાતી
 અને સ્વાર્થી ઉતારતા મને ખીનનુ પુસદ નથી જનમજનતા અમુક નાનું આટુ છુ
 ખો રમત માનો હું તેમનો વેચાણ છુ તેમજ મને રમત નૂંય ખરીલો છે તેમને મા
 જરૂર પડે તો કું કેમા પણ જાઉં પણ ભાઈસાહેબ ! તારી ઉત નાને તો છેવેથી
 નવચળતા અમકાનું નિઘારીએને માટે સકાવરલીપ કાઢે, તો તે માન નામના કે રચાયો
 માટે, હું ધર્મના નાન ચ્યાપે તો તેની ઉપર તંકા માટે હું અવગરોને આવન આવેનો
 તે તાગ આપીતો કે ઓગમીતાએને જ, અને તે પણ વધી સમતો મારા જ અંતેભૂદિ
 જુદી વપનીએમા હું નાથા બરે તો તેમા અધ્યક્ષ કે ઉપાધ્યક્ષ થવાને માટે જ તને પરમેશ્વરે
 પેમો આપ્યો તો તો શુભ શુદ્ધિથી વાપરવાની દિમન તાગમા ક્યા છે ? તારી ઉતારનાનો લાભ
 માન વેશ્યા જ ને છે તારી બનમનસાધી ઉપરોચ માત્ર નુચ્યા જ કરે છે !!

—એમસેન—

દક્ષિણ આફ્રિકાના પ્રભસુતા રાજ્યે ઘણા કુકર્મો થયાં છે પણ તે બધામા દિન્દીઓ પ્રને દિ
 તેઓ તથાકતરક મને એટલી યીક ચડે છે તેથી તથાકે યીક ખીત એક મુડુ કમપર ન તી
 હોય એવું મને લોઅમું નથી અને તેઓ જે નુસન કરે છે તે કક્ત ત્યા જ મદન કરના
 એા સનવમાં નથી, કારણ કે જ્યારે આ ગરીમ વેલોકો પાછા દિન્દુતાન આરી તેઓના
 મિત્રો ગણાવે કે, રહેનશાક બાલુનુ ગ્રીસ કંગાની વસ્તી ઉપરતુ દિન્દુતાનનુ આટલું મધુ માનવર
 અને અનિસાય ગમન એક નાના દક્ષિણ આફ્રિકાના જાળ પોમેથી તેઓને ત આતાવતા
 માટે જાણુન છે ત્યારે તેની તે દેશમા, હું અમર ઉત્પન થાય ?

—લો. લેન્ડોઉન.

માનવનહિસ સ્તોત્ર.

લેખક — રા નિનોદકાન્ત, બી એ
(સમ્પ્રસ)

યુગે યુગે સુહાગી નવલલુનિ ભર્મા સરકુનિરરિમ રેલ્યા,
વિધોને, વીતકોને પ્રમુદીધ ગળથી દીધે અને વટાવ્યા,
ભાવિના ભ ય દારે 'અચળ પ્રગતિ' એ યુવ નીતિ વાચ્યુ,
એવા સદ્ભાગી સાચા મનુકવ । હું તહેને પૂજ્ય જાણી પ્રજામુ.
દક્ષ સી દિવ્ય દ'ટ શિવજીવરપના બેદ ઉડા પ્રીતિને,
એ સત્યગને જગાની વિમય છનનની જ્યોત સી આત્મઆત્મે,
નિત્યે પાપો પ્રજાળી પરમ શુભ તથા પુણ્યપ-થે પળનું,
—એવા સદ્ભાગી સાચા—

ઉડેર્ષા સન્તસાધુ જનહિત કરણા શુદ્ધ ને ધમુ રેવી,
પ્લેટા ને વાત્તીકિ યા અનુપ કુલશુર, કાનિદાને વચરવી
એવી એવી નિજનિ પ્રકી જહિં સદા દેવનુ દર્શ થાતું,
—એવા સદ્ભાગી સાચા—

પ્રા સાહી પ્રેરણાઓ અમૃતસમી જીવી કાન્ધગમા વહાની,
તેના પુણ્યાણુ રપરી જગની સીમળતી કંપનાતે ખિવાવી,
ખેનનુ મુનિરે પદપદ મહી લાં સત્વ સૌન્દર્ય કેર,
—એવા સદ્ભાગી સાચા—

વાજ સપૂર્ણતાની હૃદય મહી ભવથે, નોધતી અમૃતોને,
તહેને સન્મુનરે રસનવિત કલાની કૃતિમા હેનારે
ત્રીની આન્દોલનો એ, જગજગપૂજ્યા તાજમ્દાઓ રચનુ,
—એવા સદ્ભાગી સાચા—

સામ્રાજ્યો ભગ્ય મુર્યા, ક્રમદળ ક્રમના, મુરેભાવા સરિખા,
લક્ષ્મીના હાસ પામી સુરભવન સમા મહેલમન્દિર બાધ્યા,
વિદ્યાની વિજયોથી પ્રકૃતિજીવનનુ રાત્ર જિંદુ પીઝવડુ,
—એવા સદ્ભાગી સાચા—

સ્વાનંદ્યાળે સમર્પ્યા સુખવિલસ અને પ્રાણુ થે યુગયુગે,
આદર્શો ઉચ્ચ પાસે તુલ્યવત મણિયા સ્ફૂન એથર્વ સર્વે,
દુ ખો યા દોહરા તુ પરમ શુભ તથા પાનનર્થ સહનુ ।
—એવા સદ્ભાગી સાચા—

દેવોના માનીના હો । વિમળ કળકતા સૌમ્ય ત્હારા લલોટે,
નિત્યે સા ભાગ્યવેષો વિગુરકરથી આરાનન્તા લખાયે ।
તે સાં થે સિદ્ધ થાતા અપિયજ પદ તુ પામને પૂર્ણતાનુ,
—એવા સદ્ભાગી સાચા—

મનુકવ । હું તહેને પૂજ્ય જાણી પ્રજામુ ।

પટની. લન્ડનનું એક પડ.

લેખક-ડૉ. ક્રાન્તિલાલ છગનલાલ પડયા, એમ. એ.

લન્ડન ॥ લુદાં લુદાં મુન્દર, શાન્ત તથા આરોગ્યદાયક પર્યાયોમા પટની એક છે. હેમ્પ્ટે, રિચમ, વગેરે પ્રખ્યાત છે તે બધા જોયા નથી તેથી સરખામણી કરી શકતો નથી પરંતુ જે થોડા દીર્ઘ તેમા પટની કાંઈ ખામ કિતવું વાગ્યું નથી લન્ડનના South-west માં તે છે. ટેમ્સ નદી પાસે યદને વહી જાય છે. મ્હારે રોજ જે વાર ટેમ્સ ઓગમતી પડે છે-જતા ને આવતા ટેમ્સ ઉપરનો એક પુન-“પટની બ્રિજ”-એક વસ્તુને માટે પ્રખ્યાત છે. ઓક્સફર્ડ-કેમ્બ્રિજની પ્રખ્યાત હોડી ચલાવવાની સરત-Boat Race “પટની-બ્રિજ”થી શરૂ થાય છે, ને કટેવાય છે કે તે નિસે દુનિયા માણસો-શુદ્ધ, હોશિયાર, ગરીબ, તવગ-સૌ-પુન ઉપર ને કિનારાઓ ઉપર નેમા મળે છે. ક્વાકો પહેના, નદીમા ભરતી ઓટ આવે છે. ઓટ આવે છે ત્યારે લગભગ અર્ધી ફૂલ થઈ જાય છે, પણ ભરતી વખતે બન્ને તરફના કિનારાઓ-અછોના કિનારાઓ એકાકાર થઈ જાય છે. કાંઈ વાર સ્વવારની ધુમસમા એનો દેખાવ લુદી જે જતનો યદ જાય છે. સહેર તરફને કંઈ એક લાગે જાય છે તેને Bishop's park કહે છે, કાંગુ કે એની પાસે જ “પુલહામ” નો મહેન છે. જે સાતમોથી વધારે વર્ષો લગી લન્ડનના પિત્તે, રટેવાયું હતું આ જાગ મ્હે જોયો. સૌ જાતના માણસોને કાંઈ કાંઈ રૂચે એવું એમાં છે. છાંબી પાટિકાઓ ફરવાને માટે ની તીરે જાકકાઓ બેસવાને માટે, મેદાનો રમત ગમતને માટે, કૃત્રિમ તળાવ તથા રેતીવાળો કિનારો (બીચ) હાકરાઓના વિલાસ માટે, વગેરે આ પરામા ટેકરી, બીજા જાગ બગીચાઓ. મેદાનો પણ છે, તે જોયાં નથી. મ્હોટો રોડી રસ્તો-High Street છે. જેમાં મોટું બજાર છે, સિનેમાઓ છે, ‘બસ’ તથા ‘ટેક્સી’ની સુકામ છે. પટનીમાં ત્રણ જેવે સ્ટેશન છે. હામ, પોસ્ટ ઓફિસ વગેરે છે. પટની સ્ટેશનથી એક રેલ્વેનો પુન છે, ને બીજો માડી રોડ ને માણુગોને માટે છે. બન્ને ટેમ્સ ઉપર છે. બીજા પૂવથી મીધો જતો High Street છે. તેના ને રેલ્વેની વચ્ચેના રસ્તાઓમાંના એક Oxford Road છે. સરિયામ રસ્તાની પહોવાડે ઓટાવે આ રસ્તે શાન્તિ પાડી છે. પાંચેથી-મ્હારી મારી સામેથી ટ્રેન આવજા કરે એના પોષાટ વિના બીજો પોષાટ અહાં નથી.

લન્ડનનાં દરેક રસ્તાનું નામ હોનાનું જ. જેમ રસ્તા ઉપરના દરેક ધરને નવર પળ રોવાનો જ. આને લીધે ટકાવ આપનામા તેમ જ બોળનામા ધારી સવડ પડે છે. જો કે

* ડૉ. ક્રાન્તિલાલ છગનલાલ પડયા વિજ્ઞાનના પ્રદેશમા રસાયનશાસ્ત્રની દિશામા સોધખાત (Research) કરતા હતા. તમા છે તેઓ પુરુષાના પ્રતિષ્ઠિત લેખક છે. વિજ્ઞાનના સારા અભ્યાસ અને અભ્યાસ દ્વારા હજારો તેઓ પ્રકૃતિથી અને પરિસ્થિતિથી સાદ્વિત્તના ઉપાગક છે. તેમના પ્રતિ-ભાષી જે સામાન્ય રચના દ્વારા છે તેમા નમાવો-અમા પ્રકટ કરાથી ઇસ. વિષે એક પુસ્તિકાની અને સરમા પુસ્તિકાને શુ. મ્હેનાનું છે તે પુસ્તિકા બીજી કાગે આ પછો કાંઈ પ્રકટ મગના મુળ હેતુથી દર્શાવવા નથી. — ડૉ. ક્રાન્તિલાલ છગનલાલ પડયા

સરસ્વતીમદ આપે છે. થો. ર. ૫-૮-૦૦ એન. એમ. ત્રિપાઠી એન્ડ કંપની, મુબાઈ

૨૨. જલ્લે પેનાની નોનુશુમા સરનામ એનો સમ્રદ કરી ગખરો પડે છે અથવા ખાસ
કમ્પાનરી "Addresser" કાખનાની ન્હાની પોકેટ ભુ. રાખે

અડીની રોનાં કેસાક રસજો નુ-૦ નયા-મારા નાગ્યા કે નાક લસજો હિંગડની
દવા વગેરે લીધે જરુના છે, પણ કેટલાક તો આપણા દેશમાં નજી સારી રીતે લાવી શકાય
એમ છે ગત્તાઓની બની જાણુએ માણુએ ચાનનાને માટે *Parlement*-રસ્તાઓ સાક-
ડાની છંદોથી બનાવેના ને ઉપર જમર વગેરેથી એકલ ખા બનાવેલા-એ દુપાથની પામે
સોખડની જગી વગેરેથી ધના કપડો મા પેસાય આ કપડો દમરા જેવું ન્હાન હોય
પણ ફોલાવું અંક પડી ધનુ બાબુ બાબા ઉપરના બાજમા અરોં ગમ-જોંક પાંદરુંક
નકી-ગીન કે ગુગોબિન દોષ છે બાતલ એક જ દોષ છે-આપણી પેઠે બે નકી બહારથી
આપનાર ન તો બહાનુ બટન કમી વિજગીતો ૧૮ વગાડે અથવા એક સોખડો હાથે
ફેરવી કે એનીને આ ગો નુ વગાડે ઉપનાત એક કડ દોષ છે, જે રંગો લુગે લુદા
આકાર ને રૂપુ દોષ છે આપણા જુઝ મોગ કદી દોનું નથી એ *Knocker*-દોષને
પણ અનનિ ખગર આપી વકામ આસારણુ રીતે, દુધ પાઉ વગેરે વેચાગઓ એક જ
વાગ ફેક, પોટમેન એ નાર ઠોક, એમ ૧૨જ છે નારણુને અનુ કળ દોષ છે, એટલે
ને બહારથી હાથડે ઉઘાડી શકાય, પણ બહારથી જેની પામે એની ચાની દોષ તે જ
ઉઘાડી શકે ધરખળી ને બાપુના પામે ચાની દોષ છે જેથી એમને રાખગક કરી પોનાઈ
વખત યોવો ન પડે ને અદનાને કપ્ડ આપુ ન પડે બાગડુ જવરે જ ઉધાકુ હે

બાગીઓ પુકડા ને જા મોગી દોષ છે, પણ કોઈ ફેકાણે નાકડાની બારી નવી દો-
દાન જ એક કામ ઉપરના અકીઆ માટે ને બીજો નીનેનાને માટે અ ઉતર ઘાય એટલે
કામી ગ્રાસ બધ ઘાય એવી રચના કે જેટલી ઉધાગધ કરવી હોય તેની ધઈ શકે, જે
રૂપથી વધારે ની રહી ન રહે બારીને બે બનના ઓળમાં ઓળ-પડા એક મીબીતે
કામા જમણા હાથ નગ્ધ ખસેડી લઢાય-એવો, ફેટલીકવાગ આવો જ બે ચાર દોષ છે જેથી
બારીના ઘાસ કે વધારે ઉપરના કે નીચેના બામને હામી વકાય આ પાનવા સુન્દર દોષ છે.
ઝોરકાને પાનગી બનાવનાને ઉપયોગી છે બીજા પડા ઉપરથી છેક નીચે સુધી આવે-જેટલા
નીચે ઉતારવા દોષ તેના વધારે બન હોવાથી તે તકડો ને પ્રકાગને રોકે ઉતાળામાં બેટલ
મખરકુ ઘાય લારે જો જરુના, એમ કહેવાય છે

ધરતી બાનનટમાં વાકડ બહુ લીંતિએ જાતજાતના રંગીન કાચજો જમીન ઉપર
કાંકડ તો બીજાવેલું દોષ-આધારણુ રીતે સાગ જાડા ગનીચઓ ગોડમાં ધૂમાડા માટે ગીમની,
જેથી આપણાં ગોડામાં ને ધરમાં ધુમાડો જે કે વતાવે છે તેનું પહોં નામ પણ નકી-
રસોધને માટે તેમ અહીં સાર છે બીજા ધગેમા કાયવા પણ વાપરે છે ઝોપણુ કરકસરની
એવી દોષ છે કે એ ગરમ ધૂમાડો ગીમનીગાથી જતે જો પાણીને ગરમ કરે આ પ્રણાણુ
રસોધની સામે ન્હાકાની પણ તૈયારી થાય ખરેખર રાંધવાનું સાગ ને જગવાનું રાંધે એવો

ન્દાનાની મગર ૧૫૦૦ રૂપિયા જેટલો ગાંજો પણ ફેટલું, ઘરોમા એસનો સચો રનાનગૃહમા જ હોય છે, એટલે જે ક્ષણે જોઈએ તે ક્ષણે ને જેતુ જોઈએ તેતુ ગરમ પાણી મગે આ ઘરમા તેમ નથી પમેનામા છે અગ્રેજે હજુ હમણા જ રનાનનું માઢા મ્મ રહેજે મગજતા થયા કે ઘણે ઠેકાણે દ્રવતામાં એક "Bath" પણ ફુલેલ છે કરમચલને કેમિગ્રમમા ન્દાવા માગે બીજે રથણે જતુ પડે છે, ને લા દરેક વખતે સાત પેની-વગબગ જા-પ આના આપના પડે છે લન્ડનમા એ મુગીમન ઝોડી થતી જાય છે પણ લન્ડનની બહાગતા રહેરામાં ને ગામડામા તે બહુ છે મ્દને સદ્બાજે અઠવાડીયામાં જે વાર ન્દાવાનુ મફત મળી શકે છે, અને એ બીજા ઘણાનાં કરતાં સારું છે.

ઘરની આગળ જેમ નાનું ચોગાન ઝોસરી જેતુ કોર્કિવાર તેમ પાછળ ઘણીવાર નાનો મગ 20, Oxford Road-એ જે માગવાળુ મકાન છે-મુમાઈની બાપામા પાછળ વાડી છે, જમા ધરધણી રવિવારની રહાર બાગચાનનુ કામ કરનામા માગે છે વાસ્તવિક રીતે વગના ચાર માગે છે એક જેને બોપતળીયુ દ્વીએ તે બીજે એની નીચે, જમીનની તળે, જેમા કોમર, રમોઈ, વગેરે હોય છે બોપતળીએ ધરધણી ને એની નહુ રહે છે એમની ઉપર-આપાની બાપામાં પડેને માગે રસ્તા ઉપરનો ઝોરડો મ્દારો છે એની પાસે રનાનગૃહ તથા હાથ મ્દો ધોવા કરનાતુ (Toilet and Bath-Room) સગાસ, રસોડુ જે જમવાનો ઝોરડો ઉપર બીજે માગે જે ઝોરડો છે, તેમા એકમુ પ્રા નાનક રહે છે બીજમા ધરધણીની સામી, જે અમાઈ ધરધણી કામ-રસોઈ સાફસુદ, જર્મન વગેરેનું કરે છે એ બાઈ રિધવા છે, જે કે ઉમર મોની નથી મિસિસ નાઈને એ નાની આર-વર્ષની છોકરી છે, જે જોડેના ધરમા એના બાપને લાં એની માના માનાપની સાથે રહે છે મિસિસ નાઇટનો સસરો કનન્તામા હતો, ને દેહે છે કે રી આઈ ઈ થયો હતો એની સાથે જેનું નામ પણ મિમિસ નાઇ જ હતું તેનો મગમચન્દ્ર વગેરેના પુત્રકોનો અગ્રેજ અનુવાદ કર્યો છે.

મ્દારી કમમા એક ટેમન, જે ખુશી, ખાંટેનો, એ નાની ચોપડીની "કેસ," એક ન્દાનુ ખાનાવાળુ કપડાં મારેતુ કપાટ અને એક એસના ચુનાવાળી "Fireplace" છે શિયાળામા એને સળગાવનાથી હાકે ઝોડી થાય દીવો એસનો છે પ્રકાશ ને હવા જેની હમેશા સૌથી વધારે કીમત કંઈ છુ તે પુરતા છે બીજે ફરનીચર આથી વનતુ ઝોડુ મગે, પણ જરૂર નેચુ અહમિ છે.

બહોંથી દ્રામ ૧ મિનિટના રસ્તા જેટની છે, પણ દ્રામ બહુ કામની નથી "બસ," ચારેક મિનિટમા મેગ્રાવ ૩ વેના પૂન ઉપર થઈને રેશને-"પટની મિગ" ના રેશને-જવામા દસ મિનિટના પછી 'બસ'થી સાઉથ કેમિગ્રન બ્યા કોનેજ છે લા જવામા ચર, પેની આપની પડે દ્રેનથી ત્રણ થાય જેકે રેશન સુધી આનીને 'બસ'મા ચટુ તો ત્રણ જ થાય, પણ 'બસ' કરતા દ્રેનમા વખેત ઝોડો લાગે 'બસ' તથા દ્રેનના રેશન સાઉથ કેનમા પછી અડોઅડ છે દ્રેનમા જમીન નીચે જવામા જરા બધીવાર લાગે 'બસ'માં ખુશી-હવા ને દેખાવ મળે પણ શિયાળામાં દ્રેનની ફૂંક 'બસ'ની ટાટ ને પવનના અપાગ કરતા સારી આમ મામળો કે દ્રેનમા ફૂંકેક મિનિટ ત્રણ 'બસ'મા થીસ થાય ઉતર્થ પડી જેગેરેટરીમા પહોંચતાં બીજી આ દસ થાય એટલે આસરો ૩૫-૦૦ મિનિટના રસ્તાનો થયો.

એક ધનવાનની હાથરી.

લેખક-રા પુષ્કરરાવ વામનગન મહેતા, એમ એ, એ એન બો

આજકાલ રાષ્ટ્રત્વનો વા વાણો છે. હિન્દુસ્થાનની પ્રગતિ માટે સર્વે કોઈ સમજી પુરુષ અને સ્ત્રી યથાશક્તિ યથાશક્તિ પ્રયત્નો કરી રહ્યા છે. પરંતુ તે પ્રયત્ન માન એક જ દિશામાં થયેલો જણાય છે, રાજકીય પ્રગતિ એ જ લક્ષ્યબિન્દુ સર્વની દૃષ્ટિ આગળ રખી રહ્યું છે એ લેખક જોઈ છે એમ કહેવાનો કે સૂચવવાનો આ લેખનો હેતુ નથી. હિન્દુસ્થાનની એક સમગ્ર તરીકે સર્વે દેશીય પ્રગતિ કરતી હોય તો માન રાજકીય ચળવળ ઉપર ધ્યાન નહિ આપતા બીજી દિશાઓમાં પણ પ્રયત્ન અને તે જાણી રહેવું પ્રયત્ન થવા પડે છે. હુન્નર ઉદ્યોગોની પરિપક્વ કેટલાકે વર્ષોથી દર વર્ષે મળે છે અને લાંબા લાંબા વારણો થાય છે એ મહેનતુ કંઈ પણ કળા આ પુ હોય અગર કળાપ્રાપ્તિ થાય એવી બીજી રીતોમાં હોય એમ પણ જણાઈ નથી. હિન્દુસ્થાનમાં હુન્નર ઉદ્યોગ જેવું કંઈ અત્યારે છે જ નહિ. બે એક ઉદ્યોગ આગળ પડેલો હોય તો તે બુદ્ધિની સુતરની ચીનોનો ઉદ્યોગ છે. પરંતુ એ ઉદ્યોગ દેશની પ્રગતિમાં આધનભૂત થાય એવે માત્ર ચનાવનામાં આવે છે કે કેમ એ વિશે તક છે. મીન-મગેશ પોતે એ તેમના અનુયાયીઓ એ ઉદ્યોગથી ધનવાન થયા છે એ વાત ખરી, પરંતુ તેથી દેશને કાંઈ શો ? પરદેશી માનની આપાત એવી થાય. દેશી માનની અપત્તિ જવારે આવે, પરદેશી માન સાથે દેશી માન અર્થે હિન્દુસ્થાનમાં જ નહિ પરંતુ પરદેશમાં તરફ દોડી જીતી જાય એવી સ્થિતિમાં મીન ઉદ્યોગને આજીવાળે ક્યા મીન માલેકોએ પ્રયત્ન કર્યો ? તેની માનની આપાત એવી હોય, તે તકનો લાભ લઈને દેશી માન તોડે અને અપત્તિ પામીને ઉપખરીને પ્રયાગમાં ચૂકવાની કાલે દિગ્ભ્રમ કરી દિગ્ભ્રમ કરી કહેવાતું પ્રયોજન કરેલું જ કે, એમ કહવામાં થોડું ઘણું અગે તાર્કિક જોડ જવાનો સંભવ છે, એવી જોડ ખરી પણ દેશની ઉન્નતિ માટે યથા વેવાની આપણા ધનવાનોમાં દિગ્ભ્રમ છે ખરી એવા સ્વાભાવિક તેઓ જો જાણે છે ખરા ? પોતાના દેશપ્રત્યે પોતાની ફરતે હું છે એ જાણ ધનવાનોને સમજવવાની ખાસ આનંદપ્રકૃત છે એ દિશામાં પ્રયત્ન નહિ થાય ત્યાં સુધી, એવા ધનવાનો પાસેથી કેટલી આશા રાખવી એ, એક એવા ધનવાનની હાથરીમાંથી નીચે ઉતારો કરો છે તે ઉપરથી તુરત સમજાશે.

સોમવાર — આઠ વાગે ઉઘે. પૈનગમાં દાતણ પાણી-ચંદા-પાન કરતા સાગ નન થયા પેચી સાથુ ઝોળી નાતી, શણગાર કરી, દિવાનખાનામાં બેસી ટપાન વાંચતા અગીયાર થયા-ભાજન પછી નજી વાગ્યા સુધી નિત ચંદા, નાસ્તો લઈ, શણગાર સજી મોટારમાં બેસી મિત્રોની મુનાકાતે દેરાઈન કરી પેર સિતેલી સાથે રમત ગમત તથા ભોજન કરતાં આજ થયા રાત્રી શણગારસજી સાગ આડે નાટકમાં-પે વોઈ પેર

શ્રીયુત ગોવર્ધનરામ રૂ ૧-૦-૦ એન. એમ નિપાડી એન. કપતી મુબાઈ.

મગજનાર — ઉઝાગરો હોવાથી સાડા નવે ઉઠ્યો. મ્હા પાણી પી નહાતા ધોતા બોજનનો સમય થયો. બોજન પછી, ચાર વાગ્યા સુધી આરામ-નિદ્રા મ્હા પાણી પછી દુકાને જઈ આવ્યો કલકુ ગાદી ઉપર મેલી આ પો મી આવી પહોંચતાં તેમની સાથે એપોનો તરફ લટાર બોજન સમયે પાઝ બોજન પછી સીનેમા સીનેમાથી આવી મી ને ત્યાં ગાયનની મીઝનસમાં રાતના ત્રણ વાગતા સુધી

શુધનાર — સા. નવે ઉઠ્યો. મ્હા પાણી કરી, ન્હાઈ ઘોષ્ટ મિત્રોને જમવાને આમંત્રેના તેની રાહ જોતાં દિવાનખાનામાં બેઠો. બાર વાગે મિત્રો આવતા સુધી 'રમણ-રમણી' નોવેલ વાંચુ મિત્રો સાથે બોજન ચાર વાગ્યા સુધી આરામ બહાર જતો હતો ત્યાં મુનીમ ઝીંકારો આવ્યો કતાક એણે માથુ પગ વીકાલ કરી મિકેરીયા ગાર્ડ-સમા બેડ સાબળના પેર આવી બોજન કરી "નવન-કિશોરી" નાટકમાં, નાટક અતિ ઉત્તમ "કિશોરી" નો પાર્ટ 'મોહનીયા' અ-હો કરે છે રજા ઉપર મોહનીયાને વીંગે બે

શુધનાર — રાતના રમનમાં એ 'નવન'નો ભાગ ભજવો દશ વાગે ઉઠ્યો. મ્હા પાણી કરી ન્હાઈ ઘોષ્ટ શણગાર નવનની ફેશનના વાગ આગવામાં પોણા કતાક ગયો સતોપકાર પરિણામ નટિ 'નવન' ને શી આપી ઘેર બોલાવીને મીખીશુ બોજન થતા સુધી 'નવન-કિશોરી' ના ગાયન વાંચ્યા બોજન પછી આરામ મિત્રો સાથે 'બીજ' રમ્યો સાજો નોપાગી ઉપર મિત્રો સાથે 'કોનીયા' ને ત્યાં નાસ્તો-કાન્દી ન ૧ રાત્રે બોજન-સીનેમા-અચ્છન જાનને ઘેર મીઝનસ

શુધનાર — રાતમાં અચ્છનના બજારમાં કમખાણે સાડા નવે ઉઠી મ્હા પાણી કરી, ન્હાઈ ઘોષ્ટ દીવાનખાનામાં 'રમણ-રમણી' ના ત્રણ પાનાં વાંચ્યા મિત્રો સાથે 'બીજ' ૩ ૫૦ ખોયા ૫૦ નહિ બોજન પછી આરામ-સાજો મિ ને ત્યાં મીપાર્કીમાં-લાઈરો દેવીનજ ગાર્ડ-સમા નવ વાગે ઘેર જમીને નિદ્રા આવતા સુધી 'રમણ-રમણી' નુ વાચન

શનિનાર — હંમેશા આ વાગે ઉઠ્યો મ્હા પાણી કરી નવ વાગતા સુધી પનગમાં પગી 'રમણ-રમણી' પૂરી કરી ન્હાતા ધોતા અમીઆર પાઠો મુનીમ આજે ઝીંકારો એ નકામી માયાદાસ મારે ન જોઈએ મારી જરૂર હોય તો એને રાખ્યો છે શુ કામ ? બીજાની તજનીજ કરીશ બાર વાગે રમ આપી બોજ. ત્રણ વાગ્યા સુધી આરામ મિ ને ત્યાં "ધવનીંગ પાર્ટી" ત્યાંથી બહાર દાર 'નવન-કિશોરી' જોવા ચાર વાગે ઘેર

રતીનાર — તળીએત નરમ આખો દિવસ આરામ

આવી પ્રતિતિવાળા પુરના હુલ્લમાં દેશ દાઢ માટે સ્થાન ક્યાંથી દોય ? દગોદયનો વિચાર કરનાની એમને કુટમ પછુ ક્યાંથી દોય ? ખરી કેવળશીની જરૂર તો એ લોકોને છે નિશાળીઆઓ, રકીનો ને દાખરો કરતા આ લોકોને સ્વાયત્તાગત પાડ નીખનવાતી આનખ કના. જેલિતોમ્હુઓએ એ તરફ નજર દોડાવી ઘટે છે

બીજી સદીનો આઘાત.

નેપથ — ન પ્રહ્લાદ ચદ્રસેખર દીપાનલ, એમ એ, એનએન બી

સુમારે ૧૮૦૦ વર્ષ પૂર્વેની એટલે ૮ સ ના બીજી ચતુરમાની આ વાત છે ઉપર હિંદુસ્થાનમાં મૌર્ય, સુગ અને કાણનશોના સામ્રાજ્યો આ વખતે નષ્ટ થયા હતા અને દક્ષિણમાં આંધ્ર સામ્રાજ્ય ઉદય પામ્યું હતું ચંન, (ગ્રીક), લક, પલ્લવ, પારદ ઇત્યાદિ મેગઠોએ મધ્યિમ અને દક્ષિણ હિંદુસ્થાનમાં પગપેસારો કર્યો હતો અને તેને લીધે ભારતવર્ષના તે પ્રાગોમાં મેગઠોના આચારો પ્રસરવા માંડ્યા હતા ચક્રરાજ નહપાને સૌરાષ્ટ્રમાં પોતાનો અધિકાર જમાવ્યો હતો અને તે ધીરેધીરે પોતાના રાજ્યનો વિસ્તાર કરવાની અપમા દત્તો આમત્રાઠ ગૌતમીપુત્ર સાતકર્ણી તેમની સાથે આર્યવર્ષના સરક્ષણમાટે હતો હતો છેવટે ૧૮૫૦નાને દાર ખાડી પડી અને આધ્રમમાન્યમાંથી મેગઠોનું મૂળ નીકળી મધુ પશુ મૌરાયુમાં તેમનો પગ પડી ગયો હતો

આગળ જતા યોગ જ વખતમાં ગૌતમીપુત્ર સાતકર્ણી મરણ પામ્યો અને તેનો પુત્ર શુભિમાન તેની ગાદી ઉપર બેઠો રાજ નાની ઉંમરમાં હોવાને લીધે રાજ્યચક્રાર તેની પડી આઠ ગૌતમી સાતકર્ણી ચનારતી હતી આ આઠ અતિશય તેજસ્વિની હતી પોતાના છેલ્લા સાતકર્ણીએ મેગઠોનો પરાજય કરીને આર્યવર્ષનું રક્ષણ કર્યું તે બાગતનું હમેશા તેના મનમાં વાજી અભિમાન આવતું તેમ જ નિહાન પોતાના રાજ્યમાં તો સનાતન આતુર્વંષ્ય આર્યવર્ષને મેગઠો તરફથી યોગ પહેલે નહીં અને આજ રાજ્યચક્રારની પ્રમા કરી થાય નહીં તે બાગત તે આસ ચોક્કસાઈ રાખતી, એટલું જ નહીં પરંતુ સૌરાષ્ટ્રમાંથી પણ મેગઠોના ધરનાખરે બહાર નાખી દેવો એવી તેની તીવ્ર ઇચ્છા હતી પણ તે પડી અભિમાનની અને રાજ્ય પ્રતિમાનની ઉંમર પડી નાની એટલે તેને પોતાની ઇચ્છા પોતાના મનમાં મનમાં જ દવારી રાખી પડી

૧૮૫૦ થી ૧૮૫૦ વીતી ગયા શુભિમાન તરફ વળ્યો થયો હોય રાજ્યચક્રાર જાતે ચલાવવા સમર્થ થયો છે એમ જોઈને બળશ્રી ગૌતમીએ રાજ્યની ચલામ તેના હાથમાં સોંપી તોપણ દાર પડીએ રાજ્યને લગતી દરેક મહત્વની બાગતમાં શુભિમાન તેની સનાદ પ્રમાણે ચાલતો

એક દિવસે એક પહેર વીતી ગયો હતો બનશ્રી ગૌતમી પોતાના દેવની પૂજાઅર્થ આરોપીને દેરાસરમાંથી તરત જ બહાર આવી હતી એટલામાં એક વિરાળ, તેજ પુર્ણ અને કાઠ્યો રહેને જોઈએ ગૌતમીએ બુઢીએ જરા ચકાવી અને રીતપ્રમાણે આવકાર કર્યો તેને કહ્યું “આર્ય હાથી, તમે મારી તરફથી નમસ્કાર સ્વીકારવાને કેટલા આગ્રહ છો તો આજનમાં શ્રીમ ટોચ છતાં હ તમને ઇચ્છુ કરું છું તેનો સ્વીકાર કરો”

નામજિરીના અજ્ઞ (અજ્ઞાન નવ નકશા) ૩ ૨૦૦૦ એન એમ ત્રિપાઠી એન ડબ્લ્યુ મુખર્જી

દારીન—આરંધર્મી બ્રાહ્મણના પુત્રને આંતરાશ્રમતાનું અભિવચન ગ્રહણ કરવાનો અનિ-
ચાર છે કે કેમ એ બાબતમાં આપને શકા કેમ આવી શકે તે મને સમજાતું નથી

ગૌતમી—આજ તમે અમાગ અતિથિ છો એટલે તમારો સત્કાર કરવો એ અમારું કર્તવ્ય
છે મારે પ્રથમ ને સત્કારનો સ્વીકાર થયા પછી પાઠશાળા આપણે એ પ્રશ્ન વિષે ચર્ચા કરીશું
ગૌતમી—આ અતિથિસત્કારવિધિ આદિપાયા પછી હારીત બોલ્યો “આ બ્રાહ્મણનો
પુત્ર તમમકાર કરવા વાચક છે કે નહીં તે જાનનામાં આપના મનમાં શકા કેમ આવી તે જાણુ”
વાની મને ઉત્સુકતા છે

ગૌતમી—આર્ય હારીત! બ્રાહ્મણનો છોકરો થઈને જે બ્રાહ્મણધર્મની મર્યાદા ઉલ્લંઘન
કરે તે ધર્મનિષ્ઠ બ્રાહ્મણ તરફથી ક્ષમારને પાત્ર કેમ હોઈ શકે તે તમે જ કહો

હારીત—હોઈ શકે એ આપનું કહેવું વાસ્તવિક છે પરંતુ મારા તરફથી બ્રાહ્મણ
ધર્મનું ઉલ્લંઘન ક્યારે અને શી રીતે થયું તે મારે જાણવું જોઈએ

ગૌતમી—બ્રાહ્મણ પત્રને મેચ્છના દેશમાં દેહો છો મેચ્છનું આચાર્ય ૫૦ રીકારો હો
તે શું બ્રાહ્મણ ધર્મનું ઉલ્લંઘન નહીં કે?

હારીત—નહીં

ગૌતમી—શું? નહીં! આ એક નવાઈની જ વાત દુ આજે સાંજે છું એમ મારે
કહેવું જોઈએ

હારીત—બ્રાહ્મણ વર્મ એટલે શું અને તેની મર્યાદાઓ કઈકઈ તે બાબતનું યથાથ જ્ઞાન
થયા પછી આશ્ચર્ય નામરો નહીં

આ ઉત્તર સાંભળીને ગૌતમી ગુસ્સાનો ઝટકો લાગ્યો તો ૫૫ તે દવાની દુધને તેણે
ઉત્તર આપ્યો “મેચ્છ દેશમાં રહીને અને મેચ્છના ધર્મચુક બનીને ત્યાં બ્રાહ્મણ ધર્મ
ચાળી ચમચ” એ વાત ખરી માનવા જોઈએ શું મને માંડી સમજે છે?

દારીન—તે બ્રાહ્મણધર્મનું પાતન મારાથી યથાચોગ્ય રીતે થયું ન હોતે તો મેચ્છાનો
સ્વીકાર કેવળ મદારાખી ગૌતમીના રાજ્યમાં, એટલું જ નહીં પણ શું તેના દેશમર
ખાને તેમની મુતામત લેવાનું માદ્યમ મારાથી થયું હોત કે? આપ બ્રાહ્મણધર્મ કેવળ કહે છે?

ગૌતમી—વેદવિદિન જોત્યનાનન ધર્મ તેણે નિમવા સલાચાર પાતન એ માંડી અભિ
પ્રાય પ્રમાણે બ્રાહ્મણધર્મ કહેવાય

દારીન—આપનું કહેવાનું વાસ્તવિક છે પરંતુ એટલાથી જ બ્રાહ્મણધર્મનું બધું કામ
સંતુ નથી

ગૌતમી—સદાચારનું પાલન કરીને બ્રાહ્મણોએ આરંધર્મનું રક્ષણ કરવું જોઈએ અને
વેદોપન માં જાનના નરક મમાજની પ્રવૃત્તિ કરાવી જોઈએ

દારીન—એ નથી પણ માર્ગે જાતું નથી ધર્મકેવર મિત્ર રાષ્ટ્ર ઉપર વિપત્તિ આવી
દેવાથી આપ મમાજ વેદોપન માલથી બાદ થયા માંડ્યો હોમ દિવા ગ્રહ થયાનો નમન

હોય તો તે સમાજને તરત જ ઠેકાણે લાવવાનું કામ પણ બ્રાહ્મણોનું જ છે તેમ કરતાં સમય ધ્યાનમાં લેત તરત લાગે તો સનાતન ધર્મથી અવિરોધી એવા કેટલાક નવાં વિધિ તથા આચારો પણ બ્રાહ્મણોએ પુરાતન વિધિ અને આચારમાં સમાવેશ કરી લેવો જોઈએ. ગૌતમી—તમારું કહેવું ખરું છે બ્રાહ્મણોએ તેમ કરવું જ જોઈએ તેનું જો તેઓ ના કરે તો સમાજના નેતા તરીકે જો તેમનું કર્તવ્ય છે તે તેમનાથી બરાબર થાય નહીં.

હારીત—હવે આપણે ઇતિહાસ તરફ થોડીક નજર નાખીએ માર્ક સમ્રાટ અશોક પદ્મને વેદવિરોધી બૌદ્ધ મતનો સ્વીકાર કર્યો અને તે મતને તેની સત્તાનો આશ્રય મળ્યો તેથી કરીને આ આર્યબૃહિમાં બૌદ્ધમત સ્થાપિત થયો અને આર્યધર્મનો જાણે લોપ થયો હોય એમ થયું હતું કેટલાકે વર્ષો સુધી ભારતનાસીઓએ વેદોક્ત ધર્મ આચાર અને વર્ણવ્રમ ધર્મમાંથી ભ્રષ્ટ થઈને બૌદ્ધધર્મનો સ્વીકાર કર્યો હતો પરંતુ કેટલોય વખત ગયા પછી બૌદ્ધમતનો પરાભવ કરીને સનાતન ધર્મ ફરી પ્રસ્થાપિત થયો. લોક પેતાચારથી ભ્રષ્ટ થયા હતા તે પુનઃ મહાચાર પ્રમાણે વર્તવા લાગ્યા આવે વખતે મિત્રણ થાય તો પણ તેને અનિર્વાર્ય સમજીને તે તરફ ધ્યાન ન આપતા ફરી પાછી વર્ણધર્મની ધટના કરી એ જરૂરનું થઈ પડ્યું. સનાતનધર્મ અને નીતિની એમણે ફરી પ્રતિષ્ઠા કરી પૂરી એટલું જ નહીં પણ બૌદ્ધધર્મના કેટલાક અંગોને સનાતનધર્મનો પદ દબાવે આપણી આચાર ધર્મમાં દાખલ કરી લેની પડી કારણ કે લોકોને અમુક એક આચારની ધણી વર્તી પડી ગયેલી આત જઈ શકતી નથી આ પ્રમાણે સનાતનધર્મ અને આપણા આચારોના સમાજ એમને એક નું સ્વરૂપ પ્રાપ્ત થયું આ પ્રમાણે ધર્મભ્રષ્ટ નાતોને બ્રાહ્મણોએ સનાતનધર્મમાં દાખલ કરી દીધા તેમાં તેમણે પેતાના અધિકાગ્ની બહારની કાષ્ટ યીજ છાધી હોય એમ મહારાષ્ટ્રી સાહેબ નહીં સમજી એકી મને ઉમેદ છે.

ગૌતમી—તમે કહો છો તે ખરું નાતોને પાછાં સનાતન ધર્મમાં લેવામાં બ્રાહ્મણોએ કાષ્ટ અર્થેય કર્યું હોય એમ હું કહેતી જ નથી પણ એવું એ કાંઈ માલ નથી એવું એ ગમે તેટલાપણુ વિદેશી કહેવાય.

હારીત—પ્રાચીન કાળમાં એવી સમજૂત હતી કે એવું અને માલ એ સમજા આપે જ એ સમજૂત માટે આધાર થો તેની તે વખતના લોકોને જ ખબર હશે. જેમ ધર્મ ઉપરના સકટને લખતો હજારો નાતો સનાતન ધર્મમાં દાખલ થયા તેમ જ રાષ્ટ્ર ઉપરના સકટને લખતો એવું લોકોનું રાજ્ય અહીં સ્થાપિત થઈને તેઓ ભારતનાસી બન્યા છે તેમના સબધમાં મહારાષ્ટ્રી સાહેબનો શુ કરવાનો નિચાર છે? આર્યવ્રમ અને સમાજ એમની સાથે વિરોધ કરનારા એવું લોકોની વચ્ચે આ દેશમાં થનાથી આ દેશનું કાંઈ કલ્યાણ થવાનું છે કે નહીં? લોકોમાં એકત્વ થઈને રાષ્ટ્રીયત્વ ઉપજાવનારો સબન લાગે છે કે નહીં?

ગૌતમી—એને તો કાંઈ માગતો નથી.

હારીત—તો પછી ?

ગૌતમી—તો પછી શું ? તેમનો ક્ષય કરવો જોઈએ મારા મહાપ્રતાપી પુત્ર સાતમ્ભુજિએ દિશામાં પ્રવળ ચલાવ્યો હતો પણ કમનદીએ તે અકાળ મૃત્યુના મુખમાં પડ્યો એટલે તેની તે ધ્વજ અધૂરી રહી ગઈ પરમેશ્વર તેના પુત્ર અને વિઘ્નમાન મહાનાગ પુનિમાનને હાથે તે પુરી કરાવશે એવું હું ચિંતન કર છું.

હારીત—મનુષ્યે મનુષ્યનો ક્ષય કરવો એ તેને શોભે છે કે ? આપણે સાં હૃદયના છોકરા છીએ અને સાંએ હળી મળી રહીને સુખ અને શાંતિનો અનુભવ કરવો એવી જ પરમેશ્વરની ઈચ્છા હોતી જોઈએ.

ગૌતમી—ધર્મ કિંવા સમાજના રક્ષણમાટે એકદમ માણસનો કિંવા જનનિનો ક્ષય કરવો પડ્યો ને તે પરમેશ્વરને પસંદ પડશે નહીં એમ મારાથી નહીં કહેવાય.

હારીત—એ વિચાર આપણે હાલ તરત બાળુએ રાખીએ અને તેમ કરવું જરૂર છે એમ માનીને ચાલીએ તો પણ તે કેટલે અરો શક્ય છે તે શું ન જોવું જોઈએ ? આપો વિરોધ બંનેના નાશવુ કારણ થશે મહારાષ્ટ્રી સાહેબ ! માર કહેવાનું એટલું જ છે કે જેવી રીતે સનાતન ધર્મે માત્રાએ પોતાનામાં દાખ ન થવામાં ડહાપણ દેખાવું તે જ પ્રમાણે એક અને પણ આર્યધર્મમાં અને સમાજમાં સમાવેશ કરી લેવા એ ડહાપણનું તૃલ થશે તે નહીં જરૂરમાં આવે તો માત્ર સર્વ ઠેકાણે વૈષમ્યની વૃદ્ધિ થતે અનેક સકટો આવી પડે અને ઘણું નુકસાન થશે ! તેથી જ સમાજના નેતા જે યાજ્ઞવલ્ક્ય તેઓ તેમને પોતાના ધર્મ અને સમાજમાં પેલાની ધ્રુવ રાખે છે અને તે જ ઉદ્દેશથી મારા જેવા સંકેતો યાજ્ઞવલ્ક્યે રચેલા રાજ્યમાં વાસ તથા રહેણાંત આચાર્ય તરીકે મુકું છે.

ગૌતમી—વાહ ! બહુ સાર ! આર્યોના સમાજમાં પ્રથમથી જ મારવણ છે તેમાં આ પાંચમી વર્ણનો ઉમેરો તમે કરશો એમ મને લાગે છે.

હારીત—જુદી વર્ણ ત્રા મારે જોઈએ ? પોતપોતાના ગુણકર્મ પ્રમાણે રચેલા પૂણ્ય માર-માથી કાઈપણ વર્ણમાં જન્મને પડશે.

ગૌતમી—સૌરાષ્ટ્રદેશમાં આવી રીતે તમે કેટલા એક અને આપણામાં સામીન કરી લીધા છે ?

હારીત—એકેકમાં યાજ્ઞવલ્ક્ય હોવાનો અધિકારી હજી કોઈ થયો નથી હારીયો જ ઘણું છે થોડાક સોકો વૈશ્ય અને શૂદ્ર છે.

ગૌતમી—આર્યે હારીત ! અ તારા ઉર્જાગથી આર્યભૂમિનું ક'વાણ તો થયાનું નથી જ પણ એકેકની સઘે મિશ્રણ થયાથી આર્યજનિ માત્ર કનકિત અને હયાળ થશે એ નિસંદેહ છે તેથી તમારા જેવાનું જ કથમ નિમ્ન કાનું જોઈએ.

હારીત—આપ તે ઉદાગે નાગો એટલે તેમાં જે અનપચ્ચ અગ્રયો છે તે આપને જણાઈ આવશે. ઘણા પશ્ચીમ કાળથી યાજ્ઞવલ્ક્યે અનેક અનાર્ય જનનિને આર્યોના સમાજમાં સમાવી દીધેલી છે તેમ જ સાથે રોગ વ્યવહાર તથા બેગ વ્યવહાર દોષને રમતનું મિશ્રણ થયું હોય આગળ જતા બાદમળમાં આ મિશ્રણ વળી મોટા પ્રમાણમાં થયું ત્યાં વિચિત્રતા.

કેટલું શુદ્ધ આર્પણ અને કેટલું દુષિત વક્ત તે કેવી રીતે જાણખરા ? આપનો વ્યવહાર જ વલક્યો આપ જાનિ અને આદિ રાજવન એમા આર્પણ અને કલિક (અનાર્પણ) એમનું મિત્રાણ નથી કે ?

ગાનની ગીતમી ગળીરણને બોલી — કાલીક જાનિ અનાર્પણ હશે પણ હી ! અસલચરણ પુરનારી એ-૭ જાનિ તો નથી ? કલિક જાનિ સુચરણ અને ઉન્નનિચીન દોની તેમજે આર્થોમાથી ધમ અને નીતિના વાક્ય તરનો મદલ કીના તેમ જ આપણિ ૫ અને બીજા મિત્રાઓ પણ આર્થોમા આપી કે કલિકોની સાથે મિત્રાણ થાયથી આર્પણ જાનિમા કાલપણ જાનિ કમીપણ આ પુ નથી જ નો તેજેથી લાલ જ થયો છે

હારીત—એ-૭ પણ જાની ગીતે હવે જ ગની લોક નથી તેમનામા પણ કલિક સારા રાજો છે મિત્રો કરીને મર્દાપણાનો શુભ આર્થોએ તેમની પામેથી લેવા કર્યો છે

ગાનમી—કાનયોમા મ નીપણ આ થોડું હતું ? પણ તેટલા માટે દેવાએ તેમની સાથે જાનિમિત્રાગ કેમ નિવસ કર્યું નહીં

હારીત—પણ તેન અને ગાન એ જાનને દક્ષમનપતિના જ પુત્ર હતા તેમના અર્થો જિનપણ મુક્ત જ નરોણ તેથી તેમનું કલિક પણ અહીં લાગુ પડતું નથી

ગાનમી—પૂરના કાળમા જે શુભ હશે તે શુભ હશે માન હાનના વળમા તે આર્પણ અને એક જાનિ એમનું મિત્રાણ થતું હતું નથી મિત્રેષ વાં કરવાના કાલ દાયદો થી તમે એકજાના આર્પણ થઈને મરણ માનક બનદાર કરો જ છે આનના તે તમારો ક્રમતમને કાલ આપ આપનું નથી પણ તમારો આજે અહીં આનનાનો ઉદ્દેશ શુ છે ?

હારીત—હું એક નિનતી કરના આ થો દત્તો તે નિનતી કટરે અગ કણન રાખવામા આવશે તે કહી લાગતું નથી તો પણ તે માટે ખાસ આવેલો છું એટલે આપો તે જણાવવા માફક હાલ છે

ગાનમી—હવે જે હાથ તો જણાવો

હારીત—નિનતી એટલી જ છે કે રાજ દક્ષમનની કન્યા દક્ષમિત્રાની સાથે આ રાજ પુનિમાનનું લગ્ન કરું

ગાનમી—(દમતા દસતા) વાહવા ! વાહના ! ધન્ય છે તમારી કિ મનની રહ્યા હવેમા ઉત્પન્ન થયની ગજકન્યાને આર્પણ-કલિક મિત્રિન કુ મા આપનાની છત્તા ગણો કે તેથી તમો કુ કહેવું તે સમજાવ નથી—શુદ્ધ આપરજનો કાલ પણ રાજપુત્ર રક્ષ મનની કન્યાને હાથ પકડવા તૈયાર થશે કે ?

હારીત—મતાગણીસાદન, મહેરનાની કરીને અમારી છત્તાને આમ હસી ! કાનસો દક્ષમિત્રા એ-માને શિષ્યા હોઈ વિદ્યા, રીન, રૂપ, શુભ વગેરે બાબતની અતુદ્ગતાને લીધે એકાં અકલ્પી રાજાની રાણી થવાની લાલકાતની છે પણ આપનાર્થમા એવો અકલ્પી રાજા રવો છે ક્યા ? દક્ષિણતા રાજાઓમા આપરાજ પુનિમાન એકનો દેવાવડે માટેથી છે

અને આજ એ ગાંધીજી વચ્ચે તરીકે સમજ બધાં ને મેં તો કહ્યું હતું થાય એવી હો-
જાળીને યીએ

ગોતમ—છેલ્લા રાત્રે જો તમારો કોઈ પોતો મના નથી પણ ધ્યાનમાં રાખીને કે
જ્યાં સુધી આ બંધની ખાતરી થતી કે ત્યાં લગી તો આજે પુનિમાન ગાંધીજીને
જાગી તરીકે પણ રાખી રાખે નહીં

હારીન—રિવાતાની જ તેરી મગ હો તો આપ ગમે તેટલા સામા પડ્યો લેપણ ત્ય
ગિરા આગળની પટરાખી મથા વગર ગેરા પી નથી

ગાંધી—રિવાતાની મરજી આગળ સો જ નીચુ જોતુ પડે છે તેમ ને નુ રું નુ
પણ રિવાતાની મરજી એ હારીનના હાથ પી રાત નથી

હારીન—હારે તો હવે મો નુ આપ

ગાંધી—વાહ ! આજ રાત્રે થો રહીને આનિયનો રની । ના વિવાય મ જઈ
સકોગે ? આનિયનો નીકાર કરોને અમને કૃતાર્થ કે

હારીન—મહુ ઉત્તમ ! હુ આપના કરતા બહાર નથી

૨

‘ભને પધારો, આનરાજ પુનિમાન ! ભને પધારો તમે !’

‘કોણ આર્યે હારીન ? આપને નમન કર છુ આપનુ અદિ આનરાતુ ન પિપત
રીતે કેમ થયુ ?’

‘નન્દીકમા જ જો રાત્રીના તીગઉપર રૂપાણી મહારેના નદામા હાન હુ અનુધાન
કર છુ મહારાજનુ આવવાનું સિમાર નિમિત્તે મહુ હાથ એમ વારો છે

‘હા અમારો તણુ પણ અહાં નજદીકમા જ છે ભગવાન, રૂપાણી મહારેનુ દરે
અહીંયાં કેટલુ દૂર છે ?’

‘સુમારે પણ ગાઉ દેવદસીન માટે આનવાની ઈજા છે કે ?’

‘હા આવની કાને સવારે આની । એમ વિચાર થાય છે આપની મુનાદાન ત્યાં થો જ ને ?’

‘જાણ ખાત્રીપૂર્વક કહી સમય નહીં’

‘આપની મુનાદાન થાય તો મહુ સાઈ’

‘આપની માથે ત્રિપાઈ પાવન વગેરે સંસ્કૃતમ પણ આનવાનો હો ?’

‘ના દેવપૂજની રખને તેમને ગીવાનુ કોઈ વારણુ નથી’

‘તે પણ ખર વાર, પણ હું હવે આપની રજા નહિય ।’

‘હુ પ્રણામ કર છુ’

‘તારો જય થાયો’

૩

બીજો દિવસે પરાગએ પુનિમાન બે સગસુધે લઈને દેવના દર્શનમ કે જવા નિવડ્યો
દેવેશુ કા પિયુ જ હતી પરનુ પુનિમાની ગાંધી ત્યાં હાજર ન હતો પુનિમાન હાથમા પુષ્પ

સ્થિત મુનાદાનેના પર્વા ૩ ૦-૮-૦ એન એમ ત્રિપાડી, એન કપની, મુગમ

સાગથી લદને દહેરામાં પેસ્યા ગયો એટલે 'આહા ! મહાદેવની' પીડીપાસે હાથમાં પુષ્પાન્નિ લઇને આ કંઈ સુંદરી બેઠી' છે ? સાક્ષાત્ દિવ્યમાનની કન્યા પાવતી તો નથી ને ? એમ ત્યાં એક સ્વતિ સુદર કન્યા જોઇને પુત્રિમાન વિસ્મય પામીને તથા અત્યત્ સ્તબ્ધ થઇને વિચાર કરતો ઉભો.

તે યુવતીએ પુષ્પાન્નિ પૂર થયા પછી આખા ઉઘાડી અને લલિતપૂર્વક દેવને પુષ્પાન્નિ અર્પણ કરીને નમસ્કાર કર્યો, એટલું કરીને તે જી ઉઠતા જ તેની નજર પુત્રિમાન ઉપર પડી દહેરામાં એકાએક યુવાન પ્રવેશ્ય હસીને યતાં જ તેને વિસ્મય આવી બીડક લાગ્યા અને તેમ થવાથી તે બે પગલા પાછળ દડી તે જોઇને પુત્રિમાન બોલ્યો 'બહીવાતુ કાંઈ કારણ નથી હું પણ દેવની પૂજા માટે જ આવ્યો છું આ પત્રિકા રચાઈ છે અને તેમાં વળી હું ક્ષત્રિયકુળમાં ઉત્પન્ન થયેલો છું ખરા ક્ષત્રિયને હાથે સ્ત્રીજાનિને બલજનમગ કોઈપણ ક્રિયે સ્થિત થતો નથી'

યુવતીએ નમ્રપણે અને વિનયશીલતાથી ડોકું નીચું નાખીને અને વધક હાસ્ય કરીને ઉત્તર આપ્યો 'આપના આધ્યાસનથી મારા મનમાં ધીરજ આવી છે પણ શક્તિમાન શીરપુર પોતે હાથે અપમાન આપવાના થયાના દાખનાઓ નથી એમ નહીં' એટલું કહીને તેણે જગા ટાકું ઉડ્યું કરીને પુત્રિમાન તરફ જોયું પુત્રિમાન પણ તેનું દિવ્ય સ્વરૂપ તથા વિનયકૃત પણું દિવ્યભૂતિ લાગણી સંલગ્નને ચકિત થયો તેણે પૂછ્યું 'આપ કોણ આ કંઈ રહ્યા છો તે મહેરબાની કરીને કહેશો ?'

યુવતી બોલી 'તેની સાથે આપને શું કામ છે ?'

પુત્રિમાને ઉત્તર આપ્યો 'મનમાં કંઈ શકા આવ્યા દેશો ના દેવની રમણમાં કંઈ છું કે અત્યત્ શુદ્ધ, નિષ્કલંક મનથી હું આપને પૂછું છું તમારા સરખા દેવની આત્મનિતક ભક્તિ કરનારા માણસનું અણચિન્તી રીતે દર્શન થયું એ એક માર મોટું ભાગ્ય મળ્યું છું તેથી આપને વિશે વધક માહિતી પૂછી એમ લાગ્યું, એટલું જ યુવતી બોલી 'લખા કરને મારી પોતાની વામવતી માહિતી આપવાને હું હમણાં અસમર્થ છું' તેણે માહિતી આપવાની ના જી તો પણ તમારું ધર અહીં જ કાંઈ ટેકાણે નજીકમાં છે કે ? ધરમાં પણ માણસો છે ? અહીં પાછા ક્યારે આવશો ? વગેરે ગ્રામ ચિન્તનપણથી તેણે પૂછ્યા જ તો પણ યુવતી દ' મનની હોવાને કારણે તેણે કાંઈ યાગમાગ ન લાગ્યા દેતા તે ત્યાંથી ચાલતી થઈ તેની જગાડે પછરાડે આપણે કીર્તિ તેણે કાંઈ યાગમાગ ન લાગ્યા દેતા તે ત્યાંથી ચાલતી થઈ તેની જગાડે પછરાડે આપણે પલ્લવ જડ્યું એમ પુત્રિમાનના મનમાં આ પુ પલ્લવ તેમ કરવાથી તે । મનમાં આવેલી શકા પધારે જ દ' ધરે અને તેને જણાવ્યા જેનું પરી એમ ધારીને તેણે તે વિચાર તેટલેથી જ દોષી રાખ્યો.

યુવતી જતી રહ્યા પછી પુત્રિમાને દેવને પુષ્પાન્નિ લલિતમાનથી અર્પણ કરી અને તેના આગળ સાદામ નમસ્કાર કરીને ને દહેરાની બહાર આ ગે પછી હવે કરાણુ તેના વિચાર કરતો મરતો તે સહેજ મરવા લાગ્યો કર્મધર્મ સંગ્રહથી તેના પગે તેને જોડે તે દેવે આલિસાન શાકુન્તલ (૨૨ જાવેરીનાવકુત) ૨ ૨-૦-૦ એન એસ વિપારી એન ક પતી મુંડા

તે જ માર્ગે ને, સુરતિ મર્ધ દતી રાજની મારેના માખનો શીજ માજુએ તેના આપ રાની
વાટ જોના મેં દતી

નિચા માં ને રિચિયાત્મા પૂનિમાન ગ્ના હિપર ધણે જ નામે નથી ચાલ્યો ગયો નો
પણ આપણ કયા અને નેને મળે જઈએ છીએ તેનું નેને બાન નહોતું પણ એટલામા
મ મદાગત, એવ્યા કયા જાઓ જા ? એવો પ્રશ્ન તેને પ્રાપ્ત્યે એકાએક કર્યા ત્યારે તે
જોખીને જુવે કે તો દાગીન સાચો હિમો જો ત્યારે તેને આ ૧૫ નમ્બુ અને ને યુરનિ રિયો
નેને માદિની પૂરી એમ તેના ચંનમા આ યુ અને તેણે તેમ પ્રાપ્ત

મરીન મોત્યો ' તે પુરતિ માગ આગખાણુમાની છે પણ તેને રિંગે માલિની આપ-
 નાને કૃ અમમર્થે પુ તે માટે મને સમા કર્મો ને ના ગઈ છે તેની મને ખબર છે અને
 તેને મળવાની આપણે ખજા હોય અંો આપની મજ્જ હોય તો તેની પાને આપમે નહીં નાશ

તેનું ફરી જ્ઞાન કવવાની ઉત્કૃષ્ટ ગાજના મનથી આસરી નામ) નહોં તે દાગીનની
માથે તેની પામે જવા નીકળે।

પણ જ વખત આવ્યા પછી તેઓ એક પદાડની પામે આવ્યા એટલામા એક નશ્તો
કુપ્પ એક નુકામથી મદાર પડ્યો અને તેણે રાખને મહીરાન કર્યો આ બનાવ મને તે
તેનો નામએ આશ્ચર્યજનક દર્શીથી હારીત તરફ લેયુ અને તેને કહ્યું 'આવ દાગીત !
આ ઠા પિયિ (મનાવ) છે અને રાખને મગીરાન કરનારો આ માણુક ઠાણુક માગ
ગાળુમા માગી નહ આવી વગાડક ચનારાની દિમ્બન કળાગુ નામ મારે જનજુત નેકએ'

દારીતે રસના દમના ઉત્તરે આપો. અધિરાજ અથવા આપના મન્યની ર-મા
નવા આપમે મોગ ટની દ-મા આન્યા કીએ અટીઆ અમારો અધિમા આવે છે.
આપનો નદો

પુનિ—‘સારે મને મરિયાન કે ચામા તમારે જે કલક નામ્ધાન મર્યાપ કે આપ
સાં પુનના અધિપતિ કે મનના આચાર્ય છે એની મને ખબર પડી કે આપ આનંદ કે
ને કે સારે પડી આ નિતિ ક્યાથી મપા નામ્ધી’

દારીત— શ્રાવણ કે વદી ધર્મનીતિમા જ નહીં પણ રાજ્યનીતિમા પણ નિહાન થઈ
 રહ્યું છે એ માન પ્રાચીન મળથી પ્રમિદ છે આર્ય આણ્ડ્યન નામ પ્રમિદ / છે ૧૦

પુનિ—‘ઓરો ! તમને પણ ‘વાણાંકચનાં’ જેવી પ્રમિદિ માટે દામ ઉઠાવી લાયકોમ
 ઘેરો કે સાર, પણ મને ‘ગીના’ જગ્યામાં તમારો ઉદ્દેશ સોંપે ? તાજા - મનનો મિત્રનો
 સમ્રાટ મનાવવાનો આપનો નિવાર છે ?

६ शीत— ७५ । ७६ । नेनाथी अमते के सिधुना नामने - ७७ । तान थरातो अनन
नथा न यथकुनि न यथाभां यागधने देतु मान ॥ वेर नत्रो ६७० आनती तानना
ते नेवनि ७७० देवा ७७० मरुतु ७७० काळ ७७० नथी

१. अता काले मित्रमण ३ २-०-०० मे। नमः मित्रादी जे। २ पनि जगज्ज

... ..

‘હા, દક્ષામિત્રા ? તારા પાસે આ મહિનાની મુનાકાન લેનારી કૃપા પ્રીતી, જો મુ ?’

‘દક્ષામિત્રા લલ્લમથી નીચું બેઠે છે બોની, ‘મહારાજ’ આટલા નિમિત્ત આપના ‘રત્ન માટે’ આવી નહીં તે અપરાધ તમા કમન

‘તારાથી અપરાધ થયો એવું મનમાં નાનું અધરા તે જાનત મનમાં અસંતોષ રાખવો એ મને તો અનશ્ચ જ છે પણ એટલું માન લાગે કે તારા દર્શન થાકે થાકે વખતે થાજે તો આ કારાગૃહવાસ પણ મને સુખાવહ લાગે

‘કારાગૃહવાસ ? આપને લાગતી સ્થિતિમાં હમેશા થાય છે કે ?’

‘માના પીવા વિગેરે જાનતમાં નિનુપ કદ નથી પોતાને કે આવેના મદમાનનો જેમ આપનો અમાર કડીએ તેવો સમય તારા પિતા વરુદ્ધી મારો થાય છે જતા એક રનાતર્ય ન હોય એટલે તેની આગળ દબાશે નુપ ગુન્ધ અને ત્યાલય નાગે છે એવો નિયમ જ છે’

‘મારા પિતાએ આપની ગળધાની તરફ સહેજો લાગે મોકલેલા હૃત પાછા આંતરે તે ખમર આપને મળી છે કે ?’

‘હા મહારાજ રૂદ્રમન અને નામ દ્વારિત થો ! જ વખત ઉપર અહીં આવી ગયા. મારી ‘વડીઆઈ’ તરફથી આવેલો ખનિતો પણ તેમણે મને દેખાડ્યો આપણા લમ માટે તેમની તરફથી સમતિ મળી છે

‘તે સમતિ તેમણે તાજપ્રીતીથી આપી છે એમ આપને લાગે છે કે ?’

‘ખુશીથી નહીં એ મને દેખાય છે જ કારણ કે તેમ ન હોત તો આર્ય દારીતને મને સુમિત્રી લાવીને બદીરાને કરવાની જરૂર જ ન હોતી મને એમ ખમર મળી છે કે તેમણે આપણા નમિત્ત અમાર એકના અમારા માતૃથી આગળ વાત કરી હતી પરંતુ તેઓ તેમા સમતિ આપતો ન હોતા માટે આર્ય દારીતને પોતાનો હેતુ પાર પાડના માટે આટલી ખમર કદી પડી’

આમ છે તો પડી આપણ લમ થઈને હું આપને ધરે આવીશ તે આપના માતૃ શ્રીને, અમાસવર્ગને અને પ્રજાને પણ પસંદ પડે નહીં એમ જ કે નહીં ?’

થોડા વખત વર્ગી નિચાગ કર્યા પડી પુનિમાને જનાય આજે, ‘હા, તેવો સહવ છે અરે પણ તેની કાઠ જા મોની રીક કગવા જેવું નથી કારણ અમાત્યરમ અને પ્રજા જનને અદરજાને દાઢ પણ જાગે તો પણ તેમને બહારથી રાણીસાહેબને યોગ્ય માન આપવું જ પડે અરેઅરી શ્રમ આવે છે તે માત્ર અમારા માતૃ શ્રી જ ન જ

‘આપને પરમપૂજ્ય અને આપની સલાહ કરનાર માણસની હિંમતિ લગત કરવું એ આપને પણ મોલારો કે ?’

ઉપાકાન્ત (સમિત નવનકથા) ૨૨-૦-૦૦ એન એમ ત્રિભાગી એન્ડ કંપની, મુમ્બઈ

‘ આ માનવના વિચાર કરવાને દુ મ્વતન ક્યા છુ ? દુ છુ નહીંના મા’ અક
જદીનાસમાંથી, છુનકારો જોઈતો હોય તો સકરામની ગત માન્ય રાખી જ પ ’

‘ આપ મર જોના મરદ-તેના વળી શનિય, એક મોટા ઈદના રાત દખલ

‘ તમારો કહેવોનો જવાબ સમજ્યો પણ દલમિના માંડે પુત્રપત્ર વીત રાજ
મારવ એ બંધુ જ તારા ઉપથી અને તારા નવિત્તપથી અગાઉથી જ જોર થા ગયુ છે.
તારા પિતાએ મુકેલી શેત કશુન કર્યાથી મારો કુમારા થને એટલુ જ નહીં પણ મારી
ગોનાની મનકામના પણ પ્રજા થને ’

‘ પણ આપની નડીઆમના મનથી તનપાપ થને તેનો જો નરો ? તેનો આપ
વિચાર જ કરતા નથી એ શુ ’

‘ મને ખાતી છે કે જે તાગ સ્વભાવના મનુષ્યથી દુ મોટીન થયો છુ તે માત્ર પીના
અનુભવમા આવરો કે તે પામુ તે ઉપર મોલીત થઈ જને તેમનુ મન ઉત્ત, મોટુ અને
પ્રેમજ છે તેમનો તાગ ઉપરનો શુરો. ગુ દિવસ ટકને નહા ’

‘ મિત્રાએ આ ઉપર કાષ્ટક વખત વિચાર કરીને ઉત્ત આપ્યો. તેમનો પ્રેમ પ્રથમ
સપા ન કરે તો પડી જ મા યી તેમના નરમા પગ મુકાશે, નહા તો નહા આપ મા
ઉપર પ્રેમ રો અને તેમને મારી તરફ જોઈને મનને સત્યા કરવો એમા આપની પણ શુ
રોઆ રહે ? અને જીને પોતાના પતિના મૌરવ જોટુ અભિમાનારપર બીજી કાષ્ટ હોતુ નથી
તે આપ જાણો જ છે ’

‘ પુનિ—‘તુ કહે છે તે ખર પણ નમ થયા પછી તુ તેનો પ્રેમ કેની રીતે સપાદન
કરી રાખે ? ’

દલ—‘નહારાજ ! આ ! મનના વિચાર એ ખુસસારાર આપની આગળ
રહુ કારક છે તે મારી હિમતભરી વર્તણુ માટે મને શામા ક મો આર્યદારીત
અમારા આચાર છે નાનપણથી તેની જ કેગરલીમહ દુ ઉજી છુ મારા છવનમ
જે જે કાષ્ટ આનન્દાષક અને મૌર્યુકત હને તે તે તેમની જ રૂપાનુ જણ છે,
પરતુ જે ઉદ્દેશથી મે-અસમા ઉત્પન્ન થયલી ર હમનની કન્યાનુ આનરામની સાર્થ
લમ ગોમવાની ઠગે તેમણે રાખી છે અનેમને ખમ ન પડવા દેના માટે નિમિત્ત આપને
જદીનાન કીને અગી આપ્યા છે, એટલુજ નહા પણ આપના મહા ઈડી માહે—સમના
સપગલીને તેમની પામેથી આપણા લમમાટે સમતિ મેળવી કે તે ઉદ્દેશ મને તેટલો ઉચા પ્રકારને
દોય તોપણ તેણેથી મારા મનમા અનિવર દુ ખ થાય છે આજ્ઞાતની ખમ પડી છે ત્યા પી
મારા મનને શાંતિ એ તુ રીંગીજ છે તેના મને ખજેર નથી આપનો મારા ઉપર પ્રમ હજે
તો પાતુ તે સુદા નિર્યામે પ્રાપ્ત થયલી સ્થિતિનુ પરિણામ છે એ મને સમજી રાખ્ય છે
પુનિ—‘તુ ! જા ! તેનુ કાલ નથી આર્ય દારીતે મને જદીનાન કરીને આપ્યો તે માટે પ્રેમ

નારા હિપર થાય એ હેતુથી નહીં પરંતુ અમાગ માતૃ શ્રીની આપણા વર્તમાને સમિતિ મેળવવી પડેલા માટે છે.

દક્ષ—‘હવે પછી મારે સાડ તેમને—આપને જે પૂછ્યું છે એ તો જ મને પૂછ્યું જે મૂલ્ય લાગનાં જોઈએ તે આપના માતૃ શ્રી—સકટમાં વારીને મમતિ મેળવવી પડી એ વાત નારા મનથી અનિશય ખેદકાંક લાગે છે.’

પુનિ—‘સારે તારા આગળ શુ કરવાનો નિચાર છે?’

દક્ષ—‘મહારાજ, વગર શનં આપનો અહીંથી છુટકારો થાય એવો ઉપાય મારાંથી જો શકાય.’

પુનિ—‘પછી તે માટે નથી નેહતો નારી પ્રાપ્તિ થાય એમ છે છતાં તે ન કરી લેવી મને તારા ત્યાગ કરવા એ વાત મને પ્રાણ ત્યાગ કરના પછી વધારે કોશકાર લાગે છે.’

દક્ષ—‘આપ પ્રથમ આપનો અહીંથી છુટકા કરી લો. પછી જો આપનાં માતૃ શ્રીની પ્રમતિ ગણપ્રગીથી આપ મેળવી શકશો તો પછી આપણા લક્ષ્ય થતા શી માર્ગ લાગનારી છે? આપના ચરણમા મને અર્પણ કરના મારા પિતાને પ્રાર્થણા વખતે આનંદ જ લાગશે.’

પુનિ—‘દક્ષમિત્રા, એ વાત બનનાની જ હોલ તો મારી ધન્ય પ્રમાણે કરવામા મો પાડુ આનંદ જ લાગત પછી મને દુઃખ લાગે છે કે માગ માતૃ શ્રીની આપણા લક્ષ્ય માટે સમિતિ મળશે તો તે નાગ ચાગિયના માધુષને લીધે જ મળશે. મમલુતિની ચોર વાત દહીશ તેથી નિશ્ચયની નથી.’

દક્ષ—‘તો પછી મને લાગે છે કે આપ એમ કરો. પત્ની તરીકે નહીં તો મને આપ નારી તરીકે લઈ જાઓ. હું નારી તરીકે તેમના ચરણની એવા દ્રીશ તે કરતા જો માગ સંહારાએ તેમની મજા ગપાદન થઈ અને મને પોતાની પૌત્રવધુ કરાવે તે કષ્ટ ન થાય તો પછી આપણું લગ્ન મની આપને નહીં તો હું માગ પિતાને ઘેર પાછી આવીશ.’

પુનિ—‘તેમા નારી મર્યાદા શી ગીતે રહેશે? ધાર કે પાછા આપનાનો પ્રસંગ તારા હિપર આ પો તો પછી બીજે કોઈ રાજપુત પછી તને કેમ વરસે? નણી, પત્ની તરીકે નહીં તો દારી તરીકે તને મારી માથે નહીં જરામા તારા પિતા પછી કેમ સનતિ આપશે? અને હું પછી આની દેખીની અપમાનગરક માગત કંઈ ગો? તેમની આગળ કાદુ.’

દક્ષ—‘આપને તે જ્ઞાત છતાંની જરૂર નથી. હું તેની બચતમાં કંઈ છું.’

પુનિ—‘અને તેમણે મમતિ ન આપી તો?’

દક્ષ—‘નહીં આપે તો ભૂતની વ્યાપ્તિ અવિચલિત રહેશે.’

પુનિ—‘તેમ હોય તો મારા તરફની હુકમ નથી. પછી મારી એક વાત નોતમા સમજી રહે એ કે તારાસિવાય હવે પછી હું કોણ ગંભીર નથી.’

ગીતગોવિંદ ૨, ૧-૮-૧, એનં એમ ત્રિપાઠી એન્ડ કંપની, મુંબઈ

દેખો—ઉપાવ સઝયોએ તે કરી તો બેઠજો

એટલું બોલીને અને પુનિમાનો નમસ્કાર કરીને અમિતો ત્યાંથી ચાલી નિકળી

૬.

દારીત અને પદમો દક્ષમિત્રાનું કહેતું ચાતપણે સાબળી લીધું તેણે મૂલ્યવેતી બાગત તેમને અપમાનકારક લાગી તો પણ દક્ષમિત્રાનો આ બાગતમાં દુઃસમ્પ અને પ્રનિમાન તા ફોનો અગાધ પ્રેમ ફોછને તેમણે તેમાં કાષ્ઠ દરકત લીધી નહીં

પુનિમાનનો વગર રાત છુટકારો થઈ તે દક્ષમિત્રાને નછને પોતાને દેવ ગયા પોતાનાર વચનો એકનો એક આધાર સુખરૂપ પાડે આ યો તે બેઠને ગનગ્રી ગાંતમી મન પિશુગુ પુનિમાનનો દક્ષમિત્રા ઉપર કેટલો ગાં પ્રેમ છે આ તે ઉત્પન્ન થયા કારણ થ છે તે ગાંતમીના પધાનમાં આવના રહ્યો વખત વાળ્યો નહીં દક્ષમિત્રાએ જ પરિત્રિયતિને તીરે અને જે ઉદ્દેશથી ગાંતમી મહારાણીની સેવામાં પોતાની જાનને અજલ કરી હતી તે પધાનમાં આવ્યા પછી ગાંતમીનું પણ મન પ્રમત થયું અને દક્ષમિત્રા એવું કયા છે એટલો જ કારણ ઉપરથી તેના ઉપર મનમાં શુરસો ગમવા લેટતી નિ રતા તેનામાં થઈ શકી નહીં દક્ષમિત્રાએ પોતાની વાસાસુ મન એટલું પ્રસન્ન કરી દીધું ગાંતમીએ તેનું પુનિમાન સાથે બંધ કરનામ્મ મોગ આનંદથી સમતિ આપી

બુલબુલનું ગુલિસ્તા.

લેખક — શ કુસુમાકર.

અન

૧.

તુજ પ્રાનિગાન મારી ! મુન્યોકમા મનાયે
સગિના અમીની બહોળી તુજ માટ રી રેનાય !
ત્હારે નાટ રમતા સૌન્નદમી બ્યોલિ
મહિમામિનારે માડી ! કેવી રહી તુ મોની !

સનિતા પ્રતિનિ મા ! દસનો મધુ ઉગી, તુજ વેળી દિમગિરિ મિરજે રમે તુ સુધી !

૨.

ભીંગ મનોહરી મા ! અણા નિપુત નહતા
જ્હારી પ્રસાંના મા ! ચિનદેસ અવસ્તામા,
સાગી જ્હા નિમિરે જ્યારે હતી જ્વાહ
બ્યોલિ મુસરકૃતિને ત્યારે હતી સુદાળી •
આપો પ્રકાશ ક્રીસે ઉગ્યો નહતો જ્યારે
બ્યોલિયા અગદળની માડી ! હતી તુ પાર

પ્રશુદ બુદ હરે આદિ જી ના મુબ્યોનિ, શીરામકૃષ્ણપારે માગી ! રહીતી મોલી

૩.

દેવસલ નીર્મલ દેવે કષ્ટ ઉમા

આરૂ મોગ અરોએ રમરોએ કષ્ટ મુકા !

નરાડી ચિત્રમ જાનું ને ને નમ્મા પ્રસિદ્ધ પથરી એક ગાંતમી આ મનુષ્ય

હાંની, મહોટી, જાહેર કે ખાનગી લાયબ્રેરીનાં

પુસ્તકોના ઉત્તમ સંગ્રહ.

૧.

૨૨. ગોવર્દનરામ ત્રિપાઠી.—

૨૩ જાનલાલ દુરિલાલ પંડ્યા —

	૩ આ		૩ આ
સમ્પત્તી-૧૦ ૧ થી ૪	૧૨-૮	કાદમ્બરી (સચિત્ર) આટલિ પાચમી	૩-૦
દીવાલતી જીવનકથા	૦-૧૨	એવ અપૂર્ણ લગ્ન (ખીજી આવૃત્તિ ૮ પાંચ છે)	૦-૦
દશગમનો અક્ષરેહ	૧-૪	ક્રિસ્ટિયુ અનુક લુ ભાગ પહેનો	૦-૮
સ્નેહમુદ્રા (કાવ્ય)	૧-૦	સચિત્ર મુદ્રામળના પત્તા	૦-૮
Marriage Forms under		મનો જન્મનાં તરિ	૦-૧૨
Ancient Hindu Law	૦-૧૨	વિશુદ્ધમ્નેહ	૦-૮
Classical Poets of Guja-		હાસ્યજનક વાર્તાનાપ	૦-૬
rat (1916 Edn)-	૦-૬	ગ. ગણપતરામ અનુપરામ પ્રવાહી -	
પ્રો. કાન્તિલાલ પંડ્યા —		જાતમહેનત (સે ફેરેપતુ ગુજરાતી	
૨૩ ગોવર્દનરામ અનુ જીવનચરિત્ર	૧-૦	ભાવાન્ત)	૩-૦
૨૪. પ્રો. મણિલાલ નમુસાર —		દરિઆપરના ફેરોની વાતો	૨-૦
ભાગવિનાસ	૧-૪	ગ. હિમતલાલ અબ્જાનિઆ —	
સંવાદસિદ્ધ	૨-૪	કવિના પ્રવેશ	૧-૦
ચારિત્ર	૧-૪	કાવ્યમાનુસ	૧-૮
સુદેવન ગદ્યરસિ	૫-૦	મધુમિન્દુ	૦-૬
૨૫. મણિલાલ આગમ ભક્ત —		કિન્દરગાદન સમન્તી ૭ વેળો	૩-૬
મળીની રાણી (માન મુ ૭ ચિત્રો સાથે)	૨-૦	૨૬. સમુદ્ધાર્જિતેશ્વર કારભારી —	
સુર પહેન	૦-૧૨	અગ્રેશ-૧૭૨ની પોષ્ટ ડીવેરી	૧-૧૨
ગુજરાતની જુની વાર્તાઓ (ચિત્રો સાથે)	૨-૦	ગુજરાતી-અગ્રેશ	૧-૧૨
પ્રવુરામ આંહાજી અમેય મગધથી		૨૭. અગ્રેશ ગુજરાતી ડીવેરી	૦-૧૨
(નવી આવૃત્તિ ૭ ચિત્રો સાથે)	૨-૦	ટાકુત મગધના (બે ભાગમાં)	૫-૦
રતિમુન્દરી	૧-૮	૨૮. બોગીન્ડના દીવેદીઆ. —	
પ્રતિવ્રતા સતિએ (૨૪ ચિત્રો સાથે)	૩-૦	આસીન્ટ કહેમટર (મગતી નમી)	
પ્રતિમા નાટક	૧-૦	નવગી બાન્ધ	૦-૪
ગુજરાતી, ગુજરાતી ગદ્યગી	૧-૪	કલિન્ટ દોસ્તોવની વાતો	૦-૪
		ઉપાકાન્ત [સચિત્ર, ખીજી આવૃત્તિ	૩-૦
		મોદિની	૧-૦
		સોલીમીટર	૦-૧૨

એન. એન. ત્રિપાઠી એન્ડ કંપની, બુકબેન્ડર્સ એન્ડ પબ્લીશર્સ,

પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ, મુંબઈ, નં. ૨.

૧૫ આપના ઓર્ડરમાં સમાવેશથી મેંધ લેશો

હનતાન.

હનતાન—ઉલટીને તરત જ બનકે છે.

હનતાન—પાચનશક્તિ માટે અત્યંત સારું છે.

હનતાન—રાત્રિ માટે એટલા જેવી એક પણ

ચીજ નથી.

આખો વખત એ એમાં ફરનારાઓએ હનતાનનો તરત જ ઉપ
યોગ કરવો.

દરિયાની મુસાફરી ફરનારા જેવેક માણસો ત દુરસ્તી માટે
હનતાન પાસે રાખે છે.

હનતાન—ગાંધારીઓ અને બાપજી-કન્યાઓ પેતાના કંઠે માટે
હનતાનનો જ પ્રયોગ કરે છે.

હનતાનની એક બે ગોળીઓ પાનમાં પાનનો અજબ
સ્વાદ આવે છે. ને એકાદથી દુર્ગંધ દૂર કરવા માટે હનતાન વાપરવાની
ખાસ બનામણ કરવામાં આવે છે.

હનતાનનું એક પેકીટ આજે જ ખરીદા.

એક પેકીટ ગોળી ફરતી ૩૫૫ સાથે ૨ રૂ

અથવા પેકીટ ૫૦૦ની ૩૫૫ સાથે ૦-૪-૦

નાણા પેકીટ ૧૦-૧-૦

સોલ એજન્ટસ—હનતાન એજન્સી,

(૭ આર ચોવડા)

લુભામમજી, મુબઈ.

દરેક જાણકારને પેકીટમાં હનતાન વેચે છે.

સો વરસનું પુરાણું ખાતું

જુનારો ગોપાલદાસ બગડીવાલા

અને

મીઠાડવાલા

મુખાઈ

મોઘા મરાણા અને રૂઝ ધીની ઉત્તમ મીઠાઈઓ માટે
એક ફેરો મારવાની બલામણ કરવામા આવેછે.

બામની બરરી

પીરતાની બરરી

માવાના પેા

નાવાના મુવરા

કોપરા પાક

માનુંદી

શીખંડ

મગન વગેરે

ધણી જ્ઞાનની

સુતરફેની

હલવા

વેનીયા ચનાન

ઓરેજ વીગેર

મુકા હલવા

દરેક જાનના

અધરણીના લાક

મુદીના લાક

જલેબી મેસુર

સુરતી મીઠાઈશો—મગજ ધારી

ટેલીગ્રાફિક એસ, "Burfee Shop"

સી. પી. ટેન્ક ટેલીફોન નં ૧૧૦૭.

[બહારખર્ચ માટે આ પાનું આપવાનું છે]

[બહારખર્ચ માટે ઉત્સાહી ને અનુભવી કેનવાસરોં જોઈએ છીએ.]

એક અવાજે વખણાયલાં પુસ્તકો !!

જરૂર જ વાંચો

ગુજરાતી પુસ્તકાલયોમાં સંગ્રહવા યોગ્ય પુસ્તકો:

કપાડીની પાછી બાઈ-ડીંગમાં

લેખકોની બીજી સાથે

૧. ગુલામગિરીનો ગજબ સચિત્ર વાર્તા અ. સૌ વિમળા સેતમનાથ

કૃત

૧ ૨-૦

૨. લલિતનાં કાવ્યો ૨ા લલિતનાં કાવ્યોના સંગ્રહ

૧ ૧-૦

૩. મારી વીરા વાર્તાઓ સચિત્ર વાર્તા સંગ્રહ ૨ા કેશવપ્રસાદ

જી દેસાઈ, બી એ, એલએન બી કૃત

૧ ૨-૦

૪. સાક્ષરજીવન સ્વ ગોવર્ધનરામ ત્રિપાઠી કૃત

૧ ૨-૦

૫. ઉપાકાન્ત સચિત્ર વાર્તા સ્વ ભોગીન્દ્રરાવ દીવેડિયા બી એ કૃત

૧ ૨-૦

૬. કમલાનાં પત્રો ૨ા શિવનાથ ઉત્તમરામ યાગિક કૃત

૧ ૨-૦

૭. અરવિન્દ યોધનું તત્ત્વજ્ઞાન ૨ા ગોવીન્દાન બેઠાલાલ મહેતા કૃત

૧ ૨-૮

૮. હું, સરલા ને મિત્રમણ્ડલ ૨ા ધનસુખલાલ કૃ મહેતા કૃત

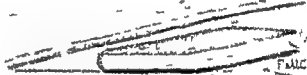
૧ ૨-૦

નોંધ સમાલોચકના જે ગ્રાહકોએ ૧૯૨૧ ને ૧૯૨૨ નાં લંચાજમ
જુર્યો હશે તેમને આ બીજી સેટ રૂ. ૧૪ ની કિંમતે આપનામાં
આવશે. થોડોજ તથા વી. પી. પૂર્વ વધારેવું.

લખો — રમણીયરામ ગોવર્ધનરામ ત્રિપાઠી,

મારારજી ગિદ્દીંગ નં. ૨, ગિરગામ, મુંબઈ.

સમાચાર

પાન ૧૧

મુખ્ય લેખો.

હિંદીનિગમી.

રેલવેઓના વહીવટ

પરમાથનુ રહસ્ય.

રોડવ્યંથનુ આત્મનિવેદન.

મુન્દરીના ચરણકમળ પૂર્તી

ઉપગત,

રા લલિતન 'અમતસાગરે રા મુરારીનુ કવચનુ નિવેદન
પીત 'વનનજી' અને રા મોકુનદાસજીપુત્રા,
રુવિગેરે તાં કાઓ પ્રાસંગિક રિયાત વિગેરે

નોંધ

ગ. અગ્રાવાલ જીવાણીનામ જોની, બી એ
ગ. રેન્દ્રગાંધી નર્મદાગકર પદ્મા, શ્રી એ, એન.એન. બી
પ્રમશ

રા. રમણીયરામ ગોવર્ધનગમ ત્રિપાડી

લેખકો

ચ. ૧૭૭૭ પન્ના
બ. ૧૭૭૭ પન્ના
આનુગમ્ય યાનિ
મનુના યાનિ
બ. ૧૭૭૭
પ્રમાણકર
ગો. ૧૭૭૭ રામનુગ
વ. ૧૭૭૭ પ્રના
મગરી નાનજી
રિગેરે

તીજેરીવાળાઓની નવી રીતની હરીફાઈ.

સમગ્ર પહેલા ઝોડરૂયાથી કાગળ જેવા પાતળા પતરાની તીજેરીઓ અને આનની હતી અને પ્રભને માનની કંઈ નહીં હોવાથી મિત્ર સંખ્યામાં વેચાતી પણ જની હાનમાં તે તીજેરીઓ નહીં આવતી હોવાથી તેની જગ્યા તેની જ મનાવટની અમેરીકન અને બીજી તીજેરીઓએ લીધી છે એ તીજેરીઓ વેચનારા એવું હોય છે કે ગોડરેજની તીજેરીઓ ગમે એવી મારી દોષ પણ અમેરીકન અને બીજા દેશમાં બનતી તીજેરીઓને કરી પુગી વડે નહીં એઓ ખીલું એમ પણ કહે તે અમારી તીજેરીની બનામજી અમારો કોન્સન કરે કે કોન્સનનું મુખ્ય નામ પોતાના દેવના માનના અપ વધારવાનું હોય છે એટલે તે બનામજી કરૂં તેથી કાઈ એવું કંઈ નહીં કે માત્ર ભરોમાનાયક જ હોય

કોન્સનની બનામજીનાગી એવી એક ન્દાની તીજેરી એવી કીમત આપી ગોડરેજને ખરીદી છે અને પ્રખ્યાત પાંચ મીનીટમાં તોડી છે અને જેઓને ખાનરી કરવી પાંચ તેઓને બતાવના કરખાને રાખી છે આગમાંથી અને આમથોટનું નુર, જગાત, ગોડરેજ બા. અને એજટ તેમ જ છુટક વેચનારનો નરો એસાએવા અનેક ખરચ આપાન થતી તીજેરીઓ ઉપર પડે એટલે પગેથી તીજેરીઓ દબકી બનાવટની હોય તો જ નહીંની સારી તીજેરીઓ સાથે હરીફાઈ કરી શકે એ સમજવું મુશ્કેલ નથી ગોડરેજ પાંચ મીનીટમાં જે તીજેરી તોગી તેની બનાવટ કરી છે તે જોમરા ગોડરેજને ખરીદી પગી એ ઉપરથી વાચનારે ખાનમાં વેચે એક એક કે તીજેરી નવની છે યા મજબુત તેની કિંમત બેસાથી નિ પછી સમજ પડી શકે નહીં તૈયાર થઈ રહેવા પછી પાંચ મીનીટમાં તોડી શકાય તે તીજેરી નેમ જ તો તા પાંચ મીનીટ લાગે તેની એકસૂરખી જ દેખાય

ગોડરેજનું કારખાનું—

જેસ કંપની પાસે, પરેલ, મુંબાઈ.

તમારે ત્યાં શુભ પ્રસંગો પર

દી-પારદી—

નાચ-પાગડી—

એટ-હોમ—

ધવનીંગ એન્ટરટેનમેન્ટ—

ઈન્ડિયા ટી મેળાવડાઓમાં—

રીફ્રેશમેન્ટસ માટેની ગોઠવણ કરવાનું અમને સોંપો—
કાંકડું કામ—

વાજળી દામથી—

ટુક વખતમાં—

અને તમને ૧૦૧ ટકા સંતોષ મળે તેટલું કરી આપીશું—

એસ્ટીમેન્ટસ મળાવો—

ભાવ તાલ જરૂર પડ્યાવો—

ગોવિંદજી વસનજી

મુખ્ય ઓફીસ—ચીંગમઝાર.

ગ્રામ નં. ૧—કાંકેરકોટ.

ગ્રામ નં. ૨—આદરેલ.

મુખાફ.

ટેલીગ્રામ ૧૫૫૬,

ટેલીગ્રામ—

"Sweetmart"

Feb. 19

પંકાચંદા, પુરાણા અને પ્રજાપ્રિય મળીને

પોલીશની શરૂઆત કરનાર

અને આ ધ્યાને એક ફેગનેબલ ધ્યાની સપારીપર લાવનાર

અવેરી કાનજી માલજી

આ નામ કોણુ નથી જાણતું ?

પહેલા પાચોનીયર

હજી પણ કંઈ નવી કૃતિઓ,

નવા માટ, નવા રાગુગાર અને નવા અનકારો,

તૈયાર કર્યા જ બાધ છે !

કુમો પવાગી તપ્તી કરી નેરો વો

જરૂર જ મોહરો !

પરિણામે અમને ખગલ્યા વિના

છુટકો જ નથી !

પછી જાણે આવો કે કાલે !

અબદુલ રહેમાન સ્ટ્રીટ, મુંબઈ

ટેલીફોન નં. ૭૮૨

ભીખા કલ્યાણજીની કુંઠની અમૃત તુલ્ય દવાઓ.

સહન મિશ્રિત.

કોલેરા વિપુલીકા માટે.

કોલેરા અપચો નાટલુ અવિચાર વિરોધ
અથવા રોગોને દૂર વખતમાં આનિર્વૃત્તિ
નાશુક કરનારો આ જોગમનાણ દવાય
છે જેનાથી સોડો અમૃત છદની
બની છે.

ફિમત ખાદલી એકના આના દરા

બકાલો એન્ટીમેટ

ખાસ દરોજ માટે.

અમે તેવી દવાની માગી કે લાલ દરાજ
અથવા ખુલ્લી આ મદમ બેચી નમુ
વખત લાડવાથી જડ મુખથી નાનદ
ચાલે અને ચામી જરા ગણુ બની
નથી કે ખસમ વાસ આતની નથી.

ફિમત ખાદલી એકના આના ચાર

તાવનું અકસીર મિશ્રિત.

આ મિશ્રિત ગળીયા, બાલકીયા મેરેરીડવ અને ખસાળ તુમા કામી નીળના સવ દત્ત
જેની વાવ ઉપર રાખવામાં અમરબદે છે કામી કે તે નમામ વળતા તાવના જ તુમોને નાશુક
કરવામાં છે.
તેજી હીવસના મિતિરો વાવ નાશુક
અસાદિ આને કે તેમ આ દવાની
માત્ર ખુબી છે.

ફિમત ખાદલી એકના આના ખાર

ગાંડીવ એન્ટી-ડમેટીક ખામ.

જેક મહાન વિદ્યાન રોગની જેલ કમ થી બચાવેલા આ મદમ ચાવણી માથાનો તેમજ
સાધીવા સરમો કુખાચક રોગ કુ વખતમાં નાશુક થાય છે. વળી દાણાગુ રતી જલુ
સોને ચગ આરોગી શરીરમાંથી પદ્મ ભાગેલા કુખાવો કોષપદ્મ ભાગલુ અકકુઈ જલુ
સીમોના પદ્મ તથા કમર કોષપદ્મ જલુ, મળીથી મેકાલુ ભાગ રતી જલો વિરોધ સરો રોગોને
નાશ કરનારા આ જોગમનાણ દવાયની અક ખાદલી દરેક કુખોમાં અવશ્ય રાખવી જોઈએ.
ફિમત ખાદલી એકના આના આઠ

આ તમા મહેરવાન માટેના ખામ બાકીને અન આપી-

એમાંએ હાવમા રીમર્ષ નાન આતુ ખોડુ છે

જેમાં અનુમતી મામતોને નાશ દરેક બળતા પ્રિતીપાત મુખજ દરે બનાવી અપરામાં આપડ
કે વખત છા પાગ ખાની મો

ભીખા કલ્યાણજીની કુંઠ દવાવાળા,

ગણેસવાગીર નાથે, બહારકોટ, મુંબઈ, ન ૨.

સહકાર

સાથી છ ઈગી, સરીલુ સુખ, સરીરના દરેક અવયવની પૂરતી તામન, કમેલ દર્શી
એ તેની સારી પાચનશક્તિ, એ સઘળાનો સહકાર ચાતુ રાખવા/માટે તમે-જામ્યારી
અમૃતતુલ્ય

આતંક નિગ્રહ ગોળીઓ,

પાપરો એ ગોળીઓ તમારા સરીરની નબળાઈનાં તમામ કારણોને દૂર કરી તમેને
તદુરરત, બળવાન અને દિગ્મતવાન બાવવાની અજબ શક્તિ ધરાવે છે તમારા
સારીરિક અને માનસિક દુશ્મની સાથે અમહુકાર કરીને એ તમારે દુનૈહમઈ થતુ હોય
તો તેને માટે આ આતંકનિગ્રહ ગોળીઓ એક નમત્કારિક મનમાળા છે વધારે
વિગત જાણવાને આહ્વાનિરૂદ્ધ થ ગાવો

દિગ્મત-ગોળી ૩૨ ની ૩થી ૧ નેડશિયો ૧ એક.

પ્રાચ ઓરીમ
કાનખાતેવીરો-સુખઈ

વંદ્યમાસરી મહિરાતર ગોર્વિદ્ય
ગામનગર, કાઠિયાવાડ.

નડિઆદ, (ગુજરાત), હિન્દુ અનાથાશ્રમ.

ગાંધીપતિનાના નિરાધાર,
અન્નપાણીથી ભૂખેતરસે રીખાતાં,
વસવિના નાગાં તરફડતાં,
બિચારાં દુ ખી બાળકોને
શાન્તિ અને આરામનું સ્થાન છે
અન્ન, વસ્ત્ર, વિદ્યા અને ઉપલવિકાલ
સાધનો પુરા પાડવામાં આવે છે તમને
જરીઓ ! તહમાત દાનની રુચિ
સરથ તરફ રેજો !

દયાધર્મકો મુલ્ય હય !

૪ આપના ઓડિયો સમાવેશની નામ લેવા

પાકા રંગના-કેન્સી છાયલો !

અમારે ત્યાં દરેક જાતનું રંગમી

તથા સુશગલિ ઝાપનાનું અને

રંગવાડું કામ વણી

જ સતોપકારક ગીતે

હી આપવામા

આવ છે.

છા
ય
લો

છા
ય
લો.

શાં કુલસાય કોશીસાય,

કાલખાદેવી

રોડ મુખાધ

છે વામા ડેની

ફેલનની મુદર ગિઝાન

મારે આજ વર્ગાથી અનાર

નામ મહસર છે

એક વખત જરૂર જોઈ

જગોશ.

કેશવજન—પહેલા પ્રકારનું મગજ મારેનું તેન છે

કેશવજન—મગજના સાંતત્યુઓને પુષ્ટિ આપે છે

કેશવજન—વાળને ખરી પકના અદકાવે છે ને વાળને જમા
બધુ ઉગાડે છે

કેશવજન—આખો વિસ મગજ મારી હગનારાઓને ખાસ
સાન્તિ આપે છે

કેશવજન—મુસ્તાધ તથા માણડં માટે સારી રીતે વપરાય
છે કિમત એક રીંગીનો રૂ ૧, પેસ્ટેજ છુટુ

અમેહમિન્દુ શું છે ?

અમેહમિન્દુ—જીવાતીવતની બોલથી થરે ૧૧ રોગો મટાડ જે

અમેહમિન્દુ—આદી રિંગે લખર મેગોરિ ૧૭ અદન ગીતે ફાયદો આપે છે

અમેહમિન્દુ—આ દોના નાતથી થોડા જ વખતમા મુન્તિ અપાવે છે તાન,
અતમિન અમ રિંગેરે સારી ગીતે દૂર કરે છે

અમેહમિન્દુ—આ દોની પોડાના દરેક જણે નાપરવુ
દરેક માણીનો ૩ રીંગો દે, પેકિંગ નગેરેના આના નવ છુટા

કવિરાજ નોગેન્દ્રનાથ દાન, મનમોહન ટીપોઆ દો ૩૨, ન

Fig 18

૧૮/૧ અને ૧૬ લોઅર ચિનપુર રોડ,

પલકતા

૨૦ વરસની જુની દુકાન,
હીરા તથા અવેરાતના વેપારીઓ

સુરજમલ લક્ષુભાઈની કું.

હમારે ત્યાં કોઈપણ જાતના મોરી તથા નાની ચાકડના
હીરાઓ તથા મોટી માથુક પાના વિગેરે અંગત છુટક
તથા કથામથ મળશે

દાસની ચાકુ ફેગનનુ કોઈપણ જાતનુ અવેરાત તથા સોના
ચાકીના દાગીનાઓ તૈયાર તેમ જ આગડથી જનાની
આપવામા આવશે

હમે માલની આકળી કરી આપીશુ તેમ જ અના
દાગીનાને રીપેર કરી આપીશુ

૬૦-૨૦૫-૨૨૭ કાલબાદેવી રોડ, પોસ્ટ ઓફીસની
સામે. મુંબઈ.

ટેલિફોન નં ૨૨૩૬

ટેલીગ્રાફ, એડ્રેસ, Calmness, Bombay

અગ્રસીરે દના

શરદી મટાનનાર,
ભૂખ લખાનનાર,
દસ્ત આદ વાનનાર,
કોથ લાવનાર,
તાકત આપનાર,
તાઝગી બુક્ષનાર,

હાલુતદા પીપુ

૬ છન સાથે વાપરી જૂઓ

અવનપ્રાપ્તિદેહ

અવન

મતય એના રેખીયા અલી.

પ્રકાર જોરા

રેખી નીરંગી
નનળાં મનળા,
નાના મોડા,
મી પુરુષ,
સૌને માર,

છનવધે દના

૭ કાશાસન સાથે વાપરી જૂઓ

અડુ કાશાસન નક્કે, લિમિટકુ

એવીન્સન સેક, મુખર્ષ ૧૩.

—કાશન—

જાળી મંહાજનનડી, કાવમારવી.

મસિક આયુર્વેદિક દવાઓનું
આસ લીટ મ માવો

જુના અને જાણીતા ઝવેરીઓ

રામજી લગવાન એન્ડ પ્રધર્સ.

૨૦૯, નેપ ગેમણ સ્ટ્રીટ, મુંબઈ.

પોસ્ટ બિરનામું "Muffchain-Bombay" ટેન્ડર નં ૧૭૪

સમાલોચકની જાહેરખબરના ભાવ

જોકે વખત માટે એક આપુ પાલુ, ૧ ૧૫ આફુ પાલુ ૨ ૮ ૫૫ પાલુ ૩ ૬

—આ ભાવ બાર મામની બાધી મુકતને ૭ માટે છે એજા વખત માટે કે ખામુ નેમ્બા
પ્રેટ આપુ ભાવ ઉપર પચીસ ટકા વધારે લેનામા આવશે.

—કવર ઓવરના ખાસ ભાવ માટે રૂબરૂ મળવુ યા તે લખીને પુલવવુ.

—આ ભાવ છે નામાં છે ના ૩ તેમાં છટકા થઈ સફશે નહીં વધતી જતી મોધનારૂનિ
ધિ આ ભાવ ગમે તે વખતે ફરી સફશે વધુ માટે લખો યા રૂબરૂ મળે

રમણીધરામ જાવર્ધનરામ ત્રિપાઠી, પ્રકાશક

સમ લોચક બોર્ડિસ, મોરાનજી બોડુળદાસ આન, નંબર ૨/૩૬, સેન્ટ્રલ માર્કેટ, ગિરગામ, મુંબઈ.

આધળા રૂબતા થાય છે—કેટ્ટેકેટોડાઈનથી

આખના સોલીઆ પાંડકાપ વધાર માટે છે

હવે આ તાજી થયુ છે આખના સોલીઆ પાંડકાપ વધાર ખાલીથી મળી રાખે છે લાંબા
સરનાસ સરનાઓની ગામ સુધરે છે એમ નથી, પૂર્વ કેટ્ટેકેટોડાઈનથી કોઈપણ ફરીને નિગાથા
જ પડતુ નથી, એમ અનુભવથી મિત્ર થયુ છે કીડ ૩ ૫, મોરેલ ૬ આના વધુ

આખા હાઈ/સ્તાનમા વખલાયતો ખાલ લાળા કરવાનો

પંકકા કલપ

આ કલપ મુજબ તમા હાલી સહે વાગે વગરતા તે થાય જ મોનીટમા મુલર લાગે થઈ જશે
કે લેની બસ ૧૨ માં કોઈ પમુ કલપ નથી આ કલપ વાપરવામાં મહેરી છે સોલમમાં મળે
કે, જુલામા આગીર છે ૨મા પકા છે અને કીવતમા સરસો છે કીમ્ ૩ ૫, કપાવ ખરેખર ૧૬

Messrs Navaratna & Sons, Kumbhdevi Road BOMBAY

આપના ઓફિસ સમાલોચકની માફ લેશે.

એમભક્તિ ત્રયમાળાનું પ્રથમ પુસ્તક

આજે જ મગાવો ! ચિત્રદર્શનો. આજે જ મગાવો !

સુજનોના લોકપ્રિય સરિત્ર ન્હાનાવાન હ ફવિક્ત આ નવુ પુસ્તક તથા જે

૨૦

૬ મોસક બેઠા કવિ ગાનન્દનાથના એક અત્યુત્તમ પુસ્તકનો અનુનાદ.
(શરિઆલુની ઉદનામા છે'ની ૭મી સાથે)

વિશ્વભારતી.

અનુનાદક — શ હીનવાલ હુજીવનદાસ ગાધાના, બા એ
કિ મત કપીઓ એક, પોસ્ટેજ છુદ્ડ
૩.

લોકપ્રિય સરલવાર્તાવલિ

ત્રીજુ પુષ્પ.

સૌભાગ્ય દેવ.

દોઢ આનાનો રૂએ મોકની મગાવો
૪.

લોકપ્રિય સરલવાર્તાવલિ

ચોથુ પુષ્પ.

અમંડ યુગલ

થોડા દિનસરૂ બહાન પડશે.

છુટક નકલ દોઢ આનો, માર પુષ્પનો એક ફપીઓ, પોસ્ટેજ સહિત
વધુ વીગત માટે લખો

મોતીવાલ ગામખદામ ગર્મા,

નં ૧૦, સેન્ટરલ રોડ, બુધ્યાન ૪

મુંબાઈના સુપ્રસિદ્ધ ઝવેરીઓ.

દિનમ કારીગરીના અનેક નમુનાઓનું પ્રદર્શન !

મોહનલાલ એન્ડ કંપની,

દરેક પ્રકારના સોના, ચાંદી અને ઝવે-

રાતના મનપસંદ ઉત્તમ દાગીના

ખનાવનાર ને વેચનાર.

નં ૧૯૭-૨૦૧ શેખ મેમણ સ્ટ્રીટ,

ગણેશવાડીની સામે, મુંબાઈ.

આનંદ અને સ્વતંત્રતા

સોડસના આકર્ષકચુરુ આનંદ ને કમવવાથી માળખે દરેક જાતની
ખીમારીઓથી તેમ જ માતાના અપધ્યથી થના દરેક આપીથી હમેશા દૂર રહે છે તો ચ-

નિરોગી મંતાન.

માતાનો સાચો આનંદ અને ખાનાપીય તથા દુગ્ધાની છૂટ ને સ્વતંત્રતાનો
સાચો દહાનો નથી ? કિંમત દર શીવાનો ? પુટખાન તથા પી ખર્ચ છુટ

મરછર, માકડ, તથા ચાંચડના જુલમ અસહ્ય હોય
તો,

જોમાં એન્ડી મોરુવીટા ઓલિ વાપરી તેના વાસથી મુક્ત થાઓ

દરેક થોડા દીપા રાત્રે બદલ ઉપર એળી સર્કરહેનાથી ઉપની જન્મુઓ પાસે
ફરકી ગજતા નથી મેરુરીઆ તેમ જ ખીખ અહેગી તાનથી બચવાનો ચોક્કસ

અને ખાતરીપૂર્વક ધનાજ છે કિંમત ને શીની રા પુ પોન્ટેન છુટ

એનન્ડસ,

ધી દુપ્પા ઇન્ડોર્સીંગ કંપ,

મળવાતુ ટીકા,

ધી રુક મેડીકલ હોલિ,

તે ને ને ને ને ને ને

સ્વ. ગોવર્ધનરામ માધવરામ ત્રિપાઠીકૃત

નવી આવૃત્તિ તૈયાર છે

સરસ્વતીચંદ્ર

ભાગ ૪ થો.

સરસ્વતીનું મનોરાજ્ય અને પૂર્ણાહુતિ.

[૧૯૨૦.]

મૂલ્ય રૂપીઆ સહાડા પાંચ.

સરસ્વતીચંદ્ર	ભાગ ૧ લો (માતમી આવૃત્તિ) ૩ ગા	} ચારે ભાગની કિંમત મનાખાર રૂપીઆ.
"	ભાગ ૨ લો (ગ્રી આવૃત્તિ) ૩ ગા	
"	ભાગ ૩ લો (ચોથી આવૃત્તિ) ૩ ર	
"	ભાગ ૪ થો (ચોથી આવૃત્તિ) ૩ પા	

મળવાનું કેમણું. ૧. એન કિંમ ત્રિપાઠી એન્ડ સપની, પ્રિન્સેમ સ્ટ્રીટ, મુંબાઈ,

૨. અમલીયગમ ગોવર્ધનરામ ત્રિપાઠી,

ગોરાલે બી. ગેસ, મીરામ, મુંબાઈ નં ૪

૩ અને ત્રી પ્રગિદ્ધ છુટકેયરો

ગ્રાહકોને એ બોલ.

સુમાનોચિત્ત આ અકથી એના ઇલનીસમા વર્ષમા પ્રવેશ કરે છે જમારિ નરિંએ આજે
એના આદમા નામા પ્રવેશ રે છે એ વરો ઇમિયાન એજે, ધર્મો પરામ સમય
નેવો છે, અને એની આધિક સ્થિતિ દિનપ્રતિદિન પ્રગમ થયી જાર છે એના સમામાં
પ્રગમ તરિકે ૨ ધમ વ થયી એો બની રોં તેટનો આર્થિક બારિ આપીને નીમારૂ
છે ન હૂંકે મથે વોં અનુ નવાજમ નવારુ પડયુ ન મ મગી એોજી ઇની પરી એથો
મ્હને રજો આવત થયો હતો ૫ તુ, 'મકુ ડી ઇવજી મા આપી ઇમને પણ એ કરયુ પાડ્યુ-
પરિભારે માસિ ના અમુલ્ય ગ્રાહક તનુએમા નિતા ઉપત થઈ એો ઇટનામને તો નવુ
લનાજમ ભા પડુ પડ્યુ એધી નના નયી એમો ગમારિ રીતે પન ન કરવાતો હુકમ
ક્યો ૩ અમો તે સર ભાગ્યેમાને આ અમુ દુરી માકલીએ છીએ બાર મદિને આ
કપીઆ વધા ના અપના જેટનો ભાગ એ આપી શકે એરી અમ્હો આચ છે હતાં
પુપુ જેમને એવી અમુકળતા ના હોય તે પ્રથમ હ મળના રહાડાનુ અને
ચુછીના છ માસના અઢી કપીઆ માકલી ગ્રાહ- તરિકે ચાડુ રહરો એવી
અમુહને આના છે. હવે નધાજમ વધારનાની જ ના પડે એ અમ્હે દુરિછીએ છીએ
એટને સમેગો બનાતા તેમ ગ્રાહોની મખ્યા રોથી અમ્હે વારે ઉત્સાહથી મમ કરવા
તવાર ધડયુ મમાનોવરમા હવે ચિત્રો આનના નથી ગો એ પ્રિયા અન્હારી પાસે આર્થિક
છે એવી સર્વ પ્રિયદાના મળ નમગી આધિક સ્થિતિ કે ગ્રાહકો તરફથી ક્ષેત્ર ઉત્તેજન
અનેથી સમાલોચક દુરી સચિત થઈ ગાકરો અને એ ગમાને અમ્હારો સન વિચાર
છે ચાડુ વરધા આપણા બાળીતા વિદ્વાન વગ નરના ભાગ અને મિષ્ટ લેો નિયમિત
રીતે લખાતા જારશે અને લેખના રીવિ અને કમ્ય બુધિગ દુરી આપણી દષ્ટિ
પામે રહુ કરનાના પ્રવાસો થશે

આથી અમ્હે આચા ગીએછીએ કે જે ગ્રાહકોએ મમાનોચિત્ત ગમારુ નધ કર્યુ છે
તે મોં દુરી તેને ઉગમન આપી પ્રમ્ણા મથમા ઉ માકલી એજાલ સમાલોચકની મેનાની
વેલ્ય કેદર એજી તીન ગ્રાહકો જેમ જેમ નરના જમે તમ અમ્હે વરારી વધારે
ઉપયોગી હાર કરવા પ્રેમણુ

સમાલોચકની અનિયમિતતા એ હાપખાનાનોમા ભાગર દ્વાના હુકમને આચારી છે
અવનની બધી મોસારતમા આ મોસા ત પણ વરી કે ના એ આપી દર કરના પ્રમાણે
ચાડુ છે એની આપી ગ્રાહકો સદન ઇ નહિ ને એનુ અમ્હે ધ ન નધ
ગ્રાહોની હજારતા ઉપર અમ્હને વિચાર છે

૭, માચ ૧૯૦૨, ૧ }
સમાલોચક, અધિક, મુખાઈ }
રમા પ્રકાશ (૧૯૦૨, ૧)
અમુક

સમીક્ષા

[પ્રસ્તાવ ૨૬ મુ.]

એપ્રિલ, ઈ. સ. ૧૯૨૧

[અંક ૪]

અમૃતસાગરે—

લેખક — રા. લાલન.

ગદ્ય

રૂપો જગનના ઝીનના સાગર-તીરે તો જા
તીર-કાંઠે વસે જુની, ગાયા સ્વજનના આ !
સુંદર રસાશ્રિત રેનના સાગર-તીરે તો ન્હા !
અકથૂર ચિંતન-ગુજને ગાયા સ્વજનના આ !
રસ-પ્રશ્નિમાના ચન્દને સાગર-કિરે તો રહા !
જગનો લીનાના લાનને ગાયા સ્વજનના આ !
હિન્નાસના રસ-પ્રાનના સાગર-કિરે તો ન્હા !
નહાનાં નયન હેરાય ત્યમ ગાયા સ્વજનના આ !
વિહરી વિભે હિન્ન-અમી માગર-પૂરે તો પા !
નિહરના સમાગના ગાયા સ્વજનના આ !

વૈનાખી પ્રશ્નિમા સ ૧૯૨૧,)
આરે ૧૧

પ્રાસંગિક નોંધ.

૧- નેપાલ-૨- સન્દગકર નર્મદાગકર પછા, બી એ, એચએલ બી.

૧.

એક વસ્તુ નિષ્ક્રિયા ક્યૂંકે ઓફ કોનાઈટની મુલાકાત.

નામદાર ક્યૂંકે ઓફ કોનાઈટ આવા અને ગયા એમણે દિવની કરેની મુલાકાતનું નગસાને દન નુ ? તોડે એમસકેડ અને પ્રાનિક ગર્નરો અને હપકન ઉપર ડોળ ચર્ચાવેને એ મુલાકાતને સખત કહેવાનો ડોળ કરે, ઉદગલ પનકાગે અને "સરકારના નાજિરો" બને સત્યને ગોતેરી એ એ, મિટિશ પાનિમેન્ટ બને ક્યૂંકે ઓફ કોનાઈટની સામાજિકસેવાની અગતિતા માટે હિપકાના ઠગવો પસાર કરે, સત્યેપમા, જે યદી દખીન દતી ? દિવની પ્રભાએ અસહકારનો સ્વીકાર કરીને ક્યૂંકે ઓફ કોનાઈટનો સત્કાર કરવામા વસ્તુત ભાગ નથી લીધો તે દખીકતને બને ગમે તેના અનુકૂળ રૂપમાં મૂકનામાં આવે, જે કાળને આપ છે તે ખરી રિયલિટી જોઈ શક્યા હશે અને સમજી શક્યા હશે

નામદાર પ્રિન્સ ઓફ વેલ્થ પોતે "મુધારા"નું વાસ્તુ કરવા આવનાના હતા ગાધી-જીની ગજનાએ લેમના આવનાને મુનતપી રખા યુ કોષ એવો સભન છે, જે કે કારણ ગાજકાર્યમાં પરિચિત આપામા "સિધિલ તબિયત"નું આપવામાં આ યુ હવે પ્રિન્સને રથાને અમદાના મન અને મહાગાડી વિક્ટોરિયાના પુત્ર ક્યૂંકે ઓફ કોનાઈટને મોકલવાનું બ્રિટિશ ગજપુકેશએ ગોઠવ્યું દિવના નોક રાજભક્ષિ માટે સુપ્રસિદ્ધ છે, અને મહામણી વિક્ટોરિયાના રાજ્યની કુટુંબ માટે દિવની પ્રભાએ અનેકવાર વિશિષ્ટ આદર બતાવ્યો છે જે નામદાર ક્યૂંકે ઓફ કોનાઈટ બ્રિટિશ મરીઓના "મહા" તરીકે ન આવ્યા હોત તો તે દિવન પ્રભાએ લેમનો ઉમળકાભર્યો સત્કાર કરી હોત, પરંતુ બ્રિટિશ ગાજપુરોની બાજીની મોકલ તરીકે આવનાર વ્યક્તિનો સત્કાર દિવની પ્રભા કરે તો તે રાજપુરોની સદા ગાજનીની દિવન મરીકાર કરે છે એવો ભમળતક અર્થ થાય, તેથી દિવની પ્રભાને મોકલદિવ દગલ કરવો પડ્યો કે નામદાર ક્યૂંકે ઓફ કોનાઈટની મુલાકાતને અને યનાર સરકારી સભાઓમાં દિવની પ્રભાએ ભાગ ન લેવો મુધારેની ધાગમલાઓ પ્રતી મૂકનામાં બેધ તો ધર્મારિકે બર્જવામા, પરંતુ "હિન્દી પ્રજાના જાજો" રજગરો આવનાર" દખામસાહે ૧ દલદ ના પા એ પ્રમનો ઉત્તર શો મુજગે ?

૨.

એમસકેડ સાહેબ ગયા.

આખરે એપ્રિલની બીજ તારીખે દિવના વામસર્ગે નામદાર નોંડે એમસકેડ દિવનો મનારો છોડીને ગયા જે પહેલે લેમની પેનાના રમસરાય તોડે હાડેને દિવના દ-દિવ નર્મનીને સોલા યુ હવે તે પદ ઉપર આવતા નામદાર નોંડે એમસકેડ દિવની પ્રભાએ અર્થ

પતિવ્રતા સ્ત્રીઓ (સચિવ) ૩ ૨-૨-૨-૨ એન એમ. મિયાની એન્ડ કપની, મુબાઈ

આગી હતી કે તેઓ લૉર્ડ દ્વારાને " પગને પગને ચાલશે " તહેમના એ શબ્દો લેમને પોતાની કાનકીર્તિથી આપકે કરી મતાવ્યા છે કે જીજી જની માગતો દૂર લી, તહેમની વિદાયગીરીના પ્રસંગ પ્રભવતન તેનો ઉત્તર સ્પષ્ટ અને અચૂક નકારમા આપે છે લૉર્ડ ચેમ્સફર્ડની વાતસભ્ય તરીકેની કારકીર્દી માત્ર મનનર નિષ્ફલતા નીનડી છે એટલું જ નહિ, પણ મિલિસા પ્રતિષ્ઠાને કનપિત કરી સામ્રાજ્યને મતીર હાનિકરનામા તે નિમિત્ત થઇ છે જમેઉવારની ન્દાનીમ્હાગી વિગતોમા ઉત્તરના આ સ્થાન નથી, જેઓ તરસાગો ગની શકે છે તહેમને સ્પષ્ટ થશે કે ચેમ્સફર્ડ સાહેબની કાનકીર્દી એટલે સરસીએ ખોટ

- લૉર્ડ ચેમ્સફર્ડની જમે બાલુની મ્હોટામા મ્હોની ગ્કમ જે ગણનામા આવે છે તે " સુધારા " છે પ્રથમ તો " સુધારા "મા લૉર્ડ ચેમ્સફર્ડનો શો હિસ્સો હતો અને મૉન્ટેગ્યુનો શો હતો તે કતિહાસ જ્યારે મનાવે ત્યારે ખરે ખરી-જી, એ " સુધારા " દિન્દની પ્રગતને " અપવાસ અને અસતોષકારક " વાગ્યા છે અને તેમને પરિણામે દિન્દની અશક્તિ ઓગી થઇ નથી કાચિત્ " સુધારા "નું જે મદામન્ય તહેમના પક્ષવાદીઓ આકે છે તે પૂરેપૂરે સ્વીકારીએ તો પશુ રાઉલેટ ઍક્ટ જેના કાગી કાપકા, પળગમા થયેના અમલદારી અત્યાચારો, ખિનાઈતના સખન્ધમા થયેનો ઝરનામને ગેરબ-સાદ એ સર્વે ળી બનેની ઉધાર બાલુની સ ખામણીમા જમે બાલુ કેની ન્દાની ને ઈશ્વી લાગી જાય છે ?

સવ કરતા વધારેમા વધારે મુદ્દાની દષ્ટિ હોય તો તે એ છે કે મિલિસા શુભાશયિતા અને મિલિસા ન્યાયમા જે શ્રદ્ધા દિન્દની પ્રગતને હતી તે શ્રદ્ધાને જે આધાન લૉર્ડ કમ્પેને સક્રિય રાજ્યનીતિથી આપ્યો હતો તે કરતાં જે વધારે વિનાસકારક આધાત લૉર્ડ ચેમ્સફર્ડ આપ્યો છે મિલિસા રાજ્યનીતિમાથી દિન્દની શ્રદ્ધાને ઉઘાડી નાખ્યા કરતાં વધારે મ્હોની હાનિ સામ્રાજ્યને ની હોઇ શકે ?

૩.

લૉર્ડ કેડિંગ દિન્દના નના વાદસર્વોચ્ચ.

લા ચેમ્સફર્ડની અશક્તિએ દિ દનો રાજકીય મામતો એવો તો ગભીર બનાવી દીધા છે કે તહેમના પછી વાદસર્વોચ્ચ તરીકે કોને મોકલના એ મિલિસા પ્રધાનમંડળ માટે મ્હોટામા, મ્હોટો પ્રશ્ન-ચર્ચ/પઓ હતો અનેક મ પનાઓ થતી હતી અને અનેક ઉમેદવારોના નામે સસારાતા હતા આખરે લૉર્ડ રોડિંગને નિયોગ કરનામા આ થો એકદરે તહેમના નિયોગ માટે ઈંગ્લેન્ડ મા તેમ દિન્દમા સતોષ બતાવનામા આ થો છે, અને તહેમની આગમની કારકીર્દીની ઉજ્જવળતા અને ઉપયોગિતા ઉપરથી એવી આશા રાખવામા આવે છે કે દિન્દની મુશ્કેલ પરિસ્થિતિને તેઓ મ્હાની વળવા સમય પિવડશે દિન્દને આશાભવના કડા અનુભવો એમા બધા થયા છે કે એ સાવધના રખે તો તે સ્વાભાવિક જ છે લૉર્ડ ચેમ્સફર્ડની જમે કાંઈ મ્હોટામા મ્હોટી નિષ્ફલતા હોય તે તો એ જ છે કે એમની કારકીર્દીએ દિન્દને એવું તો સમગ્રીજ બનાવી દીધું છે કે લૉર્ડ રોડિંગ નાગમા ચારા " સર્ટિફિકેટ " સહિત આવતા હોના

તા દિ- પૂરેપૂરી રાકાની નદિ તો સાવધાની નગરથી જુએ છે. ગાંડીજીએ લખ્યું છે
અમદકારનારીઓએ વોર્ડ રેજિની મુશ્કેલીઓમાં વધારો ન કરવો જોઈએ, પરંતુ સાવચેતી
ગળવાની જરૂર છે કે તેઓ બહુ કમી વાગે એવી આજ્ઞા રાખવામાં ન આવે "

વોર્ડ રેજિન કમિટીના વોર્ડ ચીફ જસ્ટિસ હતા, મુદ્દના સમયમાં તેમને મિટિંગ એ નથી
નગરિક અમેરિકા મોદનવામાં આપ્યા હતા અને અમેરિકાને મુદ્દમાં ઉતરવા સમજાવવામાં
તેઓ સક્ષમ થયા હતા આ ઉપરાંત તેઓની ન્યાયનિષ્ઠા અને તેઓની રાજ્યનીતિસત્તા ક્રિદ
ચાય છે વધારામાં તેઓ હોશિયાર નાણાંચાંચી લેખાય છે તેમના માનમાં યોજવામાં
આવેલા સમાગ્નો પ્રમુખ તેમજે જણાવ્યું હતું કે "હિન્દો રાજ્યવહીવટ કરવામાં "ન્યાય"
એ તેમનું શ્રવણ ગ્રહેશે " હિન્દુ આપણે તેમજે કરેલાં સાપક્ષમાં "ન્યાય અને 'સમ
તાવ" એ મે રાખે તેમનાં કાર્યશ્રેણી થશે એમ તેમજે કહ્યું છે તેઓએ હિન્દુ પામે ન્યાય
નહી માની છે હિન્દુ તેમને સત્તા આપી શકે છે હિન્દુ વાનિતીથી જોયાં કરે છે જોવાનું
એ કે સાડાં ગેરિંગ અમનદારી નથી અનીત થવા જોઈતી હિન્દુન બનાવી શકે

૪૦

કુ અમદકાર નિષ્ફળ નીવડ્યો કે ?

જેમો એમ કહે છે કે અમદકાર નિષ્ફળ નીવડ્યો છે. તેમનું ધ્યાન નીચેની બાબતો
ઉપર ખસવા જોવું છે

પ્રથમ તો એ માનવ જાતમાં ગળવા જેવી છે કે સરકારે થોડા જ વખત ઉપર પોતાની
એવી ગભરવીની જાહેર કરી હતી કે જ્યાં સુધી અસહકાર અદિસાત્મક ગ્રહેશે અને જ્યાં
સુધી સુનેહનો ભગ નહિ થાય ત્યાં સુધી સરકાર અસહકારના સમન્વયમાં કોઈ આમ પગલા
લેવા હજી નથી હવે, એ તો જાણીતી બીજા છે કે "અસહકાર એ અદિસાત્મક છે"
એમ કહી કહીને ગાંધીજીનો ધારિ બેઠી ગયો હશે અને એમ લખી લખીને કામ વસાઈ ગઈ
હશે નિગેષમાં, હજી સુધી એનું કોઈ બંનેનું સાબાલ્ય કે નાવડુ નથી કે અસહકારે કોઈ ઠેકાણે
એવો નુતેહનો ભગ જોઈ હાય કે જેથી સરકારને "સખ પગલા " પેરાની જાહેર સુને
હતાં સરકારી માટે "જરૂર પડે અને જ્યાં અસહકારમાં "કાંઈ વાત" જોવાની, "શ્રવણ
કુલ જાનાં હય " કાપનારી સરકારની વખતાએ-જાહેરનાં સરકારની પામે એની નસ-
પૂરેથી માની આવતી વચનભગ કે માની ગભરવીનીતિના અંગીકાર કરાવે છે અને અસહકારને
બમ કળાની રેરાને-અરે! એકમ નિર્ભય કરી નાખવાને-અખતાની નીતિનાં મળવાયરજી
મડાગ્યા છે ધન્ય વોર્ડ સિન્ડિકા હિન્દુએની જાણે, ધન્ય ધન્ય એમની ઉચારાઈ જતી દેશભક્તિને કે
જેમના-ગાંધીમિતિના-અનિર્ણય પ્રવાહ રોકવાનો "નધ" જાધવાનું ખાત મુર્ન એઓશીનાં
મુનારક હરે જ નખાવું "સુધારાની શુભ શરૂઆત!" અને આ જ અસહકારની ફતેહ.

બીજા એ "માનવ રમણજી" ગળવાની છે કે બેઠરાડમાં લગાયેલી ઓસ-ધડિયા-
એમ-કમિટીએ જ્યાં જાહેર કર્યો છે કે દેશે એક કરોડ કોમિસ-કમિટીઓનાં સભાસદો,

હું, સરવા અને મિનમડળ ૩ ૨-૦-૦ એનં એમ ત્રિપાઠી એન્ડ કંપની, મુબાઈ,

એક કરોડ તિલક—સ્વર્ગગત્ય-કરના રૂપીયા અને વીમ નાખ ચરખા એટલાની તૈયારી નહતી
 ૦૦મી પહેતાં થી જતી નેહમી “સત્યાગ્રહ—સત્તાહ”માં તથા પત્રી ગજવગ પાયાપર
 પ્રવાગમ્ય થયે અને જતા એ અસહકાર “નિર્દેશ”

આદિનાગમ, ગિગ્ગામ, મુખર્જ, }
 ના ૬-૪ ૧૯૨૧ }

પદીયારણની સંવત્સરીને દિને.

એખા—૨૧ ગોકુળદાસ દ્વાગકાદામ ગાયચુરા.

ઓ ! સાધુ મેનાધર્મના, જમરી ગયો સદુ જનને
 રતે જોગીડાં તુજ એખમાં, ગયુ નતન ગૃજસનને—ઓ ! સાધુ.
 અમૃત તી મીઠી ભાવના, એન ભરી મૂકી ગયો
 ન્દાના ને મ્હોળા મર કાળે, એખ કાંઈ લખી ગયો—ઓ ! સાધુ.
 મુજ અરગ તુજ નેમિની, જૂની જતા સનાય ના !
 મીઠી મીઠી તુજ સ્વ ! ગાનો, કોઈથી વિમગાય ના !—ઓ ! સાધુ.
 આદુ રૂઝા લે કષ્ટકના, ને કષ્ટકને ડવતા કર્યા
 કલો જમાડ્યા ઉંચાંથી, કલકને ઉભા કર્યા—ઓ ! સાધુ.
 તુ મા દના જે હય ત્યા રતે ગમ મલ નેતો કર્યો
 પ્રભુના બધે પ્રસગવવા, તું ગત નિ ! કરતો ર્યો—ઓ ! સાધુ.
 રોનો ને ગાનો નિય તું, સુ મધુ મ્હેના તાગના
 નેની ગયો—જોગે ગયો, નિજ રા ટમન ઉદારવા—ઓ ! સાધુ.
 તુ તુ મિ ઐગર્ક ને, મુનો ગીગી ગીગનાર હે
 મુનો અખાગે આજ આ, પદીયારણ નિ ! સુ, મુન કે—ઓ ! સાધુ.

રેલ્વેઓનો વહીવટ: સરકાર કે કંપની ?

લેખક — મહુલાલ બંધરલાલ યાજ્ઞિક બી એ

રેલ્વેઓની સરખાત યદિ સારથી જ દેશના ગત્યપુરેણે આ પ્રશ્ન વિચારવાની જરૂર પડેલી છે, એક પાસથી રનવન વેપારી કંપનીઓના સાહસને ઉત્તરજન આપી દેશના ઉદ્યોગ કેળવવાની સરકારે બગીકાર કરેલી નીતિ, અને બીજી પાસથી ભારતીય સરકારના માથા ઉપર આ નવી ભેખળગરી ન ઉમેરવાની જરૂર આ બેને પરિણામે એવી એક વ્યવસ્થા ઉભી થઈ રેલ્વેઓની માલીફી તો સરકારની ખરી જ, પણ સરકાર પાસે ટકાને બાજે કંપનીઓને પ્રગતિ તથા અપ્રગતિ જમીનની ગ્રાટ આપે અને બલ્લામાં કંપનીઓ રપ વર્ષને પટે રેલ્વેના બાધકામ અને વહીવટ કરે અને બાળ જતા માણી જેના નફામાંથી સરકારને અમુક ભાગ આપે આ નીતિનું સ્પષ્ટ ફળ શું આવે ? આ પ્રકૃતિએ કંપનીઓ તે સરકાર અને પ્રગતિ વચ્ચે દલાન જેવી ચટ લાગે છે તેના સાગ માફા આ સરકાર તેમ જ ન્યત બનને મળતા થયા

આવી દલાનશય કંપનીઓના વહિવટના તથા પ્રકાર હોઈ શકે એક એ કે કંપનીઓની સ્થાપના વિલાયતમાં થાય અને રહેમના ડિરેક્ટરોનું મંડળ ત્યાં રહે રહેા અનેની રેલ્વેની કાર્યનીતિને પ્રેરે, બીજો એ કે કંપની હિન્દુસ્થાનમાં સ્થપાય અને રહેના ડિરેક્ટરોનું મંડળ હિન્દુસ્થાન રહી રેલ્વેના નીતિમાર્ગ દર્શાવે, અને ત્રીજો તે ઉપરના બન્ને પ્રકારના વહિવટની પદ્ધતિઓના મિશ્રણરૂપ પરંતુ ધારાસભાના સર્વે હિન્દી સભાસદો વળા કાળથી કંપનીના વહિવટને અનિષ્ટ રહેના આભા છે અને સરકાર જ રેલ્વેના વહીવટ હાથમાં લે એનું માગી રહ્યા છે કેટલીક વાર સરકારી અમલદારો પણ સરકારી વહિવટ તરફ પસંદગી દેખાડી રહ્યા છે સરકારી વહિવટની છટતા વાંકે ભોંરેસને એની લાગી હતી કે એમણે એ દિશાના મહામયત્વના કર્મ હતા એમની રેલ્વેનીતિ પાછળના વાઇસરોયોને રૂચી નહિ તે બદલાઈ અને વહિવટ કંપનીઓના હાથમાં રહ્યો ગોખને, વિદ્વાનસ હાકગસી, નિજમ રાવનામાર્ગ, ધર્માશીમ મ્હીમતુ તા એને મહમદઅલી ઝીણા એ સર્વેએ પ્રસન્નો આવતા રેલ્વેના વહિવટ સરકારને હુતક લેવાને ઘણી મુજબૂત હતીનેા પૂર્વેક કહેતા આજ છે છેનટે વડી સરકારે આનિતક સરકારોને કેટલાક પ્રગતિ મુખ્ય થા અને રહેના આવેના ઉત્તરોનો સાર એ આભો, કે મુ બાધ અને મદાસની સરકારી સરકારી વહિવટના પદમાં ઉતરી અને બગાળાત મનનેરે મળ્યામુ કે તે નાનતમાં બ્યાપારીઓનો અભિપ્રાય કંપનીના વહિવટના બાલમાં છે, પણ રહેના પોતાનો અભિપ્રાય સરકારી વહિવટ તરફ છે બાકીની સરકારોએ સરકારી અને કંપનીના મિશ્ર વહિવટની હિમાયત કરી હતી

આમ લોકમત અને કેટલેક અંગે અધિમતી અભિપ્રાય સરકારી વહિવટની તરફ પડ છે તેવું કારણ કંપનીના વહિવટના મ્હોટા દોષોને લીધે લોકોને તથા સરકારને થતા અપમાન અને કુકસાન છે બે રેલ્વેના વહિવટ સરકાર કરે તો તે લોકમતને વમારે અનુકૂળ થાય અનેરોધી લોકહિત જળવાય પા

એટલે રોજ રોજની લોકની જરૂરિયાતો નાખી એમ જ શકે નહિ, અને તોકમાગની પૂરી પામી શકે નહિ. ગરીબ હોય કે તૃતીય, રેલ્વેના પંચેન્જા હોય, કે દેખારી અથવા રેલ્વેના તોકર હોય પગલુ મરે નહિ-તોએને નિયંત્રિઓથી ઉત્તરના મજાવાનો અને રક્ષાશિસ્તીના બે નો મોગ થવાનો મગક નાબ કપનીઓના અધિકારમાં મળે છે. કપનીઓની પ્રગતિ દેખાવાના દેખાથી નજર મંધી નહી ઉપર જ ગમે છે, અને મનન દેખાથી નોકીની દાખાની વિરે દુર્મશ કરી ગમે છે. કપનીના ઉચ્ચ ઉચ્ચ અધિકાર તો આદેશોના જ, ગાડીઓ ના સુખસગવડ તો નેમના જ, માનની સાવનમજની મહેસાર તે પણ રેલ્વેની જ આ ઉપરાંત કપનીના અધિકારમાંથી ઉપન થતો નો દાન પરદેશી દેખારીઓ વર્ગીકરણ કે તેને નહિ-તે સગવડો દેખ તો દિલ્હીનાની તિનેગીમા આવે અને નો દિલ્હી વપરાય નથી કર-વેરોના ભાર નોકીને ઓછો પડે સગવડ દુવે મુધાગને તીરે પ્રગતિમતને અધીન થતી હોય છે, અને જ્યાં આપવાનો દેખાથી ખરચાગ ઓછો બને એવો મજા છે, એટલે અધિકારીઓના પગાર કપની જેટલા ભારે નથી ગમતી, તેમ જ સારામા સાગ અધિ-ગરીઓ શોધવા તથા નીમવાને જેટલું વિશાગ હોય સગવડો મળે છે તેટલું કપનીને ન જ મળે. કપનીઓનું ક્ષેત્ર સકુચિત દેખાથી તહેમને વધારેમાં વધારે નફો મેળવવા માટે તર ધબ, ભારે ગમવા પડે છે, તેથી દિલ્હીનાના ધણા નવા ઉદ્યોગોને દાનિ થા. છે. જો જો કપનીઓ અને દરિશન દેખાને લીરે જ્યાં કાઢ મચા કે કપા નેમના હોય પારંખીશ કપનીને મન ભારે ભાર આપવું પડે છે જે અવચ્ચા નગરના દાખમા દેખ તો ને રોકે શાંતનના આ વિનાશને ખીશ લાઇન ઉપર વધ શકે અને વેળા તેમ જ રમુ ખચારી રા અરનારના દાખમાં જનાં સવ રેલ્વે એ સગવડ ચનાવાન અને દરિશનના ભારે તુ નથા આગ નાગદ થઇ નોકીના ઉપરનો મેળો દલકો પડે.

આ પ્રમાણે સગવડ, કમકસ, મમાન નીકડે, ઉદ્યોગો ઉત્તેજન રંગેરની દિની પ્રગતિ અસારે જે જોલુષ કપનીના વહિવટમાં ગમે છે, અને તોકમન તમ જો દુર્મશ કપનીઓ મનાવે છે તે સવનો ઉપાય તો રેલ્વે પ્રગતિય થાય અને પ્રગતિ પ્રતિનિધિઓ આવરણક મુધાગ વધારા કરતી શકે ને છે. સરકાર પંચેન્જાને રેલવડગ પેટે આઓમા મોરી નામો નહિ કે ભારખાનાના આમા મગી શકે નહિ એટલું જ નહિ, પગલુ નખુ-ને અને દિનીઓની નિગરણ અને અપમીનનો પામ અન્ત આવનો એમ આદા નાખી સમાર ઉપરાંત રેલ્વેકામને માટે નેમનું અચાગમ કે નીતું મગકમાન દિન-દુતાનમાંથી જ વર્ષ બને છે ઉદ્યોગોને પણ ઉત્તેજન આપી મકાષ મલખમા, ગર દરિઓથી નેતાં ર. સારે દાનમા જે વેરણે કપનીઓ રેલ્વેઓના સહીસર કરે છે તદ્દા કપા દિની સ-ગવડ ને વહીવટ કે નો રસારે કમકસ એવું છે દિની નો દા અને નિન્ન દિન મનેવ મગે રેલ્વેની પ્રગતિ જ્યાં જ ગમતન વ દિની કે રેલ્વેઓના સહીસર રોનાના દાખના લે.

વતનજી હુલ્લખ.

લેખક—રા. મુશાફિ લાલજી વ્યામ.

રામ લેસવીનમદી તાલ પદવી દેડો

મુ ૭ માતૃશ્રમિકે નમન

આપ વની અસાને વનન

—મુ ૭

કુન્દી અસાન કોડ મિલ

કુલભાન કરી તન મન

—મુ ૭

પિંડ પલ્લે જિતે મધાલ,

તિયે મરકાલ મન,

ધાવણ હિને ઉન મારડી,

જમા પામ્યાસી નગ-તન,

—મુ ૭

કધિકે જુને-જુ માનિય

જન નાપુ સરજા ચન,

મનપતિયે પુનરે કયો જિત

પરમેસર પિરનન

—મુ ૭

ડેવ રસી ૭ વીણાળ

સાખી અ વ્યોમ પન,

જો ૧૧ જે ને નરે જિત

કુગર પણુ ડોન

—મુ ૭

બાન જોગણી મગરતી પણુ

જમાયે જિત આસન,

આ ચાર જ રૂા કર, વન કયો

પનમ મસ પાન

—મુ ૭

કધિરે જોડા ડાસ કન જન,

મેકણા જોડા મન

જગદુસા, ખેગાન, પિતાબર,

મા ૧૧ માન

—મુ ૭

સાથ, નર, સત્ય, સત,

સાધુ, રૂા, અરહત,

કરી કમાણુ મનખાડ કળ્યુ,

તાલ, પિંડ ન ન

—મુ ૭

જન્મભૂમિ વંદન

[વાન - હૃદય તો જીવંતી મનુષ્ય]

૧૧ - રાત્રી વિન

૩૦ મુજ જન્મભૂમિ ન

અમા વહુ ન - ૧૭ વન — ૩૦

૨ કી અમા ૧૩ દેવ,

૩ માન ૨૭ વન, મન — ૨૩૦

૪ સાચુ યા મધ્ય,

૫ નિઃશિયુ મન

૬ વારા નીચ ને માનાએ

૭ પાત્રી જ્યા નર-તન — ૨૩૦

૮ જનપુત્રી ને નો ના,

૯ નાગાયલસ ની,

૧૦ અપતિના કુત્રે પાયા,

૧૧ વિશ્વ પ રને — ૨૩૦

૧૨ અમિતી રીખાના

૧૩ માતી હ થોમ-પરન

૧૪ ને ની ૧૭ જો જ્યા,

૧૫ અરિ કોનત — ૩૦

૧૬ વાનપ્રાશિની અરસ્વતીએ,

૧૭ અરન ક્યુ આમન

૧૮ શકર, ન ન અને દિવેકે,

૧૯ રી કન રાવન — ૩૦

૨૦ અધિ જોવા લસ પ્રેમના,

૨૧ મે ક્ષા સમા મદન

૨૨ જગ રા, એ ગા પીતાન

૧ અમિતી આ લિમા નીન અદુરી રાના ત્રિ દા ન લાન ન તાનપલ મેવર
દાનેા મન મા નમ ૧૨ જોના ના રી વૈર ૧૨૭ કિમ તથા ૧૩ જી જ્ઞાન નામ ૧ મર વડે
૨૪ આ લાન વિર ૧ દાન સાચાની ક્ષા કુલ અનિ ૨૦ ન ૨૬૭

૩ કુનારી-મ નવી ની ૬ ના રામા મન થ કે

૪ આ ૧૩ ૧૨ ૨૦ મા ૧૨ ૧૨ ના નીન મન નોર નને કિલ જના નગરના નિાદે

૫ વમા ની ૧૩ ૬ મકીમન નવી વિરને - ૧૫ ના દાયા ના

૬ લાનની ૩ કુર કિલ ૧૨૭

૭ કુલન ૨૫૨ એજ -

૮ જન ના ૧૩ મા

૯ ૨ ના ૧ વિના લા નીદા જન નાજના મમાની ૨ ને ૧૩ ૨ ની જન

૧૦ જી જ્ઞાન ૧૩ ૧૩ અને એકી અરોધન ૬ નાર ૧૨૭ મર ૧૨ ની એડીત - ૧૩

૧૧ અમિતી વેદની થી ૧ પીયા ૧ ૧૩

૧૨ ત (નાચન) ૩ ૨ - ૦ વેન ૧૩ ત્રિપાદી એન્ડ ક પની મુનાઈ

રતન ખાણી જિત વરડમ,
 ને,મે ભલુ ઉઘરન
 મ ન જો માનમ મણુવેમ
 સમર પાઠ પુરન
 વચુ વિનાણુ વિજિ માન
 રુચે કે ઉકડન
 પ રિધે પચ્છમ ધનતે
 અખડયુ નીર વસન
 દાવડતે નિત ધાપ લગે
 ને તણુર નાયક પાન,
 મુગતા જોઈ લગી સાઈસ
 ગદયુ મિઠયુ ડુબન
 સિપોડા, સોણાઈ મુર,
 રત મુડસેમ ઉછરન,
 જગ જમે જિત જોરતા
 તિત વડેમ મુગન
 તેજવત્યુ જલજયુ નિખમ્યુ
 જગ માનણુઈ ઝનન,
 જિત કપૂરી હોયન જોડયુ
 પનમણુ મગદ ન
 હેમારે વર પુગો નિજન,
 ધીણા ધર સભાન
 અસી ખાનુડા યુનયુન જનમ,
 માની અસાને ચમન

—મુદ્ર—

—મુદ્ર—

મુદ્ર—

—મુદ્ર—

—મુદ્ર—

—મુદ્ર—

માનીના પ્રાગ્નન , — ૨૦
 સાયર, સુગ, સની, સન,
 સાધુ, કપીર અગદત,
 કપી કમાણી માનવનની,
 તોળી, રસ તરત — ૩૨
 નિરવ રત્ન ખેચી નિરવગ,
 રત્નાકર રતત,
 કરે કિરતીથી બાગિયા નાવિક
 સાગર પાર ગમન — ૩૩
 સેવે દૂર વિદેશ કચ્છીઓ,
 કરતા દેશ રતન
 મરણ મૂકના જ મમ્મિપર
 નયને નીર ઝરન — ૩૪
 મ, મૂ, કાનકને દેકે,
 તણુ વાયઝ પકન,
 સુગતા સાડી અનખ ઇસયા,
 મીઠી કારી કનન, — ૩૫
 સિવોડો શરણુ મુશ્કાના
 વીર ગત ઉજાત,
 એને સમરતણે આગણીએ,
 જાડેજ મળન — ૩૬
 તેજવની જન નક્ષત્રીના
 જમ માનણ સા કૂવન
 હોથન અને કપૂરી જેવી
 પચિનીના સમરન — ૩૭
 અવયોળી દ્વિમગિરિને, સમગ્ર-
 ધીલોપર આવત
 અમે બાકુડા જુનજુન એના,
 માડી જમાત મમન — ૩૮

૧ વીર અને કાલારમ જમાનવાનુ અગ્રણી સામર્થ્ય ધરાવતો 'કાગડોડ' નામે રામ એ ૧
 સિંચ તથા કચ્છી પ્રચલિત છે એવી રસ સકવના કેટલેક અમે 'સિંહુ ન નાડી' છે
 ૨ અને ૩ ઉનિહાસ નસકર એ નાગરતો
 ૪ એ નાકુડો કચ્છના ઉત્તર વિભાગમા પદા છે.
 ૫ મનિગ્ધાનાવાનના 'તેજવની મદ રોડ' જવની સંસ્કૃતિ જ રૂ. એન્ડ કી

કાઉન્સિલ સ્ટ્રીટ: બ્રિટિશ મહારાજ્યનું કેન્દ્રસ્થાન

નેપક — ગ જયકૃષ્ણ નાગરદાસ નર્મી, બી એ, એનએલ બી (ધન્ડન)

પરનીના સમસ્ત વ્યાપારુ કેન્દ્રસ્થાન વડન સહેર બ્રિટિશ મહારાજ્યનું પાટનગર બન્યાય છે, પરંતુ મહારાજ્યની ગાજદારી પ્રતિષ્ઠા માયુ કે દ્રશ્ય 'તો એ નગરમા આવેલ છે એક નાનકડી ગેરી અને તે શેરીમા આવેલું એક જરીપૂરાણુ નાનકડું મકાન છે વડનનકા પૂરાતન રસપની જાખી જાખી કરાનનાર એ શેરી, નગરના અન્ય ભાગોની તુલનામાં તિરે રહાજપાન જણાય છે, એને 'મહોદવા'નું નામ આપવું એ પણ અન્યાય કરવા જેવું છે 'મહારાજ્યના આ પાટનગરની યાત્રાએ આવતા એના બહુ થોડા યાત્રીઓ હશે જે એ સ્થળ જોવજ આકર્ષણ હશે, એના ખાણ સ્વરૂપમા ચનુઓને આકર્ષે એવો એક પણ ગ્રુથ નથી છતાં એ શેરી કાઉન્સિલ સ્ટ્રીટ-આજ માત્રકો યથા મહારાજ્યના રાજ્યકારભારમાં અમગરય ભાગ જાળવી રહી છે. ભૂતકાળમાં અનેક ઉધનપાયલો આ શેરીએ જોઇ છે, ઇતિહાસના અનેક વિધવિધ રંગી પદ એનીપર ચડી ચુક્યા છે રાજ્યતત્ત્વની અનેક ઘટનાઓ સાથે એ જગી આમ અપિચ થઇ ન હોત તો એને ભાગ્યે જ ઇર્ષ આજે મખારત, બીજી નાનકડી શેરીઓની જેમ એ પણ પ્રજનના સ્મૃતિપટ ઉપરથી હુપ્ત થઇ ગઇ હોત

બ્રિટિશ રાજ્ય-ગઢાણના અભ્યાસકો કહ છે કે મહારાજ્યના એ સહેનસાહે છે. બહુમહામ રાજ-મહાનવમા નિવાસ કરી રહેલો સમ્રાટ જ્યોર્જ નામ માત્રનો સહેનસાહે છે જેનપત્ર સાથે તેને નામનો જ સંબધ છે પરંતુ ખરો સહેનસાહે તો કાઉન્સિલ સ્ટ્રીટના નંબર ૧૦ વાળા મકાનમાં રહેલો લોડ્ઝ જ્યોર્જ કે બ્રિટનના મૌરવ અને દુર્ભાગ્યનું એ મૂર્તિમત સ્વરૂપ મહારાજ્યનો વડો પ્રધાન-મહામતી આખી સહેલાહતની રાજ્ય-લગામ પોતાના હાથમાં રાખી રહે છે એની જેમ આર્સ-હિન અને મનમસ્ત બનેલા પોતાના સ્વાર્થમાં સાથીઓને અને પ્રજાતત્ત્વની નિષિયાઇ હોવાની મગશરી ધરાવતી પાલમિટના અર્-ગુનામ બનેલા સભ્યોને એકે મજબી રીતે એ પોતાની આગળીને દેરવે નચરી રહ્યા છે આનાક મજારી સર્પને રમાડે તેમ એ સર્કલ પ્રજાઓના ભાગ્ય સાથે મત કરવાની મેણ કરે છે પણ એ બૂધી ભય છે કે એ પ્રજાઓની ઇતરાજમા બ્રિટિશ મહારાજ્યનો નાશ કરે એવું દળાહળ વિષ ભરેલું છે મહારાજ્યના વિધ્વસ મટિના માધનો જળા કરવાનો પ્રયત્ન કરે એ મહામતી અધિકારની રૂએ એ નાનકડી કાઉન્સિલ સ્ટ્રીટના નાનકડા મકાનમાં રહે છે એમ મનાર છે ભૂતકાળમા બ્રિટનનકા મહામતીઓ એ જ મકાનમાં રહેતા હતા અને અસાર તો કે મહામતી સા-રહેનો નથી છતાં પોતાના અધિકારની ફરજે તો ત્યાં જ અડા કરે છે એ જ મકાનમા પ્રધાનમહામતી સભ્યો મળે છે અને મહારાજ્યને લગતા કટોકટ પ્રશ્નો ચર્ચ છે પ્રજાઓના અને વર્ગીકરણોના ભાગો અહિં જ ડાય છે કે જણાય છે યુદ્ધ સાતિની ઘોષણાઓ અદિથી જ પ્રકટ થાય છે હતા દરેકીય યુદ્ધમાં જપવાવવાનો નિયમ આખા મહારાજ્ય માટે એ જ મકાનમાં મારી વૅસ વાતોઓ (સચિવ વાતૅસ ગ્રહ) ર-૨-૦૦ એન એમ ત્રિપાઠી એન કેપ્ટની મુખાર

સુરીલા માણુમોએ કયો દતો અતારે પણ હિંદની અસહકારની પ્રતિષ્ઠિતિ વિન, મહત્તાકાલાની અને લોભની વેળે પર મેમોપોટમીઆની સ્વતંત્રતાનું જીવિદાન આપના વિષે કે ઇ. પતને નામ આવની સ્વતંત્રતા આપનાં વિન, અહિં જ મર્યા આપની હશે ગાંધી, દુનિયા કે મનુન જેના સંકૃત પ્રમુખોના ચૈતન્ય-સ્વરૂપોને કેમ અકુશમા રાખના એ ચિતાજનક પ્રશ્ન એ જ સુરીલા માણુસો એ જ પૂરાતન મહાનમા માત્ર મિટનના જ સાભાનાબની દૃષ્ટિએ ચર્ચતા હશે વાળાવેરણની વિચાર અને શુદ્ધિ ઉપર ડેડી અસુર થાય છે જેમ એ મમનપર ગતકેતો કાંટ ચડ્યો છે તેમ એ માણુમોની શુદ્ધિ ઉપર પણ ચડ્યો છે મેરી અને મહાનના સહચિત હરે તેમની દૃષ્ટિમર્્યાનું ક્ષત્ર પણ સહચિત ગનારી દીધું છે ભૂતકાગના અનુભવોએ સિદ્ધાંતોમાં ફેરફાર થયો હશે પણ એમની શુદ્ધિમાં કે કાર્યમાં ફેરફાર કયો હોય એમ જણાતું નથી એ અનુભવો હિતહાસના પટપર કોતરાયા હશે પણ એમના શુદ્ધિપટપર એથી કાર્ષ પણ અસર થઈ હોય એમ માનવાને કાં જ નથી વાર્યા ન કરે તે હાર્યા કરનાનો અનુભવ બ્રિટિશ રાષ્ટ્ર-સ્વભાવ છે વ્યક્તિગત સ્વભાવનું ઔપચ ધનતરીએ ગાંધી નથી કાંપુ, તે પડી નાપડ-સ્વભાવનો રોગ ટાળના માટના આંધળી તો વાન જ ગી કે ની ?

વાચક જણીને આશ્ચર્ય પામશે કે એક અમેરિકને એ મેરી અને તેમના મકાનો બધામાં હતા પરંતુ એ આશ્ચર્યચકિત કરે એવી થટના અર્થમાં સત્ય છે એ કાં જો જ એકલા અમેરિકાના રાજ-પ્રતિનિધિએ નગરના વિખ્યાત ગીટરોનમાં ભાષણ આપતા થા-ગાર ઉદ્ઘાસે કાઢ્યા હતા કે “ડાઉનિંગ સ્ટ્રીટ જુની અને નરી દુનિયાને ને નારી સામગ્ર છે પણ એ પ્રતિનિધિએ બોનસમાં જગ ભૂન કરી ડાઉનિંગ સ્ટ્રીટ અમેરિકા અને મિટનો નેડનાને બને ગળેને દૂટા પાડવામાં વધારે અસરકારક ભાગ ભજવ્યા છે એવી જ રીતે મહાગળવતા અન્ય ભાગોને પણ એ સાપિત મેરી દૂટા પાડવામાં-સહગના પ્રાપ્ત કરે તો ભાથે જ મોઢ આશ્ચર્ય પામશે !

જે અમેરિકનના નામની મુશ્કિત એ મેરી સાચી રહી છે તે જ્યોન ડાઉનિંગ દતો અમેરિકામાં એ કોઈ ઓળખતું પણ નહિ અત્યારે પણ કોઈ ભાગે જ પા દરનું હશે એથી ઉ ની અમેરિકનેની એની માન્યતા છે કે તે દેશોદી દતો નિશ્વાસપાત કૃંગાર ગુન્હકારને પ્રાચિત અમેરિકના “જ્યોન ડાઉનિંગ”નું ઉપનામ આપતા હતા એનો મિતા ઇમેન્યુઅલ ડાઉનિંગ મેમન્યુઅલ સ્ટેટના એ નાનાં ગદે સાનેમનો વતની દતો હાર્વર્ડની ગુની મીનીમાં મિત્રણ મેગરી ઝેન્યુએ થયા પછી થોડાક સમય તેણે અધ્યાપક તરીકે કામ કર્યું હતું જે મહત્તાકાળમાં અત્યારે એની મેરીમાં જડ ધની એવી છે તેથી પ્રેરાર્ક તેણે અધ્યાપક કામ છોડી દીધું અને વેસ્ટ ઇન્ડિયના ટાપુઓમાં ગયો ત્યાં તેણે એ જ સ્થા પા રી તરીકે થોડાક સમય ધર્મેષિદેશ કરવામાં આવ્યો ધમની ખારી નાનો કરનારા અને ઉપદેશમાં જડ જુઓની માર્તિ લેની માનનારા એતે સમયે વધારે નથી થઈ શકે છે સોલ્ડ જ્યોન પણ મથન સપથ વધ હશે કે “અમારે એક જ પણ જર્મન

જેવેલી નથી ” પરંતુ લગાઈના પરિણામે લાખો એકર જમીન મહારાજ્યમાં લેખવાના અમલો નથી વેરત છીજ ત્યાંની ગિનીંગ આખરે ઝિના આ પો તે સમયે ગાંજીય વાતાવરણ ધેરાયલુ હતું સુભાગ્યે તેણે કામવેચનો પક્ષ લીધો અને ઓળના સેન્યમાં ફરી ધર્મે પડેગ કરવા માડ્યો ત્રીસ વર્ષની રચનો થયો તે પહેલા આ દલી માણુમે કામવેચના મોકલવાના સેન્યમાં જનરન રવાઈટ-મન્ટરની પદવી મેળવી પાળળથી રજાટનાન્ડની બચાવતો જાગ પલુ તેને મોંપાયો અને એ નકનો લાખ લઈને તેણે પોતાના પિતાને કાઢીનીના પચાઈની જગા આપી

તે પછી પોતાની મહનાકાફાને પોયે અને ઉનિમા સદાયમૂત થાય એવા પ્રકારને તેણે બગન સવધ બાપ્યો તેની પત્ની કામે હાર્ડ, અર્થ ઓફ કાર્નિનની બહેન થઈ હતી કોમરેનની કૃપા મેળવવાના તેના સફળ પ્રયત્નોને પરિણામે ઇંગ્લાન્ડ તે કોપાધ્યક્ષ નીમયો અને પાછળથી પરદેશ સાથેની રાજનીતિમાં પલુ પોતાનું વાર્ધુ કરવા લાગ્યેદ આ અરસામાં તેણે પુરપખ ની યાત્રા કરી હોનાન્ડ, ફ્રાન્સ, કેન્સ, સ્વીડન અને પોલુગાન ગંગે દેગોમાં ફર્યો મુરપખડમાં તે સમયે હોનાન્ડ ગાંજીય પ્રવૃત્તિઓનું મધ્યસ્થગ હતું એટલે તેગમાં ઇંગ્લાન્ડના રાજ-પ્રતિનિધિ તરીકે એણે પોતાની નીમ્પુક કરાવી કામવેચ છ પો તા નુની તો નિરાત હતી પા તેના અવસાન પછી રાજ આલ્સ જીમ્મે ગાદીપર આવ્યો ત્યારે ગિનીંગની સ્થિતિ જાગને માટે કરોડી ચર્ચિયો પરંતુ નવા રાજ સાથે તેણે અતર તદ્દ કરી જીવી, અન ઓર સફોકનો ભાગ જો હાનના વાઇકાઈન્ટ જનનો પ્રપિતામહ થોમસ હાન એ તદ્દ કગવવામાં મુખ્ય સાધનમૂત હતો

પરિણામ એ આ યુ કે તે પુન હોનાન્ડમાં ઇંગ્લાન્ડના રાજ-પ્રતિનિધિ તરીકે નીમયો અને આ તેની ઉચ્છેદીએ બન્ને દેસો વચ્ચે લગાઈ કરાવી એ યુદ્ધ સાન થઈ ગયા પછી એ જ્યારે પાછો હેગ ગયો ત્યારે એણે એક અતિ નીચ કામ કર્યું રાજ પહેલા આલ્મને દેહાત દેનામાં ભાગ નેનાર નપ માણુમેની તે પાછળ પડ્યો અને તેમને પચડી રાજના હાથમાં બોધ્યા આ નણુમાં તેણે એક ચમચનો ઉપરી ઓછો પલુ હતો ત્રણે જળુને મિતતાનેદ મિતતાની બ્રમના નાખાને જ તેણે પડ્યા હૂતા તેનાં આ કાર્યથી પ્રગળી તેની ઉપર હતરાઈ થઇ પલુ એ મદરનાકાની દલી તેની જરા પલુ પરના ન હતી પરંતુ રાજ એથી અત્યત પ્રુથ થયો અને ગિનીંગને મેરોને બનારી, વ્હાઇટ હાનના જમીનનો એક ટુકડો બહીસ તરીકે આપ્યો વિશ્વાસપાન અને બના પરિણામે પ્રાપ્ત કરેલી એ જમીન પગ અલારે ગિનીંગ રટોટ આવેલી છે એ રટોટની ઉત્પત્તિનો આ ઇતિહાસ જાગપા પછી અલારે પલુ લા મદરનાકાફા અને બનું સમ્રાજ્ય મરતી રલુ એથી ભાગે જ કોઈ અગાધ પામને ! “ જેલુ વાવે તેલુ વલે ” એવા અટળ વિધિનિયમ છે એ નિયમ માર્થી ગિનીંગ રટોટ અને તેમાં રહેનારાઓ કેમ અવવાદરૂપ રહી શકે ?

કલાપીમાં કેકારવ ૩૪ --- એન એમ ત્રિપારી એન કપની, સુબાધ

પણ આ વિધવાનર ડોડી આપતો આગળ વેડીએ ગાંધીનિર્મલ વિધવાનાતે બ્રિટિશ પ્રજા નો માખી રહી- અત્યારે પણ ક્યા પોઠક ન્યોના વચનબમ સાંખી નથી રહેતી ૨- વનુ ક્યે પ્રજા અન્યતઃ રસ્તેરાઈ અને પોકોનુ ડોળુ એની પાછળ પડ્યુ પ્રમથમદના કોપાનનમાથી બચનાતે તં દેમ છોડીને નાયા, અને ઇવિલાડ આ પો આત્મ " ગળ વાગત ને વાતરા વણે સગખા " એ કહેનન મિદ્દ કરી ખંનારી રજા વિના પોનાતો એકો તેણે ગોડીયો તે માટે તેને દાનગમા ૩- પૂર્વો વમથમ એક મદિતો સગકાગી મદન ગેમાન- ગીગી આખ્યા પછી ગળતી માનીતી રખાત ક્યેસ ઓદ પોદરમથના પ્રવતે કરીને ને જુદો થયો, અને પુન ગમકૃષા મેગવના બાગ્યસાગી થયો, ગણાધકા નયો રિસીગાળતે નેધના નાણા તેણે પૂર્વ પાખાં જાતે પ્રજા સમક્ષ, કેટલાક ચોષાનીયાં લખી, તેના બચાન પખાં ક્યો ગળતી નાણા-જૂંપ પૂરી કંગા ઉપગત તેની માનીતી ગખાતો એસ ઓદ પોદરમથ, પેડી ફસનમેષ્ઠ અને નેનગીનને પણ પ્રજાની ત્રીતેરી મજામા આવે તેમ જુદવા દેરામા, તેણે માખી ન ગખી આત્મે તેની આ ગુનામગીગીતો જાનો એમી હજાર પાકીની માનદ આપીને નાથો

ગાંધીનિર્મલ રમીટ ૩. ઉત્પોત વિષે આદેનો ઈતિહાસ અપારે મસ છે આપણે માન એના મહેજીનનુ જ અનનોકન કર્યું છે અને જે હુણોતો વારનો તે પોતાની રમીટને ખાંખી ગયો છે તે અત્યારે પણ તેના નારમો-પ્રનામથા-છાને સાટે માચરી ગખાના બાગિથ પ્રનાતો રમી રસા છે કહેનાપ છે કે ગાંધીનિર્મલ ખાનગી છાન પણ અનેક હુણોથી ભરેલુ હતુ તે એદનો તો ખુસ હતો કે પોતાની માનાને જૂંપમરે વેદાતીને ક્યોતે નેજો માગી નાખી હતી પણ આપણને એ બધી જાખનો સાથે અદિ સમથ નથી, તેમ એના ખાન ની છાનનાં હુણો અત્યારના એના નારમોમા છે કે કેમ ને પણ આ રણે જોનાની જગર નથી હવે આપણે, ગાંધીનિર્મલ રમીટ મહામત્રી અને તેના મજાનો કમખમા કેમ આની તેની જાખી કરીએ

ગાંધીનિર્મલ પોતાની પદવી અને મીલતના નામ તરીકે એક પુન મૂકી ગયો હતો એ ખાંખે બેરાને ગાંધીનિર્મલ નો સોજીસગરીની પુત્રી સાથે પરખ્યો, જોનાથી તેને એક પુન થયો હતો પિના એદને અરો નમળા મજાનો હોનાથી પુત્ર, નાવનપાનન બો શિક્ષણ તેના માસા સર રીતીઅમ દેરેટગના હાથમા સોપાયું હતુ ત્યાર નાનો ગાંધીનિર્મલ હજુ પદ્મ રિતો હતો હારે તેના માસાએ પોતાની તંબો તાલ નઈ પોતાની તેર વંદી પુત્રી મેગી સાથે તેના જુગી રીતે વગ કરી દીધાં હતાં પણ વધાનીમાં આવના તેણે પોતાનુ પોત પ્રખ્યુ અને પોતાના માનો તે જુદો વાગસ છે એરી સામિતિ આપી કમ પછી તે મુસાદરી ગુવા નીકળી પડ્યો હતો પણ યાત્રા પૂરી કરી પાજા કરતા જ નેજો વમસમથનો ઇન્દાગ ક્યો નીતી સર માન મીલકન તેણે વિધવા તથિમાં ઉગાવતી શરૂ પછી નીધી તે રમી પ પ્યો જ નદિ અને પશ્ચિમિ વારસ બિનમુઓ તે જે નીચ પાછા મૂકી ગયો તેમાંથી એક અનિ ચારિત્ર્ય અને વિખ્યાન મુક મો ઉઠ્યો થયો પોતાના એ સમાને અમૂક છતોયે નીધી મીલન આપવા

સિધાની ગયા. પગિણામે પૂનીમા દર્શાવેલી ધન્ય મુજબ એક કોલેજના સ્થાપના માટે
 નાણા કેમ્પોન પૂનીમરગીતીને સોંપનાનો વખત આ થો, પણ પૂનીમરગીતી નાણા મેળે
 તે દેતા નારમો સાથે તેને મુકદ્દમો લડવો પડ્યો આ મુકદ્દમો તમલમ પચારા વડે સંવી
 આ થો અને હેવટે પૂનીમરગીતીએ વિજય મેળવ્યો. ડાઉનીંગ કોલેજ, જે બાણુ વર્ષથી અસ્તિ-
 ત્વેના છે તે એ નાદસામાથી સ્થપાઈ હતી.

ડાઉનીંગ સ્ટ્રીટની જમીનપર મૂળ ઉત્પાદિ કેટલાક મકાનો બાંધ્યા હતા આ મકાનો
 માંથી કેટલાક તેણે વેચી નાખ્યા હતા અને કેટલાક પટે આપ્યા હતા નવ, દસ અંદાજે
 અગ્નીચાર ભગવાળા નથુ મકાનો તેણે નામ જેમ જીભની હવશાગીના રખેામ
 વેલ લીચરી અને વેચ્યા હતા. ૫ તુ સન ૧૮૮ માં જ્યારે જેમ્સ હગના છોડી નાહી
 હયા ત્યારે બોર્ડ લીચરીને પણ તેને અનુસનાની ફજ પડી અને એના મીલકત સંતર
 તેને જરી પોનાના ૩ ભાગમાં વીધી ગળ પહેલા જ્યોજ નવર નવ અંદાજે ભગવાળા મકાનોને
 મેડી નાખ્યા અો તે હોવેગી. પ્રાન મે ન મોયમા ને છઠ્ઠી સુધી પાપના આપ્યા હતા
 મુકમાના મત્ય પડી બીજા જ્યોજ એ સધુત મમત તે સમયના મહામની સર મેમર્ટ વેન
 નાને મલીમ આપ્યુ હતુ, પણ વેનમોને અગત બલીસ લેનાયો ધન્કાર કરી મુખ્ય કોષાખ્યુના
 ખર્ચ તરીકે અને મહામનીના નિવાસસ્થાન તરીકે એ પ્રાનનો કમને લીધો હતો.

આ પ્રકારે ડાઉનીંગ સ્ટ્રીટ અને તેમાં આવેલું એ નગર ૧૦ વાગુ મકાન મહારાજમની
 ભાગમાં અમગ ૫૫૦ પાખ્યા ૧૦૦૦૦૦૦૦ અને તુમારો “અમા ૧ સેટ જેમ્સ ૧
 કોલેજ” માથી પ્રકટ થતા મનાય છે પણ ખરેખર તો તે સર્વ આ તિરસ્કારપાત ગેરીમાંથી જ
 પીકે છે આજ કાન કરતા મે સતકાથી એ ગેરી જ મહારાજમની રાજ્યત્રાના તારો પ્રધુ-
 છારી ડી છે અને મેસુગ મુકાની સ્ત્રી છે ભવિષ્યમાં પણ હજુ થોડાક વર્ષ એ પોતાનું
 નિર્મિત્ય નિગ્રહ ભોગની શક્ય એમ લાગે છે હેના એ-અલી સતકોમાં એ શેનીએ અનેક
 ભાગના અનુભવો કર્યા છે.

રૂપનુકર વેગી કેસનમેકન એ જ ગેરીમાં કોષાખ્યુ ડાઉનીંગ પામે અોડ નાચ-નખર્ગો
 રી નાણા એ-રી જતી બ્હાર્ટહોલના બાગમાં ૧ મા નીકળી દોષ ત્યારે રનાભારિત નાણાનો
 મુખ્યમટથી-સુવર્ણના અગકાટથી આપાઈ તે ત્યા આવતી અને પ્રજના ભગરીને બનારી
 રતી પુટડી એસ આ પોટમથ પણ અનેકવેળા અદિ ડાઉનાંગના આરામમાં રૂપી રીતે
 કાઢી હતી અને એમેડિનને ઉપક્રિપનો પ્રેમ જવારી ભથ્થો જી મધ હતી એરી જરૂરિતે
 ગીયા રાગની બીજ અનેક રખાતો આની હસી અને કોષામાથી સુવર્ણનો લાઠ હવે કોઈ
 એ અત્યારે આની રખાતોત રચા. મહત્ત્વાકાંક્ષાએ લીધુ છે અને અકલ્પની પ્રધાનો નખ-
 દખ્ખાની પ્રગતી રીએરી ખાલી રચા છે.

દયારામનો અક્ષરફેદ ૧-૪-૦ એન જેમ વિપાડી એન્ડ કપતી, મુબાઈ

હમણા જેમ ગજબની હથણાળાના રખેસાનો એનો અગ વીઠા જણાય છે તેમ જીવન જેમના સમયમાં પણ ગણુતો હતો ડાઉન્ડીય પાને મકાનો વેચાતા ત્રીવા પછી લા. લીયરી. પોતાના પા મકાની સભાઓ એ મકાનમાં બેસી હતા અને પ્રમુખના હક્કવિદ અનેક પા મકાનગમ્યો આવેતો હતો એના પછી પ્રધાનમકાનના આપણુ થઈ પડેના સત્તાનારીઓ એનું અનુસરુ કરી રહ્યા છે અને પોતાની સત્તા દિન પ્રતિદિન દુર દુરવાના પ્રયત્નો કરી રહ્યા છે નમાની થઈ પડેવી પ્રમુખ અને આયરન ' હાથ હા ' કરવાની ઈચ્છાના આવી પડેલા વિવાદે આમના સભ્યો તે નૂં મો સાખી વે છે જે પ્રમાર્જો દિવાને આમ પોતાની જ સ્વતંત્રતાનું નક્કી નથી કરી રહ્યા તેમ જ પ્રમુખો તરી મહાય આપી શકે ? એરી સદાય મેજવવાની આશા ખરી એ ખપૂષ્પવન છે

એ મકાનમાં અનેક મહાપુરુષો નિવાસ કરી ગયા છે રાંધેપોતરી મારીને અનેક નદા મરીઓનું અને અન્ય પ્રધાનોનું એ રોગીના મકાનોમાં નિવાસસ્થાન હતુ ન તે પીટ લોડ કે, એ મકાન પર રીવન પોતે મેઓર્ન સર રામટ પીન, ડીઝગમેરી, અને રમન, પોતે સોલી સમગ્રી આ દુર અને ડીઝમથ જીવનઓ એમાં મત રાની ગયા છે પાનાંમિટમા-દિવાને આમમાં લાનસુ આપતા આપતા પોતે એધામ ન્યાય થી ગત થયો ત્યારે ઉતાવળમાં તેને ઉગાળીને અદિ જ લાનનામાં આધી હતો જૂતકાળમાં એ મેરીની બન્ને બાજુએ મકાનો હતા, જેમાં સરમરી, અધિમરીઓ અને પાનાંમિટના સભ્યો રહેતા હતા સર જોન દરદ જ્યાર વિવાદે આમનો સ્પીક હતો ત્યારે એમાંનું એક મકાન નાપરતો અને ઉદાર વિને અનિયમ-સર્જક તો હતો પરંતુ ત્યાં ઉપરાંત એ જ મેરીમાં વહુ જન્મ્યા છે અને મુલુ પણ પા પા છે નેડરનનો પુત્ર હમરે અદિ જ જન્મ્યો હતો અને કોપાનસુનું નિવાસ સ્થાન, નગર ૧૧ થયું મગન તેને ગેવા માટે થયો સમન થુ હતુ અત્યારના પ્રધાનોની પનીઓ મનિ. સમન માટે આ મેરીનો ના ઉપયોગ કરી ત્યાં એમ જણાવું નથી છે ના અર્થ એક એક, લડી રાંધેપોતરી, અને લોડ દરસને રમેરેએ અદિ જ દિવાનો છે ના નમસ્કાર કર્યા હતા

અમેરિકાની સ્વતંત્રતા પ્રાપ્ત થવા ઉત્કેરનાર નો. નોથ નમ ૧૦ વાળા મકાનને એક માગપ રહતો હતો અને નામના ભા. તેણે જીવન એક પ્રવાનને નાપના આધે હતો. એ મનનમાંથી જ નોર્ડ નોર્થ અમેરિકા ઉપર અચચ કરો નુષી સેમના ધીગ નીચેવવાની ચેટા કરી હતી અને પાનાંમિટમાં તેમને પ્રતિનિધિત્વ આપવાના ધમી ના પાગી હતી તેની એ મુર્ખતાનું પરિણામ દિવાને એનું છે પણ એ કડના અનુભવથી જોઈએ તેટલું સાણપણ આપુ નથી અત્યારના પ્રધાનો દિવા. ઓપ્તમાં આપના મા એ મુખવાની પુનરાવર્તિ કરી રહ્યા છે એકાર પુન કડના અનુભવો થઈ ત્યારે કલમ અનુઓ ઉપ થી મદતકાણાનાં પાળો દે થો

એ ગેરીમાં અનેક મમળ પ્રજ્ઞસમૃદ્ધે તોફાન કરવાના પ્રયત્નો બન્યા છે સર્વ ૧૮૩૨ નો
 સુધાગનો કાળે પમાડ કરાવવા માટે જ્ઞાણ કરવા એક મોટું ટોળું એ 'ગેરીમાં ગીધ
 આ'નું હતું, અને પછે જાનાના કાર્યકર્ષ સમયે "સ્વતંત્રતા કે માલુ" ના પોનારા કર્ષો
 દત્તા દારપર વિનેસ મનિકે બહુક ટોળા નગ્ન ધારી જળા યુ હતું કે, "થોમો ! રનનત્રતા
 મું છે તે હું નવી જાણુનો પણ એક પચત આગળ રધ્યા તો મૃત્યુ જડઝ આપીશ " ગેરા
 કાળુથી જ પ્રેરાઈને બીજી વાર લોકસમુદ મેરીમાં પેરા હતો અને મદામનીના મન આગળ
 આવી તે નોડી પાનાની તપાગી કરવા માડી હતી, પણ એ શુભ આગપમા તેઓ સદા
 થયા નહિ મદામની એ પેટે ગારીમાં ઉભો ઉભો તેમની પમળ સામળતો હતો, એટલામાં,
 ટોળું કાષ્ઠ પણ નુકસાન કરી શકે તે પહેલા, મનિકેસદાય આરી પેરાની હતી પાળળથી જ્યારે
 અરેએટોના તોફાનો નવી પ થાં ત્યારે એ શેરી નહેરખળને માટે બધ કરવામાં આરી હતી.
 નમળાં પણ આપગીય મીન મનરેના તોફાનોના ભયે તે બધ કરવામાં આરી છે અને બન્ને
 બાળુએ સામના મળળૂત દગવાળ ઉભા કર્યા છે થોડા મમળપર બનનાગના તોફાનોની
 આખી કરાવે એવું એક હમકહું યયુ હતુ સુદમાંથી નિટત થયના પણ એકાર નની એટલા
 પ્રજાજનોએ આ તોળાન ક્યું હતુ અને શુઆમાં કાપ-કાપાનયના મકાનની બારીઓ બાગી
 નાખી, હતી પરતુ ઇનિદાસની એટની જ પુનઃકિત કરી, " પોલીમના ઢડાની ધોની પછી
 મદેમાની ચાખી, નેઓ પાળ ત્યા હતા

એક અનિ જાણવા થોડા ધટના મદામનીના મકાનમા મનના પામી હતી એ વળા
 આવારે જે એરડામાં નાનાર પ્રવાન મડળની મલાઓ મળે છે ત્યા બની હતી નો. એ તે
 અમળે-મદામત્રી હતો મુઝર્ટ નામે રજના, એક કોનસાના વેષાગીએ અગર ધન બેગુ
 કર્યા પડી તેની ઈમિજ રાજકીય ક્ષેત્રમા ચતા જવાનાની થઈ હતી આ આશય પાડવા
 ને ગમમનુ નનનું મોટામા મોટું વર્તમાનપત્ર " ધી કુગર " તેજે બગીદી થીડુ હતું તે પડી
 તેજે નોડ એની મુનાકાન થીની અને પોનાના પત્રની સહાય મદામત્રીને આપવાની ઇચ્છા
 કરાંની પ્રધાનમળને તે મમળે વર્તમાનપત્રોની મદાવની અન્યત્ર આનમ્પકતા હતી, એટલે
 નનાકાવિગ ગતે મદામત્રીને આ માગ પીમી હાથ થયે મુઝર્ટમા અવાગના વર્તમાનપત્રોના
 આગીમી જેવી દલના ન હતી, નહિ તો પોતાની શરતો થોડા સમય માટે મુત્તરી રાખત
 બનામા તેજે માગી હતી કે મદામત્રીના હાથમા જે અધિકારીઓની નિમાડો કરવાનો
 સના છે તે તેના અકુસ હેળા સોપની આ માગણીથી નાં એ મીજાજ ખોષ ખેરો તેજે
 મુઝર્ટને કહ્યું " હંને તો ઉચ્છીને ગારીમાથો બહાર દખી દેવો જોઇએ, પણ " આદેસ
 મોની તે અટકશે થોડો નખત એગામા શાંતિ પચગઈ જ્યા પડી તેજે ધટ વગાડી
 નોડને બોલાવો કમો કહ્યું " આ મુઝર્ટને-માગણમા થતે બહાર નહ મ " આમા નો
 અનેક પ્રયત્નો એ એરડામા બની મલા છે હું લાકે હુ કે જિવાશ્ત કેડીગેશન ના આપણા
 અનિનિધિઓ પણ ને જ એગામા અત્યાસના જી મદામત્રીને મળા હતા નોડ એજે તો

અરુણને યોગ્ય ગીને બોલતો બટકાનો હતો પણ 'બી' નોડ ન્યોડ તો આખી દિની પ્રમતના હૃદયોને ડબ માર્ગે ગ્રેસી મય વાત પણ વધુ રચનાની ના પાડી હતી આપણે જોયું તમારું અમેરિકન યુદ્ધને લગતા નિર્મૂલ્યો અદિ જ થયા હતા એ નિર્મૂલ્યો કળાગ એમેરિકા વિરે કેટુ અને કેટુ નાન ધગવના હતા તેનું એક ગમુથ પણ સચોટ ઉદાહરણ વિખ્યાન દતિદાસકાર મેકાનેએ આપ્યું છે ડયુઃ આદે ન્યુ-સને ઝૂગોતનુ આશ્ચર્યજનક અનાન તે અમયે મતાન્યુ હતું "અરે, હા, હા, ખચીત" તેને કહે, "આનાપોનીમનુ રક્ષણુ નરુ કરતુ જોઈએ, સંચતે એકદમ તરાથી આનાપોનીમ નરુ ગાના કરતુ જોઈએ બના, આનાપોનીમ કયા આગમ આપ્યું?" અચાનતુ આટલુ પ્રસંગ હીને મૂગો હો દેલ તો નીચલાન પણ વાત એટલેથી જ બટકા નહિ "કેપ એટન એક ટાપુ છે?" કાલગમસે કરેલી શોધ વિરે મલિ તુટતી જ ખમગ મ તો હોય તેટલા આશ્ચર્યથી તેણે પ્રશ્ન કર્યો હતો "આશ્ચર્યજનક ?" દૃષ્ટા કરીને મને નમ્રામા મનાવો તો (બતાવ્યા પછી) હા, ખચીત ગરોબર છે મારા મહેરમાન ! (ખચર આપનારને સમોધીને) નમે તમે જા કરવ મારા જ લમાચાર સાચો છે મારે એકદમ જાને રામને જણાવતુ જોઈએ કે "પ મન એક ટાપુ કે" જુક એક ન્યુકેસલને સ્થાને અત્યારે વિગમતા નરુગવો મૂગોનીનુ જોઈએ તે કરતા વધારે જાન ધગવે છે, અંતે તેથી જ મોથુતના તેન મારે આગમ પ્રમનુ સ્વાનગ્ય મુટની લેવાનો પ્રતાન કરી રયા છે પરતુ પ્રમજોના હકકમા કેવી રાગાળિમે ઉસ્કેગછ રથી છે તેનુ હથ અગાન જ આ મહારાજ્યના સ્થાનમા પ્રવર્તે છે સ્વગમ્ય નેરા તત્વ ધપની અને મદાન આમમોગો આપી રહતી નિગમજ હથ ગેમો વપ પર હતી તેવીને તેની જ છે એવી ઉચ પ્રનિમાતાની માન્યતા વરાવવાનુ માન એકની ડિનિગ મીડીને જ ધટે છે ।

એગાળીમમી સડીની સરઆનમા ઇન્ટર્નિંગ સ્ટ્રીટમા મરકાગી નાનારયો સ્થપારા માંખા ને પહોં તેમા માન મહામનીનુ જ નિવાસસ્થાન હતું પ દેશખાના અને મરયાનખાનાનાં સર્વાધિકારી મારે, મુખ્ય ન્યાયાધીશ મારે, ન્યાયાધ્ય મારે અને છેવટે પારામેટના સ્ટાટસ અને આપનાના નયોને ગેરા મારે અમરે એક પછી એક સર્ મકાનો હમગન કરી અન ૧૮૨૮ મા મ ગારે એ જુલા મમનો તોગી પાડી નેને સ્થાને નરા મકાનો ઉમા ગવાનો નિર્લાન ગોં ગાજુ નિભો પાય અને તે પડી કાર્યમા ચોગમ, એ મે પ્રતિભો વચ્ચે કેટલા મરા સનમજી અનગ સાધારણ ગીને રહે છે તે મામન નસી નથી કો પ્રાપ ન આવે થાં સુધી મોગાગાની ઝપ કરી પણ નહિ ત્યાગવાની પ્રિન્ટિંગ ન્યનવની મક્ક મતા જગમલ છે । એ મમનોમાથી જ પેટું મકાન નમુ મે દારુ પી હતુ અને તેના 'મન ચા' નેમ જ મકાન હરે મારે દારુઆ મ ગમા જા પિતું હતું કહેરાય છે કે મુકેટ જોનમનનો વિખ્યાન સિખ્ય મોસ્ટેન એ મીમિતિ ચાનુ માદક હતો આરા પ્રમોગની ત્વગ ગી ન મકાનો નોના મારે મકારે દાખતી નહિ પ મરખાનાનુ કાર્યાલય વોર્ડ સુની જુના મમાનમા ગર્વુ એ મુખન આખરે એવી સિયનિમા આવી રાગુ કે પારામેટી સદાય

આગવાની આગવગતા અમુક, અને તે પણ સ કારે નહિ, ખાનની સગીએ માગી અને
 માગીએ શુ સહાય આપી જ મહાત્મા પાતા અટકાવના દેશ મુલાની એ બહાન સમાજે
 પંચરાનની આપી । કેરે વાર્તા ન ક્યું તે કાર્યા કરતુ પણ મમનની લીતોમાથી હરે અને
 જે તો માત્ર વરસાદ વરસના માગી, આપ સમયમા તુની પાત્ર એકી હાલન થઈ ગઈ નહીં
 કાર્યાવરને ખસડેવાની આ મહંરગાતોને રૂ જ પડી આ વટનામા પણ ના ત્યાગ વર્તમાન
 પ્રસંગ સાથે તુનતા કરવાની સામગ્રી મળી આવે તેમ છે નિપુણે કાર્યમા યોગવાની કાલી
 અંશન અને અપ્રમાણિત દીન સિદ્ધિ રાજ્યતર હરે એ તે મોન્ટેયુને નવો કામદો સિદ્ધ
 કરે છે ન હરે જ કાર્થ પણ કરવાની તેની મૂકનિ અમલસરનાં હુ ખાવક વટનામા સમયમા
 પ્રવશ વટ હતી લગલગ એક નિપુણી સાચા સમાચાર દખાની નાખ્યા, પણ એવરે રમત
 ઉધારી પડી મધ દિલમા ભોટનાગધી ઉરકેરાઈ છે એમ સગકારે તો કુન ન કુન પણ ખાન ની
 સુરોએ-કામદાર પણ દમાયુ ક્યું ત્યાર નિ । તે ચર્ચા થઈ ચર્ચાનુ પાંખામ પણ તૂરી પ ના
 મૂકોતોને દેશ મુલાની નહા કરવામા જ આ પુ । એની અખર દિલમા શી થઈ છે તે સર્વ
 કાંઈ જાણે છે હવે તો અસહકારની પ્રજ્ઞિત જવારે આ જીવી પ્રધાનમનના પ્રાણ કા આણુ
 ત્યારે જ રિત રવનનના મેળવવાને ભાગશાળી થયે, અન્યથા નહિ

જાઉંની રૂડીની કમકચા આદિ પૂરી થાય છે એમાની દિલ્લી વાયકો સિદ્ધિ ગળા-
 કમીઓના બૂન અને વર્તમાનની સહજ કાખી કરી શકશે, કેટલાક કદાચ લલિત પણ જોઈ
 ફર્કો મહારાજ્યના એ રાજકીય કેન્દ્રસ્થાનના કોપાદકોને હતિહાત્ય રાજ્યકર્તાઓને તે કેવા
 પ્રાર્થો વા-એ માપી બચે છે તે સ્પષ્ટ કરી ખતાનજે દલ, રિધાનવાત અને મહંરનાકાશા એ
 ટીટની એકેએક કાકરીમા ભરેના છે એ જ હુશુરોથી પ્રતાપ આજે સિદ્ધિ પ્રધાનમુકા પ્રજા
 મતની-નોકનાગની વરકાર ક્યાં નિના રવે-અથી કારભાર ચનાવે છે મુદના સમયમા મહામતી
 કહેતો ૨ " નાનકડી પ્રજાઓને નિભય કરરા, તેમની રતનતાનુ રક્ષણ કરના આ મુદ લાવ
 જિ " મુદ્દ તાન થયા પડી અત્યારે કહક ઉકુ જ પરિણામ આવેલ જોઈ શકાય છે પ્રજા
 તમતો પિાશ કરના, નાનકડી પ્રજાઓની રતનતા હુટી લેરા અને સુભવ માણસોને
 સ્વરૂપજે નતવા નિભય કરવા આ મુદ્દ ખરેખર લગાય હતુ, એમ માનવાને કારણે
 મજે છે હિંતાની પોતાની જ વિધિ તપાસીએ તો એ માન્યતા સાની લાગે છે મુદ્દ
 કેટલા પ્રજામત વનાર મનાનાન હતો અને પોતાનુ ધાર્યું કરાવી શમ્તો આજે એ જ સિનના
 પ્રજા નોંધ નયોની સુરેકે નિના આપણુ સના મુને મો સહન કરી દી છે પત્ર
 આપણુદીનો-તે કુમીનો અત અતલ તત્તથી પાને આવતો વાગે છે મહાગાળ્યના અને
 નેશોમા-આપર્વામા, જીમમા, દિલમા મગી રહીને રાજકીય ખજલયાદ લલિતનુ સૂચન કરે
 હુ એ ખગલગા નીઓને, મહંરવાકાલીઓને ચેતરવી આપી ગ્લા છે કે, " સત્વર તમાના
 નેશો અને મહાનાગાશા ત્યાગે, નહિ તો મહાત્માજના પિનાશનો મુલ્યવ વાગશે " પરતુ એ
 સામે આરશે તે પહેલા આ રાજ્યકર્તાઓ વસ્તુસ્થિતિ સમજ જલે, સિદ્ધિ રાજ્યવલા નો

ખનિદોસ મુચવે છે કે એવો કરોકટ પ્રચલ ઉભો થતા પડેતા ગઢપકનાંઓ પોતાના ના અને
મદતવામાં તાના આસો ત્યામળે માત્ર એવો કરોકટ પ્રચલ ઉભો થતો એમ સિદ્ધાંતી આપ
વાની જ આરખકના કે, અને એ શિયામાં દિ દીપ્તજ પાને સરથી મોળી આસા ગખાય છે.
સ-ને,
ના ૨-૧૭-૧૯૨૦.]

સુકાતી સરિતા.

સેખક-રા પૈકુંકપ્રસાદ હેયગકર, બી એ
સુકાતી શાને ? સતિના ।

સુકાતી શાને ?

નિર્મળા જે નીગ સર્પાંતા ।

નોપારે શાને ?—સરિના.

વિકતી ધગતીને—લીન ક ની'તી

વિમ્બી ધમકને,—ચાત કગ્ની'તી

એ શીન ! એ શાને ! જિનવે શાને ?—મતિના.

ચાતા ચગકારે,—મોળી ચમકતી તી,

મુખના મનકારે,—મોઘી મનમ્બી'તી,

એ ચમક ! એ મનક ! જિનવે શાને ?—સરિના.

રેનની નસમ્બી—ખમખમની'તી

ગમ્મમ ગમ્બી,—ગમમમની તી

એ ખમક ! એ જ્યક ! જિનવે શાને ?—મતિના.

નીગના તુએ—તરવગ્ની'તી

તી ના નિમિએ,—પરવગ્ની તી,

એ તીર ! એ નીગ ! જિનવે શાને ?—સરિના.

સુકાતી શાને ? મતિના ।

શાની શાને ?

મતિના ? સુકાતી શાને ?

પરમાર્થનું રહસ્ય.

લેખક — શ્રી લાલુભાઈ હારશાઈ યાજ્ઞિક, બી. એ.

‘પરમાર્થ’ એટલે શું એની કાનૂન ધણીઓને દોષ છે જ એહિક ઉત્પત્તિનો કદાચો આવે અથવા તે સાધ્ય ન થઈ શકે એમ થાય એટલે, જેનો આવશ્ય ગોર્ધનાનો તે પરમાર્થ-સ્વાર્થથી પ્રતિકૂળ-તે પરમાર્થ એવી બંધનનો આ સબંધનો અર્થ ધણી મમજોએ ખુદ રામદામે પણ ‘ધાર્મી પ્રવલ કરાવો નેટવા । મળ સાધ્યન વરમાન વિવેક’ ॥ (પ્રથમ બરાબર પ્રથમ સાધીને પરી ‘પરમાર્થ વિવેક સાધવો) આવો ઉપદેશ કરીને પ્રથમ તથા પરમાર્થ વચ્ચેનો નિરોધ બધા કોર્ષો છે એટલે મનુષ્ય પ્રથમમાં ગમે તે તેનાથી પરમાર્થની સાધતા થઈ શકે નહિ અને પછે ‘માર્થ સોધનાનો પ્રયત્ન કરે તે તેના પ્રયત્નનો ગોટલો થાય એવો સાર્વત્રિક મત છે તેનો લાંબો પ્રથમ તથા પરમાર્થ એ બે બૂદા બૂદા રિપવોની પરીક્ષા થઈ પડી છે કોષ ડાકટરની પરીક્ષા આપ વાનો નિચાર કરે તે તેનાથી તે જ બધાં વકિવાતનો અથવા એકનીયરિમનો અભ્યાસ કરી શકાય નહિ પ્રથમ ડાકટરની બધી પરીક્ષાઓ પાસ કરાને પડી બેઠાંએ તે તેણે બીજા વિદ્યાર્થીની સશક્ત કરવી તે પ્રમાણે સ્વાર્થમા-પ્રથમમા-એહિક ઉત્પત્તિમા-એ કોઈએ ધરારની થયું હોય તે તેણે કલ્પ સમયપર્યંત પરમાર્થને પાળીને ખુશીએ મરણે બાધ્ય એવી રીતે સ્વાર્થ પરમાર્થના જે વિષય તદ્દન બૂદા, એટલું જ નહિ, પરંતુ પરસ્પર વિરોધિ આપણામાના ધણીના મતપ્રમાણે બનેલા છે તે તેમ હોવાનું કાગણુ નથી એમ દેખાડનાનો આજનો મારો પ્રયત્ન છે એટલું જ નહિ, પરંતુ પરમામ શબ્દ જેમણે સાબળ્યો પણ નહિ હોય, અથવા તે સમૂહી કદિ પણ જગડે વિચાર પણ નહિ કર્યો હોય એના માણસ પણ પરમાર્થ તરફ હળવે હળવે થયું અગમ્યતા કેમ વળતા જાય છે તેનું વિદ્વર્તન ચોક્કસ કરવાનો મારો હેતુ છે એટલે પરમાર્થ એ કાંઈ અપ્રથમથી ખિલ થયેલા મનને ફેસનારાનું અથવા નિરાશાથી બાસ થયેલા હાથનું તાત્કાલિક એક સાત્તન નહિ, પરંતુ-પરમ-અર્થ એટલે એકલ ત એ, એકલ મહેત્વની, તથા અત્યંત આનંદક વસ્તુ છે અને તેની આગળ સર્વ એહિક વસ્તુ શીકી પડીને સ્વમંત્ર કેમ દેખાના થાય છે તેનું વિવેચન કરાવે મારો હેતુ છે

બ્યાવહારિક દૃષ્ટિ અને નડવાદ.

બહાડમાના અભ્યાસાવત સર્વ પદ્ધતિનો નિચાર એ રીતે કરી સમય-(૧) બ્યાવહારિક દૃષ્ટિથી તથા (૨) પારમાર્થિક દૃષ્ટિથી અદ્વિતનાદી કેસરી શ્રીમદ્ ગોરાયથને ધણુ આ મતનો એ માનવા પડ્યા છે બ્યાવહારિક, પ્રાનિભાસિક અને પારમાર્થિક આ ત્રણ મતો એ જગદ-માએ પ્રતિપાદન કરેલી છે, પરંતુ પ્રતિલાસ અથવા ત્રમ બ્યાવહારમા જ થતો હોવાથી પ્રાનિભાસિક સત્તાનો અત્યંતિ બ્યાવહારિક સત્તામા જ કાંતી કાંઈ દરકાર દેવાની નેથી તેથી આ બે જ પ્રકારને સર્વ પદ્ધતિનો આપણે નિચાર કરીએ તો એ પરમાર્થ આપણને નેતુ સાન થાય છે તે દૃષ્ટિથી, એટલે આપણી ચિન્તાતિમા તેમણે પ્રતિ-

નીતિદર્શણ ૧૭ ૩-૮-૦ એન. એમ. વિદ્યાલય એન્ડ કમ્પની, મું.બાઈ

જિંન પડે છે તે દૃષ્ટિથી-આપણા મનમાં તેમણે જે ચિત્ત છે તે દૃષ્ટિથી-જે વસ્તુ-
ઓનો વિચાર તે પહેલા પ્રકૃતિથી વિચાર થયો. આપણે નાટક જોતા જઈએ ત્યારે જે શકુતલા
આપણી દૃષ્ટિએ પડે છે તે ખરી શકુતલા-મેનડાની કન્યા-હોતી છે કે? જિનકુન નહિ-એટલું
જ નહિ, પણ કેટલીક વખત તો તે આ પણ નથી હોતી! એ એક રંગેનું લૂગા પહેરે તો
હોતી જ હોય છે પણ નાટક જોતી વખતે આપણે આ વાત જુની જઈએ છીએ, આ
ખરેખરી તે જોતાં એની નિશ્ચિતિને યાદ દિધી તો આપણને નાટકમાં જિનકુન આનંદ
થયો નહિ મુન્નકટિકમાં ચારદત્તને વધતવધ પાસે નહ જતી વખતે ધણા કામળ મનના
આશુતો-આમ કરીને ઓપો ખરંખર જ રડના લાગે છે તે વખતે જે દેખાય છે તે ખરું એક
તેમને તેટલા વખત પૂરું લાગે છે એ ખુનુ છે આ વસ્તુઓનો પદની દૃષ્ટિથી વિચાર થયો.
આરી રીતે વિચાર કરવો એ આપણા સ્વભાવમાં યોગ્યતાનું અર્થ થયું છે અહ વખતે તો તેની
જગત પણ પડે છે અહ દરેક જ પરીની આમપામ રૂ તો લાગે કે તેમ તે દરેક નથી પણ
ઉની રૂની જ તેની આસપાસ તેટલા જ વખતમાં દરે છે એ વાત પૂણપણે મિલ થયેલી છે
પરંતુ અતુલનિક જ્યોતિષીઓ કહ છે કે ગણિત કરવામાં આખરે કંપનાયા ધણી મેહનત
પડે છે તેથી ચૂંના પરિવર્તનની જે ઓની કરી કરવાના તે જ ખી માનીને એ સવ
ગણિત કે છે એના રીતે કરેલુ ગણિત ખોટું પડ્યું નથી એટલું જ નહિ, પણ ઉનકુ તે
ધણ જ સહેનું અને સદળ પડે છે એવે રેકાણે વસ્તુ દેખાય છે તે ખરી માનવામાં જ નાજ
છે સવ ભૌતિકશાસ્ત્રોનો ઉગમ આતરેહના વિચારમાં જ છે આ સામ્યેવ. માનવ જાતિને
એકદિક દૃષ્ટિથી જે જાનતા થતા છે તે ઉપરથી જ આ બ્યાવહારિક જાનનું મહત્ત્વ સમજાવ
જાય છે ગણિતમાં નાનાડિય જુ સમિતોને પોતાની ચાકરીએ લગાડીને આ અત્યંત મિનન
તથા જ માણી પ્રાણીએ જુ જુ અમરકાર કર્યા નથી? ક્યા ક્યા સુખો મેળ થા નથી? ક્યા
ક્યા જુ ખોનું નિમનન કર્યું નથી? આ સામ્યેનું પરાક્રમ આટલેથી જ અનુકુ નથી આ અતિ
સાદસિક પ્રાણીએ અદ્ભુત દૃષ્ટિમનિ અત્યંત અદ્ભુત પાથ જે મનુષ્ય તે કોણ, તેનું વારત-
નિક અપ જુ, તેની વિચાર રાક્ષિ કપાયા આવા, નિરોડે જુચાવી નાજ તેના પ્રાણમાં પણ
દાય ધાન્યો પગ્ગુ આ પ્રાણો ઉત્ત આપતી વખતે ભૌતિક શાસ્ત્રને એક અડચણ આની
અને વિચાર, સુદિ, ઈન્દ્રિય કારણ તે શાસ્ત્રને સમજાયું નહિ વિષયમાં ન્ય વિના ખીજું કંઈ
નથી, એ તો તેમને સિદ્ધાંત' તેથી જે જે કાર્ છે તે સવ ન્યનું જ રૂપાતર હોનું જોઈએ
પરંતુ વિચારોને તો દ્રવ્ય કની સમ્યં નહિ પણ એકાગ્રતાતની ખરોડ ઉપપત્તિ મળે નહિ
તો દરકન નહિ પણ પ્રમાણેથી સિદ્ધ થયાવિના કયા ઉપર પૂણ વિચાર મૂવો નહિ એવો
ભૌતિક શાસ્ત્રનો માર્ગ હોવામાં, આ સર્વ વિચારોની ક્રિયા સાથે મજજમાં ચાલણવળણ
જણાયાથી, તથા તે નય થતા જ આ ચળનું પણ અદ્વડનું જણાયાથી, જે પ્રમાણે પિતા-
સયમાંથી પિત મદા નીચે છે તે પ્રમાણે જ મજજમાંથી વિચાર મદાર નાકો છે એવો
એ મિદાન ભૌતિક શાસ્ત્રે કાળે એસાડા આવી જ જ નાક કહે છે કેવળ જ નાજતો જ તે

એકાદાથી મને એ કાંઈની ઉપપત્તિ જેણે તેમનાથી જે મુશીબાણે છે એવું જણાવ્યું
 હશે તેથી જ આ રાઈ-રડે સર્વ સમાધાન થતું નથી કે તારણ પ્રત્યેના 'દયમાં'
 સંવેદન તાસ કરનાર, અતલ મુખરૂ ખેતો અગુભ નેનાર—હમેશા પોતાને 'હું' અભિમાન પ્રત્યેક
 સંસ્કૃતિ નરોધન કરનાર 'અતરાત્યા' કાણુ, તેના ખનામો આ સિદ્ધાંતથી યથા સમીપ નથી.
 'સોતે અમુક નામન માટે' કે જેક જણાવી મળતું નથી એટલે પોતાનું જમીનતપણુ મુખ
 જેવાને બદલે 'જેથી મારાથી આનો ખુલામો થઈ જ નો નથી તેથી આ મળતું ન જોવી
 ને—એ—ને નથી જ', આત્મા નજરે, 'હમ કુછ જાનતે નહીં' એવું હવાદીપાડ જણાવે નીમણું
 પણ દક્ષિણ છે—તે પીસે નાંમા જેના આધાર ઉપર જડરાઈ પોતાનો અભેદ 'યદ રચ્યો
 હશે તે જાણે જ ફરી જાણે જડરાઈની આખી ગમારન જમીનદોષત ફરી નાખી રેખિયમની
 રોધાયા જડ નમણથી મરે કંઈના નહત પનાઈ ગઈ ને આપણે 'દય' ફરીએ છીએ
 તે 'અરેખરતુ' દય નદિ પગતુ અત્યંત સદમ એવા નીક દયમાના વમણ દોવા જેકએ
 એવો એકે ન-શ જાનતે સધુનિત જણાવા વાળો અને જડરાઈથી આમગી કાઢે જ નથી
 એવું જોઈથી પ્રતિપાદન નાના ભાંતિ-નાસ્તના જડરાઈની મજન એકમ સવાધિનપૂત
 અભાવપર જડ પોતની હલનેમાટેને જણાવા પ્રમાણે જડરાઈના જ સિદ્ધાંત રાજે દુર
 થકો રાજાથી તેમનું જ પરંપરાન આધારતમમાં મા થયું

આત્મા અથવા બ્રહ્મ એ મળતું પ્રમાણસિદ્ધ, અવતે જાણનામા આરવા જેમ, નમને
 કોઈ થયેની તથા યુક્તિને ચોક્કસ લાગે તેની છે કે, વેદાભ્યાસ જ, ફરિયાએ અન્ય કાંઈ
 કશિય ન રોવાને જીવ એકાંતમા જેનીને ગોધી કાઢેરી કાઢે પણ એક કાલ્પનિક રાત છે,
 એ જડરાઈ માટે પહેલે બપોરે જ અમે બોનિચસામની જ મલ્લ લીની તે મળતું ન
 જાણને-હાનના આ નવગુનો-અનુસરીને જ કે આજના મુસલિન નમને સામીપ પ્રમાણ
 વિના કાંઈ પણ માનન ઉપર વિશ્વાસ પ્રકલે એ ચોમ વાચતુ નથી પુનઃજન, મનુષ્યના
 કુદરતે મલ, પૂર જાનીન કોઓડુ ચિન્હવિત નથી તેથી જ તેઓનું આ કોમમાં પણ
 અનિત્યતા આ દિગ્દર્શના અનુત્તર મિદ્ધાનેપર તેમની આલ જેની શક્તિ નથી તર્જનકિતની
 નતકીમા તાનીનપાત્રીને જે માળ રહે તેટલું જ ગ્રાણ, માળી મરે ત્યાજ્ય, જેની હાનતી
 જિનિ છે આ મુદ્દિના રચરમથી તેની મદિ જ થરાની છે, તેથી એ દષ્ટિથી આ પ્રકાર
 કીક જ છે પાડુ તેમા એક જન થરાનો હમેશા અમર રૂત છે એ મરેની સાવધામના
 મેખની જોઈએ જે રિપવના પ્રમાણે ઉપન ર નથી તે નમની આપણો કાડ માદિતી
 નથી એટલે, જીવ જ મેનવજો જ્ઞાપ જન મો, ભવતુ ન જ વનગ છે પણ તે મળતું
 નથી જ વચરા દોરાનો સજર જ નથી જેમ આરવા ન કરવ કે રેગ પ્રમાદ તથા ઉત્તર
 ગામપ્રાણ છે આ પ્રમાણ પતિપુ ન દ ૧ ન જડરાઈની અરેખરી છીન જેને કોપ ન

અર્થ હોય તેણે ' અમુક જાગત હોતી તદ્દન અસક્ય છે અથવા 'અમુક ચમત્કાર કરારે પશુ
અનરો નહિ', આવી રીતનો મૂર્ખમઢ તદ્દન છોડી દેવો જોઈએ. નવીન જ્ઞાનનો પ્રકાર જો
આપણા મનોમંદિરમાં આવે એવું આપણને લાગે તો તે ચી ના બધા દ્વારો તથા બારીઓ
તદ્દન ઉઘાડી મૂકવી ન, જોઈએ શું ? તેની આગળ પૂર્વમદના-જૂનોની કલ્પનાના-પડદા
છોડીતા રાખવાનો રો ઉપયોગ ? સત્યનો પ્રભવ જો છે તે તે તમારી વિચારશક્તિની
મુક્તિમાથી નીકળવાને બંદીતો નથી તે તમારું તર્કશક્તિના નાનુક નાજવાની દરકાર કરતો
નથી તે તમારા ન્યાયશાસ્ત્રમાના ઘટપટાદિ બેટપટને મણકા નો નથી પણ તે એટલું જ
કહે છે કે મને તમારા મગજમા દાખલ થવાને તદ્દન ખુલ્લો મારા આપો, મારી બાંહે આન-
નારા બધી જગતના પડદા દૂર કરો, એકાદ કાચના ઘરપ્રમાણે તમારું મન બનાવો એટલે
મારા પ્રાપ્તિ થવાને તમને ધડીતો પણ વિનય લાગશે નહિ જેટલી ગોલકશુદ્ધિથી, જેટલા
નિષ્પક્ષપાતથી તમે તમારી દૃષ્ટિ મારી તરફ વાળો તેટલી મારી પ્રાપ્તિ તમને જ નહીં થકને
સસા માની અનેક મૃ બોનતો તમને તદ્દન સહેલી બની જશે અસ્તુ

તત્ત્વજ્ઞાન દૃષ્ટિ અને કંટ.

આ ભૌતિકશાસ્ત્રની જ પદ્ધતિથી જગતના જ તત્ત્વ તળીએ પહોંચીને અધ્યાત્મનાદ
જ અર્થ છે, એ નિષ્ક કરવાની બા'ત તદ્દન હમણાની છે રેડિયમની જે બરોનર રોધ
મર્દ ન હોત તો એ કદાચ અશક્ય પણ શક્ય હોત, અને રેડિયમની રોધ થવાને આગરે
૧૫-૨૦ વર્ષ જ થયા હશે એટલે એની પહેલાં વિચારીપૂરપોએ કઈ પદ્ધતિથી અધ્યાત્મનાદ
નિષ્ક કર્યો હતો, એ પ્રશ્નો ઉત્તર માનવીજ્ઞાનનો જે બીજો મોટો પેટા વિશામ એટલે કે
' તત્ત્વજ્ઞાન ' (*Metaphysics*)માં છે શાસ્ત્રની મોથ જેમ જેમ આજળ જશે તેમ તેમ
પદ્ધતિ અસ્તિત્વ અધિકાધિક હતીથી નિષ્ક કરવાને તે ઉપયોગી થને જ પણ તત્ત્વજ્ઞાન
અધિવ્યક્ષણ ઉપર અવનબેલું નથી તેના નિષ્કાત નિઝાનાગાધિત છે એટલે કંટ, શૉપનહોગ,
અથવા શકરાચાર્યે તેમનો જ આશ્રય કર્યો આમાથી શ્રીમદ્ભગવાતે પગરપર વિશ્વ શ્રુતી
જોની એકવાક્યના અર્થતત્ત્વસાક્ષાતથી કેમ થાય છે તે દેખાણુ પણ કંટ આપણને કાંઈ જ્ઞાન
થાય છે તે કેવી રીતે થાય છે, એ પ્રશ્નો પ્રથમ નિઝાન કર્યો રાજ્ય કહે છે કે, બાજુ વન્દુ
મરોન અથવા અપરોક્ષ રીતથી-એટલે દ્યરની અથવા વાયુની લહેરોથી હૃદયોના દ્વારથી
અંદર જઈને ત્યાંથી મગજનુમા થઈને પ્રાસર કરતો મગજમા જઈ પહોંચે છે અને એ
તેમનું મગજમા જઈ પહોંચવું એટલે જ તેનું જ્ઞાન થવું મગજ એ ' હુ ' કહેનાર નહ
વસ્તુથી અનગ છે એ સવસમત જાગત ને જ્ઞાનમા લઈએ તો આ શાસ્ત્રથી પ્રતિપાદિત
મોલી જ્ઞાનની ઉપપત્તિ અનુમન સાથે મગજી આવતી નથી આ સામે રહેતો દીવો ખાના
પ્રમાણની લાદી આવીને મગજ ઉપર અચકાઈ એવું જ્ઞાન આપણને મિત્તન જ થવું નથી

આખના અંદરના પડદાપર પડેલું દીવાનું ઉતરૂ મિત્ત આપણને દેખાણુ એવું ક્યા ય
પણ થવું નથી ક્યા બહારનો દીવો જ આપણને દરજોયર થાય છે આ અણુ ! કંટ

કરતા માટે કંઈ જાહેર છે કે, ખરેખર દીવાળુ આપણને વિનંતી જાણ જ થતું નથી. આપણે મન તે દીવાળુ જે ચિત્ર કાઢે, તે ચિત્રનું જ આપણો જ્ઞાન થાય છે જગતમાની બધી જાણતો આ નિયમ લાગુ કર્યાથી જગત્ સ્વભાવે કપિન છે એવો સિદ્ધાંત સાદરક જ નીકળે છે જગત્નું નિરૂપાધિક જ્ઞાન આપણને થતું નથી એ જ્ઞાન, દિક્, કાન તથા કાર્ષ્ક કાંઈક બાવની ઉપાધિઓથી રૂપિન હોય છે દિદાહરણથી અહીંઆ એક ટેમવ મૂકેલું છે. તેનું આપણને જે જ્ઞાન થાય છે તે કયા પ્રકારનું છે તે બુદ્ધિ આ ટેમવ આ વિચિત્ર બુદ્ધિ જગામા છે, ખુદનામા છે એવું જ તેનું જ્ઞાન આપણને થતું નોંઝે આ ટેમવ કાર્ષ્ક પણ જગામા નથી એવું અપરિચિત જ્ઞાન થતું રહ્યું નથી એટલું જ નહિ પણ એવી જુના-ચિત્તારસુદા કરી રાકવાનું અસાધ્ય છે તે જ પ્રમાણે 'કાન' પણ ઉપાધિ છે આ ટેમવ હમણા અહીંઆ છે આઠ દિવસ પટેલા એ અહીંઆ ન હતું અને વળી આઠ દિવસ પુત્રી હરો નહિ કેટલા ૧૫ પહેલા આ એક ગાંધે નકો વરસાદ ખાતુ પડેલું હતું તેનાથી પણ પહેલા બીજા એક ગાંધે પીજરે એ લટકી રહ્યું હતું આવી રીતે વિચાર કર્યાથી ટેમવ એ પોતે જ છે, તેનું ખરૂં પોતાનું વાસ્તવિક સ્વરૂપ જુ, એ સમજવું કેમકે કાન છે એ તારે જ ખગર પડેલું જે પ્રમાણે એકાદ કુશળ પાત્ર પહેલા અકમા કુશળ કપે, વળી બીજા અકમા સ્ત્રીરૂપે આપણને દેખાતું રહે છે-તે પ્રમાણે ગલકથી ઉપાધિ વસ્તુ ઉપર જે પોતાક અંગે તેથી આપણને દેખાય છે-તેનું ખરૂં સ્વરૂપ આપણને સમજાતું નથી જમણા થયેલા માણસને બધી વસ્તુ પીળી દેખાય છે તે પ્રમાણે જ દેશ, કાલ અને કાર્ષ્ક કારણભાવથી પરિચિત થયેલું એટલે અર્થમાં અર્થ જ્ઞાન કરી આપનાર જમણા આપણે નિધાને થયેલો છે સૂર્યનો સફેદ પ્રકાશ ભૂરા રંગના કાચમાથી જોવાથી ભૂરા દેખાય છે. પણ, તે ખરેખર ભૂરા હોતો નથી ને જ પ્રમાણે ઉપાધિના યોગે આ સંજ્ઞાની અર્થ વસ્તુ જો દેક્ષિત દેખાય તો પણ તેમાનો સત્તાથી અસ જ દક્ષત ખરો છે બાકીનો સર્વ પ્રમ છે- તેથી સ્વભાવે જેમ સિદ્ધ થયું કે એક મૂનાધિજ્ઞાનમાથી આ સર્વ ઉત્પન્ન થયું છે, તે જ પ્રમાણે તરનજાનની મહાવથી પણ એવું દેખાડી રાકાન છે કે દરેક જગત્ એ સામ છે અને ઉપાધિથી પર એવી કાંઈક પણ એક સદસ્ત છે આપણે જાણે ઉપાધિથી રૂપિન છે તેથી તદ્દન એકાગ્ર જ્ઞાન આપણને વિનંતી થતું જ નથી આ અત્યંત પ્રદત્તવોગે જાણે પ્રથમ દૃષ્ટીને અત્યંત ખોટો નાગતો સિદ્ધાંત કંઈ તરવે માંથી લિપ્ત વિન ૦ પ્રમાણે વડે સિદ્ધ થો છે આ સર્વ પ્રમાણે અત્રે દાખન કરતા સ્થવારકાસ નથી પણ તેમાનો મહિતાર્થ એવો જ છે કે આપણા પ્રત્યેક જ્ઞાનમા દેશ જવ તથા સૂર્યકાલજ્ઞાન હમેશા આવે છે જ. પ્રાધિરૂપિન જ્ઞાન આપણી થતું નથી અર્થમા જગત્ના સારનિર્વ રાગનું જ્ઞાન આપણને થતું નથી તેથી જ આ ઉપાધિના કંઈ પણ છે તે જ ખરૂં છે જાણીતો સર્વ વ્યમ છે

ધર્મની દ્રષ્ટિ.

હવે ધર્મની સદાયવડે ૫. આજ જામન સિદ્ધ થા છે, જગત્ના કાલ પશુ મૂકે નેમ નેમ એવું કામ જગત્તેવું પ્રાપ્ત સામજવામા નથી આ દરેક જગત્ની સમરેક સ્વાતંત્ર્યનો અલગલગ ૩ ૧-૪-૫ એન એમ વિષાઈ એન કપી, સુખાક

જેને વીધે થાય છે તે સર્વજ્ઞાણી, સર્વજ્ઞ તથા સર્વજ્ઞિમાન પદ્મચરનું અગ્નિતર સર્વ
અર્થને કાવર છે મિત્રની મોક્ષના ધર્મપ્રથમા-માધ્યમમા-અવગતા પદ્મ કમ્બલિકરનાદિ મર્મ
આયુષીને તેમા જ અગ્નિજ્વલે મર્મ જલ્પ રહીએ ગીએ, તેની ધ્વજાથી જ મર્મ વ્યવહાર કરીએ
ગીએ અને તેના ઉપર જ માપક અસ્તિત્વ પશુ અવરમેતુ કે એવું જણાયુ છે તે
જોતુવ, તેની ન્યાયપ્રિયતા તથા તેજ પાનશ્વર વ્યક્ત ના માટે તેને 'પિતા' નામ આપેતું છે
સુસંત્રમાની ધર્મમા પશુ પરમેશ્વરનું આવી જ ગીનનું સર્વનું છે આપણા હિં, ધર્મમા
પશુ દુષ્ટિઓએ આ માનનમા નહીં જોઈ. ૧. ૧૫૫ નથી ભગવદ્ગોતામા તથા ધર્મ
૬૧) હા કુલ્લમ્ય જગત પ્રમથ પ્રસયસ્તથા। મમ પરતર ના-ચકિચિદસ્તિ ધનજય ॥ (૧)
મયિ મર્મમિદ પ્રોત મયે મળિયણા હવ। (૨) વિટ્ત્વ્યાહમિદ કુસ્ત્રન દ્વકાશેન મ્મિનો જગત્। (૪)
અથ પરા ચત્તા તત્ત્વમરમયિગમ્યતે। ચત્ત્વદ્રવ્યમગ્રાહ્યમગોત્રમર્મમચતુ ઓત તદગાગિવાદમ્ નિત્ય વિદ્ય
મર્મગતમ્ સુમૂલ્મ તદવ્યય ચદ મુનયોર્મિ પરિપદ્યનિ ધીગ।

આરી ગીત ॥ જગતના આજારણુના વર્ણન કરનારા આપણુ ધર્મપ્રથમા કેટલાકે
આધાર છે તા આ પ્રત ના નક્કાનો-નુનિઓએ જણાવેલી માનવ ભોગી દોની રાજ
નથી એવો ને આપણો વિશ્વાસ ન હોય તો જ આ સ્વ ક્રુતિસાકોનો આપણને ઉપયોગ
મર્મ અમિતોએ ઉ માલ્લાયુના સુપાટામાં કરેલી ખાલી મ. ૫. —એમ જે ધર્મપ્રથો મા
છે તેમને તરતપાનનો અથવા શાબો માગ એવા જુલના છે તેનું કુમા મ વિગ્ધનું કપું
દવે આ વળ પ્રમાણે ઉપગત ખીજી પશુ એક પ્રમાણ—પદ્મચરનું અસ્તિત્વ સિદ્ધ કરતે
મળી રહે છે તે ક્યુ ને તો દાનની મુવરેવી તથા મુગિનિ જનતની

નીતિ તથા વ્યવહાર

જે જેટલું માથે છે તેટલું જ ખડે માનનાર ગમે તેરો નારિતક જે કે હોય તો પશુ સ
અવદાગમા નીતિ જેની ગોપણ નરતુ તે માને છે ખીજીઓ આપણી માથે જેની રીતે વો
એવું આપણને નામે તેવી રીતે આપણે ખીજીઓ માથે વનતુ જેઓ એ નિયમ તેને પમ
હોય છે મીજીઓને પા અથેલું જોધને આપણે તેમની જગાએ હોધએ તો આપણી મ
સ્થિતિ થઈ દત તેના વિવાર તેના મનમાં કદ આવે છે તથા તેને વીધે એસા દાતમક દેવ
નેરા નેગિતે માટે વેને અપાનુભુતિ નામે છે પોતાના માથે હાકર્ન માટે તેને પ્રેમ થાય
તથા તેમના અપાટે અકચણ પામવાને તે નંધાર હોત કે આરી જાતનો એક મનુષ્ય જે
અને મેથિ ના કે તે પદ્મચર નથી એમ કહી તો પગ તેની આ મીજી આપચનગત ઉપર
આ તો જ નર ને માતિતર ને કમન કે એમ નાગવાયે છે જન જન તથા પોતે મ
તુ અવગત ને પાટે મેજ પાસ નીરે મીજી ને મ પાથો રાતો જ છેવટે કુ ખ થાય
જ તર ને અમગતુ ને તાલ નો મીજીઓ આપણી માથે જી રીતે રત એવું આપણને તા
તેના ને અપા પામવો રાથ રાજ નેત્રએ નિ નિર્ણય તો જા માટે માન્ય થયો હોત
અત્ર માલમા એ જ ને દાર તો મીજીના કુ ખરી તેી સામા કુ ખ થયુ હોત કે આપ
ન થા જા મનમા (સાવિત્ર) ૩ ૨-૦-૦ આ મેમ વિષામી એક કંપની,

સર્વ જણ એક જ પરમા માતા અર્થે ન હોતે તો એકતે બીજાને માટે સદાનુચિન શા માટે લાગી હોત ? એક સામાન્ય મુલતરદાર જગતમાની એક વ્યક્તિનો બીજા સાથે કાંઈ એક સમબ નથી, તો બાપડી છોકરા માટે પ્રેમ તા માટે આપણને તેમનાં મુખ માટે ગમે તે ખટપટ કરવાને માણસો તા માટે તૈયાર હોય ? તેથી આપણા સાધારણ રોજના વ્યવહારમાં પણ આપણે પરમેશ્વરનું અસ્તિત્વ-સર્વ માણસેનું એકત્વ કબૂલ કરીએ છીએ જ નહિ તો આવીકાનો ઉપદેશ 'વાયજીવ મુલ જીવેત જન કૃત્વા શૃત વિનેત । મરમીમૃતદય દેહસ્ય પુનરાગમન કુવ તા' આ જ ગમે તે ઉત્તમ ઉપદેશ ગણાયો હોત પણ એવી રીતે વર્તનારને આપણે સાચો માણસ કહેવા નહીં આટલી એક બાબત ઉપરથી જ જે દેખાત છે તેનાથી પેલી પાસ કાઢ પણ એક તત્ત્વ છે અને આશો તથા તે તત્ત્વનો અન્યત નિકટ સમબ છે, એ સદૃશ જણાવ આવના જેવું છે તેથી આપણી દરરોજની વ્યવહારની નીતિ તથા સદસદ્વેક શુદ્ધિ વિશે જે જોડી દૃષ્ટિથી નિચાર કરીએ, તો ચાર્વાકનાદ સિદ્ધ ન થતા અધ્યાત્મવાદ જ સિદ્ધ થાય છે

માટે શાસ્ત્રની, તત્ત્વજ્ઞાનની, ધર્મની, તથા વ્યવહારમાની નીતિની મદદથી જે જે દેખાય છે તેટલું જ સાત્ર ન હોયતે તેની પૈથીપાસ કાઢ પણ છે એ વાત સદૃશ સમગ્ર છે, તેજ તે બાબતની શોધ કરવી, તે પ્રાપ્ત કરી લેવા માટે જે માર્ગ જણાવેલા છે તેમનું અનુચિત કરવું એ ધર્મનું જોળાપાડુ અથવા મુખાર્થ નહિ પરનું સાધકપણું, છતાં આ જે હાવમા ધણા જ સુશિક્ષિત મોઠ એકાંત મનુષ્ય પરમાર્થ તરફ વળે તો તેની શુદ્ધિ બાદ ધર્મ અથવા તેને એકાંત ગમે પહોંચે એવું સમજે છે દેશમાર્ગ કરવું, સમ્પ્રદાયભિન્નતા આચરણ વગેરે, માનુષ્યમિત્રા દિનમાટે સર્વએ મેલનત કરવી એ તેમને કહ્યું છે, પણ ધનનું નામ લીધું, પરમાર્થનો સમબ આ-યોગ તેમને પીટ ચડે છે, ખરાબ લાગે છે, તથા એવા પરમાર્થ-મુખ લોકની તથા આવે છે આ સર્વ-ચેતના

સ્વાર્થ અને પરમાર્થ

તદન નિમ્ન માનવાથી થાય છે ખર્ચખર નેતા પ્રત્યેક પારમાર્થિક કૃત્રિમા સ્વાર્થનો થોડો ધણે પણ અગ્ર હોય છે, તથા પ્રત્યેક સ્વાર્થિક કૃત્રિમા થોડો ધણો પરમાર્થ પણ સંધાય છે એમ જુઓ કે, કાંઈએ દાનધર્માદિ પારમાર્થિક કૃત્યોનો આરંભ કર્યો પણ હજી તેનું સ્વર્ગ તદ્દન નષ્ટ ને ચલાને લીધે 'પોતાને' અભિમાન થાય એવું તેનું લાગે છે જ આ માગનું જેટલું જેટલું કર્યા થાય તેટલો તેટલો તેનો પારમાર્થિક ઉદ્દેશ એ હર પણ હુપ્ત થઈ તદ્દન છેડે એટલે સાધુજન પ્રાપ્ત થયા પછી જ નાચ પામનું દોડાથી પરમાર્થમા સ્વાર્થનો અસ થોડો ધણે પણ હોય છે, જ હોય છે તે જ પ્રમાણે પોતાને આશ્રયક હાથ એવી કેટલી પાત્રોનો અનુચ્છ લાગ કરી શકે ? તદ્દન સરસ્ય પ્રગિયાર કરીને અરણ્યમા જો તે જાળને ગ્રહે તો પણ પ્રાણુધારણ કરવા માટે કાંઈ પણ ખાતુ તો જોઈએ જ તેથી ગમે તેવી સ્પષ્ટ પરમાર્થ-જૂતિ માણસ ધારણ કરે તો પણ તે સ્વાર્થથી સર્વથા અનિષ્ટ હોવાનું અનક છે હરે એવું દોડસ અન્ડર એન્ડીયન્ટ હિન્દુ લા ૩ ૦-૧૨-૦ એન એમ ત્રિપાઠી એન્ડ કંપની, મુમ્બાઈ

સ્વાર્થમાં પરમાર્થ કેવી રીતે થાય છે તે જુઓ એકાદ ઝાઝર થોને પ્રમિદ્ધ થવા માટે ગરીબ
 લોકોને મજદૂર દવા આપના તાગે તો તે પ્રિયાગાનું તેનાથી કદાચુ થાય છે અને દુન
 દિયાની દૃષ્ટિથી-તેમના કિદ્દેશ જે કે બાળુએ મૂનીએ, નોષણ એવી બીજીની ઇચ્છા કરના
 ઝાઝરના દાયથી થોડા ધણે વરાય તથા પરમાર્થ સધાવ જ છે હવે તે તદ્દન નિર્માન
 બુદ્ધિથી જો આ કાંઈ કરે તો તેના પરમાર્થ ઉચ્ચ તરફનો દરે; પણ તેના માટે-કાર્મિક માટે
 દોષ તો પણ થું-ગરીબનું કદાચુ તેને હાથે થાય તો તે પરમાર્થના રિપવની વાન થઈ
 નહિ એવું કાણુ કહેમે આ માર્થ પરમાર્થની આવી લોક કરેલી દેવાને લીધે પરમાર્થનું
 રહસ્ય બાલકિયામાં ન હોનાં અનર્થનો વૃત્તિમા છે એ સદૃશ સમજાઈ આવી પ માર્થનું
 રહસ્ય આરવ્યકવૃત્તિમાં નથી, સર્વમય પરિવ્યાગમાં નથી, તે અતરાત્માની વૃત્તિમાં તથા
 એવમુખ નિરભિનાર બુદ્ધિથી બીજાઓને ઉપયોગી થવાની ઇચ્છામાં છે પરમાર્થનું રહસ્ય
 અરેખર જેનાથી સમજાયું તેને રોતને માટે કાંઈ જ ચિતા ગ્હેને નહિ પ્રગમ્ય ઉત્પત
 ચયેનો હોવાને બીધે તેનું કામ નિષ્કામ હોય છે કાઠ પછુ જાતના કમંથી તે બધાતો નથી
 વારણુ જે કે તેના શરીર વડે જે કે કમ થાયે તો પણુ તે મનથી ચનું નથી કાઠણુ તેનું મન,
 તે એક સદૃશ તરફ, જે જાળ્યા પછી વાઈએ જાળુનીનું જ ગ્હેતું નથી એવા તે આત્મ-
 રાશ્ય તરફ લાગે હોય છે હવે મનમાં જે કરેલું નથી તે થયું જ નથી બાલકિયા જે
 કે એક જ હોય પછુ અદરની રૂતિ નિભ હોય તો તે કિયાનું રા પ બદનાય છે થોડા-
 સિદ્ધિમાં જાણ્યા પ્રમાણે 'મન કૃત કૃતે રામ ન શરીરકૃત કૃત' એનવાલિખિતા કાંતા સેનેવાલિખિતા
 કૃતા ॥' માટે પરમાર્થનું રહસ્ય રાશ્ય એમનામાં નહિ અથવા માન શરીરને પચામિસાવેનો
 વડે ત્રાસ આપવામાં નથી તે કૃત આપણી વૃત્તિ બદલાવાના છે આપણે કાંઈપણ ઇચ્છિતમાં
 હોઈએ તો પણુ આપણું કર્મ થું છે એ આપણને નિયારકક્ષિતની, સદમદિવેક બુદ્ધિની,
 સુસ્તકોની સહાયથી સમજાય છે એ કન-૧-કર્ન ૫ તરીકે-એટલે-કે નિષ્કામ બુદ્ધિથી,
 તેના પર આસન્નિ ન ગખના જે આપણે કરીએ તો, તેમાં જ ખર સુખ-એ
 એટલું જ નહિ, પણ મગસુખ અથવા મોગ મુક્તિ તેમાં જ છે મોક્ષ એવે' સુખ્યત્વે
 કરીને 'હુટકા' યાનાથી, તો આપણા ઉપ જ મરજતીથી અમન ચક્ષીનારી
 વાસનામાંથી ધનની વાસના, કીર્તિની વાસના, સુખની વાસના-આ વાસનાઓએ આપણને
 કેવા તદ્દન જકડી લીધા છે તેમના બંધમાંથી છુટા થવું એ એ પ્રકારનો નાનામગ્ના
 પ્રમાણુપ મોક્ષ જ છે જુઓ તો મોક્ષપ્રાપ્તિ કેટલી સહેલી વાત છે ઇચ્છા, થાય એવે
 કરો નાશ એવી રીતે આજથી શરવાન કરીને થો જ મહિના અનુભવ તપ્તે તો આપ
 ણુને જણાઈ આવશે જ આપને કે, વાસના તૂસ ગ્વા કરતાં તેના નાશ કરવાથી જ આપ
 ણુને અધિક દાયદો છે વારજ આપણે આ મનુભવત્યામાં જ કાંઈ ગ્હેવાનું નથી વાત પણુ
 અધિક મોટા આપણે બનવાનું છે આપણામના દેવત્વનો અથ જાગૃત કરીને પશુત્વના
 અસનો નાશ કરનાનો છે તેથી આવી જુ વાસના આપણામાં રહેવા દવેને અથવા સેધની
 અવામગિરીનો મર્ગ (સચિત વર્તો) ૩ ૨-૧-૧ એન એમ સિપાઈ એન્ડ દપની, મુ માર્કે

નિષ્ક્રિય રીતે આ ઉચ્ચ હેતુ સ્વી રીતે સધાતે? આ ઉદ્ધત હેતુ સાધવાને પોતાને આત્મને
ગંધારીને શીત્તઓને આપણે કેવી રીતે મદદ કરી શકીએ એ આપણે જોતું જોએ, જાન એ
મદદ કરના આપણ તેટલા માટે આપણુ જ્ઞાન વધારતું જોઈએ, અધ્યયન નહીં જોઈએ
ચિંતન કરતું જોઈએ - આ શ્રવણમનન નિદિધાસના યોગથી શીત્તઓને-આપણાથી નથી
દુઃખના લોકોને ઉચ્ચ સ્થિતિએ લાવવાને ધણો પ્રયાસ કરવો જોઈએ આ વિચાર હશેનાં
આપણા મનમાં આવવો જોઈએ તથા એવી ક્રિયા થવી જોઈએ કે,

‘શુભમસ્તુ સપ જગતા સર્વા મદ્રાણિ પર્યતુ સર્વે પ્રાણિ સુખિનો મવન્તુ ॥’

મહાત્મા ટૉલ્સ્ટૉયનુ આત્મનિવેદન.

લેખક - રા. જયન્ત.

[દક્ષિણારીના અ. ૧, ૧૨, થી અનુમ્તાન]

‘આત્મા દિવસ સુધી જે મધના નીપાથી ફસાઈ, એ સત્ય તરફ મેં દુરક દ્રષ્ટિ તે
નીપા બે પ્રકારના છે એ કૉટુમિ પ્રેમ અને બીજો સાહિત્યપ્રેમ. મનના માણુઓને
દમેટ વળગી રહેનાની અને પુષ્ટી લખનાની લાનસા મારામાં પ્રાપ્ત હોવાથી એ સત્ય
તરફ મારી દષ્ટિ ગઈ નહિ પણ દવે એ નસતો પછ રસ લાભ્યો.’

“કુટુબ! - કુબ એટલે શું? કુમ એટલી મારી પત્ની અને મારા બાળકો, પરંતુ તે
પણ મારા જેવા જ માણુઓ મારી અને તેમની સ્થિતિ એ જ તેમણે પણ આપ મીઠ
કરી આણુવના દિવસ પસા કરના અથવા મારા પ્રમાણે આ લાગુ સમ સમજી નેવું
એવી સ્થિતિમાં તેમણે પશુ તા માટે ઉત્તર? મારે તેમનાપર પ્રેમ રાખવો, તેમનું મરણ
નહી, તેમને ઉછેરવા અને તેમના હિત તરફ નજર રાખી છેવટે એ દિવસે આ લાગુ સત્ય
તેમની દૃષ્ટિએ પડે એને તેમણે નિરાશથી મારા તરફ જોઈ એ જ ને ત્યારે મારા પ્રેમ
અને, અમનો મો ઉપયોગ થયો? નહીં, એ સત્ય તેમની દૃષ્ટિએ ન પડે તો શુદ્ધ મૂખામીમાં
તેમનું જીવન દીપ્ત થતું જાય તેમનાપર પ્રેમ રાખ હું ત્યારે એ સત્ય રસપ તેમ
નાથી કેમ છુપાવી શકું તેમનું જ્ઞાન જેમ જેમ વૃદ્ધિ પામતું જાય છે તેમ તેમ તેમને સત્ય
તરફ અધિકારિ નહીં જાય છે અને ત સમ એટલે છેવટે મૃત્યુ અને શ પન્નર.”

“મોહિલ! કા મ. પહેલા પહેલા લોકોએ મારા જોડોની સ્તુતિ કરવાથી તે ક્રીતી તો નીચી
માંગ અનુપા આપ્યો. મેથી જાન નહીં સા સુધી સાહિત્યસેવા કરી જાન મા કાળ નિર્ગમન
કાળોતો જીવિતમ થણા નાળા. ૧૧ સુધી થયો હતો પણ મારી જીવિને જમ થયો તેથી મૃત્યુ
કર્ષ અમરનાતું હતું તે પછે પાને નામ કમજુ કરતું જ હતું મૃત્યુ સર્વલક્ષણે તેના સમાધાન
માધી મરણ પછી જુનાનું નથી તે મારો લક્ષ કરતો મારા અમ ખાદિ જગે અને એ અવેશનું

૧૭૬ મનાના પત્રો ૨ ૨-૦-૦ એમ એમ ત્રિપાટી એન્ડ કંપની, મુબાઈ

સ્વનરણુ પણ સર્વરીતે નહ થઈ જશે. આવો વિચાર મારી સન્નિધિ રૂપ ઉભો રહના માગમા સાદિ પ્રેમ કપાથી રહે ? મને જણાઈ આવ્યું કે સાહિત્ય એ જીવનનુ એક ભૂખ છે-એક અર્થકાર માત્ર છે એ. અનકારના લ્લનથી શુદ્ધિ મોહ વશ થઈને મિથ્યા જીવનને મનુષ્ય વળી રહે છે પણ શુદ્ધ જીવનનો જ પ્રેમ નહ થયા પછી એ અનકારની શી કીમત રહે ? એ દાનીનો મને જ લુપ્ત અને ખરણ માગવા પ્રાપ્તો તે હું ધનુ કેવી રીતે ? એને જનસમાજ સમક્ષ મુકે પણ શી રીતે ? કદાચિત એવો એકાદ અનકાર બનાવ્યાનુ તોપણ લોભે તેમાં શી મીઠાસ મળે ? ”

“ મારા પોતાના જીવનક્રમમાં મારા પોતા મારે જ રમ રહ્યો નહિ મમુ મા પડવો અનુભવ જેમ મોગની સાથે નિ સદાય ચિંતિતમાં વહે છે, તેમ હું જીવનસાગરમાં કપાએ વહેવાનો હતો. પૂર્વે એવો ભ્રમ થયો હતો કે માનવજીવનનો દેતુ મને સમજતો નહિ હોય પણ તેમાં કંઈ પણ હેતુ નિમિત્તપણે છે આથી તે વખતે કાન્યામાં અને ક્યાનમાં પડેલુ માનવજીવનનું પ્રતિનિધિ મને મનોહર લાગુ હતુ સાહિત્યકળાના દૃષ્યમાં માનવજીવનનું પ્રતિનિધિ જગત્ પડેલુ જોઈને માન ચિત્તને સતોત્ર થતો હતો, પણ ક્યારે હું એ હેતુને મોધના લાગ્યો તથા હવે પછી એ હેતુને સાધ્ય કરનારો ઉલોગ કરવાનુ ને ધારું ત્યારે સાહિત્યકળાનુ એ દર્પણ મને નિરૂપણી, ત્યાં ત્ય અને હું ખલક જણાના લાગ્યુ તે આરસમાં પડેના પ્રતિનિધિ તર-જોઈ મારા ચિત્તનુ સમાધાન દૂર થના લાગ્યુ કારણ તેમાં મૂર્ખતા સિવાય અંધ કોઈ પણ શુંય મને મૂળી આવવો ન હતો ક્યા મુખી તેમાં કંઈ લખ્યું છે એની મારામાં બારના હતી ત્યાં મુખી તે તર-જોઈ જ્ઞાનદ માનવામાં કંઈપણ લખ્યું હતો તેમાં દેખાઈ આવતુ હાસ્ય, દુઃખ સહનતા, સાંત્વે અને ભવચરતાની હયા મને ગમ્મન આપતી હતી, પણ માનવજીવન અર્થનુભવ હોનાની ખાત્રી થતાં જ એ આપનામાં રહેતો જ્ઞાન એની ઊગાથી અટકી ગયો એ ઉત્તર જીવનની દોરીનુ મૂળ અહોનિશ કાતના કરે છે એવુ નજર પડ્યા પછી મધની મરુતતાની મીઠાસ કરાથી રહે ”

“ પણ એટલાથી જ કંઈ સર્વ પતી ગયુ નહિ માનવજીવન કેવળ અધરીન છે એટલી જ એ મારા મનની માન્યતા થઈ હાત તો કીક હતુ એ આનાત મે પિતા અરસેને સહન કર્યો હોત જ્ઞાનનિષ્પિન્નને માટે ઉપાય જ નહિ હોવાના કારણે મુરો મોટી દુઃખ રહ્યા હોત પણ એટલી જ સમજથી માઈ મન સ્વસ્થ રહેતુ ન હતુ, જગતમાં રહેતા કોઈ માણસને ત્યાંથી બહા જવાનો માગ નહિ હોવાની ખાત્રી થાય છે તો તે ખુલીથી પોતાનુ જીવન ત્યાં જ સુખમાં ગાળે છે, પણ મારો જનાવ તેવો પણ ન હતો, મારી સ્થિતિ તો મરુતતામાં દેનારો પડ્યુ રસનો નહિ જડપથી જગતમાં સપડાઈ જનારો જેવી હતી બૂતો પડેતો માનવી રસનો સોધવા આમ તેમ ગાળતી મારક દોશા કરે છે અને દોષતા દોષતા તે માયા રતાથી નિષેધ દૂર થતો જ જીવનનિન થઈ જાય છે તેમ ગાઈ ચડુ હતુ પેલે રસનો મને છે એમ તે જાણતો હોવા છતાં તેની દોષદોષ નધ પાતી નથી તેમ હું પણ દોષા કરતો હતો ”

“એ સ્થિતિ ખરેખર બની લખાનક હતી એ લખમાંથી મુક્ત થવાનો આત્મહત્યાક સિવાય અન્ય માર્ગ જ મને દેખાતો ન હતો એક દિવસે મારૂ ટંદા બેઠાઈ જશે એવું હું રજાનારમાં આ જગત છોડી જઇશ, પણ તેમ બનતા સુધી સહ જેમ ભેરી રહેવાની મીઠાઈ પણ મારામાં ન હતી મૃત્યુ પછી પ્રવર્તનારો ગોર અધકાર મને પ્રથમ જ જણાતો હોઈ નેનો એટલો ભય લાગતો હતો કે, તે દરન તજ કચ્ચા માટે ફાસો બાંધવા બદ્દની મોજા સિવાય બીજો કોઈ જાતા જ હું જેમ શકતો ન હતો એ લખથી જ આત્મહત્યાની કલ્પના મારા મનમાં બળવાન થતી ચાલી”

“પણ મારી બૂત તો થતી નહિ હોય ને? એકાદ વસ્તુ મારી દષ્ટિ બહાર રહી શકે હોય ને? એકાદ વસ્તુનો હું નિપગીત વ્યથે તો કરતો નહિ હોઉં ને? માનવજીવનનો અન આટલો હતાશા કરનારો હોય, એ આભારિક નથી એવા વિચાર પણ મારા મનમાં ઉત્પન્ન થઈ લાગ્યા છતાં માથાસને જેમ તુલ્યો આધાર વાગે છે તેમ મને એ વિચારોનો આધાર મળેલા લાગ્યો અને હું એ લખથી મુક્ત થવા જેવું મુશ્કિલ સ્વપ્ન તોપણ લાગ્યો

“એ શોધ મેં અગ્નિનિતિ ચાલુ રાખી મેં પુણ્ય નિષ્ઠા સંપાદન કરી હતી પરિણામને નિહાનતા સહવોસમાં મેં વજ્રા કાળ ગાળ્યો હતો કેવળ પ્રસ્તોત્રારા જ નહિ, પણ મત્યક્ષ સનાઈથી પણ અને શસ્ત્રો અવયોકન વ્યૂહરૂપે તે મિચારાએ કઈ પણ શ્રમ ન સમજતા પોતાનું સર્વ હાર મને મોઢુ હતું તેથી એ પ્રશ્નોના તારા શા ઉત્તર આપે છે તે જોવાનું મારા માટે નિવેશ દિન ન હતું”

“મારી પચાસ વાની ઉંમર થવા પછી મારા મનમાં જે પ્રશ્ન ઉપસ્થિત થયો તે તદ્દન નવીન જ હતો એમ કંઈ ન હતું. કિશ્કિતા બચાવ બાળકથી તે ટૂંક મહાન શુદ્ધિશાળી પડિત સુધીના મર્મ-આમાનસરૂપા અતસરમાં આ પ્રશ્ન જીવતો જ હોઈ રહ્યો અને નવાનુબંધી જણાયું હતું કે, એ પ્રશ્નો ઉત્તર આપ્યા સિવાય કોઈને માટે જીવન શક્ય નથી એ પ્રશ્ન એ હતા કે, આજે હું જે કંઈ કરું છું તેનું કાને શું થશે? અને અમર જીવનસુધી હું જે કંઈ કરું તેનું જીવનની સમાપ્તિ પછી શેમાં પરિવર્તન થશે?”

“એ જ પ્રશ્ન મારું જીવન રીતે પણ ગોલી બકાશે” મારે જીવન શા માટે? કોઈ પણ નરતુની જાણ શા માટે કરવી? અથવા કોઈ પણ કંઈ કેમ કરવું? મૃત્યુ પણ જોને નજીકથી શક્ય નથી એવા આ તાલ માનવા જીવનમાં છે કે? સર્વ ઉપવન-માનવજીવનનો ઉપયોગ કરીએ તો સામાન્ય રીતે તેના બે લાભ પડે છે રસાયણશાસ્ત્ર, અગ્નિ-વજીરે રસ શાસ્ત્ર એ પ્રશ્નો વિચાર જ કરના નથી જે લાભોમાં ચિતાકર્મપણ છે અને તેના સિદ્ધાંતોમાં નિર્વપણું પણ હોય છે, તથાપિ તે એ પ્રશ્નો મૂર્ખ પણ કરતાં નથી હતાં શીરે વિચારનારો અથવા કલ્પનાશાસ્ત્ર એ પ્રશ્નો ઉદાપાદ કરે છે, પણ તે તેના નિશ્ચિત નિષ્ફળ આપતાં નથી સુગ્રેદિ વશાત્તે જેવા ગહન વિવેચનમાં પણ તે પ્રશ્નો નિર્વિન નિષ્ફળ મળી આવતાં નથી

“જે જે તત્વનોએ આશ્રયની એ મહન પ્રશ્નોનો ચોતરફથી પૂર્ણ વિચાર કર્યો છે, તેઓએ સર્વજ્ઞ એક જ ઉત્તર આપ્યો છે. સૌદેવીસ, સોપનહાર, મોનોમન અથવા શુદ્ધ એ સર્વનો ઉત્તર તે જ — સૌદેવીસ કહે છે — “જીવનથી જેમ જેમ દુર જઈએ ત્રીજે તેમ તેમ આપણે સત્યના વિશેષ કિન્તુ યત્ના જઈએ ત્રીજે જન્મથી જ આપણામાં સત્ય પ્રેમ રહેતો હોય છે આખા જીવન મુખી આપણે શા માટે તરફીયા મારીએ ત્રીજે? દેહનુષ્ઠામાંથી મુક્ત થવા માટે જા આ દેહે ને અનેક દુખને જન્મ આપ્યો છે ત્યારે મૃત્યુ સમિપ આવતા આપણને આનંદ કેમ ન થયો નેત્રને?”

સૌદેવીસે પોતે બીજે વિચારે મનુષ્ય પામ્યો એવું નક્કી થવા પડી આ ભાષણ કર્યું છે. સોપનહાર કહે છે, “જીવન એ કેવળ કષ્ટપૂર્ણ વસ્તુ છે. અલ્પો માણસ આખી જીવી મુખી મૃત્યુના આશ્રમનો તૈયારી કરતો રહે છે અને તેથી તે મૃત્યુથી ભય પામતો નથી.” સોનોમન કહે છે, “મિથ્યા! મિથ્યા! જ્યાં જોઈએ છીએ ત્યાં કેવળ મિથ્યાત્વ જાણાય છે આખી જીવનની સુધી કરેલા શ્રમનું ક્યુ ફળ માલસત્તા હાથમાં છેવટે પડતી છે. આપણે પૂરું થઈ ગયેલા માણસોએ શું કર્યું છે તેનું સ્મરણ કરતા નથી અને આપણે મૃત્યુ થવા પડી આવો પ્રભ આપણ નામ પણ દેશે નહિ.”

“જરા, વ્યાધિ અને મૃત્યુનું ખરું સ્વરૂપ સામ્યમુનિ અમળ્યા ત્યારે તેમની શુદ્ધિએ નિશ્ચય કર્યો કે, માનવજીવન એ એક ભયંકર વસ્તુ છે. આથી તેમણે એ ધોર વસ્તુથી દુર્મેચને માટે શુભ થવાનો પત્ત કંપ્યો અન્યને પણ તેમણે તે જ ઉપદેશ કર્યો છે. મૃત્યુ થઈ આ જીવન પુન પ્રાપ્ત થાય નહિ તેવી રીતે તેનો દુર્મેચને માટે અન લાવવો એ જ અનુબંધને માટે શ્રેયઃકર છે. સામ્યમુનિના અત્યુત્તમ જ્ઞાનનો નિઃકર્ત-તત્ત્વર્થ એ જ છે.”

આ ઉપરથી જણાઈ આવશે કે, માનવજીવન સમગ્રી માનવજાતની પશ્ચિમીમાં છેવટે આવી રહે છે માફેટીસ કહે છે કે, “શરીરમય જીવન એ પાપમય અને ભ્રમભરક છે માટે આ દેહમય જીવનનો નાશ કરવો એ કદાચાહ્ય છે અને આપણે તેની જ છંદા કરવી.”

સોપનહાર કહે છે, “જીવન એટલે જેનું અસ્તિત્વ ન હોય જોઈએ તેની વસ્તુ અથાત્ત તે વસ્તુ લાભ અને પાપમય છે જીવનદ્વારા મુક્તિ સારી શકાય છે એટલે જ તેમાં સારો અસ છે.”

સોનોમન કહે છે, “કદાચલ અને જેવકૂશી, હાર્દિ અને સપતિ, આનંદ અને દુખ એ સન નૌનિ વસ્તુઓ કેવળ મિથ્યા છે એ જોખ્યા પાણીપરના પરપોશ છે મનુષ્ય નગ્ન સામે છે એટલે તેની પાઠ્ય કર્ત જ રહેતું નથી ત્યારે જીવન એટલે વાયુની જ નહિ તો અન્ય કદા.”

શુદ્ધ કહે છે, “છેવટે જરા, વ્યાધિ અને મૃત્યુ નાની છે એ વિચાર અત કરણને દુર્મેચ ટોકવા કરે તો જીવનકાળ નિર્ગમન થવો અશક્ય છે માટે એવા જીવનથી ચોતાને રતન જ મનાતી તેનું જીવન પુન પ્રાપ્ત ન થાય તેવી વ્યવસ્થા કરવી એ આપણું પ્રથમ કન્ય છે.”

“કરોટો મનુષ્યોનો પ્રતિભાવન પુરોત્તો એ અનુભવ જાજ, મુખીમાં થયેલો છે, અને માટે ચોતાને અનુભવ પણ તેવો જ છે આ જ્ઞાનતમા મનને ગમે તેવી આદિ અવસ્થા રીતે.

કેવી રીતે આવી ગયો એવું છે? માનવજાતિ ૧૫-૫૦ માટે જેનું મિશન છે એ વાતનો અસરકારકરવામાં કઈ જ અથ નથી જેનો જન્મ થાય નહિ તે જ સુખી મરણ પ્રકારે શરીરે લેવામાં વિઠ્ઠલિતિવિત મુલે સુધ ॥ માટે એ રિતિથી પ્રયેક મુક્ત રહવું જોઈએ ॥

“જ્યારે મારા મનની એવી સ્થિતિ થઈ ત્યારે મારા જેવા જ બીજા માણસો એ પ્રશ્નો કઈ રીતે નિર્ણય કરે છે તેનું હું નિરીક્ષણ કરવા લાગ્યો તેમનું સામાન્ય વર્તન કેવું હોય છે અને તેમાં તેને એ ગ્રંથો કેવો પ્રભાવ મળે છે તેની હું શોધ કરનાં વાળ્યો ત્યારે મને અનુભવ થયો કે, મારા જેવા સામાન્ય માણસો તેના આ પ્રકારના નિર્ણય આપે છે ॥

“પહેલો પ્રકાર પૂર્ણ અજ્ઞાન એ છે જ્યાં ખરી જાણ, નાના બાળકો અને નિર્ણય લેવાનું બોધ આ પ્રશ્ન ઉપર ॥ જ્યારે નવી તેમને એ પ્રશ્નનું જ્ઞાન જ નથી, પણ મને તેનું જ્ઞાન થયું છે તેથી તેના તરફ મારાથી આખીઆમણી થઈ રહ્યા નથી બીજો આવાંકો આમ છે ત્યારે ભૂતપૂર્વ નિર્ણય હોતા સુધી કઈ યથા રીતે તેમ નથી કારે આશ્ચર્યને અર્ક કરવી ખાસે આ, આંર નીસે ખી, નીકન ગયે છ તો કોઈ નહીં રહેતે ખી ॥”

“સેકન્ડ નવ્વાજ માણસોને એ જ માગ પસંદ પડ્યો છે એ જ માર્ગને અનુસરી તેઓ પોતાનું જ્ઞાન કટાણા લેવું થતા હતા નથી કટાણાને તેમની પરિસ્થિતિ અનુકૂળ હોય છે જગત્તા કબરે કરતા તેમના લાગ્યમાં સુખ વેવાનનો વિશેષ અથ આવેલો હોય છે તેમાં જ્યાં તેમનું અત કરખ અર્થજ્ઞાનના ઉત્પલ થવાને વિશેષ અનુકૂળ નહિ દોષથી તેમ નાગાં નીનિ અનીતિનો પ્રશ્ન વિશેષ ઉપસ્થિત થતો નથી આથી પોતાનો જન્મ પોતાની કોઈપણ પારી કે કતવ્યશક્તિથી મારી જગ્યાએ થયેલો ન દોષ કેવળ મુશ્કેલી થયો છે એ વાત જુની જવાનું તેમના માટે સહેલું બને છે પ્રયેક ॥ ઉપલોભ માટે હજારો જીવો મુશ્કેલી અથવા રહેવાને લગ્ય રાજજ્ઞાન મુશ્કેલી રહ્યા નથી, એ સિદ્ધાંત તેઓ ખુબીથી વીસરી જાય છે હજારો જુઓ મનુષ્યોના મુખમાંથી બળા કારે લેવામાં આવેલા હજારો કોળીયા તેમના મુખમાં પડે છે એ વાત તરફ દુર્નિશ કરવાની તેમને સ્વતંત્રતા હોય છે જે લગ્ય ગાજમદિરમાં તે રહે છે તે મદીર્ગના પાયામાં હજારો મનુષ્યના અમનો પરમેવો પડેલો છે તે પ્રશ્ન જુની ન જાય? પણ જે કુદરતની ક્રિયાથી હું આજે રાગ થયો છું તે જ કુદરતની ક્રિયાથી કાલે હું રાગનો યુનામ નહિ બનું તેની ચી ખાતરી છે? એ પ્રશ્ન પણ તેઓ વીસરી જાય છે બુદ્ધિની ખાતરીથી એ પ્રશ્ન તેમાંનાં સ્મરણમાંથી બની જનાનું અસંભવિત નથી જે પ્રશ્ન બુદ્ધને આકુળબુદ્ધ બનાવી દીધો તે પ્રશ્ન આ આવાંકવાદીઓના ચિત્તને સ્પર્શે પણ કરવાને જે છે આજે મોજના રમણમાં લીન છે પણ કાને જ એ સર્વ પર હાથ રોકે, એ વાત તેમ ॥ લક્ષમાં આવી નથી મારામાં એટલી મદ્યુદિ ન હતી તેો હું સુકે ॥ મહુદિનું મૂળ સ્વરૂપ ન હતું તો જાને, પરંતુ તેની નકલ પણ મારાથી થતા જેવી નહતી ॥

દયારામનો અર્થ છે ૧-૪-૦ એન એમ નિર્ણય એન કપતી, મુબાઈ

ત્રીજો ભાગ પ્રમળ શુદ્ધિનો અને પ્રમળનર ઇચ્છા સક્રિય છે, માનવજીવનનું મિથ્યા પદ્ધતિ જાળવી ધૈર્યથી આગળ વધી તેનો નાશ કરવાના માર્ગને અત્યુચ્ચાર માલમો આગળના વેગપર ગણાય તેટલા પશુ મળતો નહિ આ માર્ગ સરખા ગ્રેસ હતો અને એ માર્ગ જવાની મારી ઇચ્છા હતી”

“એથી માગ દુઃખ મનુષ્યોનો તેમની નજરે વસ્તુસ્થિતિ આવેલી હોય છે પરંતુ મનની દુર્ગતતાના કારણે જીવનના પ્રસાદ સામે નહીં ગયા શિવાય તેમનાથી અન્ય ઈર્ષપણ જનન નથી કાઢપણ સ્થળે અને કાઢપણ કાળે આપણને ઈર્ષપણ મુક્ત કરશે એવી માઠી આગવી એ માણસો જીવનને વળગી ગ્હે છે હું પોતે એ જ કોઈના માણસોમાનો એક હતો”

“એનોમન અને ગોપનહારના લક્ષમાં માનવજીવનની નિઃશક્તિ આવેલી હોવા છતાં પણ યશસ્વી તેઓ જીવનના અત્યુચ્ચ પીડા રક્ષા હતા નાનુ, ખાનુ પીડુ, ગમ્પાં આરથી અને ઇચ્છા થાય તો પુત્રના પણ નખરા, એ પરિસ્થિતિમાં એ જન્મે એ પોતોનો કાળ વ્યતીન કર્યો, પણ એ માર્ગ મારા માટે અનિષાદોત્પાદક હતો આથી હું ઈર્ષપણ જોતનેક નિશ્ચય કરી શકતો ન હતો”

“મારી નિશ્ચયપરપરામાં ઈર્ષપણ સ્થાને ખોડુ નાણુ હેતુ જોઈએ એ સમજતી થયા મારા ચિત્તમાં જાગૃત હોવાથી મેં આત્મહત્યા કરી નહિ આપણી શુદ્ધિની વ્હા કેટલી છે? એ જાગૃતનો હું મનમાં વિચાર કરવા લાગ્યો માનવજીવન નિઃશક્ત છે, તે નુસંગત થઈ અને શુદ્ધિવાને વળગી નથી એ વાત મારી શુદ્ધિએ સ્વીકારી એથી અધિક ઉચ્ચ શુદ્ધિને નિનાસ મનુષ્યમાં નથી એણુ પણ સામાન્ય શુદ્ધિથી ઉચ્ચતર શુદ્ધિ મનુષ્યમાં છે એ વાતનું સ્વરૂપ પણ કાઢપણે સિદ્ધ કર્યું નથી તેથી મારે કહેવું જોઈએ કે, મારું જીવન એટલે મારી સામાન્ય શુદ્ધિના હાથનું રમકડું જ છે હવે એવી કલ્પના કરી કે, મારી એ શુદ્ધિનું અસ્તિત્વ હું થાય તો તેના નાશની સાથે મારું અસ્તિત્વ પણ પશુ થશે એ ઉપર છે પણ શુદ્ધિ જ અસ્તિત્વ નિર્માણ કરે છે જ્યારે તે પોતે જ તેની નિઃશક્તિ કેવી રીતે સિદ્ધ કરે છે? આ ઉપરાંત એ પ્રશ્ન ખીનું પણ એક અંગ છે મારું જીવન જ અસ્તિત્વમાં આનું નહોત તો શુદ્ધિ પણ આથી ઉત્પન્ન થઈ હોત? મારું શુદ્ધિ અને જીવનનો જન્મજનક અમથ હોવા જોઈએ શુદ્ધિ એ જન્મ હોઈ જીવન એ જન્મક હોવું જોઈએ અર્થાત્ શુદ્ધિ એ પ્રધાન ન હોઈ જીવન જો સરખા છે એમ માનવાની જરૂર છે હવે અહીં દરેકને એ આવે છે કે, શુદ્ધિ એ જીવનનું રૂપ હોવાથી તે જ શુદ્ધિ જીવનને નિઃશક્ત કેમ આવે છે? એકરે માન વિચાર એટલા મોટામાં થયેલો હોઈ કાઢ પણ કેકાળે મારી વિનમલ જૂન થાય છે એવી સમજ ઉત્પન્ન થઈ અને એ સમજ ઉત્પન્ન થવાથી જ નું આ મહત્વા જેવા કાર્યમાં પ્રવૃત્ત થયો નહિ”

“જીવન કટાણા બરેક નામે કેને? ત્યારે તેને નષ્ટ કરી સુખી થવામાં કોણે તારું હાથ મદાયો છે? હમણુ છે અને કેમ છે? એ સમજે હિં એવી નિયતિમાં જીવના કે તા મરણુ નું ખોડું જીવને કેમ જીવુ છું, કેમ જીવુ છું એવા જાણ જેવા કરનામાં અચાનક

લોકોના આગળ પહોંચે એ જ ખડખડ કરવામાં તો અર્થ છે? તારી ચોતરફ બેચાળ માણસો, અતોપથી ગદે છે તેમને ખરેખર એમ લાગે છે કે પોતે જે ક્ષમ કરે છે તે શુદ્ધિ સાથે સુસંગત છે તને તેમ લાગતું ન હોય તો તેમનામાં રહી તેમના સુખને દુઃખ બેચાળ કરવા કરતાં તું જ આથી કેમ મહાત્મ જતો નથી?

ખરેખર, મારા જેવા માણસોની મજબૂતી અને દુર્બળ અને મહા મૂર્ખતા જ કરીને એકબીજાને બાતલમત્તા બિનાય પૂટકો નથી એ વાત સ્પષ્ટપણે સમજાતી હોય છે તો તેમ કરવા સૈવાળ થતો નથી વિચાર અને આચારમાં આંતરની લિનનતા ક્યાં મળી આવશે? ખરેખર, સમગ્ર જગતમાં અમે મહામૂર્ખ છીએ કહીને, એ મૂર્ખાઈ અમારે અમારી પાસે જ રાખી સુઘવી જોડાએ, પાતુ તેટલી અકકત પશુ અમારામાં નથી મુખપર પાવડર લગાડી બજારમાં બેસીને એવાં મુશ્કિલાં સાથે ગળી જતી જીને કાંઈ માણસ જગતને જેમ પોતાની અકકતનું અફસોન વગી મતાયે છે તેમ અમે પણ અમારી મૂર્ખાઈ સર્વ જગત સમક્ષ ખુલ્લી રીતે રજુ કરીએ છીએ."

"મારા મનની આવી ગિમિતિ થયા છતાં એ મારી વિચારમાળામાં કાંઈપણ રોકાણે સૂન થાય છે એ મમજ કદીપણ નષ્ટ થઈ નહિ, પરંતુ એ જૂન ક્યાં છે તે જાણવાનો કાંઈપણ ધોષાં મને જડનો ન હતો. આના પ્રકારના મૂંઝવણી તૂંમકાઈ બનેલા વાતાવરણમાં વલો કાળ કાઢવા પડી એ ધુમ્મ ધૂમે નીમે વીખગાઈ જવાના ચિહ્ન જણાયા વાગ્યા અને હું પુનઃ મારો માર્ગ જોધવાની નેમારીમાં પડ્યો."

—અપૂર્ણ

સન્દરીનાં ચરણક્રમણ.

નેપક-ગ પ્રભાતકર મગજજી કિવેલી.

આજે કાંઈ ગમ નહોતું તેથી હું દરમ નિકળ્યો, ફરતા ફરતા એક કનડી જૂની ચીજને નેચનારની દુકાનમાં હું પુચ્યો.

આ તરેહની દુકાનોથી પારિસ લરૂર છે અહીં તસતા માણસોમાના હરેકે બનતા સુધી આવી દુકાનોની મુલાકાત લીધેની હોય છે 'કારણ કે' જો સમા આજકાલ એવી ફેરાં થઈ પડી છે કે જૂની જૂની સુંદર નીજો ખરીદી પોતાના ઘરને સુંદર બનાવવું તે માટે ફરેક જોટા દુકાનોને લગતી એક જૂની વસ્તુઓની દુકાન હોય છે જ.

હું જે દુકાનમાં ગયો હતો તે દુકાન અને ડેરોગીઆનું જ પર હોય તેમ જણાતું હતું. નેચના માટે જે જે વસ્તુઓ મારે જાણ્યો પટેલી હતી તે કેટલાયે કાગળી હમો એ કહેતું અસંખ્ય જણાનું હતું. ખાનુ આ ધુન તથા કરોડીઆના જાના માટે તો મને તેના પ્રકારને સંદેહ બહો નહિ.

આ દુકાન પાગીસમા બહુ મોગી ગણાતી હતી પૂરીપૂરું જે જે દેખાતી જુની રીતે સમજ થઈ શકે તે તે દેશની થાકી ધી પશુ ચીજો અહીં જણાતી હતી લાત માગીનો એક દોલો, એક કેન્ડે મેઢગીનાં કારખાખવિત ટેનપર ગોડાપનો હતો. પરમા લૂધનાં વખતની એક ડોલના દુગ્ધના જેવા બે પગ તેરમા લૂધના વખતની વેનજીરાગા બારે ટેનપનીએ આરામથી બેસે છે ટેનપનાં ચારે પાંચ થીજીજીજી તરેના જણુ તથા વેનજીરાગાનાં જે

દુધનની ચારે તરફ આચાનાની અભરાઈગો હતી તેપર લાત, પાગી તથા સોનેગી કાઠ કચેમ મોગી મોગી જપાની રકાખીઓ ગોડવેન હતી તેની પામે જ જૂની જૂની મગીગીરીનાનાં પાસણુ કસણુ તથા હાથે ચીતરેન ખીઓ ગોડવેની હતી

નાનાં નાનાં કપાટનાં જૂનાં થઈ ગયેન આરજીની તડોમાથી ધાગી પૂડી જેવું ચળકતું ચીનનં રેશમ નજરે પડતું હતું જરીકામનો પશુ અભાર ન હોતો સૂર્યનો પ્રકાશ દુધન-મોગીની આ જણુમેપર પડી તે જણુસોને ચકચકીત બનાવતો હતો મેનીપડી ગયેની ધાનુનં ક્રેમમા દેલ્લાય દેલ્લાય કેટલાં જમી હારયલયાં મૂખથી મારા તરફ જોઈ રહેતી તેનાં અણતરી જ ન હોતી

મિતાનની કારીગરીનો કેટલોક ભાગ દુકાનને એક ખુલ્લો ચમચ કરતા હતો ચીનની આગીમાથી તૈયાર કરેલ દેહેલીની મૂર્તિ, જૂના જુના દેશના કારીગરી ખચિત પ્યાનાઓ અને પૂલનાંઓથી ધરતી ખાતી જગ્યા ભરી દીધેન હતી

પુતન જણુસોની વચ્ચે થાગી થાગી જગ્યા રાખી ફરવાની ફેડી બનાવેની હતી હું બહુ જ સાનધાનપણે પગના ભરવા નાચે દુકાનદાર મારી પાગી પાગી આનવા લાગ્યો તેના મનમાં કાચ એવો વિચાર આ પો દોલ કે માગ રોડન ધ આનવાથી અથવા હાથ પડે જપાગા ધ ચનાવવાથી તેની અમૂલ્ય જણુમે તૂટી જાય

દુકાનદારનો ચહેરો જોવા જેવો હતો મોટા માથાપર ટાન પડેતી હતી પાતળા મોગા વાળની લંટો કાનપર પધરાઈ ગયેતી હતી રંગ હિંજળો યુનાખી બન્ને આખો નાની સળગતા અગાગ જેરી જણાતી હતી નાં બરામર પોપટની આંખ જેવું હતું જોના તો ચાલુદી હાંપ એમ જણાતું હતું બન્ને હાથ લાખા અને પાતળા આગળા સાથે વાગેળના પેખાની સમાનતા જણાતી હતી તેના હાથ વારંવાર કાપતા હતા પગનું દુધનની મુકરાન ચીજો ઉપાડતીખખતે તો લોખંડેના સખનં થઈ જતાં ખૂનો ચહેરો એવો જણુગ જેવો હતો કે તણુ સંકા પરતો જગ્યો હોત તો તેના મોગા માટે જ ફક્ત લોકો તેને જણુગર માની જાયતો સળગાતી દેન

‘ આપ આજે કંઈ ખરી તો એમ લાગે છે આ એક મનાયાની જરી છે જૂઓ તો ખરા ! કેવો મુંઢર ખ્યાન છે ! આ જ લઈ જવો આપણા સરુદાનમા આ વસ્તુ ચમ કારી ગણાગે તે નહિ તો આ બેધારી તનવાર નહ જૂઓ ! એ મોગ કારીગરે તૈયાર કરેતી છે ’ દુકાનદારે વધારા છેડી

“ ના, બાપુ, ના, મારે એનાં યુનામરની દેવતા દશિયાગે ન જોઈએ તે તો વર્ણ-
અગીલા, જે હું તો કામવ નામના માટે નાનું સગળું કપડાં માડું પરનું રહે દેવજી
હોય કે નેની જાનની પીનજની મર્તિ ન જોઈએ ! ”

ચુકાએ એક એક કડીને પોતાની વરતુઓના સમહમાથી ફેટીને રત્નુઓનો મારી
પાને દેવો કયો તેમા ફેટી. પિત્તળની મર્તિ, નાની નાની હિન્દુ પોતાની પ્રતિમ, અને
કેટલીક વતના પથરના અમ્મ-ને ઉપરાંત બીજાં પણ ફેટીને હવે મેમાથી ફેટીને ચીજોમા
કાચપન રખા જેટલી તક હતી તેવીની મર્તિમા આવી તકો માથી આવી
જે કંઈ અમરતનું નહોતું

તે યુનામરથી એ એક ચીનામ મારીતો ત્રોડો અને એક મેકિસાની દેવમર્તિ ત્રણ
નેમાથી એક ખરીદવાનો ચિચા કરના નાચો પરનું તે જ રખતે એક તાનો પગ મારી
નજરે પડ્યો તે એકનો તો મુન્દર હતો કે મને વાગ્યું કે નથી તે તો જુની લેનિનની
મર્તિમાથી તૂટી પડ્યો હતો

પગનો વગ યુનામરના ફન જેવો હતો જાણે ફોરેન્સમા નંધાર જ્યો હોય નહિ । જાગ્યું
કે આવી વતનો રમ ક્રમ્ત ફોરેન્સમાથી જાણ એક સ્ટેગમા જુના વખતમા થતો નહોતો.
ફલુ પણ કેવો અમરનો, માચો ગ્યો છે, ગા કદાચ તે રીસ એકા પહેલાની જાણુસ
તમા ઉપચી જોતા એમ જણાતું હતું કે જાણે કેળવ્યની શ્રાતુમર્તિનો એકા કદાચ ગ્રવ્યુ
ફિલિપ્સે જ કહેવો જો

“ આ રત્નુ મારે ખરીની છે ” મં પૈલા પગ તર આગળ કરી ફોજાન રાને દર્શુ-
મારી વાત સાંભળી જુદો હસવા નાચો અને તે પગ માગ હાથમા મૂક્યો

પગ હાથમા નેતાં તો હું અમર ગયો આટલો મધો દુખડો ।-આરે નજર ફરતી તપાસી
જોતા જણાયું કે તે ટાઈકોડ ત્રાતુની મર્તિનો પગ ન હોતો, પરનું ખરેખરો મનુષ્યનો જ
પગ હતો મિસરની કાંઈ મમીનો ટોઈ શકે તે મમનિત હતું કામગની પડિથી જડી વીધેને
ફેલાથી હતું પણ તેનો રમ ફેડી ગયો ન હોતો આગળ જાણુ મુન્દર અને સુમર્તિ નજર
પણ અગત્ય હતા પગને તળાએ પણ કાંઈ પણ તરફનો કાંઈ ન હોતો તેપરથી એમ જણાતું
હતું કે આ પગ ફરી પણ જમીનપર પડ્યો નહિ હોય પરનું સાધામર અને નીલ નીલા
નીના ધામથી વહેલી જેન અપર જ આ પગે આખી દુદાથી યુગ્મની છિ છુગે પોતાની
નુપર જેવી આમો મારા તક ફરી હસતો દસતો જોતી ઉડ્યો “ મદાસય, આપ રાગકમાગ
દરમનિચરોનો પગ કામગ જ્ઞાનના માટે ખરીદવા છમ્મો છે । મનુ સારો ચિચાર છે આપો
મનુ “ મુન્દર ચિચાર ” જુદા ફેરફારોએ એ કડી સામન્ય હોત કે તેની પ્રિય દેવતાનો પગ કામગ
જ્ઞાપવર માટે કાંઈ ખરીદીને તો તેને કેવી નનાક નામન, કહોતો કે પોતાની દેવતાની કર્ત-
માટે તેણે એક પહાડ કપાતી તેમા નજી વધવા તેને હો તે કદ જો પણ “ તો, મદાસ ! ”
એટલે જ અંતે દુર્ગરો જાવેની યમીથી વધવ મર્તિયોન કડા, જોતા જ પોડો નુપાક
પામતો

સાત્રાજીનું રૂ. ૨૦-૦૦ એન એમ ત્રિપાની એન્ડ કંપની, મુ. ગા.

હું તેને આટલી કહેવા વાળો "આની કિંમત કેટલી વેળું ?"

"ઓ મુદાશય ! તેની કિંમત તો જેટલી વધુ લઈ લેાય તેટલી રહિ ! આની રૂબરૂ સહજ વાનમા મને નેજા છે ? જો આ પગની નેજા માગી પામે હોત તો તો ૫૦૦ ફા રી ઓછે વેચત નહિ મુદાશય આપ વિચારી તો જુઓ કે આ પગ મિસગની ગજકુમારે કે ? ના નુ ઓઝી રહ્યાં !"

"ખુબ અસાધારણ ચીજ છે એ તો હું સહમત છું પરંતુ આની કિંમત કેટલી લેજો, કહેો તો ? તમને આગળથી જ કહી ગયું છું કે માગી પામે પાચ રૂપિયો નહીં વધારે નથી મારા ખીસાની જરૂરી નેજા તો પણ વધુ એમ પસો પણ નીડળમે નહિ "

- ' રાજકુમારી હરમનિયસના પગની કિંમત પાચ રૂ ? મહુ જ ઓઝી ! નહીં તો બાપુ, વાવો કપડામાં પિટાળી આપુ છું એમ જી જુઓ લાલ કપડામાં પેસા પગે વિદાળીને મને આપો તેના મોઢામાંથી દળુ પણ પગના વખાણુ નીડળતા હતા તે પેને મનમાં મણગાવતો હતો કે " આની નુ ૨ ચીજ નહિ જેની કિંમતે આપી ઉડુ તેથી નહીં તેનું મૂલ્ય અમલુ સમય છે "

પેસા ખીસામાં મૂકતા મકના તે જકનડો. ' ગજકુમારીના પગવડે ઉંચકે લાગત વાગે " હું જવાની તૈયારી કરતો હતો તે વખતે તે મારા તરફ જોઈ કંઈ અચાજે મેલતો " જુઓ ફેરફારો પણ લગાડુ છું હી થુને નહિ તે નેની નીમીને કેટલી બધી આદતો !

મેં કહ્યું " તમારી વાન માનગી મને નાજો છે કે તમે તો તે યુગના જ નોક છો પંતુ નમાડ છુગપાડ જોના તો મિસરની પિગમિડો સાથે એક જ તારાંમે નમતે કહી જાવો તેમ નથી "

હું મારી નવી ચીજ નઈ ખુબી થતો થતો નેજા અમે

પેર આવતા જ મે પેના પગને કામે વગમાડી દીધો તેમજપગ મળતો થોકડો પડે હતો કેટલાકમાં મે કવિના વખી હતી કેટલાકમાં નિયતો વખવા થાડ કપાં હતા કેટલીક ભાગ્ય-નોપ નમેની ચિડીઓ હતી કે જે પોરટ ઓરીસને જ ને તેમજપગ જ પડે જી હતી તે મધ્ય કામગીમાં જોવાની નેપર હરમનિયમને પગ દવાવી મૂક્યો દેખાન રજો જ મુન્ડ જણાવા વાગે

આ પ્રમાણે એક વખી જ મુની ચીજ મેગી આન- મા ને આન-મા કંવા રીકળા પડ્યો હરમનિયસના પગ માટે મને પેલો જ મન આવવા વાળો રસ્તામાં ચાલતા જ રા માણસો કંરતા હું એક માનવમા જે છું મારી પામે મિસગની ગજકુમારીને પગ છે એસા અર્થમાં જાની રવાનતો હુનાવતો દેવના નાગો

જેની પામે આની અમલ ચીજ ન હોય તેને હું દનમ માનવા લાગ્યો આ રમતમાં એ માનવતો નિશ્ચય થઈ ગયો કે પ્રત્યે બુદ્ધિમાન મનુષ્ય એ જ કનવ છે કે તેણે પ મગીતો અ મેગવો

રસ્તામાં કેવા મિત્રો મળ્યા તેઓ મને હોટેલમાં ખાણ ખાવા ના ગયા તેમની સાથેની રાત્રીમાં થોડા રૂબરૂ મિસગની રાજકુમારા પગની માન શરી મયો

મારી રામ વાનીઓ (સચિત્ત સર્તાસમ) ૧૨-૦-૦ એન એમ વિપાવી એન કપની, મુંબઈ

ધામા મુકતા જ એક પ્રકારની નવીન જાતની જવે મારા નાકમાં પ્રવેશ કરી સુગન્ધ વાદા પૂરેશની લાગતી હતી જા જ મધૂર છતાં અલિપ્ત તીવ્ર ચાર હજાર વર્ષે પણ તેની સુગન્ધ ગઈ ન હોતી મિસર દેશના લોકો શબ્દને અનેક જાતના સુગંધી પાણીથી નવગતવા આ સુગંધ તેના જેવી જ લાગતી હતી.

મિસરનું ગૌરવ એ જ છે કે તેની બધી ચીજો લાખો સમ્રાટ કે છે તેની સુગન્ધ પાણી પથ્થર જેવી મજબુત છે સહજ નાનમા હવામાં ઉડી જતી નથી.

નૈતજ્ઞતામાં હું ઉધી ગયો થોડા વખતમાં વિસ્મૃતિના કાળા મોજાએ મને પોતાને ઓળખેલી લીધો.

અરુમાન મારી આજુબાજુનો અધકાર જતો ગયો સ્વપ્નની પરીઓ ઉડતી ઉડતી પોતાના હાથે એક પડી મને અડખા ઉડવા લાગી.

મારે ધર ખાતે જ સ્વચ્છ જાણવા લાગ્યું પરંતુ હું ઉધમાં જ હતો એ વાત મારા જાણવામાં હતી સાથે સાથે મારા મનમાં એક એવી ધારણા બદલૂન થઈ ગેરી કે નકરતે થોડી વારમાં કંઈક નવાઈ જેનું મનરો.

ધરમાંની સુગંધ વધુ તીવ્ર જનતી જતી હતી મારે માથું ડુબવા લાગ્યું મને જાણ્યું કે મિત્રો સાથના બોજનમાં એ તથુ ખાસા નહીં પીધાથી આમ થાય છે.

એક વખત મન્દરદાનીમાંથી ડોડીયું કરી જોયું ધરની બધી ચીજો બરાબર હતી દીનાનો પ્રકાર દિવાનપર રાખેલી જમીઓને મળકારતો હતો ઓરડાપર પહેલા લાખો થઈ જવા દરતો હતો ચારે તરફ જલ્દે ઉતરતું સામાન્ય વસ્તુપર રહ્યું હતું.

થોડી જ વારમાં અરુમાન ધરની શાંતિ જતી રહી ટેળન-પુરણી જાનવા લાખા આ ચીમતીમાંની જ્યોત નીનગ્ર વારણ કરી સળગવા લાગી નવીન જાતાન જોવાની આશાથી દિવાનપર પિત્તળની ક્રેમમાંની જમીઓ મોગી મોગી આજોતી માફક જોવા લાગી.

મારા ટેમલપર કે જ્યાં રાજકુમારીનો પગ હતો આ મારી નજર પડી ચાર હજાર વરસ પહેલાં જેને સુગંધી ઓસરિયાનો પુત્રજ નેવો કરી મુક્યો છે, તેણે તો થપ જ રહેતું એ ઉચિત હતું, પરંતુ તેમ ન કરતા આ પગ તો ડોડવા લાગ્યો, અને ક્રોધ મારતો મારતો કામગીરે પ્રતિજ્ઞા કરવા લાગ્યો મિજલીને ખેટરી જોતા જો દશા થાય તે જ દશા થાય લાગી કામગીર ઉપર તેના અચાજ થવા લાગ્યા તે હું સ્પષ્ટ રીતે સતો સતો સામગતો હતો.

આ વસ્તુ ખરીબ હવે મને વિશ્વાસલુ પડ્યા લાગ્યા કામગીર દળાઈવાની વસ્તુ જો આવી રીતે રમકડી કરે તો પછી લાલ શો ? બધી એક પગ ફક્ત આમ તેમ કરવા કરવા મોકલે એ જોઈને માણસને જરા ખીંક પણ લાગે.

અરુમાન મારી મન્દરદાનીએ ડોડતું સર કર્યું, વરમાં કોઈને જગરન સલજાવા વા થોડા યોગ્ય વખત પાદ મારા ઘરમાં કોઈ દોડતું દોડ તેવો અચાજ આવવા લાગ્યો મારે શરીર ઘડીમાં થકું ને ઘડીમાં ગગમ થઈ જવા લાગ્યું પીપ્પી બાણ કપડા લાગી મારાના વાળો તે એવી ઉભા થઈ ગયા કે માથાપરની ટોપી એક દેહકે એકાદ ગર્જ ઉઘી ચડી ગઈ.

હું, સરલો અને મિનમુજી ૨. ૨-૦-૦ એન. એમ ત્રિપાઠી એન્ડ કંપની, મુંબઈ

મન્દરદાસીની તકમાંથી મેં જે જોયું તે તો એકીનારે તાજાંથી ભરેલો બનાવ હતો. ધરના મધ્ય ભાગમાં એક છાંયી ઉભી છે તેનાં શરીરનો વગ ચક્રવર્તી રતુમંડો હતો. મિસર દેશના મૌનવૃંદુ માંપ કાઢીને તેને માપતા તેને અતુલનીય સુંદરી ગણી શકાય તેની બન્ને આંખો પાતળી, ઝીળી, અને લાંબી હતી. બમરો મારી અને સામડી હતી નાક તો એવું સુંદર હતું કે તેને ઓક વેડોની દેરી પ્રતિમા ગણી શકાય. કાંઈ માણસ તેને અકસ્માત જુએ તો કેરિન્થની ધાતુશ્રમિ જ ધારે તો પણ જરા ઉચી બાંધણી અને જગાં જગાં રમિત હોઈ પગથી ને નીચેની આસપાસના માણસો તરફે પકડાઈ ગયે તેમ હતું.

તેના હાથમાં ત્રિચિત્ર બનાવટની કેટલીક ધાતુની ચૂડીઓ હતી વાળની અસખ્ય સ્ત્રો પીંકપર ઝૂનતી હતી. યાત્રીપર એક લીલા પત્થરની દેરી મૂર્તિ ડાવતી હતી. મૂર્તિના હાથમાં પ્રેક છડી હતી તેપરથી જણાતું હતું કે તે આન આર્જસિરની હતી. છોકરીના કપાળના મધ્ય ભાગમાં એક સોનાની પતંગી ચોટાડેલી હતી. ગાનપાસે થોડાક રમ ચોપડેલો હતો.

તેનો પોષાક પણ નવાઈ જેવો હતો. જુદી જુદી ગતના ચિત્રો ચીતરેલા કપડાના ટુકડા મૂડે તેનો ધાધરો તૈયાર થયો હતો. મિસરની મળીને જે તરફનું કાપડ નીંટાળેલું હોય છે, લગભગ તેવો જ પોષાક તેના શરીરપર જણાતો હતો.

મને ભ્રમ લાગ્યો કે પેના છુટા ફુકાનદારનો કંઠાર અળગરો સ્વર મારા કાનમાં ગામનવી માફક અથડાય છે. “જુલો તેની છોકરીને જે ગીને ચાહે કે તે તરફ નેનાં ફેરે હો નગર પણ ખુલી થશે નહિ.”

એક બીજી નવાઈ જેવી નીજ જોઈ તથા મારી બીક જસ પણ એકી થઈ નહિ. પેલી છોકરીને એક જ પગ હતો અને એક કાંઠેથી કપાઈ ગયો છે. તે ધીમેધીમે ટેમબ પામે આની ઉભી પેનો પગ પહેના કગના પણ વધુ કુદવા લાગ્યો. છોકરીની આંખોમાંથી મોતી જેવા અશ્રુમિન્દુ ઝરવા લાગ્યા.

તે એક શબ્દ પણ બોલી ન હોતી, છતાં હું તેના મનનો ભાર મમજી ગયો. પોતાના પાતળાં તે કશું વિષય દૃષ્ટિથી જોઈ રહી, પરન્તુ પેલો પ્રગ તો કુદકા માય જતો હતો.

છોકરી બેનજી વગર તેનાતરફ હાથ લગાવી પકડવા ગઈ પરન્તુ કહી શકી નહિ. તે અંખે ગળકુમારી સાથે તેના પગને ઝગડો થતા લાગ્યો. પો પણ બહુ સ્વાધીન જીવન મેળવ્યું હતું. જાણે તો અવશ્ય આવીને મિસરી બાપામાં થતો હતો. તે રાત્રે હું મિસરની બાપાથી બાણીતો થઈ ગયો હતો.

ગળકુમારી હઠમન્યમ મચતા ઘટ જેવો તીણા મધુર અવાજે બોલી, “વાઝ, તું મારો પામેથી જરો પડી જટકવો કેમ કરે છે? કહે જોઈ શું મેં તારી સંભાળ રાખી નથી? તને તો મેં હમેશા ઘોળા મામંદ પત્થરપર પાથરેલી શેતરણપર રાખ્યો છે. મેં તને કેટલાં બધા સુમધિ પાણીએ બવરાવ્યો છે તારા નખ હું હમેશા સોનાની છરીએ ઉતારતી હતી. હાથી દાંતવડે પોતિત કરી તેને અત્યંત રાખતી તારે માટે પસંદ કરી કેટલાંય સુંદર ધરણાં

ખરીદતી કે જે એઈ દેશની બધી છોડીઓ અદેખાઈથી ગરી જતી તને મેં મહુ મનૂરી,
કરી છે એવી ફરિયાદ પણ તું કરી શકે તેમ નથી કારણ કે આપુ હલ શરીર અને સાગે
છે કે કોમ પણ પગને ઉપાડવું પડ્યું નહિ હોય."

પગે ગર્ભાયાં અવાજે જવાળા આપો. "તુ તો મધ્યી સારી રીતે જાણે છે કે હું
અપોરે રનાધીન નથી અને એક માણસે પેસાનડે ખરીદ્યો છે, પેલા છુટા દુપ્પાનદાર માથે તે
મળ કરવું રિવાજું નહિ તેથી તેણે યુએ યછને આ કામ કયું છે" જે આરણ પિન્સ જઈ
તારી કમગુ રોમ્પુ કનકિત કરી ગયા તે આત્મને આ છુટાએ જ મોકલ્યો હતો. પોતાળ
પુરીમાં જેથી નથી હાથા મૂર્તિઓ એકઠી મગસે, સારે તુ ત્યા ન જઈ શકે તેવા આશયથી
આ પ્રયત્ન કરાયો છે તુ અને પાચ મોના મહોર આપી છેડવી શકે તેમ નથી?"

"હાય, હાય પાંચ સોના મહોર ક્યાથી મેળવું! મારા મરેણુને મારી સોના રૂપાની
થેનીઓ યગેરે જુદું તે જલાગીઓ ડોસો મોગી ગયો છે" રાજકુમારીએ રુદન શરૂ કર્યું.

હું ખૂબ પાડી ઉઠ્યો. "રાજકુમારી મેં કહિ પણ અન્યાય કરી કાઢ્યો પગ અદ
કાવ્યો નથી તુ પેસા દા શકે તેમ નથી તો ના આપીશ હું અતિ આનંદથી તને આ
પગ ઉપકાર તરીકે આપુ છું નારે માટે રાજકુમારી હરમનિસ જેવી શુભવાન સ્ત્રી લગી
જની જય તે મારા માટે લારે મજિતાપનો વિષય ચર્ચા પડે તેમ છે."

માત્ર આ બોલવું સંભળી રાજકુમારી આનન્દમાં મરક યઈ ગઈ તેણે કૃતજ્ઞતાથી
હથિથી મારા તરફ જોયું તેની આંખોમાં પ્રકાશ ઉઘડી પડ્યો હતો.

તેણે તરત જ પગ ઉપાડી લીધો પગે પણ વાઈ હરકત કરી નહિ એના પહેરતી હોય
તેની રીતે તેણે પણ ચોપડી લીધો તે પછી તે થોડો વખત આમતેમ કરી પોતે કહે બમડી
નથી તે વાતની ખાતરી કરી લીધી.

"અરો! મારા પિતાજી કેવા ખુશી થશે! મારી આ દશાથી તેને કેટલું દુઃખ થયું
હતું! હું જન્મી ત્યારથી જ સમસ્ત દેશના લોકોને મારે માટે કબર જનાનવા બોનાન્યા હતા
તે કબર એવી સખત જનાનવાતો હુકમ કર્યો હતો કે જેથી સંવત્તા ન્યાય વખત સુધી હું
જેની છું તેનીને તેવી જ રહી શકું! આપ મારી સાથે મારા પિતાજી આમળ ચાલ્યો તે આપને
મહુ જ માન આપશે કારણકે આપે મારો પગ આપ્યો છે."

આ પ્રસંગ અને બહુ ગયો મેં તુલત જ મારા કંપમાં પહેરી લીધા, પગમાં ખૂદ પહેરી
લીધા, હું અને રાજકુમારીની જાતનો માનના લાગ્યો.

બહાર નીકળતી વખતે હરમનિસે પોતાના જળામાંની પેલી લીસા પત્થરની મૂર્તિ ટેવ
પરતા દાગળને દખાવી મૂંઝી અને કહેવા લાગી તમારા કામગીરે દગાવવા જેવું કેમકે મારે
મૂંઝી જવું હોય છે."

તેણે મારા તરફ પોતાનો હાથ લગાવ્યો મેં તેનો હાથ પકડ્યો હાથ જુલું સાપના
દરીએ જેવા સુવાળો અને કંડો જણાવ્યો હતો મેં તેનો હાથ પકડી ચાલવું શરૂ કર્યું.

ધૂમાડા જેવા ભાગમાંથી અને તીરની માફક જવા લાગ્યાં આજુબાજુએ પેટરીય અરપટ
પાયામૂર્તિ નેષ તેનું ઠેકાણ નહોતું આકાશ અને સમુદ્ર મિવાય પીળું કંઈ નજરે પડતું ન હોતું
થોડા વખત પછી ફિગન-તને છેડે લાંબા લાંબા સ્તંભો વિરાટ મનુની મૂર્તિ અને પગથી
યાંની દાર છાત્રીની માફક જણાવા લાગ્યા ત્યારે-હું સમજ્યો કે જે રથાને જવાનું, તે
અંધાને હવે આવી પહોંચ્યા

હું રાજકુમારી સાથે એક મુલામી રગના પત્થરોવાળા પહાડ પાસે જઈ ઉભો અદર જવા
માટે એક નાની યુક્ત હતી તે એટલી નાની હતી કે સહજ વાતમાં માથાસોની નજરે પડે નહિ
દરમિયાને એક મથાપ સળગાવી તે આગળ આગળ રસ્તો દેખાડતી ચાનરા બાગી
પર્વત કાપી તેના અદરના ભાગમાં મોટી મોટી ગળીઓ બનાવી છે આવી અનેક ગળીઓ
વટાવના અમે આગળ ચાલ્યા અદરની દિવાલોપર છાત્રીઓ તથા કોતરણી એવી તો સુંદર
હતી કે દળરા નોંધી સુધી દળરો માથાસો સિવાય આ કામ બને તેનું નહોતું ગતીઓ વટાવી
એક મોટા ચોરમ ધરમાં આવી પહોંચ્યા તેની સપાત્રીપર એક ખડક ખેદેલી હતી તે
ખાડમાં એક લોખંડની ગોળ નિમરણી નજરે પડતી હતી તે નિમરણી એટલી તો મોટી
હતી કે કોણ જણે ક્યા પાનાજમાં પહોંચતી હશે તેનો ક્યાસ થઈ શકે તેમ નહોતું તે સીડી
વાટે નીચે ઉતરી પગાળી બીજી મીઠા થઈ બીજા ચોરમ ધરમાં આવી પહોંચ્યા તે ધરની
બીતોપર પછુ બૂનીબૂદી જાતની પૌરાણિક છાત્રીઓ ચીતરેલી હતી આ પાયાણુપર લખેલાં
પુરાણો વાંચી પૂર્વ કરવાં એ મનુષ્યથી બની શકે તેમ નહોતું

ઉપરે એક એવા મોટા ધરમાં ગયો કે જે ધરને છેડે નજરમાં આવતો નહોતો મોટા
ધામનાની દારો ચારે તરફ જણાતી હતી તેની તડોમાં પીળા ગંગના તારા ચળકતા હતા
તેનાં અજવાળાથી ચારે તરફ અસીમ વિસ્તૃત ગભ્ય થોડું થોડું દેખાતું હતું

દરમિયાન મારો હાથ પકડી ચાનરા લાગી ચાનરા ચાનરા તેની સહચરી મત્રીઓ
નમસ્કાર કરવા લાગી મારી આખેને પણ ઉવડે આ ચોરમનો પ્રકાશ મારક આવવા લાગ્યો
તેથી હું ચારે તરફની ચીજો નોંધવા લાગ્યો

પાતાનપુરીના નવા રાજાઓ દારમથ મિહાસનોપર બેઠા છે જે જુદા છે તેઓની લમાઈ
તથા પહોળાઈ મહા જ છે તેમનાં સૂરીગપરનો લેપ સખ્ત છગે જેવા થઈ ગયો છે તેઓએ
અનેક જાનના હીરા ફિરંગેના છે નાણી દહીએ પોળી થઈ થઈ છે તેની પાછળ તેના રાજ્યના
જેટલા માથાસો છે તે ત્યાં પત્થરના પૂતળાની માફક ઉભા છે તેઓના શાસ્ત્રનો એ જ
નિયમ છે કે રાજાના દેખતા તેઓથી હા ફિજાવી મથાપ દિ' તેઓની કાષ્ઠેનાં વિલાડ કાંઈ
મીઠું મીઠું કરે છે કોઈ હીડી કરતાં હમે છે

પિરામિડનાં રેશના મથા ફેરેહો બેસ છે રાજા જીજીવીમની દાદી તો ખીક દારે તેટલી લાંબી
થઈ છે જે રેગવના આધારે તે બોડો છે તે રેગવો તેની દાદીએ સાત વર્ગ લીધા છે
ધરે દરે નજરે નાખતી ગાંધા ગાંધાજમાં જણાવું કે બીજા પણ અનેક રાજાઓ પોત
પોતાની પ્રજા સાથે બેઠા છે

પાતાનવા સનીઆ (સચિત્ર) ૩ ૩-૦-૦-૦ એન એમ. નિપાડી એન્ડ કંપની, મુબાઇ

હનતાન.

હનતાન—ઉલટીને તરત જ બંધ કરે છે.

હનતાન—પાચનશક્તિ માટે અકચીર છે.

હનતાન—શક્તિ માટે એના જેવી એક પણ

ચીજ નથી.

આખો વખત ખો ખો ફરનારાઓએ હનતાનનો તરત જ ઉપયોગ કરવો.

દિગ્માની મુસાફરી, ફરનારાં દરેક માણસો ત ફરસ્તી માટે હનતાન ખાસે રાખે છે.

હનતાન—ગાનારાઓ અને લાંબા ફરનારાઓ પોતાના કબજે માટે હનતાનનો જ ઉપયોગ કરે છે.

હનતાનની એક બે ગોળાઓ પાનમાં ખાવાથી પાનનો અનુભવ આવે છે. હાલે મહામાથી દુર્ગંધ દૂર કરવા માટે હનતાન વાપરવાની ખાસ ભલામણ કરવામાં આવે છે.

હનતાનનું એક પરીકુ આજે જ ખરીદા.

મોટું પાકુ ગોળા કેન્સી કબી સાથે રૂ ૧
મધ્યમ પરીકુ કીનની કબી સાથે ૦-૪-૦
નાનું પરીકુ કી ૦-૧-૦

સોલ એજન્ટસ—હનતાન એજન્ટસી,
(જી. આર. ચૌધરી)

લુધિયાણા, પંજાબ

દરેક આબરુદાર વેપારીઓ હનતાન વેચે છે.

સો વરસનું પુરાણું ખાતું

જુના

ગોપાલદાસ બરકીવાલા

અને

મીઠાઈવાલા

ચુંખાઈ.

મોઘા મશાલા અને રસમ ધીની ઉત્તમ મીઠાઈઓ માટે

એક ફેરો મારવાની લલામણ કરનામા આવેછે.

ખામની ખરશી

પીરતાની ખરશી

માવાના પેઝા

માવાના મુખરા

કોપરા પાક

જામ્બી

શીખડ

મગન વગેરે

પણી ભાતની

સુતરેની

હવવા

વેનીલા ચનાચ

ઝોરે જ વીગેરે

મુકા હનવા

દરેક ભાતના

અધરણીના લાડ

સુદીનું લાડ

જનેબી મેસુર

સુરતી મીઠાઈઓ--મગજ પારી

ટેલીગ્રાફિક એજન્સી, "Burfee Shop"

સી. પી. ટેન્ક. ટ્રેલીફોન નં. ૧૧૦૭

[જાહેરખબર માટે આ પાનું આપનાનું છે.]

[જાહેરખબરો માટે ઉત્તમાહી ને અનુભવી કેનવાસરો જોડ્યે પીએ.]

એક અવાજે વખણાયલા પુસ્તકો !!

જરૂર જ વાંચો

ગુજરાતી પુસ્તકાલયોમાં સંગ્રહવા યોગ્ય પુસ્તકો:

કથકાની પાખી બાઇન્ડીંગમાં

લેખકાની છપીઓ સાથે

૧. ગુલામગિરીનો નજીબ સચિત્ર વાર્તા અ સૌ વિમળા મેતનનાડ

કૃત

રૂ ૨૨-૦

૨. લલિતના કાવ્યો ગ લલિતના કા પોના અમૃદ

રૂ ૧-૦

૩. મારી વીસ વાર્તાઓ સચિત્ર વાર્તા સંગ્રહ રા કેશવપ્રસાદ

છા દેસાઈ, બી એ, એલએલ બી કૃત

રૂ ૨-૦

૪. સાક્ષરજીવન રા ગોવિંદરામ ત્રિપાઠી કૃત

રૂ ૫-૦

૫. ઉપાકાન્ત સચિત્ર વાર્તા અ ભોગીન્દ્રરાવ દીવેદિઆ બી એ કૃત

રૂ ૨-૦

૬. કમલાના પત્રો રા લિલ્લાય ઉત્તમરામ યાસિક કૃત

રૂ ૨-૦

૭. અરવિન્દ ઘોષનું તરનજ્ઞાન ગ મોતીલાલ બેલાવાન મહેતા કૃત

રૂ ૨-૮

૮. હું, સરલા ને મિત્રમૂલ રા ધનસુખલાલ કૃ મહેતા કૃત

રૂ ૨-૦

નોંધ સમાલોચના જે ગ્રાહકોએ ૧૯૨૨ ને ૧૯૨૫ નાં લનાજમ લર્વા હશે તેમને આ આખો સંદ રૂ. ૧૪ ની ડિમતે આપામાં આપશે, પ્રાસ્ટેજ તથા વી. પી. ખર્ચ વધારેલું.

લખોઈ

રમણીયરામ ગોવિંદરામ ત્રિપાઠી,

મોરારજી બિન્દીગ નં. ૨, ગિરગામ, મુબાઈ.

સમાચાર

મુખ્ય લેખો.

નૃણાંતી નરી સાગરભા
સાદિત્ય.

વન્દનનું હું એ સુધાકાન
આનમ.

ભાનભા એક રાદ્રીયતા
—દૂખી સાતગો—

એ અનતથો મિત્ર.
પથાસાપ.

—ઉપરાંત, કવિતાઓ વિશે

તરીઓ

ના અભાવાય જુવાળીરામ જતની, ખી એ

ના અદ્રશકર નર્મદાચા પટ્ટા, ખી એ, એ એ એ

પ્રકાશ

રા. આપીયરામ આર્યનગમ ત્રિપાડી.

વેખાંક

- ૧ કાનિસાન પક્ષા
- ૨ ત્રિવિજા ૧૨૦ ત્રિવેક
- ૩ પનમુખતાન મદ્યતા
- ૪ બુદ્ધ ઉમરનાડીયા
- ૫ રિજપરાય વેવ
- ૬ અપાના ૧ જાળી
- ૭ વાણ ૧ એ ૧૮
- ૮ સુખાચ બદ્ધમ
- ૯ મા ૧૮ એ જમના ૧૨૪
- રિમેર

તીજેરીવાળાઓની નવી રીતની હરીફાઈ.

બસ! પહેલાં ઓઝરીયાથી કાગળ જેવા પાતળા પત્તાની તીજેરીઓ અને આપની હતી અને પ્રખતે માનની કદર નહીં હોનાથી હીક સખ્યામાં વેચાતી પણ હતી હાનમાં તે તીજેરીઓ નહીં આપની હોનાથી તેની જગ્યા તેરી જ બનાવટ પી અમેરીકન અને બીજી તીજેરીઓએ લીધી છે એ તીજેરીઓ વેચનારા એવું હું છે કે ગ્રા રેજની તીજેરીઓ ગમે એ પી સારી હોય પણ અમેરીકન અને બીજા દેશમાં જાનતી તીજેરીઓને કદી પુગી શકે નહીં એઓ બીજી એમ પણ કદ છે કે અમારી તીજેરીની ભનામણ અમારો પાનન કરે કે કોનનનું મુખ્ય વામ પાતાવા દેશના માનની ખપ વનાગાનું હોય છે એટલે તે ભનામણ કદે તેથી કદ એવું દરે નહીં કે માન ભરોસાવાયક જ હોય

માનનની ભનામણમાંથી એરી એક નાની તીજેરી મોટી કીમત આપીને ગોદરેજો ખરીદી છે અને શક્તિ પાસ મીનીટમાં તોડી છે અને જેઓને ખાનગી કે વી હોય તેઓને ખતાવના કારખાને રાખી છે

આમથી અમે આમોદનું મુર, જગત મોડાઉન લાડા અને એન્ટ તેમ જ હુટલ વેચનારો નહીં એરા એવા અનેક ખુચ આપના થતી તીજેરીઓ ઉપર પડે એટલે પરદેશી તીજેરીઓ હાનની બનાવટની હોય તો જ અહીંની માગી તીજેરીઓ સાથે હરીફાઈ કરી શકે એ સમજવું મુશ્કેલ નથી ગોદરેજો પાસ મીનીટમાં જે તીજેરી તોડી તેની બનાવટ કેવી છે તે જાણના ગોદરેજો ખરીદ કરી પડી એ ઉપરથી નાચનારે ખાનમાં તેનું જોઈએ કે તીજેરી નમણી છે યા મજબુત તેની કક્ષા તેનાથી પાછતે પણ સમજ પડી રો નાં તેના થઈ રહેવા પડી નાચ મીનીટમાં તોડી શકાય તે તીજેરીને જ તો ના પાસે કનાલ વાગે તે પી એકસગી જ રખા

બોદરેજનું કારખાનું—

ગેસ કપની પાસે, પરેલ, મુબાઈ.

તંમારે ત્યાં શું ભ પ્રસંગે પર

દી-પાટી—

નાચ-પારદી—

એટ-હોમ—

ધવનીગ એન્ટરેનન્ટ—

ઈત્યાદિ મેળાવડાઓમાં—

રીફ્રેશમેન્ટસ માટેની ગોઠવણ કરવાનું અમને સોપો-
ફાંકડું કામ—

વાળખી દામથી—

ટુક વખતમાં—

અને તમને ૧૦૧ ટકા સતોષ મળે તેટલું કરી આપીશું—

એન્ડીમેટમ મંગાવો—

ભાવ તાલ જરૂર પ્રજ્ઞાએ—

ગોવિંદજી વસનજી

મુખ્ય ઓફીસ-ચીનજીવાર

આય નં ૧-જાન્યુઆરી

આય નં ૨-માર્ચ

મુખાઈ

ટેલીફોન ૧૫૫૬,

ટેલીગ્રામ્સ—

Sweetmart

Feb. 19

સહકાર

ગાળા પી, સગીરનું નુખ, સગીરના દરેક અવયવની પૂરતી તાનન, દરેક સગીરને તે પી મળી પાચનશક્તિ, એ સગીરના સફળતા માત્રુ પાચનનારે તમે-સગીરની અમૃતસુદય

આતંક નિગ્રહ ગોળીઓ,

વાપરે. એ ગોળીઓ તમારા સગીરની નમણાઈના તમામ જાણીતી દુર સગીરને તદુરત પાચન અને દિગ્બળનાત મસાવવાની અજગર સદ્ગતિ ધરાવે છે તમામ ગોળીઓ મો માનસિક દરેકની સામે અગાહકાર સગીરને એ નમારે દરેક મ ચુકોલે સ્તોતી માટે આ આતંકનિગ્રહ ગોળીઓ એક ચમત્ક્રિય નવમાળા ટે પાચન શક્તિનારે માનસિક મગાવે

કિમત-ગોળી ૨૦ ની ૫૦ ૧ નો રૂપિયો ૧ એક

ધામ આંદોમ

ક નગરની ૧ - ૩૫૬

વૈદ્યાગ્રી મહિગકર ગોવિંદજી
ભાનનવર, સર્વિનાંસ

નહિઆદ, (ગુજરાત), હિન્દુ અનાથાશ્રમ.

માખાપવિનાના નિરાશાન,
અત્રપાણીવી ભૂષેતરમે ગીયાતા,
વચ્ચિના તામા તન્કળા
થિચાગ દુષી બાળકોને
જાનિત અને આગમનું સ્થાન છે.
અન્ન, વસ્ત્ર, વિદ્યા, અને ઉપજનિકાનાં
માવનો પુન પાડવામા આવે છે. દાને
દિનીઓ. તુમાન દાનની સુધિ આ
મગ્ધા તન્કે દેડો.

વ્યાધર્મકો મૂલ દય.

આપના એકમા સગીરની નોંધ રેખો

પાકા ગના કેન્સી છાયલો મળવાનું મંજવર ખાનું.

અમરે ત્યા હરેક જાતનું કેમી

તથા મુતરાઉ માંડીઓ છાપ-

વાનું તથા રંગવાનું કામ

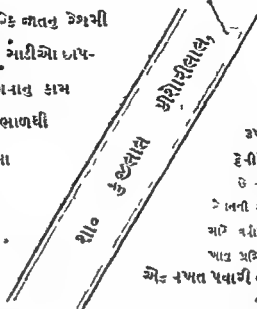
ધણી જ મલાળધી

કરી આપવામા

આરે છે.

કેકાલુ નાધી

મખતો.

રૂપર લગાખા

દેનીરો-મુખાઈ

ઉ સામા છે ની

ગે ભની સુદર ગીઝાઈત

મારે વડાથી અમાર

ખાત પ્રમિ.

એ રખત પવાગી જરૂર છે

જગોઈ.

કેમ જન—પહેલા પ્રકા નું મગજ માટેનું તેન છે

કેમ જન—મગજના જ્ઞાનતત્ત્વોને પુષ્ટિ આપે છે

કેમ જન—સાગને ખરી પકડતા અટકાવે કે ને સાગને જથ્થા

બંધ ઉગાડે છે

કેમ જન—આખો દિવસ મગજ મારી જનાગઓને ખાસ

શાન્તિ આપે છે

કેમ જન—મુસ્તાઈ તથા માંડાઈ માટે સારી રીતે વપરાય

છે કિન્તુ એક બીજીનો રૂ ૧ પોટલેજ જુદું

પ્રમેહબિન્દુ શુ છે ?

પ્રમેહબિન્દુ—યુવાનીયતની જૂનેથી થયેના મોઠા મટાટે છે

પ્રમેહબિન્દુ—આ પિંડોર ભયકર રોગો ઉપર અદ્દન રીતે કાયદો આપે છે

પ્રમેહબિન્દુ—આ દેના ત્રાગની થોગ જ રખતમા મુકિત અપાવે છે નાવ,

અક્રમિત, અમ વિરે મારી ગીતે દૂર કરે છે

પ્રમેહબિન્દુ—આ દેથી શીઝાના દરેક જગો વાપરેતુ

રેડ બીલીતો રૂપીઓ મે, પેકિંગ ભરેરેના આના ના જુદા

કનિષ્ઠ મોન્દ્રનાથ મેન મવનમેન્ટ ડીપોમા દોર, ન

Feb 18

૧૮/૧ અને ૧૯ લોઅર ચિતપુર રોડ,

કલકત્તા

પ. આપના ઓર્ડરમાં મમાદાયકની નોંધ લેમો

૨૦ વરસની જુની કુંકાન,

હીરા તથા અવેરાતના વેપારીઓ

સુરજમલ લલ્લુભાઈની કું.

હમારે ત્યાં કોઈપણ જાતના મોટી તથા નાની સાંઝના
હીરાઓ તથા મોટી માલુ પાના વિગેરે અરેગત છુટક
તથા અધાબંધ મળે છે.

હાલની આબુ દુગનજ કોઈપણ જાતનું અવેરાત તથા મોના
આદીના દાગીનાઓ તૈયાર તેમ જ આંડાથી બનાવીને
આપવામાં આવશે.

હમા મોલની આંકણી કરી આપીનું તેમ જ અવેરાતના
દાગીનાને રીપેર કરી આપીશું.

૬૦-૨૨૫-૨૨૭ કાલેબાદેવી રોડ, પોસ્ટ ઓકીસની
મામે મુંબઈ.

ટેલીફોન નં ૨૨૩૧

ટી.આ. એડ્રેસ, Calmness, Bombay

આપના આંરેમા સમાવેશની તોષિ લેવો.

દાક્ષાસવ

સ્તવ દોકના રૂપીયા બે.

અકગીર દના

ગદી મટાકનાર,
 ભૂખ લગાકનાર,
 કસેન સાફ લાવનાર,
 ઉધ લાવનાર,
 તાકત આપનાર,
 તાકગી બેઠનાર,

દેજતદાર પીપ

અનન સાથે વાપરી જુઓ.

અમલનપ્રાશાવજે

અવન

સ્તવ એકના રૂપીયા અઢી.

પુષ્ટિકારક બોરાક

કાગી નીરગી,
 નખળાં, સગળાં,
 તાના મોટાં
 શ્રી-પુરુષ,
 શૌને મારે,

અવનનધકે દના

દાક્ષાસવ સાથે વાપરી, જુઓ.

અહુ રામીયુટિસ વકસ, લિમિટડ.

એકમી-નરન ડો, સુઅઈ ૧૩.

અસિક આપુનિક કામોત

પ્રાંસ લિમિટ મગાવો.

હુના અને જાણીતા
ઝવેરીઓ

૧ સમગ્ર સગવાન એન્ડ બ્રધર્સ.

૨૦૬, મેખ મેમ્બર ડ્રીટ, મુબાઈ.

નારુ સિન મુ 'Muffchain-Bombay' ટેકિશા નં. ૧૭૪.

મહાલોચકની જાહેરખબરના ભાવ

એક વખત માટે એક આણ પાનુ, ૨ ૧૫ અન્ડ પાનુ ૨ ૮ પા પાનુ ૨ ૬.

આ ભાવ માસની બાધી મુજબને જ માટે છે એજ વખત માટે કે ખાસ જમ્યા
 ટે માનુ ભાવ ઉજા પચીમ ઠકા વધારે નેવામા આવશે.

કનર ઉપરના ખાસ ભાવ માટે રજગા મળુ પા તો લખાને મુજબનુ

આ ભાવ છે તમા ઉલના ટે તેમાં ઘટાડો થઈ તમો નહિ વધતી જતી મોપવારીને
 ટે આ ભાવ મને તે વખતે મરી સમને વધુ માફ લખો વા ફરજ મળે

એમ્લીયરામ ગાવડનગમ ત્રિપાઠી, પ્રમુખ

સમ નોચક એમ્લિસ, મો ૧૭૪ મોકુળદાસ આન ૧/૨૬, મે-૧૬૨ રોડ, ચિંગામ, મુબાઈ

આજના કેપતા થાય છે—કેરેકેરોડાઈનથી

આખવા મોતીયા વાટકાપ વરર મટે છે

હવે આ ન મી પડુ જે કે આખવા મોતીયા વાટકાપ વરર ખાલી મી ૨૦ થી વધારે
 વધારા સગવાઓની બાધી મુજબ છે એમ નથી પણ કેરેકેરોડાઈનથી મળવા રહીને નીચા
 પાનુ નથી મળે નહુનવધી સિદ્ધ થયક છે કીડ ૨ ૫, ચેસ્ટેર ૧ આના વધુ

આખા હીંદુસ્તાનમા વખણાયવો ભાવ કાળા કરવાતો

પકકા કલપ.

આ કાપ મુજબ તથા કાળા સુદે વાળને લગાડતા ને રાંધે જ મોનીકમ મુજબ મળા થા નવ
 કોની બજાર આ કોઈ ખબ નથી પણ કાપ વાપરવાના સદરેકે, મોમ્સ, વમો
 શુભમ આ સીર છે ૧૦ ગમા પકા છે અને કીમતમ સસ્તો છે કીમતુ ૨ ૫૫ ખાવ વરચ છુકું

Messrs Navarajna & Sons Kalbadevi Road BOMBAY

આખવા ઑડિંગમાં સમાનેચકની નોંધ લેવો.

૧.
એમલક્ષિત ત્રયમાળાનું પ્રથમ પુસ્તક.

આજે જ મગાવો ! ચિત્રદર્શનો. આજે જ મગાવો !

સુશ્રાવના લોકપ્રિય કવિવર હાનાનાન દેવિકૃત આ નવું પુસ્તક તૈયાર છે

૨.
૨૧૨૬ અંગ કવિ ગવન્દનાથના એક અત્યુત્તમ પુસ્તકનો અનુવાદ.
(ગ્રિયાણી કે તામા છે ની ઠગી આવે)

વિશ્વભારતી.

અનુવાદ — શ્રી હીરાવાવ હજીવનદાસ ગણાના, ત્રી એ
દિ મન કેપીઓ એક, પોરેજ લુ.

૩.
લોકપ્રિય સરલવાર્તાવલિ
ત્રીજું પુષ્ક.

સૌભાગ્ય દેવ.

૪. આનાનો રરમ્ મોકર્પી મગાવો

૫.
લોકપ્રિય સરલવાર્તાવલિ
ચોથું પુષ્ક.

અખંડ યુગલ.

૬. શ્રી નિમ્મમા અહાર પકશે.

૭. નેકન દો આનો બાર પુ પનો એક કેપીઓ પોરેજ સર્ગિન
નધુ વીચન મારે લખો

મેતીલાલ ગામળદાસ શર્મા,

ન ૧૬, સે હજી ૩૦, મુબાઈ ન ૪

મુંબાઈના સુમસિદ્ધ ઝંબેરીઓ,
ઉત્તમ કાસીગરીના અનેક નમુનાઓનું પ્રદર્શન !

મોહનલાલ એન્ડ કંપની,
દરેક પ્રકારના સોના, ચાંદી અને ઝવે-
રાતના મનપસંદ ઉત્તમ દાગીના

ખનાવનાર ને વેચનાર.
નં. ૧૯૭-૨૦૧ શેખ મેમણ સ્ટ્રીટ,
ગણેશવાડીની સામે મુંબાઈ.

આનંદ અને સ્વતંત્રતા.

સેાડમ ના પ્રા. પોકડરુ આજ સેવન દરેકવાથી બાળક દરેક જાનની
ખીમારીઓથી તેમજ માતાના અપચયથી યતા દરેક વ્યાધીથી હને ઘાફર ગહે છે તો ય-

નિરોગી સંતાન.

માતાનો સાચો આનંદ અને ખાનાપીસા તથા ફરવાની છુટ ને સ્વતંત્રતાનો
માથો હાથિ નથી ? કિમત વર શીશીનો રૂપિયાન તથા વી ખી ખચ છુટ

મચ્છર, માંકડ, તથા ચાંચડના જીલ્લમ અમલ હોય
તો,

અમારે એન્ડી એન્ડ વીટા એલિ વાપરી તેના વાચથી મુકન થાઓ
હન થોડાં દીવા ગરે બ ન હપર મોળી રૂફરહેવાથી કિપદવી જનુનો પાસે
ફાકી શકતાં નથી એલેરીઆ તેમજ બીજા એલેરી તાનથી બચાવો એકમ
અને ખાતરીપૂર્વક ધનાજ છે કિમત વર શીશી રૂપિયાન તથા વી ખી ખચ છુટ

એન્ડ વીટા

શ્રી કૃષ્ણ કોપીટાંગ કામ

ધી બુ. મેડકલ હોપ,

Feb 19 ૧૯૧૩, અમદાવાદ

કમીશનર મિલિટરી, ભાદિ

૧૦ આપણા ઓર મા ગમ્મલોચની નોપ મેગા.

સ્વ. ગોવર્ધનરામ માધવરામ ત્રિપાઠીકૃત

નવી આવૃત્તિ તૈયાર છે

સરસ્વતીચંદ્ર

ભાગ ૪ થો.

સરસ્વતીનું મનોરાજ્ય અને પૂર્ણાહુતિ.

[૧૯૪૦.]

મૂલ્ય રૂપીઆ સ્હાડા પાંચ.

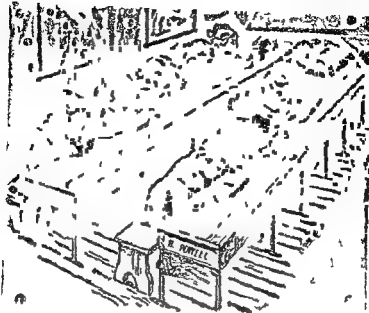
સરસ્વતીચંદ્ર	ભાગ ૧ લા (સામાની આવૃત્તિ) ૩ ૫૫	} આઠે ભાગની કિંમત સનાખાર રૂપીઆ.
"	ભાગ ૨ લો (૨ી આવૃત્તિ) ૩ ૨૧	
"	ભાગ ૩ લો (૩ી આવૃત્તિ) ૩ ૨	
"	ભાગ ૪ લો (૪ી આવૃત્તિ) ૩ ૫૫	

નવરાત્રી દેખાણ ૧. એન એમ ત્રિપાઠી એન્ડ કંપની, પ્રિન્ટેસ રફી, મુબાઈ

૨. અમીયરામ ગોવર્ધનરામ ત્રિપાઠી,

મેસ ૭ ખીરી સ મી ગામ, મુબાઈ ન ૪

૩ અને મને પ્રસિદ્ધ છુકમેયગે

તમારું બાલક નિશાળમાં કેમ ચાલે છે ?

આ પ્રશ્ન બાળકના બહુ વિવાદનો થઈ પડ્યો છે અને એથી જુલાય છે કે પોતાની સત્તિના માનસિક વિકાસ માટે માતાપિતા કેના બધા આતુર રહે છે. બહુ તેસાથે તેમની આર્થિક સપ્લૂના થે કેટલી જરૂરની છે એ કેના થોડા માતાપિતા વિચારે છે. નનદુરગત અને સુવદ સુદુર અવધન એ છુટી છે બહુ જરૂરી વસ્તુ છે અને છનનના મોજનોખ ખતા થે એ વધારે અગત્યના છે એ મહેનાની ની જરૂર નથી છે ? માટે જ નરીર છે અવધવો ગરાબર રહી પુનાપામનાના બોએડ જેવી થોથ તે વાત દેશના દરેક બાનકે રહમજબી બેપુએ

તમારે બાનકે કોઈ પણ ખાતની સર્ગીરિત ખોડખાપંડાણુ દોન તો તમારા કાન્દગને મગીને એની એ નિર્નાના વધ નહિ તે માટે તમને અમારે લા જરૂરી ઉપાયો લેના માટે લેના આગમી

અમારે લા દરેક જાના નાસ લેના કટના ગરા મખ્યાનધ માણુસો આને છે તે બોડ હોય તો એક વખત અમારી ઓફિસમા પ્રસાગો તો કેનાસા છેલ્લા ગોધ પ્રમાણે તમારે સર્વામાં આવે છે વીજળીના અને કારીગરીના સાવનોવી મનુષ્યોની મેવા અને પુત્રી કમીએ છીએ લેના તમને પુરેપુરો ખ્યાન આવે એવી ખાતની બની બનવગ્યા તમો સતોર આપે એ રીતે ગતાપીશુ

ખોડખાપંડાણુ દરેકે રહીને તેને ખામક અને જરૂરી પુરેપુરી સગાહ આપવા માટે એના ખાસ બનુવરી બો ચાવાક નકકર હમેસા દાગર રહે છે એસ-એથી છામી પાકીને સરીગના અકરના છુટ રોચો અને તેના મુગ તરન ચાખી સમય છે વચાર વીચન માટે મજો કે તમો

મુપરીન્દર-કમ, ધી કન્ડર બોચો પેડીક એન્ડ સેડીટા-બેલકરી-કમ-સેડીટા-કમ, (એન પોવેનની કપની) લેમિચન રેક, મુખ્યપુ

આપનો ઓફિસમાં સમાવેશની નોંધ લેશે

ઘાતુલ્લગર ઘાત્ય સત્ય પ્રિયદિત ચ યત્ન ।

સ્વાધ્યાયાભ્યસન ચૈવ વાઙ્મયં તથા ઉચ્યતે ॥ મ ગી ૧૪-૧૫.

પુસ્તક ૨૬ નું.] એપ્રીલ, ઈ. સ. ૧૯૨૧. [અ- ૫ મા.

તતી—ન. અમાવાસ્ય પુવાખીરામ જાની, ખી. એ.

ગ. ચન્દનકન્ન નર્મદાગર્હ પડ્યા, ખી. એ. એવએવ, ખી.

પ્રકાશક—ન. જમણીયગમ જોનધનગમ ત્રિપાઠી.

વિષય.	વિષયાનુક્રમશિક્ષા.	પૃષ્ઠ
૧. મુખર્જી તરી રાગસભા	ના ગિર્જાને ખી ત્રિવેળ ખી એ	૧૮૫
૨. પ્રભુપ્રાનના મિત્રતા	હેમોગ્દન કુ. ૧૨ મન	૧૮૬
૩. આધ્યાત્મ	ના. ખટ્ટુ જ્ઞાનના ઉમગ્વાડી ના	૧૮૭
૪. સાહિત્ય	ના. રિજયતાય ક યદ. ૫ લેખ, ૧ એ	૧૮૮
૫. હલ્લુ છે હિન્દુ યમ બલુ ? મિત્રતા	ના. રિજય	૧૮૯
૬. લન્ડનનું જુ એ મુનાકાન	પ્રો. જોતિનાન, જાનનાન પ. મ. એમ એ	૧૯૦
૭. આનામ	રા. ડોક્કાનાત હુ-ગે-ગે-ગે બી	૨૦૨
૮. કંઘી નહિ દાવનું આપનું મિત્રતા	ના. નંદુનાથ વિભોવન અક્ષય	૨૦૪
૯. ભાગ્યતમા એ ના મીયત	રા. નાકેન નામચન્દ્ર રોન	૨૦૬
૧૦. અમલપદા મિત્ર નારી	રા. ધનસુખનાન કૃપાનાન મહેતા	૨૧૮
૧૧. પશ્ચાત્તાપ વાર્તા	ના. મમતેત ન જમનાતલ	૨૨૮

નારિક લન્ડન કેપીઆ છે,

હિન્દુસ્તાન પ્રદાન શીલીન ચૈદ ૩. સ્વદેશમાંત પુસ્તક અકની કિમત દમ આના.

આ લવાજમ વરમાના જ લેસાર્યા આવે છે

રાજ્ય રજવાડાઓમાં-અસિદ્ધ થયેલું પૈકાં ગોથી
કેન્સી છાપલો તથા રેગમી સાડીઓ છાપવાનું લેમ જ.
જરીનું કેન્સી આગકામ અને ભરતકામ કરવાનું જાનું
અને જાણીતું ખાનું.

જર્મનીઆ ડાઈંગ અને પ્રીન્ટીંગ વર્કસ.

લેટ ઓફીસ,
સી. પી. રોડ
પોસ્ટ નં. ૪.

ટેલીફોન નં. ૪૪૮૪.
[May 1921]

આચ
શ્રીરામ મેન્ડાન
સેન્ટ્રલ ડેપો,

ટેલીગ્રામ્સ " જર્મનીઆ. "

ગાજ મહારાજાઓ,

નનામ સાહેબો, નામદાર સરકારના ધારાસભાના ઓનરેબલ મેમ્બર, સેલ્સ
જેન્સ, કર્નલો, મેજરો, કેપ્ટનો, નામદાર લેટ વાઈસરાયના લેટ ઓનરગી એ ડી કી
પોલીટીકલ એન્ટ, સરકારી મીલીટરીયન ઓફીસરો, યુરોપીયન સીવીલ સર્જન્ટો, એમ
ડી ની ડીમી પગનાના મોટા ડાક્ટરો તથા સ્ત્રી અને યુરોપીયન અમલ દો અને ગૃહ-
કર્મોમાં ખાદશાહી યાકુતી નામની જગમળદેવ દસ મધુ રપરાય છે એજ તેની ઉપયોગી
તાની નીચાની ક્રે-ગર્નમેન્ટ નેમરેટગીમાં આ રજવાડી દવા એનાવાઈ થયેલ છે

ખાદશાહી યાકુતી.

મમે તે દારજીવી ગુમાવેલી લાકાન જાગી લાવે છે પુરપાતન કાપમ મમે છે
આ રાજની યાકુતી નીર્મ રીકારના તમામ બ્વાની મદાડે છે અને પીર્થ થઈ બનાવી ખર
પુરપાતન આપે છે ખરી મરદાદ આપનાર અને જના માપુસને પડ જુનાની માફક
જોરાધર મતાનના આ દનાગો લાલ નેરા અમારી ખામ લનામલ છે આ દસ વાપ-
વામા કોઈ મધુ જાતની પડેની જરૂર નથી જો ગોળી પડેની એકના રૂપીયા દસ
ખાદશાહી યુનાની લેખ.

ઉમ : વાજોમાધી આ લેખ બનાવેલ છે ખરે પુરપાતન લાકાન મમે આ લેખ
દેલેમ હવાજ છે આઉસ એકની ડીના રૂપીઆ આ
[May 1921] ડા-પ નાલીકામ મોતીગમ, રાજકે, કાલીયાનાં.

પુસ્તક રેફ સુ,]

મે, ઈ. સ. ૧૯૨૨

[અક્-૫૦]

મુંબઈની નવી ધારાસભા.

એલ. — રા ગિજિતગદ્ય બી. ત્રિવેદી, બી. એ

૧૯૧૬ ની માનના નવા મુધારાપ્રમાણે મુંબઈની ધારાસભામાં ૧૧૧ સભાસદો છે. જેમાંથી ૮૬ પ્રજાના પ્રતિનિધિઓ છે. જ્યારે 'માન પત્રીસ જ' સરકારે નીમેના છે. આ પત્રીસમાંથી પચાસ પાંચ જણા બીન-અધિકારી વાના-અમુલ જાતિ જાણના અમુક રાધાના પ્રતિનિધિરૂપે નીમારેના છે. જ્યારે માન પત્રીસ જ સરકારી અધિકારીઓ છે. આ પ્રમાણે અધિકારી અને બીન-અધિકારી સમાસરૂં પ્રમાણે અને નવું છે. એટલે કે દરેક જે સરકારી સમાસરૂં ૮ પ્રત્યેક સમાસરૂં છે. આ રાત્રી ધણાના નકમા ન હોવાથી નવી ધારાસભાની સુટથી વખતે એક સાવાળુ જેમમજ જેવાથી હતી કે જુની ધારાસભામાં પ્રજાકીય જાનાસો દર્શિ કરી શક્યા ન હોતા તે જ પ્રમાણે નવી ધારાસભામાં પણ યનાનું અને તેથી ધારાસભાથી કાલ વિશેષ લાભ યનાતો નથી.

મુંબઈની નવી ધારાસભાની એક તો ૧૬ મી ફેબ્રુઆરીએ શરૂ થઈ ૨૨ મી માર્ચ સુધી ચાલી હતી. પ્રથમ નવા વખતેના આ જ પત્રક (મનેટ)ની ચર્ચા ચાલી હતી. પત્રી અજેટમાં માર્ગચોમાં આવેલી નવી માગણીઓ (ડીમાન્ડ્સ અથવા આર્ટિકલ) ઉપર વાલ્મીરાદ આવી કેટલીક માગણીઓ ઉઘડી દેવામાં આવી હતી અને કેટલીકમાં ધરાડો કરવામાં આવેલા હતા. એકદરે આ રૂપે પત્રીસ લાખનો ધરાડો અજેટમાં પ્રજાકીય સમાસરૂં કરાવી શક્યા હતા. આ દર વાલમમારે નવા મુધારા પ્રમાણે પ્રથમ જ મર્જો છે અને નવી ધારાસભાએ તેને મરાજર ઉપરોક્ત કર્યો છે.

અજેટ પત્રી પ્રજાકીય સમાસરૂંએ મોકલાવેલા ધણો ઉપર વાલ્મીરાદ આ ચો હતો. જે કે હાલો એ ૧૧૧ ને આસરે દત્તા છતાં ખખની નાખતે વીરે માન પત્રી કર્યો જ દાખ ધરી નવવા હતા. આ ઉપરાંત સમાસરૂંએ જુ. જુ. ખાતરને રાના અને પ્રતો છે. આ દત્તા તેના ઉપરોક્ત ધણાને જુ. મેટા હતી પોથીયોમાં મહા રવા છે.

વાલમમારે પ્રજાકીય હોંરમાં મર્જ હતી. હોંર આત મેટા મજબી મે નાટ તન્ન તોત પન્ છે. મર્જા મરાજર જોરે પાલમ્મા સાનથી રાતરું રોતું.

વાલમમારે ૧૧-૬-૨૨ એવ એમ ત્રિપાઠી મેન્ટ કપ્પી, મુમ્બઈ

જુની ધારાસભામાં મર્ફી કે તેની કાઉન્સિલનો રહો સભાસદ પ્રમુખસ્થાને બીરા
 હતો. પણ નરી કાઉન્સિલમાં એક રત્ન મિનઅધિકારી પુરુષ પ્રમુખસ્થાને બીરા
 રહેના માર વર્ષ આ પ્રમુખની નીમણક મર્ફીના હાથમાં છે પણ બીજી આ નીમણક
 સભાની ચક્રો નરી ધારાસભામાં પ્રમુખ તરીકે સર નારાયણ શેઠેશ મદારકની
 નામાં આવી છે ૧૮૧૭ની સાલમાં પ્રેમીનીયન કોંગ્રેસ કમીટીની મીટિંગમાં
 તરીકે સર નારાયણે જે સતેષ પોતાની બાહોશી, કાયદાના જ્ઞાન, તથા નિષ્પક્ષતા
 આપ્યો હતો, અને જેને માટે તે વખતના 'મગ ઇડીયા'માં તેમના વખાણ થયા હતા,
 મતેષ આ નીમણકથી પ્રમુખીય સભાસદોને થયો છે અનુભવી, વાદનિવામાં નિષ્પ
 મતેષથી માહિતગાર સરકારી સભાસદોની સામે પ્રમુખીય સભાસદ, જેઓ
 અને નિષ્પક્ષતા વાગસભાના ઝમકાજવી બીનમહીતગાર છે અને જેઓ
 ના આવી જાનની પણ સમગ્ર નેતાઓના અસહકારને લીધે જ
 ખરા, લાનકાતને વોરણે નહિ નેમને દોરનામાં અને તેમને ડંખવામાં સર
 આવી છે, તેમનું રક્ષણ કરનામાં, નેતા અને પવુની ઉપમા આપવામાં
 સેના અમૂલ્ય અર્ક છે આથી તેમને મેલ રાજાઓ, નેતા અને પવુની ઉપમા આપવામાં
 કેટલેક ડેમણે તેમનો ઉપદાસ કરનામાં આ નીમણકના જોનરેનન મેમ્બરો, નેતા અને પવુની ઉપમા આપવામાં
 વાગ્યા નિના રહેશે નહિ કે મુખર્જીની નરી ધારાસભાની મીન અમનદારો અને મદારકની
 તેના પ્રમુખપદના ઉપર હતો નેતા અને પવુની ઉપમા આપવામાં
 ના સુધારા પ્રમાણે ઉપપ્રમુખની નીમણક સભાએ જ નેતા અને પવુની ઉપમા આપવામાં
 નાનું છે કે નવી ધારાસભાના પ્રથમ ઉપપ્રમુખ તરીકે રા નેતા અને પવુની ઉપમા આપવામાં
 ગયા છે રા હરિલાલભાઈ જુની કાઉન્સિલનો અનુભવી રા નેતા અને પવુની ઉપમા આપવામાં
 ૧૧ એક લાનક નેતા છે તેઓ અતિવયસ્ક રત્ન રત્નભાનના રા નેતા અને પવુની ઉપમા આપવામાં
 ર તેમને સરકાર તરફથી કહેવામાં આ પુ કે હવેથી તેમનાથી વાન પછુ જુન નની માહક
 બારે તેમણે તે સામે સખત નાને ઉભાને અને પોતાની સ્વતંત્ર છે આ ના નાપક
 ઉપપ્રમુખપદનું રાજનામું આપના તૈયાર થયા હતા રા નેતા અને પવુની ઉપમા આપવામાં
 ની ધારાસભામાં ૮૬ ચુટાણેના અને ૫ નીમણેના મગ ૮૨ પ્રમુખીય સભામાં નરી ગયા જેને લીધે
 ના બહિષ્કારને લીધે પ્રમુખ સમગ્ર નેતાઓ ધારાસભામાં નરી ગયા જેને લીધે
 ની છે એ તો નિર્વિવાદ છે નડીયાદની મુર્ચીસીપાન રકુનોના પણ મજાને લીધેનાં
 ના તોડીને લીધો તે સમુધી વા-વિવાદ ઉપસ્થિત થયો છે સારે ૮૨
 સભાસદો આ જાગનને ૨૬ આપવાને તૈયાર ન હતા જેથી એ
 ૧૧ નહિ આ એક જ બાબતથી જણાશે કે નરી ધારાસભા કેટલી
 ૧૫ અસહકારની હિંમતવાળા કરનારને લીધે છે નવી
 ૧૬ અસહકારીભાવેથી ફેરવે
 નેવા સમર્થ

એ પ્રેકારની હોય છે જહાની તેમ જ અરની-ધારાસભાના બાદકારથી અરની અગળ બિનજ બને છે શીખત પડે તથા છુટા અને માનવીયા જેના નેતાઓએ ધારાસભાના પોતાના કાર્યથી પ્રજાની યત્ની ગમ્મત કરી છે અને સરકારના આપખુદ પગાઓને કેવા ઉનાર્ પાડ્યા છે એ સવને જાણીતી વાત છે.

નવી ધારાસભામાં ૯૧ પ્રજાગીય સભાસભો છે પણ તેમાં વાદવિવાદમાં ભાગ લઈ ઉપરોક્તો હિસ્સા આપી શકે તેના સંખ્યામાં તો માત્ર ૬૩૧૧ જ બેઝેટ કરન જ છે આમાંથી સમર્થ નેતાઓ તો લાગે જ અડધો-કરન જડે હમેશ્વમાં બોરી ન ચકનારા, લખી દામેડુ નાચનારા તેમ જ વાદવિવાદમાં સમયની જરૂરીયાત પ્રમાણે તત્કાલ ભાગ નેતારા આ ત્રણ વિભાગમાં સભાસભોની વહેંચણી કરીએ તો તે દરેક વિભાગ સરખો ઉતરે.

આ બેઝનુ મુખ્ય કામ અ-જ પચ- (બજેટ) નું હતું ધણા વર્ષોની લડત પછી મળેલાની નરી માગ ઊંચો ઉપર મન આપાને દક આ ના સુધારાથી, પ્રથમ જ ધારા સભાને મળ્યો છે એ વજાખત બદિ-ના વાદીયોના લક્ષમાં પણ નોંધાત માસિક રૂ ૧૦૦ થી આડીને રૂ ૨૦૦૦૦૦ ની માગ ઊંચો ઉપર વાદવિવાદ થાય સરકારી અમલદારો તેની જરૂરીયાતો સમજાવે કેટલીક વખત મસનગો ચલાવે, કેટલીક વખત નમતું મુકે કેટલીક વખત વિરોધ બેતા આરી માગણીયો ડોઢી દે અને જાડ કરતા, મત લેવાતા, સગકા હરખાય અને માગણીયો ઉડી જાય આ સર્વથી પાની ખાનરી નહિ થાય કે નવી ધારાસભાને નરી સત્તા મંગા છે કે જોથી અમલદારોની આપખુદીને નદને પ્રજાની મગ્નુ ધોણુ દાખન થયુ છે જે કમીશનરો અને કાઉન્સિલ મેમ્બરો, સગ રીજન્ટા મહેતા અને ગોખવે જેનાને પચુ ગયક હોતા આપતા તેમે આજે સાધારણ રાજિના સભાસભોને પણ વિરુદ્ધ મત નહિ આપવાને સમજાની રચા છે એ રુ અગળવનું પ્રથમ પગથીયું ન કહેવાય? આ વખત દક સભાસભો, પ્રથમ પકિતના પુરોષો દોત તે સગકા કેની તોમા તોમા પોકારતી હોત? સગકારી સભાસભો તો અસહકારને આવીનાદ આપે છે. અને કહે છે કે તેમને ત્રણ વર્ષોથી બહુ સત્તાવખી નહિ થાય દાખમાં ધારાસભામાં પાર્ટીયો નથી, ખાસ કરીને મવાલ અને જહાની પાર્ટીયો નથી છતા સગકાર પોતાનું વાલુ કરી જન તેવી સ્થિતિમાં તો નથી જ જરૂર પડ્યે, પ્રજાના દિલની લડત દોષ ત્યારે, સમાસદો જોળા ઉતરના નથી વાદવિવાદમાં વિનય સાથે નિરતા, સમયન રાજિત અને અડગપણુ જોનામાં આવતું હતુ એકદર નરી ધારાસભાને પોતાનુ પાખી બતાવ્યુ છે અને ખાતરી કરી આપી છે કે ત્રણ વર્ષો પછી સમય પેલી પકિતના પુરોષો જરી તો સ્વરાજ્ય વેલેલ નહિ તો સાત વર્ષમાં તો જરૂર મળમે.

મદાસમાં કાઢાણુ અવાદાણુની તકરાર સુધારાની યોજનાની અર્થા વખતે જોમા આવતી હતી તેના બાદ આ ધનાકાને મળુ ઉભા છે અને ખાસ કરીને મદરાસમાં કાઢાણુની પાર્ટી ઉભી થઈ છે તેમને ડોનાપુના મદાગળનો આકતરો ટેકા છે એમ કહેવાય છે આ પાર્ટીના લગભગ વીસ સભાસભો નવી ધારાસભામાં છે અને જોકે તેઓનુ જોર બહુ તો નથી.

છતાં કોઈ કોઈ વખતે વા વિનાશને નહિ છૂડવા જેવું એ વે તેને લીધે મળે છે સુસાએ
 તેઓમા કોઈ સમર્થ નેતા નથી અને તેઓ ધણાખરા સવરણ પકિનના અને સાધારણ
 કળવણી પામેલા દોષથી તેઓ બહુ જોર ફેરી શકે તેમ નથી પણ જરૂર પડે તેમને
 નેમ જ સિધી મેમનૈનો ઉપયોગ અધિકારી સલાસદો પોતાની મલવગ માટે કરી શકે છે
 આ એક બધ છે અને તેની સામે આવેલ સ્ટેવાની જગ છે

એકદર નેતાં મુખ્યની નથી પારાસભાએ પોતાનું કામ કીક જાળવ્યું છે તેને વધારે
 ઉપયોગી મનોનવી તે પ્રમ્નના હાથમા છે અસહકારી બાણ્યો હજી પણ તેનો બહિષ્કાર એકી
 સ્વતંત્ર મારફત કામ થે, પોતાપોતાના વિભાગમા પડતાં સરકાર, ગામગામના થતા જુનેઓ અને
 જુનવાણો રિયે મદિતી આપી સલાસદો પામે સરાનો પૂજવે અને અરિયો ગામગામની
 મુખ્યના કરાવો શુકવાને સર્વ સમગ્રી પુરી પાડે, પ્રમ્નના પૈસા બરમાલ જતા હોય, વધુ પડતી
 અને નિરચક નીમદકો તરફ ધ્યાન ખેંચે, બજેટ વખતે નરી માગ, રિયે બાજબી કે કે જેર
 બાજબી, એ રિયે મદિતી આપે તો હવે પછીની એકો વધારે ઉપયોગી થઈ શકે પોતાના
 વિભાગના પ્રતિનિધિ નમજા સજ્જા જેવા હોય તેરા વધુ વધ માટે તો સભામા રહેરો જ,
 માટે તેનો ઉપયોગ કરવો એ પ્રમ્નનું કામ છે કેટલાક એરા પણ સભાસદો છે કે જે ખીની
 પ્રિમ્નના સલાહો પણ હાથ નરી શકે છે તો તેવા મહારાજ સમર્થ સલાસદોનો પણ ઉપયોગ
 કરી હાથ નરા સુસારા અધુગ હોય કે કચાસચા હોય, પણ જેરા હોય તેરાનો ઉપયોગ
 કરી તેની ખોડખાંપણ જાતાવવાથી જ વધુ લાભ થશે બહારની ચળવળ મધ કરવાની જરૂર
 નથી, તે પણ ચાતુ ગણો તેનાથી સંખ્યનીતિ અને અમરદારોના ઉપર અસર થશે જ પણ
 એકદી બહારની ચળવળથી લાભ નહિ થાય બનને ચળવળ એક ખીનને ટેકા આપે તેવી
 નીતિ ચલાવવાથી જ લાભ છે બહારની ચળવળથી લોકોને સ્વાસ્થી મનાવો પોતાના હકો
 સંમજતા લીખવો પોતાના કર્તવ્યનું જાન કરાવો, બહાર જુરસો ફેલાવો, સંસારિક સંગ્રામો દૂર
 કરાવો, સાદા જીવન અને રહેણી કરણી ચીખવો, પાશ્વર્ય સુધારાનો મોહ દૂર કરાવો દાંડની
 બદી છોડાવો કુકામા મહાત્મા માની કહે છે તેમ શુદ્ધ અને પરિન થર્મ જીવનમા ઉતારી
 તેનો ઉપર મરે દિનચાનો રચો, તો સ્વાસ્થ્ય દૂર નથી પણ આ નથી તૈયારી રિના, માત્ર
 ઉડેન્ અસહકારીથી કાંઈ વળશે નહિ હમમાં આગામી કામે તેરા અન્યાયો થના અસહ-
 કારશક્તિ-ઉસડ-આવે છે પણ તેને સ્થાયી કરવાથી લાભ નવી જેવા અન્યાય ફરી વખત,
 ન થાય તેને માટે પગલા લેવાની જગ છે આવાં પગલા પાસસનાઓની મારફત જ લઈ
 શકાય એ હવે સિદ્ધ થયું છે પડી ધારાસભામાં પગમના અન્યાયો માટે અરમરે માંથી માંથી
 કે જુના દમનના કાયદાઓ કાની નાખરા અથવા ફેરવવાની કમિની નિર્માઈ છે, ચનજુની
 સંખ્યનીતિમા ધારાસભાની પૂઝીને જ હવેથી કામ નેરામે એરા વચનો આપામા છે જુની
 અરદાનોદોષ અગણિત છે પણ હવે તે દોષ જુન કરી સુમત્રા મૂળે છે પાંસરોયે બદલ
 લાગ્યા છે નના નાખમણ તમકે પ્રિમ્નના મેડ પુરપ-વાના વગ નાખાનીશ આવ્યા છે હવે

નિરવેશ, શુદ્ધ રૂ ૧-૦-૦ એર એમ રિયોની એન્ડ કંપની, મુબાઈ

પરિસ્થિતિ અત્યાગ છે તે વખતે ધીરજ અને શાંતિ ગળી નવા દાન્યઅમનને તેતુ કાર્ય સહા
 નુબૂનિધી કવ્ય દેવાની જગતે મુંઝવણ ધવાકમાં તો સુભાગ્યે આપણને ઉત્તમ દુકિમ
 મળેન છે તેની કાઉન્સિલના બેજ યુરોપીયન સમાસદો બાકી બે દેવી મહાસ, અને ત્રમ
 પ્રધાનો કે આ નિમલમ્બ યથ ત્યાગે મહારા એક અસંદેહકારી મિત્રે કશું દત્ત કે મુગ્ધમા
 તો રતરાજ્ય સર યથ નુકુ આવા સુચિન્દો છે તે વખતે જહિંકા ન થયે હોત તો વધાડે
 સમ્ય ધારાસભા આપણે મળી હોત પણ હવે શોક કવવાની જગતે નથી જેની છે તેની
 મારાસભાનો ઉપયોગ કરો, તેને સમયન અને સહાનુભૂતિ આપી મજાન બનાવો તો ખરે
 જ આ ઈલાખમાં તો ગભ્યનીતિ અને રાજ્યધોરણ દેવીદષ્ટિથી ચાનતું આપણે મહાત્મા
 આવીશના કહેના પ્રમાણે, નન માસમા સાટેઅરમા જ ધાગસજાની હવે પછીની જ બેઠકથી
 જ બેઠકશુ

પ્રભુ મરને ખગ દેગલકત બનાવો.

પ્રભુપ્રાર્થના.

લેખક હંમીબ્દેન કૃષ્ણદામ અપર.

(સિખરિકા)

૧.

પ્રભો ! મહારી ન્હાની ગૃહકુટિરમા થોમ દનને
 લહમારી વાડીમા મુજ જીવનપત્ની ભલગને,
 પત્તમો દીપોમા, ત્વમ મુજ સદા આત્મ દળને,
 મોગો મીમ મીમ જીવનઝરણા આપ ઉદધિ

૨.

પ્રભો ! હોમ્ને શાન્તિ હૃદયપટમાં ચન્દનસંમી,
 ઉમરો જ્ઞાનાઓ ચરણ કરમા ચેનનતણી,
 અને પ્રેરો જ્યોતિ મુજ મનવિષે શાન જ ભરી,
 સદા આવી રીતે, તનરથમાદૃ સારથિ બની.

આશ્વાસન !!

લેખક - રા બટુ લાલભાઈ ઉમરવાડીઆ.

તે આત્મો ગયો !

દુનિઆએ કહ્યું “ તે દેવધામે ગયો, એમા ગોક સાનો ? ”

દિલ્લિસે બોલ્યા બધનોમાથી તે મુક્ત થયો, એનાં રૂદન ન હાય ”

વલિતોએ રીખ આપી “ મુશરને અધીન થયુ ભોષમે ”

સખીઓએ આશ્વાસન આપ્યું “ સ્વર્ગમાં મિલન થશે સખિ ! એટલી ધાર તો થોભ્ય—

ખરેખર ! આ બધું મહેને ગુમગારી નાખે છે હું નથી જાણતી કે દેવધામ અહિં જ

છે કે ખીજે ક્યાંય તે હતો ત્હારે તો આ જ દેવધામ હતું

એ પણ હું નથી જાણતી કે અહીં મધન છે કે ખીજે ક્યાંય થોડા વખત પહેલાં તો

સમગ્ર સ્વતંત્રતા અહીં જ હતી

મહેને નથી ખબર કે મર્ગમાં અમ્હાઈ મિલન થયે કે નહીં પણ આ જ શુ સ્વર્ગ નહોતું ?

મહેને ગોક ન થાય ?—મહેને ગોક ન કવો ? દુનિયાના ડાલ્લાઓ તો પારકા હાલને

પશ્ચર ખતાવના મથે છે ! એ શુ સાચુ નથી કે તે ગયો ?—તે ફરી પાછો નહીં મથે ?

પેલુ પવન જ તો ભોયુ છે ને ? કેહુ સનું સનું લાગે છે ? ફૂંતી મેંદાથી અમ્હે ત્હાં

રમતાં હતાં ને પેયુ અભિવાદિયુ ! એકેક ડાળ ઉપર અમ્હે બેસતાં ને ‘ રીફક ’ કેરી

ખીજ ડાળ ઉપર ફરી જતાં ‘ હા’ક વખત પેના જલ્લોગમાં ટેક ટેક વિગિન નામોથી

અમ્હે એકમેકને સખોધતા—એ-એવુ એવુ તો હવે નહીં જ ને ?

મૃધાન વહેતી હતી કે મર્ગમાં અમ્હે મળીશુ કેટલુ પુષ્પુ આશ્વાસન ? સ્વર્ગ

કાજો ભોયુ છે ?—તે ત્હાં મીલન થાય તો થે નુ ? અહિંયા જમ ત્હાં કાઈ તોફાન થાય ?

એ તો પ્રકાશ ને પુષ્પની બૂમિ ! બધે જ અગ્રગાદ ને એટલા બધન મધારે નારમા

એમા એમા કમળપત્રો વડે એકમેક ભેડે અમ્હે વડના ને પછી નદીની અધારય નાવમાની

દૂદી પડી જળનરએ એની પડના સ્વગના દેવો એ બટુ કાષ સાખે ? એવુ એવુ થાય પણ

ક્યાથી ? ત્હાં તો બધા આત્મો જ —ટેહુ તો નહીં જ ને ? એના સ્વર્ગમિલનને હું શું કરું ?

સાહિત્ય.*

લેખક-ના મિજબરાય ન્યાણરાય વૈધ, બી એ

૨. સાહિત્ય અને જીવન.

(૧) “જ્યાં જ્યાં જીવન ત્યાં ત્યાં સાહિત્ય” આ સૂત્ર જગતના સાહિત્યશાસ્ત્રીમાં ન લખાયું હોય તો લખના જેવું છે. જ્યાં જ્યાં મનુષ્યહૃદય છે, પ્રેમ અને દ્રેષની મહા-ચરિત્રવર્તનકારી ઊર્મિઓ ધ્રુવગી રહે છે, જ્યાં જ્યાં મનુષ્યાત્મના અભિવાયો, આર્ત, મહેન્ટોને ને મનોરથો છે જ્યાં જ્યાં તે સર્વને વ્યક્ત કરવા અને સિદ્ધ કરવા માટે સાચા દિલના સનન યત્નો છે, વિધિને હાથવાળી વિરિધ પ્રકારની બાબતો જ્યાં છે, જ્યાં જીવનકેતહવા ચોક્કાઓનાં ઉપર હાથ મેળવવા માટે સ્પર્ધાસુક્ત યુદ્ધો જામે છે, અને એ યુદ્ધમાં વિજેતા થયેથી જ્યાં ગર્વ અને હર્વેની લાગણીઓ ઉદ્ભવી શકે છે, અથવા પ્રસન્નિત થવાથી નિગરણની શ યતા વ્યાપે છે, —એ સર્વ સાહિત્યનાં પ્રભાવરયાન છે તે સર્વે સ્થળે, —પછી એ સ્થળ દેવમંદિર હોય કે રાજકચેરી હોય, ધારાશાસ્ત્રની બાંધિસ કે કોઠામાંથી થરેન જતી દ્રામગાડી હોય, રેનેહસુનાસનનું શુદ્ધમંદિર હોય કે મોગીઓની યોગયુક્ત હોય, પણ એ સર્વ સ્થળે ચેતન અને જીવનપ્રવાહ વહેતા હોવાથી સ્થાિ સાહિત્ય સર્જન માટે અગત્યની સામગ્રી જેવી કે, સાક્ષાત જ્ઞાન; સીધો અનુભવ, સક્ષમ અવલોકનની તક, વિરિધ લાગણીઓના શાન્ત કે પ્રચલ વિમલ, તથા સમ્પ્રયોગ, ભાષા અને વિચારોની મૃદુલ નવીનતા—એ બધું સમય સાહિત્યરનામીને જડી શકે છે.

(ખ) આ પ્રમાણે સાહિત્ય અને જીવનનો સમન્ધ પાછો નિકટ છે સાહિત્ય એ પિતૌના પાત્રિયત્વના અભ્યાસશુદ્ધનો જ વિષય નથી એ રીતે ઉત્પન્ન થયેલું સાહિત્ય બદ્ધા અપેક્ષી અને ચેતનનષ્ટ હોય છે ગાંઠના સાહિત્યમાં તે ટપી રહે તો પણ એ પ્રક્યા માંધ્યા પડિતો અને અતિ શુદ્ધિમાન માણસોને જ કામનું પ્રત્યક્ષ અને સુસિદ્ધિ અને રસપિપાસુ વર્ગે તેમાં આનંદ મર્ત શકે નહિ અને સામાન્ય અનુષ્ઠ શિક્ષિનોને તો એ સર્વથા નિરુપયોગી જ છે.

(ગ) સાચા સાહિત્યકારને બાવજીવન સાથે સમન્ધ છે એટલો જ બનકે તેથી વધુ સમન્ધ અન્તઃજીવન સાથે છે જે શ્રુષ્ટિ તેલે રચનાની છે તે ઉપરઉપરના અવલોકનથી જ ન રચાયે તેનામાં વેવક દર્શનશક્તિ, દાર્શનિકતા અને ઉત્કટ કેપનાલી જરૂર છે આ સર્વની સહાનતાથી તે વિશ્વની વસ્તુસ્તુના કેન્દ્રનિવાસી તરવને—એક હતા અનેકરૂપી તરવને—પારખી

* આ વિચારો જે કમમાં રહેલા તે કમમાં ગોવરૂપે જ અરે હતા. આ કારણથી લેખકો આ રૂપથી કરતા દરની ભાવપ્રવાહ વચારે જામણે સાહિત્યના સ્વરૂપ લક્ષ્યિને નોંધા મરીને તેવાથી માંધ્યા બાવવને અદરે સાહિત્યના આભારૂપ શ્રુવત્ત્વને રહુ કરવાનો આ —પ્રધાસ છે એ યમ્ સમજાવેલું છે—

શકે, અને ખુબ સંજ્ઞાની માફક તે પોતે પણ થોડાંક મૌનિક તત્ત્વોને ઉપયોગમાં લઈને પોતાની અદ્ભુત અને નિત્યસચ્ચેત, નિત્યનવયૌવનનંતી પ્રતિમાના બાજે તે નનનના પાને, દરેક અને વર્ણનોની જગ્યાતને ભેટ ધરી શકે

(૬) સાહિત્યસર્જનમાં કુદરતનો ઉપયોગ મુખ્ય વસ્તુ તરીકે અર્થવા પદ્ધતિભૂમિ તરીકે થાય આ ખીજા પ્રકારમાં સર્વવ્યાપી જીવનનો પરસ્પર સમન્વય જળવાય છે—તે જીવન જે નિરચેષ્ટ મનાતી પ્રકૃતિમાં પણ છે આ સૂક્ષ્મ જીવન સાથે મનુષ્ય જીવનનો સંજોગાનુપાંગ સંબંધ કે નિરોધ સાહિત્યનાય આવેલે

સુન્દરીનું મુખ એમને એમ જોવું તેના કરતાં એ સુંદર મુખને સ્મિત સાથે જોવું તેમાં ભેગ વધુ આનંદ છે, અને પૂર્ણ પ્રકૃષ્ટિત સ્વેત કમળને એમને એમ જોવું તેના કરતાં તેમાં જમર ગુજતો ઢોય ત્યારે તે જોવામાં વધુ મહત્ત્વ છે,—તેવી જ રીતે, નવા પ્રકૃતિસૌન્દર્ય કૃત્તા તે સૌન્દર્ય સાથે મનુષ્યનીલા સંકલિત ઢોય સારે તેને નિરખવું તેમાં વધારે આદર છે, આમ હોવાનું કારણ સ્પષ્ટ છે પહેલાં કરતાં ખીજા દૃશ્યમાં જીવનચેતનના તત્ત્વરાશ અને રમણ્યતાના વધારે પ્રમાણમાં—અને તેથી વધારે આકર્ષણવાળા—ઢોય છે

૨. સાહિત્યનાથના મુખ્ય લક્ષણ.

સત્યરોધન, અને સૌન્દર્યનંતી વાણીમાં એ સત્ત્વનું પ્રકાસન (expression) આ તેનું કર્તવ્ય છે—વળી, જીવનની સ્વેતશ્યામજી બન્ને પ્રાણીઓએ જોવાની શકિત તેનામાં જોઈએ. આમાં ન હોય—તેનામાં હાસ્યરસરસતા ન હોય અને સાધુતા માન એન્ડપક્ષી કે વધુ પડતી હોય,—તો એ આદર્શરૂપ સાહિત્યનાથ થઈ શકે નહિ તે આદર્શપ્રેમી, સ્વતંત્ર વિચારી અને સંસ્કારનત હોય, પોતાના અભિપ્રાયો અને અભિરૂચિઓને દૃઢતાથી સાચવવા સાથે, તે સકળ ઉત્ક્રાંતિનો, સુન્દરતાનો, ઉદારતાનો અનુભવી છે આત્માની નિર્મલતાને અને અમોઘ પ્રકૃતિને તે જોળાયે છે સમજાવતો નિત્યસાથી છે અને વિશ્વના અણ્યે અણ્યમાંથી આનંદરસ, જીવનરસ પીરાની ત્હેને તીન ધ્વજા છે, અને પોતાની કથાના પ્રતાપથી આ સર્વે ઊર્મિઓ તે સાચકને અનુભવાની શકે છે

આ પ્રમાણે, કયાંક તરીકે આર્થ સાહિત્યસદા નિષ્પક્ષપાત માણસ રહે છે જગતનો એનિષ્ટોને અને દુર્ઘટનાઓને પણ શાન્ત અને સખતોલ ચિત્તે અપલેક છે આ રીતે જ તેના સર્જનમાં વિવિધતા, દૃઢતા અને ચિરજીવિતા પ્રવેશ છે જગતના સર્વથેક સાહિત્ય-સ્ત્રામીઓ—શેરપીઅર, સ્કૉટ, ડિકન્સ, બ્લેર્ન ઇનિઅટ, આર્થિનિંગ, લુગો, મેલીઅર, જેટ્ટે, અને પ્રેમાનંદ તથા ગોર્ધનરામ—આ સહુના હૃદય અત્યત વિશાળ અને સહુ પ્રથે સંકલ્પશક્તિ ધરાવનાર હતાં અને તેથી જ, પોતાની નીતિસત્યતાને આંધ આનવા દીના સિવાય, ખીજાના ચિત્તમાં ઉદ્ભવતા પાપ કે અપ્રીતિના બાવોને કપનાહાર, પ્રીતિને તેઓ ચીસરી શક્યા

અદ્વૈતીયાર ૨૧-૦-૦૦ એન એમ. ત્રિપાઠી એન્ડ કંપની, મુંબઈ

૩. સાહિત્યકારોનો પરસ્પર સબન્ધ.

અણુનખ્યા કે સાહિત્યગ્રામી આ એક સર્વદેશીય અને સર્વામાન્ય સૂત્ર લાગે છે કે, "ત્યા ત્યા સાક્ષરો ત્યા ત્યા સમાજો"—અન્યત્ર, આપુ મનુષ્યજીવન જ (સામાન્ય માણસો માટે તો) એક અવિરત સમાજ છે અને તેથી, આ સૂત્રના ન્યાયમા હદાય એવી દીન કરી રાખે કે સાક્ષરો ત્યા સુધી મનુષ્યો જ છે, અને મનુષ્યજીવન એ છે, ત્યા સુધી તેના જીવનના દોષો અને અપૂર્ણતાઓ તેમનામા રહેશે બીજા સમાજોમા, સાક્ષરોને પણ છેક સાધારણ માણસોની માફક જ કારણથી દોષિત થવાની, ઈર્ષ્યાગ્રા થવાની, નિન્દાઓર થવાની, ખૂન અસહિષ્ણુ થવાની, અમગન આલેષોમા મુગ્ધ માણસોની અને અહકારી તથા આપણુ થવાની પૂરેપૂરી છૂટ છે હવે દુનિયામા જો કેાક પંથુ માણસો એવા હોય કે જેમને આ આસુરી પ્રકૃતિઓથી અગ્રહ રહેવાને મંત્રવ થન કરાની અગત્ય છે, તો તે માણસો સાક્ષરો છે "*Men of Letters are a perpetual Priesthood, from age to age, teaching all men that a God is still present in their life* (Carlyle)" પરમેશ્વરનુ પિઠાન થાય તેવી કળાને લેખકોએ ખીલવવાની છે અને સાહિત્યની સેવા કરનારા એક ટીપી આપો કે અનેક ટીપી આપો પણ તમે મને સ્વપ્ન, ઈશ્વરનું દર્શન કરાવી શકો તેનુ લખો" (૨૧ મે ૬ ગાવી)

આ પ્રમાણે સાક્ષરના જીવનકાર્ય અને જીવનાદેહ સાચા ધર્મચુરના જેટલા જ ભગ્ય અને ઉચ્ચગામી છે તે તમાજનો પરોપ શિક્ષક અને ઉદ્ધારક છે અને જેટલે અગે તેનું સમસ્ત જીવન એણુ વિશુદ્ધ કે એણુ ઉદાર હશે, તથા, માનવજીવનમા યે તે જીવનને અનુરૂપ એવી જે સપૂર્ણતા પ્રાપ્ત કરી રાખે છે તે જેટલે અગે તેનામા અપૂરી હશે, તેટલે અગે આદર્શ અને અકારવન્ત સાખર તરીકેનુ તેનુ ધ્યાન નીચુ જ રહે છે

૪. જગતમા સાહિત્યનુ સ્થાન

સાહિત્ય કેવળ મેળ મેળવવાનુ કે વખત ગાળવાનુ સાધન નથી ફક્ત એ ફક્ત નુ લાગતી સમ્બંધતાઓનો કે દિલકરકરનાનો એ વાચ નથી એ સંક્ષિપ્ત છે, જીવન છે, ધર્મ છે સાહિત્યના વાચનથી જે આનન્દ ઉદ્ભવે છે તે પણ સાહિત્ય અને આત્માને ઉત્તર કરનાર હોય ત્યારે જ સાહિત્યના સંબંધાસનો મુખ્ય દેવ-આગિ થતી રચના અને દલીલગ્રસ્ત-સાધી રાખાય છે

સાહિત્યવર્મ બીજાં કેાક પણ ધર્મ જેટલો જ જૂનો છે, પૃથ્વીના પ્રારંભકાળમા જ જ મેનો છે, પૃથ્વીવાસીઓના સ્વર નિર્ગમ્યથાનોમા અને નિત્યજીવનમા એ વિવિધ રૂપે દર્શન દે કે, અને ત્યાં સુધી જીવનમા માનવજીવન અસ્તિત્વ દર્શો ત્યાં સુધી એ કવની અઠ અમખ્ય અભ્યાસોનામી મહામિતા પણ પગે પગે અગાગે, આચરણે અને નિત્ય નવે રૂપે સજનયા કરે " *Since its [Literature's] intention, men have never been able to rid themselves of it for any length of time* "

શકે, અને ખુદ સંજ્ઞાની માફક તે પોતે પણ થોડાંક મૌનિક તત્ત્વોને ઉપયોગમાં લઈને પોતાની અદ્ભુત અને નિત્યસચેત, નિત્યનવચંચાવનન્ટી પ્રતિમાના બધે તે નાનવા, પાત્રો, દૃશ્યો અને વર્ણનોની જગતને બેઠા ધરી શકે

૧. (૬) સાહિત્યસર્જનમાં કુદરતનો ઉપયોગ મુખ્ય વસ્તુ તરીકે અર્થના પદ્ધતિભૂમિ તર્કિકતાય આ બીજા પ્રકારમાં સર્વવ્યાપી જીવનનો પરસ્પર સંબંધ જળવાય છે—તે જીવન જે નિઃચેષ્ટ મનાતી પ્રકૃતિમાં પણ છે, આ સદૃશ જીવન સાથે મનુષ્ય જીવનનો સંબંધગાનુપાર સમાન કે વિરોધ સાહિત્યનાથ આવેખે

સુંદરીનું મુખ એમને એમ જોવું તેના કરતાં એ સુંદર મુખને સ્મિત સાથે જોવું તેમાં જોય વધુ આનંદ છે, અને પૂછ્ય પ્રકૃષ્ટિત રવેત કમળને એમને એમ જોવું તેના કરતાં તેમાં જમર યુગ્મનો હોય ત્યારે તે જોવામાં વધુ રહજ છે,—તેની જ રીતે, નવાં પ્રકૃતિસૌન્દર્ય કળા તે સૌન્દર્ય સાથે મનુષ્યવીલા સકળિત હોય ત્યારે તેને નિરખવું તેમાં વધારે આનંદ છે આમ હોવાનું કાળજી રપટ છે પહેલાં જરૂર બીજા દૃશ્યમાં જીવનચેતનના તરવરાટ અને રમણખેલના વધારે પ્રમાણમાં—જાને તેથી વધારે આકર્ષણવાળા—હોય છે

૨. સાહિત્યનાથના મુખ્ય લક્ષણ.

સત્યજોવન, અને સૌન્દર્યવતી વાણીમાં એ સત્યનું પ્રકાશન (expression) આ તેનું કર્તવ્ય છે—નણી, જીવનની રસેવશ્યામળ બને જાણુઓ જોવાની શક્તિ તેનામાં જોડેજ આમ ન હોય—તેનામાં હાસ્યરસતા ન હોય અને સાધુતા માન એકપક્ષી કે વધુ પાની હોય,—તો એ આદર્શક સાહિત્યનાથ થઈ શકે નહિ તે આદર્શપ્રેમી, સ્વતંત્ર વિચારી અને સંસ્કરણવત હોય, પોતાના અભિપ્રાયો અને અભિરૂચિઓને દૃઢતાથી સાચવવા સાથે, તે સંજ્ઞા ઉદ્ધારિતો, સુંદરતાનો, ઉદારતાનો અનુભવી છે આત્માની નિર્ભયતાને અને અમોઘ પ્રકૃષ્ણતાને તે ઝોળાએ છે સમભાવનો નિત્યસાથી છે અને વિશ્વના અણુએ અણુમાંથી આનંદરસ, જીવનરસ પીના પી રહેને તીન છડા છે, અને પોતાની જાના પ્રતાપથી આ સર્વ ઊર્મિઓ તે વાચકને અનુભવનાની શકે છે

આ પ્રમાણે, કનાકાર તરીકે આદર્શ સાહિત્યસદા નિષ્પક્ષપાત માણસ રહે છે જમળનો અનિષ્ટાને અને કુદરતઝોને પણ તાન્ત્ર અને સમર્પણ ચિત્તે અનલોકિ છે આ રીતે જ તેના સર્જનમાં વિવિધતા, દૃઢતા અને ચિરજીવિતા પ્રવેશે છે જમળના સર્વશ્રેષ્ઠ સાહિત્ય દર્શકોમાં—જે.પી.અર, રકોટ, ક્રિકેન્સ, જર્જર્લ ઇનિઅટ, આઉનિંગ, લુગો, મોન્સિયર, મેટ, અને પ્રેમાનંદ તથા ગેરાર્થનરામ—આ સદ્ગુણ હૃદય અત્યંત વિશાળ અને સુખી સદ્ગુણોની ધરાનાર હતા અને તેથી જ, પોતાની નીતિશક્તિને આપ આનંદ દીવા સિવાય, બીજાં બિચારા ઉદ્ધરતા પાપ કે અપીતિના ભાવને કપનાદાર પ્રાપ્તને તેઓ ની રીતે શક્યા

૩. સાહિત્યકાગેનો પરરપર સખ ૧.

અણનખ્યા કે સાહિત્યકાગે] આ એક સંદેશીય અને સંમાન્ય મૂલ નો કે,
 "જ્યાં જ્યાં સાદરો ત્યાં ત્યાં મમામો" —અતઃપત, આખું મનુષ્યજીવન જ (સામાન્ય
 માણસો માટે તો) એક અપરિત સમામ છે અને તેથી, આ સુનતા બચાવમાં કલા
 એવી દર્શન કરી સકાય કે સાદરો જ્યાં સુધી મનુષ્યો જ છે, અને મનુષ્યજીવન છે
 છે, ત્યાં સુધી તેના જીવનમાં દોષો અને અપૂર્ણતાઓ તેમનામાં રહેશે ખીજા મનોમા,
 સાદરને પણ છેક સનારણ માણસોની માફક જ કાલુષી કોધિત થવાની, ઈર્ષ્યાગ્ર થવાની,
 નિન્દાગ્ર થવાની, ખૂબ અસહિષ્ણુ થવાની, અમનન આલ્સોમાં મદગત માણસોની અને
 અહંકારી તથા આપણું થવાની પૂરેપૂરી રૂઢ છે હવે દુનિયામાં જો કોઈ પણ માણસ
 એવા હોય કે જેમણે આ આનુરી પ્રતિજ્ઞાથી અસાધ્ય રહેવાને સંકલ્પ કરવાની અમન
 છે તો તે માણસો સાક્ષરો છે "Men of Letters are a perpetual Priest-
 hood, from age to age, teaching all men that a God is still
 present in their life" (Carlyle) — પરમેશ્વરનું પિઠાન થાય તેવી જાણે
 લેખાંએ ખીનવવાની છે અને સાહિત્યની મેલા કરનારા એક લીટી આપો કે અને લીટી
 આપો પણ તમે મને સત્યનું, ધૈર્યનું દર્શન કરાવી શકો તેનું લખો" (રા મો ક ગારી)

આ પ્રમાણે, સાદરના જીવનકાર્ય અને જીવનદેસ સાચા ધમગુરુના જેટલા જ ભવ્ય
 અને ઉચ્ચગામી છે તે સમાજનો પરાક્ષ ત્રિક્ષક અને ઉદ્ધારક છે અને જેટલે અગે તેનું
 સમસ્ત જીવન ઓછું નિશુદ્ધ કે ઓછું ઉદાર હશે, તથા, માનવજીવનમાં જે તે જીવનને અનુ-
 રૂપ એવી જ સપૂર્ણતા પ્રાપ્ત કરી શકાય છે તે જેટલે અગે તેનામાં અકૃતિ હોય, તેટલે અગે
 આદર્શ અને સરકારવન્ત સાદર તરીકેનું તેનું ગ્ધાન નીચું જ રહે છે

૪. જગતમાં સાહિત્યનું સ્થાન

સાહિત્ય કેવળ મોજ મેળવવાનું કે વખત ગાળવાનું સાધન નથી કશું એ કશું સુ-
 લાભની સંસ્કરમ્તાઓનો કે દિનઉરકેરનાનો એ વખત નથી એ શકિત છે, જીવન છે, ધર્મ
 છે, સાહિત્યના વાચનથી જે આનન્દ ઉદ્ભવે છે તે પણ સાત્ત્વિક અને આત્માને ઉત્તર
 કરનાર હોય ત્યારે જ સાહિત્યના અભ્યાસનો મુખ્ય હેતુ-આરિયની રચના અને દહીકમ્પુ-
 સાધી શકાય છે

સાહિત્યધમ ખીજા કોઈ પણ ધમ જેટલો જ જૂનો છે, પ્રતીના પ્રારંભકાળમાં જ
 જન્મેલો છે, પૃથ્વીવાસીઓના સંઘ નિર્માસસ્થાનોમાં અને નિત્યજીવનમાં એ નિવિવ રૂપે
 દ્યન દે છે, અને જ્યાં સુધી જગતમાં માનવકુળનું અસ્તિત્વ હશે ત્યાં સુધી એ કુતની અઠ
 અસખ્ય અધ્યાયોવાળી મહાગીતા પણ પગે પગે ગવાશે, આચરશે અને નિત્ય નવે રમે
 સરળતા કરશે "Since its [Literature's] invention, men have never
 been able to rid themselves of it for any length of time"

સકે, અને ખુદ સજ્જની માફક તે પોતે પણ થોડા જ મૌનિક તત્ત્વોને ઉપયોગમાં લઈને પોતાની અદ્ભુત અને નિત્યસન્નિત, નિત્યનવચંપનવન્તી પ્રતિમાના બળે તે નવનવા પામે, દરેકે અને વર્ણુનેા ા જગ્યાતને બેઠ ધરી શકે

(ધ) સાહિત્યસર્જનમા કુદરતના ઉપયોગ મુખ્ય વસ્તુ તરીકે અથવા પશ્ચાદ્ભૂમિ તરીકે કયાય આ બીજા પ્રકારમાં સર્વજ્ઞાપી હાનનો પરસ્પર મળના જળાય છે—તે હાનને નિન્વેષ્ટ મનાતી પ્રકૃતિમા પણ છે, આ સદમ હાન સાથે મુખ્ય હાનનો સન્નિભલુપાર સારક કે વિરોધ સાહિત્યનાય આરોપે

જુનદરીતુ મુખ એમને એમ જોવુ તેના કરતાં એ સુન્દર મુખને સિમત સાથે જોવું તેમા જેમ વધુ આનંદ છે અને પૂર્ણ પ્રકૃષ્ટિત રેને કમળને એમને એમ જોવુ તેના કરતાં તેમા જમર શુરતો હોય ત્યારે તે જોવામા વધુ રક્ષણ છે,—તેની જ મિતે, નવાં પ્રકૃતિસાન્દ્યકના તે સૌન્દર્ય સાથે મુખ્યવીવા સક્રિય હોય ત્યારે તેને નિરખવુ તેમા વધારે આદર છે. આમ હોવાતુ રાગ્નુ સ્પષ્ટ છે પહેલા કરતા બીજા દરમ્યામ હાનવેનનના તરવારક અને નમ્બુખેલના વધારે પ્રમાણમા—અને તેથી વધારે આકર્ષણવાળા—હોય છે

૨. સાહિત્યનાધના મુખ્ય લક્ષણ.

સ્વયંજોનન, અને સૌન્દર્યવતી વાણીમાં એ સત્યતું પ્રકાશન (expression) માત્રે કંઈક છે—નણી, હાનની સ્વેતશ્યામજ બન્ને બાજુઓ જોવાની સકિત તેનામા જોઈએ આમ ન હોય—તેનામાં હાજરસમતા ન હોય અને સાધુતા માન એકપક્ષી કે વધુ પડતી હોય,—તો એ આર્દ્રમ્પ સાહિત્યનાય યથા રીતે નહિ તે આદરપ્રેમી, સ્વતંત્ર વિચારી અને સરજાનત હોય, પોતાના અભિપ્રાયો અને અભિરમ્પિઓને હજારથી સાચરવા સાથે, તે સક્રિય હાનિનો, સુન્દરતાનો, ઉદારતાનો અનુભવી છે આત્માની નિર્જન્ધતાને અને અરોધ પ્રદુલ્લ તાને તે ઝોળખે છે સમભારનો નિત્યસાથી છે અને વિશ્વના અણુએ અણુમાથી અપાનરસ, હાનરસ પીનાતી રહેને તીવ્ર ધ્રુષ્ટા છે, અને પોતાની કપાના પ્રતાપથી આ સર્વે ઊર્મિઓ તે વાચકને અનુભવાની શકે છે

આ પ્રમાણે, કથાકાર તરીકે આદમ સાહિત્યસ્રષ્ટા નિષ્પક્ષપાત માણસ રહે છે જગતનાં અનિષ્ટોને અને કુદરતાઓને પણ તાન્ત્ર અને સમર્પીત મિતે અવગોષ્ટ છે આ રીતે તેના સર્ગનમાં વિવિવના, દહતા અને ચિરહિવતા પ્રવેગ છે જગતના સર્વજ્ઞ સાહિત્ય-દાતાઓ—શેકસ્પીયર, મોટ, ડિકન્સ, બ્યોર્ન ઇવિન્ઝ, આઉનિંગ, લુગો, મેલીએર, જો, અને પ્રેમાનંદ તથા ગોવધનરામ—આ સહુના હૃદય અત્યંત વિશાળ અને સુ પ્રમેસહસ્રભૂતિ ધરાવનાર હતા અને તેથી જ, પોતાની નીતિશયતાને આય આવવા દીધા મિનાય, બીજાના ચિત્તમા ઉદ્ભવના પાપ કે અપીતિના ભાવોને કંપનાદારા પ્રીતિને, તેઓ ચીતરી શક્યા

સર્વજ્ઞ ૨ ૨-૦૦૦ જોને એમ નિપાળી એન્ડ અપનિ, મુવાદ

“જ્યાં લખાવીત દશા હોય ત્યાં સ્વતન્ત્ર ઉદ્ધારો કે સત્ય ઉદ્ધારો નથી નીકળતા
જ્યાં સુધી અમુક પ્રકારનો દોષ હોય ત્યાં સુધી કહેવાનું કે લખવાનું અનુભવેનું સત્ય
પરાબર નીકળવાનો સભાઈ નથી આપણા સાહિત્યની લખાવીત દા જોડે છે
(૨૧ મો કે ગાંધી) જીવંત અને અનિશ્ચિત ચિત્ત ટોચ ત્યાં સાનુ સાહિત્ય-
સર્જન સમયે નહિ તેવું ચિત્તરાગી માણુનો સાહિત્ય પ્રદેશમાં કોઈ સગીન કે ચિરંજીવી અમરણ
સ્થાન ચણી શકે નહિ કેમકે, તેનામાં આત્મવિશ્વાસ નથી, સ્વાત્મ નથી, અને નવી સૃષ્ટિ
સ્વસ્થામાં અગત્યના ગુણ, સાદસ, પ્રત્યક્ષતા અને વિચિત્ર, આગહતી ન વ્યગ્નિત્વ, તે નથી આ
ગુણો ન હોય તો ખીજી શક્તિઓ નમગી જેવી જ છે, જારણ કે વાહોમ જીને પડવાનું
સામર્થ્ય ન ટોચ તો એ સકિન્નઓનો પણ સપૂર્ણ અને સર્વોચ્ચ મુન્દર વિકાસ અશક્ય છે

હુમાં, સાહિત્ય એટલે સવચવાન છતાં સ્વેચ્છ સમજીના સમિયા અને વિચિત્ર કે અપૂર્
કલ્પનાસક્તિનાગી સ્ત્રીઓ કે પુરોહિતા આત્માનો કનાતમ વાણીરૂપે આરિભાવ

હજુ છે હિન્દ કયમ ઉભું ?

રેખા-રા નિઝય.

૧

વિનામે મોહેન પ્રભુપ્રિય મદા રોમ રત્ન,
હસેનું સૌન્દર્ય અધ પતિત જે । મીસ હુરુ,
ધણી એનાં ગળદો વિરમ પથમામી દળી ગયાં,
પુણ આત્મા જ્યોતિ અવિચન ઉનુ હિન્દ અર્દાઆ

૨

સૌન્દર્યો હિન્દનાં છે, ના દેહના, મિત્ર દેહીના,
એથી માત્ર રણા એના ગૌરવો લખ વિશ્વમા,

૩

સૌન્દર્યતપ્ત સમ તાજ સેવ હામે,
આશન મુખ નરનેત્ર સેવ દારે,
સૌન્દર્યપૂર્ણક દિગ્ગંત દરોથી આવે,
પુરેશ્વરો અમર એવા સમાધિ વાગે

૪

તપ્ત છે તાજનું ગાંધુ, રનેદ સૌન્દર્ય ઉપર
સાચુ એ દરો તાજ રનેદ સૌન્દર્ય જોઈશું

(Quiller-Couch) સાહિત્યના શક્તિ અને સન્દેહ આટલા ભવ્ય હોવાથી, કોઇ ભૂતની અનુચિતતા, અતિશયતા, અનુદરશીલતા અથવા નીચતા તેમાં આવે તો તે સાહિત્યની સદૃશ પવિત્રતાને અભાગપણે બગાડે છે.

૫. સાહિત્ય અને કલ્પના

પ્રત્યેક સમર્થ સાહિત્યનાયની સાથે એક બળવાન અને જીવનત કલ્પના જગતમાં જન્મે છે ને મહાન્વીતિર્મન્ત ભારકરની વેધનશક્તિને લોભકિતએ સામાન્ય સૂચકિશુની શક્તિથી જે અધિક પ્રતાપી લેખી છે તે સર્વથા ચોગ્ય છે. પ્રગળ અને પ્રખર કલ્પનારશ્મિના મધ્યમ સ્વર્થી વસ્તુવસ્તુના સ્થૂળ આવરણ પીગળે છે અને અતર્નિવાગી સૂક્ષ્મ અને મુદારવન્ત તત્ત્વ, રેત્ન સરખું તેજસ્વી ને પુષ્પ સરખું કોમળ, જડે છે.

વેધનશક્તિને પ્રભાવે જનહૃદયના અકવિત પરિવર્તનો પિઠાન્યા પડી, તથા કુદરતના સૌન્દર્યસોદાગ અને બહુરૂપી લીલાઓનું હાર્દ બણ્યા પડી, કલ્પના, સમન્વય અને મર્જનનું કાર્ય આરંભે છે. વસ્તુના પ્રથમ દર્શન પછી આત્મા અને છુદ્ધિની ભૂદેભૂવી પોષકશક્તિઓની સાહાય્યથી હૃદય વસ્તુઓના અગ્ર ઉપગિર્તિ પરસ્પર ધટાવવા તથા કનાદહિએ તે સર્વમાંથી સ્વપણું અને મોહક મનોમનિઓ વડી એ આ સર્જન કિયાનું કાર્ય છે તે સર્જન શબ્દથી કાગળપર મૂર્તિમન્ત થતું જાય તેમ તેમ તેને અનુકૂળ નીની આપમેળે જોડાતી જાય, અને તે જ સર્વોત્તમ રાંધી છે.

૬. સાહિત્યસર્જન અને સ્વતંત્રતા

પ્રતિભાપુષ્પો સ્વાતંત્ર્યના જ વાતાવરણમાં ખીંચી લેકે એ વાતાવરણની નિશ્ચિન્તતા, હૃદયમાં અવનવી ધર્મિઓ જગાડનાની તેની અપ્રતિમ શક્તિ, તેણે સૈનાની દૂસરી દુનિયાના નયનના જ્યોતિર્મગની રંગીય તેજોમન્તા, અને એ દિન્ય ફર્સનથી અતરમાં પ્રકટતા આદ્યાદ અને રસકોળ-આ સર્વથી સાહિત્યનાયને જે પેશણ મળે છે અને તેના ઉગ્મને જે રસસિંચન થાય છે, તેના પોષણ બદો સિંચન, સ્વાર્થી નિરર્થક અને ક્રમણ કૃત્રિમ સામાજિક બંધનોથી છનડી ગયેલા વાતાવરણમાં અશક્ત છે આ કાગળથી જ, જ્યાં જ્યાં પ્રતિભાનો ઉદય થયો છે. સા સા તેના પ્રખર પ્રતાપવન્ત કિરણોએ જાનાની બધોતના દિમ્બને પીગાળી નાખ્યા છે, અને ધોતને તથા ખીમને માટે સ્વતંત્ર્યના સુરદા માર્ગો સરખા અને સદૃશ બનાવ્યા છે.

પ્રતિભાના પુષ્પ આવી રીતે જડ સસારની નિરૂદ્ધ નડ ઉઠાવે છે પરંતુ તેનાપર કોઇ પણ તરેહનો અકુશ રહેતો નથી એમ માનવું સુવશરેક છે ક્રમણ ઉર્મિઓના ઉગ્મમાંથી જન્મતું તન્ન માને ાહિ, અને, તેને ધટતો અકુશ અને ચોગ્ય બધોતો જોઇએ જ એ આપણા બ.બોર સાહિત્યનાય સમજે છે, પરંતુ, જરૂરી બધોતને તે પોતાની શહાર શોષણે સર્વથી અતરમાં મોષે છે તે નૈસર્ગિક સિંચન દર તેને સાથે રસ્તે દેખી જાય છે.

હુ, સગવા અને મિત્રમણ ૫૩ ૨-૦-૦ એન એન વિપારી એન કપનિ, મુબાઈ.

“જ્યાં લયબીત દશા દોષ ત્યાં સ્વતન્ત્ર ઉદ્ધારો કે સય ઉદ્ધારો નથી નીનગતા
 ત્યાં સુધી અમુક પ્રકારનો દાન દોષ ત્યાં સુધી કહેવાતું કે રખવાતું અનુભવેલું સય
 જરાબર નીકળનાનો સભવ નથી આપણા સાહિત્યની હું લયબીત દશા ખેડું છું
 (૨૧ મો કે ગાથી) બહીકલું અને અનિશ્ચિત ચિત્ત દોષ ત્યાં સાનુ સાહિત્ય-
 સર્જન સભવે નહિ તેવાં ચિત્તવાળા માણસો આહિત્ય પ્રદેશમાં કોઇ સગીન કે ચિરંજીવી રમરણ
 સ્થંભ અધી શકે નહિ કેમકે, તેનામાં આત્મવિશ્વાસ નથી, સ્વાઅપ નથી, અને નવી સદિ
 રમવામાં અત્યંતના ડાહ્યા, સાહસ, પ્રત્યક્ષના અને વિશિષ્ટ, આગ્રહની વ્યવસ્થા, તે નથી આ
 સુજો ન દોષ તો ખીન શક્તિઓ નુકામી જેવી જ છે, કારણ કે વાહોમ કંગી પડવાતું
 સમર્થ ન દોષ તો એ શક્તિઓનો પણ સપૂર્ણ અને સર્વોત્તમ મુન્દર વિનાસ અશક્ય છે
 હુકમ, સાહિત્ય એટલે સયમવાત છતાં સ્વેચ્છ રમણના રસિયા અને વિશિષ્ટ કે અપૂર્વ
 રમણનાશમિવાળા સ્ત્રીઓ કે પુરુષોના આત્મનો કનાલક વાધીરૂપે આપિર્વાવ

હજી છે હિન્દ ક્યમ ઉભું ?

લેખક-રા નિરંય.

૧

નિવાસે મોહેયુ પ્રભુશિવ મહા શેખ રહ્યુ,
 ફેર્યું સૌન્દર્યે આવ પનિત જો । શીસ ગુરુ,
 ધાર્યા એવાં ગુરુો નિયમ પથગામી દળા મર્પા,
 પુછ આત્મા જ્યોતિ, અરિય ન ઉનુ હિન્દ-અહીઆ

૨

સૌન્દર્યો હિન્દના છે, ના દેહના, મિનુ દેહના
 એથી માછ રહા એના ગૌરવો લવ્ય વિશ્વમા,

૩

સૌન્દર્યનખન હૈમ નાજ સદેવ હામે,
 આશિર્વ મુગ્ધ નરનેન સૌં વ દારે,
 સૌન્દર્યપૂજક દિગ્ગન્ત દ્રોથી આવે,
 ગુરેશ્વરો અમર એના સમપિ વા-છે

૪

તખત છે તાજનું મોડ્યુ, સ્નેહ સૌન્દર્ય ઉપરે
 સાધ્યુ એ હરો તાજ સ્નેહ સૌન્દર્ય જેટલું

અથ ખડોનાં સૌન્દર્યે ઉગીને આશ્ચર્ય ગયો,
વાન્યાતા જેહમાં સ્ત્રીને દાગ મોહુ રિનાસના

૬

સૂરોપમાં પૂર્ણ રશ્મિરના વર્ણા,
પાપો યુગોના જડવાદનાં ફળ્યાં,
સમામર્માં સર્વ મહાપ્રભ મળી,
પ્રભપ્રભના મુલ યોગની ઘડી

૭

સયુગ્મ રાજ્યો ગિખવે પ્રભને
રવાત ગમિદિની મહા કલોકો,
- બોલે બિદીશો-રિગ્ઝેશ્વ મને
માતૃશ્રુતિ સેવની પુણ્ય સેના

૮

શૂનની સૌ રસસાગરોને ત્રાસથી મોહ અર્પવા
મૂળો એ બ્રહ્મશાન્તિના શિખાવે આર્યની પ્રભ

૯

ધર્મરૂત થનાગી સૌ, પ્રભઓ ધ્વસ્ત થાય છે,
શૂની નિત્ય મહા સત્ય પ્રભઓ ભ્રમમા ભમે

૧૦

કાલે ગણ્યો ધર્મ જ હોમ માત્ર
કાલે ચૂખી પ્રાણ, પૂજ્યાં જ જ્ઞાન,
કાલે વિધિ પાછળ ધર્મ દોક્યો,
- ને નાસ્તિકે ધર્મ જ દલ માન્યો

૧૧

મદ્દા સાગ્ર જગમિચ્યા ભાવના બન્ધ જેહની
અદ્ભુતપિંક ગળે ધર્મ, ઉગી આશ્ચર્ય અહીં

લન્ડનનું 'જુ' : એક મુલાકાત.

લેખક—રા ક્રાન્તિલાલ છગનલાલ પટ્ટના. એમ એ

લન્ડનના 'જુઓર્નાલિસ્ટ ગાર્ડન્સ,' અર્થાત્ જનજનના પ્રાણિઓનો જેમાં અમદ છે એવો ખાત્ર, એ લન્ડનનું એક જોના જેવું સ્થળ છે, એમ ન્હાનપણથી એને રિપે માનેલી દુકાન ઉપરથી મળેલાં જુઓ દેવ લોકો એને ઉપગના તાત્કાલ નામને બદલે હું-૧ "જુ" એ નામથી જ ઓળખે છે, એટલે હું પણ એ જ નામ વાપરીશ.

લન્ડનની ઉત્તર તિરમ 'રીજન્ટસ પાર્ક' કરીને લન્ડનનો એક મોટામાં મોટો ભાગ છે. ધણી પરદેશીઓને લન્ડનની ધુમ્મસ—'જાંગ' વગેરેનું વર્ણન વાચીને ન્હાનપણથી જ માટે જે ખ્યાન બધાંયો હશે તે એટલું જણીને દૂર થને કે આ મહાભારત વિનાગ્રવાળા શહેરની અંદર જેટલા ભાગ તથા ખુની 'આસ લેવાની' જગ્યાઓ છે, તેટલી જાગ્યે બીજા કોઈ પણ પાટનગરમાં હશે. લન્ડનનાં પગલો—જેને "બહારનું લન્ડન" (Outer London) કહેવાય છે તેમાં તો વગી જુદા તથા ધણી મોટા જગીયાઓ છે. લન્ડનના આ 'ફેશિયો' સુંદર રીજન્ટસ પાર્ક પણ મળે મનાહર ના પોણા પાચમે એકરના વિસ્તારવાળા આ જાગેના હજી તો થોડોક જ જાગ મળે દીકો છે આ જાગની આસપાસ થોડાકાકીઓ ફરી શકે એવો જે માઇનના ગેરાજોનો રસ્તો છે જાગની અંદર લગભગ વચ્ચેવચ્ચે એવો બીજો રસ્તો "રૉયલ મેટેરિક સોસાયટી"—શહેનશાહી વનસ્પતિશાસ્ત્રવિષયક સમાના જાગની તથા સમઘસ્થાનની આસપાસ જોગ કુમારુ કરી ફરી વળે છે પામે લાજુ સરોવર છે, પણ આ મનેના દર્શન હજી લગી તો નક્કીમાં જ થયા છે.

જાગ ચીરીને છેક ઉત્તર તરફ જતા 'જુ' માં જવાય છે 'રૉયલ જુઓર્નાલિસ્ટ ગાર્ડન્સ સોસાયટી'—શહેનશાહી પ્રાણિશાસ્ત્રવિષયક સમા (જન ૧૮૨૬ માં સ્થપાયતી) આ 'જુ' જ જનન તથા વહીવટ કરે છે 'જુ' રોજ રહનારના નવથી ખુતે છે મોમ તથા યતિના જે તેમ જ અમુક ખાસ દિવસોએ એમાં દાખલ થવાની થી ફેપેની (લગભગ ૬ આના) છે, અને આવાનીઆના બાકીના દિવસોએ એક શિલિંગ (બાર આના) છે જાગેને બધાય વિષે દુન્યેની જ આપવી પડે છે રિવાજને દિવસે સમાના સમાસને—"ફેનો" પોતે અથવા એમની પરવાનગીથી આવેના મજલુઓ જ દાખલ થઈ શકે છે હું જે નાર 'જુ' જોઈ આવ્યો, તે રવિવારે જ મળેલો મ્હાગ એક પગળી રોડીએ પોતાની પામે પગી રહેલી 'ટિફોડો' નો લાર ઓછો કંગાને મળે જિનનિ કરેલી એટલે બીજી વાર તો મોટી માળા રૂમને અમે ત્રણે તેમાં અમ્હ જુગવાની મો ઉપરાંત અમેજી ઓપરશો તથા માળકો પગ દર્દનાં

'જુ'ના પોતાના જ નજી દરનામો—કે, તે જ રસ દરનામો મના પા છે, એક નહે વચ્ચે થઈને જાય છે, તળાવો ધણી છે, 'મેસ્ટર' તથા ઉપાદ્યોગ—ગરો તા રોય એમાં કાઈ પવાઈ નથી, આ ગિવાર, અમે બીજીઆરે નાજે ઘેરથી ની જ્યા ને છેક જાગ

વાયે 'જ' માં દાખલ થયા સહાધાર વાગ્યા સુધી રહ્યા, તે દરમિયાન બોરે નારતો કરવો પ્રયોગ અને જે ઉપહાર-ગૃહનો આશ્રય લીધો તે સારું તેમ જ સસ્તું લાગતું.

એક વર્ષમાં જેના આનંદાગતી સખા બહુ મ્હોળી છે લગ્નના અહેવાલની ચોપડીમાં આ લાખ માણસોનો આકડો ઘરેલું સારો લાગે છે તે પછી આ માસની-ગત્યુ-આરીની રાખાનમાં જ 'દાક્ષિણ્ય' માં એનો દુર્લભ સર્વિશ્વ કાન્ત આપ્યો હતો તે ઉપરથી જાણાય છે કે સન ૧૯૧૮ ની આવમાં આ લાખ કગ્તા વધારે માણસો 'જુ'માં ગયે, પણ સન ૧૯૨૦ માં-ગયે વન-તો પદર લાખ માણસો ગયા હતા. સોસાયટીની આવકને સારો લાખ થયો જ્યાં મોનવારીને લીધે પાંચ પછ મુકુ-આનકના પ્રમાણથી વધારે-નું હતું. ખરે આટલા પ્રેક્ષકોને આર્જનની શક્તિ એ નાહજેની તેની વાત નથી પણ એમાં જે જે કારણો છે તેમાંના એની જગ નોંધ લેવી જોઈએ એ એ કે 'જુ'ની જાહેશ્વર સારી અપાય છે રેલવે માર્ગનો ઉપયોગ પણ તે નારવાર નગર પડે છે ખીજી એ કે પ્રેક્ષકોને આનંદ મ્હોળા આગમાં ફગાવે તો જોમ અને તેમ એણે થાય એની સમાજ લેનાર છે પરિણામે આગનાં પ્રાણિઓનો સમગ્ર બંધી બાબતમાં એક નથી, મુખાઈ વડોદરા તથા જૂનાગઢમાં આમાંના ધણી પ્રાણિઓ-દેવતા-ગાયી વધારે સાગ નમૂનાના પ્રાણિઓ મ્હં દીર્ઘ હતા, છતાં આપણે ત્યાંના આ પ્રાણિસમૂહો પ્રજનન ચિત્ત આટલું બહુ આકર્ષતા નથી, એ વાત કશું દરથી પડે એની છે.

આદી શાસ્ત્રીયદૃષ્ટિની પ્રવાનતા પણ સ્પષ્ટ હતી દરેક પ્રાણિનું નામ, વતન તથા સમસ્યવાનમાં આવ્યાની તારીખ, કેનાક એટ મળે તો એના એટ આપનારનું નામ-એમ્બી હામકતની તખ્તી દરેક પાજરા આગળ ખરી જ તેમ એક શિવિંગની કીમતની એક સમજૂતીની ચોપડી મળતી હતી જેમાં પ્રાણિઓના ચિત્રો તથા જાણવા જેની હમીકત, પ્રકૃતિ-નિરૂપણ હયાતિ આપેલું છે ધણી પ્રાણિઓની લુહીલુહી જનના લુહીલુહી પ્રકારોના સમગ્ર પણ પુષ્કળ હતા પણ લીમિટ દૃષ્ટિએ તો એથી સહેજ પરિમય થાય, વિરોધ નહિ શાસ્ત્રીય દૃષ્ટિનાજાને અવધાસ તથા અવયોગને માટે હાથે હાથ એ હેતુ છે.

જના-એક ન્હાની પણ નોંધના જેની વાત છે-અમારા મળનાની એ અમેજ બાઈ એક વરસ થયા 'જુ'માં ગઈ ન્હોતી, પણ ખીજી જે બાઈઓ છેક ન્હાનપણમાં જ ગમેલી હોમપે તથા અમેજ પુરો ધણી વર્ષો થયા 'જુ' દીર્ઘ ન્હોતું અને તે દિવસે તો રેતાની પણ સરત ન્હોતી પણ આશ્ચર્ય એના માણસો કયા ન્હોતા મળ્યા જેમણે ક્રીસિ તથા તાજ પપુ કેપમાં ન હોય!

'જુ'માં કેનાક સ્થળ નોંધપ્રિત નાગના જોમાંનું એક તો 'સિદ્ધમુદ' કહેવાતા સિદ્ધમુદમાં જે સિદ્ધો-મને ન્હાના જના ને એક તો ઘરડો-એ સિદ્ધલો-એ વાધને એ તથા ચિતા એટલા હતા જે વર્ષો સિદ્ધરાજના વસન કરીને ગરા આનંદ તો થયો જ પરંતુ જૂના ગમના જેના સારા મ્હોળા ન્હોતા તેથી જગ નિરાશ થઈ વાધ ને ચિરા સારા હતા, જનાં સિદ્ધ

સમાર્પણ (નામ) ૩ ૦-૧૨-૦ એન એમ ત્રિપાઠી એન્ડ કંપની, મુખાઈ

તે સિદ્ધ-આકૃતિ જ લગ્ય ને જૈવવૃત્ત પાજરા પ્રમાણમાં નહાતા પણ વાગે એમનો લયગીતો વખત તે વખતે સેકરો સ્ત્રીપુરુષો જોવાને ટોચે મળેના અમે પણ હતા માસની ગંધધા સિદ્ધની ન્યાગતા તથા ગર્જનાઓ, માંસના દુઃખાઓને ઝનુના હરખથી ઝડપી લીધા તે, તે પગીની લુદી લુદી ફિયાઓ તથા મુખ ઉપરના લુદાલુલ લાવો વગેરે જોતા કેટલાય વિચારો મનમાં આવી. આ મનુષ્યોમાં ય આ પશુરૂપિ કયા નથી કે એ પ્રાણીઓનો આપણે તિરસ્કાર કરીએ!

રહેણાંક પણ વાગ્યે દરિયાઈ સિંહો- *Sea Lions* ના નાગતાનો વખત હતો આ પ્રાણીઓ દરિયામાં નહે છે તે હીન્ડ પણ એમને સિદ્ધ કેમ કયા હજે તેનો ખુનાસો મળ્યો નહિ આકૃતિમાં મા નીને મળતા, ને રહેતા તથા મૂકો લુલ ખરા એન્ડ તગીવડ કંઈ હતું, તેમાં ખ કો પણ હતા તેમાં નહુ સમુદ્ર-સિંહો મમત કરતા હતા એન્ડ બૂખથી વ્યાગ થઈ વિચિત્ર શ્વનિ કાના કવો હતા રખેનાગે આવીને ટોપનીમાંથી નહાની માઝીઓ સરળા દિશામાં નાના/રતો ફેંકના માડી, અને તી ચપગતાથી તરી, કુખી મારી અથવા ખુક ઉપર ચીને માઝીને પકડી નેના પનીનાર મ્હે વડે જ ગીપી થે, અને કેટલીક વાર ઉચા ખાક ઉપરથી ફૂદી, હનામાં અંદર માઝી પકડી, પાણીમાં ફૂંચી મારે એ આખો દેખાન નહુ રસ પડે એવો હતો ઓનિરિપિયા સરકસમાં મ્હે પટેનીના આ પ્રાણી-ઓને દેખ્યા હતા તેઓની પામે ધડ તમ કગાન્યુ, વાનું પણ વગાડાડ તે ઉપરથી તે પાળી ચકાય એના દગે એમ ધાંધું હતું છતાં નમ્મે મિનિટે તેઓને જોન દગ્ધાન પણ માઝી આપવી પાળી હતી એ જોના એમને તુધાનો રોમ મ્હેરો હરો એમ સમગ્રયુ અહીં એન્ડ મીરો દેખાએ *The Mermaid and the Sea-Lion* કરીને તમાસો આપ છે, તેમાં-આલસુ છે મ્હેરો ઉપર કાચની મ્હેરો ટાળી પાણીથી ભરે છે, ને તેમાં કુવા તથા તરવાની જેટલી વિવિધ દિશાઓ એક સી કરે છે તેવી જ એની પગી તગત એક અમુદ-સિંહ કરે છે

આકર્ષણ નિર્નુ કેન્ડ નવી જ ગ્યનાનું હતું ઉચા ખડોની ઉપર રીંડના રહેણાંક હતા ઉપર આશ, બે બાજુએ ભીંત બે બાજુએ કરોડા નીચે એક ભાગનો ખાક ને બીજા ભાગનો ઊંડાઈનાગો અન્ડેના પાણી ભરી ચકાવ હરો નહુ ચાર જાનનાં રીંડો હતા તપ-ખીરીના-“આઉન”મે કાળા તો મ્હે પહેના-દેખ્યાં હતાં પણ સફેદ નુવનાગી-“પોનર” તો પટેની જ વાર દીધા મુખ ઉપરનો તુચ્છાઈ તથા જાજનો ભાવ તથા આકૃતિનું કાઈક બેરોગપણ-એ બે દૂર રાખીએ તો આ જોન જાણનાનના સન્તિ, સુન્દ નહિ તો આકર્ષક તો હરોવા જ વીચ મ્હેરો સુન્દ નહુ સરમ દેખાતા હતા-જના ધાવા હતા તેટલા જરફ જોવા મોળા નોતા નન્ડે ક્યે આઠો તપખીંગો પટ હોય એમ ભાસ થતો હતો, પણ લોકોનાં તે જાણના હતા લોકો પુકાગ ખાનાડુ આપતા બોલચીંગ, સફરજન, નાજર, વગેરે ઉપાન ખાંડનાં વડનાઓ એ ખુબ બાધથી ખાય છે (એ તો નવો રના એવો

દેખાવો (જે તે જ ઉત્તર ધ્રુવ તરફ ખાંડ કે ગોડી એવો સ્વરૂપ નહિ દોરી દેાય) એક સ્થાને
 પૈરાના કાચાથી મોરચાની ધાર કરી તે આપાદ મોથી બીધીને અને ઉતારી ઉપર
 લોકી રતી એ નીચે કરો, એટલે ડો. ચાગી, ઉતારી, ફરી ફરી ચાગી તદ્દન સા. મરો
 -ગરી નાખો જે ખડો ઉપર રોકે દત્તા એની એક બાજુએ તીચાણમા પીસેલીમાં
 બદગમો, હજી સમેરના-ઉપરથી ખુ ના-પાચરા હતા, તે એની બાજુએ ન્હાની નરમા
 બનક સમેરે પક્ષીઓ નગતા હતા રોકોની બીજી તરફ વધારે ઉચા ખ.મ. દત્તા, તે એક
 હજી એ. અને ખુ. ઉચા ગદના દત્તા, ત્યાં બીજી જાતના મુગ દત્તા આ આખા વિભાગને
 'Mappam Iernaces' નામ આપેલું છે, તે એની ન્યતા ચતુરામિરી નધા રમ્ય છે
 એ તે મ્યાન માનર-મુદ્દ હવે આ પ્રાણિઓની જાત એમ બને- હતી, તેમ મુદ્દો પણ
 બધા દત્તા આ ચાગી, ચચળ તે આ દેવમા અપરિચિત એવા પ્રાણિ પેટા એના, એને
 મનગનરા, એની મનક દગવા, ચાગા યાદરા ધુકે જે એક લગવા એમા નધા નમ્નાએ
 એવા, તે મુગ મુ. થા આગ્રામા બાન મોગના પ્રચક 'બાન' દોરવા તેવા એક પક્ષ
 જાણે નહિ, એટલી જ. ખાત્રી રતી એમને હીચરાની, દુ.રાની ગરમાવાની સારી સમુદ્ધ
 હતી. નાચાઓથી ભુદ *Ap-house* હવે એમા ઉચાચ-ઉચા, ચીપ્લીક તથા મીડુ એક
 જાતના વિચિત્ર છુદીઆઓ, ઉચાધર્માવામન છતાં દેહ મ્હોટો, રકન વિચિત્ર, જાડી બીધાનાર,
 છતાં ખારાનું ખાનાર આ પ્રાણિઓ પણ એના જેવાં હતાં નુનારમા એક વેગા ઉચા-
 ઉચાચ વાંદર હવે, તે મુદ્દ એવેલું હાથી, બેઝ તથા ટેપિર નામનું એક નડુ પ્રાણિ હાથી-
 ધરમા દત્તા હાથી સાધારણ દત્તા, વેગ મ્હોટા હતા, એક તો બે રીંગડાવાળા હતા હાથી તે ગ્રા
 દિનથી પધારેલા હતા

એની પાસેના 'ધર'મા કિશ્કા, મિરાક તથા હાઇપોટેમસ હતા આ ઉચુ પ્રાણિ જેને
 કોઈ વાગ દગિયાઈ હાથી કહેનાય છે તે હાથીથી ધણુ ન્હાનું છે મ્હો જાક ભારેખમ છે
 પાણીનો બહુ ગોળ છે છતાં નિરાકને પટેલી 'વાર દી-જૂનાયમ'માં મરેલાના નુગિન
 કંદો દોરે હતા કિશ્કા જુનાયદર્માં હવે

પોપ-રમા મ્હોજ મેએક પોપટો, કાકાકાઆઓ સમેરે દત્તા તે દરેકની જાત
 એવાની, એટલે જે 'સચીન' ત્યાં બહુ ઘડને કાનમા અથડાતું રહેતી રહામે વીરનાઓ જ
 હજી મે આપણે તો ચ પચાવતિ સ જીવતિ. તેની રહામે પાનન કંચુ, છતાં જતે જતે એક
 પોપટ-દામી 'ચુડ-માય' કરે છે તે સાલળી લીધી

જુમા એક ખાચ ધાર એવે એનો ખાનંત જે નામી પ્રાણિઓને અને તેટલી
 મુદ્દની પરિચિતિમા રા. માની ખાસ તમીક વનસ્થાપકામે લીરી છે પ્રાણિઓ બુદા
 બુદા મુ. ના તે બુદી બુદી અસ્તોગાત દોનાચ, 'વધાને ક રતી -દર્મીના
 એ નહીપત' કી આપા. એ સાવ મદલુ નથી રા. રા. પ્રેશમાનોને
 લાન મુ. મામા, મધ્યવણાને બહુ મુ. ને ચાકુ બારેનુ ગ્રેમા પાચરામાં, જા. રે

સુ. સુ. નાને મિનનકા ૩ ૨-૦-૦ એનું જેનું નિર્ણયી એ. કાની, મુ. રા. રા. રા.

અદેશમાં રહેનારને માથેના પાજરામાં, ઉપરાત મ્હોટા કાનો વડે તેમ જ મરમી આપનાં બીજા સાધનો વડે સગ્ગી દેખરેચરે, રાખવાને સારી વ્યવસ્થા કરેલી છે. પેટે ચાનનારા પ્રાણિઓના ગૂંઠમાં પાંજરા ૧૫ ડીગ્રીએ રાખેના હતાં; દરેક પાજરામાં થર્મોમીટર હતું તેમ કેન્ડાકનેઆટે નહેરને કિનારે તાગની સાડ કરી, તરમ માગે કે ધાસ ઉપર જ ગહેવાની ગોઠવણ કરેલી છે કેટલાંક પક્ષીઓ પણ એવી રીતે ખુલામાં ગહેતા હતા.

પેટે ચાનનાર પ્રાણિઓમાં કેટલાં આપ, અજગર વગેરે જોવામાં રમ પ થો. એક સાપ તો એવા ખૂબો લાખો કે એના કાચની બહાર આપણે સુસવાળી કરીએ એટલે તરત હેની નીચી લાંબી બે પાખીઆની ઝીમ મહારનીચી પડી, ને આખો દેહ રતજન હોના ઠંડા પૂછી મૂન કપતી એ Rattle-Snake હતો, એ પ્રહાર કરે છે ત્યારે એના ચરીર ઉપરના ભાગ નાખડાટ કરે છે, માટે એ નામ અપાયું છે ૨૫-૩૦ ફીટ લાંબા મહાસપ પણ દેખ્યા.

પક્ષીઓ ઘણી જનના હતા કેન્ડાક સુન્દર પણ હતા મોર માગ હતા એક ડ્રોન નજૂ પશુ દેખ્યો જમળી, ગીવ, ગરક વગેરેનું મળે પણ નહોતું પણ એમાં આ-રૈણુ ધાય એક ૧૪ હતું નહિ-દમ્ત એક ગરકે બ્યારે પાખો પ્રચારી ત્યારે પાખો કેની રોગી ને મનવાન છે તે જોવાનો નાગ મગો જેમ રીંછ પાખના પગ ઉપર પેની માપુસની રેડે થોગ નાર ગદે છે એ જગાક અસાવાગણુ દેખ્યા. હતો, તેમ ગર. પાખો પ્રચારીને બેસી ગઈ એ પણ જોવાનું કુતરન ધાય એક છે.

જેમો (જેનુ સામુ પૌનિડ કરના વપરાય છે), કાગાડ, ધુડક, હરના મામર, મે ખાવરાડુ ડા (આપણા જિના જેડુ કે રસુ નહિ), જાત જાતની મિમાગીઓ, શિરાળ, જાયનાઓ, મગર, મગાજના ' ધડીઆળ ' (મગર જેસ પણ નાના તાગા મ્હોવાળ જાયડા ગરોળી વગેરે વિવિધ જાતનારો દીમ ન્હાના જન્નુઓનું એક જ પગ હતું થો માળીઓ પણ હતી એવા પ્રાણિઓય હતા જેઓના નામ તથા રાથી નું તમન અપરિ ચિત્ત હશે કેન્ડાક હોટેલ પશુ નામની ખમર નહિ એસા, કેન્ડાકના દેડી નામ જાખીએ નહિ પેના પણ હતા.

દુનિયાતા જુ. જુદા દેશોમાંથી જુદી જુદી આનોદનામાંથી, જુદી જુદી નૃત્તિ સંગા પ્રાણિઓને બાળી રોગી નખખામાં નજુ આર કમરેથી વધારે સખ્યા ગહેવાન છે- ગખવા એમને વાનના ને પાળવા જાગી ન જાય એમને મળ કરે નહિ તા તનીયન ગમે નહિ એવી રીતે વાં પી નું પુધી નમવા એ નાજુ અગમ્ય ૧૫ નરી પ્રાણિ-સાચીમો તો મળીન લાખ થાય એ અપજ જ કે પશુ સામુન્ય માલનેરો આમા ન સાનડ તેમ જ વિનોલનુ તાજ પાક નાવન રૂંડેલી રહે છે.

આરામ.

લેખક - ગ શ્યામલાલ હરગોવિન્દ જાની.

અહા! આ જગત ઉપર આગમ એ કેવી અજબ મોહિની છે, મત્સા તી એ સંજ્ઞાની ભૂમી છે! અનન્તતા ॥ આરંભથી એ મહામાયા તેના પ્રેમાત્મા સારી આપમને દિવેશી રહી છે, અને વાતસત્યભાવે નિવૃત્તિ નવજનન બલી દુનિયાને તેની આન્તતા, મનાતા તમની જ્ઞાન્ત અને મહાન્ત બનાવે છે પરસ્વગિગારે પૃથ્વીમા યુક્તના-પૃથ્વ, પદાર્થમા (શરાપશ્લિક) યુબનફમિ (*Chemical affinity*), શ્રવેમા પ્રેક્ષા (*Instinct*) અને મનુષ્યમા પ્રેમના મહાનિયમો યોજ્યા ન હોય, અને પૃથ્વી જે ગિથિતિમા સભવે, તે જ સ્થિતિમા આરામની નસાજે! વિના આપણે સમજતા હોત, એ રહેજે કંપી શકાયો

પ્રકૃતિ એ પ્રકૃતો આરંભ છે, વિદાસ એ પ્રકૃતિનો સનાતન સિદ્ધાન્ત છે જગતની વાદ સંજ્ઞા કે નિર્જીવ વસ્તુનો વાદ ને વાદ ઉપયોગ છે, અને તેથી તેને આ જગતમા જ્ઞાન ને વાદ પશુ પરતુ પ્રાણી કે પદાર્થ-પ્રકૃતિ કહો કે નિકાસકમ કહો-એની આડ આદે એને મણે તેનું જ્ઞાન તથા, અગિતાન નુપેત થઇ રહેતુ પડે છે અગત નિરાનની પરિકાયામા ગણે તો જ્ઞાનમા મિચીન થાય છે

પશુ પ્રાણુ મિવાય કોણ અનિરત અને અનિશ્ચાન્તપણે ગમ કરી ને? માટે જ સર્વ પદાર્થ પ્રાણીન સિરે પ્રકૃતિના આદેશની સાથેસાથ નિશ્ચિતના-આરામના આવીરદિ ઉત્પાદ છે.

જગતી અને જોટ, ધડકતુ હૃદય, ઉછળતી છાતી, ખગમળ વહેતો કંઠો પશુ આતમિક પામે તો કિરમિનાટ વરતા પળીઓ, પગપતિએ સંજેન પતુઓ અને પ્રતુ ॥ અની માને વીઓ પશુ માને એ આ મનો ઉપયોગ ન કરે?

લાજે આરામ એટલે શું? દર્શનિવૃત્તિ તે? ના, એનું જ નહિ મત્સ્ય વારો જે આપણે લાગી મજન કરી છે, અમર સખત મલુરી કરી પરસેવે ન્દાર્થ ગદા લીએ, કે ગણિતના પદ પ્રશ્નો કે તત્ત્વજ્ઞાન કે વ્યાગજ્ઞ શાસ્ત્ર દેવી માયુ કરી ગયુ છે લાજે માન તે તે ગોથે મર્યાદા મૂખીએ, સેરો ખાઈએ, વિશ્રાન્તિ લઈએ કે ખીજ વિભાસ પરીએ, વળી પાવ કામે લાગીએ, તેમ તો અમુક નાદ જ નિવાની શખીએ, પશુ આખરે નિનારો આશ્રય તો લેવો જ પડે છે કાજુ નિદ્રાનો આરામ એ જ સાચો આરામ છે તેનો મ, નર લાજ અસખનિત છે શુ પશુ, શુ ખી, શુ મી સર્વ કોઇ પ્રેક્ષાનુર્તીપણે *Instinctively* આહાર, નિદ્રા, ભય અને મૈયુગના કાયો કરે અમ છે, કે રતના ગાનું સુતપણે પાળે છે અને પોતાનું જીવન ધમાવે ગય છે.

નિર્જીવ પદાર્થો કે જેવાના જમનીઓ પ્રેરણાનુર્તી જ લાય છે, અને તેથી જ આગેમ જગતી ને તે પશુ કહેનાતા સધરેનાઓ તો બુદ્ધિનો આશ્રય લે છે પ્રેરણાને અથે, જે કાર છે, અને આખરે દુખી થાય છે તેમની પ્રેરણાશક્તિ મરી ગઈ હોય છે અને તેની ને ॥ આ [મિત્રમિત્ર (સચિત)] ૩ ૨-૦-૦ અને એમ વિવાદી અડ કપની, મુદ્ર ત

ધેર ઉપર શુદ્ધિના મુશ્ય મળવ છે પ્રતિમાનાં પરક તથા વિદિ (નિમના)ને ખોલે શિર મળે છે, અને છબી ખાલી કરી મૂકે છે

એથી જ મનુષ્યોએ ઐશ્વર્ય આગમ અને ચમત્ ક્રિયાના મત મોખા રાજ્યો સ્થાપના, ગુનામગીરી અને ગી મીઠાના કય, ધમમા 'પોરમ' કે 'પુરમ' પ્રવેશ, અને પરિણામે આગે ચોનક શુ દષ્ટિએ પડે છે કે મુકીલાગ આનસીએ માટે ગરીબને શાપસમા બનતા ગ્રીમનના હિતિત પુનો માટે ઉગવરા વેળી રેલેરેટાને કે તારની કેવી ઉપર, તીમા કે ગધ કાા જેરી કારખાનામા, આગિના નાપમા, રીજના નામ વચ્ચે, આસામના બેજમા, કે સાપના આધરનાની કંડડની ડામા ઢાગળતુડ મલુરી કરનાર હતલાગી માનસીએ!

જગતમા જોડના આગમ અને પ્રમા રવા છે, જગતનુ તેડના જ પ્રમાયુમા યાત્રિકજનન આે સનત વે તથા શ્રમ રવા છે જાલજાન સમતોન રાખવા માટે જાને એક પ નામાથી જડના અને બીજામાથી જડના નધ નેરા જોધએ તો જ પ્રનુની ની રમરા ચોન બનાવી રાકાય જગતમાથી ઐશ્વર્ય આગમ, તેમ જ અનિરમ આે તુલ્યા જવાજોધએ

સદરુ ખીના જોડની સારી જમાનીયતો નાચુ પડે છે, તેડની જ એક હિસાનો પશુ લાડ પેટે છે હરજ આ મી કે એરનો એડનો જગન કરવો લાજમ છે કે તે પાપ પરવર દિમારનો પયગામ પદોઆવા પેમ રથેન છે, અને તેથી તેણે પોનાના વખત આે તામાન વડે દુન્યવી અને હીજ કાયા કડામા મલુન રહેતુ નેધએ ખમા પુ ના જરુ ઉનર અને શયતાનીયતો એતો પશુ ન પડે નેની માન્યેની રાખવાની છે આગમ કહેની એ શયતાનનુ રનર છે આે તેથી શયતાનનો ધનર કેરી, હ મીઠ કાયમા આ રહેતુ કે નેથી હેરાનિયતમાથી ધનસાનિયતમા દાખન થયે

પગુ જે વચ કે સવો વપરાય નેને ના વાર માત્ર કવો પડ છે તો ડનસવો આત્રીરા કરા આ મના જરુ છે આગમ કે નડેની એ આગમ નથી હામીથી કામ કાવુ એ જ હેરાનિયત છે અનુપયોગનો કાટ વાગનાથી વચ કે સવો નાચુ થાય છે તો આગસવો કાટ માણસ તતને કેમ તું નાન નહિ કરે? કવું છે જ

તાજગી, પ્રદુ નતા, ખુલતુમા ખુલગિજા અલેદિન કાય કાય ને નામાથી જ મગે છે જે કાર કર તને જ આરામનો હક છે તેણે જ આરામ હનાન કયો કહનાય

નહી કવુ મુધી, કદિમિજથી મનુષ્યના મુવી મરને કાર્ય ન એ ખુદાઈ કરનાન છે અને આમ હક કરવો આે નેવો એ પણ તેમાંની એક કનમ છે કાર ન કવુ તે પાપ છે અને આરામ ન રવો એ મહાન પાપ છે ડછીના ટકાન માટે તનુરની માટે, તાજગી માટે, આરામ એ જ અમરવેન છે નેવીઆો જેમ નેજાવેત તેમ મનુ પને આગમ છે 'સિતાહર વિદ્યારથ' ની તામી આનતો આપણે આપુરે અને 'સુજરવજાવકોવમ્' ઉપદેશનુ ગીનારામ આપણને શરીરની માવજત અને મરામત કરના ફઆવે છે

ગુનામગીનો (સમિત) ૨ ૨-૨-૨૦ એન એન ત્રિપાઠી એન કપના ગુન ધ

જો આપઘાત એ મહાંત પાપ મનાવું હોય તો આરામ ન લેવો કે ન દેવો એ પણ આગતિક આપઘાત નહિ તો ખીજી શું ? જગતનો સુધારો ભલે બેકમિન્ટન, કનખો, રિરોરો, મ્રિગિના કોચ, ખીજાના કે હવાથી ભરેલા એથીકા નિભાવપાદક—*Coloriforous* દવાઓ કે જનશરક પીણાઓ—*Stimulants* ની વ્યાઘ્રજો મારે પણ તે સર્વ દલ છે, પ્રપચ છે ખીજી ટથુયે નહિ ! મોર જાણે કે હું પીઠાવની કયા કરે પણ જાણતો નથી કે તેમા તેની એમ ઉવાહી પડે છે, તેમ સુધારાની ડકાસમાં પોકળતા કયા છે તે સુધારો જાણતો જાણતો નથી એ સર્વ કૃત્રિમ સાધનો એમ બનાવે છે કે જગતને—*Insomniac*—નિદ્રા અભારતુ ર્દ લાગુ પડ્યું છે, જગતમાં બદ્દજગી અને બદ્દેલી વધી ચડ્યા છે, અને 'શુષ્ક ન જીવે જાણરા અને ઉર્વ ન જીવે સાથરા' એ સચ અનુભવવાના પણ સાસા પચા છે.

જેણે દિનભર કાર્ય કરી આરામરૂપી મેજ—*Wages* મેળવે છે તે જ આરામનો પથેચ્છ ઉપયોગ કરી શકે છે ખીજાઓ આરામની મીઠી મળ્ય તેમા પધાર્થ સ્વરૂપમાં મેજા વવા બેનમીન રહે તો તેમા નવાઈ નથી પ્રકૃતિના ભગર વાપક ભોખેને મારે છે; નાવાપદ મારે તો નહિ જ જે આરામથી તાજગી, પ્રજ્વલતા, પવિત્રતા ન પ્રકટે અને જેમ સુષ્ક સામે પક્ષ ખીને તેમ પ્રકૃતિના ઉદ્વલાતુ સામે જીવનપક્ષ પાદરીએ પા ડીએ વિક્રમે અને વિનસે તે જ આરામ લીધો કહેનાય, અને તો જ માણસ આરામને વાપક છે એમ કહેનાય.

જેરક્ષા કાર્યમાં સુનતાન થઈ તત્કાલ તેર્યો જ્ઞાન અને નુદ આરામ ભોગની રાકાય, આચા આરામ નિપે હવે પડી *

કદી નહિ હારશું આપણ.

લેખક-શ્રી ગુનાથ ત્રિભોવન બ્રહ્મભટ્ટ.

ભત્રે ને છવ ભત્રે પણ કદી નહી હારશું આપણ,

કદી નહી હારશું આપણ, ભત્રે, ને છવ ભત્રે પણ,

ખાડી તોફાનથી પણ,

બુદ્ધ વગેળથી પણ,

ખડ્ગોની ધારથી પણ,

ગોળાઓના મારથી પણ,

તોપ તન્નારથી પણ

—કદી નહી હારશું આપણ

જનીમા નીનામ યાતા,

દાખી કાનેપાદી જતા,

શત્રુના બાણ ખાતા

—કદી.

અમોને અમારી રક્ષા,

ધમુને ને સાનરક્ષા,

દીનને ધર્માન રક્ષા,

ગુની જમાન રક્ષા

—કદી.

જેનમ ગાનપીડી રક્ષા

સદ્વીય દેશ રક્ષા,

માત્રેનુ જ્વેર રક્ષા,

માતરીય શેર રક્ષા,

પગપી જમાન રક્ષા

—કદી.

શમનો પ્યાર સાચો,

શાંતિ આધાર સાચો,

અમારો કીરતાર સાચો * —કદી.

ભારતમાં એક રાષ્ટ્રીયતા.

લેખક — રા. વાસુદેવ રામચન્દ્ર ગેલત.

રાષ્ટ્રદૃષ્ટિથી હિંદુસ્થાનીઓને, વિશેષતઃ હિન્દુઓને, ફક્ત હિન્દુસ્તાનને અત્યંત નિકટ અને પ્રનિકટ દશામાં દર્શાવવાના પ્રયત્નો અભાસ્યધીમાં અનેકાનેક પાશ્ચાત્ય લેખકો અને ઇતિહાસકારોએ કર્યા છે. હિંદુસ્થાન સનધી જે ઇતિહાસકારોનાં અમારા આધુનિક વિશ્વ-વિદ્યાપથોમાં શિક્ષણ આપવામાં આવે છે એ સર્વત્ર એક વાગ્ધ્યાનપૂર્વક નિરીક્ષણ કરી શકે તે તે એ પ્રથોમાં એ તત્ત્વ સિદ્ધાંતરૂપે દબાવેલ રહે છે, હિંદુસ્થાન એક દેશ નથી, હિંદુસ્તાનીઓમાં રાષ્ટ્રીયતાના આનંદ્યક અંગોનો સપૂર્ણ અભાવ છે, હિંદુઓને ‘ગણ્ટ’ એ સત્તા આપવાનું ‘વાર્ધ’ શક્ય નથી અને ભારતીય રાષ્ટ્ર એ એક માત્ર આમક શબ્દ છે આના લેખક મહાશયોનાં મતનું છે કે હિંદુસ્થાનના નિવાસીઓમાં ઉદ્દેશોની એકતા હોવાને બદલે સર્વેન વિવિધતા જ અસરથી છે, તેમનામાં અનેક ભિન્ન ભવિષ્યો વિલમ્બિત છે, તેમના વિચારો અને આચારોમાં સામ્યતાની ન્યૂનતા છે, એમના રીતરિવાજોમાં વિપુલ પ્રમાણમાં પાર્શ્વિક દૃષ્યમાન થાય છે, એમને એક ભાષાપણુ નથી અને એમનો વિશ્વાસનીય કોષ્ટ પ્રાચીન ઇતિહાસ પણ નથી. આના પ્રકારની રિપરીત વિચારપદ્ધતિના કુસરકારોને અવરોધ વળા જ દીરે સમયપર્યંત આપણાં મનજ ઉપર થનાથી, અને સપાસપબેદનિર્ણયશક્તિરૂપી મહીપનો લેમની મનોધિ દેવતાની મતભૂમિ ઉપર ભોગ આપાયો હોવાને લીધે, અનિવૃત્તશુદ્ધ ઇતિહાસના મનાનુસાર મુક્યભિવત્ત સ્વયમેવ પરીક્ષણ ન કરના માત્ર પરમીય જનો ૧૧૭ શુભ વા અત્યુભ પ્રત્યયનો ઉપગ્ર અનુક્રમે પોતાના પણુ નુષ કિવા અશુભ અભિપ્રાયો બધિનાગ, આપણા કેટલાક સંદેશી ગણુઓ આવી અને ઇતર સાદશ પ્રકારની માન મનસા સીકૃત બાન્તિ નિર્દેશક, જનપ કલ્પનાં હૃદયસંસ્ત્રાંત અને અખિન સદ્દિમાં પણુ પર્યંતન કે તાં અસમ્ય એવા વધ્યાપુનના દર્શનની સર્વથા કપોળ અપિત કથા સદશ વાનાંઓ ૧૧ ઉલ્લેખની, મોનવવસતિ ગહિત, સર્વથા દ્વન્-પક્ષવરિનીન, ઉન્નજડ, વેરાન અને વાનુજમય મરૂપ્રેશમાં અનેકલ ન્યમાન થતા પ્રવલ્ભાનુના અત્યંત દાહક અને ઉબ્બ મધુજોથી પરમ આપાસકવાની અને ધર્માન પ્રનાસીના પ્રાણુદાગ મુગજ્યોમાં આકંઠ વાગ્ધિપાન કરી તુષા-તુમિ કરવાની, અધિક પગિભાણુમાં કરા-થના મદિરાપાનથી સર્વથા ઉન્નાદિત વ્યક્તિને ચોગ્ય, ફવલ રીતે થયેલુ ભ્રમભૂતક કિવા ભમામક નદ્યપના કરવાની પ્રિથા અને પ્રતારણીય મુખ્યર્થેણ કિવા વ્યવસાયપરાયણ થના ન્યાગ્યાં છે પ્રિથી વ્યક્તિઓવલ તેઓ પણુ બાલભિખતાઓથી વિગેષ આગરિન થઈ માન તેના ચોગ્ય પાયા ઉપગ જ પોતાને થયેલુ એમ ગગનનુમિ અને ઉનુત્ર માનસિક દ્વર્ગોની પ્રથના, કરી કરે છે અને આતરિક સામ્ય સ્વરૂપ પલ્લ પ્રમાણુમાં વદનમાં ન લેના, નેની અવગણના કિવા અનધીરતા કરવાની પરિસીમાપર્યંત પહેલવી ગાય છે ભાપણુ દે. જ. ઉદાહરણ વધએ આ પોતાને તો ભારતના સો—દેશી અને વિદેશી ઉભય — ૧૧૧૧

ગોંડા મુનશિનકો માથે માને છે કે, ભારતની સર્વ શિક્ષણ પ્રણાલીઓમાં ભિન્ન ભિન્ન વિદ્યાભ્યાસોનું જ યોજન કરતુ અત્યંત આશ્ચર્ય છે પરંતુ મૈસુરના "Mysore Economic Journal" (મૈસુર ઈકોનોમીક જર્નલ) નામના એક અંગ્રેજ પત્રમાં એક લેખક મદાસય પોતાના મતઘડમાં જન્મેલા વિદેશીય સરકારોની અત્યંત પ્રમત અસરને લીધે જ આગળ બોલે છે. મદરવનું ધ્યાન આપી, સાતમે અસમાન ચર્ચા ઉપર બાધાદાર જ શિક્ષણ પ્રણાલી પદ્ધતિ જ બેઠે દેતા લખી રહ્યા છે કે, "India is not one people, one language, India has many peoples, many tongues. There is in this vast land only one available medium of communication, and that is English. The conditions of educated life and enterprise call insistently for one common tongue. In India English is the common tongue" એવો જાનાઈ એવો છે કે, હિન્દુસ્થાન એક રાષ્ટ્ર નથી અને કોઈ એક ભાષા નથી એમાં ભિન્ન ભિન્ન જાતિના લોકો નિવાસ કરી રહ્યા છે, વિવિધ ભાષાઓ બોલે છે આ મોટા ભાગના લેખક અંગ્રેજ ભાષા જ વિચાર વિનિમયનું સાધન છે તિશ્તિન લોકોની પરિસ્થિતિ અને ઉદ્યોગના થોભે આ દેશમાં એક સર્વ સામાન્ય ભાષાની અત્યંત આવશ્યકતા થઈ પડી છે અને તે ભાષા તે અંગ્રેજ ભાષા જ છે.

આ નિર્ણયી દેશ ઉપર અત્યંત જ નું પ્રભુત્વ કરતા ઉચ્ચ મદાસય જ અંગ્રેજ ભાષાના પોતાના મનમાં માની ચૂકેલા મદાસયો એક દેશ પૂરું પહોંચ્યું. કિંવા તીણું કરવા માગતા જ નથી કારણ કે એમના મતાનુસાર આ દેશની વર્તમાન ઉન્નતિનું પ્રયોજનમાત્ર એ જ છે કે વશાવધિ હિન્દુસ્થાનમાં અંગ્રેજ ભાષા માન્યતા સમાન જ જોવી શકે છે "Millions of our fellow countrymen are to day ahead because they have learnt to use English as a second mother tongue" વિશેષ થી રખીએ ભારત વામી એમાં જે અપ્રતિમ સંદેશ પ્રેમ, અત્યંત સહકારીના, અનુકરણ દ્વારા દાનપરાયણતા, અને નિષ્કલિપ્ત, સાર્વજનિક કલ્યાણાર્થે સ્વાર્થત્યાગ છ જે શુભો દૃષ્ટિએ ચાલે છે તે સર્વ અંગ્રેજ ભાષાને જ આપતી છે. વળી આ જ વિષય ઉપર વિશેષમાં એ જ મદાસયનું કથન છે કે, "All this is possible only because India's sons and daughters throughout this vast land have realised that in English language they have a common medium of fellowship, they have made it their own, and they are now in a position of being able to press forward in mutual cooperation" અર્થાત્ આ મોટા પ્રેરક હિન્દુસ્થાન પુરો અને પુનીઓને એ સાતમે સાર્વજનિક માર થયેનો કે અંગ્રેજ ભાષા તેમના શિક્ષણ સાધનનું માધ્યમ થઈ શકે એમ છે અને તેથી જ આ સર્વ શક્ય છે, લેખકે આ માટે તેમનું બાંધી ચક્ર છે અને તેથી એઓ પરસ્પર સહકારિતાને થોભે આગળ વધવાની.

૧. ઈસ્ટીક દેશનું નવું નિર્ણયન ૩-૧૨-૦૦ એન. એમ. ત્રિપાઠી એન્ડ કંપની,

મોટા શુભચિન્તકો માત્ર માને છે કે ભારતની, સર્વ વિશ્વ ભ્રમણીઓમાં બિન્ન બિન્ન માતૃભાષાઓનું જ મોજન કરવું અત્યત આનરપદ છે પરંતુ મિસુરના "Mysore Economic Journal" (મિસુર ઈકોનોમીક જર્નલ) નામના એક અંગ્રેજી પત્રમાં એક લેખક મહાશય પોતાના મગજમાં જન્મેલા વિદેશીય નરેન્દ્રોની અત્યત પ્રવચ અસરને લીધે જ આંગ્રેજ ભાષાને અપૂરું મહત્વનું સ્થાન આપી, સાતમે અસમાન ચર્ચા ઉત્પન્ન ભાષાદ્વારા જ વિશ્વભ્રમણ પ્રસારના પદ્ધતિ જ એક દેશ લખી રહ્યા છે કે, "India is not one people, one language, India has many peoples, many tongues There is in this vast land only one available medium of communication, and that is English The conditions of educated life and enterprise call insistently for one common tongue In India English is the common tongue" એનો ભાવાર્થ એવો છે કે, હિન્દુસ્થાન એક રાષ્ટ્ર નથી અને ઘણાં એક ભાષા નથી એમાં બિ ન બિન્ન જાતિના લોકો નિવાસ કરી રહ્યા છે, બિન્ન બિન્ન સામ્રાજ્યો મોને છે આ મોટા દેશમાં કેવળ અંગ્રેજી ભાષા જ વિચાર વિનિમયનું માધ્યમ છે શિક્ષિત લોકોની પરિચયિતિ અને ઉદ્યોગના યોગે આ દેશમાં એક સર્વ સાધારણ ભાષાની અભવન આવી રચકના યથ પરી છે અને તે ભાષા તે અંગ્રેજી ભાષા જ છે

આ નિર્ભાગી દેશ ઉપર અત્યત ખેલુ પ્રદર્શન કરતા ઉત્તમ મહાત્મા જ અંગ્રેજી ભાષાના પોતાના મનમાં માની મૂકેના મહત્વને એક દોરા પૂર પછુ ન્યૂન કિંના લીધા કરવા માગતા જ નથી કારણ કે એમના મતાનુસાર આ દેશની વર્તમાન ઉત્તરિનિયુ પ્રયોજનમાત્ર એ જ છે કે લક્ષ્યાવધિ હિન્દુસ્થાનીઓ અંગ્રેજી ભાષા માતૃભાષા સમાન જ મોલી શકે છે "Millions of our fellow countrymen are to day ahead because they have learnt to use English as a second mother tongue" વિશેષ સુ નથી એ ભારત નામી-ઓમાં જે અપ્રેમિત પ્રદેશ પ્રેમિ, અત્યત સહકારીના, અત્યત દ્ર વ દાનપરાયણના, અને પદ્મસદિષ્ઠના, સાર્વજનિક કે વાણીય સ્વાર્થ પાત્ર, ઇ નેશનલો દરિયામય થાય છે તે દેશ અંગ્રેજી ભાષાને જ આભારી છે! વળી આ જ વિષય ઉપર વિનયમાં એ જ મહાત્મા પેરુ કહ્યું છે, "All this is possible only because India's sons and daughters throughout this vast land have realised that in English they have a common medium of fellowship, they have a common medium their own, and they are now in a position to press forward in mutual cooperation" અર્થાત્ આ દેશમાં એક સામાન્ય માધ્યમ અને પુરીઓને એ વાનનો સામ્યા દાર થયેતો કે અંગ્રેજી એક સામાન્ય સાધારણ માધ્યમ યથ શકે એમ છે અને તેથી જ આ સર્વ દેશમાં એક સામાન્ય ભાષા તેમનું જનાર્તી ચમ્પા છે અને તેથી એઓ પરસ્પર સહકારી રહેકે અને એક સામાન્ય

પ્રાપ્ત કરી શક્યા છે આ ઉપર દીઠ મીધણ સૌ થયા છે । આવા વિચારોની માત્ર ઉપેક્ષા કરવી એ જ તેનો ખ્યાન સમાન છે ।

આ જ પ્રકાર ની વિપરીત વિચારપરંપરાને યોગે આપણા દેશને ઘણી હાનિ થઇ છે થાય છે. અને ભવિષ્યમાં એ અટકાવનામાં નહિ આવે તો શુ થશે એ જણાવવું ભાગ્યે જ આવશ્યક છે જ્યારે જ્યારે આ દેશના નિનામીયો ‘રાષ્ટ્રીયભાવનાથી પ્રેરિત’ થઈ પોતાની ઉત્તિની સાધના પ્રયત્નોમાં પ્રવૃત્ત થઇ પોતાની રાષ્ટ્રીય લાભદાની, સત્વોઆદિના અસ્પાદ્ય પ્રમાણમાં નિચાર કરેલા લાગે છે ત્યારે તેમને પ્રાવશ આ જ કટાક્ષનો આધાત મુકાયે સહન કરનારી ફગ્ગ પડે છે કે, તે ‘રાષ્ટ્ર’ સત્તાને પાત્ર જ નથી, એમનામાં રાષ્ટ્રીયતાનો અભાવ છે આ સર્વથા અન્યાયપરાયણ, તપશ્ચર્યા સર્વથા પ્રમાણપુષ્ટિ બિદુવચિત, અને એક પક્ષીય સકુચિત શુદ્ધિના પરિણામરૂપ યદ્વતદ્વા આક્ષેપકર પ્રતાપોના પ્રત્યુત્તરો અને અસ્થ અપાયા છે, પરંતુ આપણા કેટલાક દેશીલાક્ષ્મીની મનોભૂમિમાં પૂર્વોક્ત કુસંસ્કારોની જ એટલી તો દૃઢતાથી ઝોળી ગયેલી છે કે આવા આક્ષેપોના પ્રત્યુત્તરો પુન પુન અસમ્ભવ્ય આપવામાં આવે તો પણ સમય અને શક્તિના જ્યા વ્યવસિરાય અન્ય અર્થ જ લાભ થવો સંભવિત છે. ભારતની એક રાષ્ટ્રીયતાની વિરુદ્ધ આ પ્રકારના વિચારોના પ્રચારમાં સત્યને અપાનાય કરાય છે—માત્ર અપાનાય જ નહિ, પરંતુ પોતાના ભ્રમનું નિદર્શન કરાય છે તેથી આના દેવળ ત્યાંએ આક્ષેપોનું સપ્રમાણ ખ્યાન કરી, હિંદુસ્થાનીઓનો પ્રાચીન ઇતિહાસ, અસ્તિત્વ ધરાવે છે અમારામાં આતરિક એકમનો અભાવ નથી, અને એના યોગે જ પ્રતિભૂતિ સ્વયં સદગ આ દેશની જન્મભૂમિ ભાગત માતા ‘રાષ્ટ્ર’ એ સત્તાને યથાર્થ રીતે પાત્ર છે એ તત્વનો સાક્ષાત્કાર કરવાને અર્થે જ આ લેખની સૃષ્ટિનિર્માણ થઇ છે

માનવ જાતિના અતિ પ્રાચીન ઇતિહાસ સરોધકોએ એ તત્વનિર્ધારણ રીતે સિદ્ધ કર્યું છે કે જ્યારે ઇગ્નાઈઆદિ પાશ્ચાત્ય દેશોના નિવાસીઓ અત્યત્ત અસભ્ય અવસ્થામાં જનન વ્યતિત કરતા હતા, જ્યારે એ જાતિઓ વનાન્તો અને ગિરિગૃહોમાં જ નિવાસવૃત્તિ કરી કેનળ ‘અર’ એટ ઉપર જ આશ્રયિકા નિર્વાહ કરતી હતી અને જ્યારે એમને હરિઆવા અને પાકથી લસન ખીત ખેતરોના કલ્પનામાં પૂણ સ્વપ્ને ન હોતા આવતા તેવા અત્યત્ત પૌરાણીક સમયમાં આર્ય હિંદુઓ એક સાક્ષાત્ત જીવત રાષ્ટ્રના અવધવો હતા આર્યોએ એ સમયે પણ પતિતો હારક, સ્વેત સરિતા પનિત્ર ગંગા અને સરસ્વતી સરિતાઓના પુનિત પટઉપર પોતાનું જીવન કૃષિકર્મ છત્વાદિમાં બલીત કરતા હતા જ્યારે જાતના અર્વાચીન ઉત્તિના શિખરે વિરાજમાન દેશોના પૂર્વજો ગૌર અચ્ચાન તિમિરથી આશ્રિત થઇ રહ્યા હતા ત્યારે ભારતમાં આર્ય ભાવના જ્ઞાનમયુરો પૂર્ણપણે પ્રખરતાથી પ્રગ્વરિત થઇ પોતાની દિ ય પ્રતિભાના કિમિમય પ્રકાશથી સૃષ્ટિના અન્યદેશોને પણ પોતાના પ્રતિ ઝોકારી રહ્યા હતા ખેદનો વિચાર મત્ર એટલો જ છે કે અપરિપક્વ વિચારો અને વામના યોગે જ કેટલાક પાશ્ચાત્ય પડીત મહાશયો એ લખી માર્યું છે કે હિંદુઓને કોઈ જ નથી આ લેખને પ્રત્યેક સ્વદેશ મનુષ્યનું

સરસ્વતીચંદ્ર ભાગ જે થો ૨ ૫-૮-૦૦ એન પબ્લિશ નિખારી એન્ડ કંપની, મુબાઈ

હૃદય વ્યથિત થયા વિના રહેશે જ નહિ કે, અમારા મમમનીન અનેક ભારતવાસીઓ એવા છે કે જેના ઉપર પાશ્ચાત્ય સમ્મતા અને શિક્ષણ પ્રણાલીનું અનુચિત પરિણામ થયું છે, જેથી તેઓ હિંદુઓના પુસ્તકનું ઇતિહાસને અનિષ્ટ ધુણાવી દૃષ્ટિથી જોઈ રહ્યા છે વિચાર કર્યામિનાય ઉપેષ કરી મરાય છે કે ભાગતવર્તમા પ્રાચીન ઇતિહાસની ન્યૂનતા છે, પરંતુ સ્થિર હૃદયથી અને તુર્તનાત્મક દૃષ્ટિથી વિચાર કરનામા આવે તો એ તત્ત્વ નિર્ણય માત્ર થતો કે એ વિધાનમા સત્યાસ અત્યંત યોગ્ય પ્રમાણમાં જ મળી શકે એમ છે, અર્થાત્ તે અસત્ય પ્રાય છે ભાગતવર્તનો અસ્ય ઇતિહાસ છે જ પરંતુ તે હું વનઘાત ક્રમાનુસાર લખેલો લભ્ય નથી. શુ એ પ્રવાદ સત્ય છે કે આપણા પ્રાચીન ગ્રંથોમા ઇતિહાસનું અસ્તિત્વ જ નથી ? શુ ઇતિહાસપ્રસિદ્ધ નક્ષત્રોના અને પાટલીપુત્ર નગરોમાના શિનાનેઓ ઉપરથી એ વાત સિદ્ધ નથી થઇ શકતી કે ભાગતવર્તનો ઇતિહાસ છે ? હા, એ નાન સત્ય છે કે આધુનિક પદ્ધતિ અને ક્રમાનુસાર નિખિત ઇતિહાસસામગ્રી ઉપલબ્ધ નથી પરંતુ શુ તે ઉપરથી “ભારતવામા ઇતિહાસનો સવધા અભાવ છે” એમ કહી સમય વાડ ?

યથાક્રમ ઇતિહાસ ન ટોવાના બે સમગ્ર કારણો છે (૧) આંતરિક કારણ (૨) બાહ્ય કારણ

(૧) આંતરિક કારણો પ્રાચીન પુસ્તકોના પરિશીનનથી એ વાર્તા ૨૫૪ થાય છે કે એ કા પત્રિકે ઠથાઓથી ભરપૂર છે અને એ તત્ત્વનો માન અહિં જ નહિ પરંતુ સર્વ દેશોના પ્રાચીન ઇતિહાસપરત્રે સાક્ષાત્કાર થાય છે બહુ યશ્વોના આ નરમા તથા-સની માત્રા ન્યૂન પશ્ચિમભુમા હોય છે હિંદુઓના પ્રાચીન ગ્રંથોની પણ આ જ સ્થિતિ છે એમા કાયાનુયાયિની ભારા સૈની બી અનમરોની સિપૂલતા ઉપર તથા આશ્રયો પાલક મિત્રાત્મ અને રીરગસને માટે ઉચિત કરતા અધિક પ્ધાન આપવામા આગ્ય છે પ્રાચીન સમયના મન દેશોમાં કાલ ઇતિહાસપ્રસિદ્ધ ઘટનાની કાન્તિનું સરન અને યથાસ્થિત વર્ણન કરવા ઉપર અત્યંત લક્ષ્ય આપનામાં આ ગુ છે ફક્ત ઘણા મહત્ત્વ પૂર્ણ અને સત્યાગ્રી તથા મહત્ત્વ રીત અને સારકીન તત્ત્વોનું વર્ણનકર મિત્રણ ઉપસ્થિત થયું છે જેમાથી સત્યતત્ત્વોનું સંશોધન મનાતુ કારી અનુના થા ફર્થ થઇ પડ્યું છે આવી વસ્તુસ્થિતિ ઉપરથી એમ તો ન જ શકી શકાય કે પો શિષ્ય ઇતિહાસકારોની માનસિક વૃત્તિ સત્યને મુખ રાખવામા બ્યારૂત હતી જે પ્રમાણે એ પ્રમારના ગ્રંથોમા આપજૂત થયા હોય તેનું માત્ર એટલું જ પ્રોજન છે કે પોતાની વાર્તાઓના વર્ણનમાં પ્રત્યેક ગ્રંથકાર અન્યના આશ્રયકુન વર્ણનનું અતિક્રમણ કરના મથતા હતા આથી સત્ય ઇતિહાસની મિચિત્ પ્રમાણમા અચરદેવ નૈસર્ગિક રીતે જ થયા પામી કે બી તેથી આપણને સત્ય ધર્મનામય ક્રમઅદ્ધ ઇતિહાસ લખ્ય થવાને બદલે એવો ઇતિહાસ પ્રાપ્ત થયો છે કે જેમાં બૃહ્મ ક્રિયા પ્રધાન બામન ઉપર દુનકથ કરી લેખક કાના વિશ્વમાન્ય એવો ઉપર તથા કવિ કિત્રા નેષકની પ્રતિભાગકિત ઉપર અધિક પ્ધાન આપવામાં આગ્ય છે

મહાત્મા ટૉલસ્ટૉયનું આત્મનિવેદન.

લેખક—રા જયન્ત.

[ગયા અંકથી અનુસંધાન]

“ હું શીમેત, સુસિક્ષિત અને એકચારાખી માણસોમા મારો જીવનકાળ નિર્જનન કરતો હતો. તેટલામા જ સર્વ જગત આવી જાય છે એની મારી સમજ થઈ હતી. ધીમે ધીમે એ વાત મારા લલમા આવવા લાગી ઉતરના કીડાને ઉતરમા જ સર્વ જગત રહેયું લાગે છે માની અવસ્થા તેની જ થઈ હતી. મારી સમજ એવી હતી કે મારા મહાન બદામના કરોડો માણસો ટોરના ગોવાળ કરતા અધિક ક્ષિતના નથી એ જ માન્યતામા લાંબા કાળ સુધી હું કુખકા માર્યો કરતો હતો. કરોડો માણસો અતત કાળથી જીવતા આંત્રાં છે અને હમણાં પણ કહે છે એ માણસોએ પોતાના જીવનનું કું, સાર્યકે કર્યું, છે એ પ્રશ્ન મારી જીવિને સ્વનામા ધણી કાળ વહી ગયો. ”

“ આવા પ્રકારની ભ્રમિત સ્થિતિમા એ લાંબો કાળ પીતાઓ પોતાને સુસિક્ષિત અને ઉદાર મેતનાની કહેવાડાવનાર એવા અમારા વર્ગની હમેશા એવી જ ટેવ હોય છે. મારાં મનમા એવા વિચાર આવવા લાગ્યા કે, અમે જેને ‘ સુસિક્ષિત ’ અથવા પછાત વર્ગના માનીએ છીએ તે ખેડૂત કે મજૂર અમારી કંપના પ્રમાણે ખરેખર મૂર્ખ છે કે તેમનું પણ કંઈ ખ્યાલ છે તેની ખાત્રી કરી એ વર્ગ અને ઉપયોગી થતો હતો, તેથી તેમના માટે મારા મનમા એક રીતે જડ પ્રેમ ઉત્પન્ન થયો. કદાચિત એ જડ પ્રેમના કારણે જ તેની મન-સ્થિતિનો અવગણ લેવાની મને ઇચ્છા થઈ હતી અથવા એ ઇચ્છાનું અન્ય પલ્લુ એક કારણ હતો મારી ખાત્રા થઈ હતી કે, પોતાના ગળે શસો નાખના શિવાય બીજા વિશેષ સારા માગે હું જઈ શકીશ નહિ. એથી અન્ય ગોળપણે મારી સ્થિતિના માણસોમાં રોધ કરવાથી મને સંતોષ થતો રાખ્યો નથી, એટલું તો હું નિઃસંશયપણે સમજી શક્યો હતો. માટે એ ગૃહસ્થનો નિર્ણય જાણવો હોય તો જે કરોડો માણસો યુગોના યુગોથી કેવળ પોતાનો જ નહિ પણ અમારા જેના ઉચ્ચ વર્ગનો બાર પણ સહન કરતા આના છે, તેમના જ મનની સ્થિતિ તપાસી જોવી જોઈએ, એની મને ખાત્રી થઈથી એ ઇચ્છા મારા મનમા ઉદ્ભવી હતી. ”

“ જ્યારે હું એ લોકોના મનની સ્થિતિની પરીલા કરવા લાંબો લાંબો મને જાણ્યું કે, તેમના જીવનનો આધારસ્થળ આજ સુધી એક જ છે એ આધારસ્થળ તે એ જ કે, ધર્મગ્રંથોએ કહી પાતોપર પાંચ વિધાસ-અદા ‘ પ્રભુ એક છે, તે એક હોઈ નિશ્ચિત છે, તેજે દિનમા જગત ઉત્પન્ન કર્યું ’ એવા પ્રકારની સમજપર તેમની પ્રેરણા છે અને એ ગ્રંથના આધારપર જ તેઓ પોતાનું જીવન સુખસંતોષથી પ્રસાર કરે છે. એમ મને જાણ્યું, પણ એ આવાર મારા જેવાને ફરી રીતે ઉપયોગી થઈ શકે ? મારી

શુદ્ધિ પોતાનું સ્થાન હોડે નહિ ત્યાં સુધી એના આધારનો તે મને સ્પષ્ટ પામ કરના કે નહિ આથી એ આધાર'માંથી દૃષ્ટિએ તો સત્યા ત્યાજ્ય જ કરે ।"

"મારી રિયનિ અત્યંત ભયંકર થઈ પ્રથમથી જ મને જણાઈ આનુ દેવું કે શુદ્ધિએ દશવિના માગપર હુ મને તેટલું ચાલીય પણ માફ સમાધાન થતુ સમ્ય નથી હવે રૂઢી અર શક્ષા, પણ તેનો છેડો પચ્ચે એટલે શુદ્ધિનો આધાર લશ્ચ જેવા જેવું થાય જ હા હા ! એમ તો ત્રિકાને પણ આરાધી અને નહિ એક વખત હું જીવનની વિશ્વગતા કહુન કરીશ, તેનો લાગ પણ કરના તૈયાર થઈશ; પરંતુ શુદ્ધિનો આધાર કદી પણ ત્યજશ નહિ."

"હવે મારી એક જૂન મને સમજાઈ આવી હું અનત અને અપરિમિત અમિત નો પરિમિત વસ્તુની સહાયથી જેવા હજીતો હવે તે શુ જૂન ન હતી કે ? માનવ વસ્તુનું પરીણુ અનત તત્ત્વના આધારે જ થાય ત્યાં પરિમિત વસ્તુનું કદી શકે ? જે વસ્તુ અનત નથી તે અનતો અર્થ મને કેવી રીતે કરી શકે ? માટે એક પરિમિત વસ્તુની યોગના અનત સાથે કદીને પ્રશ્નનું પરીણુ કરવું નોંધએ એ માગ જ આ માનવ જીવનનું સુત્રવ ઉકેલો."

"કેવળ માનવ આશીના ભાઆત્યાના જ્ઞાનની અવધિ આવી રહે છે તો પણ હેનકે તે એક જ ઉત્તર આપે છે સોપનદારે જે ઉત્તર આપ્યો છે તે એ જ છે 'માનવજીવન વિન છે એટલે ત્યાજ્ય છે' માનવી જાને આ હેવડનો ઉત્તર આપેતો છે હું અધિ. મહમપણે ત્રિયાગ કરવા લાગ્યો ત્યારે તેનું મિથ્યાત્વ મને જણાઈ આનુ એ ઉત્તરમાં નિશ્ચયાત્મક અથવા વિદ્યાર્થ જેવું હા ન હોઈ તે કેવળ નકારાત્મક સ્વરૂપ છે આશીન લાગત જૂમિના નારિએએ, સોનોમરે અને સોપનદારે જે કંઈ કહ્યું છે તે નેનિ નેતિ જ । આ ઉત્તરમાં નિશ્ચય નથી ખીજગણિતનો એકાદ દાખનો ગણતારી ગણના જેમ ૬=૬ અથવા ૦=૦ આવે તેવા જ એ ઉત્તર છે એનો અરો અર્થ એ છે કે, એ પ્રશ્નો નિશ્ચયાત્મક ઉત્તર અમે આપી શકતા નથી અમે એ ૦ કે કહ્યું છે સર પ્રકારના તત્ત્વજ્ઞાનીએને હેનકે નેનિ નેતિ કદી હાથ નાખી 'વા પચ્ચો છે હવે કેવળ શક્ષા તરફ નોંધએ છીએ' તો તેણે આપેના ઉત્તર રિપરિત અને શુદ્ધિથી મા થ ન નાથ તેવા છે, તથાપિ તેમાં રહેલું એક તત્ત્વ લક્ષમાં રાખના જેવું છે તે તત્ત્વ એ છે કે, જ્ઞાન અને પરિમિત વસ્તુ અથવા અપરિમિત વસ્તુનું મિથગુ ઘ્યાં સિવાય એ પ્રશ્નો નિષ્પ્રથમ થો નહિ."

એ પ્રશ્નની મે અનત પ્રકારે ચર્ચા કરી તેમાં નીચે પ્રમાણેના નિર્ણય મળ્યા- મારી હમેશની પરિચર્યા કેમી-હોલી જે.એ-જી.સી.નિયમ પ્રમાણે મારા જીવનનું અનિમ પતન-સાન શું-અખડ અગ્રપ્રાપ્તિ અથવા અખડ નરકપ્રાપ્તિ જેનો મૃત્યુ નાશ કરી નકતુ નથી તેનું મારા જીવનનું સ્વરૂપ કયું-અનત પ્રશ્ન સાથે એકના અંબના અનત નિર્ણય । 'શક્ષા એકથી શુદ્ધિની કમોગીશા ઉતરી-સકતી નથી, એ મારો પ્રથમનો અનિર્ણય નવાપિ પણ ક વન હતો જ તો પણ માનવજીવનનો હેતુ શો ? એ પ્રશ્નો હાંપણ ઉતર મકત થાયો જ આપ્યો છે, એમ સ્પષ્ટિત્યાં સિવાય મારો પૂરો જ નથી તે જ પ્રમાણે શક્ષાના અપાવે જીવનદમ પણ અચક્ય છે, એ પણ સીકારવાની મને રજી પડી આ જીમિતનપર મનુષ્યનો જન્મ થયો

તેનાથી જ જ્ઞાનો પણ જન્મ મેળેથી હાઈ તેનાથી જ મનુષ્યનું જીવન શાપ અને કે એ
 નુકાંડુત્વપ મિશ્રિત દેવોમા અને લિ । બિજ સમયે મૂળમા એક જ પદ્ધતિનું છે દાવમા જ્ઞાને
 આરંભેનો માર્ગ છે કે કોઈ કઈ કહે તો તેનાપર આધારની આરંભ નિશ્ચય રાખવે, પણ એ
 નથી । મુખ તની તેનો ખર્ચ અર્થ ને છે કે, માનવજનનો અતિમ હેતુ શા છે તે સમજ
 નિમિત્તથી ને પ્રમાણે મૂલ્ય કેવળ જ્ઞાથી જ મનુષ્ય પોતાના અભિપ્રયને વળી રહે છે
 જાને જ્ઞાતા અર્થથી જ તે આ મહત્ત્વા ના પ્રવૃત્ત થતો નથી । જ્ઞા માનવજનનો
 આર્થ એક છે કોઈ પણ સ્થાને જ્ઞા જ્ઞા હોય છે તેથી જ મનુષ્ય હવે છે તેને દૈરઘ
 લેમનું પાકુંતા પપોટા જેવું વાગતું નહિ હોય અને તેનું મિથ્યાત્વ તે સમજી શકતો નહિ
 હોય, પણ તે દૃષ્ટના રથાને તેની જ્ઞા હોય છે અને તેના આધારપર તે પોતાનો જીવનકાળ
 વિતેલોનું કંઈ છે દૃષ્ટ જગતનું ભમિય અને સ્વભાવરુ સ્વરૂપ તેની દૃષ્ટિએ આવે છે તો જ્ઞા
 અનુભવ પોતાને છે એવો જ્ઞાં પણ તેમણે જ્ઞા ગળ્યા ચિરાય હવડુ તેને માટે
 નહિ નથી

* * * *

જ્ઞા કોણે કે મનુષ્યનનો મૂલ એ નહી શાખમા જ જુલ્લ સમાવડુ છે ”
 જ્ઞા અનથી હું વિગેય વિવાદ કરના સાચો ત્યારે તેનો આપેના ઉત્તરમા અતિ અતિ
 મૂલ્યેના મનુષ્ય માનવી તા । સમગ્ર રખાયકું હોવાનો આઠો પ્રકાર માગે અવગરમજ
 વિનના જાણના નાનો ”

“ ને માન મગ લક્ષમા આવી ખગી, પણ તેટલાથી વધ મારા મનની મિતિ નુકરી
 હિ નોની વિવેચકશુદ્ધિને નહન મિથ્યાત્વ ન કરી દે તેવો ધર્મ આ વખતે જો મને કોઈએ
 જતા પો માન નો જનને તગ્ન તેનો સ્વીકાર કરવા જેકને દરજ્જે તે સમયે માફ મન
 તેણા મનુષ્યને એ દૃષ્ટિએ મે મોઢ અને મદમદી ધમપુરતકોનો અભ્યાસ કર્યો તે જ
 પ્રમાણે મિત્તીરનમથ પમુ હુ ગાનિ જાણછથી વાચના નાચે અને અંદરનો ત્યાગ કરી
 નિગ્ન નરદ પહોચના જ્ઞાતા આધુમોની ન પ્રત્યક્ષ ભેટ પણ લીધી ”

“મા । પરિચયના ગાણુમામાના પુરાણમતનાથી પણ નુસિલિન અને વિદ્વાનો ॥ મુનાકાળ
 તેવોની જ પ્રથમ યાગ એ પ્રાભાનિક છે મ દેવજમા નીતિનો ઉપન્યા આપના પાદરી,
 શાં માપગિયાગ કરી દેવા સ્વવાસી અને અનાસી । નીતિસાજોતોની સાથે અનેકવાજ
 સગાઈ થઈ માનવજનનો જીવદતો હેતુ તેમની દૃષ્ટિએ શા કંઈ છે તેની હુ તેમની પાસેથી
 સમાસ કરા નાચે ”

“તેમના વિચારો મારી વિવેચકશુદ્ધિના ચક્રમા ટકે તેવા મજમૂત તો ન દોતા જ, પણ
 તેમના કવનના રજો જા । સ્વીકારી લેવા જતાં એ પ્રયત્નો તેમણે નિર્ણય કરી લકતા । હતા,
 એટલું જ નહિ પણ એ કોણકો ઉકેલવાને મ ને તેમના ઉત્તરથી અધિક જ નુસાતો
 લેવા નાચે । જ્યાં સુધી એ લોકોનો પ્રયત્ન મેનાય થયો નહતો ત્યાંસુધી સમાવા ની શોડી

થળી આદી નને લાગતી હતી અને તેના આશાતુષ્ટ જ હોય તેવા હોય પછી
હવે તું મરી પૂર્વની નિરાશમ્ય તથા વિલાંકારક મન સ્થિતિમાં હું જ પડીશ કે શું એવો
ભય થવા લાગ્યો.

તેઓ જેમ જેમ પોતાના વિચારો વિશે વિલ્પ થી પ્રતિપાલન કરવા લાગ્યા તેમ
તેમ તેમની જીવ અર્થિ ૧ અર્થિ સ્પષ્ટતાથી મારા લખ્યા આવવા લાગી તેમજ જે વિષ-
યોનું પ્રતિપાલન હું હતું તે વિશે માગથી તદ્દન અપરિચિત નહતા એ વિચારોમાં તેમજ
પોતાના મનન અને તેજ મિત્ર પછી કહું ન હતું પણ મને એ લોકોના આગે
તે જ તેમજ લાગેના વિચારોને તીવ્ર નહિ પણ તેમના આચારના માર્ગો આપે એ
લોકોના આચારમાં અને મારા આચારમાં જે જ તફાવત મને જણાયો નહિ તેઓ જે
વિચારોનું પ્રતિપા ન કરના હતા તે વિચારોનું અચિત ૨૨૨૫ પછી તેમના આચાર મા મારી
નજરે પડે પછી હમણે આપું નહિ તેમનો આગે આવવાનું કારણ એ જ હતું.

અન્ય તરફ ઉપર પોતાની શ્રદ્ધા ઝોનાનું જણાતી તેઓ તે ત પોતા પ્રતિપાલન અર્થે
મારી આમળ અને પ્રમાણ ૨૭ રના પછી એના સવહીન નખા છુદ્ધિદાથી મારા
મનને મતોર થયો હિ અને તો એ તત્ત્વોના નિર્મિત સ્વ પની જ હતી દારિ, બાવિ
અને પ્રત્યેક ભય તેના ચિત્તમાથી કયા પ્રા ના આવરણથી નષ્ટ થાય તે જાણનાની મારી
છેડા હતી એના પ્રમાણ એમ પ્રત્યક્ષ દષ્ટત મારી દષ્ટિએ પછી હાત તો મને અવસ્થ
સતોર થયે દોન પણ મારી આજુબાજુના માપમેમાં મને તેજ એ પછી દર્શાન મારી
આપું નહિ પા ૧૨૧ી વખતે તો એની પછી ગમત થઈ કે નિર્ગમનની અને અનિર્મ
મનના માણસે સૂચ્ય ગત જણાના આ પોતાને કારિત કહેવાવના મા તેઓ જે
પછી મારી ન હતો.

માન રંગના પોતાને શ્રદ્ધા સમજનાગે માણસોમાં બગી શ્રદ્ધા નેશ માર ન હતી
પોતાના મનને નામ ન થાય તે માટે તેને નિદામાં નાખી દેનાનો એ એમ મા છે એ લોકોની
શ્રદ્ધા પછી એક રીતે માર્ગ ૧૦ છે.

આરી રીતે મારે નર્મ અને અત્રિય થયો અને મરી દટી નીચન ની ત ૬ ૧૧ી
અર્થિતિત એ સાત મોળા મેદત નથા અભુરોના હન કમ કુ નપારી તેના લાગ્યો તે જ
પ્રમાણે યાનાનું અને સૂચારીઓનો મ પત્રિયો નો એ લોકોમાં શિરની ધમત્તા સવ પ્રમેર
સારે જ ૧ ૧ી વેરી કે પનાઓનો ના પછી પુ ૫૫ પ્રતી ગજો જણાયો તથાપ તેમના
અનકમો વિચાર કરતા એવા પ્રા ની કર્પનાને સ્થાન મળ્યા સિવાય ૨૨ તેમ નહતું
જોળી રના અને તેમના અનની ૧ જેની સમજ પડી હતી કે, એ ના ઉ-૩૬ સાધે
થીનું પણ નષ્ટ થાય એની જના નિન ૨ તેઓને માટે અવનાનું પાપ સમ નહતું એના
પ્રમા ની પનાની જ તેમને નાગ હતું ૨ અનકમમાં કર્મ સમક જેવું છે અને તેના જ
આધારના એ પોતાના અન ૧૦ મ મન કરના હતા મા ૧ ના આગમુ રખાન

અને હમેશા અત્યુત્તમ રહેના માણુમેના જીવનક્રમમા અને આ બીજા હમેશા ઉલોગી રહેતા માણુમેના જીવનક્રમમા મને એક અનિ મોટો ફરક જણાઈ આવ્યો મારા જગના માણુસોને ઉદરનિર્વાહ માટે કલ પણુ ઉલોગ કરવો પડતો નહતો એવી સ્થિતિમા પણુ તેમને સતોપણુ પ્રયાન કદી પણુ મળી આવ્યુ નહતુ અને અદાનિશ મરણુ સુધી શ્રમની પરાકાળ કનારો વર્ગ સતોપી જણાવો હતો પોતાના સર્વ જીવનક્રમનો અત યત્નમા આવો એટલી કલ્પના ચિત્તમા ઉભી રહેતી કે મારા વાંના માણુસો લખથી નીચુ ઉઠતા એટલા જ લખથી તેમનાં હૃદય ઊંચા બિન બિન થઈ તેઓ નુ ખી ગતી જતા ત્યારે નીચેનો વર્ગ નુ ખી અને તર્નતોડ મહેનત ૧૧ ૩૪ નીચે હમેશા નાથ ગયેલો હોવા ૫૫ તેને જણુતો ભવ કદી થતો નહતો અત્યુ ગમે ત્યારે, ગમે તેવુ અને ગમે તે સ્થળે આવતા તેઓ હમેશા તૈયાર જ રહેતા

“ નીચેના વર્ગની આ કૃતિ જોઈ મારા પ્રેમ તેમનામાં સ્થિર થવા તારો જેમ જેમ હુ તેમનો જીવનક્રમ ઉઠી દિણથી જોવા લાગ્યો તેમ તેમ એ પ્રેમ વધતો જ ગયો અને તેથી મારા જીવન પણુ મને મસિક બાગના માણુ આની સ્થિતિમા મેં જાણ્યું મેં વા જાણ્યું એ જે વર્ગ પછી મારી જીવિમા મને એક મિત્રેપ ફરફાર જણાઈ આવ્યો એ કેમકાર થવાના સ્થિતિ પ્રથમથી જ મારામા હતા ગ્રીમત અને સુસિદ્ધિત માણુઓ તરફ મારા જીવનમા વિન શયુ નિરન્નર ઉત્પન્ન થયો એ લોકોનો માનવજન્મ વચ છે એમ મને ચોક્કસ લાગવા માણુ અને હંમેશા તનતોડ મહેનત કરનારા લોકોના જીવનક્રમમા કષ્ટપણુ સાર્યતા છે એવી માને ખાત્રી થઈ મને જણાવુ કે, એ લોકોમા જ માનવજીવનનો અથ ખરી દિણે મળી આવે છે ”

“ આજ અમે મારા પ્રમનો ઉત્તર-પણુ મળ્યો મારી તા ખુ નિ નિરજ થયુ હું જેને માનવી જીવનક્રમ નહેતો હતો તેમાં ફક્ત હું મારા જ જીવનક્રમો વિચાર કરતો હતો અને એ જ મોની જીવન થતી હતી મોજ અને આજસમાં વહેતા જીવનક્રમનો જ વિચાર મારા અસ્તકમા હોઈ તેનો અર્થ હું જાણતો હતો એ જીવન મારી દિણે આવી એના પ્રકારતુ જીવન નિષ્ણ અને ખરાબ હોત તેમા આશ્ચર્ય થુ છે ૧ એના પ્રકારતા માણુસો ગ્રાન કરતી અજ્ઞાનનો જ ખેડો પડે છે એમા કઈ જ નસાઈ જેડુ નથી તેઓ પોતાના દુષ્ટતો અજ્ઞાનતા અપ્રકારમા કુખાવવા છુટે છે એકદર જનમખ્યા ૧૧ પ્રમાણમા જોનાં મારા જેના શીમનોનો વર્ગ એ ગણવા ગણવા માણુઓ તો સ્વ છે એટલા ગણ્યા ગાણ્યા માણુઓ તરફ જોનાં તેના મરવી સર્વ માનવજાતિ તો વિચાર કરવો એ ગણાઈ છે સમગ્ર મનુષ્યજાતિનો વિચાર કરવો રોષ તો મદનતુ ખો વરિ પેસ અનિ સખ્યામા રહેના માણુમેની જ સ્થિતિ જોવી જોઈએ જગતનુ દરથજીવન એ નીચેના વર્ગના માણુસો દાર જીવન સ્થિતિમા આવેકું દેખાઈ તેડુ રક્ષણ પણુ એ જ વગ વરે છે, ત્યારે ગણ્યાગણ્યા શીમનોનો પા ને ચેતન્યનો ગણક ૧૫૧ પણુ કેવળ બાવડ છે ”

"કાઇને પણ તે ઉદ્યોગમાં પ્રવૃત્ત થયેનો જોડે હું તો મને સ્વાભાવિક રીતે આનંદ થાય છે વૃક્ષોપર પક્ષીઓ ઉડે છે પોતાના નિર્વાહ માટે તે આમનેમ રૂંદે છે અને માગી ખાંધાનો ઉદ્યોગ પણ કરે છે આ અખડ ઉદ્યોગમાં આનંદથી જાનકમલું કરતા તે પક્ષીઓ જ જોડે મને પણ આનંદ થાય છે જગતમાં પશુઓ હું જોડે હું અને પોતપોતાના ઠેરના ઉદ્યોગમાં તેઓ નીન છે એમ જોઇ તેમણે હજારાં પણ સાર્ય છે એવો નિશ્ચય થાય છે આની સ્થિતિમાં મનુષ્યે પણ તેમના પ્રમાણે જ ઉદ્યોગમય રહેવું જોઇએ પરંતુ તેમણે કેવળ પશુની માફક સ્વાર્થી ઉદ્યોગ કરવો ન જોઇએ રાજ્ય તરફ જ જોવું એ જ તેમના જીવનનું મિનારાક છે એવા પ્રકારની સ્વાધિનતાથી જ તેમનું જન સંસ્થિત બની અધો ગતિએ પહોંચે છે માટે પોતાની સાથે જ બીજાઓનો પણ વિચાર કરી તેમણે હમેશા ઉદ્યોગમાં તફતીનું રહેવું જોઇએ એવા પ્રભરના ઉદ્યોગમાં તે હમેશા નિમગ્ન રહેવો તો તે પણ સુખી થઇ તેનું જીવન અથગ્ય બનશે સમજાવેલા યવાન ત્રીસ વર્ષથી વધુ વખત થયો છે એવી મુત્તમાં મેં શું કર્યું? મેં બીજાઓ માટે શ્રમ કર્યો નહિ તો નહિ પણ મારી જાતના માટે પણ કંઈ ઉદ્યોગ કર્યો નહિ પાડમુગ (Parasitical plant) જેમ બીજા ઝાડના શ્વપર પોતે જીવે છે, તેમ મેં પણ બીજાના શ્રમપર મારા સરીગો પોષ્ય અને એવા પ્રભરના મારા જીવનક્રમને અર્થ હું નોધવા લાગ્યો ત્યારે તેમાં કેવળ મિષ્ટાન્ન અને અર્થશૂન્યતા જણાઇ આની દોષ તો તેમાં શું નવાઈ જેવું છે ત્રીસ વર્ષમાં મેં કદી પણ સમજી ચેતન્યને જીવત રાખવાનો યત્ન કર્યો નહિ એટલું જ નહિ પણ મારી પોતાની સાથે અન્યનું ચેતન્ય પણ નષ્ટ કરવાનો કેવળ ઉદ્યોગ કર્યો આની સ્થિતિમાં મારા પ્રશ્નને 'તારું જીવન વ્યર્થ છે,' એવો જવાબ મળવો જ યોગ્ય હતો મારો જીવનક્રમ કદાચ અથડીન નહોતો સાથે સાથે અન્નને દાનિકારક હતો '

"આ જીવનક્રમમાં મિત્ર મિત્ર અનુબન લેનામાં જ માનવજીવનનું ધોય રુ છે, તેનું જ્ઞાન કરી લેનાનું શક્ય બને છે, એવી મારી ખાતી થયા પછી મારો પોતાનો જીવનક્રમ તે માગી જોના લાગ્યો મારા જીવનનો તે કંઈ ખરો ઉપયોગ કરે છું કે નહિ તેનો વિચાર કરવા લાગ્યો મારામાં મધ ખરેખર જીવનપદ છે કે હું જનના આસાન-જાસ કરી કંઈ છે તે જોના લાગ્યો ફાલો ખાઈને અથવા નફુની જોગીથી આ નિકપયોગી બો જટાળા જરેલા જીવનનો અનુભવનાનો વિચાર જે વખતે મારા મામા નાનો હતો તે જ વખતે મારા મનનો બીજો લાગ મારી જાતના અને અન્યના નિરીક્ષણ તરફ ચૂંચાયો હતો તે વખતે મારા ચિત્તપર એક પ્રભરનું દુઃખ ત્યજ વજન પાડ્યું હતું મારું ચિત્ત રોની જોવા કરતું હતું તે દુઃખમાં કદ તો કદી રોકારી કે, તે પશુની સોધમાં હતું ' —અપૂર્વ

અબાણ્યો મિત્ર.

લખ.—૧૧ ધનમુખલાલ કૃપાલાલ મહેતા.

ફાસ્ટ પેમેન્ટ સડસાટ ચાલી જતી હતી. લાગી બોળી નથી માં! એ કમ્પાર્ટમેન્ટના હું એકનો જ બેઠો હતો એટલામા એક મુલકચ જેવો લાગતો પુરૂષ હાથમા એક અપ-ટુડેટ રૂ. ૫૦-૧૦ ની કેળી કમ્પતી ટેન્ડ મેંચ લઇને મારા જ કમ્પાર્ટમાં દાખલ થયો, પેની બેંચ તેણે માથેની મીટ ઉપર મૂકી તે બેંચ મુકતો હતો તેમામા તેણે મને જોયો.

“અ પો દિરરી! કેમ છેઓ?” મને જોના જ તેો કાઈ જૂની ઓળખાણુ સામરી આની હોય એમ જણાયુ તેનુ મુખ આનદથી પ્રકુગ્નિત થઈ ગયુ, અને જોનતા બોલતા તેનુ હૈયુ હપથી ઉતરાવા લાગુ.

“સાઈ છે, મે કયુ” મે જનાજ દીધી.

“તું આમ ગાડીમાં હોને અને મને મલમ્ને એનુ ધારી બીંકાપુ સકે?” મારી સાથે થયુ જ ઉત્સાહથી તે ગેઝેટ કરતા બેઠ્યો.

હું પણ તેનુ ધારતો નહતો અને પછ પણ માણસ તે પ્રમાણે ધાગુ ન હતું એટલે હું સુનો જ રહ્યો.

તેણે મારા પ્રત્યે ધ્યાનપૂર્વક જોયા કર્યું અને પછી હું “તું જરાબી બદલાયો નથી”

“તું પણ કયા બનાયો છે?” મે થયુ ઉત્સાહથી સાથે જનામ વાળ્યો.

“કદાચ તું અગાઉ રરના જાડા થયો હોસે ખરો,” બાગિકાઈથી નિરીક્ષણ કરતા તે બોલ્યો.

“હા, વદાઈ હાઉ ખરો, પણ તું પણ કયા ઓછો જાડો છે?” મે જવામ આપ્યો.

“પણ ના, તું તો અસનના જેવો જ હો” મે પાછો દરતાથી ઉતર આપ્યો.

આ નાતવિત દરમિયાન હું તો વિચાર જ કર્યા કરતો હતો કે આ મુર્તિ છે કોણ?

હું કાઈપિળા ગીતે તેને ઓળખતો નહતો, તેમ જ તેને માં પણ લાગી શકતો નહતો. પરંતુ

આ ઉપરથી મારી યાદશક્તિ શક્તિ નબળી છે એમ તમારે સમજના. નથી તમે કદાચ

નહિ માનો-પણ-મારી યાદશક્તિગદિત બહુ સારી છે એ વિશે મને તો ડરો રાક જ નથી.

હા, મને કેટલીકવાર માણસોનાં નામ માં રાખનાં મૂલિક્ષ્ણ થઈ પડે છે ખરો, તેમ જ હું

થયીનાર મનુષોના મહેરા પણ ધ્યાનમા રાખી શકતો નથી અને ધણીનાર હું તેમની

આકૃતિઓ પણ ઓળખી શકતો નથી. લુગન તો મેંપણ માણસ હમેશા ધ્યાનમા

રાખી જ શકે એમ હોવુ થી કારણ કે એની નુદ્ર પરતુઓ ઉપર આપણુ ધ્યાન

રહી શકે જ નહિ પણ જો આટલું આપણે બાં જીએ તો એટલુ તો મોક્ષ કે હું કોઈને

જૂની જતો નવી અને આ મારી બાગિયતદે મારે હું ખરેખર મગ્ની ધરાવુ છું તેમ જતા

ધારો કે હું કોઈ વખત કોઈ માણસને ઓળખી નહિ શકુ તો તે વખતે હાનર જવાબી અને

સમયવ્યક્તામાં સેનક કદા પાછો પડે તેમ છે? ગમે તેવી ંગી સ્થિતિમાં પણ મારે કેવી ગીતે વર્તન રાખવું અને શું બોલવું તેની મને ખબર મરી આવી જાવનોમા શાત મગજ અને તીવ્ર શ્રુતિ એવું તમારી પાને દોષ તો મનુ સામોપાય હિતરી જાય છે આમાં તેથી જ લે કે હું પેના માણસને મિલકૂલ ઓળખતો ન હતો નો પણ હું જરાય ગમતાયો નહિ અને જાણે તેને ઓળખતો જ દોષ તે પ્રમાણે મેં તેની આથે ગંધા ઝુળા કરી આનુ નામ તે ખરી હો ૧૨ જવામી અને સમયસૂચકતા—પણ મારે મોથે જ હું મારા કેટલા વખાણુ કહું?

મારો પેનો અમરૂથો મિત્ર પુન બોલો આપણે ધણે વખતે મનીયા

“હા, બહુ લાગે વખતે” ફિનિરીની ંવાવાગુ મુખ કરીને હું બોલો જૂનાઈનો ગમ મને પણ લાગ્યો હતો તે મારે એને જતાનવું હતું

‘પન વખત બહુ ંવાગમા નીકળી ગયો હું’ મેં બોલ્યો

“હા રે, વિજળીની માફક” મેં આનવ્યી જવાન આપ્યો

“આમ ક્રિડગી કેવી પાનીના પરપોગ મિસાન ચારી જાય છે? આપણે આપણા દોષોને જૂની જગએ છીએ અને દુનિયાની બી તેમા અજગ ફેરફાર થઈ જાય છે એક દાગમી સાપર કહી ગયો છે તે ખરું જ છે કે ‘હીન મીન મેંના વેળા બી ગતીમત હય

આખર જુદાઈ મિત્ર પે ખડી હય

તે મોત્યો “હું ધનીનાર આમ જાવન વિચાર કરું, રતીનાર અજગ બી થાઉં છ કે આપતી જૂની ટોરી કેટાં ગઈ દોમે”

“મને પણ એ જ વિચાર આવે છે અપરિચિત મનુષ્ય સાથે વાત કરવાની મારી રહિતથી હું ખુદ થતો મો મો આની વાતોમા જૂની ટોરી” અને ‘જૂના દોરતો’ આ પા વિ ૥ રહે જ નહિ, અને પરિણામે આપણે સામો માણસ કોણ છે તે જાણ્યા નિના રહીએ જ નહિ

‘હું હવે પેની જગ્યાએ ૧૧૫ ૭ ખરો કે’ તેણે કહ્યું

“નહિ, કોઈ વખત નહિ” મેં બોલ્યો જ ના પાડી દીધી એવક ‘પેની જગ્યા’ મ્યો તે જાગૃતા જ ન હતા મેંને જ્યા મુધી મે વિરે ંમુ જણા નહિ ત્યા મુધી એ જાગૃતને તો વાતમાથી જુદાડી નાખવામાં જ રતાવણુ હતું મેમ મને તાગું

‘તુને જવા મન બી કેમ થાય? લે ખા ૥

‘હમગા તો નહિ જ ને,’ હું સહેજ નમતાથી મો મો

‘હું સમજુ છ, એમ જ દોષ તુ મોટો અને થોડા વખત શાંતિ પ્રસરી

આટલી નાનચિતમાં હું આખરે એટલું જાણી રાખ્યો કે એક ‘પેની જગ્યા’ છે અને તે જ પામે જવાની મારી રજા નથી ચામે જે મ યુ તે રેર એટલું તો આ માણસને ઓળખવાનું આર્પન મળ્યું!

ધુન તેણે શરૂ કર્યું

“હું કોઈ કોઈ રખત જુના પુરાણો ફેરવોને મનુષ્ય ખરો તે લોકો હારે વિશે વાત કરે જાયો તું મુજબ તો એસે તે જાણવાને ખી પ્રત્યક્ષ છે ”

મારા મનમાં થયું કે નો એ વિચારાઓને ઓગળતો પણ મનથી અને એમ છતાં એ લોકો મારે માટે નાહકની કેટલી ચિંતા રાખે છે ! પણ હવે વાતમાં કાંઈ રસ વાવવો હોય તો હિમતથી પગનું બારુ જોધએ એમ થો લાગુ આ ઉપરથી મેં એક ઉપાય યોજ્યો મેં જુદા જ ઉત્સાહથી પૂછ્યું “અરે, પેલા પેસીનું શું થયું ? તેની કાંઈ ખબર અત્યાર છે કે ?”

મૂત્રી ટોળીમાં પેસી નામનો તો કાંઈ હોયો જ જોધએ એમ અટકળ કરી એટલે એ નામ દેતાં હું જરાય અચકાયો નહિ

“હા હા,” પેનો પુરખો બોલ્યો “પેમીનો મેં જોયો રજામાં એપેલો તે તો મેસો પોરેમિયા ખી ફરી આવેલો છે ખાસ કરી કબરોમાં જોયો થયો છ મુજબ એને જાણે તો આ હવે ખી નહિ ”

હું એને જોઈ તો ક્યાંથી જ બોળ્યું ? આપ જન્મારે કાંઈ દિવસ જોયો હોય તો ને ! પણ આ તુકકામાં કેતેક મગવાથી વધુ પડાયો અને જરા ગા. આગળ હકારવાની મને ઇચ્છા થઈ આવી. “અને પેનો દોરી ?” એ પેમી જોયો તેમત ત્રણી આગે તો દોરી પણ હોયો જ જોધએ એમ પારીને મેં તો બોલી

“પેસીના હા ! તેલી બામત પુછે જ” પેનાએ સામું પૂછ્યું

મારે તો બહુ જ સરખું હતું એટલે મેં હોં પેટે જ જવાન આપ્યો “હા, પેસીના કાંઈ વિધેરનો”

“આહ, દોરી તો તદ્દન જ બસકા બીએનો છે,” તે હસતા હસતા બોલ્યો “તે તો હવે પરખી ખી ગીઓ”

મેં પણ હસના માણ્યું આની વરણિયતિમાં, કોણ જાણે શાથી પણ કાંઈ પુરખ એ અથા નક પાડી ગયો એમ સાબળવામાં આવે તો હસવું જ પડે પ્રભુ જાણે એ દોવી કોણ હરો તે તો, પણ એ પડી ગયો એ વિચારથી જ મો અને પેના માપસને હસવું આવ્યું મેં હસતાં જાણે નહિ કેમકે દેન ખીજે રહેલો ઉભી રહે ત્યાં મુઠ્ઠી હસવું આનું જ રાખતું એવો મારો વિચાર તો હતો ખીજા એકાંતને તોડી મારી જ રહ્યા હતા એટલે મેં બહુ મરિસ પણ નહવું અનન્ય, એટલો લાગો સમય હસ્યા કરતું એમાં પણ આવડતની જરૂર છે, પણ મારા પેલા મિત્રને એકલા હાજીથી સંભાળ રાખ એમ નહવું

“તને કાગળ બખરાનો મો મનીયાર વિચાર આવીયા કરતો હતો” તે બહુ ધીમા બોલો બનીર અનાંતે બોલ્યો “તેમાં પણ જમારે મેં સાચીયું કે તારા ઘરમાં આપત આવી મગ ત્યારે તો મને જાણ નાગે”

સંગ્રહ અને મિત્રમંદ ૨ ૨-૦-૦ એમ એમ ત્રિપાઠી એન્ડ કંપની, મુંબઈ

મે મોન જ ધારણ કરું મારા ઉપર વ્યાપ્ત તે થી અર્થી પડી હતી ? શું પેસા ગુમાવ્યા હતા ? કેટલા ગુમાવ્યા હતા ? સા મારે ગુમાવ્યા હતા ? તેથી હું છેક જ લાચાર અને કમાન બની ગયેનો ? આવા અનેક પ્રશ્નો મારા હૃદયમાં ઉદ્ભવવા લાગ્યા અને પાછા શમી ગયા પણ હું કાષ્ઠિણ નિષ્ણ ઉપર આવી શક્યો નહિ

“હોય, દિવસ રાખી,” પેસો બોલ્યો “બાડી એ કાષ્ઠ બૂવાવાનુ છે ?”

મને હવે તો લાગુ કે હું છેક જ વિચારી ચક્ર ગયો હાથ પશુ ન્યા મુધી કાઈ ચોક્કસ જણાય નહિ ત્યામુધી મુગા રહેવામાં જ સાર છે એવા વિચારથી હું મુગો જ રહ્યો ‘ઉડા મોત’ તે અનિશ્ચય ગમગીન એવાગે બોલ્યો “મુદા” કાઈ કાલે ખી તેના અખમો રૂઆત નથી !”

મોત ! આ તો નળા કાચગામાંથી સાપ નીકળ્યો ! કેનુ મોત ? માત્ર કે મારા દાનનુ ? પણ દિવન-આવે સમયે પેસાની વ્યાપ્ત કરતા આવી વ્યાપ્ત વિષે વાત કરવી બહુ સહેલી થક પડે છે જરા શાન રાખીને વાત સામત્યા કરીએ અને ધીમા ધીમા દિનગીરીના ઉદ્ગારો કહાવ્યા કરીએ તો અપદ મ્યુ સયુ મરી ગયું છે તે તરત જણાઈ આવે છે

“ધવ્વ દિનગીરીભર્યું !” હું પણ શોકમસ્ત થઈ બોલ્યો

“કિરતારની સામે આપણે લાચાર બીએ, અને એટલી ઉમરે મ્યુ એન્ડે લગાવ્યું નહિ” નેપ્રએ

“હા, એ તો ખરું છે” હું ધીમેથી બોલ્યો

“ઠગને લગી આગળાં હોસિનારી ખરી કે ?” પેનાએ પૂછ્યું

મને એમ લાગ્યું કે હોય નહિ હોય પણ આ મારા પિનાની વાત કરતો હોવો નેપ્રએ એટલે મેં દન્યાથી જવાન આપ્યો “હા રે હા, છેન્ડે લગી મુમગા કહાડતા નમકે મારતા—”

“હે મુ બોનીયો ? તારી મા—” તે ગમગાળને બોલી ઉઠ્યો

આ બાપરે ! આ તો પુરને બલે સ્ત્રી નીકળી આવી ! નાહક ઉડા પાણીમાં ઉતરવાની ઉદ્વેગાદ દન્યાની મારી બેનકુદાઈ પ્રત્યે મને બહુ નિરસમ આ પો “હા, એ તો એમ કે—” ખીજે ઉપાય ન હતો એટલે મેં ગોગા વાલ્યો “એ મારી પાસે વાતાંએ વચાવના—અને હેં મુધી હું એમની પાસે બેગીને મુમગા કહાડતો વચતો હતો અને—”

પણ એટલામાં નેપ્ર એટલ નખે આવી પૂછોમ્યુ હોય એમ જણાયું ધમધમત વધી ગયો દે ! ધીમા પડી ગઈ અને થોડા વખતમાં ગાડી સ્ટેશન ઉપર આવીને ઉભી રહી.

માગ પેલા અલપયા મિત્ર દેનની મારીમાંથી બહાર ડાકું કહાડીને નેપ્ર અને પાછી તે એકદમ બોલી ઉઠ્યો “મે આમ મું કનુબર કાધી મારે આગળે સ્ટેશને જ ઉતરી પડ્યું નેપ્રનું ઉતું ચાનો હોસે અન પોનર, પોતર, છન્ડે ગ્રેન કિગો મોનીટ ઉભી રહેલ ?”

“દેન મીનીટ” જવાન બલ્યો

એટલામાં તો મજામાંથી કુચીતો મુડે કહાડીને પેસો પુરવ પેલી લાપકાદાર એમ ઉપાડનાના યાત્રીમાં ગયા ગયો હતો

મજામજીતો (સંસ્કૃત વાર્તા) ૨ ૨-૦-૦ એન એમ, ત્રિપારી એન્ડ કંપની, મુંબાઈ

પૈસા આપ બંધમા છે = કચાણને પેા મિત્ર કહ્યું

મને એમ લાગ્યું કે જો આ માણસ પોતાની બેંગ નહિ ઉઘાડી લેશે તો એ પાછો અદિ જાહેસ (નો) અને મારે પાડી એની સાથે વાતો કરવી પડતે, કોટને મે તરત જ મારે નાદવો ધર્યો અને કહ્યું કે બેંગ પડી ઉઘાડજે આમાંથી હમણાં થોડા પૈસા લઇ લ્યો

“ચંકડુ—ચંકડુ, હું હમણા જ પાછો આવું છું” પેલો ધણી ઉતાવળમા તેમ એમ માગતો હતો એટલે અડપથી મારા વાટમાળ તોલે લાચ નાખ્યો અને જેટલા પૈસા આ પા તેટલા લઇને તેણે બારણામાંથી છનગ મારી અને બનગ મારતાં મારતાં આટલું બોલતો ગયો મે તેને વેધદીંગ રૂમમાં જતા જોયો પણ જેટલી અડપમા તે ફૂલો તેટલી અડપે તે લાં જતો હોય એમ મો જણાયું નહિ

ચોડીવાગમા નવુ એ છન જોડાયું પોર્ટરના વાટાથી રેશન માગી ઉઠ્યું માહિમનો ચેવડો, સુરતની બરફી, બાલ્કણીયા ચઢા અને મજનભાઈના નાના દાંડાં પાણીની ટૂંચો વડુ ઉમ થતી ગઇ હિતારએ ટ્રેન ઉપડવાની છે એ વાત જ એમને તરતની જ યાદ આવી હોય તેમ છન લઇને દોળવા ગયા કેટલેકે કેટલેકે મજૂરોને પૈસા માટે ઉતાડ્યો જોડે યુદ્ધ યાસ લાગ્યું ટ્રેન ઉપડવાની તેવારોં દત્તો એટલે પૈસા આપનાર બ્યકિતઓ જોરજોર આપતી જતી હતી અને મજૂરો જે મળે તેટલું મનીમત એમ મળીને પૈસા લીધા પડી બાળીતુ જે રહે તેના જાદવામાં આને મેઘાન આપતુ એવો નિશ્ચય કરીને ધીમા પડ્યા જતા હતા મે આમતેમ નજર ફેરવી તો પેનાની શ. ૫૦-૬૦ ની બેંગ તો મારા કપડામાં જ પડી રહેવી જણાતી હતી મારે એણે બહુ માધુ ખાતુ હતુ એટલે તે બેંગ બહુતી ગયો એથી હું બહુ ખુશ થયો અને તે કાણ કર્યો તે વિષે વિચાર કરવા લાગ્યો

એટલામાં જ એ મોટા મેઠ અને તેણે મોટા જ નેમણી “અરે સીર, માઝી બે. કુટે ઠેવણી હોલી-આતા પચાસ રૂપિયાથી બેંગ જાયેલ તો તુમા પચાર મંડુન કાપુન દાકિય-કાપુ એ કાંઈ દુદા. મોટા હોય ? બગતે કાપ-તપાસ કરે” એમ શુભે મારતા પ્લેટફોર્મ ઉપર હાંફળાકાંઈના દોડતા હતા અને તેમની સાથે તેમનો ધાગી આ શુદ્ધ મગહીમાંથી જેટલું ઉપર હાંફળાકાંઈના દોડતા હતા અને તેમની સાથે તેમનો ધાગી આ શુદ્ધ મગહીમાંથી જેટલું સમગળ તેટલું સમગળ લેતો દરેક અપાર્ટમેન્ટમાં ડોળીયાં કાઢતો હતો મારા કપડામાં તેમની નજીની નજર અથે પડી, અને નજર પડતાં જ તેમના શુભ ઉપર આનંદ પ્રસરી રહ્યો-મને જોવાથી નહિ પણ પેની બંધને જોવાથી

“અરે, પેલી પડી. વીડું, ઉમવ-મેઠ જરા આપો તો-ઓ અદિ કાણ મૂકી મડુ ? આપણા કપડામાં જ મેં સાવધીને મૂકીવીને-આ તીકું હવે જવાનો જ થયો છે-એ તો નવાન થઇ ગયો છે નવાન”-“બાક, સભાળીને બોલ, મી નહિ સાળી રહેનાનો માગ બોને છે તે” આ વાતના એ ત્રિપુટિના સમ્બોધ્યાર માગે કાને અથડાવા લાગ્યા ટ્રેન ઉપડી મે વિચાર કર્યોને જોયુ તો મારા વાટમાંથી એક જ અપટમક શ. ૧૧-૮-૪ પૈસા મારા અળખમાં મિત્રે લઇ લીધા હતા

ગુજરાતી કહેવત સમઠ ૩ ૨૦૦ એનું એમ મિત્રાની એનું કપડી, મુનાઈ

‘ અર પ્રતી જીવી યેણી દોનીના તમ ’ મારી માનુ મત્સુ ! અને ડેરે મારા પેસા !
હું ધારતો હતો કે હું મારી અમનિમ શુદ્ધિથી પેનાને બનાવતો હતો પણ અતે બન્યું તો બુદ્ધ
જી ! આ ગળ્લો અનિગળ્લો મારા હૃદયમાંથી નીકળી ગયા અને લલિતમાં કોઈ અગત્ય
પુરુષ મારી સાથે વાત કરના આવે તો માન મારી ચામડી અને માંડ ચાતુર્ય બનાવવ
આતર જ એ યી સાથે ઉતરવાનું ડહાપણ નહિ કરું એવા મનિશ્ચય થયો. -

પશ્ચાત્તાપ.

લેખક — રા. મગળદામ જમનાદામ

—તેઓ પરપયા તેઓનું બાળજીવન સુખી હતું સુખી લલિતની ડાયાઓ જીવનના
પ્રાત કાળમાં પડતી હતી પ્રાત મગના રમખીય આબામથી મુઠીનની આગામી ધાપ છે પરંતુ
તે પશુ દુર્લભિમાં દેરનાં જામ છે—એ મરે નિદીન છે જીવનના ચકોનું પશુ દરેક એ જ
મકાન છે

લમ પડીતો આજે પ્રથમ દિવસ હતો દમ્પતીના જીવનમાં સ્નેહતારો ગુણાતા હતા
આજે સ્નેહસમાધિનો પગ રહે થયો હતો

“ અર, જરા જુઓ તો ખરા, ” પ્રેમાજી નવવડુએ પોતાના પતિને સમોધીને બેનાના
માથુ, “ જીવનમાં કેટલા આશયો તમે કીધા ? આજથી એ આશયો કયા ધરે એના
મહાપરા કરના યી રાજઆત કરો ”

“ હું જે એ જ વિચારમાં હતો અદિમ, જીવનનો પ્લેનો આશય આપણા લમનો હતો
કે બીજા આશયો ત્હારી મદદથી સધાય ”

લમ પ્લેના કીધે યી પ્રનિશાઓ, લમ પ્લેના ઉચ્ચારેના સ્નેહશબ્દો, લમ પ્લેના કરના
ધારેના નાકસેવાના કાથો—એ પ્રનિશાઓ, એ સ્નેહશબ્દો, એ ધારણાઓ—એ આશયોને
જીવનમાં સિદ્ધ કરવાની વાતો, ઉમળકાઓ છે—નથી એ જીવનની પ્રતિશાઓ કે નથી એ
જીવનની અચળ ધારણાઓ

વડુનનાનો પરિપાત્ત સ્વર્ગીય સ્નેહ—અને હિંદુ લમનું મહત્વ છે, તે કેટલાઓ સમજ
રાકે છે, ને સમજે છે તેમનામાનાયે કેટલા સ્વર્ગીય સ્નેહન આકાશમાં વિહાર કરે છે ?

ચક્રિકાના પિતા પેસાપાન ચુદ્ધસ્ય તના પુત્રી લાડથી ઉછરેલી હતી તેના કોડો સર્વ
પૂર્ણ થતા હતા બન જના ગરીમ પરંતુ શિક્ષિત યુવાનની સાથે તેને વરાવી હતી

સસારની જાળમાં અદિક્રમ્યે પોતાના આશયો ભુલાવી દીધા હતા લાડમાં ઉછરેલી
બાળાના પ્લેનાના આશયો તો ઉમળકાના પ્રપાનો હતા તે ઉમળકામાં અચળતા ન હતી—
સામના નહિ હતી

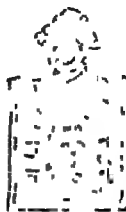
તમને બે વા થના આવ્યા ગરીમ, એ હજી ગરીમ હતો અદિમને તેને માટેનો સ્નેહ
જાઓ હતો તેણે તો પેસા-પમ (*Mamon Worship*) મુડીને સ્નેહ પૂન (*Cupid-
Worship*) કરવા આનનાનું હતું પ્રથમ વેને તે જીવી રાકતી નહિ હતી

‘ અર, જુઓ મહા શરીર ! હું દુર્ભાગી યર ગર છું તમારી પુનરશુ મગને તમારી
ચાકરડી ચક્રુ ન અરે તુડાન-અરે ઘરેનું ’

• અમેજી ઉપરથી.

અસ્તોય તે સ્વાપ્ન ૩ ૦-૮-૦ એન એમ ત્રિપાઠી એન્ડ કંપની, મુબાઈ

જાન્યુઆરી ૧૯૬૬

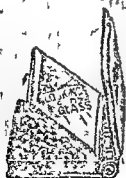

આખો નખત ખો ખોડે કરનારોએ જનતાનમાં તરત જ ઉપ
યોગ કરવો.

દરિયાની મુગાડની કુનારા દરેક માણસો ત દુસ્તી માટે
જનતાન પામે રાખે છે.

જનતાન—જાનારોએ એને ભારણ કરનારો પેલા કન માટે
જનતાનનો જ ઉપયોગ કરે છે.

જનતાનનો એક દરે જોડો પાનમાં ખાવાથી પાનનો એકબી
રસ આવે છે ને દેહનાથી નુર્વ કરેના માટે જનતાન વાપરવાની
ખામ ભરામણ રસમાં આવે છે.

જનતાનનું એક પડીકું આજે જ ખરીદા.

માટે પડીકું જોડોમાં બી માથે ર પુ

ખાવત પડીકું લીનની કપી સાથે ૦-૪-૦

નાણ પડીકું/કી ૦-૧-૦

સોલ્વે એજન્ડેસ—જનતાન એજન્ડે,

(૭ આર ચોખન)

લુભામસજી, મુ બઈ.

દરેક આગરદાર વેપારીઓ જનતાન વેચે

સો વરસનું પુરાણ ખાતું

જુના ગોપાલદામ બન્દીવાલા અને

મીઠાંઝાલા

મુબાઈ.

મોઘા મગાવા અને સ્વચ્છ ધીની ઉત્તમ મીઠાઈઓ માટે

એક દેશે મારનાની બલામળ કરામા આવેછે

બામની મરી

પીરતાની બરશી

માસાના પેંગ

માવાના કુધરા

પેપરા પાક

માસુડી

શીખડ

મગન વગેરે

પછી જાતની

સુતરફેની

હનવા

વેનીના ગુનામ

ઝોરેજ વીરે

સુકો હનવા

દરેક જાતના

અધરબીના લાડ

જુદીના લાડ

જવેળી મેસુર

સુરતી મીઠાંઝાલા—મગજ ધારી

ટેલીગ્રાફિક એન્ડ, Burfec Shop "

સી. પી. ટેન્ક ટેલીફોન નં ૧૧૦૭.

[જાહેરખબર માટે આ પાનું આપનાનું છે.]

જાહેરખબરો માટે ઉત્તમ હી તે અનુભવી કેનનામરોએ જોએ છીએ.]

એક અવાજે વખણાયલાં પુસ્તકો !

૧૯૩૨ ન વાગે

ગુજરાતી પુસ્તકાલયોમાં સંગ્રહવા યોગ્ય પુસ્તકો

કપડાની પાકી માછ-ડીંગમા

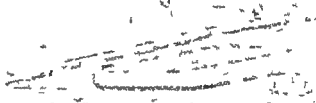
લેખકોની જમીનો સાથે

૧. ગુલામગિરીનો અજબ સચિત્ર માર્તા આ સો નિમજા મેતવા માટે
કૃત ૩ ૨-૦
૨. લલિતના ઢાંચો રા લલિતના કાન્થોની મમદ ૩ ૧-૦
૩. મારી વીમ વાર્તાઓ સચિત્ર માર્તા સમદ રા કેશવપ્રસાદ
જો દેસાઈ, બી જો એન્ડ્રેસ બી કૃત ૩ ૨-૦
૪. સાક્ષરજીવન રા જોનર્વન આ ત્રિપાઠી કૃત ૩ ૨-૦
૫. ઉપાકાન્ત સચિત્ર માર્તા રા બોગીન્દ્રસા દીવેદિઆ બી જો કૃત ૩ ૨-૦
૬. કમવાના પત્રો રા સિનનાન ઉત્તમરામ યાસિક કૃત ૩ ૨-૦
૭. અરવિન્દ ધોધનુ તરનજ્ઞાન રા મેલીનાન જોશલાંત મહેતા કૃત ૩ ૨-૮
૮. હુ સગલા ને મિનમડલ રા ધનસુખનાન કૃ મહેતા કૃત ૩ ૦-૦

નોંધ મંબાલોત્કના જે ગ્રાહકોએ ૧૯૨૧ ને ૧૯૨૨ ના લેનાજમ લયો હુને તેમને આ આખો સંદ ૩. ૧૪ ની કિમતે આપનામા આપરો પોસ્ટજ તથા વી. પી ખર્ચ નધાવેલું.

લખો — રમણીયરામ જોનર્વનરામ ત્રિપાઠી,
મોરારજી બિંડીગ નં. ૨, ગિરગામ, સુર્યાઈ.

શ્રી ગુરુ ગ્રંથ સાહેબ

મુખ્ય લેખો

ગુરુગતની નજીર પઠિદ.

ત્રણ નામ્ય પ્રયોગો.

હિંદુ આર્ચકે પ્રાણ-ય

માન્યભિલાષી

મેં મૌલ્યનુ આત્મનિવેરન.

હિંદુ

રા અડગકં પચ્ચા, રા, મનુષ્યકથ, વિગેરના કાથો

તથા

ના અમાવાસ્ય બુધાષીઘામ જાની, બી એ

રા અગ્રાહ્ય નર્મદાગકં પચ્ચા, બી ને એનએન ત્રી

પદ્યક

ગા નમતીયરામ ગોવિંદનામ ત્રિપાવી.

તીજેરીવાળાઓની નવી રીતની હરીફાઇ.

લગભગ પહેલાં ઓરડીયાથી કાચળ જેવા પાતળા પતરાની તીજેરીઓ અને વ્યાપતી ફતી અને પ્રજો માનની કંઠે નહીં હોવાથી હીઠ અખ્યામા વેચાણી પળુ ફતી હાનમાં તે તીજેરીઓ નહીં આવી હોવાથી તેની જગ્યા તેરી જ બનાવટની અમેરીકન અને ખીજી તીજેરીઓ લીધી છે એ તીજેરીઓ વેચનારા એનું કહે છે કે ઓરડેજની તીજેરીઓ અને અંદા સારી હોય પણ અમેરીકન અને ખીજી દેશોમાં બનતી તીજેરીઓ ઠીક પુગી શકે નહીં એઓ મીલુ એમ પણ કહે છે કે અમારી તીજેરીની ભનામણ અમારો કોન્સન કરે / કોન્સનનું મુખ્ય કામ પેલાના દેવના માનનો અપ વધાવવાનું હોય છે એટલે તે ભનામણ હરે તેરી કાર્ડ એનું દર નહીં કે માન ભરોસાનાયક જ હોય.

કોન્સનની ભનામણવાળી એની ગોટ ન્હાની તીજેરી મોની કીમત આપીને ગોરેજ ખરીદી છે અને ડ્રમ પાંચ મીનીટમાં તોડી છે અને જેઓને ખાતરી ફરી હોય તેઓને બૂતાવવા કારખાને ગળી છે.

આચારી અને આમોદનું નૂર, જગાત, ગો હિંબ ભાડા અને એટલે તેમ જ પુટક વેચનારનો નફો પ્રેસ એવા અનેક અગ્ર્ય આવાત થતી તીજેરીઓ ઉપર પડે એટલે પરદેશી તીજેરીઓ સ્વદેશી બનાવટની હોય તો જ અત્રીની સારી તીજેરીઓ સારે હરીફાઇ કરી શકે એ સમજનું મુશ્કેલ નથી. ગો રેજ પાંચ મીનીટમાં જે તીજેરી તોડી તેની બનાવટ ખરી છે તે ભણુવા ગો રેજ ખરી કરી પડી એ ઉપરથી સાચનારે ધ્યાનમાં નેનું ભેદ છે. તીજેરી નવની છે એ મજબુત તેની ફળ તે સાચી માંદે પળ સમજ પડી શકે નહીં તેવાર ચર્ક રહેવા પછી પાંચ મીનીટમાં તોડી મકાલ તે તીજેરી તેમ જ તોડના પાંચ કનાક જામે તેરી એમ્સરખી જ દેખા.

ગોરેજનું કારખાનું—

જેસ કપની પાસે, પરેલ, મુબાઈ

તમારે ત્યાં શુભ પ્રસંગો પર .

દી-પાઠી—

નાચ-પાઠી—

એટ-હોમ—

ઈવનીંગ એન્ટરેનમેન્ટ—

ઈત્યાદિ મેળાવડાઓમાં—

રીફ્રેશમેન્ટસ માટેની ગોઠવણ કરવાનું અમને મોપો-
કાકડુ કામ—

નાજીની દામધી—

ટુક વખતમાં—

અને તમને ૧૦૧ ટકા સતોષ મળે તેડુ કરી આપીશું—

એન્ટીમેટસ મળાવો—

ભાવ તાલ બરડર પ્રજાવો—

ગોવિંદજી વસનજી

મુખ્ય ઓફીસ-ચીરામદાર.
આચ ન ૧-દામદાર
આચ ન. ૨-ગ્રામદાર.

સ્થાન ૨૫૫૬,
સ્થાન ૨૫૫૭—
Sweetmart.

Feb '19

પાકિસ્તાની સરખાત કન્નાડ

અને આ ધધાને ઓર ફેશનેબલ ધધાની સપાટીપર લાવનાર

ઝવેરી કાનલ માલલ

આ નામ કોણ નથી જાણતું ?

પહેલા પાથોનીયર

હું પણ કંઈ નવી કૃતિઓ,

નવા માટે, નવા શલગાર અને નવા અનકારો

તૈયાર કર્યા જ જાય છે !

દુકાનો પધારી વસ્તી લઈ જોગો તો

જરૂર જ મોહગો !

પરિણામે અમને ખટાવ્યા વિના

છુટકો જ નથી !

પંડી આજે આવો કે કાલે !

અબદુલ રહેમાન સ્ટ્રીટ, મુંબઈ

ટેલીફોન નં ૭૮૨

ભીખા કલ્યાણજીની કુંઠંની અમૃત તુલ્ય દવાઓ.

મજબૂત મિસ્ત્રન.

કોનેરા ત્રિભુચીકા માટે

કોનેરા અપચો અગ્રહ મનિસા નિર્ગો
બન કરે તે તે વખતમાં ખાતેર
નામુદ કરનારો આને સમજાવું ત્ય
છે જોનાથી રોકેરો અમૂલ્ય છદી
બચી છે

કિમત ખાટલી એના આના રૂ. ૨

જમન એન્ડ એન્ડ

-ખાખ દશાખ માટે

મમે તેની હીની મળી છે લા દશાખ
અથર પુત્રી આ મન બેરી ગ્રહ
વખત ના પાથી જડ મુગધી નામુદ
ચાલે અને ચામળી જરા પા બગની
ના કે ખાખ વાસ આની નથી

કિમત ખાટલી એના આના ચાર

તાવનું અકસીર મિક્ચર.

આ મિક્ચર ઠાંગા આતરીયા મેલીય અને ખતમ રૂમા ફી નીકળતા રવ ભંતના
જેની તાવ ઉપર સમખાલ અસર છે કારણ તે તમ મ ભંતના તાવની જાતુએ નામુદ
કરનામાં આખા છે આ મિક્ચરના નમ આ નાથી એ જાતુસમાં બમે તમે તાવ નામુદ
યજ બચ છે બીજા દવાઓથી ના ઉત્તર પાથી વની જ અરજિ આવે છે તેમ આ દવાથી
એવું કશું પણ ખરાબ પરીણામ આપતું નથી એ તેની ખાસ ખુની છે

કિમત ખાટલી એના આના બાર

ગાંડીવ એન્ટી-ડમેટીક બામ.

એક મહાન વિદ્વાન ડોક્ટરની દેવ ઉપરથી બનાવેલા આ બામ મોજવાથી માથાનો તેમ જ
સર્પીવા સરખો દુખદાયક રોગ દુઃ વખતના નામુદ ચાલે છે વા હાયડાનુ રહી જડ
સોને નગે આવેલા શરીરના માર્ગ પડુ બાચનો દુખવા માથા ખામનુ બાક છે જડ
એમોના પમ તથા કચર મદદ જવા રાત્રી મેડપણુ જામ રહી જવો વિ ને સર્વે શોને
નામ ૩ જામ આ સમજામુ દુખમની એ બાટલી દેક કુખોમાં અવરજ રાખી જોખે

કિમત ખાટલી એના આના આઠ

અમારા મહે માન મહે માખાસ આજને માન આપી-

અમેએ દવાના રીસમનનીમ ખાતુ ખાતુ છે

જેમાં અતુબગી માખજોને દવા દેક જાન પ્રિસીપાલ મજાન દવા બનાવી માખવામાં આવશે
એ વખત માખ માખ બની કરે

ભીખા કલ્યાણજીની કુંઠ દવાવાળા,

Feb 19

૧૭૨૫ ટીકે નામે, બહારકોટ, સુબાઈ, ન ૨

સહકાર

લાખી ઇંગ્લી, મરીગુ તુખ, ગરીબના દરેક અવેશવની પૂરતી તામત, હમેશા ટળ
પ્રે, નેતી મારી પાવનગમિ, એ સપ્તાનો મહામર ચાતુ રાખના મારે તમે-અમારી
અમૃતતુલ્ય

આતંક નિગ્રહ ગોળીઓ,

ત્રપિંચા એ ગોળીઓ તમારા શરીરની નબળાઈના તમામ કારણોને દૂર કરે તમેને
- તદુરસ્ત બન્યા અને દિગ્મત સાન બાવવાની અજન્મ શક્તિ ધરાવે ॥ તમારા
શારીરિક અને માનસિક દરેકની સાથે અસહકાર કરીને તમે તમારે ફતેહનક થુ હોય
તો, તને મારે આ આનંદનિગ્રહ ગોળીઓ એક અસંખ્ય મુશ્કેલી છે વધારે
નિગત જાણવા પ્રાપ્તિપિટ મંગાવો

દિગ્મત-ગોળી ૩૨ મી ૫ મી ૧ નો ફરિયા ૧ એક

આથ ઓરીસ
કાનપિંડિસિસ-મુખર્

વેધગોલી મરિશકર ગોવિંદજી
જનમનગર દા પાનાડ

નડિઆદ, (ગુજરાત), હિન્દુ અનાથાશ્રમ.

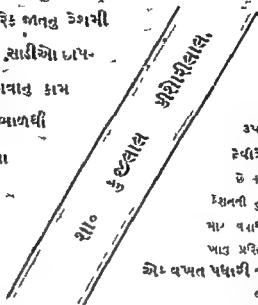
માખાપણિનાનાં તિરાધાર,
અત્રપાણીથી ભૂખિતરમે ગીળાવાં,
નમેરિના નાગા તરદડતા,
બિચાના દુઃખી બાળકોને
જાનિ અને આગતરુ સ્થાન છે.

અત્ર, વત્ર, નિધા અને ઉપજવિકાના
સાવનો પુન પાડવામા આવે છે, દાને
થરીઓ ! તુમાના દાનની દ્રષ્ટિ આ
સંસ્થા તરફ ફેડો ।

દવાપર્મરે મુલ હય ।

પાકા રંગના ફન્સી છાપલા મળવાનું ગતવર ખાનુ

અમારે ત્યાં દરેક જાતનું ડેંગમી
તથા મુતરાઈ સાડીઓ છાપ-
વાનું તથા ગંગાનું કામ
ઘણી જ સખાળથી
કરી આપવામા
આવે છે.
દેકાન નોધી
રાખજો.

૩૫૪ કાવળા
દેવીગોડ-મુખાઈ
છે તમા છે ની
દેશનની સુદર ગીરાઈન
મા વાથી અમાર
ખાત પ્રસિ- છે
એ વખત પધારી જરૂર ને
જગોશ.

ડેંગમી જન—પહેલા પ્રકાર મગજ માટેનું તેજ છે
ડેંગમી જન—મગજના રાનવતુઓને પુષ્ટિ આપે છે
ડેંગમી જન—રાજને ખરી પડતા અદભવે છે ને રાગને જ્યાં
બંધ ઉઘાડે છે
ડેંગમી જન—આખો વિનસ મગજ મારી મરનાગઓને ખામ
વાનિત આપે છે
ડેંગમી જન—સુગાઈ તથા ગાડાઈ માટે સારી રીતે વપરાય
છે કિમત એક રૂાસીને રૂ ૧ પોન્ડેજ છુટું

મમેહબિન્દુ શુ છે ?

મમેહબિન્દુ—જીવાનીયનની બૂનોથી થયેલા રોગો મટાડ છે

મમેહબિન્દુ—ચાની વિરેલ લયકર રોગો ઉપર અદ્વિત રીતે કાયો આપે છે

મમેહબિન્દુ—આ દર્દના ત્રાસથી થોડા જ સખનમા મુકિત અપાવે છે તાન,
અશમિત ગમ વિરેરે સારી રીતે રૂ રૂ રૂ

મમેહબિન્દુ—આ દર્દથી પીડાતા દરેક જગે નાપરનું
દરેક સીનિનો ગીઓ દો પેડિંગ ભરેરેના આના નર જી

કવિરાજ નોન્દમાય મેન, ગરન મેન્ટ કીપોમા દો ૧૨,

Feb 18

૧, ૧૮/૧ અને ૧૮ લેખન ચિત્રપત્ર મેડ,

સલકતા.

પર અપના આંદો મા સમાવયેકનો મોંઘ લેશે

૨૦ વરસની જુની દુકાન,

હીરા તથા અવેરાતના વેપારીઓ

સુરજમલ લલ્લુભાઈની કું.

હુમારે ત્યાં કોઈપણ જાતના મોટી તથા નાની રાજ્યના
હીરાઓ તથા મોટી માલુક પાનાં વિરે અગત છુટક
તથા અપાવર મળશે

હાલની ચાલુ ફેગનલ કોઈપણ જાતલું અગત તથા ઓના
ચાલીના કાગીનાઓ તૈયાર તેમ જ ઓરડાથી બનાવી
આપવામાં આવશે

હુમે માવની આંકણી કરી આપીશું તેમ જ અવેરાતના
કાગીનાને ગીધર કની આપીશું

ફેલ-૨૨૫-૨૨૭ કાંસળાદેવી રોડ, પોસ્ટ ઓફીસની
સામે. મુંબઈ.

ટેલીફોન નં ૨૨૩૬

૨ (મિયા) એડરેસ, Calmness, Bombay

અસીર દના

ગઢી મટાડનાર,
ભૂખ લગાડનાર,
દેખત માથે વારનાર,
ઉધ લાવનાર,
તાકત આપનાર,
ભાંગી મળનાર,

હિજતદાર પીડ

જીવન માટે વાપરી જુઓ

વ્યયનપ્રાણવલેહ

જીવન

ગત્ય એ-ના રૂપીયા અઢી.

પ્રતિકાંઠ જોરાઈ

ગેમી નીરેમી,
નખના અમળા,
નાના મોઢાં,
ઝી પુરુષ,
મૌને માટે,

જીવનનું દના

દ્રાક્ષાસવ માટે વાપરી જુઓ

અંકુ દર્મસ્થિતિ વક્સ, લિમિટેડ.

જોશી-સ્તન નેડ, મુમ્બઈ ૧૩.

—કુકા—

જૂની, મહાજન-કાઠી; કાવ માટેવી.

પ્રસિદ્ધ આયુર્વેદ દનાઓનું
પ્રાણ લીધે મળાવે.

જીવનના અડગમાં સમાવેશની નોંધ લેવો

જુના અને જાણીતા
ઝવેરીઓ

રામજી ભગવાન એન્ડ પ્રધર્સ.

૨૦૯, જેમ મેનસુ સ્ટ્રીટ મુબાઈ.

વાસ્તુ સિરનામુ 'Muffchain-Bombay' ટેલિફોન નં ૬૭૪

સમાલોચકની જાહેરખબરના ભાવ

એક વખત માટે એક આખું પાનું, ૨ ૧૫ માત્ર પાનું ૨ ૮ ૫૦ પાનું ૨ ૬

—આ ભાર બાર માસની બાધી મુદતને જ માટે છે એજા વખત માટે કે ખાસ જગ્યા માટે ચોટુ ભાવ ઉપર પચીસ દડા વધારે લેવામાં આવશે

—કેવળ ઉપરના ખાસ ભાર માટે સ્પર્ધા મળતું થા તે વખતેને પુછાવતું

—આ ભાર છેલ્લામાં છે તા છે તેમાં છટાકો થઈ રહેતો નહિ વધતી જતી મોખરાની લીઝે આ ભાર ગમે તે વખતે ફરી શકશે વધુ માટે લખો યા ડગલ મળે

રમણીયરામ જોગલ્લનગમ ત્રિપાઠી, પ્રકાશક

સમાલોચક એડિસ મોરારજી મોહનદાસ આય, નંબર ૨/૩૬, મેન્ડલેવરોડ, મિરગમ, મુબાઈ

આમંત્રણ દેખના થાય છે—કેરેક્ટરોના નિધી

આખના મોતીઆ વાહકાપ વચ્ચે મટે

હવે આ નવી થતું છે કે આખના મોતીઆ વાહકાપ વચ્ચે આવીશી મળી રા છે ચાપાપ દેરાનનારા મળાઓની આખ સુધરે છે એમ નથી, પણ કેટરેક્ટરોના નિધી કાછપણ દરમિયાને નીરાચ થતું મળતું નથી, એન અનુભવી ચિદ્ધ થતું છે કીં ૨ ૫, ચોરદેવ ૬ આના વધુ આખા હીંદુતાનમાં વખણાયેલા ખાલ કાળા કરવાનો

પકકા કલપ

આ કલપ મુઝેલા વધા દાકીના સફર વાળને લાગતા તે પા ૧ ૪ મીનીઆ મુદર કાળા થતું જાય છે એની ખરાબર આજ કાઠ પણ કલપ નથી આ કલપ વાપરવામાં સહેલો છે (સોડમમાં અમનો છે, મુબાઈ આસીર છે, રમણા સાન છે અને કીમના સરતો છે ગીમ ૨ ૧૧, દયાવ ખત્ય તુદ્ધ

Messrs Navaratnam & Sons Kalbadevi Road, BOMBAY

આખના આમંત્રણ સમાલોચકની નોંધ લેશે

૨૦
ત્રેમલકિત અથમાળાનું પ્રથમ પુસ્તક.

આને ૪ મગાવો. ચિત્રદર્શનો. આને ૪ મગાવો ૧

શુભરાતના લોકપ્રિય કરિવડ હાનાનાન દ કવિકૃત આ પુસ્તક તમાર છે

૨૨૨૬ બગ કરિ રાવન્દ્રનાથના એક અત્યુત્તમ પુસ્તકનો અનુનાદ.
(રચિયાશુની જેનામા છે તે જી સાર)

વિશ્વભારતી.

અનુવાક — ૧ હીનવાય હુન્નનદામ જાણના, નો એ
કિ મન રૂપીઓ એન, પોરેજ છુદ

૩.

લોકપ્રિય મરલવાર્તાવલિ

ત્રીજુ પુષ્પ

સૌભાગ્ય દેવ

દોઢ આનાનો એમ મોકની મગાવો

૪

લોકપ્રિય, સગલવાર્તાવલિ

ચોથું પુષ્પ.

અખંડ યુગલ

ચોઠા દિનસમા બહાર પડે.

હુન્ન નકલ દોઢ આનો, બાળપુષ્પના એક ગીઓ, પોરેજ સદિન
વડુ વીન માટે રખો

મોતીવાલ, શામળદાસ ગર્ભા,

નં. ૧૦, સેન્ટ્રલ ગે. મુબાઈન ૪

આપના ઓફિસમા સમાનોયદની નોંધ લેવો

મુંબાઈના સુપ્રસિદ્ધ અવેરીઓ
ઉત્તમ કારીગરીના અનેક નમુનાઓનું પ્રદર્શન !

મોહનલાલ એન્ડ કંપની,
દરેક પ્રકારના સોના, ચાંદી અને અવે-
રાતના મનપસંદ ઉત્તમ દાગીના

બનાવનાર ને વેચનાર.
નં ૧૯૭-૨૦૧ શેખ મેમણ સ્ટ્રીટ,
ગણેશવાડીની સામે, મુંબાઈ.

છાપખાનાઓના માલીકો, પુસ્તકો પ્રગટ કરનારાઓ,
અને

લેખકો માટે ખાસ !

હિંચી ભાતના અગ્રણ્ય અમેરીકન અને એના બીજા બનાવના હુકમ
માફિયાના ને વજનના જાપવાના કાગળો બે કપાન્ટ પેપર, આઉન
વેપર સ્પાન્ડેક્સ બાન્ડીંગ કલોથ અને છાપખાનાઓને લગતી દરેક
પ્રકારની અપ—ટુ—ડો હિંચી 'મેફરો'ની પ્રિટીંગ મશીનની વિગર
મળી શકે એવા લાવ તાલ તથા વિગત મગાનગો એ નમન પૂજાપાથી
ખાતો થશે.

મીસેમા વધગતા

કેમીંગ પેપર, ડ્રાઈંગસ વિગરે પણ મળી શકે.
આઉટિંગને લગતી સર્વ પ્રકારની એગનરી માટે પૂછવો.
લેખો અમીયરામ ગોવર્ધનરામ ત્રિપાઠી,
ગોરાલ ગિર્ડીંગ નં ૨, ગિન્ગામ, મુંબાઈ
નારતુ મરાઠુ 'સંગોવોયક' સુ માધ

સ્વ. જીવર્ધનરામ માધવરામ ત્રિપાઠીકૃત

નવી આવૃત્તિ તથા છે

સરસ્વતીચંદ્ર

ભાગ ૪ થો.

સરસ્વતીનું મનોરાજ્ય અને પૂર્ણાહુતિ.

[૧૯૫૦.]

મૂલ્ય રૂપીઆ સહાડા પાચ.

સરસ્વતીચંદ્ર	ભાગ ૧ લો (સાતમી આવૃત્તિ) ૩ ગા	} આઠે ભાગની વિભન મવાખાસ રૂપીઆ.
"	ભાગ ૨ લો (છઠી આવૃત્તિ) ૩ રા	
"	ભાગ ૩ લો (ચોથી આવૃત્તિ) ૩ રા	
"	ભાગ ૪ થો (પાંચમી આવૃત્તિ) ૩ પા	

મળનાર ૧. એન. એમ. ત્રિપાઠી એન્ટરપ્રાઇઝીસ, પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ, મુંબઈ

૨. રમણીયગમ જોનાર્ધનરામ ત્રિપાઠી,

મોતારજી મીલી સીંગમ, મુંબઈ નં. ૪

૩. અને સર્વે પ્રસિદ્ધ બુકસેલરે

રાજ્ય સર્વવાંકાઓમાં પ્રસિદ્ધ થયેલું પાકું રંગોથી
કેન્સી છાપસો તથા રેશમી માડીઓ છાપવાનું તેમ જ
જરીનું કેન્સી આગીકામ અને ભગતકામ કરવાનું મનુ-
અને જાણીતું આવું.

જર્મનીઆ ડાઈંગ

અને પ્રીન્ટીંગ વર્ક્સ.

ઉડ ઓફીસ.

સી. પી. રન્ડ

પોસ્ટ નં. ૪

રેલીકામ નં. ૪૪૮૪.

[May 1921]

આથ,

શ્રીરામ મેન્ડાન,

સેન્ટ્રલ રોડ.

રેલીકામ નં. "જર્મનીઆ."

ગાંધી મહાનિબંધો,

આમ માહેમે આમલ સરગરના ૧ સમાના ઓનરન મેમ્બરો, સેમ સ
જાને મને, મેમ્બરો, કેપ્ટનો, નામદાર લેખકો સમાવના લેખ ઓનરની એ ડી સી
પોનીનીન એન્ટ અર ડી નીરીનીન ઓગીમરો પુરોષીન ગીરીન સરગરનો, એમ
ડી ની ડીમી વગનનારો મોળા કાકરો તથા દેથી અને પુરોષીન અમન રો અને ગુદ
રથોમા આદરશાહી યાકુતી નામની જગમલેર દસ મનુ રખાય છે એ જ તેની કિપયોગી
નાની નીતાની ઉ-ગવર્નમેન્ટ નેમેરેટીમાં આ ર લવાડી રા એનારાક ધએન છે

આદરશાહી યાકુતી.

જમે ને કાલુથી મુમલેવી તામલ પામી લાલે છે ૫ પાનનુ મમ મળે છે
આ રાજની યાની વીર્ય વીનર ૫૫ તમામ વ્યાધી મટારે છે અને વીર ૫ નાની બર
પુરપાતન આપે છે ખરી મરતલ આપનાર અને ૧ ના માલુસને પલ્લુ લુગનની માફ
જોરાનર મ માવનાર આ દસ ૧૦ વાલ લેરા અમારી ખાસ બનામલુ છે આ દસ વાપર
વાના કોઇ પથુ જાનની પટેલની જરૂર નથી ૦૦ આળીની રખી એના રૂપીસ ૦૫

આદરશાહી યુનાની લેખ

ઉમલ દસઓમાથી આ લેખ બતાવેન છ ખર પુરાત ૧ નાના માટે આ લેખ
કેનેદમલ ઈનાજ છે આકેમ એમની ખીન રૂપીમા ઓ

[May 1921] ડી-૨૨ કાલીકામ ઓલીરામ નજફેર કાલીયાનાડ.

૧૨ આપેનો અ રમા સમાનેયકની નોવા લેરો

તમારું બાલક નિશાળમાં કેમ ચાલે છે ?

આ પ્રશ્ન આજનાન મહા વિવાદનો થઈ પડ્યો છે અને એથી જમણા છે કે પોતાની સતતિના માનસિક વિભાગ માટે માન્ય કેટલા સ્થા આપણે ગ્રહ કરી શકીએ તેમની શારીરિક અધિકૃતા કે કેટલી જરૂરી છે એ સ્પષ્ટ થયો. માન્ય વિચાર છે કે તનદુરસ્ત અને મુઠા મુઠા અવધન એ છૂટી પાંખ જરૂરી તરવો છે અને છુટતના મોજમોજ થતા પે એ વધારે અગત્યના છે એ કહેવાની સી જરૂરી છે કે માટે જ શરીરના અવધનો અગત્ય રહી પુનઃપામના ના અને એવું જેથી થાય તે નાત દેશના દરેક માનકે ના મળવી જોઈએ.

તમારું માનક કોઈ પણ જાતની શારીરિક મોડખાપલ્લવાગુ હોય તો તમારા કાકડરને મળીને એની એ નિયમતા રો નહિ તે માટે તમને અમારે ત્યાં જરૂરી ઉપાયો પેલા માટે નેના આવશે.

અમારે ત્યાં દરરોજ અ ના નાત નેના કેટલા સ્થાન અપાવવા માલ્યો આવે છે તે જોવું હોય તો એ રખત અમારી જોડિસમા પધારણો તો કેટલામા કેટલી જોષ પ્રમાણે તેવા કદનામાં આવેના સીજીના અને કોશીગીના માધ્યમથી અનુધોની મેરા અમે, કેટલી કરીએ શીએ તેના તમને પુરેપુરે અપાવ આવે એની જાતની મધી અવસ્થા તમને મનોભાવ આપે એ ગીતે મતાવીશ.

એવાપાવણના કે દરેકને તેને જાત અને જરૂરી પુરુપુરી અનાદ આપવા માટે એના આમ અનુભવી અને ચાનાક ગમ્મટ દમેલા હાજર રહે છે એકસરેથી છૂટી પાડીને સગી ના અવસ્થા પુનઃ ગેગો અને તેના મૂળ તરત પાખી રામય છે નધારે મેગન માટે મેગો કે તમે.

મુખર્જી-ગુડ, થી એન્ડ એન્ડ પેડી-એન્ડ મેડીટા-મુલેમ્લી-
ઈન્ડી-ગુડ, (એન પાવેનની કપની) લેમિઅન ગાડ, કુઆઈ.

અનુભવકર યોગ્ય સત્ય પ્રિયહિત ચે યત્ ।

સ્વાધ્યાયામ્યમનં ચૈવ ગાહ્યં તપોઽચ્યતે ॥ મ ગી ૧૦-૧૫.

પુનઃપ્રકરણ મું.] બુન.ઈ. સ. ૧૯૨૨. [અક્ષ ૬ કુલ

તરી—રા. અમ્બાલાલ બુધાબીરામ જાની, બી. એ.

રા. ચન્દ્રશેકર નર્મદાજીવ પડયા, બી. એ., એચએચ. બી.

પ્રકાશક—રા. અમલીચગમ ગોવિંદગમ ત્રિપાઠી.

વિષય. નિયંત્રણક્રમશિકા.

૫૪

૧. પદ્મી । એ તે તદને શુ મુગ્યુ ? ગોચ

ગ. ચ દસર નમદ શકર પડયા, બી એ., એચએચ બી

૨૨૪

૨. શુજાતની રાજકીય પરિપદ

ગ. અમલીચરામ ગોવિંદરામ ત્રિપાઠી

૨૨૬

૩. રામ વા પ

ગ. અમુયાન ગુણોદયા નમમુગ, બી એ

૨૩૨

૪. ત્રણ નાટ્ય પ્રયોગો

મો. કાન્તિનાથ દયનાથ પડયા, એમ એ

૨૩૩

૫. કોલેજ છોડ્યા ગય

રા. વિનોદન ત, બી એ

૨૪૧

૬. હિન્દુ આધિક આત્મ-ય

રા. શમુવાન અલ્લેય નાન દને

૨૪૨

૭. શહુધમિણી

રા. આનંદ દામજી શાહ

૨૪૮

૮. મહાત્મા રાધકૃષ્ણન આત્મનિવેદન

રા. જયન્તે

૨૪૪

૯. ઉવિતાને ઉપાસેલા કાન

ગ. નિમિત્ત

૨૪૬

વાપિક લવાજમ રૂપીઆ ૦

હિન્દુઓનાં મહાત્મા ગીર્ણોગ ચૌદ ર. મહાત્માનુ. ધુલે અ કની દિમ્મ દસ આના

આજનાજના સરસ્વતમાજ લેનામા આવું છે

શ્રી માતા અંકુશ

પુસ્તક ૨૬ સુ,]

લુન, ઈ. સ. ૧૯૨૨

[અ-૬.

ઘેલી ! એ તે લહે શું સૂઝયું ?*

તેમ — । ચન્દ્રગીર નર્મદાગીર પાસા, ખી એ, એનું નામ

(ભંગી)

એ તે લહે શું સૂઝયું ?

તેની ! એ તે લહે શું સૂઝયું ?

એણે જાન શું ખૂંડ ?

તેની ।—

એ નહને જાન ખોયુ એણે કુખ પાળુ શું ?

જાનનાં હેતુ દીવણુ તમ એ નાનીશુ શું ?

તેની ।—

જાત સ્મરી ના, પુત્રી સ્મરી ના ખીજી પત્રી પૂઝુ શું ?

દોઢ હેતુ ના, સમજી શકુ ના જેમ પ્રભુને રચ્યું !

તેની ।—

આજનાં આગ, ગિરગામ,

ગુપ્તાઈ

તા ૨ ૩ ૧૯૨૧ . }

* મુદ્રારી ન્હોતે પુત્રી જ્ઞેન મ નવ નામ તા ૧૧ ૧૦ ૨૦ ને દિવસે જુમાઈના ૧૧ વારા દાનના સર્વનને ગાત તેને વિર વઢને આજે મુદ્રારી તે પ્રસન્ને હૃદયે આ રીતે બોલે

ગુજરાતની રાજકીય પરિષદ.

(ભાગ ૨)

લેખક - રા. રમણીયરામ ગોવર્ધનરામ ત્રિપાઠી.

ગુજરાતની પાંચમી રાજકીય પરિષદ અધિવેશન આ પહેલાં વડનગરમાં પટેલના પ્રમુખપદે મળેલા ૩૨ મી મે અને ૧ થી જુનના દિવસોએ નર્મદા નદીના પવિત્ર તટે ભરૂચમાં ભાગમાં આવેલું હતું. પ્રતિનિધિ આ અધિવેશન નીચેલસીની આસપાસમાં ભરવામાં આવેલું હતું. ગુજરાતમાં પ્રજાકીય સભાના અધિવેશનો માટેનો એ જ એક - સત્તુની દૃષ્ટિએ જોના આસ-અનુકૂળ સમય છે. પગ-તુ આ વખતની પરિષદ બધી તરફથી અસાધારણ હતી. સમય જેમ અસાધારણ પતન કરામાં આવ્યો હતો તેમ બચાવ - પ્રવૃત્તિ ને પહોંચે પણ અસાધારણ હતો.

મયા સપ્ટેમ્બર માસમાં અમદાવાદની પરિષદે અસહકાર અને સ્વદેશી નિર્ગેરના ઠરાવો પસાર કર્યા પછી - નાગપુર કોંગ્રેસે નવું ધ્યેય - નવું જ લક્ષ્યમિન્દુ નવી જ કાર્યપદ્ધતિથી સાધનાનું સ્વીકાર્યું પછી - થી તે આજ નવ માસસુધીની પ્રજાપ્રવૃત્તિમાં અસહકારને જ પોષક કાર્યસમારભ વિશ્વ ખીલ પ્રવૃત્તિઓને કાષ્ટ રીતે ખાન આપનાની અત્યંત જોષ નથી. ભારતની પરિષદે પણ આ જ સુદેગો - નાગપુરની કોંગ્રેસનો - સીકારી તેને પોષના અને સફળ બનાવવા માટે એક મહત્ત્વ પ્રયાસ કર્યો છે. એટલે આ દૃષ્ટિની આ પરિષદે પ્રથમ ત્રણ પરિષદમાં નવી જ ભાવ પાડી છે. આ નવું જ દૃષ્ટિમિન્દુ સર્વ રીતે ઉપયોગી અને ખીલુ કશ જ હાનને માટે ઉપયોગી. ૧૫ મે વિચારથી અઢે જુદા પડીએ છીએ, અને એ દૃષ્ટિથી જોતા અને બહુ જલ્દ વિચાર્યા પછી પણ પરિષદનો કાર્યસમારભ અઢને પ્રમાણમાં નીરસ અને મોળા લાગ્યો છે.

પરિષદમાં લોક-જનતાનો સમુદાય આગળની પરિષદો કરતા વધારે ન હતો. સ્વદેશી ને ખાદીના વસ્ત્રોમાં જ સજ્જ એવો મોટો ભાગ ખાસ બાળ એવે એવો એમાં હાજર થયો હતો. પરિષદમાં ખુરશીઓ ન હતી, પણ સૌને નીચે જમીન ઉપરના વિશાલ પાથર-પાથરો ઉપર મેસવાનું હતું, આથી પરિષદને ખર્ચ કરનાની એક જગતદસ્ત મોટી રકમની અવન' ધર્મ દરો જ - આ દશ્ય ખરે જ ઔર દેખાતું હોતું જોઇએ.

રા. વલ્લભભાઈનું ભાષણ.

રા. વલ્લભભાઈ પટેલ ગુજરાતના અસહકારી મનુષ્યોમાં ધણું ઉચ્ચ સ્થાન ઓળખે છે. ગુજરાતના ચારતર પ્રદેશના એક જનાના એક ન્દાના ગામમાં એમની જન્મભૂમિ છે. પોતે પાટીદાર-પટેલ છે. ચારતર પ્રદેશના વતનીઓ દિગતવાન અને ટેળીનાઓ હોય છે અને તેમનાં પાપાભાઈને નામે જોળખાની આ પાટીદાર કાય તો સૌની આવજ જ છે. રા. વલ્લભભાઈનામાં આમ આ ગુણ ધરો જ જોતખોત ધણ રહ્યો છે. સીધુ અમે સદા, જે લાગુ અફ ને મમે તે જોએ નીચસ્તાથી રહામે જ મીધિ કહી દેવું-એ રા. વલ્લભભાઈનો ગુણ છે.

મહત્વનીયક ભાગ ૧ લે. ૨-૨-૬-૭ એન' એમ. ત્રિપાઠી એન્ડ કંપની, મુબાઈ.

એમતા બાળપણ એ શુદ્ધ પુર પ્રકાશથી આવી - મા છે પ્રતિષ્ઠાને ધગી માનો એમને
દિમનથી મનોદાને અદ્દ રીતે કી દીધી છે એવી વાતો નધા કહી નકતા નથી

ગાંધીજીએ પંડાના બાપજીમા 'મમદકારના નડનાથ જેટલું કહેવાય તેટલું કરું' કે અને 'અસદકાર'નું પોષક રાતો રિતા અન્ન કૈશ જ કહ્યું નથી. યુગસને સ્વદા ન્યતી, આમિ માટે કોએને બહા પાડેલા નવેલાતો પુરેપુરો અમન કવવાનો છે એ સિવાય બીજી બી જ વાન વહી નથી. યુગસનના પંડાના આર્થિક-આમાડ અને ગમગીન કોડ ન કુ ખ એવા નથી કે જે નગ-અનનું અરે સત્તાધિભરી મોનુ સ્વદ દોગમની જરૂર ન હોય. અસમગ્રતા કવેલો પમાડ કરા, સરેશી વસ્તુએ અને આગીના નિાળ ઉપયોગ કે રેડી આના પ્રયાગ નિવાય મુ-તગનને કોડ જ નથી કે પ્રમુખપદથી રા. કાંતનાલ વધે ના મો પા કે ના નાઈ મીળ પાળની પ્રતેનાની ચચા કરી.

રા વ વવભાઈ અને ઉ જ પ્રજાની જાગૃતિને ખાતર પરિપક્વ અને મેળવણી કરવાનો સમય આ પો ગયા છે 'શિશુ' માગ રિચારનાં દુરો રહ્યું નથી' રિશે આ રિચારની પી જ એ જુગતના મમ હો તો દાનની બરી ચગવળ એ સામગી નથ પરી જલ ગ વવવભાઈ અને એમના આ રિચારને સમય અનુસારિયો એવ મોટા બમમા પડેના નામે છે, અને ધારી જ મેળ છે કે પ્રત હને એવી બરી જાગૃત થઈ ગઈ છે એમના પોતાના સ્વર્ગ ન, મમ અને રક. અધિ ૧૦ પ્રજા એટના બધા મદમજની છે કે હવે પરિપક્વની ઉપરોગિના રહી નથી અને પરિ પિ એ જાગૃત તો પ્રજાને જાગૃત કરવાને જાટે નહિ પ્રજાના લોકોને હૃદયેના ને નિરંતર જાગૃત રાખવા અને હેમને હેમનાં જા રના જાન સતતનાથી ગે એ માટે પરિપક્વ અગત્યની શિક્ષણશાળાઓ છે પરિપક્વ એ લોકજાગૃતિ માટે જ પ્રધાનપણે મોટું સાધન છે રા વ વવભાઈને પરિપક્વ તરફ આ પ્રકારનો અલગમો થય એ સ્વાભાવિક છે આપણે સાંની પરિપક્વ કેવળ રંગો દરી મુખ રો અને બીજી બેક વખતે પછુ નથી છે ના વર્ગનું સગવાયુ નપામાત્ર કે નથી એ વર્ગમા કેલ મળીન કાર્યો સરાના એટને પરિણામે રિચારે રંગો દરવા જ મળે છે એવો ખ્યાલ નોકના મતજમાં પેમી જલ પરિપક્વ તરફ અભાવે ઉત્પત કરે છે. આ પરિરિધતિ માટે પરિપક્વના મુક્તીઓ અને કાલકર્તાઓ જ રસાનર ફોર કે કારકનાઓ કર્ત પને બનીને જવામદગીને વેગળા મુખને બધુ જ અમટે કરીએ કરીને જે આત્ર પદ્ધતિઓએ કાર્ય કરે છે તેને જ પરિપક્વે આવો અજમમો ઉમેરો થાય છે બાપી અમદાર દ' માનતુ છે કે પરિપક્વ એ લોકજાગૃતિનું એક મહાપ્રમગ સાધન છે ગ વ વવભાઈના અભિપ્રાય સાથે આથી અમહે સમત થઈ ગયા નથી ગ વ વવભાઈએ આગળ જતાં અસહકાર વિરોધીઓની રહામે નીકા કરવાથી દૂર ગેલાની પોતાના પક્ષને જે સુચના આપી છે તે થયા છે અસહકારી ભાઈઓએ આ રાત્ર વધી ગયેલી ગીને મદમજની જોઈએ ગાધીજી અમુક રાત્રે મેને, અમુક વાંચો ઉચ્ચારે, અમુક રાત્રે નખે, અને અમુક વાંચો વખે તે ગીતે પેને મોતના અને નખના પછો વિચાર કરવાની જાગૃત એમજે જોવી અને રિચારની જોઈએ ગાધીજી રહામાં રહક સમે

કે એને એનો વિચાર એમણે કર્યો હતો એ પાછા કંઈ પ્રમાણ હશે જ એ કંથન
અને લેખનમાં કર્કશીલ ગૂંથાઈ દો કંઈક યોજનાઓ અને ફલદ મુદ્દાઓ હશે, અને
એમાં મારે એમની પામે ઘણા મહેત્વ પ્રમાણ હશે-ત્યારે જ ગાંધીજી બોનતા 'હશે-ત્યારે
હશે-આ વાન એકે એક નસદારો લાખએ રહમતની નેએ અને એ રહમતના પછી
વિચાર આચાર અને લેખનમાં - નફામ બે નનદારના સિદ્ધાંતો, તત્ત્વો અને આસો
ધર્માચાર્ય સચનાય તો જ અસદારને હાજરગાત્ર નેમ મગે અને નમ ગતો વેગ મગે હુમ્મ
ગાંધીજીએ આવું કંઈ વખત છે કે આવું કંઈ એ બોલ્યા છે માટે આપણે પણ એ જ વિગે
પણ વાપરવા અને એ જ કકનાથી હમેશા હાલતે ને ચાલતે બોનતુ-એ વિચાર સજ દેવે
નેહને જે લાંબો આદનો સમય ના ડખી ને તેમણે અસદકાર મળના મહેતુ નહિ
નેહને એ વર્મને નપિન ના રંગો બેઠએ

કાચેરો ક-વે ૧૧ ધરે ૫ નમા પ્રજના અસ્- ૫ નમા મ્હોની ગેરસમજ ઉર્લા થઈ છે એ
નહા દુખની કથા છે ગાંધીજી ઉપર અને નાત્રેસ ઉપર એથી મ્હોનક દોના આરોપણ ચાપ
છે એ એથી પણ વધારે મ્હોનક દુખ છે ગ વ નસાઈએ સ્પષ્ટ રીતે એનો જવાબ આપ્યો
કે, અને તે ધધ જ છે 'હિન્દુસ્તાન સામ્રાજ્યમાં ગેરેશે કે છુટુ પડે એનો આધાર રાજ્ય
સર્ગા ચવાનનાની હાલત અને તૂલો ઉપર છે ' ગાંધીજીએ આ જ વાત ઘણા મહિનાઓ ઉપર
મોખખા કહી દીવી છે ન્યાય અને પ્રેમથી સચવાતી સત્તા વગર ચિરસ્થાયી હોય છે પણ
જ્યાં ગિરતરની વડતા, અન્યાય, નાસ, જીવન અને અણવિશ્વાસ, ભય, અને લાભ હોય છે
ત્યાં એ સત્તા કેળ જ કાલિક રહે છે એ સર્વસાધારણ અને ગાંધી રહમત સમય એરી
વાન છે મિસીસ બીમેન્ટ જેવા વિરોધીઓ નીમખોરને તે પગના લામમા રા વ નાંખાએ
સંચોદ જવાન આપે છે અને રા વ નવલાઈખર જ કહે છે કે એરી વાતો તદન જનના
દે આ ઉપરાંત એમણે હિન્દુમુસનમાન ઐક્ય, સ્વરાજની મુક્ત દમનનીતિ વિશે વ્યાખ્યાનો
સાવમાં સારી સંચોદ મર્ચા કરી છે વગેરે આપણે કેના પ્રકારનું સ્વરાજ્ય ધનિમે લીએ એ
પણ રા વ નવલાઈએ ઘણી મારી રીતે ચિન્યું છે પણ એ અમ્હને એક જ નામ વાગે છે
અને એનું તો પુરેપુરું સ્વરાજ્ય આ પા પગી પણ સાથી શકતો કે કેમ તે વિન અન્હો મુસીર
રીતે નામ રહે છે એક લાવના તરીકે એ ઘણી સુંદર અબે મુદ્દ વસ્તુ છે અને એનું જ જાન તે
એના કરતા વધારે રળિઆમણું બીજું કંઈ જ હોઈ શકેનાઈ

'સ્વરાજ્ય એક વર્ષમાં તે મળતું હશે' એવા પ્રકારના ચિત્રિચિત્ર પ્રતો પુઠનારને રા
વર્ણનાલાઈ એરીવે ખરે જ કહે છે કે 'જેણે મહાસલાના કરાવને માન આપ્યું નથી તેને આ
સરાન પુઠનાનો અધિકાર નથી' આ પ્રમ પુ નાર વર્ષમાં ઘણા એના છે કે જે થમે તો એ
સુપુઠ છે તેના ખરા અર્થ પોતે જ રહમત શમ્તા નથી દોતા, ગમે તો એ પોતાની
બંતો ઉતરે છે, અને તો પાખડીપણ કરે છે અને તો ત્હેમને પોતાનામાં, પોતાના જ
નામાં એકએ તેમની મદા અને વિશ્વાસ નથી, અને તો પગેલી અત્તના પામમા એના તો

૧૫૫ થી ૧૬૦ થી ગયેલા છે કે એ ચત્તામાંથી રહેત પલ્લુ પીસવા કે મેલવામાં કંઈ લાભ
પાપ, કે ગળેડા, કે અપકૃત્ત કે જુલે છે, કે પડી પોતે તન નાપર અને નિ સત્ત હોય કે
જેમણે 'સ્વરાત્ત એમ વાંધા મળશે' એવું દુદ્ધનિ નાદથી ચર્મવ્યુ છે તેમજે એની પ્રાપ્તિ
માટે શુ શુ માગ દર્શાવે છે, શુ શુ વિચારો સ્વચી છે અને મ્યા કસા વન વેનાનો અવિત્ર
વર્મ આનેખે છે તેનો વિચાર એ પ્રજાકારોનો મ્હેતો ભાગ મિત્રુપ મ્હેતો જ નથી અને કરે
છે તે જાગી જોઈને કથી પુછે છે જેને પોતાની જાનમાં, પોતાના જાતમનુઓમાં અને તેમના
કુલોમાં, અને આથી વધારે તો પ્રતુમાં, પ્રત્યાર્થમાં અ ગ રક્ષા અને વિશ્વાસ છે તેને નાવા
પ્રજા ઉત્તા જ નથી અને કલિને બધું કલા પડી પડુ વર્તની મુન થોડી મ નિ વધારે તો શુ
પલ્લુ અસાધારણ પીને ચે નમાય તો શુ થયું મનુષ્ય વિચાર વ છે અને પ્રિત્તારે છે પલ્લુ તેની
સિદ્ધિ તો પ્રતુ આપે ચારે એનો અર્થ મ્હેતો એનો નથી કે મનુષ્યે—હિ ની પ્રજાએ—પુરુષાર્થનીજી
ચક્ર એ પગ વચ્ચે નીચું માથું રાખી માથું પની માથું નિગદ્ય થઈ રહતા મ્હેતો જેમી રહેતું
એક માનો વિચાર પીન મનુષ્ય આ પ્રજા પુછે જ નહિ, જે પુછે કે જેને પોતાની જાતમાં જ
અક્ષા નથી, વિશ્વાસ નથી અસહકારની આ મદા મળવર નોમ્પ્રતિએ આપના દુકા
અમયમાં જે મદાન અર્થો સાધ્યા છે તેના અ ધણા મ્હેતો—તેના અગ્નિમાં ધણા વિરાત
છે હો સો વર્તો પ ની અમન જે સાધી નથી સકયુ તેવું ધડ પ્રજા આ પ્રતિષ્ઠાથી મેળવી
શય છે—વિચારાન્તર થવાના ભને આ ચર્મો અને જ રેના દેશની અમ્હેને જરર નાગે છે

પોતાના ભાગપુના ડેશ ભાગમાં ગ રવનનાઇ મ્હે છે કે ગુજરાતે વાડુ કયુ છે' આ
ચાર શમ્હો સામે પલ્લુ દશ વાડ કરવાનું છે' એમ્લુ ઉમેરું દોન તો સાર થાત જેમ્લુ
નથી ધડુ તે માટે દેશ કોષ્ટને દેવાનું પ્રયોજન નથી પન્નુ જેમ વગ રી ખાતાઓમાં કેદવી
અવર વસ્તુઓ ગ્યાય છે તેમ આ ખાતાઓના પેગ ખાતાઓના ગાવવાદો ઉપર ધ ની જ
મારીકે દેમરેખ રાખવાની જરર છે અર્પનાદોમાં કોષ્ટ એવા પમુ દરે કે જેમના જાન ધણા
અશુભ હો જેમના વ્યવહાર જોઈએ તેડના પ્રમા પી નહિ 'દોષ જેમના ખાનગી આચાર
વિચાર અવરને માગ વડન મ તા હો અને પાડ-તો એવા પલ્લુ દમે કે દેખાડને જ માટે
'શાનીની રોપી પડેલા' હમે ગામ હોય ત્યા દેખાડો હોય એ મ્હેતો પ્રમાણે નાવુ કો
તો સ્વામિ ઉ નેના' જ માટે અમ્હે ઉપની સ્થના કરીએ લીએ

આમ એ રે । વત્તવભાવડુ લપલ્લુ તાન મુદાસર સચો, મ્પટ અને
વિચારનીન દોષ મ્હેતી પલ્લુ ધણી મુલ અને મર્મીનુ જોત્તમ લાપામાં રખાયુ હન, અને
જે કે એમના ના વિચારો સાથે જની રીતે અમ્હે એમ્મત થક શયએ એમ નથી, જે
એમની ચર્મોમાં અમને વિશ્વા । યાચશુદ્ધિ લોગી નથી, છતા પલ્લુ જે, જે પીતે દેશનું છે,
તે માટે અમ્હે એમને અગ્નિને આપીયુ .

હાથો અને વસ્તુઓ.

પરિણે આ વસ્તુને જ નામ દેવામાં આવે છે અન્ન, મેનુષ્યોમાં કાર્મમ, અદિમા, રસેના, ગાંડીય મેનુષ્ય ન, દારૂનિર્મલ, પચાવનો, અધાર્મિક નરકમાં, રસી ગાંડીય, અપર્યાપ્તીનિ, ગાંડીય કેળવણી અને પરિણે. જસારણ, આમા ૧૧૫૫૫ અસા હાથો તે, ૧૫૫૫ છે પરિણેના બધા બુનો અસ તે દુરેલા ૧૧-અથમથી ૧૧-થેનો ના પો છે અને ૬ થાં આપના વા નધા ૧ રી પરિણે થામે ૨૫૫ કરનાની નયેના કામા આવે છે ૧૧ હાથો કાંડેની અને મિદા ૧૧૫૫૫૫ દુર્મા આમા છે પણ તેમાં નેધમે તેદરી સીદાના નથી અને નધકે આપે પાળી નરમાન છે હાથો ઉપરની નેધકે આપે છે તે ના વાંસાધના ૧૧૫૫૫ની આ કાં અસમા ને જ પોષક એસ મિત્રાન ખીન ૧ નીની ૧૫૫૫ પરિણે રી-ની નથી પરિણેની સમગ્ર દષ્ટિ એ ૧ થા ૮૫૫ અત્યાર નેધકે નેધકે જણાવે અને તે નામ નધમે અસદમા એટલે ખીન ૧૫૫ ઉપરની પ્રમાણી દુર્માર્થકે થામાં અને વિચાર અને પણ અમરકા

૧૫૫૫ ૧૫૫૫ હાથો અને હાથને અનુભવન આપનાન ૧૫૫૫ મા ૧૧૫૫, મદમદ- ૧૫૫૫ અને ૧૧ નિ સમાર્થ પેરેલ સિત્તે અન્ન કોષ ૧૫૫૫ ૧૫૫૫ ન ૧૫૫૫ ૧૫૫૫ ૧૫૫૫ પરિણેના મુખા અને અનુભવન આપના એથી ૧૫૫૫ ૧૫૫૫ ૧૫૫૫ ૧૫૫૫ ૧૫૫૫ પ્રમાણે પરિણેના મુખાન મુખાની મામાથી ૧૫૫૫ એક વર્ગ થતા આપના આરતો જણાવે હોતો આ પરિણેના એ ૧૫૫૫, ને એક એક એક વાન છે આથી ૧૫૫૫ ને વારી અમર ૧૫૫૫ ને થની ૧૫૫૫ અને પરિણેના સમાગલનાં નેને આપણે એક ૧૫૫૫ ૧૫૫૫ ૧૫૫૫, ૧૫૫૫ અને ૧૫૫૫ તત્ત્વ કાંડે એ ૧૫૫૫ તે ના હોવાથી સમાગલ ન-ને નેનો ૧૫૫૫ ને નેકનાઓએ પોના ૧૫૫૫ મકિન બનાવી હતી તેમના વાણો પણ તદન સાધારણ શુદ્ધિ અને ૧૫૫૫ નીલા અને ૧૫૫૫ નેવા જ હના મુખાતો એવો શુદ્ધિવાની અને ૧૫૫૫ ૧૫૫૫ ૧૫૫૫ પરિણેથી ૧૫૫૫ હોતો જ હોતો તેમા ૧૫૫૫ હોતો વધારે પ્રમાણમા ૧૫૫૫ થઈ ગયો છે એ ખર્ચ ૧૫૫૫ ૧૫૫૫ ૧૫૫૫ અસહકારની પ્રતિમા અત્યારે શુદ્ધિને ને મોપુસ્થાન નાપવામા આવ્યું છે તે હીન નથી થયું મેમ અહીં નાં છે અહીં હાથો માનતું છે કે ને શુદ્ધિવાળી, સંસ્કારી, અને પ્રતિનિતિ પ્રતિનિતિ આ પ્રતિમા રસથી નેકાય તો આખી પ્રતિનિતિ વધારે વેગ મળે અને ગાંધીજીનો અમ પણ થતો આજે અમ શ્રી ગાંધીજી આ ૧૫૫૫ પ્રતિનિતિ નેક નહિ જ હકમા હોય એમ અહીં માનતા નથી તો એમણે એ દિવાનરક પ્રિયસ કરનાની અમત નહિ નેક હોય ૧૫૫૫ નિયારક શુદ્ધિવાળી મુખાતી મુખાતો આમ ૧૫૫૫ ૧૫૫૫ સમુ ૧૫૫ પ્રસિદ્ધ રીતે આમા જાન છે છે તે વધારે ભાગ ને એ માટે વધારે સગીન પ્રમાણની ૧૫૫૫ અમો નાની છે

આમ પરિણેના સમાગલ ઉપર નર નાખી જતા આપણે કશું કશું નેક છે કે ને ૧૫૫૫ પરિણેના વસ્તુ મુખાતી પરિણે કામ કરી ૧૫૫૫ તે ૧૫૫૫ ૧૫૫૫ ૧૫૫૫ અને ૧૫૫૫ ૧૫૫૫ પત્ર છે. ઉપર દર્શાવેલી ઉલ્લેખો ૧૫૫૫ શુદ્ધિ પ્રેમથી ૧૫૫૫ અહીં બનાવી છે

શુજરાત ને કરે છે તે તમ સમગ્ર દેશનું એ ધ્યાન ખેંચી રહી છે અને ગાંધીજી કહે છે તે પ્રમાણે રાજ્યની પ્રાપ્તિનો આધાર શુજરાત કેટલું જુગે તે ઉપર છે. શુજરાતે યશસ્વિ બી, એટલું તો સાદસિદ્ધ છે કે કેવળ સતો વર્ષથી કરા જ થઈ રહે એમ નથી અસહ્ય કારના કોઈ મોટું બિદાન્તો વિરૂદ્ધ દોના ના પણ એ સાચું એના વલણે લુગા જુગા પ્રયોગ ગ્યાવા છે કે ધાખા જતો એનો સીકાર-ને સાચો અને શુદ્ધ દેવપ્રેમ આપણે સ્વસ્થ જતા હોયએ તો રમતની ટરી રહે બધા ક્રિડા, શ્રદ્ધા અને જ્ઞાનિમા વિશ્વાસ છે ત્યાં કરુ જ આધાર નીચડનું નથી આમથી ૨ અને રમતનાના યોગ્ય પરિપાતન માટે કોણે તુ ના - જુગે જોએ ? ભીડતા અને આચારવિચારની વચસકગના કોઈ પણ મનુ અને જીવના માટે વાચક ગણના નથી પરિપક્વ સાધેનું પ્રેરણ વધારે સમનાથી ભરવાની જરૂર હતી પ્રશ્ન પ્રમતે અભિમાન કમવે એવું મુન્દર દોડુ જોઇએ શુજા તે વાકાનગુનિ એટલી તો ઉત્તેજિત કરી છે અને મુખ્યિ અવગ્યા એટલી જાણી તો હયમચારી મુગ છે કે એ માટે આપણે ખરે જ ગમ કરી શકાએ, પણ આમતો હજી પણ કે સનુ કે અને આપણે કાન હજી ખતુ અણુખેનનકુ છે એ તરફ આંખમાંઆમામ કલ્યામ આપણે આત્મદેવી મનીડુ અસહ્યાર એ આત્મુકિતુ મુજ જ મ્હોટુ વાજ છે અને આત્મશુદ્ધિ ઉદ્ધાર માં નથી ? શુજરાતની પાંચે આમ જયરાગ ગાખો છે ભરથની પ્રમતે કે પેનો સ્વરાજ્યધરજ કાને દિવ્દનો જ રમગાધરજ અનને અને પ્રેરણ આ ધમયુદ્ધમા મોખરે જ રહેને ગાનીની પ્રતિઓ દેશને રમજા ગુજરાતનારક છે તે દેડો ભરકર નિરાતક નીચડને એવી એવી મૂખ અને બાળકની ચચાઓ અને આરામઓ વરનાર નર્મ । ત્હારા પાંગો તુખ્યારે ઉમડો ? ગાંધીજીની પ્રતિઓમા તું જે ભય અણુવિશ્વાસને કનકો જોઇ રહો છુ તે રડીજગ આખ મીરી ભૂરી જા અને જેમા દ્વને હમણા નિશુદ્ધિ, વિશ્વાસ, શ્રદ્ધા અને દેશના ઉદ્ધા કે ઉડા સરકારો દેખાય છે તેને ઉડા વિચાર કર ગમગયા મિના, ત્હાન શુનામી હદને એમાથી મુખ્ય કરીને, ભય અને નામને સાર્થથી હ નાખી દ્વને શુદ્ધ મરનાનીથી નિચાર કર પુરવાયમાં તું માનનાર હો તો શુનાયથી ત્હારૂ આત્મનગ ખીનન અને દેના આ મહાન તુપરની અને શગીર દેશનાપકના ચાખિ યને તપાસ ને પગી પ્રનુની મુજ અને વિચારિને ત્હાનેત આગમ કરી હે કે ગાંધીજી આ દેશના કુશમન છે કે દેશના તારક છે ? અત રમીદ નહિ, પણ પ્રમાણિક પણે સાચા વિનથી ક્રિજે જયરાગ જુગ તે કુર્કો છે બાખી ઉલુપો તો ક્યા અને ગેમા નરી હોની ?

શ્રદ્ધે માતરમ્ ।

રાસ.

લેખ — રા. મલુલાલ રણછોડલાલ મજમુદાર, બી એ.

(દાડીના સથે જીનનાનો)

પુનિત સન્તોના વન્દ (૨)

આજે ઉત્સવ રાષ્ટ્રદેવનો—

મેઘા ભારતી સોહન (૨)

આજે ઉત્સવ રાષ્ટ્રદેવનો—

તુજે વસન્ત દષક તુજે નવ પ્રેરણા,

કોકિના સુકડે ટુંકન્ત — આજે

તેં રસમેનના જગાને સ્નેહજ્યોત ચી ।

પિંડે ઘણાં પ્રગન્ત — આજે

અનગ મહી ભમિત જગન્નાથ જન્મજૂમિતી,

જગમગ દેઐ ઓજમે લસ ન, — આજે

શોભન જગમોહને જનતી ઝનન-માધુરી

હિન્દી નનમોડે હસન્ત — આજે

હિન્દુ, મુસનમી । એ તાનકે નૃથાદને

એક તાને તત ગો મન — આજે

ધોળી, વિધોળી, રા II, વિધના વિગળી સૌ,

આત્મતન્ન વિષે અનન્ત — આજે

એક અર્પિત લેગ, િલુ એકનાથી નિતયા

પાગ પદમ તમમા સમન્ત — આજે

આત્મ કેગ ગન્થ તમી દકી રહે ત્રિલુપતે

જય હિન્દા જાગજો ટિગન્ત

આજે ઉત્સવ રાષ્ટ્રદેવનો ।—

ત્રણ નાટ્ય પ્રયોગો.

લેખક—ડૉ. ક્રાન્તિલાલ છગનલાલ પટ્ટા, એમ એ

એક પંખવાડીઆમાં ત્રણ જુદી જુદી જાતના નાટ્યપ્રયોગો લેવા, અને ત્યાર પોત પોતાના પ્રદર્શના ઉદ્દેશ હેતુ એ કે અહીંના ખીજા સારા તથા પહોલી પંક્તિના નાટકો વગેરે લેવા નથી એટલે તેઓની સાથે, અને કેન્દ્ર ગણિતન વગેરે પણ દીધા નથી એટલે તેઓની સાથે પણ સરખામણી કરી શકાય એમ નથી પરંતુ હિન્દુસ્થાનમાં એટલે ખાસ કરીને મુઘલ ઇમા મહે શુજરાતી, ઉદુ ને અંગ્રેજ એના જેટલા નાટ્યપ્રયોગો દીધા છે તે સૌ કરતાં મહત્ત્વ યદી જ જાય એવા આ ત્રણ પ્રયોગો હતા.

૧ સૌથી પહેલું મેટ્રોથલિસ *"The Betrothal"* નામનું નાટક દી. અહીં તે પહેલાં એ સામાજિક નાટકો મહે દીધા હતા, તેમાંનું એક તો સારા નાટકનાર પી કમલનું હતું, તેમાં અભિનય, લખાવટ, *realism*, હાસ્ય વગેરે સાધારણ અથવા તેથી જગતમાં હરજગતમાં હતા મીનરી એક જાતની જ આવારણ હતી એકમા તો ત્રણે અંગેમાં એક જ રચના હતી, ફેર માત્ર સાધકાગ, મધ્યગમિને પ્રાપ્ત નામ એમ જ હતો પણ *"Betrothal"* માં ધણી મીનો હતા, આ તે ત્યાર કરનામાં પુષ્કળ થમ તથા ઝગા ખર્ચા નાખેના હતા એટલી મોહકતા તથા ચમત્કાર મીનગીથી થઈ શકે એ મહે તો કદા ધારૂ નહોતું નાટકનું પરંતુ અખીર, દિલ્લસરીમયું હતું લાખા બાળ સારી નગનતા તથા સન્માનતા જાળવેને સાધનારી, તે વચ્ચે વચ્ચે દાનતે ચાનને એના વાક્યો રસાસારિત ગીતે સરી પડતા જે પી સાલ્વેન નાટકિક તો એના અધ્યક્ષરવને ગમી દે, પણ ખીજા જ પગે એ વાક્ય ઉતારિત તરી, મહારામ્પ તરીકે મનમાં અભિત યદ જાય કપીઆરાતો ડોકરા એના નાયક એને પત્ની પસંદ કરવાની, તેમાં એક પરીની મનથી જે છ બાળાઓ-જુદી જુદી પંક્તિની-ની સાથે એને કાઢક બાર ઘણેનો તે બધી હાજર થાય છે એક એની સગી, એક કસાઈની છોકરી, એક વીશીવાળાની, એક મેયરની વગેરે હતી એમાંની એક જ પસંદ કરવાની હતી ફરે પૂરતે માટે એક જ સર્ગવની હોય છે તે-*the one woman* જે એને મહે તો એ સુખી થાય ખીજાને પરણે તો ઇનનબરનું મુખ કડીઆરાને હાથે વહાની લાગી, એ સારી ના પી ને પસંદગી કરવાનું કામ નહીં લાગતું તેને એ હાથે એ પા ઉપર દાન કરતી, ને એને પાણવાને નેવાર હતી બાલુદ બળથી તે એને વડીએ સખીઓ જેવી થઈ મહત્ત્વ હતી પડી પડીએ પ્રકાશને મોનારી ને પ્રકાશ સાથે આપુ મળી પિતૃસન્માનમયુ લા જતે જતે જાનમ પાયુ કે એ સાતમી બાળા પણ પડ્યાં પડ્યાં આનની હતી પણ એણે એની રીતે મગી મહો બપુ સ કપ નથી હામ્યુ હતું કે વશુ દેખાય નહિ તેમ તે નિશમ્દ હતી-ચાનનાના ચિત્રાન કાર્ડ ચેનન નહોતું પ્રકાશ પૂર્યુ આ કાણુ તલ હારી સગી પ્રિયાઓને મોનારી તેમાં આ

* આનંદ મૂળ દ્વાર દીધા લખાવટા પાન ૨૩૫માં છે—ચંદ્રશેખર ન પટ્ટા

સચિત્ર મૂળાક્ષર ૧૧ પૃષ્ઠા ૨૦-૮-૦ એમ ત્રિપાઠી એન્ડ કંપની, મુબાઇ

આરી છે પણ કહીઆ ૧૧ થા ન આ યુ પ્રમગે કલ્પે મલારી દા, ત્હને થા આવો
 તો જ એનાંમા એનન આગે પિતો મા મા માથી માડીને જાતજનના મલગા પિતૃઓ
 દના સોના વેરા, પંની નોંડે જુલું જુલું । જમી દેખાના સારી વૃદ્ધ આપિનાએ કલ્પ
 કે “અમે ત્હાર માટે પા ડરીડુ અર્થે અમે ખરી પસદગી કરીડુ ને તુ માનશે તો
 સુખી થશે નહિ તો તુ ને અમે ચો કુખી થઈશું ” હવે બાળાઓને જોઈ મારી છે એમ
 કલ્પ, પણ “પેની નથી, તે આ છે ” એન પૂછ્યું આખર શુભ આશુનિને જોગી દાડી,
 સાતમીને જોનારી, એ પાડે પૂજા કરીઆગને ૧૬ થા ન આ યુ નહિ નવાગોમે કલ્પ
 એ જ ત્હારી વર છે, એ જ ત્હારે માટે સતયતી છે, પણ ત્હને થા આવે તો જ હામ
 આવે ૫૬ ન આ યુ પેની પેલાન થા પડી આખર પિતૃઓએ કલ્પ અમાઈ ગર્ભ આનતુ
 નથી વધારે આરી તો સનતિ જ ની ૧૨ મા માટે સતતિના લોખા જાઓ તેઓ ચોખસ
 જાલુરો એ પ્રદે ૧ નારાઓનો ૫ થ જતા તો હોતો આમગ ગયુ એને ન્હાની બાનિઓ
 “ મોગ દાદા, મોગ દાદા ” કી પડી-નારાને ૫ થ પડી નીમાગની પ્રમાનીઓ । તેની
 ન્હાની પોનીઓ આરી તેઓ “ ૧૬ ની વડે જોળવા મમ્મા, પણ હાથા ઉપરે એના
 સાત બાગેમા ૧૬ બાગા, તેઓએ કલ્પ કે અમારામા સાનમુ જે છે- “ *The smallest*
of them all ”-જે મીઅ । ૧ પ્રથમ બાગ મવાનુ-તે રમના ગયુ છે, તે આપરો એટલે
 જગ ૧ “ મા ” ને પરખી મ્હને તેજોએ પેની ૫ થાગાઓને તો ૨૬ કરી પણ સાનમીને વિરે
 ખાનીથી હી રાખા નહિ પડી સંજો સાનમા બાગને જોળવા મમા, સાનમી બાગ એકરી
 સુનમુક ઉત્તી રહી હતી ત્હા તે ૨૬ થા બાગ-પાનિ આરી તે તત્ત પોતાની માને જોગખી
 કા છે એના પ્રેમથી ને એના નમજીથી પેની બાળા જગત થાય છે-બન્નેતુ તે વખતે જે
 પ્રેમના આવેલાભયું મિનન થાય છે-પુત્રી તથા પુત્રના સુખનાથી સુન્દર માનાનુ-તો આખા
 નાડમાનો ખરેખરો અદ્ભુત પ્રમગ હતો એટનામાં ખીજ સુ હોંકરા આરીને એને ભેગી
 પડે છે મીઆરોને તે “ *The smallest of them all* ” જોસરના જમ છે પણ
 એની સ્થિતિ હજી જડ છે સુન્દર છે, જરે ક તા વધારે મહુર છે, એ સંજા મુન કરે છે
 -પણ થાદ આવતી નથી એની જોખખી નાની સાથે જ સૌ સનતિ એનો નિરરમાર કરીને
 -પોતાની માતાને વધ જમ છે હામા પ્રેમ ને દાની મજનીમાથી કસ્ટા ઉપત થાય છે -
 “ હાદે-આ બધુ એ- રાનિમા બન્ને પડી-બીજી સ્વધારે મ્હઆગની મના મિત્રો આવે છે,
 તેજોની હોંકરીને જોતાં જ ની-મારો-ધણ વગસ પડેના મનેનો સ્તે તથા સતતિનો અમા
 સાતમી, ખરી વધુ તરી સતતિને એ પસ ડરી તેનતરીકે જોગમે છે-ને બનો પ્રણયથી
 રથાય છે

આમ, હકામા નિવિન જણાડું, ના મ્હને તો ૫ અર્ધગનીર નામુ લગમા પ્રેમની
 લાવના, પ્રેમમા મનાવનતાની લાવના, અને એ મંદમા મનુ જમનિના જૂન-તર્તમાન-મવિ-
 બ્ધત જોવાના અમ્ય પી લાવના ૫૬ સુન્દર રીને મુથેની હતી નાનિમા જે છે ના જે જ

અગિયે મોમનું તરવતાન ૨-૮-૦ એન એન ત્રિપાવી જેન્ડ, કપની મુખાઈ.

મીનમાં પ્ર દ ધાય છે, અને એના સૌન્દર્યના તથા અન્નિવનન બુખ્યા આતામને તે વાન મન વસમી નાં છે તો પણ અશ્રુતિ ના મીનમાં તે હલનાં છે-એવું મરસ હુદગની આવેલ, *ecstasy* એવેનું સન તેનું છે.

એ સિવાય જુન ૪૫૨, ૫૫૩, ૫૫૪ ને સમીન સાઈ પ્ર રોડે જુ. ૫૫૫ ગગના-ની મ ની મીનરીમાં નવા મોહક દર્શવેનો પ્રવેશ એ સારી અગ્ર જાગ્રાપુત્યા સ્થોમાં 'હેરાય' પણ વર્ણન તો અલખ છે (અમદાવાદની પર્ગિદમાં ન મિહરાન નામના અશન્ય જેવું નહિ પણ સાન માનુ.)

મેઝ વિખના એ *Blue Bird* નામના નામને આ બીજે જાગ છે પાંચો જાગ ખરીની વાનીય ન તે વિના ય પુ કમ રમ પડો.

2 Varieties Show

૧ *Betholhal* એ નીર નહ હા જેવી થિંગ, મેને માટે મ હુ પડુ
' *Vanulus* ' એના ન તે *Palladium* પ્રિએર નવર હતુ ખેમના સમન
નધારે સાઈ હતી બધે તા પા ખૂન હતી જુનાએ જે. ખેડોતી પઠાક આ મે વખત
ઉભા જ ના હતા *Latulies* એને જુની જુદી જાતના તમાસાએ સાંધી પહેન
ખેન રતા માંઆખાન મ મ આ યુ તેઓનો રમ પ્રાગના ન મ ને ખેન મગનારી
ઓના હાલતા પોતા ના મ-સાંની એવન થતી અલર આખો નવીનતાથી ભરી દેતી
હતી પણ એથી નધારે પ્રમગ ને નધારે આન કામ અસરથી અમાગી આખ મોહિત થાય
એના દર્યો-નગાને વિન મ ને જુ. ૫૫૩ થી એમાંથી બો- જોના જાસના દરો
પડીથી તેય ક યેના એનોની પની એ ન-ન ન નારો ખેનાડી આ નો મોનોટા,
જરા જેટલા વખતમાં એને બોનીની તથા આન ની ની આમજન ન-નો ની કે ની
ટોપીઓ ની જેના જુ. ૫૫૪ જુ. ૫૫૫ બનાવ્યા નાયકયા લ-નની નો ન બીઓ
ટાકલે કેમ કે છે, રતે કેમ આવે છે-એમના તરફ કે હ જોતુ હોય ત્યારે ન ને જુ
હો ત્યારે કેમ ને છે- ના ઉપ ની કુમનોના નયમાં બોધને યુવધુવની પોતાની ટાક
વાગના નીઆને મ મ ના ને છે, વગેરે પુ મ નકો સપાટમાં પણ આને ન, ખીને
અમને ખૂ ન હસારી માયા માયા ' જુ. મરજુ કે લ ના ચિત્રમમાં જોનારી મ મીમાં
સીઓના હમવાનો ખનિ મનમતો પમુ રૂપિનભર્યો-ધડીએ ને પનક ફી ને છે ને
સાનગવો ને મભગીને ફીથી હમનુ એ મહારો ને સ મુખબાદનો એક વિન વિદોઈ થઈ
પ મો છે પડી એ બાગાએ નૃપની સાથે ત્રણે ગાયનો ગાયા પૂરેપૂરા અર્થનું મહણ
ચઈ રાકડુ હિ પણ મને જોતો અગાજ કેમગ મીરો નૃપિમતાવિનગો લા નો, ને
સા પીન તથા ન ન એના તાનક લ નાં કે આ ન દ મયો મ્હને એટલે સુધી થઈ કે જ્યાં
દિમાં જોયુ છે ત ને પ ના સમીત માટે મ્હને ઘણો વનારે સારો મત થયો હોત ને કે
મહારા મનને વાન કાઈ ઉનાને ગાયેના અભિપ્રાયથી નિરુદ્ધમાં દોનથી ન હતુ, અને સા

પાશ્ચાત્ય મંત્રીત આશયના તથા બને તો સમજવા ચલ કરીને પત્રી કેવુ જાગે તે બેવુ એન જ હરખ હતી

આમ કુલ ૧૧-૧૨ દરથો હતો બધાને સવારનામાં શ્રમ થય તેમ નખનામાં અનિ-
 સ્મય તથા તેથી સૌથી નધારે અસ્વસ્થકરની જ નાન કરીશ અને તે વિનમ્રતાના
 “*Water-lions and diving nymphs*” સમુ-ચિહ્નો અને સમુદ્ર-ય (ને એ
 નામ આપુ તો) એમનુ જામ સૌથી નધારે આગળ હતુ એજ ઉપર નોકરી મચતી દારી-
 પાણીથી ભરેલી તેમા, જે નાશાઓ તગવાના પોતાકમા અજ્ઞ થયેલી મુન્ગીઓ, ઉપરથી
 ફરીને જુદી જુદી રીતે તરે, જુગી જુગી રીતે જુદકા મારે, જુગી જુગી કીડા ને બેન-સ-
 રતી બેન રે, ને જરામર તે જ પ્રમાણે એની પાછી જાએ સમુ-સિદ્ધ કરે ખરે, ધડીમા
 એમ જાગનું કે તે જુવનીઓ અત્યંત *grace* પ્રકટ કરે છે, તો બીજી ધડીને મિહુ કામ
 પશુ એવુ જ *graceful* લાગતું, ને “*દારમ્સ*”ના અનુચિતકારે પટેના વખતુ હતુ તેમ
 કેશુ વધારે *graceful* છે તે આ સુ દર હરિશ્ચમા નક્કી કરવુ મુશ્કેલ હતુ ખરેખર, આ
 એન અત્યંત નરીને ને મોટક હતો બીજો બેન એક માણુને કીડ-સમાની નાનુ પાન બનવા
 તે હતો બે કિલિ કાપકિ-કાપી, અને ત્રીજો કલુસનો બીજુ એક નનનકથામાંથી પાન
 કલુસના પાકે તો હદ કરી રજેજ ઉપર જ તે બે તથા મિનિટમા દારવીપ કરી વેન તથા
 દેખાવ બંની નાખતો કલુસની નકનમાં તો એજો એટલા મધા હમાયા—તેમા ય મ્હારી
 માઉર્ગની એક અજેજ યુવતીનાવી મ્હનાય નહિ હસનાની આકરી જ આવી ગેય તેમ એકને
 મ્હોરેથી હમી પડાય, એનો સોમતી વણુ આવે, પેલી મ્હો નાની દે, પણુ બં હમ્મુ ને કંઈ
 મેકાય / અને તે પણુ આ પ્રજ જે પોનાના ભાવે પ્રમ્ત કરનામાં આપણા જેટના નામા-
 ડાંડાંમાંથી તદ્દન અપરિચિત છે—જે આના આવા કુદ્દતી ભારે એક જાદેર રે છે
 તેનાથી રોમય ર અમને તો આગળ જોઇને એજના બનાવથી હસતુ આવે અને પાછી જે
 માઇની દર નોંધ તથા આમળી મેનક હસતુ આવે અને એ બિચારી અમાગી નાનુ બેની
 અમ—બધાના મ્હાનુ જુએ ને ‘હરી પડાય’ જ તે કેટલે સુધી—આમા એ પાનુ ડુધી તો
 આત્મુ જ, પણુ જ્યારે બેન પૂરો થયે નોકો જરા વાનના ત્યારે મ્હીરી જેન ના ખડ
 ખેડાટ હસી એજે બહુ ખાતી ર્ધુ ત્યારે જ એ જાઇ રમથ થક હરી હસનાનુ નાનગ
 વાની મક્કા નન્ડનમા કાંઈ જોઇ જ છે—હકત એક જ નિચાર આપી ત્રીમોનું ની
 હુદતુ દારમ કેટલુ બધાઇ ગયુ છે—બીજી ધડી નરતી રાંતનમોળી રે—જે એક વિચાર
 પ્રવત આ હામ્યધનિતા આનન્દહાસ્યમા કમ્મુતાની ધામ મેગરી દે છે

એક અથો *Ventriloquism* નો પ્રયોગ કીડો કીડોનીની નાનાંબોના વારી એ
 દીડીપનાનો એક જામે મોઢ વાગેલો હતો આમા પહેલી વાર કીડો એનો આમા ને સજ્જ
 હતો કે ડેલી વડી સુધી એમ જ રકા થઈ હતી કે બીજો અનાજ બેનાકીના હાથમા રહેના
 પુનવાના મુખમાંથી જ આવે છે પુનવાની મુખપ્રાપ્તિમા નાતચિનના અનાજને અનુરૂપ
 દેખારો થતા, હતા તેથી બાન્તિ થતી હતી

એ- માગા પુરપલેતાના નટ તરીકે અણીની છે તેલે જુલ જુલ પુર પોગમાં-જુદી જુદી નુ નુ પીનેરીમા મહુર નીત ગાયા

મે- આ *Farctules* મા બિન નચિને પોલક નરવો ઘણા હતા, પણ એમને એ સાસ પ હતા તે ખાસ મરીએ તે માળના બધા બિનો મહેને બહુ ગમ્યા વિનો કળી, નરીના, અગિનય, સ પીત, નકન, નુ પ કેટલી વસ્તુઓ-એ- કે મુ આગી ને પાલ શ્રદ્ધ બુધિની હતી

૩. અસાધીન.

નાન્ને અનાદાન ને બહુઈ દીવાનો પ્રયોગ હતો મેને *Pantomime* ને છે એમણે નિ નાળમા એ ના નો અથ એવો નીળેના કે એમા મોત્તા વિના કેવળ અભિનય જ દોષ-નીનેમાની પે એ અર્થ સાચો હોય તે હો જુ નો ય મયો છે હવે *Pantomimes* નામના જેવા જ દોષ છે, હવે કપિય જણ પગી ને ગમ્યો પગેરી હો છે, ખાસ બાળને ઉદ્દેશીને ને નાતાનના અવસરમા બજાય છે પણ મેની મુ- રના "મહાગ યથેના બાળે" ને પણ આકર્ષી લાવે છે અને *Pantomime* નુ આ સ્વરૂપ હવેમા રાખીએ એને ખેનતી અગ પુરાણી નીનાય ને અર્થગીત અગ્રેજી ગીત- લાત પદે વેશ, *allusions*, સામગ્રી વગેરેનુ મિશ્રણ સમગ્ર શકાય એવુ થાય છે મજા અરેમિઅન નાઈટમરી આ શિષ્ટ કથાના મુખ્ય તરવો બને તેટલા પુણ્ય પાર્શ્વ રૂપમાં રાખીને પગી રીસની સગીની જમરીઆત પ્રમાણે એવુ રજાનર રેવેનુ છે કે આખુ નાટક નની અતિહાસિક કે નથી અર્થગીત સમાગને પ્રકટ કરવુ પરવુ એ મિશ્રણ એરી ખૂબીથી, એવી કળાની, એરી ફોલેટથી કરવામા આ વુ છે, ને એમા આકાશ તરવો પદે પદે લાગે લાગે, એટલા બધા છે કે આપણા માનુષભાવને તે બહુ "અપીન" કરે છે, ને કદિ અદ્ભુત નૃત્ય ને સળીતના વચમા, નો કદિ અસાધ્યશ્ચ મિત્રપ્રકાર પગિવેજ વગેરેની મીનરીના મેહરંજનમા, કદિકે પેરુ હુખાવે એવા ઉપરાઉપરી આવતા હારન પ્રમ- જોમાં તો કદિકે *acrobatic* તથા *engineering* કથામૈસ રના નમૂનામાં,—એ-રે આ અને આના આના વિવિધ લેનોથી થયેન આન-રસના છુટકામાં, બીજી કીધી અમ- બહુતા ખૂબીની મ્હોતી સમભાવથી હવન કે નાગને ને અસમદતા ખામીને બ ને શુણ જ લાગે-

અનાદીનનુ પાત્ર એક ચીપદર વર્ગની નાળા, અનુપમ *grace* થી, નિર્દોષ બાળ- ઉનાસથી, આવેશથી, મીઠી વાળીથી, ને ઉત્કૃષ્ટ અભિનયથી ભજવતી બાળા જ હતી એની વિધવા મા, નર ને વજી-પુન એ તરે દરવ-પાવો હતા ને ખરેખરી ગમન એમણે કતારી મા ધોયલુ હતી ને એના ઘરમા રાહગાદી અ રજાનર આવીને પેનાના પરપોટા જેવા સ્વપ્નનુ ગીત ગાય છે તે નખ્ખે પાય ર નાની કુડીઓ (ટપ)માથી સાબુના પ-પોટાઓ —*Soap-bubbles*—સ્વપ્નને નીકળીને ઉપ ચે છે એ ગીત જેટલુ મમનનુ તેટલુ મહુરજ વધુમા લાગુ અનાદીનનુ એક ગીત "Voices from a-far" એવી ય સરસ

કમવાના પત્રો રૂ. ૨-૦-૦ એન એમ ત્રિપાઠી એન્ડ કંપની, મુ નાઈ

હુ—એના અન્તર્માં ને સ્વમાથી જુદીજુદી દિશાઓમાંથી—બીનની છે ની પકિતઓ મનાવી હતી, એ—દૂરથી ગીતકારી ને પદ્યરચિત્રાની એક ઉત્તમ દૃષ્ટિ લાગી નૃત્યમાં પચામ સાફ માણુનાં—મોઢાં બાગ આનિનઓનો—હતા આત્ર સંયોજન—આપાં માં લુગી જુદી ઉમંગનાં માણુમેની ગતિનુ આરકેસ્ટના મગીત સામે જૂન વિનાનુ સંયોજન, જે અલીનુ ખાસ લક્ષણ છે એ છે કે ચિચન રજા ઉપર આવી રીને અપેક્ષા માણુઓ એમ કહેતા તામીન થાય છે.

જેમ પાયાન સમીતમાં જુન જુન પ્રકારનાં સંયોજનો સમન્વય, *Combination* એ મુખ્ય વસ્તુ છે તેમ આ ગેર *Pantomime* ને સ્પષ્ટ નસમાં કેમપા માણુમેની જુદી, મહેનત રચનાશક્તિ, સંગીતશક્તિ એવો સદ્ગુણ થયો હોય.

એનો કાષ્ટ ઉત્તર ૧૧-ના પ્રેમાત્મ ઉપરની હપી તથી મોસ *Moss' Enquiries Ltd* પત્રીનુ આ લ ન હિતો ૧૫ પ્રિગેર હુ એના બીજા ૨૨ થિગેરે આખા એક ક્ષિત્રમાં છે મોગ ૧૨ થિગેરે *associated* તરફ એ મનાવે છે.

અનાદીનના નામની ચોપડી નખના એ જણા *Lyrics* વખતના બીજા ત્રણ, સગીન બનાવી, પસદ કરી મોદનના એ જૂનો, “રજા” કરનાર જુનો, પ્રેમ કરનાર જુનો, મીનેરી ચિતરનાર જ જણા, કપાની “વેળના” કરનાર જુનો, બનાવનાર નવ જણી જુદી, મીનેરી રચનાર જુનો, *Wigs* અને જેમ બનાવનાર જુ. જુદા ત્રણ મો—શાહ—મહાનો ફેસ બનાવનાર એક સી ને એક કપતી, સર્જીતનો મારેકર જુનો ગપનિ પ્રતિનિધિ જુનો, રજા મેનેજર-જુનો, ચી-એન્જીનિયર, એ *Electrician*, એસિસ્ટન્ટ રજા મેનેજર, માલર કારપેન્ટર, *Property Master, wardrobe mistress* વગેરે જુદા જુદા સર્વના નામ છાપ્યા હતા. ને નહિ જણાવતા તે કેમપા ૫ પાડી દરો.

એ સીનમાં મોટા *Picture-blocks* હતા—હાની પેગીમાં ચોરસ ચનાઓ જુ. જુદા મોકવનાથી જુદી જુદી આકૃતિઓ થાય છે ને, એવા મોટા ચક્રાઓ સગીતની સાથે જુદાના મોટા બાગકો મોકલીને ચીનાઓનાં ચિત્રો બનાવતા એ બનાવનારનું નામ જુદું હતું કપડાં ધોવાનો એ સચોટલો, જેમાં એ પાસ બીનુ કપડું ના ની હાવો મેરે એટલે બદલતા જેવો અનાજ થાય ને બીજા પાસથી કોઈ કપડું મી નાગેત અબીવાળું મોટર નીચે છે ની ક્ષત્રીએ પેકો (વગેરે-પ્રક) એ એને મોટર-કાર બનાવી દીધી ને સંચા ઉપર મેગી મોટરની પેકે રજા ઉપરથી હામી મેગી એના મોદન નામ પચુ હતું. મુકાની અદા રત્ન-કગારી વગેરેનો મગીનો બહુ લાખકાલ દરો નેમાં એ કીરાનો પાદો ઉપરથી કીટરી આવે છે, તે એ નામ વિજળીના દીના દના ને માગ નામે તા હોનો એમ પણ લખ્યું છે.

આજુબાજુની માણુઓની ઉન્નતિનો બાગ નામના કહેતો ને છે ને, સારી ક્ષેત્રને મોટે અઢી કેટલી ઉચી જમીનની—દરે મગમાં તથા નીન ગ્યનામાં જરૂર છે એનું હા. મુકાન થાય છે.

ઉપાગ્રન્ત (સચિત નવનકથા) ૩૦-૦-૦ એન એમ તિપાકી એન્ડ કંપની, મુમબાઈ

હિંદનું આર્થિક સ્વાતંત્ર્ય.

લેખક-રા. ગણુલાલ બહેચરલાલ દવે

બ્રિટિશ સામ્રાજ્યના અને મહા પ્રખ્યાત હિન્દના આર્થિક સ્વાતંત્ર્યને પ્રશ્ન (*Financial autonomy*) અસાધ્ય મુખ્ય ચર્ચાના વિષય યથા પડ્યો છે તેવી અત્રે તે વિશે સ્પષ્ટ વિવેચન કરી માહિતી આપવાનો આશય છે આ પ્રશ્નને નિરકુશ બાપારની ગંજીનીતિ સાથે રેલ્વે મેકે હાલો સમઘ છે તો પણ આપણે એ બે જુના પાટીને ચર્ચા કરી રાખી છીએ હિન્દના રાજકીય ઇતિહાસમાં પ્રજાસત્તાક રાજ્યનું તત્વ કંઈક અંશે દાખન કરવાનો પ્રયત્ન છે ના એ ન્યુ વરથી ચાલુ છે અને આ વર્ષની ગૃહઆતમા નવા ધોરણ ઉપર હિન્દમાં પ્રાતિક ધાગમધાગે તથા દેશની ધાગસભાઓ કામ કરવા લાગી છે એટલે નવા રાજકીય બધારણમાં પ્રજાની અધરાં તેના પ્રતિનિધિઓની સત્તા કેટલી ગળામાં આવી છે એ પ્રશ્ન સહેજે ઉપરિચિત થયે છે રાજકીય સુધાગ માટેનો કાયદો બ્રિટિશ પાર્લામેન્ટે ધડ્યો ત્યારે સનાય ઉપરિચિત થયે હતો કે આ સનાય વિશે કાર્લિ રપટીકરણ એ કાયદામાં કરવું પશુ બ્રિટિશ પ્રધાન મંત્રીએ તેની વિરુદ્ધમાં દરખાસ્ત કરી, કારણકે એનું જણાવ્યું કે હિન્દને આર્થિક સ્વાતંત્ર્ય અપાડ છે એમ બે કાયદામાં પ્રજા કરવામાં આવે તો પ્રધાન એ સ્વાતંત્ર્યની વિરુદ્ધમાં જરૂર નામત પુરેનાં લેવાની સત્તા બ્રિટિશ પાર્લામેન્ટની તથા નામદાર બ્રિટિશ રાજેશાહની પપ રહે નહિ આ કૌન રજુ કરતી નખતે સાબળનાર કાઈ એમ કહી ન કરે કે હિન્દને આર્થિક સ્વાતંત્ર્ય આપવાની બ્રિટિશ પ્રધાન મંત્રીની કે બ્રિટિશ પાર્લામેન્ટની અનિચ્છા હોવાનો એ એવ ઠામ છે નો તેના જનામમાં બ્રિટિશ પ્રધાન મંત્રી તરફથી હિન્દી પ્રધાન મંત્રી મોન્ટેગ્યુએ તથા બ્રિટિશ પ્રધાન મંત્રીના ખીજ એક સભાસદ લોર્ડ ક્રેને બહેર કર્યું કે કાયદામાં રપટ કરવામાં આવેલું ન હોવા છતાં અત્યારથી અમે હિન્દને આર્થિક સ્વાતંત્ર્ય આપીએ છીએ હિન્દની પ્રધાન મંત્રી મોન્ટેગ્યુએ એટલું જતા કેટલીક સત્તા પોતાના હાથમાં રાખી છે અને તેના રનકપતો નિર્દેશ એવી રીતે કર્યા છે કે બે હિન્દી ધાગસભાઓ અને હિન્દી સરકાર એક મત યથાને આર્થિક સ્વાતંત્ર્યનો લાલ લેતી હશે, તો સામ્રાજ્યના જીવન જીવે અમે વચ્ચેનો સારો મમઘ બાગીરી રાખવું ખાતર અથવા પરદેશના રાજ્યો સાથેના સમઘને અમે જરૂર નહિ મડે લા સુધી બ્રિટિશ પ્રધાન મંત્રી હિન્દના આર્થિક સ્વાતંત્ર્યના ભોગવરની આડે આવશે નહિ આ વચનનું પાનન બ્રિટીશ પ્રધાન મંત્રી મોન્ટેગ્યુએ આટલા થોડા નખતમાં પ્રસંગ ઉપરિચિત થયેથી કી જતાનું છે ચાલુ રીતેના હિન્દી મંત્રેટમાં કાયદાની આપાત ઉપર જકાત વધારવામાં આવી તેની સામે હનકના મંત્રેટર તથા લેકેગાવના કારખાનાનાઓ તથા તેપારીઓએ ચવાવેલી કુમેશની મેમ એવી હતી કે હિન્દી પ્રધાનની સચાનો ઉપયોગ કરતી એ જકાત ઘટાડવની પશુ એમ કરવા જતા હિન્દને આપવામાં આવેના આર્થિક સ્વાતંત્ર્યનો આટલા થોડા વખતમાં જ બગ ચાપ એમ

રોવાની એ મૂલના સીદાસની વિગત પ્રધાનોએ આપી ના પાડી છે. આવી અનિદાશિત વિગત ઉપર ધ્યાન આપ્યા છતાં દિવસી પ્રવૃત્તિને બંધ છે કે નહીં આપના એ સંદર્ભની વિગતો જાણતાં બ્રિટિશ પ્રધાનમંત્રી તથા બ્રિટિશ પાર્લામેન્ટના સભ્યો તરફ આ લેખ પાઠ્ય. ૨૦ માર્ચ ૧૯૨૧ના રોજ આ એવો દુખનો પ્રોત્સાહન પુરો સારો, અને તેથી તેને બંધિયાન પેટાની જેમ રાખે.

સંવતારમારી મનાડે ૧૨મા ૧૨માથી ખાત્ર મેળવી દૂર છે. માર્ચના ૧૦ મીએ ૧૯૨૦ ને રોજ એ સંવતારેના નવા છંદના રાકિમ આદિકામ-સમા મેળોસાથે ૧૮૨૨ કુમામા આવી હતી અને તેમાં બિશિપ પ્રધાન મુખના એ અમેરિકાની મોટા મેળો નીચેના ગાંધીવાર્યાં હતા —

'As a result of recent discussions an arrangement has been concluded between the British and Canadian Governments to provide more complete representation at Washington of Canadian interests than has hitherto existed. Accordingly it has been agreed that His Majesty, on the advice of his Canadian Ministers shall appoint a Minister Plenipotentiary who will have charge of Canadian affairs and will at all times be the ordinary channel of communication with the United States Government in matters of purely Canadian concern acting upon instructions from and reporting direct to the Canadian Government. In the absence of the Ambassador the Canadian Minister will take charge of the whole Embassy and of representation of Imperial as well as Canadian interests. He will be accredited by His Majesty to the President with necessary powers for the purpose.

આનો અર્થ એ છે એ સંવતાર એવની મીલ ૧૨મા પાનાની સમાચાર નક્કી જોડતી મતા સારી રીતે તેની—અને આમાં લશ્ચકે સુદેહ કરવાની મતાને પશુ સમાવે. થાત છે મેળવનાર એક અમલાર કેનેડાની સરકાર. બુવાઈ સ્ટેડમની ગાંધીમા લેક્શન આને નીચે રીકે એટલું જ નહિ પણ હાજર ની સમાર તકનો મરોપડી પ્રતિ નિષિ જે હાજર ન હોય તો તેનું લખ પણ મળાવનારો હક એ તેની અન અમલાર રીકે

આવી મળાવી મતા કોનેલી સરમાને આપનામા આવી તેમાં આશ્ચર્ય પામવા જેટલું નથી એમ નીચે જુ કહેથી હાજર નામના સમાચારે પણ અને નોંધ તેની પડે છે આ પ્રમાણે પુત્રી રીતે સત્તા મેળવના પડી તેને ઉપમેય કરના મેળવની સરકારને પાડાથી અટકાવનામા આવી હોય એમ માનવાને કારણ છે. આ સંજોગમા એ સત્તા આપનામા આવી અને એનો ઉપમેય અટકાવનામા તા સમેળે મરજીભૂત નીચે તે રીતે ઉપર નોંધ નહર નાંધીએ તા આપને પણ મમલું મળે છે. ને અર્થક રીતે આપનામા આપનામા ૧૯૨૧ કાની, અને તેના મોં વિનો નરે છે.

(૧) સિદ્ધિ સામાજિક સંસ્થાનો જેવા કે કોન્ટ્રાસ્ટીઆ તથા દક્ષિણ આફ્રિકાને એવું રાજકીય બંધાણ કેટલાક વખતથી મળ્યું છે કે જે નવું પ્રધાનમંડળ ત્યાં માત્ર વાર્ષિક રાષ્ટ્ર અથવા મનિ-જનરલ મેકનીઆપે પણ કોન્ટ્રાસ્ટીઆ જેમ પ્રધાન મંડળની સલાહનું અથવા તેની સિદ્ધિ જાહેર પ્રધાનમંડળ ન મદદર સંદેનસાચી કરી રાખતું નથી તેમ ઉપ ગણાયેલા ત્રણ સંસ્થાનોમાં પણ તે તે દેશની પાર્લામેન્ટમાં સર્વોચ્ચ લાભવન ધરાવતા પ્રધાન મંડળની સલાહ નિષેધ કાઢી પણ કરી શકતું નથી એટલું જાણી સત્તાને ઉપેક્ષા વગરની સમજાવટ તરફ કામ કરી શકે છે એ વાત નામદાર મહાગણી ચિકોરીઆના દરેકથી દિલમાં જેમ સ્પર્શિત છે તેમ એ સંસ્થાનોમાં પણ સાના પ્રધાનમંડળ નામ પર સંદેનકાલ સાથેના શીધા પત્રવ્યવહારથી એક બીજાને સમજાવતે થઈ કરી શકે છે આ કારણે વચ્ચે પડવાની બિલિગ પ્રધાનમંડળની સત્તા બહુ રહતી નથી એટલે પરદેશો સાથેના સમઘર્ષ વધારે છુટે તથા કામ લેવાની સત્તા સંસ્થાનેને આપવાની જરૂર ઉભી થઈ છે.

(૨) કેટલાક વખતથી એ સંસ્થાનેને થોડે વળે જમે પોતાના પ્રતિનિધિઓને બ્રિટિશ એમ્બાસી સાથે રાખીને તે બેઠકની દ્વારા પરદેશો સાથે વેપારી કોનક્રસાર કરવાની સત્તા ભાગવના દેનામાં આવી છે.

(૩) પરદેશો સાથેના વેપારી કોનક્રસારોમાં એક એવી કનમ વાણીવાર નાખનામાં આવે છે કે આપાત અથવા નીકામ જકાતના સમઘર્ષાને બીજા કોઈ પણ રાજ્યને વધારે લાભ અપાય તો તે જ લાભ કોનક્રસાર કરનારા પક્ષકારોને પણ મળે, આ સરતની એ ઘણા દેશોમાં હવે બીજા પરદેશોના જેટલો જ લાભ મેળવી જતું સિદ્ધિ સંસ્થાનોની આધિક ઉત્તરિ હજી સુધી બહુ થયેલી ન હોવાથી તેઓ એ કોનક્રસારોમાંથી બહુ લાભ મેળવી શકતા નહતા પણ એ કોનક્રસારો કરનારા પરદેશી રાજ્યોને એકસરખી રીતે મળવાની એ સંસ્થાનેને જરૂર પડતી આ યુક્તિમાંથી કુદી કોઈ પણ પરદેશી રાજ્ય સાથે પોતાને અત્યુક્તિ દોષ તેના કામ કરાર કરવાની સત્તા એ સંસ્થાનોએ માગી અને ઇંગ્લંડની સંઘે તેટલી છૂટ આપવી પડી હતી.

(૪) સિદ્ધિ સામાજિક સંસ્થાનોના મુખ્ય મુખ્ય પ્રધાનોનું બનેલું ઇન્ફોર્મીટીયન કોન્ટ્રાસ્ટીઆ સંઘવોની વર્ષ પદચરિ તેના દિલને પણ સ્પર્શ આપનારો ને પ્રધાન પ્રધાનોએ મેળીને કદાચ કથો, પણ શરૂઆતથી જ એ સંસ્થાનોએ પોતાના દેશની સ્વતંત્ર સત્તા જાગવી જોઈતી ઉપર આગ્રહપૂર્વક ભાર મુક્યો હતો તે એટલે સુધી કે ઇંગ્લંડની પાર્લામેન્ટ એ સંસ્થાનો ઉપર કોઈ પણ પ્રકારે કદાચ બોલે નાખી શકે નહિ એ એવો બોલે લાખાતો પરદેશ પણ મપલ કરવામાં આવે તો યુનાઇટેડ સ્ટેટ્સ ઓફ એમેરિકાની મારફત કેનેડા, એસ્ટ્રેલીઆ વગેરે સંસ્થાનો સામાન્ય અને જરૂર લાખાતી સિદ્ધિ સામાન્ય સામે લડાઈ જીતીને કરીને પણ સ્વતંત્રતા મેળવે એટલી બીક સંસ્થાને કાઢી દેતું જરૂર સિદ્ધિ સામાન્ય આમ સ્વયંથી દર દેશને એટલી જાણે તેટલી જાણ લેતું આ થુ છે પણ ઉપર મારી નામ વાતાઓ (સર્વિસ ઓફ નેશન) ૨૦-૦ એન્ડ એન્ડ ક્રેડીટ એન્ડ ક્રેડીટ, સુધાઈ

લગાઈએ એ અસ્થાનોનાં વતનીઓની લાગ ૧૧ બહુ ઉચ્છેરી મુકી છે એમનું કહેવું છે કે ક્રિષ્ણની મગાઈ કોઈ પણ પરદેવી રાજ્ય માટે લગાઈ જાહેર કરી શકે પણ તેની નકાઈ માથી અન્ય ગ્રંથવાની સત્તા અસ્થાનોને હોવી જોઈએ તે સામાન્યના હાનના બધારવાના નથી માટે દ્વેષ પડી લગાઈ સુનેહ કે કોલ-સંગ જેવા મહત્વના પ્રયોગોના નામદાર નહોતે જાહેર ગુણના પ્રધાનમંડળની સલાહ બહાલ રાખના પહેલાં અસ્થાનોની સરકારને પણ પુછવું જોઈએ આ પ્રમાણે જરૂર હોય તો તેને માગેનું સાંથી અરસ સાધન ઇચ્છીગીરન કોન્ફેડરન્સ કોવાથી તેનું નામ બી તેને ઇચ્છીરીયત કમીને અર્થાત્ સમસ્ત પ્રિવિલેજ આપનાર પ્રધાનમંડળ એ નામ આપનામા આ પુ છે એટલે તેમા કુલગના બરોમગીયાં હોય તેવા જોને અસ્થાનોને મળે છે

(૫) જમીની સાથેની સુવેદપત્ર મહી કરનારા ગાંધીમા જાણે ઇંગ્લેન્ડથી જુદા હોય તે પ્રમાણે એ અસ્થાનો અને હિંદના પ્રતિનિધિઓએ પોતાના દેશની રતી સહી કરી છે, અને ત્રીજા એ તેમના સનાતનવાદીઓમાં ઉગ્ર થી સ્વનન એનું અન એ અસ્થાનોનું તથા હિંદનું છે એમ આગામી આ પુ છે

() આ બહુ થવા પડી પરદેવી રાજ્યોમાંથી ખાસ પોતાની નજદીબના અને ધાર્મિક લેખવામાં મુનાબેઝ ટેરસની જગ્યા માં પોતાનો એન રી મોખનાની મેડાની માગ ૧૧ સ્વીકારવાનું હવે જણાવું તેમ તા ૧૦ મી એ ૧૨૦ ને દિને ઇંગ્લેન્ડના પ્રધાનમંડળે યોગ્ય ગણ્યુ હતું

આના પૂર્વ અંગેઓના મહત્વનો વિચાર કરનાર સહેનાઈથી સમજી શકો કે અસ્થાનો સામાન્યથી અન્યથા બધે બેસે અને તેમની અનનતા સ્વીકારવાનું મહત્વ પરદેશીરાજ્યો પાસે જણવ કરે એવા બનને ત્રીધે અને આગનો ઇતિહાસ જોતા કેનેગની અરકાગની માગણીના રાજમીરગુને ત્રીધે ઇંગ્લેન્ડની મગમરે એનો ત્રીમગ આ હતો

પણ સામાન્યના વિભાગો પડી જવાનો જે સખર ૨૨ રાખવા માટે આપી જોઈમન ઉપગમ ૧૨૧ તથા અસ્થાનો અને હિંદના પ્રતિનિધિઓ તેવાર થવા છે તે બધ આથી ફર થયો નથી એનું જ નહિ પણ પ દેવી રાજ્યો સાથે વેપારી કોનફેડર ઇંગ્લેન્ડથી અનન નીને કુવાલી મના જો અસ્થાનોને કે હિંદને આપવામા આવે તો એ પ્રત્યેક સસ્થાન પર ૧૧ રાજ્યોની રાજમા પોતાના પ્રતિનિધિ એનથી નીમે તેમા વારો નઈ સમય નહિ કારણ કે એ પરદેવી સરનારોની જગ્યામા પ્રિવિલેજ અસ્થાનોના પ્રતિનિધિઓ જે કે મેરીયનથી પોતાનો કેમ જણુ કરી શકે તેટલી સારી રીતે ઇંગ્લેન્ડની સરમગના પ્રતિનિધિઓ સા તે મર્થે કરી શકે નહિ એ સહેનાઈથી સમજી શકાયું છે

આ ઉપગમ ને માગ કોનફેડરેસો ઇતિહાસ બનાવે છે કે જુદા જુદાં રાજ્યો એક બી નવી માટે મિત્રતા બાંધવા એવા તો રાજી બાજુ રમે છે નેમ અસ્થાનોની અરમરો પેવાગી કોમકમરોદ્વાગ પેગની ગાંધી સાથે રાજ્યીય મિત્રતા માનવા અથવા ઇંગ્લેન્ડ ની તે રાજ્યોની સાથેની મિત્રતામા પથરો નાંખના તેવાર થાય તે આશરે પામવા જેનું એમા મર્થે નથી

સુનામિગીમા ગજન (સુવિત) ૨ ૨-૦-૦ એન એન રિપાઈ એન્ડ કપની લુ ૧૯.

એટલું જ નહિ પણ ઉપર જણાવેલી વ્યવસ્થા (૩) માં વેપારી કાનકરાણીને જે બીજા દરારી છે તેને લીધે દાખ પણ એ દેશો વચ્ચેના વેપારી કાનકરાણીને અસર થીજ ડેગા સાથેના સંબંધ ઉપર પણ થવા નગર રહેતી નથી. માથા તરીકે યુનાઇટેડ સ્ટેટ્સ તથા સ્પેન વચ્ચે ૧૯૧૦ માં એવા વેપારી કાનકરાણી સંદેશ આપ્યા હતા કે જેને પરિણામે એ દેશો એકબીજાની નરહથી આવતા માનઉપર મુદત જકાત લે નહિ આ બોમ્બલુને અમનમાં આવી દોત તો હવેના વેપારી માથાના ઉપર તેની નીચે પ્રમાણે અસર થાત

(૧) કેનેડામાં બીજા કાર્પિયુ રેસતરહથી આવતા માન ઉપરની જકાત કરના ઓડી જાત-ચિટિ (માન ઉપર) હવે લેવાય છે તે લાભ મળતો જાય પડત

(૨) યુનાઇટેડ સ્ટેટ્સો જે લાભ આપનામાં આવે તેવા જ લાભ પોતાનો પણ મેળવવાનો જે રાજ્યોનો હક દોષ ને બધા નિઃકુલ આપાગની રાજનીતિનો લાભ મેળવના

(૩) યુનાઇટેડ સ્ટેટ્સમાં ઈનકના માન ઉપરની જકાતના કરના પણ ઓડી જાતનો લાભ કેનેડાને મળત

બીજી દૃષ્ટાંત કેનેડા તથા રાન્સ વચ્ચેના સંબંધના ઇનિશિયેટીવ મળ્યા આવે છે. હવેના સરકાર જેને રાજ્યો સાથે ઉપર જણાવેલા પ્રમાણે બીજા કાર્પિયુ રાજ્યને અપાના દરારી સિટિશ રાજ્યને પણ આપનાની શરતનામાં વેપારી કાનકરાણી તરીકે નુકસી હતી તેમાં નીચે જણાવેલા રાજ્યોનો સમાવેશ થતો હતો—આર્જેન્ટાઇન, એસ્ટ્રીયા, હન્ગેરી, ઓટોમનીયા, કોન્સ્ટાંટીના, કેન્સાં, જાપાન, નોર્વે, રશીયા, સ્પેન, સ્વીડન, સ્વિટ્ઝરલંડ અને વેનેઝુઇલા. એ કાનકરાણીનો અર્થ ઈનકના સરકાર એવા દરારી હતી કે જેમ બીજા દાખ પરગાળ્યની સાથેના કાનકરાણી લાભ પોતાને મળે તે જ પ્રમાણે સિટિશ રાજ્યોનો સાથેના દાખ પણ પરગાળ્યના કાનકરાણીને લાભ મેળવનાનો પણ હવેના દરારી હક છે. સરકારનો આ અર્થની નિરૂદ્ધમાં એવી દરારી કરતા હતા કે માન પરગાળ્યની સાથેના કાનકરાણીનો લાભ ઈનક મેળવી નકે પણ સિટિશ સરકારની કાર્પિયુ રાજ્યની બદલાવ નથી તેમાં સરકારનો સાથે કાનકરાણી વેપારી કાનકરાણી થાય તો તેનો લાભ મેળવનાનો હવેના દરારી હક નથી. ઈનક પરગાળ્યો સાથે કરના કાનકરાણીમાં દરારી થતો હોય તો તે રીકારીને પણ સિટિશ રાજ્યને બીજા મેળવના માન કરતાં ઓડી મેળવના દાખન કરવાનો પોતાનો લાભ કેનેડાએ ૧૯૦૦ માં જાહેર કર્યો. બીજી દૃષ્ટાંત પરગાળ્ય કુલ કે ઈનકના માનઉપરની જકાત કરતા જર્મનીના માનઉપર નધારે જકાત વેપારી અંગ્રેજો તે પછી જર્મની અને કેનેડા નધારે જકાતની નકાદ આવી, જે કે રાજકીય નમુદ અંગ્રેજોના જેવા સાનુ હતો. હવે ૧૯૦૬ માં કેનેડાએ માનસની સાથે જે કાનકરાણી વેપારી મેળવના કર્યા તેથી બધા રાજ્યો નમુદ મશય લેખો થયો કે ઈનક કરના કાનકરાણી કેનેડાને બીજા મેળવના રકામ કે કેમ તથા ઈનકના કાનકરાણીનો લાભ લેવાનો કેનેડાને દરારી હક કે કેમ ૪ મારી ખાત્રી નથી પણ મને લાગે છે કે સિટિશ સામાજ્ય નધારા,

સપૂર્ણ રીતે ધાત્મ ત્યા સુધી જારી અલોકન અને સમયગ્રસ્ત સ્થિતિ આતુ રાવાની અને તેનો એક જ ઉપાય એ લઈ શકાય કે જુના કાનડારો હિન્દુ ફીથી તાજ કરે તથા તેમાં સ્પષ્ટ જણાવે કે આ કાનડારો બ્રિટિશ સમ્પ્રદાયને કે હિંદુને હવેથી વાગુ પડશે હિંદુ પણ તેઓ સનન રાજ્યો દેશને પ્રમાણે પોતપોતાને માટે પણ જ્યાં સાથે જુદા કાનડાર કડી લેવા

આપણી જીન પરી થઈ છે પરંતુ આથે ખાસ ખીને લીગ ઓર નેતા-સહા । કુટુંબના સંયોગીઓ જેવો સત્થ રાજ્યની સત્તા સ્થાનો તથા નિર્ણયે મળી છે અને હિન્દુની સત્તા એ સત્તાનો ઉપયોગ કરતી વેળા અગરે તો હિન્દુની સરમગની જાળવે માન આપીને જ વર્તા રહે જાણુ કે હિન્દુ સમગ્રના રાજ્ય જનારજીને નગનો છે તો મધ્યે સ્પષ્ટ ગીતે નદેર મે છે કે દિ મા પ્રજાગીય બિનિરુદ્ધ (પ્રધાનો) ને સોપાનના ખાના નિમાયની મળી બાનનેમા પ્રતિનધા હિન્દુ સરમગ ઉપર અથ રાજ્ય વાની નેખમ રી હિન્દુના પ્રવાન મડગદાગ બ્રિટિશ પાનમિ મે સિ રહો હવે જોવાન છે કે આ નેખમદાગીને જો બ્રિટિશ પ્રવાનમ મ પરદેશોસાવેના વેનારી કાનડારોની બાબતમા હિંદી સગર ઉપર અથ રાજ્ય કે કે હિંદુની સર ને આર્થિક સનનના માટે નામે છે એ ન રૂથીઓ સનનના માટે બ્રિટિશ સમ્પ્રદાયના નેતા ન હિંદુ હકદાર છે એમ સ્વીકારનામા આ પુ ઉ જી ન રૂથીએ સત્તાનો ઉપયોગ જે ગીત કેનેડા મર્યા માગે છે અથવા મર્યા એમ ધારતી છે તેને પગિણામે બ્રિટિશ સામ્રાજ્યની પરત્યા સાથેની રાજ્યનીનિ બિનિરુદ્ધ થઈ જનાનો ભન દેવાથી મર્યાના પ્રધાનમ મે કેનેડાની સગકારને સપૂર્ણ સ્વાતંત્ર્ય આપ્યા જા નેતા ઉપયોગમા વિર નાખે ન વા રામા આવે છે અતારે રાજ્યના સાથે રાજ્યની મેસલી એમે મુક સનેગોમા એ ની જાની મદ નામા પાણુ ઉત્તરની ગોડવણુ ને કેનડા મર્યાથી આતી આતી છે તે થોડા મ્દાર સથ તાજ કરવાનો પ્રત ઉ નિયત થયેલો કે અને એ નશ મેનડાર હવે તો માન હિન્દુ અથ જાપાન નમે જ નદિ પણ એક હો હિન્દુ તથા તેના સ્થાનો અને હિંદુ નમે મર્યા પ । એ મર્યાનો આધા જાવાન સથ એકે પક્ષને આપુ, મ એનો રાજ્યની તથા જાપાની સથ મધાના ઉપર રહતો છે હિંદુ એ નમ સી નામ । બિનિરુદ્ધસાક્ષીદાગ પોતાની સરમરો બિનિરુદ્ધ રજુ મે એવી ગો નમ થઈ છે એમ સીઆ શરત મર્યા માગે છે કેનુરોપીનોના નેતા હક ઓરટી લીઆમા જાપાનથી માગી નમો હિંદુ ને એ સ ત સીમ લ્ય અને મુરો સીઆનોના જેવા હક વગળુ રતે તો દિ ની પ્રવાને મે હક મળનાનો સમન બહુ જ થોડો ગણાય એ રીતે આર્થિક સનનનાના ઉપયોગની ગામતમા ને નાસતી નામ મર્યા રાજ્યની હમ સાથ નિર્મો મર્યા સમથ છે મે જીટ તમ્મથ પરત્યા નામા મર્યા સામ્રાજ્યની થાડ મળે અને મને ના માન ઉપર એમી જમન લેવાની ગોવલથી બ્રિટિશ સામ્રાજ્યના જુલાજુલ મળેને ગા । સગમમા આ રી નેતાની રાજ્યની અમનમા નાનનાના પ્રવતો થાય છે અને દિ હી સરકાર તેની વિચાર સ્થાવે છે મેમ્દરે જેતા આ તથા આ રા ખીન જે કેટલાક મદનના પ્રવો

ઉપશ્ચિન થયા છે તેનું કાંઈક પણ નિરાકરણ નહિ થાય ત્યાં સુધી અમને વાગે છે કે હિન્દને આર્થિક સ્વનત્રતા અપાયેલી મળ્યાને પણ તેના ઉપબોધ ઈંગ્લેન્ડની સરકારના અકુશનીચે રહીને જ કરી શકાશે. હિન્દની વેપારઉદ્યોગની સ્થિતિ એવી છે કે કાંઈપણ પગલું-યો ગયે વેરે આંતરે રાખવો એને જાલકારી નથી તે સાથે ઈંગ્લેન્ડ કે સિંગિસ અસ્થાનો સાથે વધારે ઉદારતા લેવો મળવો એ પણ જાલકારી નહિ થઈ પડે એમ વજાકનું માનવું છે એટલે અવધિત છે કે નિર્ગુણ વ્યાપારની રાજનીતિ આનું રહેશે અને પરરાષ્ટ્રો સાથે વેરે આંતરે રાખવાનો સવાન ઉપશ્ચિત ન થવાથી આર્થિક સ્વનત્રતા અમલમાં મુકવાનો પ્રયત્ન ઉભો થશે નહિ. હિન્દની પ્રગતિ પોતાને જોઈતો માન સિંગિસ સોપાન્યમાં અથવા તેની બહારના ગાંધિપણ સુનકમાં જવાથી સહી ઓછી કીમતે મળે ત્યાંથી લેવાની, તથા પોતાનો માન સિંગિસ સામ્રાજ્યમાં અથવા તેથી બહાર જવાથી વધારે નાણાં મળે ત્યાં વેચવાની, વનજી ધરાવે છે એ ત્યાં સુધી બંધારો નહીં ત્યાં સુધી હિન્દના ઉદ્યોગોને રક્ષણ આપવાની રાજનીતિ હિન્દી પ્રગતિ મેં નેટની માગે તો પણ તે માટેના સરકારનાં કાયદે પ્રગતિ તરફથી અનુમોદન મળવાનો અમન થોડો, જ છે અને સામ્રાજ્યના ઉદ્યોગોને સામ્રાજ્યના બધા મુલકમાં યોગ્ય રક્ષણ કે ઉત્તર જન આપવાની રાજનીતિ રાજકીય કારણોને લીધે હાપન દરતી વેળા હિન્દી સરકાર હિન્દી પ્રગતિ વાંધે ઉત્તરના અનાગતી કાર્ધિજી દરદરે વેરે એ નભરિત નથી સામ્રાજ્યની ગોરી પ્રગતિ એવનનો પડન વાલ છે અને તેની બામે થતા માટેના પ્રવલનોમાં આર્થિક સ્વનત્રતાની માગણી માટે ભાગ લેવાનો.

સહુધર્મિણી.

વેપક-૨૧, માનજી કામજી શાહ.

હાલમાં સ્વનામધન્ય લાના લગ્નપતરાવજી નિષિત 'મોન' રી યુ'માં સામાજિક સુવાગતા મધ્યાના નીચે બે ઉત્તમ વેપક પ્રકટ થયા છે પહેલામાં વિગે કીને 'દેવનાંક એનિસ' નામના નેપકના વિચારોનું સમર્થન કરતા એમ સમજાવતા વલ્લ ઓ' છે કે જન-વિમાન તેમ જ નગર-વિમાનના વિચારોના સાર-ઓ-પ્રકટની શરોર રચના તેમ જ રક્ષિત સામર્થ્યમાં ધણે તરફેવન કે ખીજ વેપકમાં આ વાતપર જોર દીધો છે કે આ તરફનું રહેતાં જના ભારતીય સ્ત્રીઓની આ વખતે જે અનનત થા છે તેને દુર કરીને રિહાજી તેમ જ વ્યક્તિગત નિવાસ કરાવે તેને પૂરી તક આપવી જોઈએ જે ગર્ભવતા તેમ જ વિમાનપૂરક આપો તેમ સાચવાનાં આંધે તો લેખનો આતમ વગવગ ઉદાર તેમ જ ઉત્તિસાધક છે, પરતુ ખેદની વાત છે કે કાંઈક કાંઈક બે ચાર વાગત એવી પણ આવી ગઈ છે કે જેનાપર મીમાન વાનાજીએ પૂરું પ્રકટ નાખ્યો નથી, તેમ જ જેના આવારે સ્ત્રીઓના વ્યક્તિગત વિરોધી જનો અમારે પણ પોતાની યુક્તિઓ વલ્લ કરી ગયે છે ખરૂં પૂછો તો આ વખતે ભારતમાં સ્ત્રીઓના

પક્ષના દિનિપી વાનાજીથી આગળ વધીને કાંઈ જીને જેવામાં આનતો નથી તેમજ હાનતી સામાજિક અધાનિતુ જેવું માર્મિક ચિત્ર ખેંચ્યું છે, તેમ જ તેઓના સિદ્ધાંત, અને સ્વતંત્રતાની જેટલી હદ સુધી લાગાજીએ આવર્યકતા બતાવી છે, તેટલી સાચે જ કોઈ સમાજ સુધારક બનાવી શકે, પરંતુ ફરી પણ તેમના પાઠના નેપથ્યમાં સ્ત્રીઓની સ્થિતિથી નિરૂદ્ધ કટનાએક અનુચિત આલેખો આવી ગયા છે તે માન્યતા વલક કહેવું અને યોગ્ય લાગે છે

‘દેવતે’ માર્ચ માસના મોઝાં, રોમ્યુમા એક પ્રત્યુપર દ્વારા પાઠના લેખની એકલ્પ મામીઓ તરફ ધ્યાન ખેંચ્યું છે પરંતુ માર્ચ તો કહેવું છે કે દેવતા આ વખતે સ્ત્રીઓ તરફ પોતાની નીચી બદનામવાને અનિઆમટી તેમ જ ગાઠરીયા પોકોની સમ્પ્રદાય ધ્યાન રાખના નાનાંને ‘હવે સૌક એનિમ’ના સચવાતક અનરચ્છનો ખાસ કરીને પોતાના લેખના પહેલા ભાગમાં આધાર રોધવો પડ્યો એ મોની બૂન થઈ કોઈ નાચ તેના સમગ્ર લેખના મર્મને વક્ષમાં લઈ લેવો તે નિષ્પક્ષપાતપૂર્વે હેશે કે તેમજ પોતાના લેખના પાઠના ભાગમાં સ્ત્રીઓના અધિકારની જનરજસ્ત નખીનાન ડરી છે તે છતાં પણ પહેલા લેખના દોષારોપણથી જે નાન બગડવા પામી તે સુવાગી થઈ નથી તેમાં કારણ એ જ છે કે સ્ત્રીઓના અધિકારના નિરોધી જનો વારંવાર ‘એનિસ’ ના અવતરણોને જ આગળ કરે છે જેથી એવું કહેવું યોગ્ય લાગે છે કે, લાનાજીના લેખના અભિપ્રાયને ધલો થોડો વર્ગ જ સમજી શકે છે આગળ ચાનના તે વિષયમાં નો, મેદામાં આનને સૌથી પહેલા અર્ધિ એમ પૂછવું યોગ્ય થઈ પડે છે, શું ખરેખર ‘એનિસ’ મહાસના કહેવા પ્રમાણે સસાનના સર્વ કથિમાં નેનાપણાનો ગુણ માત્ર પુરોષો જ ધરાવે છે ? શું સ્ત્રીઓ મન યથે પાઠના પાઠના ચાનવા માટે જ સરભાઈ છે ? હનિદાસ જો કે તે પુરોષો જ નબોનો છે તેથી તે સર્વ ધટનાઓને પુરોષોના દર્શિનિદુએ જ ચિતરે છે, તેમ છતાં તે સ્ત્રી-પુરુષના નેના પળાના વિષયમાં મીજી જ સાક્ષી હજી રહ્યો છે હનિદાસમાં આ બાનનના પુગતા પ્રમાણે મળી આવે છે કે મસારના સન મહાન પુરુષાની શુદ્ધિ, માહમ તેમ જ નતીનતાની કૃત્તી સ્ત્રીઓના હાયમાં જ રહી છે, બાલજીવનના આરંભો હંસરીને નેનાથી માન્ય પડે છે, જગમસિદ્ધ તીર, મોહા નિજેતા, કરિ, નાટમ્મર, કાગિમર, સમાજસુધાર, તેમ જ સાસન વગેરે સદની સકિતઓને જાન કરનારાનું ઉત્તેજન ‘દેવીઓ’થી જ મળ્યું છે, રેથગ નકોચને ત્રિપે અર્ધિ એટલું જ સ્મરણ કરાવવું યોગ્ય થઈ પડે છે, જે હાનના વખતમાં હિંચન નિવાસાગની માતાજીએ તેને નિષાસાઓની આ સુધારના સાથે પોતાના પાડિત્યનો ઉપયોગ કરના તરફ પ્રેર્યો ન હોત તો આ આગેનનનો શું આ દેશમાં કરારે પપ્પુ જન્મ થનાનો હતો ? જેમજ બાણુની સ્ત્રીએ તેને માનવાસાની મેસ કરવા માટે જાગૃત ન કર્યા હોત તો શું આગે મેદોટા સાહિત્યનો નરો આપણે જેવા પામીએ છીએ તે જેવું શમન ખરા કે ? મુર્ધિમાનુ મોટા સૂચનાર ફક્ત એક કે એ તાતનો જ ઉત્તેજ કરે હુ ય રામાયણ જેવું અમ્મ વ પુસ્તક સ્ત્રીની પ્રેરણા યગ આપણને મળેન ખર્ચે કે ? તાજમ ૧૫૦૧

દયા મિતો અક્ષરદેહ ૩ ૧-૪-૦ એન એમ ત્રિપાઠી એન્ડ કંપની, મુંબાઈ

(૩૩) બહેાણું બોણું (૩૪) સજ્જનતા વધારે (૩૫) સવુ ના વવારે (૨૧) યુક્તિ
કલ્પના વધારે (૨૭) ચિદ્રિસ વધારે યોગતા (૩૮) ધાર્મિકતા વધારે અભિન
(૨૧) સજ્જનતા વધારે યોગતા (૩૦) મગીત વધારે પ્રતિભા (૩૧) જીવનશકિત
વધારે દુનિયા (૩૨) આત્મનાશ વધારે વગેરે

આ અગતિત ગુણો નેતા ના અમે સારવાર એમ કહીએ છીએ કે જીવનમાં તદ્દાવન
કે તદ્દાવન છે જ પરંતુ માન એમ જ કેમ ની શક્ય છે એ તો રસોરસ જ થના સરજી
કે થાતો 'તેનો રખન માત્ર માત્રકેલુ પાન' પોપણ મગામા જ યતીન થાય છે' મિના તેમને
તેમ અ યમ્યમા દિરએ આપેના એ તો પાપ છે।

મનુષ્યના સ્વભાવથી જ ના પછ પશ્ચિન છે તે સારી ગીતે સમજી રહે છે કે વાસ્તવ
મિના નિ કશ્ચિત કોઈ મનુષ્યમાં એવી જ નાથમાત્ર ના કે તે ના - ની રહે છે નિના
બોળે ઉચ્ચતી રહે છે આ પ્રમાણે પેતાની પુત્રી આ માત્ર કરેના હાત તે તે સારી ગીતે
નુપી તેમ જ નતોની ગણામે પરંતુ આ માણસો તમે એમ કીલા કે તુ બાબા કાપરાને
જ યોગ્ય છે ખી ન માટે યોગ્ય નથી' તો આગળથી તે આકુળ વ્યાકુળ ની જ ના તે પોતાના
જીવનને નિ સ્મરી નાથમે તે આગળપર એવી સ્થિતિએ પહોચ્યો કે તે આ ના ના માત્ર
વાતી નજિત નાથ કે તે પછ પુખ્તી એમ ના નાજગને ઉપર જલાવેના બીઓના કુલ
આભારિત ગણાની પછ મનુષ્યની મગામા આવી કે પુરે પોતાના કાપરા હાથ નાથીને મી
દેતુ નેદરએ કે આગેને નુના અયોગ્ય ના આપે દિરસ ના મુધી ગણા કરીદુ ને તમા
મામા પછ ક પના કિત દોન, અચિત એમ કાલુખ એમ માની લો છે કે સમાજમા
આપણે બીઓના સ્થાનમા ઈએ અને પછી એમ નિયાતી બુએ કે નાનો રાજાનાથી
આખર પર્વત એ જ પ્રકારે રસોઈ જનારતા બનાવનાં તરીકેનથી કેરી જાનન થઈ કેરી
છે ભી આની જાન નમે માત્ર સમાજમા પોતાની ચિતરતિના બંધમાત્ર મુજમ એ જ માત્ર
દોન નાં કરના દે પરંતુ સ્ત્રીઓ ના તેમ જ તમારા મામા કેના તદ્દાવન છે નમાત્ર
કામમા ની મિચિતતા તેમ જ મનો જમ્મા છે તેમ જ સ્ત્રીઓના કામમા કેનું એમરખા
ધોરકુને બનુમ રાપણ છે તે કેનાએ દિરસો પછી કેરી થયવત્ર માત્ર મરના મીડે છે
મારની દિએ નમારે એનો સ્વીકાર સ્વામા નમાર પછ સદે રાખના જેનુ નથી કે નેદ
બીની થા ના તેમ જ શુદ્ધો વિશેના વિચાર ન રના પુત્રોની આશ્રિત, પરાપત્રી સ્ત્રીઓની
સ્ત્રીઓ વિવા દાગી જનારી ગણતી એ કદાપલ્લુ કામ નથી કારણકે આ કાર્યક્રમથી
સ્ત્રીઓની શુદ્ધિ નિ જની જાય છે તે પોતાની મેગે મહાશુદ્ધિમાત્ર માત્ર કરી રાખી નથી
તેના જીવનમાં નિરસપણ આવી જાય છે તે તમારી અર્ધાંગના જનવાની યોગતા શુમાની
મે કે ખરેખર તે નગી વેચાતી ગવેલી શુભામડી જ મની રાં છે

દિનુ, ધર્મસદિતાઓમા સ્ત્રીઓનુ ગમે તે સ્થાન દોન પ્રરતુ બંધારમા દિનુ સમાજની
જ બીએ સાદિયસનની વૈતાનિક, મિત્રી તેમ જ ધાર્મિ ગાગતોમા પશુ કર્મ કર
દ, સગા અને મિત્રમા જ રૂ ૨-૦-૦ એન એમ ત્રિપાકી એ કાની મુગાધ

અધિકાર અવરૂપ હતો જ વિચાર સિદ્ધાંત તેને પોતાની વ્યક્તિગત ઉત્થાન સાધવાનો પણ પૂરો અવકાશ મળતો હતો, કે જેથી તે પોતાના પતિને ડગે ડગે સનાહ તેમ જ સહકારિતાને જાગે આપી શકતી હતી એટલું ચોક્કસ છે કે જ્યારે પુ ન એક કામમાં નાગી જાય છે ત્યારે તેને તેમાં પૂરેપૂરી કુશળતા પ્રાપ્ત થઈ જાય છે પણ જીન-બોયોથી બીન-રૂઢિ ગ્રી જવા પામે છે આ નિયમ પ્રમાણે સોએને સ્વાભાવિક રીતે મનુષ્ય લગતી વસ્તુ ખરો બોયોમાં રૂઢિ દાય છે, પરંતુ જ્યારે કોઈ આવી પ્રતિભા, ચેતના તેમ જ નુશગતા એટલી દુર્ સુધી પહોંચતી હતી કે તે પોતાના રોજના બોયોની મર્યાદાથી આગળ વધીને બીજા બોયોમાં પોતાનો હિસ્સો આપી શકે તેમ હોય તો તેમાં કની અડચણ નહોતી નહોતી.

પ્રાચીન હિંદુ સંવ્યવસ્થા તેમ જ સરકાર પ્રતિ નજર દોડતા એમ ક્યારે પણ માન્ય થયું નહોતું કે, સ્ત્રીઓની મર્યાદા માત્ર આવી રીતે જરૂરી હમેશને માટે બાધી લેવામાં આવી હતી કે જેથી ક્યારે પણ તેને સામાન્ય પડાવરાતો સભવ જ ન રહે જેમથી મરણપર્યંત સર્વને માટે એક પ્રકારના ઘંચનું નિર્ધારણ કરતું તેમ જ વિરોધ પ્રતિભા માટે કોઈ અવકાશ જ રહેતો ન પામે એ નીતિસામંતરોનું કલ્પન નથી વલ્લભિમધર્મના નિયમો જ્યારે આવી રીતે આચરેને જરૂરી ગણતા નથી તો પછી સ્ત્રીઓની સામાજિક સ્થિતિ મધ્યમ રીતે જરૂરી ગણે બતાવે જૂનકાળમાં ભરે સ્ત્રીઓ ગમે તે મોખવાનાની ગણતરી હતી, પરંતુ વર્તમાન પરોપીય સાધારણથી આ વાતનો પુરો નિશ્ચય થઈ શકે છે કે મનુષ્યમાત્રે જે ગણ સાધે છે તે સ્ત્રીઓ માટે પણ સાધ્ય જ છે અમને એનો પુરો ભરોસો છે કે, જેમ પ્રાચીનકાળમાં આપણું સામાજિક સંસ્કારણ દેશકાળને અનુસરીને હતું, તેમ જ આ સમયમાં પણ આચર્યકતા સુજન, સ્ત્રીઓની જનિતિ વગેરે નિર્ણયમાં પણ અવગતતા આપીશું તેમ જ તેના નિર્ણયનો પુરો આદર કરીશ.

આદર્શની વાતને જાણુએ મહેરા હવે સોડા વખત માટે મનારમાં સ્ત્રીઓની સ્થિતિ વિશે વિચાર કરીએ તો સ્નેહ તેમ જ સહાનુભૂતિની દૃષ્ટિએ આપણે તે જ જણ કરી નેતુ પડે છે આપણી દરિયા, આર્થિક વ્યવસ્થા, તેમ જ અતેક ધર્મશાસ્ત્રી ગ્રંથ હોવા છતાં પણ જેને જરૂર નથી કે સ્ત્રીઓ જે આ નખતે નિધમ છુટ્ટન યુગ્મરી રીતે છે તેની જ જનીન સ્ત્રી રહે, જેમ આ નખતે શિશુ, યાન તેમ જ મનોવિદોના મરના ઉદાહરણ તેમ જ નિર્ણયોમાં જ હિસ્સો યુગ્મરી રીતે છે તેની આગળ પણ લેવા દે, એવામાં એણે આપણે એટલે પ્રવેશ અરસ દરી શકીએ છીએ કે, કુટુંબના સર્વ સભ્યોમાં વરતુ કામ અરસ પડસ સ્ત્રી રીતે વહેતીએ કે જેમાં બધી સ્ત્રીઓ પોતાનું પાન વધારવાનું, સાહિત્યનો ગોળ દર-વાનું તેમ જ આકાશી પાઠોનીના પત્રમમાં છુટ્ટને જાન-આવવાનું પ્રાપ્ત કરી શકે જન-જનના 'દક્ષિણ' કુટ, એસ તેમ જ બીજા જોગ્યતાની મ થી પ્રતિદિન દેવે રમેણું કામ સંગળ થતું જાય છે, હાસ દામિઓદારા પણ મોટું કામ બની શકે છે, વાસ્તવિક રીતે કેટલા એક પ્રેરના માનીદો એવો અનુભવ થયો છે કે સ્ત્રીઓ પોતાનો વધુ વખત ધરના ખરતો

ગરલોકદોષસવું નવું વચ્ચમ ૨-૧૨-૦ એન એમ ત્રિપાઠી એન્ડ કંપની, મુબાઈ

દ્વિસાત રાખનામા નોંધરા ॥ માર્ગર દેખરેખ ગળનામા, બળરમાથી આવેલી વસ્તુઓના ત્યાગ તાન પૂરનામા તેમ જ કામનો બોને આવી પાનુ પોતાના પનિને તેના કામમા ભુદિ તેમ જ યોગનાનુચાર કામમ સદાચના કરવાથી વધુ સરળતા થતા પામે છે એક સાધા-ગુણ મનુરીની માફક આખો દિવસ એકાગ્રમએ માર્ગનામા તેમ જ રી ળવામા વ્યખન ગાળનાના કરતા ઉપર મુશ્કેલી મમ યોગ્ય જ બ્રાય છે

આ નથી બામનો તપાસના એમ કહેતુ પડે છે કે, સીઓ ॥ સાથે દવે જનવી ન્યાય થનારો છે, આપણે તેઓની સિય, શારીરિક મુખ વગેરે બામતમા પોતાના વિચારો સ્થિર કરનાનો સમય આવી પહાંયો છે, સીઓની બામતમા સમર્થિપણનો ખ્યાન આપણા અત કંઈકમા દવે કંઈક કંઈક આદરા નાગ્યો છે, એ વિધયની ચર્ચા પણ અસમન જણાવી નથી મૂવ, પ્રેમ, કામગતા તેમ જ ક્રાંદિના, આ મમયમ તેમ જ સ્વાથત્યાગનો અન્યાસ મન્ને જાની તરફથી સમાન રીને થવો જરૂરનો છે કનાચિત્ પુરા એમ વિચારતો હોય કે, સસારના કનેગો તેમ જ અગ્નિઓથી દુગ થયા પડી વરમા પણ કોગતા તેમ જ કંઈકપણ મારાથી સહી ગતાનુ નથી નો જી પછા ન્યાયપૂર્વક એમ કહી શકે છે કે, સત્તરિસ એકની ચિના, વ્યાકુળતા તેમ જ નિગાના અગ્નિથી બગી ગયા માં પોતાના વેર આ પા બાદ પનિસિવાય અન્ય કોની પામ પોતાના નીનમે સજળારી શકુ ? બન્ને પક્ષો પોતપોતાના ક્ષિરજો બરામર છે મુદ્દસથથી થતી નિર્મિપણે સમાપ્તિ થાય માં સીપુર બન્નેની સદુકાગિતા જરૂરની છે અપારે આપણે પુરખના કરેનુ શરત જનાવવુ મર કરીએ ત્યારે સીનુ કાર્ય સનક ન સીતરાધા પામે કો નાતનો વિમેય કીને ખ્યાન રાખવો જરૂરો છે *

* વિજ્ઞાન પરીજ્ઞાન

દુ. સ. ના અને મિનમ ૧૦ (સિયદ) ર ૨-૦-૦ જેન એમ વિધાની એક કપની, મુખાર

મહાત્મા ટાલ્ટોયનું આત્મનિવેદન.

લેખક-રા જયનંત.

(૧૫૫ અર્થ અનુવર્તન)

“૧૫૫ અર્થ અનુવર્તન મિત્ર થતુ નહય નવી, એવ એમના કેટ ઓ રોષેનહારે
પુખ્ત પ્રમાણે ગતયા છે એ પ્રમાણે તમામી તેો નહ દસ ત દે મારી પ્રતિ કમ
હુ એવુ છે, તેન ૨૨ પશુ નરણુ હોવ જ નેષએ અને એ ઓઃ દારણુ આશિરુ
પશુ અવગ્ય હોતુ ને એ માપુએ જે આદિકારણુને જ પરમેશ્વર નામ આપુ છે મારા
મનની પાળી ખ ની થઈ કે, ૨૩ પશુ રકિતના અસ્તિત્વ નીચે જ માફ અરિન ર છે,
પશુ અહીં જે મારી જન પ્રતે એવો પ્રમ કર્યો છે, એ આશિરુણુ અથવા આશિરુકિત
અરુપ શુ ? એ આશિરુમિતુ મારા ચિત્તમા કર્ષી રીતે રમણુ કરતુ ? જેને હું આદિકારણુ,
આશિરુકિત અથવા પરમેશ્વરનું નામ આપુ છુ તેનો ઓ મારો અનો પ ગત ર અર
પ્રકારનો છે એ પ્રતનો હમેશના પચિયના અને નિયત થીનો એક જ ઉત્તર મા મનમા
આરતો પરમેશ્વર એટલે રુદ્રિનો ઉત્પન્નતાં અને પાવનકર્તા નથારિ એ નિયત ઉતરથી
માર્ગ, મનનું મમાધાન થતું હલુ માફ ચિત્ત અસ્થિર થવા નામું તારે બનથી મારા મનમાં
અજબગાદ થઈ ઉઘેલો અને જેની ગોષ કરતો હોતો તેની જ ગતે સહાય ગતે નેરી પ્રાર્થના
કરના નાનો, પશુ જેમ જેમ હુ અધિ દિક પ્રાર્થના કરતો, તેમ તેમ ને મારા નરહ
રિરોષ જ હુનેલ કરતો હોનાતુ જણાત આનતુ અન્ય કોઈની મ માથુ પશુ મીને કોઈ
મગી આનતો જ ન હતો પ્રતુ, મારાપર દસ કર, તુ જ મારો માત્રીક નરા ૨૪૫૫
અને જાન થના એની હું હમેશ પાચના કરતો હોતો પશુ કોઈએ મા પગ નાએ કરી નહિ
અને માન મારો જનકમ દુનમય ની ન્યાનો ત્યાં અગમ પડ છે કે હુ એવો બન
થના લાગે.”

“આરી રીતે પ્રતુ અસ્તિત્વ હુ શુદ્ધિગમ્ય મારે સિદ્ધ મી રાગો ન હતો. ૨૨
કોઈ પશુ કાજુ નિનામ આ જગતમા મારો જન્મ થયો નથી એ રિચાર મારા મામાથી
કેમે કરતાં હતો ન હતો આકાશમાથી પડ્યો અને પૃથ્વીપર, સલાગામાં, રોમ તા ખરેખર
અન્ય ન જ હોતુ નેષએ એ રિચાર મારા મનમા દર દરથો હતો હું મારી માનાના
હિરમા પોષાયો, તેજે માફ જાતન રાનન કર્યું અને ઉઠેરો નેના પ્રેમની કાળમા માફ સગી
કુટુમ્બ બન્યુ, પશુ તે માતા હવે ક્યાં છે ? તે મને દોડી ગઈ, પશુ તેની પાળી માફ જનન
રુદ્ર સખડી પન્યુ ૧૫૫ તેની પાળી હું કોના પ્રેમના આધારે ઉઠ્યો ? મને ઉઠેલાં એ
“કોઈ ૧૨” મારુ હતો ? આરી શુદ્ધિ એ પ્રકતો નિધુવ એટલો જ કરતો કે પ્રત

“નનું અસ્તિત્વ અસ્તિત્વ છે એવો મારા મનમાં નિયત થયો, એવો નિયત થના
સાથે જ મારા દરમાર્દ જતા અન કણુને મળે નનકરન જન્માય નવે પરી ઉપના

તથા આનંદનો ઉપભોગ કરવાનું શકન છે એમ અને નાનકા થાં યુ, ૫ । પગમેલરનો મારી સાથે કેવા પ્રકારનો સંબંધ છે એ પ્રશ્ન મારા ચિત્તને ખુબો હતો જ જોકે પોતાના પુત્રને જગવના ઉદાર માટે પ્રશ્નપર મોટો ને પરમેશ્વર, મારાથી અને તમની તન એ ગાળુએ મહેનો તે પગમેલર, એવા પ્રશ્ન ની મારી શુદ્ધિની પગપગ ૧૩ થતી એને મૂર્તિ નાપથી ૧૬ ઓગણી જલ તેમ જલો મારી શુદ્ધિના તાપથી ને પ્રભ પચુ સીગમી જતો નથા મારા જીવનનો ઝરો પણ સકાર્ષ જતો અને મન આત્મદયાનો વિચાર મારાનું મનના જાગતો પણ મૂર્તિ તમના અને જે વાન માટે મોટું નામનું હતું ન વાન એ મની કે આત્મદયા ના જે ધરની જરૂર મેલ ૩ તેનો મારામા અભાર હતો

૧ જી રીગને મારા મનનું શિરોમન એ મે વખત નરિ મલ મરો ને મરો રખત થયુ દુઝારા વખત એરી રિથનિ થઈ હતી કે પ્રથમ જ ના મારે જ રો એમ તારી માર મન આનંદાનિશનમા તરના નામનું નેનામા ને આત્મ તરી રી નિગતના હા ખાખામાં જઈ પડતો

૨ અઘાપિ તે સમયનું મને ખા રમતું છે રમતનનુંતો આ જ નામના રિથ થતા હતા એ નિ તન રમતો રુ રમથ પડો હતો ચોનમ્ મારો પડો મિરાય અ ર સજીવ મારી ન હતું રમ્મે રમ્મે રુ સુગથ નામુ નદગીઓ આત્મની તની અને પની મો નાનાપ્રકારના રમ્મે રમ્મે રમ્મે અરખની એ ભારા આજગતો રુ રમથ રી ગયા હતો આ વખતે પણ મારા ચિત્તમા મના જલુ નોથી કુચાના રિથારો આત્મ તના મુખની શોવ મરતો હતો

૩ મે મારા પોતા પ્રત્યે કહ્યું 'રીક છે, પ્રત્યું અગ્નિ ર નરી મારે અગ્નિતન કે પ્રમાર અને સત્ય વાગે છે, તે પ્રકારે જેના અસ્તિ રતો મનો અનુભવ થઈ રહે તેરો પ મેશ્વર અગ્નિ ત્વમાં નથી અમત્કારની વાતો કરી તેન અસ્તિ ર નિદ્ધ મારો પ્રાન ન્યથ છે કારણ કે અમત્કાર એટલે મારી જ છત્રિને દેખાતી રાતો મારા છત્રિજન્ય ભામ વગર તેના અમ ત્કારનું અસ્તિત્વ નિદ્ધ થતું નથી અને મીજુ એ કે એવી રાતો રિથેશ શુદ્ધિની મોનીમા ઉતરી રાતી નથી

૪ તથાપિ પ્રત્યું અસ્તિત્વ મને ભમે છે પણ મે નાસ કયાથી આ ના એવિચ રથી કણુવારમાં મારા જીવનસાગમા જરૂરી આત્મી ને આન મા નુત્ય મના નાગો અને એ તરેલું અગ્નિ પણ મેનન્યમય મની અનદના ઉદ્દેશ મારા નામનું પાથુ નારો એ આત્મ રિને સમય મકથો નરિ મુન મારે મન જોખા મારા માગ્યુ

૫ કલ્પનામય ઈશ્વર એ મ્હ ખગે મ્હા નરી પના એને મા જ ચિત્તસાગમા ઉદ્દેશવેનો તગ એ તગ મારી જ મેનનાથી મુલ્ય ન રી સત પુ અથન મારી જ છત્રીથી તેનું વિચરન કરી રુ પુ તારે મોના પ્રમાના મનાનગમોત્તમ રી મીને દેવોર મને જતી જરૂર છે તે એ નથી જેના સિવાય રિથનું ચિત્તન્ય રા ૩ ની રા નરિ એના રિથ ચિત્તન્યના અધિ મનની અને જરૂર છે

“જસ ! માફ મન પુન સસયતા અન્ધકૃપમા પડ્યુ અન્દર અને બહાર હું ! મૃત્યુ સંભાળ્ય આરભા પુ છીને કરવુ મુજબ એ વિચાર પુન મારા મનમા નથી રહેના નાગો”

“બાલ્ય જગતમા ભગ્નને બાલે થાની મધ હોય તેમ મારી મિત્રતા અનર્ગળ થઈ બ્યારે તે બાલ્ય જગતના ભાનથી પળાર મુકત થઈ અદર નેરાવાની સાથે નેને જણાવુ, જે જે હાથે પ્રભુના અસ્તિત્વનો ભાસ થાય છે, તે તે ક્ષણે જ હું પણ ચેતનપણ્યન હોઉ છું નેનું અસ્તિત્વ સત્યમા પડે છે કે માત્ર અસ્તિત્વ પણ અચેતન થયા હોય કે પુન પડેલા જ પગથીયે આની પડેલા પ્રભુ અસ્તિત્વ માન્ય કર્યા સિવાય મારા માટે જીવનારું શું જ નથી તેને જૂરી જવો એ જ મારું મુલ્ય ! ત્યારે હું બીજું શું શોધુ છું ? હું શોધુ છું તે એ જ જેના અધિષ્ઠાન સિવાય મારું અથવા અન્ય કોઈનું એ અસ્તિત્વ શક્ય નથી તે જ પરમેશ્વર ! પોતાનું અને પ્રભુનું એક રૂપ જ છે હું છું છું એવો નિશ્ચય હોયો, એ જ પ્રભુના અસ્તિત્વની સિદ્ધિ ! પ્રભુ એટલે ચેતન્ય ! એ ચેતન્યને ઓળખવા માટે જ જીવન વારણ કરવાનું છે, એના નિશ્ચયથી તું માન્ય થઈ શકીશ તો તારું જીવન પરમાત્મચિહ્ન અને અચળ અનંત નહિ ચિત્તની એટલી ખાતરી થયા પછી અદર અને બહાર સર્વ પ્રકાર જ જણાવા લાગ્યો”

“આત્મહલા જેના ઘોર દર્શથી હું બચ્યો મારા જીવનને પુન નવું બની મન્યું જે બગથી મે મારા જીવનમા પડેના કેટલાક વર્ષો ગઈયા તે અસ્ત પામતું બળ મને પુન પ્રાપ્ત થયું”

“જાલો કે હું પુન બાળ્ય અને યુવાનશાને પ્રાપ્ત થયો અને લાગવા માણ્યું કે, જે ઇચ્છાશક્તિએ મને જન્મ આપ્યો તે ઇચ્છાશક્તિ મારી પાસે કરાની પણ અપેક્ષા રામે છે મો લીંગના માણ્યું કે, તે અધિષ્ઠાન રૂપી ઇચ્છાશક્તિ સાથે એકતા સાધી તૃપ્ત બની જવું એ જ મારા જીવનનો અંતિમ હેતુ છે અને પૂર્ણત્વને પ્રાપ્ત થવું એ અંતિમ પરિણામ હોય મારો સર્વ જીવનક્રમ એ મૂળ ઉદ્દેશને પોયે તેની રીતે મારે આવ્યું જોઈએ”

“મારી સ્થિતિના સ્થિતિને એ ઠીકી દીધા મો ખાતરી થઈ કે, નેમનો જીવનક્રમ સર્વ રીતે ત્યાગ્ય છે એ ખરું જીવનકાંઈ ન હોય જીવનનો માત્ર ઉપહાસ છે પોતાનું એસ આગમીપણ અનાવવામા જ હજારો વસ્તુ આગ જેની સ્થિતિના માણસો એકત કરે છે, તે જીવનના સયોગથી પ્રભુ અધિષ્ઠા જ દૂર રહે છે તે વસ્તુઓ તેના નેત્રપર પડી રૂપ મની જાન માર્ગ તેનાથી અદ્વૈત રહે છે મારી નાતગ દેખાત મેનાવેના મજૂરો અને ખેડો એ જ ખરું નીચન રાત છે ! હું પણ તેમના જ માર્ગે વહીશ, મનુષ્ય પ્રાણી પ્રભુની ઇચ્છાથી અવનીત થયેલા હોય પોતાનું બાલ્ય કે જૂઠું કાનું એ જેના તેના પોતાના હાથમા છે એ ખેડતભાનના મારા મામા ઉત્પત્ત થઈ આત્માની ઉત્પત્તિ છોડી એ જ મનુષ્યનું અંતિમ સાધન છે અને તેણે સન્માર્ગે ચાલવું જોઈએ જગતની મોજ મજાએતો ત્યાગ કરી સર્વજીવ માન સારે અત્યંત નમ્ર અને દયામય બની તેણે પોતાના અસ્તિત્વ માટે કદ ઉઠાવું જોઈએ સ્ત્રી અને ગામ”

“મામા” જે ત વર્ગનો એ માનવજીવ ! અર્થ મારા મનની રચના પણ એ અર્થ સાથે મને નહિ

અરવિંદ ધોળકુ તરવણી ૩ ૨-૮-૦ એન એમ ત્રિપાઠીએની કપની, મુબાઈ

સમજાય તેની કેટલીક વસ્તુ અમેલ રીતે ઉપસ્થિત થઈ હતી તેનો અર્થ અને તેનું વધાયપણ મારા ચિત્તને માન્ય હતું ન હતું એટલું જ નહીં પણ તે વાત મારા ચિત્તને ત્યાગ્ય અને વિવાદ ઉત્પન્ન કરનારી લાગતી હતી દેવળમાં જન્મ પ્રાર્થના ક્રીડા શરવેલા દિવસેએ ઉપવાસ કરવો અને છથી તથા મૂર્તિની પૂજા કરવી એ નાતોનો બધ મારી શુદ્ધિ સમજી શકતી પણ સામાન્ય માણસોએ માનવત્વનને આપેલો અર્થ અને વાતનો મેળ કાઢપણ રીતે તૂટે તેવો જણાતો ન હતો. સામાન્ય માણસોએ તેને તોડનાનો પ્રયત્ન કદીપણ કર્યો નથી અને મારાથી પણ તે અને તેમ ન હતું આથી આનાકાની સગર જ એ વસ્તુનો સ્વીકાર કરવો પડ્યો. કહ પણ મરળક કર્યા વગર સવાર સાંજ દેવળમાં જઈ દુ પ્રાર્થના માટે ધૂટપીએ કેમ પડતો હતો, ઉપવાસ વગેરે વગર અવરોધે કેમ કરતો હતો અને ઉપાધ્યાયના હાથનો તીર્થપ્રસાદ કેમ લેતો હતો એનાં મને પોતાને જ નવાઈ લાગતી પૂર્વ મને ખાતરીપૂર્વક લાગતું હતું કે એની વાન બનવી અત્યંત છે, પેંણ હમણાં મારા ચિત્તે તે વિશ્લેષ કર્મ પણ પ્રતિકાર કર્યો નહિ "

"મૃત્યુથી નષ્ટ થાય નહિ તેના પ્રકારનું જીવંતતરન મનુષ્યને આપવું એ જ જગતના સર્વ ધર્મેનો સાર છે. દેહના મૃત્યુથી નહિ મરનાઈ અમરતરન કયું ? એવો પ્રશ્ન લોકો પ્રત્યે કરે છે એ પ્રશ્ન પુછનારની અનેક ભૂતિ છે એકસાતમના ટીચરમા પડી રહી તેના બોળ નીચે અગદાઇ અપેલો રાજા અને કામ કરતા કરતાં યાજી એવો શુભામ એ ખૂંને એ જ પ્રશ્ન પુછે છે એ પ્રશ્ન કરનારોમાં યુવાનો છે, વૃદ્ધો છે, મૂર્ખા છે અને ડાકાઓ પણ છે. તેથી એ સર્વને સતોષ થાય એવા ભિન્ન ભિન્ન સમયક ઉત્તર આપવાની ધર્મની દરજ છે. ઉવદનો ઉત્તર એક જ હોય તો પણ પ્રશ્ન પુછનારની યોગના પ્ધાનમા વધ ભિન્ન ભિન્ન માર્ગ અને ભિન્ન ભિન્ન ભાષાની યોજના ધર્મને જ કરવી પડે છે. ધર્મના બહુ સ્વરૂપમાં પ્રતિમાપૂજન ઉપવાસ વગેરે આર્યા કેરી રીતે લાખન થયા એ પ્રશ્નનો ઉત્તર એ જ છે તથાપિ અન્ય લોકોની દૃષ્ટિએ એ આચાર યોગ હોય તો પણ એ વિશે માટે મન ઉભામ બન્યા પછી મારે તેનો આચાર જાત્રે કરવેલ તે મને સમજતું ન હતું મારી અત કરણપૂર્વક કષ્ટા હતી કે, નીચેના વર્ગના નિધી અને આચારનું પાનન કરી તેમની સાથે એકફર મળી જવું પણ નેમ કરવાને માઈ મન બળ આપતું ન હતું જે નિધિ આપણને નિરર્થક લાગે છે તેનું અવતમન કરવું એટલે મનને જ નહિ પણ ધર્મને મુદ્દા ઉતરી તેની અસજીના કરના જેવું મને લાગતું મારા ચિત્તનો પ્રશ્ન આગે મુધી પહોંચ્યા હતા હું ધર્મ અને નીતિનું સધાન કરવા છત્તુ અર્ચાગીન પતિતનો આત્મ બોળના લાગ્યો "

"એ અર્ચાગીન પડિતોનો અભિપ્રાય એવો છે કે, ધર્મતરવાનું યોગનું મોઢપણ એક જ નિશ્ચિત પ્રાપ્ત થતું ન હોઈ પ્રેમમૂલથી બધાપના તથા એક લાલનાથી ધમજન નીચે બધેલા મનુષ્યમને સય વસ્તુની પ્રાપ્તિ થાય છે હું એકનો જ જતને તત્ત્વ મોધીલ એમ કોઇ કહેતો તો જે તેને પ્રાપ્ત થયે નહિ સમાજથી વિમુક્ત થવાથી સત્ત્વ વસ્તુની પ્રાપ્તિ થતી નથી પણ એક બીજાને મદાય કરી મુપથે ચલાવી પ્રાપ્ત થઈ મકે છે આ વિચા યજમાનિરીનો ગજમ (સચિત્તનો નિશ્ચય) ૧ ૨-૦-૦૦ એ. એમ, વિવાદી એન્ડ પત્રની મુદાઈ

મને પ્રાણ જાણ્યા હશે અન્યથી જુદા પડનારું ન હોય તો તેમના દેવ પશુ નભારી નેવાડી
ફરજ પડે છે એ કહેરાની જરૂર જાનથી તેનો એકદમ માર્ગ આપણને પસંદ પડે નહિ અથવા
આપણી જીવિતે રહે નહિ તો તે તમને નહા ન આપના તે મમીજમા આપણે મળતા રહેવું
નોંધએ "

"પ્રેમ પૂર્ણ અન્ન કરજામા જ સત્ય વસ્તુનો પ્રમાણ પડે છે અન્યની જૂન નભારી ન લેવી એ
પ્રેમશૂન્યતાનું લક્ષણ છે બીજાના સાધારણ નજીબા આચાર આપણને રહે નહિ તે મારે
તેનાથી નિન્ન થવું એ પ્રેમની અર્થાદાન ઉદ્વેગન કરના જેવું છે એવું ઉદ્વેગન કરીએ છીએ
તો સત્યવસ્તુની પ્રાપ્તિનો અમર પશુ દુર થાય છે અર્થાત્મીન પદ્ધિતોની આ વિચારપદ્ધતિ
ફેટકાક વખત સુધી મને રચી હતી તે વખતે એ વિચારપદ્ધતિનું પોગળ મારા સમજવામાં
આવેલું ન હતું પ્રેમસૂત્રથી બનેકના અન્ન કરણ એક સૂત્રમાં બધાપયા હોનાથી આપણને બળ
મને છે અને આપણો પ્રેમ જ બને છે એ વાન ખરી છે, પણ એવાથી જ આપણને સત્ય
વસ્તુની પ્રાપ્તિ થશે એવો નિર્ણય ફરી રીતે કરી શકાય ? પણ તે વખતે મને એ પ્રશ્ન
સમજ્યો નહિ તે જ પ્રમાણે એક જ સત્ય એક વિચિત્ર માર્ગ રૂપક થવું નોંધએ એવો આપણ
કા માટે ? તે જ સત્ય જુદા માર્ગ હું કરું તો તેમા તું બચડયું ? પણ એ શક્યો તે વખતે
મારા મનમા ઉત્પન્ન જ થઈ નહિ અને તેમ જન્મ્યું એ પણ એક રીતે કીટ જ થયું તે તે
વખતે ઉત્પન્ન થઈ નહિ, તેથી ફેટકાક વખત સુધી માફ મન સ્થિર થયું અને પુરાણમતવાદી
પદ્ધતિ આચાર મારી માન્યતાને રચતા ન હતા છતાં સુપળથી તે પાળે ગયો "

"અમારા પુરાણપથે કહેતા સર્વ આચાર પાળતા એ મારી વિચારશક્તિ બાળુએ મુકી
હું ગાદીયા પ્રનાહતી માફક ચાનવા લાગ્યો, મારા બાપદાદા સાથે હું જાણે એકરૂપ થઈ ગયો,
મારા પૂર્વજ અને જેમનાપર હું પ્રેમ ગમતો હતો તેવા લાભો સામાન્ય મનુષ્યોમાં બળી
જઈ હું તેમની સાથે એકરૂપ બન્યો. દેવજની પહેલી પ્રાર્થનામા હાઝર ગહેવા માટે જુ બંદ
હોઈ પૂર્વે ઉઠતો હતો એ વાતમાં બીજી કઈ ફાયદો નહિ હોય પણ શરીરને કટ આપી હું
મારા મનની કામતા ઓછી કરતો હતો અને તેવી કૃતિ કરતો પણ તેમા મારો ઉત્ક્રાંતો ઉદ્દેશ
તો એક જ હતો માનસ્થવનનો અતિમ હેતુ સમજવા માટે જ એ સર્વ તરફડીયાં હતાં
મારે કાંઈ સારાસારવિચાર શક્તિ અનુકૂળ થઈ શકે તેવું નહિ હોય અથવા મારો સ્વાર્થત્યાગ
છેક નહોતો હશે પણ તેમ કરવામાં મારો હેતુ સારા હતો અમારા રથે કહેતાં ઉપવાસ વગેરે
કરતો હતો અને ઉપાધ્યાય પાસેથી તીર્થપ્રસાદ પણ લેતો હતો થેર અને દેવજમા પ્રાર્થના માટે
કરતો સમય હું કદી પણ જૂલો નથી દેવજમાં પાંચી પ્રાર્થના કરતો લાગે તેનો પ્રત્યેક શબ્દ
લક્ષ્યપૂર્વક સાંભળી બને ટેટલી રીતે વખત મળતા તેમાથી જીવિતે રહે તેવો અર્થ પણ હું
કર્તો હતો "

"નિર્લેક, શબ્દોમાથી અથ ખંચી અથવા અને નિર્લેક અને આચારની ઉપપતિ તૈયાર
કરનાર કાંઈ અતિ કઠિણ અને જીવિતે અગ્રિય થાય તેવું છે આથી તેને કાઈ પણ વખતે

હું, સરવા અને પિત્રમહાળ ૩ ૨-૩-૩૦ એન. એમ. ત્રિપાઠી એન્ડ કંપની, મુંબઈ

ગાનિ તો યશે જ અમે જાર અને તેના આપ્તાર્થ માટે વાગવાર પ્રાર્થના કરના હતા મારી શુદ્ધિને હું સમજાવતો કે, ખાતશાદ જેવી પદ્ધતિએ પહોંચેના અને સરતોપરી અનુકૂળ સ્થિતિમાં પહેલા મનુષ્યપર અન્યજનો કરના મોહના અનિર્ણય પ્રસંગ વિશે આવના દોષાથી તેના ઉદ્ધાર માટે વારવાર પ્રાર્થના કરાની જરૂર છે, પણ તે સાથે જ પ્રથમ યતો કે, જારના સર્વ શત્રુ તેના પગનીચે ચમકાવે જાય, એવી પ્રાર્થના કરનાનો અર્થ શો ? મારી શુદ્ધિ તેનો નિર્ણય કરી રાખી નહીં શિરતની આસા છે કે, શત્રુ માટે પણ પ્રાર્થના કરો અને શત્રુપર પ્રેમ પણ રાખો, ત્યારે જારના શત્રુ વિરુદ્ધ કરેલી પ્રાર્થના શિરતની આસા વિરુદ્ધ કાર્ય નથી કે ? આ પ્રથમ યતો જ મારી શુદ્ધિ ગૂચરણુમાં પડી જતી એ પ્રાચીનામાં કલ લાક્ષણિક અર્થ હશે એમ તેને સમજાવના જતો તો તે તરફ જ તેની સામે પડી કટતી 'ભાઈ, તું હસાય છે એવી રીતે તું મને ખાશ નાખે છે અને પરમાત્મા સાથેનો સંબંધ પણ નેહી નાખે છે આવી છેતર પડીથી તારી શ્રદ્ધાનું શું યશે તેનો તે વિચાર કર્યો છે કે ?”

“ ઉપાધ્યક્ષ પાસેથી મેં તીર્થપ્રસાદ લીધો તે વખતે મારા હૃદયમાં જે ખડખડાદ યદ્ય રહ્યો તે હું કદી પણ ભૂલીશ નહિ. ધણી વર્ષોમાં મેં એ તીર્થપ્રસાદ સ્વીકાર્યો ન હતો. ઉપાધ્યક્ષે કરેલી પ્રાર્થના તે વખતે તો મને ઘણી ગમી હતી, તેની પ્રાર્થનાના શબ્દોને જોઈ તેમ સ્થિત કરી મેં મારી શુદ્ધિને તાત્કાલિક સ્તોત્ર આપ્યો હતો મેં જે દેવતા અથવા ખાખી હું તે વખતે તો ભૂલ્યો ન હતો અને તેથી માફ થિત તેટલા સમય પુરતુ અતિ પ્રસન્ન થતુ હતુ; પણ ઉપાધ્યક્ષે મને વેદી પાસે બોલાવ્યો અને તારા હાથપરનો આ પ્રમાણ શિરતનું રક્ત અને માંસ છે, એવી દુઃશ્રદ્ધા રાખી એમ તેણે કહ્યું ત્યારે મારા અતઃકરણને વિનશ્ચુ ઉદ્દેગ થયો એ સર્વ દલ છે, કેવળ દોષ છે એવો એક જ અનાજ મારા અંતઃકરણે કર્યો જે મહાત્માએ તીર્થપ્રસાદની આ યુક્તિ શોધી કાઢી હશે તેને ધન્ય છે. મેં તે તીર્થપ્રસાદ ક્ષીકાર્યો મારા અંતઃકરણે વીધાઈ જતુ હતુ પણ મારી શુદ્ધિનું અભિમાન ઓછુ કરતુ જોઈએ, તેને નમ્ર બનાવવી જોઈએ એ વિચારથી મારા તરફતા અંતઃકરણનું સમાધાન કર્યું મેં મારી શુદ્ધિને નમ્ર બનાવી તીર્થપ્રસાદનું લક્ષણ કર્યું પણ એક વખત મારા અંતઃકરણમાં જે જે આધાન થયો તેનું પરિણામ જે આવતુ જોઈએ તે આ યુ જ હું પુનઃ કદિ પણ તીર્થપ્રસાદ લેવા વેદી પાસે ગયો નહિ.”

“ અમારા ધમપદે મહેતા સર્વે આચાર વિચાર હું સત્યશુદ્ધિથી પાળતો હતો. કોઈ પણ સમયે તેમાંથી જ મને સત્ય તરીકે આવશે એવી આશા થવાથી હું તે પાળતો હતો અને આ બનાવ બ થયો ન હોત તો હજી ધણી કાળ સુધી મેં તે પાળ્યા હોત.”

“ એક દિવસે એક અલગ્ય ખેડુત અને તેના જ જેટલા સુશિક્ષિત વેરાગીનો સવાદ મેં સાંભળ્યો. તેઓ પ્રથમ શ્રદ્ધા અને આત્માના ઉદ્ધાર વિષે બોલતા હતા તેમના સવાદપરથી સામાન્ય જનસમાજના વિચારો એ બાનતમા કેવા છે તેનો ખુલાસો મને મળ્યો. તે જ પ્રમાણે સત્યપરના ચરિત્રો મેં વાંચ્યા તેપરથી પણ શ્રદ્ધાનું સ્વરૂપ મારા હૃદયમાં આવ્યું તેણે

કરેલા ચમત્કાર થયા નથી જ એમ માની લઇએ તો પણ તેપરથી તેમના વિચારોની દિશા નિશ્ચિત થઇ શકે છે એ સર્વ હકીકતપરથી એ સર્વમા એક જ દૃઢ શ્રદ્ધા હોવાનું મારા લક્ષ્યમાં આંખુ તેણે કરેલા ચમત્કાર થયા નથી જ એમ માની લઇએ તોપણ તેપરથી તેમના વિચારોની દિશા નિશ્ચિત થઇ શકે છે એ સર્વ હકીકતપરથી એ સર્વમા એક જ દૃઢ શ્રદ્ધા હોવાનું મારા લક્ષ્યમાં આંખુ તદ્દન અશક્ય પણ શ્રદ્ધાવાળા ધણા માણસો અને મળમા તે સર્વની શ્રદ્ધા એ જ હતી કે યજ્ઞ એ માનવજીવનનો જીવ નથી । ”

“ એ લોકો તરફથી હું અનામીન વિદ્વાનોના મધ્યે તરફ વળ્યો, ત્યારે શકા, નિરાશા અને અસતોષે પુનઃ મારા હૃદયમાં વાસ કર્યો એ મધ્યોના વાચનથી મને એટલી જ આની થઈ કે, તેની મૌલિક કસરતશાળામાં જેમ જેમ અધિક કસરત કરીએ છીએ તેમ તેમ સત્યથી વિશેષ ને વિશેષ દૂર થતા જઈ ધૈર્ય અધકારમય ગુફા પ્રાપ્તિ આપણે જલદી પહોંચીએ છીએ તેમના પ્રસ્તોતથી પૂર્વની શ્રદ્ધા નષ્ટ થાય છે અને તેની જગ્યાએ તેના જેટલું હીમની એવું ખીજી કંઈ પણ આવતું નથી મારા મનની એવી સ્થિતિ માર્ગ ત્યારે મને માર્ગ્ય કે અશાણુ એકત જ લાગપસાગી છે મારી દૃષ્ટિએ મૂર્ખાગી ભરેલી દેખાતી વાતો તેમને ખી પક્ષ મૂર્ખાગી ભરેલી લાગી નથી મારું દુર્ભાગ્ય મળવાનું હોવાથી મારી નજરે એવું આંખુ તેમા સત્તાસત્યનું મિશ્રણ છે અસત્ય સાથે મિશ્રિત થયેલું સત્ય સ્વીકારવાને મારી શુદ્ધિ પ્યાર પ્રતી ન હતી ”

“ આખી રીતે મારા જીવનના સુમારે પણ વર્ષે વર્ષા કેટલાક દિવસ સુધી મને લાગતું હતું કે કોઈ વાતનું સ્ફુટન મને સમજતું ન હોય તો તેમા મારા જ અપરાધ કે પાપ હોવા બોધ્યો । જુ જેમ જેમ હું સત્યનો શોધ નિશેપ કરવા લાગ્યો તેમ તેમ મારી શુદ્ધિની દૃઢતાને લીધે મિદિ સમજાતી વાતો અને અરેખર સ્વેતરપીડીની વાતમા રહેલું અન્તર મને સ્પષ્ટ જણાવા લાગ્યું । ”

“ એ પ્રમાણે શુદ્ધિની ખેચતાણુ થતી હોવા છતાં હું અઘાપી અચાગા રૂચીવાના જીવન પિને વળગી રહ્યો હતો, પણ મારા હૃદયમાં શરૂ થયેલી પ્રશ્નમાળા અને શાંતિથી બેસી રહેના તી ન હતી મારી શુદ્ધિએ એ પ્રશ્નના નિશ્ચયપ્રમક ઉત્તર આપવાને મને વારવાર આમંત્ર રના માગ્યો આની સ્થિતિના કારણે મને જણાયું કે, આખોપર પડેલા નાખી જૂતા પથને વળગી હેવાનું કાર્ય અશક્ય છે ”

“ ખ્રિસ્તી ધર્મના અનેક પથો અખધી માંગ મનમાં મુખ્ય પ્રશ્ન એ ઉપસ્થિત થયો હતો । એ અનેક પથનો અરસ પરસ આ પ્રકારનો સ્વપ્ન છે તે સમયે મારી પ્રતિ ધર્મ તરફ રાગી હોવાની વાત ધણાઓની જાણમાં આવેલી હોવાથી અનેક પથના માણસોની મુલાકાત મારું તેમની સાથે છૂટથી ધર્મ માર્યા કરવાનું સળ જન્યુ હતું આથી અનેક કેથોલિક, પ્રોટેસ્ટન્ટ, મુસ્લિમતવાદી, મોનાકન અને ખીજા પણ કેટલાક પથના સારા માણસોની મુલાકાત થઈ તેમા કેટલાક માણસો ઉચ્ચ પક્ષિતા, પિતિમાન અને સાચા આ કરુણથી માર્મિક દૃષ્ટિ ધરાવનારા પણ જણાયા એના માણસો સર્વ પથમાં જણાઈ આવ્યા હતા એના માણસો સાથે જન્યુન સાધવાની પ્રમણ પ્રજા હતી પણ તે ક્ષિત્ર જાણુએ સ્વી યજ્ઞિત કઈ જુદો જ પ્રકાર બન્યો ”

“ ગુજરાતી કહેવત સ્વચ્છ ૩૨ ૨ • • એન એમ ત્રિપાઠી એન્ડ કંપની, મુંબઈ ”

“જે ધર્મજ્ઞાનના બગર મનુષ્યજાતિમા પરસ્પર વિશ્વાસ અને એકા ઉત્પલ થઈ સર્વ માનવજાતિ એક પ્રેમનધનમાં બધારી જોઈએ તે જ જ્ઞાનનું પ્રત્યક્ષ ફળ બેદાશ્ય વધારવામાં જ આવેલું જણાયું પ્રત્યેક ધર્મમાંથી સંકડો-હજારો પથ નીકળ્યા અને તેમા પરસ્પર કલહ માત્ર આરભાયો અને જાણ્યું કે તે પથના એક પ્રતિનિધિ બાદ કરી તો બાકીનાઓએ ખરી ધર્મજ્ઞાનનું ઉદ્ધવન જ કર્યું છે સરપર પ્રેમ રાખવો જોઈએ, એ ધર્મજ્ઞાન તદ્દન બાજુએ મુકી દઈ જેઓ પોતાના બધુઓનો દ્વેષ કરતા હતા તેઓ પોતાની ધાર્મિક કહેવડાવતા અને પોતાના પથની આરા પ્રમાણે ચાલવાનો પ્રયત્ન પણ કરતા, પરંતુ તેમના વર્તનમા પ્રેમ કરતાં લખો જ અથ રિશેષ હતો ધર્મજ્ઞાન પ્રમાણે આવી સમગ્ર માનવ સમાજ એક પ્રેમગાંડિમા બધાય, એવો એ આચારનો ઉદ્દેશ ન હોય પોતે તેમ નહિ ચાહે તો નરક પ્રાપ્તિ થશે એ બધ એ આચારના કારણમા રજો હતો પ્રત્યેક પથનાગા એમ જ ધારે છે કે, સત્યનું પોટલું પોતાની જ પાસે છે અને અન્ય સર મૂર્ખ છે તેઓ માને છે કે, પોતાના વાંડાની બહારના સર કપર છે કેથોલિક પથના માણસો અન્યને બહિષ્કૃત સમજે છે અને અંધ પથવાળાઓ કેથોલિક પથને બહિષ્કૃત સમજે છે પોતાના પથ વિશે આટલો દુરામદ મગજમા પ્રવેશ કરે એટલે સામાન્ય તત્ત્વિક શુદ્ધિ ત્યાંથી નષ્ટ થાય એ સ્વાભાવિક છે પોતાના પથના વિચારને જે નમતો નથી, એમણે જ નહિ પણ તેના સર્વ આચાર અને વિધિ જે પ્રત્યક્ષ આચારમા ઉતારી બતાવતો નથી, તે તેમની દૃષ્ટિથી બહિષ્કૃત ગણાય છે અને તેમ થતું સ્વાભાવિક છે એ સ્થિતિનું પ્રથમ કારણ માફ તે સર્વ સત્ય અને તાર્કિક અસત્ય એ દુરામદ જ છે મારા સિવાય જગતમા અન્ય કોઈ ડાકો જ નથી એવી અત કરણની માન્યતા થાય તો તે મૂર્ખાઈની પરમાવધિ જ છે એવી મૂર્ખાઈને મરતકમા સ્થાપ મળે છે તો અન્ય સર્વ ધેનજી ભરેલી વાતો આપોઆપ આરી પડે એ છે આ સર્વ વાત મારી દૃષ્ટિએ પ્રમાણ પછી અને એ પથનો કટાંગો કેમ ન આવે ? મારી સમજ તો એવી હતી કે, સમગ્ર માનવજાત એક પ્રેમગાંડિમા બધાય એ જ ધર્મનો મૂળ ઉદ્દેશ છે, અને આ પથ તો એ જ મૂળ ઉદ્દેશ પર કુદાડી મારતો હતો જે વક્ષના મૂળમા પાણી રેડી તેને ઉછેરી મોટું કરવાના દેવથી એ પથનો જન્મ થયો હતો, તે જ વક્ષને મૂળમાંથી ઉમેડી નાખવાનું કાર્ય માત્ર તે કરતો હતો.”

“મને જણાયું કે, એક જ ધર્મજ્ઞાન અનેક પથવાળાઓ, પરસ્પર એવી રીતે વર્તે છે અને અન્ય ધર્મના અપુણ્યોમા પણ પોતાનાથી લિપ્ત ધર્મ માનનારા પ્રત્યે પણ તેવી જ રીતે વર્તે છે એના વર્તનનું કારણ શું હોતું જોઈએ એવો પ્રશ્ન મેં ધણુ ધાર્મિક કહેવડાવનારા શુદ્ધ સ્થાને પુછ્યો, એ સમયમાં ઉપનયન થયેના સર પુસ્તકો મેં વાંચ્યાં પણ તેનો ઉત્તર મોં-કોઈએ આપ્યો નહિ લોકરતી પ્રત્યેક દુકડીને જગતમા ઉત્તમ યોદ્ધા તરીકે પોતે જ છે એમ નાગરાનું જે કારણ હોય છે, તે જ કારણ આ સ્થિતિનું પણ છે મોટા મોટા ધર્મગ્રાંથો, વૈરાગીઓ અને સંન્યાસીઓને દૂ મળ્યો, પરંતુ કોઈએ મારા પ્રશ્નનો નિર્ણય કરવાનો પ્રયત્ન પણ કર્યો

નહીં છેવટે મને એક માણસ મળ્યો અને તેણે એ પ્રશ્નનો મને વ્યવહારિક ઉત્તર આપ્યો
સારથી મેં એ પ્રશ્નનો ઉદ્ધાપોહ ક્યારેયે પણ ઠાકની સાથે કર્યો નથી.”

“ખ્રિસ્તી ધર્મના મુખ્ય તત્વ વિશે કોઈનોએ વાદ નથી, વાદ છે તે માત્ર ગ્રીસીગ્રીસી વાતો
અને મુખ્યત્વે આચાર અને વિધિનો છે. આવી સ્થિતિમાં મુખ્ય તત્વ માટે આપણે એકરૂપ
બનવું અને આચાર વિધિની જાનન જેની તેના છત્જાપર છાડી દેવી એ યોગ્ય છે કે નહિ
એવો પ્રશ્ન મેં તે ગૃહસ્થને કર્યો, ત્યારે તે ગૃહસ્થે મને કહ્યું ‘તમારી વિચારપદ્ધતિ અને
સંપૂર્ણ રીતે માન્ય છે, પણ પયના આચાર્યો એ વાત સ્વીકારતા નથી તેનું કાણુએ છે કે, આપ
શ્રદ્ધાથી આ રીતે આવેલો પથ પૂર્વ સ્થિતિમાં કાયમ રાખવા માટે તેમની નીમણુક યોગ્ય હોય છે
આથી એમાં પ્રકારની સહયોગે પોતાના પયના માણસોને આપે તો તેમના પેટમાં જ ખાડો
પડવાનો તેમને ભય રહે છે તેમ અને તો ગ્રીમરૂનીવન પયનું પ્રથમનું પ્રાચીન ૨૫ નટ યજ્ઞ
તેમાં કેવળ મોટાજો ઉગ્રો ધાપ ધર્માચાર્યોની નીમણુક ધર્મશોધન માટે નથી પણ જુનું ટકાની
રાખવા માટે છે અર્થાત્ આવી સ્થિતિમાં તમારી વિચારમાળા ગમે તેટલી માલ ‘હોય પણ
તેઓ કેવી રીતે સમજી આવે ?’

“આ ગૃહસ્થના ઉપના ઉત્તરથી મારા મનનું સમાધાન થયું હતું માનવજાતનો મૂળ
અરેક હાથ કરનાના ઉદ્દેશી ધર્મશોધ. કરતો હતા અને ધર્માધિકારીઓ જ્વળ બહારનો ડોળ
કરવામાં ગૂંથાયા હતા તેમનો ધર્મ તેમના ઉદર પુરતો હતો ધર્મના નામ નીચે એવો બસા
આર ચાલતો જોઇ મને તે તરફ તિરસ્કાર થયો અને એ જાના પથમાંથી હું ધણી ખરી રીતે
મુક્ત પડ્યો.”

“અમારા ધર્મપયના યુદ્ધ અને મનુષ્ય વધ સળથી પ્રચલિત વિચારો પણ મને માન્ય
ન હતા તે વખતે રૂઝીયા સુદમાં ગુરૂપર્વ હતો—ખ્રિસ્તના નામનીએ પોતાના માનવમધુ
એને વધ કરવામાં રૂઝીવન પ્રજા ગાકાવલી હતી આથી યુદ્ધ સમયે અમારા ધર્મપયની દૃષ્ટિ
ક્યા પ્રકારની છે, એ પ્રશ્ન મારા ચિત્તમાં ન ઉદ્ભવે એ અને તેમ જ ન હતા મારી તો
પ્રથમથી જ પાત્રી થઈ મુકી હતી કે માનવજાતનો વધ કરવો એ કાષ્ટપણ રીતે રીઝાર્થ
નથી ધર્મ ગમે તે હોય પણ એવા પ્રકારના અમાનુષી કૃત્યને તેના તત્વો કદીપણ સમજી
આપે જ નહિ પ્રત્યેક ધર્મના પાયામાં પ્રાણીમાન પ્રત્યે સમસાવ અને પ્રેમ રાખવો એ તત્વ
રહેલું છે, એ વાત સંપૂર્ણ રીતે ઉપર હોવા છતાં અમારા સંસ્કૃતિ દ્વારા થઈ અમારી તનવાર
વિન્યા અને તે માટે દાજોર્મી ખુલ્લી રીતે પ્રાર્થના થતી મેં જોઈ, અમારા ધર્મપયને ઉપર રીતે
યુદ્ધને સમજી આપતા જોવા; અરે, એટલું જ નહિ પણ મનુષ્યવધ કરવો એ જાણે અમારા
પયનું એક તત્વ છે એમ સ્પષ્ટ રીતે કહેતા સાક્ષ્ય આ વાત તો જાણે પરદેશ સાથે થતા
યુદ્ધની યજ્ઞ યુદ્ધ પૂર્ણ થયું અને દેશમાં જળેડા શરૂ થયો ત્યાર મળવાપોરોનો ઉપરાજપરી વધ
થવા લાગ્યો એવા પ્રકારના અસહાય અને ઉગરતા યુવાનોના વધને મોઢા મોઢા ધર્માધિકારી
ઓ નમતા હતા. પોતે ખ્રિસ્તનો સ્વીકાર કર્યો છે, એમ ગર્દગરુંકે કહેનારીઓને આવા
પ્રકારના અમાનુષ—રાક્ષસી—રક્તપાતને સમજી આપતા જોઈ માત્ર અત્તક જ ખૂલી ગયું.”

અનામિરિની ગજમ (સચિન વાર્તા) ૨૨-૦-૦૦ એન. એમ. ત્રિપાઠી એન્ડ કંપની, મુંબઈ.

“મારી શકતું નિરાશરણ થયું મારી સર્વ રીતે ખાતરી થઈ કે, જે પથનો મેં સ્વીકાર કર્યો હતો તેમનું સર્વ જ સત્ય નથી મેં પહેલાં કહ્યું હતું કે, એ પથ કેવળ ખોટો જ છે, પણ હવે માત્ર તેટલું હું કહી શકતો નથી કારણ કે તેમા પણ સત્યનો અંશ હોવાની મને પ્રત્યક્ષ ખાતરી થઈ હતી તો પણ એ સત્યના અંશની ચોક્કસ ખોળી નાતોની ઝાડી જ નામી મયેરી દોવાતો મને અનુશન થયો હતો અમારા પથમા મને જે પ્રકારનાં માણસો જણાયાં શ્રીમંત્ર અને જમીનદાર વગેરે પોતાને ધાર્મિક કહેવડાવી બેઠકું અસત્ય આચરતો હતો તેટલું ગરીબ કે ખેડૂત વર્ગ આચરતો નહોતો છતાંએ એમ તો કહી શકતો નથી કે તેમના ધર્મચારમા પણ ખોળી નાતોનું મિશ્રણ નથી.”

“સત્યાસત્યનું એ મિશ્રણ જન્મ કેવી રીતે પામ્યું એવો પ્રશ્ન એ પછી મારા ચિંતનમા ઉપરિચત થયો મને જણાયું કે એ મિશ્રણ મતાનુમતિકતાથી—ગાડરીયા અનાદ્યથી ઉત્પન્ન થયેલું છે અને પ્રજા પોતાના પૂનર્જન્મની દૃષ્ટિકોણનું અનુકરણ કરે છે અને ચિકિત્સક શુદ્ધિથી સત્યનું શોધન બીનકુન કરતી નથી તેથી અધપરપર અધક ચાલુ રહે છે”

“આટલું થયા પછી મારે મન અનિવાર્યપણે એ અધપરપરનો પહેલો નેતા કોણ એ પ્રશ્નતરફ એવાવા નામ્યું એવા કે મા આ પહેલાં હું કહી પડ્યો નહતો, પણ હવે તેનો વિચાર કરવાની મને ફરજ જ પડી તેથી સમાજમા ધર્મસત્યથી પ્રચલિત દત્તકયા અને આત્મીય કાગળી આજ સુધીમા લખાયાના અનેક લેખનું મેં નિરીક્ષણ કર્યું.”

“જે લેખોને મેં તુરંત સમૂહ કચરામા ફેંકી દીધા હતા, તે જ લેખ હવે હું બિન દૃષ્ટિએ વાંચી જોવા લાગ્યો ત્યારે મને જણાયું કે તેમાં ખરેખર સત્યનો અંશ તો છે જ જગતની પ્રત્યેક પરિસ્થિતિ કાર્યકાળની કમેળીમા ઉતરતી જોઈએ, એની મેં ધારણા રાખી નહતી જગતનો આગ્રહ ક્યારે થયો એ પ્રશ્નનો ઉત્તર જેમ અનન્યમા બીન ધર્મ મયેનો છે તેમ પ્રત્યેક કાલનું કારણ પણ અનન્યમા ઉદરમા રુખી ગ્રહેલું છે મારો ઉદ્દેશ એટલો જ હતો કે, તર્ક અને અનકપનો ચોખ્ખો નિર્ણય થવો જોઈએ જે દર્શ તર્કની મીમા બહારનું નક્કો થશે તેના માટે વિરોધ વિચાર કરવાનું કારણ જ રહેશે નહિ પણ જે વાત તક અને શુદ્ધિથી સમગ્રતેમ છે તે અસત્ય અને દત્તકયાના પડના પાછળ ગુપ્ત રિયલિટીમાં રહે એ વાત માત્ર મારી શુદ્ધિ સ્વીકારી વક્તી નહતી આ ઉપરથી કોઈ એમ તો નહિ કહી શકે કે, મારી શુદ્ધિની માગણી અચોક્કસ હતી જે અતક્ય છે તે મને કહી એમ મેં “કહી કહ્યું નથી મેં પ્રથમથી જ સ્વીકાર્યું છે કે, માનવશુદ્ધિ મર્યાદિત છે, તેથી હું એ મર્યાદા બહાર જવાની ઇચ્છા કરતો નહતો પણ શુદ્ધિથી સમગ્રતેમ તેવી વાતો માટે “તું એવો પ્રશ્ન કરીશ નહિ” એ અનુમત મારે શા માટે સહન કરવો તે મને સમગ્રતેમ નહતું આથી સત્ય અને અસત્યનું મિશ્રણ તોડી મેં તેમાથી શુદ્ધ સત્યને શોધી કાઢવાનો નિશ્ચય કર્યો આ નિશ્ચયથી આ પછી જે પ્રસંગો મેં નામ્યા તેનો નિર્ણય મારી દૃષ્ટિએ કેવો થયો તે જાણવાની કોઈની ઇચ્છા હશે તો તેમને અતોળવા માટે કેમ વખત કોઈ પણ સ્થળે એક સ્વતંત્ર અથ અમિદ કરીશ *

● વિશેષ બીજા સમજવા માટે ટોટરોયન નું વિસ્તૃત ચરિત્ર સરવૃ સાહિત્યવર્ધક કાર્યાલય તરફથી પ્રકટ થવાનું છે તે થશે ત્યારે ગુર્જર પ્રજા આ પછી તે પથ સામની મનો આવેથી ટોટરોયે કેમ નિમૂર કયા છે તે ચાલુકાને લેખરો મુકવા પ્રયત્ન કરવામા આવશે.

જનતાનું

જનતાનું - C441 ને તરત જ મુદ્ર કરે છે.
જનતાનું - પાવનશક્તિ માટે અગતીય છે.
જનતાનું - રાજી માટે જોવા જેવી એક પલ્લુ
સાચી નથી.

આપણે વખત જો જો કન્નાગેઓએ જનતાનું તરત જ ઉપ
યોગ કર્યો.

દરિયાની અંતરિક્ષી કન્નારા હરેક-માણસો ત હેર-મંતી માટે
જનતાનું મારા રાખે છે.

જનતાનું - જોનારાઓ અને જોપણું કન્નાગેઓ પોતાના કને માટે
જનતાનું માટે હેર-મંતી કરે છે.

જનતાનું ની, એક જો જોનારાઓ પોતાના પાનને અગતી
રના આવે છે. જો જોનારાઓ હરેક-માણસો માટે જનતાનું પાવનની
માસ સત્તામણુ જનતામાં આવે, છે.

જનતાનું એક પડીકે આવે જ અગતી.

માટે પડીકે જોનારાઓ કમી સાથે ર પુ

માટે પડીકે જોનારાઓ કમી સાથે ૦-૪-૦

માટે પડીકે જોનારાઓ કમી સાથે ૦-૪-૦

માટે પડીકે જોનારાઓ કમી સાથે ૦-૪-૦

માટે પડીકે જોનારાઓ કમી સાથે ૦-૪-૦

માટે પડીકે જોનારાઓ કમી સાથે ૦-૪-૦

માટે પડીકે જોનારાઓ કમી સાથે ૦-૪-૦

સો વરસનું પુરાણ, ખાતું

જુના

ગોપાલદાસ બન્કીવાલા

અને

મીઠાવાલા

મુંબઈ

મોઘા મરાલા અને સ્વચ્છ ધીની ઉત્તમ મીઠાઈઓ માટે

એક ફરો મારવાની લાલામજ દરવાખા આવેછે

ખામની બરશી

પીસ્તાની બરશી

માવાના પેંડા

માવાના ધુધરા

પાપરા પાક

ખાડી

શીખડ

ગગન વગેરે

ધણી ભાતની

સુતરફેની

દલવા

વેનીના ચુનાબ

ઓરેજ વીરે

સુકા દળના

દરેક ભાતના

અધરશીના નાડુ

જુદીના લાડ

જલેબી મેસુર

સુરતી મીઠાઈઓ—મગજ ધારી

ટેલીગ્રાફ એન્ડ, 'Burfee Shop.'

સી. પી. ટેન્ક ટેલીફોન નં ૧૧૦૭

[જાહેરખબરો માટે આ પાનું આપનાર છે]

[જાહેરખબરો માટે ઉપાધી ને અનુભવી કેનસારમે જો એ 'ગ્રીએ.']

એક અવાજે વખણાયલાં પુસ્તકો !!

જરૂર જ વાંચો

ગુજરાતી પુસ્તકાલયોમાં સંગ્રહવા યોગ્ય પુસ્તકો:

કપાળની પાછી માછ-ડીંગમા

લેખકા ડી જગીઓ સાથે

૧. ગુલામગિરીનો અજબ સચિત્ર ગાર્તા અ સાં વિમળા મેનનસા

કૃત

૩ ૨-૦

૨. લલિતના કાવ્યો રા લલિતના કા પોના સમૃદ્ધ

૩ ૧-૦

૩. મારી વીસ વાર્તાઓ સચિત્ર વાર્તા સમૃદ્ધ ગ કેસરપ્રમા

છો દેસાઇ, બી એ એનએન સી કૃત

૩ ૨-૦

૪. આકાશચંદ્ર ૨૧ મે સર્વેન ભ ત્રિપાઠી કૃત

૩ ૨-૦

૫. ઉપાકાન્ત સચિત્ર ગાર્તા ૨૫ ભોગીન્દ્રસર દીવેશિઆ બી ગે કૃત

૩ ૨-૦

૬. કમલાના પત્રો રા શિવવાન ઉત્તમરામ યાસિ કૃત

૩ ૨-૦

૭. અરવિન્દ ઘોષનુ તરનજ્ઞાન ગ મેલીનાન જ્ઞાન ન મહેતા કૃત

૩ ૨-૮

૮. હુ, સરલા ને મિત્રમંદ્ય રા ધનસુખનાન કૃ મહેતા કૃત

૩ ૦ ૦

નોંધ સમાલોચના જે માહુડોએ ૧૯૦૨ ને ૧૯૨૨ ના લવાજમ ભર્યા હશે તેમને આ આખો મંદ ૩. ૧૪ ની કિંમતે આપનામા આપશે. પોસ્ટજ તથા વી. પી. ખર્ચ વધારેનું.

લખો — રમણીપરામ ગોવર્ધનગમ ત્રિપાઠી,
મોરારજી બિ.લીંગ નં. ૨, ગિન્ગામ, મુબાઈ.

સમાલોચના

મુખ્ય લેખો

ગાંધીજીની એ- મિલિ
લાડ ક્રેનુ એક વસાહત
નુ મિલિયન બદનાયો છે ?
આદિતુ મહાર જીવન
ભારતમા એકગ્રામીયતા

દુશી સત્યાગ્રહ

વૈજ્ઞાનિક બદલો
પરબાહુસાન જ્ઞાન

* ઉપરાંત ત્ર યાવતો-ન, કવિતાઓ વિગેરે

નવીઓ

ગ અમાલાય બુદ્ધાબીગમ બની બી એ
રા ચ દેગાત નર્મદાગક પડ્યા, બી એ એવએન મ

ક્રા. ૧૩

રા ગમ્બીયગમ ગોવર્ધનગમ ત્રિપાળી

સામગ્રી

દરિયાન તા
ચ શકર પગા
કાલિતાન પગા
રમણીયગમ ત્રિપાળી
વાયુવ શેન
બદુનાન બરીવાતા
દક્ષિણ ત્રિવેદી
આનુષંગ
કવિ મિલિનાત
વિગેરે

તીજેરીવાળાઓની નવી રીતની હરીફાઈ.

હાલ પહોંચા આસ્ટ્રીયાથી ગંગા જેવા પાનળા પનગતી તીજેરીઓ અને આરતી હતી અને પ્રજાને માનની કંઈ નહીં હોવાથી ધન-સમ્પત્તિ વેચાતી પણ હતી હાલમાં તે તીજેરીઓ નહીં આરતી દેવાની તેની જગ્યા તેની જ પનારતની અમેરીકન અને બીજી તીજેરીઓએ લીધી છે એ તીજેરીઓ વેચનારા એક દેશ છે ' ગો દેશની તીજેરીઓ ગમે એની સારી હોય પણ અમેરીકા અને બીજા દેશોમાં જનતા તીજેરીઓને જી પુગી શકે નહીં એઓ મીલુ એમ પણ કહે છે કે અમારી તીજેરીની બનામણ અમારો કોન્સન કર કોન્સનનું મુખ્ય ગામ પોતાના દેશના માનમાં પણ વધાવાનું હોય છે એટલે તે બનામણ જેનેરી નામ એક રે હી કે માન ભરેસાનાયક જ હોય

કોન્સનની બનામણનાળી એની એક ન્હાની તીજેરી ગોની દીપત આપીને ગોદેજે ખરીદી છે અને રૂબા પાય મીનીટમા તોડી છે એ કેઓ ખાતરી કરી દોષ લેઓને જવારમાં કાગળો રાખી છે

આગમાંડી અને આગમાંડનું નુર, જગાલ, ગોલડિન ભાગ અને એટલે તેમ જ છુટક વેચનારનો નફો એકાએક અનેક અન્ય આસન થતી તીજેરીઓ ઉપર પડે એટલે પરદેશી તીજેરીઓ હાલમાં પનારતની હોવા તો જ અહીં સારી તીજેરીઓ માથે દગાલ કરી શકે એ સમજનું મુશ્કેલ નથી ગોદેજે પાય મીનીટમા જે તીજેરી તોડી તેની પનારત કે હી છે તે બાજુવા ગોદેજેને ખરીદવાની પડી એ ઉપરથી માનવારે માનમાં તે તોડેજે જે તીજેરી નમની છે પા મજબુત તેની રૂબા બેરાથી પાખે પણ સમજ પડી શકે નહીં તેવાર થઈ રહેલા પ્રશ્ન માથે મીનીટમા તોડી શકાય તે તીજેરી તેમ જ તોડતા પાય કેનાલ સામે તેની એકર રખી જ રખા

ગોદેજેનું કારખાનું—

ગેસ કંપની પાસે, પરેશ, મુબાઈ.

તમારે ત્યાં શુભ પ્રસંગો પર.

દી-પાઠી—

નાચ-પાઠી—

એટ-હોમ—

ધર્મીંગ એન્ટરપ્રેનર—

ઈત્યાદિ મેળાવડાઓમાં—

રીફ્રેશમેન્ટસ માટેની ગોડવણ કરવાનું આમને સોંપી-
ફાંકડુ દામ—

વાજબી દામથી—

દુક વખતમાં—

અને તમને ૧૦૧ ટકા સતોષ મળે તેકુ કરી આપીશું—

એસ્ટીમેટમ મુજાવો—

ભાવ તાલ જરૂર મુજાવો—

ગોવિંદજી વસનજી

મુખ્ય ઓફીસ—ચીંગણઝાર.

આય નં. ૧—કોટગદાર

આય નં. ૨—ગ્રાહકોનું

મુખાઈ.

ટેલીફોન ૧૫૫૬,

ટેલીગ્રામ—

"Sweetmart"

Feb, 19

તમારે ત્યાં શુભ પ્રસંગો પર

દી-પાન્દી—

નાચ-પારદી—

એટ-હોમ—

ધર્મીંગ એન્ટગેનમેન્ટ—

ધર્યાદિ મેળાવડાઓમાં—

રીફ્રેશમેન્ટસ માટેની ગોઠવણ કરવાનું ગ્રામને સોંપા—

ફાંકડું કામ—

વાજબી દામથી—

દુક વખતમાં—

અને તમને ૧૦૧ ટકા સતોષ મળે તેડુ કરી આપીશું—

એસ્ટીમેટસ મગાનો—

લાવ તાલ જરૂર પુછાવો—

ગોવિંદજી વસનજી

સુખ્ય ઓફીસ-ચીગળાડા.

આય નં. ૧ - હાલે-હાલ.

આય નં. ૨ - આરેડો.

જુઆઈ.

ટલીકાન ૧૫૫૬,

ટલીકામ્મ—

Sweetmar

Feb, 19

તીજેરીવાળાઓની નવી રીતની હરીફાઈ.

૧૮૭૭ પર્વના ઝોડગીરાથી કાગળ જેવા પાનળા પતરા પીતીનેરીમાં
અરે આવી હતી અને પ્રત્યેક માનવી કંઈ નવી હોવાની નીચામાં
વેચાતી પણ હતી તાનમાં તે તીજેરીઓ નવી આસતી હોવાથી તેની
જગ્યા તેની જગ્યામાંની અમેરીકન અને મીઝ તીજેરીઓએ લીધી છે
એ તીજેરીઓ વેચ્યાં. એક કહે છે કે આ રજની તીજેરીઓ ગમે એવી
સારી હોય પણ અમેરીકા અને બ્રિટન દેશમાં માત્રી તીજેરીઓને કા
પુગી કંઈ નહોતી એઓ મીઝુ એમ પશ્ય કહે છે કે અમારી તીજેરી પીતાનમાં
અમારા ઇન્સન કરે ઇન્સનનું મુખ કામ પોતાના દેવતા માનવ
અપ વાનગાનું હોય કે એટલે તે ભાગ્યશુકરે તેની જાડે એનું રે નવી
કે માન ભરોસાનાયક જ હોય

કાન્સનની ભાગ્યશુકાળી એવી એન્ડાની તીજેરી મોગી રીમન
આપીને ગોદરેજને ખરીદી છે અને મુક્ત પાચ મીનીટમાં તોડી છે. તેઓ
ખાતરી કરી હોય તેઓને મતાનવા. આ રાખી કે

આગમાંથી બે આગબોટનું પુર, જગત ગોડફ્રિન બાડ અને એન્ડ
તેમ જ છુટક વેચનારો. આ એવા એક અન્ય આરામ થતી તીજે
રીઓ ઉપર પડે એટલે પરદેશી તીજેરીઓ દુનવી મનાવટની હોય તો જ
અહીંની નાગી તીજેરીઓ માથે હરીફાઈ કરી શકે એ સમજતું મગકે નથી
ગોદરેજને પાચ મીનીટમાં જ તીજેરી તોડી તેની મનાવટ કેવી કે તે
મનુષ્યના ગોદરેજને ખરીદ કરી પડી એ ઉપરથી વાચનારે જ્ઞાનમાં લે
જોઈએ કે તીજેરી નવી છે. આ મજબુત તેની ફક્ત વેચાથી પોતો
મજ સમજ પડી રહે નહોતે તૈયાર થઈ ગયા પુત્રી ગય મીનીટમાં તોડી
શકા. તે તીજેરી તેમ જ તો તા પાચ કનાક લાગે તેની એન્ડરખી જ આ

ગોદરેજનું કારખાનું—

ગેસ કંપની પાસે, પુરેલ, મુબાઈ.

પંકાયણા, પુરાણા અને પ્રબલપ્રિય મંશીન

પોલીશર્ના શરૂઆત કરનાર

અને આ ધધાને એક ફેશનબલ ધધાની સપાટીપર લાવનાર

ઝવેરી કાનજી માલજી

આ નામ કોણ નથી બાણુવું ?

પહેલા પાયોનીયર

જી પદ્મ કંઈ નવી કૃતિઓ,

નવા ઘાટ, નવા સણુગાર, અને નવા અલકારે

તૈયાર કર્યા જ બાય છે !

કુઠાને પધારી તરફ લઈ જોશો તો

જરૂર જ મોહશો !

પરિણામે અમને ખટાવ્યા વિના

છુટકો જ નથી !

પછી આપે આવો કે કાલે !

અખડુલ રહેમાન સ્ટ્રીટ, મુંબઈ

ભીખા કલ્યાણજીની કુંઠની અમૃત તુલ્ય દવાઓ.

મનુષ્ય મિશ્વર.

-કોલેરા વિચ્છેદક માટે-

"તેરા અપેરા બાજબ અનિવારિયો"
કાનકર રોગને દુક વખતમા ખારિયુવ,
નાચુ" ૧૨નો ૧ આ રોગનમાણુ ઉપાર
છે જેનાથી મેરો અહર છદી
બની છે

કિમલ બાટલી એકના આના દસ

બા-હલ ઓ' ટમે

-ખાન દરામ માટે-

ગમે તેવી દુગીરી મળી કે નહીં દરામ
અત્રે જુગલી આ મનમ યેથી બાહ
વખત સગાડવાથી જુગ લુ રી નાનુ
યાજ છે અને ચામરી ૧૦ ૨૨ ૧૫ની
નથી કે ખસણ વાસ બાહુની નથી
કિમલ બાટલી એકના આના આર

તાવનુ અકસીર મિશ્વર.

આ મિશ્વર મનીષા આનરીયા મેડેરીયલ અને ખગલ રુમમા ફારી ની જીતે રવે ભવના
કેવી વાન ઉપર રામગાલ અત્રે મે છે કાલુ " તે વનમ ભવના તાવનુ જુગલે નામુદ
કરવામા આખા છે આ મિશ્વરના ત્રણ બાજ હેવાથી એક જ દીવસમા ગમે નવો તાવ નામુદ
વધે નય છે બીજી દવાઓથી તાવ ઉતર્યા પછે પાન જ અસક્તિ અને છે તેન મા દવાથી
એક કાનુ પલ ખરામ પરીણામ આપત નથી જે તેની ખામ જુબી છે

કિમલ બાટલી એકના આના આર

ગાંડીવ એન્ટી-ફમેટીક ખામ.

એક મહાન વિદ્વાન ડોક્ટરની રોષ ઉપરથી બનાવેલો આ મનમ મેળવાથી માથાનો તેમ જ
સંધીવા સરખો દુખરાષક રોગ દુક વખતમા નામુદ ચામ છે વધે દાખલ નું રહી જુગ
સોને થી બાવલો શીરના મર્ડ પલ બાજેલો જુખાવો કોષણ સા નુ અકકાઈ જુગ
સીઓના પગ તથા કમર કમર જવા રાગથી કોષણ સા રહી જવો વિગરે સર્વ રોગોને
નાશ કરતાગ આ રામગાલ ઉપરથી એક બાટલી દરેક કુટોમોમા અવરખ રાખવી જોઈએ

કિમલ બાટલી એકના આના આર

અમારા મહરમાન ડોક્ટરના ખાસ આમદને માન આપી-

અમેઓ દ્વાયમા હીસપેનસીગ ખાનુ ખોલ્યુ છે

જેમા અનુભવી માતુએને દાવે દેકે ભવના પ્રિસ્કીપાન મુજબ દવા બનાવી આપવામ આપરો
એક વખત કામ પાગ ખાસી કરો

ભીખા' કલ્યાણજીની કુંઠ દવાનાખા,

Feb 19

અમેશાહીને નાકે, બહારમેટ, મુખાર્ધ, ન ૨

આપના ઓફિસમા સમાલોચકની યોષ મેમા.

સહકાર

લાખી ૯ મી, સરીરનું સુખ રંગીના દરે-ગાવથની પૂતી તામન હમેશાં ટની
રહે બેડી સાગી પાચનરામિ, અ સાગીના સ માર આનુ ગાખવા માટે તમે-અમ ગી
અનુનુત્ય

આતંક નિગ્રહ ગોળીઓ,

૧૫૩૧ યો ગોળીઓ તમારા સરીરની નળખાલના તમામ માર્ગોને દૂર કરી તમેને
નદુરત, બળવાન અને હિમ્મતવાન તાવનાની અનુભવ સમિતિ રાખે છે તમામ
સારી કિ અને માનસિક દરેનાનો સ્વાસ્થ્ય અસહ્યાર મને ને તમારો ફેરુમ થયું હોય
તેને માટે આ ગોળીઓ એક અમરદામિ મનમાગી છે વધારે
રિગત બળવાને પ્રાધન્યનિષ્ઠ મગાવે

દિમિત-ગોળી ૩૨ ની ૫૫ ૧ નો સ્પિયો ૧ એવ
ધાન આરીસ } વૈવશાસ્ત્રી મલિશક ગોવિંદજી
કોનખો નીરોડ-મુખર્ષી } વામનગર કામવાસ

હિન્દુગનાથાશ્રમ, નડિઆદ, (ગુજરાત).

આવા ૩૨પુષ્ટ અને નિરોગી
સંતાન દેગની સમૃદ્ધિ છે

પણ

દેગ ભૂખે મરે છે કમલ અને આધા
પીધા વિનાના ભૂખે મરતા મુકાર જતા
દેરલાએ બાળકો દેગના સખડે છે તેમને
ભેના હોય તો ઉપવી સરથા તરફ
નજર કેવો નિગાર, ભૂખ અને તર
મંથી મરી જતા, અપગ બાલકોને
રહુમે રૂપી ઉકોના એમના કંપાણુ માટે
હુનારી શકેત અતુસાર દ્રવ્યના દાન
આજેજ મોકલીવેને પુણ્યુ ભાથુ બાધા
એજગોખના ઘોડે ભાગ ત્યા મો-વો
દ્યામાગોની ગરીબોની આંતંકી કાગ

પ્રાકાશના કેન્સી છાયલો મળવાનું ગંભીર ખાતું

અમારે ત્યાં દરેક જાતનું રોગથી

તથા સુતગરૂં માડીઓ છાપ-

વાનું તથા ગ્લાસનું કામ

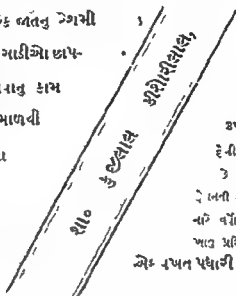
ધણી જ મલાળવી

કરી આપનામા

આપે છે.

દેશી નોધી

મળાશે.

અપર કાવળા

દેશીરોક-મુખાઈ

ઝેલાલા છેડી

રેલાની મુદર મળાઈ

સાં વૈશી મળાઈ

ખાત પ્રસિદ્ધ છે

એક રખત પધારી જરૂર લેઈ

જગોશ.

કેશી જાત—પહેલા પ્રકારનું મમળ માટેનું તેનું છે

કેશી જાત—મળાના નાનનતુએને કુદિ આપે છે

કેશી જાત—મારે ખરી પાના અપરે છે તે વાળેજથા બધ ઉગાડે છે

કેશી જાત—આખો નિસ મમળ મારી કનગાએને ખામ સાન્તિ આપે છે,

કેશી જાત—મુગા નથા માંડાઈ માટે સારી રીતે પપાઈ છે કિમત એક લીસીનો રૂ ૧ પોસ્ટા ૧ છુદ્

મનેહખિન્દુ ગું છે

મનેહખિન્દુ—જુવાનીનની બુલેથી થયેલા રંગો મટારે છે

મનેહખિન્દુ—ચાની પિગેરે બનકર રંગો છપા અદ્દત રીતે કાલમે આપે છે

મનેહખિન્દુ—આ દરેકના નાસથી થોડા જ વખતમા મુક્તિ આપાવે છે, તાર, અમરિન અમરિનરે ચાની રીતે દુર કરે છે

મનેહખિન્દુ—આ દરેકથી પીતા હરેક જગે સમગ્રુ દરેક નીમીનો રૂપાઓ દો, પેટિય નસરેના આના નવ લુ

વિરોજ નોત્રેન્દ્રન મેન, મનમેન્ટ કીપોઆ લાલર,

Feb 18

ને ૧૮/૧ અને ૧૯ લોઅર ચિતપુર નાક,

કલમ્તા.

પ. આપના આંદરમાં સમાજસેવકની નોધ છે

૨૦ વરસની જુની દુકાન,

હીરા તથા ઝવેરાતના વેપારીઓ

સુરજમલ લલુભાઈની કું.

હુમારે ત્યાં કોઈપણ જાતના મોટી તથા નાની માફકના
હીરાઓ તથા મોટી માફક પાના વિગેરે ઝવેરાત છુટક
તથા સવાબધ મળશે

હાલની આશુ દેશનજી કોઈપણ જાતનું ઝવેરાત તથા મોના
ચાંદીના દાગીનાઓ તથા તેમ જ ઓરડાંથી બનાવી
આપવામાં આવશે

હુમે માલની આટલી કંડી આપીશું તેમ જ ઝવેરાતના
દાગીનાને ગ્રીપર કંડી આપીશું

૮૦-૨૨૫-૨૨૭ કાલબાદેવી ગેડ, પોસ્ટ ઓકીસની
સામે. મુમ્બાઈ.

૨૨ દિન ન ૨૦૨૬

ટેલીગ્રાફ ઓફિસ, Calmness, Bombay

અકમી દના !

ગાંધી મંદિર,
ભૂખ લાગના,
દરત તાર લાવના,
કિંધ વાવના,
તામ્ર આપના,
તામ્ર ની મક્કના,

છેલ્લોત્તર પીત્ત

૭૭૭ સાથે વાપરી જુઓ

વ્યવસ્થાપક

જીવન

ગતવ એકના રૂપીયા બે.

પુત્રિકા પોરી :

ગાંધી નીરોળી,
નમળા સળગી,
નાના મોટા
સ્રી પુત્ર,
મોને માટે

જીવનવર્ધક દના !

૭૭૭ દ્રાક્ષાસવ સાથે વાપરી જુઓ

૭૭૭ ગાંધીસ્ટિકલ વર્કસ, લિમિટેડ.

એ.શી.ન્ટેલ ગેસ, મું.મ. ૧૩.

—કુશન—

જૂની મહાજનનારી, કાવમાટેની.

પ્રસિદ્ધ આયુર્વેદિક દવાઓનું
ગ્રામસ લીસ્ટ મળાવે

અનુલેખકરં વાત્યં સત્ય પ્રિયહિત ચ યત્ ।

સ્વાધ્યાયાભ્યસર્ગં ચૈવ વાલ્મીક્ય તપ સ્વ્યતે ॥ મ ગી ૧૫-૧૫

પુસ્તક ૨૬ મુ.]

બુલાર્ક, ઈ. મ. ૧૮૨૧.

[અંક ૭ મો.

તત્રી—રા. અમ્બાલાલ બુલ્લાખીરામ જાની, બી. એ.

રા. ચન્દ્રગકર નર્મદાગકર પડ્યા, બી. એ., એલએવ. બી.

પ્રકાશક—રા. અમ્બીયનમ ગોવર્ધનરામ ત્રિપાઠી.

વિષય.

વિષયાનુક્રમશિકા.

૫૪

૧. પ્રજાનો મમલાન

૨૬૧

૨. ગાંધીજીની એક સિદ્ધિ

રા. ચન્દ્રગકર નર્મદાગકર પડ્યા, બી એ, એલએવ બી

૨૬૧

૩. અનુભવ અને જ્ઞાન કાવ્ય

રા. ચન્દ્રગકર નર્મદાગકર પડ્યા, બી એ, એલએવ બી

૨૬૧

૪. લૌક મેનું એક વ્યાખ્યાન

પ્રો. હરિલાલ માધવજી ભટ્ટ, મી એ.

૨૬૮

૫. ગુજરાત મોહિની કા વ

રામકપિ બિહારીનાન

૨૭૬

૬. શુ દૃષ્ટિકોણ બદલાયો છે ?

રા. અમ્બીયનમ ગોવર્ધનરામ ત્રિપાઠી

૨૭૭

૭. અહીંનું મહારાજી જીવન

પ્રો. કાન્તિલાલ ગુપ્તલાલ પડ્યા, એમ એ

૨૮૦

૮. હવે ના બને ઘરવાલી કા વા

રા. બાલગુજરા

૨૮૫

૯. વૈનો બદલો વાર્તા

રા. હરિલાલ કુરુક્ષેત્ર મિત્રેલી

૨૮૬

૧૦. ભારતમાં એકગાંધીયતા

રા. વાસુદેવ રામચંદ્ર ચૈતત

૨૮૬

૧૧. પરભાષાનું જ્ઞાન

રા. ગદુલાલ દામોદરદાસ બરરીનાન

૨૮૬

૧૨. અન્યાયલોકન

૧ મોગલસાધ્યા [૨ મો ત્રિપાઠી]

૩૦૨

વાર્ષિક લનાજમ રૂપીઆ ૭૬,

હિન્દુસ્તાન બહાર શીલીંગ ચૌક ૩. મહાકાસાત બુક અકની કિમત દસ આના
આ લવાજમ ઘરઆનમાં જ લેવામાં આવે છે

પોતાની અદ્યતન મોગના એ કાંઈ સમસ્ત પ્રજાની યોગતા કહેવાય ? મજાએને એ જ્ઞાનને ઉનારી પાણી એ રહેલું છે એ સ્વદર્શનોએ બોલે છે કે “કામ કરના” એ પ્રજા મજાએ ભરી પડે છે તે જાણ્યો આપના પડે છે ગાંધીજી સભાએ વિના તે જાણ્યો વિના કેવું કરી શક્યા હોય ? દૂધમાં, ગાંધીજીની અદ્યતન પ્રેરણાને બતાવે ત્રીનડી દાણ તો દેશે તદેમના જ ઉપર જના મોજે ન નાખી દેના સુચારિયન સરોવરમાં સતતાથી તે મેમનેર કરવું જોઈએ સ્વદર્શન તો જ મજાને જીવવારો બે પ્રજાની ધારી જિંદગી જ માનુ નહિ, પરંતુ પ્રજામંડળ તૈયાર. અને જાણક તમે જાણી તો ગાંધીજી કહે છે તે “સ્વદર્શન” હિં, પરંતુ “ગાંધીગન્ય” થો, ને “સ્વદર્શન” નહિ તે ગુલામી થઈ તે સમ્યક ગમે તેજી હો સ્વદર્શનું સમાન એ સ્વદર્શનને ઉત્તમ પ્રજાની માનતા સમજના ઉપર જ છે

રહ્ય રિને કશેય થયા અને ગાંધીજીનો તથા હિં નો ગમ રવા એ જોડી વાન કે, પરંતુ એથી અનેકગણો મોટો એનો ઉપદેશ છે એ ઉપદેશ નો છે એ ઉપદેશ એ છે કે શ્રદ્ધિય અધિકારી તપગાંધી પ્રજાને વિશ્વાસ ઉપી ગયો કે પ્રજાને અને ખિતાફતના પ્રજાએ હિંની પ્રજાનું દિલ ખાડું કરી નાખ્યું છે, અને જે જાણકી આપમતિની અમનગીના સ્વદર્શનમાંથી એ કાંઈ પ્રજાને સુખ કરી રહેો સ્વદર્શનને વાન મજાને રહેને તે પોતાનો ઉત્તરક માને છે અજ્ઞેએ તેમ જ હિંનીએએ માંખ ઉત્તરના બેડી કે ને અન્ય મયોતોમાં રંગેના અગિયોને મમમાત્રી બનાવના જેના છે નહિ તો ગાંધીજી નતે જપાના નથી ને જીવને જપાના દેનાના નથી — “કરક કરો” એજી બસ નથી, હજી તો કાંઈ કાંઈ થશે

અનુભવ અને જ્ઞાન.

લેખક — શ્રી અનુભવકે નમદામકે પથ્યા બી એ, એવએવ બી

(મરાઠી સાખી)

અનુભવકેરી વાત અનેરી — જાન ન આવે તોને,
અનુભવકેરી નિધવ મોખ્યા — જાન અનિશ્ચિત જોને,
સાચી અનુભવની વાત — માત્ર બીજી બધી ધૂગધામી
અનુભવના ધન આપકમાણી — વેલ નહિ પરં — આચા,
વડિતોપાજિત જાન વારસો — સ્વેપાજનના સાસા
અનુભવ આપવો મેલાવે — જાન તો પ્રાપ્ત ધને નમાવે
અનુભવકેરી સાદસ મોળા — કેડ પ્રયોગ સૂકાવે,
અનુભવ સનામત ગણનાઓથી જાન બધુ વ બચાવે,
અનુભવ ત્વેરી વાપારી — જાનની સાવધ માનદનાની
“અચા સાચા” અનુભવ માને — માત્ર “ચોથા ચોથા,”
અનન્ત સાર આધારોતો — જાન જ આવે નોધા,
અનુભવ શુદ્ધ સારવારી — જાન તો સર્વસારવારી

અરેખનો બચલો,
નહિઆદ,
તા ૧૮-૭-૨૦

ગુજરાતી કહેવત સમઘ ૨૨ • એન એમ. ત્રિપાઠી એન્ડ કંપની, મુબાઈ

લૉર્ડ એનું એક વ્યાખ્યાન.

લેખક — પ્રો. હરિલાલ માધનજી ભટ્ટ, બી. એ

[આપણા દેશની વર્તમાનપત્ર વાચનારી આવડત લો.] એના નામથી જાણી નથી, એ અવર વિખરા પ્રધાનમંત્રીના પાયા વરસ સુધી પરદેસ ખાતાના પ્રવાનપદપર રહી છતાંની પરદેસસરેની રાજનીતિના રક્ષક દળા. તેમના વખતમા જ ઉઘાડે શુરોપીન વિમલદાસ જેલરિયમ અને કાન્સની વડમા આ. નેવો એન કુમુ હવુ તે પછી ચોટા વખત તેઓ અમેરિકા ખાતેના એક ચીના પદપર હતા. અભારે હતાના પહેરી પમિના રાજ્યની પ્રથેમા તમે રચાન ધરાવે છે તેમને મયા જન્યુઆરી માસમાં નાસગોમાં આપેલ એક વ્યાખ્યાનનો સાચા નીચે આપવામા આવે છે

રાજકીય વિષયોમા પ્રલના મિતનને દોરનાર પ્રલના નેતાઓ આપણા દેશમા જવાબદાર રાજ્યપત્રની સાથે સાથે પ્રલકીય વિચનની ખુલુ હવે જરૂર જણાવા માડી છે એ વિચન નીતિના કંચક પાયા ઉપર રવાય તેને માટે જરૂર છે કે જુદા જુદા દેશના અમલ નેતાઓની વિચારમેયોનો આપણે પરિચય નેજવે

આમ કરી જે સરકારને 'રાજાનીયત બરેવી,' 'રાજા રાજ્ય' વગેરે ઉપનામ દાખના વાવડો આપણે એ ખાતારે સાધારણ થઈ પડ્યું છે તે સરકારના પ્રતિનિધિય ઉચ્ચના પ્રમુખ રાજ્યપત્રની નિચારત્રેણી આપણા રાજકીય-વર્ચા-પ્રિય પ્રલવર્ગને થતી એકદમ અને રક્ષક લાગરો એમ આચ્છા રાખવામા આવે છે આ વ્યાખ્યાન પમિલક એપીનીયન નામના પદમા પ્રસિદ્ધ થયું છે — હ મા બદ્દે આ સાવના જાનેવારી માસના પહેલા અકાશીવામા નાસગો સહેરમાં ૨૪૨૮ ક્રિષ્ટિ-મન મુવમેંટ કો-મેસની એક મળી હતી એ એકમા ૩૫ દેશોના પ્રતિનિધિઓએ ભાગ લીધો હતો. તે એક રૂનર વાકાકાઉન્ટ એકે એક અમીર ખીતિલાવનાયુક્ત વ્યાખ્યાન આપ્યું હતું તેનો સમાચ નીચે આપવામા આવે છે —

"નવી દુનિયા શકર છે અથવા છમ્મજા યોગ છે કે નહીં" એ સવાય તમારી પાસે થર્મોનાનું મને કહેવામાં આવ્યું છે

હવે આ સવાનને તમે ધમકો છો તેની સ્પષ્ટતાથી હું અર્થના માગનો નથી, પરંતુ એ એવો સવાન છે કે જે આપણે દરેકે આપણા પડને પૂછવો જોઈએ, કાગણ આપણે દરેક આપણા દેશના જીવનમા જે લાગ લાગએ તેમા મદદગાર થાય એવા વિચારોને તે જન્મ આપે ને એક અર્થમાં નવી દુનિયા શકર નથી, નથી એટલે અસારની દુનિયાથી તદ્દન મિજ અને ભૂતકાળ સાથેના સમય તોડી નાખે, એવી દુનિયા તો મનુષ્ય જાતને રાખ નથી પણ અસારના કરતા વધારે સારી દુનિયા એક શકર છે અને છમ્મજા યોગ પણ છે આદિ દુનિયા બનાવવી એ આપણા પોતાના પર આધાર રાખે છે પણ એ વધારે ને વધારે સ્પષ્ટ રીતે સમજવા લાગ્યું છે કે એ નવી દુનિયા જાતવની એ એક દેશ ઉપર નહીં પણ બધા દેશોના સામટા પ્રલના ઉપર આધાર રાખે છે અને તેટલા સારે આ જાતવી દિલચાત્રની જરૂર છે કે જે એક જ દેશમા નહીં પણ ઘણા દેશોમા એકસરખા કિસાદથી કામ કરતી હોય

અને એ નહીં દુનિયા બનાવના માટે તમારે એ પણ ધ્યાનમાં રાખવાનું છે કે માન આપ્યો રિશિતિના ફરાર આ નહીં દુનિયાને જન્મ નહીં આપી શકે જાણશ્ચિતિના ફેરાર, કપતી અધારે સારી વહેંચણી, અધ્યક્ષ રાજા મોઢા માટે ઉત્તરિત મેજરનાના પ્રમોશની સમાનતા, એ અવાની અભારે ધણી જરૂર છે અને આ ફેરારો મોટે રજા જણાવના કમ નહીં રજા છે.

આજરિશિતિમાં સુધારો કરના મથનને નિરુત્સાદ કરે એવો એક પણ રાજા હું હાંસી સમીક્ષા, પણ તે જ વખતે એટલું વાલ રાજાનું છે કે માન આપ્યોરિશિતિના સુધારાથી વધારે સારી દુનિયા બની શકે નહીં તેની સાથે સાથે લોકોની નીતિની આવના વધારે હા અને વધારે હાંસી મેસાડનાના પ્રત્યેક પણ કરના જ પડે.

આ અઠસીયે રાજકીય પ્રમોશની ચર્ચા તમે ક્રિશ્ચિયન રમના દરિમિ દલી કરવા માગો છો એ વારતરિક છે અને આપણે નવા ક્રિસ્તી ધર્મ પાળનારાએ જાહેર બનાવેલે એ દરિમિ-દુધી તપાસવા જોઈએ પરંતુ જાહેર સવાનેને ચચામાં એ સહેલું દરિમિ-દુધી તો નથી જ આપણુ પહેલું કામ તે વસ્તુરિશિતિમાં આપણે કામ કરવા છે તે મમજરાનું છે અને એ વસ્તુરિશિતિ એ છે કે ક્રિશ્ચિયન દેશોની રાષ્ટ્રીય રાજ્યનીતિ-નુ બહુવચન જાણી જોઈને વાપર હુ-મા ક્રિશ્ચિયન ધર્મમાનના-spirit-હા વગુ આગ પ્રમાણમાં હોય છે.

એ પ્રથમ દુકોન છે ખીન હુકન એ છે કે આ રાષ્ટ્રીય રાજ્યનીતિમાં મુધારો કરવાનો એકલો માગ તેમાં ક્રિશ્ચિયન ધર્મ જાળવના વ્યવસ્થા છે અત્યારે તો રાષ્ટ્રીય રાજ્યનીતિને ધર્મજાળવના સાથે જધમેસની કરનામાં મોગી મુશ્કેલીઓ નડે છે.

૨. પ્રશ્નો વચ્ચે સ્પર્શ

ધર્મજાળવના સામાન્ય જાણ અને નિર્માર્યના ચોરે છે પ્રશ્નોની રિશિતિ પરસ્પરમાં સ્પર્શની છે કાંઈપણ સરકારમાં મોકરી લેનારને તે સ્પર્શમાં ભાગ લેવો પડે છે તે નોંધી સ્વીકારે છે તેની પહેલી ફરજ એ છે કે તેણે પોતાના દેશના હિતને પ્રથમ નજરે ઉત્તેજન આપવું અલગતા, તેને અધોગ કે હનકા કે કનિઠ માર્ગમાં જવાની જરૂર નહીં પડે સરા જાગે એ જરૂરનું નથી પણ પ્રશ્નોની સ્પર્શમાં તેણે પોતાના દેશના તાબ જાળવવાના દરિમિ-દુધી ભાગ લેવો પડવાને અને એ તો નિર્વિવાદ છે કે દરેક પ્રશ્ન પોતાના અગત્ય વચ્ચે મેજનવા જતા સામાન્ય લોક તરફ દુબળા કરશે હવે આ સામાન્ય લોક અને નિર્વાચતા મેજનવાની ધાર્મિક ધર્મજાળવના સાથે આ જધમેસનું નથી અને એ જા રમે જ નહીં એટલે આપણે આપણા પડને આ સવાન પૂઠવના રજા, આપણે રાષ્ટ્રીય રાજ્યનીતિમાં ખરી ધર્મ જાળવના વધારે ને વધારે પ્રમાણમાં દાખલ કરીએ છીએ કે નહીં? અને જો નહિ તો પછી એ વધારે પ્રમાણમાં દાખલ કેવી રીતે થઈ શકે?

૩. પૂર્વ અને પશ્ચિમ વચ્ચે સમસ્યા

હું મમજુ છું કે આ કંડવાડીને તમે પૂર્વ અને પશ્ચિમ વચ્ચેના સવાન ઉપર ખાન ચર્ચા બનાવના માગો છો મુદના પરિણામ વિશે હું હવે પછી કષ્ટક કહેવા માગુ છું પણ

એ તો એકસ છે કે યુદ્ધ એક અચુક પરિણામ તો 'મે-ડેટ'ના સિદ્ધાંત સાથેના પ્રજ્ઞાના સહ (League of nations)ની સ્થાપનાથી અધિકાર જેવા તદ્દન પછાત જે જે દેશોમાં યુદ્ધ પાનન પસાર થયો છે લાની સરકારમાં સુધારા દાખલ કરવામાં વધુ મંદ મૂળે.

આ ક્ષણે જ આપણે આ 'મે-ડેટ'ના સિદ્ધાંતને સ્વીકારવો જોઈએ અને તે એ અર્થમાં કે જે સરકાર પગલ પડેલા દેશોની હકૂમત સ્વીકારે છે તેણે અચુક સરતોથી એટલી જાન્ય-દારી પોતાને માથે લેવી કે પ્રજ્ઞાસંધના મનિમગ્ન આગળ તેઓ સામીત છોડાને મધ્યસ્થ છે કે તેઓ દરરસ પોતાની ફરજ અદા કરવામાં પછાત પડે નથી.

૪. બે મહાન દુષ્ટ

આ ફરજોને બે મોટાં મથાળા નીચે વહેંચી લઈ તકાલ પ્રથમ તો તમારે બે બતાવવું જોઈએ કે દેશમાંથી ઉતરાવેની બધી વસ્તુ તત્તમે દેશના લાના માટે જાપરો છે અને બીજી, તમારે બતાવવાનું છે કે અધિકારના પગલ પડેલા દેશોની આર્થિક સ્થિતિ સુધારવા જતા તમે એની નીતિ નથી અખસાર કરતા કે જે તે દેશની પ્રજા ઉપર સખતાઈ ગુજારે અથવા જેથી તમારા વારિખને હાનિ થાય દેશની આર્થિક સ્થિતિ જનદી સુધારવા માટે તમારે જે જે પદ્ધતિના ઉપયોગ કરવો પડે તે જલ્દા બે પ્રથમને કમ જરા ધીમે થાય એ હું તો વધારે પસંદ કરું અને 'મે-ડેટ'ના આ મિદાનને જુ. જુ. દેશના પ્રજા મતના ટેકાથી વાસ્તવિક સ્વરૂપ પ્રાપ્ત થશે તો અગાઉના જમાનાઓમાં થયેલા આના વિપરીત માર્ગોની નિરૂદ્ધ આ લોકમત એક સખળ હથીઆર બની રહેશે.

૫ હિંદ અને મિસર

પૂર્વ અને પશ્ચિમના સમ્બંધો વધારે મુશ્કેલ સવાલ હિંદ અને મિસર જેવા દેશના સમ્બંધમાં ઉઠે છે આ દેશોમાં હિંદનું ખેડાણ થયું છે, તેઓ પોતાની ખાસ પુગતન સરકાર તરફથી મિસર દેશની મુશ્કેલીને દાખવા તરીકે લક્ષ્ય જોડે મારે તે દેશ સમગ્રે જે કહેવાનું છે તે બીજાને પણ સરખી રીતે લાગુ પડે છે પૂર્વ અને પશ્ચિમના મેનાપની મુશ્કેલીને અચાત આપણને પહેલાં હવે તે કરતા ધણી વધારે સારો આ મુદ્દ પછી થયો છે.

મિસર દેશના સમ્બંધમાં મને લાગે છે કે આપણે એ દેશ હાથમાં લીધે ત્યારપડેનાનાં કરતા બ્રિટિશ સત્તા નીચે લાની આર્થિક સ્થિતિ ધણી દુવરી છે, દેશની નાણા સખધી સ્થિતિ પાકા પાયાપર મુકવામાં આવી છે, અને ન્યાયની પદ્ધતિમાં યજો સુધારો થયો છે તથા ગરીબ લોકોપર પહેલાં જે જુનમ થયો તેમાંથી આપણે તેમને બચાવ્યા છે આમની બાનતો તો મને લાગે છે કે સાચી છે.

જતા મુશ્કેલી કેમ આવે છે ? એ સવાલ માથે છે અને મુશ્કેલી છે તેનું કારણ એ છે કે જે કે આ બધું સાનુ છે જના તેને પરિણામે 'પ્રજ્ઞાના સર્વોચ્ચ અથવા બ્રિટિશ સત્તા તરફ પ્રજ્ઞાને આદરભાવ' નથી થયો અને ત્યારે આપણે આપણા મનને પૂછવા 'મારીએ છીએ કે' જે કોઈ દેશમાં તમે ગમે તેટલું સાફ કામ કરો છતાં તે દેશ માં લોકોને જે જાતનો લાભ જોડે.

સરવતીચંદ્ર લાલ ૪ થો. ૩ ૫-૮-૦ એન એમ નિપાળી એન્ડ કંપની, મુબાઈ.

એવું અથવા જે નાશ તે સમજી શકે તેવો તે ન હોય તો પત્રી તમારે એ કામમાં મળ્ય રહેવામાં શું નાબ છે ?

હવે તમે એમ કહી શકો કે જાનો જવાબ છે જો તમારી ખાત્રી હોય કે તમે જે કામ કરો છો તે સારું છે તો પત્રી તમને તારે કે તેને માટે તમને પુરતો જવા મળતો નથી છતાં નમાર તેમાં મળ્યા રહેવાની દરજ્જા છે પરંતુ આ કાર્ડ જવાબ કહી રાખ્ય નહીં મુખ્ય નાન આ છે કે તમે કોઈપણ દેશની હકુમત ચનાવવાની શરૂઆત ગમે તેવી સારી કરો છતાં નિરંતર તમે માન મત્તાવી હકુમત અવાની શકો નહીં. તમે સના ધગવના હો પણ તે સત્તા અમુક નહીં હો તે નથી દેવાને માટે, અને મરારના કરાવાને પ્રગ માન આપે એટલી સત્તા હોવી જોઈએ અને જે પ્રગની સારી જનિ તમે મેળવી રાખ્યા ના હો તો તમારા હેતુઓ ગમે તેવા સારા હોય જતાં એ દેશની હકુમત સારી કહી રાખ્ય નહીં અને તેટલા માટે તમારે બેમાંથી એક વાત કશુપ કરવી પડે કાં તો તમે અસહ્ય જામનનો પ્રયત્ન કરો છો અથવા તમારી પદ્ધતિમાં કોઈપણ છુન છે જે સુધારવાની અમત્ય છે આ પ્રમરના સારાને અથવા માટે તમારે આ આખું અવાડીયુ છે

આ મહાગ્રાથમિડ વ્યાખ્યાનમાં આ બધી જામતોને કુ નર્મ સપૂર્ણ રીતે અથવા સામનો નથી પણ કુ તમને આ સવાન પૂરુ છુ — આ પુરુ સુરેષ્ઠમાં થયુ તે મિનામે દિલ અને મિસર જેવા ગ્રેશમાં પશ્ચિમના સુધારતો મચાન વધારે મુરકેન નથી મના થો ? પુરુ પટેના થયુનાર આપધુને કટામાં આવતુ કે આ દેશમાં માર કામ કરવાની આપાની સમિતિ અને આપાની સિધતિ થતે અને આપાની પ્રતિગ (Prestige) ઉપર આધાર રાજ છે હવે આ દેશો પોતાની ખાસ સરકુનિ ધગવે છે અને તે સરકુનિ મુખ્યત્વે મિગની ધર્મને અવનનની નથી, આપણે પુરોષમાં તો છુ । છુદા દેશોએ સિમદમાં ભાગ લીધો હો નેમાંથી કોણ કેમને દગજો જેખમદાર છે અને કોનો કેટનો વાંક કાળો એ સવાય અર્થા સમીએ, અને તેમાં અમુક દેગ વિમદનો દોર પોતાને માથે આવનો અટકાવવા માટે પોતાના અસિમને બચાવવા દનીનો રજુ કરે પણ એક કિચિયન ધર્મ ન પાળનાર પૂરના દેશા દશિમિન્દુથી આ મિમદ કેવો લાગમે ? એક તરફથી એ દેશને વાળા રખનથી કહેવામાં આવતુ હોય કે કિચિયન સુધારો થતો આગળ વધેનો છે અને નારી અસર પેલા કરે છે અને નસય ખુખાના નાના ભાગમિવાય બને મુગપ ખડમાં એ સુધારો દેનાર્ડ મથો છે અને બીજી તરફથી એ દેશને જશુલ કે આ બધા સુધારના પગિર્ભામમાં તો આ આખા પુરોષનો વિમદ અને તેને અને પ્રનિહાસમાં કાં ન જશુથેની એટની ખુનામરકી અને ત્રાસ અને બચ એ આની પથા છે

એ યોમુમ નથી કે આ દશિમિન્દુથી બીજા દેશમાં સુરોષીન સુધારાની પ્રતિગ એાડી થર્વો જ જોઈએ અને જો તમારે પૂર્વ અને પશ્ચિમનો સમધ સુધારવો હોય તો પ્રથમ તો સુરોષીની શુભાવેલી પ્રતિગ (Prestige) પાછી મેળવની પડશે અને એમ તો ત્યારે સુધામિરીનો અમજ (સચિવ વાર્તા) ૩૨-૧-૧૯૨૧ એન એમ ત્રિપાઠી એન્ડ કંપની, મુબાઇ.

૧૧ જે એમ થાય તો પ્રજાઓની સ્મરણ ને સહકારની તરફથી
 ૧૨ મળે વધારા છીએ એમ ન કહેવાય ? એટલું તો આપણે મેળુ છીએ
 ૧૩ તથાતો જ વિચાર કરે છે તેઓની દૃષ્ટિએથી પણ પ્રજાઓએ સુનેક
 ૧૪ થોડાં જોઈએ એ જરૂર છે.
 ૧૫ અને નૈતિક તાબા અને વિરોધ નથી પણ તે એક બીજા સાથે
 ૧૬ ગળી પણ પ્રજાઓ વચ્ચે સહકારનો માર્ગ નથી સરન પતાવતો અને
 ૧૭ સાત નજરે જોઈ છે મેં અમારું પણ કહ્યું છે તે પ્રમાણે આપણે સુદ
 ૧૮ આજે વધારે જરીન થઈ ગયા છીએ અને યુગપણનો જામુક ભાગ તો
 ૧૯ વધારે જરીવારના આવી પ થો છે અત્યારે આપણે આપણા વેપાર પ્રિયે
 ૨૦ જોઈએ અને એની સામે આવના અતગણે દુઃ થાય એમ જોવાને આતુર બીજે
 ૨૧ જોઈએ જો આપણી નજર આગળ આવીને ઉભી છે અને તે જો છે કે
 ૨૨ નાથી એક વાત મુખ્ય કારણ એ છે કે બીજા દેશો પામે આપણો માન ખરીદનાને
 ૨૩ મારી પદ્ધતિમાં કોરી મડો જોઈએ આ સમાનને માત્ર આર્થિક દૃષ્ટિમિત્તથી જ
 ૨૪ તે તમારે આ આગે સવાન ચલાવાયા છે કે સુરેષના બીજા દેશને આપણે
 ૨૫ મારા પ્રાથમિક આપણો માન ખરીદ કરી રહ્યા પૂરતી તેઓની સાબ જામે
 ૨૬ થી પણ નું તમને જાગ નથી કે પ્રજાઓને સમજાયા માણુ કે કે વ્યાપારીદૃષ્ટિથી
 ૨૭ મિત્ર જોઈ દેખાતો નજરવાળું જામ પ્રજાઓના સામાન્ય તાલ જાગરના શિવાય
 ૨૮ ધન્યવાદ આપવું જોઈ છે કે આર્થિક તાલ અને નૈતિક તાલ એક બીજા સાથે
 ૨૯ આપણી રિયનિ કહ્યું તેમ તેઓ માનને વધારે સરન કરી આપે છે
 ૩૦ આ જોવાની સામજી કે રાષ્ટ્રિક દૃષ્ટિએ કે નીતિની દૃષ્ટિએ માણુમે એક જ
 ૩૧ નની નથી, તમે ક્યા દૃષ્ટિમિત્તથી યાનોડો જોના ઉપર ધરો આધાર રહ છે
 ૩૨ કેટલે જ સારી છે એ આશયથી કરો અને તે જ નસુ તે કરવું એ દરજ છે
 ૩૩ તેમાં જો તેમા પશ્ચિમ એક જ નહીં આવે' જે તમારે વધારે સારી દુનિયા
 ૩૪ તમા કાવની પાળતો હેતુ એ મુખ્ય બાબત છે અને તે હેતુ એ સાથ
 ૩૫ નિયત બિનમુ હેતુ દોવો જોઈએ જે તમારા દેશના આર્થિક તાલ પણ
 ૩૬ મધ્યસ્થતા થતા દોષ તો તે વધારે સાર છે એથી તમારો માર્ગ નધારે
 ૩૭ નમે એ વિના તો પાલ નદાર કાળા જ નહીં કે તમારા કાવથી તમે
 ૩૮ જો કે પાળ દરો જો તેનો આધાર તમે જ હેતુથી કામ કરો છો
 ૩૯ ને હેતુ
 ૪૦ આટલું કહ્યું છું તમારામાંના જોઈને જોડે જ બીજા લાગ લેવાની હૃદય
 ૪૧ તમે જાનનાં ગમે તે કામ કરવાના હો તો પણ તમારી જુનાનીમાં
 ૪૨ જોઈએના સમયમાં પ્રમાણિક થના બીજા બીજા માણુસોના સમયમાં
 ૪૩ ૧૨-૦-૦ એન એમ ત્રિપાઠી એમ કવની મુળાદ

કે વધારે આપણે જાનાની શક્તિએ કે જોકે વિગ્રહ એ એક મહાન આર્થિક ક્ષતિ
વિશ્વાસ તરીકે અગાડી કરતાં વસ્તુસિધાનિ, વધારે નીતિમય વધારે સ્વીકાર, અને વધારે
જી વચાની છે

કે વધારે તો તમે વિગ્રહની નીતિની વૃદ્ધિનીની ભરપોર્ કરી છો
લુને હોવા પામ તે તમે જી વચોરો ? આમ થવાનું છે એવી કંઈ નિશાની

૧. પુવાનો આપણે છે પરિવર્તમા આપણા છીએ તેમણે તેના કેવાં છે
એ કરનામા શાગરિન પણ સી લઈ ચકાષેલાં ઉત્તેજન કે હું ધાર છું ? આપણે

કાખનો આપેનો કે જોનો પતેવા આપણને લાગે છે કે જેઓએ પોતાનો જીવ દેશને

આપણને આમગણતા ઉત્તેજન કરને અને જનના દેશોની આધિક પ્રમાણ
લાભ મેળવ્યો છે પણ અસાર જે હું તમારી આ વે દેશની પ્રજા ઉપર સખનાઈ

કુદ પડી સમગ્ર યુગ એકદર રીતે વધારે સાઈ થયું આર્થિક સ્થિતિ જતલી સુધારવા
હિએ વિચારતા, કેવીક બાનવો એની રિસ્ક અપ કરતા એ પ્રગતિનો કમ જરા ધીમે

દેશમાં પ્રજાના મોઢા ભાગથી ભુદી પડતી જાતિનો એ મિહાતને લુગ લુગ દેશના પ્રજા

અર્થથયા છે પરંતુ એક રીતે, અને ખાસ કરી છે જમાનાઓમા થયેલા આસા વિપરીત
આગવતા હતા તેમા-આપણા પોતાના દેશમા પણ-પુક રહેતે

અને વધારે લુગમ અસારે જોનામા આવે છે

હવે સુધારાની એક નિશાનીએ સ્વતંત્રતા અને નિયમનતા હિન્દ અને મિસર જેવા દેશોના

અને વધારે ગેરજમરમા હાથ લ્યા તેટલો સુધારાને ધક્કો પોતાની આસ પુગતન સરકાર

રે આપણને ચિંતા કરાવવાને અને મિચ્છરમા નાખવાને પૂરતી મારે તે દેશ સમને જે હો-

એ માન મુદતુ આગવુક અગ છે અને થોડા વખતમા ચાલી જને મિગતા ચેનાપ રી મુરોતીનો

પણ બીજી કેટલીક નિશાનીઓ વધારે લાભદાયક છે આ મિગદે એ પછી થયો છે

મહ એટલે હું એ માન નહીં પણ ભનિધમા પણ વિગ્રહ એટલે શુ થયો રીધે ત્યારપહેલાનાં

ખા ખુની કરી છે તેટલે બતાવી આપ્યું છે કે ભનિધમાં મિગદતુ એક પરિણામી નાણા સખધી

તતાના મોઢા સમૂહ રહેતા દોષ લ્યા ભૂખમરો, આકાલમાથી જોડા રૂકવા, ઉધારો થયો છે

રૂ દેલાવણ વગેરે થયો અને આ બધાની નૈતિક અમર એ થયો કે પ્રજાઓએ એ આટલી

જાને ભનિધમા વિગ્રહ થતા અટકાવવા

એ વિગ્રહની નૈતિક અસર વિશે કંચુ ખરેખર એ તે જાલે કિશ્વન સુમાગને એ છે

વસાયિદી આપી હાથ એવું કે કે હું તો તમે વિગ્રહને અટકાવો અને નહીં તો એ મુધાસુદ

પટ થવાનો અને મને તો ખરેખર લાગે છે કે આ વિગ્રહને પરિણામે જ રી પ્રજાઓમા એ રી

ભાષી જન્મ પામશે કે પ્રજાઓએ એક બીજા સાથે પ્રજા ભવિષ્યનાં વિગ્રહ અટકાવવા.

માટે મધ્ય એ એક ફરજ છે જો એમ થાય તો પ્રજાઓની નિમિત્તે મદકારની તરફથી એક પગલું આપજો આચાર્ય વધા ગ્રીએ એમ ન કહેવાનું એટલું તો આપજો મેળુ છે કે જેઓ માન આધિકાર નપતિતો જ વિચાર કરે છે તેઓની દૃષ્ટિએથી પણ પ્રજાઓએ મુનેદ જાળવવા ખાતર સદકાર પોતાના એ જરૂર છે.

પ્રજાઓના આર્થિક અને નૈનિક લાભ રચ્યે વિગત નવી પણ તે એક બીજા સાથે મેળ ખાય છે એ લાક્ષણિક પણ પ્રજાઓ રચ્યે સદકારનો માર્ગ વધારે મ ન મનાવો અને વ્યાપારમાં પણ એ જ રાત નજરે ચડે છે મેં અમારું પણ કહ્યું છે તે પ્રમાણે આપજો હુદ્દા બહેલા દ્વારા તે કન્યા આજે વધારે મરીમ થઈ ગયા છીએ અને યુરોપ મ નો અમુક ભાગ તો આપણા હસ્તા પણ વધારે મરીબાર્થમાં આવી પડ્યો છે અત્યારે આપજો આપણા વેપાર વિશે સજા હો. હવે અને એની સામે આપજો, અત યોગ્ય થાય એમ નેવાનો આપણે ગ્રીએ ગમે તેટલા સારા હોય જો આપણી નજર આજીવ આવીને ઉભી છે અને તે એ છે કે તમારે બેમાથી એક નામ ન મુખ્ય ખાતર એ છે કે બીજા મેળ પાસે આપજો માન ખરીદનાને અથવા તમારી પદ્ધતિમાં કોરી મનો જેઓ આ સમાનને માન આપક દૃષ્ટિમિત્તથી જ અથવા માટે તમારે આ આ વિશે સમાન અથવા વાગ્યા છે કે યુરોપના બીજા દેશોને આપજો.

આ દ્વારા પ્રાથમિક આપણો માન ખરીદ મરી સકવા પૂરતી તેઓની સાખ જાણે આપજો નથી પણ હું તમને જાણ નથી કે પ્રજાઓને અમલના મા યુ છે કે બાપારીદૃષ્ટિથી દેશ અને મિસર જેવા દેશમાં જાગવવાનું જામ પ્રજાઓના સામાન્ય લાભ જાળવવા શિયાય પુદ્ધ પદેના બધીજાર આપજો લુવો છે કે આર્થિક નામ અને નૈનિક લાભ એક બીજા સાથે અમિત અને આપણી સ્થિતિ કહ્યું તેમ તેઓ માગને વધારે સગ કરી આપે છે છે હવે આ દેશ પોતાની સાખને કે સ્વાર્થિક દૃષ્ટિએ કે નીતિની દૃષ્ટિએ માણ્યો એક જ ધર્મને અવનમની નથી, તમે કહા દૃષ્ટિમિત્તથી આનોડો એના ઉપર ઘણો આપાર રક છે નેમાથી કોણ કેટલે દર સારી છે એ આશયથી કરો અને તે જ વસ્તુ તે કહ્યું એ ફરજ છે સજાએ અને તેમનાં રીં તેમા પરિલાભ એક જ નહીં આવે જો તમારે વધારે સારો દુનિયા આરિયને અચાર તમારો કાર્મની પાછળનો દંતુ એ મુખ્ય ખાતર છે અને તે દંતુ એ સમ દૃષ્ટિમિત્તથી નૈનિક અથવા નીતિમય હેતુ હોવો જોઈએ જો તમારો દેશના આર્થિક નામ પણ આપજો હો સાથે અધમેટતા થવા હોય તો તે વધારે સાર છે એથી તમારો માર્ગ વધારે અને નૈનિક પણ તમે એ વિના તો ખાન બહાર કાઢા જ નહીં કે તમારો કાપથી તમે બીજા આચાર વધો છે કે પાછળ દહો છે તેનો આધાર તમે જો હેતુથી કામ કરો છો વિમલ ઉપર મેળ લાગે ને છે.

એ અને હું તમને આદ્ય કહ્યું હું તમારામાંના જેઓને જાહેર જાગીયા ભાગ લેવાની ઇચ્છા હોય તેઓ અમે ખરેખર તમે જીવનમાં ગમે તે કામ કરવાના હો તો પણ તમારી જુવાનીમાંથી તમે તમારા પોતાના હેતુઓના અગ્રધાર પ્રમાણિક થવા નીજો બીજા માણ્યોના સમર્થમાં.

પ્રમાણિત થયું એ પ્રમાણમાં સહેલું છે, અને બીજા માણસને છેતરવા એ પણ પ્રમાણમાં સહેલું છે તાજા બીજા માણસો એ છેતરવિંદી તરત પકડી કાઢે છે અને બીજા લોકો તમને પામી ગયા છે એવી પ્રથમ નિશાની એ છે, કે તેઓ તમારી હુશીયારીના વખાણ કરના માટે છે હવે મારો એવો આવાય નથી કે હુશીયાર માણસો હમેશા છેતરવિંદી કરે છે પણ ઘણી ખરી વાર તો તેમ થાય છે ખરું બીજા લોકો સાથે પ્રમાણિક રહેતું એ પ્રમાણમાં સહેલું છે કારણ બીજાઓને લાખો વખત સુધી છેતરવા જતાં આપણે પકડાઈ જઈએ તો પણ તમારી જોનાની સાથે પ્રમાણિક થયું એ મુશ્કેલ છે, કારણ તમે પોતાને છેતરી શકો છો અને એ છેતરવિંદીમાંથી બચાવનાર કોઈ નહિતો હોય, નથી તમારા કામોના હેતુ માટે તમને પોતાને છેતરના જેવું સહેલું કામ બીજું કોઈ નથી એનું હું એક હુંક ઉદાહરણ આપું

એક તબન નીતિમય અને આવકારદાયક દિવસોને માટે બરખામાં આનંદ સભામાં ફાળગી આપવાનું અને સાં વ્યાખ્યાન આપવાનું તમને આમનજી અપવામાં આવે હવે તમે તે વ્યાખ્યાન માટે જ્યારે હિમા યાઓ ત્યારે તમારા સાપણમાં અમુક વાતો તમે મૂકશો તે તે તમને સત્ય છે માટે નહીં પણ તે વાતોથી તમારા વ્યાખ્યાનની અમર નધારે હોઈ શકે એમ તમારું માનવું હોય છે તે માટે આ એક નાનું જ ઉદાહરણ છે પણ તેના જ નાખના-ઓની આપણા જીવન બરપૂર છે

માટે નીતિમય અને ધાર્મિક હેતુ સિવાય તમારી માન્યતામાં માન હું થયું એ પુરતું નથી અને જો તમે તે ટેન કેળવી ન હોય, અને તે નાનપણમાંથી કેળવવી જરૂરી છે, નમારું હેતુઓ માટે સ્પષ્ટ ખ્યાલ રાખવો અને સારા હેતુઓ માટે જ કાર્ય કરવાની ટેર જો ન કેળવી હોય તો ખાતરી ગણવો કે જેમ જેમ તમે જીવનમાં આગળ રમના જશો તેમ તેમ તમારા હેતુઓના મજબૂતા તમે પ્રમાણિક દરદેવાની ટેર ખોશો, અને તમને માત્ર પાંચ કે વાર-સદીએ તમે એના દેવુંની કાંઈ ઘેરો છો કે જે સમયે તમે સ્પષ્ટપણે વિચાર કરો તો તમારું ખ્યાલ દગળું પડે ન જ કે અને જેવારે તમે સુધારાના સવાન ઉપર આવશો ત્યારે એટલી ખાતરી રાખવો માત્ર તિરસ્કારથી જગતમાં કાષ્ટ કામ થઈ શકે નથી મારો આગમ એવો નથી કે તમારે અન્યાયને તિરસ્કારના નહીં બદલા અન્યાય થયો જોતા તમારો જીન ઉઠાવો ન જોઈએ પણ જ્યારે સર્વોપરિ હેતુ માત્ર તિરસ્કાર થાય છે ત્યારે તમારું કાર્ય વિનાશાત્મક હોય છે અને મહાત્મક હેતુ નથી

હવે આ કિશિલન વિશ્વવિજ્ઞાની દિવસના બહેરજીનમાં સુ કરી શકે ? અત્યારના સમયમાં, વિશ્વના એક પત્રિકામ તરીકે આદ્ય અને ધાર્મિક લોક વચ્ચે ઝગડો ચાલી રહ્યો છે એવો એક દાખલો તમે અમેરિકાના યુનાઇટેડ સ્ટેટસમાં જોશો અમેરિકામાં અત્યારે એક વિષય ચર્ચા છે અને તે વિષય શાંતિના સમયમાં તૈયાર રાખવાની યુદ્ધ સામગ્રીનો છે, હવે એ સમય મલો મહત્વનો છે કારણ એ વિષયમાં બીજા ગમે તે એક દેશ કરતા અમેરિકા વિકાસ કરે છે કે તે જ સમયે વધારે મહત્વનો વિષય છે એક મન એવો છે કે અમેરિકા

જેના સમર્થ નહાન એ તો પોતાની સુદૃઢ મઘી બીજા કોઈપણ જાનના વિચાર વગર નરથી વધારે સ્વચ્છ હતી જોએ, પણ તેની સામે એવો પણ અનિશ્ચય દર્શાવ્યો છે કે પુદ્ગલ-સામગ્રીના વચ્ચેની પદ્ધતિ ૨૦ મુજબના દુનુથી બધા જોએ એ-મન કરવાના મમર્થ અર્થે મઘે આગેવાની નથી જોએ. અને જોને હું આજે અનિશ્ચય હું તેના ઉદ્દેશ્ય તરફ હું નીચેનો ઉદ્દેશ્ય હું હું — ' એવી મઘી ચોખના—પુદ્ગલમઘીની પદ્ધતિ આજી કરવાના દુનુથી પ્રજાજોને એકત્રિત કરવાની ચોખના-ન ક તમા આગે ત્યાં સુધી આપણે આપણા મનને પૂરીએ કે " હું સુધાનું અનિશ્ચય વિચાર તે વિચિત્રમાં આવેને કે ત્યાં તે પોતાનો જ નસ કે વાની દરજ્યાન કરે અને આ પ્રમાણે આપણે તારાજ કરનારા વિષદદમા ઘટને બધાજ જગતીપણના આ તમા ષડંગને જ નિર્માણ થયા જીએ ?'

હવે આ દમોમા એ દરિયો-હું મઘી પણ સમગ્ર દમોમા દર્શાવવામા આ હું એ દમો મુરોપીયન વિષદદ મિથાન અર્થે મિ સંન્યાધિપતિ જગત પાંગે મુનાલોક મેસમા કરેલા જાગૃત્તાથી ગાકવાયા અમા છે

હવે નારો દેવાનો આશય પણ એ જ છે અવારે પાયાન જ્ઞાન અને આત્મ વચ્ચે વિરોધ થયે છે અને તે તમે આ ક્ષેત્રે જોએનિના દમનમા જુઓ છે મુનાલોક દરેક કંઈ નાજનીનિ અનિશ્ચય તો તે આપણે જાણના નથી પણ ત્યાંએ- મમજ પત વિરાં અનાવી ન્યા છે એ આપણે જોઈ સમજી જીએ અમુક ગ્રંથમા આ સ્ત્રી ૮૧ ધાવ છે કે પાશ્વિય નામનો પક્ષ છે તેનો આવાર આ સ્ત્રીનો જગત બીજા દેગોમાથી હું મને છે નેના ઉપર વલો મેરે બાને ને છે

અનમા હું આશા રાખુ છું કે આ દેશનું કિમિલન વિશ્વથી ન વ અને બીજા ને જો દેવના પ્રતિનિધિ સર્વ દાત છે તેનું વિદ્યાર્થીન ન હું । જુલો ગોમા આ પાયા ન બ અને આજે વચ્ચે ગાવના વિરોધની નિશાનીઓ ત હ પોતાનું નિગત રાજ રાખો

યાદ રાખે કે તમારા દેશની અદ્ય તમાઈ રામ એ છે કે તમારી બધી પ્રગતિ આજે મનને સમગ્ર ક ત ત હ ચોખ્ય કે જોને પશ્ચિમાને બીજા દેગોમા પણ એ મનને પુરિ મઘે, અને જો તે તમે કરી છોડો તો મારા વ્યાખ્યાનની રાજાતમા ને હું તેમ આ કુનિયાને વધારે સારી અનાવવાના કામને મારે જો અ ન જરૂર છે તેમાં મ ક કરવા જેનું થયે અને તે હું । જુલો ગોમા સદુષ્ટ વચાગતુ મામ છે

ગુજરાત મોહિની.

લેખક — રાજકૃષ્ણ બિહારીલાલ.

[ગદ્ય]

તુમારી મદિમા અગમ અખાર ધનધન હો કિરતી,
—તુમારી.

ભાગ્યશાળિ ધન લાગત શ્રુતિ, રીતચીતનામા,
તામટી સુષુ ગુજરાતમોહિની, સુખમા સુખ દાતાર

—તુમારી. ૧૧

યુવતિ યુવક પાકેરાનાનમદ પન નિઘાસનિચાર
નરનારીનુ હર બોધ કરાનત, કરે રેસ ઉપકાર

—તુમારી. ૧૨

વારિજ વાન ફૂગોદરો કામિની, કરેજ વિવિધ શ્રુ ગાર,
મિલમિન હન્દ મદગતિ નાચહિ, જાવત મગનચાર

—તુમારી. ૧૩

હે જગદીશ રમાપતિ રાવરી, રચનાશચિર નિહાર
વારવાર બન જ્ય બિહારી, જોનત જ્યજ્યમાર

—તુમારી. ૧૪

શું દષ્ટિકોણ બદલાયા છે ?

રેખાચર રમણીયરામ ગોવર્ધનરામ ત્રિપાઠી.

જગજ્ઞા આ મહાન દેશની રાજ્યપત્ની સત્તાનો દષ્ટિકોણ ન તાગે છે અને આ દેશની મહા પ્રજા તરફ ન્યાય અને પ્રેમથી જુલે વધારે પ્રમાણમાં વધારે વિશ્વાસપાત્રી વનુવામાં આપે એવું આપણે કેટલેક સ્થળેથી સાબળાએ છીએ એ અભિપ્રાય ત્રિપુરાની માટે નહીં 'રાજકીય સુધારા' ના નામે આ દેશભર જે નવું નવું આરોપમાં આપ્યું છે તે મળુ કરાય છે દેશજીવનના પાલેક કાલે જે જે પ્રસંગો આપણે જાને છે તે જ વધારેમાં વધારે સચોટ ઉત્તર એ અભિપ્રાયને આપે છે નવા સુધારાઓ નહીં ધારાસભાઓ સાથે પુરેપુરા અમનમાં મુકાયા છે કેટલીક રિશ્તા નરક્ષી એવું કહેવામાં આવે છે કે આ ધારાસભાઓએ નર્મમાન પરિસ્થિતિઓની ભરકર મુશ્કેલીઓ વચ્ચે ય રહીને જે કાર્ય કર્યા છે તે મટામાં જ છે અને નથી થતાં તે માટે અસહકારી બંધુઓ જ જવાનહાર છે ધારાસભાઓમાં જાળને મોટા કામ આપણે કરી શકીશું, એથી આપણે દેશને આ પધાર્થ રીતે કરી શકીશું અને, સહકારના એ એક મોટા આરમ્ભક અમ તરીકે દેશના જીવનને ઉત્તમ એથી જ કરી શકીશું એવી એવી માન્યતાઓથી પ્રેરાઈને કેટલાક જનોએ ધારાસભાઓને રીકાર મ્યો છે એ રીકાર કેટલો દુનંદુપ નીવડ્યો છે, ધારાસભાઓના સભ્યો અમનદારી સત્તાઉપર કેટલે વ્યતી અદ્વિત તર્કિક વર્તી શક્યા છે, ધારાસભાઓના સભ્યો અને મંત્રીઓ પોતાના કાર્યોમાં કેટલા સ્વતંત્ર રહી શક્યા છે અને પોતાનું અને આ મહાન દેશનું મોરદ કેટલું સાચી શક્યા છે, અને એ રીતના આ સહકારથી આ જ વર્ગોથી આનંદ આવેલો દષ્ટિકોણ કેટલો બદલાવી શક્યા છે એવા કેટલાક મુદ્દાઓ ઉપર જે સમગ્ર નખરાનું અર્થ, મહત્તે જરૂરનું લાગે છે અસહકારીભાષાઓ શિવમ્ બીજો એવો પણ એક વર્ગ છે-અવગત્ત ધરો નહાને હરો, કે જે અસહકારીભાષાઓ જોડે એક પક્ષ તરીકે જોવાને દાવ્ય રીક માનવો નહિ પણ હોય, પણ તે કરતાં વે વિશેષ તો સહકારી સાથે ઉભા રહે પણ રહી શકે નહિ- તેમના વિચાર આવેની વિશ્વાસનિભનના અને કાર્ય કરવાની તેમની અનિ સિચિન મુન્ પ્રતિનિતે ક્ષીધિ મુખ્યત્વે કરીને-તેટલા જ માટે અસહકારના સિદ્ધાન્તો બહુ ભાગથી એણે રીકાર્યા હોય. અસહકારી બંધુઓએ તો આ ધારાસભાઓમાં એવો પ્રમ્ અણુરિશ્તાસ, અમદા અને અબુગમે બતાવ્યો છે કે આ બાગતમાં એમના તરફથી સહકારની આજી રાખવામાં જૂં જ રહેવાય. પણ જેમણે સહકારમાં પવિત્રત્ત જોઈ છે, ને દેશની ઉન્નતિ રિચારી છે તેમણે સુ કાર્યો કર્યા છે, અને એ કાલ કર્યા કેવી રિથિતમાં ઉભા છે તે આપણે જોઈશું

— ધારાસભાઓ-પ્રાન્તિક કે વડી-માં એવું કહેવાય છે કે સભ્યોને પ્રથમ કળા પ્રજ્ઞ સ્વાતમ્ય અપાય છે જેલું જાગેટ એ વાતની કેટલી સમય ને સચોટ માફી આપે છે । રાજ-જના પ્રમ્થી અમનદારી દોરવામાં ને નાદીરકાલી કેટલાં નમ્મ પડ્યા છે એ જણાવું નથી શું

ગુજરાત મોહિની.

લેખક — રાજકવિ બિહારીલાલ.

[ચાટ]

તુમારી મહિમા અમમ અપાર, ધનધન હો કિરનાર,

—તુમારી ૦ ૧૬

ભાગ્યરતિ ધન લક્ષ્મી ભૂમિ, નીરમીરનનાગ,

તામહી ગુણ ગુણગતમોહિની, ઉખમાં સુખ હાતાર

—તુમારી ૦ ૧ ૧

મુરતિ મુરક પાદપાતાલમહ, પા નિઘાસનિયા,

નરનારીનું રે મોખ કમનત, કંપુ દેશ ઉપનાર

—તુમારી ૦ ૧ ૨

વારિજ વલન ધૂરો રીં કામિની, કરકર વિનિષ શ્રુમાર

ગિવમિય રૂદ મલ્લનિ નામહિ, ગાનન મગનચાર

—તુમારી ૦ ૧ ૩

હે જગતીલ માપનિ રાનરી રચનારચિર નિહાર,

વારવાર બાન બાપ બિહારી, બોનત બધાનકાર

—તુમારી ૦ ૧ ૪

શું દષ્ટિકોણ બદલાયા છે ?

વેળાના મમલીયરામ ગાંધીનામ ત્રિપાડી.

જગજૂના આ મહાન દેશની રાજ્યવરતી મતાંતો દષ્ટિકોણ ન ગાયો છે અને આ દેશની મહા પ્રજા તરફ ન્યાય અને પ્રેમથી હવે વધારે પ્રમાણમાં વધારે વિભાવતાથી વર્તવામાં આવશે એવું આપણે કેટલેક સ્થળેથી સાબળીએ છીએ એ અભિપ્રાયની પૂરતી માટે નવા 'રાજકીય સુધારા' ના નામે આ દેશવર જે નવું નવું આરોપવામાં આવ્યું છે તે રજુ કરાય છે દેશજીવનના પત્થેક કષ્ટો જે જે પ્રસંગે અન્યારે બને છે તે જ વધારેમાં વધારે સ્વેચ્છ ઉત્તર એ અભિપ્રાયને આપે છે નવા સુધારાઓ નવી ધારાસભાઓ સાથે પુરેપુરા અમનમાં મુકાયા છે કેટલીક સિદ્ધિ તરફથી એવું કહેવામાં આવે છે કે આ ધારાસભાઓએ નર્મમાન પરિસ્થિતિઓની ભયંકર મુશ્કેલીઓ વચ્ચે ધ રહીને જે કાંઈ કર્યું છે તે મહોટા જ છે અને નથી થયા તે માટે અસહકારી બંધુઓ જ જવાનહાર છે ધારા સભાઓમાં જઇને મહોટા કામ આપણે કરી રાખીશું, એથી આપણે દેશસેવા વધાર્યે રીતે કરી રાખીશું અને, સહકારના એ એક મહોટા આનંદપક અમ તરીકે દેશના જીવનને ઉજાડ એથી જ કરી રાખીશું એવી એવી માન્યતાઓથી પ્રેરાઈને કેટલાક જનોએ ધારાસભાઓને સ્વીકાર ખોઈ છે એ સ્વીકાર કેળના ફલદૂપ નીવડ્યો છે, ધારાસભાઓના સભ્યો અમનદારી સત્તાઉપર કેટલેક અંશે અકુશ તરીકે વર્તી શક્યા છે, ધારાસભાઓના સભ્યો અને મંત્રીઓ પોતાના કાર્યોમાં કેટલા સ્વતંત્ર મહી શક્યા છે અને પોતાનું અને આ મહાન દેશનું ઔરવ કેટલું સાચી શક્યા છે, અને એ રીતના આ સહકારથી આ જ વર્ષોથી ચાલતો આવેલો દષ્ટિકોણ કેટલો બદલાતો શક્યા છે એવા કેટલાક મુદ્દાઓ ઉપર બે શબ્દો વખવાનું અહિં મૂકેને જરૂરનું લાગે છે અસહકારીભાષ્યો શિવાય બીજો એવો પથ એક વર્ગ છે-અવગત થણો નહાને હશે, કે જે અમનદારીભાષ્યો ભેડે એક પક્ષ તરીકે ભેડવાને કાંઈ ચીક માન્યો નહિ પણ હોય, પણ તે કગતાં પે રિગેર તો સહકારી સાથે ઉભા રહે પણ રૂઢી ચીક નહિ- તેમના વિચાર સાથેની વિદ્યાવસિન્નતા અને કાર્ય કરવાની તેમની અતિ સિધિર મન્ પ્રવૃત્તિને શીધે મુખ્યત્વે કરીને-તેટલા જ માટે અસહકારના સિદ્ધાન્તો બહુ ભાગથી એણે રીકામાં હોય. અસહકારી બંધુઓએ તો, આ ધારાસભાઓમાં એવો પ્રવક અણુવિચાર, અપ્રદા અને અખુશનો બતાવ્યો છે કે આ બાબતમાં એમના તરફથી સહકારની અપ્રાપ્ય ગમવામાં બંધુ જ કહેવાય પણ જેમણે સહકારમાં પરિવર્તન ભેષ છે, તે દેશની ઉન્નતિ ત્રિચારી છે તેમણે શું કર્યું કર્યું છે, અને એ હાલ ક્યા રીતે સ્થિતિમાં ઉભા છે તે આપણે જોઈશું.

ધારાસભાઓ-પ્રાર્થિક કે વડી-માં એવું કહેવાય છે કે સભ્યોને પ્રથમ કગતા પછું સ્વાગત્ય અપાય છે હેતુ જાહેર એ વાતની કેટલી સમજ ને સ્વેચ્છ સાક્ષી આપે છે । પૂર્વ-જના પ્રમથી અમનદારી દોરદમામ ને નાદોરકાલી કેટલાં નખળા પડ્યાં છે એ જણાવું નથી શક

નથી નથી ક્રમિગિઓના વૈરણો અને તેમની કામ કરનારી પદ્ધતિઓ પણ શુ યોગ્ય છે? ખરે જ
 સહકારના સિદ્ધાન્તથી જ દેહને નાથે જન્મગ્રસ્ત લોક-રી અન્યો બોલે નાંખનામાં આ-ઓ
 સહકારના સિદ્ધાન્તથી જ ભાર્ત જન્મનાંશ જેના એક નખતના અનુન સ્વરાજ્યવાની અનુ
 સંચામકી ને એટલે નાનઅસાદીને પગ લખા દાઢણુ ફૂલ માટે નહાના આનંદને સમાકાશમાં
 આવે એવા ઉદાનનારા જનાઓની મનો માની રેરો પડે સહકારના સિદ્ધાન્તથી જ સત
 શત્રેન્દ્ર પ્રસન્ન સિન્હ જેના પ્રાન્નિક મનને જોઈ અચેત્ર અમનનારને પંચુ સન્મિત્તો મનાવે
 એની ધાત- નત્યનીતિ ધાગણુ રી પડી સહકારના સિદ્ધાન્તથી જ વડી સરનારી
 જોડી યુગીન ક્રમિગિમા સરકારે નિયુક્ત નેના સમથ છુદિગાની અને સ્વનત્ર નિચારના ક્રિડી-
 સભ્યોને પોતાની શુદ્ધિ અને સ્વનતતાને વેની રેરી પડી, અને કારદેવ જ ગણી સહાય
 યોગી લોકપ્રવૃત્તિમા અમમાને ખેનતા કાર્યાહકોને પીન-કોડની વનમો લગા સામા મુની પણ હા
 પ્રાંતની પડી માનેગામ અને ધારનાર ચ પુર અને અનીગ જેના વલુચાગ મીત જનીયાનાગ આજ
 ફરી આ રોજે જેવા ૭ માસ પહેના કિન્ની સરકાર જેમ ક્રમિગિઓ નીમતી-ફદતી, અને ક્રમિગિઓમા
 પોતાને પીક નાગતા સન્ધો યુકાલ તેમા ધેરણો પોતાની સ્વેચ્છાનુસાર રચાતા, તે જ પ્રમાણે
 હજુ પણ ક્રમિગિઓ જ નીમાય છે, સભ્યો પચદ પ્રાય છે, ધારકો રીનરાય છે અો જન-
 પ્રાણે જ સૌ વચાઓ વાો છે લોકમત જળવાની કે પેશમત જળવાની જરૂર રહેજ
 પણ જોવાતી નથી નોગશાહી મનમા અનજે ને એની પરદેલીય કોમોને લેવા પમારો છુધી
 અપાદને લધારે રખાય છે મિનીરસાં આફ જેલ્યુકેસન જેના જે મરીઓ નીમાયા કે તેમણે
 હજુ પોતાના કાયે-પ્રમને નિલાળ નાલતાથી-સર કર્યા નથી ખેતીવાડી ઉપર જ જનન છનતી
 આ પ્રમને ખેતી કે ઉદ્યાગ રની ઉપયોગી શાળાઓ આપવાની જરૂર જોઈ નથી હજુ તે
 જો જામેતોના નિચાર પણ જલામાં નથી કિન્દમા નોકાખાતાની અને લશકરી રીનરો માટે
 જે વિરતુત રચનાઓ થરી જોઈએ તેના સ્વપ્ના પણ રચાવા નથી થોડા જ દિવસ ઉપ-
 આપણે જે આની એક ક્રમિગિની વાત સાલ્યા કે એવો કરો જ અથ નથી જ્યા મુધી
 દલિયા મધીનો કાચકો એક કામને જોઈ સમૂળગો રહ યાર નહિ જ્યા મુધી એસાનેન અને
 સમચરીનો જેવા કેલી ભતના લડાયક જાણો અને વિમાનો વિગેર આ દેશમા જ તેવાર
 કરવા માટે જોજનાઓ આચારમા મુકાય નહિ, જ્યા મુધી આ દેશમા લશકરી જળ પ્રમમા
 નાશત કરનામા આવે નહિ કે જ્યા મુધી પ્રમની પુરધાતનકીનતાને સતત નિર્મન કરવા
 માટે ગજવર પ્રગટીય સિદ્ધાણુ આપનાનુ રા જ કરનામા આવે નહિ અને દામ્ભિક રાજનીતિ
 ઉપર છેદ મુકાય નહિ, ત્યા મુધી ઉપર કહી કે તેની ક્રમિગિઓતો કંજો જ અર્થ નથી મુનેદ
 ને શાંતિના સ્વકોના નામે હજુ પણ અનેક અમનદારો મોટા અત્યાચારો આદરી રહ્યા છે બુનક
 કાઉન્સિલોના જળમા જે વસ્તુસ્થિતિ દલી તે જ હજુ પંચ છે અને ધારામલના સહકારી સભ્યો હજુ
 કાઉન્સિલ રીતે નોકરશાહીનો દષ્ટિકોણુ જાલ્યા રાડ્યા નથી તેના જનરલ્સ પુરાવા આ ઉપરાત
 ધણા ધણા છે સર્વ જો સહકારી અનુઓના સિદ્ધાન્તો રેતીની જમીન ઉપર ઉભા કરવામાં
 હોમસનું નેત્ર પરાક્રમ, ૩-૧૨-૦૦ એત એમ ત્રિપાઠી એન્ડ કંપની, મુંબાઇ

આ ના છે એ વાત વધારે અદ્ય થતી ત્યજ છે સહમરન કહેણ કયુ-તાદેમ આપી ગયા એ સાદેને
અડી બડી વાતો હરી પણ પાંચામ ચૂ થમગમા આથમી ગયુ અરો હિન્દને અને દિન્દીપ્રમો
માટે મહેને પ્રેમ કે એથી વધારે કરા જ કહી ગયા નહિ કે કરી ગયા નહિ નામદાર નામમ ૧૫
હોઈ રેડિંગે જમાર આ દેશુ રાજ્યના હાથમા નીધુ ત્યારે એના જ મહાગમ્યનો ઉન્વાયો હતા
ન્યાય અને વિશ્વાસની નીતિ ધા પુ કરી આ દેના જનડો અને કમામ કરના માટે આ મજા
વિચારો અદ્યપણે જણા આ હતા અને દેવની ચોપાતની પરિસ્થિતિ અને જોઈ વિચારી પડી
કામ કરનાની ખાડેલ દેખાડી હતી પણ વગ જ એ સાથે મેડુ પો છે કે એ મામન
કથુ જ કરી સરખા નથી ચિનાય કે દેના પી કોઈ મળા તો સાથે એનાન આડી હોય
મીધીજ સામે અણુધાર્યા વામા નાકો સુધી વિચાર કા સચાઓ અ ગી અરો નને રો -
મેકો કલ ગોળખી રામના આ ઉપગાન કમ જ થયુ નહિ થતુ નથી ' મને
તક આપો, ' કહેનાર નામદાર વાલસરોધને પ્રમથે નમ આડી જોડુ પચુ એમા એ
નામદાર કથુ જ કરી રા પા નવી પ્રમને એમના એના એના મહોગ વચનોમા અને
બડી બડી વાતોમા હને ટેલો વિશ્વાસ રહી રો ' પનન ને ખિતાવતા પ્રનો
હજુએ આપણી સામે જ એના ને એના જ અડપમા-એવી જ ક લખમતાવી ઉભા
છે, અમનદારી જેવુમી હજુએ દેલમા જમા જવ ત્યા જુમ વર્તારી રહી છે ગારી-
પહેરતા સદે ગેપી પટે નાગે રાજોળી ગણવામા આવે છે રરોડીના ભાગે રે રાજોદ
કે અવાનિ દેનાનતાર ભાણુ ગણવામા આવે છે માનેગમ અો ધારનાર જેવા પ્રસથે
કૂપણે હજુ પણ અમન રો મોગથી ઉભા છે ! સાદર જાણ્યો જેના પપણુ દેલ
નિકાનવી સ ત મોગથી ન્યા છે જન્મલેનિધન, એને પીનરકોડ કહ છે નેમ ફાન આદ
વપનો દેશનિકાન, પણ મજેલ સાવરમર માં તો એ મુત ક્યાગનીર નદાઈ જવાલ કે સો
રેડિંગ સાહય જેના ન્યાધાધિત અને સદકારથી જ ન્યાય અને સનાન મેગવવાની માનતા
રાખતા રા જમનાલાસ જેવા એનેક સ્વરાભ્યનાદીએ આનો રો ઉત્તર આપે છે હજુ પણ
સગદારી અગ્રેજ સિપાઈ કે ડાઈ સાધાગ્યુ અગ્રેજ મિગલર હિન્દની સીએ ઉપર અત્યાચાર
આ રીતે કે એ અત્યાચારથી કાચ મુત્ય પામે તો પણ નજીરી શિક્ષાઓથી મોગથી છુટી નર્થ રા
છે હજુ પણ આસામના માનામા 'રીડ' જેવા મજુરોને 'શુ' કરી કેલકતાની હાથકોમથી
નિર્દોર હરી છુટી રો છે હજુ મિ રોડિંગેન જેવાને હિન્દમા પાઠા આપવાની રજ મગી
ચકતી નથી હજુ પીનરકોડ અને કીમીનવ કોડની કેટલી કરમોનો સત્તાવારીએ દુરપયોગ
કરી રહ્યા છે રસીડીશન મિર્ગીસ એકટ અને પ્રેસ એમ જેના ટેલારે વિવાલક કાયદાએ
કાયતાની પોથીઓમા કામા અત્રોએ ઉભા છે ! આવા અવા ટેલારે પ્રનમે અને
કેળામે કામા કામ એ ને લયકર પ્રનિધે કહેવાના સ્વગભ્યનો પહેનો હપતો મગી ગના
પડી મે આજ સાત સાત મહિનાઓ સુધી આપણી દષ્ટિ સમક્ષ લયકર રીતે ખા ને ખડા જ છે ર
દેશમા અશાન્ત અનેક પ્રસંગે લખને મુખ ઉમે વધારે વિસ્તાર પામતી જવ પ્રમથે

એક નાદે જાણી રીડ છે કે દષ્ટિકાણુ બનાયો છે, પણ સ્વારે ખગમ થતો જાય છે કે પ્રભુ જોડો સ્વારે પ્રગતનાથી સચેત, જાગૃત, આમલિખવાનું, આત્મચિંતાનું અને દલવાય છે અને યજ્ઞે જે હિમતરાત્ર પચના પ્રત્યે માણ્યા છે તે અચર અને તેજસ્વી છે. પ્રત્યેના આત્મા નિન ઉમે વધારે મૌરવરાજો, પ્રભાવશાલી, પ્રતિષ્ઠાવાન અને ઉન્નત થતો જાય છે જગત્સુતી આર્થ પ્રજા ચિરંજીવ જન. પરંતુ એ જીવન જગતને ઉપયોગી નીવડતો નથી. પ્રત્યે પ્રત્યે હજી ઘણું કરવાનું છે જનકાશ્રમા કર્યું છે તે કરતા વધુ વધારે વધું છે, પણ સામાન્ય જગતની સાચી સિદ્ધિ માટે હજી લગન વા. વધારે કરવાનું જાણી છે પ્રત્યે, એ પ્રત્યે જીવન આપ!

વન્દેમાતરમ્ ।

અહીંનું મહારું જીવન.

લેખક—શ્રી. કાન્તિલાલ જીવનલાલ પટ્ટા, એમ એ

હમારી સૌથી વિશેષ જાણતો કદાચિત્ મહારે અહીંનું જીવન જાણતો હશે. તેથી તે સમી થકુ એવી હાલતમાં છું.

(૧) આજકાલ મળેલું કે-કશ વાગે થાય છે, જો કે વારંવાર એવું હોય છે કે, નવ વાગ્યા સુધી સમ રહેનારને પણ હજી પ્રાતઃકાળ છે એમ જ લાગે. પણ મહારી "કેટલીક" "કેટલા" છે, એટલે ખારી ઉધાસી રાખીને તથા પડા નાખ્યા વિના સૂઈ જાઉં છું, તેથી પ્રકારાનું પહેલું આગમન મહેને જગાડે છે તેમ મેંલા સુધી પધારીમા સમ રહેલું છે. મહેને જલુ વસથુ પડે છે તે જના રાજના કાર્યને માટે જરૂરનાર પહોંચી રાજા સાથે વાગે તો મહારે ઉઠવું જ જોઈએ કોઈ વાર તેથીય જોઈએ જીકુ છું, ને કોઈ વાર તે જીવનને પધારીની દુસ્થાથી મહારની ટાકમાં નીકળી આવવાનું જગમ ગમતું નથી.

(૨) મહારે નિયતકર્મ, ખૂટ ઉતાવળ કરે તોમે, જા ક્વાક તો લેવાન જ પશુએકે કનાકમા ખતામી કે છે, કે તેથીય જોઈએ વખત વેતા હશે તેઓને મહાનથી વધારે મોઝા જોઈએ પોસાય પણ મહારે તો "જીવના અદારે ૫ વામ"ની જેવું દાતલ્ય = વામા લાતને અરેમર સાક કરના જોઈએ, નહિ તો હેતન થાઉ તે પછી લગમલ રોજ કરવી પડે, નહિ તો નપેર પછી તો મો એવા જેવું પણ ન રહે તે પછી કસરતમા પદરેક મિનિટ તો ગાળવી જ જોઈએ, કારણ કે મહારી જામતમા તો આરોગ્ય ને શક્તિની ખાણ એ જ છે. જરી રાજની સલાખ રાખના હેર-કુમ નાખી જરૂરના સાક કરવા, તે પછી-ન્દાવાનદિ "જગપાએ" "વૌસ" લેવો, એટલે હાથ મહો ડોક વજેરે સાથથી પોષ સાક કરના, તે પછી ઉપર પહેરસા આમામા પણ આજ પ્રમાણે થના કનાક મહારે રાજનો મુખે જ રાખવાનો હોય એમા કાપાકૂપી કરના, કાપ કરવા જલુ જે વાત કર્યા છે, પણ તે અચરક વાગ્યું છે.

મારી પીસ વાતાઓ (સમિત વાર્તાસ મદ) ૨૨-૦-૦ એન એમ ગિલાઈ એન કુંપની, મુબાઈ.

(૩) ૮૧ વાગે કપાન પટેરીને "એક-સાટ" ઉપર બેસાડી એક-સાટમાં સૌથી પહેલું કા તો ખેરિય દેવ કે ધર્મની બીજી માધ "એક-સાટ" બતાવતો હોય "બોગિય" એવો અહીં જેને "બોગ" કહે છે તેનું "ભાગ" તેમાં, સીરપ-આગની બાડી મામગી જેવા-તથા દૂધ બે નાખી, ચવચા વડે ખાઈ-ખી જવાનું કહે છે, કે બહુ પૌષ્ટિક ઇ બે કે ઝં બે-સને એને માટે કહ્યું છે કે એને રક્ત-વેગમાં માણુઓ ખાન છે ને ઈન્ન કામ ધોડાઓ ખાય છે મહેને તે ભાવે છે અઠનાડીઆમાં ચાર-ચાર એ લઈએ છીએ, બેચાર બીજી ધૂનની બનાવવાની સુધા ઓળે, પતરીઓ જેવી, જેના ભુ। ભુમ નામ હોય છે ને જે પછુ દૂધ ને મીરપ સાથે ખાવાની હો। છે તે, ને રસિયારે સાધુ ાણુની કંઈ (કેમ, એ પછુ મહારા નડીમમાં આવીને ૧ હિન્માં આપનાં નાં જેને કાગેરી તે) પણ અહીં આવીને જેમ પહેરવેશ, રીત ભાલ વગેરે નવાં લેવાં પડે છે, તેમ સ્વાદ પછુ નવો રીકારવો પડે ૨ પછુ એની બનાવટ પછુ મહેને રૂમી ખરી તે પ્રતી 'એક' માણુને મોર-ઓ, નહા અને કોઈ વિસ બગાડ કે દાગની કમોરી, કે બગાડ અથવા દાગની એની કોઈ બીજી બનાવટ

(૪) મતનન એટની સમજવાની કે પેટ ભરી સકાય છે, અને ખોરાક પૌષ્ટિક છે માખણનું જોર જરા વધારે રાખુ છુ, જે કે મેલુ તો છે (૩૧-૪ સિનિમનું એક રતન એને મગમગ શા-૩ રૂપિયે રતન-નડિઆરનું ગેરભાર) ૬ વાગાને શુભાગે-કદી બહેનો તો કદી મોડા-ધેરથી નીકળુ છુ ટાઇમસ તેમ જ ટપાન પ્રાન કાવે ૭ વાગે આવે છે ૧૦૨ તો ટાઈસ વાચવાનો વખત કસાઈથી મોગે ૧ બહુ ટાઈમસમાં રોજની પ્રશ્નિઓની નોંધ આપી હો। છે તે પહેલી નેત્રિજાત છુ, જેથી ભારણ વગેરેની માહિતી રહે ખોતે મડી મવા સમાચારોની ટુપી નોંધ છે તે નેત્રિજાત ધેરથી પગની યિજ રોશને પહોચવા એક મિનિટ હમણા તો મહિનાનો પાસ થીધો છે, એટલે દીકરી લેવાનો વખત, મહેનત બચે છે કોઈક જ ચાર રોશને રોકાડુ પડે, કારગુ કે તે મખતે તો ખમ્મે ચારચાર મિનિટ દેન જતી હોય છે કોઈનાગ રસ્તે બાઝવી પછુ પડે ધરૂં વાર ભીંકે એટની હાંસ કે ઉભા જ રહેતુ પડે સાઉચ કેન્સિ મનને રોશને ઉતર ત્યા સાતેક મિનિટ આમવાનું કોઈ વાર ખરીદીનું કે એનું કામ હોય તો અનુગતતાએ તે કરીને પછી નેમ મા બાઝ : કારણ કે આજે અધાર એટનું મેલું થાય-જા વાગે ' lighting time ' રતાના દીવા કરનાનો વખત છે, અને તે પછુ ઝંઘુ ન હાય ત્યારે સાચારણુ રીતે ૮૧ વાગે ૧૧ માં પહોચવા વાન કા જે કે અહીં આગાના જનુ નધાં કે મિનિટ મિનિટ હાજર થયુ પડે, તેથી મનને શાંતિ રહે છે

(૫) એક વાળા સુધી લેન મા કામ કરનાડુ તે પત્રી ' જય ' લેનાનો બધા તો બહાર કોઇ " રેરેરા " મા જઈ આવે કોઇક જ પાને ઘર હોય તો ઘેર બધ અમે નવો રંગતો રાખ્યો છે ૯ નાનક ને દેનેપાડે (ઈન્દારનો કેમિગિટ્ર પ્રેફેસર, ૧૦ મેજનેરનો તથા " વૉન દી " નો સાધી) - ૧૦ એની " કમળ " મરી છે વારાખતી તથા-મનુ, ન રાધરામા શુ ૧ એક શગી ઉર દાળ (મસુરની, હો કે) ચઢાવી દેવાની, બીજી ઉપર ખગટા બધી દેવાના પત્રી બટાગ

તેવાં થતા કાલી કે છાતી-દાળમાં પધરાવવાના એટલામાં ભાત તૈયાર કરવાનો, તે તૈયાર થયે અંદર પધરાવવાનો, તે ઉપર મીઠું, મગે, મરચું ને માર્ગેરિન (માખણનો ફાટ) એ બધું વાપરવામાં તૈયાર થઈ બધા મહારી વચે દાન તો સોમ ને ગુરૂનો છે તે દરમ્યાન કામ ચાલતું હોય, ને વધારે દુરસદ હાથ તો બધું વચાપ-ગમિસ મોટે હાથે

(૬) ૧૫ પડી પાણી કામ ચાને તે ચાર વાગે ચ્હાની તૈયારી કરીએ તે પછી વારા ફરતી દુધ રોજ એક ચીલીમાં આવે છે ચ્હા ને ગિમ્કિ લાવીએ છીએ કોઈ વાર કોઈ મળવા બાનનારી મહેમાનગીરી ચ્હાવી કરીએ, ૩ રાત્રે તો જમાવા હવા લયમાં આ દિન્દુર્યાની લંચ ને ચ્હા એક તો અમારે હાથે અને છે એટલે ચોખ્ખા હોય છે (હોટના નેવા નહિ), ખીજી અમારી અનુકૂળતાએ લઈ સફાઈએ ડીએ, ત્રીજી જવા આવવાનો વખત થયે છે ને કામ બચતું કે નિલગાનું નથી, ને ચોથું સેડું પડે છે નહિ તો રોજના બે સિયીંગ લેખે અઠવાડીઆના એટલે ૭ દિવસના ઓળખા ઓળખા માર સિયીંગ થાય ને અહીં મહેને પાંચ કે ૭ ગિનીંગ જ થાય છે બહાર વિવિધતા મગે એ ખંડ, અને અમારી વિવિધતા તો કોઈ વાર કુખી કે કોનિ-ફવારની, કે કોલાર મેદનત નહિ જુદું જુદું જનાવીએ તેટલી પછી હજી લગી એનો કમોગા આ થો નથી તેમ રેસ્ટોરામાં જરાવ સાર બચ નેવું હોય તો ત્રણવી-૭ સિયીંગ ગુરી પછી મધ જમ એમ થાય છે

(૭) તે પડી કામ લેખ ના કામ ઉપરાંત કોઈવાર વ્યાખ્યાનો કે સમાચો હોય છે જુનવારે જમનના કનાસ કે થી ૫ સુધી હોય છે ગુરુવારે ના થી અમારી *organic chemistry* નું *Colloquium* થાય છે પચેર સાને સાધારણ રીતે ૨-૩ ગુની ૧૫ કમનાં ફક્ત જુમ ને સનિએ સાને ઉદારે ન્હાનાં એગ્સે તે દિવસોએ ૧૧ કનાક જેને, બરોબર ૫૦ વાગે નીકળુ પબ્લિક-સર્વિસ બહાર દીવા હોય જ સ્કુલારે આવના તીકસામાં અમારા ને બેસવાનું મન, પણ સાને કરચિત જ એમ અને ઘણીવાર સ્વીપરોની વચે એના સપડાયા હોઈએ કે હાથમાં બધું વાચાને માઈ હાથ ઉઠો કરી સકાય રહિ

(૮) મગા તો ખરેખરી ન્હાનામાં પડે છે ગરમ પાણી જરાબર હોય છે લારે નીકીને જિને દલક ને ૨૨૨૭ મનાનામાં મન તથા દેહો કાઢકે ચાર મુખ બળતું લાગે છે જો કે ઘણીવાર ન્હાનાના પાણીની અમીરી તથા શ્રમથી, ન્હાયા પડી રહ જરાતું મન પહેલુ થાય છે આપણા બાળકોની પેર

(૯) રાત્રે ૬૩૦ વાગે જમનાં જો કે કોલાર જગ મેલુ થઈ બધા જમનામાં કાષ વાર પૂરી તો કાષ વાર “પરોગ” — ખ ખણા બધા ચોપડા બે શામ, દાગ અથવા કુચી ને અગ્રોફાળ, દાળમાં એક વાર આગી, લજ્જા, — વેતણ મળે નહિ એટલે વટાણાનો લોઈ ચાને છે બટાટા, કેળા ને ઘીટ-રૂટના હજી લગી ખાધા છે ભાત, કેલ વાર દહીં એક માર દૂધપાન એક અગ્રેજ પાઈ છે તે જોતા પા બધી ચીજો ઘણી સારી જનાવે છે એનો જસ એને પોતાને તેમ જ નાથકને છે

સુદામગિરીનો મજમ (સચિન) ૨ ૨-૦-૦ એન. એન. ત્રિપાઠી એન. કેપતી મુખાઈ,

(૧૦) જમ્યા પછી કોઈક દિવસ કોઈ સગાના વ્યાખ્યાનમાં જવાનું હોય કે ઘેર રહેવાનું હોય, સમાજમાં જનુ એવો જના આવવાના જ એ કનાઈ-લગભગ-ખરા, તે પાઠ કરતાં ૧૦-૧૧-૧૨ થયેના હોય છે કોઈવાર, ખચુને ત્યાં જાઉં છું, જો કે દુવે મોટો ભાગે, અમામાં ન જનુ રોકે તો તે રહુ છું કાચુ કે મહારો પોતાનો વખત તે આ જ ધોળો વખત ના—૧ કનાઈ “રાઈઝ” કે વીડર કે એ મે જોઈ જાઉં પછી ના—૧ કનાઈ જર્મન વાચુ તે પછી કેમિસ્ટ કનાઈ રાત્રે લા-૬ વાગે એક નહાનુ ટપ્પર મરમ દૂધ પીવાનું સાગે ૭ વાગે જમી વચએ તે કાર્લ વાગે ૧૧-૧૨ વાગે મધ્યએ લારે “ખારી” મેરે મનુ ફીક નહિ કુધવાગી રાત્રે ટપાન લખવાની-દિનુસ્થાનની, એવે તે રાત્રે જમીને કોળવા નખવાના કોઈવાર રહવાર સુધી પણ નમાય ત્યારે મનેજ જગ મોકુ થાય આમાં પણ મહારી “કટેવ” નહે છે નાયકને દર વખતે ફક્ત એ જ કાગળ લખવાના હોય છે-અમૃતનાતમાષ મે કનાઈ જ લખવાના ગયે છે-દસ વાગે રાત્રે ૮૨ કરે તે ઉધ આનતા નુધી મહારે જો કે મહારી પોતાની તેમ જ તદ્દમારી બધાંની ઇચ્છાના પ્રમાણમાં સપમ રાખવો પડે છે, તો પણ વધારે વખત ગાગવો પડે છે, ખાસ કરીને સરઆતમાં રાત્રે ઉંડ આવે ત્યારે—૧૧-૧૨-૧૩ પણ થઈ જાય (ત્યારે જીને રિસે ઉરાનું રહેજ મોઝ થાય) કાઈ વાર ૬-૬ના પણ થાય, પણ તે કોઈવાર રાત્રે થોડો વખત પણ ગીના કે મગસન વાચવા યત્ન કરે છું

(૧૧) આ Week—dayકની હકીકત થઈ રહિયારનું કામ અહીં ન્યાઈ જ હોય છે સડન રહિયાર પાગે છે તેમ ફુનિયાનું કોઈ સહેર નહિ પાગતું હોય થજો કેકાજો તો રનિ—રનિ મે વિમો રજના હોય છે, જને કેટલાં માણસો જન્ને દિવસો વિનોત્તમા ને મહેનતનો જાહેનો વાળસામાં ગાજે છે રહવારમાં રોજ, ટપાનગો, દૂધવાગો, જાપાવાગો આરજી અખટાવે, રજતામાં છુમો પડે, અવાજ થાય પણ આજે-રહિયારે તો મનુ—મમશાન જેનું સો મોઈ ઉંવાનું મમે તેટલા વાગ્યા લગી પથારીમાં પગી મહેવાન એકફારટ પણ બ્લેસામાં બ્લેનો નવ વાગે વેવાય પહેવા મિમિસ નામટ મારે માટે રોજ મરમ પાણી-દાય મેટા ધાવાગો—રહવારમાં આખી જતી પછી રનિએ રાત્રે પૂઠુ કે કાવે કપારે જોઈશે મહે કહ્યું કેમ રોજને વખતે રતો ત્યારે કહે છે, બધા મોઝા ઉઠે છે તેથી એ મિચારી પોતે પણ ૬-૬ વાગે નીચે ઉંડરે છે આપજો તો રોજ રજ ઉપર મરમ કરી લઇએ છીએ એ મેરે તૈવાર મગી જાય છે, રહવારના રજવની આરી ફેરસા, દીરાસાળી આરી ફેવાની મગસમાથી પાઠ આરીએ ત્યારે પાણી ઉકળી જતું હોય છે

પણ પછી વાર એવું જને છે કે રનિએ રાત્રે મોટો સડ જુ એટલે મહારે પણ રહવારમાં ૮-૯, રહેજ થઈ જાય છે એકફારટ પછી, એક વાગ્યા સુધી-૧૦ થી ૧ સુધી લગભગ વખત મને તે ફરયાન કોઈ વાર અફસારીઓનાં ચી જરેલાં છાપાં, કોઈવાર પત્ર લેખન, કોઈવાર જમન, કોઈવાર કેમિસ્ટ્રી, તો કોઈવાર કોઈની સાથે વખત ગાગવાનું થાય

રોજમુદાર ૧-૦-૦ એન એમ રિપાડી એન્ડ કંપની, મુબાઈ

રવિએ બધેરે "ડિનર" હોય છે, રાત્રે નહિ. એટલે જન્મનાં સાઈ હોય છે, ને જન્મથી પછી
 ફોના મિગેરે હોય છે તાજા ફળ હવે બહુ સારા નથી મળતા આ થોડે તેવામાં મળતા હતા
 - પણ ખાદ્યા સ્થાની રાજેવા ફોના મનાઈની સાથે સરસ લાગે છે જન્મથી પછી રાતના
 દસ સુધી કામ-કાં તો જહાર જવાનું કે કોઈને મળવાનું દુર્ભાગ્યે લન્ડનની કેટલીક જોડા
 જેની વસ્તુઓ રવિવારે બંધ હોય છે તે પછી મ્યુઝિયમ ઉઘાડાં હોય છે પરંતુ તે
 વિનસ વસ્તુત મળવા કરનામાં વધારે બાંધે છે, ને જોવાનું મોકુ બને છે એટલે રાત્રે
 સિનેમાને જોવાએ છીએ મિનેમામાં ફિલ્મ એટલે સારા હોય છે ને થિએટરની બવરથા
 - સારી હોય છે રાત્રે ૮ થી ૯ મ સુધીમાં ઘેર પાછા ફરીએ, ને મ્હા ખીરપીટ, અથવા બૂખ
 હોય તો બીજી નિશાંખ ખાધે રવિએ તો લોકો ૧૨-૧૨-૨ વાગ્યા સુધી પણ ઘેર આનતા
 નથી ને આ વા પછી ઘેર cold supper-જાણેનું ટાકું ટીમણ કરી લે છે

(૧૨) આ મહારા જીનની સામાન્ય ઘટમાન કેટલીક વિશેષ વિગતથી આ
 વર્ણન કરી શકીએ સોમવારે રહેનારે મોળીને કપડા આપવાના ધૂંએ છે સારૂ ને મ્હને તો
 બહુ મોધુ નથી જાગતું દાખના તરીકે રાત્રે, સુતી વખતના સ- વિચરેની ચાર પેની, એટલે
 કેલમગમ માનું જુ આના નરમ કોંવર-એક પેની, સખત કોંવર બે પેની-એટલે ૧૧ ને ૧૧
 આમ સુમારથી સેધુ પોલીઆની ૬ પેની = ૪ આના-જેરા વધારે દુરાવ, ચાંદર, મેતેક,
 - તો ધરના હોય, ને એમની ધોનરામની બુદી આપવાની નહિ ગુર-ગુરે પાત્ર મોનાઈને આવી
 ભાપ છેતા એક ૨ મોધુ એવી રીતે પડે કે દરેક આવારીએ કું પાચ ૭ કપી જ આપુ
 - તો પણ મેહિને ત્રિવસે રહેજ ૭-૮ શિર્લીજ ૪-૫ રૂપિયા થાય જ્યારે મરમ મૂટ કે એવું
 - દાઈ આપવાનું હોય ત્યારે ખરેખર મોધુ પડે

રવિવારે રવિનારે કોઈને જન્મના તેવા ધાર હું જાત્યાર લગીમા બાણ, જીવરાજબાઈ
 ને જન્મનાદાસભાઈ આવી ગયા સ-મુખમાઈ મોડા આનના મામે છે આ રવિએ નાનસાહેબને
 નોતકે આપે છે

અહીંની સલાઓમા રાત્રે જન્મને જન્મએ છીએ જો કે ત્રિવસના પ્રકાશમા રહેતું ને ૧૨વું
 એને તો હવે દેનાનું પડે છે જ, મન મા તો નો નખન દીવાથી કામ લેતું પડે છે

ધ ન રમી જુલાયનો આ પત્ર મૂકે પ્રકાશવાન મુવ દેવથી લખાયેલો તથી
 - ગાંડેમ મરનમંદાગ ૨૨ ૫ ૮૫

રવિતામવેલ ૨૦-૧-૦-૦ એન એમ પ્રિયમી એન કપની, કુઆમ

હવે ના અને ઘરવાલી !

વેખઃ — રા ખાલબુજંગ.

[રાડ — ના ના અને નિરિવારી હમારી તોત]

હવે ના અને ઘરવાલી !

હમારી ત્હારી હવે ના અને ઘરવાલી ! — કુન.

મોહન બસી બાળે, ચેતનના સર્વ સાજે;

ત્યા તું ન રાજે ? મતવાલી !

ઘરવાલી !

હેસનવાલી !

— હમારી.

મૈં છુનુ તાનાબાના, સામુછ રામનામા !

કીઆ તું હોડેગી તો જા ઘર-વાલી

— હમારી.

વજા ખાદીકે ખારે, ખાદીકા ખુ ગારે,

નિરેશી વાખુ છુએ, હમે પડે માનિ;

— હમારી.

પનિતણા માંસ કાપી, ત્રિગુણા દામ બાપી,

' વામવ'ની દોસ રાખે તું લગ્નવાલી ?

— હમારી.

અરિય ને ચર્મ મગાના, સત્તુ ખર્ચ ખોળાં કીઆ,

ઝીલું કાળીને પ્હેર કાની !

— હમારી.

મને પોસકાની પીઝા, મરનકમાના એ બીઝા

વિરગી હોતીની એ તિવાની !

— હમારી.

ગાંધી ટોપી નહિ આ, ગાંધી ટોપી ખરી આ !

પ્રેમને પથે ગાઝઈ વ્હાતી !

— હમારી.

પૂર્વજો જોઈ કપે, પતે પૂત તે નિર્દેશી,

પરદેશી સર્પ પેસે રે ઘરવાલી

— હમારી.

હિન્દની ખાખ રાજે દેહની ખાખે ચાલે;

ખાદીશુ પ્રેમ કર તો, તું મુજ વ્હાલી

— હમારી.

વૈરનો બદલો.

લેખક — રાં હરિશ કર હર્લભાઈ ત્રિવેદી

“આખો આપણો નાશી જમ્યાં કોશન દેશના રાજ્યો પોતાની રાજ્યોને કહ્યું, ‘દુશ્મન નગરના દરનાજ સુધી આવી પહોંચ્યો છે’

કામીના રાજના નરકે કાગળ નગરમાં જોતજોતામાં પ્રવેશ કર્યો અને આખું નગર પોતાને દરતક કર્યું

નંસાડી મૂકેના રાજરાણીએ એક ડુભાગના ધરમાં આશ્રય લીધો પોતાનું જીવન તેઓએ આન બદલી નાખ્યું હવે તો તેઓ સામાન્ય માણસની જેમ સાદું જીવન ગાળવા લાગ્યા

કલાપત કરતાં વરકરી સિપાહીઓને જોડાની એક વખત રાજ્યોને ધ્વિજા ધધ આવી

તેણે રાજ્યને કહ્યું, ‘રે! પ્રજાતના બાનમૂર્ચના ફિરજોમાં લશ્કરના વાવટા ફરકતા જોડામાં ફેટથી બધી મળી / સૂરસીર લડાઈવાઓની તનવારો બોલેનું પાણી પીવામાં મેટનો આન હ /’

રાજ્યો વિચાર્યું કે રાજ્યોને સતોવરી તો જોઈએ જ આથી તે કાશી રાજના શરૂપાસે ગયો અને તેની પામે રાજ્યોની ધ્વિજા પ્રકટ કરી તે પરિન પુરે એ સાબળતાની સાથે જ રાજ્યને કહ્યું “મને રાજ્યોના દર્શન કરાવો” અને રાજ્યોને જોતાં વેંત જ તે બોલ્યો, ‘આપને એક જોના પુત્રની પ્રાપ્તિ થશે કે જે ગયેનું રાજ્ય પાછું મેળવશે’

પછી તે રાજ્યો કાશીરાજ પાસે ગયો અને કહ્યું ‘પૃથ્વીપતિ, મહારાજાઓને એ ધર્મ છે કે તેમણે સૂરસીર લડાઈવાઓની લશ્કરી કનાથન અસારનવાર જોવી અને વરકર ગમે ત્યારે પણ લડાની તૈયારીમાં જ રહે છે કે નહિ તે નપાસતું’

કાશીરાજ્યે આચાર્યની આગામી માન આપ્યું અને આખા નરકર પાસે કલાપત કરાવી કોશવ દેશના પદબ્રહ્મ રાજ્યો આ રથને આ ચાં અને પોતાની ધ્વિજા તૃપ્ત કરી

સમય જતાં તેમને એક પુત્રની પ્રાપ્તિ થઈ આ પુત્રને તેમણે બહુ જ સાબાળથી ઉછેર્યો તથા કેળવ્યો લડાઈવાને લાવ્યોની તાતીમ પછી તેને આપરામાં આવી

એ વખત કાશીરાજ્યને અચાનક બગર મળી ગયા કે પદબ્રહ્મ થયેલ કોશવના રાજરાણી હવે છે આથી આ કૂર રાજ્યો તેમને પકડાવી મગાના અને મુસ્કેગટ નામી આખા રાહરમાં માર મારતા મારતા મેં વા

આ નિર્દોષ રાજરાણી ઉપર ચાલી રહેલ આ જીવનની વાત તેના પુત્રને કાને પડી તે રાહરમાં આ ચો અને જા કરવીથી કૃત્ય જોયું એ કૂર દેખાઈથી તેના હૃદયમાં કાશીરાજ તરફ અત્યંત ક્રોધ અને વિરક્તિ આ પા. પરંતુ તેણે શાન્તિ જાળવી અને વૈર લેવાના ઉદ્દેશ ઉપર નિયંત્ર કરતા કળતા ધીમે ધીમે પોતાના માતાપિતા પાસે ગયો

ત્યારે તે પોતાના પિતા પાસે પહોંચ્યા ત્યારે કાશ્ય રાજાએ અતિ નમ્રરસે કહ્યું, ' બેટા, પૈર લીધાથી, હુમનાનકનો કદિ રોધ કડી શકાતો જ નથી, તિરકકાર અને દુરમના વડે તો માન પ્રેમથી જ દૂર કરી શકાય છે '

રાજા અને રાણીના વાસા ઉપર આજ્ઞાના માર પડે જતા હતા આખા નગરમાં થ ને તેમને સ્પર્શના ભૂમિએ વડ જવામાં આત્યા અને ત્યા તેમના દેહના કટકે કટકા કરી નાખવામાં આવ્યા

સ્પર્શનારક્ષકોને રાત્રે નીલામાં નાખી કુમારે પોતાના માતાપિતાના દેહના કટકા ઓઢ્યા કર્યા અને ચિત્તા ઉપર ખાખી અગ્નિદાર દીધો પછી તે જગનમાં ગયો અને માતાપિતાના મૃત્યુના કુ ખથી યુક્ત રહ્યો

કાળીરાજાના કૃત્યનો યોગ ગદનો વાગના માટે તેણે એક યુક્તિ રચી રાજાના હાથી એના મુખ્ય રખેરાન પાગે ને ગયો અને રખેરાનોના ગાયક તરીકે રહેવાની માગણી કરી જે તેને આપવામાં આવી સીતાર ઉપર જુદુ જ મુદર ગાન તે ઊડી શકતો હતો અને તેથી તેના મ પિત તરફ સરગા રખેરાનો આકર્ષાયા

એક દિવસ રાજા એડું ગાન સાંભળી ગયો અને તે યુવકને રાજમહેલમાં તેડી મંગાવ્યો એના માનથી અત્યંત પ્રસન્ન થઈ તેણે પોતાના ખાસ ગૈરયા તરીકે તેને નિયુક્ત કર્યો રાજાની યોગ્ય વખતમાં જ તેના તરફ પ્રીતિ જાળી

તે કુમારે મનમાં વિચાર્યું, ' માતાપિતાનું વેર લેવાનો હવે સમય આવી શક્યો છે '

એક વખત રાજા તેને જાંઘને લીકારે નીકળ્યો રાજા તથા તે ગૈરયા બીજા સાથીઓથી ઘણા દૂર નીકળી ગયા ગાજ જગન આજુ છતાં કોતો લીકાર હાથ લાગ્યો નહિ તેથી રાજાને અત્યંત આક લાગ્યો અને થોડાએક આરામ લેવાની ઇચ્છા થઈ તે યુવાન ગૈરયાએ યોગ્ય રીતે, અને એક નિશાળ જાળી છાવામાં તે મુકુમાર ગાનકના યોગમાં માથું ટેકવી રાજા આગમ લેના સુતો અત્યંત બાકને નીધે પુરત જ તે નિદ્રાવશ થયો

કુમાર પોતાની તનવાર ખેચી અને માથાપત્ર વૈર લેવાના ઇરાદાથી રાજા તરફ ઉગમી

કુમારના અત અખ આગળ તેના અત પિતાની મૂર્તિ દેખાઈ તેની કાનમાં ગેમી અવાજ આંધો, ' વેરની પ્રેમથી જ વગ કરી શકાય છે '

પણ વખત તેણે પોતાની તનવાર ઉગામી અને નહો વખત તેને એ જ અગોચર અવાજે શક્યો પોતાની તનવાર તેણે નીચે નાખી દીધી એ વખતે મન જાગી ગયો અને ખોલી ઉઠ્યો ' રે, મિત્ર ! અને હમણા જ એક સપ્ન આ ડું, જાણે કે કાશ્ય રાજાનો પુત્ર માત્ર ખુન કરવા તૈયાર થયો હાથ નહિ !'

' હું જ તે રાજાનો પુત્ર છું ' યુવાને ધામેથી પણ દડતાપૂર્વક જવાબ વાળ્યો ' અને હજી પણ તને મારી નાખવાની મારામાં શકિત છે '

‘મને જ્યાર’ મુજને જ્યારે મમ જોયો

‘જો હું તને જ્યારુ તો હવે જરૂર તું મને જ માની ન આવે’

‘કુમાર’ રાજાએ આજીજી કરતાં, કહ્યું ‘હું તને વચન આપું છું કે તારો વાગ પશુ વાગે નહિ થાય’

કુમાર તનવારને મ્હાન કરી અને જાને જમ્યુ રાજામહેન તરફ પાઠા કર્યા

બીજે દર નિયમે રાજાએ દરજાર લયો અને કુમાર તરફ આમળી ચીધોને જોયો

‘આ માથક કોશન રાજાનો કુમાર છે માગ રાજાનો પુત્ર છે જોતો મારે જુ કરવું’

સૌં દરગારીઓ જોતી હિયા, ‘એને મારી નાખી, કાપી નાખો’

‘નહિ, જરૂર નહિ’ રાજાએ દરનાપૂર્વક સંદોહ લેયાવા ‘તેણે મને ઉદાર બાવે

અવિતરણ આપું છે, હું તેને મારી સડ જ નહિ’

‘કુમાર ખનાસ થયા પછી રાજાએ કુમારને એકતમા જોવા યો અને પૂછ્યું, ‘કુમાર, તમાગ પિતાણુ વેર વાળવા માટે આવેતી સુંદર તડને જવા દેવાનુ શું કારણ હતું’ આ માટે તમને અવતો રહેના દીધો’

‘સાન અને મમીયુ મુઠાથી કુમાર જવાગ આપો’ ‘મરતી વખતના મારા પિતાના આ અમર સંદોહને મને તમાર પુન કરતાં અટકા થો—‘વૈરીને પ્રેમથી જ વશ કરી શકાય છે.’ જો મેં તમાર પુન કર્યું હોત તો મનામા તમારા માણસો કાઈ કાને માર પશુ પુન કરત, અને મારા પુત્રનો ખદયો પાઠા મારા માણસો લેત એમ વેર મારેતી પુના મરખીની પરપરા ચાલત પરણ મારા આ કૃત્યથી તો બૂના વેરનો હવે અત આ યો છે વેરને પ્રેમથી જ મેં અતી લીધું છે’

કાઠીરાજાએ પોતાની પુનાને તે કુમાર સાથે પરણાવી અને તેને પોતાની ગાદીને વારસ ખનાવ્યો

ભારતમાં એકરાષ્ટ્રીયતા.

લેખક — ૧ વામુદેવ મમયન્દ્ર નેવત.

(૧૯૨૧, મેના અંકથી અનુમ્તાન)

ભારતવર્ષના શ્રુત ઈના સય ઇતિહાસના સરોધનાથે જે સદ્ગામ સામગ્રી આ મમયે ઉપરના છે તેના બે વિભાગે આપણે કરી ગયે (૧) અનિખિત સામગ્રી (૨) અનિખિત સામગ્રી

(૧) ઉપર કહેવામાં ન આયુ છે કે ઈન્દુસ્થાના ઇતિહાસ સમયથી સય વસ્તુઓ અવસ્થા સમય ન છે, પરંતુ કેનાં અવિચ્છેદીય અને કા પનિક તત્ત્વોના મિશ્રણને ગેર ન તેના સંગે ધનના માગમાં કેટલીક પ્રિય મુશ્કેલીઓનો પરિચય થાય છે એ અસાધ્ય મિશ્રિત સામગ્રી નિ : ની એ પુરાતન ઇતિહાસ મનોરોધીનુ મન્ય છે અનિખિત સામગ્રીના વિભાગમાં ભ્રમનાય નિરેષ્ઠ જ્ઞાપુગણા નિરૂપ્ત જગતીનુ જૂનનો અને દુર્ગો મહા-વિજ્ઞાન તનારો ન અવિષ્કૃત આગિ સમાવેશ થી નાય જેનાથી કેનાં ઇતિહાસ— ઈતિહાસ અગત્યની વસ્તુઓના હસ્થનો રોડા માન છે નિત મિત પુરાતન મહિરા તના પાળવામાં આવતા જુલુ નુ તલેસરોના પ્રવાગ કેમથી અને તાની વૃત્તિ અને નાત નાઓ આદિ ઉપરથી, જેની અનિનામિ ધમ્નાઓ ઉપર નીકે આશરક મુચનાઓ મને છે મહિરાના ખડિ ચેરાના બનેલાન જગતન કમ ઓત્પાની મુનિઓ અિ ઉપરથી તે મા સમયમાં અગ્નિ ન વાવની હતી તેના મર્યાપકો અને અનિતાઓ કેણુ હતા, અને કયા નિરાય જગત હતા નિમેરે જતનો સારા પ્રમાણમાં અષ્ટ ધાય છે મેગા મોગ અરો અને મક ધર્મો ઉપરથી—જેનાં નિકરવર્તા પ્રામા જનકાગમ એ સમયે કોઈ નહા સમય નમિસવન્ત અને નવરાની બપનિઓ રાત્ર્ય ના હતા— નિતેના કા કૃત્યોની કેનીક નમિન મિ નિતીઓ ઉપરથી અને કોઈ પ્રત રમતની નરે ચિરમનિ મા ભારે પ્રગાપિત રની પ ત હવે તો સરકા નિપ્રમા અને ભ ન એની કેટલીક પાતાન પ્રનિમાઓ ઉપરથી સચિત કોઈ ન રાજના આક્રમણોના કુત્યોનો નિતાત મુનિન થાય છે આપણા દેશમાં અત્યારે પશુ ભાગ ચારણોની સેવુ મિપુના છે એ નિકો પુ ન સમયમાં પોતે પોતાના પાન નરપતિઓ તા શ્રીત આન કર્યા કેના હતા આના ભાટ આ હોને વસાવર પતથી વારમાં મનેનાં અને મો નાં દોના કેસાતમ ગાયનો ઉપરથી પણ ના ઐતિહાસિક તત્ત્વો ઉપર પ્રમથ પારો અશમ કે અમમવની નથી દેશના કેટલાક રથો ઉપર મળી આરના સિલાનેષો અને વેદાન, લયોમાં ધરી ન સાવધાતાથી સમઢી રામેના તાગપરો બુધા કોષરે ના નાના નિજ્ય મિવા પસાજ્ય સમયી આવશ્યક માહિતી સચક દોર છે પરમ અનદનો નિાય છે કે, દાનમાં માટીપુત્ર અને તક્ષશિસના બૃત્તમંથાથી એવી કેનીક માળજો અને શિના નેષો આપિને સારો નિરાશિ સચય હરતત્ત્વ થયો છે કે જેના ઉપરથી સચા સચિત અનિ મિત ગારી વીસ વાર્તાઓ (સચિત વાર્તા સમક) ૩ ૨-૦-૦ એન એમ. ત્રિપાઠી એન્ડ કંપની, મુબાઈ

૭૬૪થી ૨૫૭૮ ચર્ચ ગયાં છે સંસાર કે, બિનબિન આપોની અનાદિકાનથી પ્રચલિત લોકો-
મિત્રો અને કિર-તીઓથી લોગની દીર્ઘિ, રીતિ અને ગિનિયો, જુની જાનના વર્ણોમાં
અચલિત નાનાનિધિ તરેવારોથી તથા હિંદુગ્યાનના ક્ષિતર બિન બિન પૂર્વેના અને દનિદાસ
મારક ૨૫ થઈ રહે છે

(ખ) જ્ઞાનિબિન સાધો. પ્રાચિન આર્યો અનેક વિષયોમાં પ્રીયુ હતા ગમતપણું
અને મહાભારતથી પણ કેટલાક મહત્વવાળા વિષયો અભિહિત થાય છે વેદ, ધર્મશાસ્ત્ર, અર્થશાસ્ત્ર,
શુદ્ધિદા આદિમાં મનોથી પણ ઇતિહાસની જ્ઞાનરૂઢિમાં અમૂલ્ય સદાપતા મને એમ છે.
પરંતુ એ માર્ગમાં અનેક વિષય મુરકેલીઓ ખુલ્લી નથી એમ નથી આ બધી મુરકેલીઓ
સામગ્રી પ્રાપ્ત કરવામાં અને ઉપલબ્ધ થયા પછી તેના વાચન અને જ્ઞાનરૂપક છે પ્રથમના
અભિષેન સામગ્રીના સુનધર્માં જે અગવડતા પડે છે તત્સમયે કંઈક વજાત્ર પ્રાપ્ત થાય છે.
ભારતવર્ષની ઇતિહાસસામગ્રી એકત્ર કરનાર અને સ્વપાસત્ય કોટિનું સતુતનાતમક સરોધન
અને પશ્ચિમીયન કળાગ વ્યક્તિમાં પ્રતિષ્ઠા અને કથારિ સહન કરવાની તકિત વિગેરે શુભોની
અત્યંત આનંદયકના છે ધણીયે વાર તેમને હતાસ થવું પડશે, ધણીયે વાર તેમને અત્યંત પરિ-
શ્રમ સહન કરવો પડશે પરંતુ તેઓ આ સર્વ પ્રકારની અગવડો તરફ કિચિત પણ લક્ષ-
ન આપના યોનાના અતિમ ધ્યેયના કિંવા લક્ષ્યાલેકુના માર્ગમણુમાં જ અચાહર્ન પ્રવર્તિ
દર્શને તેઓ જ ઇતિહાસના સાચા ભાગ અને સરોધનો થવાના માનને પ્રાપ્ત કરી શકશે એમને
કોઈ શિગિયાનુયો ઉપર બહુ પડશે, કેટલીક નદીઓ પસાર કરવી પડશે અને ઇતિહાસ પ્રસિદ્ધ
સ્થાનોમાં ભ્રમણ કરવું પડશે તથા લોકીક અને સામાજિક અનુદારોને સમયે ઉપરિચિત થવું
પડશે એમને યોતાને જ્ઞાત પ્રાપ્ત કરવા પ્રુષ્ઠપરજ કમ્પી પડશે અને કેટલાક સંપત્તિ પરિ-
જાળકો અને મામરપરિરો પામેથી વાર્તાઓ સાંભળવી પડશે અને એ બધું સાંભળેથી જાણતો
યોગ્ય ક્રમાનુસાર સામિદ્ધિ ભિન્ન આલેખન પડશે ને આટલું કસય તો ભારતવર્ષના ઇતિહાસ
અલબત્ત, સચા ઇતિહાસ—તબ્બ તિ જ છે

આગતર્ષ વિસ્તારમાં રહિયા સિવાયના સમસ્ત મુરોપની સાથે પ્રતિરૂપધાં કરવા સમર્થ
છે. આટલા મહા વિસ્તીર્ણ મહેસનો ઇતિહાસ લખવો એ કંઈ સરન કાર્ય કે બાલકોની રમત નથી
આ દેશમાં કેવળ સંવત્ર એક જ બાલાનો જાનેનો નથી લોકોની સ્થિતિઓમાં પણ વિવિધ-
તાનો છે આ ઉપયોગ કારણોને યોગે ઇતિહાસ સનથી જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરનામાં ધણી જ અગવડ-
તાનો સાક્ષાત્કાર થાય છે વળી તે ઉપરાત હિન્દુશાસ્ત્ર યોતાની પુરાત્રુવિષયતા અને સકુચિત બાવના
માટે પ્રસિદ્ધ છે આ કારણથી જ લોકોને ઇતિહાસ વિષય કેટલીક વાર્તાઓ અવધન હોય
છે. અથવા જેમની પાસે વિદ્યાલેખ કિંવા તામ્રપટ ઉપરિચિત હોય છે, તેઓ તેને પાવટ જ
કરતા નથી એથી જેની સહાયતાથી અન્ય જાણતો ઉપર સસ પ્રમાણુમાં પ્રકાશ પડાવતો
વ્યક્તિ જ સમય હોય છે તેવા કેટલાક વિષાદગ્રસ્ત સહિય કોટિના વિષયોનો અન્ય પણ સ્કોટ
થતો થી

મેરજ ફોર્મ અન્ડર એન્ડીવન્ટ હિન્દુ લા ૨ ૦-૧૨-૦ એન એમ ત્રિપાળી એન્ડ કેપ્ટી મુખાપા.

આ પ્રાચીન અનેક સમયકાનો આતિથિત સામગ્રીના મનુષ્યમા પણ આપાદન
 થાય છે પ્રાચીન સમયમા લખાવણા ગ્રંથોનુ અધ્યયન અને વાચન કર મુનમ નથી આ
 પુરાતન ભાષાઓમાં પરમ વ્યુત્પત થયાનુ કાર મદાકષ્ટ સાધ્ય છે ને કે પ્રથમ કરવાથી
 આ સર્વ કીનનાઓ હ્રદય થઇ શકે એમ છે, તે હતા પણ પ્રાચીન સમયના બદલ અને
 મહા મુશ્કવાન ગ્રંથો પ્રાપ્ત કરી તેનુ મથન ત તર વર્તી સત્ય તત્ત્વોનુ ચમણ કરવાનુ કાર્ય
 એટલું જ મિમનુસ એથી વિશેષ કુકર છે કામ્ય કે એ ભાષાઓ સગ ની કીનના સ ધે
 વિવિધ નીકામથો ઉપરથી સત્યાયનુ જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવાનુ કાર્ય અત્યત દુરટ છે કા-પત્ત, -
 કા-પનાશક્તિ, ઇતિહાસ, અને અનકૂત ભાષાવિગેરેના દેશ કોઇ સ્થાનમા એના અમગન
 અને અસ્વાભાવિક સમિશ્રણોનો પરિચય થાય છે કે જ્યાં જ ધા નીર-ખી વિવેકનુ
 અવતપન અસભરિત થઇ પડે છે

વર્તમાન મમયમાં બ્રિટિશ રાજ્યના આખા પટ્ટી અનેક સાવનો। યોગે ઉપર વાવેતી
 કેટલીક અમનનાઓ કમરા હુમખાય અને ક્ષીલ થતી જાય છે રેલ્વેલાડી, દૂધકાર્સ, અને મોટાર
 વિગેરેની નવનની અનુક્રંતાઓથી એક સ્થાનમાંથી અન્ય સ્થાનમા પ્રવાસ કરવાનુ કાર્ય અત્યત
 અઘ્ય સમયમા જ અને સરજનાથી પૂર્ કરી શકાન છે થવાનુ કાર્ય જે પૂર્ અત્યત કીન
 અને આપત્તિનાગુ દોષ સાહસિક લેખવાઓ આવડુ હતુ તે હવે નો અત્યત સહેન અને સદુજ
 થઇ ગયું છે પ્રત્યેક મનુષ્યનુ જીવન સુરક્ષિત છે, આખા દેશમાં સરખ સાતિનુ સામાજ્ય
 પથરાયું છે એથી ધણાં નવાં નવા સાવેજનિક વિદ્યાનયો, વિવિધ સસ્થાઓ તથા સર્વો
 પથોગી પ્રથાઓ પ્રચલિત થઇ રહી છે વિદ્યાર્થીઓ, ક્ષણભર આશ્ચર્યચકિત કરી નાખે એના
 અશક્ય બનાવોની શક્યતા, નાના પ્રદેશોમા પ્રવાસે નીકળેતા ધાર્મિક સયો, સામાજિક અને
 રાષ્ટ્રીય અનેક સમેયનો તથા નાના મોટા સર્વ પ્રકારના મથોના સુવખ પ્રકારન વિગેરેથી
 ધણાં ઐતિહાસિક તત્ત્વો સર્જનાથી અભિજ્ઞાન થાય છે પૂર્વ અને પશ્ચિમના અપૂર્વ મયોમથી
 પણ અનેક લાભ થાય છે વર્તમાન સમયમા પાથાત્ય એવા ધણાય સજ્જનો છે કે જેઓ
 નિષ્પક્ષપાનપણે ભારતના પુરાતન ઇતિહાસને પરમ પૂજ્ય દૃષ્ટિથી જોઇ રથા છે, અમેરી-
 કામાં થીમતી સત્યનાના દેવીના મધુર ગાયનોથી ભારતવર્ષમા ભૂત સમયમા વનમાન સા-
 વકાની સગીતઘાજની સાગાની અપૂવ શક્તિ અને વિકાસ વિષયક આદરશુદ્ધિ જામુન થઇ છે.
 સ્વામી થી વિવેકાનંદજીની વક્તવ્યના વર્ણણથી તત્ત્વજ્ઞાન વિષયક વ્યાખ્યાનોથી
 અમેરીકાની સુશિક્ષિત મજાઉપર કેટલો અમિતિમ પ્રભાવ પડ્યો હોય એ મવ વાચકોનો
 સુવિદિત હોય જ આના નયોજનોથી જ ભારતભામને "Birth place of religions"
 એવુ મનુમાન સ્વચ્ચ-વિદેશી આપવામાં આયુ છે. વાદ જર્મની અને ઇંગ્લાન્ડના કેટલાક
 વિશ્વવિદ્યાલયોમાં ભારતની પ્રાચીન ભાષાઓનું શિક્ષણ આપવામા આવે છે આ
 સન પ્રતાત ઉવેગથી એ સદુજ જ અનિપાત્ન થાર છે કે ભારતવર્ષ સમગ્ર સૃષ્ટિના ઇતિહાસમાં
 એક મનુષ્યમાં રથાન ઉપર વિતજમાય છે આ વિધાનને ભારતના નીન-અર્વાચીન-

વિદ્યાનો તરફથી પણ અતુભોદન દિના પ્રુષ્ટિ મળે છે. ભારતના કેટલાય ધુરંધર પડિત મહા-
શયો અને વિદ્વાનો અમેરીકાના વિશ્વવિદ્યાલયોમાં ઉચ્ચ પદની ઉપર અધિનિવેશિત થઈ ગયા છે.
આધુનિક અખિન મુદ્દિના વૈજ્ઞાનિક સંગ્રહક સમૂહમાં અદિતીય અને રૂપે નિત્યજ્ઞના જગદિષ્માત
સંસ્કર જગદીશચંદ્ર બોસના આરિષ્ટારીએ પશ્ચિમમાં એક નવા નાનનો પ્રનાર કરી દીધો છે.
જે દેનો કેવળ લૌનિક મુખપ્રાપ્તિ અને વિપ્રોપભોગ લાલસામાં આક્રમિત રહેવામાં જ
પોતાના જીવનધ્યેયની સફળતા અને મુખની પરિસીમાં માનતા હતા, જેઓ આધ્યાત્મિક
જ્ઞાનના મૂળતત્ત્વોથી (*Elementary principles*) પણ અજાણ હતા અને જેઓ ભૂરી
અમાણ્યમાં દ્રવ્ય સચ્ચ કરી વિતપનિ વધ કુષેરની પ્રતિસ્પર્ધા કરવાની, ગત પુખ્તને અશિદુ
જનનન કરી તત્ દ્વારા સીત નિનારણી પ્રયત્ન કરવા સમાને મિથ્યા હાથ હાપમાં જ
પોતાના જીવનના સંસ્કર મર્યાદાનાત્મકી જા હતા તેમને સર્વને પ્રાચીન ભારતે ઉચ્ચ
અને તાસ્કર નાં કરી જણાવી મુક્ય છે કે માન દ્ર યોપાજ્ઞન અને વિપ્રોપભોગ
એ જ મુખ્યત્વે અનિમ ધ્યેય નથી. મોટામોટા લૌનિક આરિષ્ટારીમાં મોટી મોટી મોટોરો,
અને હવાઈ નિમાનો જ મધિક અને નાશનત સંદિના સસર્જનમાં પોતાના ધર્મ દત્ત સમસ્ત
સુદ્ધિભનનો બધ કરી નાખવો અને એને જ પોતાના પગ્મ કષ્ટ સાધ્ય અને જનન, લવ-
કેદારીમાં અર્થ શ્રેષ્ઠ માનવામાં આવેલા માનનુલવાનુ અતિમ લલપમિદુ સમજનુ એ
સંદેશ અનુચિત છે. મન આચળ, અને આત્મોર્ગતિ કરી અને સમગ્ર વિશ્વમાં બ્રાહ્મણની
એ કે સામગ્રી જગતની એ મુખ્યના મુખ્ય વર્મ નો જનન કે તાત્પર્ય, આ તનુ વમનાન
આધ્યાત્મિક વિચારો, અને તત્ત્વનિવે- વિષયક ઉપગોનો હિન્દુ આદિ ધાર્મિક સમૂહ દેવોને
સબધ પરસ્પર, હંતર થતો ગયો છે. એનાથી અખિન કલાકને વાન થવાનો સપૂલ સમા
દે, પન્તુ આકારી માટે અમારા નિદ્ધ નોતા વિચારો કિચિત્ નિર્ગમ વાપડ અને ઉદાર
હોઈ જાયુંયક છે.

આ પ્રકારે સિપચ સમગ્રીની સદાચિંતાથી અને પરસ્પર આ નાનની જાનિધી
ભારતનુમિતા સંસ્કૃતો કમાગત ઇતિહાસ લખવો એ વર્તમાનુ દીન કાલ નથી ઉપર
દર્શાવના મુજબ હિન્દુસ્થાનમાં ઐતિહાસિક મૂલનાગર અને આનંદક જનુમાગમાંની રા પપક
જીવનતા થા મૂલતા તો માન સદ્દેશાન પ્રેરિત ચારત્ શક્તિ પરિશ્રમ કરના તપ નિદાન
જનોતી છે, જેઓ આ ઉપચાર સમૂહના પુનનાત્મક અભ્યાસની સદાચિંતાથી સાત્તરિક
ઇતિહાસનેખનમાં પ્રમત્તનાનુ જ્ઞાન પરી "ભારતનામીઓનો નથી કર્ત દનિહાસ કે નથી
અગ્રી શકતી તેમને 'સંસ્કૃ' નગા" એ વિધાનમાં પદના નિધાસનુ અને કેટલા ઔચિત્યનુ
આરિતત્વ છે. એ સહય ગ્વત એવ રચક થઈ જશે.

કેમ હોય "હિન્દુસંસ્કૃ" "સંસ્કૃતપુસ્તિક" "હિન્દુસ્થાનની સંસ્કૃત ઉન્નતિ" નાદિ
આવેખમાં જે હલ લખેલી થો વાગેખતા પરત્વે આરુપ દરે છે હારણુ કે એના મહાગયેના
મોત પ્રમાણે હિન્દુસ્થાનના સંબંધમાં એ સંબંધોનો પ્રયોગ સર્વથા બ્રામ્હ, મહદન રહિત, અને

સંસ્કૃત ગોવર્ધનશમ કે ૧-૦-૦ એન એમ. ત્રિપાઠી એક કંપની મુબાઈ

કેવળે નિર્ધર છે સ્થાન મ્થાનમાં પ્રચલિત યથાક્રમ લાભાઓ અને આચારવિચારોની વિભિન્નતાના આધાર ઉપર તેઓ જોઈ છે કે હિન્દુઓને 'રાષ્ટ્ર' મત્તા આપી શકનારી નથી પણ પોતાની સંસ્કૃતિની વ્યવસ્થા આસપોસની પુષ્ટિ માટે ભવિષ્યે તથા અન્યોન્યની ક્ષેત્રે હુમ્મત આદિ મુદ્દાઓ ઉપરથી કહે છે એ પ્રાન્તનો નિવાસી મનુષ્ય અન્ય પ્રાન્તની સ્થિતિને ધોરણ બેઠો તો નથી, સિવ અને રાજાના ધર્મ પરસ્પર એક દેવતાઓના જ પૂજન નથી પુરાણન પ્રજ્ઞાની અને અપ્રજ્ઞ પ્રમાણે નીચ મનાએથી જનિઓમાં જન્મેના મનુષ્યો આ ઉપર આગના મતિઓમાં પાદનિવેપલુથી પણ વચિત રહે છે જ્ઞાનિ કેટલાક મુદ્દા પિ મુદ્દા આસપોસે મહાનુભવ સ્વરૂપ આપી તેના સમર્થ ઉપર દેવતા પોતાના ધર્મનું મહત્ત્વ દર્શાવે છે ઉક્ત વિચારે પણ પગમાં મિથિત સત્યાચારનું અસ્તિત્વ હરો મેમ ના ન સ્વીકારીએ તો પણ એના પ્રતિષ્ઠાક મહાદેવને ધરનાનું વિમ્બજી ચર્ચાએ છે કે પ્રત્યેક પ્રાન્તને વિચાર એ મિ. ૧ જિન્ન દૃષ્ટિઓથી કરી શકાય છે, — એક વિનાયક અને અન્ય સદાયક, *Destructive & Constructive* પ્રવૃત્તિ વિચાર ધેરીમાં અન્ય પદ્ધતિ સ્વરૂપ પણ વિચાર સ્વરૂપના આચરો નથી એ સ્વિત્તમાનોકન (*Cursory glance*) ની દૃષ્ટિથી મિત્રીયણુ કનાગને આ દેવમાં ખાત્ર મિન્નતાઓનું સામાન્ય જાણ નથી આ પરસ્પર મિન્નતાઓમાં જ સામનિય એકના પુન નિવાસ કરી ગહેની છે અને એનું દમન કરનાનું કાર્ય એ જુદી અને વિચાર અનુભુ છે કોઈ એ નેચર સત્ત્વ જ સ્વભુ છે, *There is unity in diversity* " અર્થાત્ વિભિન્નતામાં પણ એકતા અસ્તિત્વ ધરાવે છે ઉદાહરણાર્થ, આયો હિન્દુના વિચારો, પરમેશ્વર આત્મા, ચરિત્ર, અને નરીરના સમન્ધમાં સમાજ જ છે પુનઃજન્મ અને મૂર્તિ મના મિત્તોતો ઉપર મનજનોની મૂર્તિ નિવાસ છે પ્રત્યેક હિન્દુની પુજા કરનારી વિધિ, મિત્રો તરફનું સદનન, અતિથિના આ સત્કાર, અન્નમાગન ૧૫૫૫૫૫૫, દેવરાગન મેનન, મંદિરા વન, વિગેરે અનેક વિધિમાં માદશના દરમિયાન નથી થતી ૨ પ્રત્યેક હિન્દુના વ્યવહારિક, ધાર્મિક, તથા આનન્દિય મર્યાદા પ્રાપ્ત એક જ પદ્ધતિ અનુસાર જ રૂપામાં આવે છે ઉત્તર હિન્દુવાનતો નિવાસિ દેવતામાં જેટલા પ્રમાણમાં વિશ્વાસ રાખે છે, તીર્થ મ્થાનમાં પવટન કરી પવિત્ર થયાની એની જેટલી ઉત્કટ અભિલાષા દોષ છે, ઉત્તરમાં દિત્તિને પણ તે જેટલા પ્રમાણમાં મ માનની દૃષ્ટિથી ઉજવે છે, તેટલા જ પ્રમાણમાં દક્ષિણમાં એક નિવાસીજન પણ અત્ સર્વમાં વિશ્વાસ મૂકે છે અને તેના જ પ્રમાણમાં તેને પગ આ સૌ વસ્તુઓ માંગ છે પ્રત્યેક હિન્દુના વિચારમાં, સમ્મતમાં, અને કમમાં, સામાજિક નિયમોમાં સમાધાનિક વૃણા અસ્તિત્વ ધરાવે છે, મનની વિચારપ્રજ્ઞાનીમાં આત્મિકતાનો અથ અન્ય દરમિયાન થાય છે પ્રત્યેક હિન્દુનું જીવન, ગહેવાની રીતિ વિગેરેમાં પ્રસક્તિના પરાક્રમ ગતિ એકના અને સાદરથના નિવર્તન દોષ છે જ આ પ્રમાણે સામાજિક નૈતિક અને ધાર્મિક જનતાથી સર્વ હિન્દુઓ એકતાના સંનથી જ ધારણા છે અને તેમની ઐહિક તથા પરૈશ્વરીક સ્વભાવની અભિન જ છે આ બધને ઔપચારિક કિંવા આત્મિક નથી પરંતુ

તેમનો ઉદ્ભવ અતરંગી, હૃદયગામી, આત્માગામી, મનગામી આરિષ્ટ સ્વયં છે કેવળ આજ
 બાન્ધો ઉપર જ દિલ્હીએ જલ્દી નિસાસ ગણતા નથી અને તેની દરકાર પણ થોડી જ ગણે
 છે, અને આથી જ મુકાબલે પ્રેરણા સકાય એમ છે કે પ્રવેશ દિલ્હી સમયતાની,
 આચારની તથા અન્ય સર્વ દૃષ્ટિથી સમાપ્ત છે અને દિલ્હી એક અત્યંત અપરિચિત જોતિ-
 મય રાજ્યનું શુભનામાલિખકા છે સરીકે. એક પણ અવગણના અવગણના હિંસા નિકારોને
 આગમ થનાથી જેમ સમગ્ર દેશમાં પી. કિવા રૂબરૂ સાક્ષાત્કાર થાય છે તેની જ રીતે
 આપણા દિલ્હી રાજ્યના અત્યંત પ્રયત્ન અને જુદા જુદા રીતમાં ભ્યાનિત ભિન્ન પ્રાનો, સરચાતોના
 નિર્માતાઓ અવવેળે રચાતે રિશ્તે છે તેની પણ મિતિ સમજી એવાત સિદ્ધાંત
 છે કે એક જ દેશના ભિન્ન ભિન્ન અવવેળામાં કઈ કઈ મિતિયતા હિંસા મિતિયતા તો અનુસ્ય
 રીત છે જ, પરંતુ જેમ સર્વના સમાવેશથી આ પગલુની પ્રતિનિધિ 'સરી' એવી સદા
 આપી શકાય છે એ જ પ્રમાણે જિ. પ્રાનોના દિલ્હીએ દિલ્હી રાજ્યની અવવેળા છે અને
 એ સર્વના એક સમાવેશથી જ દિલ્હીએ અસ્તિત્વ ધરાવે છે તુલ્યા આદ્ય દરનારામાંના
 દોષ પણ નિર્માણ મહાનય આ સર્વ આનરિક અંશમયક દત્તાતથી પરિચિત થના પછી પણ
 કદેશન સાદમનદરી રાજ્યને કે દિલ્હીએ એકતાનો અગાધ છે, અને એ 'ગદ્ગદ' સમારો
 પા. નથી ?

આલેખકાર મહાવેળા પુનઃ પણ વધી રહે છે કે, ને કે દિલ્હીએની એકતા-રાજ્યની
 એકતા-આ પ્રકારે સિદ્ધ થઈ, પરંતુ સુલભમાની, પાતળી આ ભિન્ન ભિન્ન વર્ણો અને
 એકતાના ભિન્ન ભિન્ન ધર્મો અસ્તિત્વમાં હોના છતાં પણ ભારતની એક રાજ્યતા એક માની સકાય
 વાકા આ રીતે નિરસા અથ અધિક નિરસાર અગાવરનક થઈ પામે માત્ર એટલું જ
 હોય ગસ છે કે, ભિન્ન ધર્મમતો અને વર્ણનેદો કાષ્ઠપણ-અભિલ સંલિખા કાષ્ઠ પણ ખડમા-
 રાજ્યની એકતામાં જાવા હિંસા પ્રસાદ ૨૫ થઈ પડતા નથી સંલિખા અન્ય દેશોના ઇતિહાસ-
 માંથી આ વિષય નિર્ણય માટે ધણી જ સદાયતા મળી શકે છે જેની વસ્તુમિતિ
 હિંસા એ સનકા પૂર્વ દ્રશ્યમાન ભવિ હવે તેની જ આગે આદિ પણ જણાય છે
 એ વાત સર્વ વિદિત છે કે તે સમયે કિમિશન વખતે ભિન્ન સામાજિકીઓમાં-
 બુદ્ધિમંત, પ્રોટેસ્ટન્ટ, પ્રેસબીટેરીયન, વિગેરે મા-પરસ્પર શત્રુતા, મતભેદ અને કંપદ અસ્તિત્વ
 ધરાવતા હતા એક ધર્મમતના અનુયાયીએ અન્ય ધર્માનુયાયીને અત્યંત નુકારી
 દૃષ્ટિથી નીરખતા હતા ઉન્ન વર્ણના જમીનદાર લોકોપણ નિકૃષ્ટ વર્ણના દીન અને દ્રવ્યથી
 ભ્રમિતો ઉપર પ્રત્યેક પ્રકારનો અત્યાચાર કરતા હતા ઓસ અને રોમના ઇતિહાસમાં
 પણ ત્યાના ભિન્નમિત વર્ણો અને ભવિષ્યની નિવાસીઓના વિનાશક અને નિરોધવાળા
 કલહો વિપવક અનેક વૃત્તિ મળી આવે છે કાસમાં તો વળી આ પ્રયોજનોના સમાવેશ
 પરિણામરૂપે એક મહાવિપવક રાજ્યકાન્ત થઈ અને એક નવનું પ્રજાપીય રાજ્યની સરચાપના
 કરવામાં આવી ધર્મ અને નીતિની અને નિમિત્તોએનું અસ્તિત્વ હોવા છતાં પણ પાશ્વર્ય

સર્વ દેશની રાષ્ટ્રીય એન્નામા સંસ્કારોપાધુ નિમૃષ્ટતા ઝિવા હાતિ પ્રાપ્ત થઈ નથી રાષ્ટ્રીય એકતાની ભાગ્યને જળન ઉત્તર અને સુદૃઢ થવા માટે કેનાય દેશભક્તોએ પ્રાગપ્રયુક્ત છે રાષ્ટ્રીય માન અને સિત્તાનું ઉચિત પ્રચાર અને જિદ્દિ થવાના પરિણામ જે થાય છે કે પાશ્ચાત્ય દેશના મોકા અત્યારે ગાંધીય દૃષ્ટિથી દુનિઆમાં સર્વથી અગ્રિક સમ્ર મનાયા લાગ્યા છે યદિ મનુષ્યની શક્તિ અને સ્વભાવમાં ક્ષમતા કોઈ પણ ભાગમાં અમિતના જે ન હોય તો ભારતમાંથીએને પણ પોતાના પાશ્ચાત્ય જાણીઓની માફક ગાંધીય ઉત્તરિ કરી શક્ય જ છે આપણી ઉત્તિ માટે આ વાત અત્યંત આવશ્યક છે કે હવે વા. અથવા ધર્મની વિશિષ્ટતા ઉપર અનાવશ્યક ભાર ન મૂકના સમસ્ત ભાગતદેશમાં કેવળ એક રાષ્ટ્રીયતાનો ભાવ સર્વેના જગત પ્રયોજે

ઉપર જણાવ્યા મુજબ ૧ સ્વન હિંદુઓ એક અભિન રાષ્ટ્રના જ અવરો છે પ્રત્યેક હિંદુમાં
આંતરિક એ તા અને સહાનુભૂતિ જન્મી છે જે કોઈ જાતના ભેદ દ્વેષોચ્ચર થાય છે એને
રાષ્ટ્રીય અનેક સૂચક પ્રમાણ માની લેવું એ એક લાયકર અને અત્યંત પ્રમાણ છે જે
આપણી એ સભ્યતાની ચનામાં આધારભૂત સિદ્ધાંતોમાં કોઈ પણ ન હોય, જે આપણી
જાતીયવરણમાં અને ધર્મની મજબૂત ઉપાધિઓના યોગે વરણન હિંદુ રાષ્ટ્રમાં આનંદિત અનેક
અભિનિત હોય તો સ્વર્ગને પણ એમ સંભવિત જ હતું પણ કે આજ આ રાષ્ટ્રની એકીની
દશામાં સ્થિતિ પણ ગેતાની એક સમયની સહ ગામિની મીસ અને ગેમ સમાન મદામનની,
પ્રત્યેક અને સહિતા દનિદાસમાં અમર નામને પામેલી ભગિની રાજસતાએતુ સપૂર્ણ ઉન્નત
કિંવા નિકલન થયા છતાં પણ આ સમયે હિંદુ રાષ્ટ્રમાં સહનતાના સમયનો દેખાવ
કોઈયો કરીને આજ એ જ સામ્રાજ્યના વ્યાપક છત્રની નીચે વાસ કરનાર સર્વ હિંદુ,
સુસન્માન, પારમી નિગેર અથવા જાતુભાવની લાગણીમાં વૃદ્ધિ કર આદે તેમની જન્મભૂમિ
ઉપર પ્રત્યક્ષ જનની કરના પણ નિરોધ રહે દર્શાવે અને સર્વ આનંદપ્રદાઓ પુરી પાડના માટે
રાષ્ટ્રીય ભાવોથી પ્રેરિત થઈને એકની રીતે સમવાયમાં પ્રવળ કરે તો નિઃશંક અને નિર્વિવાદ
આ એક અત્યંત પ્રાનીનતમ સ્વતંત્ર રાષ્ટ્રની રાષ્ટ્રીયતામાં અભિન ધ્વજાડની કોઈપણ નિગેધિની
રાક્ષિત પ્રત્યવાય ના વાવા કરના સામર્થ્ય ધરાવતી જ નથી અમને આતા છે કે વિગિર
જાતિ ભેદની એક રાષ્ટ્રીયતાને કાર્યક્ષમ રીતિથી સફળતા પૂર્વક સિદ્ધ થવામાં મદાયક થઈ સ્વતં
ગેતાના અને સમગ્ર સહિતા કે પણમાં પ્રગતિ કરી અવસ્થા ધરાવના પરાકાષ્ટો પામશે

* જિંદી ઉપરથી દુશ્મ ર સાતે

મેદનીકન એસ્ટ્રોનોમી રૂ. ૮-૦-૦ એન. એમ ત્રિપાઠી એન્ડ કંપની, મુમબઈ

પરભાષાનું જ્ઞાન.

લેખક—રા ગદ્યલક્ષ્મી દામોદરદાસ ખરશી-નાથા.

મહારા શ્રીમત શ્રીમત 'ગાંધી કામનો.' તો નહોતો પણ કાંઈ જુન કિડાવતો મહારા વિનાયક જવાનું થતું તે પહેલાં એક દિવસ સમાચારપત્ર વાંચીને મહારા પાસે આ પો આનંદ સાથે જ દસીને બહેના લાગ્યો—'સાલગ્રા, જેની શોધ કરવા હતા તે મળી આવ્યું.'

શ્રીમત જીવનભર ગુનામના કૂચ જેની સુંદરીથી માડી અધિકારના બચ્ચાસંધી કાલુ જાણે કેટલીએ હુનમ વસ્તુ ગોવંતો ફરતો હતો એથી કરીને જ વસ્તુ હાથ લાગી તેનો હું નિર્ણય કરી શક્યો નહિ તેથી મહારા કુતૂહલને સતોષવા એને કહેવું પડ્યું કે ધવો માંડના માટે એક સરસ મોખરાની જગ્યા એને મળી આવી હતી

મહે બધું—'એ તો ખરું જ સાચું થયું હવે ધવો ચર નરી દો હા, પણ એ જગ્યા છે ક્યાં ?'

શ્રીમત ખૂબ ગર્વથી બોલ્યો—'ખરું જ સરસ જગ્યા છે કનકલાલી સૌથી સારી જગ્યા છે એ જગ્યાએ મીડટની ફ્રાંકન ખોલી દીધાથી—ગમ, ગત ને દિવસ મહેગા લોકો—'

મહે કહ્યું—'એમાં શું રસ ? એની જગ્યા તો લોકોને માથાફાડ બંધે પણ થી જગ્યા થી જ સારી જગ્યા છે'

શ્રીમત વિચિત્રત થઈ પૂછ્યું 'તો શું, ત્હમને એ જગ્યા ખબર છે ?'

મહે અટકળે જ ધારી વીણુ હતું કે મોટા લેખની આગળની જગ્યા નાક આગ મરના મળે ત્યાં હશે તેથી સમનસૂચકનાથો કહી દીધું—'હા, બાપુ કાંઈ મુશ્કેલ છે'

શ્રીમત હાળી બોલ્યો—'શું મનક કરો છો ? કીડ સ્થો લુવો'

એમ કહી, એક આગ્રેજ સમાચારપત્રમાં એણે લખી મળીથી આંકેની એક લીગી દેખાડી—

'The office of the Lieutenant-Governor of Bengal will shortly be vacant'

એ વાળીને હું એના મહેા સાથે એવા વાળો એ તો નિજમગરથી જનનતા સૈનિક કે ઉત્તર-

ગુજથી પાછા ફરના નવન ભૂખરકના આલિષ્કર્ષની જેમ હાનુ મહેા કરી મોલ્યો—'જાણો છો ?'

'Writer's Building' કેવી જગ્યા છે ? લાલ હવેલીની ખરોચ સાથે જ પણ રસ્તા મળે

છે ત્યાં

મહેના તો મહેા ધાર્યું કે શ્રીમત મગક કરે છે પંચી સમજ્યો કે શ્રીમત પોતાની બચકને અપ વિદ્યાના અપારે ધારતો હતો કે *'Writer's Building'* નામના વિશાળ મહેાલમાં એની મીડટની ફ્રાંકન—જેમાં મોટા લોકે સનહડાડો આ મા જ કરવાના ને પોતે જલદી માનતાર બની જવાનો—મરર ઉપડશે

મહે પૂછ્યું 'જગ્યા ક્યા છે ?'

જવાબ મળ્યો—'ત્હમે નહિ સમજ્યા—નેફ્ટેનન્ટ બર્નર સાહેબની ઓફિસ ક્યા છે તે જાણો છો ?'

પરભાષિનો કેકારવ રૂ ૪-૦-૦ એન એમ ત્રિપાઠી એન્ડ કંપની, સુવાધ.

‘તે તો સારું’ મિત્રીગમા છે.

‘હા તે જ તે જ, થોડા જ વખતમા એ ખાતી થયાનું છે ખાતી પડ્યે સગર એવે ત્યાં નહિ આવશે તો તું જીવનમાં બનાવશે ?’

હું તો ખૂબ જોગથી હતી પણ આખરે એને સમજાયું કે અહીં ઑફિસનો અર્થ સકાન નહિ પણ પત્ની, ક્લિફ્ટેનન્ટ મનનર સાહેબની ‘ઑફિસ’ ખાતી પડ્યે એટલે ખીજા સાહેબ એ પત્નીને જોવાવડે અગ્રેજીમાં ઑફિસનો ખીજો અર્થ કાંઈ પણ થાય છે એકનાર કાર્ક મેતાનું એ વિવાદાનું પૂરું—*‘What is the office of the liver?’* અર્થાત્ પિતાશયનુ જામ થુ છે ? વિવાદીએ શચીન્દ્રની માફક ઑફિસનો અર્થ જગ્યા કહી ઉંચે સ્વરે જરાબ આપ્યો—‘પે, સટેમ, પે.’

આપડો શચીન્દ્ર મહારી નાત સાબળીને બહુ વગવાઈ ગયો.

૨.

અગ્રેજી સમજના ખરા અર્થથી અમલ્ય હોવાને લીધે આપણને અનેક વાર રાજવાડુ પડે છે આપણે ત્યાં અર્થશિક્ષિત દેશધુઓ અગ્રેજીમાં અનેક ભૂલો કરી જ રહે છે હું નિર્ણયત હતો ત્યારે એક રિસ એક પગથી મિત્રની સાથે ડિક્ટિ જેવા રોસ્ટરઑફિસમાં ગયો હતો ત્યાં આના કામ નાનું પર બીજો જ કરે છે પોસ્ટઑફિસની મારી આગળ પહોંચતા એક સુન્દરીએ અત્યંત મિત્રી ત્યારે પૂછ્યું—‘જી આત્મા છે ?’

મારા મિત્રે કહ્યું—‘આ તારાની પાત્ર ટિટ—’

‘પેનિ-ટિટિ ?’ મુઠ્ઠીએ મનુઃ હાસ્યથી પૂછ્યું—‘આપની જૂન થાર છે, આ તો ટપાન ઑફિસ છે’

સ્વાધીનતાગર્વિન આગમ્યુમિ ઉપર પણ મેતાગી મુઠ્ઠી મળા લોડની રજા રે તેને ઉપહાસ રે એ મહાન મિત્રો અસહ્ય સાચુ એવું જગત મતાથી કહ્યું—‘હું સાગી ગીતે જાણુ છું કે આ ટપાન ઑફિસ છે ને આપ ટપાન ઑફિસના એક કરનાર છો.’

ખુનતીએ માનભગી જનિથી અમાગી સામે જોયું એના ગાન નાન નાન થઈ ગયા પણ ફરીને પોતાનો મનોમાન દયાનીને જોતી ‘આપની ખરેખર જૂન થાય છે અહીં ટિટિ નથી વેચાતી ત્યુમ રેવેની ટિકિટ તેના સ્ટેશનપર ને દામની ટિકિટ કન્ટેન્ટની પામે મળે છે અને નાટકતાગાની ટિકિટ—’

ચર્ચામાં જ મહારા પગથી મિત્ર જોતી ઉત્તો—‘હા, એ તો પપ્પ જાણુ છું—અને વહાણુ ટિટિ ચોમમકુન્ની ઑફિસમાં મળે છે પણ હમારે તો ટપાનની ટિકિટ નેડે છે’

ખુનતી વિસ્મિત થઈ હમારી સામે જોવા નાગીને જોતી—‘ક્ષમા કરો, અહીં ટિકિટ નથી મળતી નિર્ણયતમાં ટપાનની મુસાફર-ગાહીનો રીસાજ નથી’

રોપમેઝ સુન્દરી પોતાના ટેમન તરફ આવી નહ મહે—એક વાર ખારીપગના લખાણુ તરફ જોયું ખારીપગ લખ્યું હતું—‘આહીં સ્ટામ્પ વેચાય છે’ મહે મિત્રને કહ્યું—‘મહે લાને છે કે જરૂર ખુનતી છે લાગતીમાં ટિકિટને નામે સ્ટામ્પ વેચે છે સ્ટાપ તો માગી જુવો’

ફળશરિત રા ૧-૮-૨૦ એનુ એમ ત્રિપાઠી, એન્ડ કંપની, મુબાઈ

મહાન મિત્ર ફરીથી બાગીમા મહેા ધારી રહીયો ખખખાયો સુન્દરી હસતી હસતી પાછી આવી મિત્રે કહ્યું 'પાત્ર પેનિ-રદામ્'

યુવતીએ બસ ચગાડી 'ઓ' ને રમણીજનસુવલ વચ્ચે તેમ જ રમણીએ સુન્દરી સોજાને બુની હમરા વાગી હમે પણ લગ્નથી અધેભુખ મની ત્યાંથી પનાયન કરી ગયા

૩.

એવના નન્ડનામા મોગ ખગીલ્તા હમારી એવી જ દુઃખ વચ્ચેથી દુકાનમા ખેાચતા જ એક માણમે આવી પૂજ્યુ

"હે મોહા, આપને જુ નેટએ છે"

રહે જુ—ગાનિગ્સ

સાહેબે આનર્થથી મહારા સામુ નેયું જા પણ મહેરથી કાઈ કશું નહિ એણે મહેને મીસ દુર તમના એક દુનની મેપીને કહ્યું એમને રટાકિંગ નેટએ છે સુન્દરી મહેરથી મહેરથી મેગાઓમાથી દોમવતી એક મોગ દોનના વર્ષ મર્ એના દરનામપર લખ્યુ હતું— "મહિલા-નિભાગ" મહેને પણ કંઈ કંઈ સન્દેહ પડવા લાગેો દોન એથેથી ભરેયો હતો. જુ ત્યા "સમયે બ" ની નિયતિને પામ્યો બની જ એઓ મહારા સામે નિરમયથી નેઈ રની હતી મહે જાખુ કે જશર કાંઈ જૂન થઈ દિમનથી આગળ નળો જતો હતો— ગનમા ને મનમા હટમનિયા જતો હતો કે મુક ઊડી નાચ્યુ નહિ

મહેને એ દેવત આગળ લાગી મીસ દુક એક ખીજ સુન્દરીને કહ્યું—એમને રટાકિંગ નેટએ છે તે યુવતીએ પણ મહાર તરફ એવના જ નિરમયથી કટામ નાખી પૂજ્યુ—આપને કયા માપ ને રમના રટાકિંગ નેટએ છે? યુ-આપને પોતાને માટે સર્સ નેટએ છે?

નિવળીની મારફ જૂન દેખાત આવી તમે સ્હમજ્યુ કે સ્ત્રીના મોગને રટાકિંગ કહે છે તે પડપના મોગને, સક્સ કેને ખપર હતી કે કનકતાના અમેજ તે વિનાયનના અમેજમા આટલો ફગ્ક હશે પણ દિવો સૂધી વડં જુકમા વાંચ્યુ હતું કે Stocking એટને મોગ મહે તેમ પણ તે દિવે જુનના દબ્બે તાર સિનિંગ આપી રમ્મી રટાકિંગ (સ્ત્રીને મહેરનાના મોગ)ની એક નેટ સીડાઈ, સુન્દરીઓના મધુર હાસ્યથી જુનરો મેગવ્યો

ખગાઉ સુ મીજ્યામે હર્દ સિખના પણ એક એરી જૂન વરી હતી ઉદ્ધુ પુતકના પ્રથમ ભાગમા જ લખ્યુ હતું—"માકડી જના રન રકીદે" સુન્દરીએ અર્થ પૂછ્યો. આપણે જવાબ આપ્યો—"વાદગ્યો તોશન કર છે" માકડ એટને વારો ને જાવાતન એટને તોશન કરવું એકમા મેગાની છોકાથી અગમ્યુ છે! મુન્ગીજા ખુમ અગમ્યથી દાઢીપર હાપ દૂરી મેથી 'હવ્યા' ખાખા! તોખા! પછી સ્હમજ્યુ કે એનો અર્થ તો 'કરોળીઓ લાણુ મુથે છે' એવો થાય છે

૪.

મહેને સતતી ગાદીએ પેરીસ છોડી દક્ષિણ તરફ જતા હતા મહારી તથે મહારો એક ખખખી મિન હતો મહેને રમ્મમા ઇંગ્લેન્ડની રહેલ કરના આજ્ય હતા 'ગાદી છોડના

દેશનો ઇલાકાત. ૨. ૧-૮-૦૦ એન. એમ. ત્રિપાઠી એન્ડ કંપની, મુંબઈ

માટે રોગનપર દનન-દનન થતાં જ એક દેવ હમારી માગીમા ચર્ચા એવું તાઝ જેવું શરીર
ને એનો પોશાક બેઠક હમને એની ભત્તા વિષે ચ. પ. એ એની સાથે સામાન પણ ઝાઝ જ નોતો
રોગનથી ગાડી છુટના જ એ માણસ હમારી પામે સ્ત્રીને બેઠો ને દેવ ભાષામાં પણ જાણે
ચુ. ૫. એ હમે એની સાથે અત્રેજીમાં વાતચીત કરાને ધન જ બનાવી પણ અ અર્થે
અનુભવ હતો ને દેવ ભાષામાં અનર્ગલ ભાષણ કર્યો જ સ્ત્રી એની કામી તાગી વાતમાં હમે
એ વાર હિન્દુ સંસ્કૃત સામયો ને સ્વદેશી

મહે દ્વારા મિત્ર મારિદરામને કહ્યું-ભાઈ, આ શું ગદે છે? તારો છે કે આખી ૧૧ મં
બુદ્ધ ક્રિયા જ કરેને?

માણિદરામે હમને જવાબ આપ્યો-દેવ લો ને તમારીઓ પાપુ બના મા નહિ હતી
સક એનો મો નહિ આપે, નોપડી ઉઠાગને વાચના મારી તો જ એ મુઠો દેગે

માણિદરામના બધા જમાલે દરવા ડગા પણ એણે હમારો પીટો નહિ મુઠો એણે તો
ચીરમ્મી એક પેગ દાઘા બગે રી એ. આખ્યાન આરબુ મહે વિચાર કરો-
* આ બના બારે છુટમે ૧૨ મે દાઘ એવું યાદ હતું કે દેવ ભાષામાં કોનો
(Cochon) એટલે નર્તક રહે એટલે એનો દાઘ પંડી ને તપુર દેવમાં કહ્યું નારો,
કોનો, નો

મા દેવ સામળીને દારૂથી ભરેલી પેગને આ દાઘના જેવી એની ગિયન થઈ
એવું મો ભાન પોગા થઈ ગયું એની નાના નાનાં આખમાંથી નાલે બાગના તનખર
નીકળવા લાગ્યા કાન્સની રાત્રીમાં તના સમયમાં મેગ, ટાન્ડન વિરે સ્વદેશકનોએ
જેની રીતે અનુતી ભાસે ડીના હો તેની જ રીતે આ કામવાળી દેવ સમો કાના લાગે
અરથાને મોતી વિખરાના ભેષ મહે દાઘના બદારાથી એને ફરી કહ્યું-કોનો આરબુ એણે
કોટ કાગને ફડા દીધો, ને અમારી સામે મુકો ઉઠાગી લનાને આપી હમો મહે પુરી
આની થઈ કે એ ગાડો છે

મહે માણિદરામને કહ્યું-શું આ ગાડો છે?

માણિ રામ-એમાં હતું કાંઈ સદેહ રહ્યો છે?
કેતનના ઉડી લાગી થી એવાર ફરીથી મહે એને દેવભાષામાં સંપન કરના અનુ
રાધ કર્યા મહે ખસર હતી કે વાણરોગમાં શરતની અનિન જ રહે છે

મહે આંત્રી Monomania-એકાદ ડાંગળી અસકરાની ઘણી વાતો વાચી હતી
દોષરારિ આગમથી વીતે એટલા માટે દરે બનેએ મળીને ખુશ જોરથી એને બાધ્યો, ત્યાર-
બાદ વિરામવિની નિદાહીની પોદમાં આસરો લીધો

સુમિત્ર તથા જગદિનિ વચ્ચે જે અવરથા છે તેનો આપણને કોઈ કોઈ વાર અનુભવ
આવે છે તે વેળા આપણને બદારનો અનાજ સળગાવે છે પરંતુ આપણે નિર્ધન નથી
કેરી શક્તા કે એ અનાજ નાનસંસ્થિતો છે કે વાસ્તવિક જગતનો કારણ એ છે કે એ
કામને આપણી ધર્મિક અર્થસુખ અવરથા ને નિમેષ જેની થઈ જાય છે

Marriage forms under Ancient Hindu Law Asit N. M. Tripathi & Co Bombay

મહેને જાગૃત કે આગમોડી કોઈ રહેસન આગળ ઉભો છે વળી જાગૃત કે મણાક માણસો રેઝલાયામા વાતચીત કરી રહ્યા છે તેમા ન્દે હમારા ઉન્માત્સર્ત કેય આધીનો રેવર પણ સાંભળ્યો એક જણ મહારી સગીરને અણક્યો મહારી ઉપર ઉડી મધ ને આખ ઉવડી મધ

આખ ઉપરોડી જે જોયુ તેથી કાઈ શાનિ નહિ મળી મહે શુ જોયુ ? મહે જોયુ કે હમારે પેવો કિન્મા પ્રન્ત બન્દી મુક્ત થઇ હમારો પાસે ઉભો ઉભો પોતાના વાઘ્યાતુર્યનો પરિચય આપી રહ્યો છે ને સાત સાત રીટ લામા બે પોનિસ કોન્સ્ટેબલ મહારી સામે ધુરણી રહ્યા છે માણિકગમ હજુ સુનો ઉડતો હતો

જ્યેષ્ઠ માસનો સર્વપ્રકાશ જાડીમા પ્રવેશ કરી ચૂંચો હતો મહેને આખ જોળનો જોધને એક પોનિસ અમનદાર રેઝમા કાઈ જોધ્યો ને બી નચે માણિકગમને જાગ્યો

માણિકગમ પણ મહારી માફક વિસ્મિત થઇ ગયો, એલો મહેને પૂછ્યુ ગો મામયો છે કે

મહે કહ્યું 'મામયો કાઈકે કાઈકે સ્હમજના લાગ્યો છે આન્ય, મૈત્રીને સ્વાધીનતાનું અભિમાન રાખનાર કાસવાળીને આપનાના અવશ્ય માટે કેય પ્રજાતનના ચોલાક દિનસ અનિધિ થયુ પડો-તની નેપારી આવી નહી છે'

માણિકગમે કા જુ મહો રાખી હત્યુ નોનસેન્સ, આપણે વિવિધ પ્રભ છીએ આપણને અહીં કોણુ દુ ખે રહી રહી'

મહે કહ્યું—'હું પણ જાણુ છું કે વિવિધ પ્રજાના અનેક અવિતર છે પણ પારકા દેશમા આની તે દેશની પ્રજાને હાથપગ આધી કેન્ડરનો અધિગર વિવિધ પ્રખને છે કે નહિ તે હું જાણુતો નથી'

માણિકગમે—'આત્મરક્ષા ખાતર એમ વસ્તુ પડે તો શુ નાપો હોઈ શકે ?' ર વધે હોઈ શકે એ ખતાઈ તે મહેના તો પોનિસ હમને ઠારીમાથી ઉપરોડી તરફ લઇ ચાલી

હમે ઉડી આત્મરક્ષાનું અનુભવના હતા દેખાવિં ન મળવાથી પોનિસ હમારી જાનુ નામા વરો-વિચય કરી તકી નહિ પારકા દેશમા આવી આ રીને કેદ થતા મહેના ખોત માને તે શાફ

સાજના એક અંગેજી સિપેનો આદમી આન્યો જોતે હમે સમગ્રુ રતાન્ત વહી સળ માન્યુ ખડુ માનવી રહ્યા પછી એણે પૂછ્યું—'આમે એને કઈ લાગ્યામાં રાખન કરના કહ્યુ હતુ'

"ક્યા લાગ્યામાં"

"શુ કહ્યુ હતુ ?"

"કોરો"

દેખાવિં આખ કાડી હમારી સામે જોયુ વાપર મીઠાનું પાંચી હાંથમા જોયુ હમને થયું હમને ખેંટુ જ ખોડું લાગ્યુ કોણુ કહી રહ્યો કે કેય જાતિ આટલી અચૂનમ છે

સહિત્યવિલાસ ૨ ૧-૮-૦ એન એમ ત્રિપાઠી એન્ડ કંપની, મુબાઈ

હમારો દીવમય ઉન્માદ્યસ્ત સાથો "કાનો" સામળી રુદ્રમ તો કે હમે દોર રીકારીએ
રૂંદોએ હમારી આમુ આમળી બનાસ એજે ફરીને જ્ય ભાતો હમારો દોડ્યો એના
ભાવભામા હમે તો મા "કાનો" તમ જ રહમત તકરા

હુવાળીનાએ હમણી હુવાળી પોતાની બાળામા પ્રીતારી તેમ જ પોતિમ અમન રતે
કરી સભાતારા

કહાણી પૂરી થઈ ન થઈ એટલામાં તો આરે ત્રાસતારીએ ખિન ખિન રતાતમી પતા
કેળાનાનું અપમાન, તે ઉપર શૂંખો માગે, ને તમી આ તિગાથાનું અહાપ—એધા ને
હમે ગાઝા જેવા થઈ ગયા

એ દેવાળીને કહ્યું—મહારાજ, આપના સમ્યક્તમા પ્રતિવાળીએનો આ પ્રમાર ઉપહાસ
કરનામા આરે કે ?

ક્રમા—પ્રાર્થના કરી દેવાળીએ તલુ કુ 'આરે અથ તત્તારા વમર એક નમો નાપયો
હજો એટલી નહાની બાતન માટે આપને બાટની તકરીદમા પડ્યું પડ્યું 'તો'ને અર્થ
રહ જવ નહિ પળ—મુત

એકો ચમર આવી ગયા અરે ? એ અત્તવના લ પુત્રનું અપમાન કે એટલું
એટ અપમાન કે એ એકો મા તપા જાતી ગયો એ તરત જ એના તમા મા પી

દેવાળીએ તલુ કુ—એ આપનાર તમ નહિ મનારે "દુશો" તો અથ મયો ને
"કારો" તો અર્થ મુત

ગાપરે ! હેના કેને અતર હતી કે કાસની ભાળામા મુતને તપન સાથે આવો
અનગમનો સબવ હમે !

પરદેની કાગઝારથી નીજી એ કાવ પડ્યા ને તમ ખાવા કે તપા અથ કાવ્ય
વમર ભરિપમા કાઠ પડ્યું સમ્મનો બનહાર નહિ હ વો

એ માસના અકના મુદ્દિ
વિપાલુદ્ધમલિકાને મથાગે
'એપ્રીવ' ને રેકાએ 'એ' વાયતુ

• શ્રીગુરુ કાવ્ય ગદ્યગીત એમ એ જી એવ ની એ કથાનો દિગ્દર્શક અલુવા

'સ્નેહમુદ્રા રૂ ૧-૦-૦ એન એમ વિપામી એન્ડ કંપની, મુબાઈ'

અન્યાવસોકન.

૨. મોગલમધ્યા એક ઐતિહાસિક નવલકથા

[પેખા — રાજેન્દ્રગપ એમનારામપુ દલીન, ની ને મુંબઈ ૫૪ ૧૮, નવ્ય રૂપીયા ને મગવાતુ ઠેકાણ — નેસર્ક એન એમ ત્રિપાઠી ને ૬ કપની મુંબઈ તથા પ્રસિદ્ધ ગુપ્તેશી]

ગુજરાતીભાષામાં આગળીને વેદે ગણ્યા એની કેટલીક સુન્દર ઐતિહાસિક નવલકથાઓ સારા, ગરકારી અને શિલિન ધરા. લેખકોએ ગુજરાતમાં રહુ કરી છે તેમાં 'વિપિન' ની નવલકથાઓ સાફ ધ્યાન ખેચુ હતું એ જ સુન્દર નવલકથાના લેખક રા રાજે દ્રશ્ય મોગલનધ્યાન આ પોતાનુ બીજુ પુસ્તક પ્રગટ કર્યું છે તે માટે તેમને અભિનંદન થો છે, આસ કરી પોતાના વ્યાપારી જનનમાંથી સમય કાઢીને પણ આટલી સાહિત્યનેરા કરવા માટે.

ઇતિહાસપ્રસિદ્ધ મોગલવસના મહાન બાદશાહ ઔરંગઝેમનો સમય એ આ વાતના સમય છે ઔરંગઝેમ એ બાબરે રથાપેથી સત્તાના મોગલ બાદશાહતનો છેલ્લો મહાન બાદશાહ હતો બાબરે બાદશાહત આપના જેટલો શ્રમ, જેટલી કાર્યક્ષતા દર્શાવી અને આચારમાં ઉતારી બતાવી તેટલા જ ગંભીર રૂબો ઔરંગઝેમે બાદશાહત તોડના માટે કર્યા વડાઓએ ધણી જ ગળચઢનાથી મહાન સત્તા ઉભી કરી હતી અને છેવટના સમયે એટલે ઔરંગઝેમના ગમમમાં તો તે સત્તાના ભેગ ધણી ઉડા હતી એ સત્તા રહામે ધનુ એ મત્યુને અણી જેઠને આમનણ આપના જેવુ હવે હિન્દુ-મુસલમાનના બેદશાવ અને વિરોધ જ મરહત ત્રીતે ભમી ગયા હતા અને ભતિઓ એક એકને દુશ્મન ગણતી હતી બાદશાહ હિન્દુધર્મનો, હિન્દુસમાજનો અને રૂઢી માનના દુશ્મન હતો રાજામાંથી રાજત્વ તુલ યયું હવે, ધર્મે અને ન્યાયના તોલ કરવાની જરૂર કદી જ જોનાની ન હતી તેના પરિણામે બાદશાહતમા વિરોધ અમટપ, પ્રપચ, મારામારી અને યુદ્ધ ઉભા થતા હતા હિન્દુવતો, હિન્દુધર્મનો, ને હિન્દુસમાજનો આ વખતે રાણા દુર્ગાદાસ એક મહાન શૂરવીર, ટેકિતો અને યગ્મ આત્મચક્રાવાન પ્રતિનિધિ હતો બાદશાહ દુર્ગાદાસથી કપોતો હતો, એના નામથી ધૂમ્તો હતો, અને એના કાવચા સન્નતનો હતો પ્રપચ જોતો હતો એટલે રણસમામના યુદ્ધો ન હતા ખટપટ, પ્રપચ ને કાવા-કાવાઓ રચતો, પહુ રાખતો નહિ પરિણમે દુર્ગાદાસના પ્રયત્ન નેતરનીએ ગળપુતોએ મેખર સહેનશાહતને મૂળમાંથી હચમચાવી મુખ સાબાજ્યને લીક, અને પહુ પ, કરણ કરી મુકમુ-

દુર્ગાદાસના ઇતિહાસથી હિન્દના અનેક પનોના શૂરવીર મહાજનોના ઇતિહાસની માફક આપણી પ્રજાનો ધરો મોરો ભાગ અમાલ જ છે એમ કહીએ તો ખોટુ નથી આપણી સાળાઓ ને કાંતોમાં આપણો શુદ્ધ અને સાચો ઇતિહાસ રાખવાનો નથી એ મોટા દુભાવને અને પહુ આપણુ ખરે પ્રજા નહ યયુ છે પ્રજાના આત્મચક્રાસ માટે દેશનો એ સાચો અને શુદ્ધ ઇતિહાસ એટલો આનંદ છે કે જેણે પોતાના દેશનો ઇતિહાસ જાળ્યો નથી તે મને તેવો મિદાન હોવા છતા પણ અંધુરો જ છે આ કલ્પેઆમથી દેવ અદોભતિમા નીચે ઉતરતો

જ નય છે એ સ્થિતિ અટકાવના આપણા નિદાન અને શુદ્ધિશાળી નેતાઓ મનનર પાપા ઉપર જ્યાં સુધી પ્રયત્નો ત્રી પ્રયત્ને કેળવે નહિ અને અત્મજ્ઞાન વિકસાવે નહિ ત્યાં સુધીના આત્મોદ્ધાર સત્યે અધગ દી રહેશે અમ્હે આશા ગાખીએ છીએ કે આ વસ્તુસ્થિતિ તરફ આપણા દેશજનોના વફા યોગ્ય રીતે જરૂર દોરાશે. આત્મવિકાસની અતિવ્યોક્તિથી જ ભરપુર અને જુગા ધનિદાસનાં વર્તમાન ચિંતણ આપણી સામાજીકમાથી સ તર દૂર કાઢવા નોંધએ.

સા રાજેન્દ્ર જે આ પુસ્તકની શરૂઆતમાં લખેલી પ્રસ્તાવના આપણા ખાસુ ધ્યાન ખેંચે છે ધનિદાસકાર જહુનાથ સરકાર જેવા નિદાન દેશજનો પણ બોલે તેવી માગી અને શુદ્ધ આગવણી નથી કરી શક્યાએ એક પ્રસંગ ટાળી રા. રાજેન્દ્રરાવે બતાવ્યું છે સિવાજી મહા-રાજાનું જીવનકાળનાંત ગ જહુનાથ સરકારે અત્રેજીમાં એક ત્રિસિદ્ધ નેપથ્યે પ્રગટ વ્યુ છે તેખકે એમાં સિવાજી મહારાજને ધણે ગેરઈ-સાઈ કર્યો છે ઔરગમેમના બુધુ ઉપર જીવતા એક સર્વસાધારણ મનુષ્યના અભિમાન ઉપર પ્રો. સરકારે વજન મુકી સિવાજી મહારાજની કિંમત ઘટાડી છે આ વાત તરફ આપણા નવનક્યાકારે યોગ્ય રીતે જ ધ્યાન ખેંચ્યું છે અમ્હે અને લેખકને ખાસ સૂચવીશું કે એ પ્રસ્તાવનાનો અગ્રેજી અનુવાદ પ્રો. સરકારને મોકલી આપવામાં આવે આ ચર્ચાનો વિષય આપનેથી જ સા મારું અટકવો નોંધએ.

હવે આપણે નવલકથા તરફ નજર નાખીએ

મીત્રી અને સરલ ભાષામાં સરકારી રીતે લખાયેલી આ નવલકથા આપણા એ સાહિત્ય-વિભાગમાં એક ઉપયોગી ઉમેરો છે ખરૂં છે કે એ કોઈ ભાષીતા નિદાન નરરને નથી નખી, કે કળિ અને સત્તાની પાછળ દોડના કોઈ મુવાને નથી લખી એક નમ સાહિત્યમેવક નરીકે કોખક બકાર આન્યા છે, અો એમની પ્રશ્નિ જરૂર આવકારદાયક છે સુન્દર કળા આ પુસ્તકમાં નથી એ ખરૂં છે પણ દેશના સાચા વીરપુત્રનાં સાચાં યશોગાન અને અમર ગર્વો અં-લેખામાં છે નથી તેમાં બોગી નિદાતાનો આડબાર કે નથી તેમાં પ્રયત્ન વિચારશક્તિ જના એક સુન્દર અને સરકારી નવલકથા છે કર્ન વપરાયલુ શરવીર અને રખીના પાત્રો એમાં રમે છે વાંચકને પુસ્તક છેડવું ગમતું નથી.

ઉપર કહ્યું તેમ કથાના પ્રસંગમાં દુર્ગાતસના પરાક્રમોના રહુંન મુખ્ય ભાગ લખવે છે એક અત્યંત સ્વામિનિદ અને નિમ્મકદલાત શુદ્ધ લેખિય જે રાણા દુર્ગાદાસ એમાં સોવધી ધૂમે છે જસવતસિંહથી આપણે અજાણ્યા નથી જસવતસિંહના એક કળાખોર અને ખત્રી મિત્ર તરિકે જ આપણે બા શાહને કર્યા જાણ્યો નથી એમના બાગ પુત્ર અજીતમિંદના રક્ષાની જરૂર બા.શાહને લખના એની માગણી કરી શરૂીર રાજપુતો ફરી જાગૃત મવા ને બાદશાહ સહામે પુરુષનાં રહુમિર્ગા પુક્યાં આ નવલકથાની તરઆત બાદશાહ આ પુદ્ધમાં અો ને પમને નિર્દુજ નીચે છે ખુદ એનો સાદકાદો અકગર બાપની નાગીતો દુર્ગાસને મને છે બા.શાહનો સરો કટનો ઉડો છે તેના વર્ણન દેશાનતથી અદિ આનેખાવા છે બાગશાન અજીતમિંદને માર બાર વા સુધી ગ્રામ સ્થાનમાં રાખતામાં આન્યા પત્રી એમને

દુ. સરકાર અને વિનયજી ૩ ૨-૦-૦૦ એન એમ તિપાની એ. કપની, મુંબાઈ

દાનગામિને થાય છે, ને સાચો સન્તનન રહ્યો એ ચુક માટે છે અહિ પુરતનો અન જાન
આને-એ અગ્નિસિંહના જાન્યોરોદ્ધુ પરી જાગરાજ એકતરફથી પોતાની ત્યાજ વર્તવિસે
જાય છે ના સહનના થાભના નીના પતા જતા ખરતા જાય છે બીજા પાસ મહાન
ગણાતે જોઈને અલ્પ પામે છે એના મૃત્યુ સાથે મોખન શહેનગાલત પી સવા પુરવેગ્યા
નોરે થઈ કામની યાપતી બાસાહત, અનરે જાતેજહાનીમા મોપેની જાદગાહન, ઓઝ
એમે નમળી કડી, તેના મળને દીરા કડી, જમીનતેગત કરાની રિયતિમા મુડી સામા
જ્યોના અધિગાત્યો, મહાત્મ્યોના મેરુ-અધિગારીઓ । તદ્દમાગ પ્રયેક કાષેમાં યનિદાન
સને લૂપ્યો નર્મ માગ કે નરસા કરો કરવા પહેલા નિદાનને સુદમતાથી જરૂર તપાસો
સામાજ્ય રથપતા વર્ષો જોઇએ છીએ સામાન્યને ઉખડતા-સામાન્ય પુત્ર ધના વર્ષો ને
અદિતાઓ નથી જોઇના ઔરગરેજ જના મોગવાલાલાહત નહિપ્રાય થઈ ગઈ એ જ એ
મહાન શક્તિની શક્તિ !

ગણા દુર્ગામની અવિચલ રાજભક્તિ અને શુદ્ધ હાતનેજની અમરતાથી આકર્ષિત
લેખક યોગ રીને જ દુર્ગામનુ નીગૂળન કે છે “દુર્ગામ ! મને અચ્ચોને
હર કરી આ રાહની યુક્તિ સામે પ્રયુક્તિ અજમારી તારી વીરતા, પરમાર્થધુક્તિ,
મજાજકિતો ઉચ્ચ દૃષ્ટાન્ત આપી તારી ડીનિ ત ઉત્તર કરી, તારા નામ તે જમા કહું
જાલનીવાત એ જ છે કે એ ધીર્મના ગાન મજાજાનતર બોટચોરજ કાઢ અમને મળતા
ફાંથી-એડા ઇતિહાસો અમને રીખનરામા આવના નથી અને તારા નામ અમે કાઢ રીતે
અમર નરતા નથી ” દુર્ગા ! સતી પત્ની રાણી વિજયાના પરકિમે, અટક થે, અને હિમ્મત પછુ
કેવડથી જ સંતેને યોગ છે ઔરગરેજ અને આમદમાન જેના રાસાધારીઓ રવામે જમતુમાં
એડા રી જો અગતાથી તેજે વાતમા જોઈ છે તે એક દુર્ગીર પુરુષને પગ લગવાયે
એડા કે દુર્ગામસને પુન રીર તેજમિદને જન્મતચિહનો પિત્રાધ ઇન્દ્રસિંહ પણ થાપાધુ ધ્યાને
એડા છે નનવવાના પાગમા આ મુખ્ય પાગે છે ઇન્દ્રસિંહના પિતા રાજમિદને પોતાના
પુત્રમા-મેન જાહન પ્રથનો ઇન્દ્રસિંહના શુદ્ધ શક્તિપત્રને લીધે જ નિષ્કન નીન્યા
જાણાઈએના । પુત્રોના ઉત્તર સ્વેગથી નંવનકયામા સ્થ આવે છે અને એ નનવકયાદુ
એક સુદર નાપ છે

વગરે વીગતમા ઉતરનામુ અને મને જ નહિ, પરન્તુ ઉપર કહું તેમ પુરતક ખરે દ
આવી જવા જેડુ છે સરળ અને મીરી જતા પછ અનેક રથગોથો સુન્દર લાપામાં પ્રેક્ષક
મિત્રો એડા તો મારી રીતે આરેખાયા છે કે વાયક મુગ્ધ જ મને અમહે આટલું કલ
પરી એટલું કોંઈની જરૂર જોઇએ છીએ કે નનવકયાને વધારે નિસિદ્ધ જનાનગની જરૂર છે,
એને તે સાચો છપામણી અને જમામણી તર પાસ લક્ષ્ય રાખના જેડુ છે
“દુર્ગામ” દહે નનવકયાઓનો શોખ તાગે છે અને સારા પુરતકોની માગણી વધતી
જવાઈ છે તે વખતે આપુરતક જરૂર આવડારનાય છે લેખકને અમહે અભિનંદન આપતાં
ચંદ્ર ઇન્દ્રે છીએ

—૨ ગો. નિ

ઉપાસનાત (નિર્ગિત નવનકયા) ૨૨-૦-૦ એન એમ ત્રિપાઠી એન્ડ ક પતી, મુંબાઈ

રાજ રજવાડાઓમાં પ્રસિદ્ધ થયેલું પાકા રગોથી
કેમી છાયલો તથા રેગમી સાડીઓ છાપવાનું તેમ જ
જરીનું કેન્સી આગીકામ અને લગ્નકામ કરવાનું જાનું
અને જાણીતું ખાતું.

જર્મનીઆ ડાઈંગ અને પ્રીન્ટીંગ વર્કસ.

લેટ ઓફીસ,
સી. પી. રોડ

પોસ્ટ નં. ૪.

ટેલીફોન નં. ૪૪૮૪.

[May 1921]

પ્રાચ,
શ્રીરામ મેન્ગન,
સેન્ટ્રલ ડેપો,

ટેલીગ્રામ ' જર્મનીઆ. '

રાજ મહારાજાઓ,

નવામ સાહેબો, નામદાર સરકારના ધારાસભાના ઓનરેબલ મેમ્બરો, મેજિસ્ટ્રેટ, કનેસો, મેજિસ્ટ્રેટ, કપડોનો, નામદાર લેટ વાલસરાવના લેટ ઓનરરી એ ડી મી પોલીટીકલ એજન્ટ, સરકારી સીવીલીયન ઓફીસરો, મુરોપીયન સીવીલ સર્જન્ટો, એમ ડી. ની હીમી ધરાવનારા મોટા કાસ્ટરો તથા દેલી અને મુરોપીયન અમન રો અને મુદ્દ રથોઆ બાદશાહી યાકુતી નામની જમજહેર દવાખાનું વપરાય છે એ જ તેની ઉપયોગીતાની નીશાની છે-અવનેમેન્ટ નેમેરેટરીઆ આ રજવાડી દેવા એનાનાઇઝ થએલ છે

બાદશાહી યાકુતી.

ગમે તે કારણથી ગ્રામાવેતી બાકાત પાછી લાવે છે પુષ્પાતન કામ રાખે છે આ રજવાડી યાકુતી થીવે વીકારના તમામ વ્યારી મટાડે છે અને વીર્ય ધટ્ટ મનારી ખડે પુરુષાતન આપે છે ખરી મુરદાષ આપનાર અને નગના માણસને પણ જુલનની માફક જોરાવર ખનાવનાર આ દવાનો માખ લેવા ઓઘારી ખાસ લવામુલ્ય છે આ દવા વાપરવામાં કોઇ પણ જાતની પરેશની જરૂર નથી ૪૦ ગોળીની ડબી એકના રૂપીયા દર

બાદશાહી યુનાની લેપ

ઉમતા દવાઓમાંથી આ વેપ બનાવેલ છે ખડે પુરુષાતન લાવવા માટે આ લેપ દેવદમદ ઉનાજ છે આઈસ એકની ડબીના રૂપીયા આ

[May, 1921] કાકેટર કાલીદાસ મોતીગમ, અજકોટ, કાઠીયાવાડ

અનંતાન

અનંતાન—ઉલટીને તરત જ ખત કરે છે.

અનંતાન—પાવનગાજી મારે અક્ષીય છે

અનંતાન—શક્તિ મારે એના જેવી એક પાવ
ચીજ નથી.

આખો વખત મોં ખો કરનારાઓએ અનંતાનનો તરત જ ઉપ
યોગ કર્યો.

દુઃખિયાની મુશ્કેલી અનંતાન દરેક માણસો ત હુસ્તી મારે
અનંતાન પામે રાખે છે.

અનંતાન—ગાનારાઓ અને લાવજી કરનારાઓ પોતાના કંઠે મારે
અનંતાનનો જ ઉપયોગ કરે છે

અનંતાનની એક જોડી પાનમાં ખાવથી પાનનો અમળ
મારે અનંતાન વાપરવાની

અનંતાનનું એક પરીક આજે જ ખરીદો

એક પરીક બોમ્બે સ્ટીલ સાથે ૪

અથવા પરીક 'લીનની' સાથે ૦-૪-૦

પરીક ૦-૧-૦

સોલ્ડ બોમ્બે—અનંતાન એમ્પ્રેસી,

(૭ આર બોમ્બે)

બુધાપરાલક, મુંબઈ,

દરેક બોમ્બેદાર પેવારિયા અનંતાન વેચે છે

સો વરસનું પુરાણું ખાતું

હુંના . ગોપાલદાસ બરફીવાલા અને

મીઠાઈવાલા

મુખાઈ

મોઘા મગાયા અને રચ્ય ધીની ઉત્તમ મીઠાઈઓ માટે

એક ફેરો મારવાની સલામત કરવામા આવેછે

બામની બરફી

પીસ્તાની બરફી

માવાના પેંડા

માવાના ધુધમ

કોપરા પાક

પામુદી

ધંધક

ગગન વગેરે

ધંધી જોતની

સુતરેની

હલવા

વેનીના ચુનામ

ઓરેજ વીગેરે

સુકા હલવા

દરેક જાતના

અધરણીના લાડુ

જુદીના લાડુ

જાગેરી મેસુર

સુરતી મીઠાઈઓ - મગજ ધારી

ટેલીગ્રાફિક એન્ડ, Burfee Shop "

સી. મી. ટેન્ક ટેલીફોન નં ૧૧૦૭.

[જાહેર મન મંદિર આ પાત્ર આપવાનું છે]

[જાહેરખબરો માટે ઉત્સાહી ને અનુભવીનેનવામને જોઈએ છીએ]

એક અવાજે વખણાયલા પુસ્તકો । ।

જુર જ વાચો

ગુજરાતી પુસ્તકાલયોમાં સંગ્રહવા યોગ્ય પુસ્તકો:

૬૫ । પી પાખી ગાહન્ડીગમા

જેખગેની પગીઓ માથે

૧. ગુલામગિરીનો મજબૂ સચિત્ર વાર્તા આ સૌ વિમળા સેતનવાડ

કૃત

૩ ૦-૦

૨. લલિતના કાન્થો ગ લલિતના મ થોના સર્પદ

૩ ૧-૦

૩ મારી વીસ વાર્તાઓ સચિત્ર વાર્તા સમૂહ ૨૧ ઉચ્ચમસા

છો દેસાઇ, બી એ એલએન ની કૃત

૩ ૦-૦

૪ સાક્ષરજીનન આ ગોવધનરામ ત્રિપાઠી કૃત

૩ ૨-૦

૫. ઉપાક્રાન્ત સચિત્ર વાર્તા ૨૧ ભોગીન્દ્રશા દીવેગિઆ બી એ કૃત

૩ ૨-૦

૬. કમલાના પત્રો ૨૧ સિનનાન ઉત્તમરામ વાસિક કૃત

૩ ૦-૦

૭. અરનિન્દ યોયતુ તરવજાન ૨૧ મોતીનાન જોડેનલ મહેતા કૃત

૩ ૨-૮

૮. હુ, સરલા ને મિત્રમ/વ ૨૧ ધનસુખનાથ કૃ મહેતા કૃત

૩ ૦ ૦

નોંધ સમાલોચકના જે ગ્રાહકોએ ૧૯૨૧ ને ૧૯૨૨ ના લનાજમ ભર્યા હશે તેમને આ વ્યાખો સંદે ૩૧ ૧૪ ની કિંમતે આપવામા આવશે. પોસ્ટેજ તથા વી થી ખર્ચ વધાવેલું.

લખો — રમણીયરામ ગોવર્ધનરામ ત્રિપાઠી,
મોરારજી બિટ્ટીગ નં. ૨, ગિરગામ, મુબાઈ.

સમીક્ષા

મુખ્ય લેખો

અમલમાં ને આત્મગુદિ.
પૃથ્વીની નલ કેદના સન્દાર.
સખળડખળ સામ્રાજ્ય
પાતોતોદાર મીમાસા
*ગિફ્ટ પદ્ધતિ.

નિજાનમન

સન્ધ્યા દૂરી સારી

લેખો-

કલ્યાણગા. રક્ષી
અ. ક. ર. ર. ગા
નમણીયરામ ત્રિપાઠી
સનિત
ગોપાલદાસ રાવચુ.
મનુનાન મનુનાન
મારણ દામણ
અગલાત શાલ
મા. ર. ર. ગેલી
આગેલસાન
વિગેર

ઉદાસ, તા ગાયચુરાનુ 'મુનુ' ર નાચરી નત રા બનિતનુ
'દે દ' તુ ગિનિમ વિગેર મ મો મ થાનતોમન

તનોએ

રા અખાવાલ જુવાળીનામ જુની ખી એ
ગ એ દગાન નર્મદાસ પજા, ખી એ, એતમેન ખી
*પ્રકાશ

રા. નમણીયરામ ગોપાલદાસ ત્રિપાઠી.

તીજેરીવાળાઓની નવી રીતની હરીફાઇ.

લગત પહેના એરિયાથી કાગળ જેના પાનમાં પતંગની તીજેરીઓ અને આવતી હતી અને પ્રમતે માનતી દર નહીં હોવાથી દીક સખ્યામાં વેચાતી પણ હતી હાથમાં તે તીજેરીઓ નહીં આવતી હોવાથી તેની જગ્યા તેની જ બનાવટની અમેરીકન અને બીજી તીજેરીઓએ લીધી છે એ તીજેરીઓ વેચનારા એવું કહે છે કે ગોદરેજની તીજેરીઓ ગમે એવી સારી હોય પણ અમેરીકન અને બીજા દેશોમાં બનતી તીજેરીઓની દી પુગી તો નહીં એઓ બીજી એમ પણ કહે છે કે અમારી તીજેરીની બનામણ અમારો કોન્સન કર જે કો અનનુ મુખ્ય કામ પોતાના દેશના માનની અપ વધારવાનું હોય છે એટલે તે બનામણ કરે તેથી કાર્ડ એવું રે નહીં કે માત્ર બચે સાનાયક જ હોય

કોન્સનની બનામણવાળી એવી એક ન્દાની તીજેરી મોગી દોમત આપીને ગો રેજે ખરીદી છે અને શક્ત પાંચ મીનીટમાં વોડી છે અને જેઓને ખાતરી કરી હોય તેઓને બતાવના કારખાને રાખી છે

આગમણી અને આગમોટનું તુર, જવાન, ગોડાઉન બાડા અને એજન્ટ તેમજ છુટક વેચાણનો નફો એવા એવા અનેક અસ્થ અપાત થતી તીજેરીઓ ઉપર પડે એટલે પરદેશી તીજેરીઓ હવડી જાનવટની હોય તો જ અહીંની સારી તીજેરીઓ સાથે દુર્લભ કરી શકે એ સમજવું મુશ્કેલ નથી

ગોદરેજ પાંચ મીનીટમાં જે તીજેરી વોડી તેની બનાવટ કરી છે તે નાનડા ગોદરેજને ખરીદ કરી પડી એ ઉપરથી પાચનારે પાનમાં લેવું એક એક કે તીજેરી નામની છે મા ગજબત તેની ફક્ત બેરાથી ગાંધે પણ સમજ પડી શકે નહીં તૈયાર થઈ રહેવા પ્રતી પાંચ મીનીટમાં વોડી શકાય તે તીજેરી તેમજ વોલ્ટા પાંચ કે ત્રીસ સાથે તેની એકર બીજે ખામ

ગોદરેજનું કારખાનું—

જેસ કંપની પાસે, પરેલ, મુબાઈ

તમારે ત્યાં શુભ પ્રસંગો પર

દી-પાટી—

નાચ-પાટી—

એટ-હામ—

ધર્મીંગ એન્ટરેનમેન્ટ—

ઈત્યાદિ મેળાવડાઓમાં—

ગ્રેગમેન્ટમ માટેની ગોઠવણ કરવાનું અમને મોપો—

કાકડુ કામ—

નાજી દામથી—

દુઃ વખતમાં—

અને તમને ૧૦૧ ટકા મોટાપ મળે તેડુ કમી આપીશું—

એટીમેન્ટમ મંગાવો—

ભાવ તાંબ ૪૬૨ પુણ્યો—

ગોવિંદજી વસનજી

મુખ્ય ઓફીસ-ચીનમજા

આવ નં. ૧-૮૧૨૬૫

આવ નં. ૨-૮૧૨૬૫

}

મમાઈ

ચીફ ૧૫૫૬,

ગીમાન્ય—

૨૧ ૮ ૧૧૨

Feb 19

પંકાગતા, પુગણા અને મન્દપ્રિય મશીન
પૌલીયાની શરૂઆત કરનાર

અને આ ધરાને એક કેન્ટોનાર ધખાની મધ્યસ્થી લાવનાર

ઝવેરી કાનજી માલજી

આ નામ ઝોણું નથી બાણતું ?

પહેલા પાચોનીયર

ફાળ પાછા કઈ નવી કૃતિઓ,

નવા પાટ, નવા ચણાગ, અને નવા અનકારો

તૈયાર કર્યા જ લાય છે !

ફાંતે લવારી તમ્હી લઈ લેજો તે

જગજ જ મોહજો !

પરિણામે અમને ખરાબા રિડા

છુટકો જ નથી !

પછી આવે આવો કે કાલે !

અખટલ રહેમાન સ્ટીટ, મુંબઈ

ટેલીફોન નં. ૭૮૨

ભીખા કલ્યાણજીની કુંઠની અમૃત તુલ્ય દવાઓ.

ગણનન મિસ્ત્રાન.

કોરેગ મિસ્ત્રાન માટે-

મોરો અપમે આ મ અનિનાર મિ-
અપ કર રો ને ર વખતના મિસ્ત્રા-
નામુ કરનારો આ નક રન નામુ કપામ
છે જેનાથી સે ર અમુ ર ર ની
બની છે

કિમત ખાટલી એકના આના દશ

ખામવ એ. રા. રા.

આન દસમ માટે

આ તે રી બીરી મારી કે લા ન દર ન
અમર બની રી મવમ મિરી અમ
વખત વા રાથી ક મારી નમ
થાગ રાને રામર રામ રી બની
નથી મ આ વાસ રાની ની

કિમત ખાટલી એકના આના થાગ

તાવનુ અકસીર મિક્ચર

આ મિક્ચર દાગીયા બાલીયા મેનેયન અને ખરાબ રુમા ફૂગી ની ગતા સવ ભાનના
જેની તાવ ઉપર રામના મ અનક રે છે કાગ્ય ને તનામ ભાનના તાવના જાતુએ નામુ
મવામા આખાદ આ મિક્ચરના તમ ભાવ સેવારી એક જીવસમા મે તેને તાવ નામુ
થા ના છે બી દવાઓથી નાવ ઉતારી પડી થ રી ન અર મિ ને છે તેમ આ દવાથી
અંત મુ પલ ખરાબ ખરી રામ આગ ની એ તેની ખામ છુતી છે

કિમત ખાટલી એકના આના ખાગ

ગાંડીવ એન્ટી-રૂમેટીક ખામ

એક મહાન વિદ્વાન ગાંડીવ શેષ કપથી બન વેદા આ નવમ મોગવાની માથ નો તેમ જ
સુધી રા સરમે કુખદાનક નેમ કુ વખતમા નામુદ થાર છે વળી હા રામનુ રી જડ
મેને થડી આવે રી રામ ને પામ બા નો કુખાવો ગાંડીવ ભાગ્ય ના રી
સીમોના થા તથા કમર પ્રવાદી ભવા મગીથી મેપી ના ન રી ભવો વિ સવ નેમે
નામ કરનારા આ રામના રાપાકી બી બાટલી ને કુખોમા અવર નામની બેઠકે

કિમત ખાટલી એકના આના આગ

અમારા નહેરવાન માટેના ખાસ નામદને મ ન બાપી-

અમારો હાવમા રીમપિનસીગ ખાતુ બોમુ છે

જેમા અમુકી માણસેને હાય દરેક ભાનના પ્રિટીપાન મુજબ દવા બનાવી આપ ના નામો

એક વખત મામ પાડી ખાટી કરો

ભીખા કલ્યાણજીની કુંઠ દવાવાળા,

Feb 19

ગણેશવાદીને નાકે, બહારસેટ, મુખાર્ષ, ન ર

સહકાર

નામી કી, સંગીત નુર્ખ સરીરના દરેક અવયવની પૂરતી તા ૧૧, દરેક દરેક
 ને ની પામવા માટે, એ મહાનો સહકાર આપ સખરા માટે તમે-અમારી
 અમૃતભુજ

આતંક નિગ્રહ ગોળીઓ,

વૈધ્ય એ ગોળીઓ તમારા સંગીતની નવજાણી તનામ કાઢીને દૂર કરી તમેને
 વધુ-સત, બળવાન અને હિંમતવાળા બનાવવાની અજબ શક્તિ ધરાવે છે તમારા
 શારીરિક અને માનસિક રોગોનો સાથે અસહકાર કરી ને તમારે દુનિયાદ યુદ્ધો
 સામે મારે આ આતંકનિગ્રહ ગોળીઓ એક અમારિક મનમાળા છે રૂપે
 પ્રિય બાળકોને પ્રાપ્તકરિત મળાવે

હિંમત-ગોળી ૩૨ ની ૫૫ ૧ નો રૂપિયો ૧ એક

પ્રાચ્ય ઔષધ

કોલેરા-તીસ-મુખ

વૈદ્યશાસ્ત્રી મણિરામ ગોપિકાલ

મમિનગર, ગાંધીવાડા

હિન્દુઅનાથાશ્રમ, નડિઆદ, (ગુજરાત).

આવા કષ્ટપુટ અને નિરોગી
 સતાન દેશની મમૃદ્ધિ છે

પણ

દેશ ભૂખ મરણ-માત્ર અને મારા
 પીવા પિનાના ભખ મરતા મુખમાં જતાં
 કેલસાય ભાગકા-મના નખરે છે તેમને
 ભેરા હોય તેા ઉપદા મળવા તરફ
 નજર ફેરવેા નિગરાન ભખ અને તર-
 સધી મરી જતા અરમ માલેકો ભેર
 ભુખે પી ઉઠેા મરતા યાજી મારે
 ભુખાગી શક્તિ અનુસાર દુનિયા દાન
 આજેજ મામલાવાને પુણ્ય ભાગ્ય માધે
 મોજાખતો વાગે ભાન યા મોકલે
 દયામાગેજા શરીરોની આતરૂની દરેક

દયામાગેજા શરીરોની આતરૂની દરેક

પાકા રંગના રેન્સી છાયલો મળવાનું ગતવર ખાતુ

અમારે ત્યાં દરેક બાલનું ડેગમી

તથા સુતગડિ મારીઓ બપ

વાતુ ત્યાં બાંનાનું કામ

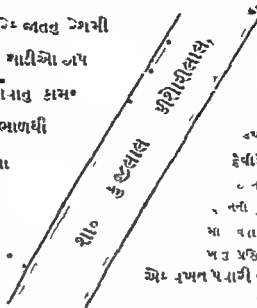
ધણી જે મંભાળધી

ત્રી આપનામા

અરે જે

દેકાનું નોધી

નખતો.

અપર માંખા

દેવીકાંડ મુખા

નાના છેલી

નાની મુદર પાંચ

મા વાલી અમ

ખત પ્રસિદ્ધ

અમ નખન પાગી જે ને

જગો.

દેના જેન—પરવા પ્રમાણુ મમજ માટેનું લવ છે

દેના જેન—મા ત્યાં શાનનું માને પુટિ આપ છે

દેના જેન—નાગને ખરી પ તા અગી છે ને નાગરે ત્યાં

અવ ઉગાડે છે

દેના જેન—આખો નિસ મન માગી આંખે આમ

ચાલિ આપે છે

દેના જેન—મુગતા નથા આ સાગી મીને વપરય

છે અમન એક આ ના ૧ પોતી ૧ જુ

પ્રમેલખિન્દુ શું છે ?

પ્રમેલખિન્દુ—લુણાલીવનની બુદ્ધિ થો આ સો ના ૩

પ્રમેલખિન્દુ—મા મિત્રે બામ મો ઉવ મદત આ કાપો આપે છે

પ્રમેલખિન્દુ—આ મોના નાસથી થો વ વમનમ નિન અપાને છે તા

અસાનિ અમ મિત્ર સાગી મીને હૃ

પ્રમેલખિન્દુ—આ તોથી પો તા દરે જલો રાપ

દરે વીલીંગ રીઓ દો પેનિંગ દામ આ ના ૧૦

દરિનાઈ નોરેન્દનાથ મેન, ગત મેન ગીપોમા હા ૨,

ન ૧૮/૧ અને ૧૯ લોઅન ચિત્રપુર ગે,

અમાના આરમા સમાનીગકની તોષ લશે.

૨૦ વગ્ગની જુની દુકાન,

હીરા તથા અવેરાતના વેપારીઓ

સુરજમલ લલ્લુભાઈની દુ.

હુમાન ત્યા કોઈપણ જાતના મોટી તથા નાની સાકરના
હીરાઓ તથા માતી માણેક પાના વિગેરે અવેરાત જુદા
તથા અથામદ મળશે

હાલની વાતુ દેગાનનું કોઈપણ જાતનું અવેરાત તથા એના
ચાનીના દાગીનાઓ તથા તેમ જ એરડાંથી બનાવી
આપનામા આવશે

હુમા માલની આપણી નરી આપીશુ તેમ જ અવેરાતના
દાગીનાને ગ્રીષ્મ ની આપીશુ

ફો-૨૨૫-૨૨૭ કાલબાદેવી રોડ, પોસ્ટ એફીસની
મામે સુબાઈ

રેનાઈન નં ૨૨૩૬

ગ્રીયા, એ.સ. Calmness, Bombay

અસી દના !

ગ વી મટા ના,
મૃષ્ય લગુના,
સ્તત્ત્વ તાદિ નાના,
ઉપ તાગના,
તાના આપના,
નાઝ ॥ મના,

હુજાના પીપ

અન સાથે વાપગી નબે

અવનગ્રાનાથલેહ

અવન

ગન ગેકના રૂપીયા અટી.

પુષ્ટિગત્તે ખોરા :

ગે ॥ નીર ॥,
નમ્મગા મમના,
તાના મોગ,
ત્રી પુરુષ,
માને મા,

અનન્યદેક દના

દ્રાક્ષામન્યથે સાવગી નબે

હું કાર્મીપુષ્ટિગત્તે નકમે, વિમિટ્તે.

અવગી-ગત્તે ગે, મુ મર્ક ૧૩.

—દુમ્મ—

ગુની મહારજનવાડી, કાવગાદવી.

અમિદ્ધ માયુવેકિ દવાઓનુ

અનમ સીટ મગાવો

હુની અને બહુતી ઝવેરીઓ

રામજી ભગવાન એન્ડ બ્રધર્સ.

૨૦૯, લેખ મેમ્બર સ્ટ્રીટ મુંબઈ.

તાલુ. સિરનામુ " Muffchain-Bombay " ટેલીફોન નં ૬૭૮

સમાલોચકની જાહેરખબરના ભાવ

એક વખત માટે એક આપુ પાતુ, ૨ ૧૪ અથુ પાતુ ૨ ૮ ૫૧ પાતુ ૩ ૬
—આ ભાન ખાર માસની બાવી મુદતને જ માટે છે એના નખત માટે કે ખાસ જરૂર
માટે આપુ બાવ ઉપર પચીસ ટકા વધારે લેવામા આવશે
—જવર ઉપરના ખાસ ભાવ માટે જરૂરમા મળતુ યા તો રજીને પુખ્ત
—આ ભાવ છે નામા કે ના છે તેમા જરાડો વર્ડ રાગે નહિ પવની જતી મોનવારી
લીધે આ ભાન ગમે તે વખતે ફગે રકમે નહુ માટે લખો યા ૩૫૩ મળે
રમણીયગમ ગોવર્ધનરામ ત્રિપાઠી, પ્રમુખ
શ્રીમતી ચક્ર એક્સિસ, મોગા ૭ મોડુળદાસ ચાન, નખર - ૬, મેન્ડલ્સ્ટ્રોડ, ગિરગામ, મુંબઈ

કમદામ ! કમદામ.

એક જ મહીના માટે

આમાર 'ન્યુ મોહિના ફુન્ટ' માલુમની લાટીનુ અનેકું પાતુ જ ૩ ૨ અને
અત્યુત્તમ દોનાથી સર્વ ફેગોની આમોહવાને અનુજ્ઞ અને રાગીની માટે ઉત્તમ
જે એટલી ૩ ના, સિનન રીડ ૩ પગ ૬૦ હવે રખુ છગ કમન નીડ ૩ ૮૦ હગ
હવે ૪૦ ૪૫ હાથ ને ૫૫ ૥ કોર્ડીંગ વાળ ૩ માની દાર ૩ ૧૫ હગ ૧૨૫. આઈ
સાથે સ્વોપાડી દામખેશની મોકનનુ અને રટેનનુ દુધમ નખતુ ને જિં,
પતો —પરગિયન, ૬, પોસ્ટ બોક્સ નં ૪૧૮ (S) હલગતા

[May 1921]

આપના ઓર્ડર્માં સમાવેશની નોંધ લેતો

Before You Select Your Musical Instruments Please Try

દેવના હાત મને પાતા વાદ નિનાર
 હરિજાતિ માત મુરાર, પિટાના આવાદ
 ખીલના સમા રસાના અનાદ પ્રાદસવીન્
 મહારીના પનો-નેશનલ હા-મોનિયમ ૨,
 (૨૦૬) ૧૦-૩ ડોબર વીનુર રોડ(૭) નામો
 Telegrams—Musicians

૧૧ મે માસ માટે

અમારો સિવાળ
 લેવામા મુલ, નજર
 અને દાઉ છે આ ની
 ૧ મુ ૧૧ નિન સિ વર
 માયર જાતુ નિકન
 વીર ૩ ૧૨ મુ સિ વર
 નીવર ૩ ૧ મુ મહારાજ
 વૉચ ૧ મુ નિન

રિ ૧૩૨ ગિરિ વૉચ ૨ જુમિ વર લોન ૧૦૮
 માય ૨ મુ નિન રેડીયમ ગિરિ વાચ ૨ ૧૨
 સિ ૧ રેડીયમ લીનર ગિરિ માય ૩ ૨ મુ
 આરો ૭ વૉચ ૩ ૧ મુ નિકન પ્રકાશ ગિરિ વૉચ
 ૩ ૧ મુ નિકન આરો ૩ ૧ મુ ૧૧ નિન
 એપન સર ૧ મુ ગિરિ ૩ ૧ મુ ચાદી નિન
 સા જના વૉચ ૨ જુરિટ માય સાથે હારે ખાધ
 વાતો પા આમ ૧૦ અને જે ૧ વડી લારે વરિ
 મમ્ત આપીયે જીરે, આ ૧ ધીનાજ સાથે નામો
 ૧૧ નાજ મહત પતો-મયુરી વૉચ એનમી
 ૧ ૨૫ મ નામિત વેન (૬) કલિપ્તા
 [July 1921]

હલિતા

વનિતાશ્રમઃ તડિઆદ.

નૂતની કુમારીકાઓ, ચન્દ્રેલી કન્યાઓ, ૧૧૨નાઓને આ
 મનામા મરફત, ગુજનતીનુ જ્ઞાન આપનામા આવે ૭, મીરાડ
 સન્ત ગ્રીષ્મનાઃ ૧મા આવે ૭ પીઆનો ઉપયોગ કરનાનામા
 આવે છે

દાનેશ્વરીઓ ! ધનિકો !

તુમારા દાન આ મરફામા ચે વેળા સનાઓ કરતાયે ૧૧૨
 પ્રી-કન્યાઓ એનો ઉપયોગ કરે ૭, ગમિક જ્ઞાન પણ આપનામા
 આવે છે.

મુખાર્જના મુખસિદ્ધ ઝવેરીઓ.
ઉત્તમ કારીગરીના અનેક નમુનાઓનું પ્રદર્શન !

મોહનલાલ એન્ડ કંપની,
દરેક પ્રકારના સોના, ચાંદી અને ઝવે-
રાતના મનપસદ ઉત્તમ દાગીના

બનાવનાર ને વેચનાર.
નં ૧૬૭-૨૦૧ શેખ મેમણ સ્ટ્રીટ,
ગણેશચાલીની સામે, મુખાર્જ.

છાપખાનાઓના માલીકો, પુસ્તકો પ્રગટ કરનારાઓ,
અને

લેખકો માટે ખાસ !

હિંમતી જાતના અગ્રેષ્ઠ અંગ્રેજીન અને અન્ય બીજી બનાવના દરેક
માર્જના ન વજતના છાપનાના નામો બેકપ્રેસ પ્રેસ, પ્રાઇન
પ્રેસ, આર્થિક પ્રાગ્વીગ ક્લોથ અને છાપખાનાઓને સગતી હરેક
પ્રકારની અપ-ટુ-ડે હથા 'મેકર્સ'ની પ્રિટીંગ મશીનની વિશેષ
મજી નામે સાન તાપ તથા વિગત મગાવના. એ નખત પુગવ્યાથી
ખાત્રી થશે.

મીલોમા નખગતા

દેસીય પ્રેસ, ઓપિડસ વિશેષ પાન અળી લાગે.

ઓપિડસને સગતી ચર્ચ પ્રગતી સ્ટેનલની માટે પૂર્ણવો.

સજો અમલીયગમ મોવલનનસ ત્રિપાલી,

મોરાલિ મિ. ઈમન ૨, મિગ્રામ, મુખાર્જ

લાગુ સુનામુ 'સંગ્રહ' મુખાર્જ

સ્વ. ગોવર્ધનરામ માધવરામ ત્રિપાઠીકૃત

મન્મથતીર્થઃ ભાગ ૧ લે (સાતમી આવૃત્તિ) ૩ ગા } આને ભાગની કિંમત
 , ભાગ ૨ લે (૭મી આવૃત્તિ) ૩ રા } મનાવ્યા
 , ભાગ ૩ લે (ચોથી આવૃત્તિ) ૩ રા } ૩ ખીઆ.
 , ભાગ ૪ લે (પાંચમી આવૃત્તિ) ૩ પા

મળનાતુ કેમણુ ૧. એન એમ ત્રિપાઠી એન્ડ સપની, પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ, મુમ્બઇ

૨. અખીયગમ ગોવર્ધનરામ ત્રિપાઠી

માણુ ખીતીઅમ ગી આમ, મુમ્બઇ ૧ ૪

૩ અને મર્મ પ્રમિદ છુ-મેવગે

ધી બેંગાલ સ્વીટમીટ એમ્પોરોયમ

પાંચમ હુમ્મીયત મામે, ન ૧૩ મે ૧૯૨૨

જીન્ગામ, મુમ્બાઈ

ખેરખરી શુદ્ધ સ્વેદશી મિઠાઈ.

ચોખ્ખો અને પાકો માવે

બંગાળની જનજાતની અને જાતની મીઠાઈ સુવાદના ગોતિન કાળને માટે અમારે તરીકે ગતિનિમ તૈયાર ન છે કલકત્તાના વખતોવિત્તોના રમણુ ધા નાજ મિંગા, મીતાભાન, મલીકાના દીવકશ મંગે, પાનુઆ વિગેરે અંગે જાનની મીઠાઈ કલકત્તાના કુલ મેલિયો તૈયાર ને છે

અમારી મિઠાઈના ભાવ ઘણા ન મુમ્બઇ છે ઉચિત ખુલાશી પ્રતી અંગત એવી વાન મિઠાઈ પણ તૈયાર ગળીએ ગીએ

લગભગના અંગે પાર્શ્વે માટે ખાસ એક રા લેવામા આગે છે તે મધ્યમ ભાગે જનદીથી જ્યેષ્ઠતા બધા માત્ર પુરો પાડામા આગે છે એમ વખત આ નદિઆ તરીકે રાજે મીઠાઈનો રાગ રો વાદમા માન લમેશ સનો પામે એવી અંગે મળી લેવા રાગે છે

[August 1922]

૧૧ આજના ઓરમા સમાવેશની નધિ લેવા

અનુદેશક વાક્ય સત્ય પ્રિયેહિત ચ યત્ ।

સ્વાધ્યાયાન્યસને ચેષ વાદ્યત્ત તપ ઇચ્છતે ॥ મ ગી ૧૪-૧૫

પુસ્તક નં ૬ મ.]

અંગ્રેજી, સ. ૧૯૨૧

[અક ૮ મો.]

તત્ત્વી—૧. અમાલાય યુવાબીનમ જાની, બી. એ.

૨. ચન્દ્રગોપ નર્મદાગર પદ્યા, બી. એ, એલએવ, બી.

પ્રકાશક—૨. અણીયરાય ગોપેન્દ્રનર્મમ ત્રિપાઠી.

વિષય:

વિષયાનુક્રમણિકા.

૫૪૦

૧	લોકમાન્યને લોકની સ્મરણાર્થે	૭, ૩૦૫
૨	અન્દ્ર કે તું ચન્દ્રિકા ? કા પ	૩૦૫
૩	અસહકાર અને આત્મચુદ્ધિ	૩૦૬
૪	સખળહમળ સામ્રાજ્ય	૩૧૦
૫	પૃથિવીનું વલ્લ કેટલાક સરેલા	૩૧૬
૬	અન્દ્ર કે તું ચન્દ્રિકા ? કા પ	૩૨૦
૭	ચુદ્ધે નાગરી જાત, કા પ	૩૨૨
૮	હિન્દ અને જાપાન	૩૨૨
૯	પતિતોદ્ધાર મીમાસા	૩૨૩
૧૦	પ્રાચીન તથા અર્વાચીન શિક્ષણ પદ્ધતિ	૩૨૬
૧૧	નિજાનમૂન	૩૨૭
૧૨	મન્દા રતી વર્તા	૩૩૫
૧૩	અન્ધાપલોમન	૩૪૬

[ત્ર ગો ત્રિપાઠી]

વાર્ષિક લેસનમ રૂપીયા ૭,

હિન્દુસ્તાન ખજાર શીર્ષાંગ એન્ડ રેન્ડાઈમાત કુટમ્બ અફની કિમ્બ હસ આના
આ લેસનમ સરખાનવા જ લેસર્મા સ્થાને છે.

લોકમાન્યને લોકની સ્મરણાંજલિ.

લેખક નરા ચન્દ્રશંકર નારાયણશંકર પડયા, બી એ, એનએચ બી .

૧ લી ઑગસ્ટ ૧ દિવસના ઇતિહાસની એક સ્મરણીય તિથિ ૧ લોકમાન્ય તિલકની મૃત્યુતિથિ અસહકારના સમારંભની જન્મતિથિ ૧ લોકમાન્યનું જીવન એટલે અધિકારીત ત્ર સાથે પોતાનો અસહકાર લોકમાન્યનું મરણ એટલે અધિકારી તન્ન સાથે પ્રજાનો અસહકાર ૧ કેવો યોગ ૧

ઈ સ ૧૯૧૮ ના અન્તભાગમાં સમાટે દિવસે સન્દેશ પાઠ ગો 'સહકાર' સન્દેશ સંપાદક હોતો-દિવસના રાજ્યપત્રાંજિને તેમ જ દિવસની પ્રજાને દિવસની પ્રજાના એક નાયક તરીકે લોકમાન્યને ઉત્તર વાળ્યો 'ઉત્તરરૂપ સહકાર' 'Responsive Co-operation' જેવો સહકાર રાજ્યપત્રાંજિનો તેવો સહકાર પ્રજાનો સહકારથી રજ્યપત્રાંજિ આરંભ કરશે એટલે સહકારથી પ્રજા ઉત્તર દેશ લોકમાન્ય પાકા રાજ્યપત્રાંજિ ગાંધીજી સીધા કમીની ગાંધીજીને લોકમાન્યનો ઉત્તર ન અમો-સુખો લોકમાન્યને સહકારનો ઉત્તર સહકાર' થી દેના અમુનસગમાં મુચનનાર ગાંધીજી ઈ સ ૧૯૨૦ માં હૃદયના ઉલ્લાસથી ઉપર ઉદ્ગાર મળે 'અસહકાર' 'Non-Co operation' કેવો યોગ ૧

ઈ સ ૧૯૨૦ ના આગસ્ટની ૧ લીએ મુગાલના ચોપાની ઉપર લોકમાન્યના શત્રુ દહન થયું તે તિથિએ તે સ્થળે મહાત્મા ગાંધીજીએ દિવસ પાસે અહિંસામંત્ર અસહકારથી સ્વરાજ્ય સાધનાનું ના નેત્રમ ય 'લોકમાન્ય નિનકતુ મારક સ્વરાજ્યનો આજુ ન હેતુ નિષેધ' ૧

ઈ સ ૧૯૨૧ ની તે જ તિથિએ તે જ સ્થળે તે જ ગાંધીજીએ તે જ દિવસ પાસે સરેલી સરેલીકાર અને સરેલી સરેલીકારનું નત લેવાનું યુ 'સ્વદેવી સિવા સ્વરાજ્યસિદ્ધિ અમશનિત છે' ૧

લોકમાન્ય એને સ્વરાજ્ય-સાધના નેત્રમા ય એને સરેલી લોકમાન્યનું સ્મરણ એટલે લેખના પ્રિય સિદ્ધાન્તોનું અનુસરણ એ જ લેખના આમાના તપજી માટે સની અગનિ ૧

समानोयम्] • लेखमान्य लिखक [अगस्त, ४ स १८२१

સમાજીયક

પ્રસ્તાવ ૨૯ મુ,]

ઓગસ્ટ, ઈ. સ. ૧૯૨૨

[અંક ૮

ચન્દ્ર કે તું ચન્દ્રિકા ?

તેજ — ગા સલિતા.

૧

મુ ૨ સુમતી કોણ ?

ચન્દ્ર કે તું ચન્દ્રિકા ?

ભાવ ને ભગપૂર કોણ ?

ચન્દ્ર કે તું ચન્દ્રિકા ?

૨

નીત અને મર કોણ ?

ચન્દ્ર કે તું ચન્દ્રિકા ?

સ્નેહી ને તાર કોણ ?

ચન્દ્ર કે તું ચન્દ્રિકા ?

૩

૪ ટિ — બદ કોણ ?

ચન્દ્ર કે તું ચન્દ્રિકા ?

ચિન્તનચમત્કાર કોણ ?

ચન્દ્ર કે તું ચન્દ્રિકા ?

૪

૫ ૧ કોણ કોણ ?

ચન્દ્ર કે તું ચન્દ્રિકા ?

મીઠામાં ફૂલ કોણ ?

ચન્દ્ર કે તું ચન્દ્રિકા ?

૫

૬ માટી મનુ કોણ ?

ચન્દ્ર કે તું ચન્દ્રિકા ?

આટલું કદ કોણ ?

ચન્દ્ર કે તું ચન્દ્રિકા ?

અસહકાર અને આત્મશુદ્ધિ

લેખક - રા. ચન્દ્રશેખર વામદાસદાસ પટ્ટા, બી. એ., એલ.એલ.બી.

૧.

ગોપાલ્ય.

“અસહકાર કે આ મોહા? ” એ “અસહકાર કેટલાક મુદ્દા” એ, જે સમાજોત્કલ્પ આપના અત્રામા જ્ઞાપના તેજા જેમણે ધાનપૂરક વાંચ્યા હશે તેમને “અસહકાર” વિશેની આ વખખાતા જ્યે યોરજો લખ્યા છે તે સ્પષ્ટ થયુ હશે તે યોરજી એ છે કે “અસહકાર”ની પ્રગતિ વિશે તત્ત્વતાથી વિચાર કરના મ્હને એમ લાગે છે કે તે પ્રગતિના પક્ષનારીઓ જેટલું કઠવાનું નાં છે તેટલું તેઓ ન કળી મનાવી તો તો પણ તે પ્રગતિથી તે સાથે દિનદિના લોભામે લાખ છે એટલે, જેઓને એમ જ લાગતું હોય કે અસહકારની પ્રગતિ દેગને સાર્થકા હાનિદા કે છે તેઓને એ પ્રગતિની રહામે થકનો ધર્મ અને હવે માપ્ત થાય છે જેઓને એ પ્રગતિ મર્ચ્યા રેગને દિનકારક જ દેખાની હોય તેમને તે પ્રગતિના પ્રનાદમા પડનાનો ધન અને હક પ્રાપ્ત થાય છે જેઓને એમ લાગતું હોય કે એ પ્રગતિની રદામે તો અમ્હ નથી જ, પરંતુ પૂરેપૂરા એની માલે પણ નથી, અને જેમના દિલ એ પ્રગતિમા અનિરાધ રીતે રૂકતાં ન હોય તેમને જેટલે અંશે તેઓ સાથે હોય તેટલે અરો નમ્હાર દર્શાવનારો ધર્મ અને હક પ્રાપ્ત થાય છે મ્હાર પોતાનું વલણ હજી સુધી એ ત્રીજી પ્રકાર છે, અને આ લેખમાના મુખ્યારો એ વચ્ચને ધોગલે વખાય છે

“અસહકાર” ની પ્રગતિ તરફના કાર્કિન સમગ્રની સાથે વ્યવહાર મોડુર ગંખનાની પ્રગતિ છે, અને તલું મુખ્ય સાધ્ય પગમના અને ખિસાહતના પ્રતોનું દિનની પ્રગતને ન્યાય અને સતો. મને તેવું નિરાકરમું મગકારની મામે કરાવનાનું છે પરંતુ તે પ્રગતિનું એક મોલું સ્વરૂપ આત્મશુદ્ધિનું પણ વાખમાના આંકુ છે એ આત્મશુદ્ધિનું સ્વરૂપ જે વધુ પ્રગતિઓમાં પ્રકટ કરનામાં આવ્યું છે તે રિપેઆ લેખમા વિચાર કરીય

અસહકારી.

આત્મશુદ્ધિનું પ્રથમ અંગ ‘અસહકાર’ છે એ તો મેં કાંઈ મતત્ર વિચાર કરનરો કે રાત સિદ્ધાગિ એવું છે કે દરેક પ્રમ્લ પોતાની જરૂરિયાતો પોતાની મેળે પૂરી પાડે એ કલ્પની વિધિ છે, અને તે કે તરી રિથિત જેટલે અરો લકમ ન હોય તેટલે જ અરો ત્હોમા દગ્દાર કરવો રો રમનના એ ક રી રિથિત છે, પરતતતા એ કૃત્રિમ અને વિકૃત રિથિત છે રાજનીય નિલામા અનલ્પ, શિક્ષણનિપ્પક નિલામા અવગિજ્ઞાણ, અને આધિક દિશામા અસહકારી એ સ્વતંત્રતાની કુદરતી રિથિનના કુદરતી પ્રયોગ છે આ મૌનિક અને રનાભાવિક વચનુરિધીને સ્થાપિત કરનાનો જે ત્રમ્હાર પ્રયાસ મદ્દમા આધીજીએ આવ્યો છે તેમાં દષ્ટિની

જોટલી શુદ્ધિ અને વિગતના છે તેટલી જ આચાર્યની વિચારના અને પ્રચારના છે હિન્દીની વિગતના પરચીનતામાં ઉત્તર પ્રકારનો સ્વતંત્ર વિચાર સરખો પણ અનન્ય હિન્દુત્વ વગર થઈ શકે તેમ નથી, તો ગુજરાત વોરસુર આખા દેશ પાંચે એ વિચારનો આચાર કરાવનામાં કેટલી બધી સાદસિક્કના જોઈએ ? એ તો ગાનીજના જ મગ

ગાનીજ એટલે એક માણુથી જેમ વિચારની વિગતના તેમ બીજી માણુથી આચારની એકાગ્રતા અર્થાત્ "પરદેશી" એટલે આંગળની ૧ લી ધી પરદેશી કાપ અને પ્રચાર અને પરદેશી કાપડનો બહિષ્કાર. એ વસ્તુઓનો વિચાર કરતીની જગર છે અર્થાત્ હિન્દુ વિનાના બીજા મધ્ય જે પરદેશીની બધી જે વસ્તુઓનો બહિષ્કાર કરવાનું ગાનીજ નથી કહતા માત્ર બધા જે પરદેશીના કાપડનો જ બહિષ્કાર કરવાનું હો છે બીજી, ગાનીજ સિદ્ધિ વસ્તુઓનો જ બહિષ્કાર તાત્કાલિક રાજકીય સ્તર તરીકે કરવાનું નથી કહેતા કાપડો માટે પોતાનું કાપડ પોતે મનાવી તેના હિન્દુને હો છે દુકામાં, ગાનીજની પરદેશીની પ્રવૃત્તિ પ્રેરણા તરફ કે બીજા બધા પરદેશી તરફ દેવથી પ્રેરણેની પ્રવૃત્તિ મળી પરંતુ જના સુધી બની શકે સા સુધી પ્રયત્ન કરે સ્વાધીય ચલુ જોઈએ એ સનાના નિર્વાસિદ્ધાન્તથી પ્રેરણેની પ્રવૃત્તિ કે, અને તેથી એ આત્મશુદ્ધિની પ્રવૃત્તિ છે જના સુધી હિન્દુને પરદેશી વસ્તુઓનો મોહ એટલો બધો દુરો કે આર્થિક આત્મધાન કરીને પણ તે વાપરવી, સા સુધી સ્વતંત્રતાના પ્રવાસો બધા છે માટે ગાનીજ વાસ્તવિક દલીલ સ્થા છે કે અને તમ્હે આર્થિક સ્વતંત્રતા આહતા તે તો પરદેશી વસ્તુઓનો મોહ મૂખ્ય છે અને તમ્હારા દેશમાં થતી વસ્તુઓ વાપરી સ્વાધીયની બનો પરદેશી માનનો મોહ અશુદ્ધિ છે, કાચુ તે પ્રેરણાની બનાવ છે, તે મોહમાંથી મુક્તિ નહિ મેળવે તો તમ્હે પરચીનતામાંથી કેમ કૂટવો ?—સ્વતંત્ર કેમ થશે ? પરદેશીના મોહપાશમાંથી રૂટવું એટલે સ્વતંત્રતા—પણ તે રાજકીય પ્રદેશમાં હો કે શિક્ષણવિષયક પ્રદેશમાં હો, કે આર્થિક પ્રદેશમાં હો. પરદેશી એટલે પરંતુ—અશુદ્ધિ સ્વદેશી એટલું સ્વતંત્રતા—શુદ્ધિ આ સ્વદેશીનું સાદુ સ્વરૂપ

સ્વાભાવિક રીતે કહેવામાં આવશે કે સાદા સ્વરૂપના સામાન્ય સિદ્ધાન્તો એ એક વસ્તુ છે અને સદૃશ સ્વરૂપના વિશેષ વ્યાવહારિક પ્રયોગો એ બીજી વસ્તુ છે પ્રથમ પ્રશ્ન તો એ જ છે કે પરદેશી એ અધ્યાત્મિક દૃષ્ટિથી શુદ્ધ અને લાભકારક છે કે કેમ ? બીજો અને પછીનો પ્રશ્ન આત્મશુદ્ધિ અને તાત્કાલિક અગત્યનો પ્રશ્ન એ છે કે સ્વદેશી શુદ્ધ હોય તથાપિ તે ગાંધી છે કે કેમ ? ગાંધીજીની પ્રવૃત્તિઓની અદર ને ઉભા નેતિક તરવ રહ્યું છે, તેમાં પ્રજા કાંઈ ઉદારનો ને આગમ રહેનો છે, તેમાં સિદ્ધાન્તોની ને સ્વાભાવિકતા રહેતી છે, તે સર્વની ના પાળા સિવાય ગાંધીજીની ચેતનાઓમાં વિગતોની સત્તા અને વિચારના પૂરેપૂરા અભાવનો અભાવ જોવામાં આવે છે એમ કહેવું એ ગુ ખોટું છે ? આવા પ્રશ્નોનો ઉત્તર અચારે તો એ જ લાગે છે કે પોતાની પ્રવૃત્તિઓના આનંદાર્થિક વિગત માટે ગાંધીજી બનવું કરી રહ્યા છે પરિશુભ જોવાનું છે

અસ્પૃશ્યતા

આત્મશુદ્ધિનું પ્રથમ અથ જેમ મિલેલી વસ્તુઓના મોહપાશમાંથી મુક્ત થઈ રહેવાની વસ્તુઓનો ઉપયોગ છે, તેમ તેહુ બીજું અથ અસ્પૃશ્યતામાં રહેવા અશુદ્ધ તિરસ્કારવાનું માંથી મુક્ત થઈ અસ્પૃશ્યતામાં નવું જો તરફ શુદ્ધ મહાવાની ક્રિયા વર્તન છે આ પ્રથમમાં મળી અસ્પૃશ્યતામાં માનવો મર્થ જનાગણે દાખલ કરી દે છે દાખલા તરીકે સ્ત્રી રજસ્વલા માથે તે પ્રસંગની અસ્પૃશ્યતા, કોઈ બ્યક્તિથી અસ્પૃશ્ય ગાતિની પ્રાપ્તિ અકિર્તિને અર્પણ થતો હોય તે સમયની અસ્પૃશ્યતા, રૂપરૂપ પ્રસંગે કે બોજન પ્રસંગે નાથેલા માણસની નજરે ન દાખેના માણસની અસ્પૃશ્યતા આવી આવી માન નૈમિત્તિક અને પ્રાસંગિક અસ્પૃશ્યતાનાં દર્શાવતો તથા એમ પ્રતિપાદન કરાવતો પ્રથમ ક્રમમાં આવે છે કે અસ્પૃશ્યતા એ તિરસ્કારસરક નથી એટલું જ નહિ, પરંતુ ઉત્તમ એ તો સ્વચ્છતાપોષક છે એવું સ્પષ્ટ કરાવતો જરૂર છે કે ગાંધીજી અને અન્ય સુધારકો અસ્પૃશ્યતાનું અનિષ્ટ દિનું સમાજમાંથી દૂર કરવાનું કહે છે તે આવી પ્રાસંગિક અસ્પૃશ્યતા માટે નથી કહેતા, પરંતુ એ અસ્પૃશ્યતા માટે કહે છે કે જેથી દિનું સમાજની અશુદ્ધ ક્રોધો જન્મથી કામમુતે માટે અસ્પૃશ્ય ગણાઈ નીચી મનાય છે અને સાંજનિક વ્યવહારમાંથી બાહ્ય થાય છે તે જ એ સ્પષ્ટ કરાવતો જરૂર છે કે ગાંધીજી અને સુધારકો અસ્પૃશ્યતાનો ખ્યાલ પ્રસાર કરવા નથી માગતા, પરંતુ અસ્પૃશ્યતાનો અસ્વચ્છતાને નામે જે ખોટો ખ્યાલ ફેલાવતો પ્રવાસ થાય છે તેનું પાખડ ખુલ્લું થાય છે તે જોયે એને એ કારણે અસ્પૃશ્ય કોમની કોઈ બ્યક્તિ અસ્પૃશ્ય ગણાય છે તે જોયે એને એ કારણે અસ્પૃશ્ય કોમની કોઈ બ્યક્તિ અસ્પૃશ્ય ગણાય છે એક વસ્તુ છે, જે પોરણ અને જે કારણે દિનું સમાજની અશુદ્ધ ક્રોધો કામમુતે માટે અસ્પૃશ્ય અને બહિષ્કૃત મનાય છે તે બીજી વસ્તુ છે ગાંધીજી અને સુધારકો કહે છે કે આમાન્ય નીતિ અને ન્યાયની શુદ્ધ અને રિતાવ સ્થિતિ જોતા તેમ જ સ્વચ્છતાની ક્રિયા અને યોગ્યતા સ્થિતિ જોતા દિનું સમાજની અશુદ્ધ ક્રોધો જન્મથી જ અસ્પૃશ્ય અને નીચ ગણાય એ જગતર નથી જ્યાં સુધી દિનું સમાજ અસ્પૃશ્યતાની અશુદ્ધિમાંથી મુક્ત થઈ પોતાની અશુદ્ધ સર્વ ક્રોધોને સદ્ભાવની નજરથી નહિ જુએ અને મર્થ નહિ જણે ત્યાં સુધી દિનું જો બીજી સુધારવી ગણતી ક્રોધો સર્વ સ્વચ્છતા ગણવાની સમાજની શુદ્ધી સધને કરે છે તે જોયે પોતાના પ્રસંગોને ન્યાય કરવા તથા નથી તેઓ બીજા પાસેથી જ જોઈને ન્યાય માગે છે તે અસ્પૃશ્ય નવું જોતો અસ્પૃશ્યતાની અનિષ્ટ રૂપ નિર્મૂલ મથા વિના દિનની આત્મશુદ્ધિ તલપતી નથી, અને આત્મશુદ્ધિ વિના સ્વચ્છતા કયા ?

અને જો અસ્પૃશ્યતાના પ્રસંગે બીજી બાબ નથી એમ નથી, ઉત્તમ એ બાબ એટલી માંથી પ્રસંગ છે કે અસ્પૃશ્યતાનું અનિષ્ટ નિર્મૂલ કરામાં માંથી કાઢી કે કેમ એ જોવી તેથી આત્મશુદ્ધિ શુદ્ધતા (સ્વ ચરિતા નહતા) ૩-૨-૦-૦ એમ એમ, રિવાજ એમ કે પની, મુલક

અકાનો નિપજ નથી પ્રથમ તો એ પ્રશ્ન પૂછવામા આવે છે કે જે બે સંકલ્પોથી ઉતરી આવેતો છે અને જે બે હા આમાજિક અને ધાર્મિક કારણોના પશ્ચાત્તરપ માનનામા આવે છે તે બે માત્ર વ્યક્તિત્વનાગ્રની કે સાર્વત્રિક એવતાની સાદી ભાવનાઓની દૃષ્ટિથી જ નોંધે. એ શુ અગમર છે? સમાજગ્યનામા અને ની ભાવનાભગ્ન વત્તપનાઓ છતાં અધિકાર બેદના વ્યાનકારિક સત્યો. શુ વવારે અસરકારક નથી નીવ તા? મીએ પ્રશ્ન એ પૂછાય એવો છે કે ધાર્મિક સમાજગ્યના અપિ રહેલો પોરણે નરિ પગ્નુ અને તા પોરણે ગ્રી દ્રષ્ટિ દોષ તો પશુ નોંધી હા. જડ નાખીને નભેલા બ નાવ એકંદમ અદમ્ય થઈ ગયેની અધીરી આશા શુ વ્યાનકારિક છે? આ પ્રશ્નોનો ઉત્તર પણ એ જ હોઈ શકે કે ગારીજ કેટલા કાલે છે તે જોનાનુ કે

૪

મઘપાનનિષેધ

આત્મશુદ્ધિનુ નીજી અંગ તે મઘપાનનો પ્રચાર ન કરવાનું છે મઘપાન એ અનિષ્ટ છે અને તે દૂર રહુ જોઈએ એ નો વગવળ સર્વે ટોચે રી રે છે, પણ વસ્તુથિતિ જોનાં દિન પ્રતિદિન નરનો ઉપયોગ નરતો જાય કે એમ આમ્હાઓ મનારે છે સિદ્ધિ મોકા દિનમા આવા તે પૂરે દિનમા રહેતો ઉપયોગ હાનતા રહેતા અગમર વિસ્તારપાળે ન હોતો, અને એમ કહેતુ બોલુ નથી કે રહેતો ઉપયોગ વધવામા પ્રિદિત રાત્ર એક કરતા વધારે રીતે જાગમાર છે સિદ્ધિ અરકાર દાહના વેચાણમારી મરોની અરક કરતી દોનાથી તુભાએ દરો ઉપયોગ વગર દેમા એનો રના છે, અને તેથી રહેતી બદી દૂરનામા અરકાર મને કહે એ આશા ગમ્મરી, પણ છે ગારીજ કહી રહ્યા કે દાહ પીવારી આપણી પ્રજાની નીતિ જગડે છે એટલુ જ નહિ, પગ્નુ તેથી રહેતો મરોડી આથિક હાનિ થાય કે અને તેથી એ સામાજિક અશુદ્ધિમાથી પ્રજા શુષ્ક થરી જ નોંધએ દારૂની બદી નાનુ કરરી એ ગર્વદીય આત્મશુદ્ધિનુ નીજી અંગ છે.

આ મઘપાનનિષેધનું કાવ આપ છે એનુ રહેલ નથી પીય આગળ પહેલાં નામ વાની મોજના મોમ કાવ માન જ હોઈ શ અને તેમા માગમારી થવાતો જાય રહે છે ને મુલ રીતે રહેતાં પીકા મન્ધ કગરી રખાય અને રાના વ્યાપારીઓ સમજાની દાં વેચ નાનુ કામ જ બધ કારાની વકાય નો તો કાલ આતા રહે ખમી એ નિનામા ગારીજએ પ્રથમો આલ્યા છે અને તેમા તેઓ ઘેડા નણા ફાયા છે આનાં સામાજિક મુધાનુનુ કાર્યોમા તો સહકારવાદીઓ પણ આદાપ્ય કરી શકે ગારીજ તો એમની મીન પ્રમાણે અનન દીક લાગ્યુ છે તે સિદ્ધ કરવા મનનો વત્ત કરી રહ્યા છે તેઓ કેટલા કાલે છે તે ન નનધ સમિત કો

સખળકળ સામાજ્ય.

લેખક—ડૉ. રમણીધરામ મોવશનરામ ત્રિપાઠી.

હનિદામના વાચકો પશુ હાથપર હાથકેર આગળ અડાડી વિચારદશામા સ્તંભ ધર રહે તો પે તેમ આશય ના લાગે એવા સિમિત મનેએઆથી આજ જગતને વર્તમાન હનિદામ દોરાધ સ્થો છે જુદી-જુદી વિભિન્ન અને વિઠિન્ન પરિસ્થિતિઓમાથી જગતના સર્વ રંગો આજ પંચાર યતા ગ્યા છે મહ મિતવિમિત અને લયકર નાગે એવી મનોદશા એ દેશોની પ્રગ, અનુભવી રહી છે મહાન જ્ઞાના સાધનાઓની કંક મુઠો પશુ આજ હીની બની વિખરાધ રહી છે, અને હી નગ મ્હવરી જગત ગ્યાએ ઉભા મટેરાની અધારે તો હામ પેલી નથી એસિવા ખડી પ્રગઓનો એક વખત મ્હડનો દિવમ હતો, જ્યારે પૂરોપની પ્રગઓ નેજ અવસ્થામા જગતી છવન માગતી હતી. પશુ કાલ જદરાતા આજ પૂરોપ આદ્ય સરૂતિ, અમાન પ્રગઓ ને પ્રગિના મમ્મારોના અનેકા એક ખડ તરિકે સતા ભોયવે છે એસિવાનો સર્વ, અધિક પડો છે જંપાન જેવો એસિવાધ દેશ અરનીની આજ નધે અને પ્રતિઆથી પૂરોપની પ્રગઓ સમશ સમાતાની કશામા કંકબર સિય થઇ ગેઠા. પશુ તે એક જંપે ન હોપેને એસિવાની પ્રગનું અભિમાન ગુ નહિ, પશુ પૂરોપીયન પ્રગઓ માફત સ્વાર્થ માધવાને એ સદાયે તપર ગ્યુ મીન આથે સ્વયાર પડના એ ખડ જહ મહાના કાદી નધ ને દેશ આરી રહે છે દિન્દ ઉપર તેનો જંગો નહોતો નથી પણ પાણી પીરા આવેના જાણના મહેમાન જેમ મરના માનિક થઇ એમે તેમ આપણા અંગેગ વિચારે દિન્દુ સ્થામિરર ઇંગેમ છે એ મિગદશે એનો હાથ ખૂડા દે એમ નથી

પૂરોપના છેના વિનન પછી જગતની બધી પ્રગઓના દલિમિન્દુઓ ભરર રીતે જદનાયા છે જે મહારાજ્યો જમન રાજ્યસતા સ્દામે જે જે દાગલો દર્શાવી મુદમા જોડાવા હતા, તેમના પાખડ ઉધાધ પડી ગ્યુમા છે ન્દાની પ્રગના ગ્દાજુ મથે, અન્યાય ને જુનમની નિન્દ અગ્દે મુદ માધ્યા છે એ ન્દાના આગળના કહેણાં કંદ તા જુગાજુ અને ભરર પાખડ હતા એ હવે જાણ રપષ્ટ થઈ ગ્યુમા છે પોનાના જ રાજ્યીય અને આદિક સ્વાર્થો માટે જ આ મહાન રિથિનિતી મુદ મગાજુ ટણ એ ઉપર હવે ગડપિએડા ગરી શક્યે નથી આ રિથિતિમા મિટિલ માધાન્યમા શુ જાતર ગેરખવસ્થા ચાની રી છે તે ઉપર આપણે મ્હજ તજર તાખી જહજા ધણુને એવો પ્રગ રહેજે ઉઠે છે કે જાઇ, આ તે શુ થવા બેડુ છે આ ન્દાના સગપા લેખમાં એ જ પ્રગ ઉપર તક ચર્ચા કરવાની પ્રજતા કરનામા આરી છે વાચકોને પ્રથમ જ દુ એ કહી દેવા માગ છુ કે ટાઇ રાજદારી પુષ્કળ આ લેખ નથી, રાજ્યીય રિપયો કાઇ પાકટ વિચારકનો આ લેખ નથી કાઇ હનિદાસવેતા-લેખકનો આ લેખ નથી સાવાતલ શુદ્ધિ સ્દમજ સકાય એટલું સ્દમજ રાખી આ ચર્ચા કરી કે કાઇ પાકટ વિચારક કે અનુભવી દિવદર્શી લેખક આ ચર્ચા વધારે શુદ્ધિ કરતે તે તેનો હુ જહ ઉપકાર માનીય

શરલોડ હોમસ્ટ નવુ પરાકમ ૬-૧૨-૦૦ જેન અમ ત્રિપાઠી એન્ડ કંપની, મુંબાઇ

અસાચે બ્રિટિશ સામ્રાજ્યમાં શુ શુ ચાલી રહ્યું છે? એનો વિચાર કરવાની-એવું પાટું નહિ તો કાચુ પણ સમજાયું. હાલમાંની જરૂર તો કાંઈ પણ સ્વીકારશે જ શુદ્ધ પત્રી સામાન્યની મત્તા વધી કે નમી પડી? સામ્રાજ્યની પ્રજાઓની આર્થિક સ્થિતિ નધારે સગીન બની કે નમગી? એની ગમતની પરિસ્થિતિમાં શુ સ્વર્ધ ફેર પડ્યો કે નહિ? અને સામ્રાજ્યની અધિકારી મિત્રન શુ મનોભાસા મોગવાઈ પડી છે? આટલા જ પ્રશ્નોના ઉત્તર સ્પર્શપત્રે દેના માટે ચર્ચાઓ કરી હોય તો પુનઃજા બરાબર પણ એ બનતું અગત્ય. જ્યાં આપણે હુકમાં વિચારી નેહી.

માધારણ અમ્પાસકને એટલું તો નામતુ જ નોંધે એ કે અન્યત્ર સામ્રાજ્યની સગીનતા એટલી નધી પ્રબલ છે કે એને રહેજ પા. આય કાંઈ આળી રહે નહિ, એ ખરું જ છે. પણ સામ્રાજ્યની એટલા મુદ્દ પહેલાં હતી તે હવે નધી રહી તેનું શુ? એ એકતાનો ભગ નિન અનિનિન નધેના ચાને જૂની-જૂની પ્રજાઓ નધેના રોહલાન નુટનો જ ચાને, અને પ-સ્પર આ મિત્રજાને રથાને શુભાન જ રથાનો ચાને આફ્રિકાના અને ઈન્ડિયા પ્રતોમાં નસનદિ દિ હોએ તરફ નનુઆન જ રથાનામાં આવે, ને દિન્નાનો દિન્ના અએને તરફ શુદ્ધ નાવ નધે, કે અએને ન્યાય ને અસ્તૃતિને શુની જઈ અદિ મિત્રભાવે રહી રહે નહિ તો પત્રી ઈજિપ્તે આમાં નધે સગીન બને કે નિમન? અએને કે ઈજિપ્ત મોગઓ દિન્ના આવી અનન રીને ફરી રહે, અને ઈન્ડિયાએ એ દેશોમાં હાકારા કુતમ જતા પણ વિશેષ હુ સદ્ધિનિમાં સમરૂપા ફેરે તો એકત્ર ક્યા પરી રહે? સામ્રાજ્યની અખળાખળના વ્યા અટકી રહે.

ઈન્ડિયા આજ વોઈથી મહા રાજસત્તા મોગનતુ આ શુ છે એ સત્તામાટે સામાન્યની જૂની જૂની પ્રજાઓને અન પ્રેમ હતો, એના ન્યાયનધા મિથાસ હતો એ ધિનિ આજ સત્તર ખદનાં ગા છે મહાકુદમાથી હદેસાની છત મેળવીને બહાર નીકળ્યા પત્રી જગત ખાનેખગત મની નધું છે એને તાગવા સ્વાર્થસાતુ ગજાસરી પુતો. ને એ દેશના મુતગઓને નહિ નધી દેશમાંથી-ઈન્ડિયાની રાજદ્વારી હરામાંથી હદેસે પાડવા નોંધે.

ઈન્ડિયન એક પણ જુનું પુરાતન અગ આપરને- ઈન્ડિયા મહામે ગાનત્ય માટે શુદ્ધ માડી રહ્યું છે એ પુલ લાગ્યા વોઈથી આવી રહ્યું છે સરકારી અમનતરોનાં ખૂન થઈ ગયા છે પ્રજાઓના નેટાને પણ રેગા નુકસા છે પ્રજા અને મત્તાધિમરીઓ એએકના ખૂનના નેટયા બની ગયા છે અજ વોઈ પત્રી કષ્ટક સમાવાતીનાં ચિદ્ધ જાગ્યા છે સીનદગના આનેરાન હી દેગ આપરનેની એક જાગ સ્ત વ્યક્તિ છે અમનારોના પત્રાઓથીએ મારમાર ખાઈ રથો છે આજ ઈન્ડિયા પ્રવાન હી વેનરાને ફેર નેતરી રથો છે વોઈના ખૂની નાટક ઉપર પડે નાખવા ફરી ગથો છે નાધે ને દનરે મુધી અમાધાન મોગી રથો. આપણે આસા ગળીશું જ કે એ સમાધાન આપરનેની મુક્તિ શીવાય અવ કોઈ પગિજામ પામને નહિ આપરને ની લડતમાં ખુન રેગા ને હજારો પ્રજાઓના બન ગયા ઈન્ડિયાનો પ્રવાન મોગી રમતો ગમી રથો. છે સાપ સાડસામાં આવાયિના નમે નુદિ.

માધ્યાન્ય બીજું જગ હજી છે હજીને સ્વરા ન આપવામા આનુ છે એનું
આપને દેહકારે મહિન એ ઉપર જમી રાક્યા હતા પણ તે વાગ વે એક મમ છે હજીને
સ્વરાન્ય હજી વે આનવાનુ છે ત્યા પણ એવી જ બપટર સ્થિતિ છે અથેશાનીઓ ત્યા
મે પોતાની વિદ્ય અજમાવી રહો છે ત્યા પણ પ્રગતમા પ્રય. અસ્તો, અમતદારી નર
અને સત્તા રહામે બપટર રિરોધ જમી ગયા છે હજીને પુરેપૂરી સ્વનવતા જોઇએ તોએ
હજીને પણ સ્વનત્ર પ્રગત તરિદના બધાયે હજી માગવા જોઇએ તોએ

હિન્દ, આયરનેન્ડ અને હજીને કરના વે કરનાના બધા સંધાનો પણ પાતાના અધિ-
દારો વધારે માંગી ગયા છે. એ સંધાનો ઉપલા ત્રણ દેશો કરતાં વધારે રચના છે હજી
એમને વધારે સ્વનવતા જોઇએ, તોએ છેના પુરે એમને એ માટે પ્રિયો છે સંધાનો
હજી છે કે હજી તો આમા ત્યાના દિનાદિતને નનના પ્રયેક ન્દાના નોગ પ્રતોમા અન્દારો
અ પ્રિય-અમનિ લેવાની જ જોઇએ પરદેશો રહાયે આપારને જગતા પ્રતો અન્દે અન્દારી
અનુગતાઓ પ્રમાણે જોડી જાયે અને અન્દારો વધોને રહાને રીને એ દેશોમા ગમી
જનાએ વિગેરે આનો અથ એ જ યડ રહે કે આ સંધાનો પોતાના ઉપર હજીને કોઇ
પણ અધિકાર હવે વધારે વાર આ ન દેશ અગિતા નથી, અનનત હજીને અધિન
આ એવી રીતે કોઇ પણ દેશ તાથે એ નહિ વનવાને બધાર છે હજીને જો એ દેશ ના
આથે તો સંધાનો હજીથી જુદા પડનાની મથમી પણ આ નરી રીને આપી ગયા છે
છેના યુ.માં અન્દે સંધાનોએ હજીને દ્રવ્ય અને માળમેથી જે મદ આપી છે તેનો
અન્દો આ જ રીતે અન્દો મગવો જ જોઇએ હજીના હુડીમા પ્રવાનનની રમન આ
સંધાનો તાથે નની રાખી નહિ જો સંધાનો હુડીકવડીને કે અસહન આદરીને હજીથી
નુમાં મટે તો હજીની સના નમણા જ પડી જાય અને નામાન આથમી નાય આ પડિ
હિમનિ હજીના થવા વેવા માટે હજીને સા મા ત્યાની પડિ-અગીરીપન કે દુરન્સ રથાપી છે
મોંઆનોના પ્રધાનો-મતિનિધિઓ હજીના પ્રધાનમ ન કે ત્યા વધારે હુડીમા છે અને એને
પુરોવી શકે એમ છે એન્દુ આપલે જોઇ શકતા તોએ હજીની સચા સચા હજી ઉપર હવે
હજીને નેત્રને નેત્રએ તો ધમ્મી એડી થઇ છે સંધાનોમા પણ જોડી ચામડી છે આ એના
પ્રધાનો હજીસાથે, પોતાની સ્વતંત્રતા પૂરપૂરી સચવાય નથી બધીયે સાચીરી
અન્દે તો ગમ્યા મગિ છે હજીને હજીને આ પરિદ બરાબ છે એમાં
સામાજ્યને વનના અનેકવિધ પ્રતો અર્થાથ છે આમાલ્ય સમીન મને આ એકતાનો
નુર વધારે જમનો રહે એ લક્ષ્ય છે પર તુ રવાયસાધુઓની આ પરિદ એ નક્કર કેદત
સાધી વકરો એ મહા યજ્ઞ કરણ છે દરેક દેશના પ્રધાનો ખર્ષે જોના પોતાના જ હિત
માટે આવ્યા છે તેના સામા ત્યાના હિતમાટે ત્યા જ આવ્યા એ મ્પજ જણાઇ જાય છે
હજીએ પરિદ, આ લેખ વખાય છે હારે, હમણા જ તર થઇ છે પણ જે થોડી વીગનો આરી
છે તે ઉપરથી અલારે તો આ જ નિર્ણય બાધી રાકાય છે હિન્તરશ્વો સરદારે નિયુક્ત કરેના

દંધારમનો અક્ષરેદ ૨ ૧-૪-૭ એન. એમ વિપાદી એન્ડ કંપની, મુંબઈ.

એ જાણ મિ શાસ્ત્રીવાળ અને ઘડના નરેલ એ પરિવર્તમાં બિરાજે છે આ બન્ને યક્તિઓ પ્રગતી પસંદગીની નથી અને પ્રગતને એમના ઉપર વિશ્વાસ નથી એ વાન પ્રગતએ માહમતરીને સભાગારી છે એ નાન આપણે બાબુએ મુખએ તો પાલ એમુ નો મહેતુ જ પડશે કે દિવની વર્તમાન પરિસ્થિતિ મનમથા પરિવે સમય એમજે જે નાનો ના કમી કે તે સત્યથી વેગળી છે, અને એમાં દિવનો દષ્ટિમિન્દુ મુખએ નથી શાસ્ત્રીઆર જેના દેલના એક વિચરડ આજ દિવસે દિવસે નીને ઉતગતા જાય છે લો સાસનમા અને લો પ્રતિનિધિત્વમા માનનાર શાસ્ત્રીઆર આજ જૂદી રિથિતમા પરિવદમા ગયા પછી પણ એ દિવસના તરીકે નવુ નેલએ તેમુ નથી વર્તા શકરા એ મદા ખેલી કથા છે

આમ સામાજ્યના જુ નુના-મુખ્ય-અંગોની રિથિત છે, અધ્યાનો અને ત્રા મુખ્ય અંગો મોતપોતાના દેશની ગિથિત અનુસાર સામ્રાજ્યથી અલગમે મતાની રતા છે અધ્યાનોમા જે પ્રાર્થનો વિચારમવાહ રાજ્ય કરી ગેલા છે તે જેટલો મુદ્દમ કે તેમો જ વિમ્ પ્રમ્ દિવ અને આપરનેન્ડ અને હટમનો કે સિગ્નના નાયમા આ નલે મેગમાથી કોઇને વિશ્વામનો અસ માત્ર રલો નથી તેના નયનમા અમય જ નેઇ રહેવાુ છે અને રિશ્વાસ કે અમ ના જાણા દોય ત્યા માન પણ મે દોઈ શકે કે આમ સિગ્નિસામાજ્ય મખળડખળ મતી ગયુ છે એ રાજવાલો ઉપાર છે, પણ જહિનિગ રદીગના પ્રધાનમડગને અનિમાનતોને દુમનિનો નીશા મેટનો જમે મ્દની ગમે છે કે અત્યારે એને કશુ જ જડશે નહિ અને જેન દિવમા આપણે અનુભવી રલા છીએ તેમ આપરનેન્ડ અને ઇજીપ્તમા પણ અગિમગીમે એવા તો વને છે પોતાની જોખમતરીઓ જૂની જ, ગાજ્યનુ અનિષ્ટ સાધી ના છે અગિને ૧૬ નાગીએથી રા થાય ત્યારે સમાવલો એ તન જ અસમ અને છે સામ્રાજ્યનો આ દાદ પણ તેવો જ બનર અને દારણ કે આ આનરિક ગેરવ્યવસ્થા અને નહનો નામ પ દે નિ પ્રગતઓને નવા માડો કે અમેરીકાએ હમણા એકે પરિદ ખોતાની છે એ પરિદમા અમેરીકા, ઈ ૧૬ અને જપેનનં વકરી બગ એજા પ્રનાનો સવાન ચર્ચાનાનો છે ઇગડ પોતાના સમ્ધાનો અને દિવ વિગેરેને જે આવવી લેશે નહિ તો પગિલામે વધાઈ નેનુ પડશે પેસીફિક મહાસાગરમા આ નલે ગાળ્યોના રનાઈ છે એ રનાઈ માહોમાહે ઝડી પડે નહિ મેનોયે વિચાર આ પરિદ મા ઘશે જપેનનુ વચલ હજ દિધા કે સ્પષ્ટ સ્તમજ સ તુ નથી ને એ મુ થાન છે આમ આપણે મેમુ છે કે સિગ્નિસ સામ્રાજ્યની અતર વ્યવસ્થા જેવી ઇતખિત ઘયેની અને વિરોવમાં સમગી રેલી છે તેથી જ રીતે સામ્રાજ્ય બહા પલુ વિમ્ ગિથિત છે જર્મની સાથે વિરોન કરી સિગ્ન નાવર મન્યા જેનુ યયુ છે ગ્રીસ અને ટુનિસો રેનના હજ મગનો જ છે ફ્રાન્સ અને ઇટાલી કે રિશિ હજ રકત રેડવા અધીગ જ જણાય છે આ સખળડખળ ગાનાનો પાર કાણુ પાની શકે કે અનબના ઇતિહાસનરે અને ગજારીરિપોમા જ મુ રહેતા અબ્યાસમે પણ મુઝાણમા પગી મે તેવો આ આખો પ્રમ કે વદ માતમ્.

ગીરગામ પુમાઈ

તા ૨૦-૭ ૧૯૨૧

પૃથિવીપલ્લભ કેટલાક સરકાર.

લેખક—રા. ચન્દ્રગાંધી નર્મદાગક પડ્યા, બી એ, એવએન બી

ભાઈ મુનલીનુ છેલ્લુ પુસ્તક “પૃથ્વીન જન્મ” આ વર્તમાન માસમાં પ્રકટ થયું. મુનલીનના છેલ્લા કવિતા રસને એટલું હોય, વધારે સાહિત્યપ્રેમ હોય, વધારે સક્રિય ગુણ પ્રતિષ્ઠા હોય તો ભાઈ મુનલીન આ ન્દાની ઐતિહાસિક નવનકયાના અનેક અનોકાનો પ્રકટ કરી શક્યા હોય હશે મુનલીન છે તે છે

આ લેખ સાંભળીને સમાચારના નથી માન પૂરક સંસ્કારોની નોંધ લેવાને ને પણ ગુણ્યાર માસ પહેલાં જાહેર વિગ્નરણની ન મગજ ઉપર પડેના સંસ્કારોની

પ્રથમ પ્રારભમાં જ સન સરકારોનો સારસ સામાન્ય સરકાર જણાવી દેવા ને પછી ઈર્ષ્ય વિગતોમાં ને દૃષ્ટિક્ષણમાં ઉતરી. સામાન્ય સરકાર જે મારા મગજ ઉપર પડ્યો તેવામાં મુનલીની સમર્થ તેજસ્વી, પ્રભાવશાળી, પ્રતાપી સ્થિતિનો ભાઈ મુનલી એટલે પ્રતાપ હોમની કે પતામાં પ્રતાપ, હોમના આનેખનમાં પ્રતાપ, હોમની ભાષામાં પ્રતાપ ભાઈ મુનલીનુ મનોગમ્ય કે ભાઈ મુનલીનુ વાચકને એક એટલેથી કે સમગ્ર નથી કે હોમને બીજા તરફને સ્થાન જ ન હોય, પરંતુ તે બંનેમાં અવિગતા પ્રતાપ-બીજુ બહુ પછી નગભન વચ્ચેની તોર, લગ્નરી રૂઆમ, લગ્નરી અલ્લકપણ, લગ્નરી દમામ એ તમ માતાનું જાણે ને તમા માન ખ્યાન જે અને એટલું જ નહિ, પરંતુ પ્રાધાન્ય બોગનું લાગે-કરચિત્ત વચિત્ત માનવતાના વધારે, ઉચ્ચ વધારે સારિતક, વધારે ઉદાર અગોને ભાગે ભાઈ મુનલીનો લાભ એટલે વચિત્ત નહિ, પરશુભ એ ઉપરથી ખ્યાન ની લેવા કે એમનો ક્ષતિમ કેવા હોઈ શકે ગામવણના રામચંદ્ર અને મરાઠાતના સુદામ ભાઈ મુનલીની નજરે “પુર” પછા ને લાગે તો “ક્ષતિમ” લાગનાની તો વાત જ રી રૂ, ભારે, ભાઈ મુનલી એટલે પ્રતાપ, ભાઈ મુશી એટલે ક્ષાતિમ, ભાઈ મુનલી એટલે રંગચલ આ રહ્ય સમજવું એટલે ભાઈ મુશીને સમજવા, એમના મુખ્ય વ્યવહારને સમજવો, એમની નિયોને મમજરી, આ રહ્ય સુદામ એટલે ભાઈ મુનલીના સમજમાં બહુ જે વૃક્ષ તરફ વળાવે કે વળાડા, ભાઈ મુનલી એટલે ક્યાન અને શાં

અને સને સરકારોનો સારસ એ માનિક સરકાર સમજવો એટલે મારા જે બીજા સરકાર છે તે હોમાની સામાનિક રીતે ક્ષતિમ થતા જણાવે એક એક લક્ષ્ય પ્રથમ તો “પૃથ્વીન જન્મ” એ નવન-ધાના પ્રયોગન નિષે-મુખ્ય વક્તવ્ય નિષે પ્રસ્તાવનામાં ભાઈ મુનલી વળે છે “અનેક લખા મુનલી કીર્તિ તરફ ખેંચા તેને વિષે વખવા પ્રેરાયા છે અને સિક્કા ભોળા નામે મધ્યકાલીન માણસ કનિષ્ઠમાં અમર થયું છે છતાં તે પ્રતાપી દેશનો પ્રતિનિધિ મુજ પડુ હતો એમ માનવાને કારણ મળે છે” “મુજ તરફ અનેક નવલકથાકારો આકર્ષાયા છે તેમ હું પણ આકર્ષાયા” જે ખરી વાત હોઈ હશે પહેલી તો

એ કે મુજનો મદિયા ગમે તેવો માણસ આવે ઝનિહામે તો રમિક અને વિદ્વાનોના આશ્રય
 બોજતે જ મધ્યમનીન માણસની મદદતાનુ કેન્દ્રસ્થાન સમર્થ છે મુજ વિચારિતાની દગે,
 મુજ પરાક્રમી હશે મુજ. 'પૃથ્વીવૃક્ષ' હો મધ્યમનીન માણસ તો બોજ્યી જ બોજ
 આતુ આતુ છે ને ત્યાં સુધી મનુષ્યો હાવતેજ સ્થાન યત્નજતે પ્લેટુ સ્થાન આગે તા
 મુજો બોજ્યી જ બોજખાગે હવે* બીજી ક્ષતિ બાર્ડ મુનની મુજથી કેમ આગામી
 પટે ઉપર જાણવેલા નાંરૂપ સરાર એ પ્રકારે જમાન આપો ભાઈ મુનનીને મગ્યા કે
 તરવે આ પ્યા ત ત ત ત મુજનો પ્રતાપ-મુજની 'પૃથ્વીવૃક્ષ' ભાઈ મને બીની નવન
 આ એ બેસ - ૧૩ પે ઐતિહાસિક નવવક્યા દેખાર છે, પરન્તુ રમ્ય તે એ ઐતિહાસિક
 નવવક્યા જગત માનવસ્વભાવની નવવક્યા વિશે છે ભાઈ મુન બીનુ પ્રયોજન અમુ- ૧ ની
 માનવ મૂલિઓ અ નખરાનુ જેનુ વાગે કે તેનુ ઐતિહાસિક માહિતી આપતાનુ નથી
 નામત નક્ષપમા 'પૃથ્વીવૃક્ષ' નુ મ ૧ ઐતિહાસિક અ પુનઃપે જેનુ અકાર
 રહેતા જગત માનવ સ્વભાવના અગ્રાસના એ પુત્ર પે વધારે અમય અને માનવ
 સ્વભાવના આ પ્રારે મુનનીની નજરે મુજને આકર્ષક મનાયો જેની તને રેતા બી
 નવવક્યાનો નામત જગત નવવક્યાનુ સ્વયં નામ તે જ ઉત્તર પે કે છે મુજની
 પૃથ્વીવૃક્ષનાએ. મુજ 'પૃથ્વીવૃક્ષ' કેમ? "પૃથ્વીવૃક્ષ' મેને માન પિ
 જતોનો પતિ નવિ પૃથ્વીજનોનો બહાને માત્ર તેમના સૂમ ૧૧ ધર્માર્પણને
 વિરા નદિ, હેમના ઉમગમમર્મો પ્રેમાપણેનો પાત્ર ડોગાર ગિ-સરામી દિ,
 દુકાનો સ્વયંવૃદ રનેની જોખીઓના પતિ કે હા તે હો, કુમનો વચ્ચે તો કુલ્યનથી
 પૃથ્વીનો પતિ જે હો તે હો હેનો વચ્ચે તો મુજ જ અને હારખેનાના વાડ મો
 ગમા તા નથી? "જોપિ વૃક્ષ કુખ" એને 'નડી મેનાન- મેની આપમા તોનાન,
 એની બોનીમા તોશન, એના અગ્રેઅગ્રમા તોશન પ્રિવરવમ મુજ' એને મો બ
 માસ "એનાં પરાક્રમ એને જ મુજાન્ક જેમ કેમ મીચ મુજાય તેમ તેમ એ ને
 "જોપિવૃક્ષની લીના" એટલે શુદ્ધિભાષકના નાપા જના-મના ૧ મો જના સ જો
 સુધી મનુ રોના મન હગારી કયા પ્રિવરવમની નીલા એને વેગમમુન મગાર બી
 આગ જના-તેવપના દુકમે જના-અગ્રજનોનાં મનેનો મોનાના જનાર નાપી મુજની
 જનાં અદ્યપમા, પ્રિવરવમ મુજની પીમાની ખા તારા ભાઈ મુન બી મનુષ્ય રમારનો જે પ્રકાર
 આનેખવા માગે છે તે એ કે જે જતને જતના માથે જમતને પણ જતે છે જે ન
 સમજી શકાય એનું અદ્ભુત આશ્ચર્ય સર કામ ઉપર બોજવે છે જે હમને મને રોના બી
 અમુતા પ્રતિષ્ઠાન કરી કે છે

મુજની પ્રિવરવમતા એ ભાઈ મુન રીનુ મુખ્ય વકા-ય એનું જલાવતા એ માનના
 સ્વષ્ટ કરાવી જરૂર પડે છે ભાઈ મુનનીએ મુજને જેનો-માર્ડ જર્મન પ્રિમુક બીજા
 Superman ના મોજીએ-૦ ખો છે અને આનેખો છે તેવો તે હમખમા હનો નમ

તે તો ઇતિહાસવેત્તાઓ જાણે, મહારાજા પ્રાકૃત જન ને એટલું કહી શકે કે ભારતીય મુન-
લીનો મુજ જરૂર “પ્રિયવક્ષણ” નામને યોગ્ય છે બીજી બાબત મહારાજા સમજ એવી
જે, ભારતીય મુજ દ્વારા એક સમર્થ માનવપ્રકાર રજુ કરે છે તેઓ તહેને કાંઈ
આવશ્યક ગણાવતા ઇચ્છે છે એમ નથી. ‘નાયક આદર્શ’ જ દેવો ‘નૈત્ય’ એવો
આમલ અરથાતે છે, નવનકાલ ને પાત્રો આનેમે છે તે સૃષ્ટિની વ્યવસ્થા ઉપર પોતા-
પોતાના ભાગ વ્યવસ્થા પાત્રો તરીકે આવેલે, કે

“મુજની પ્રિયવક્ષણતા એ ભારતીય મુજની મુખ્ય વસ્તુ” એ મહારાજા મગજનો
સંકલ્પ છે જણાવ્યો, હવે એ મુખ્ય વસ્તુ અને ભાષા મુજની કેવી કનાથી કયાના આકારમાં
રજુ કરે છે તે વિશે મહારાજા સરકાર જાણીતી ઇતિહાસિક નવનકાલકાર વસ્તુની પસંદ-
ગીમાં તેમ જ સંસ્કારમાં એટલે સંસ્કાર ન હોય શકે એટલે કા પત્રિકા નવનકાલકાર દાંષ
શકે “પ્રિયવક્ષણ” માટે ભારતીય મુજની બુદ્ધિ, સાહુ અને આહુ વસ્તુ પસંદ કરે છે, અને
તેમાં એમણે અંશિયલુદ્ધિ અને પ્રમાણુદ્ધિ ને બતાવે છે એટલું જ નહિ, પરંતુ પ્રતિપાલ-
નિદા દર્શાવી કે એમણે સાધ્ય શું છે તે પોતે સ્પષ્ટતાથી જણાવે છે અને તે માટે આ અને આટલી
સર્ગમંત્રી આવશ્યક છે એની અનુસંધાન વાપરી કે કયાના મુખ્ય તત્ત્વ સાથે રસનિધિ
અને વિનાસના પ્રતિપાલની ઉપકથાનો ગૌણ તત્ત્વ મુજનામાં ભાષા મુજની એ ઉંચા પ્રકારની
કલા કૃતિ છે એમણે વસ્તુવિકાસ એવી જુગીથી કર્યો છે કે જેમ જેમ કલાપ્રનાદ આગળ
વૃદ્ધિનો જાય છે તેમ તેમ વધારે ને વધારે રસ પડતો જાય છે એટલું જ નહિ, પરંતુ મુજની
પ્રિયવક્ષણતાનું મુખ્ય વસ્તુ ક્રમેક્રમે આપોઆપ વધારે ને વધારે પ્રતિપાલિત થતું
જાય છે એકદરે ભારતીય મુજ એક સાધ્યસાધ્ય, સુગિદ્ય અને વાચ્યને અવિચિત્ત રસ પડે
એવા અસ્પષ્ટિત આપનાદવાળી નારી પ્રમાણસારી નાથી રજુ કરે છે વસ્તુ પરત્વે એ
મહારાજા સરકાર

પાત્રો પરત્વે મહારાજા સરકાર નીચે મુજબ છે પ્રથમ તો પાત્રોની પસંદગી વિશે એક
તો પાત્રો યોગ્ય જ પસંદ કર્યા છે, પરંતુ તેમ કરનામાં તેમણે કનાથી ઉંચી સમજણ બતાવી
છે પાત્રો યોગ્ય હોવાની મુજ અને જણાવના મુજ પાત્રો જ માત્ર નહિ, પરંતુ રસનિધિ
અને વિનાસના ગાણ પાત્રો પણ તેઓ કૃત્યી નિષ્કાંતી રાક્યા છે પોતાના પ્રભાવના સર્વજ્ઞ
ભાવનાની સ્પષ્ટ સ્મિત કરતી મુજની શ્રુતિ તાલકની આખ આગળ વારવાર તરી આવે છે
મુજના ટેપાનમાં પ્રિયવક્ષણતા છે, એની બોલીમાં પ્રિયવક્ષણતા છે, એના પ્રત્યેક
વસ્તુના વર્તમાન પ્રિયવક્ષણતા છે માત્ર એ જ બાબત મહેને ખરેખર ખૂબ કરી છે
અંતેક સ્ત્રીઓના મન દરી લેવા ને લેમની શ્રુતિએને અચન બનાવી દેતી એ કાણુ
જાણુ કેમ પુરુષવતુ એક લક્ષણ મનાયું છે કર્યા એ માન્યતા અને આ એકપત્નીતત્ત્વની
ઉન્નત લગ્નમાનના પણુ એ ઉન્નત ભાવનાની વાત દર રહી, જમતલી સામાન્ય માન્ય-
તાની શિથિ નજરથી જોએ તો પણ મુજની મુજાવ સાથેની બોલીચાલીમાં એક સરકારી

સાક્ષીવત્ત ૩૨-૬-૬૦ એન એમ ત્રિપાઠી એન્ડ કંપની, મુબાઈ

કામીગનો નામે તે કરતા એક વિષયનપટ અને નફ્ટ જ માથેને જાગે એવી અચિરતા—
Vulgarity—શુ નથી જાણતી ? સરકારી જનની સ્વસ્થતા અને નફ્ટની નિતજનતા એ
 જેમા શુ બે ન હોવા જોઈએ ? ગોપધનગમી જમાત અને મનનીનો મુજ એમા તદ્દાવત
 હોવા જોઈએ કે નહિ ? જાગ્યમૂર્તિ મૃણાનને પ્રમતા મુજ વશ કરે છે તેમા એક, અગ્નિ
 ખીજી વ્યક્તિને વશ કરે છે એટલુ જ જણાવવાનો ભાષ મુનનીનો આશય નથી ભાઈમુન
 શીનો આશય એવો જણાય છે કે આત્માદી મસ્તીવાળી સાચી સમિકતા અને આવી અકા-
 ગિતા પામે સમ, વિરાગ, તપ અપુરા નામે છે ને હારે છે ભાઈ મુનનીએ મુજ અને મૃણા-
 લના પાત્રો જ કરવામા અને આનેખનામા માન નહિ પરન્તુ તે મનનેનો મનન્ય નિકસા
 વરામા પણ ઉચા પ્રકારની કના જતારી છે મૃણાનનું પાત્ર પણ સમય અને પ્રતાપી પાત્ર કે અને
 તેનો દોરમામ મુનનીએ આના આનેખ્યો છે રસનિવિ અને વિનામના પાત્રો વધારે
 શુભાર, વધારે માનવ અને વધારે નિર્ગમીન થીના કે મુજ-મૃણાનનો પ્રતાપ આ નાખે
 કે સનિધિ-વિનાસની શુભારતા હાથને જતી ને છે ભાઈ મુનનીની કનાની વિવિધતા
 આમાં પ્રતીત થાય છે બીજનમ-નફ્ટીદીવાના પાત્રો સમય હોના છતા મુજ-મૃણાની શુદ્ધ
 પ્રારના છે બીજનમ યાવ એ ક્ષતિયનો સૂચક પ્રાગ છે-બહાદુર નીવો અને વદનાજો,
 હદમીતી અસ્તી એ જાળી-માનભગ ગેરે ન સદી સકતારી-નફ્ટીનિઓ અને મ્હેણાની
 રંગમિની-સજીવ વેરમૂર્તિ છે તેનપનુ પાત્ર વળી સૌથી મે નિરાશુ પડી જાય છે પ્રારભમા
 પોતાની બેનના પ્રભાવશાની તેજમાં અજાણ ગયેના અને તેની જ હજીવો તથા આત્માને
 અમન કરનાર દુષિપારશ્વ નિર્જન ભાઈ તરીકે તે રણુ થાય છે, પરન્તુ પાછળથી
 તે એકમ પડેા ખાઈ છે અને વિરમયજન સ્વતત્તાથી તથા દનતાથી વગ છે બેશક,
 તેનામા મુજ-મૃણાનને સમજના જેટની શુદ્ધિ નથી બહેને લગાવેલી લગની ના છે કે
 બસ, હું 'ચિત્તિવત્તભ,' જ્યારે પ્રસંગે પ્રસંગ મુજની પૃથિરી વનના પ્રતિપાલન કરી
 રહે ન ફેરવે પણ હેખાઈ આવે એમ છે સક્ષેપમા, પાત્રો પસદ કરવામા નવા પાત્રો કરવા
 મા અને ઐતિહાસિક તેમ જ કાવ્યનિક પાત્રોને આનેખનામા ભાષ મુનનીની કના જેવી
 તેની નથી માનવ સ્વભાવનું તેમનું જ્ઞાન વિવિધ અને મમમાઈ છે, આ તેમના પાત્રો
 એ અમુક પ્રકારના દૃષ્ટાન્તર વિશે જ નથી પરન્તુ જીવના જનતા મન્યો છે

હવે પ્રસંગો વિના જેમ પાત્રોની પસંદગીમાં જેમ જ પ્રમથોની પસંદગીમા ભાષ મુનની
 અસાધ્ય સાધ્યસાધના જતાવે છે નિરર્થકના અપ્રસ્તુતતાના અપાની તેઓ નથી
 થના આનેખનની બામનમા, પાત્રો આનેખનામા તેઓ જેટલી જ્ઞાનસમૃદ્ધિ અને કના
 જતાવે છે તેટલી પ્રસંગોના આનેખનોમા નથી જતાવી શકતા કદાચિત્ એમ દોષ કે તેમને
 વિગતવાર વર્ણનો ન મમતા દોષ, કદાચિત્ તેમને આસપાસની પરિસ્થિતિ દગતા માનવ
 પાત્રો વધારે આપના હોય કારણુ એ તે ને ભાષ મુનનીની કૃતિઓમા જેમ વિચારમય
 વાક્યો તથા દરકવજોના નહિ જેવા હોય છે તેમ પ્રસંગવજોના પણ જ્ઞાન એવે એવા
 મુલામગિરીનો ગર્જન (સહિત વાર્તા) ૨ ૨-૦-૦ એન એમ પિનાડી એન્ડ કંપની, મુબાઈ.

સવિરતર, સગોડ કે મગજ ભાગે હોય છે ચિત્તમયગ્રાહ, કાર્ત્તવ્યમજ, પ્રાપ્તિદાન સિદ્ધા, અને આખરે દાયીના પથ તો કચરૂડાનનો નુપને પ્રાણસાગરનો એ મોં પ્રવેગો મુશની મુશિલીવ નહીં તાનુ પ્રતિપાલન કરામા આપનશ્રવણ હોઈ મુશની પિત્ત આયિસ્યુદ્ધિ બનાવે છે અને જાઈ મુશની પિત્ત બાસ દા, તેમા તમ પ્રવેગોના ગેર, વાકપરચનના ગેર, લેખીના દોરો એવા એવા અનેક દોરો દષ્ટિગોચર થાય છે પરંતુ એ નુપને ગ્રામ્ય નેય છે કે બાધ મુશની બાસ સમયે તેમા વિનમજ સ્થિતિના, મોશના અને અર્થ જોષના છે અમેજની અમર સ્વરૂપ છે અને ગ્રામ્ય મુશની બાસના રમેતની વિવિધ જુના થે બપુ છે

દરે ગત અત્ર મારા કેટલાક અકારો નસપમા રજુ થયા છે ક્રિષ્ણ કુ કે ભાવ મુશનીને ન્યાની ખાતર-સાયને ન્યાની ખાતર-ફદારી જનને-સાની ખાતર-મુશિલીવ ન્યાની ન્યાની હાવી રજો કે તમ ન તો મુશિલીવ અત્રો ન નમી શકે હોત મલુ તેમ ન થયુ હશે મોડો મોડો થે જાલ મુશનીને કિસાદપૂર્વક, અનિવ ન આપી વડા હુ એ મોડો મુશિલીવ એજીની અકારોના ન્યાની ન્યાની મારા અને ગ્રામ્યવિત કે

સ્વદેશી.

નેમક-રા આખેલુધાત

અમે તો વગુવિદેની વિસારી,

મળી છે સર્વ રંગી ખારી—અમે.

ગોમેગ અમ મુશિલીવ ધગી રસ-સ ઉભગતી,

જાતખાણી હેમતથી ઉપજેય નીજ મીમરી—અમે.

અમ દામુ મિદેશી રજે મરો લામે નમ,

વાગી ખાતગી જન્મમુશિલીવ ખુની નગીર મારી—અમે.

રદિનામા સદેશુરો પીધનસુ જાવિલાત,

રખામા એ વવનનાના નોદનનય મુ—રી—અમે.

समावेष्टिक,]

विनाकार व रविशकर पट्टि

कॉपीराइट

छेद सुभन

[ऑगस्ट, ए स १८२१

સુન્દર નાગરી જાત.

લેખ - શા ગોકુલદાસ દ્વારકાસ ગચચુરા.

જન જન જોતા ગુજવતે,

સુન્દર નાગરી જાત,

જેમ મ્હે સુન્દર નાગરી જાત

ગૌર વર્ણુબરી ભવ્ય જાત,

શુદ્ધિ કાંતો ને રમેશ ત્રિપુરી

નરવગી આવે સદ્ જાનોમા,

રસનીની એ જાત,

જેમ મ્હે સુન્દર નાગરી જાત

સારદૂતમળે સસિ જોખતો,

નખમળ તે નેમય કરતો

ગોની રહે ત્વમ જનમડગમા,

નાગર રસિ મામુલાત,

જેમ મ્હે સુન્દર નાગરી જાત

મતાજીએ મનુષ્ય ધરીયા,

ઉત્તમ કૃતિમા નાગર જાગીયા,

જાલે અવનયો રનર્જશ્રમિથી,

દેવ-રીનો સાથ,

જેમ મ્હે સુન્દર નાગરી જાત

જન જન જોતા ગુજવતે,

સુન્દર નાગરી જાત,

જેમ મ્હે સુન્દર નાગરી જાત

સમાલોચક,]

વિગ્રહાર તા રવિશંકર શર્મા

કોપીરાષ્ટ્ર

છેલ્લું ચુલ્લ

[ઓગસ્ટ, ૪ સ ૧૯૨૧

સુન્દર નાગરી જાત.

નેમુ, - રા ગોકુલનાસ દ્વારકાના ગયથુરા.

જનન જન જોના શુભરતે

સુન્દર નાગરી જાત,

જોઈ મહે સુન્દર નાગરી જાત

ગૌર ચંદ્રિકાની લગ્ન મંડી,

શુદ્ધિ કરા ને સ્નેહ ત્રિપુની,

પરવગી થાવે સુ જનોમાં,

સસનીની એ જાન,

જોઈ મહે સુન્દર નાગરી જાત

સાદુપૂનમનો સસિ ગોખનો,

નમમણ તેજેમય કરનો,

શોભી રહે ત્વમ જનમ. નામાં,

નાગર સસિ આસાત,

જોઈ મહે સુન્દર નાગરી જાત

મહાશયે મનુષ્ય મડીયા

ઉત્તમ કૃતિમા નાગર જાગીયા

જાલો જાવનયો સ્વમભૂમિથી,

દેન-દેરીનો સાથ,

જોઈ મહે સુન્દર નાગરી જાત

જનન જન જોના શુભરતે,

સુન્દર નાગરી જાત,

જોઈ મહે સુન્દર નાગરી જાત

[માર્ગશીર્ષક,]

ચિત્રકાર સા રવિશંકર પંડિત

કોપીરાશ્ટ

છેલ્લુ ચુખત

[ઓગસ્ટ, ૪ સ ૧૯૨૧]

સુન્દર નાગરી જાત.

નેપથ્ય - રા ગોકુલદાસ દારકાસ ગચચુરા.

જન જન જોતા ગુજસતે,

સુન્દર નાગરી જાત,

જોઈ મહે સુન્દર નાગરી જાત

ગોર વર્ણુભરી લલ્લ જડી,

શુદ્ધિ કતા ને રમેડ ત્રિપુની

નરવરી આવે સહુ જાનોમા,

રસભીની એ લાન,

જોઈ મહે સુન્દર નાગરી જાત

શરદ્દૂપનમતો શક્તિ ગોખતો,

નભમળા તેજોમય કરતો

ગોની રહે ત્યમ જનમડગીમા,

નાગર શશિ આશ્રિત,

જોઈ મહે સુન્દર નાગરી જાત

મદ્યાશ્રમે મનુષ્ય થડીયા,

ઉત્તમ કૃતિમા નાગર જડીયા,

જાણે અવનયો રંગભૂમિથી,

દેન-દેવીનો સાથ,

જોઈ મહે સુન્દર નાગરી જાત

જન જન જોતા ગુજસતે,

સુન્દર નાગરી જાત,

જોઈ મહે સુન્દર નાગરી જાત

३२७६ अ. अ. पञ्चमः]

अथ हि हिन्दु

समाधिपत्रम्]

समाधिपत्रम्]

३२७६

३२७६

સુન્દર નાગરી જાત.

તેજ - રા ગોકુલદાસ દ્વારે ૧૩ ગયચુરા.

જન જન જેતાં ગુજરાતે,

સુન્દર નાગરી જાત,

જેઠ મહે સુન્દર નાગરી જાત

ગીર પહોંચી જાય જાગી,

શુદ્ધિ ઠા ને સ્નેહ ત્રિપુરી,

તારતરી આવે સુ જાનોમા,

રસનીની એ જાન,

જેઠ મહે સુન્દર નાગરી જાત

સરદૂપનમનો સસિ જોખતો,

નખમળ તેજોમય કરતો

જોની મહે ત્યમ જનમ ધર્મા,

નાગર સદિ આશાત,

જેઠ મહે સુન્દર નાગરી જાત

વત્રાણએ મનુષ્ય થડીયા,

ઉત્તમ કૃતિમા નાગર જડીયા,

જામે આપનપોં સ્વર્ગશ્રૂતિયા,

ફેવ-દેવીનો આથ,

જેઠ મહે સુ ૨ નાગરી જાત

જાન જાન જેતા ગુજરાતે,

સુન્દર નાગરી જાત,

જેઠ મહે સુન્દર નાગરી જાત

१००
 १०१
 १०२
 १०३
 १०४
 १०५
 १०६
 १०७
 १०८
 १०९
 ११०
 १११
 ११२
 ११३
 ११४
 ११५
 ११६
 ११७
 ११८
 ११९
 १२०
 १२१
 १२२
 १२३
 १२४
 १२५
 १२६
 १२७
 १२८
 १२९
 १३०
 १३१
 १३२
 १३३
 १३४
 १३५
 १३६
 १३७
 १३८
 १३९
 १४०
 १४१
 १४२
 १४३
 १४४
 १४५
 १४६
 १४७
 १४८
 १४९
 १५०
 १५१
 १५२
 १५३
 १५४
 १५५
 १५६
 १५७
 १५८
 १५९
 १६०
 १६१
 १६२
 १६३
 १६४
 १६५
 १६६
 १६७
 १६८
 १६९
 १७०
 १७१
 १७२
 १७३
 १७४
 १७५
 १७६
 १७७
 १७८
 १७९
 १८०
 १८१
 १८२
 १८३
 १८४
 १८५
 १८६
 १८७
 १८८
 १८९
 १९०
 १९१
 १९२
 १९३
 १९४
 १९५
 १९६
 १९७
 १९८
 १९९
 २००

समावेष्टक]
विनयकर रा. विनयकर पंडित
५०-

તરફ રસ જાગત ક વા-રૂઠિ વધારના તન મન ધનથી મંત્રા દના વ્યારે વિજય તંઓની-
દૃષ્ટિસમક્ષ તર ના નાઓ ત્યારે નુ ન જ તેઓએ અમુક રાજની જરૂરીઆનો પુરી પાડનારી
પ્રગતિઓ સિવાય સર્વ પ્રવૃત્તિઓ અનુક્રમે ઉત્સાહી લેહાડો મોખી દીધી

આ પ્રવીસનું પરિણામ એ આ યુ કે ૧૮૬૭ની સાનમા કે વ્યારે જાપાનપાડો નારત
વિન્ન રીતે કોઇ પણ નામી ઉલોની બ દતા વ્યારે માન રહ વાના અતઃ પછી જાપાનમાં
ઓઝામાં ઓઝી ૪૫૮૫ ઓલોગિઝ વ્યાપારી દુપનીઓ લગતમ પોમુ દરોડ રૂપીઆની મુઝી-

દૃષ્ટિએ પરી આજે જાપાન એશીઆમા સડેથી થેજ, સમૃદ્ધિશાન અને જીવોગી દેશ છે
યં પમાડે એવું છે ? ને દિલની પામે જાપાનની જેવું જ રાષ્ટ્રીય રનાતમ હાત નો
સુધ્ધિમત ધગનાઓથી—નિમીમ મજુરી ન મગરડ જાપાન કતા વિશે
-૫ યુ હાત એમાં હુ શકું કે ? *

જોડ મહે સુવ—

સરદૂનમનો સારી
નમમ જ તેનેમજ
મીમાંસા.

જોખી રહે ત્યમ જનમજુનાય જેહાલાઈ બશી

નાગ	૧૪	એન્ડ કરાવેવાઝને-ઠોએ બનકાગથી
જોડ મહે		શુતામ બનાવેના અથરા અટકાયતમાં
મહાજીએ રિવિહિત		રામેવા (વદનાવેના)
ઉત્તમ ફૂ	૧૫	કિયાના લોપથી દળવે દળવે પાતિલ
જાણે અવનવેન, અને		આવે
	૧૬	અને તે આલજોના ઉપદેશને અમાવે
	૧૭	અરિહિત રૂતિ (ધરા)ના મેરનથી
		પાચમી પેહેડીએ જાતિ બ લી જાય.
	૧૮	અથરા માતમી પેહેડીએ
	૧૯	અતાનથી અને આપડિને લીધે હોય તો,
		તે પૂર્વે નહીં
	૨૦	પણ શુદ્ધિપૂર્વક હોય તો તુરન,
	૨૧	સમર્થથી પણ (પાનિલ આવે)
	૨૨	તે (સસર્થ)ના પ્રકાર નર
	૨૩	નિષાદ મિયાપમા વલુવો પ્રકાશ અંગે
	૨૪	પરતુ અટપટ
	૨૫	સદ્દમ અવનોમનથી તેજ જાન યવ

પના વિચ્છાત દેર મડ કો સુધીન્દ્ર મોઝ ના દિદ અગત્ય નાનના લખન
અનુવાદ.

જે વિદ્યાર્થીઓ પોતાનું જ્ઞાપિ ઉચ્ચવર્ણ જનાવવાની આશાથી વિદ્યાભિરતોના મારણની આશ્રય દરહમેશ લે છે તેઓ ખીચાર એક ચીદનાપર દરહમેશ આધ્યાત્મ જાય છે તેઓ અભ્યાસક્રમના આવારે વાકી સૂચી "Courses" ગાનીઓના માર્ગ દ્વારા જ એક દરવાજાથી ખીજા દરવાજાપર જઈ શકે છે, પોતાને યોગ્ય સીધા માર્ગ સ્વયં તેઓ રોધી શકતા નથી, તેઓને ફરમાનના આગે છે કે તમે ખીચારી જનાવવા મુશ્કેલી હો તો સેનાની તપેલી લાવો, તેમા જ સધનાનું શીખવવામા આવશે અથવા અમે માન આપણું મુકવાનું જ શીખવીશું, ખીચારી તો તમારે અહિંથી ગયા પછી પગની ઝેરી !

ધણા લોકોએ નિશ્ચય કર્યો કે અમે વધારે સીધો ને વધારે સુગમ તેમ જ લાભદાયક માર્ગ કાઢીએ તેવો માર્ગ કાઢ્યો ખરો ને પડે એવી કહ્યા, તનમન અને ધન અર્પણથી નવા રસ્તાઓ રોધવામા આગ્યા, પરંતુ દગા તેનીને તેની જ રહી ધા તેમ જ શક્તિનો વિપ્રુપ રીતે વ્યય થના છતાં અમે તો ત્યાંને ત્યાં જ રહી જવા પામ્યા, એટલું જ નહિ પરંતુ એક પગનું પાછા હઠ્યા, આગળ વધનાના પ્રમાણ ન આવી અમારા પ્રયત્નોનું ફળ જોવામા તો બહુ સરસ જણાયું પરંતુ નીચું આપને જ દ્રક્ત સુદર જણાયું તેવું ઇલાવણુ રૂબ નવું પરંતુ સાધારણુ તેમ જ કાર્યદક્ષ નિરીક્ષકનું ધ્યાન હમેશા મુખ્ય મુદ્દાપર જ રહે છે અત્યુમાન કરનારો વર્ગ કારણુ અમે તેવું સમજે, તેઓનું અનુમાન વિરિષાદ હોતુ મુશ્કેલી છે પરંતુ જે ભૌતિક પદાર્થોના વિમલ મહોટા પ્રમાણમા દ્રષ્ટિએ પડે છે તેનાથી આખો મનિષીને, પરિણામ પ્રતિનક્ષ્ય આપ્યા વગર ગાડીયાપ્રનાહની માફક આગળ ને આગળ ધપે જવામા કણુ રૂન હોતુ નથી એમથી ખચનારો ઉપાય એ કે અવિદ્યાથી યતુનો ચઢ તોડવો, અમતો કીનો તોડવો, કુદરત દેવીની સહાયતા મટિ તેના નરતોમાં પોતાની મેસતું અવિદ્યાન કરવું, એને દક્ષિતનું નાહન સિદ્ધ થીને પ્રાન્નિરૂપ શક્તિસતુ મન મરું

જમ અતેક પ્રકાર છે, જેનો વિસ્તાર યી ઉ નેખ કોઈ અન્ય સ્થળે કરનામા આવશે, પણ તો મરશે જ આપણો રામ તો કર્તે યપગયણુ જનોની સમક્ષ કામ મૂકી નેનારઓમતિ એક છે વીદ સમજાય તો સિદ્ધિદાના મળેશનું નામ લે, પ્રિસ્મરના કરે, નહિતર આ હગનને પછુ એ, સાધારણુ સંતના જગાડ રૂપ સમજ સતો માની લે

વિદ્યાની આડુનિ પદ્ધતિ સુધારવા યોગ્ય છે પરંતુ તેની સુધારણા દેશ માગતી આવશ્યકતાના અનુસારે યની જોઈએ દેવની લાપામાં મિત્રન કતાસના ધારણા પવત મુદ્ધ સિદ્ધા એવા પ્રવારની મગની જોઈએ કે, માન મરું તો માન સૈદ્ધાંતિક (Theoretical) વિદ્યામાટે આગળ અભ્યાસ કરે, અથવા, પારદર્શિક (Practical) વિદ્યાનો પ્રવ્રત કરે,

લેખકના અસિપ્રાય મુજબ વ્યવસ્થાગિ તે જણુ જ્ઞાન છે કે જેમાં સાધારણુ અથવા તેમજ સાધારણુ જ્ઞાનપૂર્વક હાથ લી સહાર તેમ જ જરીમરીની જરૂર હોય સીખનાર ક્રિયાકુશળ જો, અવિધ્યમાં એનુપર, યા વિજ્ઞાનવેદના કિવા દરજી, ભૂકાર, મોલી, કુમાર વગેરેને જાણુ ફાયે જીવિકાને માટે વ્યૂગ તો રોધખોળમાટે કરી શકે સૈધાંતિક જ્ઞાન તે મધ્યાય કે જ્ઞાતા સતીઓ (અભિન) ૨ ૩-૪-૫ એન એમ. નિપાઈ એન્ડ કંપની, મુંબાઈ.

જેથી મનુષ્ય, કાવ્ય, ઇતિહાસ, અર્થશાસ્ત્ર સગનીનિ, નાપદા યજ્ઞે વિવર્ધિતુ યાન સપાદન કરીને સિદ્ધાન્તસિદ્ધક, લેખક વા વકીલ વગેરે થઇ શકે અથવા વિચાર વા તર્કદારા દર્શનોત્તરિગ્દર્શન કરતા કગનતા રહે. આ પ્રતિભા આત્મા દરજ્જાને જ પ્રવેશક માનવે. જોઇએ અને અગ્રેજી શિક્ષણની સગવડ અહીં સુધી પહોંચ્યા પછીથી થતી જોઇએ, જેઓને ધણુ ઉચ્ચ જ્ઞાન વિજ્ઞાનનો સમીક્ષાત્મક ક્રિયા ગૌરવોળ કરવારૂપ અભ્યાસ કરવાનો ઇરાદો રોપ તેઓએ તે તે વિષયના પ્રેરણાની જ નાની નાની રીતરોદ્ધારા યોગ્ય શબ્દો પડે પૂરે પરિચય કરી લેવો જોઇએ, અને એટલે સુધી અગ્રેજી અભ્યાસ પહોંચવો જોઇએ કે પુસ્તક વાંચીને તેમ જ ક્યારેક ક્યારેક તો કાપની મદદ વડેને પોતાના ખાસ વિષયનાં પુસ્તકો અગ્રેજીમાં સમજી શકે. પારાન્યાય અગ્રેજી જોવાનાં કે લખવાનાં ઇરાદો જેઓનો હશે તેવાઓની મધ્યા તો જુજનીકળશે, તેઓ પોતાનો પ્રવચ સ્વય કરી લેશે, તેઓને માટે સમગ્ર જનનાને શામાટે સતાવવામાં આવે ? કોન્ગ્રીની, દગ્મારની, કોર્ટોની, કે સલાઓની ભાષા આપણી દેશભાષા થતી જોઇએ તેમ જ અગ્રેજી ભાષાની ઉચ્ચ વિદ્યા આવશ્યક ન હોતી જોઇએ સિરિનસવિસ અને એન્જીનેયનન સર્વિસમાં જે અગ્રેજી આવે છે તેઓને આપણા દેશી ભાષા સીખતી પડે છે પરંતુ તે નામ માત્ર તેમ તેઓની સમ્યા પલુ થોડી છે, તેઓને આમદ કરવો જોઇએ કે તેઓએ અમારી ભાષા સારીરીતે શીખી લેતી ત્યારે જ તેઓ ભારતનામાં આશ્ચરિક સપાદન કરવાને યોગ્ય ગણાય જે અમારા જ દેશીભાષાઓ અગ્રેજીનો પક્ષ વડેને અગ્રદારા દેશના કરોડો મનુષ્યોની સમવચનો નાશ કરે છે તેમને જુદી વિષય અમને પ્રત્યક્ દેખાઈ આવે છે પરંતુ દુર્ભાગ્યવશે એવા રોડો આગતીને ટેરવે ગપ્પી ગડાવ તેટલા જ માત્ર નથી અગ્રેજીની માયાએ અમારા દેશને એટલો આટલ કરી દીધો છે કે જેથી માનુભાષાના મહત્વને તેમ જ મહાન દેશ વિષયક પ્રશ્નોને અમે જુની જમીએ છીએ.

આપણે એ જુસી જલુ જોઈતું નથી કે કારીગરીની ઉન્નતિ વિના આપણુ ભાવિ જીવન ઉજ્જવળ થનાર નથી કારકુનપણુ વકીલાત વગેરેમાં હવે દમ રહ્યો નથી, માટે શિક્ષા વિભાગમાં મહાવિદ્યાનયો તેમ જ વિશ્વવિદ્યાનયોમાં પાઠએ પોંધનો નવ માર્ગ સિદ્ધિ પાછો થવો જોઇએ, આને માટે લોકમનની શિક્ષાની જરૂરીયાત છે.

મિત્ર પર્વનતું શિક્ષણ દરેકનું એકસરખુ હોવું જોઇએ, આહે તો શાસ્ત્રી મિત્ર પડિત બંધતુ હોય, આહે તો લુહર, સ્નાતર કે કીયા બંધતુ હોય, અને આહે તો હાઈકોર્ટની વકીલાત કે જડ્જપણુ કરતુ હોય. શાસ્ત્રી જનવામાટે હાનતું સમગ્ર વિશ્વન તેમ જ દર્શન સસ્કૃતતી પ્રાચીન પ્રધાને અનુકૂલ રીતે બહુવામાં આવે કે જેથી દરેક વિદ્વાન ઉડા અભ્યાસી જનવા પામે, તેમ જ તેના વિષયમાં કૃપમરૂકની કહેવત ચરિતાર્થ ન થત્રા પામે સાવન્સ, આર્ટ, તેમ જ ઓરી મન્ટલ, વા વ્યવહાર, સિદ્ધાન્ત, તેમ જ આન્વવિદ્યા-આ વિભાગો કામમ રહે પરંતુ વિશેષતા (Specialization) નવા પ્રી જોથી જ સરૂ થવા પામે, વિવાર્થોઓનો વિચાર આ વારજોથી જ થઈ જવો જોઇએ.

જેથી મનુષ્ય, કાવ્ય, ઇતિહાસ, અથવા જીવન, રાજનીતિ, કાવ્યા વગેરે વિષયોનું જ્ઞાન સપાદન કરીને સિદ્ધાન્તશિક્ષક લેખન વા વગીર વગેરે થઈ નહીં અથવા વિચાર મા તર્કદ્વારા ફરીનોનું દિગ્દર્શન કરતા કરાવતા રહે. આ પ્રાતોના આરંભ દરમિયાન જ પ્રવેશક માનવો જોઈએ અને અગ્રેજી શિક્ષણની શરૂઆત અહીં સુધી પહોંચ્યા પછીથી થવી જોઈએ, જેઓને ધણું ઉચ્ચ જ્ઞાન વિજ્ઞાનનો સમીક્ષાત્મક ટિપ્પણ શોધોળી કરવારૂપ અભ્યાસ કરવાનો ધરદો નોય તેઓએ તે તે વિષયના પ્રશ્નોની જ નાની નાની રીકરોવારા યોગ્ય શબ્દો પડે પૂરો પરિચય કરી લેવો જોઈએ, અને એમણે સુધી અગ્રેજી અભ્યાસ પહોંચવો જોઈએ કે પુસ્તક વાંચીને તેમ જ ક્યારેક ક્યારેક તે કોઈની મદદ વડેને પોતાના ખાસ વિષયના પુસ્તકો અગ્રેજીમાં સમજી નહીં ધારાત્પાદ અગ્રેજી ભાષાના કોઈક વાંચવાનો ધરદો જેઓને હુમે તેવાઓની અભ્યાસ તે જુગનીકળમે, તેઓ પોતાનો પ્રમથ સ્વય કરી લેમે, તેઓને માટે સગમ જનનાને શામાટે સતાવવામાં આવે ? કોમ્પીટની, ઇમારતી, કોર્ટની, કે સલાઓની ભાષા આપણી દેશભાષા થી જોઈએ તેમ જ અગ્રેજી ભાષાની ઉચ્ચ વિદ્યા આવશ્યક ન હોવી જોઈએ સિરિનસર્વિસ અને એન્જીનેયરન સર્વિસમાં જે અગ્રેજી આવે છે તેઓને આપણા દેશમાં જાતા રીખવી પડે છે, પરંતુ તેનામ માત્ર તેમ તેઓની સખ્યા પણ થોડી છે, તેઓને આમદ કરવો જોઈએ કે તેઓએ અમારી ભાષા સારીરીતે શીખી લેવી ત્યારે જ તેઓ ભાગતરમાં આજીવિકા સપાદન કરવાને યોગ્ય ગણાય જે અમારા જ દેશીભાષીઓ અગ્રેજીને પણ વડેને અમદારા દેસના કરોડો મનુષ્યોની સગવડનો નાશ કરે છે તેમને જુદી વિષય અમને પ્રત્યક્ષ દેખાઈ આવે છે પરંતુ દુર્ભાગ્યવશે એવા નોકો આજીને ટેરવે ગઈ સગમ તેટલા જ માન નથી અગ્રેજીની માયાએ અમારા દેશને એટલો આટલ કરી દીધો છે કે જેથી માતૃભાષાના મહત્વને તેમ જ મહાન દેશ વિષયક પ્રશ્નોન અને જુની જાણએ છીએ

આપણે એ જુદી જાણ જોઈએ નથી કે કારીગરીની ઉન્નતિ રિત આપણે બાવે છતાં ઉજ્જવળ થનાર નથી કા ફનપણ વગીર વગેરેમાં હવે દમ રવો નથી, માટે શિક્ષા વિભાગમાં મદાવિદ્યાનયો તેમ જ વિશ્વવિદ્યાનયોમાં પાઠ્ય પોઈનો જર માયક શિનયુ પાઠ્ય થવો જોઈએ, અને માટે નોકમતની શિક્ષાની જરૂરીયાત છે

• મિત્ર પરિનતું શિક્ષણ દરેકનું એકસરખું હોવું જોઈએ, આહે તો શાસ્ત્રી દિના પડિત જનકું હોય, આહે તો ગુરુજી, સત્તાર કે કડીયા જનકું હોય, અને આહે તો હાઈસ્કૂલની વગીર વગેરે કે જરૂરપણું કરતું હોય શાસ્ત્રી જનવાગાટે હાવતું સમગ્ર વિજ્ઞાન તેમ જ જશન સમૂત્તરી પ્રતીન પ્રધાને અનુક્રમ રીતે બહુવામાં આવે કે જેથી દરેક વિદ્યાન ઉડો અભ્યાસી જનના પામે, તેમ જ તેના વિષયમાં કુખમકની કહેવત ચરિતાર્થ ન થવા પામે સ્વયન્સ, આ તેમ જ ચોરી-ચંદન, ના નવદાર, મિદાન્ત, તેમ જ પ્રત્યવિદ્યા-આ વિભાગો કાપમ રહે પરંતુ વિશેષતા (Specialization) નવા ધોરણેથી જ શરૂ થવા પામે, વિદ્યાર્થીઓનો વિભાગ આ ધોરણેથી શરૂ થઈ જવો જોઈએ

નિશાથી એક સુખ્ય વિષયના અભ્યાસમાટે એક પ્રમરના વિદ્યાલયમા દાખલ થાય, પરંતુ તે વિદ્યાલયમા તે ખાસ વિષય સમઘ રસનનાર વિષયો તો અવસ્થ નીખવાતા જ નેમ્લે છે. એના વિના એજ અભ્યાસ મહુર્થ જ નહિ જેમકે બાવહારિક રસાયણ શીખનારાઓને કોટલુ લૌતિક તેમ જ ગણિત વિષયક જ્ઞાન સપાદન કરતુ જ્ઞાનમુક છે તેટલું ભણાવવાનો પ્રબંધ રસાયન વિદ્યાલયમા અસ્ત્ય હોવો જરૂરનો છે રસાયન ભૌતિક વિગેરે માત્ર નહીં સિદ્ધાંતરૂપથી શીખવવામા આવના હોય ત્યા તેની સાથે સમઘ ધરાનાર વિષયોનો એટલા જ સમાવેશ રહે કોટલો ભણતર માત્ર માટે જરૂરનો છે શુદ્ધ સૈદ્ધાંતિક અભ્યાસમા ક્રિયાત્મક જ્ઞાનની તત્વમાન જરૂર નથી માન સિદ્ધાંતોના અભ્યાસમા એટલો જમય પણ વ્યતીત થયે નહિ, કોટલો હાવમા લાગે છે

એમ કહેનામા કલિતચેઈન નહિ જાય કે આદિ અત્યત સદમરીતે ધણા મહત્વના પરિવર્તનોનુ દિગ્દર્શન કરાવવામા આ વુ છે, તેમ જ આટલા ટુક દિગ્દર્શનથી કામ ચાલી શકે નહિ પરંતુ એટલુ લક્ષ્યમા રહેલુ એટલે કે જા ફેરફારોનુ વિરૂદ્ધ રીતે વર્ણન કરવાનો સુખ્ય વિષય નથી.

ગાત્રીપરીક્ષા તૈયારી કરનારઓને વિજ્ઞાન શીખવામા લેખકને એવો અનુભવ થયો છે કે, જેઓ વિજ્ઞાન વિષયક અભ્યાસ માન સિદ્ધાંત ભણવા સાર કરે છે તેઓને ક્રિયાત્મક વિજ્ઞાનમા પરિચય કરવો ખીનજરૂરી છે—શાન્તિની વ્યર્થ વ્યય કરવા બરાબર છે, સાથે એ વાત થયુ નથી કે ક્રિયાત્મક વિજ્ઞાન વગર તેઓને સિદ્ધાંતનુ જ્ઞાન પણ ન થવા પામે મુશ્કેલી માત્ર એટલી જ છે કે એ સિદ્ધાંતે શાસ્ત્રિયાત્મક પદ્ધતિએ જ્ઞાન સપાદન કરેલું છે તેને એ સમજતુ નથી કે સિદ્ધાંતો ક્રિયાત્મક શિક્ષણ વગર શી રીતે સમજાવાય પરંતુ પ્રાચીન દુર્ભોતોમા વેરોષિક અને ન્યાય તેમ જ થોડા સામ્યભૌતિક વિજ્ઞાન જ સરખુ છે, પરંતુ તેની વિદ્યામા ક્રિયાત્મક કમ્પેઝેશન જ નથી તેથી આને મોઢ રોલ ભવે મળે પરંતુ, જે વિષય વ્યવસ્થાઓ પોતાની પ્રત્યક્ષ પ્રકૃતિથી ભણાવે છે, તેમા કેટલુ પણ પ્રકારે ખાતો આવતી નથી બાકી રહી માન પરીક્ષાઓ તેમ જ પ્રયોગો સી વાત, તે સત્તર, લુહાર વગેરે કારીગરો, આયુર્વેદ, ધનુરદ, ગાંધર્વેદ, વગેરે જ્ઞાનવિજ્ઞાનવેદાઓ આ સિદ્ધાંતોના પ્રયોગ બરાબર રીતે કરતા હતા, તેમ જ અજ્ઞાનની કસોટીપર રેકસતા હતા આ પ્રાચીન પ્રથાનુ પુનરુદ્ધારન કરવાથી સદજ જ એ ખાતરી છે દરેક જગ્યા પ્રામગે લેખકે સ્વય અનુભવ ક્યો છે કે, સરો વડે વિજ્ઞાનનો અધરામા અધરો સિદ્ધાંત શીખવવો મુશ્કેલ નથી કેટલાક વિવેકો આ પ્રાચીન પ્રથાપર શીખવવાના પ્રયત્નો વિજ્ઞાનસંઘી અનેક સ્તર ત્યાગમા ચાલ્યા, અથવા કહો કે સરો સ્વયંનુ સાદસ કરવામાં આંધુ, પરિણામે બેવાણુ કે આ પદ્ધતિએ વિજ્ઞાન શિક્ષણ વિષયક સરવાતામા વધારો થયો

અમારા એક પરમ મિત્રે જ્યારે સમ્મત લાભનું એક પત્ર કાઢવાનો વિચાર કેટલાએક વર્ષ પૂર્વે રચના એક મહાન નેતા સમક્ષ રણુ ક્યો હતો ત્યારે એ મહાન નેતાએ ઉત્તર આપ્યો હતો કે " ધરડી ડોલતો મણુભરીને ફરશે! શુદ્ધ હિંદી મુજબની વગેરે નથી વડુઓ

સંસારકર્મણુ (નાટક) ૨ ૦-૧૨-૦ એન એમ-વિષાદી એન કપની, મુબાઈ

વિદ્યાર્થી એક મુખ્ય વિષયના અભ્યાસમાટે એક પ્રકારના વિદ્યાલયમાં દાખલ થાય, પરંતુ તે વિદ્યાલયમાં તે ખાસ વિષય નમુના મરાવનાર વિષયો તો અસ્પષ્ટ રીતે જાણવાના જ નહોત્યા હતા. જેના વિના એ અભ્યાસ ગ્રંથાલય જ નહિ જેમને વ્યાવહારિક રસાયણ રીખનાનાં એને જેટલું ભૌતિક તેમ જ ગણિત વિષયક જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવું આવશ્યક છે તેટલું લાભાવાનું. મુખ્ય રસાયણ વિદ્યાલયમાં અસ્પષ્ટ હોયો જરૂરનો છે રસાયણ ભૌતિક વિગેરે માં જ્યાં મિશ્રાતરણથી રીખનાનામાં આવતા ત્યાં ત્યાં તેની સાથે સમય ધર્મનાં વિષયોનાં એટલે જ જાનાવેશ રહે જેટલો લાભના માત્ર માટે જરૂરનો છે તુલ્ય સૈદ્ધાંતિક અભ્યાસમાં ક્રિયાત્મક જ્ઞાનની વાતમા જરૂર નથી માત્ર સિદ્ધાંતના અભ્યાસમાં એટલે સમય પણ વ્યર્થ થયે નહિ, જેટલો હાથગા દાને છે.

એમ કહ્યેનામાં અનિયમિત નહિ ગણાય કે જ્યાં અત્યંત સુલભરિતે ધણા મહત્વનાં ધર્મિતોનાં વિચારોનું કલાવનામાં આવ્યું છે, તેમ જ આદર્શ દુક દિવસની કામ વાંધી થઈ નહિ પરંતુ એટલું લાભમાં જેટલું જોઈએ કે આ દિવસોનું વિચાર રીતે વર્ણન કરવાને મુખ્ય વિષય નથી.

માત્રીપરીક્ષા તૈયારી કરનારાઓને વિજ્ઞાન રીખવામાં લેખકને એવો અનુભવ થયો છે કે, જેઓ વિજ્ઞાન વિષયક અભ્યાસ માત્ર સિદ્ધાંત જાણવા સાથે કરે છે તેઓને ક્રિયાત્મક જ્ઞાનનામાં પરિશ્રમ કરવો બીજાજરૂર છે—જાનિતી વ્યર્થ વ્યય કરવા બરાબર છે. સાથે એ વાત પણ નથી કે ક્રિયાત્મક શિક્ષણ વગર તેઓને સિદ્ધાંતનું જ્ઞાન પણ ન થવા પામે મુશ્કેલી માત્ર એટલી જ છે કે જે શિક્ષક શાલિમત્ત પદ્ધતિએ જ્ઞાન, સંપાદન કરેલું છે તે જો એ અમલનું નથી કે સિદ્ધાંત ક્રિયાત્મક જિનજીવન રીતે સમજાવાય પરંતુ પ્રાચીન દ્વંદ્વોનામાં પ્રૌણિક અને ન્યાય તેમ જ ચો સામ્યભૌતિક વિજ્ઞાન જ સરખું છે, પરંતુ તેની શિક્ષામાં ક્રિયાત્મક કર્મ માર્ગ અમલ નથી તેથી આને કાળ દોષ લેવે મળે પરંતુ, જે વિષય દર્શનાત્મકો પોતાની પ્રાચીન પદ્ધતિથી લાભાવે છે, તેમાં કાલ પણ પ્રકારે ખાતરી આવતી નથી બાકી રહી માત્ર પરીક્ષાઓ તેમ જ પ્રયોગોની વાત, તે સત્તર, ત્રણ વગેરે કાગિમરો, આયુર્વેદ, ધનુર્વેદ, ગૌર્વેદ, વગેરે જ્ઞાનનિર્ણાયકો આ સિદ્ધાંતોનાં પ્રયોગ બરાબર રીતે કરતા હતા તેમ જ અનુભવની એકાદી પર સતતા હતા આ પ્રાચીન પ્રથમ પુનરુજ્જીવન કરવાથી સદજ જ એ ખાતરી છે. દરેક જૂના પામરો લેખકે સંય અનુભવ કયો છે કે, સંજો વડે વિજ્ઞાનના અધરામાં અધરો નિદાંત રીખવેલો મુશ્કેલ નથી કેટલાક વિવેક આ પ્રાચીન પ્રથમ રીખવવાનાં પ્રયત્નોમાં વિજ્ઞાનસાધકો અનેક સુત્ર રચનામાં આવ્યા, અથવા કહો કે સૂત્રો રચવાનું સાદસ કરનામાં સ્નાનુ, પરિણામે લેવાયું કે આ પદ્ધતિથી વિજ્ઞાન શિક્ષણ વિષયક સરનાતામાં વધારો થયો.

અમારા એક પરમ મિત્રે જ્યારે સમૃદ્ધ જ્ઞાપાન એક પત્ર કાઢવાનો વિચાર કેટલાએક વર્ષ પૂર્વે દર્શના એક મહાન નેતા સમક્ષ ગળુ કયો હતો ત્યારે એ મહાન નેતાએ ઉત્તર આપ્યો હતો કે “પરંતુ દેશીને શણગારીને કરતો શું હિંદી મુશ્કેલી વગેરે નવી વધુઓ.”

સંગ્રહરૂપે (નવેમ્બર) ૨ ૦-૧૨-૦ એન. એમ. વિદ્યા, એન. કૃષ્ણ, મુખર્જી

તેમ જ પુત્રીઓને સુતોલિત કરા કે જેની શોભા જોનાયે ન થતો ' પરંતુ અમારા મિત્રે માનુ નહિ પણ કાળવામાં આ પુત્રી ચાલુ પણ ખરે જ્યાં પણ થઈ ગયું તેને ઉદ્દેશ હતો કે વિજ્ઞાન સૂત્રો એના હાથે ઠપાવવામાં આવે, પરંતુ આ ઉદ્દેશ મનમાં ને મનમાં જ રહી ગયો નેતામહાત્મ્યની વાત અમો હજી સુધી યાદ છે કારણ કે નેતા મહાત્મ્ય વયોત્ક્રમ તેમ જ અનુભવી કે એવી રીતે અમે ઘણા વિચાર કરીએ એટલે આર ક'યો કે સરકૃત રૂપ પરકી ડાહીના મુખમાથી નીકળતા સૂત્રો " ઉદેડે ને જ્યાંઓ અધિ રાં વ, અધિક આલમ્બાન તેમ જ મહત્વ દાને કહ્યું તેમ જ હાલમાં કરમ એ ઉપરેલ ડોરીડુ આમૂરણ વાન અહિ પામે પરંતુ તે સ્વરૂપ થયે

જે વયોત્ક્રમ અનુભવી મુશ્કેલીદા : બન્યાંઓને પ્રસાદીને મળે છે -

સરલા.

લેખન—૨ મહુવાય રણછોડવાય મજમુદાર, બી એ

૧

" ગિરીશ ગિરીશ, હજી દેનેને આવવાને બે નણ ક્યાંની વા છે તો ચાલ આ પાસેના મે નોમા ફરી આવીએ."

મહે હા કહી હું અને સરસ્વતી નિઃશ્વા મહારો આત્મા પ્રકુલ હતો લીના કુળમાર એનરો અને પામે જણાતા હોરે દૂર રહેલા કુમરા રાજીયાપણા નામના હતા અનુભવી હતા તોને જાણે હસતા હોય એમ બ મ અગોન એ હિલા હતા હમે ચા-ચા

નોપાસ નજર દેખતા હવે જાણે હવડુ થયું, અને મહો ઉપ ધીમું નીડુ હાલ્ય નૂનના મધ્ય મહે ઉચે નેચુ ઉપરનું ભૂરૂં આકાશ અને તેથી થે પર, હવે કે પનાં આડી આડી ધર્મભાવના રહુરી મહારામા રહેનો "હું" એમજોતો ગયો

ધરા આખ કારની હતી લીડુ લીનમ જેવું ઘાસ રંગાની પગથી ઉપર પણ પથરાયું હતું કને આનાવડીયા હતા ત્યાંથી કોયનો કંનેનનાણી બોરી રહી હતી એક દુઝે મયો. ચોરૂ થયો મહારે વામે હાથ ચક્રો ત્વેની આખમા એક અનૌચિક તેજ અમળી રજુ હતું કે લાજુ લાજુ નોધ રહી, એ બોલ્યો - " જો સાંભળ ગિરીશ, પક્ષીઓના કવરવમાં જાણીશુ અનામી કાલિગીત મહો દિ વ સ્વર ગીતવા સદિ જાણે થની. હોય એમ તં નેચુ કે મિત્ર,

હું શાન્ત રહો સર્વ શાન્તિની અસર અજગ હતી મહોકા થે વિનાયો મારં અમારા હલ્યના ધમકારા સમજાતા હતા જાણત સરખ જેવો હોય એમ સરદ બોલ્યો - " આ વિશ્વ કેવું સુંદર છે ! પણ મનુષ્ય જ્યાં ન વસે ત્યાં જ હોં ! "

• વિજ્ઞાન પરથી અનુવાદ.

૧ સરલા અને મિત્રમંડળ ૩ ૨-૦-૦ એન એન ત્રિવેદી એન. કેપનિ, મુમ્બઈ

હું હરખો — “ત્યારે સરદલાઈ, શું તમે એમ કહો છો કે મનુષ્યનું સર્જન જ સહેલું નથી ?”

“ જો જાણ, સાબળ જ્યારે સોગરં બુધવે છે, પરન સૂસવે છે, મોળા પરત જેવડા જેવડો ઉઝળે છે ત્યારે કેવું વાગે છે ? જાણે હંમણા જ પ્રનય થઈ જાય ! પણ આ સર્વ પ્રભુની કૃપાથી જ અજ્ઞાની શાન્તિને પાસ કરનાર સકલ જન આમાં સંસારી નય છે જ્યાં ત્યાં જાણા કાળા મેળા, અને દષ્ટિ પહોંચે ત્યા સુધી એની એ કાળા તોફાની ઉધવપાથન મેળથી રાત જેવું જેવું બધું કાળું કાળું ત્યા કાળા થાય છે, અને મેળની ઘેરી ગર્જના દાયો જેવી ફૂર મ્હી રતી મગડે છે પશુ, ગિરીશ, આરા તોફાનોમા યે વાળાંમા મિજગા અળકે છે, અને રાતમાં મોળા દિવસે થઈ જાય છે કાળની દાદ જેવી બખડોઉપર પ્રભુની એક દીર્ઘદાદી જે જીવે ત્હેને એ સુઝે છે, અને એ બેખડોની ઘેરી પાસ એવિનો નિકળી આવતો સૂર્ય કેવો સોગરી મળકાઈ રેડી રહે છે ? આ બધા ધમસાણા પ્રભુની એક જન મ્હામે જ—આપણું સર્જન ”

“ ગિરીશ, હું અને તું અહીંની શાન્તિમા પ્રતિકૂળ છાંયે આપણને દેખાને પગા કેમ ઉડી જતાં હોય ? કુળી કુળી દુર્વા અગતું હરણ રહેજ ધસારો થતાં કેમ હળખીને મનાવું દરો — નહીં તો, ધડીઅર જો, આ કુદગત કેરી મીરી છે ! ”

“ પ્રભુની એ મહાન યોજનાના મેળમા ત્યારે સિતાર મેળવી દે ત્હેનાથી જુદું તે બધું અસુરજ છે ગિરીશ, આપણને આપણા જન્મ માટે ઉપકાર નથા, જગીયે મતોય નથી—આ પક્ષી કે પેવા કૃન જેના આપણે સરસ નથી, નિર્દોષ નથી પુણ્યમા ઉછા ગીયે ! ”

હું સામળી રહ્યો સરદ જામણીના પૂરમા તથાતો, જાગ્યો હોય એમ અગાડી આ યો હું યે પાજળ આપો

૨

ધીમે ધીમે ઝાડને જોયે સન્તાડકડી રમતા અમે એક પગથી વટારી ચાપ્યા રહ્યો એક પર્ણકુળી દેખાઈ કુળા ઝોડ અને વેસાઓથી દાયથી એ લીરીછમ લાગતી ફરતી મેહીની વાડ હતી આસપાસ કુવકચારીઓ હતી રહ્યો એક કુવમાડવો હતો

શન્ટે પામે જઈ વટા વગાડી કોઈ આપું “ કુમાગી સરલા ઘેર છે ? ” નરદે પ્રસ જ્યો “ હા, પંચ મ્હને લાગે ■ દેની હંમણા નિષ્ઠ નથી બેતો, હું જોઈ આવું ”—મેનિકાએ કહ્યું, તે અદર મંધ આરી અમને જાદર આવના કહ્યું સરદ અને એના સર્તમાં ધરોવાયલો હું ત્હેની પાજળ ગેરમો

મ્હોટા મોકમા એક માધવી ગડપ આવ્યો, પાસે નવરમ પુલ કોઈ ખીખી, કોઈ અધકેધવા, સંજિની વીની સડીમા છુટા પાડતા હતા વિરાટ સંજિ બાંહે વામન રૂપમા અમારી જ ના હોય એમ આ પર્ણકુળીમા (કોઈ એને રમકુળ કહેવું) સંજિસોન્ય સમનેક લાગતું એમ સંજિને જોલે ઉડેરી, પગમ પાધની સાધવી

“ કુદગતનો અધિદેવી શી અવમેનડી ”

દ્યારામનો અગરદ ૧-૪-૦ એન એમ નિપાંડી એન્ડ કંપની, મુંબઈ

સરન હૃદયની, પરંતુ અનેરા રસની ગચીયણ સરના રહેતી 'હેલો કામારવત લીધું હતું' ગગનના તારામંડલમાં ધૂમકેતુ જેવી એ એકની રહેતી. એવું સરકારી હૃદય પ્રવૃત્તિ સ્તોત્રમાં રસ ભેતુ લોકસંસ્થાના પ્રાણો, જનસમાજના આશ—અભિનાય તહેને દેડે જડાઈ રહેતા યથાશક્તિ યથામતિ તે તહેમની સેવા આરતી

તે પુસ્તકો લખતી જે લખતી તે ખરી લાગણીથી લખતી “ જગતની કુળે નિર્જન નથી, કે કુજવાસી સજ્જન સજ્જનીઓ એટલા બેરા કે અરસિક નથી કોયન ખુલ્લે શબ્દે બોલો તો સૌ સાભળશે અને સત્કારો—” એમા એની દૃઢ અદ્વાદતી કેંકે જીવનનાં એર એની વાકસુધાએ ઉતાયાં હતી. કંકે જીવને વેશાખના લૂ વરસતા તાપમા ધીંગી જાખ જેવાં તહેના બોધવચનો છત બની રહેતા. આમ તહેવું સમસ્ત જીવન પરાર્યે પરાયણ હતું

જુપડી અદરથી મેકાઈ હતી જે ખડમા અમે ગયા તે સુદ પછ સાદી રીતે શણગારેનો હતો જ્યા ત્યા કુવનાં લૂખ્યાં, ચોપડીઓ, પ્રસિદ્ધ જનોના સમારક અને એવું ખીનું નોતાં સરલાની રસમતા માટે ઉઘો મત બધાતો પાસે ટેમનઉપર દિની પ્રખ્યાત વ્યક્તિઓ છાંયે ગોઠવી હતી પ્રત્યેક નીને તહેમની સહી હતી સરદે જલે બોળખતો હોય એમ ખડમાં ફરવા માંડ્યું —

“ ગિરીશ, જે આ મહર્ષિ રીનકે, એ ન્યાયમૂર્તિના હસ્તાક્ષર સમેત આ હિન્દના જાદા ધુર્ગા જાદાભાઈ આ રામકૃષ્ણ પરમહસ-વિવેકાનંદના પૂજ્યપાદ ગુરુ આ ગોવર્ધનરામ— કલ્યાણપ્રામના આનેખક આ કમાપી—રનેલી કે કવિ આ વિષમ અસિધારામતી ગુજરાતના તપસ્વી મોહનદાસ આધી-વળી જે, આ મહારાજા નતાપનું અભરિધુ બખ્તર આ શિવાજીનો વાધનખ અને તેજીની જવાની તનવાર—પહેલે જે પેના ઉજ્જા મોમરાનાં કુવ, આપણાથી યે રૂપાળા ને શુવાળા મુર્ગા તહેયે જલે વિશુદ્ધિના પાદ ન બોરી રલા હોય। તેથી જ એ દેવને બ્દાના હો।”

એટલામા અરેવું દાર ઉવડ્યુ જાણે આધાની મેધધેરી રાત્રિમા વિદ્યુતનો લીસોટા। સામ, સ્વેત વસ્ત્ર એણે સજેલાં હતા તહેને જોધને અમે આ રથી ઉભા સરદૂ ગોલ્યો — “ દેવિ ! નાપની દિનચર્યામા વિધિ નાખ્યું હોય તો અમે ક્ષમા માગીયે છીયે ‘અહીંથી જતાં, આપનાં દયનં લેવાની અભિનાય યઈ તહેનો મોહ અટકાવાયો નહીં—”

સરલા (તે સરલા જ હતી) બોલી હડી — ‘સન્તોના દારો સાંને કાળે ખુલ્લા છે બાધ અહીં ખટુ આગનુકો આવી ગયા છે અને આવે છે બેસો ” “ બિન્દુ, મેટા, ફન ભાવ ” — આશ્રમની એક ખાનિકાને કહ્યું

પત્ની રદાંગી એક આગન કિષર એ બેડી અમે યે પાસે બેઠા થાડી થોડી પુસ્તકોની, જનમેવાની, અને એવી એવી વાતો કરવા માંડી ગીમકારોની ટીકાઓ પચ્ચ તપાસાઈ બિન્દુ આવી કૂવપાત અને જલપાત કારી એણે મૂક્યા અમે એ આશ્રમનું ભાનભર્યું આતિથ્ય સ્વીકાર્યું પામેના અરણ્યનું બરી આજીવ કાચ જેવું નોખ્યું અને અમૃતથી યે મીઠું પાતી પીધું

આ વખતે સરલાને ધારી ધારીને જોવાની તક અમને મળી એનામા સૌદર્ય નહોતું પણ અતરંગમા પ્રકુલ હોવાથી મુખ ઉપર એક અજમ તેજ અણહીતુ રહેનામા કંઈક અણુ બોધુ મોહ પમાડે એવું હતું તેના નીચે સતાવવા કુલ જોઈ તોના પુરૂષ પમરતી-ને સુવાસ-દેરાતાં

સરલાની લેખિકા તરીકેની ખ્યાતિ કેટલાક ખર્ચી થકતા નહીં દ્રવ્યથી દીકાકારો પાસે રહેતા પુસ્તકોની કેટલાક દીકા-નિન્દા કરાવતા કિન્તુ સરલાના હૃદયપર તે આધ કરતુ નહીં રહેને હોમાં ઇખ્યાતિ આવિર્ભાવ પ્રવક્તા થતો રહેમની તોને હયા આવતી થોતે આદમાલુ સાત્રાજ્ય બોગવતી નિશ્ચમા સકન વસ્તુ રહેને અતુકુલ લાગતી

કોઈ નવી દીકા એને ખતાનતુ ત્યારે તે નીચેનું શેષીનુ અવતરણ વચાવતી = *The Revolt of Islam* " ની પ્રતાપનામાં એ કવિ લખે છે —

" નિવિધ વ્યક્તિઓની દીકાઓ ન ગણકારતા હોમર, શેક્સપીયર, મિલ્ટન જેમ લખતા તેમ હું લખુ છું મને અદ્દા છે કે મહારી નિન્દાથી મને રહેમ હૈંપર અતુકપ્રા જ થવાની અને મહારી સાન્નિ અખક રહેશે એ દીકામા મહારા ખમ દોરો જે કોઈ આગળ ધરશે તે હું ઉપકારથી ઓળી લઈશ તે માથે ધરીશ—એ દીકાકારો, જલેવા એકપક્ષી છે રહેવા જ સ્વપ્ન વક્તા થાય તો લેખકોને તે કેટલા બધા મર્ડરસક થઈ પડે! પણ હમણાની પરિસ્થિતિ જોતા તો મહારાથી એમના માર્મિકનિવેચનમાથી વિનેદ જ લેનાનો અવિનય થવાનો—અને જો જનસમાજને જ મહારા જાળ્યો નમાલા લાગમે તો જે હાથે મિલ્ટન જવાને અમરણનો ચુકક અપાયો છે તે હાથ હું માથે ચઢીશ, અને જો હું છીશ તો નવું જ બન એકલું કરી કંઈક ઓર જ રહેને ચરણે ધરીશ તે નમાલુ નહીં જ હોય ! "

સાથે લવબૂતિના 'માલતી મામલનો' શ્લોક " ચે સન્નિ કેન્દિદિહ " ને નીચે આપેલી એની શુજરાતી છાયા સાથે બખાલ્યો હતો—

" છે મૂલ આ નહીં કદી મમ નિ ક કાર્પ

તેઓ બધા કષ્ટ કષ્ટ મનમાલી જાણે

છે કે સમાન મમ કે પગી કાર્પ થારી,

પૂરની વિરાણ વળી કાળ નિરત બાસે "

—મણિલાલ

આ અવતરણ એણે પોતાના કાર્યખડમા લખાવેલું હતું સખો દીકાઓના પ્રસંગોમાં, પ્રસિદ્ધ વ્યક્તિઓની દીકા તરફની દરકાર રહેને અપૂર્વ ચેતન અપવી અમને પણ રહેલું એ મીઠા સ્વરથી બોલી બનાવ્યા

" ભાઈ, મહારાથી પ્રેસ નિરૂદ્ધ જ હોય છે પણ મહારા દીકાકારોને માટે મને ખડુ વ્હાવ છે હોં! ધડીબર પણ હું એમને સુના ચૂકની નથી—તોને જોતા તોમને ? આ વખતે જ એ મહારી વાટ જોતા હશે "

સરલા અમારા સહાયકપલકવાર જોઈ રહી હમે લિખ થયા

ઈન્ડિયનો ઇલિહાસ, ૨ ૧-૮-૦૦ એન એમ ત્રિપાઠી એન્ડ કંપની, મુબાઇ

૩

પણકુટીલા પાછલા કામમા ન્હાનો સરખો બાગ ફૂર્તો હતો વાકી ચૂકી વાડી બૂન ભૂવામણી રમી, હતી-બલે-વર્ષામાં રસજતી જનબર નદી ત્યાં અનેક આકૃતિઓના કપારા કર્યા હતા આમા ચર્મને સ્તે અમને દોરી ગઈ

જરા આગળ જતા એક વર્તુનાકાર મડપ આજ્યો લેમા દહેરા જેવું એક કણતરખાતું હતું અહીં અટકતા સરલાએ તાળી પાડી ચ્વેત, ભૂરા પચરગી કણતરનું વાદ્યુ ઉતડ્યું સરનાને પગે ઢળી પડ્યું

“આ મ્હારા ગુણદોષ પરીક્ષકો,” હસતા હસતા સરના બોલી, “આમાથી જેમને હું સારી પેટે ઓળખુ છું તેમનાં નામ તેમના ‘પત્ર’ ઉપરથી મ્હેં પાઠ્યા છે એમનાં નનામા સહાયકો એ ધણા. આ જૂવો-એક પરનાળાના પગવાળું કમકતું કણતર ઉંચકી સરલાએ બતાવ્યું, આ દિન્દુસ્થાન, જ્યાં હોય ત્યાં છત્રી ફહાડી એ ધૂમતું ફરે છે આ લીલી ડોકવાળું સોનજીંડેખાય છે તે ‘રહાજ’ જૂવો જૂવો, પત્રમા ઝાઝરવાળું પ્હલે એકલું ચલે છે તે ‘ગુજરાતી’ ધડીમા રીમે તો રમકુમ કરતું બધામા એ હળેમળે છે, તે જો રીસાય તો મનાવતું જ અધકે જોયો છે એનો કાઠ દિવાળીમા.”

“જેલું અસ્તવ્યસ્ત પાંખ યમેલું ‘હિન્દીપચ’-જનુ મરકકે, ટીખલી અને હોલીયું છે હોં! આપણા સાસુ જોઈ રહ્યું છે તે બધામા હળી મયેલું અને ડાલ્યું ‘મ્રમનનુ’ આ હમણાં નવું પાળેલું પપ્પ બંધનિ મોહિની લગાડતું ‘નવજીવન,’ સરલ છે ત્હોયે અજળ છે એની ચમક, લલક ને ખુમારી.”

“કણતરખાના ઉપર બેલું છે ‘તે વસન્ત’ કેવું છે ધીર મલીર ને કાવકુ એ પોતાનું નામ બરાબર જાણે છે જૂવો વસન્ત, વસન્ત અહીં આવ” એકદમ કણતર ઉડી આવ્યું સરલાને ખભે બેલું

એ ફરી બોલી—“પેલું ભીંત ઉપર વિચારમાં પડ્યું હોય એમ બેલું છે તે ‘સમા-લોચક’ એની આંખ આગળ ચર્મમાં પહેલાં ન હોય એમ જોળ મુઠાણું છે-પ્હલે કલના કુમ ઉપર ફૂટે છે તે ‘સાદિત્ત’-જૂનું જૂનું વાણી ખાઈ એ કલ્લોન કરે છે બિચાઈ છે સીધું એ કેવું રમે છે એની મેળે.”

એક સર્વવ દોડતું જનુ કણતર બતાવી કહ્યું “જેવું પેલું રમબેરગી ને રસીકું” એ ‘વીસમીસઈ’ જૂવો ભાઈ, સરલાએ આગળી કરી અમને બતાવ્યું. “પેલું ખુણે સતાવડું, પાડુ અમને બ્હાડુ લાગતું ‘સન્દરીમુખોષ’ કોક કોકવાર જ એ બહાર દેખા દે છે.”

“પચરગી પીઝનાળું છે તે ‘ચિત્રમય જગત’ એ દક્ષિણતું છે સકાયતું તોય હસમુખ લાગે છે તે ‘પ્રાનસુધા’ એનાથી ચે મારે ત્યાં પહેતું પાળેતું આ જુઝર્મ ‘સુદિપ્રકાશ.’

“બીજા એવા મ્હેં બહુયે નના પાળ્યાં છે હજી કોડને પગ નથી આવ્યા, તો કોક તો સેવાના પહેના જ બિચારાં મગી જાય છે ઉદરતાં જ કેટલાક તો મ્હાં ઘઈ પડી રહે છે.”

“જ્યાં મહાર્જ-મહારા પુરતકોનુ નિન્દાપુત્ર અવલોકન હું જાણુ છું કે તરત જ હું અહીં આવી એક ક્ષુતરનુ નામ પાડુ છું જેમાથી મહેને અવનવો આનન્દ મળે છે ”

“યેવા દરદર ભેગ છે તે ‘કેવળી’, ‘બાળશિક્ષક’, ‘જ્ઞાનપ્રચાર’ને ‘વનિતા વિદ્યાન’ હવે બધાને સામટા બે લે લેડા-” એક ખૂબુસાથી ટોપથી લઇ લેણે ‘અનાજ, વટાણા, વિગેરે’ જેવવા માણુ થોડીવારમા આકાશ પ્વાય ગયુ દિશાઓમાં પાવોનો ફફડાટ, ને કબર ફેલાયો બધા હરીને આન્યા પાછા ગોલાને ગમતે ઠેકાણે ગોઠવણ મળ્યા દાણા વીણવા મળ્યા

શરદ્ બોલ્યો-“પરેખર, સરસા મહેન, ત્હમે તો પરમ જાની, તાલ્લિક છો શીવસુદ્ધ છે ત્હમારા ટીકાકારોને તો ત્હમે ક્ષુતર બનાવ્યા ”

સરસા હતી “ મહારાથી જે અવરુસ લેખકોને સારા અભિપ્રાય મળેલા જોઈ મહેને એક આવતું પછુ પછીથી જનસમાજને ટીકાઓની રજ પછુ દરકાર કે પગલા નથી એમ જાણુસાથી મહારા મનને સહજ રમાડી વિનોદ લેવા જા પછી પાળવાનુ સૂઝ્યું ”

“ ત્યારે ક્ષુતરની પેઠ જ ત્હમે ટીકાકારોને ખસાવો છો ખરું ને ? ” મહે પૂછ્યુ

“ ખરાબ હું ધાઈ છું મહારા નિમિત્તે ત્હમને કષ્ટ ને કષ્ટ મળે છે ત નીચે તરફથી મહારા પુસ્તકોનાં અવનોકનો માટે ત્હમની કોઈપણ રીતે સલાહનુ ચલ્લિ રહે છે ત્હેનુ સરખાપણ આ પારેસા પાળવામાં જેટલું બધુ છે ” બામ બેનલી બેનલી એ આજ આની ન્હાની પગથી વટારી બધી બદલતા લેણે કહ્યું-“ મહારો કાર્પખક જોસો, બાધ ”

અમે તો જોવા જ આવ્યા હતા, તેથી ચલના હમને બહુ ગમી

૪

એક ન્હાની તોરણ બધિલી જારીમાથી તે અદર ગઈ તોરણ ઉપર ધટામીવન રોકાવતુ વાક્ય લખ્યુ હતુ-“Whoever carries here must join in my labour” લેના દોષાં અમે એક ખડમાં પ્રવેશ કર્યો

તેમા જે સતાં જ વીણાધારિણ સરસ્વતીની કિન્નર્યા કૃષ્ણ જેવી આરસની મૂર્તિ હતી, તે તરફ નજર મૂક-જાણે પૂલતી લટકતી મેર જમણી બારુની ન્હારી આગળ એક મેજ ગોઠવ્યુ હતુ તે ઉપર કાગળીયા પથરાયના હતા એક બાણુ ધીર સમીરે ચમુનાતીરે વસતિ જમે જનમાલી ’ એ પ્રસંગતુ સુર ખીછીથી જ્ઞાન-જ્ઞાનેખન હતું બાકે બિહારી-નાલતી અણીયાણી બામ અને મધુર મુખ મોહક હતા ‘ મોરલી અધર ધરી ’ હતી, જાણે હમણા જ મીઠી પાંસવડીમાં કુકરો કિંચ સુરસર જમણે એમ લાગતું કષ્ટ કષ્ટ ખીછીના નમના લા સંધર્ષા હતા

પુરુષનુ પુરતકો ત્યા પડેના હતા કોઈ ઉવાકા, કોઈ અડધા બધ, તો કોઈમાં નિશાની મૂકેથી એવા-હાના રટુણ કે ફરતા મેલ્ક ઉપર તે પડી રહેતા આથી લેમાથી અપતુ પુરતક તરત ઉપારી રોકાણ અને વચાણ

જાતોની વ્યવસ્થા જોઇને અમને સાનન્દ્યાચર્ચ થયુ શરતી ભવિ પગીઓમાં કોઈ સન્ત કે શીવસુદ્ધ બોધવાક્ય અથવા કોઈ કવિનુ કાવ્ય સોનેરી અક્ષરે કોતરેનુ હતુ-એક તરફ શેવીનુ અવતરણ હતુ તે નીચે તે કવિની છબી હતી વચ્ચે ભવજીતિનો શ્લોક હતો

જેમ નિષીઠ એક કવિની સુખા

એની જોડે શેકસપીયરની છત્રી સાથે નીચેનું અંગ્રેજીમાં લખેલું હતું —

To thine own self be true,

*And it must follow as the night the day
Thou canst not then be false to any man "*

વેદશ્રુતિ જેવું *Deny yourself daily* તું મનોનિગ્રહ સિખવતું સત્તવાકય ત્હેની તળે હતું સાથે પ્રભુના પ્રેમલભ્ય પ્રીતમદાસના ધોળમાથો લખ્યું હતું —

" હયા, દાન ને દીનતા એ ત્રણ તરવાના ઉપાય

કરીયે શ્રીકૃષ્ણ ઉપાસના—"

મહા પ્રતાપી યુરુ સમોનડી, પોતાની ફરજો સભારી અખનાર નેપાળી જોગણ પણ ઇન્દુ-કુમારને ઉપદેશની ત્યા ઉની હતી —

" જોગણ — આત્માએ કોને કોને કોન દીધા છે

યુવરાજ ! એ યાદ છે ?

ભગિનીને, દેશભગિનીઓને,

બાન્ધવને, મનુજાન્ધવને,

પ્રાણદાના માતાબાપને,

પ્રાણ સખા મિત્રસમાજને,

પિતાને પિતાઓના પરમ પિતાને,

રનેદી, સસારને, દેશને, માનવ જાતિને—

કોણ કોણ મહાનણ

કાલને ચોપડે ખડુ છે ? યુવરાજ !

ડગને ડગને કાલ દીધા છે—"

નીચે જ, દેશહિત સાધનાના સકલ્પ મનની પ્રતિજ્ઞાસુધ

" ભારત દમારા દેશ દય, નશ્વર ઉસકા હમપર હે બનુત !

ઉસકો ઉધાને કે નીચે, હમ કુછ ન કુછ કર નરોગે—"

લખાયું હતું

બધું જોઈ રહેતાં આખો દિવસ જળ્ય એમ હતું અને ઉપનક જેવા માધ્યુ સ્ત્રીઓને બહાના સજીનાર સરનાને પલ્લ નિરખતા, પહેલવા નનતા ખોજના પ્રણુ ગિરધર નાગરનાં ધરામાંથી જ એ સખતી અને રાચતી 'મુજ અબવાને મ્હોળી નીરાંત બાઈ, શામળો ધરેલુ મ્હોર સાયુરે' એ આખુ યે પદ સરનાની શૃંગારસમૃદ્ધિ બતાવતું

નાગરભક્ત નરસિંખાંતુ ભક્તિની મરતી બતાવતું પદ

" એવા રે અમો એવા એવા રે, તમે કહોછો વળી તેવા રે -

ભક્તિ કરતા બદ કહેગો તો કરેશુ હમોદરની સેવા રે—"

દુ, સરવા અને મિત્રમંડળ રે ૨-૦-૦૦ એન એમ ત્રિપાઠી એન્ડ કંપની, મુંબાઇ.

ટેકીના રામભક્તની સાખીઓ લખી દીધી હતી નીચેની એ સાખીઓ અમારી અંગે ચડતાં
યાદ રાખી લેનાર —

“ જમ તુમ આમે જમતમા, લોક હસે તુમ રાય !

• એસી કરની કર ચયો, તુમ હસો જમ રાય,

સુરતમે કીરત બડી, મિન પખ ઉઝ બખ

સુરત તો જાતી રહી, કીરત કબી ન બખ—”

એક ખૂબે લખાવેલુ, આત્મસમર્પણ અને માનસ નિવેદનની દીક્ષા આપતુ, ‘લલિત
ત્રિભંગી નરવર ધર્મ’ના રસગસિયા દયારામનુ ૫૬,

“ ચિત્ત તુ શીદને ચિન્તા ધરે, કૃષ્ણને કરતુ હોય તે કરે

રાખ અરોસો રાધાનરનો, દયા શીદને કરે—ચિત્ત તુ—”

સરસાને પ્રાણસમુ મિત્ર લાગતું હતું એની કાર્તનગંગામા ન્હાઈ એ કૃતકૃત્ય થતી.
બીજા કવિઓની રસભરી વાનગી રાખવા સરવા ચૂકી ન્હોતી પરંતુ એ ‘રસ’ના
વીરક્ષા ભોળીને જ એની રહે લાગે તેથી જે મીઠાં ગીતો આપી અમે ધરાયા નહીં ત્હેની
જ ફક્ત અહીં નોંધ લઈ સન્તોષ માનવો પડ્યો છે “ અવતો મા સદ્ ગમય । તમતો મા
વ્યોત્તરિગમય । મૃતો માંડ્યત ગમય । ”

એમાં સર્વોત્તમ પ્રાર્થનાની અરધિ મતાની હતી

આખો એ કાર્યખંડ (સગ્યા ત્હેને Workshop કહેતી) ત્હેની આધ્યાત્મીની મેનો
દશાનુ સાક્ષાત્ ચિત્ર હતું ત્હેમાં સરનાનુ ઉદાર, ઉદ્યોગવીન મન રસિકતાની ઉચ્ચ કોળીએ
પહોંચ્યું હતું એમ નમન થતું

અમે અત કશુથી, સરસાની સરલતા પ્રજા કાષમ રાખે, સસારીનાં લૂખાં સૂખાં હૃદયને
રસજીવનમા તરબોળ કરે અને પામર જીવને પોતાના બીતરની શાન્તિમાં ન્હવરાવે એવું
પ્રયત્ન લાગ્યા અમે એનો ઉપકાર માનીએ

પણ સમય અમને વધારે થોભત રા એમ ન્હોતું સરરે ધડીયાળ કદાચુ ગાડીનો વખત
થયો હતો

તે બોલ્યો— “ અમે જાણે અડીથી જાણે જ નહીં એમ માય છે, હો ખ્હેન વિશ્વના
થાકેલા હૃદયનુ આત્મમર્યાદા આપનો રસકુળ—અધ્યાત્મસિદ્ધિ ધ્વજનારત્ન તપોવન આપનો
આત્મ-અને તમ સરખાં દેવિનુ આ નન્નવન, જગતમા બોલો જ હો—પણ ગાડી કોઈને
મને થોભતી નથી, તેથી અમે જાણુ, ખ્હેન ” અમે રજા લીધી

સર્વત્ર શાન્તિ રેલી રહી એક પ્રદીપનો મીઠો સ્વર બારણે સળગાયો આધાઝરા ઉપરથી
શીતળ અનિદ્ર પુલમાં રમતો રમતો વાયો

અમે નિકળ્યા સગાએ ધીમે મીઠો સ્વર, “ આવજો ભાધઓ ! ” કહ્યું એમાં રસિકતા
જલકાળી હતી એમાં ખ્હેનનુ ભાધધેનુ સ્વયં બોનતુ હતું એ શબ્દો હૃદયમાં અચળાયા-
રમરણમાં જડાઈ ગયા

હજી ગાડીને વાર હતી અમે સ્ટેશનઉપર ફરવા માંડ્યું પ્રીતી કોઠવાર અનુભૂત નિશ્ચિતિએ
રસકુળની યાત્રાએ જવા સકદય કરી હમણાં તો અમારે મન વાળતુ રહ્યું *

અન્યાવલોકન.

[સુબાઇ માર્સલા પૃષ્ઠ ૩૦૪ થી અનુસંધાન ૬]

૨ વીર અને વીરપૂજા.

[પ્રતિ ૧ મહિસાકર દલપતરામ જોશી, બી એ, મુદ્રત પૃષ્ઠ ૨૦૦, મુલ્ય ૩૫૦ આસર છે.]

૨૧ મહિસાકરના આ પુસ્તક ગુજરાતી ભાષામાં કદાચ નવી લીટી ડોર છે ચારિત્ર્યવાન અને સદ્ગુણી દેશજનો અને ધર્મ મહાપુરો અને સ્ત્રીઓનાં જીવનની ચિત્રરેખાઓથી અક્ષિત પુસ્તકો આપણે ત્યાં ધણાએ છે પણ એ પુસ્તકોમાં મોટે ભાગે લેખનાં જીવનના જ પ્રસંગો દ્વારાયલા હોય છે ૨૧ મહિસાકરના આ પુસ્તકમાં એ એવું તો છે જ, પણ અગ્રેજ સાહિત્યમાં નિશિષ્ટ ગણાતા અગ્રેજ પુસ્તક 'હીરો અને હીરો વર્શો'—'વીર અને વીરપૂજા'નું આ એક આજુ પણ સાફ અનુકરણ છે ગુજરાતના ચિરમરણીય વિચારક સ્વ ગોવર્ધનરામ, અમર જ્યોત્સ્નાવર્ષના વર્તમાન દરિવર રમિન્દ્રનાથ ટાગોર, જગન્નિહારક કર્પવીર આપણા પ્રાત સ્મરણીય ગાંધીજી, ક્ષાત્રકુલાવન સ પ્રતાપી રાણા પ્રતાપસિંહ, મહાત્માજીવી ઇતિહાસના નરસિંહ નાના કુશલવિસ અને ધીરુષ્ણ પરમાત્મા આદિના જીવનપ્રમુખી અને ચારિત્ર્યોનાં અન્વેષણ આ પુસ્તકમાં કરાયાં છે ઉપરાંત, સર જગદીસચંદ્ર, ને સ્વ લોકમાન્ય ટીલક વિગેરેનાં પણ ઉદ્દેશો છે હિન્દુસ્તાનના વર્તમાન ઇતિહાસમાં આ વ્યક્તિઓ અમર પક્ષિથી કેતરાઈ રહી છે અને આપણા સાંક્રાન્તિકાનમાં આ મહાજનોનાં ચારિત્ર્યો અને જીવનક્રમો આપણને અનેક રીતે સમજાતાથી કર્મપ્રેરક બની રહ્યા છે ૨૧ મહિસાકર એમના જીવનના અનેકવિધ મુદ્દાઓ યથાવક્તિ સ્પષ્ટરીતે ચર્ચ્યાં છે અને આપણને વિચાર કરવાને એ સારો ખેતર આપે છે ૨૧ મહિસાકર ખાફે જ કહે છે કે, "વીર અને વીરપૂજાનાં વાચનની સાથેકતા ત્યારે જ થઈ સમજાવી કે જ્યારે જીવન વીર પક્ષિતમાં મુખ્ય લક્ષણ, અહમતા નષ્ટ થાય, અને 'આનન્દ અને ઝોજસ' પ્રકટે આમાં જ આપણું આર્થત્વ રહેલું છે ભાગ્યવર્ષ ત્યારે જ ઝોપરી કે જ્યારે ઉપર પ્રમાણેના વીરો 'આનન્દ અને ઉત્સાહ' સાથે કેસરીયા કરી પોતાના ઉન્નત ચરિત્રોથી તે દીપારશે" આમ આ પુસ્તક સાહિત્યના વિનાસીજનોએ વાંચવા જેવું અને મનન કરવા જેવું છે પુસ્તકની ભાષા કાષ્ઠક કાષ્ઠક ટેકાએ સરકત, ગુજરાતી અને અગ્રેજ નબોના એક સાથે ઉપયોગને લીધે ભારે ને કિનઈ પણ લાગી જાય છે ૨૧ મહિસાકર જેવા સરકુત અને ગુજરાતીના અભ્યાસક્રમે નિરર્થક રીતે પુસ્તકમાં અગ્રેજ શબ્દોનો ઉપયોગ કરતાં જોઈને અગ્રહને ખેદ થાય છે પુસ્તકની બાધણી પુસ્તક પૂર્વે કરતા પહેલા જ દીવી થઈ જાય છે છપામણી બદુ સાધારણ છે ને તેના પ્રમાણમાં કિંમત વધારે લાગે છે

૨૧ મહિસાકરને આ પુસ્તક પ્રસિદ્ધ કરવામાટે આમ્હે અશિનદન આપીએ છીએ અને ગુજરાતી સાહિત્યમાં પોતાનો ફાળો વધારે તીવ્રતાથી ઉદ્ધર મને એ આપતી રહેશે એવું અમે ઇચ્છીએ છીએ

સુબાઇ તા ૮ ૭ ૨૧

—૨ ગા ત્રિપાઠી

ગાજ રજવાડાઓમાં પ્રસિદ્ધ થયેલું પાકા ગોલી
કેમી છાયલો, તથા રંગમી માડીઓ છાપવાનું તેમ જ
જરીતું કેમી આગેદામ અને ભગતકામ કાઢવાનું હું
અને જાણીતું ખાતું

જર્મનીઆ હાઈંગ અને પ્રીન્ટીંગ વર્કસ

હાઈંગ ઓફીસ
સી. પી. ૨૦૨

પોસ્ટ નં. ૪૦

ટેલીફોન નં. ૪૪૮૪

[૧૧/૭/૧૯૭૧]

આચ,
શ્રીનાથ મેનાન,
મેનલુસ ગેડ.

ટેલીગ્રામ ' જર્મનીઆ. '

રાજ્ય મહાનગરો,

નગર સાહેબો નામ ૧૦ સરકારના ધારાસભાના ઓનરેન મેમ્બરો, મેરનમ
જાણે કર્ને, મેરો, કેપ્ટનો, નામદાર લે. વા. ૩૫૧૫ના યે. ઓનરેની એ. ૧ ની
પોલીસિકન એન્ટ સર સી. સી. સી. સી. ઓગીમરો, યુરોપીયન મીટીન સગરનો, એમ
ડી. ૧૧ ડી. મી. ધરાનનારા મોગ કામગીરી તથા દેવી અને યુરોપીયન અમર ૧૨૦ અંતે ગ્રહ
ધોમા આદેશાહી યાકુતી નામની જગલહેર વા. ૧૮૦ વપુગર છે એ જ તેની ઉપરો ૧૧
તાની નીચાની ટે-મનમેન મેમોગીમા આ ગજનાહી રા અતનાન થએન

આદેશાહી યાકુતી.

ગમે તે કારણથી ગુમાવેલી તોડાત પાળી રાખે છે પુરતનન જામ રાખે છે
આ ગજન ૧૧ યાકુતી નીચે સી રાના તમામ વ્યાધી મગડે છે અને વીધે ૫ બનાવી અર
પુરતનન આપે છે ખરી મરદાવ આપનાર અંતે ૧૧ના માણસો પલ્લુ જુલાનની માફક
જોનાવર જનાનાર આ વાનો વાળ લેના અમર ૧૧ જાસ જાવામજુ છે આ દના વાપર
વામાં કોઈ પલ્લુ જાતની પેટગી જ નથી ૪૦ ગોળીની કળી એડના કળી રા દસ
ખાનાટી યુનાની લેપ

ઉમર નાઓમાથી આ લેપ બનાવેન છે ખરે પુરતનન લાવના માં આ લેપ
ફેલેમર હાજર છે આડેસ એમની જીના રૂમી આ

[May 1971] ગાડેર કાલીકાસ મોતીરામ, રાજેડા કાલીયાનાડ.

સો વંરસનુ પુરાણું ખાતું

જુના ગોપાલદાસ બરફીવાલા

અને

મીઠાજીવાલા

મુબાઈ.

મોઘા મરાઠા અને રૂઝ ધીની ઉત્તમ મીઠાજીઓ માટે

એક ફેરો મારવાની લાવામણ કરનાઆ આવેછે.

ખામની ખારી

પીરતાની બરફી

માવાના પેઝા

માવાના મુધરા

કોપરા પાક

ખામુંદી

શીખડ

ગગન વોરે

ધળી ભાતની

સુતરફેની

દલવા

વેનીના ચુનાન

ઝોરેજ વીગેરે

સુકા દલવા

કરેક ભાતના

અધરણીના લાડુ

સુદીન લાડુ

જતેબી મેસુર

સુરતી મીઠાઈએ—મગજ ધારી

ટેલીગ્રાફિકે એડ્રેસ, " Burfee Shop "

સી. મી. ટેન્ક ટેલીફોન નં ૧૧૦૭.

[જાહેર-અમર મારે આ પાત્ર આપનાનું છે] .

[જાહેરખબરો મારે તમારી ને અનુભવી કેનનાસરે જોએ છીએ]

ચોક અવાજે વખણાયલાં પુસ્તકો ! !

જરૂર જ વાંચો

ગુજરાતી પુસ્તકાલયોમાં સંગ્રહવા યોગ્ય પુસ્તકો :

કપળી પાળી બાઈ-ડીંગમા

લેંદકાની ૮મીઓ સાથે

૧. શુભામગિરીનો ગજબ સચિત્ર વાર્તા અ સૌ વિમળા મેતનના

કૃત

રૂ ૨-૦

૨. લલિતના કાવ્યો રા લલિતના કા પોના સંગ્રહ

રૂ ૧-૦

૩. મારી વીમ વાર્તાઓ સચિત્ર વાર્તા સંગ્રહ રા કેશનપ્રસાદ

છા દેસાઈ, બી એ, એલએન બી કૃત

રૂ ૨-૦

૪. માકરજીવન રા ગોવિંદરામ ત્રિપાઠી કૃત

રૂ ૨-૦

૫. ઉપાકાન્ત સચિત્ર વાર્તા રા ભોળીન્દ્રરામ દીવેદિઆ બી એ કૃત રૂ ૨-૦

૬. કમલાના પત્રો રા મિનનાન ઉત્તમરામ ચાલિક કૃત

રૂ ૦-૦

૭. અનિન્દ પાપનુ તરનમાન રા મેલીનાન જેકાનાલ મહેતા કૃત રૂ ૨-૮

૮. હુ મલા ને મિત્રમહલ ગ ધાસુખનાન કૃ મહેતા કૃત

રૂ ૨-૦

નોન મમાલોચકના જે આલોકોએ ૧૯૨૧ ને ૧૯૨૨ ના લનાજમ
લયાં હશે તેમને આ આખો ગ્રંથ રૂ. ૧૪ ની કિમતે આપનામા
આપજો. પોસ્ટજ તથા વી. પી. ખર્ચ વધાવેનું.

લખે—

રમણીયગમ ગોવિંદગમ ત્રિપાઠી,

મોરારજી બિહારી નં. ૨, ગિરગામ, મુબાઈ.

મુખ્ય લેખો.

અમદાવાદ અને બાહિસા

ન્યાની ન્યાની બાતો

અર્ગીય મંગલ.

અમદાવાદ અને નાગીય દેવરાણી

આંખ હોલની જગી બાહુ મહા.

બહાન હોનદ અને તુ રાના મુધાગ

મહાગી દક્ષિણનાં યાત્રા

તે, હુ, અને પ્રભાત

લેખકો.

૧ ગર પથા
૨ નો વિભાક
૩ શુદ્ધિ નિમિત્ત
૪ નિસાન પાતા
૫ હાથ ચ નોખ
૬ મળીયતમ નિપાતી
૭ નેનુદ પડ્યા
૮ પદ કર વે
૯ માણુના દેમાર
૧૦ ચાનાના મામક
૧૧ મુભા ઉમરવાડીયા
૧૨ ને મન્ત
૧૩ ગર.

ઉપગત, નૃણપણની ના ' અમદાવાદ અમદાવાદ ઉત્તરામ ' વિન
શ્રોત, 'એક નૃણ કયા નિરો બાવવાની સુન્દર કા થો અપાર
ગોગ નિરો

ત રોઓ

૧ અમાવાય યુવાળીગમ નની, બી એ
૨ ન. ચન્દ્રગાન નર્મદાગાનપથ્યા, બી એ, એએન બી
પ્રમણ

શાં રમા પીયગમ ગોવર્દનગમ નિ

તીજેરીવાળાઓની નવી રીતની હરીફાઈ.

હાલ પહેલાં ઓરડીવાળી કાચળ જેવા પાતળા પતરાની તીજેરીઓ અને આનની હતી અને પ્રજાને માનની કદર નહીં હોવાથી હીક સખ્યામાં વેચાતી પણ હતી હાલમાં તે તીજેરીઓ નહીં આવતી હોવાથી તેની જગ્યા તેની જ બનાવટની અમેરીકન અને બીજી તીજરીઓએ લીધી છે એ તીજેરીઓ વેચનારા એવું કહે છે કે ગોદરેજની તીજેરીઓ મને એની સારી દોષ પણ અમેરીકા અને બીજા દેશોમાં બનતી તીજેરીઓને કદી પુગી શકે નહીં એઓ બીજી એમ પણ કહે છે કે અમારી તીજેરીની બનામણ અગારો કાન્સન કરે કે કાન્સનનું મુખ્ય કામ પોતાના દેશના માનના ખર્ચ વધારવાનું હોય છે એટલે તે બનામણ કરે તેથી કાર્ક એવું ને નહીં કે માન ભરોસાવાયક જ હોય.

કાન્સનની ભલામણનાળાં એની એક ન્દાની તીજેરી મોની મિમત આપીને ગોદરેજે ખરીદી છે અને ફક્ત પાંચ મીનીટમાં તોડી છે અને જેઓ પાતરી કે ની હોય તેઓને બતાવના કારખાને રાખી કે

આગળાડી અને આગળોટનું નુર, જગાત, ગોડાઉન બાહ્ય અને એન્ટ તેમજ છુટક વેચનારનો નફો એવા એવા અનેક ખર્ચ આપાત થતી તીજેરીઓ ઉપર પડે એટલે પરદેશી તીજેરીઓ દબકી બનાવવાની હોય તો જ અહીંની સારી તીજેરીઓ સાથે હરીફાઈ કરી શકે એ સમજવું મુશ્કેલ નથી. ગોદરેજે પાંચ મીનીટમાં જે તીજેરી તોડી તેની બનાવટ કેવી છે તે બતાવવા ગોદરેજને ખરીદ, કરનીયડી એ ઉપરથી રાચનારે ધ્યાનમાં લેવું જોઈએ કે તીજેરી નમની કે યા મજબુત તેની કક્ત જોવાથી માત્ર પાંચ સમજ પડી શકે નહીં તેનાર મર્ક રહેવા પડી પાંચ મીનીટમાં તોડી શકાય તે તીજેરી તેમજ તોડતા પાંચ નાક લાગે તેની એ અરખી જ રહેવા.

ગોદરેજનું કારખાનું—

ગેસ કંપની પાસે, પરેલ, મુંબઈ.

તમારે ત્યાં શુભ પ્રસંગો પર

દી-પાઠી—

નાચ-પારદી—

એટ-હોમ—

ધવનીગ એન્ટરટેનમેન્ટ—

ઈત્યાદિ મેળાવડાઓમાં—

રીફ્રેશમેન્ટસ માટેની ગોઠવણ કરવાનું અમને સોંપા-
શકેલું કામ—

વાજાની દામથી—

ટુક વખતમાં—

અને તમને ૧૦૧ ટકા સતોપ મળે તેટલું કરી આપીશું—

એન્ટીમેટસ મગાવો—

ભાવ તાલ જરૂર પુછાવો—

ગોવિંદજી વસનજી

મુખ્ય ઓફીસ—ચીંગમડા

બ્રાચ નં. ૧ - રાજીવડા

બ્રાચ નં. ૨ - મહેસાણા

મુખાલ્ફ

રેલીફાલ રૂપપદ

રેલીફાલ—

"Sweetmart"

Feb 19

પંકાચલા, પુરાણા અને પ્રજાપ્રિય મશીન

પોલીશમી શરૂઆત કરનાર

અને આ ધધાને એક દેશનેબલ ધધાની સપાટીપર લાવનાર

ઝવેરી કાનજી માલજી

આ નામ કોણ નથી જાણતું ?

પહેલા પાચોનીયર

હજી, પૂજ્ય કઈ નવી કૃતિઓ,

નવા માલ, નવા ચણુગાર, અને નવા અગરો

તૈયાર કર્યા જ જાય છે !

દુકાને પધારી તરફ લઈ જશે તો

જરૂર જ મોહશે !

ચરિણોને અમને ખટાવા મિત્ર

છુટકો જ નથી !

પછી આને આવો કે કાલે !

આખંદુલ રહેમાન સ્ટીટ, સુંબાઈ

રેલીફેન નં. ૭૮૨

ભીખા કલ્યાણજીની કુંઠની અમૃત તુલ્ય દવાઓ.

રાજન મિશ્નર.

કોલેરા વિગ્રહીકા મારે-

મયેરા અપચો અછર્મ અનિમાર વિગેરે
અપકર રોગોને દુક વખતમા ખીતિપૂર્વક
નાશુદ કરનારો આ એક રામબાલ દવાય
છે જેનાથી સો કડો અમૃત્ય છુટી
જાય છે

કિમત બારલી એકના આના દસ

બાકાલ ઓધનમેલે

-ખાસ દુરામ મારે-

અને તેવી હડીયી કાળી કે લાલ દરાજ
અથવા યુગલી આ મનમ મિથી પ્રમુ
વખત લગાડવાથી જડ યુગથી નાશુદ
થાય છે અને ચામડી જરા પલ બગડી
નથી કે ખરાબ વાસ આદતી નથી.

કિમત બારલી એકના આના બાર

તાવનું અકસીર મિશ્નર.

આ મિશ્નર ટાળિયા આંતરીકા મેડેરીયલ અને ખરાબ રુમા ફાગી નીકળવા સર્વે ભતના
રેરી તાવ ઉપર રામબાલ અસર કરે છે કારણ કે તે તમામ ભતના તાવના જુદાઈને નાશુદ
કરવામા આખાદ છે આ મિશ્નરના વધુ બામ લેવાથી એક જ દીવસમા અને તેવો તાવ નાશુદ
પણ જાય છે બીજી દવાઓથી તાવ દેતવા પછી ઘસી જ અસાક્તિ આવે છે તેમ આ દવાથી
એવું કહું પણ ખરાબ પરીલામ આવતુ નથી એ તેની ખાસ યુખી છે

કિમત બારલી એકના આના બાર

ગાંડીવ એન્ટી-રૂમેટીક બામ.

એક મહાન વિદ્વાન ડોક્ટરની શોધ ઉપરથી બનારેલો આ મનમ શોભવાથી માથાનો તેમ જ
સાધીવા સરખો દુખદાયક રોગ દુક વખતમા નાશુદ થાય છે વળી હાથપગનું. રટી જુ
મોને ચર્મ આવચો સડીયા મોઈ પણ ભગ્યો દુખાવો દોષપ્રય ભાગતુ બકાઈ જુ
સીઓના પમ તથા કમર અલાઈ જવો. સારીથી કોર્ડેપલ લામ રટી જવો વિગેરે સર્વે રોગોને
નાશ કરનારા આ રામબાલ દવાયુની એક બારલી દરેક કુટુંબમા અવશ્ય રાખવી જોઈએ.

કિમત બારલી એકના આના આઠ

અમારા મહેરબાન માડોળા ખાસ આમકુને માન આપી-

અમેએ હાવમા હીસપેનસીગ ખાતુ જોડ્યુ છે

જેમા અવુસથી માખસોને હાર્યે દરેક ભતના પ્રિસીધન મુજબ દવા બનાવી આપવામા આવશે
એક વખત કમ પાકી ખાવી કરો.

ભીખા કલ્યાણજીની કુંઠ દવાવાળા,

Feb 19

અણેશવાડીને નાકે, બહાજોદ, મુખાર્ક, ન ૨.

સહકાર

લાંબી છ દર્મી, શરીર સુખ, શરીરના દરેક અવયવની પૂરતી તાકાત, હમેશ દર્મી રહે, તેની સાથે પાવનસક્રિત, એ સમગ્રના સહકાર આડુ રાખવા માટે તમે-અમારી અમૃતતુલ્ય

આતંક નિગ્રહ ગોળીઓ,

વાપરે એ ગોળીઓ તમારા શરીરની નબળાઈનાં તંત્રોમ કારણોને ફર કરી તમેને તદ્દુરંત, બગવાન અને હિંમતવાન બનાવવાની અબજ સક્રિત ધરાવે છે તમારા શારીરિક અને માનસિક દરેકની સાથે અસહકાર કરીને જો તમારે કોઈકમ થયું હોય તો તેને માટે આ આતંકનિગ્રહ ગોળીઓ એક ચમ ગરિક મનમાળા છે વધારે નિગત જાણનાતે પ્રાઇસરિફ્ટ મળાવે

દિમન-ગોળી ૭૦ ની ૩ની ૧ નો રપિયો ૧ એક

પ્રાંચ બોક્સીસ

કાપાલિનીરોડ-મુબઈ

વૈદ્યગાસ્ત્રી મહિપાત્રકર ગાર્વિકલ
ભાનુચર, શાંખાવાડ

હિન્દઅનાથાશ્રમ, નડિઆદ, (ગુજરાત)

આવાં રૂઝપુટ અત નિરોગી
સંતાન દેશની સમૃદ્ધિ છે

પણ

દેશ લાખે મરે છે કળાવ અતે આપા
ચીપા વિનાના લાખે મળનાં મુનાઈ જતાં
કેલાસી બાળકો દેશના મળાડે છે તેમને
જોના હોય સો ઉપલી અમ્મી તરડ
બજર દેવા નિરાધાર, જૂળાને તર-
અમ્મી મળી જતા, આપ ન બાલેના નેઈ
લઈને કપી દેશના જોમના કલ્યાણ માટે
જાણુમાની ગણિત અનુસાર કલ્યાણ દાન
આજે જ માકલોવો નેપુચલ લાધુ બાધો
શીજગોખનો થાડે કે લાન ત્યા માકલો
દેશમાં મેળે જુનીબોની ચોતરલી કાળે

આપના નોંધમાં સુનાલોચકર્તા નોંધ મેળે

પાકા રંગના ફેન્સી છાયલો મળવાનું ગંભીર ખાતું.

અમારે ત્યાં હેઠે જાતનું રેગમી

તથા સુતરાઉ સાડીઓ બાપ-

વાનું તથા મંગવાનું નામ

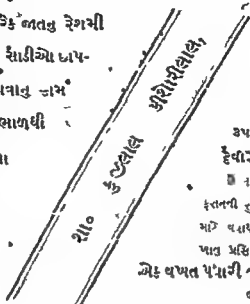
ઘણી જ સલાજીધી

કરી આપનામા

આપે છે.

હેઠાણ નોધી

ગાખએ.

ઉપર દર્શાવ્યા

ફેવીરાડ-મુબાઈ

જામા છે ની

ફતનની સુદર નિશાઈન

માટે વાપરી અમાર

ખાતું પ્રસિદ્ધ છે

એક વખત પંચામી જરૂર લેવું

જરૂર છે.

ફેગર જન—પહેલા પ્રકારનું મગજ માટેનું તેનું છે

ફેશર જન—મગજના ઘાતનું આને પ્રુદિ આપે છે

ફેગર જન—વાળને ખરી પાતા અટકાવે છે ને વાળને જ્યાં
બધું છેવાડે છે

ફેશર જન—આખો દિવસ મગજ મારી કરનારાઓને ખાસ
શાન્તિ આપે છે

ફેશર જન—સુરનાથ તથા ગાંધી માટે સારી રીતે વપરાય
છે. કિમત એક શીશીનો રૂ. ૧, પોસ્ટેજ જુદું

પ્રમેહબિન્દુ શું છે ?

પ્રમેહબિન્દુ—જીવાલીયતની બૂંચોથી થયેલા રોગો મટાડે છે

પ્રમેહબિન્દુ—આદી મિત્રે ભવક રોગો ઉપર અદ્વિત રીતે ફાયદો આપે છે

પ્રમેહબિન્દુ—આ દર્દોના યાસથી થોડા જ વખતમાં મુક્તિ આપાવે છે, તાવ,
અતમ્નિ અમ નિતે સારી રીતે દૂર કરે છે

પ્રમેહબિન્દુ—આ દર્દોથી પીડાતા હરેક જગે વાપરતું
દરેક શીશીનો રૂ. ૧.૫૦ થી, પેડિંગ નમ્બરેના આના નં. જુદું

કરિશ્મી મોનોન્ડનાથ મેન, ગવનમેન્ટ ડીપેર્ટમેન્ટ હોસ્પિટલ,

Feb 18,

નં ૧૮/૧ અને ૧૬ લોન્ડન ચિતપુર રોડ,

કલકત્તા.

મ. આપના ઓફરમાં સમાવેશથી નોંધ લેતાં

એક જ | સ્થાપી
દામ. | ૧૮૯૫.

સુરજમલ લલ્લુભાઈની કું.

હીરા તથા ઝવેરાતના વેપારીઓ યુરોપથી સીધા
હીરા આયાત કરનારાઓ

અગા
જાત જાતના
ચાલુ ઝમાનાની
ફેશનના હીરા પાના
માણિક ભાતી ગની વીગરેના
ફાગીના તૈયાર ગળીએ છીએ તેમ જ
ચારકરથી અમારી પોતાની વર્કશાપમાં
જટલીથી બનાવી આપીએ છીએ.

૭૦-૭૨૫-૨૨૭ કાલણાદેવી રોડ, અંબાઈ.

કેટલોય ગ્રંથ મોકલનારા આવે છે

દ્રાક્ષાસવ

રતવ દોહના રૂપીયા બે.

અન્સીરૂદના

શરતી મટાડનાર,
 ભૂખા ત્યાડનાર,
 દગ્ત સાફ લાવનાર,
 હિંધ લાવનાર,
 તાકત આપનાર,
 તાઝગી બક્ષનાર,

દહેજતદાર પીણ

૬૦ લવન સાથે વાપરી જુઓ.

જ્યવનપ્રાશાવલેહ

લવન

રતવ બેકના રૂપીયા અઢી.

પ્રથિકાગ્ક બોરાક :

રોગી નીરોગી,
 નમજા મનજો,
 નાના મોટા,
 સ્ત્રી પુરુષ,
 સૌને માટે,

લવનનપકે દના

૬૦ દ્રાક્ષાસવ સાથે વાપરી જુઓ

જોકે દર્માસ્થિતિક વર્ગ, લિંગિટલ

એલ્બીન્સ્ટેન રોડ, મુબઈ ૧૩.

—કુશન—

બાળી મહાજનનાડી; કાલબાદવી.

પ્રસિદ્ધ આયુર્વેદિક દવાઓનું
 આઈસ લીસ્ટ મેળાવે

જો આપના ઓઈમાં સમાવીયતી નોંધ લેજો

જુના અને નક્ષત્ર

ઝવેરીઓ

રામજી લગવાન એન્ડ પ્રધર્સ,

૨૦૯, ગેખ ગેમણ સ્ટ્રીટ, મુંબઈ.

તાલુકા સિરનામું " Muffchañ-Bombay " રે-ફિન નં ૬૭૪

સમાલોચકની જાહેરખબરના ભાવ

- એક વખત માટે એક આપ્ત પાત્ર, ૨ ૧૫ આપ્ત પાત્ર ૨ ૮ થા પાત્ર ૨ ૬
- આ ભાવ ગાર મામની બાધી સુદતને જ માટે છે જોજી વખત માટે કે ખાસ જગ્યા માટે ચાતુ બાન ઉપર પચીસ ટકા નધારે લેવામા આવશે
- કનર ઉપરના ખાસ ભાવ માટે રૂબરૂમાં મળતુ થા તો લખીને પુઝવતુ.
- આ ભાવ છેલ્લામાં છેલ્લા છે તેમા જટાડો ચા શકતો નહિ વધતી જતી મોલવારીને શીધે, આ જાન યમે તે વખતે ફગી લાકરો વધુ માટે લખો થા કનર મળે
- રમણીચગમ ગોવર્ધનરામ ત્રિપાઠી, પ્રમુદક
- સમાલોચક એફિસ, મેરાસ્ટ્ર જોડુળાસ ચાન, નંબર ૧/૩૬, મેન્ડરસ્ટ્રેટ, ગિરગામ, મુંબઈ

કમદામ ! કમદામ.

એક જ મહીના માટે

અમારુ 'ન્યુ મોહિની હુન્ડ' સાથુનની લાકડીવુ બનેલુ ધણુ જ સુદર અને અત્યુત્તમ હોવાથી સર્વ દેજોની આગેદવાને અનુકૂળ અને રાખીણી મરિ ઉત્તમ છે ગેરંટી ૩ વર્ષ, સિંગલ સીક ૨ ૫૦ ૬૦ હવે ૨૫ ૩૦ ક્લૅન સીક ૨ ૮૦ ૯૦ હવે ૪૦ ૪૫ હાથ ને પગત શિલ્કીનિ વાળાં ચૈયાતી દામ ૩ ૬૫ ૯૦ ૧૨૫ આઈ સથે ચીપાડી દામચેમગી મોકલવુ આ કટેાનતુ વામ લખતુ જોઈએ, પત્રો—પરગિયન કું, પોસ્ટ બેકમ નં ૮૧૪ (S) દલકતા

અમારી ધરિયાળ
જોનામા સુદર, મગજુન
અટકાડે છે ગ્યારની
નજી વર્ન નિકન સિન્ડર
વોચર યાજી નિકન
લીનર ર ૧૭ સિન્ડર
લીનર ર ૧૭ મહારાજ
વોચર ૧૭ મિલ

સિન્ડર ગિરટ વોચર ૧૭ સિન્ડર લીનર રીસ્ટ
વાચર ૨૭ નિકન રીડીયમ રિસ્ટ વોચર ર ૧૭
સિન્ડર રીડીયમ લીનર રિસ્ટ વોચર ર ૨૭
આઈરોન વોચર ૧૭ નિકન રીસ્ટ વોચર
ર ૧૭ નિકન આઈરોન ર ૧૭ મો કુગિસ્ટ
આઈરોન ર ૧૭ હાઈગર ૧૭ આઈની નીની

૧૬૦ મળના હાથ અને પાના વાળ, સિગાર
ધુતાર, દિવાળા, તાનરા શિટીસા આદિ વાન
બીન કરતા સગા જેવા સોરે અમારે પ્રાદસીગટ
અવાવી જુઓ, પતો-મેશન વહાન મેનિયમ રુ,
(૩૦૬) ૧૬-૩ લોનર વીલપુર રોડ (૬) મધકા

Telegrams—Musicians

૧૨૫ મનના મન લન (૭) કલકત્તા
[July 1921]

લલિતા

વનિતાશ્રમઃ નડિઆદ.

નહાની કુમારીઓ, પરંતુ લી કન્યાઓ, નવનાઓને આ
મસ્થામા સંસ્કૃત ગુરુસ્તીનુ શાનુ આપનામા, આવે છે, સીનજી
લક્ષ્મીનાથનામા આવે છે રીડીઆનો ઉપયોગ કરનાવામા
આવે છે

દાનેશ્વરીઓ! ધનિકો!

તમારો દાન અ સંસ્થાઓ થે વેરો સનાઓ કરતાંયે પ્રધારે
સી-કન્યાઓ એનો ઉપયોગ કરે છે, ધાર્મિક જ્ઞાન પણ આપવામા
આવે છે

આપના ઓરમા સંમોચનની નોંધ લેશો

મુંબાઈના સુમેસિદ્ધ ઝવેરીઓ.
ઉત્તમ કારીગરીના અનેક નમુનાઓનું પ્રદર્શન !

મોહનલાલ એન્ડ કંપની,
દરેક પ્રકારના સોના, ચાંદી અને ઝવે-
રાતના મનપસંદ ઉત્તમ દાગીના
બનાવનાર ને વેચનાર.

નં. ૧૯૭-૨૦૧ શેખ મેમણ સ્ટ્રીટ,
ગણેશવાડીની સામે, મુંબાઈ.

છાપખાનાઓના માલીકો, પુસ્તકો પ્રગટ કરનારાઓ,
અને
લેખકો માટે ખાસ !

ઉચ્ચ જાતના અગ્રેણ, અગ્રેડેશન અને એવા બીજા બનાવના હરેક
માઈનના ને વજનના જાપવાના દાગળો બેટપોસ્ટ પેપરો, પ્રાઉન-
પેપર, આટપેપર, બાઈબીગ કલોથ અને છાપખાનાઓને લગતી હરેક
પ્રકારની અપ—કુ—ડટ ઉચ્ચ 'મેકરો'ની પ્રિન્ટિંગ મશીનરી વિગેરે
મળી શકશે લાવ તાલ તથા નિગત મગાવરો. એક વખત પુછાવ્યાથી
ખાતરી થશે.

મીલોમા નપરાતા

ટેમીંગ પેપરો, સ્ટેપોર્ડસ વિગેરે પણ મળી શકશે.
ઓફિસોને લગતી સર્વ પ્રકારની સ્ટેશનરી માટે પુછાવો.
લખો રમણીચરામ ગોપાલગમ ત્રિપાઠી,
મેસારજ પ્રિન્ટિંગ નં. ૨, ગિરગામ, કુલાઈ
સરનાથ સમાવેશ મુંબાઈ.

સ્વ. ગોવર્ધનરામ માધવરામ ત્રિપાઠીકૃત

સરસ્વતીચંદ્ર	ભાગ ૧ લો (સાતમી આવૃત્તિ) ૩ રા	} ચારે ભાગની કિંમત મવાખાર રૂપીઆ.
"	ભાગ ૨ લો (છઠ્ઠી આવૃત્તિ) ૩ રા	
"	ભાગ ૩ લો (સોઢી આવૃત્તિ) ૩ રા	
"	ભાગ ૪ લો (ચોથી આવૃત્તિ) ૩ પા	

મળવાલુ ઠેકાણુ ૧. એન એમ ત્રિપાઠી એન્ડ કંપની, પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ, મુંબાઈ

૨. રમણીયરામ ગોવર્ધનરામ ત્રિપાઠી,

મોરારજી બી ગિસ, ગીરગામ, મુબાઈ ન ૪

૩ અને સર્વે પ્રમિદ્ધ શુદ્ધસેવરો

ધી બેંગાલ સ્વીટમીટ એસ્પોરીયમ.

પારેખ હોસ્પીટલ સામે, નં ૬૩ મેન્ડલર્ડ રોડ,

ગીરગામ, મુબાઈ

ખેરખરી શુદ્ધ સ્વદેશી મિઠાઈ.

ચોખ્ખો અને પાકો માવ

બંગાળની ભાતભાતની અનેક જાતની મીઠાઈ મુબાઈની શોખીન પ્રજાને માટે અમારે ત્યાં રાતરિવસ તૈયાર રહે છે. કનકનાના વખણાવના રમચુલ્યા, રાજ ભોગ, સીતાભોગ મહીનાના, દીવકુશાસદેશ, પાનુઆ રિગેરે અનેક જાતની મીઠાઈ કલકત્તાના કુશલ કંદોષએ તૈયાર કરે છે.

અમારી મીઠાઈના ભાવ ઘણા જ મધ્યમ છે. ઉપરાંત મુબાઈની પ્રજાને અનુકૂળ એવી વાનગીઓ પણ તૈયાર ગળીએ છીએ.

સત્સત્તામા અને જાહેર પાર્ટીઓ માટે ખાસ ઓરડે લેવામાં આવે છે ને મધ્યમ ભાવે જતલીથી જોઈતો જવો માવ પુરો પાડવામા આવે છે એક નમુના આ નહિ ચાખે તો રસદાર મીઠાઈનો સ્વાદ જોઈ આઢકોના મન હમેશાં સ્તોષ પામે એવી અમે બધી ગોવંદુ રાખી છીએ.

[August 1921]

૧૧ આપના ઓર્ડરમાં સમાવેશની નોંધ નેસા

જાની, મહોટી, બહેર કે ખાનગી લાયબ્રેરીનાં

પુસ્તકોનાં ઉત્તમ સંગ્રહ.

૧.

૨૧. મોનરૂનરામ ત્રિપાઠી.—

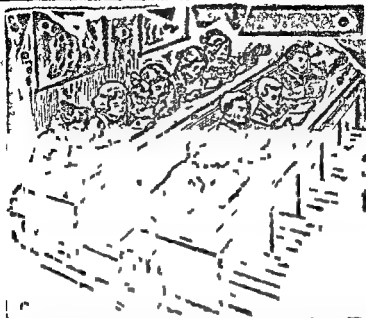
૨૧. જગનલાલ હરિલાલ પટ્ટા—

સરસ્વતીચન્દ્ર ૧ થી ૪	૨ ૫૧	કાદમ્બરી (સમિત્ર) આરતિ પાચમી	૩ ૫૧
લીલાવતી જનક ૧	૧૦-૧૨	એક અપૂર્વ લમ (બીજી આવૃત્તિ છપાય છે)	૩-૫૦
દયારામનો અક્ષરદેહ	૧-૪	કાદમ્બરી અનુકરણ ભાગ પહેલો	૦-૫૦
સ્નેહમુદ્રા (કાવ્ય)	૧-૦	સમિત્ર મુદ્રાકરના પત્તા	૦-૫૦
Marriage Forms under		મનોરમક વાર્તાવિહિ	૦-૫૦
Ancient Hindu Law	૦-૧૨	નિમ્નકરણ	૦-૫૦
Classical Poets of Guja-		હાસ્યજનક વાર્તાનાપ	૦-૫૦
rat (1916 Edn)	૦-૬	૨૧. ગણપતરામ અનુપરામ ત્રિપાઠી—	
મો. કાન્તિલાલ પટ્ટા —		જાતમહેનત (સેન્સેટીવુ ગુજરાતી	
૨૧. મોનરૂનરામનુ જનનચરિત્ર	૧-૦	ભાષાન્તર)	૩-૦૦
		દરિઆપરના દેગોલી વાતો	૨-૦૦
		૨૧. હિમતલાલ અબ્દુલ્લા—	
૨૧. મો. મહિલાલ નજુભાઈ—		કવિતા પ્રવેશ.	૧-૦૦
ખાળવિવાસ	૧-૪	કાનમાધુર્ય	૧-૫૦
સુનાલસિદ્ધ	૨-૪	મેધુમિન્દુ	૦-૫૦
આરિત્ર	૧-૪	કિન્દરગાર્ટન સખન્ધી ૭ લેખો	૦-૫૦
સુન્દરીન ગદ્યાવલિ	૫-૦	૨૧. ભગુભાઈ કૃષ્ણદુયદ કારભારી —	
૨૧. મહિલાલ જીઆરામ કાઠી—		અગ્રેજ—ગુજરાતી પોકેટ ડિક્શનેરી	૧-૧૨
બાંધીની રાણી (સાન સુંદર વિત્રો સાથે)	૨-૦	ગુજરાતી-અગ્રેજ	૧-૧૨
સુંદર બહેન.	૦-૫૦	૨૧. અગ્રેજ ગુજરાતી ડિક્શનેરી	૦-૧૨
ગુજરાતની જુની વાર્તાઓ (વિત્રોસાથે)	૨-૦	ટાઇટ રાજસ્થાન (બે ભાગમાં)	૫-૦૦
પ્રયુગમ યોદ્ધાજી અને મ દળદળી.		૨૧. જોગીન્દ્રરામ દીવેટીઆ—	
(નવી આવૃત્તિ ૭ વિત્રો સાથે)	૦-૦	આરતિગટ કવેકર (મળતી નથી)	
રતિસુ દરી	૧-૮	નવરંગી આનંદ	૦-૪
વિનિવ્રતા સતિઓ (૨૪ વિત્રો સાથે)	૩-૦	કાઠિ-ટ ટોન્સ્ટોપની વાતો	૦-૪
મતિમો નાટક	૧-૦	ઉપાસન્ત [સમિત્ર, બીજી આવૃત્તિ]	૨-૦
ગુજરી, સુમાઈની ગોમ્બી	૧-૪	મેહિની	૧-૦
		ગોલીમીટર	૦-૫૦

એન. એમ. ત્રિપાઠી એન્ડ કંપની, પુસ્તકોનાં એન્ડ પબ્લીશર્સ,

પ્રિન્સિપલ ઓફિસ, મુબાઈ, નં. ૨૦.

૧૨. આપનાં ઓફિસમાં સમાવેશ કરી નોંધ લેવા

તમારૂં બાલક નિશાળમાં કેમ ચાલે છે ?

આ પ્રગતિ આજકાલ બહુ વિવાદનો ચર્ચા પામે છે અને એથી જણાય છે કે એતાની સતતિના માનસિક વિકાસ માટે માળખા પેટલા બધાં આતુર રહે છે પણ તેમણે તેમની સારીરિક સપૂર્ણતા એ કેટલી જરૂરી છે એ કેટલા યોગ્ય માનવ વિચારે છે ? તનદુસ્ત અને સુધ્ધ સુદર અનુપવ એ શુદ્ધીના બહુ જરૂરી તત્ત્વો છે અને શુદ્ધતા મોજગોખ હરતા એ વધારે અમતની છે એ કહેવાની શી જરૂર રહી છે ? માટે જ શરીરના અવયવો જગજર રહી સુનાર્પણના તા અને એવું નેથી થાય તે વાત દેશના દરેક બાલક રૂઢમજબી બોધ્યે

તમારૂં બાલક કોઈ પણ જાતની સારીરિક ખોડખાપકુવાળુ ટોચ તો તમારો કાંઈકરને મળાને એની એ નિર્બેનતા વધે નહિ તે માટે તરત અમારે લાં જરૂરી ઉપાયો લેવા માટે લેવા આવજો

અમારે લાં દરરોજ અવાલાખ લેવા કેટલા બધા ત ખ્યાનપ માણસો આવે છે તે જોડુ હોય તો એક નખેન અમારી બોક્સમા પધા ગો તો છેતામા જે ની શોધ પ્રમાણે તેવાર કરવામાં આવેતા નીજળીના આ કાનીચરીતા સાધનોની મનુષ્યોની સેવા અમર કેટલી ખીજે ત્રીજે તેનો નખને પુરેપુરો ખ્યાલ આવે જેની જાતની બધી બચતયા અમરે ર નેપા જે મે રીજે મનાની

ખોડખાપકુવાળુ નેક કે તો તેને ગળા મરે જરૂરી કુપરી સતત આંતર માટે એમ ખામ માનુની નોડ ની નોડ કેટલા મેલા હાજર રત છે એમ એકી છત્રી તામે ત્રી ના નાદતા ગુપ્ત રોતો અને તેલા મુગ ન ત પારણી ત ત્ય વ વધારે મમત મામ મળે કે નજી

સુપરીન્ટેન્ડન્ટ, ધી સેન્ડર આંચા પેડીઃ એન્ડ મેડીટાન્ડેક્ટ્રીઃ
ઈન્ડીઅગુમન, (એન પંચેલી કે પની) લેમિઅન મે, સુખાઈ.

અમહારો અસહકાર ઉદ્ધાસ.

લેખક - રા. ચન્દ્રશંકર તર્મદાસકર પંડ્યા, બી એ, એલએન બી

(આશાની વૃત્તમા)

અમહારો અસહકાર ઉદ્ધાસ

દિ-ય આત્મ-વિનાસ !

અમહારો—

માથાપારો ફસાયા હોએ બની અમ્હે મોહા-ધ

પ્રાણુ અમ્હે શોષાવા દીધા—દીડો નહિ કૃતાન્ત

અમહારો—

પરાધીનતા ખારી લાગી, લાગ્યો એ જ ઉદ્ધાર,

“ પરની આશા સત નિગરા ” થઈ ગયા લાંબાર

અમહારો—

સ્વતંત્રતા વિશુ અન્ય નહિ છે હિન્દુઓ ઉદ્ધાર

સ્વતંત્રતાનું સાધન સાચુ શાન્ત જ અસહકાર

અમહારો—

દેવ લેવના છે કામતો—આત્મચેષ્ઠ અમ સાધ્ય,

અહિંસાત્મક અસહકારે સાધશુ શુદ્ધ સ્વરાજ્ય

અમહારો—

આઈનામાગ, ગિરગામ,
મુમાઈ,
તા ૨૮ ૭ ૧૯૨૧

“ સિપ હોડી, અસહકારી બની, બારસદના ભવનમાં બેઠા અસહકારીઓના દરબારમાં તે નામ નો
ઉદ્ધાસ વિષે લેખકે પત્ર લખેલો તે લખેલી સ્થિતિ

દયારામનો પ્રાસરેલ ૧-૪-૨૦ એન એમ ત્રિપાઠી એન્ડ કંપની, મુબાઈ

ન્હાની ન્હાની બાતો !

લેખક : ન્હાનો વિલાકર.

૧

અહો ! ન્હાની ન્હાની બાતોનો આ સસાર બનેયો છે !

૨

ન્હાની ન્હાની ગળીમાંથી પ્રભાતની પ્રગટતાં સરે છે
ન્હાના ન્હાના પ્રભાતકિરણો બાદરને ધનુરોર ઘટાઓથી ભરે છે
ન્હાના ન્હાના મેઘબિન્દુઓપડે ગિરિક્ષણો અરે છે
ન્હાના ન્હાના ઝરણાઓ સરિતાઓના પોષ વહાવે છે
ન્હાની ન્હાની સરિતાઓ સાગરો ડગાવે છે
ન્હાના ન્હાના સાગર-તરંગો સારા મસારને દિવાવે છે

૩

ન્હાની ન્હાની મસાર-લહરીઓ સકળ બુદ્ધાબન યુનાવે છે
ન્હાના ન્હાના બુદ્ધાબન-વૃક્ષો કુજ-કેવિઓ બનાવે છે
ન્હાના ન્હાના કુજો “સવિકે પ્યારે” ને મિહાવે છે
ન્હાના ન્હાના ગર્ધિકા બાનમુકની બમુરી ડોલાવે છે
ન્હાની ન્હાની બમુરી ગોપગોપીઓને નચાવે છે
ન્હાના ન્હાના ગોપ-ગોપીઓ સારા સસારને માહાવે છે

૪

ન્હાના ન્હાના સસારમથના પાનાઓ માનવપુરાણ સુધાવે છે
ન્હાના ન્હાના પુનરો પાક પથગમરોની યાદ અપાવે છે
ન્હાના ન્હાના પથગમરો સુગના યુગના અગ્નિ પ્રકટાવે છે
ન્હાના ન્હાના અગ્નિ પાપ-પાપડના ઘડાડોને પ્રભાવે છે
ન્હાના ન્હાના પાપડ મહાત્મા મોહનને જળાવે છે
ન્હાના ન્હાના મહાત્મા સારી સદ્ગતતને યરયારાવે છે

૫

અહો ! વિરાટશ્રદ્ધા સૌ સત્તનતને ન્હાની ન્હાની બનાવે છે !

જો લાખની ન્હાની નગરી,
નાગિયેરી પ્રિયી,
વિક્રમાર્ક ૧૯૭૭

}

સ્વર્ગીય સંદેશ.*

લેખક રા રત્નસિંહિતચિન્તાક.

સ્વર્ગના એક સુન્દર સ્થળમા નખીર અને તેજસ્વી મુખમુદ્રાવાળા ચાર પુરો સાથે
 આવતા જણાય છે તેમના પહેલો પુરુષ ગાર વર્ણનો કાન્તિમાન મુખાકૃતિવાળો અને શરીરે
 દુકા કદનો હતો તેના સંદેશવાળી રૂપેરી દાદી તેના દેખાવમા લખતા ઉમેરતી હતી
 ખીલે પુરુષ શરીરે વ મો પોળો તથા કદાવર બાધાનો હતો તેના વિશાળ મો ઉપરના
 વાળના થોળીયાને વીધ તેની આકૃતિ મિહના જેવી લાગતી હતી માથા ઉપરના વાળ
 બહુ સમુદાયથી હોળના હતા અને શરીર ઉપરનાં વસ્ત્રો બહુ હંચા પ્રકારના તથા સોળીના
 હતાં નીચે પુરુષ એથી ઉતરી રીતે બહુ નમ મુખાકૃતિવાળો હતો અને તેનાં વસ્ત્રો પણ
 બહુ માદા હતાં પરંતુ તેના મો ઉપર બુદ્ધિનું અલન્ત તેજ હતું એથી પુરુષ આ ત્રણેથી
 ભુલ જ પ્રકારનો હતો એના મો ઉપર માનસિક દર્તા અને અદ્ભૂત બુદ્ધિપ્રભાવને
 લીધે અચળતા જણાઈ આવતી હતી તેણે સાદામા સાદો પોશાક પહેર્યો હતો અને માથા ઉપર
 માત્ર ચોરના નાળો દવામા ઉડતા હતા ભરાવદાર મુછો એની મુખાકૃતિની વિશિષ્ટતામા વધારો
 કરતી હતી આ ચાર પુરુષો ચોક્કસ આવીને એક સાત જગ્યાએ વિશ્રાન્તિ માટે બેઠા થોડી વાર
 કદાવર બાધાવાળો પુરુષ સદે દાદીવાળા પુરુષને સંબોધીને બોલ્યો “દાદા ! મને તો આ
 તમારા સ્વર્ગમા કંઈ મમતુ નથી અહીં આવે મને પાચ-છ વપ થયા પણ હું તો કદાળી ગયો છું
 અને મ્હારી પ્રિય મોહમયી નગરીમા પાછો જવાને હું તરખી રહ્યો છું સ્વર્ગની લખતા
 મ્હારે નથી ભેઠતી !” દાદાએ કહ્યું “શુ બાદશાહ ! સ્વર્ગ કરતા પણ તમારી મોહમયી
 નગરી તમને વધારે પ્રિય લાગે છે ?” બાદશાહે જવાબ આપ્યો “ખરેખર દાદા ! તેમ
 જ છે તે નગરીની રોશમા તમા તેનું જાહેર જીવન ઉત્પન્ન કરવામાં મ્હે મ્હારો આજીવન
 જીવન ગાળ્યું છે તેની ધારાસભાની, વિદ્યાપીઠની અને સહેરસુધારણાની સર્યાની સભ્ય-
 યોમા મ્હારો સિદ્ધનાદ હંમેશા સ્વખખાતો હતો હું શુ મોનીસ તે સાલજવાને હરકોઈ કાન
 માડીને તૈયાર રહેતું હતું મ્હારી મર્જનાઓથી મ્હારા વિરોધીઓ અને ખાસ કરીને રાજ્યવા
 અમલદારો મુજતા હતા લોકો મને મ્હારી નગરીનો તાજ વિનાનો રાજ્ય મહેતા હતા.
 બસ, મને તો એ જ જીવન ફરીથી ભેઠએ છીએ મ્હે” શા પાપ કર્યો હશે કે જેથી આવી
 છુટ્ટી છોડીને મ્હારે અહીં આવવું પડ્યું ?” આ સાલજી ચોટવીવાળો પુરુષ બોલ્યો
 “બાદશાહ ! મ્હારે અને તમારે ઘણા વિચારોમા મતભેદ છે અને આપણે આપણી
 સ્વર્ગીનાં ઉત્તર દરેક વર્ષોથી તો દુરમત જ્યા હતા. પણ આ બાળતમાં તો હું તમારી
 સાથે સમત થાઉં છું સ્વર્ગનું જીવન તો મને પણ મુઠક લાગે છે જેમ તમે તમારી

* સ્વર્ગીય સંદેશ ’ એ વિશ્વમાન રાજકીય રિવિત વિકાસ પ્રનાયક લેખના લેખક આપણા
 રાજા જીવનિક પ્રવેશનાં અગ્રણી છે-તમી

૨. તોડવ તે સ્વામ્ય. ૩. ૧૮-૦૦ એન એમ ત્રિપાઠી એન જી. પત્રી, મુખાકૃતિ

નગરીમાં બાદશાહ જેવા હતા તેમ હું પણ મહાગ પ્રુલ્લપપુરમાં તેમ જ તહેની આસપાસના
 રાષ્ટ્રમાં તેવી જ પત્ની બોગવતો હતો તે તહેમે સારી પેઠે જાણે છે છે ના ચારપાંચ
 વર્ષમાં અને ખાસ કરીને જ્યારથી આપણા દેશની મહામત્તામાં મહ ફરીથી ભાગ લેના
 માણ્યો ત્યારથી તેની રાજકીય જગતિ વવાસ્તામાં હું દિનમે દિનમે મદ્દગ થતો હતો
 પરન્તુ અચાનક રીતે આજથી બરોબર એ- ના રેના મ્હારે જુનીનો સાગ કર્યો પડ્યો
 હું તો માન મ્હારી તળીયન સુધારવા ચોક્ક દિનસ માટે ત્હમારી મોદમથી નગરીમાં
 આપ્યો હતો તેનામાં એક સ્થાને મોટરમાં ફરવા જતા મ્હને રાત્રી લાગદાથી હું
 એકાએક ગભીર માગીનો ભોગ થા પડ્યો અને અનેક ઉપાયો ન્હોતો
 પણ તે બીમારીએ મ્હને રાત્રી તથા દેહને ધુસા કર્યા મ્હને દાકતરોને પેઠે જુની કંચુ હતું
 કે હું મરવાનો નથી પરન્તુ યમરાજાના હુકમને વશ થઈ એવો મ્હારે ઇન્કાર વિરૂદ્ધ અહીં
 આવવું પડ્યું છે ત્હમારી પેઠે મ્હને પણ એમ થાય છે કે પાંડો આપણા દેશમાં જઈ મ્હારા
 ચક્ષુની મર ગી લઉં પણ મ્હારે તો પરવશપણે મ્હારે ને ત્હમારે બંનેને બુદ્ધિ રહી આપણા
 દેશમાં શુ ચાર છે તે અન દરથી જ નેનાનું છે 'બાદશાહે કયું' એમરી! ત્હમે તો અહીં
 છો તે જ સાફ છે દેશને માટે ત્હમે બહુ સહન કર્યું છે તે જુ સ્વીકાર છું અને ત્હમારી
 દહતા તથા સહનશક્તિ માટે હું ત્હમારા પ્રયે માન ધરાવું છું પણ મ્હારે કહેવું નેહ્યે કે
 ત્હમારી અદ્ભુત છુદ્ધિ ત્હમે મધુરી વખત ઉપે રહેતે વાપરી છે આ સમયનાં સામેરી
 આપણી કાનદેસ પદ્ધતિની દહ તમા ત્હમે અનનસ થયા છે સથે મળીને કામ કરવાને
 બદલે જ્યા ત્યા ત્હમે વિલેપ પાનાને તૈયાર હતા ત્હમે મોટો અનુચાર વગ ઉભો કયો છે તે
 ખરૂ છે પણ ત્હમારામાં મ્હોટો દોષ એ હતો કે ધણી વખત ત્હમે ત્હમા પક્ષને દોષવા કરતા
 ત્હમારા પક્ષના દવકા માણસોથી વવારે દોષાડ જતા એ નેતાનું નક્ષત્ર ન કહેવાય
 આપણી રાજકીય દહડતની એગેતામાં વિલેપ પાનાર ત્હમે જ હતા સુપુત્રના જનાવે
 સભારો સામે દલીલો બોલો હું હજી જુની મયો નથી બાને લીધે જ હમારે ત્હમારાથી
 જુદું થવું પડ્યું હતું-” એમરી વચમાં બોલી ઉઠ્યા “ભુઓ બાદશાહ! અલ્પર સુધી આ
 વાત મ્હ ત્હમારી પામે કહાડી નથી પણ હવે ત્હમે પોતે જ જારે કહાડી છે ત્યારે સાબળો
 રાજકીય ચળવળની મ્હારી તથા ત્હમારી પદ્ધતિ પ્રથમથી જ જુદી હતી ત્હમે અમન ર
 એ ર્હામે ત્હમની સરચાઓમાં લખન થકે દિમ્બનથી દહડવામાં વવારે માન આપ્યું હતું
 અને તે માટે રોકિને ત્હમારા તરફ અપૂર્વ માન હતું પરન્તુ ત્હમે ત્હમારી પદ્ધતિથી સામાન્ય
 મનુષ્યનું હવે ખોચી શકા નહોતા અર્થાત રાજકીય ચળવળને ત્હમે નેહ્યે તેવી પ્રજાકીય
 જનારી શક્તિ નહોતા મ્હારી પદ્ધતિ પ્રથમથી જ રાજકીય ચળવળને પ્રજાકીય પાસા ઉપર
 સુકવાતી હતી અને તેથી અધિમરી વચની ર્થથે કામ કરવાની દરકાર કર્યા નિના મ્હાગ
 પ્રવતો પ્રવમા મ્વદેશાભિમાન તથા મ્વાચ્છના ગુણો ઉત્પન કરવા તરફ હતા આમ કર
 વામાં મ્હારે અનેક નિપત્તિઓ સહન કરી જતી છે અને લાગુ વખતની જ્યે-જગદા પણ

કેવી પડી છે તમારે ત્હમે વીતળ ટેકરીઓ ઉપર સુન્દર જમતાઓમાં દહેર મારી છે તમારી
 દહડોત સરકાર મ્હામે મચોટ હતી પરન્તુ પ્રજાને આત્મા ત્હમે ઝોળખી રાખ્યા નેહો
 મહાર સખજી કાર્ય આપણા દેશના અને તત્ત્વોમાંથી એક રાજકીય પ્રજા ઉત્પન્ન કરનારું
 હતું આ રાજ્યથી જ આશરે તેર-ચૌદ વર્ષા ઉપર મ્હારે ત્હમાગદી જુલમ થયું પણ હવે
 પરન્તુ આપણા બેમાં કોણ ખર હતું તે તે પડીના જનાવોથી જણાશે લગભગ દમેક વર્ષ
 સુધી તો ત્હમારા પક્ષ મહાસભાને પોતાની કરી પરન્તુ ત્હમારા અહીં આગમન પડી હમારો
 પક્ષ છેડે વિજયવન્ન નીવડ્યો છે અને છેનાં ગણ ચાર વર્ષોથી તો નદીમા પૂર આવે તેમ
 પ્રજામતનું જોર વધ્યું છે અને ત્હને પરિણામે ત્હમારા પક્ષને મહાસભા હમારા પક્ષને મોખી
 દેવી પડી છે " બાદશાહ અત્યાચાર સુધી શાન્તપણે સાંભળતા હતા પરન્તુ હવે બોની ઉપા
 "શુ કેસરી! ત્હમે એમ ધારો છો કે હું અત્યારે જીવો છોત તો મ્હા... પક્ષની આ દશ થાત ?"
 "શુ થાત તે મેલકસ રીતે કહેવું અશક્ય છે," કેસરીએ જવાબ આપ્યો, " પરન્તુ એટલું તો
 નમ્મી છે કે રાજકીય ચળવળની જુડી પકડી વડે તો ત્હમે દેશમા ઉચ્ચ-સ્થાન ભોગવી શકો છો
 નહિ ત્હમે ત્હમારી વાત દો છો પણ છેનાં ગણ-ચાર વર્ષમાં તે 'શુ' વાતાવરણ એટલું
 બદલાઈ ગયું છે કે મહારાષ્ટ્રી આગળ જાય ત્હવે પણ સખજી પલ્લેસમાં ઉત્પન્ન થયો છે અને ત્હની
 જુલનામા મ્હારા વિચારો પણ નિનીન કહી શકાય ત્હમારા જાખનમા સ્વતંત્ર્યની અભિલાષા પણ
 ગાંધીજી જેની ગણાતી હતી પરન્તુ હાલ તો ' પ્રજામતના રાજ્ય ' ની વાતો મહાસભાની
 બેઠકોના બાપજોમા આવે છે એ ત્હમને ખબર છે ?" અત્યાર મુનીની વાતોમા નમ્ર મુખાકૃતિ
 વળી પુરુષ શાન્તપણે સાંભળ્યા કરતો હતો પણ હવે ત્હનાથી રહેનારું નહિ "શુ એને સુધી
 વાત વધી છે ?" તેલો પુછ્યું. કેસરીએ જવાબ આપ્યો ' હા, મેનકરામ! ત્હમાર
 રાજકીય વીન તો પાછળ પડી ગયું ત્હમારે અહીં આવે તો પાંચ હાથ થઈ ગયા તે
 હરમિયાનમાં તો દેશમા બહુજાત ફેરફાર થયા છે પ્રજા-મત એટલે એકત્રિત અને
 બળવાન થયો છે કે અધિકારી વર્ગની દમની રાજનીતિ પણ નિષ્ફળ નીવડી છે અને ત્હમે
 રાજ્યતંત્રમા જે જે સુધારાઓ તથા હાથ મારતા હતા ત્હમાના વડાઓ રાજ્યકર્તાઓએ
 જમને આપ્યા છે અને તે ત્હમારા વચનમા સતોષપાત્ર ગણાવે જતા હાલ તો રોટલાના દુકા
 સમાન પડ્યા છે ધારાસભ્યોએ પ્રજા નિયુક્ત સ્વચ્છતાની દરે બુદ્ધિ મૂકી છે,
 પ્રાન્તિક સગદારના કેટલાંક ખાતાઓ ત્હના લોકનિયુક્ત નામદોમાંથી પસંદ કરેલા
 પ્રધાનોના હાથ તળે મુકરામા આવ્યા છે રથાનિક કામવાહક સભામાં દેવી સમાસભોની
 સખ્યા અર્ધી રાખવામાં આવી છે તથા વડી કમિશનર સભામાં એને જગે નજર નેશીએ
 નીમાંપા અને એક પ્રાન્તમાં તો સુખા તરિકે પણ દેવીની નીમણ કરી છે જતા—" ગાદ
 શાહ બોલી ઉઠ્યા "શુ કહે છે? એટલે સુધી સુધારાએ થયા છે? ત્યારે હમારી વર્ષો
 સુધીની લડત ઉપર સફળ થઈ ખરી અહા! મ્હાર જેુ કમલામ કે આ સુધારાઓને
 સાલેલધને અમલદાર વર્ગના તોરને વોડી પાડતાને હું લા નથી! મ્હારા અનુયાયિઓ શુ કરતા

હોયે : સારી સારી જગ્યાઓથી લેવામાં જતા હોય તથા રાજકીયોની મુક્તિઓથી ફાસનાઈ જતા હોય કે નીચર સ્વતંત્રતાથી સ્વોટ દહડત ચલાવતા હશે ? બહો ! આવી તક મળે તો હું શું ન કરી શકું ? ” એવકરાએ સવાન કર્યો “ મહારા ધારના કરતા આ સુધા રાઓ સારા છે ત્હેમાં કંઈ ચક નથી. પણ મ્હને કહો કે નાણા સમધી બામતોમા આપણને હંધ સગીન હક મળે. ” કે નહિ ? તે શિવાય મધુ નકામુ છે ” કેસરીએ જવાબ આપ્યો “ નેરકગમ ! એ લોકો એવા કાયા નથી કે એ બાળતમા આપણને એક મ રવન ન્તતા આપી દે એને માટે તો હજી ઘણી દહડત ચલાવવી પડશે વારક આ જપતની રકમોની મજુરી માટે ધારાસભાના મતો લેવાની પદ્ધતિ દાખલ કરી છે પણ તે મનની અવગણના કરી તેની વિરૂદ્ધ વર્તવા માટે દરેક પ્રાન્તના મુખાને બહોળી સત્તા આપવામાં આવી છે વડી ધાગસભામાં વચ્ચરના અગ્યના આંકડાઓમાં એ પાંધ ઓછી જગ્યાની પણ નિરુપા સત્તા હજી મળી નથી જકાતની રાજનીતિમાં પણ કલ સ્પષ્ટ કનમ નકે સુધારો થયો નથી માત્ર એટલી સમજૂત રાખી છે કે કોઈ પણ જકાતની રાજનીતિ નહી ધારાસભા બદલનિયી પમાર કરે અને સરકાર ત્હેમાં મમત યાવ અને સામ્રાજ્યની રાજ નીનિયી તે વિદ્ધ ન હોય તો ત્હેને અમલમાં મુકના જેી આ બહુ હજી અસ્પષ્ટ છે અને અવગણના કેમ આવે છે તે જોવણુ છે ” સેવકરાએ કહ્યું “ હા, તે ખરુ છે પણ અમલ કરતા વધારે સાફ છે અને ધીમે ધીમે ત્હેમાં પણ આપણા બદિલત સુવાગઓ મળે જ પણ આ અવ સુધારાઓ પ્રમળે આવવારવાયમ મળ્યા નથી ? ” કેમકીએ કહ્યું “ આવાજ-દારકની કયા વાન કરો છો ? હમણાં તો પ્રમળુ ચિન આ સુવારાઓ કરતાં દેશના કેટલાએક ભાગોમાં લરકરી તથા બીજા અમલ રાઓ કરેના અયાચાર નકે તથા દેગની છ કરોડ મદમદીન પ્રમળી ધાર્મિક નાગી તે થયેના અપમાર્ન તર વધારે મધુ છે અને મહાઈ અદી આગમન મધુ તેનામાં એ જ અર્થા ધાનની હતી કે જ્યાં સુધી આ બે બામતોમા રાજ્યપતિઓ તરફથી પ્રમળે નાય ના મળે ત્યાં સુધી આ ના રાજકીય સુધારાઓનો બદિલકર કરવો-” આ સામગીને બામીના બ્રતે પુરોએ એક સામટા બેની ઉપા “ હુ ? હુ ? ” જાગીય સુધારાઓનો બદિલકર ? એ રાગી હંધ મિચિન રીનિ ? ” કેસરીએ જવાબ આપ્યો “ રાજકીય સુધારાઓનો માન જ હાં પગ્નુ સરકારી જાગાઓ, અદર્શિતો અને માનચાહોના પણ બદિલકર કરવાની વાતો આનની હતી અને આ સમધિ વિચાર કરવાને મદામ્તાની એક ખાસ બેઠા કાલિતમગમાં મગવાની હતી તે રહેના કમ્પાગે મહાઈ અદી આકરિમક રીતે આગમન મધુ ” આ સામળી નજે પુરોએ સ્પષ્ટ થઈ એક બીજાના સ્વામ્યુ બેધ રવા થોળી વારે બાદચાહે પુછ્યું “ શુ સરકાર તરફ એટલો બધો અસુનોય થયો હં અને આપણે દેશ પણ એટલો જાગૃત થયો હં કે આપણે સુધી નાન આવી છે ? ” કેસરીએ ઉત્તર આપ્યો “ અનગત, હેના ચાર-માય વોંથી જે જે રાજનીતિ સરકાર તરફથી મહજ કરવાની આવી હતી તેનાથી દેશમાં સર્વ અમતો

ફેલાઈ ગયો છે બહુ લોકો એકબીજાં ગયા છે અને તે વસ્તુ આ જાગૃતિનું મૂળ કારણ છે.
 પાંચુ તેનું ખીલુ અને વધારે સમગ્ર વારસુ તો એ છે કે દેશને એક એવા લોકના મલ્લો
 છે કે જોણે દેશમાં અપૂર્ણ એવતા ઉત્પન્ન કરી છે અને પોતાના અદ્ભુત વ્યક્તિ-બળ વડે
 નહુ જ ચેતન પ્રજાના સર્વે ભાગોમાં આપ્યું છે હમણા મૂઢ અસહકાર વિષે કહ્યું તે રીતિ તહેણે
 જ મોઢી જઠારી પ્રજાપાસે મુકી છે હું તહેની સાથે વધી બાગવોમાં સમત, અષ્ટ શક્યો નહોતો અને
 ખામ કરીને આ સહકારનું પગલું મૂકેને અવ્યવહારિક લાગતું હતું અને પાળતો મ્હોટો ભાગ એટલે
 સુધીનો ભાગ કરેનાને અભારે તંબાર છે કે નહિ તે વિષે મૂકેને તો ધણું જ શક હતો પરંતુ
 તે મહાત્માના—એ દેશની આરે દિનામાં મહાત્માના નામથી જોળખાય છે—મનમાં તો કંઈ
 નહુ જ નહિ અને પ્રજા અતે તે રસીકારી એમ તહેને તો દંડ શ્રદ્ધા છે ” બાદશાહ
 બોલી ઉઠ્યા “ પણ આલો તે મહાત્મા કોણુ જાણે છે ? ” કેસરીએ જવાબ આપ્યો
 “ તે આપણા પ્રાન્તમાંથી જ જાણે છે સામ્રાજ્યના એક સંચાલનમાં આપણા દેલીઓના
 હાથ માટે નીચે દહડત ચનાનનાર અને અનેક વખત સત્યાગ્રહ કરી કારાગૃહમાં જનાર
 વી પ્રેમ તે જ આ મહાત્મા છે ” બાદશાહ બોલ્યા “ એવકુસમ ! એ તો તદ્દમારો મિત્ર
 મહારા મગણના એક વર્ષ પહેલાં તે આપણા દેશમાં પાડે હશે હવે એની બહાદુરી
 અને જ્ઞાનગતિ માટે મૂકેને અત્યંત માન હતું પણ અવ્યવહારિક રાજ્યવાદી પુરૂષ તરિકે હું
 તહેને ગણતો નહિ એ નહોનો હતો ત્યારથી હું એને જોળખતો હતો કોઈ કોઈ વખત
 મ્હોટી સ્વાહ લેનાને પણ એ મ્હારી પાસે આરતો તહેની લાગવગ મુજ તહેને તહો છે
 એટલી બંધી વધી પડી છે ” કેસરીએ જવાબ આપ્યો “ એની તો તહેને વાત જ કરશે
 નહિ જેમ શીઠ્ઠે બમીના મધુર નાદ વડે જોખીએને વશ કરી હતી તેમ તહેણે તેના
 અનૈકિક ઉત્પન્ન વડે પ્રજાનું મન વશ કરી દીધું છે રાજકીય ઉત્પતિ, માટે તેના ઉપાયો
 ઘણા ઉચ્ચ પ્રકારના છે, પરંતુ મ્હારા મતપ્રમાણે સામાન્ય લોક માટે અશક્ય અને અવ્યવ-
 હારિક છે એની ગતિ લોકોના હૃદય ઉપર છાપ એસાડે એની છે ખરી પરંતુ, તહેને સફળ
 કરવા માટે લોકોમાં રક્ષિત છે—કે નહિ તેના મને ધણો શંક છે ધાર્મિક તથા
 નૈતિક ક્ષેત્રમાં, તે ધણું સાફ કામ કરી રહે તેમ છે પરંતુ રાજકીય પ્રેક્ષામાં તે
 અવ્યવહારિક છે, એ પ્રદેશમાં એની સીધી રીતિ અસ્થાને છે—” બાદશાહ
 નમ્રમાં બોલી ઉઠ્યા “ હેશને, જુઓ પૃથ્વી ઉપરથી કોઈ આપણી તરફ આવતું જણાય છે.”
 સેન્ટી નજર નીચે ગઈ સફેદ વસ્ત્રો ધારીને નીચે વળેલી એક આકૃતિ ઉપર આપતી જણાઈ
 થોડી વારમાં આ આર પુરો એકા હતા તે તરફ આની મ્હોચના તે વધારે સ્પષ્ટ રીતે જણાઈ
 લાગી તહેના વાળ રૂપેરી બોળાશમાં હતા અને વદાવરચને લીધે મ્હો ઉપર કરાય-
 નિઆ જણાતી હતી કેસરીએ કહ્યું “ આ તો કોઈ ક્ષીની વ્યક્તિ જણાય છે ગૌર વર્ણ
 ઉપરથી પાશ્વિમાંત્ય દેશની જણાય છે પણ ત્વચ્છે આપણા દેશના લાગે છે અને કંઈ ઉપર
 રૂપામની માળા પણ જણાય છે ” એટલામાં તે આકૃતિ તહેમની પાસે આની નમસ્કાર

કરીને ઉભી રહી કેસરી બોલી ઉઘા “ અતો ! આ તો વચનતીમાઈ કેમ ! ત્હમે પણ અહાં આવી પોતેના કે ? ” વચનતીમાઈએ જતામ આપ્યો “ હું થોડીક દાગો માંડે તમારી મુનામન વેચા આવી છું ” સંભળી મોઢો ઉપર વિચમયના ચિન્તે જણાયા ત્યાં રાહે પુછ્યું “ એટલે હમારી માંડે હમેશાં માટે નથી આન્યા ? ” બાઈએ ઉત્તર આપ્યો “ નાં મોડી દાગો માટે જ હું હજી રાંધીની જ રહેવાની છું ” થાપ જરૂરી કર્યું માટે હું થોડો વખત તમારી પાસે મહારા સદમ રાગીર સાથે આવી છું મહારો સ્થૂળ દેહ તો હજી પૂઝી ઉપ જ છે ત્હમે તજો છો કે માથ પથના મહા માયોની કૃપાની મુખારી રાક્ષિ પ્રાપ્ત કરી કે અર્જુન દેવો લાલ વધ હું આજે તમારી પાસે આવી છું ” કેસરીએ જરા દહીને એના લાલમિત્ર કટામમાં કપ્પું “ કેની કૃપા ! હમારો પણ સંભાળ્ય કે હમારો અહીં આવ્યા પછી પણ ત્હમે હમને બૂલી ગયા નથી ” રમ તીનાઈએ કહ્યું “ લુઓ બન્નુઓ ! અત્યારે કાશીનો રખત ધી તમારો- હું કહી મનીગ કે આપણો-દેવ અત્યારે જ જ મળીર સિયનિમા આવી પન્નો છે ત્હમે જાણે છો કે થોડા વોયો ધાર્મિક પ્રવૃત્તિઓ એછી કરીને હું રાજગીર પ્રદેશમાં પડી છું ” કેસરી વચ્ચમાં બોલી ઉઘરા “ તે જ તમારી મોગી બન થઈ છે જે મારસથાએ બીજાઓ નિવૃત્તિ પુનન રહે કરે છે તે અવસ્થાએ ત્હમે ઉભો રન્ને લીરો છે ” બાઈએ ઉત્તર આપ્યો “ ત્હમને તેમ જાગૃતું હવે પન્નુ મહારી રાક્ષિ ત્હમે વાગે છો ત્હેના કરતા વળી વિશેષ છે બી એક જાતના હજનપ્રદેશમાંથી બીજી જાનના હજનપ્રદેશમાં જરાની મ્હને કર્વ નવાઈ નથી પડે મ્હા ! કદેરાનુ તાર્ત્ય લુદ્ધ હર્વ ત્હમે જણના હલો કે જારથી આ લવમા પડી છું ત્યાં થી આપણા દેશમાં અવજનની લાવના ઉત્પન્ન કરવાને મ્હ અત્યન્ત શ્રમ લીધો છે ત્હને માટે મ્હું દેશની મારે લિલાઓમાં અને મરસથાઓ સ્થાપી અને એક બે વરમાં તો આખા દેશને હવાની મુક્યો હવે રાજ્યકર્તાઓ પપ્પુ હવેતે મ્હાગથી મ્હીન્યા અને મ્હો તથા મ્હાગ એ શિષ્યોને એક લીતાળ ટેકરી ઉપર નજરે કરાં પણ તેથી તો દેશમાં નારે ખગખ માટે થયો અને હેવટે ત્હમે હુમ કરવા પડ્યા આ પછી તે જ દરમમાં મ્હને મહામખાનુ પ્રમુખ સ્થાન મધુ દેશના જુના આગેરાનેહને ‘ મહ કારના ’ લોકો અળી “ અંતરી કાવના ” હુવકોને મ્હું મ્હાગ પક્ષમાં લેવા પ્રવર્તે કર્યા અને મ્હારી સદ્વારી તમે દેશની સરળી પ્રમને લેવા મ્હું ‘ અવજન સંવો ની સ્થાપના કરી અને મ્હારા હમણાં સદ્ગ થઈ પણ પડીથી કોણ જાને તા કારણથી લોકોનુ વનલુ ખદનારા માન્યુ અને મ્હારી સત્તા રહામે આમેપો થવા માંધા ” કેસરી વચ્ચમાં બોલ્યા “ બાઈસાહેબ ! ત્હેનુ કારણ ત્હમને તો સહમખાનુ નહિ હોય, પેણુ હમને તો સપ્ત હજી તમારી કીમેવીમે વધતી જતી આપણીનુ જ તે ખતિલુમ હજી ત્હમે હમારો દેશની ઉન્નતિ માટે સગીન કાર્ય કર્યું છે તે હમે સ્વીનગીયે છીયે પણ તમારી મરજીને જ કારનારે બધી બધાએ ત્હેને તામે થયુ એ હમે સ્વીકારી શકના નથી ” બાઈએ ઉત્તર આપ્યો “ કેસરી ! ત્હમે રાજકીય ચગવળના સિદ્ધાન્તો હજી સ્વમન્યા નથી નેના હમેશા એક જ હોઈ રહે સમકરના મેનાધિપતિની માફક ત્હેને સર્વે સિનિકાએ હમેશા વાંચે મ્હેનુ જ નેપછે ત્હમે

પોતે શું આપણું નોતા અને ત્હમરો મહાત્મા પણ તું હજી આપણી દરનો નથી? છતાં
 આંધરે દેશની ચારે નિશામાં એની "લે" બોવાય છે અને લોકો એની પાછળ ગાડુ ચડ
 ગયું છે " કેસરીએ તરત ઉતાર આપ્યો " તે તો દરેકે નેતાના ન્યમિત-નળ ઉપર આનાર
 રાખે છે - " દાદાએ હુકુ વરની કહ્યું " એ તો જાડુ નીક પણ નાઈ! ત્હમરો આગમન
 સાં કારણથી થયું છે તે તો કહો " બાપએ જનમ આપ્યો "દાદાજી! આપણો દેવ હમણા
 રાજકીય વિસ્તરમા પડ્યો છે હાલ એકે પુરુષ દેશમાં એવા ઉત્પન્ન થયો છે કે જે લોકોને
 પોતાની જાડુ સંકિતથી તલ કરી હોમને સરકારની સાથે અસહકારના વિકટ અને વિનાશ
 કારક માર્ગમાં ધમકી બખ છે અને દેશની શુષ્ક અને નાનિત એ બન્નેનો નાશ કરે જે હું
 રહેતી રહામે હાલ રહજન ચનાઈ રહી છું પરંતુ લોકો એનાથી એટલા મુગ્ધ બની ગયા છે
 કે મ્હારો આજ કોઈ સાબળતુ નથી હોના અસખ્ય અનુયાયિઓ મ્હને તથા મારા
 શિષ્યોને બોનવા દેતા નથી અને હમારી સલાઓ વિષેરી નાખે છે અનેક રીતે તેઓ
 હમને દેશન કુરે જે માટે નિરાશ થઈને છેવટે હું ત્હમારી સર્વની પાસે આવી છું મ્હને
 તો કોઈ સાબળતુ નથી પરંતુ દેશને રહાપણો મારો પાગ આનનાનો સદેશ ત્હમે આપ્યો
 તો તે વધુ પ્રભુ પાસે થયું " દાદાએ પુછ્યું " તું ત્હમાગ વિગેધીઓની સખ્યા
 દેશમાં એટલી બધી જાગી ગઈ છે કે ત્હમને પણ કોઈ નથી સાબળતુ " બાપએ
 કહ્યું " દાદાજી! એમની સખ્યાનો ત્હમારે ખ્યાન લાવેા હોય તો મ્હારી સાથે
 જગ આગળ આડીને ડી ઉપર આપણા દેશ તમ અસારે નજર કરો તો ત્હમને
 "અનર પ ગે" સૌ થોડે દૂર ગયા અને દેશન પૃથ્વી ઉપર પોતાના દેવ તમ નજર કરી
 વાદલાદ બોરી ઉડ્યા "અહો! દેશમાં ગમેગમ આ લોકોની મેની કેમ જામી છે? દેહો
 દેહો ધોળા ટોપીયો પહેરના હજારો માણસોની સલાઓ મગેની જણાય છે અને મ્હારી
 સુન્દર મોહમખીના દરીયા કીનારા ઉપર આ બધું મોડું મોડું ચું જણાય છે? જાણી ધીધો
 ઉલારાવ દોય તેમ હજારો માણસો ધોળા ટોપીઓ પહેરીને બેગા ચલા હોય તેમ લાગે છે
 તેતુ તું જાણ દેશ?" બાપએ કહ્યું " આજે આપણા કેસરીની મંરણનિધિતુ પહેલુ સતતમી
 છે અને તે નિમિત્તની ના ગમેગમ સલાઓ છે ત્હમારી નમરીમાં જે રથજે હોમને
 અમિતક ક્યો હતો ત્યા આ સલા બરાબ છે, પણ રહેતી સાથે આ સલાની અગતતા એ જે
 કે આજથી લોકોએ મિંદી કપડાનો બહિષ્કાર કરી સ્વદેશી કાપડ અને ખાસ કરીને હાથે
 બતિનો તથા વજોનો માન વાંપરવાનો નિશ્ચય કર્યો છે અને તેના માટે જ નોજાએ સર્ફ
 ખાદીની ટોપીઓ પહેરી છે ત્હમારા ત્રણનું સ્મારક તો યશે તારે મરે, પણ કેસરીના સ્મારકમાં
 તો હમણા જ એક કસોડ રૂપિયા લરાયા છે અને તેનો ઉપયોગ રાજકીય ચળવળમાં કરવાનો
 છે હવે આ સલાની વચમાં મોટો માચડો આપ્યો છે તે તરફ જુઓ, હોના ઉપર હચી
 જોજોએ પેનો સુન્દરી જેવો પુરુષ ઉભો છે તે જોજો? તે મરુખ્ય નથી પણ દેવતાઈ જાડુ
 મરે છે હમારા પવના મહાત્માઓ તો હજી પર્વતમાં છે, પરંતુ આપણા દેશમાં તો આ પુરુષ

મહાત્માના નામથી ઝોળખાય છે તે માણસોના મન ઉપર જાદુ કરી હેમને પોતાના વિચારવાળા કરી દે છે અને જેમ તે ન્યાયે તેમ લોક નાચે છે ' મેવકરામે કહ્યું " તે જ મહારા મિત્ર હેમના વિષે હમે હમણા જ વાત કરતા હતા અહાં પણ ની આ સખા! આવી સખા તો દેશમાં મહારા જન્મભાગમાં જોઈ નહીંતી કેમ બાદશાહ! હેમને ડું લાગે છે ?" આ સાહે જવાબ આપ્યો "હું તો અભ્યખીયાં મરકાવ થઈ ગયો છું શું આપણા દેશમાં આટલી જાનુની આવી છે ? પણ આ મહાત્માની સાથે પેનો જોડો અને દાનીરાગો પુરૂષ હિંમત છે તે કોણ છે ? મહારા કરતા પણ તરીરે વધારે કઠાવર છે એ પણ મહાત્મા જોવો છે ?" બાઈએ જવાબ આપ્યો "એ વળી મહાત્માનો મિત્ર મીયાના છે એની મોત થી જ એ મહાત્મા બચે છે એ જોડો સરકારનો કો દુશ્મન છે અને પોતાનો સ્વાર્થ સાધના આ પાનળા મહાત્માને પોતાના હથીવાર નરિકે વાપરે છે ' ફસરી જોવી ઉઘ્યા " બાઈસાહેબ ! હંમરૂં ધારવું તદ્દન જોડું છે પાતંગીનો લાલ જોડો નથી લેતો પણ જાડોનો લાલ પાનળો લે છે જાડોને તો કપારની તરવાર પપ્પ ખેંચી દેત, પણ એ પાનળાએ જાડોને મીયામા ઉતારીને રાખ્યો છે અને હજી સુધી દેશમાં એકદમ રીતે શાન્તિ રહી છે તે હેને લીધે જ છે " બાદશાહે કહ્યું " વસન્તીમામ ! હમે હમારો સહેનો લેના આપ્પાજો લારે મહારો પહેના લેતા જાઓ જે લોકો હાન પોતાને મહારા અનુયાયીઓ તરિકે ઝોળખાવે છે હેમને કહેજે કે નવા સુધારાઓથી ધારાસભાઓમાં તથા હેની બહાર હેમને કાંઈ કંઠાની જે સોનેરી તર મળી છે હેનો બેધકક હિંમન તથા બાહેલીથી ઉપયોગ કરજે. અમલદાર વગમાં જનાથી બંધી જગો નહિ તેમ જ હેમના હસવાથી ઉતરા ! જગો નહિ ગભ્યકર્તાઓની સુખિઓ નુકસાન છે હેમને તેઓ અંદર અંદર હાવશે, હેમારા જ્યાં મતભેદ નહિ હોય ત્યાં હિંમત કરવો, પોતાનું કામ કહાડવું હરો લારે નમ્ર જની હેમને ફોસલાવવાનો પ્રયત્ન પણ કરજે, પરંતુ આ સવધી હેમે સાન્યન રહી નિ સ્વાર્થ જુદીથી તેમ જ સગીન જાનથી સન્ન થઈ ધારાસભાઓની ભૂમિ ઉપર સ્વરાજ મારેલું ધુલ આનુ રાખજે " વસન્તીમામએ મેવકરામ તરફ ફરીને વચ્ચું " હેમાગી તમ્હી શો સદેશ છે ? " મેવકરામે કહ્યું ' બાઈ ! મહારો પ્રથમ સદેશ તો મહારી સેવક સમાજને આપજો કે હેમે સર્વ નિ સ્વાર્થ તથા ખતથી કામ કરી રહ્યા છો તેથી હું ખુબી થયો છું પણ સરકાર પક્ષની સાથે જ જોડાઈને કામ કરવાનો મહારો ઉદ્દેશ નહોતો હેમે બૂલી જગો નહિ કે હેમે પ્રથમ પ્રજાને મેવકરો છે, સરકારન નથી પ્રજાની વાંચ્છી હેમે હેમારી સામે ઉત્પન્ન કરી નહિ. પ્રજાની સરકારોમાંથી નીજા માત્ર એક પક્ષ સાથે જોડાનામા હેમે બૂન કરી છે હેમારા મત જુદા હોય તો મહાસભામાં રવીને હેમે હેડો અને પ્રજાનો મત હેમારી તરફ લેના પ્રયત્ન કરો, પરંતુ હેમારૂં યોગ્ય સ્થાન છોડી સકુચિત ક્ષેત્રમાં જરાઈ પેય છો તે મહાત્માન પ્રમાણે આપણી સમાજના પાદર્શની વિરૂદ્ધ છે ધારાસભાના સભાસદોને કહેજે કે આપણા દેશના આર્થિક પ્રજાને અજવાલ ઉડી રીતે કરજે. બિવિધમન્યાપણે સરકારની રહામે આર્થિક

રાજાની સુખી જ હતા તો છે તેને માટે ઉઠા યાનથી સજ્જ થઈને અને આ વિષયમાં
 કુશળ નિહાની ઉત્પન્ન થાય તેની કેળવણીનો પ્રયાગ વધારને અને મદારા મિત્ર ને હાથ
 દેશમાં મદારા તરિકે ઓળખાય છે તેમને કહેવે કે તમે ને નવીન પદ્ધતિની ચળવળ
 ચાલી રહ્યા છો તેમાં રોના નૈનિક નત્ત માટે કહેવે જાતુ ઉચ્ચ અનરતી ગણ ૩ પરંતુ
 તેની સાથે અટલુ ખામ કહેવે કે ૩ પોતે મહાકર્મા માનવારો છું અને મરકાર સાથે
 સહમર કરીને પણ નૈનિક બળ વડે જાત ચાલી ગયાય તેમ હું માનુ છું કારણ કે આપણે
 આદેશ ખરો અને આજની છે એટલે અન્તે આપણને નિજ્ય મત્યા વિના રહેશે નહિ પરંતુ
 આસહકારની રીતિ પ્રગત્તે પસંદ કરી હોય અને તેને અજમાયેશ આપી દોય તો
 આગળ પંચવાં જાત સલામીને વેચાની જરૂર છે કારણ કે અસહકારી હોમો ને કમ
 ચોજેલા છે તે થોડા વખતમાં ફગિમૂન કરવાને આપણા દેડ હજી તૈયાર નથી.
 માટે જાતુ ઉનાળા કરીને પ્રગતે આગળ ખેંચી જરો નહિ નહિ તો દેશમાં કુસપ
 અને અવ્યવસ્થા થયા વિના રહેશે નહિ " તે પછી દેસરીને વાગે આન્યો તેમણે
 કહ્યું " નાનસાહુકાર મદારો પણ આદ્યો સરેજો મદારા અનુયાયિઓને લઈ જાને તેમને
 કહેવે કે મદારા મરણ પછી તેમ અન્દર અન્દર કંઈ કરી રહ્યા છે તે આપણા કાયની
 મિત્રિ, માટે ચાત્યન્ત અનિષ્ટ છે અસારે આપણે સપ ને એકનાની ખાસ જરૂર છે ને જૂની
 જરો નહિ તથા દેશના આપણા વિભાગના એવ ઉપર નહિ પરંતુ આખા દેશના એવ
 માટે ધ્યાન આપવે ને પુરૂષે આપણા દેશમાં અતારે અપૂર એકતા વિપ્ન. ડગી છે
 તેટલી સાથે થોડો મતબદ હોય તો પણ સહકાર સખજો મદારે પણ તેની નાથે જનીએક
 આજનોમા મનમેદ હતો પરંતુ આપણા વિજા માટે એકતાની જરૂર મદને વિશીય જણા
 નાને લીધે મનમે છતા પણ હું તેની સાથે જ રહ્યો હતો આપણામાં મન્દર અન્દર
 અસહકાર હોને તો જ સગર મદારેના અસહકાર સફળ થશે મહાત્માને મદારી તરફથી
 એટલુ ખાસ કહેવે કે અમહકારના કર્પકમમાં ને વરતુઓ માટે આપણામાં ઓળખા
 ઓળે મતમેદ હોય તથા જેને માટે પ્રગત તૈયાર હોય તે પ્રથમ હાથમાં લેવે તેમ જ
 નૈનિક પ્રજાન તથા નાથલાય ઉપર લહમાં બુદ્ધનો પાયો રચામાં મનુષ્ય રચાવનાં મૂળ
 તત્ત્વો વિસરી જરો નહિ " વસન્તીયાપ્રમે દાદા તરફ ફરીને કહ્યું " દાદાજી ! તમારો
 સદેશ જો લઈ જાઉં છું ખાસ તે માટે આવી છું " દાદાએ ગભીરપણે કહ્યું " હું જુના
 જમાનાનો માયુસ છું ને રિયતિમાં મહે આપણા દેશને પ્રથમ ખેંચો હતો તેના કરતા
 તાવની રિયતિ બેશક ધણી સુધરેલી કહી શકાય પરંતુ રાજકીય પ્રગતિ માટેની ચળવળ
 દરેકોએ એવી હોય છે કે જેમ જેમ લોકોમાં પ્રગત્યતા વવળી જાય તેમ તેમ તે ચળવળ
 ધવરે નિશાળ તથા અવરાન થતી જાય છે આપણા દેશમાં પણ તેમ જ થવા પામ્યું છે હમે
 તહમરો વખતમાં ઉદામ પદ્ધતિ મણના અને અધિમરી વર્ગો તિરકકાર તથા ઓળો
 પણ મદા કરતા હવે એવો સમય આયો છે કે તે જ વર્ગે હમને આત્મક અણી પ્રગત

આગળ ધરે છે અને પ્રજા તે જોઈ સ્વાભાવિક રીતે હમે છે જેમ જેમ આપણી પ્રજામાં એકતા આવતી જાય છે તેમ તેમ તહેને પોતાનું આત્મજાન થતું જાય છે તથા તેમ તેમ આપણા વિરોધીઓ પણ આપણી સ્થાને વધારે બળવાન વિદ્યો મૂકના જાય છે અને તદ્દો પોતાની વળગા માટે આપણી રીતિ પણ કાઢે ખતે “વધારે બળવાન તથા અસરકારક થવા તરફ બદલાતી જવી જોઈએ આ સર્વ સ્વાભાવિક છે અને તેથી જ એક કાળે ઉગમ પણ તે ધર્મના કાળમાં રિનીન મળ્યા છે અને તે કાળનો આજ પોતાનામાં અત્તીમૂલ કંઈ નવો જ નેતા હમેશા દરેક કાળે ઉત્પન્ન થાય છે આવો નરિન અર્તે અપૂર્વ નેતા જે હાન બાજબી રીતે મહાત્માના નામથી ઝોળખાય છે તે આપણા દેશમાં સદામાગે ઉત્પન્ન થયો છે તદ્દમારા માનના પ્રમાણે તે પુરુષ જો પ્રજાને હુધી રીતમાં ઘસડી જતો તેમ તો તદ્દમા તે પુરુષનો તેમ જ પ્રજાનો વાક નથી પરંતુ ખરો વાક સરકારનો છે કે જેના કૃત્યોથી આની પ્રચલ્લ લાગણી દેશમાં ઉત્પન્ન થઈ છે અને દેશનો મોટો ભાગ અન્તે અસહ કારના અતિમ તથા વિદ્વંસ માગને પણ મહણ જવા નેપાર થયો છે માટે બાઈસાહેબ ! આશરે સદેશ તો સરકારને છે અને તે એ જ છે કે જે વિવિધ કારણોથી હાનનો ભયકર અસતોષ દેશમાં ઉત્પન્ન થયો છે તે સર્વે કાણે મૂળથી ઉખેડીને પ્રજાની મુખશાન્તિ માટે તેમ જ સરકારના પાતાના અસ્તિત્વ માટે જોકોની ધ્વજાને અનુસરણ સ્વરાજ્ય સરકાર જેમ અને તેમ જ નહીં સ્થાપે ”

આ વાક્ય પૂર થતાની સાથે સ્વર્ગની આરે દ્રિયા “અસ્તુ”ના દિવ્ય અવાજથી માણ પ્રહી અને વસન્તીપાઈનું સુદમ સરીર તહેના સ્મૃત સરીર તરફ ઉતરી ગયું

તે, હું અને પ્રભાત.

લેખક—શ. બટુભાઈ ઉમરનાડીયા, બી. એ .

નિત્ય રોજ જાહે જગતને જગાડવા જતા—હું અને પ્રભાત પ્રભાત રોજ મહેને તેડા આવતો. કાને પણ વેળાસર તહેજે બહાર દાર ખખડાવ્યા

“અહ્યા પ્રભાત ! અહિ આવ તો !” મેં તહેને કહ્યું પણ તે તો અધીરો થઈ રહ્યો હતો—અદર આવવા તેજે ના કહી જોમતેમ—મદામહેનતે તે અદર આવ્યો

“પ્રભાત !” કાઈ ન સાંભળે તેમ મેં તહેને કહ્યું “આજઆપણે મેલા જઈએ તો ?”

પ્રભાત તો બેગાકગો થઈ ગયો !

“કેમ ?” અવિરતાથી, તહેજે પૂછ્યું

મેં પણ કેડ અજાણથી ઉત્તર આપ્યો.

“જો પ્રભાત ! એમ ઉતાવળ ક્યેં નહિ ચાલે છું જાણે છે, ત્હારી સાથે આવવા માટે મ્હારે મન લેવી પડે તે ?”

“રજા ! વળી રજા કેની ?” તે બબડ્યો.

“ત્હારી ઉપા જોવી એક છે મ્હારેયે, ત્હેની” મેં કહ્યું.

પ્રભાતે ખારીમાથી દેખાતા આકાશ તરફ નજર કરી એની ઉપાની વાત્મા ત્હેના લગ્ય મ્હોપર એક હવિત હાસ્ય રમી રહ્યું વિચારમાંથી ભગતા ત્હેણે કહ્યું

“હીન, ચાલે હું વચાકે ખોટી યમકા પલ્લ—”

“હા-હા-બહુ વાર નહિ થાય પછી કાર્ક ?”

અમ્હે મ્હારી ઉપાના ધર તરફ ગયા

ધરપાછળની વાડીમા તે કુલો નુટતી હતી વાડ દુદી હું અદર ગયો એની ઉપાના સ્વપ્નો અતુલવતો પ્રભાત બહાર ઉભો હતો

મોગરાના ક્યારાઓ પામે તે હતી ત્હેણે મ્હને જોયો, પણ તે કે જ ને ખોલી તે તો એનાં ખૂનો નિષ્કયે જતી હતી

હું ત્હેની પામે ગયો ત્હેણે મ્હને ના પણ ન કહી, ને મ્હને ખોલાયો યે નહિ તે તો એનાં ખૂનો નિષ્કયે જતી હતી, ને વાડની પાછળ પ્રભાત અધીરો થઈ રહ્યો હતો

હું સ્તબ્ધ ઉભો રહ્યો, મ્હને કે જ સમજ ન પડી, માન નિરકુશ એને હું જોઈ રહ્યો હતો, પણ એ તો એનાં ખૂનો વિવધા કરતી, ને વાડી બહાર પ્રભાત બાઉબાઉ કરી રહ્યો હતો

કુલો વિશુતી તે હોજ પાસે ગધ ને હોજનાં પત્થરપથ કુનો ઉજાળતી એડી

હું ત્હેની નજીક ગયો, ને ત્હેના પગ આગળ બેસી પડ્યો ને નીચાં નયને ધીરથી ત્હેનાં બીરનો મ્હે સ્પર્શ કર્યો, પણ તે તો કુલો ઉજાળ્યાં કરતી ને વાડી બહાર પ્રભાત ખૂનો માયે જતો

કેટલીક વારે મ્હે આજ્ઞો ઉચી કરી, ને એને જોતા મ્હને કેક થઈ આવ્યું અકરમાત હું ત્હેના પગે બાંધી પડ્યો પણ તે તો એના કુલો ઉજાળ્યાં કરતી ને વાડી બહારનો પ્રભાત ખૂનો માયે જતો

વાડીના ધુલધુનો વાન્ત થઈ હતા હોજનુ પાણી ગધ પડ્યું હતું, પ્રભાત જતો રહ્યો હતો ને હું ત્હેના સર્વોચ્ચ કરતો પણ તે તો એના કુલો ઉજાળ્યાં કરતી હતી.

અસહકાર અને અહિંસા

લેખક — રા. ચન્દ્રશંકર નર્મદાશંકર પંડ્યા, બી એ, એન.એન. બી

૧

"It is my conviction that we are in sight of the promised land, but the danger is the greatest when victory seems the nearest. No victory worth the name has ever been won without a final effort more serious than all the preceding ones. God's last test is ever the most difficult. Satan's last temptation is ever the most seductive. We must stand God's last test and resist Satan's last temptation if we would be free."

'Non violence is the most vital and integral part of non-co operation. We may fail in everything else and still continue our battle if we remain non-violent. But we capitulate miserably if we fail in adhering to non-violence.'

આ સૂચના જુનાઈ માસની ૨૮મી તારીખના "પમ ઇન્ડિયા"ના અક્રમાં "Non-violence" એ શીર્ષક નીચે લખેલા લેખમાં ગાંધીજીએ ઉપરના વાક્યો લખ્યા છે. જેઓએ ગાંધીજીની પ્રતિજ્ઞાનું મુદ્દમ અવલોકન કરું દરેક લેખને જણાવું દરેકે ગાંધીજીનામાં સાવધતાનું અને સાહસિકતાનું અદ્ભુત સમિશ્રણ છે. ઇ.સ. ૧૯૨૦ ના એપ્રિલમાં એમણે સત્યાગ્રહ મૂક્યો એ અસામાન્ય સાહસિકતા સિવાય અશક્ય હતું. લેખણે જણાવે છે કે "હિંમત એ જીવંતી અમર" જૂન કરી કે આત્મસંયમને ન ટેવાય તો પ્રજા ઉપર નિશાસ મૂક્યો. લેખના કડવા અનુભવે લેખને શીખ વુ કે જ્યાં સુધી પ્રજા આત્મસંયમ માટે કેળવણીથી કસાઈને તૈયાર થાય નહિ ત્યાં સુધી "અહિંસામક અસહકાર" કે "સત્યાગ્રહ" સંપૂર્ણ સફળતા ન મેળવી શકે. તે પછી લેખણે સ્વત્વ હિંમતથી ને દુઃતાથી સત્યાગ્રહ મુનતવી રાખ્યો. લોકોને સ્પષ્ટતાથી લેખનો દોષ બતાવે, અને ક્રમે ક્રમે લોકોને કેળવવાનું અને કમવાનું કામ હાથમાં લીધું. લેખણે અત્યાર સુધી જે જે રાષ્ટ્રીય કામ હાથમાં લીધા છે તેમાં લોકોની કેળવણી અને હમોગીનું તત્વ પ્રમાણે બોલે છે એ જેઓ જોઈ નથી શક્યા તેઓ ગાંધીજીને ન્યાય નથી કરી શક્યા એ સ્પષ્ટ છે. સરકારી ખેતાઓ, શિક્ષકશ્રીઓ, ન્યાયસરદારો, ધારાસભ્યો, આદિના ત્યાગ જેટલે અમે સરકારને પ્રજાની અકુશમાં લાવવાના હેતુથી પ્રેરાયેલી હતી તેટલે જ બન્ને તેથી વધારે અમે લોકોને આત્મબોધથી આત્મસંયમ શીખવવાના અને આત્મશુદ્ધિ કરાવવાના હેતુથી પ્રેરાયેલી હતી. ગાંધીજી જોઈ શક્યા કે કેટલાક ધારતા હતા તેના કરતા લોકોએ ઠોંગેસના કમનો વધારે અમલ કરી બતાવે, પણ તેઓ એ પણ જોઈ શક્યા કે એ અમલ પૂરેપૂરે નેતિ એટલું જ નહિ, પણ જોઈએ તેટલો રત્ન પણ નહોતો. જેઓ ગાંધીજીના અશરોને વંચી રહે છે તેઓ લેખના કમોને "નિષ્ફળ" કહી કૃત-

શુભામિત્રીનો, મજા (સચિત) ૨ ૨-૦-૦ એન એન ત્રિપાઠી એન્ડ કંપની મુબાઈ.

કૃત્ય થયા માને છે જેઓ ગાંધીજીના પદપ્રવાહમાં તણાયે જાય છે તેઓ ત્હેમની પ્રજાતિઓ-
માથી સદ્યતાના અંગે તારતી કાઢી, ત્હેમને વકીની ડોરીગરીથી ગોંધી, કાગી હકીકતો
ઉપર પડેલો દાગ, " સકલ " ખેતાન-આપે ૩ ખાસ હેતુપૂર્વક જન્ને પક્ષો આમ કરતા
દેશે એવું વાતવ્ય નથી, એમ યાચ છે-અવ્યયે કે અવ્યયે-એ કાગી હકીકત છે તરવ્ય
પરીક્ષક ગાંધીજીના મુખ્ય આશય ઉપર અને નાતપર્યાય ઉપર દૃષ્ટિ રાખીને સનામતીથી કહી
શકે એમ છે કે ગાંધીજી લોકોની કમોમીમાં એટલા કાળ્યા છે કે તેઓ લોકોને કમે કમે ગ્રેજ
આગળ જલ રહ શકે, પણ તેઓ એટલા નથી કાળ્યા કે લોકોની પામે " સલામત " ના
ઉત્તમ તપ માટે પૂરતી નેપરીની આદા રાખી શકે ગમે તેમ હોય, ગાંધીજીએ બેઝનાકાના કમની
યોજનાથી એ જ સામીત કરી બતાવ્યું કે લોકો અચૂક અસે તૈયાર છે, અને અચૂક અસે
તૈયાર નથી, તે કમના અમયે પણ એ જ દર્શાયું " સલામત "ને મુનતરી ગમવાનો ફરાન
પણ એ જ મૂલ્યે છે સહેપમા, ગાંધીજી બે ચૂકારી શકે ૩ તો ગાંધીજી જવાનદારી પ્રયુ
નુતાની શકે છે, ગાંધીજી બે ગમવર સાદસો બેઠી રહે છે તો ગાંધીજી અતિશય સાવધના
પણ રાખી રહે છે, ગાંધીજી બે લોકોની રાકયતા ઉપર પોતાની પ્રજાળ શ્રદ્ધા બતાવે છે તો
ત્હેમની મર્યાદાઓની પણ સુક્ષ્મ સમજણ દર્શાવે છે જે " અહિંસા " વિષેના બેખમાથી
આરબના રામ્લો ઉતાપા છે તે એકીનખતે ગાંધીજીની સાહસિકતા અને સાવધતા સામીત કરે છે.

૨

ગાંધીજીએ પોતાની પ્રજાતિને " અહિંસાત્મક અસહકાર " એવું સ્પષ્ટ નામ આપેલું છે.
તે ઉપેક્ષા, બ્યારે બ્યારે બહુ જણાય છે ત્યારે ત્યારે ત્હેમના બાપણોમાં અને ત્હેમના બેઓમાં
ત્હેમણે અતિશય સ્પષ્ટતાથી અને વિસ્તારથી " અહિંસા "નો બોધ કરેલા છે તેઓ વારવાર
કહે જાય છે કે તેઓ પશુમન કરતાં આત્મબલને વધારે સફલ અને સગલ માને છે એટલે
હિન્દને તેઓએ " અહિંસાત્મક અસહકાર " નો ઉપાય બતાવે છે તે માત્ર હિન્દનિ શસ્ત્ર
હિન્દને સરકરી દૃષ્ટિથી લકવા તૈયાર નથી માટે જ નહિ, પરંતુ સચાત્તથી લકવું એને તેઓ
જગતીપણની નીતાની માને છે માટે સહેપમાં, ગાંધીજીને તો અચલ શ્રદ્ધા છે કે જે હિન્દન-
લોકો " અહિંસાત્મક અસહકાર " નું મત વધાવિધિ પામે તો પળખ અને ખિનાશતના સવાયોર્તુ
નિરાકરણ સરકાર પાસે કરાવી શકે એટલું જ નહિ, પરંતુ સ્વરાજ્યનું પાધ્ય પણ સાધી
શકે તેઓ તો એટલે સુધી આમળ જતા પામે છે કે હિન્દ બે ત્હેમણે સ્વયંના ઉપાખનો
વધાવિધિ અમલ કરશે તો તેથી માત્ર પોતાનો જ ઉદ્ધાર કરશે એટલું જ નહિ, પરંતુ આત્મો
ઉદ્ધાર કરનાનો એક ઉત્તમ માર્ગ જગત સમક્ષ રજુ કરી જગતનો ઉદ્ધાર સાધવામાં નિમિત્તરૂપે
ચતો નામદાર વ્યક્તિ એક કાનાદને ગાંધીજીએ લખેલા શુભા પત્રમાં ઉપરનો જાત સ્પષ્ટરીતે
આપી રહેલો હતો. બાધિગ્રસ્ત હિન્દ અને બાધિગ્રસ્ત જગત ત્હેમનો ઉપચાર કેદને અતે
અગમ્યવશે તે નોતાવું છે, અને તે અગમ્યવશનું પરિણામ યુગ આવે છે તે એથી જે વધારે

અને “ અહિંસા ” નો આદર્શો અચૂક ઉપદેશ ગાંધીજી કરે છે છતાં એમની “ અહિંસા-
ત્મક અસહકાર ” ની મહાપ્રવૃત્તિ રહાયે જે ગંભીરમાં ગંભીર બાધ રહ્યું કરવામાં આવે ત્યારે
છે તે એ છે કે ત્હેને પરિણામે અસાન્નિત થયો, અન્યવસ્થા પ્રસરશે અને લોકોની નવીઓ
નહેરો આ બાધ માત્ર અજેય અમનદારો તરફથી જ રહ્યું કરનામાં આવે છે એમ નથી,
આ બાધ આપણા અનુભવી દેશજનો તરફથી પણ રહ્યું થાય છે જે અત્યુદ્ધિગતરી કલ્પના
ઓથી આ બાધ રહ્યું કરવામાં આવે છે ત્હેમની આપણે ઉલ્લાસ કરીશું, જે હેતુઓથી આ
બાધ રહ્યું કરવામાં આવી શકે ત્હેમના પ્રયત્નકરણમાં પણ આપણે પ્રવેશ નહિં કરીએ, જે
મૂઠા ઝાંચા અપરાધોને અથવા સંકારપદ મનાવોને બરાબર ગોઠવી ત્હેમની પાછળ રહેતા
“ મહાત્મા ” નો “ હાઉ ” ખડો કરવામાં આવે છે ત્હેનાથી આપણા યાત્રાતુઓના તરફ આપણે
આપણાત યત્ન નહિ દર્શાવે આપણે તો સ્વસ્થતાથી તારાસીશું કે “ ગાંધીજી શું કહે છે ? ” ને
ગાંધીજી કહે છે તેમ યવાનો સમજ છે કે નહિ : જે બીલિત ગાંધીજીના મીઠાકારો બનાવે છે તે
સાધાર છે કે નિરાધાર ? એને એ તે બીલિત સાધાર હોય તો ત્હેના સહયોગ પ્રમાણ કલ્પનામાં
ટીકાકારો ખગ છે કે ખોટા ? ” -

ગાંધીજી શું કહે છે તે તો આપણે જોયું ગાંધીજી એમ કહે છે કે જો લોકો પૂરતો
આત્મસમય બતાવે, અને સપ્તરમ્ભે તેટલી હિંસા કરે છતાં લોકો “ અહિંસા ” ના મનનું મરમ
ખર પાનનું કરે તો આખરે જરૂર સરકાર દારે અને લોકો છૂટે-અથવા સરકારને લોકોની
છૂટાણે માત્ર આપણુ પડે ગાંધીજીના ટીકાકારો એમ કહી શકાય છે કે સરકાર પોતાની પ્રતિબદ્ધ
જાળવવા દમનની *Repression* ની-કાર્યનીતિ જરૂર અપવાદ કરવાની, લોકોમાં તેથી ઉલ્લેખ
રહી અને અસાન્નિત થવાની, ત્હેને પરિણામે સુનેહના અને સુવ્યવસ્થાના ભગવંશના અને તે
ચરો એટલે સરકાર ઉવટનાં સખત પગલાં ચેવાની, તે પરિણામે જાનમાનની ખુશી થવાની
સંલેપમાં, ગાંધીજીના ટીકાકારોનો મુદ્દો એ છે કે ગાંધીજીનો પોતાનો આશય અને તેટલો
સારો હોય, પરંતુ મનુષ્ય સ્વભાવ એવો છે કે સરકાર અને લોકો વચ્ચે મારામારી થવા વિના
રહેવાની નથી, અને તે મારામારીને પરિણામે આખરે લોકોને જ સદન કરવું પ્રયત્ન

હવે, તરતથી પરીક્ષા જોઈ શકે, એમ છે કે ગાંધીજીના કહેવામાં પણ સંપાદિ છે,
અને ત્હેમના ટીકાકારોના કહેવામાં પણ સત્યાસ છે ગાંધીજીની જેમ લોકો
ઉત્તરની મદ્દા વધારે પડતી દેખાય છે તેમ ટીકાકારોની અમદા પણ વધારે
પડતી જણાય છે પાંચેના, અગત્ય વધેરે અપણાના બનાવે : મનાવી આવે છે કે ગાંધીજી
આસા રાખે તે માટે છે તેટલા તૈયાર લોકો નથી, ટીકાકારો માનતા હતા અને કહેતા
હતા તેમ “ લેડીની નદીઓ ” દહી નથી વહી એટલું જ નહિ પરંતુ સરકારી ઉત્કેરણી
પુરક હોવા છતાં વ્યક્તિઓએ તેમ જ લોકોએ વિરમવજનક આત્મસમયથી શાન્તિ
બગવવામાં પણ અનેક દહીનો રહ્યું થતા જ આવે છે સંલેપમાં વ્યક્તિગત કે રાષ્ટ્રીય સંસ્થા-
મદ માટે અપીલો બતાવનાર અત્યુદ્ધિગતોને, “ સાવધાન ” થવાનું ઉદ્દેશ્યને ગતાર પ્રયત્નો

જેમ બન્ને જાય છે, તેમ અમહકારના ટીકાકારોને પણ આચારુરો અનુભવાવે એવી સાંખી-
તીઓ ગાંધીજી અને લોકો આપી રહ્યા છે. “હાનને બન્ને બાલુઓ છે,” તેને એકઠંગી કહેતી
એ આપુ સત્ય નથી, સત્યાસ છે.

૩

છે. ૨ એક વિશેષ જ્ઞાનત ગાંધીજીની વ્યક્તિને અને ગાંધીજીની મહાપ્રજ્ઞિતને અનેક
દૃષ્ટિઓથી જોઈ શકાય એમ છે. જડવાદથી વ્યાધિગ્રસ્ત થયેલા જગતને “આમ-ચાક”ને
ઉપચાર કરનાર જગદુદ્ધારક ધનવતરી રૂપે તેમને કેટલાક જોતા હશે, પાશ્વલ સરઘૃતિના
નિપમય મોહપાત્રમાંથી એવિયાને મુક્ત કરી પોતાની પૌરુષ સરઘૃતિની ઉપાસનાનો ઉપદેશ કર-
નાર “એવિઆઇ આઝાદીના પથગમર” તરીકે તેમને બીજાઓ જોતા હશે, અનેક દિન્દી-
વાનો તેમને ક્રિષ્ટિય સંસ્તનત જેવી સમર્થ સરકાર પામે દિન્દીની હીન પ્રજાને દુરાર ઉભા
રહીને સ્વમાનપૂર્વક પોતાના હકનો અમન માગતા સીખનાર રાજકીય લોકનેતા તરીકે જોતા
હશે તેમની મહાવ્યક્તિને અને તેમની મહાપ્રજ્ઞિતને મમે તે દૃષ્ટિથી જોતામા આવે, એક
મોહી જ્ઞાનત સદામા રાખવા જેવી છે ગાંધીજીની પ્રજ્ઞિત-અહિંસાત્મક અમહકાર-એક અપૂર્વ
પ્રયોગ છે, એક નવો અખતરો છે થોડી પસંદ કરેલી વ્યક્તિઓ ઉપર જ નહિ, પરંતુ
આખા દેશની વસ્તી ઉપર એ અખતરો અજમાવવામા આવે છે એ અખતરોની સફળતા-
નિષ્ફળતા વિશે જુદા જુદા પ્રમાણોમાં જુદા રાખનાર મનુષ્યો ઉપર એકીવખતે એ અખતરો
અજમાવાય છે ગાંધીજી તો પોતાનાથી બનતું વાનિત માટે કરી રહ્યા છે અને ક્યે જરો જ-
તેમ ૥ કસાયેતા સહકારીઓ અને અનુયાયીઓ પણ પોતાનાથી બનતું કરવા નહિ ચૂકે સહે-
પમા, જેઓ શાન્તિના અને સુવેદના સાચા પ્રેમીઓ છે તેઓ તો વાતાવરણ શાન્ત રહે તે માટે
“યથામર્ગ” પ્રયોગો કરે જ અને છતાં આ અપૂર્વ પ્રયોગનું શ્રેય એનું તો મળતું છે અને
તે શ્રેયની જુદી જુદી ભૂમિકાઓ એવી તો અસમાન છે કે ક્યારે ને ક્યા તુ થો તે કહી
સકતું મુશ્કેલ છે સરકારી દુરામદ રહેતો પ્રજાએ કોઈ પણ પ્રકારની હિમ પ્રજ્ઞિત સેન્યા વિના
પૂરેલા નહોતો, આ “અહિંસાત્મક-અસહકાર”ની પ્રજ્ઞિત ગાંધીજીએ રેલુ કરી અને
અત્યાર મધી તો તેમણે તેને કાશુમા પરતુનું રૂપી છે જો સરકાર ગાંધીજીએ આરભેલા
અખતર “શાન્તિ-યજ્ઞ”માં હેતુપૂર્વક ભગ પાડવાની ભૂન નહિ કરે, અને જો લોકો ગાંધીજીની
હિમનુસાર અહિંસાત્મકતાના પાલન કરે તો તો તમ શ્રીવિજયો મૂલિ । પ્રભુ એ પુરુષ
અને કમ્પાલુમય પરિણામ આણે એટલું જ મુશ્કેલ નહીં

ચાંદનાનાગ, ગિરગામ,

મુનાઇ, તા ૧૫ ૮ ૨૨

ચિત્તશોભ.

લેખક — રા. ' વિનોદકાન્ત, ' બી. એ

" Oh yet we trust that somehow good
Will be the final goal of all

So runs my dream but what am I?
An infant crying in the night
An infant crying for the night
And with no language but a cry

—In Memoriam L

સૌ સૌ અનિદ્રા નથી ઇતન આ ભરું છે,
ને પ્રાણને જરૂરતા અભુજખ પાસ,
તોયે એ કહે હૃદય " મા તું મને નિરાશ
એ સૌ અશુભ પળતા શુભતા જ પન્થે "

" વ્યાધિ અને જોડી બંધા મન-પ્રાણની જે,
જે વેના દમત આ તુજ આત્મ ક્ષેત્ર,
જે કાળી સચવ વ્યોવત છવ સારો,
તે સૌ અનિદ્રા પળતા નથી હૃદ પન્થે "

" ના સૃષ્ટિમા કંઈ જ લક્ષ-વિહોલું જાણુ,
એકેઈ ય વસ્તુ નથી છેક નિનદ્રા થાતી
અન્યત્વગર્ભમહી એ નથી કે નખાતી,
અકાંડો જવ ધરતી હ મહેલ પૂજુ "

" નિત્યે મરે અભુજખ્યા લગુચર જન્મ
તેનાં ય મૃત્યુ મહી છે કંઈ ભેદ મૂલ
દીવે પડી જળા મરે હ પનમ મૂલ,
સારે હ તે ય કંઈ હૃદય તણો સુદેવુ "

આતુ કહે હૃદય, હોમ ન હું પિત્રાતુ,
શી વિધિ દુષ્ટ થયો તે વણસાય જાગે ?
સૌ સચમૈ પતિત પ્રવૃત્તિજ્ઞા પરાગે ?
રે ! માન માનવીતણું કયમ છેક જીવું ?

જાડીજાડી તદ્દપિ આસ-મહેને રહે કે,

અન્તે-કદિક-કદિ એ પરમાન્તવેળ,

મૌના ય કુખ મની શાન્તિ થશે જ રહેવ,

નતા સિશિર જ્યમ ધન્ય વસન્ત આવે

એ સ્વપ્ન મહાર, પણ હું છઉં કાણુ જોવા?—

અધારી રાતમહી રોડું અનાથ બાળ,

અધરથી ઉગરવા મહતું પ્રકાશ,

ના જેની રાત વિના કંઈ વાણી,—એવે।

આદમર્ટ હોલની જંગી જાહેર સભા.

લેખક—પ્રો કાન્તિલાલ હગનલાલ પંડ્યા, એમ એ

આ રાત્રિવારે આદમર્ટ હોલમાં મહોટી જાહેરસભા થઈ હતી આયરલેન્ડની સાથે સ્વેદ કરાવનાર (કરવા પાત્ર કરનાર) કાઉન્સિલ—*Peace with Ireland Council*—ને ખોલાવી હતી એરિક્કવથ એમાં સામેલ થયેલ હોવાથી મહારી આતુરતા વધી હતી. ખોલે તબુ વાળે સભા હતી હોલ મહારી કોલેજની. પડોસમાં જ છે, અને એ કે કામ છોડીને જતાં જીવ કપાઈ ગયે, છતાં એરિક્કવથને સાંભળવાની તક ન બેળી એ લાગણી છતી મંદ—ખાસ કરીને જમનાદાસભાઈ દીકરે લખેલ લેખોરેટરીમાં આવ્યા ત્યારે જો કે ઘણી દીકરી મહત્ત હતી, પણ અમે રાં શિન્નની લીધી હતી, તેથી જુદા પામે ને સ્થાને જ બેસી રહ્યા હતા.

આદમર્ટ હોલ—વિક્ટોરીઆના પતિ પ્રિન્સ આદમર્ટના નામ ઉપરથી એમના જ સ્મારક તરીકે બનાવેલો છે “રોયલ આદમર્ટ હોલ”, આજથી લગભગ પચાસ વર્ષ ઉપર એ લાખ પાઉન્ડને ખર્ચ બધાવાગે હતો. તે આખી દુનિયામાં મહોટામાં મહોટા “હોલ” મેનિા એક ગણાય છે નવ હજાર કરતાં વધારે માણસોને તે સમાવી શકે છે એમાં સમ-કીય સભાઓ ઉપરાંત, સંગીતના જલસાઓ, *boxing* ની કુસ્તીઓ વગેરેના પ્રખ્યાત તમાશા થાય છે, વન્યોવન્ય યોગાનમાં જ એક હજાર માણસો બેસી શકે; એની બેચ-પાસનાં “એશીયીએટર”માં લગભગ દોઢ હજાર, એવી ઉંચે “boxes” ની મણુ હરિ, એથી એ ઉંચે “balcony, picture-gallery and promenade.” (આપણે જેટલે એટલે ઉંચે ચઢ્યા નથી) મહોટુ બીમરેનીઆ “ઓર્ગન” છે પહેલી વાર હું જોઈ ત્યારે રશિયા ॥ પ્રગ્લસતાકે રાજ્યની ત્રીજી જગતી હતી, તે વિજાએ એની લગભગ નવ હજાર

* ઇસ્ટની સમાચારો આ પર પ્રકટ કર્યામાં મૂળ દેવણી લખાવેલો ન હતો, પરંતુ ગુજરાતના સાંતાન્ય વાચકવર્ગને હોમાં રસ પડે તેવા લાગનાથી પ્રકટ કરવામાં આવ્યો છે.

૧ અન્ડરકર મર્મદારા કર પંડ્યા

દ્વાસામનો અક્ષરકોડ ૨ ૧-૪— એન એમ વિપાદી એન્ડ કંપની સુગાઈ

વાસળીઓ ગાછ રહી હતી અચ્ચક ખનિ થતો હતો બેસવાની સગવડ ઉત્તમ, શ્રવણની વ્યવસ્થા પણ ખામી વિનાની

પેટરોમ ઉપર અચ્ચક પ્રમુખ લૉડ બેન્ટિફ ને એની બન્ને માણુએ ખીજ વક્તાઓ એરિકવથ આ થો સારે બહુ હવનાદન્યથો હતો પોબોસોથી પણ વધારે ઉમરનો આ ડોસો જરાય ડોસા જેવો દેખતો નહોતો માથે સફેદ વાળ, પણ તો નહિ નહોતું મ્હો અને આખો ભાન પ્રતાપી બેઠો સારે પણ એવા જખીરી રૂઆમથી કે જલ્દે હજી મિટિલ સ્તનનતનો નાયક પોતે જ દોષ વચ્ચે વચ્ચે નીચેના એક મરડાએ હતો, અને અમે જ્યારે અપખ્ય દસતા ત્યારે એની મુખમુદ્રા ઉપર સિમતથી વિશેષ કાઠ ફરકતું નહિ .

લૉડ બેન્ટિફે તરફાત બહુ સારી કરી જવાજ મટોટો ને હાથા તપ્પ અને સીમી લૉઈડ જ્યોર્જે પહેલી રાત્રે આ સભામાં બનાર મમ ઉપર *undignified* દમનો કર્યો હતો, એતો સરસ જુવાન આપ્યો તેમાં એક વાક્ય લૉઈડ જ્યોર્જે એ કહેલું કે “ એ લોહા (એટલે એરિકવથ વગેરે) નકખી ઝંડરદન છે ” તેના જનાબમાં કહ્યું કે “ અમે નાથી ઝંડરદન હોઈએ તો પણ વજની મુગીથી સ્વાનગ્યને કાનનાર નકરી પ્રગિબન નથી એ અમારું સદ્બાગ્ય ” પોતે લૉડ-એક જખીર-છતા વક્તા સારો લાગ્યો-આવી સાવ જનિક સભાને માટે વચ્ચે સભામાં ગમગમ બહુ થઈ ત્યારે પણ એલે બહુ સારી અખીન કરી શાન્તિ જાગરી

પછી એરિકવથે દરાવ રજુ કર્યો એની વિમતો તો ત્હમને પહોંચી હરો એતો મુખ્ય મુદ્દો આયર્લેન્ડમાં પોનિસ ને સરખાર જે ખુનો બંદા તરીકે કરે છે તેને અટકાવવાનો હતો પણ એરિકવથનું કામ બહુ મુશ્કેલ હતું એનાથી મજુરપક્ષની પેઠે ગાગો દષ્ટ સકાય નહિ, મુક્તિ તથા પદ જિત હોનાથી તેમ પોતે જ ૧૮૧૬ લગી પ્રધાન હોનાથી આધરિશ રાજ્ય નીતિને માટે એની જવાબ દારી કાઈ જેથી તેની નહોતી પોતાને ગળ ન લાગે એમ લૉઈડ જ્યોર્જના ઉપર દમનો કર્યો એ મુશ્કેલ કામ કરતા કરતા ચોતાવગમાંથી પણ જલ્દાઓએ વચ્ચેવચ્ચે સવાનો પૂરી, ઉદ્દારક કાની તથા ટાણા મારી એને કાપર કરી મૂક્યો સભામાં બહુ જ ઝવન-અત્થન એતલ હતું આપણે ત્યાં વારનાર વક્તાઓ જેવા નિર્ઝવ હોય છે તેવા જ સભાજનો મુદ્દાત હોય છે ” (હવે અસહકાર પછી બંદાચુ હોય તો કાણ જાણે) અહીં તો બન્ને આવેશઅર્થા તેમાં કેટલીક સીઓ પણ મુ જખવતી હતી । ધણીવાર સગી તેમ એરિકવથ જ્યો નહિ તદ્દન દરે મે-કોઈને ગળુમર્થા વિના-ચ્ચકા-ચા કર્યું પણ એનો અવાજ કોઈકોઈ વાર આ ઉદ્દારકમાં ક્યારેજતો એનામાં અક્ષિ-મુત્તાતીનો અગિન-હોતો અને મ્હને લામ્બુ કે કાં તો વક્તાવચ્ચાને લીરે કે કાં તો ખીજ કોઈ કારણથી આવી પરિચિતિને માટે તે પૂરેપૂરો યોગ્ય નહોતો વચ્ચે બે મિનિટ તો અટકી જવું જ પડ્યું પણ મગજ જખર્ણે ઉવટે અખીન સરસ કરી વક્તાવ આમની સભાને લાયકતું વધારે ઉચ્ચાર, *Delivery*, ઝગ-બધુ સારું, પણ આખારે જઈ કરી આવે-ડ કે વગાહી આવે એનું મહિ

મિત્ર ઓવ પીટરબરો-લાનો, પોલોનો, સારા મ્હોવાનો, મોટા અનાજવાનો સારા મોલ્દો. ધર્મને નામે બોલેલો એક સનાહ સરસ આપી કે " *When politics fail, try Christianity* " આવા બીજો અર્થ બેસાડી શકાય એવા વાક્યો હતા, જતા એની દૃષ્ટિ એ સાફ બોલ્યો વિચારવાળું, આવેસવાળું, ને સ્પષ્ટ

સૌથી વધારે અસરકારક મિસ મારગરેટ બૉનફિલ્ડ બેરી હતી એ હમણા રસિયા જઈ આવી છે કમદાર વગની કહેવાય છે એના સ્ત્રીતત્ત્વો, ચંદુ છતાં તીક્ષ્ણ, શાન્ત દેખાવા છતાં બહુ આવેલ જગનનારો અનાજ હજી પણ મ્હારા કાનમાં વાગી રહ્યો છે. આ બોલો બહુ સીધી, સાગી ભાષા વાપરે છે આપણી દૌર્ગેષ વગેરેના દૌર્ગેષ ઉપર જે અતિ રાજકીય લાખાં લાખાં લાપણો-ટથા આજ પર તથા ઉપરછળાં ભાષ પ્રકટ કરનારા ટાણલા ધણીવાર સાંભળીએ છીએ, એવું હજી મ્હારા જોવામાં નથી આવ્યું કોઈવાર દલીલો ન થે હોય, કોઈ વાર બહુ સખ્ત હોય, પણ એકદરે સીધું સઠ ખૂં મારગેરેટના પહેલા જ નાણથી શ્રોતાનર્ગમાં જે તોફાનીઓ હતા તે એકદમ ચુપ થઈ ગયા, ને મ્હારી આખમાં આંસુ આંધા આપણે ત્યાં કાંઈક ગાંધીજીની સાથે સરખાવીએ એવું તે બોલી જો કે જોર એમનાથી વધારે કહેવે મન આખી સભામાં એ સૌથી-સારી બોનાનાર હતી એને વખત ટુકો આપ્યો હશે, વધારે બોનાવવા બધાએ બેઠું પોકારો કર્યાં છે. એ ઉભી થઈ, બધાને નમન કર્યું, ને પાછી બેસી ગઈ

પછી લૉર્ડ બ્રકમાસ્ટર બોલ્યા પહેલું ઠીક ન લાગ્યું, પણ પગીથી અવાજ ખીત્યો, વાક્યો ક્રમશઃક્રમશઃ તથા વકતુતના ઉચા સરકારોથી અકિન થયેના એના કુળના દાદીવાળા મુખમાંથી નીકળના લાગના, ને વિચારો તથા દૃષ્ટિ પણ નિશાળ લાગ્યા. એ બેઠો ત્યારે એણે મ્હારા મન ઉપર તો ઘણી સારી અસર કરેલી હતી એરિકવથને જરા જાપરે ચઢાવ્યો હતો, અને એધામ ને બર્કથી માર્કિને ગેન્ઝટન ને કેમ્પમેન-બૉનરમેનની વક્તવ્ય પકિતમાં આજ એરિકવથ પહેલી ગયો છે એમ અમને એણે ખબર કરી.

હૉર્ડન પણ બેસથી ને સાફ બોલ્યો હતો બીજી સ્ત્રી વક્તા સાધારણ હતી, અને સંભાળમાં કંરાવ પસાર થયા પગીવેસા ઉધરાયા

આપણે ત્યાં કિલ્લા-રમૌરિક હોય તો અદર રહ્યો, પણ તિલક-હોલ તો કેટલેક કેટલેક નયે જ તે રચનારા અર્દીના લૉનો જોઈ કાંઈક રીખી જાય તો બહુ સાફ આદર્મ હોલ ઉપરાંત બીજા ન્હાના ન્હાના " હૉન " પણ દીદા-માર્ગિમર, કિંગ્ડમે, કેકસ્ટન વગેરે સાંભળ સગવડ બહુ વિચારપૂર્વક કરેલી લાગી

એક કથા.

તેખા - રૂ. ગળેન્દ્રશકર લાલશકર પાટયા, એમ એ
 ઘણા ખીતે પુષ્પો મદન મુખદારો શુ ખર્તા !
 મીઠા ખોતે પક્ષી મધુ મદન મત્રો શુ વદના !
 સુવાસો લાવે છે અનિલ ફૂદગી મન્દ સગ્ની,
 વહે કામી ચૂર્ણો શુ મધુ-મુખ-ચાસે મદનના ?
 ખગેનો વેર નેતો શુ ! રથવે રથન જઈ રહી
 રહીને મિત્રની સમે બાળતો શુ મહામિત્ર !

ખનારી શુ નવી સિદ્ધિ નવુ શવન પ્રેરતા ?
 મિત્ર સાલો ચપો સામ્રાટ પૂજનો તે રથને રથને,
 સમયે રથમ ઘાવા આ એકદા હું જતો હતો,
 સ મુખે સિદ્ધિ સૌન્દર્ય તદા તન્મય હું થનો
 સુખ્યો મેં સમ્પદ ત્યા ધીમો હા ! હા ! આકન્દતો કઇ,
 ધીમો છના હરે બેઠે કરે ચિત્તન્યને જડ
 'સમો આનંદનો આવો દુ ખ શાં હતો હમે ?
 પ્રભુની રમ્ય આ લીના કાને ના ચમતી હને ?'
 ગમેા કુ ચિન્તનો આવુ બેઠી ભાગી કુમારી કે,
 કપોતે હસ્ત મૂકીને 'હા ! હા !' તે રહી હતી
 સુધી શોના અવનવુ જઈ તરફ ખોગ કરો મા
 બાળા દુ ખી નિધિ દમનથી ના દુ ખી આપકમે
 લાગે ખાશ, મન નવ રૂને બે વિરોધી રિધિ છે
 ડો નાયુ અનન સમ છે તાપ બે દિવ આવે

ધારો કદા ના સુખી સન હોયે પામ્યા કદાયે સુખ આપ પોતે ?
 આનંદ પામ્યા દુ ખ અન્ય પામ્યા ઓછા ન થાયે સુખદુ ખ નીર્મા
 બાળા હતી તે રૂપચૂંતિ જલ્લે સન્દોષમયે ઉપમા શુ દેવી !
 ઉપમાન થાયે ઉપમેય તેનું સપૂર્ણ દીસે તન તેહ ચાહ
 જલ્લે ધડી તે સુવતિ પ્રભુએ સૌન્દર્ય નગો ગ્રંથી સર્વમાથી
 દંતે જ તેથી સડે ખોડવાળા ભૂદયા ભૂકાયે, નવ આ ભુતાયે
 દર્શી રહી આનન, વેદના જે દામી રહી અન્તર ના દમારી
 ખાળી શકે ઇન્દ્ર ન વિજળી બે કથાથી સમાવે સનતાપ બળા !

દુ ખ હોય ધણું ભારી રહેથી મટનું કઈ
 દેખુ ખાલી બને ચાલું ધડી રથબી રથોર હું તો

કઈ વાગે વળી જાનિત, નાખ્યો નિશાસ દીન, હા !
 પડી દષ્ટિ મુખે મહારા સફાળી તે થઈ હબી
 લોટી અશ્રુનીની આખો વસો તો કીક ઠે વાં,
 ફરી નિશાસ નાખ્યો ત્યાં જોતી ના મુખથી વળી

“ ગસાળે ઠો બાવે ! જલનિધિ વસે કં નયન આ !

અમે તાને તારે ! વદન નિધુ, રાહુ કું ખરૂં પી !

અવેલી અસારે, નન તુજ દિમે મૂર્તિ રમણી

જનાં લાંબો શાને નિરમળ મુખે કાષ કું ખનો ?

સુણીને પ્રથ આ મારો વનુ જ્ઞાન મુખી જની,

ખાળ્યો, વલો વધુ ઝોસે ધોધ અશ્રુ તણો મુખે

હતો ના પ્રથ આ કારી જનાં તે દિવ દુશીયુ

જવાડે જન જે વારિ રોગી સનમ તે કરે

કું ખીના કું ખવી કું ખી થયું આ મન જ્યા હવું

પાખી જાતિ ખરી જ્યારે નહો કું નમ સંઘ કે

“ લાને કું ખી ખાને, નન હદયના કું ખ વદનો

રમણીને વીતેની નવ વદન આઝ મુકવતો

રહી જોગો પોતે અનુપમ જળી આકૃતિ તમે ”

પ્રમાદે મે પૂછ્યું “ તરૂણી દિવથી માફ કરશો ! ”

“ નહિ નહિ દિન જન્મુ ! પ્રથ તારો ખુચે નો

પિયુ મનુષ્યમે હો ! પ્રાણ જે આ ગયાના !

અપ્રથ તારીર પાખી જોડને તે હવે શું ?

જનનપર પડી તે જોગવે જૂનારી

“ જન્મી ત્યારે જનનતપમા મોગ સારો હશે ના,

કર્મો મારા સુકૃત ન હશે પૂર્વજન્મે કરેલાં

ક્યાંથી કુંકે નિર્પદ્મલલો હોય ના જન પાખી ?

અર્ધું શૂને સુરપ ત્રિધિએ, મીઠકર્મો લહે શું ?

“ સર્વે મુને અધિક અવિકા વહાવથી તો હુવાની,

રાખી મુને કાણ ન અલગી દેહથી રનેહથી વા

જાગ્યો મારાં ! સુરપ તનુ ! રનેહ સાચો હશે શું ?

માણ્યો વર્ષો, લાણસમ ગયા, સ્વર્ગનેતા વહાવ લેતા

“ જન્મી એવી કૃતીન ગૃહમા માતને લાખી હું,

દેહોટી ચાતી પિતૃમન ગર્ભી પ્રાણપે પ્રિય ચાતી,

પુત્રાભાવે મન નર થતો શોભ તે હુ ખદાથી
 ગાંધા થાતા વદન નિરખી ના મુને દૂર રાખી
 “ પિતઃ માતા ડરે હૃદય નિવમી હું પંનકમા,
 કર્યો જેને વામો નયન પડતા લોઝનના,
 અદેખી સાહેલી-હૃદય નિવમી ઠટકસખી,
 જતાં કામી મૂઢે, અનન સમ થે કામવ જતા
 “ વિદ્યા લેની મુજ મનગમી જે પિતૃચિત્ત ભાતી,
 શાળા સારી મુદિન નિગમી હરંથી મેં પ્રવેલી
 તાળા જાળી તન હૃદય, હા ! માનનું સાથ રૂપાવે
 દીરુ કો દિ અનય નવ તે રેણુથી જે જગ્યુ
 “ જતા નિશાળે સખીનૃદ સાથે તીખી ધર્મું હું નર વાગ લાગી
 થયા પૂરાં દૈન્ય વય તેવે અગે ખીન્યાં મૌવન કાર્ય સાધ્યુ
 “ હવે ચાચ વ પાદે જે અગે-અગે વસી ગયુ
 હામ્યની પુનરાવૃત્તિ દષ્ટિએ વમી રહી
 “ પડતા ગેરજ માને બહુધા લજ્જત હુ મતી
 કર્યો શુ મૌવને માગ મિનને સ્થાન આપવા !
 “ દેખી પિતાએ મુજ અગદદિ મુનાન માખ્યો ૩૫ મુલ્યવાળો
 વિનાશ કીધો શુભ દિન બાપુ ઉત્થામ પામી પતિને હુ દેખી
 “ વહી ગયા કેકે દિનો વ સારા અબ્યાસમા ને પિતૃમુખ જોતા
 સસાર તે શુ સમજ ન દોતી, સનન્ધ બાલું નવ દપતિને
 “ મૌવન આદ્યુ નવ કામ આખ્યો, નૃગાર બાવ્યો નવ મેં કદાપિ
 દેખુ પતિને, નવ બાલુ તે શુ ? અસાનમા કે દિન મેં ગુનર્થો
 * * * * *
 “ આવો વસત ખીલ્યો તો ચતુરાચિત્ત ચોગતો,
 દતી હુ બાગમા બેઠી, પક્ષીના ગાન મુલ્યતી
 “ મુવયુ તહાં કોવન ગાન મીહુ, પ્રેયો મહામન જ કામગેવે,
 તેમા સુવસી તદગીય ગ્વાલી, પુખ્યો ખર્ચા વૃક્ષ સપ્ત રૂપાળા
 “ એવે અહા ! દૂર પતિ દીધમે પ્રેમે રહ્યા બેઠું મુને નિદાળી,
 દષ્ટિ વડે કામનું કાન સાધ્યુ લાગ્યા વધુ મોહક તે હડેમા
 “ વસ્યા ન હોતા મનમા નિર્કારો, “સ્વાં” હવે તે સદસા હુ” આ,
 આન વાખ્યો મુજ અગ સર્વ દષ્ટિવસ્તો સનેદ જ સ્થાન છોડી
 ‘ મગી રહી દષ્ટિ જ દષ્ટિ સથે બૂલી ગઈ લાનુ પતિ નિદાળી

આવ્યા સગીપે મુગ સાથ મેઘ, આ હરત સાલો તન સરે મુગ્યુ

“દષ્ટિ નીચી પડી મારી મિનારો સૂન્ય થે ગયા,
સકોચાઈ શરીરે હું રપઈ તે અઘો છતાં

“મનસા ના થઈ પૂરી સાદ માને મુને ક્યો
પતિ હોડી, મધ દોડી, કુખી ના મનથી થઈ

“ફરીથી ના આવ્યો, અવસર ગયો ને મનગમ્યો,
થયેતા રપરોની, રચીને મન થેતાં ઉદનસની હું

“ધણ જોતી, આવે પતિ તવ વદુ પ્રેમનયનો

દિનો આઘ્યા બેતા, રથળ નવ મને વાત કરવા

“પછી મેં જાણ્યું ને પતિમિતન, છાંટે ન જાનતી,

મધ કુખી હું ત્યાં મુન નવ ગમી વાત સુણી ને,

“શરીરે વ્યાધો ને અતલુ મુજને તે દિનપકી

ગયો વેરી મારો જલપન મુને દબ કરતો

“ન જોઈું નો આઈું નવ વદવુ કે માને કરતું,

નિશાએ જાણુ ના ફરતુ હરતુ કે મન રમે,

“ન ખાતુ ના પીતુ રમન ન સખી સાથ રચતી,

મુજે મ્હોએ રેતી બળબળ થતી હું મનવિષે

“વળી જોતી જ્યારે નવ મુગ્ય પ્રેમી નિહરતા,

બગી જાતી કુ ખે દિગ્ગજિત મુને કામ દહવો,

“અરે માતા મારી ! કમમ લગન મારાં નવ કર્યાં ?

હજી હું શું નીતી ! રમણ પિયુની સાથ કરના ?

“અદા ! માતા છાંટે નિરહ કુહિનાનો નવ કદિ

રહે મુની મારી, નવ મુજ સમીપે પાવુના

“રમે પુત્રી જોવે, પનિબન હરે ત્યાં લકમાં,

પછીથી શું થાયે કમમ નિજકુહિતા ગદ રહે ?

“મિનારી એવું તે મદનહત પુત્રી નવ લુએ

ભરે એવું હોયે લલુવય કદાંતેહ તાણું જો

“થયા વર્ષો મુને અધીર કરતાં પોણા ખર્ગ,

મળાયે ના રાગી, તન ફરે થયું મારું કુ ખચી

“હહી ના શખે મોને ખડું ને મનમા વસ્યું,

હજી ના દુખ મોને મેં જાણું મનમાં રહી

“ ચિનાથી ચિત્ત આ ડાલ્યુ આધિ-આધિ ઉભી થઈ

કરેનું જ્ઞાન મેં ડાલ્યુ લોકે વાત છુટી થઈ

• “ ગર્ભવતી કહી કોકે, કોકે આન-ચુરી ગણી,

વિધિનું રૂપ આપ્યું આ મનાવે વાત સર્વને.

“ અસાધ્ય આધિભો આ છે સત્ય યુ નવ જોય કો,

એક જોત્યો—જીજ્ઞે દાસ્યો વધારી વાત તે વડો

“ લોકાપવાદે જન તે કરે છે, કરે ન પોતે મન ક્રિક જાણી

ક્યો પિતાએ દિન એક નાકી નિવાહ કાળે કઈ ક્ષેત્ર પામી

“ જાણ્યુ લોકાપવાદે મેં પતિ ના પરણે મુને,

દેવયોગે ન જોત્યા કે આસ્યા કે મુજમાં હતો.

“ દુષ્ટી કોકે ના મિલિ મુખ કોનું, મોકે કહો, કેમ જ હાય લીધું ?

ઉત્સાહ લાગ્યો રમખમ કીધો આની પછી નિષ્કળ તર્ક મીધી

“ કાને થયો લગ્ન, મુખી હવે હું, નિચારતી હું મન આય રાખી

તેવે અહા ! મેં દિલ બેદનારો, સરથો મહાનાદ, હું તતં દોડી

“ પડેલી આ મિલને હા ! વિટાઈ સૌ વધ્યાં હતી

મૂકી હાય પિતા ચીં, અમુધી અમુ સારના

“ રતનું હું તો થઈ ત્યા તો, ઉભી હું મૂન્યમૂન્ય થે,

આવી મુને પિતાએ ત્યા દાખી હૃદય થ દીધી

“ માસ ત્રણ વહી આખા માના રસે જતાં અરે !

દિન એક થયો પૂરો લાગતું મનમાં હતું

“ માના મધ ધણું લાગ્યું કેને તે મનની કહું ?

રાખે પાને પિતા મારા કુ ખથી દિન દબલતા

“ આની સ્થિતિ હતી તોએ ચિતા મારી કરી બહુ

પરણારી મુને દીધી થયું ના વડે જો પુરું

“ માન્યુ પિતાનું પતિએ કહેવું સાથે રહ્યા તે, નવ કોઈ તેનું

ગયા દિને કે મુખમાં અમારા, ગમ્યુ નહિ તે, મિલિ ચિત વાંકું

■ પિતાને જોઈ તો આવી ગુમાવ્યું સર્વ જો હતું,

આપમાન કરી રૂઢવા, કુ ખી કપતિ હા ! અર્થ

“ પિતાની તો દિવા કીધી પતિમુદે જઈ રહ્યાં,

લાગી સસારની માયા વિસરી દુઃખ દું ગઈ

“ દત્તા રસીના પતિ, લાગ્યદાળી, હતી રમીથી મન તેહ ભારી

હતાં ભળેના, હતી દું ભળેલી સસારદીપ્યો જન કું ખમારી

અસહકાર અને રાષ્ટ્રીય કેલવણી.

લેખક — શ્રી મુજરાકર સુન્દરજી દવે, એમ એ

[નોંધ — આ લેખના લેખક યોદા મહિનાઓ ઉપર જરેવીની એક મિત્રગણા કરીયા ૧૫૦ ના દરમાયાર્થે પ્રેક્ષક હતા આવી જી જરેવી ગયા ત્યારે લાની ગુજરાતી પ્રવચકથી રા નૂતનારે એમનું સમાન કર્યું એથી અગ્રેજ સત્તાધિકારીઓએ એમને ઠપકો દીધો. પરિણામે આ રમ્યાની અધ્યાપકે એ સેવાપદનો ત્યાગ કર્યો અને રાષ્ટ્રીયમંડળનો સ્વીકારી ખેડા જીલ્લાના બેરસદના 'વિપ્રમદિર' — રાષ્ટ્રીયશિક્ષણસંસ્થાના આચાર્યના પદ ઉપર એ નીમાયા છે — તત્ત્રી]

રાષ્ટ્રીય કેલવણીનો સ્વાસ્થ્ય કાર્ડ નવો નથી લોકનાપકો અને વિદ્વાનોએ આ સરાત ધણી વખત મેળ સમક્ષ રજુ કરેલ છે રાષ્ટ્રીય કેલવણી વિરોધુસ્તકો પેણુ લખાયા છે.

કોઈ વળી એમ પણ કહે છે કે કેલવણી વળી રાષ્ટ્રીય જ્ઞાનને વગી રગ દેવો, કેલવણી એટલે કેલવણી જે સાફ હોય તે લેવું તેમા વળી પૂરું ને પશ્ચિમનો બેદરો તેની દિવાઓ નક્કી કરવાનું કમા રહ્યું? આમ કહીને "રાષ્ટ્રીય" સમર્થ અર્થે વિનાનો છે એમ ધણીઓ કહે છે પણ આપણા લેખમા તે આપણે રાષ્ટ્રીય ઉપરાત અસહકાર-આવી રીતે બે રજોથી કેલવણીને રગવા માગીએ છીએ તો તે કેવી રીતે તે આપણે જોઈએ

કેલવણી એટલે મનુષ્યની શુદ્ધિનો અને મનનો શિક્ષક કરવો, સારાનરમાનો બેદરેશ્વરનો, પોતાના અને પોતાનાઓના શુભચાનના સાધનની સરલતા કરી આપે એવું કંઈક રીખવવું, એક સહેલી તરીકે પોતાનું જીવન સારી રીતે મુજરી એકે એમ કરી આપવું અને તેને આશિષપૂર્ણ આપી, ઠપકને જોળાવતો કરી દેવો આમ કરવામા અવગત પૂર્વે ને પશ્ચિમનો બેદર રાખવો જોઈએ, જેમ લાથી સાર જ્ઞાન મળી શકતું હોય ત્યાંથી મેળવવું, તેઓનાં પુસ્તકો વાચવા, જરૂર પડે તેઓના કુશીયાર માણસોને મોટા પગારો આપીને તેઓ ખાસેથી જ્ઞાન મેળવવું, જેમ કાદવમાં રત્ન હોય તો પણ આપણે સાર કરી નહ શકીએ છીએ તેવી રીતે જ્ઞાનશી રત્નને ઓટ પેણુ સમજવાનું છે આટલી બાળતમા તો આપણને રગ મેળવવાનું કંઈ ન આન્યુ તો હવે રાષ્ટ્રીય રમ મગ્રવવાની જરૂરીયાત કમા ઉપરિથત માય છે તે જોવાનું રહ્યું

પણીનાર એમ બને છે, કે રાષ્ટ્રીય સત્તાવાળા માણુએ અમુક રાજકીય હેતુ પાર પાડના મોટે અમુક જાતની કેલવણી દેશને આપે છે, કે જે દેશને શ્વિકર હોતી નથી અને આમા જે તેનાં સત્તાવાળા માણસોને પોતાના દેશનો સ્વાર્થ જોવાનો હોય છે તો તે પ્રથમ જુએ એ પણ સ્વાભાવિક

* 1 A System of National Education by Arabindo Ghose,

ii National Education by P N Bose

iii National Education by B Pattashtigittaramayya & K Hanu-
mantha Rao

iv The centre of Indian culture by R Tagore

છે—કારણકે તેઓ પણ સ્વર્ગથી ઉતરી આવેલા શીરસ્તાઓ નથી હોતા. દેશની લાવનાઓને પોતાનું ન મળતું હોય, દેશના સાહિત્યને ઉપડને સ્વાધીન કરી દેવામાં આવ્યું હોય, સ્વદેશાભિમાનની વાતો પણ જ્યારે રાજ્યોદ્ધ મળ્યો હોય, રાજસત્તાના મંદથી થતાં અન્યાયી અને ભુતમી કામો પણ ઉધારાં ન પાડી શકતાં હોય, સત્યને મેરડે કૃત્રિમ ભંરમાં આવતો હોય, આપણી નૈતિક અને ધાર્મિક આગતોને નિહાળતી આપવામાં આવતી હોય, સરકારનો ધોરપથો નારવાર થતો હોય જેથી કરીને એક યત્નની માફક અધ્યાપકો અને વિદ્યાર્થીઓને કેવલશૂનું ૫૫ ફેરવવાનું હોય, કેટલીક વખતે તો આપણા આશયો અને ધ્યેયમાં અને જેઓના હાથમાં કેવલશૂની લગામ હોય છે તે લોકોના આશયો અને ધ્યેયમાં આસમાન જમીનનો ફરક માન્ય પડતો હોય, આપણા વડીલો, દેશનાયકો અને વિદ્વાનનો આવું બધું ઉંધું વળી જતું જોઈને મોટે અવાજે ઉઠા રહેવાનું પ્રકારતા હોય, પણ બુવાનીયા તો એક યત્નના માર્ગ આપવાની કરી અથવા નિકપાયે દોડ્યા જ જતા હોય—આવે આવે અનેક પ્રસંગે કેવલશૂને રાખી પાસ અથવા રમ આપવાની આમણને તીન જરૂર જણાય છે.

હવે આપણા આશયોમાં, ધ્યેયમાં, આત્મોમાં, આપણા વાતાવરણમાં અને પરિમત્તની સંસ્કૃતિમાં ખાસ કાંઈ એવો ભેદ હોય કે જે આપણને દેખીતો જ અશ્વચિત્ત હોય, આપણા વ્યાધાને, આપણા સ્વભાવને, આપણી પ્રકૃતિને વિષ સમાન થઈ પડતો હોય, જોઈને જ અમાન ઉત્પન્ન થાય એવી અસર થતી હોય તો આપણે તપાસીએ અવગત આમ કહીને હું પશ્ચિમની સંસ્કૃતિને અન્યાય કરતા તો નથી જ માગતો તેઓના અમુક ગુણો જેવા કે સ્વતંત્રતા, તેઓનું વિજ્ઞાનનું નિશાળ જ્ઞાન, તેઓની યોજનાસક્તિ, તેઓની સ્વચ્છતિ, તેઓનું સાદસ્ય વગેરે અનુકરણીય ગુણો તેઓની સંસ્કૃતિમાં રહેલા છે પણ આ બાદ કરતા તેઓની સંસ્કૃતિ અને આપણી સંસ્કૃતિમાં એટલો ભેદ છે કે “લેને મધ પૂત, ચોર જો આઈ ખસમ”, એના જેવી આપણી દશા થઈ જાય છે અર્થે ન થઈ જાય તેની સાવચેતી રાખી, આપણે જે તેઓમાં સાફ છે તે લેવાનો હક્ક મેળવવો અને ખરાબ ખરાબ ફેંકી દેવાનો હાથે કરવો એ વાત જ્યારે આપણે અમર્યામ મૂલ્યાંકનમાં માગીએ છીએ ત્યારે જ આપણને જ્ઞાન થાય છે કે “કેટલી વીસે સો થાય છે”.

તો હવે પૂર્વ અને પશ્ચિમની સંસ્કૃતિમાં શો ભેદ છે તે આપણે જોઈએ આપણી સંસ્કૃતિ સ્થાપનોમાં જન્મ પામી છે, અને તેથી કરીને આસપાસના અનૌકિક નૈસર્ગિક સંજોગોની તેના ઉપર અસર થઈ છે તથાવનની શાન્તિ, સાદર્થ્ય અને ભવ્યતા નદીનાળાની પવિત્રતા અને રમણીયતા, પહોડોના સુંદર મનોહર ભવ્ય દર્યો, પશુપક્ષીઓના નિર્દોષ સહવાસી પ્રાણીઓના આદર્શ જીવનો આ બુધાની અસર સિંચો ઉપર થાય એ સ્વાભાવિક છે, ત્યારે પશ્ચિમની સંસ્કૃતિને જન્મ મેળા મોટા સહેરોમાં થયેલો છે, કે જ્યાં લાખો ઓપુરો પોતાના ઉદ્દનિર્વાહ માટે આમ તેમ તનતોડ મહેનત કરી રહ્યા છે, જ્યાં મોટા રેલ્વે સ્ટેશનો વગેરેના દેખાવો મુખ્યત્વે મોહિત કરી રહ્યા છે—જ્યાં વિજ્ઞાનની તોચોને

આભારી યાત્રિક બળે મનુષ્યને 'આમ તેમ' દોડતી રવા છે, કે જે પરો
મનુષ્યના એકઆરામ પૂર્ણ પાડવા ઉપગત તેઓને ક્યંદ ધણુ વાળવામાં પણ પૂરતી કુ-
પણે નપરાતા બેવામાં આવે છે, જ્યારે આપણી સરકૃતિના આદર્શો સાદા, સ્વચ્છ,
પવિત્રતા, અને સ્વામસાગ હોય છે, ત્યારે પશ્ચિમની સરકૃતિની અંદર આડંબર, મોજમજો,
સંતાંમદ, અહતા નગેરે ગુણો પોષણ કરવા તરફ હોઈ છે, નૈસર્ગિક સયોગથી આપણામાં
જ્યારે કુદરતના બળોની પાછળ રહેલી ઇશ્વરની શક્તિ અને અસ્તિત્વનો આભાસ થાય છે,
કારણ કે આપણે કુદરતમાં પણ વ્યવસ્થિતપણે ક્વૌચિક સૌંદર્ય, લયના, યોજના અને
કર્તાની અખી કરેલી હોઈ છે અને તેથી એક દિવ્ય અસ તરીકે તેને તમનાતુ મન-અર્થ
આવે છે, ત્યારે પશ્ચિમની સરકૃતિ કુદરતના બળોને પોતાના મોજમજાના અને લોભતા સાધન
તરીકે જ માત્ર ઉપયોગ કરનાથી તેને એક આકરડી તરીકે ઓળખાવે છે એવું જ કાંઈક
આપણને તેવું સ્પષ્ટ નિરીક્ષણ કરતા જણાય છે, આવી રીતે જ્યારે એક આત્માના અસ્તિત્વ
ઉપર વધારે જાર મૂકે છે ત્યારે બીજી મોજમજા, ઇદિયસુખ, એકઆરામ ઉપર વધારે
ધ્યાન આપે છે, એક જ્યારે કુદરતમાં અગ્રસપગ્સ સહાયતાના તરવાતુ વિશેષ નિરીક્ષણ
કરે છે, ત્યારે બીજી જીવનકલહ તરફ વધારે લક્ષ આપી કુનિયામાં પણ જીવન મંત્રામના
બુદ્ધિથી કુટ્ટી મનુષ્યને વધારે સ્વાર્થી બનાવી મૂકે છે, જ્યારે એક પોતાના આત્મમર્મ
વસતા તથા સર્વે પશુપક્ષીઓને પ્રેમથી અભયદાન આપે છે ત્યારે બીજી તાનપણથી જ
માણસને આ બધા આપણા સિકારા છે એવું જ જૂત સારતી મૂકે છે જ્યારે એક અહિ-
સાના તરવને પોષણ આપે છે, ત્યારે બીજી પોતાની સ્વતંત્રતા માટે-પારકાનુ મારે શુ લોભે
લગીને પોતાના જમીન લોભ માટે, પોતાના સત્તાધંદ માટે-જે આડા આવે તેને
ઓશિર્વાદ દેવાનું શીખવે છે, જ્યારે એકના સારો કર્મના ફળની આશા રાખ્યા
શિવાય કમી કરવા એવો દેરી પાઠ લીખવે છે—એટલે કે આકર્ષણના સ્વાર્થતામ, બગિદાન,
બંગેરે શુણેતુ પોષણ કરે છે ત્યારે બીજી કાઠ પણ કમ કરતાં પહેલાં તેમાં માંદે શુ પાકશે
અને કેટલા પૈસા મળશે? એ કામ પહેલાં પૂછીને જ પછી કાંઈ કામને હાથ અડકાવાનું
શીખવી મૂકે છે—વૈસા એ જ તેઓના કાર્યની કમાન

આવી રીતે પૂર્વ અને પશ્ચિમના આદર્શોમાં, આસયોમાં, બેચમાં, કાર્યપદ્ધતિમાં મૂળથી
જ આસમાન-જમીનનો ફરક છે અને તેથી તે પ્રમાણિકપણે પણ-સાતી સ્થો કે-પૂર્વને કહી
આપણા માટે-કે જેમ કરવું તેઓને માટે ધણું મુશ્કેલ છે—જો પણ પોતાનામાં જે હોય તે જ
આપે તે અને જ્યારે જેમ પેલા "શુવીવર્સ ડ્રુનેસ" માં રાક્ષસોના ગામમાં આવી પડેલા
મોંઘા, કે જેને રાક્ષસોના મોટા મોટા કદના પાદર ઉપાડી જઈ તેઓના પ્રમાણુ એક
મોટા કંદુ ફળ તેના મોંઘામાં ખેંચે છે અને તે પિયારા માણસની મરણતોલ જે રિથિની સાથે
છે તેવી રિથિમાં આપણે સ્થી આવી પડતાં અરે, તે કરતાં પણ હાથાર રિથિ આપણી યથ

પડ્યા છીએ સ્પીન્ડનાયે

એન્ડ કપતી, મુખાપ

દાગાર તેના "મેન્ડર ઑફ ઇન્ડિયા કન્ટ્રી" ના પુસ્તકમાં લખે છે કે 'જે પ્રજાની પાસે પોતાની સરકૃતિ રૂપી દીવા તથા તે કમનસીદી જાણુવી, પણ જેની પાસે અવો દીવા હોવા છતાં ખોટા બેને છે તેની અધમતા અને વાળન સ્થિતિ વિશે તો શું કહવું ?

આ બધું જાણે આપણે વિચારીએ ડીએ — આપણી માનુષાવાનો, આપણા સાહિત્યનો, આપણા આંતરોનો આપણુ લક્ષ્યનો, આપણા ઇતિહાસનો આપણી સ્વતંત્રતાનો, આપણા અમાનનો—આપણી મૂળનો, આપણા પોષાકનો, આપણા વેશવનો, આપણી સપતિનો, આપણા મૈટ્રિકલ જીવનનો, આપણા શારીરિક, માનસિક, આધ્યાત્મિક તેજનો આ મધી વસ્તુઓનો નાત આપણી નગર આગળ આપણે જ તેના આધાર, નિર્માણ, અગ્રીકરણ થઈને—થતા દષ્ટએ ડીએ, અરે, ધરામાં સહાયના આપણે ડીએ, અને ઉપા લભ રીયામાં પડતા બુદ્ધિ આધારી દો. કય જગ્યાએ ડીએ—ન્યારે હવે તો આપણે કેનનશીને શાકીય પદ ચલાવીએ, આપણી મૂળને તાર દષ્ટએ એ આપણે યોગ્ય નથી ? આપણો દગી ગયેલો, અરે, દારી નાખેનો દીવો દરી પ્રગળાવીએ અને આપણી સરકૃતિના અતીક્રિક તરવો—શાન્તિ, અહિંસા, પ રપર સહાયના, સાલક, સમ્યાક, પરિવત્તા, સર્ગત્યાગ આત્મમાન, વગેરેનું ઉજ્જવળ તેજ આપણા દેશમાં તો શું પણ દુનિયાને ખુબે ખુબે જના સુધી ફરી ન વગે ત્યાં સુધી આપણે જ પડુ ન જોઈએ

હવે રહ્યો અસહકારનો પદ જો મૂ. સિદ્ધાંત માન્ય થઈ શકે, અને ઉપર મ જે કાંઈ સમ્યુ છે તેમાં મધ સત્ય દેખાય તો પડી સત્તાવ મ્હો ફક્ત કાર્ય પદ્ધતિનો કેટલાએક કહે છે કે જે કેનવમ્પીની સુસાઓ જ દાન છે તેમાં સુધારો વધારો કરવો, ધીરે ધીરે સત્તા આપણા હાથમાં લેવી વગેરે આ બાબત નવાણથી લખી શકાય એમ છે પણ હવે તુકામાં જ અહિં પતાવડુ પડે મોંઘ યાગ ધણો વખત ચલાવ્યું દો મીનોમાં, મુનીવસાગિઓમાં બરાડા પાડી પાડી યાડી મના છતાં મધ સગીન ફગાર કરે સમ્યા નહાં કેટલીક કોંગ્રેસમાં તો મજ્જીય શિક્ષણ વિશે ચર્ચા પણ થઈ શકી નથી અને મને તો જાતે આવો મડવો અનુ ભવ થયો છે આપણા આદર્શોના છુદો થવા ઉપગત હાવમા તો આપણા સ્વમાનનો, આપણા દેશના ગૌરવનો, આપણી સતતતાનો આપણા મનુષ્યત્વનો આ બવાના ખુરદાનો ઇનો જાગનો બાવ આપણી મુજબ આગળ ખડો છે જુઓ પળમ તરફ અને હિંદનાં અ પ રથગો તરફ કયા જાગનાની નીતિ આનુ છે ધા રજાવવા મણાં પાગપુત્રી કંઈ પણ આખરે ધનનરી વેઠ મહા મા માંધીજીને એક મોડી કાપડુપ કરી સડના ભાગને કાપી નાખાની જ જરૂ જણાઈ છે બધા ઉપાયો તેણે અજમારી જોયા અને છેવટે એ આ મહુદિરૂપી અસહકાર—દ્વીયાર અજમારી રહ્યા છે બીજાઓને જેને અસહકાર માન્ય ન હોય તેને સાધ્ય પાર પાડ્યા મારે—જે આખરો રાષ્ટ્રીય કેલરણી એક અગ છે—પોતા પોતાના મના મદહુ મરી દેશના દુગતા નાનને તાય આપનાની નેજે રૂટ આપી છે, પણ તે ન દરતા રૂપ હાથનો નામનો જ આવ ટેકો નહાં આપના નાન કાક ઉચુ ચડે છે કે કેમ તે સામિત કરવાનો અને તેની ખાતરી દરી લેવાનો બોલે તેઓના શિર ઉપર જ નાખ્યામાં આવે છે

આશા છે કે કેલવડીને રાષ્ટ્રીય તથા અસહકારથી ગોથી શા માટે રચવામાં આવે તે મેં મારી સમજ પ્રમાણે બતાવ્યું છે એટલે અસહકાર પટવાળી રાષ્ટ્રીય દેશવલ્લીની વ્યાખ્યા એની મેળે બધાકે જાય છે, તદા અંગ્રેજીમાં વ્યાખ્યાની જરૂર હોય તેનીયે પ્રમાણે આપું છું

'National Education is that education, which is imparted by our own men or also by men of foreign countries appointed by us, in the true interests of our country, without Government interference or control, and which fosters the ideas and ideals of our civilisation mainly as a basis with a free and open mind to acquire and assimilate truth and knowledge from whatever sources they come' or in other words according to Dr Tagore, our education should be in full touch with our complete life—economic, intellectual, esthetic, social and spiritual'

જહોન હોવર્ડ અને તુરંગોના સુધારા.

લેખક—રા. રા. બાલુલાલ ધર્મચારામ કેસારી, બી. એ

"શુદ્ધિઓ માટે સખ્ત મનુરીની કેદની સિદ્ધા કરાવી પદ્ધતિ નાશ કરાવી, અને ગ્રામ્યિતની પદ્ધતિને અપુસરીને સધળી જાતના શુદ્ધિઓ સાથે ત્યાના જેવો તર્કિત તુરંગોના અભ્યાસ એવા સુધારાઓ કરાવના"

—કોંગ્રેસના લોકશાહી પક્ષ પુ. ધોરણ

John Howard "visited all Europe to dive into the depths of dungeons, to plunge into the infection of Hospitals, to survey the mansions of sorrow and pain, to take the gauge and dimensions of misery depression and contempt, to remember the forgotten, to attend the neglected to visit the forsaken, to compare and collect the distresses of all men in all countries His plan is original, and it is as full of genius as it is of humanity It is a voyage of discovery of circumnavigation of charity, and already the benefit of his labour is felt more or less in every country"

—Edmund Burke

અકસ્માત

દેખીતા અણુવારેલા જાતીય સાહસથી જહોન હોવર્ડનો પરમજીવ જુરસો તુરંગોમાં અનુભવો કરીને તરફ પહેલ વહેલા આગળથી તે ઇંગ્લાન્ડથી જ્યારે પોટુગલ મિશન કરના નીકળ્યો તે પોર્ટુગલની રાજધાની લિસબન એક દુષ્કાંડ સર્જીતમથી, પસાર થતી હતી તે સમયે ત્યાં સ્મરણપટપર ઝડી જાય એવા એક ધરતીકંપ થયો હતો તે સંદર્ભમાં તેને અંગે નાસ

કારક ધુમાડા પ્રતી રજો હતો જે નાના મગ્ગા જહાનમા ને પોમ્બન જાસોમલાદરી કરતા હતા તે ક્રિનાંથી જુલો તો બહુ દૂર ગયું ન હતું તેવામા તો તે કેવ આયિઆગિના હાથમાં કે. પકડાયુ તે અધિઆગો તેની અંગે તેના સાથીઓની સાથે ધણી કૂરવાથી વનરા લાગ્યા ૪૮ દલાક સુધી ભગને કાઠપણુ દાતો પાળી આપરામા આ ગો નહિ થેરને દોનારે તેઓનેજેવા ઉનાર્પા કે તુરત જ તેમને બીજા પકડાયા કેદીઓ સાથે એક બીકામા પુરી દેવા. બોલ્યા હતા તે સર મદીસાને એક બીનાથવાળા કારાગૃહમાં નાખવામા આવ્યા ને તેમને ધણા ત્યાગ સમય સુધી કંઈ પણ ખાવા આપરામા આ પુરું ન હતું આખરે માંસતો એક લથોડ તેઓના ભોવરામા નાખરામાં આવ્યો ત્યારે તે કમનગીન મનુ પોએ, મિશ્રા પશુની માટક બૂમે પાગે તે માંસના લોચાનાં ધણા નાના મગ્ગા કરી નાખ્યાં એક અંદારાગીનાં પર્વત કેદીઓપ્રતિ આવો કૂર વર્તાન ચાન રાખરામા આ ગો તેઓ સરને તે રાગીટ અંગે બધમારતી બીનાથવાળો જમીનપર માન ધાસ ॥ જ ચલાઈપર તે ભરકર ભોલે ભાં રા. કરવાની જરૂર પડી

પ્રથમ પ્રયાસ

અતે કેટલાક સમય પછી હોર્ડી અધિથી મુકિન મળી અને તે ઈન્કાસ પાડો ક્યો પરજુ ભ્યાં સુધી તે પોતાના કેદી માધવેને મુકિત મેગરી આપરાને કુતેદમ થયો નહિ ત્યાં સુધી તે જગુકે નિશંતે સ્વસ્થ બેસી રહી શક્યો નહિ તેજે ધણા ધણા અરનો કરી તેમને આખરે ડાયા ત્યાર પછી તેજે મુરોપખડમાના કીત્સાઓમા અંગે બીજી તુરંગમા કેદ પડેલા અગ્રજ કેદીઓ સાથે પત્ર વધાર કરવો શરૂ કર્યો પોતે જે સમયે અને કુ મો કારાગૃહમાં અનુનચા હતા તેના કરતા પણ વિશે કુ મો કેદીઓને તો દરદરમેશ ખમરા પડે છે એવ તેજે આદરેના પ્રથમ પ્રયાસપરથી તેને માનમ પડ્યું

હાઈ રોરીફ તરીકે

થોળ સમય પછી જ્યારે બેકફોર્ડ પરમણાનાં મુખ્ય ગેરીફના ઓદાપર હોર્ડ નીમાયે ત્યારે કેટલાક કામોના પ્રસ. સર તેનું ધ્યાન કેદીઓની સ્થિતિ તરફ ખેંચાયુ આ શેરીફના ઓદાપર જ્યો તેની પરેનાં નીમાયા હતા તેમને મફત કામ કરવાનું હતું, પણ સાથે નેઓ ખરી રીતે મોટાઈ લેવાને અને રઆય બનાવવાો જ તે (Honorary) મોડો પસ. કરતા હતા હોર્ડ ક્લાસી પ્રકૃતિનાં માણુમેટી કાઠક જુલ જ પ્રમારનો મતુખ્ય હતો તેને તો આના પરોપકાર કરવાના ઓદા મળ્યાથી એમ જ લાગતું હતું કે તેજે પોતાનાં સર્ કામો ધણી ખતથી અને ફરજ તરીકે અદા કરના તે પોતે ન્યાયાસનપર બીરાજતો અને ન્યાય પણુ રાતો પ્રત્યેક મુદ્દો ધ્યાનપ્રત- સાંભળતો જ્યારે નુકાદાઓનું કામ પુરું થતું ત્યારે તે જાતે જ્યાં કેદીઓને બધનમા નાખવામા આવતા હતા તે તે કે ખાનાઓની મુનામતો લેતો ત્યાં તેને યુ-હેગારો પ્રતિ ચનાનુવામાં આવતી ધાનખી અને સરમભરેરી વનલુકનો ખરો ખ્યાલ આ ગો કેદખાનામા તેની આખ સમક્ષ જે જે દરથો આ યા તે સર્વેએ નેના ભવિષ્યના કાર્યક્રમને તેની આખ સમક્ષ ખડો થોઈ

પુરોપમાં સ્થિતિ.

દુગ્ગાની તેમ જ બીજા દેવની ગુણોની સ્થિતિ તે સમયે થયેા બપ ઉભા કરે તેવી હતી, કેદીઓના કોઇ પણ પ્રકારના વીંછી પાડવામાં આવ્યા ન હતા તેમ જ તેઓને છૂટા પૂટા પણ રાખવામાં આવતા ન હતા તદ્દન નિર્દોષ તેમ જ ભયકર ગ્રન્થા કરનારાઓ સર્વેને ભેગા જ રાખવામાં આવતા હતા, તેથી દરેકને કાપી પુરગો ગુન્હાઓનું એક સાધારણ સંપ્રદરથાન બની જતી એક બૂખ્યો મનુષ્ય કે જોડે એક દોષલાનો કટકા ચોરવા માટે થકડવામાં આવ્યો હોય તેને અને એક પક્ષા ઉગાઉગીર બધના તો એક યુનીને સાથે સાથે જ એક કેદખાનામાં બધનમા રાખેલા જોરામાં આવતા દેવાનાર અને યોગી સહી કરનાર એક નાનો ચોર અને 'ગંગા' રે સનાર, એક અગ્રભાણિક છોકરી અને વેશ્યા, એ સર્વેને એક જ સ્થાને રાખવામાં આવતાં હતાં જુદા મોગજ, સાપ અને હાથરતિલા એ સર્વે એક જ સ્થાને એક જ કેદખાનામાં ઉભરાઈ જતાં માનમ પડતાં હતાં ધાર્મિક પૂજા તો ત્યાં તદ્દન અજાણી જ હતી સર્વેનું તે એક સંપ્રદરથાન હતું સેતાન તેઓનો રાગ હતો હોંવડની ભાંધ

હોંવડ કેદીઓ પ્રતિ અનાનમાં આવતી રીનભાત વિશે પોતાના રિવાજોની રૂપરેખા નીચે પ્રમાણે આલેખે છે—

“ કેટલાકે કે જેઓને જપુરીમે નિર્દોષ જાહેર કર્યાં હતા, કેટલાકે કે જે બોલોનાપરે એવાં તોહમનો પુરવાર કંઈ સમયાં ન હતા કે જેથી કચીને તેઓને કાપણની અદામનમાં ઉભા કરી શકાય અને કેટલાકે જેમની મામે મમ અનારનાને પ્રતિપક્ષના કોઇ હાજર ન હતા, તેવા સર્વેને કેટલાક મદિનાઓ સુધી મળી જેઓમાં મુગડા દોષા પછી પાછા ઘસડી લઇ જતામાં આવતા હતા, અને ત્યાં મુધી અદાનતના કારકુનોને અને પુરગતા ઉપરીને, સિપાઇ સપરાને અને તેવા જ બીજા કુતાઓને અમુક પૈસા આપવાનું તેઓની પાસેથી કબૂલ કરાવી લેામા આવે નહિ ત્યાં સુધી તેઓને પાંજરામાં પુરી બધનમા રાખવામાં આવતા હતા ”

તેવે એની ખજુ એક નોંધ કરી છે કે તદ્દન મારગડી જેવા અને પાસણ હુદયના લેણદારો પોતાના દેવાદારોને કેટલીકનાર એરી પણ ધમકી આવતા હતા કે તેઓને તો પુરગમાં ' સમડના જ ' દેના જોઇએ અને ખરેખર તેઓ પુરગમાં સમડના અને સડતા જ નજરે જોવામાં આવતા હતા મારજુ કે તે કાસમહોમા બીનાથવાંતી અને બેજ વાળા જાળીનને હાથે તેઓ મુખરુને કરીને મેવેરીમાના બોમ યધ જતા હતા, અને કેટલાક મરણ કરણ પણ થતા હોંવડ એરી મણતરી કંઈ હતી કે જેટલા અસમ્પ મનુષ્યોનો દાંગીને લાકડે ભોમ અપાય છે તેટલા જ બધકે તેથી પણ વધારે સમ્મામાં મનુષ્યો કેદખાનામાં બૂખ, રોગ, બી હાથ અને કડીના ભોમ થઈ પડે છે

વેલનો પગાન

તુરંગના ઉપરી અધિકારીઓના પગાર જાહેરમાથી ન હોતો અપાતો પણ ઊંડી મૂંઝામાં આનતા નિદ્રિતોથી તેઓ પોતાના હતા તુરંગના ઉપરીને જ્યુક પગાર કરી અપાવતા માટે દોષને યાદના ન્યાયધિકારીઓ સાથેજડત ચનાની ત્યારે એના પ્રકારનો કોઈ દષ્ટાન દેવાનું દોષને પૂછવામા આવે તેણે કહ્યું કે હું તેવો દાખનો સોધી તમને જતાનીય તે તરત જ પોતાના અશ્વપર સ્વાર થયો અને તેવો દષ્ટાત આખા દેશમાંથી મોધી જાનાને નીકળી પડ્યો તેણે પોતાના પરમજામા આવેલી દૂર અને નજીકની મેં તુરંગોની મુનાકાન લીધી તેને તુરંગના ઉપરી અધિકારીને પગાર જાહેરમાથી અપાતો હોય તેવો કાર્ડ પણ દાખનો મળી આવ્યો નહિ પણ તે તપાસ દરમ્યાન કેદીઓની ધણી ક્યાં દયા તેને માત્રમ પડી આ ઉપરથી તેણે ઇ નાણી અને ફુનિયાની તુરંગોની મુધારણા માટે પોતાના મન સાથે હ નિશ્ચય કર્યો જ્યોસેસ્ટરની તુરંગ •

જ્યોસેસ્ટરમા તેને ત્યાના કોઈનાની તુરંગ ઝણી બધર માત્રમ પડી તે બધ કોઈનો એક તુરંગ અથવા કેબાનામા ફેરવાઈ ગયો હતો એ અને પુરવ-સર-કેદીને માટે ત્યાં ફક્ત એક જ સાધારણ અથવાન હતી દેનાતર કેદીના રહેઠાણમા તો બારીઓ જ હવા અજવાળા માટે મુદ્દન ન હતી નર શુ હેમાર માટેના રાતના ગેરમાર માટેની એરડીઓ અન્ધારી અને નાની હતી ત્યાંની તુરંગમાગામાં એક જાતનો ઝેરી તાર ફાંટી નીકળ્યો હતો તેણે ધણી કેદીના માણુ દરબુ ક્યાં હતા તુરંગની દેખરેખ રાખનારને કાંઈ પણ પગાર મળતો ન હતો દેનાતર જન્હેમારેને પોતાના ખાદ્ય પચાવના પૈસા આપના પડતા હતા

ધ્યાયની તુરંગ.

ધ્યાયના ધાર્મિક રાહેરમા પણ આના કરતા કાંઈક સારી વ્યવસ્થા ન હતી કેદી નાલી છૂની ન જાય તેના માટે બોય માથે તેઓ ધીર સાકળથી જકડી લેતામાં આવતી લોખ ડના કે નાક રાગીઆ તેઓની ઉપર તપાસમા આનતા હતી અખીઆલો ધોખડનો ગળપંગે તેઓના મગાની આજુગાજુ માધરામાં આવતો હતો

નોંરિયની તુરંગ

નોંરિયમા તો જમીનની અંદર તુરંગો બાધરામાં આવતી હતી કેદીને માત્ર થોડોક જ ખોરાક અપાતો અને તેનો ખર્ચ પ્રત્યેક કેદી દીક વર માત્ર ૧૫ રૂપીઆ થતો તુરંગના ઉપરીને પગાર મળતો નહિ એટલુ જ નહિ પણ ઉપશેરીફને પોતાના પોદ્ધારો માટે દર વર્ષે ૪૦ પૈસા આપવા પડતા ! તે પોતાની આવક જુનમ ગુનરી મેળવતો હતો

‘ હાઉસ ઓફ કોમન્સ ’ ગમક્ષ આપેલી લુણાની.

પોતાના ઉમ । કષથી હિનેજન પામીને હોન દરેક સ્થળે સ્થળે રી વત્યો કેદીની સ્થિતિ સુધારનાના વિચારે તેની સમજા વિચારનપીમાં પ્રથમ સ્થાન મેળુ યુ અને તે કાય કરવામાં તે તલીન યથ જતો તેના જીવનનાં તે ઉચ્ચ ધ્યેય ત રવી તેને ન તો શ્રમ, ભર અથવા તો

સારીરિક નુકસાન થવાને સક્ષિમાન થતુ ક્રિસ્ટિય મદીજીદોની કટાંગ ઉત્પન્ન કરે એવી મુશ્કેલી થયેલી પ્રમાણમાં લાલચને તેને ઈન્કિલાબી એક નાકની તે બીજા નાક સુધી તપાસ કરેલી પડી કેટલાક દૃષ્ટાંતોમાં તે આપ દેના માટે કે. કરનામાં આવેના મુશ્કેલીને અને બીજા ધણા બોને કે જેઓ તાદ્દન નિર્દોષ હતા તેઓને તેણે સ્વતંત્રતા આપી હતી તેમની તેપાસને અને દોરાને આમની સલાએ આ વિધિની વસ્તુરિયતિનુ ચોક્કસ પૃથકકરણ કરનાને એક ક્રિમિડી નિમી. હોર્વર્ડ પેતે કરેલી સવળી નોષ સહિત તેમની સમક્ષ જુજાની આપનાને ખાસ હાજર થયે તપાસ થતુ હતી જે દરમ્યાન એક સલાસે તે વિધિના તેના પારીક નાન અને કાળી તેપાસથી અમુકો પાછી પૂજારી કરી કે તેણે કેના ખચ આ સર્વે રથને મુસાફરી કરી આવી- ઉત્તમ માહિતી મેળની હતી આગ્રયતો ઉચર તે આપે તે પહેલા તે હોર્વર્ડ હેયુ બરાબ આ પુ- તુગ મુધારવાનો કાયદો. ઈ. સ. ૧૭૭૪

તેની સાક્ષી પૂલ થતા કાવદા ધનુરી સમાજે તેણે લીધેના મુમ માટે ઉપકાર માન્યો અને આભારની લામણી પ્રદર્શિત કરી તેણે જે માટે દર્શાવેા હતો તે જ પ્રથમે અનુસરીને તે સમગ્રી પ્રગતિ કરવાનુ તેઓએ વાળખી ધણુ તેમણે તેનુ કાર્ય સર્વે વડુ તે પંડીના વર્ષમાં એટલે ઈ. સ. ૧૭૭૪ માં એક મિન પાર્લિમેન્ટમાંથી પસાર કરનામાં આપુ તેની ફોએ જે બધી જાતની રીતો લેવામાં આવી હતી તે સર બર કરનામાં આવી, અને તે જ નામાં તુરગોના ઉપરીઓને પગાર બાધી આપનામાં આવ્યા, તેમ પ્રત્યેક કેદીને- તેના છુટકારા પંડી તરન જ મુકત કરવા એવા હુકમો કાઢવામાં આવ્યા ઉપરાંત સર્વે તુરગો- નિયમિત ચોક્કસ સમયે મેવગારી, તેને ચુનો દેવગારવા અને તેમાં હવા અગ્રજાનુ આવી શકે, એવો બજોબસત રાખવો, કેદીના નિલાય અને દસદાઝ અર્થ દસદાજાઓ અને આરોગ્યલયો, બંધારનાં, અને મુનવરસિયત તુરગજામાં બંધારની, વિગેરે નિયમો વગવા અને તે વિચારથી પાડનાનાં દરમાને નીકળ્યા બંધારે આ કંથદા પસાર થતા હતા ત્યારે હોર્ડ પંચારીનત હતો પશુ મેતે જ ઉપરિધાત કરેલી અર્હેનત એતે સદમ થનાનો સમય આવતા તેના ઉત્સાહથી ઘોક અને જરમાથી તે મુકત થયો અને પુન તેની પ્રકૃતિ મુધરવા માડી તેનામાં નવુ જોમ- અને વર્કિ આના કમ્પાઓ અને નિયમો જેના પસાર થયા અને અમનમાં મુશ્કવાના દરમાનો બંધાર પસાર કે તરત જ પસાર થયા કામદાઓ સર્વે બનહારમાં કેવુ રૂપ પકડે છે, બપહાઓ મુરે બર મેનામ છે, કે નહિ, તેમાં શી ની બંધહાર આગીઓ છે, કેતા વધુ મુધારાઓને અવ- કાશ છે, તે નકર્ક કરવા પુન કામમમની તુરગોની મુનાકત લેવાનુ, કેદીઓના સમાગમમાં આવવાનુ અને તેમનો તપાસ તથા હાજતોથી માહિત થવાનુ તેણે શર કર્યું

આયર્લીક અને ઝોર્ડલાડની તુગો આ પ્રમાણેના ઈનામાં પરિપૂર્ણ તપાસ થયા પછી હોર્ડ આપવાં અને રકોર્ડમાં કોષ્ટો, અને તે તે દેરોના તુરગોની સિતિતુ સક્ષમ નિરીક્ષણ કરવુ સર્વે કુર્વ તે સર્વ તુગો તેને તેટલી જ અગ્રજિમાં હોનાનુ માલમ પશુ એટલે તેની તપાસનુ પરિણામ તેણે બજો કુર્વે અનુભવી થતા મુધારાઓ કોચવામાં તેને રોહ મળી આપવા અને મિત્રાણો(સચિવ) રૂ. ૨૦૦-૦, એન. એમ વિપાકી એક કપની, મુશ્કેલી

હોદ્દા કામમાં.

ત્યારપછી પુરોપજડના વિવિધ ગોના કેંખાનાંઓમાં કેવી વ્યવસ્થા ગણનામાં આવે છે તેનું ખારીક નિગીશણ દેરવા તે પ્રવાસે ઉપડી ગયો. પહેલા તે પેરિસ ગયો. ત્યાની સભામાં ત્યાં કંદખાના એન્ડાઇનના કિલાના, દરવાજાનાં બાગ્યાં તેને માટે નવ ફનાગ્યા તેથી તે ના અપકર્યો તે આખર મુખી તેમાં મળ્યો રહ્યો ને અંધખરે પ્રસાસમાં ઘાગ પડ્યો તેણે બીજા કમ કેંખાનાની મુલાકાત લીધી તેને જણાવ્યું કે જો બીજા કમ કેંખાના અગામ વિનિમા દુના ખરા હતા પણ ઈનામનાં કારાગરોના દરવાજા આરી ગિનિમાં હતા. જ્યાર કમ સરકારને એમુ ચોક્કસ માન્ય પાવ્યું કે હોદ્દા એન્ડાઇન કેંખાના વિશે તપાસ બી. પુરુષરજ કરે છે ત્યારે તેો કેદ કરવાને એક દુકમ કાવવામાં આવ્યો. પણ નખનમગ તે સદ્ભાગે હજી નારી હુયો ચોક્કસ મમન પૂર્વ જ પ્રસિદ્ધ પામેતા એક મુતકનું લાગાનર કરીને ત્યાના રાજકેંખાનાને રતાવ પ્રસિદ્ધ કરી તેણે પોતાનું વેર લીધું આ મુળ પુરુષ મેળવવાને તેને પુકાજ મહેનત પડી અને ઘણા વિનો નડ્યા, પણ કસાથી પાગ ન છે વટે તે મેળવી તેનું લાગાનર કરી પ્રકટ કરું ત્યારે જ જાણ્યો.

હોદ્દા ત્યાથી બેરજીમ, લોન્ડ અને જર્મની તરફ પ્રવાસ કરું તેજે પ્રાપ્ત રથન કેંખાનાની ખારી તપાસ કરી અને તેની નોંધમાં અત્યંત અમને પરિણે રક જરૂરી મિનાઓ બી માદિનિઓથી લરપૂર નિગતો પ્રાપ્ત કરી આમ આખા યુગમાં પ્રસાસ કરીને તે સિટનની તુ ગોળી સુધાગણના કાર્યો યારે પડ્યા છે કે નહિ અને તેમાં કેવા સુધારાઓનાં હજી અવગણ થાય તેમ છે તે જ્ઞાને તે ફરી છનાડ પાછો ફર્યો અને નાસ્તરિક તપાસ કરી પાછો ત્યાથી પોતાના જ પ્રેમથી ઉદ્ધવેના ધેર અને ઉદ્ધેસ સફળ કરવાને તે રિનદરરતડ જવા ઉપડી ગયો. કારાગરોનું સાત્તીય સિંશણ તેો તો ત્યા જ ખર મળ્યું કેદીઓના પોતાના જ ફાનલ માટે નહિ પણ કેંખાનાના નિમાત અર્થે પણ જે કરે પ્રમ ઉાર નાખવામાં આવા હતા તેમાં ધગડો કરવા માટે કેદીઓ પાંસેથી ત્યાં કામ લેવામાં આવતું હતું, બી તેમને ઉદ્યોગ શીખનાના હતા.

આ સર્વેનો અભ્યાસ કરવાને સીકરરડમાં આદિ દેશમાં અનન નજ રર પર્વત અમિન તપાસ તેણે કરી પડી, તેના પગિલામી દોને 'કારાગરની ગિનિન' નામ પોતાનું ઉત્તમ પુસ્તક પ્રસિદ્ધ કયુ આ ત્રણ વર દરમ્યાન તેણે ૧૩,૦૦૦ માર્ડન કરનાં પણ અધિક મુસાર કરી હતી જનસમાજે તેના એ અનિવિતમ પુસ્તકને ઘણા ઉસાદથી વધારી લીધું કેદીઓને સુધારવા માટે ભવિષ્યમાં શા શા પુત્રનાં લરના જરૂરના છે તે જાણી માટે સિનની આમની સમાજે તેની પુન સાળી લીધી તેણે પુકાજ સુધારાઓ સૂચવ્યા અને ઘણા વ્યવહાર કાર્યો કેદીઓને નીખવવાની અને મુનં શાન્તિયાદક મહેરીઓ બનાવવાની ખમ લખામણ કરી અને આગળ મિમા તેણે જે વ્યવસ્થા બેઈ હતી તે નમુનાનુ અનુકરણ કરવાને તેણે ખાસ આપક કર્યો ત્યારે પાસેનિત તરફથી તેો પાછો ત્યાં કેદીઓ ઉદ્યોગ શીખવવાને નીવડી ગાવર્યો.

છે, તેનું સૂક્ષ્મ અવલોકન કરવાને મોકલવામાં આવે તો ત્યારે તે પ્રતિષ્ઠા, ગૌરવ, આદર, અને પ્રતિષ્ઠાના લક્ષણો સાથે હારેમાંથી યત્ને તેણે સાધવેલિવાળો પ્રદેશ જોવામાં તેણે કેટલોક સમય વિચેનામાં ગાળ્યો અને ત્યાંથી છટકી ગયો. રોગમાં તેણે અદ્યતનના કારણોમાં તપાસ કરવાને માટે દાખલ થવાને અરજી કરી જેમ કાનસા ખેડાઈના માટે થયું હતું તેમ આ સ્થળે પણ આનંદના કારણોમાં દવામાં તેને માટે પણ કાનસા આપ્યા હતા, બધારે બીજી તુરગો તેઓની તપાસને માટે ખુરી રાખી હતી આ સમયની સફરમાં તેણે ૪૬૦૦ માઇનની મુસાફરી કરી અને ઇનાક પાડો કર્યો જે જે સ્થળે તે ગયો તે તે સ્થળે તેને આનંદથી વધારે લેવામાં આવતો હતો કેદ થયેલાઓના આશિર્વાદો તેની ઉપર વરસતા હતા તેણે ખુલ્લે હસ્તે દાનમાં પુષ્કળ પૈસા વાપર્યો હતો ના, તેણે તેથી પણ વધુ કર્યું હતું તુરગની મુલાકાતો મહત્વનાં અમ તરફ તેણે જગતના વિચારોના અને દાનની પુરવઠાની આપેલા ઉનાડી તેમજ આનંદ અનુભવ હતું.

શિયાળી તુરગો

તે આટલેથી જ અટક્યો નહિ તેણે લગભગ ૭,૦૦૦ માઇનની મુસાફરી કરી, જેટલું તેના કેદખાનાની પુત પુત મુલાકાતો લીધી તેને માલમ થયું કે પોતાના પૂવના મેંચાસો કાષ્ઠક અરો સફળ થયા છે તેણે તે માટે સતોષ જાહેર કર્યો જે કેટલાક દુષ્ટ રીવાજો તેણે કેદખાનાઓમાં પહેલાં જોયા હતા તે તેણે નાશુક થયેલા હાથમાં જોયા, અને કેદખાનાઓ પૂર્વ કરતા વધારે સાદા, સુખકારક અને નિયમિત હાથમાં માનમ પડ્યા પાછો પોતાના માનમાં વધારો કરવા માટે તેણે પુનઃ એક વખત પરદેશમાં મુસાફરી કરી તેણે અત્યાર મુધી યુરોપ ખંડના દક્ષિણ દેશોમાંની તુરગોની મુલાકાત લીધી હતી તેણે હવે શિયાળી તુરગોની મુલાકાત લેવાને દૃઢ કરાવ કર્યો તે પેટિ એક્ટો અને પાઉંપાદિ પિટસબર્ગમાં દાખલ થયો ત્યાંની ચપળ અને ચચળ પોલિસે તેને ખારખી કાપ્યો અને તેને દરનારમાં મદારાણી કેપેરાઈનની મુલાકાત લેવાને આમનજી કાનસા આપુ તેણે સાત મહાગાપી સાદીવાને વિનંતિ કરી કે રાજ અને રાખીતા દરનાર અને મદારના માટે જોવા થી પણ દુ ખીઓના રહેઠાણ અને કેદીઓના મોંપરા અને તુરગોની મુલાકાત મારે લેવી છે, શિયાળામાં એવા જે અંગો આવેલા છે તે મારે જોવા અને તપાસના મહારાણી કેપેરાઈને તેને તે માટે ઘટતી અનુકૂળતા કરી આપી તેને એમ રાગ તરફથી સજા કરી આપવામાં આવતા તે અત્યાર પાળા આપખાના કેદખાની કેદીઓને કેવી રીતે પગાડાય છે તે જોવા, તેના કેદખાનાની મુલાકાતે ગયો તે વેળા એક ગુંદેમાં એક જી અને એક પુરખો કેદખાનાની જાહેર લાવવામાં આવ્યા તે પુરખને ૦ અને તે સીને ૨૫ એમ અનુક્રમે કેટલા મારનામાં આવ્યા હતાં કહે છે, કે “મ તે સીને કેટલાક દિવસો પછી ઘણી નમણી દવામાં જોઈ પણ તે પુરખને મેં ફરી પાછો જોયો નહિ” તે પુરખને મુ થયું હશે તે જાણવા મેં નાખી કરું હોવું રાખી દેનાર મેં તેની મુલાકાત લીધી, અને તેને પૂછ્યું “મુ તમે ઘણા ઓ પગમથમાં કેદખાના મારવી

“ હા ”

“ કેમલા અલ્પ સમયમા ? ”

“ એક બે દિવસમાં ”

“ શુ તમે તેની રીતે ધણા અલ્પ સમયમાં, તેનું પરિણામ લાવી શક્યા છે ? ”

“ હા ”

“ હમણા ચોડા દિવસ પહેલાં ? ”

“ હા, છેલ્લો મનુષ્ય કે જે આનખાના છેડાપર બાંહેલા અણીયાના ગાંડાના ફટકાથી મારા હાથથી શિક્ષા પામ્યો હતો તે તે શિક્ષાથી જ મરણશયરણ થયો છે ”

“ તમે કંપી રીતે આનુ પ્રાણધાતક પરિણામ લાવી શક્યા છે ? ”

“ પાંચગણા એકાદ બે ફટકાના મારથી માંખના મોટા લોચ્યાઓ નીચા આવે છે- ”

“ શુ, બાવી ફૂર રીતિએ શિક્ષા અમતમા લાનવાની તમને આઠા ફરમાવવામા આવે છે ? ”

“ હા ”

આવી તપાસ કર્યા પછી જ્યારે જે મરણતોન શિક્ષાનો અખિલ ઇંગ્લેશ સામાજીય-માર્થી તેમ જ યુરોપના કેટલાક દેશોમાંથી બહિષ્કાર કરવામા આવ્યો હતો ત્યારે તે શિક્ષા રશિયાનું લોકોએ એક મગરબીભર્યું કૃત્ય ગણાવું હોવાનું દૌવડે ખુલ્લું પાડ્યું, ત્યારે આખી દુનિયામાં મોટો અગમજાટ ઘટ રહ્યો.

મોરેકોથી જ્ઞાંવડ એક પત્રમાં લખે છે કે “ એક વર્ષમા રશિયાની દૌરિખલોમા સૈનિક અને નાનિક ભરતીનાં જોખમાં જોખા ૭૦,૦૦૦ મનુષ્યો મરણ પામ્યાં છે હવે ધણા લોકોની આગ્રી ઘષ્ટ કે દૌવડ એક ધલોજ એકાકસ માણસ છે અને તે સત્ય દર્શકત, અતિશયેષ્ટિત કર્યાં ના જણાવે જ અને તેથી આ ભયકર વસ્તુસ્થિતિ જુલમ અને લડાઇ પ્રતિ આપણો અલગમો વધાર્યા વિના રહી શકતો નથી રશિયાથી પાછા સ્વદેશ છવાડ ફરતાં તેણે પોલાડ, પ્રશિયા, હોલેન્ડર અને ઑસ્ટ્રિયન નેધરલેન્ડસની મુસાફરી કરી ૪ સ ૧૭૮૩ મા તે જ ઉદ્દેગથી તેણે પોર્ટુગલ અને સ્પેનમાં મુસાફરી કરી તેણે પોતાના ઉપરે દર્શાવેલા ઉમદા પુસ્તક “ કારા-ગૃહની સ્થિતિ ” ના દ્વિતીય વધારામાં પોતાની છેલ્લી મુસાફરીનાં પરિણામો જાહેર કર્યાં

હોલેન્ડ પોતાના જીનનના ખોળે સિદ્ધ કરવા માટે આમ સતત મરેનત ઉઘરી તે કૃષ્ણની પાળ જાર વધ સમપણુ કર્યાં હતા હુનોપખડનાં શહેર અને મુખ્ય શહેરની તુર જોની મુનાકત કરતાં તેણે ૪૨,૦૦૦ માઇનથી પણ અધિક મુસાફરી કરી હતી અનાથ, રોગિષ્ઠ અને કેરીના છુપારા અર્થે ૩૦,૦૦૦ પૌંડ કરતાં પણ અધિક ખર્ચ તેણે કર્યો હતો તેમ જતાં પણ હજુ તેણે પોતાનું કાર્ય સમાપ્ત કર્યું ન હતું તેણે જની શકે તો પ્રાણધાતક રોગના નિવારણનાં ઇલાજો ગોઠવાને જે જે પ્રદેશમાં રોગ ફાળી નીકળે તેની મુનાકાત લેવાનો ઇલાજ કર્યો તેનો વિચાર ક્રમમાં ઘટ્ટને પહેલ પહેલાં માસેન્સ જવાનો હતો

૪ સ ૧૭૮૫ ના નવેમ્બર મહિનામાં પેરિસ જવાને તેણે પ્રયાણ કર્યું, ફ્રેન્ચની સરકારે “ એરટાઇઝ ” વિશે તેનું જે ચોપાનિયું બહાર પાડ્યું હતું તે ખાનમાં લખેને ક્રોન્સની જમિપર

પગ મૂકવાની તેને મના કરી તેથી ન ગભરાતા તે પોતે વેપ બદલી પેન્સિમા દાખલ થયો. જે રાત્રે તે તે રહેરમાં દાખલ થયો તે જ રાત્રે તેને લાંબી દોશિયાર પોથીમે તેની પથારીમાંથી ઉઠાયો. તરત જ એક લાગ્યશાળી નિચાર, તેમના મગજમાં સ્ફુરી ઊઠ્યો અને ફેલીટ ક્ષણમાં પોલિસની નજર ચૂકવી તે પથારીમાંથી ઉઠ્યો, કપડાં પરિધાન કર્યા અને મુઠ્ઠામાંથી નાખી ગયો. તેણે હવે માસેલમના માર્ગ પ્રતિ પ્રયાણ કર્યું.

સ્મર્ના કે, જ્યાં પેગ કાળો કેર વર્તતી રહ્યો હતો ત્યાં જવાને આગમેટમાં તેણે મુસાફરી કરી ત્યાંથી તે, હઠ નિશ્ચયી પરોપકારી મનુષ્યે "કવેર-ટાઇન" માં સખ્તમાં સખ્ત નિયંત્રે કેમ પળાય છે તેના સ્મત જનુભવ મેળવવાને એક રોગવાળા વહાણમાં એડ્રીયાટિકથી જવાને તૈયાર થયો. તેને ચોથી જવર લાગ્યું પડ્યો અને તે અવસ્થામાં એકલા, સહાય વિના, દુઃખગરક આતો ખમી, ૪૦ દિવસ પર્યન્ત તે "કવેર-ટાઇન"માં રહ્યો અને તે પાછો સારો થયો ત્યારે ઈંગ્લાંડ પાછો ફર્યો તેણે પોતાના પરગણામાં આવેલી સઘળા સ્થાવર જગમ મીતકતની વ્યવસ્થા કરી, પાડોસના મરીમ ગુર્નાના નિભાવ અર્થે નાણાની વ્યવસ્થા કરી તેણે એક પિતા પોતાના પુત્રો અને બાળ બચ્ચાથી જેમ છુટો પડે તેમ પોતાના મિત્ર સમૂહમાંથી નિદાયગીરી લીધી.

તેને હવે ફક્ત એક જ વધારે મુસાફરી કરવાની હતી. અને તેની તે છેલ્લી હતી તેના વિચાર પેગના સખધમાં પોતાની તપાસ લગાવવાનો હતો. ૬ સ ૧૭૮૯ માં તુર્કી, મીસ્તર અને આરબરોનાં રાજ્યોની મુલાકાત લેવાની ઇચ્છાથી તેણે હૉર્સ, જર્મની અને શાલપામાંથી પસાર થવા માંડ્યું. પણ તે ફક્ત શિયાના તાર્તરમાં ખેસન સુધી જ મુસાફરી કરવાને શક્તિમાન થયો. લાં દરેકના રીયાજ મુજબ કેદીએની મુલાકાત લેવી હતી ત્યાં તેને તુરબ જવર લાગ્યું પડ્યો. પરદેશમાં અને એકત અવસ્થામાં નિચારો પથારીમાં થયો અને તેને ૬૫ મે વર્ષ દેહવિસય થયો તેની પથારી નજીક જે એક વ્યક્તિ હતી તેને ડોશીનીમાંની કેથ્રીનામાંની એક જગ્યા ખતાવી અને લાપોતાને દાહવાની ઇચ્છા દર્શાવી હતી કે "નૃપનીમાં અને ત્યાં રાતિથી સુતા દેને. મારી કબરપર એક ઘટિકામાપક વાતી ગોળ થાગી મૂકજે અને મને વિસરાઈ જવા દેને."

પણ જ્યાં સુધી મનુષ્યની યાદાસ્ત રહેતી ત્યાં સુધી તે ઉત્તમ નારીક તોડું જૂતામાં નહિ. કુશાસમાં કલામ મનુષ્યનો તે ઉદ્ધારક હતો તે પોતે નિ રાચી હોઇ પોતાના વિષે કે ૬૫ પછી વિચાર કરતો નહિ. પણ તે હમેશા પરને માટે વિચારગ્રસ્ત રહેતો કે જે તેની સહાય વિના અસાધ્ય, જ્યાં તેમ લટકતાં જ રહ્યા હોત તેણે પોતાના સમયમાં પછે અસર પ્રસસનીય ફેલે મેગરી હતી. તેના સહકર્મીની અસર તેની જોડે જ નાત પાળી ન હતી, કારણ કે ઇંગ્લાંડના જ કાયદા કાનુન ધ્યાનવામાં નહિ પણ સર્વ સંસ્કૃતિ પામેલી પ્રજાઓના પણ છે સામ્રત સમયના ગામ ધડાનવામાં તેના શ્રમના પરિણામો પ્રતિક્રિત થવાનું માન્ય પડે છે.

મારી દક્ષિણની યાત્રા.

લેખક — શ્રી મહાદેવ ચંદ્રશેખર દીનાનંદ, એમ એ, એન.એન. એમ

જ્યાં વરસનો ઉત્ક્રાંતિ પૂરો થતા વગી હું તાસગાંવમાં હતો તેવામાં મને એક એવો વિચાર આવ્યો કે જ્યારે પેટને માટે ગુજરાતથી આવડે દૂર જાતીને રહેવાનું મેં કયું ન હતું છે ત્યારે મનને માટે સ્વેચ્છ કદ સહન કરીને એક વાર રામેશ્વર પણ જઈ આવવું ત્યાં જનુએટને કાંઈ તાસગાંવથી બેઠા તો રામેશ્વર ઉતર્યા અને તેમ જ પાછા ફર્યા એમ કરવામાં કાંઈ માત્ર નહીં માટે કાંઈ વાળી રખતો વાત મોખ્યા કરતો હતો પરંતુ તે કાંઈ સ્વેચ્છ આવે એમ નામનું ન હતું થોડી થોડી ગતિઓમાં, ગોઠાકે પૉલ્સ, સાગરી, મિરજ, કાન્દાપુર, મોટા બાગાન, કાંચી, મનાસ, બીજાપુર નામી, હુમની, ગદગ, દમ્પી વગેરે દેશોએ જોઈ રવાનું થયું પણ મોટા પ્રવાસનો હાથ કાંઈ આવ્યો નહીં અને એટલામાં મારી અમનનેર ગદગી થઈ જતા તે વખતનો કરેલો એક પ કાયમ રાખ્યો અને આખરે જ્યાં મારા માસમાં સધી આવી તે જુનના પડેલા આવાડીઆ વગી મેં જમા આવે ત્યાં ફરી સમય એ પ્રમાણે રજા લઈને હું પ્રવાસ નિર્ધાર્યો.

પ્રવાસક્રમ એવો ગોઠવેલો હતો કે પ્રથમ નાસિક જ્યારે જવું અને ત્યાંથી મનમાં જગી પાછા જરૂરિ એવોયે કેવ ઔરગાવાડ, હેરાગાડ બેજવાડા મનાસ, ચિગનપર, ચિ.નરમ, કુબકાલુમ, તાનનર, ત્રિચિનોપ ની, મદુગા, એટલી જગાઓએ ઉતરીને સગરડ હોય તે પ્રમાણે જઈને ઉપરે રામેશ્વર જવું, અને પાછા ફરતી વખતે, કાનર ગોલડ શીલક, કુનુર, ઉટાકામડ, એંગોટ, મેમૂર, ગેરસપ્પા પૉલ્સ, તથા ગોઠાકું મહાનરેશ્વર એટલી જગાએ ધબકે મુગાધ જનુએટને અમે તે ક્રમ પ્રમાણે જ મેં પ્રવાસ કર્યો પરંતુ કાંઈક કેટલુંક પણ કરવાનું સાને છૂટાવું પડ્યું અને અમે રામેશ્વરથી તરત પાછા ન ફરતાં મીલોનમાં કાનર, કુંડી તથા અનુજ રાધાપુર જેમાં, એંગોટથી મેમૂર એકદમ ન જતા વચ્ચે શિવસમુદ્ર પૉલ્સ જેવા અને પાછા ફરતાં શીરગપટ્ટા જેવું અને ત્યાંથી ગેરસપ્પા ફાલ્સ તથા, ગોઠાકું ન જતાં એકદમ મુગાધ પાછા ફર્યા.

જે જે જગાઓએ હું જઈ આવ્યો તેના સ્વાભાવિક રીતે જોડિયાતો તો પાંચ સમય જ જોડેને કે (૧) નાસિક જ્યારે, (૨) નિઝામનો મુનક, (૩) મનાસ પૉલ્સ, (૪) મીનેલ (૫) નીનગિરિ તથા (૬) મેમૂર પ્રાત્ર માટે આ લેખના પણ આખરે તેટલા જ રિમાત્ર પાડીશું.

૧ નાસિક જ્યારે

પ્રવાસની સરખાત તા. ૧૮ મી માગની નાંજથી થઈ કમચમાણે પ્રથમ નાસિક જવા અમે નિઝામાં તા. ૧૯ મીની સવારે મુમારે જ વાગે ત્યાં પહોંચ્યાં સ્ટેશન મામથી નગમગ પાંચ માલક ૨ છે ત્યાં જતા માટે, અથેક સાવ તૈયાર હતા તેમાંથી જનની પહોંચવાની છ-છાને લીધે અમે “બસ” પસદ બીધી સડક થપ્પી સારી હતી અને ઇશ્વરકૃપાથી “બસ” પણ મારી રિયનિમાં હતી તેથી સમગ્ર અ પા કડાકમાં અમે નજીક ગામ ચીરીને ચિટોરીઆ

ધિને ઉપર થઈને પચવટીમાં ગયા સહ ઉપર, છેલ્લા ૧૦-૧૨ વરસમાં થયું બર્ગમાં
 ગયાં છે તેમની જાંઘણી સાધણી છે અને બગવાએને ગોલા આપનાર ને બાગે હોય
 તે તો કવચિત જ નજરે પડ્યો ગામના મુખ્ય લાતામાં એક પુવારો છે તેમાં ગયાવતરણને
 દેખાવ કાઢેલો છે તેને લીધે તે જગ્યા થણી શોભા આપી રહે છે ખુદ નાસક ગોદાવરીને
 એક તીરે તથા પચવટી બીજી તીરે છે, અને એક ઠેકાણેથી બીજી ઠેકાણે જવા માટે એક
 પથ્થરનો પૂથ બાંધેલો છે તે વિકટોરીયા ધિજને નામે જોળખાય છે આ પૂન ઉપરથી ગામ
 તથા પચવટીનો દેખાવ બહુ સ્પષ્ટ થાય છે તેનું મુખ્ય કારણ ગોદાવરીના ઘાટો તથા તેના
 ઉપર આવી રહેલાં અનેક દેવાલયો, બાડીઆ વગેરે ગુજરાતી લોકોએ બાંધેલી ધર્મશાળાઓ વગેરે
 છે આ પૂન મુકીને રહેજ આમળ ગયા એટલે પચવટી આડી અને આ એક જોળખાણવાળા
 મુદ્દતરે ત્યાં જ્યે મુકામ કીધો ત્યાં ચારપાથ દિવક કાઢ્યા અને તેટલામાં નાસક તથા પચવટી
 બંને તેમની આસપાસની જોવા જેવી જગ્યાઓ જોઈ નાખી ખાસ જોના જેવું ત્યાં જ બગર
 છે એ ગોદાવરીના બન્ને કિનારા ઉપર આવેલું છે બન્નેને જોડનારી એક પથ્થરની પટ્ટી
 પડેલી છે તે નાસકરની ઘટાવાળા રામેશ્વરના મંદિરથી રહેજ આવી છે સાજના પહોરના
 અહીં થયું લોકો હવા ખાવા ફરવા તથા કામકાજ માટે આવે છે તે વખતે ત્યાં એક મેળો જ
 લાગે છે ગામના સારા માણ જનાવોળી ખાતમી પણ અહીંથી જ લોકોને મળે છે અહીંથી
 જે ઉત્તી વાત સાંભળેલી હોય તેને ગાએગીટમાંથી બપુ એમ કહેવાનો લોકોમાં વિશ્વાસ છે.
 બાર્વિક લોકો દઈને અથવા સ્નાનસ્થા માટે ને બઢમાનો લાક સાધવા માટે પણ આ જ વખતે
 અહીં એકઠા થાય છે સર્વાવહાલાઓ, મિત્રો અને ગ્રેમીજનો વગેરેને મળવામાટે પણ આ સમયક
 જુદું સ્થાન લેખનામાં આવે છે ત્યાં રામેશ્વરની અગતીસી જેવી કાષ્ટ ઉચી જગ્યાએ બેસીને અવનોકન
 કરનારને ચિએટરમાં મથો શિવાય અને ખાલી યુગા પ્રતળાઓને બઢને બરેખર્સી સીપુરેવાળો સિને-
 માનો દેખાવ નજરે પડે છે અહીંના બગરમાં ખાસ ધ્યાન ખેંચે એની પિતળનાં વાસણોની દુકાનો છે.
 એ દુકાનો ગોદાવરીને બન્ને તીરે છે, તેમાં નાસકની આગુના તીર ઉપર તેની સાખ્યા વિશેષ છે.
 તેમાં તરેહ તરેહનાં ઘાટના પાણી ભરનાના, સંધવાના, દેનપૂળનાં વિગેરે અનેક ઉપયોગ માટેનાં
 ચક્રચક્રિત ઘર્તા પિતળનાં નાસણો હોમમેંધ ગોળી રખેલા હાથ છે ધાન્ય, મરીમસાનો,
 ગિરાધ વગેરે અનેક ચીજોની દુકાનો પણ ત્યાં જ છે તે રિવાજ ઉદ્ધાળતા ઠેકઠેકાણે ચેરડીનો
 રસ કાઢવાના કાહોલાઓ ફરતાં જ રહે છે તેનો ચક્ક-ચક્ક થતો આવજ તે જગ્યાએ ઘટી
 રમુખમાં કાંઈક વધારો કરે છે આ બગરના વચકા ભાગમાં જ ગોદાવરીને પૂર્વકિનારે આગુચ
 પદ્ધતિથી પથ્થરનું આવેલું એક મહાદેવનું ડહેડું છે જે કે તેમાં પેસવાના પશ્ચિમ તરફના દરવાજા
 આમળ હલવાઈ વગેરની દુકાનોને લીધે બહુ મહવા રહે છે તો પણ અદર પેડાપણી તેની
 આસપાસ મોટા ખુનો ચોક અને તેને ફરતી પહોળી દિવાન અરે તો ઉપર અગતીસી હોરાને લીધે
 ઠેકાણે લોકો હવા ખાવા માટે ઉપર ચડીને બેસે છે લાંથી આસપાસના ગામના દેખાવ
 બહુ સ્પષ્ટ થાય છે, દહેડું કાંઈ બહુ મોટું નથી પરંતુ તેમાં મુખ્ય જોવા જેવું એ છે કે

ગોદાવરીના અન્નર અન્નપ્રાપ્ત હિન્દુ લોકો, ૨ - ૧૨ - ૦ એન એમ ત્રિપાઠી એન ક પત્રી, મુંબાઈ.

તે બાંધવામાં સુનાસિમીટનો મુદ્દા ઉપયોગ કરનામાં આવેલો નથી માત્ર પથ્થરોને જ એનાં
 ઘડીને બેમાડેલા છે કે જેમ લાકડાંમાં સાળ કાઢીને બેસાડવાથી તે એક બીજાની સાથે જોડાઈ
 જાય છે તેમ અહીં પથ્થરોને જોડેલા છે વળી બધી તંદુરની દિવાલોમાં ઉત્તમ નકશી કામ છે
 તે કામ ધણે અશે કદવાણુપાયેના અમરનાથના દેવગના કામને મળતું આવે છે પણ તેના
 કરતાં હવડા પ્રતિનું છે નકશીમાં ખાસ કરીને મહાદેવ, માતા, ભૈરવ, બટુભૈરવ, વગેરે
 ચિત્રપુરાણમાં વર્ણવેલા દેવો અને સિવજી તાંડવનૃત્ય કરી દેખાડેનાં છે વિશેષ અગત્યની પમાડે
 એવું ઉત્તર તરફની ભીતમાંથી નિર્માણ પાણી બહાર નિકળવામાટે કરે તે પથ્થરની નીકની
 સામે બેમાડેલું મોળાનના જેવી પાથરીવાળું એક દિંદુન પ્રતીક છે આ દેવગના મુખ્ય
 દરવાજા ઉપર કમાનમાં એક મોટો કસાનો ઘટ છે તે નારાયણના ઘટ તરીકે જાણખાય છે
 આ ઘટ ઉપર પોર્ટુગીઝ લાપામાં લખેલો એક લેખ છે અને તેને નારાયણ નામનો એક
 મરાઠા સરદાર થાણા છાત્રામાંના એક ગામમાંના દેવગમાંથી પોર્ટુગીઝ લશ્કરને હરાવીને
 લઈ આવેલો એમ કહેવામાં આવે છે એમાંની લાગીમાં હવે કાટો પડી છે તથા જો કાંઈ
 મહસતમાં પડીને તેને વગાડના જાય છે તો તેના હાથે ઇશ્વર થાય એવું છે બીજું જોવા બાનક
 મંદિર સુદરનારાયણજી છે તે નિકટોરીઆ બિજની ઉત્તરે ઉંચાણ ઉપર છે આની બાધણી પણ
 આનુકૂળ પદ્ધતિની છે છતાં રામેશ્વર કરતાં પણ અહીં હલકું નકશી કામ છે આ મંદિરમાં એક એની
 ખુમી છે કે તા ૨૧ માર્ચે તે દિવસે સવારના પહોરમાં સૂર્યનો પ્રકાશ બરોમર નારાયણની મૂર્તિનાં
 રહેાંપર પડે છે આનું કારણ બીજું કંઈ જ નહીં પણ સૂર્યની ગતિ ખ્યાનમાં રાખીને મંદિરની
 બાધણી કરવામાં આવેલી હશે તથા મૂર્તિને બેસાડવામાં આવેલી હશે અહીંની મૂર્તિ ધણી પ્રુમ-
 સુરત છે તે આરસપહાણની બનાવેલી છે રામેશ્વરના મંદિરથી સુદરનારાયણના મંદિરે જતાં
 વચમાં કપાળેશ્વર ગોળવરી વગેરેના મંદિરો આવે છે કપાળેશ્વરનું દહેકું ઉંચાણ ઉપર છે તે
 હાલમાં જ થોડા વરસ ઉપર બધાવેલું હોય એમ લાગે છે તેમાં કાંઈ ખાસ જોવા જેવું નથી
 ગોદાવરીનું મંદિર નીચે ઘાટની જોડાળા છે આ મંદિર પ્રયેક સિદ્ધરથના વર્ષમાં જ માત્ર
 જોડવામાં આવે છે એ ધણું જ નાનું છે અને તેમાં નેત્રી કામ પણ કુદર્જ નથી-માત્ર
 ગોદાવરી માતાની મૂર્તિ ધણી સુદર છે આ સિવાય એક બીજું ગોદાવરીનું મંદિર પચવનીના
 ઘાટ ઉપર જ છે પણ તે રહેજ ઉંચાણ ઉપર છે ત્યાંની મૂર્તિ પણ થોડી મોની છે તે મંદિર
 ખારે માસ પ્રુન્હ રહે છે આ સિવાય બીજા પણ કેટલાક દેવગઓ તે ઘાટ ઉપર છે
 પરન્તુ તિપ્પરાજ અથવા ધર્મશાસ્ત્રની દૃષ્ટિએ તેનું મહત્ત્વ નથી અહીંના ઘાટ ધણો દેખાવડો
 છે તેની ઉચાઈ કાંઈ વિશેષ નથી ગયા અને નર્મદા ઉપરના ઘાટોની સરખામણીમાં તો તે ધણું
 જ નીચા છે પરન્તુ નીચાણમાં પણ પહોળાં પહોળા પથથીઆ તથા પાથલેય બાંધેલી હોવાને
 લીધે તથા તે ઉપર જુદા જુદા ઘાટના અનેક દેવગઓ, તથા નિર્માણધાનો આરી રહેનાં હોવાને
 લીધે તે ધણો રમણીય લાગે છે તેમાં વળી નાના નાના કુડા કાંધેનાં છે તથા બાજણ અને
 બાજણોતર જાનિઓને રજા કરવામાટે જુદા પાણી બરના માટે જુદા, કપાળ ધોવા માટે જુદા,

પ્રકારનું છે તે બદામીની શુદ્ધમાત્રા કાઢને ધણે અંશે મળતું આવે છે. ચાલનાઓ દેવનાંક પડી જવા આવેલા તેને લોડે કર્કનની કારકીર્દિમા દેકાઓ આપવામાં આ-યા છે આ-શુભ-ઓની ઉપર એક ધ્રુવસાના નામથી જોવામાંથી શુદ્ધ છે ત્યાંનું પુતળાઓ તો જનનપ્રતિન માણસો દેવાના જ છે ત્યાં ચઢવા માટે અગાઉ સીકી હતો એમ લાગે છે પણ તે નાદુરસ્ત થઇ ગયેલી દોવાને લીધે તેને બદલે લોખંડનો દાદર મુકવામાં આવેલો છે ત્યાંથી આમપાસ-સંતિસૌન્દર્ય જોઈ ધણો આનંદ થાય છે હવે પહાડ ઉપર મુદ્દન પાણી નથી.

૪. અંજનીપર્યંત

નારાકમાં મારપાંચ દિવસ આમ ફરવામા કાઢીને અમે ગ્ર્યબક જવા નિકળ્યા-ત્યા જવ માટે બેનણુ કેપનીઓની મોટોરો, માણસ દોઢ રથી ૩ રપીઆને ભાડે મગી શકે છે પણ પ્રતામા અંજનીપર્યંત ઉપર જવુ હતું તેથી અમે એક સ્વનત્ર ટાગે જ ભાડે કરીએ તેના અગીઆર રપીઆ આપવા પડ્યા જે ત્યાંન જવુ હોય તો એટલામા ગ્ર્યબક જમને પાગ આર્થ શકાય છે અંજનીનો પહાડ એક હુવા આવના ડેકાણા તરીકે ગર્જાય છે તેમ લાં નૈન લેખની શુદ્ધાઓ તથા એક દેવળ પણ છે-ગ્ર્યમુકને રસ્તે લગભગ ૧૨૫ માઇન જમએ છીએ એટલે દક્ષિણ તરફ એક રસ્તો પુટતો દેખાય છે તે રસ્તે લગભગ એક માઇલ જમએ છીએ, એટલે અંજની ગામ આવે છે અહીં લગભગ ૧૦૦૦ માણુઓની વસ્તિ છે દેરીની પૂજા માટે એટ-પુખરી ત્યાં રહે છે અને રાજ ઉપર જમને પુજા કરી આવે છે યાત્રાળુઓ તથા પ્રેક્ષકોને પણ તે સારી મદદ કરે છે ઉપર જવામાટે ગામમાથી ડોળાઓ મળી શકે છે અને લોકો કહે છે કે કુરોપીબર્ન લોકો તેમ તેમા જ બેસીને ઉપર ચઢે પણ અમે તો માત્ર એક બોમીઓ લઇને જ ઉપર ચઢવા માંડ્યું લગભગ અઢધા માઇન વગી તો ઠીક ઠીક ચાઢવા જવાયુ પણ પછી તો કવચિત પથરમાં ઘડને અને કવચિત માઢીમા ઘડને આમ વળતાં અને તેમ વળતાં લગભગ બીજે અઢધે માઇલ આપ્યા અને આગળ જોઇએ તો જેમ બેરમા પવન દુકાતો હોય તે વખતે કનકેવા જેમ બેટે તેમ પથરના ઢગનાઓમાં ઘડને લગભગ પાંચેક માઇલ ચઢવાનુ આવ્યુ એટલું ઠીક હતું કે બન્ને પ્રાણુએ ઉંચી ઉંચી કઢાઓ હતી એટલે પગ નીચે એકાદ પથર ખમી ગયો તોયે પડવાની ધારિત ન હોતી. નારાયણનુ નામ લઇને તે ઉપર પણ ચઢી ગયા એટલે બાવી એક મુદા તેમાં ચેસના જે એક વ્યવસ્થાને માટે બારમાખ જેવી વ્યવસ્થા કરી પેલી હતી. અદરના ભાગમાં બારણની સાંભે એક ઉચા એટલા ઉપર ત્રણ જૈન તીર્થંકરોની મૂર્તિ હતી અને પશ્ચિમ તરફ એક બીજો આરડો હતો તેમા પણ કેટલીક એવી જ નાની મૂર્તિઓ હતી અહીંનુ કામ એટલું હલકા પ્રકારનું હતું કે પાડવ શુદ્ધનાં પ્રમાણમાં તે બહુ જ ક્ષુબ્ધ લાગ્યુ તેની દેખરેખ પણ કાર્કરાવતું હોય એમ જણાવું ન-હોતું કારણકે અદરથી નણી દુર્ગમ નિકળતી હતી આ શુદ્ધની પાસે એક ટાકી હતી તેમાંનું પાણી સ્વચ્છ હતું આ શુદ્ધને વળી થોડુંક ઉંચે નવલ હતું અને પછી લગભગ અઢધા માઇલ રહેજેસાજ ઉંચી નીચી જગીનામાં ઘડને જવલુ હતું તેટલો રસ્તો કાપતો એક તળાવ તથા એક બગીચા આવ્યાં એ તળાવનું પાણી સ્વચ્છ અને રહે

હવે બગેરો પડી જવા આવેલો હોવાને. લીધે તેની દુસ્તી આવતી હતી ખરેખર કાળતા માનવ પશુ કે તે મુસાફર બગેરો હતો. ત્યાં થોડું સામ્યુ તુરુમુ ફરનીયર પણ હતું ત્યાં નાસ્તો પાણી કરીને ખીજા બે ત્રણ મિશનરીઓના બગેરો છે તે જોયા વળી ખીજો માઇન ફોડ માઇન ઉપર જઈએ તો બજારીયુ દહેડ દેખાશે એમ ભોમીઆએ કહ્યું પણ અટક્યું જ નહોતે ક્યાસ કીધો કે તે કેવું હશે અને વખત ધણે યથા ગયો હતો અને થાક પણ ધણો સામ્યો હતો, એટલે ત્યાં જવાનું માડી વાળ્યું ખરેખર કાળતા માનવ પશુ કે અહીં હતુમાનનું એક પણ સ્થાનક નથી લોકો એમ વાત કરે છે કે ઉપર જઈએ તો શુક્રામાં હતુમાનને જન્મ આપીને બજારી પદાની ટોચે જઈને રહી છે પણ એકદર પરિસ્થિતિ જોતા એમ જ સામ્યુ કે એ તો ગય જ છે તેથી વિરોધ વખત ન માળતા નીચે ઉતર્યા ગામથી પૂર્વ તરફ મુકાબા થોણા માઈન ઉપર ખીજા કેટલાંક જેનોના મંદિર છે એમ ત્યાંના પાગીન, તવાગી, પુત્રરી વગેરે લોકો મળવા આવ્યા હતા તેમના કહેવાથી જાણ્યું પરંતુ આટલું જોઈને જ ધરાઈ ગયાના દોનાને લીધે ત્યાં ન જતાં સામે જનકનો જ માર્ગ લીધો.

૫. અબક.

૧. - અબક ત્યાંથી પ-પા માઈન દૂર છે રસ્તામાં કાઈ વિશેષ ખ્યાન ખેંચે એવું કાંઈ નથી અબક ગામ નાનું સરખું છે આશરે ૫-૬ હજાર માણસની વસ્તિ હશે એમ કહેવાય છે. ધરોની બાંધણી સામાન્ય છે ગામની અંદર પેસનાં મ્યુનિસિપાલીટીનું નાકુ આવે છે ત્યાં સિદ્ધાંતના વામાંઆણસ હીં ચાર આના અને ખીજા વર્ગોમાં બે આના કર લેવામાં આવે છે ગામમાં મ્યુનિસિપાલીટી તેમ જ પોલીસનો બન્દોબસ્ત સારો દેખાય છે ત્યાં મ્યુનિસિપાલીટી તરફના તેમ જ ખાનગી ધર્માદ દવાખાનાઓ ત્રણ ચાર છે પાણીને માટે કુવારો તથા નળ છે ગામમાં પેસતા ડાબી બાજુએ મલગિરિ તથા જમણી બાજુએ નીન પર્વત દેખાય છે લગભગ મધ્ય ભાગમાં ત્રણ ધર્મશાળાઓ છે તેમાંની જોડાવાઈ ધનગી ધર્મશાળા નવી તથા અગત્ય વાળા હોવાને લીધે અમે ત્યાં મુકામ મીધો ત્યાંથી લગભગ દક્ષિણ તરફ પચાસ કદમ દૂર અબકેશ્વર મહાદેવનું દહેડ છે અલગિરિની તળેડીમાં તથા નીચા નીચાં ધરોની વચમાં આવેલું દોનાને લીધે આ દહેડ રોખી નિકળે છે મુખ્ય દેવાળની આસપાસ ચોમેર ફરતી ત્રણ કુટ પહોળી પથ્થરની દિવાન છે તેમાંની ઉતર તરફની દિવાનમાં મુખ્ય દરવાજો અને તે ઉપર નગાખાનું છે તેની પાસે ડાબી બાજુએ રથશુદ્ધિ અહીંના રથ ધણો હશે છે અને તેમાં સાદ નકમી કામ છે દરવાજા ઉપર પણ થોડુંક તેનું કામ છે તેની અંદર જતા ખીજો તરફ કમાનવાળા ઓટલાઓ દેખાય છે ત્યાં ધણે ભાગે સાધુ સંન્યાસીઓ ઉતરે છે તેને છોડીને આગળ જતા એક મોટો ચોક આવે છે તેમાં પથરાઓ જડેલા છે દિવાલ પૂર્વાગિયુષ છે તેનું સિખર ધણું ઉચું છે અને ઉપરથી તે નીચે લગી તેમાં સાધારણ નકસી કામ દીધેલું છે તેની નીચેના ભાગમાં નાના નાના ચઢતા ઉતરતા સિખરોની આકૃતિ કાપેલી છે અને ઠેક ઉપરના ભાગ મોળાઆકૃતિવાળો છે તેના ઉપર એક જોનાનો કળશ છે તેની પાસે સોનેરીપનરાંથી મંદીરી એક છઠ્ઠી પ્લમ અગેવના માટે રાખેલી.

મુસામીરિનો મજબ (સમિત નનલકથા) ૬ ૨-૦-૦ એન એમ ત્રિપાઠીએન્ડ કંપની મુકાદી.

છે ઉત્તર તરફના બારણામાંથી પેચતા એક મોટા રમઝપ આવે છે ત્યાં બ્રાહ્મણો એમને પાંદપૂજા વગેરે કરે છે તેની ઉપરનો લુપ્ત થયો મોટો છે અને અંદરના લાગમા ડમવાઈ કૃતિ ઉપરથી આવી હોય એવી રીતે કહેવાય છે જમીન ઉપર વચ્ચે લાગમાં એક કાળા પથ્થર મોઢા ધારીલો નહીં છે અને તેની પાસે એક મોટો કાચો છે ત્યાંથી જમણી બીજીએ વળીએ એટલે મુખ્ય દેવાલય આવે તેના બારણા ઉપર ચાંદીના પતરા મટેના છે. પથ્થરની બાર સાથે ઉપર મણપતિ અને સિદ્ધિલુહિની મૂર્તિ ખેદી છે સિન્ધુ નિંગ ઉગ્રલુમાં છે તેવી ૭-૮ મગથીઆ ઉતરીને અંદર જવું પડે છે બ્રાહ્મણસિવાય ધનર જાતિના માણસોને તથા બ્રાહ્મણને પણ ધોતીઆ અને અગવજ શિવાય બીજા કપડા સાથે અંદર જવાની બધી છે. અંદરના લાગમા અન્ધાર છે તેથી બહારથી આવેલા માણસને એકદમ તો કાંઈ બરાબર નહીં જ નથી મિનિટ બે મિનિટ આખ દેવતા એક જળાધારી દેખાય છે. અજળ્યા માણસને તો એમ જ લાગે કે અહીં નિંગ છે જ નહીં કે સુઃ પરતુ જતાંવારના પણી ભરેલું રહે છે તેમા હાથ નાખી જોતા માલમ પડે કે છે તેમાં એક ખડક જેવું કપડક છે તેની આસપાસ ત્રણ નાનાં નાનાં વિંજ છે અને તેની ઉપરના લાગમાંથી ગયા સતત વજા કરે છે, તેને લીધે જળાધારી હમેશા જળથી ભરેલી રહે છે અહીં અખડ વિવલો બાળવામાં આવે છે પાછળની ભીંતમા પાર્વતિની એક મૂર્તિ છે તે પણ નાની જ છે દેવાલયની પૂવ લગભગ પચીમેક ફુટ ઉંચી પથ્થરની એક દીપમાળ છે અને તે તરફની દિવાલમા સિપાઈઓને રહેવાની ખોલીઓ છે અહીંનું શિવલિંગ બાર જ્યોતિર્લિંગ પૈકા એક છે તેથી તે કપારે ઉદ્ભવ્યું તે કાંઈ કહી શકું નથી પરતુ દેવાલય તો માધવરાવ પેચાના વખતમા બધાપણ કહેવામાં આવે છે તેનો વહિવટ ત્યાના એક જગીરદારના હાથમા છે દેવતા વાગા તથા અનકારે એવી જ પાસે રહે છે, અને કહેવાય છે કે અહીંના મુકેટ થયો કિમતી અને જુનો છે અબજેશ્વરના દેવાલયથી અજમાસે માઇન લગી પશ્ચિમ તરફ જઇએ એટલે પ્રથમ કનખવ અને કુશાવર્તના કુટો આવે છે પહેલો નાનો છે અને ત્યાં લોકો શાક વગેરે કરે છે તેને લીધે તેનું પાણી વધુ જ ગંધાતું રહે છે કુશાવર્તના કુટો મોટો છે તેમા ઉતરવા માટે એમર લામા તથા પહોળા પગથીયા બાધેના છે, તેની ત્રણ તરફ ઉપરના લાગમા કેટલાક દેવાલયો તથા એસનાની ચોક્કસીઓ છે અને તેમા નક્સીદાર કમાનો વગેરે હોવાને લીધે તે બધું દેખાતું લાગે છે. અહીં નહાનાત્ર થણ મુખ્ય છે એમ મનાય છે. પરતુ મ્યુનિસિપાલીટી તરફથી સિપાઈ ત્યાં રહે છે ને લોકોને અંદર નહાવા દેતો નથી તેથી લોકો વાસજીમાં પાણી લઈને પથ્થરા ઉપર આવે છે અને ત્યાં નહાય છે તે પાણી પરભાર બહાર ચાલ્યું જાય એવી મોતીઓ કરેલી કપડા ધોવાં હોય તો તે પણ અહીં જ ધોવા પડે છે આ કુટો ઉત્તરે ગંગાદેવીનું મંદીર છે તેની બાધણી દીધારણ છે પણ મૂર્તિ થણી મનોહર છે

૬. અક્ષરિ.

આ કુટો ચોક્કે દૂર થણ મોટા તળાવો છે તેમાં એક ગંગાતળાવ છે તેમાંથી નેનો નીકળેલા પાણી ગામને પુર પાડવામા આવે છે બીજું તળાવ, ગૌતમાલય તરફ, બોળખાં છે

વાસ્તવસરતીય લાંબો, ૧૨-૨-૮૦ એન એમ, ત્રિપાથી એન્ડ કંપની, મુમ્બાઈ

આખરે તળાવો મોટા છે ત્રીજી તળાવ ઇન્દ્રાવતી તરીકે ઓળખાય છે તે રહેજ નાનું છે. આની દક્ષિણ તથા પશ્ચિમની પાગોની જોડાનેક ધરોની હારો છે અને તેની પૂર્વ તરફ દહેરાને લગતો પ્રાગ છે આ બધાને લીધે આ તળાવ સુશોભિત દેખાય છે ગળાવય આગળથી શ્રદ્ધાગિરી પર ચઢવાનો રસ્તો યદ્ય તથા છે તે પહાડ ધણો ઊંચો છે તેથી એક ડોળા સાથે લેવાનો વિચાર ક્યો પરંતુ જે દિવસે ત્યાં જવાનો વિચાર હતો તે દિવસે યુળીપડવો હોવાને હોવાને લીધે જે ડોળીના રોજ દોઢ બે રૂપીઆ માંગતા હતા અને ના દેહોતા હતા પછવાડે દેહતા આવતા તેના જ તે દિવસે દસ રૂપીઆ માગવા માગ્યા તેથી તે લીધા વગર જ ચાલુ સરે કાપું લગભગ એક માઈલ સુધી તો નીચી ઉઠી જમીન ઉપર યદ્યને જ જવાનું હતું તે પૂરી થઈ એટલે એક ચળવળના તથા એક સીધાના ગૃહરથે થોડા વખત ઉપર બધાવેના પથરનાં પગથીઆં આવ્યા ચોડાક ચઢ્યા એટલે એક બાવાની યુપડી આની ત્યાં આગળ એક ૬૦-૬૫ વર્ગનો પ્રાદેશિક શિક્ષા માગતો દેખાયો તેને જોડે આવવાનું પ્રયત્ન તોરે કશું નહું અને તેને સાથે લઇને અમે આગળ ચાલવા માંડ્યું અહીંથી પથરના બાવેના પગથીઆ આવવા માગ્યા તે પગથીઆં બહુ મજાસુત પથરના, તથા પહોળા છે તથા વચ્ચે વચ્ચે પગથાપ આપેલી છે તેની બન્ને તરફ ૨-૨૫ ફુટની પાળા બાધેની છે તેથી પાવાની ધારતી મિન્ટન રહેતી નથી અહીંનાં પગથીયાની સખ્યા ૫૦૦ ની છે પણ ચઢાવ ધણો ટોવાને લીધે ચઢના અત્યા ત્યાસ કરાઇ જાય છે પણ પેના અમારા જુદા ભોમીઆની “સકર” “હરદર મહાદેવ”ની હાકોથી દિમત રહેતી હતી ત્યાં ૧૦૦-૧૦૦ પગથીયાનો એક એક ફા ૨ ખાંચેનો છે ત્રીજી તથા ચોથા દાદરના થોડા ભાગમાં તો ચાલુ ધણે જ આવડે છે તેથી આતીને ચઢવા માટે લોખંડના કોરાઓ જેડના છે પાચમે દાદર પુરો થાય છે એટલે એક શુક્ર આવે છે તેને બહાગથી ચુનો લગાડેવો દેખીને યાદ આડું કે જમનક ગામમાંથી જે સફેદ વહેરા જેવું દેખાતું હતું તે આ જ તેના દરવાજાની આસપાસ વસિષ્ઠ અને શુક્રાચાર્યની મુલતઓ ખેદિતી છે અને અરના ભાગમાં મહાદેવનું ચિત્ર છે, ત્યાં થોડાક થાક આપને વળી આગળ ચાલવામાંથી અડધાએક માઈલ ચાલે ગયા એટલે શ્રદ્ધાગિરીને ટાળે પહોંચ્યા અહીંથી ચોમેર ધણા માઇલ દૂર નજર જાય છે જમનક ગામ, ત્યાંનું દહેરું, પેનાં ત્રણ તળાવો, કેવનો બાગ, નીલ પર્વત, તેની પામેનો અખાડો તથા વચ્ચે વચ્ચે ઝાડા તથા ઝાડી વગેરે - એવાં ઊંચાં તથા રપટ દેખાતા હતા કે કોઇ ઉત્તમ ચિત્રકર્તા એક મુંદર ચિત્ર કાઢીને જોવા માટે ન મુક્યું હોત એમ લાગ્યું હું તો એમ જ માનતો હતો કે સકરે જટા પગડીને ગગાને રહેતી કરી હતી તે અહીં જ કરો પણ ત્યાં ગયા એટલે નિરાકરણ થયું કે તેને માટે તો પહાડની બીજી બીજી તરફ જવું પડે છે તેથી ટોચ ઉપરથી અમે પશ્ચિમ બાજુએ નીચે ઉતર્યા ઉતરતા ઉતરતા એક સકરનું, દેરાવધ અને એક કુક, એક પિપ્પળુ જા. તથા તેની આસપાસ ચોતરો એટલું દી. આ ઝાંડની નીચે ગાનમ તરીકેના આગમ હતો એમ લોકોની માન્યતા છે મહાદેવનું હેર નાનું સરખું બાધેયું છે

ત્યાંનું સિંગ અખંડધરની નકલ છે-સાંના લોહિ કહે છે કે રાધોળા એથા અહીંના કિલ્લામાં રહેતો હતો તે વખતે તેણે આ દરેક બધાંયું હતું પિપળાની આસપાસના ચોતરામાં એક બોયર છે તે જ ગૌતમ રૂપીની ગુફા એમ લોકો કહે છે પણ તે ખરૂં લાગતુ નથી કારણ કે ચોતરા કાંઈ જ નહીં હજાર વર્ષનો જુનો હોય એમ દેખાતું નથી ત્યાંથી પાણી ઉત્તર તરફ આવશે અધી માધલ જવું પડે છે તેટલું ચાંચીને જઈએ છીએ એટલે કહે જ્યાં જતા પછાડીને ગંગાને વહેતી કરી હતી તે જગ્યા આવે છે મનમાં તે કંઈ કંઈ વર્કે હતા કે ત્યાં કોણ જાણે શું બોધથી સ્વિદ્યમાના ચિત્તને દેખાવ કાંઈક નજર આગળ આવતો એમ લાગતુ હતું પરંતુ જાણીને બોધએ તો એક પ-૭ પુટ લાંબી તથા ૨-૨૨૫ પુટ પહોળી શિલા દેખાઈ તે ઉપર જતાની વીંટા વળી જાય છે તેવી દષ્ટ બાર વીંટા ઉપરથી આવેલી અથવા ખોદેની દેખાઈ ચાંચીનું તો ત્યાં નામ પણ નહોતું જો અહીંથી જ પ્રમાણ રાજ થયો હોય તો આ શિના આવી હોય સકળ શી રીતે હોઈ શકે એમ વિચાર પણ આવ્યો પરંતુ કાંઈક અત્યંત હવેમા સરકારનું ખીજ હોવાને લીધે, થોડે અંશે બાટકું કટ વેડીને ત્યાં લગી ગયલા હોવાને લીધે, તથા થોડે અંશે સ્થાના એકાતપણા તથા આસપાસના બધા દેખાવાને લીધે જે રાજગના નામથી એ જગ્યા પરિન ગણાતી હતી તેનું સ્મરણ થવું અને હવેમા તેને માટે ગ્રેમ અને આદરભાવનું ઝરણું કુઠું અરેખર જેને આશ્રમસાધન કરવું હોય તેને માટે આવી જ જગ્યાની જરૂર છે એમ લાગ્યું તથા અહીં થોડા દિવસ રહેવાય તો કેવું સારું એમ પણ વિચાર આવ્યો, પરંતુ માયાથી બધામવા મને અનેક કુતર્ક કાપ્યા અને ખગને પાછા ફેરવ્યા પાછા ફરતી વખતે પાસેનો એક ખીજે રસ્તો લીધો ત્યાંથી જે થોડાક ભાગ ચંચીને પહાડની ટોચ ઉપર જવાનું હતું તેણે તો દમ આખર કરી ત્યાંથી એક જગ્યાએ તો એમ જ લાગ્યું કે જો પશ્ચિમ તરફ ને થયા પણ જેમતેમ કરીને ભયનું સ્થાન વટાવીને ઉપર ચડ્યા ત્યાંથી પાછા ઉતરતું એ તો રમતની વાત હતી જે પહાડ ચડતા ચુમારે બે-અરી કનાક થયા હશે તે ઉતરતાં પૂરો એક કનાક પશ્ચિમ લાગ્યે થયો ફરી

૭. ગંગાદ્વાર.

ખીજે બિરસે સવારે ગંગાદ્વાર આગળ જવા નિકળ્યાં ત્યાં જવાનો રસ્તો ગૌતમાનયની પાસે ચડતો છે ગામની હદ છેાડીએ કે થોડા જ અંતમાં પગથીઆઓ આવે છે આ પગથીઆ કાલન, ગિરિ કના વાખા તથા પેહોળા અને ઝોળ ચડાણના છે તેથી તે અંજીને જવું એ કાંઈ અપરંપર લાગ્યું તહીં પગથીઆની બાજુમાં ઠેકઠેકણે ગણપતિ, ત્રિસિદ્ધાનતાર, સમલક્ષ્મણ વગેરેના દહેરાઓ, તથા રામકુડ, લક્ષ્મણકુડ વગેરે આવ્યા તે જોતા જોતા સાડીસાતસો પગથીઆ ચંચીને પહાડની લગભગ કુ જેટલી ઉંચાઈ ઉપર ચડ્યાં ત્યાં એક ગોખવામાં ગંગાની મૂર્તિ નજરે પડી તેની નીચેની એક મોરીમાંથી પાણી પડતુ હતું તે જ ગંગાદ્વાર એમ અંજીને કહેવામાં આવે છે અહીંથી પણ નીચેના દેખાવ ઠીક દેખાતો હતો પણ મહાગિરિની વાત તો ઓર જ ગંગાની મૂર્તિની બાજુમાં એક ટાકું હતું તેમાં પણ પાણીનું તો એક સમ ખારા જેટલું પણ ટીપું નહીં આવતા કારણે મેંથા વરસની વરસાબની અણત અને ઉનાળાની ગોસિમ હતા જે ગંગાદ્વાર તરફ

સાંસાવતી અવનક્તો ૧૨ ૦-૧૨-૦ એન. એમ. ત્રિપાઠી એન્ડ કંપની, મુંબઈ

ઓળખાવવામાં આવતું હતું ત્યાંથી ગયાનો પ્રવાહકમાં થઈને નીચે ઉતરતો હતો તેવું તો અમાને જ રશ્મિ અહીંથી થોડાક સાકડા રસ્તા ઉપર થઈને એક મહાદેવનું દહેર હતું ત્યાં ગયા અમ દહેર ગંગાદારથી એકાદ ફરતોજ દૂર દશે ત્યાં જવાનો રસ્તો જરાક વિકટ છે તેથી ધણી લોકો ત્યાં જતા નથી પણ અમે જો દિ મત ભૂંડી તે દહેરામાં સફરનાં ૧૦૮ લિંગ છે તથા એક માતાની મૂર્તિ છે અહીં કોઈ મહાત્મા અગાઉ રહેતા હશે એમ લાગ્યું ત્યાંથી વળી આગળ ૧-૧૧ ફરસોગ ઉપર મત્સ્યેન્દ્રનાથની મુકા છે ત્યાં ગયા રસ્તો આગળના જેવો જ હતો પગથીઆં હતાં પણ તે આરા પથ્થરના બાનેના નહીં જ્યાં મુકા રહેજ ઉંચાણ ઉપર છે તથા ત્યાં ચટનાતું જરા સધર ૥ તેમાં એક બાવાજી રહીને આત્મસાધન કરે છે તેના દર્શન કર્યાં તે સિવાય મુકાના છેક અન્દરના ભાગમાં એક સિવનિગ તથા નાથના પગ્યા છે તેના દર્શન કર્યાં—અહીં એક સિવા છે તેને વિષે એવી આખ્યાયિકા છે કે કોઈ પણ માણસ નાથની દિક્ષા લઈને અહીં એક વર્ષભર રહીને સિના ઉપર બેસીને આ મસાધન કરે છે કે તે તદ્દન વીતરાગી થાય છે તે જોઈને અમે પાછા ફર્યા.

૮. નીલપર્વત.

ગંગાદાર ઉપરથી નીચે ઉતરીને અમે મુકામ ઉપર પાછા જવાને બંને ત્યાંથી રહેજ દૂર નીલ-પર્વત છે તે ઉપર ચઢ્યા જો કે આ નામ ઉપરથી એમ લાગે છે કે તે ઉપરના બેતા જેવો જ મોટો પહાડ હશે પુરનું વાસ્તવિક રીતે તે એક ટેકરી જ છે તેની ઉપરજવા માટે ગંગાદારનાં જેવાં પગથીઆં બાનેનાં છે તેની સખ્યા ૨૫૦ ની છે ચઢીને જતા પ્રથમ સાધુઓના એક અખાડો આવે છે આ જ જગ્યાએ સદસ્યનું વાં સારૂં થતાં આખા હિંદુસ્થાનના લુહા લુહો પથના સાધુઓ એકઠા થાય છે જે સાધુઓ ત્યાં કાચમના રહે છે તેમનાં મુખ્ય ધર્મી પવિત્ર શુદ્ધિને અને પવિત્ર જીવન ગાળનારો હોય એમ એની મુખાકૃતિ ઉપરથી લાગ્યું તેની પાસે જ નીલદેવીનું મંદીર ૥ અહીં જે મૂર્તિ છે તે ખરેખર કોઈ દેવીની નહીં પણ રાક્ષસીની હોય અને લાને છે તે મૂર્તિ આખી નહીં પરંતુ છાતી, લગીની છે તે આબેદુન એક જીવંતની મુખાકૃતિને મળતી ૥ સાધારણ ઓળા કરતા બમણું એવું ગોળું છે અને તેનું સ્વરૂપ, ઝીણું નાક, આગળ પગા ડોળા, ઉપરથી આવેના ગાંઠ, પહોળા મોઢાં પગેરને લીધે વિકરાળ લાગે છે એ દહેરાની જમણી બાજુએ ૫-૭ પગથીઆં છે તે ચઢીને જતાં દત્તાત્રેયનું મંદીર આવે છે અહીંની મૂર્તિ ધણી સૌમ્ય છે તેની આગળ એક આરસપહાણના કડકા ઉપર દત્તાત્રેયની પાંદુકા છે તે ઉપરથી એમ લાગે છે કે ત્યાં કોઈ મહાપુરૂષની સમાધિ હશે ત્યાં એક અલ્પચારી રહે છે તે વેદાન્તનો અભ્યાસી તથા ઉપાસના માર્ગનો સેવક હોય એમ તેની વાતચિત્ ઉપરથી લાગ્યું આ ટેકરી ઉપરની હવા ધણી ઠંડી તથા સુખાવદ છે ઉન્હાગામાં થોડા પ્લિસ ત્યાં જઈને રવા દોષએ તો પ્લિસ આનંદમાં ભગ એમાં સકા નહીં

આપી જગ્યાએ જોઈને અમે નાસક પાછા ફર્યા પાંચ જવાને માટે ત્યાં મોટોરા, થોડાના ટોંગાઓ તથા જગાની ગાડીઓ હોય છે તો ખુબજ પણ ધણીખરા વાહનો લોકોએ

આવવા જવાની મોટી કરીને રોકી રાખેલા હોય છે તેને ત્રીધે જ્યારે જોઈએ ત્યારે માફનો
મુખી રોકના નથી મોટાર એન્ટ સાથે આમલા દિવસનો બદોબસત કાપેલા હોય તો તે વધુ
લાગે રીતની ગોમચી કરી આપે છે નાદકથી ત્રીમેક માર્કિય દ્વારા સમયગી દેવીનું દેવનય એક
પદાક ઉપર છે. તમાના હવાપાણી બુધ્ધારા છે પણ ત્યાં જતા ધણો વખતે કાગલો દોવાને
હીધે ત્યાં જ જતા અને એનારા ક્યૂં જોને નરાગીમા વૈષ્ણવી છેલ્લી કહ છે તે એના જવા માટે
તા ૨૭ મી માર્ચને દિવસે અને પાનાનાદની ટીબટ લખને નિહાળ્યા

—ચાતુર

અન્યાવલોકન.

[ઓગસ્ટ માસના ૫૦ ૩૪૪ થી અનુસંધાન]

૩ દક્ષિણનો વાય અથવા આરિલગાહીની પડતીને પ્રારવા સચિત્ર એનિ
ત્વાસિકે નવનકથા

[ત્યાં જ ગોવર્ધનદાસ કંઠાનનાસ અમીન સિનેટ પ્રકાશ પુસ્તકલેખન પારિખ, વગાણ
પૃષ્ઠ ૩૪૨ કિમત રૂપીઆ ૫૫]

૨ા જન્મતના ઉપનામથી ૨ા ગોવર્ધનદાસ ગુજરાતના રાચકો સમક્ષ જનાયે સમયથી
જાણીના ધવા કે ૨ા ગોવર્ધનદાસ રહેવાઈથી રહેમણ સદાય તેવી સારી ગુજારી ભાષામા
સારા અનુસારી કરી રહે છે અમદારા અનુભવ ઉપરથી અમ્હે કહી રાકીએ છીએ કે તેમના
લેખો સમાજને અતુલ્ય મધ પડ્યા છે હયા પ્રમારની સરકારિતાનો બહુ લાભ એમના લેખોમાં
નથી હોતો એ ખરૂં પરન્તુ, એ સમયે કેટલાક નવલકથાકારોના આગમર વિના તેમના લેખો
અહજ અને સરન ભાષામા લખાયલા હોય છે વાચકોને આવા લેખો પસંદ પડી શકે છે

~ દક્ષિણનો વાય એ આ પુસ્તકનું નામ મુન્દર અને આકર્ષક અમ્હેને નથી લાગતું
મુસ્તકના અદરના યુષ્ઠ સાથે મુસ્તકના બાહ્ય આકર્ષણ-નામ, બધામણી, હંપાઈ રિગેરે પણ
મુન્દર અને આખને જોતાં જ જાણી જાયે એવી હોવાની જરૂર છે સિવાજી નહાગજના
દક્ષિણના પ્રારંભ વર્ણવતી આ નવનકથા છે વસ્તુ ઐતિહાસિક છે વસ્તુનો નાયક દિન્દનું
અંગિમાન છે પ્રજાપતિ રણ કરાયેના અસત્ય અને અપમાનિત ઇતિહાસના ચિત્રલુકાતમા
દિન્દના મન્તાતોએ નવનકથાઓના આવા આવેખનોમાથી જ પોતાના દેશના ગૌરવની
મની રહે તેટલી જાણી મેળવવાની છે સિવાજી મહારાજને ઇતિહાસકારોએ લગર તુરેકે ચિતર-
વામાં મહોપાધ રમદજ છે. દેશની સાચી રચના પાગળી રૂકનારને એ તુરક લાગે એમા
આશ્ચર્ય નથી આ અવલોકન લખનાર કોઈ ઇતિહાસવેત્તા નથી કે ઇતિહાસકાર નથી, અને
એવું હોવાની ઘૂણતા કરી શકે એમ નથી પરન્તુ, એક નમ્ર અભ્યાસક તે છે જ અને સિવાજી
મહારાજને જગતના મહાત્મા વિજેતાઓ, મહાન દેશપ્રેમી વીર સુબટોની કક્ષામાં મેળવે પણ
સકોચ વિના શુદ્ધ છે એ સિવાજી મહારાજને દક્ષિણની પ્રજાસમરે, દક્ષિણના નુદાનામહાત્મા

સિદ્ધમંતુ મુદ્ર ૨ ૧-૦-૦ એન એમ ત્રિપાઠી એન્ટ્રેક પની, મુંબઈ

રાજાઓ અને રાજપુત્રોએ ઉદાર તિથીઓ એકનિહીતી દિવસોએ સોદાખ્યા આપ્યું હોય તો હિન્દની સ્વરાજ્ય જરૂર સ્થપાયું હોત, હિન્દનો ઇતિહાસ ઇર્ષાળુ જ સ્વરૂપમાં લખાયો હોત ને હિન્દની જોગણજૂગ જ આકારમાં ચિતરાઈ હોત.

પ્રસ્તુત નમ્સક્રિયામાં સિવાજી મહારાજના હિન્દની સ્વરાજ્ય સ્થાપનાને અંગે એમને આદરેતા અનેક સાદુઓ પૈકી કોઈકનો ચિત્રો છે બીજાપુરની બાદશાહન રહામે સિવાજીએ જે પ્રયત્ન કર્યો હશે તેમ હોતો તેનો અદિ પ્રસંગ છે સિવાજીના પિતા શાહજી બીજાપુરના બાદશાહ આલિશાહના દરબારમાં ઉંચું માન ધરાવતા હતા પુત્રના કારણના અને પગક્રમથી પિતાને કારણે સેવવા પડ્યો બાદશાહે પોતાની નિમનતાનો કોઈ શાહજી ઉપર ઉતાર્યો શાહજીને ઇચ્છા થઈ કે કારણ, કારણકર્તા પુત્રી હોય નિમનતાથી એવું ખૂબ કરવા સુધીનો પ્રયાસ કર્યો હિન્દમાં ખુશામતીઆ અને બાદ રાજસેરો આજ જ જન્મે છે એવું નથી પણ પુરાણ કાનથી એ બદલતી જન્મતી આવી છે આદિ-શાહના દરબારમાં આના એકેક મરાઠા હતા, છતાં કોઈ વધારે સ્વતંત્ર અને વીરપુત્રો પણ હતા અને તેમાં પ્રધાન જગદેવ મુરાર ખાસ ધ્યાન ખેંચે છે જગદેવ રાખીજીન અને રાજાખાત પુરેપુરો હોના છતાં દેશભક્ત પણ એટલો જ સાચો હતો શાહજીનો એ પરમ મિત્ર હતો અને શાહજીને મુક્તિ પ્રાપ્ત કરાવનાર પણ એ જ હતો નવલકથામાં મિત્રોની માજીબને બીજી તરફ વફાદાર જગદેવનાં પાત્રો મનુષ્યજનના બે વિરોધક ચિત્રો ચિતરે છે

સિવાજી હિન્દુ અખસાઓના રક્ષણ માટે કેટલું આશ્ચર્યકારક રીતે હમેશાં ખડો ગયો છે જનગીતો રાજ ચક્રાવ મોરે બાદશાહને વફાદાર હતો સિવાજીને લુટાર અને ઉન્નત ગણ્યો હતો એ ચક્રાવની પુત્રી મોહના અને સુભાષ પટેલની પુત્રી અનસુવાને યવનના હાથમાંથી એણે એવી વીરતાથી બચાવ્યાં છે કે એ ચિત્ર આપણને સિવાજીમાટે જરૂર જ મા. ઉપજાવે સુનાન પટેલ ત્યારથી સિવાજીનો મિત્ર થઈ રહ્યો ચક્રાવે પોતાની બાનખીને સિવાજીના રક્ષણમાં સોંપનાનો વિચાર કર્યો, ને સિવાજી માટેનો પોતાનો વિચાર પણ ફેર ચો-સિવાજીનાં ચારિત્ર્યમાં દ્રવણતા ઓછી જોવા લાગ્યો પણ નિધિનાં કરવાં કેણું ફેરવી રહે હિન્દની સ્વરાજ્યનાં સ્વપ્ન પોષકતા સિવાજીના મનુષ્યમાં વધુ ને વધુ નિકસતાં ગર્ભ-વધારે સ્પષ્ટ આકારે વ્યક્ત ગયાં ને એની ખૂનમાં ના કરવાનાં કામો પણ થઈ ગયાં સ્વરાજ્યની સ્થાપના માટે જન ગીતોનનો અધિકાર વધુ જરૂરનો લાગ્યો અને ચક્રાવની સાદાખ્યા માંગી, એણે મોહનાનો હાથ માયો પણ મોહનાના પ્રેમી-સિવાજીના વિશ્વાસુ સહાયક મુરારે સિવાજીને સત્ત્વ હમ્કિતોથી અગામ રાખ્યો, ને પરિણામે સિવાજીએ ચક્રાવનો ઘાત કર્યો-ખૂન કર્યો. ચક્રાવે સિવાજીને અનકાને કંપકા આપ્યો. મુરારે પોતાનો રોષ કશું કર્યો અને સિવાજીના ખોળામાં અગવે દેડ મુક્યો. ચક્રાવે મરતાં મરતાં સિવાજીને વિશ્વ ઇન્દ્રો. આસીવાં આપ્યા.

આ દુક વર્ણન વાચનાર. અનેક સુન્દર પ્રસંગોથી ગાયેલી આ નવલકથામાં વધારે વિસ્તારપૂર્વક વાંચી શકો સિવાજીના પાત્ર હિપરામ ચક્રાવ મોરે, જગદેવ મુરાર, અહમદ

મુલાના જેવા વીર પાત્રોના સુંદર ચિત્રો તું એઈ થકશે અહમદ મુનાના ઉપર શિવાજીનો એક
ઉપકાર અને મુનાના શિવાજીનો એક પરમ-સત્યનિહ મિત્ર, આદિલશાહનો વફાદાર એ એવક,
પણ બાદશાહથી એક વખત અપમાનિત તે એનો, કટો સત્તુ ! આમ આ નવલકથામાં ધેણ
સુંદર પ્રસંગો સરસ ને મીઠી ભાષામાં અલેખાયા છે વાચકને એકત્રાર વાંચી જવાની માંગ
જરૂર લાગે એમ છે આપણી નવનકથાઓમાં એવું સારું સ્થાન છે અશ્લીલ સવાદો કે એવી
ભાષાથી આ પુસ્તક તદ્દન રહિત છે પુસ્તકની બધામણી વિગેરે સાધારણ સારા છે આશા છે કે
ગુજરાતી આદર્શ એનો સત્કાર કરશે પુસ્તકમાં શ રવિચંદ્ર પંડિતની પીછીથી ચિતરાખેલા
ચિત્રો મુકવામાં આવ્યા છે ને સચિત્ર બનાવવામાં આવ્યું છે

૪ શિક્ષાનો આદર્શ

[લેખક રવિન્દ્રનાથ ટાગોર, અનુવાદક શ દલપતરામ ભાધરાજ રાવળ, અમદાવાદ-૧
મુકાશિક શબ્દ જીવનના અમરસી મહેતા, અમદાવાદ પૃષ્ઠ ૧૫૨ કિંમત રૂપીયો એક]

વિદ્યાર્થીઓ-યુવાનવર્ગને માન-જીવનના વિકાસ અર્થે રવિન્દ્રનાથ ટાગોર જૂદા જૂદા પ્રસ-
ંગોએ બાપણો આપ્યા હશે તેવા ચાર ભાષણોનો એકત્ર સમ્રહ મૂળ બંગાળી ભાષામાં શિક્ષા-
નામથી પ્રસિદ્ધ કરાયો છે તેના હિન્દી અનુવાદ ઉપરથી શ દલપતરામ રાવળે આપણુ ગુજરાતીમાં
અનુવાદ કર્યો છે પુસ્તકનો વિષય આપણા વિદ્યાર્થી વચ્ચે નહિ પરંતુ સર્વ કોણએ ધણા જ
ધ્યાનપૂર્વક વાંચવો, રહમજવો ને વિચારવો જોઈએ આખા માનવજીવનને તેમાં આપણા
દેશના જીવનને-અવશ્ય ઉપયોગી એવા આ વિચારો મનન માટે યોગ્ય જ છે રવિન્દ્રનાથના
એ વિચારો છે એ માટે નહિ, પરંતુ દર્શાવાયેલા વિચારો ઉપર, આપણે આપણુ પ્રજાજીવન
ને વધારે સમય ને તેજસ્વી કરવા હુબહુતા દેખીએ તો અવશ્ય કરીને આપણે, વિચાર કરવો
જોઈએ આપણા વર્તમાન જીવનની વર્ણસકરતા, ગુલામીજીવનને સ્વતંત્ર જીવન માનવાની ભમજનક
માન્યતા રહામે આ પુસ્તકમાં ધણી વાતો કહેવાઈ છે આપણી વર્તમાન શિક્ષણપ્રણાલિકા
કેવી જૂનજૂતામણીમાં ભૂનીપડી આપણને અધઁની રહી છે તે ઉપર રવિન્દ્રનાથના વિચારો
જાણુવા જરૂરના છે પશ્ચિમની પ્રજાને જ્યારથી એશીયામાં રાજ્યસત્તાનો નાદ લાગ્યો ત્યારથી
એશીયાનું એશીયાધિપત્ય અને હિન્દુ હિન્દીપણ નષ્ટ થઈ ગયા અંગ્રેજ રાજ્ય હિન્દની અંતર
જેર-મવસ્યા ફર કરવાને મિથે ને હિન્દની પ્રજાને અચાનકના અન્ધકારમાંથી જાનના પ્રકાશમાં
લાવવાના બહાનાનિમિત્તે હિન્દની પ્રજાને નષ્ટપ્રાય કરી આજ દિસકલાદના નાદથી પ્રજાને
મોરી રહ્યું છે માનસિક કે આધ્યાત્મિક કે આર્થિક વિષમતા અંગ્રેજ ડેળવણીપદ્ધતિ વધારી
રહી છે એવો પછી હિન્દની પ્રજાને પોતાની નિર્બંધતાનું જ્ઞાન આવતું જણાય છે રવિન્દ્રનાથે આ
પુસ્તકમાં આ પ્રચલિત પદ્ધતિ રહામે ભયકર વિરોધ ઉઠાવ્યો છે અને જેમને આ દેશનું દિલ
હોડે દાડે છે તેમણે આ વિચારો ઉપર વિચાર કરવાની જરૂર છે વિદ્યાર્થીઓને ડેળવણી આપતો
આપણા અનેક શિક્ષકો અને ડેળવણીમાં રસ લેતા ડેળવણીકારોએ આ પુસ્તક

ઉપાધિનત (સચિત્ર નવનકથા) ૨૨-૬-૦૦ એન એમ ત્રિપાઠી, એન કે પત્રી, મુંબઈ,

જરૂર વાંચવું ધરે છે અવજન, કોઇક કોઇક રથક વાંચક અને રિચારક રિન્દનાથ સાથે સમન નહિ થઇ શકે એ ખરૂં છે પણ તે માટે એ રિચારને યોગ્ય રીતે એવું નથી સમયને અનુકૂળ અને રથકને બધેમેસતી પદ્ધતિનો સાચો સ્વીકાર કરવાથી ધર્મ સાધી શકારો

રા દનપતરામે આ બાબાનતર કરવામાં સારો પરિશ્રમ લીધો છે એ જણાઈ જ આવે છે પણ એક વાત આપણે ભૂનવી જોઈતી નથી અને તે એ છે કે આ બાબાનતર મૂળ વસ્તુના ત્રીજા સ્વરૂપમાં મુકાયું છે બ્રાહ્મીમાંથી હિન્દી તે હિન્દીમાંથી ગુજરાતના કેટલાક અનુવાદના ગ્રાંથીન સાહિત્યકારો બ્રાહ્મીબાબાનો અભ્યાસ ના કરતા આ રીતે અનુવાદ કરે છે એ કીક નથી જ થતું-અનુવાદનું કામ મૂળે જ નુકસાન હોય છે અનુવાદમાં મૂળ લખના બાબ બરોબર યથાર્થ ઉતારવા માટે ઘણી હંચી જનની સક્રિય જોઈએ અને આ તો ત્રીજા સ્વરૂપે દર્શન દેવાયા છે અગ્રે નમજાવે સચના કરીશું કે અનુવાદોએ બને ત્યાંમુધી મૂળ પુસ્તકના જ અનુવાદો કરવા મા દનપતરામનો પરિશ્રમ સફળ થયો છે એમાં ટકા જેવું કશું જ નથી, અનુવાદકને અગ્રે તે માટે અંશિતન આપીએ છીએ

—૨. ગો. ત્રિપાઠી.

૫. શ્રી સોરઠી-ઉદ્ય —ત્રિમાસિક, વાર્ષિક લવાજમ, રૂ ૨-૦-૦ તરીકે, રા જમનાદાસ ગો. શાહ અને રા. ગોપાલદાસ નૃ. શાહ, પ્રમુખક શ્રી દસા મોરડીયા મુલકમક તથા વૉનટિઅર કો. તરફથી રા. નવાનવાસ ગો. શેઠ

શાંતિઓનો પ્રશ્ન એ હિન્દુ કોમનો એક મોટામાં મોટો પ્રશ્ન છે ઉન્નતવાદી “સુધારકો” શાંતિસન્ધાને કેવળ અનિષ્ટ જ માને છે અને ત્હેમનો અન્ત એ જ એમનું અન્તિમ અને સત્ય નિરાકરણ માને છે તે ‘નિરાકરણ’ જેટલું સાદુ વાતમાં દેખાય છે તેટલું જ ગુપ્ત વાગાભર્યું બ્યરહારમાં દેખાઈ આવે છે જેઓ નિઘમાન વસ્તુસ્થિતિને કાર્યની ભૂમિમાં તરીકે સ્વીકારી સુધારો કરવાના મતના “સુધારકો” છે તેઓ આ પ્રાચીન સરધાને એકસપાટે નાનૂદ કરી જમીનદોરત કરવાની અશક્યતા જુએ છે એટલે દ્વાનની સગ્ધામાં બ્યવહારિકતાને ધોરણે જેટના અનિષ્ટ હોય તેટના દૂર કરવા અને શાંતિઓને વધારે ઉદાર અને વર્તમાન કાનને ઉચિત બનાવના મયે છે તે દિશામાં જે પ્રયાસો થાય છે ત્હેમાં શાંતિમકનો અને શાંતિપરો ખ્યાન ખેંચે છે આ ત્રિમાસિક તેવો એક ગુપ્ત પ્રયાસ છે અગ્રે ત્હેની સફળતા ચાહીએ ઊંચે બાઈ નૃસિંહ વિભાકરનો “શાંતિઓનું લાવિષ્ય” એ લાક્ષણિક ચમકથી લખાયેલો લેખ ખાસ વાંચના યોગ્ય છે

—૩. ન. પડયા.

હિન્દની કસોટી.

લેખક—રા. રમણીયરામ ગોવર્ધનરામ ત્રિપાઠી.

—છેવટે હિન્દ કસોટીએ કંઈક ખરૂં ચક્રવર્તિની સત્તાની જેટલી વિશેષ સત્તાવશી તેટલી સ્વાતંત્ર્યપૂર્ણક પ્રગ્મની દરિયૂત થતી જતી સ્વાતંત્ર્યલાવના પ્રગ્મની જેટલી ઉડી શાન્તિ તેટલી

સાક્ષરજન ૩ ૨-૦-૦ એન એમ ત્રિપાઠી એન્ડ કંપની, મુબાઈ

જનતાન.

જનતાન—ઉલટીને તરત જ બંધ રહે છે.

જનતાન—પાચનગમ્મિ માટે અકસ્તી છે.

જનતાન—ગમ્મિ માટે એના જેવી એક પણ ચીજ નથી.

આખો નખત ખોં ખો ફેનાગઓએ જનતાનનો તરત જ ઉપ યોગ કરવો.

દરિયાની ઝુસાફરી કરનારા દરેક માણસો ત હુસ્તી ખોરે જનતાન પાસે રાખે છે.

જનતાન—જાનાગઓ અને ભાપણ કરનારાઓ પોતાના કંઠે ખોરે જનતાનનો જ ઉપયોગ કરે છે.

જનતાનની એક બે ગોળીઓ પાનમાં ખાવાથી પાનનો અજબ સ્વાદ આવે છે ને જોમાંથી દુર્ગંધ દૂર કરવા માટે જનતાન વાપરવાની ખાસ લનામથું કરવામાં આવે છે.

જનતાનનું એક પડીકું આજે જ ખરીદો.

પ્રાક પડીકું ગોળી ફેન્સી કેળી સાથે રૂ ૫

મધ્યમ પડીકું દીલ્લી કેળી સાથે ૦-૪-૦

નાનું પડીકું ૦-૧-૦

ગોળી એજન્ટેમ—જનતાન એજન્ટી,

(૭ આર ચૌખલ)

લુભામમજદ, મુ બક.

દરેક આગરદાર વેપારીઓ જનતાન વેચે છે.

સો વરસનું પુરાણું ખાતું

જુમા

ગોપાલદાસ બગીચવાલા

અને

મીઠાઈવાલા

મુખાઈ.

મોઘા મગાલા અને રનચ્ઢ ધીની ઉત્તમ મીઠાઈશી માટે

એક ફેરો મારનાની લલામણુ કનામ આપેછે

બામની બારી

પીસ્તાની બારી

માવાના પેઢા

માવાના છુપરા.

કોપગ પાક

ખામુદી

શીખડ

ગગન વગેરે

ધણી જાતની

મુતરફેની

હલવા

વેનીના ચનામ

ઓરે જ નીગેરે

મુકા દલવા

દરેક જાતના

અધરણીના લાડુ

શુદીના લાડુ

જલેમી મેસુર

મુસ્તી મીઠાઈએ- મગજ ધારી

ટેલીગ્રાફિક્ એજેન્ટ, " Burfee Shop "

સી પી. ટેન્ક ટેલીફોન નં ૧૧૦૭.

[જાહેરખબર મારે આ પાનુ આપનાનું છે.]

[જાહેરખબરો મારે ઉત્તમાદી ને અનુભવીન્દેનનાસરો જોએ છીએ.]

એક અવાજે વખણાયલા પુસ્તકો ! !

૧૩૨ જ વાચો

ગુજરાતી પુસ્તકાલયોમા સંગ્રહવા યોગ્ય પુસ્તકો.

કપાની પામી બાઇન્ડીંગમા

લેખકોની બીઓ સાથે

૧. શુભામગિરીના ગજબ સચિત વાર્તા અ સૌ વિગળા મેતવવા

કૃત

રૂ ૨-૦

૨. લલિતના દાવ્યો ગ વનિતનાં નામોના અમદ

રૂ ૧-૦

૩. મારી વીસ વાર્તાઓ સચિત વાર્તા અમદ રા કેશવપ્રસાદ

છા દેસાઇ, બી એ, એનએલ બી કૃત

રૂ ૨-૦

૪. સાક્ષગ્જવન રવ ગોવર્ધનરામ ત્રિપાઠી કૃત

રૂ ૨-૦

૫. ઉપાકાન્ત સચિત વાર્તા રવ ભોમીન્દ્રગવ દીવેદિઆ બી એ કૃત

રૂ ૨-૦

૬. કમલાના પત્રો રૌ શિવનાન ઉત્તમરામ યાસિક કૃત

રૂ ૨-૦

૭. અરવિન્દ ઘોષનુ તરવજાન ગ મોલીનાન જોલવાલ મહેતા કૃત

રૂ ૨-૮

૮. હુ, સરલા ને મિત્રમદલ રા ધનંત્યુખલાવ કૃ મહેતા કૃત

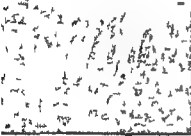
રૂ ૨-૦

નોંધ સમાલોચકના જે બ્રાહ્મકોએ ૧૯૨૧ ને ૧૯૨૨ નાં લવાજમ ભર્યાં હશે તેમને આ આજો સંદ ૩. ૧૪ ની કિંમતે આપનામા આપરો પોસ્ટેજ તથા વી. પી. ખર્ચ વધારેલું.

લખો—

રમણીયગમ ગોવર્ધનરામ ત્રિપાઠી,

ભારતીય બિહારીગ નં. ૨, ગિરગામ, મુબાઈ.

મુખ્ય લેખો.

‘મધુદ્રવાન’ અને નાગરા.
ભાગ્યના ઇતિહાસકથના સીમાચિન્હો.
ઈસ્કરની તહેના.
અગ્રખાનો રત્નજ્યમન
દોશાધના.
સસંગીતા પરત્વે કડક.
—દૂધી વાર્તા—
મહાગ પ્રિયતમ પગથા.

લેખકો.

ના કરાણી ૧૫ મલ્લી
રા કનેવાનાનુ મુન ડી
પ્રો કાન્તિજ્ઞાન પ રા
રામજીયરામ ત્રિપાઠી
રા વમિત
રા મલુનાન યાસિ
રા મોકુન ૧૫ રાયકુગ
રા કેશવ મેહ
રા નરુભાઇ જશુમરીઆ
રિગેર

ઉપાન, ‘હવે દિનો રંગિ’, ‘મધીશ’ ‘રે થાપી ગયા દિન’
‘ભૂમિ ભાગ્ય’ ત્રિગેર ભાગ્યવાદી સુન્દર કાવ્યો, અને
એ ચિત્રો (૧) પતિહાસીનો પ્રિયાગ, (૨) દુલાગી દુધન

તરીઓ.

ગ. અખાવાલ બુવાળીગમ જાતી, ખી એ
રા. ચન્દ્રગાદર નર્મદાસકરુ પડ્યા, ખી એ, એવએવ
પ્રકાશક
રા. અખીયરામ ગોન રંનરામ ત્રિપાઠી.

તીજેરીવાળાઓની નવી રીતની હરીફાઈ.

લગભગ પહેલાં એકઠીગાથી કાચજી જેવા પાનવા પનનની તીજેરીઓ અને આસની હતી અને પ્રખો માનવી કહર નહીં હોયથી કીડ સંખ્યામાં વેચાતી પણ હતી હાલમાં તે તીજેરીઓ ની આસની હોયથી તેની જગ્યા તેરી જ પાનવટની વચ્ચેગીડા. અને જી ૭ તીજરીઓએ લીધી છે એ તીજેરીઓ વેચનારા એવ કહે છે કે જો રેવની તીજેરીઓ ગમે એની સારી હોય પણ અમેરીકા અને જીજા દેશમાં માત્રી તીજેરીઓ બી પુગી શકે નહીં એઓ મીલુ એમ પણ કહે છે કે અમારી તીજેરીની માનમળ અમારે પ્રાન્સ કહર ? પ્રાન્સનું મુખ્ય કાચ પોતાના દેશમાં માનવી ખપ વધારવાનું હોય છે એટલે તે બધામળ કરે તેથી કાઢીએ. રેવની કે માન બરોમાનાય જ હોય.

ક્રાન્સનની બનામણુસાથી એરી એક નહતી તીજેરી મોની, મીમત આપીને જો રેવે ખરીદી છે અને રમત પાસે પીનીટમાં તોડી છે અને જેઓને ખાતરી કે કી હોય તેઓને તારામકા મારી નાખી કે

આગમીરી આરો આગમોનુ મુજબ જાગલિન બાગ અને એજટ તેમજ છુટા વેચાણનો નફો એસગે. અને અગ્ય આવાત થતી તીજેરીઓ ઉપર પડે એટલે પર્ગેલી મી જોગીઓ દલખી પાનવટની હોય તો જ અહીંની સારી તીજેરીઓ માથે દરિયાઈ મી શકે એ સમજકુ મુશકેન થી જોડરેજ પાચ માત્રીમાં જે તીજેરી તોડી તેની પનામ. તે તે જાણુસા જોડરેજને ખરી મરી પરી એ ઉપરથી વાચનારે પાનમાં નેડે એજી કે તીજેરી પાચી કે પા મજબુત તેની ક્રમ નેસથી. તે જાણુ સમજ પડી શકે. હવે નેવાર થઈ રહ્યા પડી ગયે પીનીટમાં પાચી શમારે તીજેરી તેમજ તો વા પાચનામ વાગેતરી અકમળી જરેખા.

ગોદરેજનું કારખાનું—

જેસ કુપની પાસે, પરેલ, મુબાર્ક

તમારે ત્યાં શુભ પ્રસંગો પર

દી-પારદી—

નાચ-પારદી—

એટ-હોમ—

ઈવનીંગ એન્ટરટેનમેન્ટ—

ઈસ્ટાદિ મેળાવડાઓમાં—

રીફ્રેશમેન્ટસ માટેની ગોઠવણ કરવાનું અમને સોપો.

ફાંકડુ કામ—

વાજબી દામથી—

ફક્ત વખતમાં—

અને તમને ૧૦૧ ટકા સતોષ મળે તેવું કરી આપીશું—

એસ્ટીમેટસ મગાવો—

લાવ તાલ જરૂર પ્રજાવો—

ગોવિંદજી વસનજી

મુખ્ય ઓફીસ-ચીંગળજાર

આચ નં. ૧ - ડાકોરદાર

આચ નં. ૨ - આરેરોડ

સુબાઈ.

ટેલીફોન ૧૫૫૬,

ટેલીગ્રામ—

"Sweetmart"

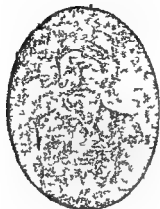
Feb 19

પંકાચેલા પુરાણા અને પ્રેમપ્રિય મશીન

પાંલીશની શરૂઆત કરનાર

અને આ ધધાને એક ફેરાતેબલ ધધાની સપાટીપર લાવનાર

ઝવેરી કાનલ માલ

આ નામ કોણ નથી જાણતું ?

પહેલા પાચાનીયર

હજી પણ કંઈ નવી કૃતિઓ,

નવા પાટ, નવા-ચળાર, અને નવા અવકાર,

તૈયાર કર્યા જ બધા છે !

કુકને જમાતી તરતી વધી જોશો તો

જરૂર જ મોહનો !

પરિણામે અમને ખતાવ્યા નિના

છુટકો જ નથી !

મૂછી આજે આવે કે કાલે !

અખંડુલ રહેમાન સ્ટીટ, મુંબઈ

ટેલીફોન નં. ૫૮૨

આપના ઓફિસ કમ્પોઝિશની નેધ લેવો

ભીખા કલ્યાણજીની કુંઠની અમૃત તુલ્ય દવાઓ.

સ જીવન મિશ્વર.

કોરોરા વિચારીકા માટે-

કોરોરા અપચો, અજીર્ણ અતિસાર વિગેરે
લાયકર રોગોને દૂર વળતમા આરિપૂર્વક
નામુદ કરનારે આ એક સમજાણુ ઉપાય
છે જેનુથી સૌકો અમૃત જીવે
જયી છે

કિમત ખાટલી એકના આના દસ

બકાલ ઓગંદમેન્ડ.

-આમ દરાજ પ્રાટે-

અરે, તેથી હડીકી કાળી કે લાલ દરાજ
અરર જુગલી આ મુશ્કમ મેથી ત્રણ
વજન લગાડવાથી જડ મુળથી નામુદ
યાવ છે અને ચામડી જરા પણ બળતી
નથી કે ખરાબ વાસ આહતી નથી.
કિમત ખાટલી એકના આના ચાર

તાવનું અકસીર મિશ્વર.

આ નિશ્ચર ટાંગી આવરીયા, મેરેરીય અને ખરાબ શુભા કામી નીકળતા સર્વે જાનના
હરી તાવ ઉપર સમજાણુ અસુર કરે છે કારણ કે તે તમામ જાનના તાવના જ તુએને નામુદ
કરવામા આખા છે આ નિશ્ચરના ત્રણ ભાગ પેવાથી એક જ દીવસમાં મે તેવો તાવ નામુદ
પણ નર છે બીજી દવાઓથી તાવ ઉતરત પછી કામી જ અસમિત આવે છે તેમ આ દવાથી
એવું કમું પાર ખરાબ પરીણામ આવતુ નથી એ તેની ખાસ જુગી છે
કિમત ખાટલી એકના આના ખાર

ગાંડીવ એન્ટી-ડમેટીક ખામ.

એક મહાન વિદ્વાન ડોક્ટરની સોય ઉપરથી બનારેયો આ મુશ્કમ નોજવાથી માધનિ તેમ જ
સૂધીયા સકમી દુખદાયક રો. દુક વળતમા નોમુદ થાય છે વધી હાથપગનું રતી જંકુ,
સોલે થકી આરવો મરીના કોઈ પણ લાગતો દુખારો કોઈપણ ભાગતુ આકાઈ જુગુ
સોમીના પત તથા કમર મઝાઈ જવા ચાલીથી કોઈપણ ભાગ રહી જવો વિગેરે સર્વે રોગોને
ન રા કરનાર આ સમજાણુ ઉપાયથી એક ખાટલી દરેક કુદોમા અવરર રાખવી નોમુદ
કિમત ખાટલી એકના આના આઠ

અમારા મહેરમાન આપના ખાસ આમડને માન આપી-

અમોએ હાથમાં હીમપેનસીય ખાતુ ખોટયુ છે

જેમા અનુભવી માણસોને હાથે દરેક જાનના પ્રિરકીયાન મુશ્કમ જવા બતાવી આપવામાં આવ્યો
એક વજન કામ પાડી જાતી કોડ.

ભીખા કલ્યાણજીની કુંઠ દવાવાળા,

Feb 19

મજેશવાડીને નાકે, ખાપરકોટ, મુખાર્જી, ન ૨

કે આપના ઓર્ડરમાં સમાવેા મની નોંધ લેજો

આતંક નિગ્રહ ગોળીઓ

માટે એ વાત દુનિયાને જણાવવાની જરૂર છે કે જે-તે એક સજિતની અસરકારક અને ચમત્કારિક દવા છે પાચનશક્તિ, મન, મગજ, લોહી, વીર્ય, નમળાઈ વિગેરેમાં જે હાઇ દોષ કે નિકાર હોય તે તમામની નાશ કરી, શરીરને મજબૂત અને બળવાન બનાવે છે એ જાનના માં લાખો સર્ટિફિકેટો વગર માંગે મળ્યાં છે એ તેની સચ્ચાઈનાં પ્રમાણો છે કેમકે ૭૨ ગોળીની ડબ્બી ૧ નો રૂપિયો ૧

વધારે વિગત જાણવા માટે અમદાવાદ મળતું અમારું પ્રાઇમલિસ્ટ મળાવી વાચો, નકલિયાઓ

વૈદ્યશાસ્ત્રી મણિનાથ ગોવિંદજી,

અમદાવાદ-કાલિયાવાડ

મુબર્ક ખાંચ ઓરીસ,

કાનખાદેવીરાડ-મુબર્ક

Oct 21]

એક વાર વાંચો ને વિચારો.

દૂર દેશાવરમાં ઘેર બેઠાં ત્હમે ત્હમારી જરૂરીઆતો

મેળવી શકશો. વ્યાપારીઓને

જરૂરી થીલો માટે વીગતો મંગાવો.

કમીશનથી અને આડતથી દરેક વસ્તુ કીફાયત ભાવે

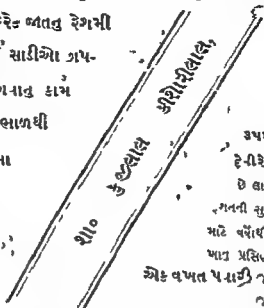
અમે પુરી પાડીશું

તપો — રમણીયરામ ગોવર્ધનરામ નિપાડી,

ગીચ્છામ, મુબારક.

પાકો રંગના ફેન્સી છાયલો મળવાનું ગંજલવર ખાતુ.

અમારે ત્યાં ફ્રેન્ચ જાતનું ફેગમી
તથા સુતગઉં સાડીઓ ગ્રાપ-
વાનું તથા ગંગાનું કામ
ઘણી જ સલામતી
કરી આપવામા
આવે છે.
ઠેકાણુ તોધી
રાખજો.

ઉપર કોવમા
ફેરીફાડ-મુખાઈ
છે લામા છે ની
ગંગની મુદર લીઝાઈ
માટે વર્ષોથી અમાર
ખાત પ્રસિદ્ધ છે
એક વખત પાસડી ૪૩૨ નો
જગાજ.

ફેશન જન—પહેતા પ્રકારનું મગજ મારેનું તેન છે
ફેશન જન—મગજના ચાનતતુઓને પુષ્ટિ આપે છે
ફેશન જન—વાળને ખરી પડના અટકાવે છે ને નાગને જથા-
બધ ઉગાડે છે
ફેશન જન—આખો ફિવસ મગજ મારી કરનારાઓને ખાસ
ચાન્તિ આપે છે.

ફેશન જન—મુસ્તાઈ તથા માઝાઈ માટે સારી રીતે વપરાય
છે કિમત એક શીસીનો રૂ ૧, પોસ્ટેજ છુટ્ટ

મહેલખિન્દુ શુ છે ?

મહેલખિન્દુ—લુવાનીપતની જુવેથી થયેલા રોગો મટાડે છે

મહેલખિન્દુ—આઈ વિગેરે લાપકર રોગો ઉપર અદ્દત રીતે ફાયદો આપે છે

મહેલખિન્દુ—આ દર્દોના ત્રાસથી ચોક્કા જ વખતમાં પ્રુખિ અપાવે છે તાવ,
અસમિત ગ્રંથ વિગેરે સારી રીતે દૂર કરે છે

મહેલખિન્દુ—આ દર્દોથી પીડાતા હરેક જણે વાપરવું

દરેક મીડીકાલ રીઝોલેશન, એમિગ લગેરેના આના નવ લુદા

ફિનિગન નોગેન્ડ્રનાથ સેન, મનફિન્ડ લીપોમા હો કર,

Feb 18

ન ૧૮/૨ અને ૧૯ લોઅર થિયટર રોડ, કલકત્તા.

આના ઓફિસમાં સમાવેશથી નોંધ લેજો

એક જ સ્થાપી
દામ. ૧૮૯૫.

સુરજમલ સંસ્કૃતભાઈની કું.

હીરા ત્યા અવેરાતના વેપારીઓ યુરોપથી સીધા
હીરા આયાત કરનાગઓ

અઓ

જાત જાતના

ચાલુ ઇમાનાની

ફેશનના હીન પાના

માલિક ખોલી શની વીગેરેના

દાગીના તૈયા ૧૧ થીએ છીએ તેમ જ

ઓગરથી અમારી પોતાની વર્કરાપમા

જાલીથી બનાવી આપીએ છીએ.

૬૦-૨૨૫-૨૨૭ કાલિબાદેવી રોડ, સુબાઈ.

કેટલાક ગરત મોલ્દનામાં નાવે છે

અકરસી દના

શગદી મટાડનાર,
ભૂખ લગાડનાર,
ફરત સાધ લાવનાર,
ઉધ લાવનાર,
તોડત આપનાર,
તાઝની બક્ષનાર,

હોજતદા પીણ

હું છુંન સાથે વાપરી જુઓ

અવાગાગારેદ

જીવન

ગત એકના રૂપીયા અલી.

પુષ્કારક ખોરા-

રોગી નીશગી,
નમગા સમગા,
નાના ભાઈ,
ત્રી પુરુષ,
મોતે માટે,

જીવનવધક દના

હું દ્રાખામત સાથે વાપરી જુઓ

જુદુ કામોરુદિલ વચ્ચે, વિમિટલ.

એવળી-મન રોડ, મુબઈ ૧૩.

—કુશલ—

જુની મહાજન-સી, કાલમા-વી.

પ્રસિદ્ધ આધુનિક દવાઓનું
પ્રાપ્ત લીસ્ટ મળાવે,

જુના અને જાણીતા ઝવેરીઓ

રામજી ભગવાન એન્ડ પ્રધર્સ.

૪૦૮ રોજ મેમ્બા, સ્ટ્રીટ, મુંબાઈ
તારુ હિ નુ "Muffchain-Bombay" ટેલીફોન નં ૬૭૪

સમાલોચકની જાહેરખબરના ભાવ

એક વખત માટે એક આપુ પાત્ર ૩ ૧૫ અડધુ પાત્ર ૩ ૮ પા પાત્ર ૩ ૬

—આ ભાવ નાર માસની આંધી મુદતને જ માટે છે એાઝ નખત માટે કે ખાસ જગ્યા

માટે આનુ ભાવ ઉપર પચીસ ટકા વધારે લેવામા આવશે

—કવગ ઉપરના ખામ ભાવ માટે ૩૫૩માં મળવુ થા તેા નખાને પુઠાવવુ

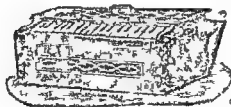
—આ ભાવ છેલ્લા ૧૧ છેલ્લા છે તેમાં થટાટા થઈ રહ્યે નહિ વધતી જતી મોંઘવારીને સીધે આ ભાવ ગમે તે વખતે ફરી ચકાશે વધુ માટે લખો થા ૩૫૩ મળે

ઝમણીયરામ જોવાઈનરામ ત્રિપાઠી, મકાલક

સમાલોચક ઓફિસ, મોરારજી ગોકુળદાસ આ નં, નંબર ૩/૩૬, સે-૩૬૨૮૨૦૩, ગિરગામ, મુંબાઈ

કમદામ ! કમદામ.

એક જ મહીના માટે

અમારુ 'ન્યુ સોહિની ફુડ' સાથનની લાકડીનુ જ્યનેલુ થયુ જ સુદર અને અત્યુગ્રામ હોવાથી સર્વ દેશોની આગેહારાને અનુકુળ અને સમીપી મદિ ઉત્તમ છે ગેરટી ઉવર્ષ, સિંગલ રીડ ૩ પગુ ફગુ હવે રપુ ઇગુ ૩૫૧ રીડ ૩ ૮ગુ ૬ગુ હવે ૮ગુ ૪પુ હાય ને પગના ફાલ્ડીંગ વાળ રેવાતી દામ ૩ ૬પુ ૬ગુ ૧૨૫ આરે સામે મોંપાટી દામપેશગી મોઝવડુ અને રટેનતનુ ગ્રામ લખતુ જોઈએ, પત્તો—પરશિય ફુડ, પોસ્ટ બોક્સ નં ૪૧૪ (S) ફલકતા

[July 1921]

આપના ઓર્ડરમાં સમાલોચકની નોંધ લેમાં

Before You Select Your Musical Instruments Please Fry

જ્યમારી ધર્માણ
જોવામા મુદર, મજસુત
જ્યનેટકકિ છે જ્યારની
ત્રણ વર્ષ નિકત મિ રર
વૉયર ર રપદ્યુ નિકત
લીવર ર ૧૨૩ નિજવ
લીવર ર ૧૫૫ મહારાજ
વૉયર ર ૧૦૧ નિકત

सिंहार रिट वॉय ३ गुसिधर वीवर रीट
वाय २ गुसिधर वीवर रिट वॉय ३ १२३
सिंहार वीवर रिट वॉय ३ २५
आडोश वॉय ३ १५ गुसिधर रिट वॉय
३ १५ गुसिधर रिट वॉय ३ १५ गुसिधर
आपन ईस ३ १ गुसिधर ३ १ गुसिधर
साभनना वॉय ३ १ रिट वॉय साय हाथे माध-
वानी पत्रे साभनना अने, अने धडी साय वेपन
भक्त आपीये छीये, अने ६ धडीयाण साय देवाधी
१ धडीयाण भक्त पत्तो-अंधुनी नॉय ओपनी
१ २५ भक्त पत्तो (५) कलकत्ता
[July 1954.]

— दूरक अंतर्गत दाय्य अन्ने पौना वल, गितार,
धरना-दिकरणा तयुषा मिदावा भादि वान्
भील करेन सरता लेवा चीठ अम्भार भादसवी
प भादि लुगा यो-नेशनल हारमोनियम कु,
(२०१) १०-३ दोअर यीतपुर राठ,(६) यंठता
Telegrams—Musicians

સહિત

वनिताश्रीमः नाऽयाद.

નહાની કુમારગંડાઓ, પન્થેલી કન્યાઓ, નંધરાઓને આ
મરદામા મરદૂત, ગુજરાતીનું જ્ઞાન આપનામા, આવે છે, સીનાપુ
હરત ગીખરાડ તમા આવે છે પંડીઆનો ઉપયોગ કરનાનામા
આને છે

દાનેશ્વરીઓ ! ધનિકો !

આમારા દાન આ સંસ્થામાં થઈ વેળા સનાસો કમ્પાઈ પ્રધાને
શ્રી-લ્યાગ્ને એને ઉપયોગ કરે છે, ધાર્મિક જ્ઞાન પણ આપનામાં
આવે છે.

૬ આપના જોડે,મા સમાનોચકની નોંધ લેતો

મુંબાઈના સુપ્રસિદ્ધ ઝવેરીઓ,
ઉત્તમ કારીગરીના અનેક નમુનાઓનું પ્રદર્શન !

મોહનલાલ એન્ડ કંપની,
દરેક પ્રકારના સોના, ચાંદી અને ઝવે-
રાતના મંનપસંદ ઉત્તમ દાગીના
ખનાવનાર ને વેચનાર.

નં. ૧૯૭-૨૦૧ શેખ મેમણ સ્ટ્રીટ,
ગણેશવાડીની સામે, મુંબાઈ.

છાપખાનાઓના માલીકો, પુસ્તકો પ્રગટ કરનારાઓ,
અને
લેખકો માટે ખાસ !

હિંદી ભાષાના અંગ્રેજી, અમેરીકન અને અન્ય ભીલ ખનાવનારના હોટેલ
માજિના ને વજનના ડાપનાના તાગળો બેકપોસ્ટ પેપરો, બ્રાઉન-
પેપર આ પેપર બા નીચે જોઈ અને છાપખાનાઓને લગતી દરેક
પ્રકારની અપ-ટુ-ડેટ હિંદી 'એન્ડ-ટુ-ડે' પ્રિન્ટિંગ મશીનરી વિગેરે
મળી શકે તે માટે તાલ તથા વિગત મગાવજો. એક વખત પુછાવ્યાથી
ખાતરી થશે.

મીલોમા વપરાતા

કેમીંગ પેપરો, સ્પ્રિંગર્સ વિગેરે પણ મળી શકશે.
આંકિમોને લગતી સર્વ પ્રકારની એમ્બ્રોઈડ માટે પુછાવો.
લખો: રમણીયરામ ગોસ્વમીરામ ત્રિપાઠી,
મોર/જી બિલીંગ્સ નં. ૨, ગિરગામ, મુંબાઈ
ફાર્સી મરનાયુ 'સંવાદોચ્ચ' સુમાધ

સ્વ. ગોવર્ધનરામ માધવરામ ત્રિપાઠીકૃત

સરસ્વતીચંદ્ર ભાગ ૧ લો (સાતમી આશ્રિત) ૩ રા } આગે ભાગની કિંમત
 ૫ ભાગ ૨ લો (છઠી આશ્રિત) ૩ રા } સનાખા
 ૫ ભાગ ૩ લો (ચોથી આશ્રિત) ૩ રા } રૂપીઆ.
 ૫ ભાગ ૪ લો (પાંચમી આશ્રિત) ૩ રા }

મળનાલુ ઠેકાણુ ૧. એન એમ ત્રિપાઠી એન્ડ કંપની, પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ, મુંબાઈ
 ૨. રમણીયરામ ગોવર્ધનરામ ત્રિપાઠી,
 મેરા છ બીલ્ડિંગ્સ, ગીરગામ, મુંબાઈ નં ૫.
 ૩ અને ગેરે પ્રગિદ્ધ બુકમેયરે

ધી બેંગાલ સ્વીટમીટ એમ્પોરીયમ.

પાંચેજ હોસ્પીટલ માટે, નં ૬૩ એન્ડ્રુર્ડ ગેડ,
 ગીરગામ, મુંબાઈ

ખરેખરી શુદ્ધ સ્વદેશી મિઠાઈ.

ચોખ્ખો અને પાકો માવં

અમારી ભાતભાતની અનેક જાતની મીઠાઈ મુંબાઈનાં ગોખીન પ્રગતે માટે
 અમારે ત્યાં રાતદિવસ તેવાઈ ગઈ છે કેવલતાલા વખણાવતા અમુદ્યા, રાજ
 ભોગ, સીતાભોગ, મટીદાના, દીવકુશ સ્વદેશ, પાંતુઆ વિગેરે અનેક
 જાતની મીઠાઈ કલકત્તાના કુશલ કંદોષએ તેવાઈ કરે છે

અમારી મીઠાઈના ભાગ ઘણા જ મધ્યમ છે ઉપરાંત મુંબાઈની પ્રગતે અનુકૂળ
 એની માનનીઓ પણ નેવાર રાખીએ છીએ

તમસંગમાં આજે જાહેર જાણીઓ માટે ખાસ એક રો નેવામાં આવે છે ને
 મધ્યમ ભાવે જલદીધી એટલે જરો પાન પુરો પાવવા આવે છે એકાં રખત
 આ નહિ આખેની રસદાર મીઠાઈનો સ્વાદ કોઈ ગ્રાહકોના મન હમેશાં સંગાથ પામે
 એની અમે બધી એકવચ્ચ રાખી છે

[August 1921]

અનુદેશકાર વાક્ય સત્ત્વ પ્રિયદ્રિત સ્વયં ।

સ્વાધ્યાયામ્યસન વૈષ્ણવો વાદ્યવ્ય તપ ઉચ્ચતે ॥ મં ગી ૧૦-૧૫

પુસ્તક રેક મું.]

ઓક્ટોબર, ઈ. સ. ૧૯૨૨.

[અંક ૧૦ માં]

તંત્રી—રા. અબાલાલ કુંભાખીરામ બની, બી. એ.

રા. અન્દગક નર્મદાશંકર પડ્યા, બી. એ., એલએલ. બી.

પ્રકાશક—રા. રમણીયગમ જોનધનરામ ત્રિપાઠી.

વિષય.

વિષયાનુક્રમશિક્ષા.

૧. હવે સ્લિન દરિયે કાવ્ય

રા. લલિત

૨. ગાધીયુ કાવ્ય

રા. ગોકુલદાસ દ્વારકાદાસ રાયચુગ

૩. મધુદધાન'યું પાતક અને નાગરો

રા. વલ્લભચાર્ય જેઠાભાઈ બક્ષી

૪. પ્રાચીન ભાગ્યના પ્રતિહારજીમના દેવદાસ મીમાચિન્દુ

રા. કનૈયાનાન માળેકવાન સુનશી, એમ એ, એનએન બી ...

૫. રે થાકી ગયા હિન્દી જનો કાવ્ય

રા. રમણીયગમ જોનધનરામ ત્રિપાઠી

૬. સ્થિતિનો તુલેવાર

મિ. કાન્તિલાલ જીનલાલ પડ્યા, એસ એ.

૭. ચરખાનો સ્વરાજ્ય

રા. મંજુનાન ઇન્દિનાન ચારિત્ર, બી એ

૮. ગ્રામીણ ભારત નામ

રા. કેશવ કે. શે

૯. ગ્રંથગીતા પદ્યવે વધ

રા. નરભાઈ જીજીવરીઆ, બી એ

૧૦. ગદ્યાંગ પ્રિયતમ પદ્યા નીર્તા

રા. ગોકુલદાસ દ્વારકાદાસ રાયચુગ

૧૧. રાજસાધના

રા. રમણીયગમ જોનધનરામ ત્રિપાઠી

હિન્દુસ્તાન બહાર શીલી/ નોંધ ૩. સહાધારી સુદ્ધ અક્ષરો કિમત હમ આના.

આ લઘુકાવ્ય પદ્યમાનમાં જ લેખિકા આવે છે.

અનુલેખકાર વાક્ય સત્ય પ્રિયદિતે ચ યત્ ।

સ્વાધ્યાયાભ્યસન ચૈવ વાઙ્મયં તપ ઇચ્યતે ॥ મ પી. ૧૦-૧૫

પૂરતક ૨૬ મુ.]

આઈડે/મુ. ૬૬-૬૭. ૧૯૨૧.

[અક ૧૦ મો.

તત્રી—રા. અખાલાલ પુલાખીરામ ભાની, બી. એ.

રા. ચન્દ્રગાંધી નર્મદાશંકર પંડ્યા, બી. એ., એવએસ. બી.

પ્રકાશક—રા. રમણીયરામ ગોવર્ધનગમ ત્રિપાઠી.

વિષય.

વિષયાતુકમણિકા.

૧. હવે દિલને દરિયે કાવ્ય.

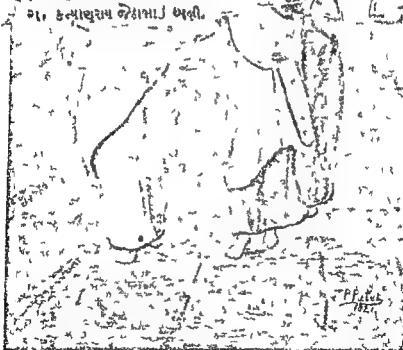
રા. લલિત

રા. ગાંધીજી કાવ્ય

રા. ગોવિંદરામ દ્વેરકાલાસ ગવચુત

ક. મધુદયાનંદ પાતક અને નાગજો

રા. કલ્યાણરામ જોશી બાલી.

સમાયોગક,]

પતિહારીના પિલામ.

[આઈડે/મુ. ૬૬-૬૭. ૧૯૨૧

ચિત્રકાર રા. જોશીનાન પટેલ]

—કોપીરાઈટ

પ્રભુના વા.

૨૦

જગત જોયુ, જગત જન—

મોહિનીમા હિન જહુ મ્હોલુ

અને એ મોહ—અને,

પ્રેમ—અકિતલું જીવન રહોયુ !

૩૦

જગતના જીવને રહોતા,

સ્વજન—માર્ગા ન શુ ગાયા ?

અને એ માનના તોને,

ન શુ રસમસ્તુ પીમ માળા ?

૪૦

જીવને જોગ્યુ જીરગ્યુ

જગતુ એ રસ—કાના પામ્યા

• અજીવ—માન કઈ ધીરી—

• ત્વરાએ, જો, સેજિ ! જામ્યા !

૫૦

હવે બસ પ્રાણ ! મમ રહોરે

પ્રભુવની મૂર્તિમા આ ||

પ્રભુજીને પ્રજાતાર્થ,

૭ લલિત દિન—ચ—ની લક્ષવી !

મુગાર્જની મોક્ષ દારિકા ૧૦

આવાલસ્ય પ્રવન દિવસે

તાારકા જગતી ૨ ૧૬૭૭

સાક્ષરજીવન ૩, ૨-૦-૦ એન એમ નિપાઠી એ ૩ ૪૫ની, મુ ગામ

ગાંધીજી.

લેખક — રા. ગોકુળદાસ દ્વારકાદાસ રાયચુગ.

મનમોહન જનિદાર ગાંધીજી !

સર સૈન્ય સરદાર ગાંધીજી !

નતન યુગ ઘડનાર ગાંધીજી !

દેવી તેજ અમકાર ગાંધીજી !

‘ મુર્ચ્છરી કુળે જાગે જાધી !

નૃદનવન વન વાગે ગાંધી !

રાજ અને વિશ્વ તાગે ગાંધી !

દિન દિસ સર્વે નવાં ગાંધી !

જગત્ આજનું નર ગાંધીજી !

માનમિતનું પૂર ગાંધીજી !

ભારત-ખસી સર ગાંધીજી !

દિન દરિએ ભરપૂર ગાંધીજી !

માય ગોપ ગોપાતક ગાંધી !

સત્યાગ્રહ સત્યાનક ગાંધી !

હિંદીજનોના તારક ગાંધી !

જગત્ સર્વ ઉદ્ધારક ગાંધી !

આદી પ્રભુતા તોવ ગાંધીજી !

આબૂધણ આબૂગેત ગાંધીજી !

કુળ કુળ ક'નોન ગાંધીજી !

‘ રાષ્ટ્ર ચેતના જોન ગાંધીજી !

માનમાગેમા બ્રાહ્મણ ગાંધી !

રખાસૂરવીર રણગણ ગાંધી !

‘ રસમૂળનું જાણ ગાંધી !

તોભાને સેવકગણ ગાંધી !

સાધુશરન મુદ્દાણ ગાંધીજી !

સલ રચનની ખાણ ગાંધીજી !

રાષ્ટ્ર પ્રભાગે જાણ ગાંધીજી !

ભારત જીવન પ્રાણ ગાંધીજી !

‘સમુદયાન’નું પાતક અને નાગરો.

નેપ્થ — ૨ કલ્યાણરાય જેઠાભાઈ બક્ષી

પ્રકૃતિ મંત્ર

ચુરપાદિ જનારાની સામે, ધર્મશાસ્ત્રની નજરે જોનાર મુખ્ય એ દોષ મૂકે છે, (૧) સમુદયાન અને (૨) મેન્દ્રજનનભણુ આ બેમાંથી ‘મેન્દ્રજનનભણુ’ના દોષનું પ્રાયશ્ચિત્તથી સર્વથા નિવારણ થાય ને તે કૃત-પ્રાયશ્ચિત્ત વ્યવહાર બને, અર્થાત્-શાંતિમાં પુનઃ પ્રવેશ કરે, પરંતુ “સમુદયાન” માટે તો પ્રાયશ્ચિત્ત કર્યા છતાં વ્યવહારમાં મળતી નથી, એવી માન્યતા નાગર શાંતિમાં હજી ટકી નહીં છે “મરિપાન” તથા “માસાદાર” વિના એ પગદેશમાં નથી રહી શકતું, એવી આનિ હતી, તે તો હવે દૂર થઈ છે એટલે એ દોષો ત્યાં જનારને અનુચિત નામે તેવા રહ્યા નથી બાકી તો એ દોષો જ્યાં થાય ત્યાં સરખા અધર્મો ત્યાં છે તેમાં રચનબેદર્યા કર્મ કરક પડતો નથી.

૨૬ જ્યાં ધર્માધર્મનો પ્રશ્ન ઊઠે ત્યાં તેનું નિરસન શાસ્ત્રથી જ થવું પડે ધર્માધર્મ આતોક કરતા પરનોકમાં સદ્અસદ્ ગતિના હેતુ નેખાય છે, એટલે એવા પ્રશ્નોના નિર્ણયમાં આપણને આ લોકમાં થતી સજગ વગરની નીનો મદાણુ જનસમાજ ઓડી વજનદાર ગણે તો તે બહારથી ન ગણાય; માટે જ એ આ સવાનનો વિચાર મારી શકિત તથા સમજ પ્રમાણે શાસ્ત્રધારે જ રણ કરવા પામે છે મૂળમાં તો દિવ્ય સત્તાથી ઝોળખાતા નિવરણને આ સવાત જોડે સરખો સમન્વેદનો જતા, ક્ષતિઓ તથા વેશ્યોએ તો પોતાની વ્યવસ્થા પછે કાગથી કરી લીધી છે, અને, થોડા સમયથી ધનર આકલોએ પણ વિનાયત-અમેરિકા વગેરે દેશમાં દરિયામાં જઈ આવેનારોને, પ્રાયશ્ચિત્ત આપીને, પાછા શાંતિમાં ભેળવ્યા છે આથી આ સવાત કેવળ નાગરોનો આગવો ન થો છે.

સર્વોત્કૃષ્ટ મુતિપ્રમાણ પ્રતિકૂળ નથી.

૩. ધર્મશાસ્ત્રને વાતા પ્રશ્નોના નિર્ણય માટે એક પ્રમાણ મુતિ છે (જેમિની ૧-૩-૩ મનુ ૨-૧૩) અને મુતિના અભાવે જ અનુમાનથી સ્મૃતિ માન્ય થાય છે મુતિઓમાં તો “સમુદયાન”નો નિર્ણય ક્યારે જોવામાં આવતો નથી, પણ તેથી ઉત્કૃષ્ટ તેમાંથી તો પસંદગી નીકળે છે આ માટેના થોડા આધાર રણ કરે છું—

(૧) “દે. અધિભો. ૧ જે આચાર્ય તોની જ્યેષ્ઠને હેરાન કરતા હતા તેમને શિક્ષા કરવાને પોતાનું ધન છોડી જવાને નાખુશ અતની પડીએ આવેલા માણસની જેમ, દુર્ધ અને આના કાનીથી, ન્યારે ત્રુષ્ટ પોતાના બહાવા પુન મુજબ સમુદયાન ગોકરો, અને તે વખતે તેનું પદાણુ બાગી ગયું, ત્યારે તમે તેને ત્યાંની લીમો અને મજાણુ, બહાર પાણી દાખસ ન થાય તેવાં, અને આકાશમાં ઊડવાના દોષ તેની રીતે દૂતની જેમ જાણેથી કહારાતા નમારા પોતાના પદાણુમાં તમે તેને સર્ધ અથ અન વળી જગ સમુદની પાર રેતીનાં વણમાં, દરેક છ થોડાની એવી

ત્રણસો ગાડીમાં તમે તેને લઈ ગયા, ત્યારે તમે બહાદુરીનું કામ કર્યું છે હું અચિત્તો! તમારે ત્રણસો હસેસાવાળા વહાણમાં બેસારીને કાર્ડપણ આથમરચાન અથવા કંઈ પણ આધાર સિવાય અગાધ સમુદ્રમાં તમે છુલ્લુને લઈ ધયા" (૪૦-૧૦)

(૨) વશિષ્ઠ કહે છે — " જ્યારે હું અને વરણ વહાણમાં બેટીને સમુદ્રની અધનય ગય ત્યારે, જ્યારે કે અમે આનંદથી હીંચકા ખાતા હોઈએ તેમ, એક બાલુએથી બીજી બાલુએ હેતા હતા, અને મોળવાળા સમુદ્રની સપાટીપર અડખાતા હતા (૧, ૧૧૬-૩)

(૩) " જેવી રીતે વહાણો સમુદ્રપર જવાને મદદ કરે છે તેવી રીતે અગ્નિ પાપમાંથી મુક્ત થવાને આપણને મદદ કરે છે " (અષ્ટક ૧ અધ્યાય ૭, વર્ગ ૭)

(૪) " સમુદ્રમાં મુસાફરી કરતા વહાણોની વિદ્યા વરણ જાણે છે (અષ્ટક ૧-૨-૧૬)

(૫) " જે માણસોને નફા મેળવવા હોય, તે માણસો સમુદ્રપર સાથે જાય છે, તેવી રીતે સ્તુતિપાત્ર ગાયકો પ્રદક્ષિણા કરતા કરતા તેને નમન કરે છે

(૬) " (શેહિતે) ૪"વી અને સમુદ્રપર મુસાફરી કરી (૧-૫૧-૨)

(૭) " સમુદ્રપર જે વહાણો છે તેને તે જાણે છે " (૧-૧૫૭-૪)

(૮) " દેવોયો પ્રેરિત, મુનિને, જાને સમુદ્રમાં પોતાના ઘર છે (૧-૨૫-૭)

(૯) જ્યારે નરણ અને ૮ (વસિષ્ઠ) વહાણપર બેમીએ છીએ અને અમાર્ગ વહાણને સમુદ્રમાં ઝુકાવીએ છીએ, અને જ્યારે બીજા સફર કરતા વહાણોની સાથે અમે પાણીમાં ફરીએ છીએ ત્યારે મોગનને લીધે આમતેમ, ઉપર નીચે, ઉછળવા સુદર સુનામાં અમે મુખરૂપ હીંચકા ખાઈએ છીએ " (૭-૮૮-૩)

(૧૦) વરણે વશિષ્ઠને પોતાના વહાણમાં બેસાયા અને પોતાની શક્તિથી તેને પવિત્ર ઋષિ બનાવ્યા " (૭-૮૮-૪)

(૧૧) " તેજસ્વી ઋષિઓ, સમુદ્રની ઊંડાણમાં, હમેશા નવું જ રહે એવું જાળ શુધે છે " (અર્ચક વેદ ૧૩, ૨-૪૦)

૪૦ આત્મ વેદમાં તો વ્યાપાર માટે, આનંદ માટે, અને શુદ્ધિવિકાસ માટે, સમુદ્રસફરને સાર્થક માનેલી જોવામાં આવે છે વળી ગિમાસાના નિયમ મુજબ " વેદનાં દૃષ્ટાન્તો, શ્રોતાઓના કહ્યુંને ખુશી કરવાને વપરાયલા કવિતાના અનુકારો નથી, પણ તેમાં લોગીએ પાળવાના ધર્મના નિયમોના સમાવેશ થાય છે " અને એના દૃષ્ટાન્તોના સ્વરૂપમાં " સમુદ્રયાત્રા "નો બોધ તો અનેક રચણે થયેલો છે

પ. શ્રીકાશી ॥ સમજાવજીની અદ્યતનના ના ૮૮ સર્ને ૧૯૧૦ ના મુકદમામાં કુશળ માણસ તરિક્કે અભિમાન આપતા, ત્યાના શક્તિ મદદમદોષામ્યાય ન મગીનાય ના કહે છે કે " વેદના આ બેનારા, અચૂક રીતે સાબીત કરે છે કે, તે સમયમાં આર્યોમાં સમુદ્રગમનનો પ્રસિદ્ધ રીવાજ હતો હાલના સમયમાં એ શાંતની ના-કદેવી એ બહુ જ અપ્રાસંગિક છે "

સ્મૃતિ પણ વિરૂદ્ધ નથી.

૬ જ્યાં આ મુદ્દાના પ્રશ્નો નિર્ણય આ પ્રમાણે શ્રુતિવચનોથી થઈ જાય છે ત્યાં, કોઈ વિરૂદ્ધ વચન સ્મૃતિ વાંચુતણોમાંથી નીકળે તો તે નિરર્થક છે, પરંતુ હખીકતમાં આવા તમા સ્મૃતિઓનો પણ વિરોધ જોવામાં આવતો નથી —

(૧) બૌદ્ધાચન (૧-૧૦-૧૩) — “ દરિયામાં આવતા માનવની જગત, નીચે પ્રમાણે છે, — સૌથી સાગમાં સારી પરંતુ ધમ્મીમાં રાખ્યા પછી, બાકીના માનવર કમિત ઉપર સેઠે દસ ટકા ”

(૨) મનુ (૮, ૧૫૭) — “ સમુદ્રસફરમાં જે પ્રવીણ હોય અને સ્થળસમય તથા વ્યાપારની ચીજ જાણમાં લઈને નફા મેળવવાને શક્તિવાન હોય, તો જે લાવે, તે લાવ (સમુદ્રગમનથી વ્યાપાર કરનારે આપવાના વ્યાજના દરનો) લેવાની કાયદાપૂર્વક સત્તા મળેલી ”

(૩) વ્યાજનો એકસ દર જે મનુએ દર્શાવ્યો નથી તે માટે વાસ્તવિક ૨૫૪ કહે છે (બજારમાં અધ્યાય સ્તોક ૭૮) — “ જે માણસે જગતમાં મુસાફરી કરતાં હોય તેવા દેવાદારે સંપ્ટે દસ ટકા અને જેઓ સમુદ્રપાર જતા હોય તેમણે પીંચ ટકા આપવાના વર્ગોએ ગોતે જે કશું કંઈ હોય તે સર્વેએ આપવું ”

(૪) વાસ્તવિકમના ઉક્ત સ્તોકમાં નીકળેલા વિશાનેશ્વર કહે છે — “ મુદ્દન રકમમાં નુકસાનનો સભવ છે તેથી જ પીંચ ટકા જેવું મોટું વ્યાજ સ્વીકારવામાં આવ્યું છે ”

(૫) વાહાણ દ્વારા ચાલતા વ્યાપારનાં નેતરની તરફારે ઉક્તી તે વિશે મનુ (૮, ૪૦૬) “ લાખી મુસાફરી માટે માર, જગ્યા અને સમયના પ્રમાણમાં નાકડી કરવો જોઈએ, જાણુ કે નદીના કીનારાપરના રસ્તા માટે આ નિયમ લાગુ પડે છે, દરિયામાં કોઈ પણ નાકડી દર નથી ”

(૬) વિષ્ણુસ્મૃતિ (૭૫-૩-૨૫) સમુદ્રસફરમાં રહેલ મગે તે આશયથી કહે છે કે — “ અધ્યા નક્ષત્રમાં આદ્ય કરવાથી સમુદ્રસફરમાં રહેલ મગે છે ”

૭ મનુમાં (૩-૧૫) “ સમુદ્રયાત્રી ” શબ્દજીને આદ્યમાં આમત્રણ કરવું નહીં એવું દર્શાવેલું છે. અર્થ, પણ ત્યાં “ સમુદ્રયાત્રી ”નો અર્થ ખવાસીનો ધંધો કરનાર, એવો થાય છે (પાણિની ૩, ૦૨, ૭૮ અથવા ૮૧) ૧થી મનુસ્મૃતિમંત્રી પ્રસંગ પણ એ જ અર્થ સૂચવે છે, કેમ કે (૩ ૧૫૦ થી ૧૬૭ સુધીમાં) વેધ, રાજ્યસેવક નાભ્યપાત્ર, ગાયક, દરોવાનાં મેદનતાણાથી લાલુવનાર શિક્ષક, લાટ જ્યોતિષી, ઘર બાંધવાની વિદ્યા જાણનાર અને એકાદ વગેરે ધંધાવારી શાસ્ત્રજ્ઞોને માટે પણ એ જ આજ્ઞા આપેલી છે એ બધાને એક સરખા અર્પાકરિત દર્શાવેલ છે, તો પછી, “ સમુદ્રયાત્રી ”નો અર્થ માદી સફર કરનારનો લેવામાં આવે તો ખીજ સધળા પરતો સ્મૃતિનો અમન થતો નથી તેનું સુ સમજવું ? વર્તમાનમાં તો આદ્યનાં આમત્રણ પૂરતો પણ આ નિયમ પૂજાતો નથી

પુરાણો પ્રમાણે પણ સમુદ્રયાનમાં દાપ નથી.

૮ જે ૧૮ પુરાણો મુજબ મનાય છે તેમા પણ ક્યાક "સમુદ્રયાન"ને પાનકે ગણેતું બેવામાં નથી આવતું તેથી હિલુ તેમાંથી સમુદ્રમંડળની વચ્ચેથી નીકળે છે, જેમ કે,

(૧) નારોદ પુરાણમાં (પ્રકરણ ૧૭૦-૧૭૩) ગોકર્ણ નામના વૈશ્યનો એકદવાન છે એ કયાનો સાર એવો છે કે સક્રિય હિપરાત ધર્માદામા પૂસા વાપરીને ગોકર્ણ ગરીબ ચણ ગયો હતો, તેથી તેણે બીજા વેપારીઓની સાથે સમુદ્રસફર કરી તે નાનીચો હતો અને તેટલા માટે ખારવાઓની દૃષ્ટિમાં અપશુકનીયો હતો. બંધારે ભરદરજે વાદાણને સામો પવ નહયો ત્યારે તેને એક દ્વીપમાં ઉતારી દેખે વાદાણને બચાવ્યું-વૃજેરે

(૨) "કલ્કી" - પુરાણમાં કલ્કી વચ્ચે કેવી રીતે ગયો અને ત્યાં તે દ્વીપના રાજાની દીકરીને પ્રણયો તેનું વર્ણન છે

(૩) વૈસ રાજાના પ્રધાન બાલ્યન તથા યોગધરાવલુ, રાજાની આત્માથી સમુદ્ર મળે ગયા હતા

(૪) શીમત્ર નોમનો વૈશ્ય પ્રાસ અર્થે સિંહલદ્વીપ ગયો હતો

(૫) પાંજો પૈકી નકુન સમુદ્રમાં દ્વીપાન્તર ગયો હતો

(મહાભારત, સંભાષન અધ્યાય ૨૨.)

પુરાણ પછીના પણ આધાર મળે છે

૯ તે પછીના બધામાં ભારકરાયાય "સમકપદ" વચ્ચે હતા અને તેમણે "સમક સિદ્ધાંત" મથ રચ્યો છે તેમ જ વિક્રમાદિત્ય "કમળામ" દેશ હિપર સ્વારી કરી ગયા હતા (ભૈષ્યતિ રિદાભરણ, પ્રસ્થિત) મિહિરાકુબ જે ઈસ ૫૧૦ મા રાજ્ય કરતો હતો, તેણે લકાપર મુખ્ય કરી હતી અને બ્યાપીક જે આઠમા મંકના છેલ્લા બાગમા રાજ્ય કરતો હતો, તેણે તે જ દાપુ હિપર પોતાના એસમીને હરિમામાં મોકલ્યો હતો (રાજ્યતરગિણી, તરગ ૧૦ મોક ૨૬૬ અને તરગ ૪ મોક ૫૦૩-૫૦૬)

સમુદ્રની પવિત્રતા.

૧૦ આમ શ્રુતિ, સ્મૃતિ કે પુરાણો વટિકમા પણ "સમુદ્રયાન" પાળી ગણનામાં પણ નથી, ત્યાં તે માટે પ્રાપ્તિનો નિધિ પણ જાનો છે. ક્યા આ બરી સ્થિતિ અને ક્યા અમારી અસારની બાતિ, કે "સમુદ્રયાન" એક એવું પાપ છે કે જે માટે પ્રાપ્તિ ક્યા પછી પણ પક્ષિ મળી શકે જ નહીં તેથી હિલુ ધર્મશાસ્ત્રમાં તો સમુદ્રની ગણના પવિત્ર પરશુઓમા છે, કે જેનું દેશન માણસને હાલ કરે છે (પરાશર સ્મૃતિ ૧૨, ૪૧, તથા રૂમ પુરાણ ભાગ બીજો, અધ્યાય ૩૬, મોક ૮૭) જે અઠાદશાતી માદાપાતક માટે અમિત્રવે સમી, કિમાળે, ગળી, સમુદ્રમાં કુળીને કે બેરવળા ખામને મરવું એ જ પ્રાપ્તિ હલુ તેને બદલે કલિમા પ્રધાન ગણાતી પરાશર સ્મૃતિમા (અધ્યાય ૧૨ મોક ૬૪-૬૮-૬૯), અમુક પ્રકારે પાપ પ્રકટ કરતો કરતો/જઈ, સેતુદર્શન કરવાથી એ મંદાપાતક નિવૃત્ત થઈ શકે એમ દર્શાવું છે —

દશયોજનવિસ્તીર્ણ શતયોજનમાયતમ્

રામચન્દ્રસમાદિષ્ટ નત્સંચયસંચિતમ્

એતુ દદ્વા સમુદ્રસ્ય વ્રહ્મહત્યા વ્યપોહતિ ॥

આ પ્રમાણે આ 'મેતુદ્ધૈન' જે વાદાણમાં બેઠા વિના સિદ્ધ થઈ શકે નહીં તે તો ખબર દેવા જેવા અથવા પાપમાં હોડાવનાર ગણાય છે એટલે ત્યાં સુધીમા તો "સમુદયાન"ને કોઈએ પાપ કદ્યુ હોય તે સહવર્તુ નથી

બૌધાયને નોધ લીધેલા વાદઅરત શિષ્ટાચાર

૧૧ બૌધાયને (૧, ૧, ૧૯ તથા ૨૦) દક્ષિણ તથા ઉત્તર હિંદુસ્તાનના અમુક ખામ શિષ્ટાચાર વર્ણવ્યા છે જે એમણે વિવાદઅરત માન્યા છે "દક્ષિણ" એટલે કન્યા-કુમારી બ્રૂસિરની ઉત્તરે ને નર્મદા નદીની દક્ષિણે "ઉત્તર" એટલે દિમાનપની દક્ષિણે તે વિખ્યાની ઉત્તર સુધી ઉત્તરના શિષ્ટાચાર, (૧) જનનો વેપાર કરવો, (૨) સીધુ નામે દાર પીવો, (૩) મન્ને ઝડપામા દાત હોય તેવા પ્રાણીઓને વેચવા, (૪) લશ્કરી ધર્મી કરવો અને (૫) "સમુદ્રસયાન" કરવું દક્ષિણના શિષ્ટાચારમાં, (૧) ધર્મના સરકાર નહીં કરેતા માણસ સાથે જમવું (૨) સ્ત્રીની સાથે જમવું, (૩) વાસી ખોરાક ખાવો, (૪) અને (૫) મામાની દીકરી અથવા દુર્ધની દીકરી સાથે લગ્ન કરવું આ ઉપરથી કોઈ એવી ફાતિમ કરે છે કે, "સમુ. ઊપર જવું" એ જે કે ઉત્તરમાં શિષ્ટાચારમાં દાખલ થઈ જવાથી ધર્મ્ય લેખાયુ, પણ દક્ષિણના બ્રાહ્મણો માટે તો તે અધર્મ્ય છે આમ કહેનારા એક કરતાં વધુ પ્રકારે થૂકે છે પ્રથમ તો બૌધાયન આ બધા પ્રસંગોને જાણે તે ધર્મશાસ્ત્ર વિશ્વ હોય એમ માની લઇને જાણે છે, જે વસ્તુત તેમ નથી દક્ષિણમા જે માતુનિ કન્યા પરણ્યાનો વ્યવહાર આવે છે તે વેદમુત્ત છે એમ કહેવું (૭, ૫૫-૮૮)ના નીચે લખેલા અવધી સાબીત થાય છે --

આયાદીન્ન પપિમિરિસ્તિતેમિર વક્ષમિમ નો ધ્યાયય જુવન્ન.

તુસાં જુદુમાનુક્તયેવ યોષા સાગસ્તે વેતુન્નવસેવી વપામિષ ॥

"હં છદ્" જે રસ્તા પ્રસરત ગણાય છે તે રસ્તે અમારા યત્રમાં આવો અને બસિદાન તરીકે જે રી રીતે અમારી દીકરી અથવા દુર્ધની દીકરી પરણવા અમારો હક્ક છે તે પ્રમાણે સરી ગીતે પકાવેલા માનને શું હક્કદાર છે, તે અમે બધા નસીકે આપીએ છીએ "

બીજુ, આ રીવાજ આપણી માતિમા નથી, એવે આપણે સર્વથા નક્ષિણાત્મમાં આરીએ એમ પણ દેખાતું નથી જે દ્વ બાંીને બે રિકાગ પાછા છે તે પ્રમાણે આપણો માનિસમુદાય ગુજરાત, કાશિયાત્મ તથા કન્નડામા જમે છે તે મધ્યગા પ્રદેશ ઉત્તર દિશા જ આવે છે અને આપણા બીજા માતિમધુઓ પણ છેક કાશી સુધી ઉત્તરમાં જ છે દક્ષિણમાં આપણે રમવાટ થયો જ નથી, અને સમુદયાગ એટલી વાત તથા જાપાન તથા આફ્રિકા જ તો આપણે પ્રચલિત શિષ્ટાચાર છે તે પણ બૌધાયને નોધ લીધેલો

ઈન્દ્રનો ઇતિહાસ ૨ ૧-૮-૦૦ એન એમ ત્રિપાઠી, એન્ડ કંપની, મુબઈ,

વિતર દિલ પ્રમાણેનો ગણવો જોઈએ ત્રીજું, “સમુદ્રસાગર”નો અર્થ સાદી મુસાફરી નહીં પણ સાથે મળીને ખલાસી તરીકે, વ્યાપાર અર્થે કે લક્ષ્યમાં જવું એવો થાય છે. (અમરકોષ પાનું ૫૭; પૈયત્ર પાનું ૬૬, વરિષ્ઠ ધર્મસૂત્ર ૧૮-૧૯) અને નાપરદેશી તેવા ધર્મા પરતે જ ખલાસીથી, તેથી તેના અધ્યાપ કરવાની જરૂર થઈ હશે એવું, ગૌતમ તો સ્પષ્ટપણે બાંધાવનના આ સૂત્રો સ્વીકારવાની ના પાડે છે —

કુત્રયમેવ ભદ્રીયેન શિષ્ટ સ્થિતિવિરોધદર્શનાદિનિ

સમુદ્રસાગર વિરુદ્ધ ખલાસવામાં આવતા આધારો

(૧) ખુંદન્નારદીય તથા તેનાં ટંકણો

૧૨ હવે જો એ શ્લોકોપર આધાર રાખીને, વર્તમાન સમયે “સમુદ્ર સર”ને પાપ

ગણવામાં આવે છે તથા તે-માટે પ્રાયશ્ચિત્ત કર્યા છતાં પણ “અપરાધિયતા” મળતી નથી એવું મનાય છે, તે જ શ્લોક તપાસીએ સમુદ્રસરને પાપ ગણવામાં આધારમાં “ખુંદન્નાર દીય” નામના એક ઉપપુરોહિનો નીચેના શ્લોક લેવાય છે —

સમુદ્રયાત્રાસ્વીકાર કમઘટવિષારણમ્ ।

દિજાનામશ્વર્ણસ્ય કન્યાસૂત્ર વયમસ્તથા ॥

દેવરેણ કુતોત્પત્તિર્મણુપર્કે પશોર્વચ ॥

માંસદાન તથા ધાન્દે વાનપ્રસ્થાશ્રમસ્તથા ॥

વતક્ષતયા કન્યાયા પુનર્દાન વાત્સ્ય વ ।

વીર્યકાલ મદ્ધાચર્ય મરનેષાશ્રમેપયૈ ॥

મદ્ધાપ્રસ્થાનગમન ગોમેધ વ તથા મમ્મ ॥

દમાન્ ધર્માન્ કલિયુગે વર્જ્યાનાહુર્નવીરિણ ॥

પ્રથમ તો આ શ્લોક પોતે કોઈ ધર્માર્થના નિયમ બાધવા આગેના અસભ્ય લેખ નથી, પરંતુ તે તો વાતવશક્યના નીચિના શ્લોકમાં સમાવિયા નિષ્ક્રમતા ઉદ્ધરણે આપનારો માન છે —

કર્મેણ મનસા શાન્તિ મત્તાદર્મ સમાચરેત્ ।

જલ્પસ્ય શોકવિદિષ્ટ ધર્મમમ્પાત્રેભ વુ ॥

(યાગવલ્ક્ય ૧ ૧૫૬)

“મનથી, વાણીથી અને શરીરથી ધાર્મિક ફરજો માણસ ખતપૂર્વક બળપે, પણ જો ધાર્મિક ક્રિયા લોકોમાં તિરસ્કાર પામેલી હોય તે જો સર્વપ્રાપ્તિ માટે જરૂરની ન હોય તો, કરવી નહીં”

આ સિદ્ધાન્ત પ્રમાણે-અધ્યાસ, અનુભવ, ધર્મવૃદ્ધિ અથવા જ્ઞાન પ્રાપ્તિ માટે કરેલી સમુદ્ર-સર સાગર કાટિમાં થી રીતે આવે તે સમજાતું સ્થળ એવી સર લોકોમાં તિરસ્કાર પામ્યાનું સંભવતું નથી, તેનું બન્યાનું કોઈએ બળ્યું નથી, એટલું જ નહીં પણ એવી સર લોકો ખુશીથી કરના-રહ્યા છે એટલે યાગવલ્ક્યના બાધેતો નિયમ સ્વીકૃત કરતાં છતાં “સમુદ્ર સર” નો તેમાં મનાસ ધર્મ-શકતો નથી અને તેટલા પુરુષ બૃદ્ધન્નારદીયે આપેલું દંષ્ટાન્ત અસંગત દે છે

સમાવેશક] દુલાળી દુધનાળી. [આંક ૨ સિ ૧૮૨૧
ચિત્રકાર રા જ્યોત્સના પટેલ] —દા પીતારે

બીજી જૂદનારદીયનું એ વચન પ્રક્ષિપ્ત મ હોય તો અને દટાન આપતાં એમણે બૂન ન આપી હોય તો "સમુદ્રયાત્રીકાર" નો અથ સમુદ્રમંદર કરતા કંઈ જુદો જ હોવો જોઈએ ત્રીજી જૂદનારદીયના કર્તા પોતે જ, ગણાવેના અપવાદોનો પ્રતિઅપવાદ આ પ્રમાણે લખે છે -

• દેસગારા પુરિપ્રાણાલીતરેસીયમંરં ।

અન્યથા વલિતો હેય સર્વવર્મવદિષ્ટ ॥ ૩ ॥ (૨૨, ૧૭)

- "અમુક દેશમાં જન્મેલા માણસોએ દેશાચાર સ્વીકારવાનો છે, નહીં તો તેઓ પતિન તથા સર્વ ધર્મથી બદ્ધિકાર પામેના ગણાય છે "

અને તે અનુસાર કલિઅર્ચના લોકમાં જે માસાહારની મના છે તેવી જગાન અને મિથિનામાં દેશાચાર તરીકે છૂં રહી છે એવું પોતે સ્વીકારે છે. મારે "સમુદ્રયાત્રીકાર"નો અર્થ સાદી સમુદ્રમંદરનો થવો હોય તો પણ, આપણા દેશમાં તો તેની સર્વ જાપાન, આફ્રિકા, વગેરેને અબધે, એટલાજોહારવગેરેનીયાત્રામાટે, દરિયામાના દિ દનાં અનેક મંદરો વચ્ચેના નિ ૫ વ્યવહારમાં અને કમ્પવામીઓના તો અનિનાં વ્યવહારમાં પ્રગટિત છે, મારે જૂદનારદીયના જ ૨૨, ૧૭ વાળા શ્લોકને આધારે તેનો યુરોપાદિ સનધે હવે અસ્વીકાર કરનાથી તો ઉત્તર પતિન અવાય એમ કહે છે એમણે, આ જૂદનારદીય કેવળ કલિયુગમાં જે ધર્મોત્પન્નનાના છે તે ગણાવે છે એટલે તે માન દીકાનો છે તેવો શ્લોક ન હોઈને મૂળ અથ હોન તો પણ એક જાનતો "૨૨ જરનારો મુવદો ગણાય" કાઢ તે નના પ્રમથ રચનારો કાપદે તો નથી જ જે ધર્મોત્પન્નવાના તે કહે છે તે બધાં ધર્મની ગણવામાં અસ્તિત્વ તે કલુન રાખીને પ્રગત છે "સમુદ્રયાત્રી"નો અર્થ "સમુદ્રસફર" જ કરીએ તો, તેવી સફર મારે પાર્શ્વમનાન હોતી, પણ તેની વર્તી - ગણના પણ કના ન હોતી એટલે તેનો "વર્તી ધર્મો"માં સમાવેશ થઈ શકે નહીં જે ધર્મોની ગણવામાં ન હોતું તે વર્તી ધર્મમાં પણ કમાથી આવે ? અને એ શ્લોકમાં લખેલી બીજી સર્વગી જાગનો એવી છે કે જે અગાઉ ધર્માચરણમાં લેખાતી હતી જેમ કે કમલુ મારણ કલુ (નીવાયન ૧, ૪-૭) નીચલા વલુની કન્યા પ્રરણાન (મનુ ૩, ૧૨ થી ૧૪ સથા યાતવ કમ પ૭) નિયોગ (મનુ ૬ પ૬) મધુપર્વ મારે ગોહત્યા (પરાકર ૧-૩-૭૭) આદમાં માસાહારની આદ્યા યાતવ કમ અને મનુ બન્ને કરે છે પાશ્વ, જૂદનારદીયના કર્તાએ ગણાવેના આ તેર વર્તો માન એક જનામણ કરતા વધારે હોય એમ સમજવાનું નથી કારણ કે તે જ પ્રકરણમાં તેઓ પોતે પાખ વાનપ્રમથ અને કમકનુની છૂટ આપે છે (૧૨, ૨૦ ૨૪, ૨૧ ૨૨, ૩૩) વળી આદમાં માસાહારની પણ આપે છે (૨૬, ૬૬) આમ, ૧૩ વર્તોમાંથી ૩ ની છૂટ તેઓ જ બતાવે છે, અને આખું છાણ તપાસ્ય તો કદાચ બધી ૧૦ નીકળે છઠ્ઠી, તેના જ ૨૬ મા પ્રકરણમાં ૧૦ થી ૧૬ શ્લોકમાં જેઓને આદમાં આમનનું ન કમય તેવા સાક્ષરોની માફી આપેલી છે, છતાં તેમાં કદાચ "સમુદ્રમન" કરનારને ગણાવે નથી કનિમાં એમની માન્યતામાં જે "સનુ ગમન" વર્જિત હોન તે જુદો તે દો કરનારને આદમાં નિમનણમાંથી એમણે યાતવ કર્યા હેન

હું, સરના અને મિત્રમણી ૩ ૨-૦-૦ એન. એમ ત્રિપાઠી એન્ડ કંપની, મુનાઇ.

અથોમા-જતા નથી, અને એક બે દાખલામાં નહીં પણ એવા કેટલાક અનંતરભોમાં, આજે
 વધુ સહનિત છે કે આદિય પુરાણનો કહેવાતો લોક ખરેખર હેમાદિનો પોતાનો, જ બતાવે
 હોય. આ લોક માટે હવે આથી વધુ ખુલાસાની જરૂર પડતી ન હોઈએ

આટલી ચરચાનું પરિણામ.

૨૫ આમ છતાં જ બૃહન્નારદીય તથા આદિત્યપુરાણને નાગે હેમાદિએ ચલાવેલ લોકોનો
 ખરો અથ આપણા ભાષણોએ ભ્રમિત બનીતો, આફ્રિકા-અધાન-વદનો કિનારો વગેરેમાં
 છૂટથી સમુદ્રમાં ચાલતુ હતુ તેને ચાલતુ રહેના દબને, જે દાખા બેસાડ્યો, છે, તે ખરો હોય
 અને એ બિરપુરાણોનું વર્જન ધર્મનિર્ણયમાં, રચિતની બરાબરનું હાથ તો પણ, તત્ત્વવાર્તિકમાં
 ૧૩૬ મેં ૧૧મે વધુ છે કે,

‘એ બધાનો અમે નીચે પ્રમાણે જવાબ આપીએ છીએ એ કે કાંઈ બાતમાં
 જ્યાં આપણને કાંઈ રચિતો લોક માનુમ પડે, લા તો આપણને તેનાથી ઉલટો
 વેદનો મન માનુમ ન પડે તો, તેટલા વખત માટે, કંઈ પણ અડચણથી મુક્ત
 તે રચિતના આધારમાં વેદનો મન છે એમ આપણે સલામતીથી અનુમાન કરી
 શકીએ પણ જો ભવિષ્યમાં તેનાથી ઉલટો વેદનો કાંઈ મન આપણને માનુમ પડે
 તો, રચિતો આગનો સ્ત્રોત સત્તાપૂર્વક નથી, એમ જણાવવા વિના ચાલશે નહીં અને
 આ પ્રમાણે વેદમાં તેનું મૂળ હોવાનો બધો સહન દૂર ચલાયી, આપણને એવા
 અનુમાનપર આનંદની ફરજ પડશે કે, તે સ્ત્રોત કંઈ બૂલથી દાખન થયો છે અને
 આ પ્રમાણે વિરાધી વેદનો મન માલુમ પડ્યા પછી, કુદરતી રીતે આપણને એવું
 માનવું પડે છે કે રચિતમાંથી જે વિચાર આપણે લીધા હતા તે ખોટો છે, અને આ
 ઉપરથી આપણને એનું કમન કરવાની ફરજ પડે છે કે જેથી વખત બધાં આપણને
 રચિતો સ્ત્રોત મર્યાદા સારે પણ આ વિચાર ખોટો હોવા જોઈએ સાધારણ
 અનુભવથી પણ આપણે જોઈએ કે જે માલુમ ખોટા અને ખરા રૂપેના વચને
 ફેર સમજી શકતો નથી, તે ખોટા રૂપેના ખરા તરીકે વાપરે છે પણ આ ઉપરથી
 એમ અનુમાન થતું નથી કે ખોટા રૂપેના ખોટા જાણનાની સ્થિતિ આવ્યા પછી પણ
 તે ખોટાને ખગ ગણીને લેવાનું અને વાપરવાનું હાયમ રાખવું’

આ પ્રમાણે સમુદ્રસફરને માટે આપણને મુનિરચિતના આધાર બધા રૂપમાં મળ્યા છે,
 તથા આપણા વડિને જે આપણા કરતા ધમભિપરતી શ્રદ્ધામાં વધુ હોય, તેમણે આફ્રિકા
 અધાન વગેરે જોડે તેમ જ આદિના દરિયાકિનારે પણ સફર યગતો થે ચાતુ સખેય છે તેથી
 હુગાદિ પગલે જ સમુદ્રસફર વિગત, કનિવન્ય જેવી રચિતોના ખોટા અથ ચક્રિત, જે
 નીચે અને નિચિત બાધ ઉભો કરાયો છે, તેને અનુસરવાનું કંઈ દાખ નથી આ સ્ત્રોત
 તેના ચલાવેલા અથમાં તો ખોટા રૂપેના જ છે, એનું બાળમાં પછી જે માલુમ તે ચલાવે તે
 મુનિર કરે છે

મિસ્ત્રીકન એસ્ટ્રોલોજી ૩ ૨-૦-૦ એન એમ નિપાડી એન્ડ કપની, મુંબઈ

૧૬ પરિણામે આપણુ ધર્મ કર્ત વ્યક્તિ હરે છ કે મેચ્છાન(પદાર્થો ખાધ પીતા તે એવેછે પકાવેતાનું)મળણના ગેય માટે પ્રાપ્તિ લઇને શુદ્ધ થયેતાં ભાઈ બહેન હોય તેમને આપણે પકિત પાવન કરતાં જ જોઇએ

ધર્માચાર્યોનાં નિર્ણય.

૧૭ સવત ૧૯૨૬ પેહેના સરકાર પિકાધિકારી સ્વામીએ (મહાગમ હોનકરના સરસ્વના) ગણેશ સીતારામ શાસ્ત્રીને પ્રાપ્તિ આપીને શ્રાતિમાં લેવાના હતા

સવત ૧૮૨૬ એવ વર્ષ ૮ મોમવારે મુકામ નાગિયા પ્રાંત "ગુજરાતથી જ્યોતિર્મ-ગંધીશ્વર સ્વામી કૈલાસસ્થાન પુરુષોત્તમનાથ હાવ આપેનો છે તેમા (૧) કૃષ્ણરાજ ગોપાલ દેશમુખ તથા (૨) નારાયણજી આપણ વિનાયક જઇ આવેનાં હતા તેમને પ્રાપ્તિ આપીને સર્વથા વ્યવહાર્ય હતા થા હતા

શારદાપીઠ શકરાચાર્ય સ્વામી રાજરાજેશ્વરાશ્રમે પોતે " પરંતનમીમાસા " લી છે તેમા પણ એવો જ નિર્ણય છે

એમના પત્રના મીમન્માધનનીય સ્વામીએ આવી ગજકોટ મુકામે વિનાયક જઇ આવેના આપણા પ્રશ્નોરાજાઈ પાનપ્રસાદ ત્રિશનાથ લઈને પ્રાપ્તિથી શુદ્ધ થયાં તથા ગુપ્ત જ થીય. મોર્ત્યશ્વર સહિત આચાર્ય મહારાજે પોતે એમને ત્યા પધારી ભિશા લીની હતી અને અન્ય પ્રસંગે પણ પ્રાપ્તિ આપીને તેના ભાઈઓનો શ્રાતિમા પુન પ્રવેશ કરવો યોગ્ય છે એવા નિર્ણય તેઓશ્રીએ આપ્યા છે *

લેખકો માટે

કેવળ સ્વતંત્ર લેખોની માગણી.

૧ હિન્દના સ્વાતંત્ર્યચળનને પાપક એના ટુહિમિન્દુઓથી અભ્યાસને પરિણામે તૈયાન કરેલા રાજકીય વિષય

૨ સાહિત્ય, નિઝાન અને ઇતિહાસવિષયક સ્વતંત્ર લેખો

૩ ઐતિહાસિક કે સામાજીક સ્વતંત્ર દ્રષ્ટીવાર્તાઓ

ઉપરોક્ત વિષયક લેખો મમાવેલ્યકના ઓછામા ઓછા આપ પાના નેટના દોરા જોઇએ સદર લેખો મૂક આપીને પણ પ્રકાશન ની વિકલ્પના સર્વે દુર્ક માટે અગતી લેન જે કેવળ અભ્યાસીઓ અને સમગ્ર લેખકોએ જ પદ યત્નકાર કરવો

લખો ગમછીયગમ જોનુર્ધનરામ ત્રિપાઠી મેતારજી બીલ ગિચ ન ૨

ગૌરમામ, મુખાર્થ ન ૪

* નાકોટ નાગરમિત્ર જ પાને તા ૭-૮ ૧૯૨૧ તરિવા આપેલુ આમ્યાન.

અભિયાન શાનુત્તલ (૨૧ એવેરીનાઇત) ૨ ૦-૦-૦ એન એમ ત્રિપાઠી એન્ડ કંપની, મુનાજ.

અથવા જાણતા નથી, અને એક બે દાખલામાં નહીં પણ એક કેટલાક અવતરણોમાં "આશીર્વાદ" પણ સમર્પિત છે કે આદિત્ય પુરાણને કહેવાતો લોક અરેખર હોમાદિના પોતાના જ બનાવેલા હોય. આ લોક માટે હવે આથી વધુ પુરાણની જરૂર પડતી ન લોકોએ.

આદિત્ય ચરચાનું પરિણામ.

૧૫ આમ છતાં જ બૃહન્નારદીય તથા આદિ પુરાણને નામે દેમાદિએ ચલાવેલ લોકોના ખરા અથ આપણા હાથમાં એ ભક્તિ બનીને, આદિત્ય-અપાન-હસ્તે દિનારો વગેરેમાં ફેરવી સમુદાયમાં ચાલતુ હતુ તેને ચાલતુ રહેવા દઇને, જે હાકી બેસાડ્યો, છે, તે ખરા હોય. અને એ હિપ્તુરાણો વચ્ચેનું ધર્મનિર્ણયમાં, સ્મૃતિની જરૂરનાનું હાથ લેવા પછી, તત્ત્વવાર્તિકમાં ૧૩૬ મેં ૧૧મો કલ્પ છે કે,

‘એ બધાનો જાણે નીચે પ્રમાણે જવાન આપીએ છીએ એ કે કાંઈ બાબતમાં જ્યાં આપણને કાંઈ સ્મૃતિનો લોક માન્ય પડે, ત્યાં જ આપણને તેનાથી ઊંચે વેદના મત માન્ય ન પડે તે, તેટલા વખત માટે, કંઈ પણ અડચણથી મુક્ત તે સ્મૃતિના આધારમાં વેદનો મત છે એમ આપણે સામગ્રીથી અનુમાન કરી શકીએ પણ જો ભવિષ્યમાં તેનાથી ઉચ્ચ વેદનો કાંઈ મત આપણને માન્ય પડે તો, સ્મૃતિનો આમનો મનોક સત્તાપૂર્વક નથી, એમ જાણ વિના ચાલશે નહીં અને આ પ્રમાણે વેદમાં તેનું મૂળ હોવાનો જવો સ્વભાવ દર ચલાવી, આપણને એવા અનુમાન પર આવવાની ફરજ પડશે કે, તે સ્વેચ્છ કંઈ બૂલથી દાખલ થયો છે અને આ પ્રમાણે વિગ્રહી વેદનો મત માન્ય પડવા પડી, કુદગતી રીતે આપણને એવું માનવું પડે છે કે સ્મૃતિમાંથી જે વિચાર આપણે ગ્રહીત કરીએ તે ખોટો છે, અને આ ઉપરથી આપણને એવું કલ્પન વરણી ફળ પડે છે કે પેલેથી વખત જ્યારે આપણને સ્મૃતિનો મનોક અથવા સ્વારે પડ્યો આ વિચાર ખોટો હોય એવું જોઈએ સાધારણ અનુભવથી પણ આપણે જોઈએ છીએ કે જે માણસ ખોટા અને ખરા રૂપો વચ્ચે ફેર સુમળ શકતો નથી, તે ખોટા રૂપમાં ખચ તરીકે વાપરે છે પણ આ ઉપરથી, એમ અનુમાન થતું નથી કે ખોટા રૂપમાં ખોટા જાણવાની હક્તિ આપણ પડી પણ તે ખોટાને ખરા ગણીને લેવાનું અને વાપરવાનું મમમ રાખીને’

આ પ્રમાણે સમુદાયમાં માટે આપણને સ્મૃતિસ્મૃતિના આધાર બધા રૂપમાં મળ્યા છે, તથા આપણા વડિને, જે આપણા કરતાં ધર્મવિપરીત શક્યમાં વડુ દબલતા, તેમજ આદિત્ય અપાન વગેરે બંને તેમ જ આદિના દરિયાવિષય પણ સ્પષ્ટ મંચમાંથી જાણી શકે તેથી, સુન્દરિ પાત્રને જ સમુદાયમાં વિરહ, કનિવચન જેવી અનિયોગના ખોટા અથ શકીને, જે નવીન અને વિચિત્ર બાધ લીધો કરાવ્યો છે, તેને અનુચરમાં કંઈ કારણ નથી. આ સ્વેચ્છ તેના ચલાવેલા અથવા તે ખોટા રૂપમાં જ છે, એવું અભ્યાસ પડી જે માણસ તે ચલાવે તે નહીં કરે છે.

સ્મૃતિસ્મૃતિના આધાર ૩ ૨-૨-૨ એન. એમ. ત્રિપાઠી એન્ડ કંપની, મુંબઈ

૧૬ પરિણામે આપણાં પાતક કર્તૃત્વ ઠીક છે કે એમના (પદાર્થો) આપણને એમના પદાર્થોના (અર્થ)ના માટે પ્રાપ્તિ થઈને શુદ્ધ થઈને બાકી પડે તેમના આપણે પકિત પ્રાપ્ત કરવા જે બાકી.

ધર્મોપદેશના નિર્ણય.

૧૭ સન ૧૯૨૬ પેટેના એકાદ પિતૃધિકારી સ્વામીએ (મદારાજ દેવદાસના સરસ્વાતી) ગણેશ મીનારામ શાસ્ત્રીને પ્રાપ્તિ આપીને શાસ્ત્રીના નેતૃત્વ હેતુ

સન ૧૯૨૬ એન ૧૬૬ મોમવારે મુકામ નિર્ણય પ્રાંત 'ગુજરાતી બેન્ક'ના રાષ્ટ્રીય સ્વામી કેનાસનદ પુરોહિતમાનદ દ્વારા આપેલો છે તેમાં (૧) મુજબના ગોપાલ દેવમુખ તથા (૨) નારાયણભટ્ટ ગાપુલક વિનાયક જઈ આવેલાં હતા તેમને પ્રાપ્તિ આપીને સર્વથા વ્યવહાર કરવા હતા.

શાસ્ત્રીના સહાયાર્થે, 'સ્વામી રાજરાજેશ્વરશાસ્ત્રી' પોતે 'પરદેશીમાસા' હતાં તેમાં પણ એવો જ નિર્ણય છે.

એમના પત્રોના મીમ-માધનતીય સ્વામીએ બાંકી રાજરાજેશ્વરશાસ્ત્રીને વિધાન જઈ આવેલાં. આપણા પ્રતિનિધિ પાનિપ્રસાદ વિશ્વનાથ હતાં પ્રાપ્તિથી શુદ્ધ થયાં તથા તુરંત જ પીપ્પા મૌર્યશ્વર સહિત આચાર્ય મદારાજ પોતે એમને ત્યાં પધારી બિના વીધી હતી અને અન્ય પ્રસંગે પણ પ્રાપ્તિ આપીને તેના બાકીઓના શાસ્ત્રી પુનઃ પ્રવેશ કરવા યોગ્ય છે એના નિર્ણય તેઓએ આપ્યા છે.

સેબકો માટે

કેવળ સ્વતંત્ર લેખોની માગણી.

૧ હિન્દના સનાતનચરિત્રને પાતક એના દરિદ્રિ-ઓથી અવધાસને પરિણામે તૈયાર કરેલા રાજકીય નિયમો

૨ સાહિત્ય, વિજ્ઞાન અને ઇતિહાસનિયમક સ્વતંત્ર લેખો

૩ ઐતિહાસિક કે મામાજીક સ્વતંત્ર દૃષ્ટી-નાર્તાઓ

ઉપરોક્ત ત્રિવક લેખો 'અમાલોચક'ના ઓળખા ઓળખા વ્યાસ પાના જેટલા દેવા જેમને સદા જેઓ મૂલ્ય આપીને પા. પ્રકાશનને વિક્રમના સર્વ હુકમ માટે ખરીદી લેવાને કેવળ અવધાસીઓ અને સ્વતંત્ર લેખકોએ જ પા. વધારા કરેલા

લેખો અભીયગમ પાનુનરામ ત્રિપાઠી મેગરજી બી.સી. સ. ન. ૨

૧૯૨૧, મુબાઈ ન. ૪

* રાજરાજેશ્વર 'નારજીવમંડળ' પામે તા ૭-૮-૧૯૨૧ સંવત્રે આપેલું વ્યાખ્યાન.

અભિજ્ઞાન સાકુન્તલ (સ્વ. એરીસાદકૃત) ૩ ૨-૦-૦ એન એમ. વિધાની એન્ડ કંપની, મુબાઈ

બીજી ખોડ પૌરવ વસ્યા છે પણ પાડવોની વિનયકયા રચનાના હેતુથી નુખાવેલા સારતમા તેમના કુટુંબના સરમરણો વિનયસપાન અને લાભ હોય એ વ્યવસ્થાનિક નથી. એટલે તે સરમરણોના કાલ માટે આ ખોડ પૌરવ વસ્યાવિમાં ન જ હોવી જોઈએ.

મહાસારતના મુદ્દ પછીના રાજ્યોના રાજ્યકાનના વર્ષો પુરાણોમાં આપે છે, પણ તે તદ્દન ખોટા સાચે છે વખત છે ને તે રાજ્યકાલના વર્ષો ન હોય ને રાજ્યોની કુદરીના વર્ષો પણ હોય પણ ઇતિહાસક્રમ તકડી કરવા માટે એ તદ્દન નકાર્માં છે

૨૫૦ વર્ષમા ધનના રાજ્યોની વસાવણીમાં રાજ દીર સગરેશ ૨૫૨ વર્ષની આવે છે અને આપણે લાં એથી વધારે નહિ આવવી જોઈએ છતાં પુરાણોમાં આપેના રાજ્યક્રમમાં એથી વધી જ વધારે સગરેશ આવે છે કાળના વરીકે અભવસત્તુથી અદ્યુત સધીને રાજ્યકાન આ પ્રમાણે આપ્યો છે

સૌગુનાગ વસ

અભવસત્તુ	૨૭ વર્ષ
વસક	૨૪
કાળી	૩૩
નદિવધન	૪૦
મહાતુદી	૪૩

નદ વસ

મહાવસ	} ૧૦૦
સુકપ	

મૌર્ય નસ

અદ્યુત

૨૮૭

આ પ્રમાણે જોતા દરેક રાજ્યની સગરેશ ૩૮ ૧૪ વર્ષની આવે બીજા ભરોસાના આધારપરથી અદ્યુત ને અભવસત્તુ વચ્ચે (૫૦૦-૩૨૨) ૧૭૮ વર્ષ અર્થગર્વા તે આપણે જોઈએ અને તે જોતાં સગરેશ ૨૫-૪ ની આવવા જાય છે

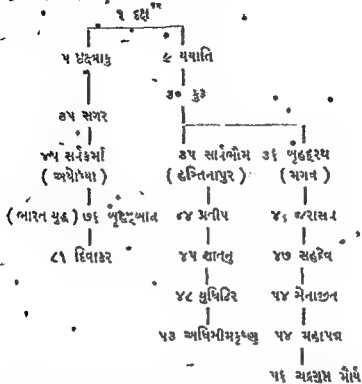
આ ઉપરથી ૨૫ થી વધારે વખતી અસરેશ આપે એવા રાજ્ય નો ખોટા છે એમ સ્પષ્ટ લાગે છે અને અસનનાં દીર્ઘાણ જોતા ૨૫ વર્ષની સગરેશ જરોમર છે એમ લાગે છે

મીમાચિન્દુ ૪ યુ.

પુરાણો વિષે આટલું આધારમાં રાખી તેમાં ઇતિહાસક્રમના સાધનો મા રજા છે તે જોતા જાણ્યો તો પહેરો નિગાર જૂન લેખકના સમયનો દરેક જોઈએ ૫૫ નિર્ણયપત્રમાં શોધના સંદર્ભમાં બધાં પુરાણો વચાયા તેના સમયનો આધાર તેમાંથી જ મળે છે

તે વખતે અધિસીમ કૃષ્ણ ઇન્દ્રપ્રસ્થમાં, તિવાકર અયોધ્યામાં ને સેનાચત મગધમાં રાજ્યકર્તા હતા ૧૧

હવે આ ગણઓની વસાવસી નોંધએ —

આ પેઢીઓ નેતા અધિમીમકૃષ્ણના સમયમાં પ્રીપ સુધીની વાતો કુટુંબમાં જ હિનરી આવી ટોની નોંધએ અને તેમાં કુર સુધીની વાતોનાં સરમરણો કયા તો નવિઓ કે આરણોને મોરેથી કે કુનગોરનાં આખ્યાનોથી સંમાજમાં પ્રચલિત હોવા નોંધએ, અને તે પહેલાંની વાતો માત્ર મોટા બનાવોની તકલાઓને ડાકે જ રહેલી હોવી નોંધએ દક્ષ, કે

(૧૧) સુત — “નરિઓ” આ અધિસીમ કૃષ્ણ દમ્યામ રાજ્ય કરે છે અને તેના રાજ્યમાં તમે આ મહાન, મહાના અધિવેતાનમાં રોખ્યા છે આના નામ વડ પુ કરમાં ગયા અને એ મુકેત ને દગદગીમાં ગયા છે

નરિઓ — સત ૧ આ તો બૃત્તકલ્પો ઈતિહાસ થયો હવે અધિવેતાન સમયગાળાની નેા મારવ ૫૦,

“મમ્મેશમાં રથ અયોધ્યામાં હાન દિવાકર છે” મમ્મે ૨૭૨, વાહુ ૩૩ ૨૬૬-૨૭૬-૨૮૬

Pargiter Dynasties of the Kali Age

૧૨ આ લેખમાં ભારત મુદ્ધ પેઢીની વસાવસી અને તેના ક્રમના માત્ર ૧ મોટે Matsya Puran (Panini Office) ના Appendix VI આપેલા કોરપર આધાર રાખ્યો છે અને તેમ જ Pargiter's Geneology of the Purana J R. A S (1910) & Dynasties of the Kali Age માં આપેલી વર્ગીકરણની પણ નદદ લીધી છે

— સરસ્વતીચદ્ર લાગ ૪ થોળ ૩ ૫-૮-૦ એન એમ ત્રિપાઠી એન્ડ પત્રી, મુબાઈ

રે ! થાંકી ગયા હિન્દી જનો.

લેખક — રા રમણીધરામ ગોવર્ધનરામ ત્રિપાઠી

૧.

કોઈ કહે 'ઓહો થયું ! મિરાસો ! સતેષ લ્યો !
ધીરે ધીરે આગળ જશુ ના ધર્મ કે ગુમાવજો !
વિશ્વાસ ને મદકારથી સિદ્ધિ બધી તમ પામશે '
પણ હાથ હા ! આગુ મુણી થાકી ગયા હિન્દીજનો

૨

શુ દુઃખ કે શુ ત્રાસ કે શુ ધર્મને અરધિ નથી ?
વર્ષો યથા 'ધીરજ ધરો-ધીરા બનો ' પાડો ભણી,
મુનો થયાં સતેષ ને વિશ્વાસનાં વચનો મુણી,
રે હાથ હા ! થાકી ગયા શ્રુજ ભાકુ હિન્દીજનો

૩

નિરાશ ઉગે ત્યા 'શુ ધર્મ ?' 'હા, શુ ધર્મ ?' 'શુ શુ ધર્મ ?'
'શા કાવદા આ દેશને ક્ષણુ બે પત્રી કે આધરો ?'
કે 'જીવને શા ત્રાસથી જતાવને મરતુ ધર્મ ?'
મિનતા બધી એવી જથી કાઠ ગયા હિન્દીજનો

૪

દગિદાગી નો જામ્યો હણુ મુજ દેશમા વ્યાપી રજો ?
નિર્ભય કે એવા જનો મુજ દેશના માર્યા મરે,
કઠણી ઉઘ્યા તો પશુ નહિ આત્મા જગી એહના
એ દોહીથી રે હાથ હા ! થાકી ગયા હિન્દીજનો

૫

આ દેશના ધર્મજીનેનો ધર્મ રે અરજો થયો !
કે રનાથ કે કે લોભમા, કે મોહમા કે કીર્તિમા,
રસમસ બી તાહી ગલા ને ધર્મને અજણો કર્યો—
કળણુગના અનતાથી થાકી ગયા હિન્દીજનો

ઈસ્ટરનો તહેવાર.

લેખક — પ્રો કાન્તિલાલ હમનલાલ પટ્ટા, એમ એ

ઈસ્ટરની રમતી શરૂઆત મ્હે ગુરુવારથી છી એક અઠનાડીઈ નહુ સારી રીતે ગાળ્યુ-
નાતાતના કરતાં પશુ કટવેક અનુ વધારે સારું મ્હને વિશ્રામની જરૂર વધારે હતી તેથી તેમ
લાગ્યુ દોય કે આઠ દિવસનો વિવિધ પ્રોગ્રામ વધારે સારી રીતે અમનમા મૂકી શકાયેલ
તેથી દોય

નુમ — રૂપાન લખાતે બપોરે “કુક રીફર્મ રેસ્ટોરા” માં જમ્યા વનરપતિ-આદારનું
આ જાળીતુ ઉપાદાર-ગૃહ દાનમાં આવેલુ છે પહેલા ત્યા જવાનો પ્રસંગ આપ્યો ન્હોતો
ખોસાં એકદરે સારો કે કાર્ક સરતો મળ્યો એની પીસે “ગેમેજ” (Gamages)
ની પ્રખ્યાત દુકાન છે, તેમા બધી ચીને મળે છે, ખાસ કરીને રમવા, વતો, રમતગમતને
સામાન વગેરે ત્યાંથી “એરોપેન” ના રમકડા ખરીદી મુનાઇ રસાના કથા તે પછી “વાટર-
મેન ફાઉન્ટેનપેન” વાળાની દુકાને ગયા દુકાન સરસ, વ્યવસ્થા સરસ, બહાર બહારખરની
ખારીમાં નીન કરામતવાળી રીતિથી આર્પણ પદર મિનિટની ન્હાંઈ, એ પેનની નીમ
બદલી આપી, એકમાથી યાદી ચુતી હતી તેમા ગમરનો દાટો બની આપ્યો, ને મ્હારી પેન
સાર કરી આપી એ ઉપગત થપી પેનો અમને બતાવી ! રમરના દાટાનો એક શિક્ષિત
આપવો પશો બાકી બધુ મફત ! !

પામે ન જનુ મ્હોટામા મ્હોટુ Picture-Theatre છે બહારથી જેટલુ લગ્ય છે તે
કરતાં બહાર વધારે છે એ વય ઉપર ૩૦ લાખ રૂપિયાના ખન નાટક માટે બધાવેલુ ૨૬૦૦
માથુસ બેમી કો એનુ મ્હોટુ છે નાટક માટે નુ મ્હોટુ પશુ એને લેવે મિનેમા આવે છે,
London Opera House હવે ર્દાન થિએટરને નામે વધારે પડાવતુ છે, કાન્યુ કે
એનો માત્રો Stoff (સર છે) આ ધધામા બાહોલ ગભાપ છે સારામા સારા ફિલ્મો
મહલા એ મેળવે છે તે દિવસે મેરિ કોરેલીની “Innocent” નામની નવનકથાનુ એક
ફિલ્મ લગુ, ને બીજુ સર જેમ્સ બેરીની “The Will” (વસીઅતનામુ) એ નવનકથાનુ
ફિલ્મ એ સારા દિવસ નહુ પ્રેમ ગણાનુ થિએટર બેવાની આકાશા, ફાઉન્ટેનપેનવાળાએ અમ્હ-
મેલા પૈમા ને રમ-સયોગો અનુકૂળ હતા ને અમે બહાર ગયા બહારની રચના પશુ બહુ
લગ્ય હતી ખાનાથીવાં માટે ફેટવાય એરકાએ હતા બહાર બહુ ગમરર કામ નાનુ
ફિલ્મના દેખાવો ધણા સરસ હતા, ખાસ કરીને કોરેલીની વાતાના કોરેલીની વાતાનુ નસ્ટુ સાહુ
દોય છે નાઆધારનુ માનવબાને તથા નસર્ગિક પ્રેમ તથા વનિતતાને પ્રકટ કરનાર હોય છે,
અન્ટ કરમુ હતા બેરીએ વ્યાપારી હવનમાંથી ઉડુ અય તારી સચોટ રૂપમા મૂક્યું હતુ

* ઉપરથી લખાવેલો આ પત્ર કાલ પ્રગટ કરવાની મુજ હમણી જખારેની નથી ગુજરાનના
સામાન્ય વાચક વાને તેમા રસ પશો એની આગાથી પ્રકટ કરવામા આવે છે અ્ય દરબાર નર્મદારા ને પચા

સસારદર્પણ (નાટક) ૧ ૦-૧૨-૦ એન એમ. ત્રિપાઠી એનુ કપની, મુનાઇ

શુક્રવાર—શુક્ર કાયડે-સહેમમાં ઉતરની રૂબ આજવી સર-મોમવાર લગી નર્મી
 લાગ્યામાં લાગી રમ આ શર ને શર બને વિસ હયા સમસ હતી તડકો મોનો હો
 આજે અધોરે વેન્ટમિન્સ્ટર ઍગિમા જુદા પ્રાર્થના સાબળી ખાસ અમીન સાંભળ્યું હોતો
 હોલ્ડિંગો મેમા મળી રોતોમાં માતા હતા-એને Choral songs કહે છે-આમનમાં તથા એવ
 અમુના મગમાં હલવને પનાગી નાંખે એની મીઠાઈને કેમપૂતા હતા અંજો મેન્ટ નિહાવમિદને
 રોમાં ગયા હસન હમામને ત્યા એમને રોકાવ રહેતું પડ્યું એટલે બે કલાક મિસિસ મિડ સાથે
 ત્રાંતો હરી મિલનુ જનનની કેટલીક નાતો જણી પછા પાછળ એ ને પોતક ધાતુ કામ
 કરે છે-જુદી જુદી રીતે નાસહ શિયાળામાં હિન્દ જવાની તંવારી કરે છે કયા વધારે
 ઉપયોગી કામ થયે એ સનાન છે મહેને ને મિસિસ સિદને લાગે છે કે પાટી એવ કામ
 કરનાર બીજે કાંઈ નથી, તેથી પાછા આવી અહીં મહેન્ટ સાર છે મહેને તો એમ પણ લાગે
 છે કે હિન્દ મા પમાપળીના અગ્રામાં એ કરાળી જશે ને નિપજ પલ જય રાને
 ધણો વળતે-મુમુખલાઈ માયે આપણા સાહિલ-આપણા દવિઓ વગેરે ઉપર લાગી નાવ દરી

ગાનિ-પ્રખ્યાન મેકમ ટુસાંડુ ("Tussaud") મીણના પૂતળાનું પ્રદર્શન જોયું
 આખો દિવસ એમાં ગૈયક લોક ઘણી હતી, પણ જોવાનું બહુ હતું મજા બહુ આવી એની
 રૂં શિનિગની કીમતની ચોપડી-વાચી મયો હતો, ધણા દુચકાઓ વગેરે જણતો હતો, છતાં
 એકવાર હું ને સન્મુખખાઈ હેતરાયા "કેટલોંગ" વેચનાવાળાનું પૂતળું એવુ આખેલું હતું કે
 હું પૈસા વાઈ એની પામે ગયો-પડી ને તે હાથી નહિ ત્યારે યાદ આવ્યું કે આ પૂતળું છે
 ચોમિસમેનના પૂતળા પાસે તો વજાઓ રસ્તો પુછવા જાય છે ને મહારા કરતાં ય વધારે
 નબળે છે આર મોટા હોનમાં નામાકિત સીપુરોના પૂતળા ગોઠવા છે દરી ઉપરના ધણા
 અસા મોટા મોટા આવી જાય છે એમ ટુસાંડ એ ટ્રાન્સના જળવાના જમાનાની ખાસ એના
 પ્રદર્શનના મોમો નાપિકે ઉત્સવ કેટલાક કાળ ઉપર ઉજવાઈ ગયેલો એની ચોથી પેઢીના પુત્ર
 (પ્ર-પ્ર-પૌત્ર !!) એવુ જીવન વગેરેનું પુસ્તક લખેલું જે મેં વાંચ્યું હતું હજી આ કળા
 એના વશમાં જ સારી રીતે જળનાઈ રહી છે એ નિરલ ભાગ્ય આ ચાર હોલમાંના એકમાં
 મુજિડના મવળા રાંજઓ-પહેલા William the Conqueror થી માડીને આજ લગી I
 રાણીઓ પુણ્ય-પોતપોતાના જમાનાના પેલાકમાં કેટલીક ધણાં સુન્દર પુતળાં હતા રાણી
 એરી ને કિટોરીઆની મુર્તિ સુન્દર હતી આ એક હોનસા જ વવરયા હતી ખાકીના ત્રણેમાં
 અમિડો-ક્રમ કે વ્યવસ્થા વિના કેટલેક સ્થળે ઘીઓઘીય ભરેલા, પણ જોના લાલક ખેંગ
 ઈન્ડિયા, અમેરિકા ને ફ્રાન્સના રાજપુરો, ઇંગ્લંડના ચોકા, કરિઓ, જુદા જુદા ક્ષેત્રમાં મચ્છર
 અથેલાં મોટા માણસો ને સીએક The Sleeping Beauty-જાણે અરેખર હતી હોય ને
 છાની આસથી દાનની હોય એમ જેવાનું હતું ટેનિસન, રાણી કિટોરીઆ ને બીજા બે જણા
 પોતપોતાનો અગ્રયાસ્ત્રહમાં કે કાર્યાલયમાં બેઠેના બહુ આકર્ષકજેમાનાં હતાં સૌનું કદ, મુખ
 ઉપરનો લાવ, રંગ, વાળ, કગડી, કપડા-સાંતે તાદસ્ય હતા, ને તેથી આશ્ચર્ય યાવ એમ હતું.

આ ચાર દૈનિકી માનુષ્યે પણ ન્હાના એર। હતા, તેના બેમાં ગોપોતિઅનનાં માર-
કાનાં મ્મ હતા સંસ્કૃતમાં પદ્મવતી ગાડી બેવા જેવી હતી પુષ્કળ ચિત્રો વડે રતા
ત્રીજા ખડમા કા-સનાં મુગવામા પ્રખ્યાત થયેન સિર ઠેક કરવાનું યન 'ગિનોગીન' સાચવી
રાખેલું હતું, જેણે સેક્રા મહાદેવ માણુમેના ગળા કોષ્ટા હતાં તેનો એ બચ્ચો-મુદે-૧-૫૫
હોના જેથી હોના કામની સમજ પડે એ સિવાય અસનમા ફેલીગોને રીવાસવાના જે જે
યનો વપગતા હતા તેમાના વગુ ચિત્રો સજ્જિત ત્યા હતા

ત્રીજા ખડમાથી નીચે ઉતરી "૫૫" એ જેનું નામ 'Chamber of Horrors'
("ત્રાસગૃહ ") આપ્યું છે તેમા મેદા ઈન્ડના "નામસ્મિત" ખુનીઓ ત્યા અમારી સમક્ષ
ખડા હતા દેખાવે કેટલાક ફૂર, કોઈક જગતી તો કેટલાક "ગૃસ્થ" હતા એના દેખાવ
પણ માણુમેને ગ્રતામા આપણે મળીએ ગતા કાર વિચાર આવે નહિ પણ એમના પરા-
ક્રમે "કેટલોગ" મા વાનીએ ત્યારે જ એમની "મહત્તા" સમગ્ર જરા ગતિનિકાગ્રક દેખાવ
હતો, પણ અગ્રેને એજનાથી પચિત રતા ને રસથી નિહાળના હતા કેટલાક ન્હાના 'ટેબો'
સારા મોઢ્યા હતા ત્રીજા ખડમા એક વસ્તુ ચમત્કારિક હતી જે, ૧૫મી જોઇએ ફેન્ચ
લોક-નાઈફ જ્યારે કોઈ મોટા માણુમેને "ગિનોગીન" મરતા કે તરત એના માથા પી
મીણુની આકૃતિ ફરી લેવા એમ ટૂંસોને દૂધ કરતા આ ત્રાસ ભય કામ એ ભાવડીને
કરવું પડતું, કારણ કે આનાકાનીનો અથ દ્રોહ, ને દ્રોહની શિક્ષા ગિનોગીન આ પ્રમાણે નિગમતા
"લોહીવાળાં મસ્તકાની થોડીક આકૃતિઓ-તુષ, મેરિ એન્ટોષનેટ, રૉન્સપીએગી, વગેરેનાં
કરણાજાક માથાઓ હતા સોધી વધારે ચમત્કારિક Marat-જેનું એક ફેન્ચ વીર પ્રામ્મ
બાળાએ એના ન્હાવાના ટપમા ઝરીથી ખુન કર્યું હતું તેનું એ જ હાલતમા-ટપ-માં પૂનઃ
બનાવ્યું છે, ને મુખ ઉપરનો ભાવ-રિરમય-દર્દ-નિરાશા મિશ્રત આ કળાના એક વિજય
સમાન લાગે!

પણ આ ખજીની બહાર નીકળ્યા ત્યારે મનને કંઈક નિરાંત થઈ બહાર એક ધણે
મોટો ખડ હતો, તેમા-આખા પ્રત્યનની એક વસ્તુઓ હતી દસમારેક ટેબો-મોહર,
અસરકારક અને અનુશ્ચ ભાવને ઉત્તમ રૂપમાં પ્રકટ કરનાર. એના કેટલાક પોસ્ટલકાં ચિત્રો
લીધા છે ને મોઢ્યા છે પણ એમાં મળતી સોમા ભાગની ખુબી પણ નથી ખાસ કરીને
એરી Queen of Scyth નો વધ, ટાવરમાં બે નિર્દોષ નિદાધીન રાજકુમારોનો વધ, ત્રીજા
બૉન પાસે Magna Charta ઉપર કરાવાયેલી સહી, નેપોલિયનના ચમ પાસે વેનિઝમન,
નેત્સનનું મરણ સિ-ડેરેના, Babes in the Wood, અને પિકોલિઆને ગાદી મળ્યાનું
નિવેદન-એ બધું ગમ્યાં એ ભાગ ફરીથી જોવા જવાનું યન છે

પ્રત્યેનમાથી બહાર નીકળી પાસેના રીમન્ટસ પાર્કમાં ગયા, ફરવાની પગે મરમી આવી,
જાગ પી લીનોતરી ને સરેશ્વરનું સુન્દર નાવકોશ જોઈને આત્મન્દ થયો. કોઈ રવિવાર ગાળવાનું
આ સુન્દર સ્થળ છે એટલી નોંધ કરી આ પાર્કનાં આ ભાગમા પહેલા ગયો ન્હોતો

કેલાપનો કેકારવ ૩ ૪-૦-૦ એન એમ. ત્રિપાઠી એન્ડ કંપની, મુંબાઈ.

રવિ — સહવારે પઠનિ ખીલમાં ફર્યા, સન્મુખપ્રાણએ જાળી લીધી બેપોરે ધરમાં વધુ
જાળી લીધી ગંજન બેપોરે આંખો શરીર ખૂણ સાઈ થયું એ આઠ દિનસ એ “રવનિક”
રૂઢી આવ્યો. ઝહેતો હતો કે અર્ધા જૂખ્યા રહેવું પડતું હતું મેં કહ્યું કે એ તો એટલું
જાતુ સહે છે કે ત્હારે રોજ એમ જ રહેવું પડે એમ ત્હારા હિતને, ખાતર પુણ્યાનું મને
ચાલ્યું છે એ ક્યાક મિસિસ નાહટના હારએનિઅમ ઉપર ગાળ્યા રજીત ને નાચકે પેણુ
ગાયું રહાને “બહુ હાલ”માં એક પ્રખ્યાત પુસ્તકની ફિલ્મ બોધ બેરોમ કે બેરોમને
“Three Men in a Boat” કરીને ચોપડી છે તથા લગ્નવાસીઓ-હોરતો-રાગના
વૈતરાવી કેડી રીતે કટાણે છે, પત્ની ધરતરની રજા ભોગવવા એક હોડીમાં બેગી ટુસમાં
જાય છે, જાં તોરાન, ગળખ, મજેરેનું પહેલથી છે, ને સુધી બહુ હસાધનાર વર્ણન છે
હસાધથી ફરવો, ચાલ છે, ને હસનાનો-સાઈ ને પેટ ભરીને હસનાનો લાગ મળે તો ચૂકવે
મદિ, એ માનિતા પ્રમાણે મળે બહુ મધ્ય મિસિસ નાહટ કહે છે કે ફિલ્મ ફરતા થ
પુસ્તક વધારે સાઈ છે વાચીટ ત્યારે બીજે શો ઉપાય થયા એકા રજા ભોગવે એવે
આ કાળ છે એટલે એ ફિલ્મ અત્યારે બહુ સમયોચિત છે

સોમ—લંડનની બીજી એક પ્રખ્યાત જગ્યા એમ. Hampton Court રમસે
નીરે, બહુ મનરે સ્થળ હજારો લોકો બેઠા થયા હતા જૂની વખતે ટામમા બહુ વખત
જોયો, “અસ”મા પાઠ આવતા હતા એક કનાલ થયો ધરથી મહેલ ૧૫ માઈલ દુરે.
આમાં હેન્ડ્રીના બગવાન સચિવ ડાર્લિંગ પુત્રીએ બધાને જ આ મહેલ આપે “રામને
જો” આપે પડેલા હજારે ઓરડાઓ ને સુંદર બાગ બગીચા, તળાવ, કુવારા, નહેરો,
વગેરે છે. ઓરડાઓમાં હાથ સરકારી પેન્શન માનાત્ત વગેરે રહે છે, બાગીના થોડા બેના
ગાદી સુકસા છે બીજા જર્મોની પછીથી કોઈ અગ્રેજ રાજાએ એનો ઉપયોગ કર્યો નથી.
મહોતા મહોતા ઓરડાઓમાં હાથ તે મિત્રો જ બેનાતા છે, તેમાંના કેટલાક પાંચ છ-સદી
મુસી જળવાઈ રહ્યા છે મિત્રોની બવગ્યા સારી નહિ, વિષય મહેલે લાગે ધર્મ, પુરાણનો,
સુગંધ, કે ગજમસગ અથવા રાજમત્રુષો તેમાં નેનરની “Hampton Court
Beauties” અને એથી થ જુના બીજા ચાલસના દરબારની લેસીની “Windsor
Court Beauties” ની ચિત્રગાળાઓ વિખ્યાત છે તે ઉપરાંત દિવાલ ઉપર બે બીનિજ
ઉપર ઓકપુરાણના બેસ લાખ ચિત્રો પ્રચક જગ્યા ઉપર દોરેનાં હતા રેલમી પડદા ઉપરના
ચિત્રો—Tapestries બહુ પ્રિયમકારક લાગી સૈકાઓ પહેલા આ મહાભારત કામ કેમ
થઈ રાખ્યું હશે એ સમજવું મહેલું નથી ખરે ચિત્રકળામાં વૃદ્ધાવના મધ્યકાળે જે આપ્યું છે
તે કદાચિત જગતના કોઈ દેસી કોઈ કાળમાં આપ્યું નહિ હોય. છતાં એ ઢાંગના ચિત્રો મૂરો-
પ્રમા બેનાની તક અહીં કરવા મધારે છે

આગમમાં એક પુણતન, ૧૭૪૮ માં આવેલ કામચલા છે-અંતરે તો આ મહોદા જોડે જોડે
 છે સૂચી હતી જે કે કાર્ક કુખો કુટતી હોય એમ દેખાતું હતું. “ભુલભુનામરી” છે.

જોની રચના જુનાગઢના મેળીયાગમા જુનજુનામરી હતી તેથી જ એ-એના ઉપરથી એવીથી હશે-તેથી નું જુન નિના અન્દરે જઈ સડ્યો લકામા નુરેનિઆમા પણ એ જ રચના દ્વતી સતુ બહુ અનુકૂળ-ન્ટાલી જરા વર્ષા, પુષ્કળ વૌદળા, દડા પતનના ઝપાટા ને તડકોનો અભાવ-છતાં મજા બહુ આવી અન્દરુ જોવામા વખત ગયો તેથી જાગોમા ધધેછ ભમી રડ્યા નહિ-એ કે એ દનાકે તો માળ્યા હશે જ-ઉનાળો એસને ત્યારે વધારે સુંદરતા થશે ને નદીની સેર પણ કરી શકાશે

મગળ —અપોરે વર્ષા પડ્યો એટલે પ્રોગ્રામ ફેરવી “નેચનલ ગેતેરી”મા પેટા રા કલાક માળ્યા-આન મા દૂકામર સ્વેરુ, ને સનના જયસ્નભની પીકેન્ચુ દર મમન, ને સનનો રનબ રૂપ શીટ ઉભો છે, એની ઉપર ને સનનુ ૧૬ શીટ ઉતુ પુતુ છે સ્તભની નીચે ને સનના વિજયસેત્રોના ડાસા ઉપર ચિત્રો (relief) ઉપસાવેના છે એ મોટા ડુવારા ચાર પ્રયઃ સિદો આસપાસ છે

આ ગૃહીય ચિત્રમુદનો આરબ ૧૮૨૪થી-એક સતી પૂર્વે થયેનો જુદા જુદા ચિત્ર કારોના અને ખાનગી માનકોના સમૂહો બક્ષીસથી અને પેસાથી મળ્યા છે હાલ લગભગ ૩૦૦૦ ચિત્રો છે, જેમાનો ત્રીજો ભાગ-અર્વાચીન સિદિય ચિત્રકારોનો “ટેટ ગેતેરી”મા છે, જે અર્ધાથી જરા દૂર છે ઇટલિયન, ડચ, વગેરે જુદી જુદી શાળાના મોટા ચિત્રકારોની કુનિઓ છે વ્યવસ્થા ઉત્તમ છે દરેક ચિત્ર એવી સારી રીતે, વણીવાર બહુ સુંદર ફ્રેમમા, હોમસા જોનાને જુદા જુદા નીચુ ન પડે એની જગ્યાએ, અને વિષયનુ નામ, ચિત્રકારનુ નામ ને કાગ, તથા એતી શાળાનુ નામ-એટ કરનારનુ નામ એ સૌ રિગતો સહિત ગોાવેન છે કે એ ચિત્રો નિહાગવામા શ્રમ પડતો નથી કાચના નળીઆઓ ઉપરથી પ્રકાશ આપે છે હાપેન “ટેટ નોગ,” ચિત્રોના ફોટો જુદા જુદા કલા, ઉપરાંત અમુક અમુક કાગે અમુક અમુક સાંગા સિપર બાખ્યાન આપનાર જાણેશ માલુસો-વગેરેથી, જેમ ચિત્રસમૂહથી આ ગૃહીયધનનુ સરકારુ થાય છે, ને ચિત્રના અભ્યાસીએને પ્રકાશ પ્રેરણા તથા ઉત્સાહ મળે

મોટા ભાગે ધમના ચિત્રો કાષ્ટ ને માતાના ત્રિવિધના બહુ જ, કેટલાક ખરેખર અંદજુન કેષક મોટાધને લીવે કોઈ અગણિત વિગતોથી, કોષ ભાવ ને ભાવનાથી, કોઈ રંગ-વરેક તરેહનાં જ આદ સેકા ઉપરના ચિત્રો હજી સુરક્ષિત કેમ રહી શક્યા હશે! મજા ગમ્યા સેમાંથી એટલે મોટા ફોટો-રા સિનિંગે લીધો-કાષ્ટ સગ-ધી છે

પાયા ૩ ના ટેમ્સ-તીરે ફર્મે ચેરિંગ ક્રોસથી વેસ્ટ મિન્સ્ટર પુલ ઝોળગી પેને પાસથી પાર્લેમેન્ટ-હાઉસના ફ્રોન કર્ણ મહારી પડખે સેન્ટ ટોમસ હોસ્પિટલનુ મોટુ મકાન ને ૧૬મી કેન્ટરીના આર્થમિશનનો “લેગથ પેનેસ” દતાં

રાત્રે રજિત જમના આગે દતો જમીને Palace Theatre મા ગયા એવું ઉચ અગિને મેસવનુ હતું-નળે આસમાનમાં ચમ્યા “The Down of the World” કરીને (વિષય પ્રમાત) બાહ્યમા પૂર્વાધનુ ફિનગ હતું ઇટલિયા જોડું પાંચ વર્ષે તૈયાર થયેલું

દવામનો અક્ષરેક ૧-૪-૦ એન એમ ત્રિપાઠી એન્ડ કંપની, મુબાઈ

ને સાબો રૂપિયાનું ખર્ચે ૩૭ હજાર રીટ લાંબુ તેમજી કાપીકૃપીને ૧૦ હજારનું કુની બતાવ્યું તેથી સંશેષ તથા ત્વરા બહુ જણાયા. દરયો મનોહર હતો એમ કવ, એમ ને મોઝીઆ પ્રતાનત્ત ધણા સરસ હતા આગમમાં જણુ બાગેકો રમે હો ને માની, પાસે જઈ એને વાર્તા કહેવાનું, કહે છે આ નિશની જૂતામાં જૂની વાત કહે છે જે પડકાર ઉપર દેખાવે કે આમ નાટક ને સિનેમા નથી રીતે બેળા થયાં બાળકોનું બોનવું, રમત ને અભિનય હવરપર્શી હતા.

મુદ્ધ — મહારા અઠવાડીઆનો છેલ્લો દિવસ ખરેખરે બનાવ *Oxford* ને *Cambridge* ની *Boat-race* નો હતો. પટનિનો મહોદામાં મહોદા વાર્ષિક બનાવ ૭૩ મી સગત હતી આટલે દિવસ થયાં 'બન્ને યુનિવર્સિટીના મુખ્ય મહાધરો પાડપા આવ્યા હતા, ત્યારથી પટનિમાં એ જ વાન ચાલતી હતી કોઈ કહે હું કેમિસન, કોઈ કહે હું ઓક્સફર્ડ કોઈ કહે આ છતરી ને કોઈ કહે આ છતરી ને કોઈ કહે એ હવા ભેંધએ તેની સારી હતી તકેક હતો ને પવન નહેતો. ટેમ્સ જરૂર પડી, પાણી ચાતા નહોતાં લેફા પશુ મનાડી પેલાં આવી ઉભેલા ાા નાએ હમે મયા, ત્યારે પટનિના પૂલ ઉપર ને બન્ને કંઠિ હજારો માણસે, નદીના પ્રવાહની રક્ષામે ના જવાનાં જા માછન છેક દગી જાએ બાણુએ અસાધારણ મેદની હતી એમ અપૂર્ણા છાયા કહે છે રાત્ર વાગ્યે પૂલની તરે બન્ને હોડીઓ હાજર થઈ બન્ને પક્ષના રમમા જરૂર ફેર હતો, તે દવેસનિ તળાએ દેખાતો હતો ને બધા દનેમા એકી વખતે એકસરખા હાલે ત્યારે જ એમજો દેખાતો હતો દેખાવ અઠગ હતો પા વાગ્યે, બન્ને હોડીઓ તીરની પેટ પૂડી એમની પાછળ "એમપાર્સ"ની મોટર-બોટ, બીજી બોટ, ને નેથી ૫ પાછળ પ્રેક્ષકોને લઈ જનારી ચાર ન્હાની સ્ટીમરો એક જ હાજમા હતી ચર-આતમા કેમિસન આગળ થઈ, ને અમહારી આગળ એ હાલતમાં બન્ને પરાય થઈ ફરગીનથી જ્યાં લગી દેખાય ત્યાં લગી જોવા કંઈ પછી અમે જાણ કરવા માંડ્યુ રસ્તામાં બીડને કીધે વાગ માગી, અને એક રથને અટકવું પડ્યું, એ રથને જ "બોટ-ક્રાશ" હતી ને એજે તહેર કંઈ કે કેમિસન છતી કેમિસનો વાવરો બધે ચડી ગયો કેમિસનને માન-નારા નામવા કૂદવા લાગ્યા ટોણુ વચ્ચે, સૌ વાર ગયા નહિ હોલએ તેટલામાં બાયાનાળા એ પરિણામની ખૂમ પાડી ગયા વેચતા હતા. થુ બીડ હતી સાધારણ રીતે અમે જ્યાં ઉભા હતા ત્યાં ઘેરથી પહોંચતા ૧૫-૨૦ મિનિટ થાય બાળે ઘેર આનતા ૫૦-૫૫ મિનિટ થઈ. બોડો ઉપરાંત, મોટરો, બસ, ટ્રામ, સાઇકલ જતા ચાલિતથી સૌ પોતપોતાને રસ્તે પડ્યુ ગુરુવારે ટાઇમસમાં વાંચ્યું કે ૧૯ મિનિટ ને ૪૫ સેકન્ડમાં કેમિસને, સગત પૂરી કરી : ચારમા કેમિસન રહેજ આગળ, પછી *Oxford* આગળ અસાધારણ બળથી નળી કેમિસન હારમાં આવી પછી *Oxford* આગળ નીકળી છેલ્લા ગર્નસના પૂન આગળ-૨૬ મિનિટ ૨૬ સેકન્ડે *Oxford* આગળ હતી પણ છેલ્લી ાા મિનિટે કેમિસને લગીરથ પ્રયાસથી જય મેળવ્યો મુખમે પહોંચતી વખતે આખી હોડી રી વચાઈ વેદતે આગળ કેમિસન હતી તેઓનું કોટમાં ને *Grace* વખણાયાં છે, ને છતને લાગેક હતા એમ કહે છે. બન્નેની રીતિમાં એક લણુ મ્હને પણ ફેર દેખાયો હતો કેમિસન વધારે કુતબી, સમર્થ ને *Grace* એકસરખા હલેસા નિયમસર ચાલિતથી ચારતા હતા *Oxford* નો ચમ વધારે હતો, યાક્યા પણ તેઓ વધારે જતા ચાખી સરત અસાધારણ સગેતામની એક ગણાઈ છે.

ચરખાનો સ્વરાજ્ય મંત્ર.

તેજુક — રા મંજુલાલ ઈશ્વરજીવ યાજ્ઞિક, બી એ

“ સર્વ મૂર્ખ પ્રજાઓની મૂર્ખતા મૂર્ખ પ્રવૃત્તિ ” ના — “ અસહકાર ” ના — દિન-રાત્ર સારનાર મહાત્મા ગાંધીજીએ પરદેશથી દેશની રૂંધે પગ મૂક્યો સારથી ચરખા પુરાણનો મહિમા ગાયો હોય છે અને આજે તો “ ચરખાનો પ્રચાર ” અને “ સ્વદેશીનો વિસ્તાર ” એ મે મુક્તિમૂર્તિ એ તપસ્વીનો સચોટ બોધ છે કે જે નોકો શકા કરે છે કે દુનિયાની રહાંમે ટકતી માટે ચરખો શક્તિમાન થઈ શકે નહિ, અને મિત્રો એ જ માન મોઘો અને ઘોર પ્રમાણમાં કાંઈકે કંઈકે ચરખાની નિશાની સરખી રહેશે નહિ પરંતુ, આત્મી જાનના મધ્યે જે પ્રજાનો પ્રચાર કરવામાં અર્થશાસ્ત્રના નિયમો કામ લેવા જ જોઈએ એવું નથી મહાધર્મને પ્રભુએ અર્થશાસ્ત્રનો અવિચાર એક મહાધર્મ થાય છે કોઈ રાજકીય કે ધાર્મિક મહાપ્રવૃત્તિના કાગળમાં અર્થશાસ્ત્રનો વિચાર અકાલીન અને જીવન મુદ્દકામે લોકો માત્ર જનનિર્નાદ કરી વિવાસોનો અગિયાર કરતા અને વિજયનો જ વિચાર કરતા તેમ જ દેશના માનગૌરવ જાળવવા માટે આ ભેલા આ અસહકારના આધ્યાત્મિક મહાસમાધિ વખતે ન થઈ વિવાસોનાં વહાલ કે અર્થશાસ્ત્રનાં અવિચાર અમદારી રહાંમે તો દેશ અને દેશાપમાન હવે વનોવતા અંતરે છે ત્યાં ચરખાને પ્રચાર અને પ્રિદેશીનો વિનાશ જ થઈ સ્વરાજ્યના મહાસમાધિમાં કોઈ જે રાજ્ય-યાગનું મૂલ્ય નથી દેશમુક્તિના મહાધર્મમાં બધા જે ભોજ નિર્માણ છે.

દેશનાં પુણ્ય ખુટતા માથા, દુષ્કાળોનાં કેવે વળી રહ્યા અને દેશનો આધાર મેહુત અશક્ત બને, દુખળે દીસે શહેરો તરફ આવ્યો મિલોમાં તે દાખલ થવા લાગ્યો અને હુદરતી દુધા મુની હવાને ત્યાગી, ધરખાર સ્ત્રી મૂકી, અક્ષયપાત્ર જેથી પિતૃશ્રુતિ ત્યાગી, તરેવેનાં રોગમય વસવાટોમાં દુર્ગંધમય ઉચ્છ્રાંસનોમા ગયો પૈસા કમાયો પણ દીને ને દેહે કંઠાયો મુખી ફેક થયો તે તો ‘ દેશને વળગી રહેનાર અને દુખે સુખે પણ પૂર્વરત વિસ થાળનાર આવા દેશત્યાગી એકુત ખમડ્યો અને ખેતી કંઠગી.

ચરખો તે ખેતના અને ખેતીનાં દેહનો એક ઉપાધ છે એકની ખેતી ઉપર નિર્ભર કરતો એક અસહકાર ચરખો અનાવે અને આશ્ચર્ય મેળવે નહીં ખેતી કરે અને બહારે ત્યારે ઉમરવાગો માથુસ ચરખાથી માત્ર નહીં કમાય તોયે નિરાધારી કરતા અધ્યાધારી સારી ગોડો વધ્યા નહિ અને મનુષ્યે વધ્યા પરિણામે નોકરીની હાડગારી થાન ત્યારે માથુસ ચરખો કેરવે અને પોતે જ પોતાનો શ્રેય રહે અન્નજીવનમાં અને અનાયાસપ્રમાણ ચરખાની પુણ્યપ્રતિમા થાન, ગરીબોના મૂલ્યનોમા અને ધનિકોના શૂન્યપ્રાસાદોમાં તેની વિદ્યાપ્રતિમા થાય, અધર્મોની આનીઓમાં અને તહેમના નગાતાઓમાં ચરખાનો સ્વદેશીયન કરે તો “ સ્વરાજ્ય ” આત્મીને ઉત્તુ રહે.

સુલામગિરીનો મજા (સચિત્ર વાર્તા) ૩૨-૨-૨૦૦૦ એન એમ ત્રિપાઠી એન્ડ સપ્ની, મુબાઈ.

પણ ચમખાનો સગસરત દેશોદ્ધમ કરવો એ કહેતુ નથી એ તો ગૌબોધપ (Supplementary occupation) તરિકે ગરીબોને અને મધ્યમોને ધનદાતા અને સહિતદાતા થશે અગ્રેજ સરકાર નાશ કરેલી જૂની કાળા પાછી ગરીબોને હાથ ચાપ અને હેમના દુ ખમાં દો નામે યાચ એ ચરખાની જરૂર “વીનાયની” એ કાલ ગરીબોતુ પાપ નથી અને હેમની અસખ્ય સખ્યા ખાદી જરૂર વાપરે જરો મિતોનો માથ વધશે તહોયે ટકશે નહિ દેશની નિન્દાગી ગઈ તો સ્વચાલ્યનો જન્મ થયો જ

ભૂમિ ભારત.

લેખક—રા. કેશવ હ. શેઠ

તેજ તારકના વસુધા ન પૂજે સહે તાપ જ તહાય રવિ-વરણે,
ભર્યા ગાગવથી અમ શિર શ્રુકે જગમા ભૂમિ ભારતને ચરણે
—તેજ

પૂજ્ય એ પ્રનિમાને જડયા ઉરથી,
અને ચિત્ત ન પ્રતપના પૂરથી,
સુ એક જ અન્નત તરુરથી, ભૂમિ ભારત ! તુહિ તુહિ અશ્વે-
—ભર્યા •

એક આખી સદા મન-લોચનમા,
વાનુ નામ જ એ જ-ચેતનમા
રસના ગસ પૂરતી જીવનમા, નિશ-દિ ભૂમિ ભારતના રટણે
—ભર્યા •

ધતિહાસે કયા જેની જયે ભરી,
અભિવાય રહો એક ઉડે દરી —
“ ઉપો ખાસ દૂટે જયધોષ કરી ” અવનાર ટકયો સુખી એ રમરણે
—ભર્યા •

‘રસગીતો’ પરત્વે કંઈક.

લેખક — રા. નટુભાઈ જલ્મચરીઆ બી એ

‘રસગીતો’નું બાબતિરિક્ષણ કરતાં સામાન્ય પ્રશ્ન એમ થાય છે કે “અને ‘રસગીતો’ કદિ ચાકાય કે કેમ ? આ નાનકડી પોથીનું એ અભિધાન તેને થોડાં છે કે નહિ ? એમ બાગે છે કે, બાને લેખકે ‘રસકા પ’ કહ્યાં હોતે, તો કંઈક ઠીક લેખાત । પરંતુ આનું કંઈક એનું નામ ન આપના ‘રસગીત’ એવું અભિધાન લેખકે આપ્યું । લેખકે આ અભિધાન સૂચ્ય આપેલું છે કે અર્થાથ ? માત્ર ‘રસગીત’-એ શબ્દ મયજમા સ્ફુરી આવતા ને તે મધુર ને સુકુમાર નાગતાની વાગ જ કંઈ પણ ઉડા નિચાર ક્યાં વગર જ એ નામ આપી દીધું ? લેખકમન અમુક સક્રિયતા અભાવે તથા પોતાની કૃતિને જનસમાજમા માત્ર આકર્ષક કરવાની પ્રમણ ઉત્ક્રાંતિ લેખકે બાધા આપા આવા નામ આધુનિક સાહિત્યસેનમા આપે તો છે જ આનું તો કંઈક આ લેખમા નથી ?

૨૧ સરસિદ્ધિએ પોતાનું ઉપનામ ‘કેસાપિ’ રાખ્યું હતું, અને તેમની કૃતિનું નામ ‘તેમને કેસાર કનાપિતો કેસાર’ રાખ્યું । પ્રુતક વાચતાં શું આપણે એ કેસાર નથી સંમતો ? સારાથ કે-લેખકાથી રખાતા ઉપનામો તેમ જ તેમની તે તે કૃતિઓના અભિધાનો પણ સાર્થ ને રથાનોચિત્ત હોવા જ જોઈએ ।

કાવ્ય રસોત્તમ કાવ્ય । લેખકની પ્રુતકનર્તી, તેમા નજરે પડતી પ્રત્યેક ભાવનામાથી આનનાના ઉદ્ધારમાથી પ્રત્યેક વાચક કંઈક અનનવીન ને અવ્યક્ત રસપાન તો કરે છે જ । તેમની પ્રત્યેક ભાવના, ભાવના ઉદ્ધારમાથી રસનાં ઝરણાં ઝરે છે । આ રસઝરણાનું જ પુ એકઝરણી ગીતે, એક સગા પ્રવાહમા સંવંધ વસા જ કરે છે, એ રસઝરણા પ્રેમરસનું કંઈક પ્રાથમિક નેમ જ હોય । રસપાન કરાવે છે જ આ રસપાન કરનાર રસીક તે રસપાનથી તૃપ્ત થતો નથી, પરંતુ આ રસપાનની વહે તેને એવી ધાએ છે કે તેને તે સિવાય અન્ય તે કંઈક ક્યવું નથી । એટલે કે આ ‘રસગીતો’ને ‘રસકા પો’નું અભિધાન આપ્યું હોતે, તો તે કંઈક અર્થાથ લેખાત । વિશેષમા આ ‘રસગીતો’નું અમરવલ્લુ ગદ્યવાણી-સ્ફુરિત છે એટલે કે —

“રસગીતો એ એક ગદ્યકા પ છે”

આવા ગદ્ય કાવ્યને રસગીત-ગીત કહેવું, એ કેવી ગીત શોભે ? યથાથ તે કેવી રીતે ચેખાય ? ત્રાપી વનહારમા અમુક શબ્દો અનેકાનેક અર્થમા વપરાય છે । સામાન્યતઃ ‘ગીત’ એ નામ એવશ્ય યતાં જ આપણને તેમા કંઈક અગીત છે, એમ ભાસ થાય છે । અને તેને આપને પ્રાનનૂત યતું પણ જોઈએ છીએ । આ તેનો સામાન્ય અર્થ । પરંતુ આ સિવાય તેનો કંઈક અર્થ થાય છે કે એમ । તે અર્થ ઉપરોક્ત અર્થને અગીશૂન છે, કે ઉપરોક્ત અર્થ આને અગીશૂન છે, કે ઉભય અર્થ પરસ્પરથી નિરપેક્ષ છે-એ બલ્લુસાની અરે જરૂર છે । વિશેષમા આ ઉભય અર્થ અગી-અગી જેવા કંઈક સમઘર્ષા હોય, તો તેમા પ્રથમ ને ઉચ્ચનમ અર્થ કયો ?

આવું કદાચ પ્રતીત થાય તો ત્યારપછી પણ લેખકને ન્યાય આપવામાં ઉતાવળા યવાનું નથી. લેખકે અન્ય સ્થળોએ એ સબ વાપર્યો છે કે કેમ? વાપર્યો હોય તો ત્યાં તે કેવા અર્થમાં? આ અર્થ અને આપણાં અર્થ એક થાય છે કે નહિ? મત્યાનિતો વિચાર કરવો વરે છે. એમાં જ લેખકને ન્યાય મળ્યો કહેવાય.

ત્યારે 'ગીત' એટલે શું? વાણી-ન્યહાર સ્થૂન શરીરગત છે, સંસારાત છે. પ્રભુને વાણી છે કે નહિ, હજો કે નહિ, હરો તો કેવી હવે, એનું સત્ય આલેખન આપણે કેવી રીતે કેવી શકીએ? સંસારમાં રહેનાર માનવ તેમ હોવાનું તેમાં કંપોઃ પરંતુ તે સત્યાત્મક કેવી રીતે કહી શકાય?

હવે ગીત એમાં આનંદ, આશ્ચર્ય, સુકુમારતા, ગુજન-આદિ અનેક ભાવોનો સમાવેશ થાય છે. પ્રભુ ભાનનાના બોગી કહેવાય છે. હવે એ જો આનંદધન, માર્બર, સુકુમારતા, બ, ગુજરવ કરતું ભાવ-આલેખન, ભાવનાગીત, પ્રભુગીત (અવ્યક્ત ને અતિમનુર) તેનું જાણસમારગત માનવીય વાણી-ઉદ્ગાર ગદ્યમાં હોય તો શું ને પદ્યમાં હોય તો ય શું? પદ્યપદ્ધતિઓ પણ પ્રજ્ઞા, ગીતગાન કરે છે, પ્રભુની આ પ્રભુથીવા, પ્રભુસંગત પણ એ પ્રેમી પ્રભુના ગીતગાન કરે છે. સર્વત્ર આદિત્યલેખમાં પણ એમ જોવાય છે. કહેમો કે-આવો ગીતગાન ગદ્યમાં છે કે પદ્યમાં છે? ભાષા તેની કઈ છે? એટલે કે આ ભાવનાનીતોમાં, પછી બને પ્રભુને બદલે ત્યાં પ્રિયતમ જન હોય પરંતુ, જ્યાં સુધી ઉપરોક્ત મુદ્દો, છે, ત્યાં સુધી તે ગીત તે 'ગીત' જ રહેવાનું, ગાન તે 'ગાન' જ રહેવાનું. પછી બને તે ભાવનામાં દશ્ય થાય વા ચેટામાં, વા હાવભાવમાં, વા અવ્યક્ત ગેળી ગુજનમાં, વા વ્યક્ત ભાષામાં, વા નયન-હૃદયની સરાવટમાં. આ પ્રકારે સાથે તે આત્મોદ્ગારની ગીત વા ગાનને શું સમજવું? "ગીત એ તો પ્રભુપ્રિય પ્રેમપ્રિય એક અકથ, અનર્હનીય, પ્રેમડળા છે પાત્ર તેની કોણ પામશે!"

'સુપ્રેમી અ પલાપી છે' *Pure Love is always dumb* આ પણ પ્રભુના પ્રેમગીતની પ્રેમભાનનાભર ગીતની એક કક્ષાનું આલેખન જરાવે છે, તેની દિવ્યતાને સ્થાપિત કરે છે. એ આતર્ગીત કદાચ નાણીબવહારમાં બહાર આવે તો તે માત્ર વ્યક્તા-વ્યક્ત તુટક તુટક શબ્દોમાં, ઉદ્ગારોમાં માનવગત વાણી-ન્યહારની ગદ્યતા વા પદ્યતા સાથે તેને નામ પૂરું, સમઘ નથી સમઘ માનવેને છે ઉત્કૃષ્ટ ભાવનાની ઉત્કૃષ્ટતા સાથે. (રસગીતો મને કહો નહિ મમણીય લાગ્યા તેનું આ એક મુખ્ય કારણ છે.)

કેટલીકદાર દારિદ્ર પીડિત જનપર પ્રભુ અચાનક અગીતા ગટા નાખે છે, આ ઉપકારના આભારમાં તેનું સાહ્યાર હૃદય કદાચ ગેળી ગુજન, અચાનક-અકથ, કરી ઉઠે છે. વાચક આ ગુજન, આ ગીત, આ ગાન તે સાભાનું છે? તેના હોઠ કહડતા લાગે છે, વાણી બહાર આવતી નથી. બચન નમે છે, નિર નમતું નથી. આ જેવા દેખાય છે, આત્મા ઉ નસે છે. વાચક, આનું-ભાન તને હરે, તો ઉપરોક્ત સ્વર્ણે તું બહીશ!

ક્યા આ ગીતનું આનંદન વિષ્ય રૂપ ને ક્યા એક માનવનું કપોતકવિપત મળીત
વ્યક્ત પાંચિત રૂપ ? વાચક, કયું ઉચ્ચતમ ?

[અને લખતું એ કવિન લાગે છે કે—મને પોતાની 'અગેવ પદ્ય'ને પદ્યમાં ખપાવવાની
પ્રયત્ન, તે વાંચકે લખવાની ગીતિ અગત્ય છે જે આવી કદમ્બ છૂટાટ આપવામાં આવે
તો તે સત્તા મોટાઓ લાગે ! નિયમોની કદમ્બ જરૂર છે ! સસ્તુનમાં જે વિભાગો પાડેલા છે—ને જ
અને તો છુટ છે ઉપરેમત ગીતત્વ તેમાં દુને તો તે કાંઈ જ કહેવાયે ! પોતા દુમે તો
પદ્ય કહેવાને અને અગેવના દુમે તો મદ્ય કહેવાયે ! તે કુતિની કાંચતાની આમાં
સ્થિતિ નથી થવાની ! ગેયતામાં સુરાવટ—રસનાન આવશ્યક છે માટે તેવાં કાવ્યને તેને
ખાતર, તેમાં કદી કશું ન થાય તેને ખાતર 'પદ્ય' કહેવામાં આ-યા, તેમાં પદ્યરચના આવશ્યક
લેખાઈ ! અગેવતામાં તે આવશ્યક નથી, તેથી તેમાં તેની ક્ષતિ થવાનો મહત્ત્વ નથી—તેથી
તેને મદ્ય કહેવામાં આવ્યા ! અસ્તુ ! અને તો આટલું જ કદમ્બ પ્રાસંગિક ! દોનન-દોનન તો
વક્તાના વક્તૃત્વમાં પણ આવે છે જ ! આનવા ઘો-વર્ધ વિવેચનો ને થવાં ઘો પુન પુન
ધ્રુવડના એ તે જ નિરીક્ષણો !]

વાચક, તું મારે માથે દોષ મૂકીશ !—આવું એક વ્યક્તિ કદમ્બના માટે, પગલું ધીરે થા !
આ આદ્ય જાનનાના જનન, ગીત, ભણકાર આપણુ વાણી મવદારરૂપ સ્થૂન પાંચિત રૂપમાં
રૂપ થાય છે અને તે ભણકારના સત્ય રૂપને ન સમજતા આપણે તેના આ પાંચિત
મૂર્તિમત રૂપને જ તેના સત્ય રૂપ તરીકે માની નદમ્બે છીએ ! માનન, કેટલી તારી
અમલ્યા, કદાપણ !

પ્રત એમ મને કે—આવો આ વખિા મવડો 'હનસીના કાના કાન' જેવો અથ સાહિત્ય
ક્ષેત્રમાં કના હીમે ? સાહિત્યક્ષેત્રમાં નજર ફેરો ! 'મહુના મારે ગીતગાન કરવા છે મહુના
શુભગીત મારે તારે જડ તેમ જ અતન્મને ગાવાના છે'—આવા આવા અનેક વાક્યો આપણે
જોઈએ છીએ—જેવા છે ! આવે સમયે આ ગીત ગાન પણ મદ્ય તેમ જ પદ્યમાં, મોટામાં
તેમ જ હાવભાનમાં મવાયાં છે ! પશુપદિઓ પણ આ ગીતગાન માતા આવેખાવા છે !
જૂલી જન, માનન, હવે આ તારી મૂળના ને એ પાંચિત મૂર્તિમત રૂપ ! એજાળી તે તેના
તે સત્ય રૂપને !

સત્ય છે ! આ જાનનાગીત આત્માની, જનની, હૃદયની મનની, સુદિની અને વાણીની
આપણે સમજવા થાય છે, આપણે તેના દિવ્ય જતોના વાણી-વ્યવહારમાં તે જાનનાગીત અવ્યવ-
હિત પ્રમાણે દિવ્ય સુરાવટમાં, િય રસનાનજર ઉતરી આવે છે આ પદ્યે તેમાં તે જાનનાગીત
સુરાવટ ઉતરી આવી ગેવના અપૂર્વ જતાવી અપૂર્વ ચમત્કાર જવે છે ! આથી જ કહેવાય છે
કે—*Poets are born and not made* પરંતુ આટલા ઉપરથી જ ગીતના જ રૂપરૂપ
આવું આનંદન કરવું એ અધિકૃત !

હવે એમને એ રામ ઉપરોક્ત અર્થમાં વાપર્યો છે કે કેમ ?—એ બીજો પ્રશ્ન લેખકના
તે રામમાં તે અર્થ પ્રતીત થાય છે કે કેમ તે આપણે જોવું જોઈએ

“(૧) મ્હારે ત્હારી ગીત મજબનાવું છે (૨) ત્હારા ગાયક રૂપે જ હવે મ્હારે જીવન વ્યતીત કરવાનું છે ” (૩) આ વિશેષનો અધાર મ્હારું ગીત નહિ ઉઠવા દે (૪) મ્હારા અધન્ય જીવનનું એ સંગીત પ્રજ્વળા પાકકમળે પહોંચશે (૫) મ્હારા મુખ હૃદયના ગીત—કમળને વિકસાવશે (૬) સારું. મ્હારા દરિય અમરને મોજા ગીત ‘ગાત્રી કાગ-ચંદ્રકાર ત્હું થયી ગય છે (૭) ગીતમાહુરીનું ‘સંભળુંકંઈ’—પ્રત્યાદિ વેપકગન પ્રદાવસિ

‘ગીત-કમળ’ તે કયું ? ગીત ગુજરાત કેવી રીતે ? ગાયક એ ત્યાં અથમા ? ગીત નહિ ઉઠવા દે—કયાથી, કેવું, શાથી ? વધુ રિવેચન હવે અરથાને છે !

આ સર્વેપરથી એટલું તો સદૃશ પ્રતીત થશે કે વેપકે પણ એ સર્વ ઉપરોક્ત અર્થમાં જ વાપરેતો છે ! આ સમયમાં જે કંઈ ઉદાપોહ થઈને મારા નમ્ર મત પ્રમાણે ‘માન એક જ ભમણાએ’ કે “વેપક અંગેવ પદ્મના એક અનુસર છે”

“ The Devotion that the heart lifts above,
And the Heavens reject not ”

ઉપરોક્ત વાક્ય પુસ્તકનું કેન્દ્ર છે અને ‘ગમ-ગીતો’ કહેવામાં હું કંઈ દરકન નથી જોતો. અને તો તે નામ યથાર્થે યથારથાન વાગે છે

અન્તર-નિરીક્ષણ

અપેલાજાશિમાં આત્માનિરાસાબર જનનવ્યસાવમાં પ્રાપ્ત થઈ ઉત્કૃષ્ટ ધનુ રતેદરસશ્રવણી રસભાવનાનું ગુજન કંઈક અનનવીન છે ! જેનું અભેદ રસવેતન તેમાંથી પ્રાપ્ત થાય છે. પ્રદનાનનામાં પરતુમયન પણ યથાર્થ ને યથારથાન એ જ્ઞાનકક્ષા પુસ્તકને સમુચિત છે અને પોનાને પણ એ વાતી સમાનોચના પરતે કંઈક લગ્નભર કરે છે ! કંઈક વિચ, કંઈક નસાતી, કંઈક રીનનભર, કંઈક પેનગ્રભર પ્રેમની ઉત્કૃષ્ટતાનું માત્ર લાવના-આનેખન આ પુસ્તક આપે છે ! કેટલેક રથને માન્યપણન સમક્ષ દાખલ-રતેહના આદર્શના અણુમાસા કરે છે ! દુકમાં આ પરતે કહેનાનું એટલું જ કે-લાવના-આનેખનની આ એક આશ્ચર્ય છે અને તે કંઈક ચમત્કારભર પણ છે !

આધુનિક લાપા-સાહિત્યપર નજર ફેંકતાં આપણને સદૃશ જણાઈ વડે છે કે ‘કરિ-કુદાવતસ શ્રીયુત રવી દ્રનાથ ટાગોર અને રા. રા. નંદાલાલ કવિ—એ ઉભય લાપાસાહિત્ય પર કંઈક સત્તા ચલાવી રહ્યા છે ! ઉભયની લાપા નૌનના રા. રા. મુણ્દોષ છે તે સર્વ જાણે છે અને કહેનાનું માત્ર એટલું જ. કે-આ જ્ઞાનકક્ષા પુસ્તક ઉભયના સદૃશ્યો એકીકરણ કરતું હોય છે ! અંગેયતાના અનુસર તરીકે ગ. જનુ ઉમરવાડીઆએ આમાં અંગેયતા દાખવ નથી કરી-તેને માટે તેમને મારા તરફથી તો ધનનાદ વડે છે !

સામાન્ય રીતે વખવા જતાં પણ કેટલીક વાર મિચાસુ તેમ જ મિચા સંકેતનાનું એક બીજાની સાથે એકીકરણ જાણેઅજાણે થઈ જાય છે ! ગ. રા. નંદાલાલનાની ‘ઉપા’ અને યુક્તામિત્રીનો ગળખે (સમિત્ર વાર્તા) ૨ ૨-- • એન એમ. ત્રિપાઠી એક કવની, મુબાઇ.

સંગીતની ધારિત નાચિકા એક હોય એવો ભાવ થાય છે કેટલાંક વાક્યોની પેઠે એમનું હૃદયોચર થાય છે. આમ થનવાનું કારણ લેખક જાણે !

વાચક ! ફરીથી એકવાર પણ આ પુસ્તક વાંચી જાઓ ! તારા હૃદયની એ તને ગીતા લાગશે !

મહારા પ્રિયતમ પરણ્યા !

લેખક — રા ગોકુલદાસ દ્વારકાદાસ ગચ્છપુરા.

મહારા મહેનપણીને મહેન્દ્રદારે કહ્યું કે 'મહારા પતિ ક્રોધ્યા !' ત્હારે તે સાંભળીને એ કંઈ ખૂબ જ દસી લેશે એમ ક્યોં કે 'પરલોલીનો વર તે પરણતો હતો ?' લેના દાસ્યમા મહેન મહુ દસવા જેવું કે આશ્વ પામવા જેવું લાગ્યું નહિ મહારા ક્યા મહે લેને કહી સમજાવી

સિદ્ધપુત્ર માટે મહેન જન્મજુમિ મહારા માનાયને હું એકની એક પુત્રી હોવાથી મહાનપણથી મહેન બહુ તાકમા ઉછેરી મહારા પિતાથી પતિન હોવાથી મહેન અણનાના માટે લેમણે બહુ કામગીરીની મહાનપણથી મહારે માટે સગપણની તૈયારીઓ કરીવાર થતી પણ મહારા માન મહેન માટે ૧૨ જોષ આપવા ઇલેમર દત્તા અને મહારા પિતા બાનનમોદિ કાગનાગ દત્તા

નિર્દોષ દુલ્હન જેવું બાળપણ મહેન માટે આવે છે ત્હારે મહેન ફરીથી ઇચ્છા થાય છે કે હું એક નિર્દોષ ન્હાની બાનિકા થઈ જઈ અમહારી મેરીમાંના અમહે ન્હાના બાનકડા છોકરા અને છોકરીઓ મહેન્દ્રદારે ચન્દ્રમા ખેને ત્હારે આટલે બેગી ચન્દ્રની ચન્દ્રિકાના તેજ સાથે રમતા-હસતા કોડકોડ વાર નાચતા અમહે અમહારામાંથી એક બીજાને વરવડુ તરીકે ગોંડી હા ન્હાના યોનનાઓ બનાવી મહેનસારની તાતીમ નેમા માટે નિર્દોષ વરવાળી રમતો રમતા વરવડુ રિનાઈ બપ અને એક બીજાને મનાવે એ રિસામણા મનામણાના નિર્દોષ માતકને હું વિનગી શકુ તેમ નથી એ તકાઈ બહુ વધી, જતી ત્હારે વડુ બનેન ન્હાની બાનિકા માં અજન્મ હણમથી કહેતી 'કે મહારો વર પરણ્યો !' અત્યારે એ શામ્ય, તો મહારા હૃદયની આખી કન્યા પી થઈ પડ્યું છે

હું સાન આઠ વર્ષની થઈ ત્હારે સરખી વધની બાનિકાઓ સાથે સરસનીમાં હું ન્હાવ્યું માટે જતી ન્હાની ન્હાની બાનિકાઓ અને બાનકડા મરસવતીના સાંત સનિનમાં સાથે મળી ન્હાના સરસવતીનો રમણીય કંઠિડા-ધીમે વહેને વહેતું પાણી-મદામે દરદર દેખાતી યુગંદરી રસકુળે, બાલકોની નિર્દોષ જલકીયા, સરસવતીમા નાહિ પાનન થતાં માનુષ્યાદ નિમિત્તે આવતા માતાગુઓનો ભડિન બાવ-વજયાનો પાઠમ વિવાના મનતા મોરોની રમજન્મે સન દસમે આજ પણ મહારે મન તાજ છે એક દિનસ અમહે સહુ જાતકો સરસવતીને કાંડે આજ પાણીમા રમતા-હતા એક બીજાને કુમારના-કુબીઓ અરતા-પાણીમાં અન્ને-અન્ને અને

એ ચતા-ધીકમા એક વર્તુળમાં રાસ લેતા-કદ ફરતા અમ્હે જાણીયામા કદનોત ફરતા હતા ત્હા અમ્હારાથી થોડે દૂર જમ્હાં યાત્રાગુઓ ન્હાતા હતાં ત્યાં એક બાલુપર બે સ્ત્રીઓ મહે જોઈ એક બી એટલી બધી ખુશમુરત હતી કે જાણે કોણ દેવગના દુનિયાપર આવ-
તી છે તું સ્વભાવિક રીતે ત્હેના તરફ ખેચાઈ પાણીમા ગેન કરતી હું તેતરફ ગઈ હું તો નદિમાં જ હતી જમ્હારે તે બન્ને કાઠે બેસી સ્નાન કરતી હતી તે બન્ને અદર અદર કઈ વાત કરતી હતી મહે તે સાંભળના પ્રયત્ન કર્યો તે ખુશમુરત સ્ત્રી બોલી " જઈન ! સરસ્વતીમા ન્હાતી જમ્હાંતે પ્રભુનું નામ લ્યો "

બીજી સ્ત્રીએ જનામ આપ્યો કે " પેટમા વાણ બરે છે ને પ્રભુનું નામ તે ક્યાથી લેવાય ? "

" એવું તે શું કહ્યું છે ? "

" મ્હારો વર પરણ્યો " બીજીએ જવાબ આપ્યો

હવે મ્હારાથી એ વખતનું દરશ જુનાતું નથી. મ્હારા કાનમા એ રણુખર હજી તાજ જ છે

૩

સુતાનીના તેજસ્વીમાં મનોહર ઉદ્યાનમા હું આમ કરતાં દાખન ચઈ મ્હારી માતા મ્હારી
જય માટે હવે તો બહુ જ ઉતારાગ કરવા લાગ્યા મ્હારા પિતાને પચ્ચ હવે કપક મ્હારે
માટે રિના થતી લાગી હું પાટણની મ્યારિકાઓમા મુગી સુન્દર ગણાવા લાગી પાટણની
સર્વ કુમારિકાઓના તલની કુ સરદાર હતી મ્હારી નેરીમાથી હું મ્હારી બહેન પણીએ સાથે
જમ્હાં પાણી ભરવા ગિફગતી મ્હારે અનેક જનના વોકા અમ્હારા તરફ આકર્ષાતા કપક
ધુવાનોના નયનો મ્હને જોઈને ચાકતા-કપક મિથ્યારા નિરાશ થતા ને કપક આશાને હિડોળે
નૂનતા મહે લેઈ જાતની સન કુમારિકાઓમાં યુવતી કુમારિકાનો આકર્ષક પેળાક હું સજતી.
કુદનવેનના યુગતી ટાલતો અણીઓ, સાગીનતી તલતલતી ચોળી ને મહેલના રમતી એકણી
મ્હને બહુ પ્રિય હતી માથે ટોડીયા મોતીની હિડોણી ને પીનળના બેડનાની જોઈથી ધુવાન
દાથી મી માફક ડોનતી મ્હને જોવાને માટે પાટણના નવરસિક યુવકો સમસ્વતીને પાણી શેરડે
ઉસારાઈ જતા હું જોતી

મ્હારી બહેન પણીઓ સરસ્વતીને કાઠે બેઝ માજતી માજતી ગાતી

" પાણીને શેરડે ઉભો યુવાન કષ આંધા ધરીરે,

જેવા મીઠાડી બાવિની પત્તીને દબે ફરીરે

લાબીને દેખાડે નચુન્ય પોતાનો વીરરે,

પનધટ યુવતી પ્રભાતમા પાણી ભરે "

સુતાનીનો ઉત્સાહ આ નહિને કાઠે નાયતો-રમરમતો સર્વ કુમારિકાઓમા દેખાતો
અમ્હે કુમારિકાએ જ્યારે આમ આનન્દમા પાણી શેરડે ગળતી ત્હારે પરણીઓની મિથિ
પચ્ચ કપક જેમા જેવી હતી પનધટ એ વનિતાઓની વાતોનું જગર ચઈ પડે છે જગતની
બધી સંભાઓના કરતા પનધટપર જમતી સભાઓમા આખા ગામની સુખદુ ખની કથનીના

અંતિતના કાળો ૩ ૧-૦-૦૦ એન એમ ત્રિપાઠી એન્ડ કંપની, મુંબઈ

આપણો બહુ સબળાય છે કોઇ વધુ સાચુના દુ ખે રહતી તો કોઇ નહુદના કનેશ માટે નનીમને દોષ દેતી કોઇ પોતાની મરીબ સ્થિતિ માટે નિ ધાસ નાખતી તો કોઇ ઊકરા માટે વચખા મારતી આવી આવી જૂદી જૂની સ્થિતિનુ રોજ પ્રદશન દેખાનું એક દિવસ પોતાનુ બેડુ માંગતી માંગતી એક ત્રીસ વર્ષની સીએ મુરકા મૂકયો. બીજી સી ત્હેને શીત કરતી હતી ન્યમ ન્યમ ત્હેને શીત કરવા પ્રયત્ન થતો ત્યેા ત્યમ તેના મુરકાની ગતિ વધના મઠ.

“અરે! પણ! મહારો વર પરપોરો!”

“એમ જ ચાને એ તો સસારના ઘાટ એવા જ છે” એતુ કહેતા ખીટએ ત્હેને રાંત પાડી મહારી મુનાનીની મસ્તી આ દશ્ય બેઈ સિથિન થઈ મઈ કોણુ બળે મૂકને એ વાચ્ય સર્ભગાવવાનો કુદગતનો કષ સકેત હશે!

૪

મહુ મહારા પિતાનુ ઇચ્છાથી અજ્ઞાસ તો બહુ મારો કયો મહેન નનનકથાઓ વાચવી બહુ ગમતી-તેમાંયે સરસ્વતીચદ્રે મહારાપર જ કાણુ મેળ રો એ પુસ્તકને મહારી સાથે ને સાથે ગાખતી ધાની વખત મહેને ‘કુસુમના પાવત્રા મેહરી હઈ ‘સરસ્વતીચ’ જેવો પતિ મહેને પ્રાપ્ત થાય એવી ઇચ્છા મહારામા ભગ્ન થતી આખરે મહારો ‘સરસ્વતીચ’ મહેને મળ્યો, મહારો ‘સરસ્વતીચ’ અને સ્વ ગોવર્ધનભાઈનો સરસ્વતીચ એ બે નનન મહેને બહુ તજાવત વાળો સ્વ ગોવર્ધનભાઈના સરસ્વતીચ જેવો મહારે મહા! સરસ્વતીચને ધાના પ્રયત્ન કરેવો પડે તેતુ હણ

મહારા પિતાએ મહારા લગ્ન પાટણુના એક ગર્ભશીમત મુવાન સાથે કયાં લગ્નપ્રસમર્ગી લામધુમ હજુ પણ મહારી દહિસમક્ષ તરવરી રહી છે મહારી માતાનો મહેને સાસરે વગાવતી વખતનો પ્રેમનો ઉમળકો-મહારી બહેનપણીઓનો પ્રેમપૂર્ણ ચિન્તો અને મહારા હવેમા તે વખતે થતી અનનવી ભાવના જેવા બે કોઈપણ લા હાજર દોષ તો તે જ એક નનન-કથાનુ મુ ૨૨ પ્રકરણુ લખી રહે

હું સાસરે ગઈ મહારા સસરા અને સાસુ બન્ને વર્ષ પહેલા સ્વચ્છ સિધાન્યા હતો મહારા મૂહની હું એકલી જાભેલકદ્દની માત્ર મહારો પતિના કાંઈ કોઈકોઈ વાર અમહારી ખનર લેતા મહારા પતિ સાથે અને વ્રાત સ્વભાવના હતા ગર્ભશીમત દોષા છતા ત્હેમને કોઈ પ્રકારને શોખ હતો નહિ મહારા ક તા બોણુ બળ્યા હતા એટલે હું ત્હેમનુ કઈક જ્ઞાન વધે એ ક્ષેના હમેશા ઇતેજ રહેતી પોતે ગોખીન નોના છતા મહારા કોઈ પુરવા તેઓ હમેશ તેપાર રહેતા મહારા પિતા અને માતા મહારી પરણેતર જીદની બેઈ પોતાને સુખી માનતા એ વા પછી એ એક નાને જાતરે એ કે સાસરાની થયાં મહેને ત્હેમના ચિન્તા આ સસા ખારે લાગ્યો પણ એ સમયનવરસન્ય આગ્રો વખત ટપી શક્યો નહિ દિવસો જતા એ ચિયોગ ને રૂપ પણ ઓછો મરો.

૫

મહારા પતિને હવે મુબાઈ જઈને પોતાનો વેપાર વધારવાની ઇચ્છા યથા પાટણના ધનાઢ્યો સુમાઈથી વધારે ધન જેથી લાવે છે એ માન્યતાનો એવ હેમને પણ લાગ્યો.

અમ્મી મુબાઈ આન્યા સેન્ડર્સ્ટરોડ ઉપર એક મકાનમાં માર મુન્ડર ઓરડા ભાડે લીધું મહારા પતિએ ટીરાનો વેપાર શરૂ કર્યો વેપારમાં પેનો વધતો ચાલ્યો પણ શરીર સુખાકારીનું આપ ધટણ શરીરની કામતે થી રધી મુબાઈનાં વિવિધ આકાષણોએ પણ મહારા પતિને બહુલુપ્ત ન કર્યા પણ એક ભે મિત્રો સાથેની ગાદમીએ મહારા પતિપર ધણી પ્રકારે અસર કરી.

મહેને પચ્ચાને ૭ વર્ષ યથા ગયા પણ હલુમુધી કઈ સન્તાન આપનાની પ્રત્યે દુષ્કારી ન હતી મહે ખાનગીમાં ધણી ચે બાધા લીધી ધણી ચે દેવમૂર્તિઓ વડાવી તહેનુ રાત-નિવસ પૂજન કર્યું ધણી ચે નમૂની પામે મહાર વારિષ્ઠ્ય લાખાનુ ધણી ચે રમનશાસ્ત્રીઓ પટાવ્યા પણ હજુ પરિણામમાં શન્ય હતું.

મહારા ફોલજી મુમાઈ આન્યા કરક ચચાની જન્મ યયો કે હલુમુધી શેમને ત્યા સન્તાન નહિ તેનું શું કરનું ? સન્તાનની ચિન્તામાં મહારા પતિને સરસ્વતીચ દ્ર મનાવવાની મહારા પતિનાં અભરાધએ આગવી પડી આ ચચાની જન્મ આપનાર મહારા પતિના મિત્રો હતા તે તહેને ટેકા આપનાર મહારા ફોલજી હતા એક વાત રાજની રાજ ગોખાયા કરે તો પહેળે સ્થામે જ ઉઠી રહે તેમ એ જ ચિન્તા મહારા પતિને હમેશા થયા કરતું મહારે માટે વિચારતું ત્યા એક નડુ મકરણ હતું મહારા પતિને હું જ મહારે હાયે પરણાવું તોઈ આ પ્રેમ મહે મહેને પોતાને અનેકવાર પુછ્યો જો હું એમ કહું તો ખરેખર મહારી ખાનદાનીનો એ નમુનો જળનજર વખાણુમે જગત વખાણે કે ન પેખાણે પણ મહે મહારા પતિ તરફ મારી ફરજ બળવી ગણાશે, મહારા બહેણા વાચને મહેને આ વિચારમાં પોપણ આપ્યું.

મહારા પતિને તોના પેના એ મિત્રોએ બહુ જ સ્તમ્ભન્યા હતા તેથી તે સહેજ વિચારમાં હતા તેવામાં એ એ વાત છેડી આ તહેમને પરણના માટે મહે રિતલી કરી પતિના પ્રુએ સુખી અને પતિના હું એ દુખી એ ત્યાં મહે પતિને સુખી થવાની તક આપી મહારા પતિએ કેટલીક આનાકાની પછી એ ચાત રિવકારી.

૬

મહારા પતિ એક ધક્કી-ઝેન મુમાઈનુ મોદમાં લપટાયથી ધીમત કુટુંબની કન્યા સાથે પરણ્યા આ લગ્નમાં તહેમના પેલા એ મિત્રોનો મુખ્ય હાથ હતો નમ વખતે મહે મહારા પતિ સુખી થશે અને તહેમના નશની વૃદ્ધિ થશે એ વિચારે બહુ જ આનંદ માન્યો હાલમાં હવે મહે મહારી નની આવનાર બહેનને વધાવી મહારા લગ્નમાં હેતનો ઉમંગો પણ આગ્યો.

મહેડો વખતે તો બહુ ઠીકપક ચાલ્યું મહારા પતિ જેઓ સાદા હતા તહેમને પણ હવે આ નની શોભણી માટે ઠાપીય કરા માંડી જહેમને બીનડુવ મેષ પણ ખતનો શોખ મહેનો તહેમનામાં નવા નવા શોખ જગૃત થયા સીનેવાનાટક-ગીજીસ અને તમારાએ હવે મહારા પતિનું પ્યાન એચુ અંગે રીનરિનાએ પણ મહારા હિંદુશ્વનાં સ્થાન લીકું.

વખત જતાં મહેને તો મહારા ગૃહમાં બ્રાહ્મણાર પણ મહારી કમનસીબી વચ્ચે દેખાયો, જે મિત્રોએ મહારા પતિને આ નવી વસ્તુ સોંપી આપી હતી તેમના એક આ નવી સાથે મનુ અનિષ્ટ ક્રુદ્ધ લેવો દેખાયો મહેને લાગુ કે નક્કી હવે અમહારો નાશ થવાનો વખત આપ્યો છે .

મહારા પતિના સખનગૃહનો ઘડું હવે બદલાઈ ગયો જે દિવાનો ઉપર સ્વામિ તામતીર્ય, વિવેકાનંદ, રામકૃષ્ણ પરમહંસ, નેપોલીયન, ને કાર્ટિન્ટ ટેનેરટોય જેવા જગદગની છત્રીઓ બીરાજતી તે દિવાનો ઉપર અસ્થીન દેખાવો રજુ કરતા નાગા મુરોષી ચિત્રો, દાખન યર્ધગલા જે સખનગૃહમાં પ્રભુ રામ-કૃષ્ણના, લાલાણ, તીલક અને ગોખનેના પુતર્ગા દેખેકાલે હુમા હતા તદ્દા અંગ્રેજ નુન્દરીઓના નમે પુતર્ગા આવી ઉભા જાણે આખી ભાવના ફરી ગણ હોય તેવું વાતાવરણ નાલાઈ મધુ આ ફેરફાર કરવાનું સન માન મારા પતિના પેના મિત્ર અને નવી મનુના એ ખાનગી દોરતને હતું

મહેને ધણા વેડેકાએ આ નવી વસ્તુ ને પેના લાઈ વચ્ચેના સમઘની નાત કરી હતી પણ મહેને માની નહિ મહેને વણા વખતે એમ પણ જણાવ્યું કે આ નવી વસ્તુને જોઈ ગોઠવી દેના માટે એ વસ્તુ તરફથી એમના મિત્રને લગભગ હસહજાર રૂપિયા તો અત્યારમુની મળી ગયા છે

મહાગ પરમા ઘયેનો આ ફેરફાર હું કેમ સાખી શકું ? મહે મહારા પતિનું આ વિષયમદે ખ્યાન ખેલવાની મહારી પવિત્ર ફરજ રહમજી તહેમને આ સન બામતથી વાકેફ કરવા માટે નિચાર કર્યો પંચુ હતું હું મહારો નિચાર અમલમાં મુક કે કેમ એ નિચાર કર તે પહેલા તો નર્વઈ વસ્તુએ મહારા પતિને મહારે વિષે તૈયાર કરી દીના મહારી પહેના નવી વસ્તુ અને લેના મિત્રે મહારા ડવનમનિરમા સુરગ ગોઠવી દીધી

(૭)

"કનમ રમણી ! તારા દિસ જરાઈ મયા છે કે ?" મહા । પતિએ મહારી અગમ્યપદે વચ્ચે આજે મહા નામ લઈ મહારા તરફ ઝુઓ મતાયો

આ-વ કયે મહારાપર તો પહા-લુની પડ્યો હોય તેવી ભાવના થઈ .

"નાથ ! તહેમ શુ કહેા છે તે હું રહમજી શકતી નથી "

"નથી રહમજતી ? નથી જાણતી ? તું મહારી નવી વસ્તુની અદેખાઈ કરે છે તે હું પોતે નથી જાણતી ?" જોધનુ માપ વસ્તુ હોય તેના અનાજે મહારા સ્વામિ બોલ્યા

મહેને ઈન્જા પ્રત કે એ નવી વસ્તુ ને લેના મિત્રનું બધુ પોતગ ફોડી દઉં પણ મહારા જમ્યા રાજાવે મહેને રાખી

"એ તો મહારી સગી પહેન છે એમ હું માનુ છું તહેમ જાને સુખી યાઓ એ માટે હું હમેશા જતી સહે તેટલા પ્રવર્તો કરું છું." મહે સદ્ભાવથી હુકો જજ્ઞાન આપ્યો

"કુન્નત ! જુકુ જોએ છે । મહારી ભાનાઈનો ગેરઉપયોગ કરે છે । અમરદાર ! જે એને માટે એક શબ્દ પણ ઉચાર્યો તો "

દમે હુ વધારે બોલી શકુ તેમ નહોતું મ્હારી જાતી ભરણી આવી હતી પછી તેમને
ગુનો વધ્યા.

દેશ આદર્શ કે ? બીજાને અંકસાણુ ધર્યું—કોઇની નિંદા કરી-કોઇની અદેખાઈ
કરી ને બાઈ આવી ગેમ / એ આવુ યરી તો ક્ષાત મારીને કાઢી કુખીય, સ્હમણુ જેમ
આવે તેમ સુસ્તમા ને સુસ્તમા મ્હારા પનિએ મ્હારા તરફ દાત બતાવી

અભાસ થયું મ્હારા જીવનની રાત પછી જ્યેમને પરજાનવામાં હ મદદગાર બની
જ્યેમનો ગદે બાળકનો વ્યસ થાય એ ધરણ્યે મ્હે મ્હારે હાથે જ્યેમને પરજાવ્યા તે સાદા
અને સરળ રૂપાંબિ આજે મ્હારા ન રહ્યા.

મ્હે મ્હારા દિવ બાની કરવા મ્હારી બહેનપણીનો આગમ નીધો મ્હેને મ્હારા જીવનમાં
પ્રસન્ને પ્રસન્ને અભગાવના નામનુ ગદર્ય આજે સ્હમણુ મ્હે મ્હારી સખીને કહ્યું —

મ્હારા પ્રિયતમ આજે પરજ્યા.

આવા પ્રસંગોથી હિંદુ સસાર ક્યારે બચશે ?

રાષ્ટ્રસાધના.

લેખક-રા રમણીયરામ ગોવર્ધનરામ ત્રિપાઠી.

સ્વરાજ્ય સાધના એ હિન્દુ આજ એક પરમ ધર્મ લક્ષ્ય છે-એ દરેક સાચો હિન્દી-
વાત્સલ્ય કરણથી માને જ છે એ આત્મતામાં એ આજ શરૂ છે અને એ લક્ષ્યની સાધના
માટે પોતાનું સર્વસ્વ વધારકિત એ સાચી રહ્યો છે સ્વરાજ્યસાધનાને આવશ્યક લિખ લિખ
અગ્ર આપણા દેશજનો જૂદા જૂદા હિંદુઓથી તપાસી રહ્યા છે આજપર્યંત ૥ ભોગને
ચરિત્રામે ય આ દેશ જગતમાં ઉભો રહી સક્યો નથી જગતની જૂદી જૂદી અનેક પ્રજાઓએ
આ દેશને ન કુલ નિસાતમાં ગણી કાઢી તુલકાર્યો છે જ આ દેશના મજાતા આવેલા
કોઈનાપકોનો સત્ર મ્હેરો દતો એ અધ પોતાના ચરિત્રમના પ્રમાણમાં કદ નેની સક્યો
મરિ અને બીજી તરફથી આ દેશમાં વિશ્વવ ને હિત્વાતના પ્રસંગે નિવૃત્તિર્ન જેમ જેમ
દેવો વધતા ગયા તેમ તેમ અલ્પધર્મ મ્હેરો પ્રમાણમાં વધતા આંધ્યા જ નય છે આ
રિયતિ તત્ત્વ સ્વાભાવિક છે દેશનો કલ્યાણમાગ આથી વધારે અષ્ટ થતો જાય છે પરિણા-
મના લવિષ્ય લાખનાની અન્ધારે કરી જ મ્હેરો જરૂર જણાતી નથી, પણ પુરપાય અને
સ્થાન અને ગદાના પરિણામ અતે શુભ જ નીડે છે એ અનુભવસિદ્ધ વાક્ય તો છે જ

આ સ્વરાજ્યસાધના માટે આપણે પ્રથમ આવશ્યક રાષ્ટ્રસાધના છે આપણી ગદ્ય-
સાધના એટલે હિન્દુસમસ્તની પ્રજાનો એક રાષ્ટ્રમત-એક લોકનાદ-એક લોચન-
આધીજીવની રહ્યો છે એના પૂના આજે હિન્દુ દરેક ગદ્યજનમાં પેલીન્યુઆ છે પણ એ

સચિત્ર મુખાક્ષરના પાના ૧૦૮-૧૦૯ એન એમ ત્રિપાઠી એન્ડ કંપની, મુબાઈ.

પેંસી ગુપ્તા છે એથી આપણું કર્તવ્ય પૂરું થઈ ચકતું નથી એટલાથી જ કષ્ટ આપણ સદ્ય સધાય નહિ ગાંધીજી સાગ સમાજ પામે આજે ત્યાગ માંગી રહ્યા છે સ્વાઝય માગી રહ્યા છે આત્મસંયમ માંગી રહ્યા છે શ્રદ્ધા અને પુરુષાર્થ માગી રહ્યા છે જે દેશ આત્મનિ ઉત્થવાનું થઈ માંગતો હોય, જે દેશ દિગ્ગંભીર રિજય કરતા માંગતો હોય જે દેશ પ્રતિષ્ઠા માંગતો અને સ્વયંન મોઝતો હોય તે દેશ ઉપતી સિદ્ધિઓ માટે સાધના કરવી જ જોઈએ જે દેશની પ્રજા આ સિદ્ધિઓ સાધના પ્રયત્ન પણ મથી કળી તે દેશની પ્રજા જેટલી બેટલી અસ્ત થાય તેટલું જ જગતને માટે અને એ દેશને માટે ઈષ્ટ જ ગણાય દિન્દવાગીઓએ આ પ્રયત્નને નિકાન હવે જેમ બો તેમ જમદીથી-દહતાપૂર્વક કરવો જ જોઈએ જે ઉપવી સાધનાની એમને તીવ્ર ધ્વજ દોર્ય, અને એ અભિનાય એ રાખના હોય તો ત્યાગ, સ્નાયન, આત્મ સંયમ શ્રદ્ધા અને પુરુષાર્થ એમણે જમે તે બોલે ય આદરવા જ જોઈએ ત્યાગ-એ ૫૬૧ માપનો સપૂરું બહિષ્કાર-આવશ્યક જ છે પરદેશી પ્રજાની મોહપાસમાં ગેગણલા ઓક દિન્દીજનો હજી આપણું ય કરી શકતા નથી, ત્રિયારવાન, અને સહિનવાન, એવા અનેક ધનિક અને પોતાનાયક હોવાનો ગુણ કરતા દિન્દવાનો હજી યે પરદેશી કાપડનો સાગ કરી ખાતો અગીકાર કરી-પોતાના જ દેશના ન-પુઓના ઉત્સાહ ને-ઉદ્દોગ ને છવનને હાથ આપી શકતા નથી એ દેશદ્રોહ જ કહેવાય ને? આપારીઓ હવે અમેજ કે અમે ૧૦૦ કે જપાનીઝ કે કોઈ પણ ઈનર પરદેશી કાપડનો ધધો અમે નહિ કરીએ કે નહિ નવો મીત મમાનીએ એટલું વચા યે પોતાના દેશના કલ્યાણને માટે આપી શકતા નથી એમાં ય દેશદ્રોહ જ ગણાય ને? હા, આર્થિક દુરિયતિ અને આર્થિક વિપત્તિઓ ભમિન ભમણુઓથી ઘેરાયને બાનકાની માફક આજ આપણી આગળ ધરવામાં આવે છે ખરી પણ, એ દલિસ પાયાવિનાની છે ખાદી પહેરવામાં પરદેશી કાપડ નહિ મળાવવામાં આર્થિક દુરિયતિઓ કેવી રીતે ઉભી થાય છે તે ખીતકુલ સહમજી શકાય તેજી નથી ખાદી દેશમાં નથી બનતી-દેશના સર્વ લોકને પુરી પડે તેટલી ખાદી નથી તૈયાર થઈ શકે એમ-એ દલિસ એટલા જ માટે એ લોકો કરે છે કે જેને ખાદી પહેરવી જ નથી; હવે હજી પોતાની માનુષ્યમિતે ય માટે એટલું એ શુદ્ધ કરી શક્યા નથી કે એલી નહાની સરખી જ રતા યે એ બતાની શકતા નથી એટલે બાળખેલની એ વિચિત્ર રમતો આદરી રહ્યા છે સ્વાઝય એ રીતો છે અરખા છે દેશનો વેલવ આ ડેંગીઆ ગયે ગયે જ છે એ તો આજ દીના જેવી સ્પષ્ટ વાત છે ભારતનો વર્તમાન ગુતામી કમાવ હતિહાસ એ વાતની સખસ સાક્ષી થુવે છે અનેક મરીબ જનોનો આ ગૃહઉદ્દોગ હતો ખીજ અનેક લોકોનો સાથે આ પણ એક પ્રધાનઉદ્દોગ હતો પણ પરદેશી વસોના મોહે આપણે ય નીકા એવી ગૃહિણીનો સાગ કરો! આ લીન પાતળા પ્રાવચિતે સારો દિન્દુસ્તાન કમાન-લગી અને નિર્બંધ બની રહ્યા આજ ગાંધીજીના આત્મનિકમે દેશમાં બોયેર ડેંગીઆ પ્રકાશ આપી રહ્યા છે અનેક શુદ્ધિશાની દેશપ્રેમી અસહકારીભાષ્યો બૂદા બૂદા પ્રકારના નીન ડેંગી આઓ બતાની રહ્યા છે દેશનો મરીમ પણ સાચા સરકૂત હિતન હવે આ સદેશને માહ્યોર અમતકૃતિથી નીની રહ્યા છે દેશનુઓને દેશભગિનીઓને સ્વાઝયના પાઠ પઠારી રહ્યા છે એ વના-તમાઓના ધન્યજનને જેટલો ધન્યવાદ આપણે આપીએ તેટલો ઓછો જ છે આત્મસંયમ પણ સૌથી અધિક આવશ્યક છે આ દેશમાં રાજ્યસત્તા પરદેશી પ્રજાના અમલ રોની છે નદન સ્વાભાવિક છે કે પારકાને કોઈ પોતાનું કરી શકે જ નહિ અમેજ પ્રજાને મન દિન્દની

મગ જનન જનને ભી સુધી પારખે જ રહેવાની ને હિન્દની પ્રજાને મન અંગે
 પ્રજા પશુ પાંચી જ રહેવાની વિધાતા થે આ મનુષ્યસ્વભાવ ફેરી શકે એમ નથી ત્યારે
 આમ નહિ રવાન સુતક જેવા સમન્ધનાળી પ્રજાએ વચ્ચે મિત્રભાવના અંતરપટ તે કેમ
 કરી રહી શકે ? એની ઇચ્છા રાખવી એ જ મનુષ્યસ્વભાવના રહમજવાની આપણી અને
 તેમની અંગઠિત-અચાન બતાવે છે, તેમા થે જ્યારે પરદેની સજાતરૂ જ એવુ ધ્યાયકું છે
 કે હિન્દને લુન ને પાંચજી-મ્હેડ અને મુગ કરવામા જ પોતાનુ ધન્યજનન માને છે ત્યારે તે
 ખાસ કરીને મિત્રભાવ રહી શકે જ નહિ ગાંધીજીના નેતૃત્વ નીચે હિન્દની પ્રજાએ અસહકારનો
 પ્રયત્ન નાદ કર્યો છે હિન્દની રાજ્યસત્તા-અમલદારીસત્તા રહામે આ નાદ છે પ્રજાપાસે એ
 સત્તાને નમ્રવવા કોણ પ્રગલ્ભ જાણત નથી પ્રજાની લાગા કાળથી ધંડાતી આવેની નિર્બલતાથે
 પ્રજાને એવી કાપર અને પુરુષત્વહીન કરી મૂકી છે કે દેવીશક્તિ શિવાય બીજી કોઈ થે
 શક્તિથી-સાધનથી એ સત્તાનો મંદ ઉતારી શકાય એમ નથી પણ અસહકાર એ મહત્તુ મહત્તુ
 કરી જ શકશે અને અસહકાર એટલે રાજ્યની અમલદારી સત્તા સાથે સખ્તમા સખ્ત
 અસહકાર રનામાવિક છે કે અમલદારો પોતાની સત્તા તે રહામે અજમાવે જ પરિણામે
 પરસ્પર વર્ષણ થાય જ આ ધર્મણુકાળે પ્રજાનુ કર્તવ્ય ચાન્ત અવરોધા સહિષ્ણતા એમા
 પરિણામે છે અમલદારો પામે સમુદ્ધ જેટલી રિશાત સત્તા છે કાપમની, હરકરી બળની અને
 (હરે રોની નથી) બંધી જ છે પ્રજાએ એમની બંધી સત્તામણી ચાન્તિથી મૂગે નહાયે
 સહી જની અને પોતાના કાર્યની સિદ્ધિમાટે પરમ અગ્ર ગદાથી પુરાર્થમા મગમા રહેતુ
 અને આરમ્ભસુખ જીવથી થે વધારે સાચવેા એ જ એક સિદ્ધસ્વપનુ પરમ મનવાન શસ્ત્ર
 છે અમલદારો પોતાની સત્તાનો દોર હવે બરામગના અજમાવી રહા છે આ વિરમતાએ
 સરેવા હિન્દના તેનીસ કરોડ દેવો અને પાક પવગમ્મર હિન્દવાસીઓને શક્તિ આપેા એ જ
 આપણે ઇચ્છુ જોઇએ-આવુ જોઇએ

આપણા શુભ તહેવારો-ઉત્સવના દિનાએ જ્યા દેશ આજે હુ ખર્મા રહી રહો છે ત્યારે
 આપણે દટનિશ્ચ કરેવા જોઇએ કે હવે પરદેશી કાપડ તથા જુ જ, ખાદી ખીકારીશુ જ અને
 અસહકારકના સુતો પાળીશુ અને અમારા દેશના સ્વતંત્રજનને પોષક બનીશુ જ ને
 હિન્દનાનને હિન્દને માટે જાણી નાગણી છે, જે હિન્દનાનને પોતાના કુવત્તું અર્થિમાન છે, જે
 હિન્દનાનને હિન્દની પ્રજામાટ શુદ્ધ પ્રેમ છે, તે આરિખવાન અને સાચો હિન્દજન અસહકારી
 જ હશે અને હોવા જોઇએ હિન્દના દે દે એટલા બહન, વિષમ અને જેરી છે કે એ દેશમાંથી
 બચાવો એક જ મોરી માર્ગ-અસહકાર અને તેમા સુતો છે. અસહકાર રૂપસાધનાનુ પ્રયત્ન
 શબ્દ છે પ્રજાશુદ્ધ ભાવથી અને આરિખથી એનો રીકાર કરી રહમજે તો શબ્દસ ધના-સ્વરાજ્ય
 સ્વપનેન જ પ્રાપ્ત થશે દેશજનો ! દીપોત્સવીના શુભ તહેવારો યાદ કરો, તે મગન વિરસોએ
 પ્રતિદા દેવો કે સ્વરાજ્ય મળે નહિ ત્યાંસુધી અસહકાર અમારો જીવનમન રહેશે હિન્દની
 સ્વરાજ્ય એ સર્વ દેશજનોનુ એક જ ધ્યેય બનો,

—વન્દેમાતરમ્

સુબલ, ગીરગામ,
 તા ૨ ઓક્ટોબર ૧૯૨૧

રાજ રજવાડાઓમાં પ્રસિદ્ધ થયેલું પાકા રગોથી
કેન્સી છાયલો તથા રેશમી સાડીઓ છાપવાનું તેમ જ
જગીનું કેન્સી આરીકામ અને સમતકામ કરવાનું જાનું
અને બાણીતુ ખાતું.

જર્મનીઆ ડાઈંગ અને પ્રીન્ટીંગ વર્ક્સ.

હેડ ઓફીસ,

સી. પી. રોડ

પોસ્ટ નં ૪

ટેલીફોન નં ૪૮૮૪.

[May 1921]

બ્રાચ,

શ્રીગમ મે રામ,

સેન્ટ્રલ રોડ,

ટેલીગ્રાફ નં ૪૪૪૪.

ગજ મહારાજાઓ,

નવાન સાહેબો, નામદાર સરકાર ૧૧ ધાગસભાના ઓનરેબલ મેમ્બરો, સેનાન્સ
જન્મે, કનેમે, મેજરો, કેપ્ટનો, નામદાર લેટ વાઇસરોયના લેટ ઓનરરી એ ડી સી
પોલીસમ એજન્ટ, અગમરી સીરીયીયન ઓફીસરો, યુરોપીયન સીરીયન અગમ્યનો, એમ
મ ની ડીગી મહારાજાઓ વાઇસરોય તથા ટેલી અને યુરોપીયન અમનદારો અને મુદ્દ
નપગય છે એ જ તેની લેખયોગી-
ની દરા એના નાઇફ થએન છે

બાદશાહી ચાકુતી.

ગમે તે નાજુધી મુખાવેલી તાકાત, પાછી લાવે ॥ પુરપાતન કાયમ રાખે છે
આ રાજપેલી ચાકુતી વીધ વીમરના તમામ આધી મગડે છે અને વીધ ધન આનાની ખર્ચ
પુરપાતન આપે છે ખરી મરદાઇ આપનાર આ ૧૫ના માજુસને પણ જુવાનની માફક
જોતા-ર મનાનનાર આ દવાનો લાભ લેવા અમારી ખાસ બનામજુ છે આ દના વાપર
વામા કાંઈ પણ જાતની પચેકાની જરૂર નથી ૪૦ ગોળાની કળી એમના રખીયા દસ

બાદશાહી ચુનાની લેખ

ઉમદા દવાઓમાં આ નેચ બેનાવેત છે ખર્ચ પુરપાતન ૧૫ના મોટે આ લેખ
ફેદમદ દવાઓ છે આદમ એકની કળીના રખીયા આઈ

[May 1921] ડાક્ટર કાલીદાસ મોતીરામ, ૧૬૬૦૬, કાલીયાનાડ.

અનંત સમય

આખો વખત એ ખોંડનારાઓએ અનંતનો તળાવ જ ઉપ
યોગ કર્યો.

દરિયાની યુગલેની કરનારા દરેક માણસો ત ફરેલી માટે
અનંત પાડે નામે છે.

અનંત—માનાઓ અને જાણ કરનારો પોતાના કંઈ માટે
અનંતનો જ ઉપયોગ કરે છે.

અનંતની - એક બે જોળાઓ, પાનખા ખાવાથી પાનનો અજબ
રેનાદ આવે છે, તે એમાંથી કૃષિ કરે, કરવા માટે અનંત વાપરવાની
ખાસ વાતામણ કરવામાં આવે છે.

અનંતનો એક પરીક આજે જ ખરીદાઈ

એક પરીક જોળા ફેંસી એની સાથે રૂ ૫

અથવા પરીક દીનની એની સાથે ૦-૪-૦

પરીક ૦-૧-૦

સોલે એનરમે—અનંત એલ-સી,

(અ. આર. એન.)

જુમામસાલદ, મુ. ખડ.

એક આનંદદાયક વેપારીઓ અનંત વેચે છે.

સો વરસનું પુરાણું ખાતું

જુના ગોપાલદાસ બન્દીવાલા અને

મીઠાઈવાલા

સુખાઈ

મતા મશાયા અને રચના પીની ઉત્તમ મીઠાઈઓ ખાતે

એક ફેરો મારવાની બવામજી કરવામા આવેછે.

બહામની બરી

પીરતાની બરી

મીવાના પેઠા

મીવાના છુપત

કોપરા પાક

ભાંગુની

મીઠાઈ

મગન મગેરે

મધુ જાતની

સુતરફેની

દસવા

વેનીલા મુમાજ

ઓરેજ વીગેરે

સુકા દસવા

દરે જાતના

અપરફીના લાડ

સુલીના લાડ

જાતેથી મેસુર

સુસ્તી મીઠાઈઓ—મગન ધારી

ટેલીગ્રાફિક એજન્સી, 'Burfee Shop'

સી. પી. ટેન્ક ટેલીફોન નં ૧૧૦૭

[જાહેરખબર માટે આ પાનું આપવાનું છે]

[જાહેરખબરો માટે ઉત્સાહી ને અનુભવી કેલવાસદો જોઈએ છીએ]

એક અવાજે વખણાયલાં પુસ્તકો !!

જરૂર જ વાંચો

ગુજરાતી પુસ્તકાલયોમાં સંગ્રહવા યોગ્ય પુસ્તકો:

કપડાની વાઈ નાઇન્ડીંગમા

લેખકોની ખીઆ સાથે

૧. શુભાભિરિતિ ગજબ સચિત વાર્તા અ સૌ રિમળા સેતજના

કૃત

રૂ ૨-૦

૨. લલિતના કાવ્યો રા લલિતના કાવ્યોના સમહ

રૂ ૧-૦

૩. મારી વીસ વાર્તાઓ સચિત વાર્તા સમહ રા કેસવમસાદ

છા દેસાઇ, ખી એ, એલએન ખી કૃત

રૂ ૨-૦

૪. સાક્ષરજનન રા ગોવર્ધનરામ ત્રિપાઠી કૃત

રૂ ૨-૦

૫. ઉપાકાન્ત સચિત વાર્તા રવ ભોગીન્દ્રરાવ દીવેટિઆ ખી એ કૃત રૂ ૨-૦

૬. કમલાના પત્રો રા શિવલાલ ઉત્તમરામ યાત્રિકે કૃત

રૂ ૨-૦

૭. અરવિન્દ ઘોષણુ તત્ત્વજ્ઞાન રા મોતીનાન જોશલાલ મહેતા કૃત રૂ ૨-૮

૮. હુ, સરલા ને મિત્રમણ્ડલ રા ધર્મસુખવાલ કૃ મહેતા કૃત

રૂ ૨-૦

રૂ ૧૫-૮.

નોંધ સમાલોચકના જે ગ્રાહકોએ ૧૯૨૧ ને ૧૯૨૨ નાં લંચાજમ
સર્ચો હુરો તેમને આ આખો સેટ રૂ. ૧૪ ની કિમતે આપનામાં
આવશે. પોસ્ટજ તથા વી. ખી. ખર્ચ વધારેલું.

લખો —

રમણીયરામ ગોવર્ધનરામ ત્રિપાઠી,

ગોરારથ, બિલીગસ નં. ૨, ગિરગામ, મુબાઈ.

મુખ્ય લેખો.

સ્વનમય ને સ્વદેશી.

ભાનના ઇતિહાસક્રમના મીમાચિન્દુ.

નાનાસાહેબની ન્યાયલિક્ષા.

આપણી ગિલ્ડકાનો નાશ

ગામડી નિરાળમા ફરી એક ડોકિયુ.

• આ શું ?

—સત્તીઓ—

ચોગીનો બે.

ગજકુમારીનું વિચિત્ર સાહસ

ઉપરાત, 'મહાત્મા ગાંધીજીને' અને 'ગાંધીજીનું હાનરુ ના બે કાં પો,
ત્રણ મુદર ચિત્રો (૧) ત્યાગ અને સેના-(૨-૩) ગિલ્ડસ
વિચિત્રનાત પ્રચડ પોષ

તત્તીઓ

ન અખાવાય છુવાખીગમ જાની, બી એ

રા. ચન્દ્રગાંધી નર્મદાગુરુ પદ્યા, બી એ એનએન બી
પ્રમુદ

રા. રમણીયરામ ગોવર્ધનરામ ત્રિપાડી.

લેખકો

જગનનાથ પડયા

કન્યાતાન મુનશી

રમણીયરામ ત્રિપાડી

મુજીં વે

હરિનાથ નાથ

દોશ

માનજી લામજી

હરજોવિંદ બ,

નૃગસકર ભટ્ટ

સુનીનાથ નવમાન

વિગેરે

વિલાયતી તીજેરી, કૃષ્ણ તીજેરી, અમેરીકન તીજેરી અને ગોદરેજની ગામડી તીજેરી

મેઠ હરોનનદાસ જમનાદાસ રામજીએ તીજેરીઓ ખરીદ કરવા
પહેલા તપાસ કરી તેનું પરિણામ

મેસર્સ ગોદરેજ અને બ્રાંધન, મુંબઈ.

જ્યાં મારા તથા મારા સ્નેહી માટે ચારથી પાંચ ત્રીજેરી ખરીદ કરનારી હતી તેથી
તમને મારે ઘેર બોનાવ્યા હતા તમે અને મળના આવેલા પછી તમારો મારી સાથે મેળાપ
થયો નહીં તે દરમિયાન મૂળજી જેઠા માગીટમા આગ લાગી અતે તે આગની તમારી
તીજેરીમાનો ફટકોક માન બળી ગયો માનમ પડ્યો તેથી તમારી ત્રીજેરી લેવા વિચાર
મારી ગાળ્યો જેથી હમેશા વિચાર કરી અમારા સ્નેહીની આશીર્વાદ મારફત અમેરીકા, કાન્સ
અને ઈન્ડિયાના તીજેરીવાળાના ફેટલગે તથા કાયરમુક તથા બર્મિન્ગહમ ત્રીજેરી ની ફોર્કલો
મગાથી અને તે વાચ્યા બાદ હું તથા મારા સ્નેહી મિત્ર મેં નિર્ણય ઉપર આવ્યા કે તમારી
ત્રીજેરી ખરીદ કરવી એ નધારે સાઈ છે તે ઉપરથી મારે માટે એ તથા મારા સ્નેહી
માટે એ મળી ચાર તીજેરી બનાવવાનો તમને ઓર્ડર આપેલો છે એ તૈયાર થયે મારા ખીલ
સ્નેહીના વધુ ઓર્ડર આપવા વિચાર છે બી હરોનનદાસ જમનાદાસ રામજી

મૂળજી જેઠા માગીટની આગમા ગોદરેજની ૧૦૧ તીજેરી હતી જ્યારે ખીલ મેકરોની
ફોર્કની એક ફોર્કની છે અને મળની ચાર એટલી જ હતી

ગોદરેજની ૧૦૧ માટેની સાત તીજેરીમા સમગ્ર બળી ગયું હતું બી આક્રમા થો
ધક નુકશાન થયું હતું જ્યારે ૮૬ માં સમગ્ર સમાપ્ત રહ્યું હતું આ ૮૬ માટેની ગમળીને
બધું તાપ લાગ્યો હશે નહીં પણ ૨૫ તીજેરી એટલી તો ગરમ થઇ ગઇ હતી કે ફેટલીક
પુલી ગઇ હતી ફેટલીક મરડાઇ ગઇ હતી બી ફેટલીકના પીતલના દંડને પીગળી ગયા
હતા આદરે સખત તાપ છતાં દરેક માટેના કામગીરી દાગીતા રિગેરે સનગ્ર સધામત રહ્યું
હતું વચનાર પુટે કે આદરે સખત તાપ છતાં ૮૬ તીજેરીમા જરાએ નુકશાન નહીં થયું
સારે આઠ તીજેરીમા થનાનું કારણ તું તો તેનો જવાબ એ છે કે

જે તીજેરીઓમા નુકશાન થયું તે લઘઈ દરમિયાન અનેથી હતી અને જેમા

બહુ મજબુત ગરમી છતાં કશું આજુ નહીં તે લઘઈ પડેલાની હતી

કાપડિયા બાઇઓએ બેધુ હતું કે જુની તીજેરીઓમા નુકશાન કશું થયું હતું નહીં

પણ નરીઓમા થયું હતું પણ તેનો કોઈ નહીં અણવાથી તેઓ એવું બોલતા હતા કે ગોદરેજ

શરઆતમા સારી તીજેરીઓ બનાવી બી કામ ચાલવા પછી રજા કરવા માગ્યો

અરે બેઠ એ છે કે કાયરમુક કરના માટે બે બે વસ્તુઓ ગોદરેજ રાપરે છે તેમાંની

ફેટલીક જે આ દેશમા થતી ૧થી તે લઘઈ વખતે પુગ્તી મળતી હતી નહીં અને તેથી

લઘઈ દરમિયાન બનેલી તીજેરીઓને નુકશાન પુગ્તુ હતું

એ આગ વખતે બે ફુકાનમા બે બે તીજેરી બોલગેઠ હતી એક ગોદરેજની અને એક

બળીતા મોટા વિનાશતી મેકરોની અને બન્ને ઠેકાણુ જ્યારે ગોદરેજ ની તીજેરીમા કાન

સધામત હતું સારે વિનાશતીમા બળી ગયું હતું

આ ૧૫૧ જે રાતે શેઠ હરોનનદાસ જમનાદાસ ગમજીએ કાન્સ, વિનાયત અને

અમેરિકા જંગલો લેખી ફોલની તીજેરી લગોઆવાક છે તેની તપાસ કરી ગોદરેજની ચાર

તીજેરી લીધી તેનું કશું નહીં કરતા ગવરાટમા ફોલોલી કર્મ મેથી જે દેનાક ગાપડિયા

કેમિએ પરદેશી તીજેરીઓ મગાવી છે તેઓએ હવે વિચાર કરેલા બેધુએ

ગોદરેજનું કારખાનું. —મેસ કપની પાએ, પેરેન — મુંબઈ

તમારે ત્યાં શુભ પ્રસંગો પર

દી-પારદી—

નાચ-પારદી—

એટ-હામ—

ધવનીંગ એન્ટગેનમેન્ટ—

ધત્યાદિ મેળાવડાઓમાં—

રીફ્રેશમેન્ટસ માટેની ગોઠવણ કરવાનું અમને સોંપો—
ફાંકડું કામ—

નાજળી દામથી—

ટુક વખતમાં—

અને તમને ૧૦૧ ટકા સંતોષ મળે તેડું કરી આપીશું—

એસ્ટીમેટસ મળાવો—

આવ તાર જરૂર પુજાવો—

ગોવિંદજી વસનજી

મુખ્ય ઓફીસ-ચીમનગ્રા,

આય નં. ૧-કોરદ્વાર,

આય નં. ૨-૩૧૨૬૬,

મુબાઈ,

ટેલીફોન ૧૫૫૬

ટેલીગ્રામ્સ—

"Spectmart."

Feb 19

પંકાયલા, પુરાણા અને મંજાપિય મશીન

પોલીશની શરૂઆત કરનાર

ગાને આ ધધાને એક ફેરાનેબલ ધધાની સપાટીપર લાવનાર

ઝવેરી કાનજી માલજી

ચા તામ કોણુ નથી જાણુતું ?

પહેલા પાયોનીયર

હજી પણ કંઈ નવી કૃતિઓ,

નવા થક, નવા લણુમાર, અને નવા અવકાશ

તૈયાર કર્યા જ જાય છે !

ફાંસે તથારી તરંદો લઈ જોશો તો

જરૂર જ મોહશો !

પરિણામે અમને ખદાવ્યા વિના

છુટકો જ નથી !

પછી આજે આનો કે કાલે !

અખદુલ રહેમાન સ્ટ્રીટ, મુંબઈ

ટેલીફોન નં. ૭૮૨.

ભીખા કલ્યાણજીની કુંઠની અમૃત તુલ્ય દવાઓ.

સ જીવન મિશ્વર.

કોલેરા વિચુથીકા માટે-

કોલેરા, અપચો, અટલે અનિદ્રા વિગે
બધ કર રોગોને દૂર થખતમા આત્રિપૂર્વ-
નામુદ કરનારો આ એક સમજાવુ કપાય
જે નેનાથી સેડો અમુર છદી
બચી છે

કિમત ખાટલી એકના આના દસ

ગકાલિ આઇ ટમેટ.

-ખાસ દગ્ગા માટે-

અમે, તેની હડીની કળા કે લાલ દશા
અમર ખુજી આ મવમ બેટી પ્રભુ
વખન લગાડનાથી જડ ચુખી નામુદ
વાર છે અને ચામડી જગ પલુ બગની
નથી કે ખરાબ વાસ આદતી નથી
કિમત ખાટલી એકના આના ચાર

તાવનું અકસીર મિશ્વર.

આ મિશ્વર ટાળીયા આવડીયા મેનેજીસ અને ખરાબ રુખા ફાગી નીચતા સર્વે બતના
જે તાવ ઉપર સમજાવુ અમર છે મારણ કે તે તમામ બતના તાવના જુઓને નામુદ
કરવામા આવ્યા છે આ મિશ્વરના નહુ ભાગ લેવાથી એક જ દીવમમા બને તેજો તાવ નામુદ
થઇ નય છે મીઠુ દવાઓથી તાવ ઉતર્યા પછી થયી જ અસક્તિ આવે તેમ આ દવાથી
મેડુ કમું પેલુ ખરાબ પરીણામ આરુઠ નથી એ તેની ખાસ ખુની છે

કિમત ખાટલી એકના આના બાર

ગાંડીવ એન્ટી-ડમેટીક ખામ.

એક મદાન વિદ્યાન ટોકરની શોવ ઉપરથી બનાવેલો આ મત્રમ યોગવાથી માથોના તેમ જ
ઝૂંબીવા રામો કુખદાયક રોગ દૂર થખતમા પ્રભુદ થાય છે વધી દાયપનનું રાગી જેવું
સોળે વગ આવડો રાડીના કોઈ પલ બામુને કુખાવો, કોઈપલ બામુ અગાઈ જડુ,
ઓમોના પગ તથા કમર'જ 15 જવા રાડીથી કોઈપલ બામ રડી જવો વિગેરે સર્વે રોગોને
નાશ કરનારા આ સમજાવુ ઉપરની એક ખાટલી દેક કુખોમા અવલ્ય રાખી રેકને

કિમત ખાટલી એકના આના આઠ

અમારા મહેરગાન નાદેના ખાસ આમદને માન આપી-

અમોએ હાવમા ડીમપેનસીંગ ખાતુ ખોદ્યુ છે

જેમા અનુમતી માલસોને હાથે દેકે બતના પ્રિસીપાલ મુજબ દવા બનાવી આપવામા આરો
એક વખત કામ થાકી જાયી કરો

ભીખા કલ્યાણજીની કુંઠ દવાખાના,

Feb 19

ગણેશવાડીને નાકે, બદોરકોટ, મુખાર્જ, ન ૨

આપના ઔરમા સમાલોચકની મોધ લેશા

આતંક નિગ્રહ ગોળીઓ

માટે એ ધાતુ દુનિયાને જલ્પાનનાથી જરૂર છે કે તે જોડ સમિતી અસરકારક
અને અસરકારક દ્વારા છે પાચનસક્રિય, મન, મગજ, નેહી, નીચ, નવજાઈ રિજે-
રેમા જે કાષ્ટ દેવ ? વિકાર હોય તે તમામનો નાશ કરી, ચરીરને મજબુત અને
ગળવાન મનાવે છે એ બાબતમાં લાખો સર્વિશીક્ટો વગર માન્ય છે મર્યા છે એ તેની
અન્યાયના પ્રમાણો છે કિમત ડર ગોળીની કમી ૧ નો રૂપિયો ૧

નધારે વિગત જાણના માટે મફત મગજ અમારૂં પ્રાન્સલિસ્ટ મશાવી નાંચો,
વાંકેક થાઓ.

વૈદ્યશાસ્ત્રી મહિપાત્ર ગોવિંદજી,

ભામનગર-કાઠિયાવાડ

મુખર્જી બાંચ ઓરીમ,

કાલબાદેરીડો-મુખર્જી

Oct 21]

એક વાર વાંચો ને વિચારો.

દૂર દેશાવરમાં ઘેર બેઠા ત્હમે ત્હમારી જરૂરીઆતો

મેળવી શકશો. બ્યાપારીઓને

જરૂરી થીજે માટે વીગતો મંગાવો.

કમીશનથી અને આહતથી દરેક વસ્તુ કીકાયત લાવે

અમે પુરી પાડીશુ.

જાણો—રમણીયગમ ગોવર્ધનરામ ત્રિપાઠી,

ગીંગામ, મુખર્જી.

પાકા રંગના ફેન્સી છાયલો મળવાનું મુંબઈ ખાતે.

અમારે ત્યાં દરેક જાતનું રંગમી

તથા મુતંગડિ આગીઆ છાપ-

વાડ તથા ગંગાનું કામ

દણી ૪ મબાળધી

કડી આપવામા

આવે છે.

કોણું નોધી

રાખજો.

શાં
કેળસાલ
મશેરીસાલ.

૨૫૪ કાવળા

દુધીરોડ-સુખાધ.

ઉત્તમા છે ની

દેશની મુદર ગાઈન

ના વાલી અમાર

ખાડ પ્રસિદ્ધ છે

એક વખત પંચારી જરૂર જોઈ

જગોઈ.

દેશરજન—પહેલા પ્રકારનું મગજ માટેનું તેવું છે

દેશરજન—મગજના યાનતુઓને પુષ્ટિ આપે છે

દેશરજન—વાળને ખરી પાના અટકાવે છે ને વાળને જમા
બંધ થાય છે

દેશરજન—આખો દિવસ મગજ ભારી કરનારાઓને ખાસ
શાન્તિ આપે છે

દેશરજન—મુસ્તાદ તથા ગાંધી માટે સારી રીતે વપરાય
કિમત એક શીશીનો રૂ. ૧, પોસ્ટેજ છુદ્ધ

મમેહબિન્દુ શું છે ?

મમેહબિન્દુ—જુનીનીયતની જુનોથી થયેલા રાગો મટાડે છે

મમેહબિન્દુ—ચાંદી વિગેરે ભયકર રોગો ઉપર અદ્વિત રીતે ફાયદો આપે છે

મમેહબિન્દુ—આ દોના ત્રાસથી થોડા જ વખતમાં મુક્તિ અપાવે છે તાવ,
અશ્મિત મગ વિગેરે સારી રીતે દૂર કરે છે

મમેહબિન્દુ—આ દોથી પીડાતા દરેક જાતે વાપરવું
દરેક શીશીમાં રૂ. ૧૦૦ છે, પેકિંગ ભાગેરેના આના તરુ, જુદા

દુધિરજન મોગેન્દ્રનાથ સેન, ગવર્નમેન્ટ મેડીકલ કોલેજ, કલકત્તા.

Feb 18

૧૯૮૧ અને ૧૯૮૨ લેખક ચિત્રપુર રોડ,

કલકત્તા.

એક જ | સ્થાપી
દામ. | ૧૮૯૫.

સુરજમલ લલલુભાઈની કું.

હીરા ત્યા ઝવેરાતના વેપારીઓ યુરોપથી સીધા
હીરા આયાત કરનારાઓ

અમે

જાત જાતના

ચાહુ ઝમાનાની

ફેશનના હીરા પાના

માણેક માતી રાની વીજરેના

દાગીના તેથા ગાખીએ છીએ તેમ જ

ઓરહરથી અમારી પોતાની વર્ડરોપમા

જાલીથી બનાવી આપીએ છીએ.

૬૦-૨૨૫-૨૨૭ કાલભાદેવી રોડ, મુંબાઈ.

રેલવે મકાન પ્રાકરમાં આવે છે

જુના અને બહીતા
અવેરીઓ

રામજી ભગવાન એન્ડ પ્રધર્મ.

૨૦૯, ગેબ મેમ્બર સ્ટ્રીટ, મુંબઈ.

તારતુ સિ ન મ 'Mufficham-Bombay' ટેલીફોન નં ૧૭૪

સમાસોચકની બહેરખબરના ભાવ

એક વખત માટે કોઈ આણુ પાતુ, રૂ. ૧૫ અથવા પાતુ રૂ. ૮. ૫૦ પાતુ રૂ. ૫. — આ ભાવ ના માસની બાધી મુદતને જ માટે છે એવા વખત માટે કે ખાસ જરૂર માટે માત્ર ભાષ ઉપર પચીસ ટકા વધારે લેવામાં આવશે. — કુવર ઉપરના ખાસ ભાન માટે રૂબરૂમાં મળવું ના તે લખાને પુછવું. — આ ભાન છેલ્લામ છે ના છે તેમા છટાટા થઈ ચકશે વધી વધી જતી મોપરાગીની લીધે આ ભાવ ગમે તે વખતે ફરી ચકરી વડુ માટે લખો ના રૂબરૂ મળે. રમણીયરામ ગોવર્ધનગમ ત્રિપાઠી, પ્રકાશક સમાસોચક આદિત્ત, મોરારજી ગોવિંદરાય આન, નગર ૨/૩૬, મેન્ડલ્ટેપા, ગિંગામ, મુંબઈ

તૈયાર છે !

તૈયાર છે !

રા. છગનજીવ દરિસાલ પંચ્યા, બી. એ., રૂત

- ૧ એક અપૂર્વ લક્ષ નવવક્ત્ર્યા આત્મસિ બીજી મથિન કપીઓ એક.
- ૨ કાઈરતુ અલકરણ પુસ્તક બીજી ચાલ આના.
- ૩ મનોરજ વાર્તાવલિ ભાગ બીજો કપીઓ એક

એન એમ ત્રિપાઠી એન્ડ કંપની,

કાલિયાદેવી ગેટ, મુંબઈ

[Nov ૫] અને બહીતા પુસ્તક વેચનારાઓને હાથમાં મળે તેમજ

પેના ઓફિસ અને મોપ લેગો

દયા ધર્મનો મૂલ હય

સાચો સનાતન ધર્મ

હયો જ છે.

એ દયા-એ દાન કયા નાપગૈા ને નમ
કયાથી મેળવશો નિ વસ્ત્ર-નાગા, નમાયાં
નિરધાર, ભૂએ મગ્ગ, અજ્ઞાનતાના માર
અન્નકારમા મખડના બાળકોને ઉદ્ધારે,
તેમને ત્હમરી જ મતાત ગણે-ત્હમાગજ
બાળકો ગણે ને તેમના કલ્યાણમા ઉદ્ધારે
તો જ ત્હમે ધર્મલિમાની-દાનેશ્વરી કહેવા
શો. આવા દાન કરવાનું એક જ પ્રસિદ્ધ
સ્થળ નડિઆદ હિંદુ અનાથાશ્રમ છે.
સેંકડો બીચારાં બાળકો ત્યાં છે ત્યાં પધારાકિત
દાન મોકલો—હિંદુ અનાથાશ્રમ નડિ-
આદ.

[Nov ૪]

સલિતા

વનિતા-આશ્રમ: નડિઆદ.

હાની કુમારીકાઓ, પંજુલી કન્યાઓ, નિવરાઓને આ
સંસ્થામા મેરફૂત શુજરોતીનું જ્ઞાન આપવામા આવે છે, સીનજી
પ્રસત ગીજનરહનામા આવે છે રૂટીઆનો ઉપયોગ કરાવવામા
આવે છે

દાનેશ્વરીઓ! ધનિકો!

ત્હમારો દાન આ સંસ્થામા થે વેરસો મરાસો કરતાથે વધારે
મી-ન્યાઓ એનો ઉપયોગ કહે છે, ધાર્મિક જ્ઞાન પણ આપવામા
આવે છે.

મુંબાઈના સુમરિટ ઝવેનીશી.
ઉત્તમ કારીગરીના અનેક નમુનાઓનું પ્રદર્શન !

મોહનલાલ એન્ડ કંપની,
દરેક પ્રકારના સોના, ચાંદી અને ઝવે-
રાતના મનપસંદ ઉત્તમ દાગીના
બનાવનાર ને વેચનાર.

નં. ૧૯૭-૨૦૧ શેખ મેમણ રટ્ટીટ,
'ગણેશવાડીની સામે, મુંબાઈ.

છાપખાનાઓના માલીકો, પુસ્તકો પ્રગટ કરનારાઓ,
અને
લેખકો માટે ખાસ !

હમી જાતના અગ્રેણ, અમેરીકન અને ઓરા ખીણ બનાવના હુકમ
સાઈનના ને વજનના છાપખાના ડાગળો એકપાસે પેપર, પ્રાઉન-
પેપર, આરપેપર આન્ડીંગ હોથ અને છાપખાનાઓને લગતી હુકમ
પ્રકારની અપ—ટુ—ડે હંવા 'એકરો'ની પ્રિટીંગ મશીનની વિગેરે
મળી મકરો સાન તાલ તથા વિગત મળાચી. એક વખત પુછાયાથી
ખાતરી થશે.

મીલોગા વપરાતા

કેસીંગ પેપર, સ્ટેપોલસ વિગેરે યજ્ઞમળી સારી.
ઓફિસોને લગતી સર્વ પ્રકારની સ્ટેશનરી માટે પુછાવો.
લખો. રમણીચરામ ગોવર્ધનરામ વિખાડી,
મોરારજી બિર્લાજી નં. ૩, ગિરગામ, મુમ્બાઈ
તરફ મરનાયું 'સમાચાર' મુખાપ

સ્વ. ગોવર્ધનરામ માધવરામ ત્રિપાઠીકૃત

સરખતીચદ્ર ભાગ ૧ લો (સાતમી આવૃત્તિ) ૩ રા } ચારે ભાગની કિંમત
 " ભાગ ૨ જો (છઠ્ઠી આવૃત્તિ) ૩ રા } સનાખાર
 " ભાગ ૩ જો (ચોથી આવૃત્તિ) ૩ રા } રૂપીઆ.
 " ભાગ ૪ જો (ચોથી આવૃત્તિ) ૩ પા

મળવાતું ટેકાપુ ૧. એન એમ ત્રિપાઠી એન્ડ કંપની, પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ, મુંબાઈ

૨. રમણીયરામ ગોવર્ધનરામ ત્રિપાઠી,

મોતારજી, બીલીમ્પુરા, ગીરગામ, મુબાઈ નં ૪

૩ અને મર્ચે પ્રસિદ્ધ છુટ્તેલગે

ધી બેંગાલ સ્વીટમીટ એમ્પોગેયમ

પારિખ હોસ્પીટલ સામે, નં ૬૩ મેન્ડલર્સ ગેટ,
 ગીરગામ, મુંબાઈ

ખેરખરી શુદ્ધ સ્વેદશી મિઠાઈ.

ચોખ્ખો અને પાકો માવ

જમણની ખાતલાનની અનેક જાતની મીઠાઈ મુંબાઈની માખીન પ્રગતે માટે
 જનારે ત્યો રાત્રિવિષે નવાર મેઢે છે કચ્છાનો રખણાવના રમચુદવા, રાજ
 ભોગ, સીતાભોગ મહીલાનાં, દીવકુશ સદેશ, પાતુઆ વિગેરે અનેક
 જાતની મીઠાઈ કચ્છતા ૧૧ કુચન મેદાઈઓ તૈયાર કરે છે

જમણરી મીઠાઈના ભાવ પછા ૪ મધ્યમ છે ઉપરાંત મુંબાઈની પ્રગતે અનુકૂળ
 એવી વાનમીઓ પણ તૈયાર રાખીએ છીએ

લમસરોમાં અને જાહેર પાર્ટીઓ માટે ખાસ ઓર્ડરો નેમાં આવે છે ને
 મધ્યમ ભાવે જલદીથી જોઈતા જ્યાં માન પુરો પાડનામાં આવે છે એક વર્ષન
 આ ૧૬ માનેરી રમ ૧૬ મીઠાઈનો દવા દેશ માહોનાં મન દેમેશો સેને પ પામે
 એવી થયે બધી ગોઠવણ રાખી છે

August 1921

૧૧. આપના ઓર્ડરમાં ખર્ચાનોચકની નોંધ લેજો

જાહાની, મહોટી, બહેર કે ખાનગી લાયબ્રેરીના

પુસ્તકોના ઉત્તમ સંગ્રહ.

૧.

૨૫. ગોવર્દનરામ ત્રિપાઠી —

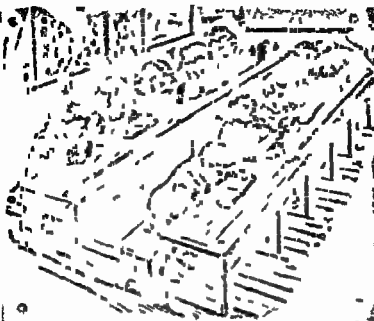
૨૫. કમનલાય હુરિલાલ પરચા —

	૨ આ	૩ આ
સરસ્વતીચન્દ્ર ભા ૧ થી ૪	૧૨-૮	કાન્તમરી (સચિત્ર) આગતિ પાચમી ૩-૦
દીવાવતી જીવનકથા	૦-૧૨	એન અપૂર્વ નમ (ખી) આગતિ છપાવ છે
દવારામનો ચણરંગ	૧-૪	કાલિદાસ અનુભવ ભાગ પટેનો.
સ્નેહમુદ્રા (કાવ્ય)	૧-૦	સચિત્ર મુલાકાતના પતા ૦-૮
Marriage Forms under		મનોરમકથાનાં ૧-૧૨
Ancient Hindu Law	૦-12	વિશુકરનેહ ૦-૮
Classical Poets of Guja-		હાસ્યમનક વાર્તાવાર ૦-૬
rat (1916 Edn.)	૦-6	રા. ગણપતરામ અનુપરામ ત્રિપાઠી-
પ્રો. કાન્તિલાલ પરચા —		અનુભવનત (મેન્દરનવ ગુજરાતી
૨૬ ગોવર્દનરામજી જીવનચરિત્ર	૧-૦	ભાષાન્તર) ૩-૬
		દરિઆપરનાં દેશોની યાત્રા ૨-૬
૨૭. પ્રો. મણિલાલ નજુભાઈ —		ગ. હિમતલાલ અભારિઆ. —
		કવિતા પ્રવેશ ૧-૦
ખાળવિલાસ	૧-૪	કાવ્યનામુર્તિ ૧-૮
જીવામસિદ્ધ	૨-૪	મનુખિન્દુ ૦-૪
ચારિત્ર	૧-૪	કિન્દરચારિત્ર સમન્ધી ૦-૬
મુદ્રાન ગદ્યાવનિ.	૫-૦	૨૫. ભગુભાઈ રતેહચંદ કારભારી —
રા. મણિલાલ હજારામ ભટ્ટ —		અગ્રેજ-ગુજરાતી પોકેટ ડિક્શનરી ૧-૧૨
અંશીની રાણી (સાત સુ ૦ ચિત્રો સાથે)	૨-૦	ગુજરાતી-અગ્રેજ ૧-૧૨
સુદર ખેત	૦-૧૦	સ્કાર અગ્રેજ ગુજરાતી ડિક્શનરી ૦-૧૨
ગુજરાતની જુની વાર્તાઓ (ચિત્રો સાથે)	૨-૦	દેવજી રાજકતાલ (બે ભાગમાં) ૫-૦
પૃથુરાજ ચૌહાણ અને ચ દયરામી		૨૧. ભોગીન્દ્રરાવ દીગેરીઆ. —
(નવી આગતિ છ ચિત્રો સાથે)	૨-૦	આસીરટ ડેકેટર (મળતી નથી.)
રતિમુદ્રી	૧-૮	નવરંગી ખાનગી ૦-૪
પતિવ્રતા સતિઓ (૨૪ ચિત્રો સાથે)	૩-૦	કાલિન્દ દૌલ્દરધેરી વાતો ૦-૪
પ્રતિભા નાટક	૧-૦	ઉપાકાન્ત [સચિત્ર, ખીજ આગતિ ૨-૫
ગુર્જરી, મુખાઈની શાણી	૧-૪	ગોદિની ૧-૦
		મોનીમીટર ૦-૧૨

એન. એમ. ત્રિપાઠી એન્ડ કંપની, બુકસેલર્સ એન્ડ પબ્લીશર્સ,

પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ, મુમ્બાઈ, નં. ૨.

૧૨. આપના આંદરમાં સમગ્રોત્થાનની નોંધ લેજો

તમારું બાલક નિશાળમાં કેમ ચાલે છે ?

આ પ્રશ્ન બાળકાલ બહુ વિવાદનો યથા પડ્યો છે અને એથી જણાય છે કે પોતાની સતતિના માનસિક વિકાસ માટે માબાપ કેટલા બધાં આતુર રહે છે પણ તેસાથે તેમની શારીરિક સપૂર્ણતા થે કેટલી જરૂરી છે એ કેટલા થોડા માબાપ વિચારે છે ? તનદુરસ્ત અને સુધૃ સુદર અવયવ એ શુદ્ધીનાં બહુ જૂઠું તરવો છે અને જીવનના મોજશોખ કરનાં થે, એ વધારે અગત્યના છે એ કહેવાની થી જરૂર રહી છે । માટે જ શરીરના અવયવો બરાબર રહી જુવાપામનાં ના બને એવું નેપી થાય તે પાત દેશના દરેક બાલકે રક્ષામજાની જોખમે

તમારું બાલક કેઈ પણ બાલની શારીરિક બોડખાંબજવાળું હોય તો તમારા કાકદરને મેળાને એની એ નિર્મલતા વધે તહિ તે માટે તરત અમારે ત્યાં જરૂરી ઉપાયો લેવા માટે લેના આવજો

અમારે ત્યાં દરરોજ અવાલાસ લેવા કેટલા બધા જાખાબ માણસો આવે છે તે જોવું હોય તો એક વખત અમારી બોલિસમા પધારશો તો છેત્તામા છેતની ગોષ પ્રમાણે તૈયાર કરામાં આવેલા વીજળીના અને કાગીમગીનાં સાધનોથી મનુષ્યોની એવા અને કેટલી કરીએ છીએ તેનો તમને પુરેપુરો ખ્યાલ આવે એની ભાતની બધી વ્યવસ્થા તમને સતોષ આપે એ રીતે બતાવીશું

બોડખાંબજવાળા દરેક વરદીને તેને બાલક અને જરૂરી પુરેપુરી સત્તાહ આપવા, માટે એના ખાખ અનુભવી અને ચાનાક ગરુર હમેસા હાજર રહે છે એકસ-એકી છમી પાડીને લીગરના બદરના મુખ રોતો અને તેના મુખ તરત પાતળી શમય જે વધારે લીગર માટે બગે નહોતો

મુપરીન્ટર, મી એન્ડ એન્થો પેડી એન્ડ મીડીયા-ડિસ્ટ્રીક્ટ
મિડીટયગાન, (એન પોવેલ ડી કપની) લોર્મિન્ગન રોડ, મુબાઈ

અનુદેશક વાક્ય સત્ય પ્રિયાર્થિત ચ વત્ત

સ્વોપ્પાયામ્યસનં ચૈવ વાચ્યં તપ ઉચ્યતે ॥ મે ની ૧૦-૧૫.

પુસ્તક રૂક મુ.]

નરેન્દ્ર મુ. ઈ. સ. ૧૮૭૧.

[એફ. ૧૧ મે.

તત્રી—૧. અમાલાલ યુલાખીરામ જાની, બી. એ.

૨. ચન્દ્રગાંધી નરેન્દ્રગાંધી પદ્યા, બી. એ., એલએલ. બી.

પ્રકાશક—૨. રમણીયનમ ગોવર્ધનરામ ત્રિપાઠી.

વિષય.

વિષયાલોકમણિકા.

૧. સ્વર્ગાંતર ને રનદેશી

ગ. રમણીયરામ ગોવર્ધનરામ ત્રિપાઠી

૪૮૩

૨. મહાત્મા ગાંધીજીને નમ્ર

૨. સુનીતાન વર્ધમાન શાહ

૪૮૭

૩. પ્રાચીન ભારતના ઇતિહાસક્રમના કેટલાંક સીમાચિન્હો

ગ. કેતિયાલાલ આરુકાનાન સુનલી, બી. એ., એલએલ. બી.

૪૮૮

૪. ગાંધીજીનું હાલરૂઢ કાવ્ય

ગ. મુનજી દુર્ગભજ વે.

૪૯૨

૫. બી. મુ.

ગ. કાકાર

૪૯૩

૬. નાનાસાહેબની ન્યાયભિમા

૨. મુનજી કાનજી બ.

૪૯૪

૭. આપણી શિલ્પકલાનો નાગ

ગ. આવજાદામજી ગાદ

૪૯૬

૮. ગામઠી નિશાળમાં ફરી એક રોકિયું

૨. હુનિયાન પ્રભુમોહ ઈર્ષા, બી. એ., એલએલ. બી.

૪૯૬

૯. ચાગીનો લેદ વાર્તા

ગ. હરજીવિન્દ કાનજી બ.

૪૯૭

૧૦. ચિત્રપરિચય

૧૧. એક રાજકુમારીનું ત્રિચિત્ર સાહસ વાર્તા

૨. જનનાથ હુનિયાન પદ્યા, બી. એ.

૪૯૮

વાર્ષિક લનાજમ રૂપીઆ ૭૫;

હિન્દુસ્તાન બહાર શીલોચ એફ. રૂ. સહાયતાત કુટક અકની કિમત ૧૬૨ આના.

આ લવાજમ સરખોતમાં જ લેવામાં આવે છે

પ્રાચીન ભારતના ઇતિહાસક્રમના કેટલાંક સીમાચિહ્નો

તેમક — રા કનૈયાલાલ બાલુકલાલ સુનશી, બી એ, એલએલ બી

(અનુસંધાન ગ્રંથાલયના ૫૪૪૨૧ થી)

૨.

સીમાચિહ્ન ૫ મુ-મહાભારતનુ શુદ્ધ

દિનના આખા પ્રાચીન ઇતિહાસમાં મોટામાં મોટા બનાવ પાંડવ કૌરવનું યુદ્ધ છે. મહા ઇતિહાસનો પ્રવાહ ક્યાં તો તેમાં મળે છે કે ક્યાં તો તેમાંથી નીકળે છે જે બકિઓ દેશની વ્યવસ્થિત મુદ્દત કરવાના સાધનો થઈ પડી છે તે બધાએ તે યુદ્ધમાં ભાગ લીધો હતો તેથી, તેનો સમય નક્કી કરવો એ ધણું જ જરૂર છે પણ એ કામ નેટલુ જરૂર છે તેટલું બસાય છે, કારણ કે એ વિદ્વાનો દળ એ વિષય પર એકમતના શ્યા નથી, અને યશી કે કેમ એ પણ સંકારપદ છે અનેક વિદ્વાનોના નિણયો વાચતા મને એ સંતોષભરક લાંબો તે અર્થમાં આપ્યો છે. છતાં, એટલું તો કહેવું જ જોઈએ કે એ નિર્ણય માટે પણ નેટલો મોક્ષસ પુરાવા હોના જોઈએ એટલા હાથ લાગતા નથી

ભારત, પુરાણ ને બીજા પુસ્તકોની મદદ લેતા શુદ્ધ ક્યા સમયમાં થયું એમ ગણી શકાય એનો નિશ્ચય કરવો જોઈએ તેને માટે આ પ્રમાણે સાધનો પુરાણમાં મળે સમ છે.

૧ પુરાણોએ આપેલી ગણતરી

૨ પુરાણોની વચાવનિધી કરનામાં આવેલી ગણતરી

૩ સપ્તર્ષિ સમસરપાથી ગણતરી

મત્સ્યપુરાણ પ્રમાણે પરીક્ષિતના જન્મથી તે મહાપરજના અભિષેક સુધી ૧૦૫૦ વર્ષ થયાં. વિષ્ણુપુરાણ પ્રમાણે ૧૦૧૫ વર્ષ થયાં આ જોતા ૪૦૦+૧૦૫૦ એટલે ૬ પૂરે ૧૪૦૦ થી ૧૫૦૦ માં શુદ્ધ થયું ગણાય

હવે જે બૃહદ્વચથી વચાવનિધી આપેલા વચ્ચેના સરવાળા લઈએ તો મોમાંધિ ને મહાપરજ વચ્ચે ૧૫૪૮ વર્ષ થાય પણ એ સરવાળો સમયનું અંતર સાપવા મોટે ઉપયોગી નથી એ આ લેખના પહેલા નિલાગમાં આપણે જોયું અને રાગ ક્રીડરૂપ વર્તની સારવેત ગણતાં ૮૭૫ વર્ષનો અંતર સોમાંધિ ને મદ્યુષ્ઠ વચ્ચે લવા જાય આ જોતા પુરાણની ૧૦૫૦ની ગણતરી લગભગ ખરી છે એ સ્પષ્ટ લાગે છે

એ લેખકાન પુરાણોમાં સપ્તર્ષિ સમસરની ગણતરી મુકેવી છે આપણે આ સપ્તર્ષિ સમસર અથવા સોકકાલ એ ઘણા જુનો સમસર છે, અને મધ્યકાલ સુધી એ ઉપયોગમાં હતો

(૧) ૨૦૩ ૩૬ (૨) ૪ ૧૪ ૩૨

કલાપિનો દેશારવ ૩ ૪૦૦૦ એન અમ નિપાત્રી એન ક પત્રી, મુ ગ્રાહ

તેની ગણતરી પ્રમાણે સમર્થિઓ દરેક સૈકે એકે નક્કર બંદને છે પણ વપરાશમાં માત્ર સૌકાના વર્ગી જ, એટલે ૧૦૨૫ થી વધુ હોય તો ૨૫ ના આકૃતિ તે ઘણાખરે લખાય છે તથા પેટ્રીથી થયેલા ખજોળવેતા ને લેખોતિથીએએ મોતાના સિદ્ધાન્તો પુરવાર કરવા તેની શરૂઆત જુદે, જુદે વર્ગો સુધી છે તેથી શરૂઆતથી ગણતા વરસોપર ભરોશો મુકાય એમ નથી પણ ક્યા બનાવો વખતે સમર્થિ ક્યા નક્કરમાં હતા તે એ મળે તો જુદા જુદા બનાવે વચ્ચેનું અંતર આપી શકાય

૧ પરીક્ષિત ગાદીપર હતા સારે સમર્થિ મધ્યમાં હતા,

૨ મહાપદ્મથી નદનાં સમયમાં પૂર્વાધામાં હતા,

૩ આધિરાજ્યના વિનાશ વખતે કૃત્તિમાં,

૪ પ્રતીપના સમયમાં જે નક્કરમાં સમર્થિ હતા તેમાં જ પાઠ આધિરાજ્યના વિનાશ વખતે

૬ આધિ રાજ્યના અંત વખતે સર્તારિ ૨૪ માં નક્કરમાં હતા

અહીં પુરાણ પ્રમાણે જ્યારે આધિ રાજ્યની શરૂઆત વખતે ૨૪ માં નક્કરમાં સમર્થિ હતા આ એમાં છેલ્લું ખૂંટી લાગે છે

૭ મહાપદ્મ ને આધિરાજ્યના વિનાશ વખતે ૮૩૬ વર્ષ થયા

અધિનિધી નક્કરમાં લઈએ તો નીચે પ્રમાણે આવે

૧ અધિનિ

૩ કૃત્તિમાં આધિ રાજ્યનો અંત

૧૦ મધ્યા પરીક્ષિત

૨૦ પૂર્વાધા નન્દ

૨૪ સતમિયા આધિ રાજ્ય કે શરૂઆત

૨૭ રેવતી

પરીક્ષિતથી મહાપદ્મ વચ્ચે ૬૦૦ થી ૧૧૦૦ વર્ષનો અન્ત પરીક્ષિત ને આધિ રાજ્યની શરૂઆત વચ્ચે ૧૩૦૦ થી ૧૫૦૦ વર્ષનો અન્ત ને પરીક્ષિત ને આધિરાજ્યના વિનાશ વચ્ચે ૧૬૦૦ થી ૨૦૦૦ વર્ષનો અન્ત.

(1) Cunningham's Indian Eras II 6

(૨) મત્સ્ય ૨૭૩ ૪૪ વિ.સ. ૪૨૪ બ્રહ્મ ૩૭૪ ૨૨૫ ભારવળ ૧૨૨ ૨૬ (૩) વિષ્ણુ ને જાનવળ (૪) મત્સ્ય (૫) મી પાછું ટરના ધારવા પ્રમાણે જે મત્સ્ય ૨૭૩ ૩૮ ૨૦૬ હોય તો આ અન્ય આવે (૬) ન ૨૪, ૨૭૩ ૪૫ (૭) ૩ ૭૪ ૨૦૫ (૮) મત્સ્ય ૨૭૩ ૩૭ બ્રહ્મ ૩, ૭૪, ૧૨૮

નીતિગોપિન્દ ૨ ૩-૮-૦ એન એમ ત્રિપાઠી એન્ડ કંપની, મુ. મા. ૬.

આધારાન્યનો વિનાશનો ચક્રાવલંબી ૮૩૬ વર્ષ પુર્ણ થે તો ઉપરની ગણતરી ખરોખર આવે
મત્સ્ય પુરાણ આગ્ર વચના ૩૧ રાગ્યો વચ્ચે ૪૩૦ વર્ષ મુકે છે આ ગણતરી દેવાભાવિક
લાગે છે અને મત્સ્ય પુરાણ આગ્રગન્યના વિનાશ પછી તરત હાનના ૨૨૨૫માં વર્ષથી
હોવાથી તેમની માહિતી ખરી હોવાતુ કાલ્પરહે છે

આધાર ચેતા પપ્પુ મુદનો કાલ ૮૦૦+૧૦૦૦ એવે આશરે ૬ પૂર્વે ૧૪૦ આવે છે
આ ગણતરીને જ્યોતિર્વિદ્યાનો પણ ટેકો મળે છે મુદની વખતે વસત સપ્તમ કૃતિકામાં
હતો, અને સપાતધનનને (*Precession of equinoxes*) ને લીધે શકે ૮૪૬ મા લગભગ
રેખિતમા હોય આ જોતા મુદ આશરે ૬ પૂર્વે ૧૪૦૦ થી ૧૫૦૦ માં થયુ હેતુ જોઈએ
૩૩૨૨ પણ મુદની પણ ગણતરી આપી છે તેમથી એકને પરિણામે ૬ પૂર્વે ૧૪૩૮ આવે છે
મહાભારતનો કાન નકમી કરવાના ઘણા પ્રયત્નો થયા છે આ પ્રયત્નોમાંથી બે વિચાર
રવા જોના છે, પણ અને તે માન્ય ન થઈ પડ્યા.

એક મત એવો છે કે મુદ ૬ પૂર્વે ૩૦૦૦ પહેલા થયુ

આને માટે પ્રમાણ તો એ જ છે કે કૃષ્ણનું નિર્વાણ થયુ ત્યારે કનિયુગ એકાદને કનિયુગને
કાલ ૬ પૂર્વે ૩૧૦૨ મા બેઠો.

કનિયુગની આ ગણતરી કૃતિમ છે ને પાછળથી જ્યોતિર્વિદ્યાએ ને ગણિતશાસ્ત્રીઓએ
કરેલી છે પુરાણ, જ્યોતિષ અને વેદાદિ માહિત્યનો કાવનિર્ણય અને જૈતિદાસિક સ્વાભા
વિકના બધા આ નિર્ણયની વિરુદ્ધ છે અને મો વેદના એ નિર્ણયને પુષ્ટિ આપવાના પ્રયત્નો
નિષ્ફળ ગયા છે એમ મને લાગે છે

ખીમ કેટલાક મુદને ૧૧૦૦ ને ૧૨૦૦ ની વચ્ચે મુકે છે આયરના મત પ્રમાણે
મુદ ૧૧૭૨ ૬ પૂર્વે થયુ પણ તે માટે આપેલા આધાર અને ખેતીતાઈને ઉભા કરેના લાગે છે
એ મત પ્રમાણે પુરાણમાં આપેલા વર્ષો તેમ જ સમર્થિ ના નક્કોના પ્રમાણ ખોળા કરે છે, વેદાં
જ્યોતિષને છેક ૬ પૂર્વે ૧૧૦૦ માં મુકતુ પડે છે દેવાપિ ને શાંતનુ જોનાનામ વેદમાં આવે
છે તેમને ૧૪૦૦ મા ને વેદના તે નિલાગને ત્યાર પછી મુકવા પડે અને શાંતપથ આદિ
જે જનમેજયની પછી લખાય તેને ૬ પૂર્વે ૧૦૦૦ પછી મુકતુ પડે અને તે વખતે કૃતિકા

(૧) મત્સ્ય, ૨૦૩

(૨) સ્મૃતિય (૩) see Tilak's Orion વરાહમિહિર ચક્રવર્તી.

(૪) Prof. M Rangacharyas Yugas (૫) Dunker's History of A

IV p 74 75 Wilson's Vishnu Puran by Hall Vol. IV P 230

(૬) Tilak's Arctic Home in the Vedas XIII

Antient India Chap I Ranga Chariar's Yugas (૭) Mah

Aiyar's Chronology of Ancient India

લલિતના કાળો ૨ ૧-૦-૦ એન એમ વિપા

પહેલા ઉગતું હલ્લ એમ એ શાસ્ત્રપરથી માનવ પડે મી રિશિત તેમ જ મી નિવડે
અન્નેની ગણની પ્રમાણે કૃતિકા ૪ પૂર્વે ૧૫૦૦ પડી પૂર્વમાં ઉગે જ નહિ

પણ આ અધી નિદાસભરી ગણતરી કરતા એક વિચાર મને વધારે ઉપયોગી લાગે
છે અધિગ્રીને રૂપના વૃષતમાં પુરાણની અસદ્ આટલિ થઇ સારે યુધિષ્ઠિર નખતે મમ-
વિના નવતરું રમતુ તો તાજુ જ હિતુ જોઇએ, અને નદના સમનના નજાન અને પડી
ગિત ને નદ વચ્ચેનો અન્તર વિરોધ એમ ક્યા તો ૧ પૂર્વે ૨૦૦-૩૦૦ માં કે મોડામાં મોડા
અધિરાજ્યના વિનાશ રખતે ૪ સ. ૪૦૦ માં ઉમેરાયો હોવો જોઇએ પુરાણના રાજ્ય-
કાલની ગણતરીથી ૧૫૩૮ વતો અન્તર આવે છતાં ૧૦૦૦ અથવા ૧૦૧૫ તો અન્તર શા
માટે મુક્યો ? એ પ્રમાણે પૂર્વાબ્દપત નક્કર આવે સારે પૂર્વાશા શા માટે લખ્યું ? અને અધિ
તનો સમય પુનર્વસુ કે મુખ્યમાં થવા જાય તો પણ કૃતિકામાં શા માટે મુક્યો ? તે જ પ્રમાણે
જો પરીક્ષિત ને નન્દ વચ્ચે ૭૦૦ વડ હોય તો આ પ્રમાણે ગણતરી શા માટે આવે ?

આ જોના આખા પ્રાયશ્ચી સીમાચિહ્ન મહાભારતનું મુદ્દ અને યુધિષ્ઠિરનું રાજ્યારોહણ ને
કવિયુગનો પ્રારંભ ૧૪૦૦, થી ૧૫૦૦ માં મુકી રાકાય તે ચિહ્નપરના આકાશરૂપી રાજ્યોનાં
જન્મમહેર નામ નીચે પ્રમાણે હતા

દ્વિપ્રથ	યુધિષ્ઠિર	૧૫૧૫ વસ
મમથ	સહદેવ	બહુદય વસ
અયોધ્યા	બૃહદનાય	૬૮૪૩ વસ
હારકા	કૃષ્ણ	૫૦૧૫ વસ

જો અધિગ્રીમ કૃષ્ણના સમયનું દરિબિન્દુ રાખીએ તો ભારતનું મુદ્દ અને તેના પહેલા
પણ બેચાર પેગી મુકી કુટુંબના સરમરજોની મર્યાદા પહેાને

- ૪૪ પ્રતીપ
- ૪૫ સાંતનુ
- ૪૮ યુધિષ્ઠિર
- ૪૯ પરીક્ષિત
- ૫૩ અધિસીમ કૃષ્ણ

પણ નગ્નેહ તેમ જ ખીજા આધારપરથી લાગે ■ કે પ્રતીપ અને સાંતનુ વચ્ચે એક
એ પેઢીએ થઇ હશે તે મળીએ તો પ્રતીપ ને પરીક્ષિત વચ્ચે સાત પેગી થાય તે વખતે
સમર્થ કૃતિકામાં હલ્લ એન્ને આધાતથી ૨૭૦૦ વર્ષ પહેલા પ્રતીપ થયો એ ગણતરી મી
પાણીરના ગુપારેલા મોડાપરથી નીકળે છે, પણ સાન પેગીમાં ૭૦૦ વર્ષ એ તદ્દન અસંભવિત
વાત છે તે જોતાં એ સુધારો ઉપયોગ વિનાનો લાગે છે

છતાં સાતનુથી માંડીને જે સરમરજો કુટુંબમાં ચાલી આવેનાં હોય તે ધણા ખરા આધાર-
વાર્ગી મનાય અને તે માટે ભારત તેમ જ પુરાણો ભરોસાદાર સાધન લેખી રાકાય

—અપૂણ

(૧) ભારતીય જ્ઞાતિ સાસ્ત્ર (૨) Orion & Arctic Home in the Vedas.

(૩) આ વિષે મી આધાર એમના Chronology of Ancient India ૨૦૫૩ ઉપર આરોર
ખુદાસી વ્યાખ્યાની નથી લાગતો

(૪) J P A S (1910) 52

મારી વાસ વાંચો (સચિન્દ વાળાસ મહ) ૧૨૦૦ એન.એમ વિપાકી એન્ડ કંપની, મુમ્બાઇ

ગાંધીજીનું હાલરહું.

લેખક — રા. મૂળજી દુર્લભજી વેદ.

ગાંધીજી આવે,
 સ્વરાજ્ય લાવે
 હાથેથી રંગીઓ ને
 સાદી એ સાળ,
 ધરની માયેના ર
 ગારાગેર માય.
 ગાંધીજી આવે,
 સ્વરાજ્ય લાવે

૨.

હિંદુ મુસલમાન
 સતી સગાઇ
 એક માના દીકરા,
 માઠી જયા ભાઈ
 ગાંધીજી આવે,
 સ્વરાજ્ય લાવે

૩.

અમારી માઠીએ
 લાડવો કાઢો
 આવી એ અમેજે
 કુડપીને લીધા
 આપે કપ્પી કપ્પી, એ
 પોતે આપો, આય.
 માગીએ ને, કાઓ
 તો મારનાને ધાય
 ગાંધીજી આવે,
 સ્વરાજ્ય લાવે

૪.

નાવ મારો લાડુ
 અમે દેશુ લાગ
 નહિ તો જન ઘેર તારે
 અમે કરશુ ગજ
 ગાંધીજી આવે,
 સ્વરાજ્ય લાવે

આ શું ?

લેખક—ડા. કસ્ટોર.

આકાશ—અહા ! હુ ખા ! દઈ ! પીડા ! જી હમી એટલે અમુજલુ, મોલામ નદી બતાવ્યા નદી એવી સખદમા ના ગાદવાય એની પીડા-અમુજલુ-એટલે જી હમી ગમીર પાતાલ તમાતમ પડમાંથી ઉતરાતી હાય એટલે જી જીવન (એમ કહી નિ શાસ નામે છે પાછળથી ગ્રીષ્મનો ગરમ પવન આવે છે)

ગ્રીષ્મનો પવન—અરે ! આકાશ ! કેમ ? તારૂં મુખ ઉતરી કેમ ગયું છે ? તારી નીલ ગમીર કાવામાં બીજે દઈ કેમ દેખાય છે ?

આકાશ—હા જી ! સમીર ? ગ્રીષ્મનો સમિર ? હા, જેને મારી મપા જાણે નિરાશાનો સમુદ્ર એમાંથી કેતુ બવાનક સુમધુર ગીત વચા કરે છે સમિર ! મને માન્ય નથી કે આવી સુદર પજુ દંભરી કાવા હું ક્યાંથી પામ્યો ? અને એ ગીત કોણ રગાડે તેની પજુ મને ખબર નથી કેતુ મધુર અને હૃદયભેદક છે ! જો કોઈ જીવન અને મૃત્યુને ત્રાજવે તોજે તો ભાગ્યે જ એકે પદ્ય નીચુ નમે જોઈ ! કેતુ દઈ

સમિર—મિય આકાશ, અમ્મ જોઈ ક્યા સુધી કરીશ ? ચાન મારી સાથે આપણે દોડાદોડ કરી સુધીએ તું ચાલ તો ખરો પેલા સુમધુરચિચ્છોને નચાવવાની, નરનરોને હતાવવાની, પેની રૂપાળા વેલીને મશરુનાની ખુમ મળ પડશે ચાલ રોસ્ત આમ શોકાતુર થઈ ઉભા રહે જી હમી ખુદને ?

આકાશ—સમિર ! તારા ઉપર તો કોઈના આશીર્વાદ ઉતર્યા હોય એમ માને છે પાસની ગ્રીષ્મમાંથી માતાં માતાં નાસવું, ગમે ત્યાં ગમે ત્યારે સુન્દરીઓના કપડા અસ્ત ધસ્ત કરી નાંખના એમાં તને મળ લાગે છે પજુ મને કોઈ એમા મળ નથી ધણા ધણા કાળ પહેલા કદાચ મારે એવું હશે એમ હું માનીશ સમિર ! જુદી માન્યતામાં પજુ જો સતોષ મળતો હોય, અહા ! અથ્થ મદામા પજુ જો આશ્વાસન હોય તો તે સાને ન લેવું ! પજુ અત્યારે તો ! અને તેમાંનું કશું ગમતું નથી

સમિર—મારું, તું તો ધરડા સાધું જેની વાત, કરે છે પેની સસલા બેટીએ તારામાં અચ્છય નથી, ત્યારે તિકારી કુતરા તેને પકડવાની તૈયારીમા હોય છે ત્યારે તે પોતાની આખ આડા પોતાના કોન કરે છે અને એમ માને છે કે હવે મને કોઈ જોઈ શકતું નથી, કારણકે એ કોઈને જોતું નથી તું એમ ના કરી શકે ? ચાન-માર-ચાન (એટલામા સુરજ આવે છે)

સુરજ—હા, તારી વાત સચ્ચી જી પજુ જાન થયું તે ચી રીતે ના થયું ચાય ? એકાંદ વખતે આપણે સીનું અધરામુંત પીધું અને માંતમ પજુ કે એમા અમૃત પજુ નથી અને વિવ પજુ નથી, માન થુક જ છે એ વાત કેમ જુલાય ? જોઈ ! જી હમી એટલે યદમાળ-અપર માર્યા કરતું

મેટ્રીકલ એન્ટ્રાન્સ ૩. ૮-૦-૦ એન. એચ ત્રિપાઠી એન્ડ કંપની, મુબાઇ

આસ ખાધા વગર-વિશ્રાંતિ લીધા વગરનું પર્વદન, જેનો અંત નથી, જેની સરખાત નથી એવું
પ્રવાસ તે જ હશે

સમિર—એ વળી આ એક ધીર્મ વેરાગી બાપા આપ્યા ઉભો રહે જરી, હમો તો મહે,
બાપુ ॥ કયા જઈ ? (મધ્યાહ્નનો બાપુ થોડીવાર ડુપડુપડુ ઉભો રહે છે) બોવ તો ખરું
સતા, જવાબ તો દે ?

સુરજ—કયા જઈ ? કયા જવાનું છે ? અનન પર્વદન

સમિર—અરે, પણ આ કોણ ? બાપા ડુપડાવાળી સુમતીના, હેઠાણા વગરની ગરમ
આંઠોઆસ વાળી ?

મધ્યાહ્ન—હીક તો સમિર તે મને તા ઓળખી ? હું તો મધ્યાહ્ન

સમિર—મધ્યાહ્ન ! અહો ! મધ્યાહ્ન ! તારૂં ૧૫ તો અપમેહું લાગે છે હો ! ધીકતા અમારાની
લાગી જેવી લાગી નારા ગાવર છે

આકાશ—સાચે જ પણ સમિર આ મધ્યાહ્નમાં તને સંધ્યાનું પ્રતિનિધિત્વ નથી દેખાતું
એના પ્રકાશિત અગમધી અનંતનું મનદર લપાનક ભીત તું નથી સાલજતો ? ઓહ !

સમિર—પણ મધ્યાહ્ન આ તારા રક્તો હોઈ

સુરજ—પણ એ હોઈમા કયુએ નથી સમિર હું તને સાવ કહું છું કે એમા કયુએ નથી
મેં એ હોઈ સુમ્યા છે

સમિર—કયુ નથી છતાં એમાં કયુક છે મધ્યાહ્ન તું શું કહે છે ? તારા હોઈમા કયુ છે
કે નહીં ? હું કહું છું કે છે અને આ સાધુ કહે છે કે નથી, પણ હવે તું કહે : જોઈએ એમા
કયુ છે કે નહીં ?

મધ્યાહ્ન—ભવા ! મારા હોઈમા કયુ છે કે નહીં એની મને સાતી ખબર પડે ! તને તો
ખબર છે કે મારા હોઈમા કયુક છે, અને આ સુરજ મારા હોઈ નિતનિત સુમે ॥ જ્યાં
કહે છે કે એમા જુનું નથી હાડગીમાં શું છે ? કયુ નથી છતાં હાડગીમાં શું છે ? તો બધું છે.

સમિર—મધ્યાહ્ન તારા હોઈ હું સુમું ?

મધ્યાહ્ન—જેવી ક્ષિતિ

(સમિર મધ્યાહ્નના હોઈ સુમે છે તેના કપાળમાં કરચની પડે છે)

મધ્યાહ્ન—સમિર ! કપાળમાં કરચની કેમ પડી ?

સુરજ—સમિર, કેમ કરચની કેમ પડી ? જોયું મધ્યાહ્નના હોઈમા શું છે ? સમજ્યો, શું છે ?

આમશ—અહો ! સમિર સમજ્યો છતાં સમજ્યા શું છે

સમિર—નથી, સમજાવું છતાં સમજ્યા છું એમ લાગે છે ક્યવન છે અને નથી, નથી
અને જે હવેનમાં સુ રીના હોઈ છે અને નથી અરે, કેવી મળ

મધ્યાહ્ન—શેની મળ

સમિર—હે છે અને નથી નથી, તેની

આકાશ—સારે જીવન જોયે તુ જ જીવી શુ ?

સમિર—જે સમગ્ર વય નહી તે જીવન, જે અનેન વિશ્રાંતિ એ જીવન, જે અવિશ્રાંત પર્વ-
ન તે જીવન (ખૂબસ દમી પડે છે)

સુરજ—મધ્યાહ્ન સમિર ! હું તો જઈશ, આકાશ ! રમ લઈશ

આકાશ—ક્યા જઈશ ? જઈને તુ કરીશ ?

સુરજ—હિંસા રહીને કુ કરવાનું નથી માટે જઈશ

સમિર—આકાશ આવને આવી રહીને તુ તુ કરીશ ?

આકાશ—મારે જઈને કશું જ કરવાનું નથી માટે હું તો આવી જ રહીશ (સમીર દમે છે)

મધ્યાહ્ન—સમિર, તને હસતું આવે છે ?

સુરજ—મને ય, હસતું આવે છે

આકાશ—મને પણ હસતું આવે છે

મધ્યાહ્ન—મારે હું પણ દમી લઉં, નહી વાર ?

મધ્યાહ્ન	}	હા, હા, ચાલો દમી લઈએ કારણ કે રડવાનું કશું નથી જીવનમાં
સમિર		શ્વેત નથી, વિશ્રાંતિ નથી, કાચ નથી, ઉદ્વેગ નથી, આ રા નથી, જીવન
સુરજ		—સત્ય નથી, અસત્ય નથી, અનન્ત નથી, અત નથી. ઓ મારા પ્રભુ !
આકાશ		કશું નથી, અરે ! કશું નથી ચાલો દમી લઈએ સુખ નથી દુઃખ નથી. સુદરીના હોઠમા કુ નથી, રૂદન નથી, આનન્દ નથી માટે આવો એ અજ્ઞાનનાં નરવો, આવો આપણે એ હાસ્ય કરી લઈએ

નાનાંસાહેબની ન્યાયશિક્ષા.

લેખક — રા. મુળજી કર કાનજી ભટ્ટ

સને ૧૮૧૬ ના યુદ્ધમાં પૂનાના છેલ્લા પેલના બાહુરાવે પોતે સેતાનું સોળમું અંગ્રેજોને સુપરત કરી દીધું અંગ્રેજોએ તેના રાજ્યનો કબજો કરી લીધો અને તેને કદ કરીને કાનપૂર છોડનાના મિલુરમાં ગંગા સેવન કરવાને મોકલવાની દીવો તેને કપની મરકાડ આપી લાખ રૂપિયાનું વાર્ષિક પેન્શન દેતી રહી તેણે રાજ્ય છોડના કમડા છોડી દીધા અને ૧૮૫૪ સુધી અંગ્રેજના પેન્શન પર કુખની સાથે જોતાનું જીવન ચીતા યુ બ્યારે તેનો આખર વખત આવ્યો અને તે આ દાંતી સસાર છોડીને જીવતો થયો સારે તેની આખી અમદાદ તથા તેના પરિવારના ભરણપોષણનો ભાર તેના પોષ પુત્ર ધાધુપત-ઉપનામ નાનાસાહેબ પર પડ્યો. પેશવાતેક પરિવાર ભારે હતો એ સિવાય નોકરચાકર પણ ખડુ હતા રાજ્યાધિકારને રેટના ઉત્ક્રમણ મોઝેની સંખ્યા સાત આઠ હજાર સુધી હમેશા ગ્રહેતી પેશવાતી જે સપત્તિ નાનાસાહેબને મળી હતી તેની ટિગત જુઓ — સો બાબત કબનીના કમગો-દસ વાખનુ જગાહિરાન, ત્રણ નાખ મહોર-એવી હજારની કીમતનું સેનાનું ઝવેર અને ચીમ હજાર ચાદીના વર્તુલ હતા ખડનું પેશવાના પરિવારનો ખચ ચનાનના આદના ધનથી નાનાસાહેબને અસાધવિત્તિ થાગુ એ વખતે લોક સમજતા હતા કે પેશવાના પરિવારના ભરણપોષણને માટે થોડું થઈ જોગ્યન કપની સરકાર જરૂર આપતી રહેશે આ સમજણની કડપ પકડવાનું કારણ એ હતું કે જ્યારે બાહુરાવ જીવિત હતો-ત્યારે આ વાતનું આશ્વાસન ધિનાશ્રી મળી ગયું હતું કે પેશ્વા પગી તેના પરિવારના યુજ્જાનને માટે પણ કષ્ટક પ્રત્યક્ષ અનુભવ કરી દેનામાં આવીશો આ વાતથી નાનાસાહેબ એક સમજતો હતો કે અંગ્રેજ એને જરૂર મિચાર કરશે આથી અત્યત નમનદાં અંતે કશ્વણભરી ભાષામાં એક પ્રાર્થનાપત્ર રાખ્યારાવે (જે તે વખતે પેશવાનો મુખ્ય કાર ભારી હતો) અંગ્રેજ સરકારની સેવામાં નખ્યો તે પ્રાર્થનાપત્રનો ડેનદનો ભાગ આપ્રમાણે હતો.

“ નાનાસાહેબ પોતાના સ્વર્ગીય પિતાના સ્થાનમાં કપની સરકારને પોતાના રક્ષક અને સહાયક સમજે છે આથી એને પૂજા આપ્યા છે તથા આ મામસોના સખનમાં તેને જરા પણ મિના નથી તે પોતાના રક્ષકને હરકાડથી અંગ્રેજ સરકારની રૂપા અને ઉતારતા પર મિતર ગમતો છે એને માટે આ સગારનો ચક્રિ અને સચદિની ટાંકને માટે તે ઉત્સુક છે અને સદા રહેશે ” મિટુના અંગ્રેજ કમિશનરે પણ આ પ્રાર્થનાપત્રનું સમયન કર્યું હતું અને એ વખતે ઈસ્ટ ઇન્ડિયા કંપનીના અધિકારિઓ તરફ મોકલારી આપ્યો હતો.

નાનાસાહેબના દુર્ભાગથી તે વખતે ભાગ્યનો ગનગ જનરલ લૉ કાદીંગી હતો મિત્ર દેશી ગર્ગમોના ગળ્યને અંગ્રેજ અમલદારીમાં સામેન ફંગી લેવાની તેની નિરકુશ નીતિને ફેરદમામ ચાલી રહ્યો હતો આથી તેની પાસેથી કોઈ મકાગની આદા કરવાનું

અર્થે, લેખનું તારવવાનું રૂ. ૨-૮-૦૦ એન. એમ. મિપાકીએને કપની મુખ્ય.

સવધા થયે હતું તેણે મિસ્ત્રના અંગ્રેજ કમિસનરને આ પ્રાર્થનાપત્રની સિદ્ધારથ કરવાનો માટે કપડા આપ્યો અને તેને અપૂર્ણ વખતે દીધું કે “ પેશવાના પરિવારનો હક પેન્શન પર જરા પણ નથી અને કપડા સગમર તેને એક પાછા પણ આપવાનિ તેવા નથી ” આ મિલાય તેજે એમ પણ લખી નાખ્યું કે “ પાનીસ વચ્ચે પેન્શનના કપડા જે મોટી રકમ પેશવાને પળતી રહી છે તેનાથી પેશવાએ ખુબ નાણા એકઠા કર્યા હશે અને એનાથી એનો પરિવાર પોતાનું સુજ્જવાન સારી તત્કથી કરી રહે તેમ છે ” ગવર્નર જનરલ એંગ્લો હુકમ નીચે મુજબ ન થઈ ગયો પણ તેણે મિસ્ત્રની જાગીર પણ જપ્ત કરી લીધી જે માણસને એટલા માટે આપવામાં આવી હતી કે તેના વાસે કપડા સરકારના શાસ્ત્રાધીન ન રહે એ મિલાય પેશવાનું પેન્શન જે ૬૦૦૦ રૂપિયા જામી હતું તે પણ ન આપેનામાં આ હુકમ મિસ્ત્રર વ્યાજ્ઞ હોય છે ” આ રૂપિયા ન આપવાથી પેશવાની વિધવાઓ અને તેના સમધીઓ અડધા પડી ગયા પણ કે તેની આખી સપ્તિ જે ૧૫,૬૦,૦૦,૦૦૦ રૂ. ની મૌમનતી હતી તે હાલકપુત્ર નાના પ્રાધીપતના જામી ચાલી ગઈ હતી નિ સહે જાગીર જપ્ત થઈ જવાથી પેશવાના પરિવારના મોકેલા માન મગ્તમાય આસી ટેક પડેલી હતી એ જરા વિચારવા જેવી માન છે કે જે વ્યક્તિ એક વખત આખા ભારતમાં મહારાજના પદ પર અધિષ્ઠિત હતી તેની વિધવાઓ અને રાજપુત્રી કુળના લોક તેના મરતા જ નાની નાની થોળાના ન્યાયને માટે કપડા સ કરતી સહાનતોના દરવાજા ખખડાયા જ કરે આ પ્રકારની અવમાનના સજ્જ કરવાને મને ભાવતા ખાનદાન લોક મરી જરાનું વધારે પસંદ કરે છે. ”

કહેવાય છે કે સગમર પેશવાની વૃદ્ધ રાણીએને સુપ્રીમ મૌમનકતામાં ખરી કરવાની ગેર વચ્ચે કરી હતી પરંતુ સરોજીનરા તેને ત્યાં ન જતું પડ્યું અને સ કરે ચાહી વખતે જાગીર તેના અજ્ઞાનને માટે જલીસ આખી કપડાના આ પ્રકારના મગ્તમાય સાધારણ માણસોને પેશવા સાથે કઈક મગતારું હતું અથવા તેની સાથે સહાનમૂલિ રાખતા હતા તે પણ અસત્ય થઈ ગયા હોય ભાવતા સિપાઓને નિતકમાં મગમર પારણ કરવામાં નાં કન

હોમીની ઉર્જા કૃતિ સ્વાસ્થ્ય બની એમાં જરા પણ સહે નથી લાંબાં દોરીને આવાતની અમર જ ન દોતી કે આ પ્રકારના જાગમગ પડિલામ આનને !!! તેઓએ તુરત એવા મુશ્કેલી આપી દીધી કે “ જે પેન્શન આગમને આપનામાં આનતુ હતું તે કેવળ હોમીનરને માટે હતું આમાં તેના મજબૂત પેશન ચાખુ મખતુ ગે સવધા અનારક અને મર્થ છે ” તેઓએ આ કામ પોતાની મરજી પ્રમાણે જ કર્યું હતું અને કોઈ ઓફ ડાઉરકરને પૂછાવતી તકની લીધી ન હતી

જ્યારે નાનાસાહેબે જેણે કે અહીંયા ભારતના અંગ્રેજ કમચારી તેની વાત નથી સામગતા ત્યારે તેણે હજારમાં મુખ્ય કમચારીઓથી પોતાના હુકમો રોવાનો નિબધ કર્યો હતો એ પ્રાથનાપત્ર પ્રારમ્ભ સરકારની મારફત ઇ વાંક મોખા યુ તેમાં લખ્યું હતું કે —

અહીંયા ભારતવાસીઓએ જે અનુદારભાવ ધારણ કરે છે તે સર્વથી અનુચિત છે

સ્વર્ગીય પેશવાના હારે પરિવારનો એક માત્ર આશ્રય—જે પેન્શન પેશવાને મળતું હતું તે નિ-
શ્ચિત્ હનિયા કંપનીનું આશ્રાસન છે આથી કેવળ સધિઓની હુનિયાપર જ એને આશ્રય
કરતા નથી પરંતુ આ વાતના પચ્છથી પણ કે કંપની સરકારને મરાઠા રાજ્યના પાલના
પેશવાથી એક લાભ થયેન કે પગલું જો પેન્શનના સળધવાળા શક્તનો એક વિગેર અથ
કરવામાં આવે અને બીજો એક જુદો અર્થ કરીને તેમાં અમલ કરાય તો આ વાત આજ
સુધીની બધી સધિઓથી બીવકુલ વિપરીત થશે ”

વનાસાહેબે પોતાના આશ્રનાપત્રમાં આ રાતને મજબૂત કરીનેથી પુષ્ટ કરેન છે કે “ત
૧૮૧૭ ની અધિ પ્રમાણે ‘બાહ્ય અને તેના પરિવારને વાર્ષિક આઠ લાખ રૂપીયા—પેન્શ
મળવાનું નામી થયું હતું” આથી એ સ્પષ્ટ છે કે તે વ્યક્તિપરત્ર નથી પરંતુ વસતિપરત્ર મા
નિયત હતું સધિપત્રમાં “પરિવાર” શબ્દ પ્રોગથી આ રાત વધારે પુષ્ટ થાય છે એટ
લે નહીં પણ વાનાસાહેબે પોતાની વાતને કેટલાએ પ્રમાણે દબને પુષ્ટ કરી હતી પ્રાર્થના
પત્રમાં આગળ લખ્યું હતું કે “કંપની સરકારનો જેવો બચાવ બીજા રાજ્યની કુળ સાથે
તેવો મારી સાથે ન હોવાથી મને નુકસાન થયેન કે મેસરના સાસંધ સાથે પની સમ્બંધ
જોર શક્તિ હતી તે કુળનીય શક્તિના નાશ—સાધન કરનામા મારા પિતાની સાહાયત
વેવામાં આવી હતી અને બ્યારે તે સામક કંપની સમ્બંધ સાથે થઈ ગઈ હતી કરત
શાથી થયો—હારે તેનું કુલ પોતાના બાળને લેવાને ન હોતું હોવામા આપ્યું
તેના ઉત્તરગમિકારિઓને કંપની સરકારનો આશ્રય અને આર્થિક સહાયતાને પ્રમથનો કરી દીધો
અને તે પણ એક જ પેઢીને માટે નહીં પરંતુ આગળને માટે પણ હતો ઉત્તરગમિકારી ન્યાય—
ક્ષમથી ચાલતો હતો અથવા નહીં એ વાત તમને જરૂર પણ ખાતર તુરંત આપવામાં આ પુ
નહતું એ રીતે અથવા ઘણ વધારે ઉદારતાથી કંપની સરકારે, વિહીના સિદ્ધાસન—યુત સમારેને
કેદમાંથી છુટા કરીને તેને પુન પોતાના સાચી મગ્ધાપર પ્રતિગિત કરી આ એક પુર્ણ
સ્વક્રમ તેને ખચને માટે નિયત કરી દીધી, જે આજ દિન પણ તેના ઉત્તરગમિકારિઓને મરાઠા
અળી રહી છે આ જોતા અહીંયા મારી સાથે જુદા જ પ્રકારનો અવહાર આવી રહ્યો છે
એ સાચું છે કે વર્ષો સુધી અંગ્રેજોની મિત્રતા રાખના પેશવા કુળાંબધી તેનાથી શત્રુતા કરી જો
એના પરિણામમાં તેનું ગળપ—સિદ્ધાસન તેના હાથમાંથી ગયું અને અંગ્રેજોને આરધા કશાની
પેદાશનો દેશ મળી ગયો આ કુલ પેશવાની ત્રિપ્તિ ખીનકુન જુરી નહોતી થઈ અને જો
જો પણ હોય તો પણ અંગ્રેજ મેનાપતિની નિર્ધારિત વસ્તોપર જ કુલ ગત થયેન હતું
આથી એણે પોતાનું આપુ રાજ્ય અંગ્રેજ સરકારને ઓધિન કરી દીધું અને તે પોને પરિવાર
સહિત અંગ્રેજ સરકારની છત્રભા નીચે ચાલે આ નો આ નો અને બ્યારે પેશવાના રાજ્યથી
કંપની સરકારને મરાઠા બાલ થઈ રહ્યો છે હારે એવો કેનો સિદ્ધાસ છે જેને માટે તેના
ઉત્તરગમિકારી તેના પેન્શન મેગનવામાંથી વચિત કરાય જે હજુ મરી તેની મળતી રહેતી
અધિની શરતોમાં સ્પષ્ટ લખેલ છે—જુ તેના પરિવારના એક વિગેર એવું અને જો દિ બી
સમારના કરતા કેવળ સરકારની પા અને ઉદારતામાં એ જ અધિકારી છે કે ”

સચિત્ર મુલાકાતના પત્રો ૨ ૦-૮-૦ એન એમ ત્રિપાઠી જોન્ડ કંપની, મુબાઈ

દિ" એ એક એવો અપરાધ સમજાયો જેનાથી તેનું પેન્શન ને સધિપત્રદારા તેને અને તેના પરિવારના બરણ પોપણુને માટે મળતું હતું-તે બધું કરી દીધું ?"

આ સમયમા સર જે. કે. પી. સાહેબે લખેન છે કે -" આ જાનતમા નાનાસાહેબની પ્રસાદત અને તર્કનો અભાવ પ્રધાન સરકારને કંઈ પણ પકડ્યો નહીં. ઈસ્ટ ઇન્ડિયા કંપનીના ડાઇરેક્ટર કોઈ મદદાનની માફક દદ રહ્યા તેઓ કોઈ પણ પ્રકારે સમજ્યા જ નહીં તેઓએ નાના સાહેબના પ્રાર્થનાપત્રને કચરાની ટોપની જે રવાની કર્યો અને એવી આજ્ઞા આપી કે ભારતીય સરકાર પ્રાર્થના સ્વીકૃતિ કરી દે કે પેન્શનનું પેન્શન રકમ પરપરાને માટે નહીં હતું પેન્શન પર પ્રાર્થના પ્રાપ્તિ જાતલો હક નથી-આથી પ્રાર્થનાપત્ર નાકસુન છે " પોતાના પિતાના પરિવારના ગુજરાતને માટે પેન્શન મળતા મહેવાના સમયમા ને. ચોડી ધણી આજ્ઞા નાનાસાહેબને હતી તે ડાઇરેક્ટરોએ આ રીતે સમજાવી નહીં કરી દીધી ડાઇરેક્ટર સિવાય આ વાતનો નિર્ણય બીજી કોઈ કરી શકતું ન હતું કારણ કે સને ૧૮૫૨ ના મે માસની ૧૬ મી તારીખના પોતાના ખરીતાના તેઓના અવનર જનરલના તદ્દનિવૃત્તિનિયમનું સમર્થન એક વર્ગ પહેલા જ કરી દીધું હતું પોતાના પ્રાર્થનાપત્રનો આ પ્રકારનો ઉત્તર મેળવતા પહેલાં જ નાનાસાહેબે અશ્રમભંડાના નામના પોતાના એક હોશીયાર વખતે ધિનાક મોકલી આપેલ હતો તેણે પણ આ નાનાસાહેબના મામલાના સમયમા યથાસમિતિ પેરવી કરી પરંતુ તે પણ સફળ ન થયો

આ બધાં નાનાસાહેબને પોતાના વડીનથી એમ માન્ય પડ્યું કે ઇંગ્લાન્ડમા અધિકારીઓએ તે પ્રાર્થનાપત્રને નામજુર કરી દીધું છે અને આમ પેશવાના કુટુંબ પ્રતિ કંઈ પણ વ્યાન નથી દીધું ત્યારે તેને બા. મોટા ક્ષોભ થયો અને તેનું જ તેને વિનય થતા હાથ આ બચ્ચદારથી તેના મનમા કસર પડી ગઈ અને એમ થવાનું રાજાસાવિક પણ હતું 'મી. ટિલ્કીને લખ્યું છે કે -" આપણે એ વાત ન જુનની જોઈએ કે નાનાની માગણી યોગ્ય કેમના ન હતી " મી. આર્સેન્બાસેલ કહેવું છે કે -" દત્તવિધાન સીક્રીટ થઈ ગયું હતું અને કંપનીએ તત્સમયે એવો અધિકાર મિથિયા હો કર અને બીજા રાજ્યોને આપ્યો હતો " આથી કોઈ કારણ એવું નહીં હતું જેનાથી હિન્દુઓનો આ પવિત્ર દિનાજ બાહ્યતાના સમયમા લાડ ન સમજવામા આવે એ ઘણી દીનગીરીની વાત છે કે ઈસ્ટ ઇન્ડિયા કંપની આ નિયમમા પોતાના નિર્ણયપર સલાહ ન રહી જે મામલામા પેન્શનની રકમ ચોડી ચર્ચા કરતી હતી તેમાન્તે હિન્દુઓનો કાનૂન માનવામા આવતો હતો અને પોષ્ય પુત્રનો હક સ્વીકૃત કરવામાં આવ્યો હતો પરંતુ જે મામલામા પેન્શનની રકમ ભારે હતી અથવા ગણ્ય-અધિક જ્ઞાતદાયક હતો તેમા હિન્દુ કાનૂનની વાત પૂછવામાં આવતી નહતી નાનાસાહેબ, કુબેનરેલ રૂપે કરીની રાણીના મામલા આ કોટિના હતા બા. સમ્યક્ ભારતીય નેષસો અને સરદારોના આવક મામલા હતા જેની સાથે અંગ્રેજ સરકાર ન તો હુદિમાનીતો અને ન સંવ્યાધનો બચ્ચદાર કર્યો નાનાસાહેબના સમયમા એ લેખક આગળ જતાં લેખે છે " પછી જે રિજોલને માટે અંગ્રેજ

અરવો તેવામાં આવ્યો તેનું કારણ એ જ વ્યવહાર હતો અને મનવન આથી આ દેશનું નિવાસિયોએ નાનાની સાથે સહાનુભૂતિ દેખાડી.”

અહીંયા જે કાંઈ ઉપર લખાવેલ છે તે જાનૂ પદ્મપાત્રરહિત ઇતિહાસોના આધારપર લખનામાં આવેલ છે પ્રસિદ્ધ ઇતિહાસકાર સ્વ. જન કેમ, મિસ્ટર ચાર્લસ જન-મિસ્ટર ટ્રિવેટિન અને મિસ્ટર માર્ટિન વિગેરેના જ નિર્ણયોથી આ લખાયું છે તેઓએ નાનાસાહેબના માનનાની ખૂબ તપાસ કરી છે ઇતિહાસ અને પરપરાનાં નિર્ણયોથી પણ તેની પદ્મપાત્ર રહિત-અમલિયોના સમર્થન થાય છે પરંતુ જે પદ્મપાત્રથી અંધા યજ્ઞને વખતે એક વાતને ખચી કાઢે છે અને ગેરાચોની લખણ એટલે અને દોષોપર દૃષ્ટિપાત સુદાંત કરતા નથી તેઓએ આ અન્યાયી અને સત્વવાદી વિદ્વાનોની કોષપૂર્ણ અને આચર્યસૂચક સમર્થનોની વિરુદ્ધ અનેક તરેહની વાતો કરેલ છે

અસ્તુ જે અન્યાયપૂર્ણ વ્યવહાર નાનાસાહેબની સાથે કરવામાં આવ્યો તેનાથી તેના દિનમાં ખુબ જ વધારે કષ્ટ ઉત્પન્ન થયો અને તે કાર્યમાં પરિણત કરવાને માટે ઉપયુક્ત અવસરની રાહમાં રહેવા નાગ્યો. ઉપર ઉપરથી તે નધા પ્રકારે મરુટ દેખાતો હતો અને પોતાના સ્વાભાવિક સુદૃઢવહારથી અગ્રેજ સરકારને પ્રસન્ન કરતો હતો પરંતુ પોતાના હૃદયમાં અદરથી તે જાગેને પ્રતિ ધોર દોહ રાખતો હતો અને અદર અદર જ તે જાગી કરતો હતો તે પોતાની આ જાગતથી-જે ગાળ્યે તેને આ પ્રકારની કસ્ટાજનક ક્રિયાઓ પહોંચાડ્યો હતો તેને હનુવત્ત કરી દેવાને માટે ગ્રામ પશ્ચિમ રચવા નાગ્યો તેની આ પ્રકારની હીનચાનમાં ખૂબ અગ્રમ ઉત્ક્રાંતિની વિશેષ સહાયતા હતી એક રાજાના રજારથી ખીજ રાજાના રજાર સુધી તથા ભારતના એક છેડેથી ખીજા છેડા સુધી નાનાસાહેબના ગ્રામ દૂન આવવા જવા વાગ્યા વિમિત ક્ષમાનની તથા ભવિતના રાજાઓ અને સરકારોની પાસે તે પોતાનો ગ્રામ સદેશો મોકલવા નાગ્યો પરંતુ તેના દુવોની સફળતા ન થઈ નાનાસાહેબની ઇચ્છાઓની પૂર્તિને માટે કઈ જુદીવાળ થવાની આવશ્યકતા હતી અને વાંદે કૃતદોષીની ખીજ રાજાઓને અન્યાય પૂર્વક અગ્રેજ રાજ્યમાં ભેળવી લેવાની નીતિએ નાનાના ઇચ્છા પૂરી કરવામાં નીકળ્યા હતા કોઈ એક જાગી રાજાના રાજાને અગ્રેજોએ અગ્રેજ રાજાના સમીપ પૂરી દીધી આ પદના ડી નાનાસાહેબ અને તેના સાથિયોને પોતાના હૃદયમાં સફળ થવા આશા થઈ જે કામ અત્યાર સુધી દુ સાધ્ય હતું તે હવે અગ્રેજોના પરગ નીતિના મે એ સાધ્ય થઈ ગયું સરજોન કેઈ સાહેબ લખે કે કે “અમારા આ અવધને અગ્રેજ રાજ્યમાં ભેળવી લેવાથી એવો પ્રભાવ પડ્યો કે નોક પરસપ કે ભાઈ ! જમ્પારે અયોધ્યાના વજર જેવા અગ્રેજના ભાગ અને સહાયકને સિદ્ધાસનથી અપુત કરી દેવામાં આવે અને તેનું ગાળ્ય અગ્રેજ સનતનતમાં પડીએવી વેશદારીથી શુ લાભ છે ? હવે પ્રાંત નિશ્ચિન નથી આસ્પષ્ટતાને નવામાં હમેશાં અગ્રેજોની જ સહાયતા કરી રહ્યો હતો” કહેવામાં આવે

‘હિંદીન’ બધુ મુક’ જોવાથી બધી શક્ય છે કે ઇ સ ૧૮૧૭ માં હાઉસ ઓફ કોમન્સની ખાસ બેઠકે અળી હતી, અને એ સભામાં વૉરન હેસ્ટીંગ્સ, સર જોન માયકમ્, સર ટોમસ મનરો, વગેરેના ખીતો ગયાયા હતા, એના પાંચ વર્ષ પૂરે હિન્દમાં લાગનામટ દુકાળ પડ્યો હતો. આ સાથેના મુબધમા પણ દુકાળ પડ્યો હતો, સભા મેળવવાનો ઉદ્દેશ એ હતો કે, હિંદની ઉન્નતિ શી રીતે થાય? હિન્દની કૌરીગરી શી રીતે કળવામાં શકિયાતે, કેના ઉપાયથી દુકાળને રોકી શકાય? પ્રજાના આશુભુ રક્ષણની રીતે ચર્ચા શકે? પરંતુ થયું શું? ગરામર એથી ઉંનકુ જ દરેક સજ સદને પૂઝવામાં આવી પુકે કયો ઉપાય હાય ધરવાથી હિંદવાસીઓ સ્વદેશી વસ્તુઓ છોડીને નિદેશી વસ્તુઓ વાપરતા થઇ જાય વૉરન હેસ્ટીંગ્સને ‘પૂઝામાં આપ્યું કે -તમે તો દિલીઓન’ આગ્રિ તથા બ્યબાંસને જલોછો શુ આપ એમ ધારો છો હિંદીજનો પોતાના બનહાર માટે વિલાયતની વસ્તુઓ ખરીદશે?

વૉરન હેસ્ટીંગ્સે જવાબ આપ્યો: — “જરૂર પડતા તેમ જ મોજશોખ માટે મનુષ્યો વસ્તુઓ ખરીદે છે હિન્દીઓને, ધરની, ભાજનની અને માત્ર થોડા કપડા શરીરપર ઢાંકવાની જ જરૂર પડે છે, તેમ જ આ બધી વસ્તુઓ તેના પગની નીચેની માત્ર પંજા તેઓને આપી શકે છે, રહો તો પછી આ બધી વસ્તુઓ માટે હિન્દીઓ વીલાયતી વસ્તુઓના સામાન આશ્રય લેશે?”

સર જહાંન હિન્દીઓની બાબતમાં લગભગ ધણુ જણતા હતા, હિન્દીઓને લગતું જેટલું જ્ઞાન તેઓ ધરાવતા હતા તેટલું જ્ઞાન ભાગ્યે જ આજ સુધીના બીજા અંગ્રેજો ધરાવી શક્યા હશે તેમણે કહ્યું — ઉત્તર હિન્દુસ્તાનના લોકો મુરોખીયન કરતા કંઈક ઉચ્ચ છે તેઓ શારીરિક મજબૂતાઈ માટે પ્રખ્યાત છે માત્ર એટલું જ નહિ પરંતુ તેમના માનસિક ગુણો પણ ઉચ્ચ પ્રકારના છે તેઓ સાહસિક અને ઉદાર હોય છે, તેઓનું સાહસ જેટલું મહાન છે તેટલી જ તેઓની મજબૂતી જળી છે હિન્દીઓને વીલાયતી વસ્તુઓ વાપરવાની બાબતમાં તેમણે કહ્યું કે — એ સજવતુ નથી કે તેઓ વીલાયતી વસ્તુઓ ખરીદે પહેલવહેલાં તે તેઓ બીધી અને તદ્દન સરળ રીતભાતના હોય છે, પરંતુ એ તેઓને બધી વસ્તુઓની જરૂરીયાત હોય તો પણ તેઓ વીલાયતી વસ્તુઓ ખરીદી નહિ શકે, કારણ કે તેઓનાં તે ખરીદવાનું સામર્થ્ય નથી.”

આ બધાના અભિપ્રાયો કરતાં કર્નેલ મનરોનો અભિપ્રાય ધણો મહત્વનો હતો. ઘોરો સમય પસાર થયા બાદ કર્નેલ મનરોને મદ્રાસના ગવર્નર બનાવવામાં આવતા ‘સર’ના ખેતા બધી વિબૂધિત કરવામાં આવ્યા હતા, હિન્દીજનો તરફ એને જેવી સહાનુભૂતિ હતી તેવી બીજા કોઇ અંગ્રેજની ભાગ્યે જ હશે એ વખતે હિન્દીઓની બાબતમાં અંગ્રેજોના મનમાં અનેક પ્રકારની ગેરસમજૂતીઓ ધરધાની પેડી હતી કૌમન્સ સભાના સભાસદો પણ આ દોષથી મુકત નહોતા. તેમણે મનરો મહાશયને પુછ્યું — શું હિન્દની સ્ત્રીઓ પતિની દાગી સગાન નથી કે મનરો મહાશયે કંઈક ગુએ થઈને કહ્યું ‘નહિ’ તેઓની, હાલ પતિની સામી સમાન નથી. આપણા દેશમાં કૌટુંબિક બાબતમાં સ્ત્રીઓને જવા અધિકારો છે તેવાં

અધિકારોની હિન્દી સ્ત્રીઓને જરૂર નથી સાર પડી બહુ જ મહત્વનો પ્રશ્ન પૂછનારો આ યો પ્રશ્ન થયેલો — શું હિંદીઓને સમ્યક જાનાવવા એ શક્ય છે? મનરો મહાશયે કહ્યું — જો સારી કાર્યપદ્ધતિ, કારીગરીમાં કુશળતા, સુખશાન્તિના યોગ્ય ઉપાયો જેળવવાની શક્તિ, લેખના મળવામાટે શહેરો અને ગ્રામડાંઓમાં સ્કુલોની સ્થાપના, અનિયંત્રિતકાર, દા, ધર્મ, સ્ત્રીઓ પર સૌથી વધારે નિષ્ઠાસ શાખવો — આ સર્વ જો સમ્યક્તાના લક્ષણો હોય તો હિંદીઓને સુરોપીયનો કરના ઓછા સમય નથી.

આપારની ખીતવણીના સરાત વિશે મનરો મહાશયે જનામ વાંચ્યો કે — “મારા વિચાર પ્રમાણે હિંદમાં વીતાયતી વસ્તુઓને વેચનામાં કિંમતના સ્વાધાર સિવાય બીજા પશુ પશુ વિધો રહેવા હિંદીઓના કાગળો પેકી પાણી અને વાડુનો પ્રભાવ, ધાર્મિક અને જાતીય અભ્યાસમાં રહેલો ખેદ, અને વળી સૌથી મોટો જે મુશ્કેલી છે, તે કારીગરીની આમતમા હિંદીઓની પ્રધાનતા છે.”

આ છતાં યે આ બધી આમતોથી અગ્રેજો નિરાશ તો ન થયા અને તેઓ વીતાયતી વસ્તુઓને હિંદમાં ફેલાવો કરવા માટે બનતો પ્રયાસ કરના લાગ્યા જે જે નીચે વિનાયતથી અદિ આપવા લાગી તેનાપર ઓછો ‘કર’ નાખવામાં આવ્યો અને હિંદમાંથી જે વસ્તુઓની નિકાસ થવા લાગી તેનાપર વધારે ‘કર’ નાખવામાં આવ્યો. મીનનો ઇતિહાસ પૂરો કરતી વખતે અપ્રાપ્ત એક એક વિદેશને લખ્યું છે કે — લાંબામાં કહેનામાં આ પુ હવે કે ઇ સ. ૧૮૧૩ સુધી હિંદમાં બોના સુતગઢ અને રશીમી કાપડો બજારમાં વાપડા મદ થી વેચનામાં આવતું હતું હિંદમાં બનેલું કાપડ વીતાયતી કાપડ કરતાં ૫૦ થી ૬૦ ટકા જેટલા ઓછા દરે વેચવામાં આવતું હતું, એથી એ આમતની જરૂર પડી કે, વિનાયતી માતના નવાનમાટે હિંદના માતની કિંમતપર ૭૦ થી ૮૦ ટકા ‘કર’ નાખવામાં આવ્યો. જો આ પ્રમાણે ન કરવામાં આવ્યું હોત તો પેશન અને મેન્ચેસ્ટરની મીનો શરૂ આનમાં જ બંધ કરતી પડત, અને યાત્રિક કળાદ્વારા ચલાવનામાં આવતા છતાં પશુ તે નબી સકત નહિ હિંદના ઉદ્યોગ-ધંધાઓનું મશુ મચરડીને આ મીનો આલવા માડી, પરંતુ જો હિંદ સતત નહેવા પામ્યું હોત તો આનો બહોતો અવસ્ય લેત તેને પોતાની રક્ષા કરવાનો અવકાશ ન મળ્યો, હિંદનો મજબૂતમાં વીતાયતી માલનો જખરજસ્તીથી પ્રસાર કરવામાં આવ્યો, અને તેને કર પશુ ભરવામાં ન આવ્યો. જે પરદેશી વ્યાપાર આ દેશના વ્યાપાર સાથે સરખી શરતો કરવામાં આવતાં છતાં દરીદ્રાઈ કરી સહે તેવા નહોતો તેને તેના અધિકાર રૂપી હથિયારનો આધાર કાઢ નીચો પાગી તેનું મશુ મચરડી નાખ્યું.

ઈ ૨૧ ૧૮૨૩ માં કપનીના ડિરેક્ટર ડેન્વી સર બર્મોસ્ટ રેકરે કહ્યું હતું કે “બધા દિવસો સુધી હિંદી સુતરાઈ કાપડ એ મુખ્ય કારીગરી મનાતી હતી અને તેનાપર ૬૭ ટકા જેટલો ‘કર’ નાખ્યો વળી તેને માન આ દેશમાં આવતો જ અટકાવી દેવામાં ન આવે પરંતુ અને સારી યાત્રિક કળાની મદદથી બધા માલ બનાવીને હિંદમાં વેચાવા લાગ્યા એ રીતે જે હિંદીઓ પૂરે સ્વામિભાવોને મળ્યા (સુધિત વાતા) ૬. ૨-૦૦ એન એમ. વિંપાડી એ ૬ કપની, મુબાઈ

દિનક અને હિંદ બન્ને દેશો એક જ રાજના તામામાં છે છતાંયે પદપાત પૂર્ણ અધિ-
કારને લીધે એક દેશની પ્રજા એવી ચિંતામાં પડેલી છે કે પોતાની અનર્ગલ પુછને કયા પુછામાં
રોકડી ત્યારે ખીજ દેશની પ્રજા દિનકરોદિન દરિદ્ર અને ઉપાવહીન, ચર્ધ રહી છે આથી જે
જે આર વર્ગમાં એકાદ દુકાળ પડી જાય તો તે અકાળે મૃત્યુના મુખમાં આવી પડે છે, આથી
વધારે દુ ખની હદ કંઈ હોઈ શકે છે !

હિંદના રાજવધનનો અર્થો ભાગ દર વર્ષે ચૂમી જ લેવામાં આવે છે, અને તેના બદલામાં
એને રાનીપાઇ પૈસું મળતી નથી આ રકમદારા અમારા દેશના કરોડો માણસો એક વર્ષ સુધી
આસારિક ખર્ચે ચલાવે શકે છે જે દેશમાંથી આટલી મોટી રકમ ચૂમી જ લેવામાં આવે છે, તે
ખીજ પચાસ વર્ષમાં દરિદ્ર નહિ જૂની જગા પામે ? શુ તેને દુકાળતુ દુ ખ સહન કરવું નહિ
પડે ? અંત કરણનો અવાજ કહે છે — 'કેમ નહિ ?'

લેખકો માટે

કેવળ સ્વતંત્ર લેખોનો માગણી.

૧ હિંદના સ્વાતંત્ર્યલગ્નને પોષક એવા દૃષ્ટિમિત્તુઓની અભ્યાસને પરિણામે
તેવાજ કહેલા રાજકીય નિયમો :

૨ સાહિત્ય, વિજ્ઞાન અને ઇતિહાસનિયમક સ્વતંત્ર લેખો

૩ ઐતિહાસિક કે સામાજિક સ્વતંત્ર રૂઢી વાર્તાઓ

ઉપરાંત નિયમક લેખો 'સમાલોચક'ના ઓળખા ઓળખ આક પાના નેટલા દોરા
જોડેછે સદર લેખો મૂલ્ય આપીને પણ પ્રકાશન ને નિકળના સર્વ દક્ક માટે ખરીદી લેનારો

કેવલ અભ્યાસીઓ અને સ્વતંત્ર લેખકોએ જ પત્ર-વત્તદાર કરવો

[આ બહેરખજારને 'સમાલોચક'ના વ્યવહાર સાથે સંબંધ નથી]

લખો સમલોચક ગોવર્ધનરામ ત્રિપાઠી, ભોટારજી બી.સી.સી. ૧૨

ગીરમાં, મુબાઈ નં. ૪૦

ગામઠી નિશાળમાં ફરી એક ડોકિયું.

(ખગોળવિદ્યાના મૂળતત્ત્વો)

લેખક—રા. હરિલાલ પ્રભુલાલ ધાયા, બી એ, એન.એન. બી

મહેતાજી—છોકરાઓ, આજે તમે અવરો વિષય શરૂ થાય છે, એવું નામ ખગોળવિદ્યા-
એટલે આકાશ—

પ્રમોદરાય—ખ એટલે કાંઈ આકાશ દોષ, સાહેબ ?

મહેતાજી—કેમ ન હોય ? અરુણ ભાષામાં બોલતા જડથુ પછી જાય એવા આકાશ
ભાવે છે તેમ દુકા દય એકે અદારના શબ્દો પણ ધણા દોષ છે જેમકે ૬ એટલે પાણી,
એટલે આકાશ, વગેરે

પ્રાણશંકર—સાહેબ, ગ એટલે ?

મહેતાજી—(ડોળા કાઢીને) ગ એટલે ગધેડા, તારા જેવા ? (રમગમ) હું શું કહેના
હતો તે આવું ભૂતાઈ ગયું ! (પ્રકાશ) ગમશંકર, ઉભો થા મેં થોડી વાર પહેલાં શું કહ્યું ?
ગમશંકર—ગ એટલે ગધેડા સાહેબ !

મહેતાજી—એમી જ, એમી જ, બેવડે !—હું શું સમજાવતો હતો, મિત્ર !

મંથરવાન—ખ એટલે આકાશ

મહેતાજી—બરાબર, સારું હવે યાદ રાખો કે ખ એટલે આકાશ, અને ગોળનો અર્થ
આપે છે આકાશ પૃથ્વીની બધી બાજુ ફેલાયું હોવાથી ગોળા જેવું કહેવાય છે

કેશવલાલ—સાહેબ કાને આકાશનો પાઠ આવતો હતો એમા એવું આ પુ હવે કે આકાશ
ખરી વસ્તુ નહિ પણ ખાલી દેખાત છે, અને આજે તમે કહો છો કે આકાશનો પાઠ
જા જેવો છે !

મહેતાજી—શું ? આજે આકાશનો પાઠ આવે છે તે તારુ ખ્યાન કર્યા બમતુ ભમે છે
કુદરતે એમ ખગોળવિદ્યા નહિ તિખાય ! ચાતુ સાબળ ખ્યાન દબને !—આકાશના ગોળામાં
અંધ, પૃથ્વી, તારા વગેરે શું શું આવેલું છે તે બાજુની વિચારને ખગોળવિદ્યા કહે છે
પહેલે પૃથ્વી ઉપર રહીએ તો એ માટે પહેલા તેનું જ વર્ણન કરીએ પૃથ્વીના આકાર ગોળ છે
પ્રાણશંકર—સાહેબ છે તો સપાટ ગેદાન જેવી !

મહેતાજી—એવું સમિત થયું છે કે પૃથ્વી-સપાટ દેખાય છે તો પણ ખરું જોતા ગોળ
જેવી છે દરિયામાં જતાં આવતાં વહાણો ભુજો કાંઈ વહાણ દુગથી આવતું હોય સારું
યી પહેલી સરતી દોઝ દેખાશે પછી વચતુ જોણુ અને છેવટ તણુ દેખાશે દૂર જતા
દાણુ તણુ મહેતુ દેખાતુ બધ ધરો તે પછી વચોનો ભાગ અને છેલ્લે દોઝ દેખાતી અટ-
તી પૃથ્વી સપાટ હોત તો આમ ન થાત —કેમ, નથી મનાતુ ?—બીજી દાખલો દેશો વહાણ
તેઓ એક જ દિશામાં સફર કર્યો કરે તો જ્યાંથી તેઓ નીકળ્યા હોય ત્યાં જ પાછા આવી
હોય છે—આથી એમ નક્કી થાય છે કે પૃથ્વી ગોળ છે

સરસ્વતીચંદ્ર ભામ ૪ થો ૨ ૫-૮-૦ એન એમ રિપાઈ એ ક ક પની, મુબાઈ

યોગીનો ભેદ.

લેખક - રા. હરગોવિન્દ કાનજી ભટ્ટ.

ઈશ્વરના સંપંનારાયણ જાણે આજને મટિ ચોતાનું કું વહવે પુરૂ થયુ હોય એમ માનીને આખા મિનસના ચાકથી અસ્તાવળ તરફ દૂર કરે જતા હતા સખ્યા કેસરી રંગની સારી મહેરી મહિમાતાના જોળામાં મમ ચર્ષ રમી રહી હતી આકાસ કેવળ સ્વચ્છ હતું કોઈ કોઈ ઠેણે તારાઓ દરખાન થવા લાગ્યા એનામાં સચિરાજ ચોતાનું અજવાળું આ અખિન વિશ્વમાં ગભીરતાથી ફનાવડા માટે આવી પહોંચ્યા એટલે હિમગિરીની શોભામાં એક વધારો થયો. પાપમેચિની ભાગીચીની ચારે બાજુ નાના મોટા નિર્મળ અરજી વહાં કરતાં હતા અને તેને કિનારે જે લીલી ધો ઉગી નીકળી હતી તે કુદરતે જ જાણે લીની જાળમાં ખીજાવી હોય તેવો ભાસ થતો હતો અત્યારે અરજીઓના વહનનો ખળખળ અવાજ અને પેખાઓના મીઠા કનરવ સિનાય બીજો સૂર સભળાતો ન હતો.

આ રમ્ય રમ્ય વચ્ચે આવેલી પર્ણકુતીમાં એક ચોગીરાજ રહેતા હતા રૂપાના વેળાએ જેવી સફેદ દાઢી મૂઠ, લાંબી જટા, ખાના પડી ગમેલા ગાદ અને ઉડી ઉતરી ગમેલી આખોધાઓ તે ચોગી "વજ્રવૈવ કુટુંબકમ્" એ સૂત્રનો પ્રથમ ઉપાસક હતો તેનો ચહેરો ભલ્લ, ચિત્તાર્ક, અને સાચા માણસના હૃદયમાં પૂજ્યભાવ ઉત્પન્ન કરે તેવો હતો એના દિલમાં ઉઠો ધા હતો એકાતવામી છતાં એના હૃદયસાગરના મોળા અમરબંધિત હતા.

તે કોણ હતો ? પાગલ ચોગી કે કંઈ ચોગી ? આશળી સત્તાની દૃષ્ટિએ એની ખેડુરીતા માર ન હતો ત્યારે "સત્ સકલપનો કાતા ભંચાન છે, અને તે સત્ અનોરથ પૂર્ણ નર છે" એમાં એને અપાર અદા હતી એના જીવનભરમાં એની આસાની ધમારતો જમીનરેસત થઈ ગઈ છતાં એ હારથ થયો ન હતો એનો આસા અમર હતી.

આ રમ્ય સ્થળમાં વસનાર ચોગીના આગ્રપમાં નિરજન આવી રહ્યો હતો નિરજન આવી વેળાએ આ તમામ કુલરની દરવ નિહાળી ચોતાનું ભાન ભૂરી ગયો હતો એની શાન્તિમાં બચાવ લગ પડ્યો એક દુષ્પરોદ્ધક ત્રીસ સભળાઈ આ ત્રીસ કપાંધે આખી ? તે નિરજન જણી સમયો નહિ બહેમાકો ઉઘો થયો તેનું હૃદય કે પી ઉઠ્યું. ધણી બાજુ ફરીને પર્ણકુટિ હતો એક અઢાલો ફેરો મનુષ્ય કે પ્રાણી મઈ દૃષ્ટિએયર થયું તદિ એટલે નિરજનની ચિન્તામાં વધારો થયો ભેદનો ખુલાસો મેળવવા તે અધિરો બન્યો અઢાલો પુરો થયો, અને ખાગમાં પેસવાના આગતા દરવાજા પાસે પહોંચ્યો ત્યાં તે ફરીને બીજી ત્રીસ સેભળાઈ નિરજનને ખાતી ચર્ષ કે આ ત્રીસ પર્ણકુટિના અનુરૂપ ભાગમાંથી આવેલ છે એટલે ઉતાવળે પગે એ અદર થયો અને બીજી એક ફનાએ તો પર્ણકુટિના દ્વારમાં જઈ ઉભો, બેયુ તો તેના ધુર, તેના ટવનદાવા, તેને નવજીવન અર્પનાર, તેનો પ્રાણુ બચાવનાર ચોગીરાજ એવાનક સ્થિતિમાં પ.યા હતા અખિ ઉઘી ચડી ગઈ હતી આસ રૂપાંધો હતો નિરજન એક પગ એરેજ ફારસે અનરે એન્ડીવન્ટ હિન્દુ લો ૨ ૦-૧૨-૦૦ એન એમ ત્રિપાઠી એન્ડ પતી, મુબાઈ.

વારમા ચીસનો બેઠ પામી ગયો દોડ્યો, અને પોતાના બન્ને હાથે યોગીરાજની આખો દળાવી દીધી ત્યાં તો ફરીને ત્રીજી હૃદયબેઠક ચીસ સભળાઈ, અને કોમળી ક્ષમા માગતા હોય તેમ મોડીરાજ કુચતે હાથે બે, હાથ જોડી વદન કરતા જણાયા "ક્ષમા દેવી !" એટલું અર્પૂં અધૂરું સમજાયું તુલત જ નિરજન ઉભો અને કમળામાથી પાણી લઇને-યોગીના માથાપર ને આંખોપર ખૂબ ઠાટ્યું. યોગી વારે યોગીને સપૂર્ણ શુદ્ધિ આવતા ચોમેર આખો ફેરવી જણાવેલી કે પોતાની યોગીક પજો પૂર્વેની હકિકતથી નિરજન અગત નથી તેમ નિરજનની પણ વિચારપરપરાનો અન્ત ન આવ્યો આ યોગી ને જન્મથી જ યોગી નથી પણ આમા અરેખક કઈ બેઠ છે અને તે શુભ રહસ્ય રહેલન થવા જરૂર છે એ નિશ્ચયપર નિરજનો આવતાં વધુ વ્રમન ન લાગ્યે.

"વાત નિરજન ! વિચારમાગા તજ દે સ્વસ્થતા મેળવ" શરૂના સ્વસ્થતા બધાં શબ્દોએ નિરજનને અમકાળ્યો.

"શુકલ ! ક્ષમા કરો હૃદયની એક ઉમિ બહાર પાડુ ! નિરજન બે હોય જોડી આચાર માગેનો બોલો.

"શુ કહેલું છે ? ખુનીથી કહે, તને સર્વ પ્રકારે આચાર. " અગર મુખમુદાથી યોગીએ જણાવ્યું.

"આપની અસ્વસ્થતાનું કારણ કૃપા રાહે જણાવીને આ દિન સેવકને એ માની લીધેના હુન્નમા લાગી ૭ બનાવો એ જ મારી પ્રાર્થના છે " નિરજને પોતાની કમળા જણાવી દીધી. યોગીરાજ ખેંચ ખેંચ ૧૮ દમી પજા પ્રતિધ્વનિ રૂપેનિશ્ચય પલકટિ પણ દસી "શુ કહું નહીં ! ચિત્તની જમણા ! બીજુ શુ ? માગ તદ્યને બધા નથી. જેટલું તારી નજરે જણાય છે તેનું હજી, માઈ તપોજગ અધૂરું છે એ મિનાય બીજુ શુ હોઈ શકે ? અને કદાચ કઈ પણ શુભ વધા હોય તો તેને પ્રશ્નિદિ આપવામા કયો નામ થવાનો છે ?" યોગીએ સદ્વિચારણે ઉત્તર આપ્યો "આપની આજ્ઞાનો અનાલ કરવાનો અને અધિગ્ર નથી પરંતુ મને જે પાંચ મળ્યા હો તો એક હાનની વાત બે હૃદય જળે તો ભાર આંખો થવાનો સમ્ભવ છે ખરો " નિરજને અનિવાર્ય વિવેકથી જિનાસા બનતી.

"તારો અલામદ છે તો નિરજન ! સાબળ - તારી દષ્ટિમા જણાતો આ યોગી તે ખરેખરો યોગી હોઈ શકે કે કેમ, એ એક મહાવનો પ્રશ્ન છે આ યોગી તે યોગી નથી મેળને સાધકને હાર નથી યોગ વેત્રા જેટલી શક્તિ હજી તેનામાં આવી ન હોતી ત્યાં તેને ફરજઆત્મક ગોળ મિનારવો પડ્યો અને ગ્રાફ છે બુદ્ધિ નથી ગયો બાગ વધ પહેલાં હુ યોગી ન હોતો. ધર્મપુરનો પ્રશ્ન ! હતો સર્વ સત્તાધારી હતો મહારાજની પૂજાપાન પાન હતો પ્રગ્ન અને જ જોતી દર્શ વધાવતી. શત્રુઓ માઈ નામ સાબળી કષ્ટતા એશ્વર્યની પણ ખામી નહોતી. રમ, ગાન, અને શીલનતી અર્ધીના હતી તે સાધી સીનું નામ સુસિધા હતું સુસિધા તે સુસિધા જ હતી મારા હૃદયની દેવી હતી સુસિધા એટલે મારા પ્રેમમંદિરની પ્રતિમા.

સુપ્રામંદિરનો ગમળ (સચિત્ર ૧૪૮૬) ૨ ૨૦૦-૦ એન. એમ. વિદ્યાદેવે કપની મુદ્રાઈ.

સુશિલા એટલે મારા મનોહરજયની મદારાણી સુશિલા એટલે મદમદિરની દેવી સુશિલા એટલે મારા મનોહર નિગજન । તે કાગે હુ અપાર સુખી હતો લોકદટિએ ખરેખરે સુખી હતો એ જલદોગજની નાગવના કન્યાનીની કમકથા તુ માલજમે ૨ ” એમ કહેતામાં તો ચોળીની આખમ પાછી બાહ આ રાંદ ફિરજનની પછુ એ જ દણ યાની હતી પરંતુ પેરે રાણી તેણે મોં પાખે આજના જ મુરો રોળીએ મરુજ દિમામે લઈ જમકરે કરવાની શરૂઆત કરી ”

“એક વેળા દેવમા મોટા દુકાન પડ્યો જ પિનની મહેસુની તપાસણી માટે મારે રાજ્યમા જ અને ફતુ, પાકુ, ખેડુતોની ન જ મને નેહ, ખરેખરી જ ન વગુસ્થિનિધી મને યાગી આનું અને મેં મદારાજની પગાન ઠી લઈ એ નવું મહેસુત માર કવ્યા ખેડુતોને નયની અલપદાન આપ્યું, હું રાજધાનીમા આ રા ગળાનું ન માને તો ખેડુતોની આગેવાની લઈ સત્યામદ ક’વા મેં ખેડુતો કહતુ પરિણામે એ મમન આપ્યો ખેડુતોએ મે ને મોને મહેસુત ન બ’ગાઈ પ્રનિદાઓ લીધી ને એકના એ ન થયા ગળાએ આધમી સપાના જાધાર ખેડુતોના ધર્મગ્રામી મહેસુત વસુધ કરવાના હુકમો કરમાયા મ પોને એ અન્યાયી હુકમને અનાદ કયો તે ન ગણે જ માગપર આપતિનું એક વધુ નાદળ તૂટી પડ્યું મદારાજએ મને રાજમહેસુમા બોલાવ્યો, અને હું ગયો આ વેળા હું મદારાજની નગરમા ન હોતો રાજ્યનો વહાલર પ્રધાન, કે ન હોતો ખેડુતોનો વહાલર આગેસાન પછુ એક પુ-દેગાર ટરીકે મદારાજ મને જોષ રજા હતા એમની સુખમુત કોષથી ઠનાઈ રહી હતી તેમામા ન હોતી જથ્થાની દયા, કે ન હોતી જથ્થાની શકના આગી આગી રેષાઓ તેના ભય કપાનમાં કોવાવેશથી નસો ચડેલી હતી, અને તે નહ તૈયાનો, રૂદ સ્વરૂપે વિરાજેનો હતો ”

કહપછુ વખત લગાપા વિના મદારાજ બોલ્યો “મા । ન ત્યા સ્થલ, મારા મનેના વહાલર કારભારી ! મે ન હોતું ધારું કે તું આમ બેઠા નાવજો ખેડુતોને અલપદાન આપવાનો તને રો અધિકાર ”

“મને ? મને નહિ તો એ અધિકાર કેને તાપડ ” મે જણાવ્યું

“આણક્ય ! ” મદારાજનો કોપ વધ્યો “ચતુરાષ જરા દે અને સત્તમ હકીકત કહે ”

“તૂટીપણિ ! સત્તમ હકીકત એ છે કે આણ સાન ખેડુતો મહેસુલ આપી શકે તેમ નથી ”

એ સ્પષ્ટ કહી દીધું

“વિશ્વાસ અને કૃપાનો આ ઉપયોગ ! મારા નિમકદલાલ પ્રધાન ! કહે તેનું કંઈ છે ”

મદારાજએ મર્જના કરી

“મે જ કંઈ છે ? દેવરૂપ મદારાજ ! મે તમારી આજ્ઞા લઈ મહેસુલ માર કવ્યાનું નંકરું ખેડુતોને વચન આપ્યું છે ” મે ઉભરો ખાની કર્યો.

“તે મોષ કવ્યાનું વચન આપ્યું છે કે મારી પ્રજાને નગરો કાવવાનું નયન આપ્યું છે ?

“તે મોષ કવ્યાનું વચન આપ્યું છે તેનું પરિણામ છે ! ” આમ કહેનાની તો મદારાજ ઉભા થઈ ગયા

વાચામનો અંકુશદેહ રૂ. ૧-૪-૬ એન એફ. ચિપારી એન્ડ કંપની, મુદ્રાપ

“ મહારાજા ! એવો વખત અત્યારે નથી, અને કદાચ જ્યારે એ સમય આસરી ત્યારે પણ ખાલો મારે તો નહિ જ કગનનો પડે, તમાગ જુ મો જ્યારે પ્રજાની સદન જ નહિ થાય ત્યારે પ્રજા પોતાની મેળે જ જુ મોની સામે થશે અને તમારા અ માધી કાપદાનો સરિ- નય વાગ કરશે ”

“ મારા સત્ય ખુનામો સામગીતામાં જ મહારાજાની આખમથી જાણે અગ્નિ વાંવા લાગ્યો હોય એમ તે વેળા અને જણાયુ અને તરન જ પ્રચલ અનાગે ન્યાય થયો. ‘ માઈ રાજ્ય ઉપનાની નાખનાના પ્રવતન માટે તારાપર રાજદોહનો દુ આરોપ મુકુ છુ એરે કોઈ દાગર ! આ નિમકદરામ રાજદોહની પ્રધાનને એકદમ પકડો, અને સવેળા આવાસન પામે હાજર કરો. ”

“ ધર્મપૂરના મહારાજાની આજ્ઞાનો આતર કોણ કરી શકે ? મને પકડા મેંડો આગળ ધર્યા પરતુ તેઓ સરગાને અન્યાયી દુકમનુ જાન થતામાં જ ત્યા સ્થળી બરા એકદામાં તો બીજો દુકમ સમજાશે. ‘ એને કારાચદમા નહ જાઓ ક છુ ! નુ જા, પ્રજામાં કહેરો પીગવ કે રાજદોહી પ્રધાને શા અંતો મળે છે તે જોવા સર આવે દુ દમણા જ આડુ છુ ‘ યોગીએ વિચારો લીધો તેના હાથમાં હાં વધુ સર ગુગાથો પછી માગુ મુજતે શરીરે નિરજતે દમકા આગળ વધુ યો યો પાપી પીને આગળ મોતના લાગે. ”

“ થયુ મારો વાચ થઇ નુકો મારો વધ કગનનો દુકમ ફરી વળે. દુ વધસ્થાનપર પહોંચુ ત્યારપહેલા તો પ્રજા ત્યાં ટાળે મળી હતી આરો ળના રૂપમાં અને જોવા જ પ્રજા વિરમય પામી મ નુ પ્રધાને આરોપી ! એ બને જ કેમ ? એને આરોપી કરાવના કોણ સમર્થ છે ? ”

“ દુ છુ પાછગથી મહારાજાનો પદાડી અવાજ આ યો

“ કયા ગુન્દા મારે ? ” ટોળાના સામગે અવાજ થયો

“ રાજાની દટિમાં આવે તે ગુન્દો તમારે જાણવાની જરૂર નથી છુ મહારાજા આજ્ઞા કર છુ કે પ્રજાએ અદિ થી મત્વર ખમી જડુ ”

“ પ્રજા રંગમાવી એક તસુબર પણ કોઈ ખસ્યુ નહિ પ્રજાનો મારાપર એકનો પ્રેમ તે હદ વિશ્વાસ હતો કે તેના રાજકર્તાના કયામાં વિશ્વાસ ને આ યો લગકર મને દેવરૂપે જ માનતુ મારી સરદારી તેના લશ્કરે અનેક વેળા દિગનિજય મેળ યો હતો અને લશ્કર રાજાને નહિ થયુ અને જ આજ્ઞાધિકારી માનતુ આમ પ્રજા અને સેન્યને મારી તરફ જોઈ મહારાજાની રિયતિ દયાજાક જની પોતાના દુકમનુ અપમાન થડુ જણાયુ મહારાજાની આજ્ઞાનો સૌન્યમપણે અનાદર થયો ”

“ સુશિનાને આ વાતની જાણ થતાં તે રથસ્થાનની ભૂમિપર આસી પહાચી નિરજન, તે ઘેડી થડ ગમેથી જપ્તાલી હતી પ્રજા આે લશ્કરે સુશિનાને તેમ જ મારા બાળકને જોવા જ જેમ એક દેહિને માન આપે તેમ અપર માન આપ્યુ તે ઉન્મત્ત બોલી દોગી અને હામરે માપુસોની હાજરીમાં મને બેગી પડી ‘ નાથ ! મને સાથે લઇ જાઓ ’ આ તેના છેલ્લા જ શબ્દો હતા જોનજોતામાં તેનો પરિત આગા સ્વર્ગ સચરી મળો ” યોગીનુ હૃદય જગા ખિ ન થતા વળી પાછું પાપી માગુ અને જત વિમારો નડ કહેવા નામ

“ પ્રભ અને લશ્કરી આ દુષ્ટ નેયુ નય તેમ,

જળનરાની પુરની તાલીમ આપેની હોવાથી તેમનાથી જરા જેટલું પણ તોફાન થઈ શકે તેમ ન હોત તે પણ મને યાદેવા આ અન્યાય માટે લશ્કરે દેવદાસ મહારાજને ચરણે હાથ પાડી દીધા અને પ્રભ ગભીરાધ્યયી પરમહંસાની સ્તુતિ કરવામાં તદ્દન નિષ્પ્રભ મહારાજને પોતાની નિપરીત અવસ્થા માન્ય પડી શુ કરવું તે મને નહિ હોય રાજાજીએ જણાવ્યું કે ‘ પ્રાણથી પ્રિય મારી પ્રભ અને આત્મથી સેનિકાલુ તું કૃપાપાત્ર હોવાથી તને રેદાંતકંડની સર્ગમાંથી મુક્ત કરું છું.’ એમ કહીને રાજાજીએ ઘોડા નગર પ્રતિ દેશવેા પ્રભ અને સંન્ય મારા કુખમાં લાવેલાં ત્યાં જ ઉભા રહ્યા ને સુસિતાર્તા વધાવિધ અગ્નિસરકારે કથો માર પ્રિય બાળક પણ એ જ દશામાં મૂકાયું મારું સર્વસ્વ આ મિનતામાં બળી જતું જોઈને મને વેરાગ્ય થયો આ રમસાનવેરાગ્ય ન હોતો પણ અરો જ હતો નિરજન ! એ વેરાગ્યના પરિણામે નગર છોડી આવી નીકળવા મેં મારા પત્નના દેશવેા પ્રભ આદી પૈસા સરકર અને પ્રભનો ધોર અનાજ થયો “ રાજા અમારી પૂજા આપના હોય ત્યાં સુધી અને ગોપાલાજી પ્રતિપાળતુ ખીરદ સાચવે ત્યાં સુધી ” પરંતુ મારા દલ નિષ્કપ પાસે તેમનું આશ્રય નહિ, હું આવી નીકળ્યો દલિમવાદ મહાર થયો ત્યાં સુધી તેઓ ત્યાં જ પુતળાની મારક ઉભા રહ્યા “ યોગીએ પ્રભપ્રેમ પાદ કરી ખેચાર આશુ કૃપાપાત્ર અને હૈયું ભરાઈ આવતાં ચાતુપણે પોતે જ પોતાની આંખો દબાવી દીધી વળી પાછા રવસ્થ થઈ કંઈ ગણગણ્યા અને નિરજન તરફ નજર કરી બોલ્યા

“ નિરજન ! મારો ભૂતપૂર્વ ઇનિહાસ આનાથી વધારે નથી હા, ગુરુજીએ આપેલો ઉપદેશ પણ કહી હવે એટલે મારું આત્મકર્તાત પૂરું થાય એક રાતે ગયા કહિએ એ જ દેશવેા છે જ્યાંથી મેં તને જગજગતમાં લેતા અટકાવ્યો—હું જાના જાપ જપતો હતો તેનું મને ખરાબર સ્મરણ નથી. પણ એક મહાત્મા મારા ‘ જય ગમે ’ ના અરાજમાં કબક બેઠ પામતા જ મને આ પશુંકુટિમાં લઈ જાવ્યા અને તેમણે મને કર્મપ્રેમનુ તાર્ત આપ્યું બોધ આપ્યો બાકી રહેતા કર્મો સમજાવ્યા સત્ય, અહિંસા અને દયાના ઉચ્ચ મત્રોની પ્રસાદી આપી હવેનમા એનું રહસ્ય ઉતારતા વિજય મારા કર્મો હજી બાકી છે એમ મને જણાયું. હું અને મહાત્માજી એક વર્ષ દરતા કંઈ કંઈ સમય આ પશુંકુટિમાં સાથે રહ્યા એક રાત્રિએ મને જણાવ્યા પિના તેઓથી ગયા તે ત્રણ પાછા જણાયા જ નથી ” આ દલિમકર્ત સાલણી નિરજન એકદમ ક્રુરતો હતો તેની આંખોએ અન્ધારા આવ્યા તેમ જ અહોરાપર એકદમ શીકકાશ આવી ગઈ યોગીએ વિસામો લેતા લેતા નિરજનને ઉદેશી કહ્યું “ એ પણ દલિની આપા જ છે આપે કે ! એયુ ને ? મહારાજએ મારી વધારારીની કિંમત આપી બેઠો આપવદમાં કંઈ મૂલ્યા રાખી કે ? ” પ્રધાન યોગીએ હસને ચહેરે જણાવ્યું “ બસો ! મનુષ્ય જાત જ ને, પાત્ર છે ‘ રાજા શો બદલો આપવાનો હતો કે રાજા તો પચમદાશુત પુત્ર મનુષ્ય સર્વસ્વ છે

એ સિદ્ધાંત ગમ્ય કુપી ગયો. નિરજનને પોતાનો અધિપતિ જણાવી અત્યંત દુઃખિત હૃદયે સહેજ દારૂ મેળું.

“પરંતુ તેથી પ્રજાને શો લાભ થયો? જરીજ રાક્ષસ જેવો તેને રાજ્યસ્તબ ગણાય છે તે સૌ ખીચાગાંઠે માંધ જ ગયાને. તેને એ ન્યાય મળ્યો?” પ્રધાને યોગીએ આમ કહી એક દીર્ઘ નિશ્વાસ નાખ્યો.

દુખી હમરાના હિંચામાં હયા સિખરપર ખીરાજેલા યોગીને પાતાળવાસી યોગી તરીકે પ્રધાન યોગીને નિરજનને આજે તેના સાચા સ્વરૂપમાં ઓળખી લઈને કહ્યું — “અમરનાથ!”

નિરજનના મોગમાંથી પોતાનું મૂળ નામ સંભળના જ પ્રધાન યોગી ચમક્યો. ગર્વ અને દયામય અહેસાસો પ્રજાને યોગીએ વેરરિના નિ આખોથી રનેદલાવે અને કૃતચપલે નિરજન સામે એકાદશી જેવા ક્રુર અને પ્રુછ્યુ. “નિરજન! કહે તું કોણ છે?”

“હું કોણ છું એ કહે તો ન જાણુશાં જ મગા છે.”

“મારે સપૂર્ણ જ્ઞાત દશમા પછી તું કોણ છે એટલું પણ જાણુશાં નું વિશ્વાસપાત્ર નથી?” પ્રધાન યોગીએ ચીરાઈ જતા હૃદયે કહ્યું.

“વિશ્વાસ કે અવિશ્વાસનો સવાલ નથી પણ એટલા અધુરા વાકો નિરજન ગગળો થઈ ગયો. જાને પ્રધાન યોગી કંઈ પણ કહે તે પહેલાં તો એક બાગકની જેમ એ રહવા લાગ્યો. પાછો સહેજ સ્વસ્થ થઈ પ્રધાન યોગીના પગમાં પડી કહેવા લાગ્યો.

“અમરનાથ! મને ક્ષમા કર ક્ષમા કર.”

“પણ તું કોણ છે? આ સાધુના વેશમાં આ કામના?”

“હા, હું કામના હતાં પણ હવે નથી. હું ખરેખર સાધુ છું હું કોણ છું તે તને કયે મોટે કહું?”

“તે મોટે કહેવાનું હોય તે મોટે કહે કે તું કોણ છે?”

“અમરનાથ! મને માફ કર. હું તે છું, કે જેણે તારા કુટુંબની હત્યા કરી બાગકતા અને અહિંસા જેવા યોગ પાપ વેશો વીધાં તને દેશવટે આપ્યો. આંધળી સત્તાના મહામા રાક્ષસી જાવતાનાં કુ મળદેહી નૃસં નૃપાળ.”

નિરજનનું કહેકું ધ્રુવ થાય તે મહેલાં જ પ્રધાન યોગીથી રહેવાનું નહિ એમને કોષને જેણે કહ્યો હતો તે અમરનાથ—પ્રધાન યોગી દયારૂં શરણે આવેલા ધરતી પોતાના અત્યૂર્ણ મહામહારાજને ભેગી પડ્યો.

“મહારાજ! તમે આ દશમા કેમ? રાજ્યધૂરી કેને સિરજી અનાથ બોળી મરીય મામ જેની રાંકડી પ્રજાનો ધંધો કોણ?”

“અમરનાથ! તારી પ્રતિજ્ઞા—અનંશ! મન લીધાના ખર આપણી પ્રજાએ જાણ્યા તે જ સૂર્યથી પ્રજા સૂર્ય કમ્યોયો જ ની એ મર પ્રકારની રાજનીતિ અજમાવી વેળાં પરંતુ પ્રજા સંપત્તિ આત્મચળ પાસે માગી રાજ્યમત્તાનું રાજ્ય મગ ન કાઢું તે ત્વં જ જાણ્યું અને મારે કશું.”

કવિનામવેલ ૨ ૧-૦-૦ ક્રિત એમ વિપાકી એન્ડ કંપ ની, મુબાઇ.

• એક રાજકુમારીનું વિચિત્ર સાહસ.

લેખક—રા. જીવનવાચ હરિલાલ પટ્ટણી, બી. એ.

આપણો મુજરાતી નાટકોમાં આજકાલ પલે લાગે એક પ્રકારની એકાંત-સમાનતા-અભિનય પ્રસંગોના અભાસ—જને પિંછાયે પિંછાયું—ગા જેવો ઘાટ જોવામાં આવે છે તેનું મારણ મને તો એમ જણાય છે કે આપણી સમાજોની અન્ન-વનતા બનાવો—આપણા રીતિ રિવાજોને લઈને એવા વિચિત્ર—એવા વિવિધ પ્રકારના—હોતા નથી કે જેથી આપણા લેખકોને તે ચિત્રવાનો અવસર મળે યુરોપીયન પ્રજાની પરિસ્થિતિએ જાણમાં લિન્ન પ્રકારની તેમને લા સ્ત્રીઓ મળતી વિવિધ પ્રજાની કેળવણી, સ્વદાતા, શારીરિક તથા આનંદ અગતી અભિવૃદ્ધિ, પુરો સાથે દરેક દરેકની છુ—એ આદિ કારણોને લઈને તેમના જીવનમાં એવા તો અવનવા પ્રસંગો બની આવે છે કે તેનો ખ્યાલ પણ આપણા દેશીઓને આવેલા કદિન છે તેવા પ્રસંગો આજેના બની જતા તે દેશના ઘણા નેજામાં જોવામાં આવે છે અને તેને લીધે જ તેમના મધ્યે આપણને વિશેષ રુચિ થઈ પડે છે જ્યાંની સ્ત્રીઓના કેટલાકે પરાક્રમ એક રીતે આપણા દેશમાં અનુકરણ કરવા યોગ્ય ન પણ ગણાય એ દુરનીકાં છુ તથાપિ તે જાણ્યાથી મન ઉપર ધ્વં નવી જ જાતનો પ્રભાવ પડે કે—નહી જ રાત્ર મળે છે અને રિવેકશુદ્ધિથી લાની કેળવણીનો ઉપયોગ માપ તો તે અસર લાભકારી છે એમ કહ્યા વિના માનવું નથી.

ત્યાંની રાજકુમારિણી કેવી દિ મતનાગી, નિર, આદરિત જતા પરોપકારી અને સુશીલ તથા દયાળુ હોય છે તેના અનેક દર્શાવો આપણા જાણનામાં છે તેથી એક રાજકુમારિકાને યર્ગના ધણા વૃત્તાન્તોમાંથી નીચેનો એક પ્રસંગ વાચકો અભિનય રચિકર જણુરી એમ મમજી અને ગણુવામાં આવે —

પ્રિ મસ એઆનુ નામ તેના દેશમાં એક અપ્રતિમ નાનપણની માતા તરીકે સુવિખ્યાત હતું તેનું વય નાનું જના સરીરનો બાધા સુદ્ધ હતો ને પુરોતને યોગ્ય સર્વ પ્રમાણે કસબોમાં તેને તાલીમ મળેલી હોવાથી તેના અવવધોમાં એક નીન પ્રકારની અપજાતા આવી હતી ને તેની સમૃદ્ધિ તેની કાન્તિમાં અદ્ભુત તેજ પ્રકાશનું હતું ધણા રાજકુમારો અને અમીરો તેના રૂપથી અનન્ય જાહેર, દીપ ગિખામાં પતંગ આત્મભોગ આપે છે તેમ આપણને તત્કાલમાં હતા—કેટલાકે તો સરસ જોઈને તેની પ્રાણ સલામત કરવા માટે બેજ રીધો હોય, પણ તેનું અ ન કરણુ હજી કાંઈના ઉપર આપણું ન હતું પોતાની માટે અમુક યુવકોએ જીવિત-ત્યાગ કર્યું સાલગી તે હવે પોતાના રૂપને ચિકકારવા લાગી હતી અને અભિનયમાં તેના પ્રમથ ન મો તેના માટે પોતાના લાભ રાજપદે વિગજતા હતા તેમની અનુગા લઈને તે પોતાના રાજ્યમાં—રાજધાનીથી થોડે દુર આવેલા એક જંગમની પાસે ટેકરી ઉપર ધાવેલા ગિરામાં જઈને રહી હતી લાથી ને દ રાજ ધો બેઠીને પાસેના જંગમમાં ફરવા નીચીની જીવે તે પ્રદેશ ગાડીથી ભરેલા ત્યાં રિવેક જેવો જ હોવાથી

તેને એકાન્તમાં ત્રિચરમાં ધર્મો આનંદ આનંદો હવે કોઈ પુણ્ય તેની દૃષ્ટિએ નહિ જ પડે એવી તે સી આત્મી થતા લાગી હતી-તથાપિ મનનો રસભાવિક ધર્મ છે તેમ તેને કાંઈ કાંઈ વાર એની અનિર્વાચ્ય લાવના થઈ આવતી કે આના પ્રદેશમાં પણ કોઈ છેવડ જમીનો વીર નર પોતાના પ્રેમને પાન આપીને તો મળી જાય તો કેવું ? વિચાર આનંદની માથે જ તે તેને દૂર કરના પ્રયત્ન કરતી-ખીજ વિષયોમાં મન પડીતી પણ તે વિચાર મૂળ મૂળને તો જતો જ નહિ માલિના માણસ સુધી તે એકની આરા મા' અરણ્યમાં ફરતા જગ પણ કરતી નહિ. આની રીતે અનેક વાર તે પોતાની ગિતાસા તમ કરી જાતી હતી પણ એક દિવસ ફરતા ફરતા તે જરા વધારે, દૂર નીકળી એક અને તે નવા પ્રદેશમાં તો એક સુંદર સ્વરૂપવાન, રંગ તથા રેખામાં અતિ આર્થશ્રદ્ધારંક અથ્થ એક વૃક્ષને ચડે-પાથિનો જોનામાં આવે. તેના ઉપર બધા સામાન મડિનો હતો તેથી તેની આની ચંદ્ર કે અહીં આસપાસ તેના ઉપરનો સ્નાર કંઈક ફરતો હોવો જ જોઈએ એ વિચાર આવતા, વળી પુનઃ પુનઃ દર્શન થશે એવી ભીતિ કે આસપાસી તે પોતાનો અથ્થ પાછો ધાળીને કિંથા તરફ જવા માટે મેં ફરવતી હતી એટલામાં તેની દૃષ્ટિ સામેથી આવતા એક રૂપસપ્ત, સ્વચ્છ વસીથી અનકૂત, હવામાં ફરતાફરતાં વાળના સુંદર ઝુઝગાવળા એક પુરાન ઉપર પડી તેની કેડે આનંદમાં મુકેલી તરવાર લગતી હતી અને રૂપાની અણકતી નળી ઓવાળા બે નિસ્તોંમાં ખીજ તથા પગમાં રાખેલી હતી બનેલી દૃષ્ટિ મળતા જ તે પુવાને નીચા વળીને તેને પ્રણામ કર્યા અને પુણે પડીને-પેળી હાથમાં લઈને અરજ કરના લાગે કે—

“બાઈસાહેબ! આપ જો પારો તો મને અમૂલ્ય સાહાય્ય કરી સંકો એમ છે.”

“હું!” રાજકુમારીએ આશ્ચર્યથી અકિત દૃષ્ટિએ પુણ્ય ‘તમે કોણ છો તે હું’ જાણતી નથી-હું કાશ્ય હુ તે તમે જાણતા નહિ જ હો. બના મદદ કેરા પ્રમરની માગો છો.”

તેના મુખ ઉપર દૃષ્ટિ ત્રિચર થતા રાજકુમારને આની ચંદ્ર કે તે પુરાન નાનકેરાનું તો છે જ

“બાઈસાહેબ!” પુવાને વિનવથી કહેરા મધ્ય “આપ કહેા છો તે સત્ય છે, પણ પ્રથમે જ આપને મદદ મોકલ્યા કે એમ હું સમજુ છું આપ મને નિરાશ કરશે તો આ મદારો અમૂલ્ય થોડો હું હારી જઈશ ને તે જગે તો પડી હું જીવવાનો પણ નથી કેમ કે તે મને પ્રાણ સમાન વાહલો છે ને મદારા જીવનો આધાર તેના ઉપર છે.”

“થોડો કેમ હારેલો કે મુ કઈ સગત બરત કરી છે?”

“હા જી અમારું નામ અહીંથી માંછનેક દૂર છે ત્યાં એટલો નામનો એકુન છે તેનાં લક્ષી લીલા નામની કન્યા સાથે આજ યવાના છે ને તે પુણ્ય છે કે મદારી નીતા જેની રામની કન્યા આખા ક્ષણમાં નથી મદારથી તેની આ જગત સાંખિ-સકાઈ નહિ તેથી જોનાઈ મધ્ય કે તે તો અરો-મદારી લીલાને પાણી બરાવે એવી કન્યા હું ન લાંબુ તો મદાર નામ કીરતીન નહિ” તે ઉપરથી તેણે સરજ બડી છે કે આજ જોનાઈ-મુધીમાં હું બિના કરતા પણ રૂપાંગી

કે માને લાવુ તો મને એણે એક દળર કાઢીને આપવા ને હું ન લાગી શકું તો મ્હારે મ્હાગે આ ઘોડા આપવો. હવે હું તો અગીય છું ને ક્યારનો મેં એક એવી કન્યાની મોખમા ફર છું પણ મને તે ક્યાથી મને મ્હારો જીવન મેં તો આકુળઆકુળ થાય છે. મનતા સુ ખજી જરાયુ પણ હવે બપોર થવાને વાત નથી ને હું જીરો પડીશ તો મ્હારે સવદા ગુમાવી મેસીશ તમને જોવા ત્યાંથી મ્હારામા દિમત આવી ને તમારે મુખારનિર્દે જ કહી આપે છે કે તમે દસાજી ને પરાકારી છો. તેથી મ્હારી અરજ નાખી સ્વીકારો. રૂપમા તો તમારી કાંઈ બરાગરી કરી શકે એમ છે જ નહિ કહે છે કે અમારાં રાજકુવરી રૂપરૂપનો બહાર છે પણ તે મેં તમને ન પડે, એમ મ્હારું મન કહે છે કૃપા કરી મુજ ગરીબ ઉપર દયા કરો."

"મ્હારે ક્યાં સુધી રોકાવુ પડશે?" રાજકુમારીને ખૂંદેખર તેની દયા આવી અને વળી નવું નવું જોવાનું કુરુહન પણ થયું તેથી તેણે પ્રત્યક્ષ મ્હોં

"માત્ર એ કતાક જ પછી, હું આપની સાથે આવીને આપને આપના મહાન સુધી નખી જમણ મ્હારી સુપડી, બુદ્ધીથી ઘોડે દુર છે ત્યાં મ્હારી માતા મ્હારી વાટ જોતી બેઠી છે કપડાંની પણ મ્હોં નેમારી કરી રાખી છે, તે તમને બરાગર બેસતા આવશે એમ મને લાગે છે."

"હું મ્હારે તમારા ગામડીઆ લોકના કપડાં પહેરતાં પડશે."

"હાજી, એ વિના તો હું અમારા લોકમા અપે એવી કન્યા લાભ્યો છું એમ તેમની ખાત્રી થી રીતે થાય. મ્હારે માટે એટલી તકલીફ ઉદાવશે તો હું જન્મભર આભારી રહીશ."

રાજકુમારીને મદમદ દારમ આવવા માંડ્યું, પણ તે ખાળીને તેણે પોતાનો ઘોડો આગળ ચલાવ્યો અને ફીટીવનને ઇસારો કર્યો એટલે તે પણ પોતાને ઘોડે ચડી સહને બેસીને તેનાથી આગળ રસ્તો બતાવવા નાથ્યો. ઘોડી વીરમા જ એક છુડી તેમના જોવામા આવી ને તેના આરજા પાસે એક જુદા બી આહુરતાથી રાહ જોતી ઉભેલી જણાઈ તેણે પોતાના પુત્રને ઓળખ્યો ને તે સાથે કાંઈ કન્યાને સહ આવે છે તે પણ જોયું તેથી તેના આનદનો પાર રથો નહિ સુપડી પાસે આવતા જ તેણે, રાજકુમારીને એક ઉમી પડિનની બી સમજીને સજનતાથી આવકાર આપ્યો, ઘોડેથી ઉતરી રાજકુમારીએ તે સુપડીમાં પ્રવેશ કર્યો એટલે તે ઘોડાને એક જા સાથે બાંધીને ફીટીવન બહાર ઉછેરે રહ્યો કુમારીએ જન્મારામા બર્મ, ગામડીઆ જોખાં વચ્ચે પહોંચતા નહિ તેથી તેને વચ્ચે બદલતા બહુ જ હસવું આવ્યું ને જોણા મિત્રે તેણા સાથે પણ જેમ તેમ કરીને તેજુ પેની ડોસીની મદદમાં પહેરી લીધાં પરંતુ ખૂટ તો એવા જગા ને કન્યા સાગરા કે તે તેનાથી એમ્દમ તો ખમાયા નહિ ધીમે ધીમે તે પણ જેમ તેમ કરીને પહેરી લીધા પછી તે ફીટીવન સાથે પેલા લક્ષ્મણ પમાજવા નીડળા, રસ્તે ચાલતાં તેણે ફીટીવનને પોતાની બીજી સતાડી રાખ્યા આથી ફીટીવનને હવે સાચે સો દલા ખાત્રી થઈ કે, પોતાનો ઘોડો ખોરાની બીક તો મટી ગઈ પણ તે ઉપરાંત એક દળર કાઢીને જેટલી મ્હોળી મકમ આજ તેના મજવામાં આવશે તેથી તેટલો તે તાલેન બરી, એટલું જ નહિ પણ તે શા ગમતા બધા નોકરો બધી છોડારીએ તેની અદેખાઈ કરી અને

ઝોટો તથા લીના તો ન્હોતા આગળ જ ધારીને રીકે રહેલે એવા જ ક્રમે કેમ કે પોતાની સાથે જે કુમારિકા આવી હતી તેના રૂપમા કા મળા ન હતી ને તેની ગરબરી કરે એવું તેના માનમાં તો કાંઈ હતું જ હિં મનમાં મનમાં તે રાજકુમારીનો ધણો જ ઉપકાર માનવા લાગ્યો.

ધોડુકે ચાનતા તેમજ ટેકરો ઉતારીની આવી ને તેની તમેટીમા તેમજે એવું તો ગાંધી તના મધુર સંગ ગાછ રહ્યા હતા ખાણની ટેબો પુછળ મીઠી મીઠી વાનીઓથી ભરેલાં ગોટવાઇ ગયા હતા ઝોટો ગામના પટેલ જેવા હોનાથી સર્વ તેને ત્યાં લગભગ સર્વમાં ભાગ લેના ભેગા થયા હતા આગેકો નિર્દોષ આનદમા આમ તેમ કુદતાં ને રમતા હતા કેટલાકે અપુરણે કુમારકરીમા આનદ લેતા હતા કેટલકે કહેણ હતું કે કીરીયન આજ નકરી દારમે કેમ કે આપણી લીલા જેવી પણ કન્યા એને મળવાની નથી તો પછી એને દરારે એની તો એના ભાગ્યમાં ક્યાંથી હોય ? ઝોટો પણ નીવાળો માથે રાખીને નધે ફરતો ને પોતે આવી મું રીને પરણવાથી ભાગ્ય ધારી ગયો છે એમ માનતો લીલા પણ આ શુભ અવસરે સજવાતી વજવાતી પોતાનાં સુગાસનથી તથા રનેલીઓ િશુભેજના સ્વીકારતી આમતેમ પોતાની સ્વામી સાથે ફરતી હતી એટલામા સર્વની દષ્ટિ સામેથી આનતા એકા ઉપર પડી એને મરું પાડા સમનતા આનદ મય વિચારમાથી ઉડીને તેમના ઉપર નહોટુ આખરે કોલીયન આ પો તો ખરો ! હવે તે કેરી લાકડીને લાવે છે તે એનાનું રહું આપણતાથી સર્વ તે બન્ને તરફ અનિર્ભેષ દષ્ટિથી જોઈ રહ્યાં પરણનાં યુગલના મનમાં પણ ધારમા તો પડયો કે આ આવીને અમારા રગમાં ભગ તો નહિ પડાવે ! એતા એતામા ગને મધુ મડપમા દાખન યજ ગયા અને આપણી રાજ્યકન્યાને નિહાળતા જ તેમનામા દર્પના પોદાર એમરથી ગાછ રહ્યા એકુતો ! વસ્ત્રમા પણ તેનું રૂપ દાખુ રહેણ ન હતું-ચરીરે ભરેલી-ઝેરવર્ણની-પૂર્ણ મદસમાન, પ્રકુલ મુખાર વિદવાળી આ માન્યગૌરી-મહાન રેશની પુત્રી હોનાથી સર્વ કરતા મટે એમાં આમાં પણ શુ તેને પોતાને પણ આવી સર્વની લાગણી જોડવામાં રીતે જરા અભિમા આગુ ત બિલુતી હતી કે તેનું રૂપ અસાધારણ છે તેથી તે સર્વને આજ નાખસેજ એને કીરીયનનો મનમાં પણ હવે મર્વ આવી ગયો તેથી તે ઝોટોની પાને સર્વ જમને સંભળે એમ કહેવા લાગ્યો કે “એનો હવે તમારી લીલા કરતા પણ અધિક સૌંદર્યવાન કન્યાને હું લાવ્યો ખરો કે નહિ ! એ તમારે મન તે વાત કમન કરેણ હોય તો લાવો એક દમ્પતી કાઢિને” આગે પ્રમાણિક માણસ હતો ને જો નાત પ્રભુથી પણ ઉગર જન્મ્ય એની ન હતી તેમા એ વધી લે પણ શી રીતે ? તેથી તેણે પોતાની પરિણીત યુવતીને આશાસન આપતાં કહ્યું કે “ભવે એ તારા કરતાં અતી કન્યા લાવો પણ મ્હારે મન તો સુચારમા વજ સમા ખીછ કાઈ રૂપવતી છે જ નહિ ને મ્હારો પ્રેમ દારો ઉપરનો આગ-અચળ જ રહેશે” તેથી તેને જરા સતોષ થયો ઝોટોએ તરત જ ધરમાંથી લારીને એકે દુર્ગર કાઢવની થેની ટેમથ ઉપર ખણખણાટ કરતી મૂળી દીધી તેને એવી ખરીકે ને હતી કે પોતે દારમે તેને તો ખાત્રી હતી કે કામ્પીયનો ધોડા પોતે છતી જ ચૂકી છે તેથી આજ અણધારેલ પત્નિદામ આવેલું એમો તેનું મ્હો ઉતરી જાય એ ગ્વાલાનિક હતું.

‘મરખરે તેના આન આ કમ જે પડશે તે તે વપુર ગામિમાં ફિરકે અગરે કરવા વાગ્યા
તે જોઈ રાજગ્યાને તેમો માટે ઘણી વ્યા આવી ને તે એકદમ આસીને લીનાને બેઠી
પ્રતી જોઈ જોઈ કે લીનાનું સૌંદર્ય મધ સાધારણ પ્રકારનું ન હતુ, આખા ગામમાં તે જોઈ
સ્વરૂપ રીતકન્યા ખીજી કોઈ હતી જ નહિ અને એવે આમ અમાનક આસી ચડી । હમ તો
ફીરકીનને બેઠા જોઈને જ હતે તેથી તેને કાઉનની બેસી કાઢીને રેતાના તરફથી લીનાને
બેઠુ આખી નથા ફીરકીનને મધુ કે તમારી હું આટલા પૂરતી રેવા ન હુ’ એવો તથા
લીના તેની આસી મહાનુભાવના તથા ઉદાગતા અને સદ્બાન જોઈને છક થઇ જ્યા તેમને
એમ છાત્ર કે આ કોલ એ જુળી જ લખના તેની જોઈએ, તમા તેને પડે પડ્યા જના
હતા પણ રાજકન્યાને તેમને વાપ્યું હવે લોકોમાં ખ બગાટ જરા નરમ પડશે હતો
તેથી ફીરકીનને તેને પાછો ફરવાની હિજ બજાવીને તેની સાથે તે ચરને હામીગી તેમનાથી
ધની પડી ચાલતી ચાલતી ફીરકીનની પુપડીએ આખી તેમની પાછળ ગામના જુવાનીઓ
કેવવાક કુતુહલમાં જોઈને ચાલતા ચાલતા ચાલતા હતા તેઓ માહોમહે રૂઝના હતા કે આ
નારી ચલને ચો કપાયા ઉપાગી ના પો હમે ? એને એ પચ્છી ખગી ! જોઈએ તો મગ એ
મ્યા દીડ છે’

ફીરકીનને મને કેટલા મરખરીના ડાખ પડતા હતા તેથી તે ખીજરાડ ગોઠા હતો
તે રતાને ઘેર પડેચના જ તેજે રાજગ્યાને અદર જરાનું મી તેના અદર ગયા પડી બારણ
અથ કઈ રીધું અને કિતોરો કે માફી માગીને પેના યુવાનોની મામે ધગી જોઈથી ખેડા,
હાલો કે — ‘તે જાન્યાઓ દુ વીગ મલ્લુ છુ ત્યા મુડીમાં કોઈ અર્થ ગ્યા તે મુલે જ સમ
જને’ જુવાનીઓએ એની યા કે એ આપાવિના મગ કરાં રિનાન્દહેને નહિ તેથી તેઓ
મુગીઓ વાગીને પાગ નામ પચુ એક બે તોફાની ડોકરા પિસ્તોલનો બદલ રહે રી સકે નહિ
એવે રથન સનાઈને જોઈથી મુમ પા રા નમ્યા કે — ‘જ ને નમ્યા તારાથી નાચુ રે છે’
કોણ જલે કોનીએ નહુ દીકરી ઉપાડી ના પો હુજા ખરો હોડે નો નામ હામ જનાર તે
જોને હામી વર્તે માથ છે તે ‘સ બગી ફીરકીન પુ મ્હો ઉનેરી મુ તેમને તે મ્હો ઉતાર દખ
સમ્યો હિ ફીરકી અર રઓ બનુલી દની તેને કને પણ મેટનાક ર મે પમા હમે તેથી
તે, અમકી ખમ્બ બદાર આનતા કઈ મોની નહિ તેજે ફીરકીનને માર રોતાતો રડા લાયા
કમ્બુ ને આગ્યો એટલે તેના ઉપર તે મેમી મધી ફીરકીન પચુ પોતાને ઘેરે સ્વાર યાગી
ત્યાથી તમે પાછા રાજગ્યાના માલતી બગી જરા નીડનાં મામમાં આનતા તમક ાએ પોતાનું
આમમ નપાં ર રજી નહિ સકાથી ફીરકીન પુજી કે — ‘તેના મેમરઓ તેને પુગરો કેમ
કરેતા દના કે ફીરકીનને પ્રતાપી બજાવુ કે તેમ કુ મ્હુ ર હુ તે પોતાને ને મધ મને તે તેની
સીતે કમાઈ ખાને દનો ને તેથી જ તેનો ધાગ તેને જીવ જોડો બહારો દનો રાજકમારી આ
માન્યથી નમ્બ નવી મર્ધ રીત કોની મામે આમ મધ હતી ને રિચાર આવતી તે હ ખરાબી
પચુ પડી છ તે જો પચુ ચાવી ને રિચાર થશે કે આલો મુન્દ મગરન યુવાન કુમાર

કમાના પતે, ૩ ૨૦૦૦ એન એમ રિપાઈ એન્ડ કપની, મુમબઈ

જતો અટકે અને પ્રામાણિક લઘાચી પોતાનું સુખગર્ભ અપાવે નો કેવું સાહ ? તેથી તેણે તેને પ્રશ્ન કર્યો કે “તને રાજસાળે મની નોકરીમાં રહેવું નથી ગમતું ?” ક્રિસ્ટીયને અરજી કરી કે નોકરીના બંધનમાં જન્મારો ગાળવા કરતા તે સ્વતંત્રપણે જીવન ગાળવાનું વિશેષ પસંદ છે. કુવચીને પોતાને આ વેળા પોતાના સખની પછુ કષ્ટ વિચાર આયો હંમેશાં મનની ખુસરી અધિ લઇને રહેવા કરતા તે કેરી રીતે છુટથી કરવા ચાહતી હતી. તેથી તે કષ્ટ વિશેષ ખોલી નહિ પણ તેણે અજવાબમાં એક કાગળ કાગળે તેના ઉપર ૧૦૦૦ કાઉન તેને મળે એવી ગોઠી રાખી તીન્નેરીપર લખી પેનાની અડી કરીને તેને આપી ને કહ્યું કે ત્હારી પાસેથી મને જે રકમ લીધી છે તે તૌ આ ચીડીથી મળશે માટે તે ત્હાં આવડે ચીડીમાં અરીજોના કોરીયન જરા અમકપો અત્યાર સુધી તેને કદી શકા આવી હશે કે આ પોતે જ રાજકુમારી છે, પણ તે નિશ્ચિતપણે કહી શકે તેમ ન હતું તેની ખોલી ચાલી ને ગીવકાત તથા વિવેક ઉપરથી તેની સહા વધતી જતો હતી અને હવે જારે ચીડીમાં સહી ભેંધ ત્યારે તો તેની ખાત્રી યદ તેની સાથે જ તે ઘોડેમાં એકદમ ઉતરીને રાજકુમાને અરજી નખી પડેલા પોતાના સાહસ માટે તે ધર્મી જ આજીજ સાથે દામા ગાળવા વાગે. અને અમલદે તેમના જોડે રાજકુમારીને આટલો બધો અમ આપ્યો હતો તે માટે પદાતાપ કરવા લાગી. તેની સાથે જીવિત પર્વત તે તેમનો ઘસ બનેલો હતો તે પણ તેણે જીજી અને કુમારીએ જ્યારે તેને પોતાની નોકરીમાં રહેવા ખૂબજ ત્યારે તેણે તે બધી ખુશીથી સ્વીકારી રાજકુમારીએ તે રિગે હવે પછી ગોઠવણ કરવાની ધ્વજા જીજીવી ક્રિસ્ટીયનને મોપેની વીંટી તે હવે પાછી આપના લાગ્યો પણ કુવચીએ લીધી નહિ ને કહ્યું કે “તને કષ્ટ સહન આવી પડે તો આ વીંટી મને મોકલી મદદ માગજો પણ મદદ માને તો આજી રાખામાં હવે ત્યારે વાર જોગણ નહિ.” આમ કહીને તે એકની જ ઘોડો દોડાવતી આગળ ચાલી ક્રિસ્ટીયને સાથે આવવા વિનવિ કરી પણ તેની તેણે ના પાડી.

રહેતે આનતાં તેને આગળ ચાલિવન સાહસના જ વિચારો આવ્યા હતાં. લોનાનું સૌંદર્ય તેનું માર્દવ-તેની નમ્રતા આદિ સર્વત્રી આજ્યા ને તેને તથા ક્રિસ્ટીયનને પોતે સુખી કરી શકી હતી તે માટે મનનાં અનન્દ માનનાં લાગી.

—અપૂર્ણ

ગાંધીજીના પ્રસિદ્ધ થયેલું, પાકા રંગોથી
કેન્સી છાયલો તથા રંગમી સાડીઓ છાપવાનું તેમ જ
જરીનું કેન્સી આરીકામ અને ભરતકામ કરવાનું બનું
અને બાજીનું ખાતું

જર્મનીઆ કાઈંગ્ડમ અને પ્રીન્ટીંગ વર્ક્સ.

લેડ. ઓફીસ,

સી. પી. રોડ

પોસ્ટ નં. ૪.

ટેલીફોન નં. ૪૪૮૪.

[May 1921]

પ્રાય,

શ્રીમત મેન્ડન,

સેન્ટ્રલ ગેટ,

ટેલીગ્રાફ " જર્મનીઆ "

રાજ મહામંડળો,

નવાં સાહેબો, નામદાર સરકારના ધારાસભાના ઓનરેબલ મેન્બરો, સગન્ડ
જમ્મે, કર્નેલો, મેજરો, કેપ્ટનો, નામદાર લેટ વાઇસરાયના લેટ ઓનરરી એ હી ની,
પોલીમીકલ એજન્ટ, સરકારી સીવીલીયન ઓફીસરો, યુરોપીયન સીવીલ સર્વિસ, એમ
હી ની હીમી ધરાનના મોગ કાકટરો તથા દેસી અને યુરોપીયન અધિકારીઓ અને મુદ્દ
રથોમા બાદશાહી ચાકુતી કામની જગજગદેર દવાનુ નપરાય છે એ જ તેની ઉપયોગી
તાની નીશાની છે-ગવર્નમેન્ટ લેખોરેટરીઆ ઓ રજવાડી દવા એના નામજ મચેન છે

બાદશાહી ચાકુતી.

મમે તે કારણથી ગુમાવેલી તાકાત, પાછી લાવે છે પુરપાતન કામ રાખે છે
આ રાજવેશી પાકુતી વીધે વીકારના તમામ વ્યાપી મટાડે છે અને વીધે મદદ નવાની ખર્ચ
પુરપાતન આપે જરી મરદમ આપનાર અને નગરા માલુમને પણ પુરપાતની માફક
જોતવર ખેનાવનાર આ દવાનો બાલ મેવા અમારી ખાસ લગામણ છે આ દવા વાપર
વામાં કામ પણ બત્તી પડેજી જરૂર નથી. ૪૦ ગોળાની કમી એકના રૂપિયા દશ

બાદશાહી પુનાની લેપ

ઉમદા દવાઓમાંથી આ લેપ બનાવેલ છે અર પુરપાતન લારવા માટે આ રૂપ
ફતેહમદ ઈલાજ છે આઉમ એકની ખીના રૂપિયા આઠ

[May 1921] કાકટર કાલીદાસ મોતીનમ, સુરકોટ, કાઠીયાવાડ.

અનતાન

અનતાન—ઉલટીને તરત જ બંધ કરે છે.
 અનતાન—પાશ્વગદ્દિ માટે અડધીર છે.
 અનતાન—ગદ્દિ માટે એના જેવી એક પણ
 ચીજ નથી.

આખો વખત ખો ખો કરનારાઓએ અનતાનની તરત જ ઉપ
 યોગ કર્યો.

દરિયાની ધુસારી નરનારા દરેક માણસો ત હુન્સી માટે
 અનતાન પાસે રાખે છે.

અનતાન—જાનારાઓ અને બાપેલ કરનારાઓ પોતાની કરે માટે
 અનતાનનો જ ઉપયોગ કરે છે

અનતાનની એક બે જોગાઓ પાનમા ખાવાથી પાનરો અનખ
 રવા આવે છે ને મ્હોભાથી દુર્ગેષ દૂર કરવા માટે અનતાન વાપરવાની
 ખાસ ભગમણુ કરવામા આવે છે

અનતાનનું એક પડીકુ આજે જ ખરીદો.
 એક પડીકુ જોવા દે-સી કબી સાથે રૂ ૧
 અધિક પડીકુ મીનની કબી સાથે ૦-૪-૦
 નાણું પડીકુ રૂ ૦-૧-૦
 સોલ એજન્ડસ—અનતાન એજન્ડસી,
 (૭ આર એમ)
 જુઆમસજક, મુખર્ક,
 દરેક આખરદાર વેપારીઓ અનતાન વેચે છે

સો વરસનું પુરાણું ખાંતું

જુના ગોપાલદામ બરફીવાલા અને
મીઠાઈવાલા

મુબારક

મિઠાઈ મગાસા અને ગ્રંથ ધીની ઉત્તમ ક્રીડાઈઓ માટે
એક દેશ ભારતની ભવામલ કન્ઝમા આવેલે.

બામની બારી

ખીસ્તાની બારી

મોનાના પક્ક

મોવાના કુખુગ

કોપરા પાક

મારુદી

શીખડ

મગન ધગેરે

મધ્વી નાતની

મુતરફની

દલવા

વેનીના યુનાન

ઝોરે જ વીગરે

મુકા દલવા

દરેક જાનના

અધરશીના લાકુ

મુદીના લાકુ

જનેમી મેમુર

મુગની મીઠા ઝિ—મગજ ધારી

ટેવીમીઠાઈ ઝોરે, " Burfee Shop "

સી. પી. ટેન્ક ટેલીફોન નં ૧૧૦૭

[જાહેરખબર માટે આં પાનું આપનાનું છે]

[જાહેરખબરો માટે ઉત્તમ્મહી ને અંતુભની દેનનામગે ને જો હીઝો.]

એક અવાજે વખણાયલા પુસ્તકો ! !

જરૂર જ વાચો

ગુજરાતી પુસ્તકાલયોમા સંગ્રહવા યોગ્ય પુસ્તકો :

કપાળી પ્રાચી યાજ્ઞીકમા

લે. ફો. ૧૧ પીઝા સાથે

૧. ગુલામખિગીનો ગજબ સચિત્ર નાર્તા અ સાં વિમળા મેતન ૥૩

૨૧

રૂ ૨-૦

૨. લલિતના નાચો રા લલિતના કા યોના સમ્રાટ

રૂ ૧-૧

૩. માગી વીસ વાર્તાઓ સચિત્ર નાર્તા સમ્રાટ રા રેશનપ્રભાદ

છા દેસાઇ, બી એ, જોડજોન બી કૃત

રૂ ૨-૦

૪. સાક્ષરજનન આ ગોનર્વનરામ ત્રિપાઠી કૃત

રૂ ૨-૧

૫. ઉપાકાન્ત સચિત્ર નાર્તા રવ બોગીન્દ્રરામ દીવેગિઆ બી એ કૃત

રૂ ૨-૦

૬. કમલાના પત્રો રા શિવનાન ઉત્તમરામ યાત્રિક કૃત

રૂ ૨-૦

૭. અરવિન્દ ધોષનું તત્ત્વજ્ઞાન રા મેતીનાન જોડાન ૧ મહેતા કૃત

રૂ ૨-૮

૮. હુ, સગલા ને મિત્રમૃદુલ રા ધનસુખનાન કૃ મહેતા કૃત

રૂ ૨-૦

રૂ ૧૫-૮

નોંધ સમાલોચકના જે ગ્રાહકોએ ૧૯૨૧ ને ૧૯૨૨ ના સનામ

સર્વા હુને તેમને આ આખો એ ૩ ૧૪ ની કિમતે આપનામા

આનરો, પોસ્ટેજ તથા વી. પી. ખર્ચ વધારેનું.

લખો — રમણીયગમ ગોનર્વનરામ ત્રિપાઠી,

ગોરાવજી બિ. હી. ગ. ન. ૨, ગિરગામ, સુભાઈ.

જરા જરૂર વાંચો.

આ દીનેશ્વરના અઠ માર્ચ આ વર્ષ પુરૂ થાય છે. અને અનેક મુશ્કેલીઓમાં રહીને પણ અમાના કુટુંબમાં માલિકા હોઈ જ ગયા તુરો-કે ગયા હોવાથી મામળી મસાલોત્તરમાં ફરી વિગત દાખલ કરવામાં આવ્યા છે અને આ વર્ષ લેખોની જમિન પાત્ર પવરો કમિટી અને C આ પ્રકારની અપાઈ છે. આ રી મર્મ આલોક બહુભોતે નુકસાનકારક નિર્ણય ફરીને પ્રિન્સે કે તેના વર્ષ-૧૯૨૨ના માલિકા તેમજ સાચુ નીતિ તેમજ નુનાં માલિકાનાં નામ નોર્સવી આવીને મામિલને નવ મળીને મદદ આપનાં કૃપા કર્યો. જેમના લેનારમ આ અઠ માર્ચ પુરૂ થાય છે તેમને જાને-નિર્ણય છે કે ૧૯૨૨ મા લેનારમના કપીઆ છ વજાલી ગપાલે આલોકી આપના વી. પી. થી પુરૂ અર્થ અને અઠ મેળવતા નિલબ થાય છે મારિ જ.

મ. ના. સ. ક્રીએટર ૧૯૨૧

અમારો અઠ માર્ચ

લખેનો.

જમનાન ૫ મા
રમણીયરામ ત્રિપાઠી
૬ ફેબ્રુઆરી
નુસાઈ જાણુમરીઆ
જાનિનાન
જાળીય
મધ
કોટર
વિનમક ત
અમાલીન રાહ
હરિનાગાણી આચાર્ય
કનિ ગુમમ વિરોધ

જાણુમરી
૧૯૨૨ નો
નો. ૫ ક
તયાર થાય છે
૧૯૨૨ ના
લવાજમ
મળી પ્રા રથી
૧૯૨૧ મોલક
ગાપના—
માલિકા
વિનિ કપી
છી

મોજા જાનની આગળ જાહેરાત

અરજીકર્તા

—નામો—

રમ-દીક્ષા સચિવ

અઠમળ ઉપર અઠમળ

રાજકુમારીનુ ત્રિવિદ સાહુમ

ઉપરાંત કાન મહુને નાર વાતે અપારેનેનુ સચિવ
ગન્ધારસકન વિગેરે

તસોઓ

ન અમાવાલ જુવાળીરામ જામી, બી એ
મ. મન્દરાકર નર્મદામન્દ પડ્યા, બી એ, એનએન

પ્રમસક

રા. રમણીયરામ જોનધ

૧

[તાલે-ગમગ મારે આં પાનુ આપનાનુ છે]

[કંતલેગમગ મારે ઉત્તાહી નેં અનુભવી કેલનામગે જોગે પીઝે.]

એક અવાજે વખણાયલા પુસ્તકો ! !

જરૂર જ વાચો

ગુજરાતી પુસ્તકાલયોમા સમૃદ્ધતા ચોગ્ય પુસ્તકો.

૧૫૧ ની પૂામી ગ્રામ-હીમમા

વેપરા ની ખીઓ સાથે

૧. ગુવામગિરીનો ગજળ મચિત રાનાં અ સાં વિમળા મેનદાસ

કૃત

૨૨-૦

૨. લલિતના કાવ્યો ગ લલિતના મ ચોના સમદ

૨ ૧-૬

૩ મારી વીરા વાર્તાઓ સચિત રાનાં સમદ ત કેસરપ્રસાદ

જો દેસાઇ, ખી એ એવએન ની કૃત

૨ ૩-૦

૪. માક્ષગજનન ગ જોનર્ધનરામ ત્રિપાઠી કૃત

૨ ૨-૦

૫. ઉપાકાન્ત મચિત વાનાં રવ ભોમી દ્રસાદ દીવેગિઆ ખી એ કૃત

૨ ૨-૦

૬. કમલાના પત્રો ત દિનનાન ઉત્તમગમ વાલિક કૃત

૨ ૨-૦

૭ અરવિન્દ ધાપનુ તરનગાન ત મેલીનાન જોહાસ ન મહેતા કૃત

૨ ૨-૮

૮. હું, રાવના ને મિતરમદુસ રા ધત્તમુખવાન કૃ મહેતા કૃત

૨ ૨-૦

૨ ૧૫-૮

નોધ સમાવેશકના જે ગ્રાહકોએ ૧૯૨૧ ને ૧૯૨૨ ના લનાજમ

લયા હુને તેમને આ આખો સેટ રૂ ૧૪ ની કિંમતે આપવામા

આવશે. પોસ્ટજ તથા વી ખી ખર્ચ વધાવેનુ.

લખો — રમણીયરામ જોનર્ધનરામ ત્રિપાઠી,

ગોરાચરજી, બિ-લી-૧ નં. ૨, ગિરગામ, સુવાઈ.

જરૂર જરૂર - વાંચો:

આ રીતે-બરના અંક માથે આ વર્ષ પુર વાય છે. અને
અનેક મુશ્કેલીઓમાં મૂકીને પછી અમારા રજવાના માલિકો જો
ગયા, હુસે કે ગયા હુસુદ મામથી અમાલોવમ્મ કુસી વિગે અમલ,
કેનામાં આમાં કે અને આ વર્ષે લેખોની ભૂતિકા પુના નધરો
મિકુ-અને હેગ પ્રતોગની અપાઈ છે આથી સર્વ માલિક બહુએને
નમ્રતાપૂર્વક રિતેને રીએ બીએ કે નરા નર્-રહમ-ના માલિકો
તેમકે આવી મૂકીને નેમ જ નરા માલિકોના નામ, નાનાવી આવીને
મીલિકને કુમગીન મદ આપના કુપા કન્ગે નેમના લનારમ
આ અંક માથે પુરા થાય છે તેમને માને રિતિ, ૦-કે ૧૯૨૨ ના
લેખો-નના કેપીઆ કવળતી થયાલે માલિકી આપના વી. પી. થી
કુધુ અર્થ અને અંક મેળવના રિવેએ થાય છે મારે જ

મુબાઇ, રીમેઅર ૧૯૨૨

મમાયોચક, ઓડિસ.

લેખકો.

અનનાત પકરા
અમીયરામ ત્રિપાઠી
નકેનાર દેશા
નકુશાઈ જુમીઆ
અયનિનાદ
અમી ૮
૧૩
કોગ
નિનયકાન્ત
પનાથાન શાહ
રિતારાણી આ મારી
નિમ્મમ રિગેરે

જા યુઆરી
૧૯૨૨ નો
નવો મક
તેવાર થાય છે
૧ ૨૨ ના
લનારમ
મતી નાં રથી
લેની મોલકી
આપના—
અમી
વિગ્નિ ની
બી

અરજોદાય.

—સાર્તાઓ—

અ-લીક્ષા સચિત

અજના ઉપર અજના

રાજકુમારીનું રચિત માહુમ

ઉપગત 'કા'ન મહુને સુકે મારે અટકાવેરેનું સચિત
ધારલોકન રિગેરે

નવોએ

- ગ. અબાવાવ બુવાખીરામ જામી, બી એ
- ગ. બન્દ્રમર નમદાજર પડ્યા, બી એ, એકએન
- પ્રકામક
- રા. રમણીયરામ મોનધનરામ ત્રિપાઠી.

વિવાયતી તીજેરી કેવ તીજેરી, અમેરીકન તીજેરી

અને ગોદરેજની ગામડી તીજેરી

શેઠ હરગોવિન્દલાલ જમનાદાસ રામજીએ તીજેરીઓ ખરીદ કરવા

પહેલા તપાસ કરી તેનું પચિસામ

મેગર્મ ગોદરેજ અને બોર્સિસ, મુબઈ.

જન મારા તથા મારા મ્નેટી માટે ચારથી પાંચ તીજેરી ખરીદ કરવાની હતી તેથી તમને મારે ઘેર જોવા પાડતા તમે મને મંગાવેલા પચ્ચ તમારો મારી સાથે મેળાપ થયેલો નથી તે દરમ્યાન મૂળજી જેણે મારકાટમાં આગ લાગી અને તે આગથી તમારી તીજેરીમાંના કેટલોક માન હણી ગયેલો માલમ પડ્યો તેથી તમારી તીજેરી લેવા વિચાર મારી રાખ્યો. મ્નેટી હમેશો વિચાર કરી અમારા રનેલીની જોડીસ મારફત અમેરીકા ક્રાન્સ અને હિંદાબા તીજેરીવાળાના કેટલો તથા કાયરમુદ્ર તથા બગરમુદ્ર તીજેરીની હતીતો મંગાવી અને તે વાંચ્યા બાદ હું ત્યાં મારા રનેલી મિત્ર એવા નિર્ણય ઉપર આવ્યા કે તમારી તીજેરી ખરીદ કરી એ વધારે સારું છે તે ઉપરથી મારે માટે એ તથા મારા જોડી માટે એ મળી ચાર તીજેરી બનાવવાનો તમને જોડા આપેલો છે જે ત્રણ સ્થળે મારા ખીજ રનેલીનો વધુ એકાંડ આપના વિચાર છે. બી હરગોવિન્દલાલ જમનાદાસ રામજી

મૂળજી જેણે મારકાટની આગમાં ગોદરેજની ૧૦૧ તીજેરી હતી જ્યારે ખીજ મેકરોની કોષ્ટની એક કોષ્ટની એ અને મોષ્ટની ચાર એકની જ હતી

ગોદરેજની ૧૦૧ માટેની સાત તીજેરીમાં સવળુ બળી ગયું હતું અને આગમાં થોડું થોડું નુકસાન થયું હતું જ્યારે ૮૬ માં સવળુ સનામન રહ્યું હતું આ ૮૬ માટેની સવળીને બહુ તાપ લાગ્યો હશે નહીં પણ ૨૫ તીજેરી એટલી તો ગરમ થઇ ગઇ હતી કે કેટલીક કુલી ગઇ હતી, કેટલીક મરકાઇ ગઇ હતી અને કેટલીકના પીતના દેડલો પીગળી ગયા હતાં આગલો સખત તાપ છતાં દરેક માટેના મગજ દાગીના રિગેર સવળુ સનામત રહ્યું હતું વાયનાર પુત્રે કે આટલો સખત તાપ છતાં ૮૬ તીજેરીમાં જરાયે નુકસાન નહીં થયું સારે આઠ તીજેરીમાં થવાનું કાગળું તો તેના જનામ એ છે કે

જે તીજેરીઓમાં નુકસાન થયું તે લગાઈ દરમ્યાન અનેવો હતી અને જેમાં બહુ મજબૂત ગરમી છતાં કંચુ બાંધ્યું નહીં તે લગાઈ પહેવાની હતી કાપડિયા ભાઈઓએ જોયું હતું કે જુનીલીતીજેરીઓમાં નુકસાન કંચુ થયું હતું નહીં પણ નનીઓમાં થયું હતું પણ તેના બેદ નહીં બાંધવાથી તેઓ એવું જોનાતા હતા કે ગોદરેજે રાશ્વાનમાં સારી તીજેરીઓ બનાવી અને કાગ ચાલવા પછી રંગો કરવા માડ્યો

અરે ભેદ એ છે કે કાયરમુદ્ર કરવા માટે જે જે વસ્તુઓ ગોદરેજ તપરે છે તેમાંની ૧૦૧થી કે જે આ દેશમાં ચલી નથી તે લગાઈ વખતે પુરતી મળતી હતી નહીં અને તેથી લગાઈ દરમ્યાન અનેની તીજેરીઓને નુકસાન પુરું હતું

એ આગ વખતે એ દુકાનમાં એ ૧ તીજેરી જોડાનેક હતી એ ગોદરેજની અને એક બાણીતા મોગ વિલાયતી મેકરોની અને મને કેનાળ જ્યારે ગોદરેજની તીજેરીમાં સાન સનામત હતું ત્યારે નિર્વાતીમાં બળી ગયું હતું

આગ પડી જે રોતે શેઠ હરગોવિન્દલાલ જમનાદાસ રામજીએ ક્રાન્સ, વિલાયત અને અમેરીકા કાગળો લખી કોણની તીજેરી લગાડનામ છે નેની તપાસ કરી ગોદરેજની ચાર તીજેરી લીધી તેનું કંચુ નહીં જના ગભરાટમાં મેળોડી કરી મેલી જે પટવાક મપડિયા રોડએ પરવેલી તીજેરીઓ મંગાવી છે તેઓએ હવે વિચાર કરવો જોઈશે

ગોદરેજનું કારખાનું — જેસ કપની પસે પરેન — મુબઈ

તમારે ત્યાં શુભ પ્રસંગો પર

દી-પાઠી—

નાચ-પારદી—

એટ-હોમ—

ધવનીગ એન્ટગ્રેનમેન્ટ—

ધત્યાદિ મેળાવડાઓમાં—

સીદ્ધેશમેન્ટસ માટેની ગોઠવણ કરવાનું અમને મોપો-
શંકુ કામ—

વાળખી દામથી—

દુક વખતમાં—

અને તમને ૧૦૧ ટકા મંતોષ મળે નેહુ હમી આપીશું—

એન્ટીમેન્ટસ મગાવો—

ભાવ તાલ જરૂર પુછાવો—

ગોવિંદજી વસનજી

મુખ્ય ઓફીસ-ચીફમ ડા. }
આય નં. ૧-કોલેક્ટરડા- }
આય નં. ૨-ચીફડા- }

મુખ્ય,

ટલીકાન ૧૫૫૬
ટલીકામ-
"Swatmari"

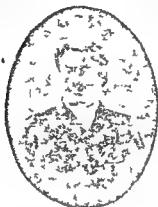
Feb 19

પંકાયલા, પુરાણા અને પ્રજાપ્રિય મરહૂમ

પોલીશમી શરૂઆત કરનાર .

આ કથાને આ કેમનંબદ્ધ કથાની સરપટીપર લાવનાર

ઝવેરી કાનજી માલજી

આ નામ કોણ નથી જાણતું !

પહેલા પાચીનીયર

હજી પણ કઈ નવી કૃતિઓ,

નવા માટે, નવા સંચાર, ને તમા અંગ્રેજી

તૈયાર કર્યા જ બધા છે !

ફક્ત પધારી તરની સર્પ જોગો તો

જરૂર જ મોહશોભ

પરિણામે અમને ખટાળ્યા વિના

છુટકો જ નથી !

પછી આજે આવો કે કાલે !

અખટુલ રહેમાન સ્ટીટ, મુંબઈ

દેલીફાન નં. ૭૮૨

ભીખા કલ્યાણીની કુંઠની
અમૃત તુલ્ય દવાઓ

કે.વે.સ. જિન્નનીમ માર્ટે

પ્રિયતમ પાટળી એટલે જાના દર

ਘਾਟ 'ਤੇ ਆਏ-

સિંચળ વાડડી એકના ખાના ચાર

તાવનું અકરોર મિશ્નર.

ገቢዎች ለገቢዎች ለገቢዎች ለገቢዎች ለገቢዎች

ગાંડીવ જોન્ડી-રૂસેટીક બામ.

ଜିନିଷ ଧାରଣୀ ଯେ-ନା ଯେ-ନା ନାହିଁ

સાંભળેલા કુલકથા ડી-૧૫ : ૧૬ નજી બોલે મૂ ર

ଅମିୟା' ଶିକ୍ଷାପ୍ରଣାଳୀ ଶିକ୍ଷକ ଦାୟାଦାର,

જાહેર !

આતંક નિગ્રહ ગોળીઓ

માટે એ માત દુનિયાને જીવાત ૧ જરૂર છે કે જેને અંક સંતિની અસરવારક અને અમરકારિક માટે પાચનવર્ધન, મન, મનજ, સોની, વીધ, નમજાઈ રિગે રેખા જે કાઈ કૅપ જે વિનર હોય તે તમામનો નાશ કરી, સરીરને મજબૂત અને બળવાન બનાવે છે એ જામતમા લાગે સાર્ટીકેટો વગર માથે મળવાનું એ તેની સચ્ચાઈના પ્રમાણે છે કિમત ૩૨ ગોળીની ૩ની ૧ નો રૂપિયો ૧

વધારે રિગત બજાવા માટે મફત મળતું અમારૂં પ્રાઇસલિસ્ટ મંગાવી વાંચો, નકિક્ષ માથે

વૈદ્યશાસ્ત્રી મહિંશકર ગાવિંદજી,

ભામનગર-કાઠિયાવાડ

મુબઈ પ્રાઇ-પ્રીસ,

કાનજાદેવીરોડ-મુબઈ

Oct 21]

જો

તમે અન્ય દવાઓનો મોની જાહેર ખર્ચો અને મોઠા લખાણોથી ઉતરાયા હો
અને તમારા પૈસાનકામા થયા થા હોય તો

વાપરો

અમારા 'કામધિનોદ મુટિકા' જે હમબેરના જુલાં કર્ફોને નિરમળ કમી
સરીરમાં નવીન જીવન અને લેવા ઉત્સાહ વારી નિરાજ થયેલી જી હમીને સ્વમય
બનાવી નવીન યુવાની લાવે છે

કિમત ગોળી ચાળીસની ૩ની ૩૨ રૂપિયા દર્મ ૧૦

બી. મહેતાની કંપની

[Dec 21]

મારગ હાઉસ

મુબાઈ ન. ૪.

પાકા ગતા કેન્સી છાયલો મળવાનું ગંતવર ખાતુ

અમારે ત્યાં હોકે બાતલુ રેગમી

તથા મુતગજામારીઓ છાપ-

વાતુ તથા અનાતુ કામ

દણી જ અલાખથી

કરી આપામ

આવે છે.

ઠેકાણુ નોંધો

ગમજો.

શાં કુછલાલ અશોરીલાલ,

અમર કાવળા,

દેવીશાહ-મુકામ

ઉ ગામા કેન્સી

દેરાનની સુદર ગજાગી

મારે વરોથી અમારે

ખાતુ પ્રસિદ્ધ છે

એક અખત પધાગી જરૂર જોડે
જગીયો.

કેન્સી જન—પહેલા મકા મચર મારે તેન છે

કેન્સી જન—મમજના માનતલુઓને પુટિ આપે છે

કેન્સી જન—માગને ખરી પાતા અટકવે છે ને વાગનેજથા
અંધ ઉગાડ છે

કેન્સી જન—આખો કિત મમજ માગી કરનાગઓને ખાસ
સાતિ આપે છે

કેન્સી જન—મુગાઇ તથા ગાંધાઇ મારે સારી રીતે વપરાય
છે કિમત એક ચોસીનો ૩ ૧, પોન્ડેજ જુડુ

પ્રમેહખિન્દુ શું છે ?

પ્રમેહખિન્દુ—જુરા મિનની બૂલોથી થયે ૧૧ રાગો મદાદ છે

પ્રમેહખિન્દુ—આંદા મિતરે જાકર રાગો ઉપર અહન રીતે રાખે આપે છે

પ્રમેહખિન્દુ—આ દર્દીના નાસથી થોડા જ ખખમા મુગિન અપાવે છે, તાન,
અદખિન મમ વિગરે સારી ગીતે દૂર દૂર છે

પ્રમેહખિન્દુ—આ દર્દીથી પોતાના દરેક જગે નાપ, પુ

દરેક માગામે રાખીએ કે, પકિમ પચરે ૧૧ આના ના જુદા

કવિરાજ નો ભદ્રનાથ, રોન, મનમેન રીપોમા હોજર,

Feb 18

૧ ૧૮/૧ અને ૬૬ પોન્ડેજ મિતરે રોડ,

કલિંગતા.

૧ ૧૮/૧ આંખના આંદામાં અમારા મકાની પોતા લોકો

જે ક જ રચાપી
દામ. : ૧૮૯૫.

૦૦૧૨૬૧૦૩૩૦ ૨૦ ૩૧ ૫૨ ૨૦ ૪ ૧૩ ૩ ૩ ૪૧૦ ૩૧૦૩૫૦૦૦૦૩૧૦

સુરજમલ લલ્લુભાઈની કું.

હીરા તથા અવગતના વપારીઓ યુરોપથી સીધા
છીન આયાત કરનારાઓ

અમા

૧૧ અવગત

આન અમાનાની

અવગત છીન પાના

આવગત માલી રાની રી રાના

માલીના રાના રાણીના પ્રીતિ તમ ૧

આવગતની અમાની પાનાની રાના રાના

અ રી ન મ મા રી આપીના રી રાના

દેવ મરપ મરપ ના રાજાદેવી રાજા, મુખાઈ

૩ ૪ ૫ ૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦ ૧૧ ૧૨ ૧૩ ૧૪ ૧૫ ૧૬ ૧૭ ૧૮ ૧૯ ૨૦ ૨૧ ૨૨ ૨૩ ૨૪ ૨૫ ૨૬ ૨૭ ૨૮ ૨૯ ૩૦ ૩૧ ૩૨ ૩૩ ૩૪ ૩૫ ૩૬ ૩૭ ૩૮ ૩૯ ૪૦ ૪૧ ૪૨ ૪૩ ૪૪ ૪૫ ૪૬ ૪૭ ૪૮ ૪૯ ૫૦ ૫૧ ૫૨ ૫૩ ૫૪ ૫૫ ૫૬ ૫૭ ૫૮ ૫૯ ૬૦ ૬૧ ૬૨ ૬૩ ૬૪ ૬૫ ૬૬ ૬૭ ૬૮ ૬૯ ૭૦ ૭૧ ૭૨ ૭૩ ૭૪ ૭૫ ૭૬ ૭૭ ૭૮ ૭૯ ૮૦ ૮૧ ૮૨ ૮૩ ૮૪ ૮૫ ૮૬ ૮૭ ૮૮ ૮૯ ૯૦ ૯૧ ૯૨ ૯૩ ૯૪ ૯૫ ૯૬ ૯૭ ૯૮ ૯૯ ૧૦૦

દાક્ષિણ્ય

જાતલ દોડના રૂપિયા બે.

અકસીરે દના !

મન્દી મટાડ માર,
મૃત્યુ લગાનાર,
દસ્ત નાક વાવનાર,
કૃધ વાવનાર,
તાકત આપનાર,
તાઝની વલનાર,

છેતરદાર પીછુ

૨ છવન સાથે વાપગી નૂઓ

સ્વયંભાગ્યવાન

છવન

જાતલ એકના રૂપિયા બે.

પુલકનાર ખોરાડ !

ગળી નીચી,
નળગા મળગા,
નાના ખોરાડો
મી પુરુષ,
મોતે મારે,

છવનવધકે દના

૩ ઠાપારાન નાથે વાપગી નૂઓ

છંદુ રામોત્કલિકા નામે વિભિદ્ધ.

જોગી-મન રેડ, મુખ ૧૩.

નૂની મહાનનાદી, કાલખાદવી.

પ્રસિદ્ધ આધુનિક વ્યવસાય
જાતલ તીરત મગાવો

૭. જાપની આરંભ સમાપ્ત થી ને

જુના અને જાણીતા ઝવેરીઓ

રામજી ભગવાન એન્ડ પ્રધર્સ.

૨૦૬, રોય નમણ સ્ટ્રીટ, મુંબઈ.

સારા સિ નમ (Muffchain-Bombay) ટેલીફોન નં ૬૭૪

સમાજોચકની જાહેરખબરના ભાવ

એક ખાત માટે એક જાણ પાતુ રૂ ૧૫ અતુ પાતુ રૂ ૮ પા પાતુ રૂ ૬

—આ ભાગ ૧૨ માસ ૧૦ વી મુતને ૮ મટલ જોજા ખપત માટે કે ખાસ જગ્યા માટે આપુ ભ ૪૭૫ પચીસ રૂકા નધારે નેનામા આવશે

—ફર ઉત્તર ખમ ભ ૪ મટે ૩૫૩મા મળવ થા ના રખીને પુજાવવુ

—આ જાન જનામા છે ના છે તેમા ઘટાડા તમ સકશે નહિ વવતી જતી મોખસારીને થીમે આ જાન ને તે નખતે કરો સરો નકુ માટ નમો પા ખપર મળે

રમણીયનમ જાનધનનમ ત્રિપાઠી, પ્રકાશ

સમાજોચક ગે પ્રિસ મોર રજ એ કુગી સવાત નખર ૨/૩૬ સેન્ડહર્સ્ટરોડ ગિરગમ, મુંબઈ

તૈયાર છે ।

તૈયાર છે ।

રા છગનદાસ હરિલાલ પંથ્યા, બી એ, ફત

૧ એક અપને લગ્ન નવલકથા આવૃત્તિ બીજી સચિત્ર રૂપીઓ એક,

૨ કોર્સેટનુ અનુકરણ પુસ્તક બીજી માન આના,

૩ મનોબજક નાતાનયિ લાગ બીજી રૂપીઓ એક

એન એમ ત્રિપાઠી એ ૩ કપની,

મવમાટેની રોડ, મુંબઈ

[Nov. ૨] “અને જાણીતા પ્રકાશકો વેચનારાઓને સ્વાધી મગી સકશે

દયા ધમકો મૂલ હય

સાચો સનાતન ધર્મ

દયા જ છે.

એ રથા-એ દાન કયા વાપરો ? ને ધર્મ
કયાથી મેળવો ? નિ નમ્ર-નાગો નમાયા
નિગધાગ, ભૂખે મરતાં, અજ્ઞાતાના યોગ
અન્યામાં સમડના બાળકોને ઉઠારો,
તેમને ત્હમ્હારી જ અતિ ગણો-ત્હમ્હારા જ
બાળકો ગણો તે તેમના કયાપામાં ઉઠારો
તો જ ત્હમે ધર્મસિમાની-દાનેશ્વરી કહેના
જો. આના દાન કરનારુ એક જ પ્રસિદ્ધ
અથવા નહિઆદ હિન્દુ અનાયાશ્રમ છે,
મેંકડાળીયાન બાળકો તારે ત્યાયથાશિતિ
દાન માંગો--હિન્દુ અનાયાશ્રમ નરિ-
આદ

[Nov 21]

લલિતા

વનિતા-આશ્રમ: નહિઆદ.

હોની કુમારીકાએ, પશુવી કન્યાઓ, વિધવાઓને આ
મંથામા સમૂહ, ગૃહસ્થીનુ જ્ઞાન આપનામા, આરે છે, સ્ત્રીવલ્લ
ભન્ન શીખનારમા આરે છે રૂઢીઆનો ઉપયોગ કરાવનામા
આરે છે

દાનેશ્વરીઓ ! ધનિકો !

ત્હમોદા દન આ રાશ્ટ્રમા થે વેરસો સવ. જગ્તાયે વધારે
મી-દન, એ એ હા ઉપયોગ કરે છે, ધાર્મિક જ્ઞાન પણ આપનામા
આરે છે.

૧. આપના ઓરમા સમારે ચકા માંધ લેશો

મુંબાઈના સુપ્રસિદ્ધ ઝવેરીઓ.
ઉત્તમ કારીગરીનાં અનેક નમુનાઓનું પ્રદર્શન !

મોહનલાલ એન્ડ કંપની,
દરેક પ્રકારના સોના, ચાંદી અને ઝવે-
રાતના મનપસદ ઉત્તમ દાગીના

બનાવનાર ને વેચનાર.
નં. ૧૯૭-૨૦૧ શેઠ મેમણ સ્ટ્રીટ,
ગણેશવાડીની સામે, મુંબાઈ.

છાપખાનાઓના માલીકો, પુસ્તકો પ્રગટ કરનારાઓ,
અને

લેખકો માટે ખાસ !

ઉચ્ચ જાતના અંગ્રેજી, અમેરીકન અને એના બીજા બનાવટના દરેક
સાઈજના ને વજનના છાપખાના કાગળો જેકપોસ્ટ પેપરો, ક્ષાઉન
પેપર, આ પેપર બાઈબલ કલોથ અને છાપખાનાંઓને લગતી હુકે
પ્રકારની અપ—ટુ—ડેટ ઉચ્ચ 'એકરો'ની પ્રિટીંગ મશીનરી નિમેરે
મળી શકશે ભાવ તાલ તથા વિગત મગાવનો. એક વખત પુછાવ્યાથી
બાત્રી થશે.

મીલોઆ વખગતા

કેસીંગ પેપરો, સ્ટેશિયર્સ વિગેરે પણ મળી શકશે.
ઓફિસને લગતી સર્વ પ્રકારની સ્ટેશનરી-આઈ પુછાવો.
લખો: રમણી પ્રગમ જોનર્સનરામ ત્રિપાઠી,
મેનાચ પ્રિન્ટિંગ નં. ૧, ગિરગામ, મુંબાઈ.
વારુ નગર 'સમિતીયક' મુંબાઈ.

સ્વ. ગોવર્ધનરામ માધવરામ ત્રિપાઠીકૃત

સરસ્વતીનદ્રે લેા ૧ લો (જ્ઞાનમી આદિતિ) રૂ ૩૦ } ચાલે લાગેની કિંમત
 " લેાગ ૨ લે (છટ્ટી આદિતિ) રૂ ૩૦ } મનામના
 " લેાગ ૩ લે (ચોથી આદિતિ) રૂ ૨૦ } રૂપીઆ
 " લેાગ ૪ લે (ચો થાલી આદિતિ) રૂ ૫૦ }

મળવાનું ઠેકાણું ૧. એન એમ ત્રિપાઠી એન્ડ કંપની, પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ, મુંબાઈ

૨. રમણીયરામ ગોવર્ધનરામ ત્રિપાઠી,

ગોરાગઢ ખીતીજ, ગીરગામ, મુબાઈ નં ૪

૩ અને મર્ચ પ્રમિદ્ધ યુનિવર્સિટી

ધી બેંગાલ સ્વીટમીટ એમ્પોરીયમ.

પારેખ હુડાખીટલ મામે, નં ૬૩ નેન્ડરવર્ડ રોડ,
 ગીરગામ, મુંબાઈ

ખરેખરી શુદ્ધ સ્વેદશી મિઠાઈ.

જોખો અને પાકો માલ

અમારની જાતબાતની અનેક જાતની મીઠાઈ મુંબાઈની મોખીન પ્રજાને માટે
 અમારે ત્યાં રાતદિવમ તેવાર રહે છે કનકતાના વખણાવના રસચુડના, રાજ
 લેગા, સીતાબેગા મહીદાના, દીવકુન સદેગ, પાનુઆ તિગેરે બોક
 જાતની મીઠાઈ કનકતાના કુસન કદોપચો તેવા કરે છે

અમારી મીઠાઈ ના જાત પેણા જ મધ્યમ છે ઉચરાન મુંબાઈની પ્રજાને અત્યંત
 એની વાનગીઓ પણ તેવા જાણે છીએ

સમગ્રમા અને જાહેર પાર્કો માટે ખાસ જોરદાર નેરામા આવે છે ને
 મધ્યમ માપે જનકીથી લેકેતો ખર્ચ માન પુરો પાડામા આવે છે.

આ નહિ ચાખેલી કદારે માં ઉતરે રાગ નો આક્રોશ જાણ હમેશા સતેજ પામે
 એની અમે નથી પાંચજુ વાળી છે

[August 1921]

૧૧ માર્ચ ૧૯૨૧, પ્રમોનોવજની નોંધ

અનુદેવવર ધાત્વે મસ્ય પ્રિયદિતે ચ ચત્ત

સ્વાધ્યાયાધ્યસનં ચઘ વાદ્યમ તપ ઉચ્ચતે ॥ મ ગી ૧૦૫-૧૫

પુસ્તક રૂંદ મુ.]

ડીસેમ્બર, ઇ. સ. ૧૯૦૧.

[અ. ૧૦ મો.]

તત્રી—રા. અમાલાલ જીલ્લાખીગમ બાની, બી. એ.

ગ. ચુન્દરાકર નર્મદાશકર પઠ્યા, બી. એ., એલ.એલ. બી.

પ્રકાશક—રા. રમણીયરામ ગોવર્ધનગમ ત્રિપાઠી.

વિષય.

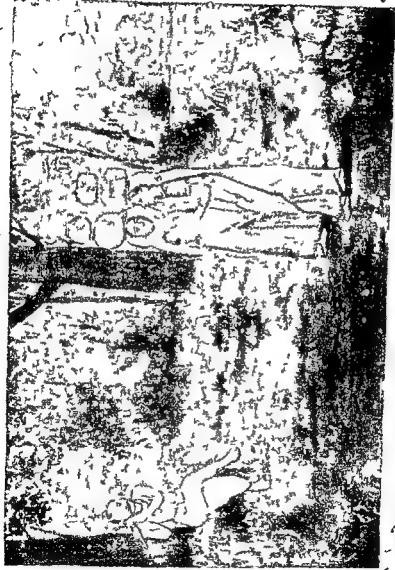
વિષયાનુક્રમણિકા.

૧. પરદેશી કાપડોના બહુધકાર પરદેશી મીલો કે ચરખા
રા. રમણીયરામ ગોવર્ધનગમ ત્રિપાઠી ૪૮૫
૨. અબાધિતે મત્ત. સન્નિત
રા. કાશિ ૪૮૧
૩. મોખા ૬ કારો
ગ. હરિનાગપથુ ગિરિધરના આચાર્ય ૪૮૨
૪. કવિ લલિત અને કવિ નગસિહનાવ
રા. દત્તિ દુમ્મ ૪૮૮
૫. અમેરિકન ગામઠાઓની મુલાકાતે
ગ. વૈકુણ્ઠ ભાધનલાન કેશાવ ૫૦૦
૬. કા'ન મહને વારે વાટે આકાષે કે કાવ્ય સચિત્ર
ગ. યશ ૫૧૧
૭. રસ-સીમા દુષ્ટી પ્રાતાં અચિત્ર
રા. નરુભાઈ રણછોડનાસ જ બુક્સરીઆ, બી. ગે ૫૧૭
૮. એ સનલ ઉપર એ સવલુ એ વાતા
રા. જગદીશ ૫૨૦
૯. અન્ધાનલોકન. ૬ નવગીતા ૭ આદર્શ ૮ અમીતી ૯ રાષ્ટ્રીય બીતાનલિ
[રા. જયલિતાન] ૫૨૧
૧૦. આપને રૂઢતા પ્રભુ કામ
રા. વિનયકાન્ત ૫૨૪
૧૧. અમુલોદય
રા. અખાનાય નૃસિંહલાલ શાહ ૫૨૫
૧૨. એક રાજકુમારીનું મિલિન સાહુમ વાતા
ગ. જગનલાલ હરિનાન પઠ્યા, બી. એ ૫૨૮

પ્રિંક લનાબગ દગીઆ છ,

હિન્દુસ્તાન બહાર રીલીંગ રોડ રૂ. રહેવાસાત છુટ અફની કિમત દમ આના

જવાબ આપના જ લેવા આપે છે

સમાયોગ,] કાન મહત્તે વારે વારે આટકાવું રે ! [ઇસેખર, ઈ સ ૧૯૨૬.
 વિવરણ : રા જ્યેનાન પટેલ] ૫૪ ૫૧૧ —કોંપીરાલડ.

સ મા લી ચ ક

પુસ્તક ૨૬ મુ. ૧,

લીસમગ, ઇ. સ. ૧૯૨૨.

[અંક ૧૨ મો.]

પરદેશી કાપડના બહિષ્કાર:

સ્વદેશી મીસો કે ચરખા ?

લેખક નરા. ગમલીયગમ ગોવર્ધનરામ ત્રિપાઠી.

હિન્દુસ્તાનની પ્રજા એક જ મારે પોતાનું સ્વાતંત્ર્ય પાછું મેળવી શકે-હિન્દની રાજકીય પુરોષીનતાને જે સાધનપરે પરદેશી રાજકર્તા પ્રજાએ વેગ આપ્યો છે. એ સાધન જે આપણે આપણા હૃતમત દલના પંકે બનથી અને પરિશ્રમપૂરક પુના મેળવી રાજીએ તો હિન્દની સ્વાતંત્ર્યપુરુષો શુભ અંત જરૂર જ પાવ્યા કરતાં વહેનો ધારી જ સકાય ઇતિહાસ કારો અને અધ્યક્ષીઓ અને આ દેશના વિચાર વત અનેક રાજ દારી પુરોષો એ એક વિચારમાં તો સમત જ છે કે આ દેશનું નાણું આ દેશની બહાર પરદેશી પ્રજાના વ્યાપારની એકદમ સ્વાયં શુદ્ધિ પર નેરુસુ જેવાયુ છે ને જેવાય છે તેનો આપણે જે વ્યવસ્થાપનક પ્રતિરોધ કરીએ તો હિન્દ તરફર થાય કે નહિ એ વાત એક માત્રએ મુખી દહેને પશ્ય એટલું તો એકદમ જ છાની ફોફોને કહી શકાય કે આપણે હારિશ્રમાં વધારે ઉંઠા સમક્ષતા જતા તો બચીએ જ

હવે અને હાલમાં જેવા મદાન દેશબંધ પ્રતિદાનકાર અને અર્થશાસ્ત્રીઓએ આ પ્રિયા વિવ્રસની શૂન્ય મિત્રો આજ દમકાઓ અગાઉ મિત્રી છે એ મિત્રો આજ સુધ્યે વધારે શાયર-વધારે વિચાર થના જ ગયા છે, અને એ સિધ્ધિ પસંદી નાંખવા માટે આ દેશના આગેવાન ગણાતા લોકનાયકો અને સ્વદેશાભિમાન કે માતૃપ્રેમિના પ્રેમના બૂલ્યાં પુક નુર મહાજનો કે કરોડાભિપતિઓએ છુટક છાયા પ્રમાણે સિવાય લગભગ કશું જ કહ્યું નથી એમ કહીએ તો જરાયે જેરંબાજી ગણાય નહિ લોકનાયક-રાજદારી પુરોષોએ અવારનવાર શાપણે જ આપ્યાંકમાં તે ધનિકે ઓળાના જ રાણેને નરાગરનાં શાનપૂરક લક્ષમાં રાખીને મોનોનો ઉલોગ, [પ્રસ્તુત લેખમાં આ જ ઉલોગની ચર્ચા કરવાનો ઉદ્દેશ હોવાથી અન્ય ઉલોગો સમક્ષમાં મોન જ પારણ કરાયું છે] ઠીક કેળવેલ આ ઉલોગમાં આ દેશના દનાજની સાધનાની જાણના દોરી નેકેએ જે દેહન દર જ રાખનામા આ યુ છે મીનકેશાગને લીધે અતમત દેશનાં ધનનો અમુક ભાગ પરદેશ જ્યાં વ્યયકો ખરો પરનું એવી કરીને એ તૂટી યવી નેકેએ તેને કેકાઈ કરે તે બચે વધતી મધ એની ત્રાજ ની કહી શકે એમ નથી આ

ઉદ્યોગ જે કેવળ સ્વાધિયુક્તિથી જ પ્રેરણા દ્વારા નહિ અને ધિન્-ધનાં કલ્યાણનાં દષ્ટિનિર્મુખો સદાય રખાઈને રાષ્ટ્રીયદષ્ટિ એમાં જે પુરેપુરી રીતે આગ્રહ કરવામાં આવી હોત તેનો કંઈ ઓછો ના નહોતો જ નહતો તો નહિ જ, જે કે મ્હાર તો એ ચોક્કસપણે માનવું છે કે સૂત્રનું પ્રમાણ યહુ ઓછું થાત જ આ નેખમાં ગીતકોગોનો ઇતિહાસ કે તે સમયના સત્તાવાર વ્યક્તિઓ રહુ કરનારો ઉત્તર જ નથી એટલે એ ઉદ્ધ નિયમની ગયાં અહિં અગ્રધાને જ ગણાય.

૧૯૦૫ ની આસપાસ જ્યારે બગબગનો પ્રશ્ન બગાળની પ્રજા સમક્ષ ખડો થયો ત્યારે એ પ્રજાએ સ્વદેશી અને પરદેશી કાપડના નિહિતકારના બન્ને પ્રશ્નોને ખૂબ આગળ ધર્યાં હિન્દુસ્તાને સમસ્તમાં સ્વદેશી અને બહિષ્કાર પ્રવેશ કર્યા કરનાં એથી કંઈ વિશેષ નસાધી શકાય નહિ. એનાં કારણો એ હાથે ધણા હતા—એ કારણો હાલ નથી વર્તમાન કારણો તાદન જુદાં જ છે પણ એ સમયે આ ચળવળ કેમ બધ પડી, પુરેપુરી નધ ના પડી, તે કેમ શરૂ થઈ શકી મઠ અને આગળ ના પધી યહી કે ચિરદિવસ ના મેગધી-સહી એ સર્વનો વિચાર આપણે આદિ કંઈ કરવો જરૂરનો છે.

સ્વરાજ્ય ને સ્વદેશીના મ્હારા નેખમાં આનો કંઈક ઉત્તેજ મ્હું ક્યો છે ૧૯૦૫ ની એ ચળવળનું મૂળ કારણ શુ હતું ?—બગબગ કૌએસના આગેરાનું રાજદ્વારી પુરોષોએ બગબગનાં પ્રશ્ને પ્રાતિક દુર્ભાગ્ય મળીને એ દુષ્ટત્વ સ્થાને વિરોધ દર્શાવ્યા સિવાય વધારે કરુ જ કરવાની ધરતીને ના પાડી સ્વદેશી કાપડ વાપરવાનો એમણે દારવ જ ક્યો અને બહિષ્કારની વૈભવે સ્વીકાર સુધાં ક્યો નહિ બગીચ પ્રજામાં જે ઉત્સાહ હતો તે ઉત્સાહ આખા દેશની પ્રજામાં, તે સમયે તેટલો પ્રમાણમાં તો ન હતો, એવો ઉત્સાહ આણુવા માટે દહનાથી અમૂર્ત્ય પ્રયત્નો કાઢ્યે ક્યાં પે ન હતો, મુરેન્દ્રનાથ—સર મુરેન્દ્રનાથ—તે વખતે આ ચળવળના મુખ્ય નેતા હતા, બગબગના એ તાજવિનાના રાજ ગણાતા હતા પ્રજાએ પ્રેમથી ‘શાન્તિસેચન’ ની મહાન દ્રિષ્ટા કરી મુરેન્દ્રનાથ. અપૂર્વ માનવ્યાયુ હતું આજ પદર વરો હિંદી પ્રજા મુમુક્ષુ શકી છે કે મુરેન્દ્રનાથનું હૃદય મૂળથી જ એ ચળવળમાં ન હતું ૧૯૦૫ કરતાં યુ આ સિધ્ધિ સુધરી મઠ છે કે શુ હિન્દ આજ નધારે મુખ્ય—અત્ર છે કે એ જ મુરેન્દ્રનાથ આજ લોકકોહીના કલકનો સ્વીકાર કરી જેસ જે ? આપણી મીનેનો ઉદ્યોગ આજ કરનાં તે સમયે ધણો ઉગતો હતો અને દુહેવામ છ તેમ કેટલીક સ્વદેશી મીનોએ ધાનત ચેરી સ્વદેશીના નારે પુરેશી કાપડ દમ ભીડીને વેચના મહિયુ કે ખરાબર અને પુષ્કલ કાંત નાખી સ્વદેશી કાપડનો વધવા ભેઠનો ઉપયોગ હાથે કરીને ઓડો કરી નાંખ્યો—જેના અગ્રા અને નહાનાં પોટાં શાલોને લીધે ૧૯૦૫ ની સ્વદેશી ચળવળ તમલજ અટકી જ ગઈ હતી પે એના પરિણામે, મેં કેકો સ્વદેશી કાપડો મથપાયા અને એ કાપડો પણ આજ સુધી તાર કામ કરી રહ્યાં છે એ લોકોનાં સ્વાનકાએ જે સ્વદેશીમાં એક ખનથી ક્યાં કરી છે તે મેંસાં અધિનિદનને એક છે આખું આપણે પદર વરો ઉપરની આ ચળવળ ઉપર દષ્ટિ નાંખી મેં આ ગીતનદવી જે

૧૯૦૫ ની સમાલોચના નવેમ્બર-૧૯૨૧, પે ૩૮૨ અને

અંગ્રજી ૨ ૦-૬-૦ અને અનુ ૧૫૫૦ એન્ડ કેપાં, મુદ્રા ૬૨૨

વધારે ઉઠા શેતરનારને એ સત્ય દર્શિત જણાયે જ એ સાથે આપણે બપુ નથી જોઈતું કે આ યજ્ઞરથ એટલે ફરદેલી મીનોમાં રહ્યાવતું જ આપણે આપણી મીનો પુરપૂરી પ્રવેશી તો આપણે જણી જ કાળને નહિ કારણ એક વધરતું સાચ કામ-જોડાઈ. કીચી વગુથી તે મહેટમાં મહેટા મોઢરર સુધીનું બધું જ આપણે પરદેશી જ આણતું પડે છે કારણ, મીનવાળાઓ મહેટા ભાગે પડેલી જ નુનર વારરે છે કે જી મીનમારેગને અન ખરે હાર્યો છે કે મીનોના ઇન્નેરો રિરે જેની જવાબદારી જુરમે તો અમે તે જ હોવા જોઈએ કારણ મીનમ થીજ એજન્ટો ૧૦૧૧ - ૧૧૧૦-૬૬ ની વિતાવ જનતાનાં કાંઈ જ નાટે મીનો ગયાપીડે એવું રમજતા જ નથી ૧૧૧૧ આ ૧૧૧૧ નેતર થઈ ખરે કે મુજુરી તો આપણી જ છે અને જેનો પસો ૧૧૧૧ જતો મુજો તે ને આપણો સચર પથો આપણા મીનમારેગનો મોગો બાજ ૧૧૧૧ તે કારણોત્તર થે મીનકોગને રાષ્ટ્રીય-દિશી ખીનવતા નથી છુટ્ટિ જાતું સાધન અને રમિત પેના છતાં મે કેવળ સકુચિત વ્યાપારવૃત્તિ અને રવાઈનકુલથી એવા નો એ બધાઈ ગયા હોય છે કે અમની નજર જમકા મીણુ કશું જ દેખવામાં આવતું નથી

ગાંધીજીએ ઉવટે પરદેશી કાપડો મહિષ્કાર રીકારો અને કારણ ૫ મે આજે એ રવીકા ૧૦૧૦ સુરેન્દ્રનાથ જે ના કરી ગમ્યા તેના કરતાં ૧૦ વધારું ગાંધીજી રહેજા કરારી કાક્યા મોંધીજીએ આ પ્રમતે દરેક હિન્દીવાનો કર્યો ૧૦ મુજેન્નાથ પોતાના કુલની નિષ્કસનાનાં ખૂન તમારવા વિના જ આજ એ જ પરદેશી અને મહિષ્કાર રીકાર મર્સીસાઈ એક છે ગાંધીજીએ કોમિસપાસે કાલ જ મ્તા પો નહિ પગનું ઘણું સાગી કર્યું બધાએ સહિ મોઢ બધા રાતે જેમ ધરી છે તેમ ગાંધીજીએ પર શી કાપડના મહિષ્કારનું આ દેશન એવું સચર રીતે ધરીને પ્રજાજનોગાસે આચારમાં મગ યુ ૧૦ કે જોડા ખ્યાલ શહેરનાં મહેન બગલાઓમાં કે છટે મજાસે જેમનારને તો જરૂરે આવી શકે એમ નથી એવી અદ્યુનનાને જ્ઞાનર કરવો એ કઈ છોકરાની રમત નથી ગાંધીજીએ અત્યાનું મુશ્કેલ થક ફર્યું પોતે માને છે એટલું જ નહિ પરનું દેશનો એ મહેટા ભાગ પણ માને જ છે કે એ ચક્રથી જગત પશુ છતી સમશે પહોં કદવાતો એક યુનાંમીત્ર આ ચક્રમા રિરવતા જેરાનું અભિમાન રાખે છે આ લેખમાં આ ચક્રનો વિશ્વ જ છે એ રી આ દેશની ૫ ૧૧૧૧૧૧ નહિ થવાની જ આશા છે તેમની ખીન સાધનાથી વર્તમાન પશ્ચિમી તથાસનાં અચકર છે એ મતાવરાનો કષ્ટક ઉદેશ છે

પરદેશી મીનોના જ કાપડના ઉપયોગ વધરવો જોઈએ નહીં નહીં મીનો ઉભી કરી આપણો નીમકોગ વધારે સમ કવો જોઈએ અને તે રી જ આપણે તાજ ૧૦ ૧૧૧૧ થર માઓથી મુજુ જ વળે નહિ મીમેની ખાદી આગળ-ખમ કરીને કિમતની મેધાતલ જેના હાથ-ચાળની મોઢી ખાદી કેમ ટંકી રહશે ૧૦૧૦ એ મોડી ખાદી મુખને મોઢી-મદી માય ના ૧૦૧૦ ૧૦૧૦ તે સોમ જ જોઈએ ૧૦૧૦ એ સોધો જ માત વાતરો વળા મીના જેટલા થેડા ૧૦૧૦ તેમા ૧૦૧૦ કારણ કાઠી કે તેમનું કાઠી દેખીતી જ વન છે કે ૧૦૧૦ મોઢી કે સાનેથી જની

શો નહિ આવી આવી અનેકરૂપ દર્શિયો એટલા તો વળનથી અને એટલી તો દંડતા
 રહ્યું. આમાં આને છે કે જેને સ્વદેશકર્મની સ્થમત્તુ નથી કે જે અણધારે હોય છે તે વિચારે
 મહારાષ્ટ્ર અને પશ્ચિમ પશ્ચિમી વિજય આજ એક સનાતન સત્ત્વ હરી સુક્યુ છે. આદી આ
 સારા હિન્દુસ્તાનમાં તેની નવે દિશાઓમાં એપ્રીસે કનાક પૂજ્ય છે અને લોકને-ભારતની સાર
 જનતાને એથી જ શરીર લોકો પસંદ થઈ પડ્યું છે-તોડા એમ સ્થમત્તુ જ મળ્યા છે કે એથી શરી
 લોકો એ જ હિન્દુજન તરિકે આપણો ધર્મ છે આજથી જ માસ પહેલાં ખાદીની શરૂઆત
 હતી, તે ધણી તોડા ખાદી પહેરતા લગવાતા હતા ત્યારે આજે ખાદી ના પહેરનારને ચરમા
 પડે એવું છે, ખાદીવાન ખાનદાન ગણાય છે એ ખાદી તૈયાર કરવા માટે સત્ત્વ હાથનું લોખંડો
 લોકોએ આત્મમળથી અને દહતાથી પુરુષાર્થ કરી જોતજોતામાં ચરખારથી ચકો થઈ તૈયાર
 થયું અને આજ જ માસની મુદતમાં કામ થયો ખાદી થઈ રહ્યું છે. પરદેશી પ્રત્યેનો બહિષ્કાર
 આજ એક સ્થાપિત સત્ત્વ હરી સુક્યુ છે અને ત્રીજીવટથી વિચાર કરનાર કાંઈ પણ હિન્દુજન
 કહી શકે કે ખાદીએ જ પરદેશી પ્રત્યેનો બહિષ્કાર સરલતાથી કરી આપ્યો. મુનાઇ જેવા
 મોટા શહેરો કે જ્યાં લાખોની સખ્યામાં વસતી છે તેના પ્રમાણમાં નહાનાં યાગો અને આમ-
 ડાઓ જ્યાંની વસતી હજારોથી મધ્યમ છે ત્યાં ચરખાઓ વધારે જ છે, સામે પૂણ વધુ
 જ છે અને લોકો ઉમળકથી-ધર્મ ગણીને ખાદી પહેરે છે જે વિજયપ્રાપ્તિ ખાદી આપણને
 આપી શકી છે તે મીનો કદાપિ યે ના જ આપી શકી હોત આપણે જેટલી સહેલાઈથી,
 જેટલી સરલતાથી અને જેટલા દુકા સમયમાં, થોડા સાધનોથી ને લોકો જ મુડીથી ખાદી
 તૈયાર કરી શક્યા ને કરાવી શક્યા તેટલી સુગમતા ને સરલતાના સાધન ખાદી કાંઈ જ નથી
 એ તો કાંઈ પણ કહી શકે મીસોના કાપડ કરતા ખાદી-ટાંચના જ સત્ત્વરે વળેલું હાથ
 વણાટનું કાપડ-વધારે યદીભરને માટે મોઢું અને જાડું અને કંઈક લાગે એ ખાદી પણ, વખત
 જોતાં એ વધારે મુદ્દ કાપડ-જ આપણા સુકિતરસાત્ત્વને પોષક બની રહેશે એક મીન ઉભી કરવાને
 આપણે કેટલેટલા સાધનો જોઈએ અને કેટલી લાગે સમય જોઈએ એટલાનો જ વિચાર કરીએ
 તો યે એટલું તો સ્થમત્તુ જ કે આ રે દિઆઓ-આ ચરખાઓ આજ કેટલા ઉપયોગી થઈ પડ્યા
 છે નથી જ એટલે મીન ઉભી કરવા માટે આજે લાખો કપીયા જોઈએ, એ લાખો કપીયા
 સાથે કામ માટે આપણે પગદેશ જ મોકલના પડે અને મકાનો વિગેરે ઉભાં કરવા માટે જે
 પણ વર્ષો જોઈએ ખૂની મીનો તો જેટલું કાપડ કાઢી શકતી હોય તેથી સ્થેજ વધારા શિવાય વધુ
 કાપડ કાઢી શકે નહિ, અને એ વધુ કાપડ કાઢી એમાં દોષો-કલો નાચ્યાં તો નશીબ એથી
 મીન એજટોને જ ધનપ્રાપ્તિના માગ ખુદ ના કરી આપનાનું અને દેશમાં એથી ઉલ્લેખ વધતો નથી,
 દેશના મરીબ વર્ગને એથી વધારે પેટ ભરીને ખાવા મળતું નથી પરિણામે આ દેશની આર્થિક
 સ્થિતિમાં આવકારદાયક સાચા-સગીન સુધારો થવાની વાતો જ થઈ શકે, વધુ નહિ જ પણ દેશનાં
 આજ લોકોને પેટભરીને ખુરતું ખાવામાં અને મળતું નથી, શરીર કંઈક વધારે કંઈક નથી, અને
 પરિણામે રેલનાર પડ્યે આપણે ત્યાં દરિદ્રતા, કનાકાપણ, નિઃશ્વમ, આ-સ્થ ને ગરીબાઈ વધતાં
 અસિદ્ધાન કાનૂન (૨૩ ડિસેમ્બર ૧૯૪૬) ૨-૦-૦-૦ એન એમ ત્રિપાઠી એન્ડ કંપની, મુનાઇ

ન્યાય છે આ કાણુ જીવન દૂર કરના માટે જ આપણે આપણી આર્થિક સ્થિતિ સુધારવી જોઈએ, હજારો નહિ. પણ સાબુઓની મધ્યામાં નિરુદ્ધ અને આવસથા સડી જતા આપણા અનેક બાઈબહેનોના જીવનને આપણે દેશના કત્યાણુમાંમાં રોકવા માટે, જુએ મરતા અને નમ્ન કરતા બાઈબહેનોને ઇલાજમાં આપણે ધર્મ છે, એટલા જ માટે અત્યારે આ જોની મદદ જરૂરી છે તેટલી ખીનની નથી કેટલેક દરેક મોજુસ—બીપુરુષ, બાતુ અને જુદા સર્વે થોડી મુડીમાં—ફેરવી શકે, એ નિરુદ્ધો જીવનમાંથી કંઈ ઉઠવીજીવન માગી શકે હિંમતીજીવન પુરુષાર્થ આદરી શકે અને જ્ઞાનજીવનને ઉપયોગી જીવન બનાવી શકે જઈ છે કે ધરમા બેસી બેસીને અનેક ખીન ન્હાના મોટા ઉદ્યોગ કરી શકાય છતાં એ દેશની વર્તમાન પરિસ્થિતિને બરાબર રીતે પહેચી વળાંમાંમાટે, આપણી કળાવીયત ને ગરીબાઈને દૂર કરવા માટે, આપણા ઝૂંપડાઓમાં વસતા હજારો નિર્ધન પણ ઉન્નત અને સગારી સ્નેહાત્મ મીઠા જીવનને વધારે ઉન્નત પન્થે વાળવા અને દેશના કત્યાણુમાંમાં એ પોતાની આત્મિ આપવા સમત બને મુદ્દે, આ રેડિઆ—આ ચરખાએ વિના ખીનુ કોઈ જ સાધન આવશ્યક નથી, ખીન કોઈ જ સાધનથી આ દેશનો મુક્તિમાર્ગ સાધી શકાય તેમ નથી ચરખાથી જ આ દેશની સ્વતંત્રતા સાધ્ય છે એ સનાતન રાત્ર્ય ગ્રામીણને આપણી પાસે આજે જે સમનતાથી સ્પષ્ટ કરી બતાવ્યું છે એટલે એ ઉપર જેટલું કહીએ તેટલું પિષ્ટરૂપ પેપલુમ્ ગણાઈ શકે

પણ આપણે જ્ઞાનદેશ આટલા દારિદ્ર્યમાં સમડે છે એ વિગેરે કહ્યુંતા હોવા છતાં એ સાચો દિન્દનાને જાણે કંઈ જ સનાતન કે સુતક હોય નહિ તેમ મરતા ને રીમાતા પોતાના જ બાઈબહેનો તરફ એ આખર્ષામાંજા કરે છે અને ખાદી પહેરનાર તરફ કંઈક નિરુદ્ધારે પ્રયુ કરી જુએ છે એ બીનદશા કોઈ પણ જોઈ શકે એમ છે દિન્દનાં કુખો પારાવાર છે, એની મજુરી એક, બે, ત્રણ કે દસ, સો, હજારથી કદિ જ ઘણું શકે એમ નથી અને એમ એમ દિવસ ઉમેરે, એમ એમ કામ વર્તા ન્યાય છે તેમ તેમ એ કહ્યું દશા પણ શુણ્ણાતી ન્યાય છે એ બીનપદ અવસ્થા, એ કમાનપૂર્ણ દૂર કરનાં શુ એક મનુષ્ય તરિકે, શુ એક પ્રજા તરિકે આપણે કશો જ ધર્મ નથી ? શુ આપણાં કશો જ કર્તવ્ય નથી ? શુ આપણે કોઈ પણ પ્રકારના ત્યાગ કર્યા શીવાય જ આ સ્થિતિ બદલી શકીશુ ? દિન્દવાનો ! ધડીબર જમરને આખ સમર્થ એકામતાથી ધરી રાખો અને સાનિધી ઉભારદિતથી વિચારી જુઓ અને રહમતોરે કે આપણાં કર્તવ્યોનો પાર નથી ચરખાઓ કે ખાદીને દરેક કદાવવાના નથી, દિન્દને ખાદીથી સ્વાતંત્ર્ય અપાવનાગએને તરંગી, મૂર્ખાઓ, કમચાકર, કે માયાદોસાઓ તરિકે એકામવાના નથી, પણ એ આખા પ્રજા ઉઠાણથી વિચાર કરવાનો છે કેવલ મીનોના જ કાપડ ઉપર આપણે આધાર રાખી એકા હોન તો આપણે આજ જેટલું સાધી શક્યા છીએ તેટલું કાતાંતે પણ ના જ સાધી શકાન, અને પરિણામે પરદેશી કાપડના બહિષ્કારની વાતો બમ્બમના સમપની વાતો નાઈકે અદર વાતો ગણાત, સ્વાયપૂર્ણ એકેએ અને યુનામી દિન્દવારીઓ જે આ દેશને સારા જગતમા લગવાવે છે એવાઓ આપણને એવા મૂર્ખાઓ ગણુત બતા પણ ખાદીએ ખીન ઉદ્યોગને જ ટેકા આપ્યો છે, પરદેશી કાપડના સપ્પણ બહિષ્કારને એવો તો

સનનમા સનન વેગ આપે છે, અને આવી નેત્રે કે જે આગે તગ્ગ દહેવાય છે, જે આપ
મુખ્યાં આના મિત્રા રવરો ગણાય છે તેને અમારમાં પહોંચેના માનવ હોય હાથુન કે
છે, તે શાદગ્ગ ત્તા આપ ગમી પ્રસંગે પત્તી અને કિષ્કિતોએ બ્રહ્મમય શમમરી રી
અપમાન દોષો કહેવાય છે એ સર્વ કુલ્યો અને કુરિયારા કયા જે પૃથ્વીના પોતા તત્ત્વ
ગમ થઇ જરો ને ખાલી હિન્દને રવરન મુજાએ જ અદી પહેરી એટલે પહેરનાર અસદ
કારી થઇ ગયો એવા મન કમજનક કમજામી ધણીએ લોકો જુનાવો ખાઈ ગય છે પા
વસ્તુચિત્તિ જુદી છે અવગત ખદી પહેરનાર દેશની સેસ કરે છે, પોતાના દેશધર્મ-ભાનિધર્મ
અગ કને છે અને દેશની ભૂમિનો માધ્યમ અને છે ત્યારે બી ન પહે ને અસદકારી હોય તેને
વર્મે ખદીના જ પહેરવત્તા માસ થાય છે, ને તેણે તો ખાદી જ પહેરગી એટલે ધણી જણાએ
ખાદી પહેરનારોએ કે ખાદી ૫ મેથી પહેરનારોના કુલ્ય અને દુરિયારને એક અસદ
કારીના જ કુલ્ય અને દુરિયાર ગણે કે અને માધીય સુદાતો નેથી નેખાને નાનિમદાન
કરે છે આવા સક્રિય અને દેવતા પરિત જીવનને અને તેના પુરુષવતા કમીવકારી તત્ત્વ
કમમદિતિને, કાલિત કનાર જવાનદાર વ્યકિતો-જવાનદાર જાહેર વર્તમાનપત્રો આ દેશમ
ખરે જ ભારત છે મીનમ નેકાએ એક જાત રપટ રીતે રહમજી જવી જ એટલે કે પરદેવી
કાપડના બાહ્યકારની આ હી નાનને જે જે લોકો ધમધુદિયી, ઉદારદિયી અને સ્વામા નેકથી
મમાલ્યુકપણે ટેકો નહિ આરે, અને હિન્દના કલ્યાણ ને દહિએ-રાષ્ટ્રાનુદિયે આપાર ખી નવશે
નહિ તો મીનકવાગના અત્યારે જણાના કિન્નરન કાવધને કાષ જળગરન થોકો પહોંચશે અને
પાછલા પેટલાડ વામા તેમણે જે મારી પ્રગતિ કરી છે, અને મીને ને ધણી સુદક અને સગીન
પાયા ઉપર મુખ છે એ કમજન દીની પડનાં જા રહે છે, અને એ રીતે આપણા દેશની આ
આખાદાનીન મીનમાનેકો પોને જ પોતાની અમામાલ્યુ વર્તણૂકથી નુજાન પહોંચ કી આત્મધાત
કરશે મીનોમા સારૂ અને સુન્દર કાષ તૈયાર થાય તેમા વપરાતુ સુગ પોતાને જ સ્વા તૈયાર
થાય, મીનોમા સામાજિક પણ આપણા જ દેશમા તૈયાર થઈ શકે એવા લોકોના જાતકર
કારખાનાગો ઉભા થાય અને લાખે રૂપીઆ આના કામે માટે દર વરંચ મોકલવા ના પડે
એવા માર્ગો તૈયાર થા - દુકમા મીનના ઉગ્રાગ માટે ન્હાતામા ન્હાતાથી તે બ્હેદામા મહાની
વસ્તુઓ-દરમ પ્રકારની જવારે અપણા જ દેશમાં મળતી થયે અને આ મીનએજન્ટો એ
માટે જાની થ પ્રવરતા આદરે ત્યારે જ મીનો ઉગ્રાગ પ્રવરતા રહેલી થશે મંગલ તે પુરો
પુરો રનાજીથી મનશે મીનઅગ્રન્ટો અને દેશના મી નંધનિકા રા રિધનતર પોતાનુ લક્ષ
દેરે એ આશા જ અત્યારે તો રજી શકાય સારે ખીજુ તરે જ દીશે પ્રમારે પધ, રજાન
જાતની સુન્દર કાગિરીવળી જે જાતી એએ તે મળી શકે એવા ખનદાન ખાદી આપ
રુને મળી શકે તે માટે હજી દેશમા વજા મ્હોન પાયા ઉપર તૈયારી થવાની જરૂર છે આમ
રહેલીમાં નનવ તતા છે, પરદેવી કાડના મદિયકારમા રહેજાનુ આતમ્ય સમાધુ છે અને
તેથી જ આપણી સાધન ગિદ થશે અને ખદીની ખાનદા ૫ હિન્દની આનુદાની રાસા
જગતમા સનાતન સુ માટે અમગતરે પ્રાસ થશે કુરિન કિન્નરો ૫ ધર્માભિમાની દેશજનો ૫
સુધે સમાયા જાનુ આર દેવધમ રહમજો અને સર્વ કોલ પરિત જુદિયી કિન્નર કમ્યાણ
માગમા સાધક બને

મીરજામ, મુખ્ય
તા ૧૮ નવેમ્બર ૧૮૮૧

સાદરજીવન રૂ ૨૦-૦-૦ એન એમ ત્રિપાઠી લેન્ડ કે પની, મુખ્ય

અબાધિત સત્ય.

[સચિત્ર લેખ ચિત્રકાગર રા જોશનાન પદન]

લેખક — રા. હાકેદર.

સ્થાન — હવેનીની અગાસી

પાત્ર — નવદયુતી

સમય — ઉપા

સુદરી — (એક કર યુવાનના કમરે નપેટી ખીજા હાથની જોણુકે શ્વેત અગ્નિવદે અને ખતારી) માય, આ ચદ્ર કેવો શીકડો દેખાય છે ?

યુવાન — પ્રિયે, સુદતિ ધોળા તારા મુખેન્દુ શો ?

સુદરી — (યુવાનના મુખઉપર હસનદાખી) અને એમાના કાગી જાન ?

યુવાન — (નિમિત્ત કરી સુદરીના અધર ઉપર અગ્નિની અખી) નાજો કપોને અને અધરે પડેલી દત્તપકિત

સુદરી — (શરમેથી નીચું જોઇ) અને એ જાય છે ક્યા ?

યુવાન — જ્યાં તારા મુખચા જેવો હરિત્ર ન હોય ત્યા

પ્રવેશ બીજો

સ્થાન — રણાગણ

પાત્ર — ઉપરના જ

સમય — ઉપરનો જ

યુવતિ — અર્ધપુત્ર, આ ચદ્ર કેવો શીકડો લાગે છે ?

યુવાન — જાણે અરિથી પરાજિત થએનો રાજપુત

યુવતિ — અને આ એમાના અધ ?

યુવાન — જાણે વીરને ઘોનોના લા

યુવતિ — અને એ જાય છે ક્યા ?

યુવાન — પરાજય પામેલા નૃપતિ માફક વનવામ

પ્રવેશ ત્રીજો.

સ્થાન — તપોવન

પાત્ર — ઉપરના

સમય — ઉપરનો

સતી — દેવ, આ ચદ્ર કેવો લાગે છે ?

ભવિ — જાણે તપઝમ થએલ યજ્ઞિ

સતી — આ લેખના અધ ?

ભવિ — સતી, જાણે તપઝમનું કેતક

સતી — અને એ જાય છે ક્યા ?

ભવિ — જ્યાં મુખદુષ્ટ, વિચિત્ર પરાજય નથી આ

સોમા દ કારો.

લેખક — રા હરિનારાયણ ગિરિધરલાલ આચાર્ય.

રૂઝિની ઉત્પત્તિ વિશે વિવેક કરના ઝોગણીસમી સ્વતંત્રના વિદ્વાનોને અનેક મહત્વન

આમતેના આરંભકાર થયો. આનવમતિની ઉત્પત્તિ કદાચ પછી, તેના જુદા જુદા સમય પાઠામાં આવ્યા અને કપાલ માપ, વજ્ર, આચાર, સમ્પત્તિ, ધાર્મિક ક્રિયાતિ વગેરે સાધનોથી ગણા. કેટલા સુધે ભતિઓમા-માનવમતિના ક્રિયત સમયોમા 'આર્ય' જાનિતે સ્થાન પદ આપવામા આવ્યું.

મુદિવ-જે સના પટઉપર વિવિધ રચલે વેરાયવી આવે પ્રજાની સિન્ન સિન્ન ભાષાઓને તથા આવેતર વસતિની બેલીઓને ઉચ્ચારણ વ્યગરણ, આગ્નિના સામ્ય-દૈવચર્ય નજરમા નાખીને કેટલાક વૃથામાં 'દેવી નાખરામા આવેલી છે' અર્થે તે ભાષામાં મુખ્ય સંસ્કૃત પ્રસ્યન, લંગીન, કેટલીક ટપુટાનીક, રલેવોનીક, લીથો-રેરીય, 'આર્મીનીયન, આદમીઅનન વૃથાને 'ઇડા યુરોપીયન' કે 'ઇડા-જે-મંનીક' અને સામાન્ય રીતે 'સંમીટીક' કહે છે એ જ પ્રમાણે આર્યપ્રજાની જુદી સ્તી ઇતર પ્રજાની ભાષાઓનાં સામ્યથી 'દાવીડીયન' 'આન્ડ' 'મા ગોલીયન,' 'શીનીરા,' 'સાઉથ અનેરીકન,' વગેરે યથા રચાયા છે.

આના પ્રકારનાં યુથોમાના એક 'હુરાનો-સીધીયન સ્ટોક'માનું 'ટિબેટો-અર્મન' છે આ યુથમા ટિબેટ અને ગર્મની પ્રાચીન ભાષાઓનો સમાવેશ થાય છે.

આ ટિબેટો-ગર્મન વૃથા વિશે સૌથી પ્રથમનું મહત્વનું લખાણ આપણા ચરિતનાયક સોમાનાં પુરોગામી શાયન હૉલ્ડેસે અને ૧૮૨૦ માં કર્યું હતું એ સમય પહેલાં એ ભાષા વિષે કંઈ પુણ્ય લખનારુ કાંઈ સાધન હોય તો તે *Romish Friars* નાં છુટાં છવાયાં લખાણો જ.

વળી *Capuchin* સાધુઓએ સને ૧૭૧૬ અને ત્યાર પછીના વર્ષોમાં લ્હાસા (*Lhasa*) વાસ કરેનો ધીમે ધીમે તેમજ ટિબેટની ભાષાનો અભ્યાસ કર્યો તથા ફ્રાન્સીસકો ઝોરેલીઝો કેના પેના (*Francisco Oragio della Penna*) અને કેસીઅન દે મકરેડા (*Cassian de macerata*) નામના બે સાધુઓએ એ વિષે કેટલીક લલિત ભેગી કરી આનો ઉપયોગ ઝોગરડીન સાધુ ઓં ઓં ઇઓં (*Aug. Ant George of Rimini*)

1711-97) એ પોતાના *Alphabetum tibetanum*, રોમ, ૧૭૧૨, માં કર્યો હતો તે ઉપરાંત કેના પેનાની દારલી ટિબેટન વિષિને સને ૧૮૨૦ માં જોન્ - રોન્ટેરીટાએ ઠારી કહોડી હતી અને ૧૮૨૦ માં એન રીમુસેટ (*Abel-Remusat*) પોતાના *Recherches Sur les langues tartars* નામના ગ્રન્થના એક પ્રકરણમાં ટિબેટન ભાષા વિષે કેટલોક ઉદાહરણ કર્યો હતો.

આના અપૂર્ણ અને છુટાં છવાયાં પ્રવર્તનો પછી આ ભાષા વિષે અત્યંત મહત્વની શોધોબળ થઈ પુરોપીય વિદ્વાનોને અનેક નવે ટિબેટન ભાષાને

પ્રથમ શબ્દ કોષ સને ૧૮૨૮ માં 'કૅકતો' પાસે સિરામપુરમાં 'The dictionary of the Bhotanta or Bhutan languages' નામનો ફ્રેંચ ઇટલીઅન સાધુની ભેગી કરેલી દક્ષિણ તોના આધારે છ શ્રોએટર (Fr Che G Schroeter) પ્રસિદ્ધ કર્યો, પરંતુ યોગ્ય સપાદન અને દેખરેખના અભાવે આ પ્રથમ અનેક ભૂતો રહી ગઈ હતી આપણા ઇતિહાસકારો પોતાનો કોષ પ્રસિદ્ધ કર્યો ત્યારે આ મર્યાદી તેને માદિલી ન હતી.

પરંતુ સર્વોપર પ્રથમ પૂર્ણ મર્યાદાપૂર્વક આ ભાષાનો સામીપ અવગણ્ય કરનાર તો પ્રસિદ્ધ હંગેરીયન પદ્મિન મોમક ૬ કોરોં હતો. અપૂર્વ ભેદ, અત્યંત પરિશ્રમ અને અવ્યાહત અધ્યયન વડે ટિબેટન ભાષાના સર્વાંગ સુદૃઢ કોષ અને ઐશ્વર્ય મોષ વ્યારથનો ગચિતા, સરવતીવસ્તુ, ભાષાભિન્ન એલેક્ઝાન્ડર સોમા ૬ કોરોં (Csoma de Kros, Alexander-હંગેરીયનમાં Krosi Csoma Sandor, ૧૭૯૦-૧૮૪૨) નો જન્મ કોરોં નગરમાં સને ૧૭૯૦ માં થયો હતો. મોગી-અન્ગી (Nagy-Enged) અને જર્મનીમાં ગોટિંગન (Göttingen) ના વિશ્વવિદ્યાલય વિદ્યાર્થીઓ વૈદ્ય અને પૌરસ્થ ભાષાઓ તરફ અધ્યયન કર્યું આ સમયે એના તંત્રીય મનને હંગેરીયન પ્રજાના મૂળને શોધી કઢાવવાનું સુઝ્યું એને એમ ખાતરી થઈ કે હંગેરીયન ભાષાના શબ્દો અને નામોનું મૂળ પૌરસ્થ ભાષાઓમાં જ હોય છે. એણે અને આ વિષે વધુ તપાસ કરવાના ઉદ્દેશથી તેણે પોતાની પ્રસિદ્ધ યાત્રા શરૂ કરી. તેની પદ્યમેન ભાષાના શબ્દોના ઉપોદ્ધાતમાં એ લખે છે કે, "અત્યંત ટિબેટન ભાષાનો અભ્યાસ મ્હારા મૂલના કાવ્યકર્મમાં ન હતો, છતાંયે દેવચોમે મ્હને એ વિષે પ્રેરણા થઈ અને મુયોગે એ ભાષાના મૂળ અને સ્વરૂપ વિષે યત્નિયત જાણવામાં આવતા જ પ્રકૃતિય મિતે મ્હે એનું પરિશીલન આરંભ્યું, કારણ મ્હારી ખાતરી હતી કે એથી હંગેરીયન ભાષાના મૂળ તથા ભાષા વિશેની મ્હારી જ્ઞાણસાધના સાધનોમાં ભેગેશ થશે."

૪૫વી સન ૧૮૧૬ ના નસન નવુના એક રવિવારનો દિવસ હતો. પ્રજાતનો સુદર સંમન હતો અને પ્રજાનુમા પવન વાતો હતો. આ સમયે સોમાએ પોતાના ધ્યેયને સિદ્ધ કરવા પ્રસન્ન મિતે પોતાની જન્મભૂમિનો ભાગ કર્યો નિષ્ક્રિયાવસ્થામાં એકાગ્રીપણે વિચરતાં આ મહાપુરુષ નિશ્ચયે જરા પણ સિધ્ધિના પહોંચી નહિ તેના સાધનોમાં માત્ર થોડાક પુસ્તકો, થોડાક કપડા અને રોકડા ૧૦૦ ફોર્લોન જ હતા. સરીરે નિર્મળ અને નીચા હતો હોવા છતાં પણ તેની નસોમા મેગીઅર (Magyar) વશનું ઉચ્ચ લોહી વહેતું હતું. યજ્ઞ તે ભાષાસાહ્યમાં નિષ્ણાત હતો.

પ્રથમ તેણે ક્રોએટીયા (Croatia) માં વાસ કર્યો અને કેટલાક વખત સુધી સ્લોવેનીક ભાષાઓના અભ્યાસમાં ગ્રથાયો. પછી કોન્સ્ટેન્ટીનોપલ ગયો અને વહાણમાં, ખેસી એલેક્ઝાન્ડ્રીના ગમે અદિ તેણે એરેબીક ભાષાનો અભ્યાસ આરંભ્યો, કારણ ગોટિંગનમાં તેના યાત્રા મહાન ઇર્જોન (Lichhorn) તેને કશું હતું કે મુખ્યકલીન મુરોપીય ઇતિહાસના તિમિરાટત યુગ હિપર એ ભાષા અત્યંત પ્રચલિત પાડે ચકશે. પરંતુ એલેક્ઝાન્ડ્રીના

આ સમયે પુનર્ગયા ૧૧૫૨ હોવાથી સમાને તે 'તુલ્ય જ છે'નું પડતું જાણે તે, એવેથી મથો અને તાથી બચવાનું મ, એક દેશની જે રામા તેહતમ ગયો, અને અહિં તે વખતના સિંગીશ બનથી તર દેવી વિદત મ્ની મમતા બાચતતા અને ૧૯૨૦-૨૧ ના તેજીની રાહ ૬ મ્માન પરમન એ વચ્ચે મ્માન માનુ અધ્યયન કર્યું.

બાદથી જ તેના ત્રણમની બરી મુતિ તોરો આરબ થતા મધ્ય એશિયામાં કાઠક સ્થળ તેના નવવાનપણના માનને મામે એના એની ખાતરી હતી પરંતુ હાના રમિયના કારક હોયે વિચિત્ર ગયો સમગ્રાની હોવાથી તુર્કમ્તાનમાંથી જવા મેખમરેલું હતું આથી ફિલિપ્પીમાં બાવનગ ધાટમાંથી પગલ અને ત્યાંથી ઉત્તરમાં કાસ્મિરથી ટિમેન જવા વિતા અન્ય ઉપાય ન હોયે. આ અન્યનું કુકર દાખ હતું હિન્દી બરફ ના બપર ધાટ, અરેબીની રતાનની નુકસવારીઓ, રાજીન મિલનુ વિમાન આશ્રાન્ય અને અમિયા કિમારની મચક અગમ્ય પવેતમેયિ તેના મામા પથર પરી હતી બતમતા સદમિન્ના મ્ પને મથમવના આ મથાસે સોમાના વજ કુવા ઉદય ઉતર મ્લી જ અમર કડી નહિ પોતે મરી વધ તે પોતાના નિશાપીટના ઉપધિઆના પ્રમાણપત્રો તેની જન્મમૃતિમાં મોકલી આપવી પાવ, બ્યરયા ફરી, આ ભયક પ્રસાસે તે નિકળી પથો સન ૧૯૨૨ ના નાનુઆરીમાં બાંગ્લાદેશ માટ બોમ્બેની માવમાં હું હાલ પહોંચો અને કાસ્મિરને રસે જુનની તરવાતમાં લેક જાઓ " મમાયુરી લખેના સિટિય સરમા કિપરના પનમાની ઉપરી લખિત સિવાઈ આ કાકર પ્રમાય વિશે સોમાએ કહ પુ લખ્યું નથી

તેના જનનમાં સનથી મ્મ મહત્વના બનાવ આ સ્થળે બન્યો વિનિયમ મુરકોર (Mr Moorcroft) નામના પ્રસરીના હોયે સમય થયો અને Capuchin સાધુનો એવો ટિમેન બાલો સદેહો હલે મામાને આપ્યો જે અપ્રસિદ્ધ સાપિય અને ભાપિને અસિદ્ધિમાં તારવાનું તેના આ મ્મા મ્મેન હતું તેનો તેને પ્રથમ જન્માત આ પ્રખતે આપ્યો મુરકોરની બનામંજુથી તે વડ પ્રા તમા આવેલા ઝમના (Zangla) ના મમેનિયો એને એકાન્ન અવરકામાં અધ્યયનમાં મુખ્યા આ સમય તેના મુત્યો મિરાજ અન્ય કોઈ પણ સાથી ન હતો બાનાં રિયાનમાં હલે લગમય દો નવ બતીત વર્ષે ના છતાં, થાઈ એમ.એસ. સન ૧૯૨૭ માં લીધેલી મિલેટની મુસાકાત મ્મન આપતા લખે છે, " સોમા, હોનો થિલક વામા અને એક નોકર નન કુ મોરસ મોરકામાં મ્મ આ માસ મ્મી ગોધાયલા હતો ફરી અખત હતી અને જમીન બરકથી જવાઈ ગયેલી હતી તેથી તેઓ બકાર નિઠગવાની હિમ્મત પણ કરી સજ્જા નકતા પોતાના આમણના મ્મમાં મારી રાંજી રહવારથી રહાજ મુધી તે અધ્યયન કરતો બલગાળા પાટ દોવો કે માટે રાખડી પેજાન હતી રાખાયાને ભમિનલ અને મામ્મી બચમાને મુક્તિ દિશાથી જ હતી મ્મની ભય કરતા એટલી હતી કે મુસ્લમા પાના ફેરવ માટે હાથ બહા કરાવે પશુ મુસ્લ હતો "

સને ૧૮૨૪ ના રવિવારના રોજ (Sabbath) પાછો ફર્યા આ વખતે ફરિયાની મદદાઈનો કામ હોવાથી તેના ઉપર પુત્રવરનો શક યુદ્ધો અને કેટલાક દિવસ સુધી અડકાવવામાં આવ્યો પરંતુ મુંઝવેદાર લાગરથી લેકે હોવાથી આ રોજ એટલું જ નહિ પણ તેના અગામીને આગળ વધવા માટે વિશિષ્ટ સંસ્કાર તરફથી માનિ ૩૫ ની વિશ્વ રૂપિયા પાછો લેને મળી આમ છતાં વહેલા ચુરિને નામેના કામને તે મરણ પર્વત બન્યો નહિ.

સને ૧૮૨૫ માં જુનમાં લેકે પુના પ્રવાસ કર્યું પરંતુ જે વખતની નિરાસ થઈ તે અને ૧૮૨૭ ના જુનમાં આગામી પાછો આ વખતે લેકેનાં અમલદારને અત્યુત લાગી આવ્યું હતું તેનો શ્રમ અને પેમા નિષ્ફળ ગયા હતા તેના પહેલાના ૩૭ (છાત્ર) એ વધુ બહાનવાની ના પાડી હતી આથી લેકે અત્યાર સુધીની મહેનતના પરિણામરૂપ એ સમય લેકેની પાસે હતો તે કલકત્તા ની રાજ્ય એમીએંગિક મોસાયરી સ મુખ મૂલવાની ઉત્ક્રાંતિ બતાવી આ સમયમાં પૂર્ણ ગવેપણાપૂવક વખતેના ટિમેટન બાપનો સુન્દર કાપ, હન્ટરિખિન અને હાપેના કાન્યોનો વિશાળ સમૂહ, આપી હતા.

સને ૧૮૨૭ ના જુનમાં ટિમેટન કેનેડીએ લેકેનાં જુદાં જુદાં લેકેની નિષ્ફળતાથી દિવસ સરકાર શરૂ થઈ હતી પરંતુ તે પુનઃ પ્રવાસની ઈચ્છા રાખતો હોય તો લેકેનાં વેતન બીજાં વધુ વડા સુધી આવું રાખવા તે ઇચ્છતી હતી આથી ફરીથી તે કાનુમ ગયો અને સમગ્ર પરિશ્રમપૂવક અગામીમાં પ્રથમે એમ. વર્મા તો લેકેનાં ચારીશ હજાર રાજ્યોનો પૂર્ણ દાર તૈયાર કરી નાખ્યો તે ઉપરાંત પાંચમાથી સાતમો પાનાનો એક એવા સના બમો ભાગમાં રચાના ટિમેટન વિશ્વકાપ Bshain-hgyur ના ચુનાગીરા પુસ્તકો તેનાં વાની નાખ્યા હતા દરિયાની અપારીથી ૬૫૦૦ શી. દ્વિએ લેકેનાં નિવાસસ્થાન હતું અને એક જાગેલી પાટ તમામે પુસ્તકો અને પુસ્તકો સિવાય લેકેની જુડીમાં કંઈ નથી ફરનીયર ન હતું એનાપુથી તે સમગ્રમ મનો માત્ર દૂર હતો અત્યે લેકેનાં જુ વેતનમાંની પાંચ પચ્ચ સામાય માજસાઈ અથ જયની હિ બકવાનું મુસ મઠમાં પુષ્કળ હતું તોપણ તે અરિહ પાંચની તેની શક્તિ નહતી તેના પચારના પચાસ રૂપિયામાંથી અર્ધી લેકેનાં શરૂને આપતો અને પાંચ રૂપિયા માં ભાડુ તથા નોકરના પગા મા જતા, માકીના વિભામાંથી ઘણે ભાગે તે પુસ્તકો, હન્ટરિખિન ગયો અને લ મનાના સાન્યો અરિ કંગો આની મરીમાછમા પણ મદદ માગેની કાઈ પછુ વિનિતો તે અભિમાનથી પાડી વાગતો હતો આની રિખિનમાં લેકેનાં એકાન્તારુખ્યા આનન્દ મળે ને માટે થોડાક અગ્રે વર્માના પગે આપનાનો લેકેનાં મિત્ર છતાં આમદ કયો, પરંતુ મોમાએ નમ્રતાથી તેની પછુ ના પાડી કારણ કે એક ને લેકેને એવી જાગનોમાં વિશેર રમં પ નો હિ અને તે ઉપાન લેકેને મદદ આ નનારના સમયનો દુરુપયોગ કરવાની લેકેની પ્રમદા નહી આ રિયતિમાં લેકેનાં આ ના પરિશ્રમ કયો કેટલાં અઢેખા નિદાનો લેકેનાં રિપે તેરેદાર વાતો કરવા હતા, તો પણ વિશ્વન અને પ્રિન્સે નેના ધરધર વિદાનો લેકેનાં ગાંધિનો દેવ.

વાર્તાઓ અંદરેક ૩ ૧-૪-૦ એન એમ વિપ્લો એન્ડ કંપની, સુવાસ.

સને ૧૮૩૧ ના વર્ષમાં આખરે તે કનકર્તામાં 'આગ્યો' સરકારે તેના રૂબરૂ પ્રસિદ્ધ કરવાનું ઔદાર્ય દેખાડ્યું અને આ મદદન મથકે સને ૧૮૩૪ માં પૂર્ણ થયો. ત્યાર પછીની વર્ષોમાં થોડા પાસપોર્ટ ફાઇલ્સ લેણે બગાડોની વિશાળ યાત્રા કરી અને તે દરમિયાન બગાડોની સંખ્યા અને અંક દર્શાવવામાં આવે તેણે અધ્યયન કર્યું. સને ૧૮૩૭ માં તે પુનઃ કનકર્તા આગ્યો આ રીતે બેંસીએટીક સોસાયટીના પુસ્તકાર્થના અધ્યક્ષરથાને નિયુક્ત થયો. આ સમયે તેની પાસે ૧૦૦૦ કરતાં વધુ ટ્રિબેટન બાધાના ગ્રંથો હતા. આ વર્ષની તેની કર્તવ્ય પરાયણતાનું સુંદર અને શ્રેષ્ઠ ઉદાહરણ આ પ્રમાણે છે "સેક વનીની પેટી તેને ટ્રિબેટન અને અન્ય પુસ્તકોના મધ્યમાં તે રહેતો હતો. સાચકણે સોસાયટીના કંપાઉન્ડમ ઘોડાક બાધામ કરી પછી પોતાના અધ્યયનના સ્થાનગૃહમાં જતો અને તોફાર પામે બહારથી ત્યાં જવાનું લખાઈ જવારે જવારે ફોલોની પાસે જતો ત્યારે ત્યારે ચાવીઓ લાવી તોફાર ખોલે ત્યાં સુધી જવારે જોગી થયું પડ્યું" બીજા એક સમકાલીન લેખકની મતે "સરકારના ઉપર માફા રાખી અધ્યયન કરનાર સાક્ષરના જેવો દૃઢ અર્ન આમલી તે હતો. તેને આશ્ચર્યના દેખાવ એક યુદ્ધ જેવો હતો અને ઘોડીવાર બેસેરીમાં ફરવા જવા સિવાય તેને ત્યાગ તે કરી શકતો નહિ" ડૉક્ટરોગેને સુપરીન્ડેન્ટ ડૉક્ટર (Dr Campbell) તેના મૃત પછી લખે છે કે, "તેની સપત્તિમાં પુસ્તકો અને લેખોથી ભરેલી ચાર પેટીઓ જે તે હમેશા પહેરી રાખતો અને જે પહેરીને મરી ગયો તે બધા પોપાક, ઘોડાક આદિ અને રોપનાનું એક વાસણ જ હતું. ખાંડમાં માન ચા અને જાત લેતો. ચાર બાલુએ પુસ્તકોની પેટીઓ રાખી મધ્યમાં એક સાદી ઉપર તે બેસતો હતો અને સુષ્ટિ પછી ત્યાં જ રહેતો હતો. રાત્રિએ તે પોપાક પછી કઢાડતો નહિ અને દિવસે બહાર જવાનું તેને ગમતું નહિ. હાથ તમાકુ અને બીજા માદક વસ્તુઓના તે કરી પછી સ્પર્શ કરતો ન હતો".

પ્રસ્તુત તેના ઉદ્યોગશીલ મનને નસા પ્રેમી રહેવું પસંદ ન હતું. સરકારનું સંજ્ઞા પુર કરેલું હોવાથી ફોલો તેણે ફરી પોતાના અભ્યાસ શરૂ કરવાનો નિશ્ચય કર્યો. તેની નજરે અમરોતિ પૂર્ણ દહાસાના વિશાળ મંદો અને તેમાં સમઢાયલ અપ્રસિદ્ધ વિશાળ સાહિત્ય તરેવરતા હતા. તેથી ફર-ફર-સુદર અલુરોધ્યા સાહિત્યપૂર અને બાધાભારવાળું મીનનું નિસીમ સામ્રાજ્ય પથરાયેલું હતું અને મધ્ય એસિઆમાં, હવેરીઅન પ્રજાના મૂળ વિષેના નિશ્ચિત પ્રમાણો મળી આવે પછી ખર્ચા તેની ઉમર અકાવન વર્ષની હતી એકાન્તવાસ, તિતિક્ષા અને પ્રચલ પરિભ્રમથી તેની સક્રિય હરિષ્ઠ ગણ હતી એક લેખક આ વખતનું વર્ણન કરતાં લખે છે કે "અને તો સામનું કે તેની જઢાવરથાને લીધે તે ફરીથી પોતાની જન્મમુખિમાં લાગે જ જઈ શકશે. તો પછી તેણે ફોલો વર્ષે વધુ તે ભૂમિમાં રહી પ્રાચીન પુનઃકામથી જોઈલું બધી શકાય તેટલું બધુવતો નિશ્ચય કર્યો, અથવા પ્રકારના એકાન્તવાસથી અને તેના દૃઢ સરીરને ઘસાઇ જતા વાર લાગે નહિ. પોતાની આ મુસાફરી હેન્ટની જ છે એવું મોમાને પણ ભાર્યું અને પોતાની સપત્તિની ચોટ અવરથા કરનાનું તેણે રોપર્થ એસીએટીક સોસાયટીને લખ્યું."

મધુદન લક્ષ્મી તે નિમ્ન્યો અને પગપાળો દેરાધમાં થઇ તા ૨૪ મી માર્ચના રોજ ફાંછીમાં પહોંચ્યો. અહિં તેને પૂરતા પાસપોર્ટ મેળવવા થોડાક સમય રોકાવાનું થયું. આનંદ અને ઉત્સાહથી તે બોલી ઉઠેલો કે, “ જ્યારે તું ફદાસામાં જઇશ ત્યારે મારા જેવી સ્થિતિ પ્રાપ્ત કરવાને દોષજનન, ટર્નેર અને યુરોપનાં અન્ય તરવચાનીઓ કેટલો ભોગ આપેલા ઉદાહરણો ? ” પરંતુ આ મર્ત્ય લોકમાં તહેને હવે વધુ સમય રહેવાનું ન હતું તા ૬ મી એપ્રિલના દિવસે તહેને તાવ આપ્યો. તેના નિર્બળ અને જીર્ણ શરીર ઉપર જ્યેથી બારે અસર થઈ અને સરસ્વતીના સોહિલ તીર્થે એણે પ્રણાદુતિ આપી, પાંચ દિવસ પછી તા ૧૨ એપ્રિલ સને ૧૮૪૨ ના રોજ મહાવાત્રા મારે પ્રસ્થાન કરું. દેવદાસ જમરાજના કુળમાં ગમનચુક્રી કુમરોની પામે દાહલિંગના સમાધિગૃહમાં તેના મૃતદેહને દાખવામાં આપ્યો. ગરીબન બહેનો સન્મુખ પ્રસિદ્ધ નવનકાકાર ઇએટોમે (Eotoms) તેના મરણ વિશે એક નજીર આપવાનું આપ્યું હતું.

તેનો સ્વભાવ નમ્ર અને માયાળુ હતો તો પશુ તેનામાં અભિમાન, અને ઝીડીયાપણાનો અંશ હતો. પોતાની શક્તિ અને જ્ઞાનનો તેને પૂર્ણ વિશ્વાસ હતો અને કોઇ પણ પ્રકારે પોતાના નિષ્ઠિત લક્ષ્યને સાધવાનો પ્રયત્ન કરવા તે તત્પર જ રહેતો હતો.

ઉવટે એ જ કહી સમન કે આ મહાપુરુષના જેટલા ભોગે સારસન નહિના મનાહને પોષનાર સાહિત્યસોનસ્ત્રિવનીઓ વિશ્વના હિતદાસમાં કવચિત્ જ નજરે પડે છે, તોપશુ તેમનાં, પુનિત પમનાથી જગત્ સદૈવ સુખભાગી અને છે.

‘ To Strive, to seek, to find, and not to yield was Csoma's motto And if he, too, is to be reckoned among the world's faithful failures, let us not forget the noble saying that-to travel hopefully is a better thing than to arrive and the true success is to labour ’—H G R

મોઈએ છીએ:

૧. અમેજીમાંથી શુદ્ધ સારા ગુજરાતીમાં ભાષા તર કરી શકે તેવા સાહિત્યપ્રિય ભેખેડો ઈંગ્લેન્ડમાં ખીજા ભાષા ‘ સરકૂત ’ હોવી જોઈએ.

૨. અમેજીમાં રાગત પત્ર વચ્ચે કરી શકે એવો પ્રમાણીક, ખતીનો અને મહેનતુ કધારે

—મળે. મેનેજર મમાલોચક, મુખ્યાધ ન ૪

(મગનાનો વખત સનાતની નવ વાગ્યા સુધી)

*Encyclopædia Britannica The Times of India વીરના આપારે સંસ્કૃત

ગ્રાતામિત્રીનો ગજન (સંચિત) ૧ ૨-૦-૦ એન એન ત્રિપાઠી એન્ડ કંપની મુખ્યાધ.

કવિ લલિત અને કવિ નરસિંહરાવ.

વેબક — ૧. હવે ગુમમ્

૧. અસહકારમાં હિંદીઓ ફક્ત રાજકીય સુધારા / જોડેલા છે એ યોગ્ય નથી આ નવીનતા
કાળ રાજકીય સુધારા માટે યોગ્ય હોય ન હોય પરંતુ સામાજિક, નૈતિક અને સાહિત્યના સુધાર
માટે તો તે યોગ્ય છે. આપણા સાહિત્યમાં પરદેશી તત્ત્વો વાનીને સાહિત્યને આપણે જોઈએ
તે કરતાં, ધણ વધારે એકદમ કરી મૂક્યું છે જે નવીનતા, જે આવે, જે સ્વાભાવિકતા
થિયો આપણે સાહિત્યકાર તરીકે દોરના અધિયો જિયે, તે દોરના નથી આ નવીન કાળને
અધો રો જરૂર દોરો.

આવા કાળમાં જે કવિઓની સગામણી હું જુદી જ દૃષ્ટિ કરવા મૂક્યું છે.

સાહિત્યની અર્થમાં ઘણું સાધ્યું કવિ લલિત ન કવિ પદવી આપનારી આગાહાની કરે છે
તો ખીળ સાક્ષર કવિ લલિત ઉપર પોતાને કવિ કહેવડાવવાની લાલસા કરવાનો આરોપ મૂકે
છે ત્યારે ત્રીજા ઘણું કવિતાના નવા નવા મિલકતો બાધી કવિતાનું પોણું, ભાગ્યું સાહિત્ય
રસનાનું બનાવી મૂકેલું જણાયે છે આ બધા ઉપી કોટીના સાક્ષર છે એની ના નવી કોટી
સાકાય આ બધામાં શુદ્ધિ છે, એ સર્વ કોઈને માનવું જ પડે પરંતુ જે સમયમાં તેઓ રમે
છે તેને સમયનો વિહાર ગણાવો—એ જ હોય છે હું તેઓને એટલું જ પુછવાની પૂછતા કમ
હું કે કોઈ કોઈ સમય કવિ હવે આપનારે સહન્ય કવિતાની ઉર્મિમાં તેઓ રમ્યા છે ખરા.

૨. કવિ એટલે વિમાનવતી ટોચ ઉપરથી, ને રસથ પેસી પોતાની એકસુરી વાનગી વગાડી
ઉચ્ચ કોગીના વિદ્યારોને તૃપ્ત કરવાની કળા નહિ કવિ એટલે ઉત્તમ મુખ સાખી, કાવ્યોનું કુદુહ
ખીલી, અમુદની રસગોળો ધરી, વાદળોની ધીરી ધીરી ચલિને કવિહૃદયથી નિરખી, અનુબંધો
તિરસ્કાર કરેલો તે નહિ કવિ એટલે નિયમાનુસાર ગ્રામ અને જનો બન્ધ સરીકાગી, હૃદયનો
ઉર્મિઓને એ બેડીઓ પેરાવની તે નહિ કવિની કવિતા જેવી ઉત્તમ હોય, કવિની કવિતા
જેવી વિશાળ હોય, કવિની કવિતા જેવી રસમય હોય—તેણે કવિનું હૃદય ઉત્તમ ઉદા—વિશાળ
જોઈએ કવિમાં કલાવિધાન સાથે રચનાત્મક આવની જોઈએ કવિનાથી ઉજાવ હૃદય પૂરે
એકમિનું સરત હૃદયમાં અનીચરવું વહે, અને મુખદારો નય હારા અખીજળના નિર્મરો
વહી રહે, સમુદ્ર ઉછળતા હૃદયમાં અગાધો ઉડી ગયે, અગે અગે અગે એના અનિશાની અવિનતા
અંધારા રહે, કાવ્યોનું ગાન સુષ્ણતા હૃદયમાં રનેકતાન મચી, રહે કુખીની બધાઓમાં
કવિને કવિ કવિતા જ ગાનમ પડ—ત્યારે, ત્યારે જ તે કવિ

નરસિંહરાવલાઈએ આ પેમાં પેહલું રમ્ય નીકારેલું છે કવિ લલિતે ખાતું કપાનું
હોય છે—એટલે, મહારે મનથી કવિ લલિત એક રીતે તો નરસિંહરાવલાઈ કરતાં ઉચ્ચ, દર
જો છે પછી તો મિલકતો હોય.

૧. ૨-૦૦૦ એન એમ ત્રિપાઠી એન કપની, મુમબઈ

કવિ-હાનાલાલ 'લલિતના કા પો'ની પ્રતિપત્તિમાં નમે છે, " એમના બાવના
કરણ સદમ છે, ૫૩ વર્ષીયના પૂરવમાં વિતાળ મધી, એમનો પ્રિય, શ- 'ગીર' છે,
'મહા'નથો "

"મદૂલી મળતી પેરે તીર" કવિ નરસિંહે વખતે એમનો જીવનનો આગમ 'મદૂલી'
છે, નથી હેમદમો કે રાગચૂટો લલિતે પોતાનું સ્થાન સીકાગી વીડું છે એ સ્થાનમાં જ
રમણ કરતુ એમને યોગ્ય બાંહે છે ઉઘાઉંયા સ્થાનો માધ્ય નદિ હોય તે જતા નેની મુઝા,
રાખતી એ તે નરસિંહરાવભાઈનું કામ

"ઉવાય પ્રાર સદિયારી

સુખદુઃખની કથા ધારી

અન-એ એ લગી "

જેમ-હોનારૂન, કવિએ લખ્યું તેમ એનો શ- 'મીર' જ છે નથી નરસિંહરાવભાઈ
એવો 'મહા'

"મહા, નહીનો ધોધ ધુધવતો આત્મો જાયે "

લખિતછએ "સુખદુઃખની કથા ધારી," તેમાં જ "એક આનન્દ" દેખાય છે, અર્થે
"ગીતમાં પ્રશ્નના માગની" જે એમને લાગી ગઈ છે જીવનમાં પોતાના આશયો વસિત
સિદ્ધ કેમ બનાવે છે, કારણ કે તે એના ઉચ્ચ નથી કે મિદ્ધ નહિ થઈ શકે

કવિ નરસિંહરાવ 'મહા' અને 'શુકના' જોના એતા મનુષ્યને ભૂતી જ ગય છે
લલિતજી તેઓને 'શુદ્ધી ચક્રતા' થી નરસિંહરાવભાઈ "દિય લોકમાં ધમતા " જે દિય
તો ધઈ જ શકતા નથી નિનિત " ગણ નિદરિયે આનો હાતા જગજગતરો ને, " પોતાના
જીવનમાં ઉતારી શકે કે નરસિંહરાવભાઈ દિય ભૂમિમાં તીરો મારે છે એક તીર ત્યાં 'હાથી'
શકતું નથી લલિતજી આ જ ભૂમિમાં તીરો મારે છે હું થઈ મચો માટે છે કાઈ કાઈ
તીર થતી ગય છે પણ ધણી તીરો ધારેનાં સ્થાને 'હોથી' મકે છે પરતુ તેથી કઈ તે
ઓલ દિવ્ય ાવી, લલિતજીનું હૃદય દિવ્ય થયું જે પણ મોનેરી પાંખો નજીક ઉડે નિદાર કરવા
લઈ જઈ ચક્રતી નથી લલિત 'નીર' છે અને તેથી જ 'લગીર'માં 'મહા' કરી શકે છે
નરસિંહરાવભાઈ 'મહા' છે અને તે 'મહા' માં 'ગીર' રી શકતા હોય એવું તાગતું નથી

નરસિંહરાવભાઈ 'મહા' અને 'શુકના' સુરમે અને એક વિષયમાંની પ્રેરણા
મઈ લલિતજીએ "નિરદનના શોખેથી," "દુઃખ" સંભળ્યું એ બે પ્રેરણાઓમાં નરસિંહ
રાવભાઈની કૃતે કે સાદિય પી દહિથી સવાર ઉચ્ચ છે, પરતુ સફારી તો લલિતજીની જ છે
કેવેય પદ્યવતુ મગ્ય ને કે નરસિંહરાવભાઈનું છે તે જનાં હૃદયવ્યથાનાનું તો લલિતજીનું જ છે
કવિ લલિત દીવ્ય દેખાવના માનમાં પણ પોતાના પ્રિયજન જની સમાપ્ત નથી નેએ
કહે છે કે,

એ તો ત્યાં આત્મ તુજ મને

દીધું પ્રિયજન મરણ તો "

લલિતજીને તો "પ્રિયજન સ્મરણ તરંગે" હૃદયે છે નરસિંહરાવભાઈને તો "દિગ્દર્શનમા
આનન્દસિન્ધુમાં, અને પોતાના તરંગમાં" હૃદયે છે લલિતજીની કવિતામાં હેઠક વાગળી
વિશેષ છે પરંતુ પ્રકૃતિનું વર્ણન નરસિંહરાવભાઈની કરિતાના જેવું વિશાળ અને આકર્ષક નથી -
નરસિંહરાવભાઈના નૃપુરગકારમાંની "ભારતજનનીની અશ્રુચાળા" તપાસો, અને એક
બાળુ 'હવે લલિતજી, જય સ્વદેશ! જય સ્વરાજ્ય" તપાસો એક બાળુ નિરસ હૃદયપૂર્વક
રમેશ્વ કાવ્ય વાગે અને મીઠા બાળુ સ્નેહથી ઉછળતુ, સ્નેહમાં જ આદર્શ ધ્યેયનું ગીત વાગે
નરસિંહરાવભાઈ કહે છે કે કે.

"રમેશ્વ દેવી તણી હોડી સમાધિ ભગ પામતી"

એ હવે મુદ્દમતાથી સર્વ 'જોઈ રહ્યાં છે પરંતુ સ્વદેશપ્રેમમાં રૂસ થયા નથી "એક
બાલકના બાવથી તે ભારતજનનીની પામે દોડી ચકતા નથી એમને તો તેની "મૃદાધિભગ"
થવાની ચિંતા પેસે છે કહિ લલિત "જય સ્વદેશ! જય સ્વરાજ્ય" આનંદથી ઉચ્ચારી રહ્યા છે
એમનું દિલ સ્વદેશપ્રેમમાં કુબી ગયું છે "અતરે એક જ અવાજ" મલગાઈ રહ્યો છે નથી
પાસે ઉભેલાં વક્ષો ઉપર દષ્ટિ કે નથી બોમ તરફ નજર

કહિ લલિતજી હવે અતિ કુમળું છે પોતાના પ્રિયુષ જોતાં જે કાવો ઉછળી રહે છે
તે નીચેની લીટીથી સમજશે

"એ દિન આનંદ અનુમદ અમ આબુ"

તેમણે પોતાના માતાપિતાના લાગેડો પોતે જૂતી ચકતા નથી

"સલાળ જેમ લીધી આપણી માતૃતાતે

ગાળામ્મી તેમ ધરવી પ્રજા અર્થ સમ્ભવે"

નરસિંહરાવભાઈ "ઝઠારાં રમકડાં" મા માતાને માટે કહે છે કે,

"માતા અદ્યુત કળારે

હામી પૂનવે ગેવ' એ"

ત્યારે લલિતજી "મા તે મા"ની કવિતામાં, "કાલભેરા" માનો ભાવ રસાવે છે

લલિતજી "કુ ખિયાના બેની" મા કહે છે

"ધા સુણિયે કુ ખિયાની

વ્હાવા ! બન્ધુ બાનિયે"

મા એ કહીમાં નરસિંહરાવભાઈના આખા "હૃદયોદય"ના ચાર પાનાને સારાસં આવી
ગયો છે, નરસિંહરાવભાઈ એક પછી એક રીતે નિન્દે છે લલિતજીથી એ લખી શકાતું નથી
કુમળા હૃદયને વ્યાપાતો લાગે છે, અને એ તો ક્રૂર ઉછળતા હૃદયે કહે છે -

"ધા સુણિયે કુ ખિયાની વ્હાવા ! બન્ધુ બાનિયે"

લલિતજીની લલિત ગીરાંગાળ જેવી છે, નરસિંહરાવભાઈ જેવી છે નરસિંહરાવભાઈની આખા
જેવી શાતમય છે, નરસિંહરાવભાઈમાં લલિતરસ પ્રધાનપણે નથી

આ બે સરખાવા

- ૧ "આજ ભકતુઆજનાય ચરણ પ્રતે વાંચે
ગીસરી વિષયનાસના જ ભક્તિમાન માધ્યે"
૨ "આવો આનુસન્ન નમ વહિરે પ્રભુ!
વનિદ્યે પ્રભુ! આવો અનિદ્યનિદ્યે પ્રભુ!"

આમાં જો કે કતારિધાનથી અને જ્ઞાનથી છુપાયેલી કડી (૧લી) નરસિંહરાવ સામ્રાજ્ય છે, પણ પ્રેમથી છનકાતી, હૃદયની ઉમિશાળી તે વનિતની જ છે "આવો આવો," એવની જ હૃદય આદિ યમજ્વલ્ય છે નરસિંહરાવઆજના જા યમા પ્રભુ દુઃ છે, એના "ચરણ પ્રતે" જગ્યાતુ સંવિતતા કાન્યમાં પ્રેમ સમીપ જ છે વનદ્યાનુ જ રૂઝ છે

આવી કંઈક નરસિંહરાવઆજી કવિ તરીકે ઉનાંચી પા વા નથી મળતો નરસિંહ રાવભાઈ કવિ છે અતઃ કવિ ગદ્યના નનિતશ્રમા હવુ કાવિધન નથી પ્રકૃતિના સુંદર ચિત્રો તેઓ દોરી શકતા નથી. કેવલીક જગ્યાએ કૃતિનના આવી ગા છે, જેમ કે "સખનખ કરી દહાતી," "પદિકર પૂરો" પરંતુ કૃતિમતા એમના કાન્યનુ અમ નથી મળે લાગે છે કે કસાપીની કવિતાની અક્ષર લલિતશ્રા કાષ કાષ કાન્યમાં કૃતિમતા ઉત્પન્ન થઈ છે કેવલીક જગ્યાએ ભાવોની એકતા દુગી જાય છે, પણ એ ઉમિશોતી જુવાતી જલિતે લીધે હશે એમ લાગે છે કવિ નરસિંહરાવઆજના હવુ કતારિધાન છે, ભક્તિરતન છે, પણ તે નરસિંહ મહેતા કે મીરાનાઇ જેવો છનકામ જનો નથી એઓ તેા નચાર કરે છે કે પોતાને ભક્તિરસ વિદ્યાનેતે ઉચ્ચે કે નહિ લાલિતશ્રા નિચાર જ કરતા નથી પોતાને અગ્રે એટલે જસ ત્રીએતી બે બીએતો ચિનદેસનરી આ બે કવિઓની કવિતાની કાખી થશે

જુઓ! તો, એક ઉચા મિરીની રોચ ઉપર, વૃક્ષ રથગિન થયેતા એક મડપમાં, જરી જરી વારે, ધીગધીરી જોની નાનીની સામે આથે ઉજગતા મધુના પીચિ ઉપર, અને મળને મતા અની સામે જોની જોતી, અમી ખમી જતાં વસોતી અને આખૂાજીથી સજ્જ થઈ, એક વનિતા બેડી બેડી તત્તવજ્ઞાનના વિચારો કરતી હતી કોચ દુઃ કરે ત્યારે હોયી કોઠ કરી તે જ્ઞાન સાજા તી હતી, તે દુઃમાં રહેતને અગ્રે પ્રિયજનોને તે જુના જતી હતી મોઝીરવશાી હતું અભિમાની હતું આખમા અજન અગ્રેનુ દન કોષ સી પમાર થતી ત્યારે તણીની તે સ્પર્ધા ફરતી હતી અજાપાત થયેતા નહિ કેના ગબીર હેતી હતી અને ગબીર-તાથી સામેના દુઃગરા ઉપર બેડેતી એક અગ્રે તરફ તરફકા જરી આથે એ જોતી હતી જુઓ! જુઓ! તે બીજી આ તરફ અજર નાખીએ

નદાની ટૂંકરી ઉપર, સા. ૧૩૦ સુજનતાથી સજ, અન્નામા પરમેશ્વર દેખી, હાથ બેડીને, એક સંજગવતી આ મેળી હતી પસિ તેના કુમચી ખરડ વનો પુત્ર રમતો હતો પુત્રના માયા ઉપર કોષ કોષ વાર તે હાથ દેરવતી. તે રહેલગીના આતી હતી આખમાં કમજળીયાં સંગ રહતા હતા મુખમાં સોજ થ હતુ દયા હતી પેલા હવુ મગા રાગે બેડેતી બીના તરફ પ્રભુ તે સુજનતાથી જોતી હતી પ્રભુની કૃપાથી સર રચાણે કે એમ જાનતી

આ એમા પહેનુ ચિત્ર નરસિંહરાવઆજની કવિતાનુ છે આ બીજુ કવિ નસિંહતની કવિતાનુ છે આ આખા લેખના સારાથ તે એક લીંગમા કવી રકાય

કવિતા જોળ્યે તો નરસિંહરાવઆજ મહોદા—૬૧ જોળ્યે તો લલિતશ્રા મહોદા

અમેરિકન ગામડાંઓની મુલાકાતે.

લેખક-રા. વૈદ્યરાય માધવલાલ દેસાઈ.

અમેરિકન કૌલિયો અને યુનિવર્સિટીઓના વિદ્યાર્થીઓને એકલું શિક્ષણ આપીને પોતાના ગામડાંમાંથી મુક્ત થતી નથી, પણ વિદ્યાર્થીઓને વ્યવહારિક-સામાજિક જ્ઞાન મળે, વિદ્યાર્થીઓ કહેરની અને ગામડાંઓની જીવન-વ્યવસ્થા જાણે-સમજી શકે-તે માટે હમેશા કળીજીવેલું પા આપે છે. વિદ્યાર્થીઓને પુસ્તકોના જ્ઞાન સાથે સામાજિક તેમ જ વ્યવહારિક જ્ઞાનની જરૂર છે. વાત કળીજીવેલું આપતી દરેક સરેરાશ સ્ત્રીઓ છે. આપણા દેશનો વિદ્યાર્થી સામાજિક અને વ્યવહારિક જ્ઞાનથી વંચીત છે. જ્યારે અમેરિકન વિદ્યાર્થીની જીવન માટે જાગે છે તેને-યુનિવર્સિટીના-વસ્તીગૃહો-કોરમીટરીમાં ગળાય છે અને ફક્ત રમતોમાં જ તે ઘેર રહે શકે છે. આ તકાવતને લીધે ધર્મઆગળના વ્યવહારિક તેમ જ સામાજિક જ્ઞાનનો તેને ત્યાજ મળી શકે તે નથી. કોલેજોમાં ટર્મન વિભાગ જૂના જૂના હોય છે. કોઈકે મા વાર્ષિક બે ટર્મ, સારું કોલેજીકલ નાથ ટર્મ હોય છે અને દરેક ટર્મને બે ટર્મની પરિક્ષાપછી દસથી પંદર દિવસની જાન્યુઆરીમાં આવે છે. આ રમતોમાં જે વિદ્યાર્થીઓ ઘેર જવાના ના, હોય તેમને સાવ કહેરની લેમ, જ ગામડાંઓની જીવન-વ્યવસ્થા-માટે વ્યવસ્થા કરવામાં આવે છે. વિદ્યાર્થીઓની મજબૂતી જોય તો દસથી પંદરની અંકે દૂકડી પાડી જૂ. જૂ. નહીં કરેલા કચ્છોએ-રવાના કરવામાં આવે છે. આ દૂકડીઓની સાથે શિક્ષક વર્ગ કે કોલેજ તરફથી દેખરેખ રાખનારાઓ મોકલવામાં આવતા નથી પણ દરેક દૂકડી પોતાની બહુમતીથી પોતાનો વડો-લીડર-પસંદ કરે છે. દરેક દૂકડી પોતાના વડા ઉપરાંત સેક્રેટરી અને ખામતી-મેન્જર-ની નીમણુંક કરે છે. કે જેને હરેકે પત્રવ્યવહાર તેમ જ મેસાનો હિસાબ રહે છે.

મોર્ગ કહેરોની મુલાકાતે તેમ જ ગામડાંઓની મુલાકાતે જનરે દૂકડીઓના કપડામાં અર્થમાં મોટા ફરક રહે છે. કહેરોની મુલાકાતે જનર પાસે કહેરોને લાખકેના કપડાં તેમ જ જરૂર જોગા પૈસા હોવા જોઈએ, ત્યારે ગામડાંઓની મુલાકાતે જનરને કપડાની જાતી સભાળી લેવાની રહેતી નથી. આખી ખમીમ, દૂધી ખાખી ચઢી બ્લુઝ મોચીસ અને લેડર-હોલ છુટ તેટલું બસ થઈ પડે છે. ફક્ત એક જોડે ગીરાય વધારે કપડાંની જરૂર રહેતી નથી. કહેરોની મુલાકાતે જનરને મોટે ભાગે રામ, બમ, મોટરનો નાભ મળે છે. જ્યારે ગામડાંઓમાં જનરને હમેશા પંદરથી ફરવાની હોય છે.

દરેક રથને Y M C A યમ મેન્સ કોમ્યુન એસોસિયેશનમાં ઉતરવાની વ્યવસ્થા અગાઉથી સંખી-નકકી કરવામાં આવે છે. ગામડાંઓમાં રમત રૂપે જોતાંની સાથે જ વ્યવસ્થા થઈ શકે છે. રેલ્વે કે રીમિંગમાં ફો બાડમાં મુસાફરીનો નાભ મળે છે. જ્યારે મોટર કે બસની મુસાફરીમાં ફો બાડ આજીવેલું છે.

મને મળેલી નજી વેકેશનમાંથી મેં વેકેશન એન્ડ વિવાળામાં-મન્ડેરી સતુમા અને બીડે ઓમીતમાં (બન્દેની નજી હવે ગયા પછી અને વેસન-સતુની વચ્ચે), ગામડાંઓની મુશ્કેલી કાતે જવાનું નજી હવે પડેલી વિવાળાઓ, મોટા સહેજે નેવેનો વાત મને છે, જારી અમેરિકન મામલોતન લેવાનું હાથે ન રહે છે, ગામડાંઓની મુશ્કેલી, જનાર મોરે બાગે પરદેશી વિવાળાઓ જ હોય છે

જોનેજ તરફથી દરેક દુકડીને નીચે પ્રમાણે લખાઈને પત્ર અપાયા આવે છે " જોનેજના વિવાળાઓ ની અરજી તમે સમજાયા જામાતા નામની મુશ્કેલીને અંગે છે, જોનેજના રીત આતા રાખે છે કે દરેક નવું જેમ વિવાળાઓની મરજી કરવામાં આવે છે, તે પ્રમાણે જોનેજી જરૂર અવસ્થા કરવે માં આપશે આ દુકડીમાં વિવાળાઓ પરદેશી આવેલા છે તેમને ગળાવાથી તમને જૂઠા જૂઠા દેશનું નહીં મળેડું યાન દુક સદાસમાં મળશે, અને આશા છે કે તેનાં જન્મમાં તમે અમેરિકન મામલોતનનો વાત તેમને આપશે " આ લખાણપત્ર સિવાય પણ ગામડાંઓમાં અવસ્થા થઈ ગઈ છે જ્યાં તે હોય તે વખત વિતરણે પરિચય પાવ છે

ડીસેમ્બર-બન્દેની સતુમા કમ્પટી-મખત કડીમાં અને ૧૦ વી ૧૫ ટેમ્પરેચરમાં ગામડાંઓની પડેલી મુશ્કેલી યાત્ર, અને દસ ક્રિસમાં ચાર ગામડાંઓમાં જઈ શકાયું નર પૂના સખત તોફાનને કાંપે તબક્કા આત ગામડાંઓમાં જવાનું મુશ્કેલી રાખેડું પડ્યું અમારી સતરની દુકડીમાં તેર પરદેશના અને ચાર અમેરિકન વિવાળાઓ હતા આમાં દસ છોકરાઓ અને સાત છોકરીઓ હતી

વરતાઓ, ખેતરો, ગાંધી, માડીઓ સત્ર બન્દેની જવાબના હતા મનાઓતિય ત્રણ-ત્રણ શીદનાં બન્દેનાં પડ જામી મથેના હતા બન્દેની સતુમા મોટર અને માડીઓનો બન્દેનાર 'સ્લેજ' પડા વખતની માડીથી થાય છે, અને આમાં અમારી મુશ્કેલી થઈ હતી 'સ્લેજ' ગાડીનો, વરસના બન્દેની અમાડીનો, ખ્યાન રીનેમેટોમહના ચિત્રમાં નોરેનો તે અહીં કાઠાવ અનુભવો મોડાઓને મુશ્કેલી જાણેની જોને દસમ, બન્દેની ખાત્ર રેકરામાંથી મખાવની જમીન અને તે ઉપર 'સ્લેજ' પસાર થતા અખણ ગામડાંઓમાં ગાડી મુશ્કેલી કરતા. 'પોઆ' ખડાગાનો અનુભવ 'સ્લેજ'ની મુશ્કેલી દરમ્યાન આજે રમે જોનેજના સગીનો, બધીતા માવનો, નહીં જોડકાઓ-તેના ખ્યાને મુશ્કેલીનાં ગામડાંઓની કરમી મુશ્કેલીને અનુભવ તાને કરા થો

પડેલા પ્રામર્ગિયા-૩૫૦ નુગન માસમાં-અનારો પડેલો મુશ્કેલી સધામને થયો જાન વાંગી રાત અને બન્દેના ઉલ્લસને લીધે પનકિય આવેડ આ સુદર સમય સમિતિમાં જામણ ગામમાં મુશ્કેલી કરતાં નહાલી " Trip " - ડીસી દાથ-બાળી, અને તેના પડેલા મતંગો મુશ્કેલી થયો પીડીમાં-મથી વધારની અવસ્થા થઈ શુંકે તેમ ન હોતી, જાનુ, એ વિવાળાઓની સત્ર, ક્યાં પડી સાકરેનોને અમારી પણ અવસ્થા થઈ

ખીરોનો સાલેડ આ ગામનો સખરતુ આંદોળી હતો બનામજીવન આપ્યા પછી તેણે
 વેધ કે મેમતા બતાવી જૂનો ખખ થઈ ગયેને 'રતવ' સગાની અમારી બને એરડીઓને
 તેણે આખી રાત ઝંઝગી આપી પહેલેથી ખનગ હી આપેલી એટલે ખાવાની વ્યવસ્થા થઈ
 રોડ નહોતી છતાં તેણે બનતી મહેનતે ગામમાંથી જે કંઈ મળી શક્યુ તે પૂરું પીક્યુ બરફનો
 તોફાન અને પંથનગ સખત પુકવાતા વચ્ચે પહેલી રાત ગાળી હતીને વખતે એપરેચર હતી
 ખીનો વિચ્છેરે વિચારે જૂ. જૂ. કુટુમ્બમાં એકે બન્યેને સગરક પાતી રીતે ગોઠવાઈ
 જવાનું હતુ આ વ્યવસ્થાવીથીના માલેકે રાતના જ કડી નાખી હતી અને આપેલા સગનામે
 રહવારૂથી જવાનું હતુ, પણ રહવારમા ગામના છોકરાઓનું ટેણુ વ્યવસ્થા કરવા માટે મહાન
 આગળ ખડુ થઈ રહ્યું હતુ

આપેલે સરનામે જતા માયાબરેયો આનકાર મળ્યો, કે જાણે જૂના જમાનાની ઓળખાણ
 હોય! આપણાં ગામમાંના સાદા ભોગા પણ અજ્ઞાન ગામડીઆઓના સ્વભાવમા અને અમેરિકન
 ભલેલા ગામડીઆમાં મહેમાનગીરીની રીતમા ફરક ના જણાયો એકફરેટની તૈયારી થઈ ગઈ
 હતી કુટુમ્બમાં વૃદ્ધ માા દિકરા-વહુ અને છોકરા છોકરી એટલા હતા, અને તે સર્વે ટેમ્પલપર
 ગોઠવાયાં શહેઆતની વાતચીત કોનેજ કેળવણી, મુસાફરી જાગતની થઈ

એકફરેટ પછી રતવ આગળ અમે ગોઠવાયા બન્યાની ઝગુને લીધે કાંઈ કામધર્મો-ખેતી
 વગેરે બંધ હતા, અને તેમાં સ્વિચારને લીધે કિશ્મયન કુટુમ્બમા ચાલિ હતી ધાર્મિક લાજણી
 શહેરીઓથી જૂદી જણાઈ વૃદ્ધ ડોશી મારી આગળ બેઠી અને તેણે સનાર્ન પૂછ્યા શહે કયાં
 "કયા દેશથી આવો છો? શું જાણો છો? આ આપ છે? કેટલા બાકુ કે તમારા દેશની સ્ત્રીઓ
 અજ્ઞાન કેમ છે? તમારા ધર્મમાં સ્ત્રીઓને અ-યાચ કેમ અપાય છે? અમારા દેશના મિશનરીઓ
 તમારા દેશમાં કેવું કામ કરે છે? અગ્રેજ કયા સીખ્યા?" વૃદ્ધ-ડોશીના-સવતિ અજ્ઞાન ન હોતા
 વાતચીત ઉપરથી જણાયુ કે તેનો નાપ સ્કૉટલેન્ડમાં આ યો હતો અને જર્મન સ્ત્રી સાથે અમેરિકામાં
 પ્રવેશ્યો હતો તેનો ધણી બોહીમીમ હતા દિકાની વહુ રશિયન હતી તેનો આપ બંને ધણી
 અમેરિકન "સીવીન વોર"મા ઉતરના લોક ત રૂથી ફરકવા હતા (નીમો-હુગ્સીઓની સ્વતંત્રતા
 ખાતર) રોશી જૂના જમાનાની નિશાળે બણી હતી પણ નાચનના ફેશનને લીધે એણે વધારે
 લીધેયુ દિકરા ખેતીવાડીની કાલેજમા પાસ થઈ આ યો હતો વહુએ હાઇસ્કૂલ સુધી જઈવણી
 લીધેની અને છોકરાઓ નિશાળમા ભણે છે આમો "ગામડીઓ કેમ કહી શકો?" રોશીએ
 છુદ્ધ ધમના હખાણુ વાનેના તે ઉપરથી તે ધર્મે નિર્ણયે તેણે સંતાપ પૂછ્યા અને હિદમાં અત્યારે
 તે મર્મ નથી તે જાણીને તે અગ્નિમુખની ત્યારપછી તેણે ધરની વ્યવસ્થા નતાવી લામ્બાનું
 બેઠી ઘાટીનુ-બગલી ઘાટનુ એ પાંચ ખડનુ એક સાદુ રતવજ મહાન હતુ ફરનીચરમ લુના ઘાટના
 પુરની, રબર, ખાંદલા હતા લીંતો ઉપર નવી જૂની ટંગીઓ આડેક રીતે ગોઠવાયેલી હતી
 ફેશનુએટ બિહુમ ૩૫૦૦ ધરના ગામમાં તે બેઠણી નનાઈલોની પણ મોગે વિસ્તારતી જમી
 નની વ્યવસ્થા તેને ફરતકે હાથથી ને અને રચી હતો

સુતામગરના ગજા (સચિવવાતા) ર ર-૨૦૦ એન એમ ત્રિપાથી એન્ડ કપની મુખાલુ

હસ વાંચે ગામના દેવળમાં અમે દાઝરી આપી. ગામના ન્હાના મોગ સૌ માણસો ત્યા હતાં દરેકને મગવાનું આ સ્થાન હોનાથી હડીમાં પણ ત્યા ગતી સિરાય છુટકો નહોતો ખીરતી ધર્મના શહેરી અને ગામડીઆ જાતાવરણનો અહીં અનુચે ૨ વાવ આ થો આપણા ગામમાંઓમાં એકાદ 'સાહેબ'ને જોવા લેખનુ ટેળુ એકઠું થાય તેમ જાપારી આગળ પાછળ પણ ટેળુ એકઠું થયેનું બપોર પાસ્ટર-ધર્મેપ્રદેશક-૨ ત્યા ગળાઈ અને ત્યાથી ગામના ખ્રીસ્તીઓને પ્રયાત મગ્યો તેના તરફથી હિન્દના લોક અને ધર્મે જાગતમાનો ખ્રીસ્તી નજરે પુધાયતો અભિપ્રાય જાણવા મળ્યો જો કે તેનું જ્ઞાન મિશનરીઓનાં માસિકો પુસ્તકો અને અહેવાલોથી હતું 'હિન્દની બહાર ખીરતી દેશોમાં હિંને રિપે ધાર્મિક અને સાસારિક રિપોર્ટમાં કેટલું અને કેટલું અગતિ છે તે અહીં જણાવું ખીરતી દેશોમાં અને ખાસ કરી ધાર્મિક વર્તાવરણમાં 'હિં' એ અજ્ઞાન, જમની, ધર્મવગરના, નોખો ફનારા, આઓને દુ ખ દેનારા, રિષવાઓને જીવતી બાળી મૂનારા, છોકરા ઓને નદીઓમાં ફેંકેલેલનાં, મહાઓને નદીમાં કહોવાસી કે પક્ષીઓને ખાસ રી દેનારા, સાપ, મગર, દેરા, પશુ, પક્ષી, વનસ્પતિ પથર ઓ લાન્કા પૂજનારા, અને જૂલપ્રેતને માનનારાનો ખ્યાલ છે હાલનું હિં મિશનરીઓના પ્રવલનોની અને ખીરતી રાજની મહેનતરી જ સુધનું છે, અને જો હિં ખ્રીસ્તીધર્મનો અગ્રિયક કરે તો જ તેનો ઉદ્ધાર થઈ શકે એવો અભિપ્રાય પણ અમને જાણવાને મળ્યો ચીનમાં પ્રજાસત્તાક સ્થાપનાગ ચીના-ખ્રીસ્તીઓ હતા, જાતાનો મેળાવતો વર્ગ જાપાની ખ્રીસ્તીઓનો છે અને કોરીઆમાં સ્વાતંત્ર માટે બહુનારા કોરીયન ખ્રીસ્તીઓ છે, તે જ પ્રમાણે હિંદમાં ઘરાનુ એ સાશળી મને હમનુ અબુ ધાર્મિક ચર્ચાના ન ઉતરતા હિંને રિપે તેનો બધાપસો વિચિત ખ્યાલ ઓ ઉપર જણાવેનું અજ્ઞાન મ્હેં તેને દૂકમાં અગતિ-યુ, અને અમેરિકામાંના આપણી નજરે જણાતા અજ્ઞાન, અજ્ઞા દાખના દનીલોથી તેને સમજાવ્યા, તેમ જ અમેરિકન સ્ત્રીપુરોષે, સાસારિક અને ધાર્મિક જીવન વિષે પરદેશીઓનો કેવો અભિપ્રાય હોય છે તે કમ્પુ ત્રીસ વન અમેરિકામાં રહેના જર્મન સાપ દીરદનો, માછ ચિટિયા પ્રધાન મી એસ્કનીયાની િકરી કે જે રોમાનિયન એન્ગ્લામડર-એનથી-ના (અમે રિકા ખાતેના) પત્ની છે અને જેમનું જીવન અમેરિકામાં મગાયુ છે તેમજે હમણાં આપેનો અમેરિકન સ્ત્રીપુરુષ મિનેનો અભિપ્રાય કલો ત્યારે તે પણ હસ્યો ફક્ત એક તરફી-મિશનરી ઓએ પોતાનાં કાર્યોના કાપેલા-અહેવાલોથી તેનો અભિપ્રાય બધાપસે છે, જોકે તેજે કમ્પુ તેનું પણ હિંદમાં છે, નથી એમ નથી, પણ આજુ હિં તેનું નથી તે તેમને જુદી જુદી રીતે મ્હે સમજાવ્યું અને જેણા યુ કે હિંદ ખ્રીસ્તીધર્મ સ્વીકારે તો જ તેનો ઉદ્ધાર થાય તેમ કોઈ પણ હિંદી માનતો, નહીં હિંદની નજરે તો સન ધર્મ સાત છે, સર્વ આધાર તેના અનુચાથીઓપર છે ત્યાર પછી કિપવ બહુ ગામની બચસ્થા વિરે મે જાણવા માગ્યું ગામમાં ફરલ સ્કુન, દેવળ, પોસ્ટ-ઓફિસ ઓ મુખ્ય મકાનો, દેરાળ અને સ્કુપનો વહિવટ ટરટીઓની હસ્તક, દિવસના બે વખત ટપાલનો મહેગાળી ગામેમાં દરેક ઘરોમાં ગેસના દિવા અને સ્મોર્ક ખાતે ગેસના રેલ, તેમ જ દરેક છાત્રમાં પાણીના નાળા ગામમાં 'સીફ ઓફ પોનીસ' ઓ 'સીલેજ ક્લાફ'

તેમજ પસંદ કરેલા ટૂંકીઓની મરજીને સુબાનરી મરજીન, ઇનકમ ટેક્સ, ડ્રેગવેજીનો ટેક્સ, વીર ટેક્સવગેરે જીવ જીવના ટેક્સની અંગ્રીઓ થાઈ છે' દારૂનિષેધ *Prohibition law* ના ગણધર્મી કેરી અમલ થઈ છે તે વિશે જે જાણવા માન્યુ " હુકમને અંગે જોકે દુનિયાની ખરાબી થઈ ' તેણે કહ્યું પણ અમેરિકાને હકકને જાહેરને પણ કાયદા થયા છે, અને તેમજ એક દારૂ રેવનુ ના છે. આ ના મળી હોત અમેરિકા તેના નોંધાયેલો દોષ તે દારૂ રેવનુ કલે પમાર થાત ' કેમ તે રાક પડ્યું છે અમારા ગામમાં તો તે આશિર્વાદ થઈ પડે છે તે કારણના અમન પહેના આ ના ન્હાના ગામમાં પણ રિયલિટી બનાવ હતી અમારો ૧૧૨૨ કે રૂઝ દારૂના કોઈ ના છે થઈ રહ્યા, મરામતી કે માળામાળા કરતા નજરે પડે અને દરના ન સામા ખુન-રી બસે ચાના ખ્યાન તમને નીક (પોલીસ અધિકારી) આપી શકે જોકે લોક દર નથી પાના એમ નથી અમર લેમલો નહન છોડી દીધો છે એમ કહ્યું પણ નથી પણ વેચાતો મળી નહીં તકરાથી તેજો નિરૂપાય થઈ બેસ છે પરધનાઈ મનાવે છે પણ તેમાં નીશાનુ પ્રમાણ જુદુ ઓછુ હોય છે ગમે તેમ કહા પણ તેના તજ દારૂની સાથે સમજીક બન્યા છે આ જોવાને ના છે મામના ત્વાર પડી એક પણ ખુનનો કે મામ મારીનો બનાવ નવો નથી કે સરમલરે મા દેખાવ નજરે પડ્યા નથી અમેરિકામાં મોરી જુધીથી પ દેશથી " રૂ આવે છે, અમેરિકામાં જ દવાઓને નામે દારૂ બનાવી વેચાય છે, વૈસાદાર કુટુંબમાં હજુ વપરાય છે અને ધરધાઈ દારૂ મનાવાર છે છતાં હાનની જ નીતિને સરકાર સમ્પ્રતિષ્ઠા માત્ર નામે તો હમ વપમા સૌ કોઈ દારૂ નામ બૂરી જરો " તેમજ હિંદમાં દારૂના વપરાશ સમધી અને પૂછ્યું ત્વારે મેં કહ્યું " હિંદ પરતન છે એટલે અમેરિકા જેનો દારૂનિષેધને કામદો પરદેવી સરકાર તરફથી મેળવેલો તે અત્યંત છે બ્રિટિશ સરકારને દારૂની આનંદમાંથી અજાર ગીતે એક જોડી મોડી રકમ મળે છે, કે તે એકદમ એ જતી કેમ કરે ! જોકે અમેરિકન સરકારને પ્રજાને અને વ્યાપારને દારૂનિષેધથી મોટી ખોટ મોળવવી પડે છે, પણ તેઓને બીજા માર્ગેથી તે જોઈ પુરી થઈ શકે છે, તેમ જો હિંદના હુકમ દિવોગોરો ઉત્તેજન આપી તે માર્ગે આનંદ વધારી દારૂમાંથી મળતી આવક મટાડી શકે, પણ તેમાં બ્રિટિશ વ્યાપારને ધમ્મા પહેલે બ્રિટિશ સરકાર ચીનમાં વ્યાપારના હકો મેળવના માટે સાદામાં અફસુસો હિંદના વ્યાપાર બધ કરાવ્યો, તે જ પ્રમાણે ઉદાર બની હિંદના દારૂની નથી કરે હારે ખરી મુધરેલી સરકારની ઉદારતા કહેવાય પ્રજામત દારૂની નથી માટે પ્રયત્ન કરે છે, અને તે માટે પ્રયત્ન કરના અમેરિકાને સરકાર પકડીપકડીને જેમાં મોકલે છે હાલમાં તો અમેરિકન સરકાર જ પ્રયત્ન અને સમ્પ્રતિષ્ઠા દારૂનિષેધ માટે કરે છે, તેનાથી ઉત્તરે જ બ્રિટિશ સરકાર હિંદમાં કરે છે અમેરિકામાં દારૂનિષેધની સામે કામ કરનારને જોખમ મેં કહ્યું પડે, પ્યારે હિંદમાં દારૂની અત્યંત માટે પ્રયત્ન કરનારને જેલમાં કરી પડે " જે હસતા હસતા પૂછ્યું " કહી સરકારને મુધરેલી જેવી કે તમારી કે અમારી "

નવા હિંદી બીજામાં વધારે દારૂની અનુભવી નામ જોડી દારૂની બની નોકરાવાય તો પે

એમ એમ વિશ્વકોશ-૩ની મુજબ

‘સપેર’ પછી અમારે હાથમાં જવાનું હતું અને ત્યાં આગળ વીને ન ગાન અને કુમીન પછી ત્રીજીયે આવેલા થમમાં જવાનું હતું બરકની જગતને લીધે અહીં બેરબરુ મામલો વન એનાનું મળી નામનું હતું પૂણ એ/હું ખરું કે અટક હાડ ગામ કે દુનિયાના સમાચારનો અઠાત નહોતું અમીએ માટેનાં બાળકો અને ઊંઘીરીઓ માટેનાં, ખેતીને સમનાં માકિંગ, પુસ્તકો, રોજીદા નર્તમાનપત્રો ‘શુકર રોડ’ ‘પરદના ગામમાં’ ‘મીટ પરકેટ’, ‘મોર’, કુમરોર, જવેનર શોષ એ મુખ્ય દુકાનો હતી આપણા ગામડાઓમાં મોજોગા વ્યાગમના, ઉંચકા ઓનાં દર્શન અહીં કરવાના નહોતાં ટેકરીઉપરનું આ ન્હાનું ગામ રવચ પ્રતે સંસ્કૃત

‘આત માઇસ’ દ્વારા આવેલા અને હજાર માણમી વમીવાગા ગામમાં અને રાતના અગીનાર વાગે પહોંચ્યા આખા દિવસમાં જૂદા જુદા ગ્રંથો દરેક જગ્યાને મળેનાં અનુભવ અમારો-રસોનાં મુખ્ય-રૂપ હતા આગળી ગમ કરતા કંડી ઓલી હતી, એટલે પં અને ૧૦ ની વચ્ચે હતી અમારે હાઈસ્કુનના ડી સી માનન મગવાનું હતું અમાઉથી સમી જગ્યાઓથી રકુનની કારમીટરીમાં નેમલો બધાને માટે બરચ કરી હતી

બીજા દિવસે રસ રકુન, સામગ્રીની કીન્ડર માર્ટન રકુન અને હાઈસ્કુનની અને તપાસ લોધી ગામમાં જાડ દેવળ-કેથલીક બાગીચા અને પ્રોસ્ટન્ટના હતા ટાઉન હોલ, લમ લમ પાંચસો માસો માઇ થકે અને જેમા મીટીંગ, ગ્રાન્ડ જૂરી જૂરી કનઓ તરફથી ભજવાતાં નાટકો, સીનેમેટોગ્રાફના દેખાવો મતાનવામાં આવે છે, વોલરચર્ચ, ફેનેજ, પાવર હાઉસ (વિજળી અને ગેસ માટે) કાનંગી લા સેરી, ટાઉન ઑફિસ- (પોલીસ અને મહે સુલમી સગલી ઑફિસ અને કામચલાઉ રૂબાનું) વગેરે મળતાં જોયાં ગામમાં હોટેલ, રેસ્ટોરા, ફૂગરોર, શુકરોચ, મીટ મોંકેટ, વેશ્ટેચન માર્કેટ, હાંવેર મોર, જનરલ રોર, જવેનર શોષ, રેટીફાઈ, રેટીમાઈ અને પોસ્ટ ઑફિસો, ઇન્સુરન્સ કંપની, પીવીડન્ટ લોન ઑફિસ, બેંક એ બેંક જ રસ્તા ઉપર આવી ગઈના છે જે દાકરો અને એક રાતના રાત્રર તેમ જ એક વડીવની ઑફિસ પણ હતી.

ગામથી રેલ્વે રસ્તોના-—મુદી જુદા રેલ્વેઓના-સાત અને બાર માઇલને અંતરે છે, અને ત્યાંથી ‘બસ સર્વિસ’ અને ‘ટોલી’ (ટાગે), સર્વિસ અડધા અને કનાક વ્યાકને અંતરે હોય છે ન્હાનાં ગામો એકબીજા સાથે કા તો ‘બસ અગર’ ‘ટોલી’ ના વ્યવહારથી જોડાયતાં હોય છે

આપણે ત્યાંનાં અમનાવાહ, સુરત જરૂર, નડીઆહ જેવા રહેશેમા ની વ્યવસ્થા, સગવડ ‘મથી’ તે અહીં હજારની વમીવાગા ગામમાં જોઈ ટાઉન કલમ, પુટ લાહટ કલમ, ગડી કલમ (સર્ગીત માળી), સ્કેડાનીન કલમ, મીલીટરી કલમ, ચેરપીવન કલમ, ટેમ્પરન્સ એમેલીયશન, કુમન્સ ફેન્સાઇઝ એમેલીયશન, કાઉન્સિલ ઓફ યંગ મેન્સ કોમિશન એમેલીયશન અને યંગ વીમેન કોમિશન અસોસિયશન અને લીટરરી કલમ વગેરે જેવું આ ઉપરાંત નામનું એક અઠવાડિક વર્તમાનપત્ર અને તે ‘પ્રીન્સિપલ પ્રેસ’ છે

રતે ૧૨ વન ૦ એન એન વિ ની એન કપની

તે દિવસે *Y M C A* અને *Y W C A* તરફથી અમારી ટાપીને લઈ મોટા આમનણું હતું તમ જ આ નો સરસ્વતી જે બે વિચના પ્રોધામમાં છ મિટિંગોની ગોઠવણ કરી હતી ત્યારે ના ન હો, કોઈએ નક્કરનીમ, મુજોગ્વાનીઆએ દરેક દેશના વિદ્યાર્થીઓને આ માં ગોમ પેતરનાન ફાંલોને પ્યાન આપરનો હતા, તેમ જ મિટિંગની છરડે છુટકો થયાં ચનારનાની હતી પૃ ૧૧ નકુ નકટ કનમોગો અગિવનો જ નસો હતો અને ખીજ રાતે *Y M C A* અને *Y W C A* એમે સિરસન તરફથી ડાન્સ અને "મુવીઝ" (સીનમાં આ સીનમગાધ ફાંનામને નો અર્થ માં મુવીઝ અને મુવી થયેન્ડ નામ અપાતી છે) ની રાચ થઈ હતી ત્યાં 'Our honored guest' નું પહેલું ફોગીત હતું *Loyal to Star and Strips* અને *Uncle sam* તેમ જ *America* એ પ્રિથ થતું પડેના સીરા અક પછી એક ગરવા, ત્યાર પછી દરેક પગેની વિદ્યાર્થીને પોતાના દેશનું એકેક ગીત-ગ નાં ગાવાનું હતું

બરફની નકુની મુનાકાનસાગા ચારે ગામડાઓમાંથી ઉપરના જે સૌથી ન્હાના અને તેનાથી મોળા-ગામનો ખાન અ રા પછી એક દર રાને અર્થે કન ગામડીઆઓની હાજરી આપણા ગામડીઆઓ સથે સરખાવીશ બરફની નકુમા ખેતિ એરે બર હતું અને ગામમાં તેને લીધે સર્વ રથજે થાત હતું બરફની નકુમા સખત ઠડીમાં થા ગામડાઓમાં સાતાશક અને બ્યાનમ રિક છનન ગ નથી હોતા ગામના પ્રમાણની તેમની ન્હાની ન્હાની કસો મારફને નેમનો બ્યાન દ ઉસાન ટકી રહે છે કસરત તેમ જ બાસ્કેટ બોલ જેવી રમતો મકાનની અન્ડર રમવામાં આવે ૭ કુ બે ન મરફની નકુ પહેના, બાસ્કેટ બોલ બરફની નકુમાં બને મેકમે ત મરફની નકુ પછી એરીએરા રમતો ન્હાના ટોભાપણ હોય છે બરફમાં રોકેમ, ફેજ અને ખીજ રમતો પણ રમી નેષ સહેરાનું ધર્મિક છનન દલિક જણાય ત્યારે ગામડાનું ધાર્મિક છનન બોણુ બને રનિત જણાય નળી આપણા ગામડીઆઓમાંના બોળપણ, કાનમનસાધ, પરાણગત સ્વભાવ અને અમેરિકન ગામડીઆઓમાંનાં એ શુભો એક પ્રકારનાં જણાયાં તફાવત એક બાબતુ પછુ રા ની ત્યારે બીજી બાજુનો ત્યારે અજાતી જણાયો અમે રિકન ગામડાં અવર સાસા રતાઓમાં, સર્વ પ્રકારની મુખ સગવડમાં પારે આપણાં ગામડાંમાં અમુખાકારી હારે, ગત અને સગવડ વગરનાં છે અમેરિકન ગામડાંનાં સી-પુરપો મજાન ખ તન-અને માસન સરેનામાં ત્યારે આપણા વિચાર ગામડીઆઓ મજાન અને ખડતલ-જતા નેહી વગરના અધમુખા, કાલ્યાણી કપામાં-હાડપિગર શરીર વાળા અને રોગથી, દેવથી અને અસોનોથી ધેરાપુના હોય છે આપણાં ગામડાંમાં કોળવણી મારે જવથા નથી, ભૂદી ભૂદી નાતો વચ્ચે, પાડપડોડીઓ વચ્ચે મનાહ રૂપ વચ્ચેનાં મારે પ્રવતો મત્તા નથી, બજાસરે સંકટ નથી, જમણવાર અને લગન-વિરાહનાં અવસરો શિરાય બાનફ મેળવનારાં, કામ ઉપરથી જાની ધન ઉનાગનાં ગયા-અનસરો-અને ખીજ મસગો નથી હોતા ॥ રે અમેરિકન ગામડીઓ ધેર આરતા પીસો, વધોતીન, બને, અર્થે

મેનની નથી આનંદ મેળવે છે, પોતા ॥ કલનમાં જુદું સમય ગુમર છે કુટુંબ સાથે રહી આનંદમળવું મેળવે છે, અમેરિકન ગામડાંઓનું ઘર આગળ ન્હાનો સરખો જગીચો-એ ત્રવ ચોકખુ, સ્વચ્છ હોય છે, પાંડળો કે કુટુંબ કપડાંની ચોકખાઇ જતાં સરીરે એ ક્યા નથી હોતા ત્યારે આપણો ગામડાંઓ તેના બેઠા કપડામાં નાં ધરમા સરીરે સ્વચ્છ છે આપણા ગામડાંઓને અધિભારી વર્ગ-પોલીસ-તનાની-મુખી-મામલતદારોથી હમણાં ભડકવાનું હોય છે ભલેલા વર્ગ અને તેમની વચ્ચે આસ્થાન જમીનનો તફાવત રહે છે, તેમ જ તેમના લાભના કાયદાકાનુનોથી તેઓ જાણતાં છે અમેરિકન ગામડાંઓને મુંઢાં સિનાય અધિકારી વર્ગ તરફથી ભડકવાનું રહેતું નથી, તેમની અને સરકારીઓની વચ્ચે આસ્થાન જમીનનો તફાવત નથી, તેમ જ પોતાના લાભ ગેરનાજના કાયદા કાનુનો તેને જાણ હોય છે અને દુનિયાના વર્તમાન સમયે રાષ્ટ્રો એ માહિતગાર હોય એ અમેરિકન ગામડાંઓનો પોતાનો, ધરનો, સામાન વિગેરેનો રિમો હેવાળે કે આપરેગીન સરકારનો, કે આપરેગીવ મેક, પ્રોવીડન્ટ લોનનો તે સભાસદ હોય છે અને તેમની મારફતે પોતાને જોઇના કોઠીના નાણાં ખેળાને લગતો અમાન, બીલાં આજરો તે આજે ભાવે મેળવી શકે છે તેમ જ પોતાને ખેતીનો પાક વેચી શકે છે બહારનાં વહેપારીઓથી તેને કમીના કે ઉત્તરાનાં ભવ હોનો નથી સરકાર તરફથી ખેતીને ઉત્તેજન મળે છે, અને તેમની ઉત્પન્ન ઉપર આજ પ્રમાણમાં કરવેડો લેવાય છે તેમનાં બાળ કોને આજે દરે કેળવણી મળે છે અને ખેડૂતનાં છોકરાને મહાન કેળવણી સ્કુલ કોનેજમાં ખેતીવાડી સજ્જમા મળે છે આ પ્રકારનાં રક્ષણથી અમેરિકન ખેડુત રક્ષાયેલો હોય છે સરકાર તરફથી અને આપરેગીન સરકારો તરફથી તેમને છેતરામા ઝડપી દબના ખેતીવાડીનાં વરાગથી નેપો, વેપારી આપતા એન્જનો, વાવેતર માટે પસંદ કરાયેલાં બીયાં, અને સુધરેલી દબન ખાતર મળે છે એમ કહેવાય છે કે છેલ્લી દબનાં આજરો, પસંદ કરાયેલાં બીયાં અને રસાયણિક ખાતરથી દુનિયાના ખેડુતો કરતાં અમેરિકન ખેડુત તેમની મુશ્કાલી ઘટી ગયો પાક રહેજમાં ઉગારી શકે છે

વિશેષ નવાઇ જેનું ગામડાંનાં ઘરમાં ટેલીફોન, એસ, પાણીના નળ, મટર, ઇલેક્ટ્રીકી સીની-એ નોંધા દરેક ધરમા ખીયણો, આધારણ દરનીચર ચોકખાઇ એ પહેલું પ્યાન ખેલે છે ખેતીવાડી માટે સાધારણ ખેડુત પેટ્રોલથી ચાલતા સાધનોનો ઉપયોગ કરે છે, અને તેને ઘેર મોટરનું વાહન હોય છે ॥ ગરીબ ખેડુત ઘોડાઓની મદદથી ખેતર ખેડે છે, બાકી બધાં ત્યાં છેલ્લી દબના એન્જનોથી ખેતીવાડી થાય છે આપણે ત્યાં મોજરોખ માટે મોટરનો ઉપયોગ મનાય છે ત્યારે અમેરિકામાં જરૂરની ચીજ તરીકે તેનો ઉપયોગ કરાય છે

અમેરિકન ગામડાંનાં વહિવટ ગામનોક તરફથી મુગલવા દરમીઓ મારફત ચાલે છે અને પોલીસ કંટાર્ક બગર ટાઉન કંટાર્કને હસ્તક નાણાં રહે છે દરેક કર, આકલ્પી, અને ખેતી પરનો કર દરમીઓ નક્કી કરે છે ધાર્મિક સરકારો મુખાકારી કેનેજ, પોટરવર્ક્સ પાવરહાઉસ વ વિની વ્યવસ્થા તેમજ હસ્તક હોય છે

સરકારના અધિકારીઓને દૂરથી જો સલામ કરે છે, તેમ જ દૂરની જોની લેલામણો, આવક અવકાશો નાણાં-ખર્ચ રિગેરે લેજો તથા સી. જી. મલુર કરે. સાધારણ રીતે અમેરિકાનું નેહનામાં ન્હાતું ગામડું પ્રજાસત્તાક-સંપૂર્ણ રચાનિક સ્વચ્છ બોયવે છે એમ જ સ્વતંત્ર બેઠકને દૂરની જોની નિમ્નજીવ સહગી-વધુ મતે દર વર અગર દર નજીવ વર્ષે યાવ છે, અને તેમને હસ્તક ગામનો સર્વ વૃદ્ધિવટ રહે છે ગામની મુખાકારી, ધાર્મિક અને કેળવણીની સરકારોમાં દૂરની જોની ઉત્સાહબર્ષો સાવ છે, અને તેમના પ્રવાનોથી હાનના અમેરિકન ગામ જો રોગ વગરના, ધાર્મિક અને કેળવણીની સરકારો સાથે હરદિન આનાદી બોજનતા રહ્યા છે આપણાં ગામોમાં અસખ જે પચની (મામ્મ પચાયત) મારફત વૃદ્ધિવટ ચાલેનો હતો તેને કેટલેક અંશે દ્વારની અમેરિકન પદ્ધતિ મળતી છે આપણાં મામ્મપચાયતના હાયમાં સર્વ સત્તા હતી ત્યારે અમેરિકન દૂરની જોનો ન્યાય આપવાની સત્તા નથી તે સિવાય મામ્મપચાયત અને અમેરિકન પદ્ધતિમાં સોમો ફરક નથી

અમેરિકન મુદ્દજીવન અને મામ્મજીવનનો ખ્યાલ આ લેખમાં ન આપતાં હું હવે પછી આપીશ અમેરિકન ગામ જોની મુનાકાને જતાં જે જોવાનું, જાણવાનું અને અનુભવવાનું મળ્યું તે મેં અત્રે રજુ કર્યું છે તે સાથે એટલું છપ્પીટ કે આપણે ત્યાંની કેળવણીની સરકારો પોતાના વિદ્યાર્થીઓને મામ્મજીઓની અને બીજા સહેરોની મુનાકાતે મોકલે તો તેમને પૂર્ણ જાણવાનું અને બીજાના મને અને ખાસ કરીને મામ્મજીઓની મુનાકાતથી સહેજે અને સારું જીવન વચ્ચે જે અતરણ રહેતો છે તે પાછો સધાવાનો સભન રહે પ્રમુખીય મામ્મજીઓ, કેસેનો માને આપણે શુજરાત વિદ્યાપીઠ તરફથી આ કિશામા પચયા લેનારો કે

લેખકો મારા

કેવળ સ્વતંત્ર લેખોની માગણી.

૧. હિન્દના આત્મજીવનને પાષક એવી દૃષ્ટિમિત્રોમાંથી અવ્યાસને પરિણામે તૈયાર કરેલા રાજકીય વિષયો

૨. સાહિત્ય, વિજ્ઞાન અને ઇતિહાસકિયક સ્વતંત્ર લેખો

૩. ઐતિહાસિક કે સામાજિક સ્વતંત્ર રૂઢી વાર્તાઓ.

ઉપરાંત વિષયક લેખો 'સમાલોચક'ના બોજમા બોજા યાદ પાનાં જેટલા હોવા જેમ સદર લેખો મૂલ્ય આપીને પણ પ્રકાશન ને વિકાસના સર્વ હક્ક માટે બીજા લેખકોને

કેવળ અભ્યાસીઓ અને સ્વતંત્ર લેખકોએ જ પત્રબ્યવહાર કરવો.

[આ મહેનતખરને 'સમાલોચક'ના વ્યવહાર સાથે સમર્થનથી]

લેખો: રમણીયરામ ગોવર્ધનરામ નિષાદી, મોરારજી બીલ્ડાએ ન ૨,

ગીરનાથ મુર્ખાદા ન ૪૦

સમારંધેલું નાદક. રૂ. ૦-૧૨-૦ એન એમ પીપ્પી એન્ડ વપની, મુમબઈ.

કા'ન... મ્હને વારે વારે અટકાવે રે !

મુચિત્ર ચિત્રકાર—રા' બેઠાવાન પટેલ

જેમક—રા. ચંગા.

જળ ભરવાને દુ તે,

કેમ સખાં બહુ રે

કા'ન કાઢીતો કામલુચારો,

મ્હને વારે વારે અટકાવેરે

—જળ ભરવાને ૧

વાસવડી વગાડીને

મનડુ કાઢાવીરે

કા'ન કાઢીતો આપીયે,

મ્હને વારે વારે અટકાવેરે

—જળ ભરવાને ૨

મ દ મધુર મિતે,

લુચ તરવાવીરે,

કા'ન કાઢીતો લુચો-વા'તો,

મ્હને વારે વારે અટકાવેરે.

—જળ ભરવાને ૩

નયનોનાં બાલુ મારી,

મ્હને ખરે મારી લેતી,

કા'ન કાઢીતો વાંસો મ્હારો,

મ્હને વારે વારે અટકાવેરે

—જળ ભરવાને ૪

રસ-દીક્ષા.

સચિત્ર ચિત્રકાર—૨૧ જેઠાનાત પટેલ

લેખક—૨૦ નરહરિશંકર ગણેશજીજીવસ જીવસંસ્કારીઓ, બી એ

રેસિકા ધણી જ ગ્રાહી હતી ‘ઉનારના સો બહારગ ને મીરા સો ગળીર’-એ સૂત્ર તે ધણું જ પ્રિય હતું વરનાર તેના મુખમાથી તે સડી પડતું તેના જીવનમાં તે તેનો સાક્ષાત્કાર કરવા મથતો. સસારી વિષમતાથી, અનુકૂળતાથી, પ્રતિકૂળતાથી તે ડરતી અત્યાર લંગીના તેના જીવન તે તે પ્રવક્તા પ્રમાણભૂત તેને કડું હતું પૂર્વજન્મના કલગુપત્યે ભાવિમા મથ્ય એ સૂત્ર તેને માનુકૂળ થયું. પ્રભુની એ અપ્પ લીના છે કે તે કાંઈના જીવનમાં આદરે તેડો નથી, તેને સાનુકૂળતા ડરી આપે છે.

મહાત્મા ગાંધીજીના આદેશ પ્રમાણે તે તે અધ્યયનમાં તે તે સર્વ નહોતી પાળતી, પરંતુ આ મરથ (પરસ્થ નહિ જ) વિરેકભુદિએ જે જે તેને યોગ્ય લાગતું, જે જે તેને માલ્ય લાગતું, જે જે તેને ખર્ચ ન ગતું-ને તે સર્વ ને મદ્ય કળી હતી સરકારી કે ગૃહસ્થીના તેણે ત્યાગ કર્યો ન હતો, પણ ખાદીની દીક્ષા લે તેણે અત્યંત મને દેહ દીધી હતી. શુદ્ધ હાથની વસ્ત્રો ખાદીપર કાળી કોર છારી તેને સાડી તરીકે પહેરી બહાર મિત્રવંસીમાં, વિદ્યાગૃહમાં રહેજ પણ ખચખચ વચર, અચખચ વચર આવી જતી—હજારી આપતી સર્વના હૃદય આકર્ષતી, પેતાના પ્રીત સર્વની પૂજ્ય ભાવના પેશ કરતી રસાન્નપ્રવાહ પરવે તે કહેતી કંઈ નહિ-પરંતુ યોગ્ય સર્વ કરી બતાવતી ધડીના રિચારે નહિ પણ જીવનના વિચારે તે સર્વમાં પ્રેરાતી સાહિત્યની પણ તે શોખીન હતી જોઈ આમાં તેનું વાતાવરણ તેનાં તે શોખને વિરુદ્ધ લાગતું હતું જુદા જુદા મહાસિકામાં જુદા જુદા નામે તે સર્વને-પ્રેરક નાની નાની વાર્તા-સેજી લખતી આમ કરવાનું કારણ કુનિયાની વિષમતા. જોઈ ગોમ્ત તેને ગમતો હતો, પણ એક અગ્રેજ વા પારંગી સ્ત્રીની માફક તેણે તેને બહેકારી દીધા ન હતો સરળ, સાદુ અને નિમજ, નિષ્કલક-પરિત જીવન ગાળતું, એવી તેને લાગતી વાગી હતી.

અર્ધબાળાઓ કહેનાતી આર્થભાવનાને તાણે યથ મરમદમાગ્રના નિયમને ધરમાં ગોધાર્ધ રહે છે, જહેરમાં કરતી ફરતી નથી-પ્રવૃત્તિ કરતી નથી, ધરમાં સડવા કરે છે, અજ્ઞાન અધ અવરથમાં રહે છે, તેમ આ પણ એક આર્થનાળા છતાં તેરી કહેવાની આર્થ-અનોર્થો ન હતી પવિત્ર હૃદયે સર્વ તે વિચરતી સર્વ સથે વર્તવેતો જરતી, શરમાળ પુરુષોની શરમ તોડાવી તેમને પવિત્ર હૃદયે બોલવાની શીખવતી, વિકારી હૃદયના નિકારને અસ્થિભૂત કરતી, સામાન્ય વિષયપર ચર્ચા પણ કરતી ગ્રાહ્ય સર્વ સદૃશ્ય તે પ્રસી જતી, સર્વની હૃદયપર તે પોતાની જન્મ-કંડાવતાની, જન્મ-સરકારી, ગૃહિત (સંસ્કૃતિ) અજ્ઞાન ઓપ પાડતી બોલ્યા આત્મા વચર જ સામાને પણ તેમ યવાની પ્રેરણા કરતી.

સૌન્દર્ય તેનામાં હતું, પણ લોકો કહે છે તેનું તે નહિ જ લાન્ડુની તે સાક્ષાત્ પ્રતિમા હતી. જોઈના ગર્ભશુ ક્રેમણ તેનું અર્થ હતું અને કિતરીશું શુકોમજ, કુમપુર તેના કંઠ હતો.

રમતીવાળ તે ધણી હતી પોતાના જીવ જ સર્વને તે ધારતી હોવા છતાં, વચ તેમનું મારીક અનુભવ કરી તેમના સસર્વે જાણી જાતી આમ થતાં તે તેમની સાથે દરતી ફરતી, વાતાવિનોદ કરતી આ રેના આત્મજન પરત્વે તે પછીથી બહુ સુદૃઢ નિયમ—તે અંવતોડ કરતી, અરે, રમતમાં તો એ અનુભવનિયમ જૂની જાતી, એટલું નહિ પણ કેટલીક વાર તે, કેટલેક સ્થળે તે અનુભવન પૂરું જાતી.

તેનામાં ધૈર્યન અકુરિત થતું લાગતું હતું, પણ ધૈર્યનને ઉન્માદ હતું તેનામાં આભે ન હતો. સંસાર-સંસ્કારા કાંઈની પાળે ધૈર્યનપ્રેરણા તે આતી પૂરી હતી છતાં સંસાર-વિરતાની રૂપરજી, સ યા સુખદ આળસીકાને, માનસિકીકાને હતું તે જૂની ન હતી ધૈર્યની પ્રમાણે તેનામાં આવી હતી, ધૈર્યનાશૂણ્ય તેના અંગે અંગે વિચાર રજા હતા, ધૈર્યન-સામાજ્યની અધિદાત્રીત્વવાને તેને સસારે ધેરી હતી, ધૈર્યનસામાજ્યના કાવાલના પૂરું લક્ષ આપી તે તે સર્વે તે રસુજર અનુ કરતી હતી—અધિ-અનુસાર તેમાંથી કષ્ટ દીક્ષા ભેતી હતી, ખતા તે સામાજ્યની એ અધિદાત્રી હતું જાતી ન હતી, જનવાની યોગ્યતા હોવા તે યાન-અભાવે ચક્રતી હતી યોગ્યતા કાંઈ તે પોતાની પૂજા ધારતી, તોય ધણ ન કરતી, સાદસ ન કરવા, ગત્યારોહણ કરતાં રાજ્ય આર્યદેષીની આર્ય-સકૃતિએ ન ચનારી રાજ્ય-એવા એવા કષ્ટ, અતેકાનેક વિચારે તે મુઠ્ઠા મુઠ્ઠા જાતી હતી સંસારની બાજરી તેને સાસરીએ સસારે ધેરી મુઠ્ઠા છતાં પણ તે દિન નિર્જમન કરતી હતી.

સરદ પુષ્ટિમાની એક અનુભવી રાત્રિએ તે પોતાની અગાસીમાં બેસી હતી ધણી ખરી જીએ ગરબા માવા જાય છે, ગઈ હતી, પરંતુ આ નિયારીને તો તેના સખીમાળે વીનાસવા પછી લજવી નાંખી હતી વધુ ન લજવાવાને તે અંગે અમારે એકાંતમાં બેસી તેમનાં ગાન સામ જાતી હતી ધણીકા તેમનો સુર સાંજળા તેમના સુરની સુરાવટમાં તે જાણી જાતી જાણે સાંજ તેનું સખીમકલ હોય—જાણે તેમાં જ તે અમારે અંગે ફરતી ફરતી નાઈ રહી હોય તેમ પોતાના કરકમસથી કેટલીક વાર તે તાત પણ આપતી હતી.

છતાં ધણે જાણે આ ધણી વધુ વખત ન દેખી ! રાત્રિ હમણાજરી નાગી ! બાજી રમવાનો તેને અનિશીખ હતો, એટલે બાજી વા રીત જ રમવાનું તેને મન થઈ આવ્યું પણ કાર્ત્ત્વથી ! 'કા'ક કખોને પડકી સારીશ સાર બાજી તો હાજુ'—એમ આત્મગત વિચાર કરી તે દી ધરમો ગઈ એ આલીએ ને બાજી તથા આવી. મલીનો પાથરો શ મનોહર ને નકશી દાર એ ગાનીએ હતો ? વાંચ, દુઝે છે ને હિલાવવા એ ખદાર' પરંતુ દર્વા તો આંખે ઉતાવળા થતું છે, ખદાવરા થતું છે ! ગાનીયાની આપણે શુ પડી છે ? ધારી લે કે તે જેટલા જેટલા ગાનીયા જોયા છે, તેથી તે સર્વોત્તમ હતો, અને તેમાં એક નૂવનતા આજથી વિલસવાની હતી તેની જીવનનું તે એક રાજ્ય-સ્થાન, રહસ્ય-સ્થાન, જીવનની એક વિરલ પળનું સગર, જનવાનો હતો.

બાજી હાજી ! સોમરો જોડવા ! પાસા નતાખર મખમાં મૂકાયા ! બાજી રમવાની સર્વે નેમારી થઈ ગઈ ! આજ દવે કેક સખીને પડકી લાવે તેની જ વાર રહી !

વિચારે તો આજ બાજુ મવાનો હતો, પણ કામ જલ્દી ચાલી ફાંક અન્ય નવતર બાજુ રમાઈ ગયું !

ખાજીની જોડવખુને તે બરાબર નિહાળ્યો રહ્યો ! એવે તે સખીને પકડી લાવના ઉઠી પડે છે ક્યાં ? તના સખાએ-રસિકે-તેને તેમ ત્યજતા અટખતી !

વાચક, રસિક તેનો પતિ હતો રસિકાના જ છવનાઈએ તેના હતો ! બહુલ ગણેય હતો સર્વેશ્વરપન્ન હતો સર્વ પ્રકારે સરીરનો બાધો, વધે તે રસિકાને યોગ્ય હતો તેમનું સખીને કદનાર કો સસારની પ્રવચ-ભાષા જ હતી, પરંતુ બાગ્યથોને આ સુમતિ ક્યાં ઉપજાવે તે કંઈ મધુ કુડું વધુ જોળખાણ વાચક, તું તારી મેળે જ કરજે ! વાતોના પ્રવાહની સુરાવટ, સંતોષ તે આપે છે

" કેમ બાજુ રમતી છે ? " રસિકે તેને ઉઠતી અટકાવતાં તેની પાછળ ઉઠી રહીને તેનો ખમો હાથતાં ડુંગડુ

" હા ! " બોલતાં બોલાઈ જવાણું ! ઉચુ-પાછા જોયું ! નિહાળ્યા ક્યાં રસિકા સનાઈ ગયું ! દુર ખસવા નહીં પધુ બારે ! એ ખસે ક્યાં રસિક તેના પાછે જ ભેસી ગયો ! તેને ઉઠવા ન દીધી ! એક ખીજના સામું તે થકીબાર કંઈક અવનવીન દિવ્ય બાવેથી જોઈ રહ્યો ! વિકારી બાવની છાયા પણ રસિકાના હૃદયમાં આ સમયે ન હતી ! વસિનથી, સખીજોના પાતાં વિતો, વધી તે આ સર્વે બધી હતી, સખીજો હતી-જતાં તેના પાદ ગણવાનું તેને જાન ન હતું જો બામિ-જતાએ તેનો હજુ ત્યાગ કર્યો ન હતો

" ત્યારે, હવે વાર ચાલી ! " રસિકે કંઈક સ્થિત કરતાં યુગયું

" બેસો જરા ! હું મારી સખીને બોલાવી લાવું ! " એ જો તે બરા-અમે બે મેનો કેવી રમીએ છીએ તે ! " સરળ હૃદયી વિકારવિમુખ રસિકાએ કહ્યું રસિકાને તેની વિકાર વિદીનતાપર, તેની સરળતાપર, તેના સખીપ્રેમપર કંઈક ક્ષીયું હસતુ આનંદુ

ચોલાની વિહારી બાવનાની તેને કાખી પધુ ન થાય, વિકારી બાવનાનો તેનામાં જન્મ પધુ ન થાય, વિકાર એ શું-તેની સખજ પધુ તેને કરી ન થાય, અને રસ-સાગરની એ રસિકા રસિક મહારાણી માય-એ વિચારે તેણે સ્વસ્થતા ધારણ કરી કહ્યું, " રસિકે, એવી એવી બાજુઓ તો મેં બધી જોઈ છે ! તમે બે બેનોને રમતાં મેં ધણી વાર નિહાળ્યા છે ! માલો, આજ તો આપણે જ બે રમીએ ! રસિકે તુ સખીને રમીડે જ ઉતરો ! આજ તો મને રમ્યા ! મરમત પડે તો પછી સખીની શી જરૂર ? આપણે બે જ રમીશું ! કેમ, નવો બાજુ શીખતી છે ! "

નવી બાજુ ! સંસ્વાવસ્થામાંથી બહાર આવેલી પણ હજુ તેમા જ રમણુ-રમી રસિકાને આ નવીન નવતર બાજુનું હજુ જાન જ ન હતું ! નિખારસ હરણે, રૂઝું નિર્દોષતાભરે તેણે તો કંઈક નવું શીખવાનું મંજશે એવી મહત્વાકાંક્ષાએ કહ્યું, " હા ! " હા-બધાઈ ગઈ !

બાજુ યાર યાર ! જેમ સખી સાથે હરહંમેશ તે બાજુ-રમતી હતી તેમ તેની જ બાજુ તે આજ પ્રેમ, ચોલાના સખા સાથે રમી ! રસિક પધુ રસિકા સાથે તે બાજુ રમી ! જે

મેઢીકામિરોતોણ ૩. ૩-૦-૦ એમ એમ વિપાકી એનું કુપતી, કુપાઈ

તો એ બેને હતો, આ તો પ્રેમીયુગન હતો—એટલે આમાં કંઈક નવતર નિર્દેશ રસ રસિકાએ સદો ! રસિકાને હવે બાળમાં લહે વાગી ! બીજી બાજુ રમવાને તત્પર થઈ ! તે બોલી લીધી,—

“ ક્યે, આપણે આ એક તો રમ્યા હવે બીજી રમીયે ! હા પણ રેલી હવા તો નવતર બાજુ મંડીએ ! તમે અને શીખરને ! બહુ અધરી તો નથી ના ? ” રસિક આ સંભળીને હસી જ પડ્યો !

વાચક, વારેવારે શું કહ્યું આ તેની બાળબેશની નિર્દોશતાને ! ચાલોશ કે તુ એકાએક દૂર કરવા આ બાલિકાના અતૈકિક આનંદને !

“ હસ્યા શું ? બીજી રીત આવડતી ન હતી, તો નાહક મને શા માટે આમ રે નાગી ? માસો, માસો, નવી નહિ તો આપણી જુની ! ક્યે, નાખો પાસા ! આ વખતે તમે પહેલ કરો ! ”

“ અરે, રમવાની રીતો તો બધી થઈ છે ! અધરી થે નથી ! હું બાળુ તો હુ—રમ્યા નથી ! તું તો બાણી થે નથી ! પછી શી રમજ પડતી ! ક્યે, પાલ તમારે શીખરી છે તો શીખરુ ! બાળે પે નવતર છે—અને આપણે બે પછુ નવાં છીએ ! રમજ તો રીક ભમશે ! હા પછુ તેમાં તો કંઈ હોડ મૂકી ભેજએ ! ”

“ વાકું, તેમી શું ? મૂકીશું ! આ રહી ” હાથની બગડી કાઢવા બાબ છે

“ અરે, આ તું ! એમાં આની હોડ ન મૂકાય ! એમાં તો કંઈક જૂદા જ મંકારની હોડ મૂકવી પડે છે ! જેની નવનર આ બાજુ, તેની જ નવતર આ હોડ, અને તેની જ નવનર તું ! ” એમ કહેતાં કહેતાં રસિકે રસિકાના આસપર દપતી ખારી ! વાચક, શું કહ્યું એ યુવાની બાબતી આ સમય પી દોરી દોરી રકતતાને !

હીરોએ મૌન્ય પ્રસવે તારા-મૈત્રક રચાઈ રહ્યું ! સૂત્રીએ અતર્થા તેમાં બગાડ પાડ્યું—નીચુ ભેજુ !

રસિકે ત્રિચાલુ તો થણ્યે હવે ! ધીરતા થણી થે ધારી હતી ! અનગતી આસાને અકુશમાં મૂકી થે ગમ્પી હતી ! પરતુ માનવ તે માનવ ! આ તેનું આ ધરીનું સાહસ ! પ્રથમ તે બાજુ થઈ થઈ કે બપોરે રસિકાને કંઈક વિચારી જાવના પી ગામ્પી થઈ, બપોરે વાંચન બહુ થઈ આદેશકાર આપી રહ્યું ! ગમ્પીનાં દપસા તો થણાયે બાધા હતા પરંતુ આ દપસો તો કંઈક અજબ જાદુભર્યો હતો !

જીવનનાં તોફાને અણુ ! સુખન દર્શનાં ન રહ્યું ! શું કરતું ? અતુની જેવી ઈચ્છા ! નાથ જેમ નાથ તેમ જવા દીધું—કંઈક ક-અગ્યે તે કંઈક અનિચ્છાએ ! રસિકાથી બોલાઈ જવાયુ—

“ શું હોડ વગર નહિ રમાય ? મારી પામે હશે તો જરૂર મૂકીશ ”

“ વચન આપ ”

“ કેમ ? માતરથી જ અંજીબરસો ? ”

“ ના ! એ બાજુ જ એરી છે ! ”

“ ક્યે વચન હવે કામ પીડતું ? ”

અરિંદ પોતાનું નિવચન ૩ ૨-૬-૦ એન એમ ત્રિપાઠી એન્ડ કંપની, મુબાઈ,

“પૂરું અધૂરી બાઈ મૂકાય ના”

“નહિ મૂકીએ”

“જેની પાસે જેટલું હોય તેટલું હારી જાય, ખીજો જીતી જાય, ત્યારે જ બાઈ પૂરી થાય”

“હવે, એ તો પૂરું સમજ્યાં” શીખ્યાં હોય તો હવે સર કરો” રાત જાય છે

“ચંદા ખોદી થાય છે” હા પહેલી સરત એ કે જે અંતે હારે તે દાવં હારે તે ઉપર

પાછળથી તેના મુથી જીતે તેની ખુશાનિર્મા મીજમાની—પ્રનામ આપે”

“સિક્કો વે, હવે પૂરો ભજવવો હતો” રસિક ખરે, રસિક જ હતો

“હારે અને તે વળી આપે” દાઝપાપર ઝામ” આ તો આજે જ સાબળ્યું”

“રસિક શરમ હવે તૂટી ગઈ હતી—જીભ ઉઠાવી જાય હતી

“આજે જ સાબળ્યું” બાઈ નથી તેમ આ પછુ સર નહું” એક નિરાશ થાય ને ખીજો

શાંત થાય—એમાં શી રમુજ” હારે વા જીને, પછુ તેની અસર હૃદયપર ન થાય, બંને

મિત્ર જેમ રમવા બેઠા હતાં, તેમ જ ઉઠે તેમાં જ આનંદ, રમુજ” ખરે કે નહિ” કેમ, રમતા

શીખવું તો છે ના”

“હારતો, આપુ આપુ નવતર ને દિવ્ય બાલનામર ક્યાં ન શીખવું”

“પરતાશો ના” હારશો ના”

“શુ હું પરતાશું” હું તો જીતવાની જ”

“હજુ બાઈ તો આવડતી થ નથી—મણતો થ નથી જીતાય”

“હા” હા” હા”

“મગર ના થાય એનો તો દાવપરે આધાર”

“હશે પછુ હવા ચાલે” સર કરો”

“પછુ તે પહેલાં એ અતિમ સરત કબૂલ કરો”

“પછુ એ ચરતું કંઈ નામ નિશાન”

“પહેલાં કબૂલ કરો” પછીથી તે સરત જણાય”

“આ તો વળી છેક નવતર” આપુ તો કંપાય દોડુ થે નથી ને સાંભળ્યું થે નથી”

“ત્યારે જ કહેવાય છે ને આ નવતર” શરત પહેલી કહે, ત્યારે તો સામાન્ય અપરિચિતે

જનો પછુ તે થોડા નજારેક લાગે તો કબૂલ કરે છે” પરતુ ન કહે અને જ્યારે પછુ વિચારે

આપતજન હરહમેશ સાઈ, જ કરે છે—એવી અધઘડાએ કબૂલ કરે, ત્યારે જ તેમાં સ્નેહીની

સ્નેહલતા, કેમ સમજ્યા ના”

“હા” પછુ જાણ્યા વગર તો વચન ના અપાય” પગાય કે ના ને પગાય”

“સ્નેહી તે તો સારી રીતે સમજે છે” સામાન્ય સમજ તો તેમ પછુ છે” ન પૂજા

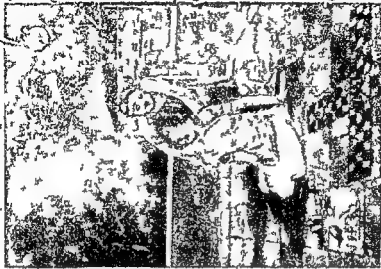
શકાય એવી તે સરત કદી થરે કે” હા—પછુ જેટલું જે જ્યારે સહિસ ન બેઠાય, ત્યારે રેગારી પછુ

એ કેમ કે આ તો બાઈ વિચારી છે” હવે” હો, રહેજ સલા કડી” અરબડી ના જતા”

પતિવ્રતા સ્ત્રીઓ (સચિત્ર) કે જે—એન અમ નિપાડી લેન્ડ કપની, મુંબાઈ

સમાવેશક,] નાથ, આ ચન્દ્ર કેવલ દિક્ષિત દ્વારા છે :
 ૧ સિંહાસનના નેહાનાલ પટેલ] પૃષ્ઠ ૪૮૨

૨ કેમ, બાલ રમવી છે] દિસેન્દર, મ સ ૧૮૨૨
 પૃષ્ઠ ૫૧૪ —ગોપીરામ

તો કે તેમજગા પણ કરનાની શુની માં મના છે । છતાં મારે તો તમારો દીપ્તિવત્તુ કે, તમારે મીખજુ છે—એટલે મુદ્દા કરીશ । તમારો એમના પૂજી પામે એ કષ્ટ અત્યારે આ મિત્રિમાં દસી તેના જ પર એ સરત થયો । એમ, હવે, તો, હર્ષ ચમ પડી ના ? ”

“ હા । ત્યારે તો હજુન છું ”

“ વચન આપો । ”

“ હવે વચન ” રસિકા રસિકની મર્મવાખીમાં બધાર્થ ભ ।

“ સાંભળો ત્યારે કહું છું ખુશી પાડું છું એ વચન । ” રસિકા તે સાંભળવાએ એક પગે નેપાર થઇ ગઇ “ જે અનુમાં હારે તેને આપી દેવું પડે એ વચન—દાન । જે હારે તે માં તે તમે હારો તો તમારે । ”

“ કાલજીવ, મારે તો નથી એ રમતી બાજી । શ માના નથી । ”

“ પણ આ તો નનર બાજી છે ”

“ નથી રમતી મારે વ એ તમારી નનર । આ હું તો ચારી । ” બેની તો જવાડું પણ કોણ જાણે સાધી ?—નેની હાલના અવવાની સહિન ગંધ થઇ હતી । સરમાઈ પડી તે ત્યા જ અધોમુખે બ્રમિ ખજૂની બેસી ગઈ । રસિકે પ, તેને ઉત્તર આપ્યો, “ પણ ક્યા છું એ વચન આપી ચૂક્યા છે । વચનવળતા કોણે રીખતી ? હવે, હવે આ પાસા નાખુ છું । તમે કહ્યું તેમ છું જ તમારો વચનની બ્રહ્મતા ન કરતા પહેલ કંઈ છું । જુઓ, એ આ પચીમ, ” રસિકા નીશ નજી । ”

રસિકા વચન-બ્રહ્મતાના એ આરોપે મુગ્ધ વાઇ । જુ ઉત્તર દેવો તે ન સુઝ્યો ! છતાં વ રસિકાના હાથમા પાસા ખખવા—તેનું અનર ખગમતું । એ બાજી પ્રયેતો અતિશય પાકો જાણત થયો । પાની સર્વનાત વિસર્ગ ગૂંધ । બેળા નિરોપ રમિત બેળગાર્થગ । રસિકે નાવ હર્ષદીવા એવે તત્તર થઇ એ પાસા લેવાને । સિમના હાથમાં પાસા ન આવ્યા । પાસા રસિકાના હાથમાં જ હતા, ક્યારનો વ લેવો ત લેવે બીધા દના ।

“ હવે, આજુશુ મરતા હશે તો આપો ને પાસા—મારે રમવું છે ”

“ રસિકે, એમ ના ગમાય । આ નનર રમનમા તો ચિત્ત સ્થિર નેપએ, હટકાય ના એક ધડી કંઈત કરા છે, વચનઆપો છે ને બીજ જ ધડીએ ફરી જાન છે । એ કેમ પા લે । તમારે રમવું નથી, તો મારે ગમાડવા થે નથી । હવા એકલો ગમીશ । તમે લેજો તો ખરા હું એકલો, એવો મુ છું તો તમારી ગાદી મારે ક્યા બીજી અખિ કે સખા છે । ” એમ કહી રસિકે પાસા નાખ્યા, પેતાની જાએ બીજે પેર નહી પીના દાન ભગવા લાગ્યો ।

રસિકાના મનમાં જરા ઝાંખુ આ યુ । જગ સમાર્થ મર્મ । વચનવળતા મોટે, ના કહેવા મોટે રટે પુતર્થ રહી । બાજીમા તો ચિત્ત પરવાઇ રહ્યું । અને વ અમોના જેવું મ્હક થયું હતું તેમાં બમાણ પાડી તેનું જાને જ સરસાના મરમાના લીનું નુમે કહું, “ તો એ સાર નાં, પણ મત માર હવે કંઈ—તમે કહ્યું ને કવન ” હવે તો તે । તે દને મે તરિકા ફરી મે । મારો એ પાસા । ”

“ ત્યારે કરવો હોય તો કરી લ્યો પછી નહિ છટકાય ! ”

“ વાઈ રહી નહિ છટકીએ ”

“ કોઈ રહ્યો—કોઈ પડીએ ! ”

“ હા ! હા ! હા ! ત્યારે હવે એ પાયા ! ” બોનાનાં બોનાનાં જવાબુ પ્રમુ, શીતારી લીલા

અંતિમ શ્રાવણ કથન મનુષ્ય રી પહેલી બાળ્યે હાડ મંકાઈ રસિકે હોડમાં મુકે પોતાના સર્વ દેનિકે વ્યવહાર—સત્ત્વ રસિકાએ મુકી પોતાની કુલવેળી, વચ્ચાભરણી

હોડમાં મુકાયા આ સર્વ પરતુ જેણે લઈ તેણે જાળવે, ન લઈ તેણે ન જાળવે !

રસિકોનાં રમ્યપ્રદેશમાં અપરસિકને અધાન જ ન હો !

રસિકે પછા દાવ નાંખ્યા, કાપી યુગ્મિતએ કરી પણ ન શાલ્યો ! રસિકે હાથે રસિકા છતી ! રસિકા છતી, આનંદમાં આવી બઈ, જહાહૂરી જનાનવી તે એકાએક ચોવી ઉડી “ ક્યો રસિક, કેરી હું છતી ? આ માથે વાળા દના તે તો બહુ ઝુમ્મુ કુળા બેજવાં સાં આંધી કર્યાં ! હવે આંધી રમવાના ! ”

“ ત્યારે તો બાથ પૂરી થઈ ! ” રસિક બોલી ઉઠ્યો “ બારડું પૂરું ને રહ્યું ! ”

“ કારતો ! ”

“ ત્યારે તો હવે અનિમ ગરત પુરી કરો ! ”

રસિકા સરમાઈ ગઈ ! આ છતનાં બજાગા દુકા માટે પરતારી રહી ! નીચું જોઈ રહી ! શું કરવું ? વચનબદ્ધતા કેમ થાય ?

રસમોગી આ રસિકાંધો હવે આ રસપ્રનાહને ત્યાગી શકાય એમ રહ્યું જ ન હતું ! રસિકે રસિકાનું માથું રસિકાની ઇચ્છાએ તેમ જ જાનિચ્છાએ, કદાચ ધન્યતાકારે તો કદાચ હેલાએ ઉચ્ચ કર્યું ! “ જ્યોતે જ્યોતનાં સ્તબ પ્રગટયો—એવી મિથિતિમાં આકાશમાં ચંદ્ર એવે ભૂમિપર આ રસિકાનો મુખચન્દ્ર જે મામસામાં આવી રહ્યા, અન્નેઅન્નની સ્પર્શ કરી રહ્યો ! મન પર વાદળી આવી—એક આવી, બીજી આવી, ત્રીજી આવી ! એ વાદળીઓનો તો પાગ જાન આળ્યો ! ચંદ્ર અંકજાલો—વાદળીઓને કાંત પાકી વેગળી કરી ! એ ચંદ્રનું મુનું લેનું વાંચક, તને કેવી રીતે કયું ?

રસિકોના રસિક આત્માને તૃપ્તિ થતી જ નથી !

રસિકે ખીજ બાજ તાળી ! રસિકે દેશમાં મૂક્યાં પોતાના ચંદ્રમાં રસિકાએ પોતી પોતાની મેખના !

પાસા નખાયા ! રસિકા ફરીએ છતી ! રસિકે હાથે—તેનાં ચસમાં ગયા ! મેદન આધણો થયો ! રસિક મેનાથ મન્થો !

હાથો લુગારી જમણ રમે વાચક, આ કહેવાતું—જોંગી તો ન જ ધારતો !

હવા તે રસિકાએ જ ત્રીજી બાજ ઢાળી ! રસિકાએ હોઆ મૂખ પોતાની માતમાં, હદમાં, મન તથા ત્રિપુટી ! રસિકે પણ તે જ હાડ સામે ધરી !

નિવેશ્યદિ જગત લીધેતાર આતર નયન !

સમાપિતો કેશરવ ૩ ૪-૫-૬ એનું એમ ત્રિપાલી એનું રૂપરી, પુષ્પાઈ

આ વખતેય પણ કમનમીને રમિકુ કહ્યું. તે જિન દવ થઇ ગયું. તેનું સનદર રૂબરૂથી રવીકાગઈ ગયું. અન્મને સ્વાધીન થયું. તેનું પોતાનું ચુ વના રહ્યું. સંસાર રસિકાનાય ખની ગયો. છનાય તેને તેજો રોચ ના વિચાર. યથે. કેટલું થયું, કેટલી ગમીરનાં, કેટલી ઉદાત્તાઈ.

રસિકાએ હવે આ મરચ આત્મસ્વાધીન રસિકાને, નિહાળ્યો. રમતગમનમા આર્મ સ્પર્ધા દ્વારા થયું—છના તેને ઝાક ન હતો. વિચાર ન હતો. આ તેની ધીરતાથી, મનીરનાથી ઉદાત્તાઈથી રસિકા ઝકરાણી પડી. પોતાની પચ ધીંગના, ગનીરતા, ઉદાત્તાના દર્શાવવા પ્રેરણા. રમિકુનું હરી લીધેનું મર્વસ્વ. તેમ જ પોતાનું પણ સ્વસ્વ તેણે રમિકને અપરજી મું. રમિ. પત્ની કહે પોતાનું મર્વ ન રહ્યું. રસિકા રમિકમય ખની.

રસિકાએ આમ મનથી તો મર મું ઉ. પત્નીની ગાંડી પર તુ તે ને મવ મા. મનમા રહ્યું. આપિહુઆપુ કાખું લે. આવેકું કાણુ સમજે. જાડા થયો. આ જાડાને નિવેડા દ્રાણ સાધે. પ્રયેક આ ઊંઘિનિર્મા તરગર દના તેમ જ મિખારી લતા. આર્મ તે કાણુ પડે. પ્રમુનાં લા દોન થયા. પ્રજના ત્યાં સુજાવા. પ્રમુ મર્માને પ્રિરાજ્યા. પ્રમુએ સાલળા ઉબયની દરિયા ન્યાય આપ્યો—

“જેનું જે હો તે તેની પાને જુ દહા. ત્યાગશુદ્ધિએ પાતાનું તે બીજનું જ ધારો. જુદા છનાં અન્યોઅન્ય ખની હો. મને પોતાનાં નિવેક-નયન મોવા માટે મર. તે આધરો ન રહો.”

માય, ૩ કદ. આ નવનર બાછની અતર્ભારનાના જીવનઆર્સમા તુ સુખી થાજે. સસાળા એ મારું છે—(૧) એલુ જે ધારિત સુખ છે તેની આડે ન આરતા તેના તે જીવનસુખને આપણા સુખ સાથે માનુ. અનુદમી કરી મુખી કરતા સુખી થાતુ તે, અને (૨) એકલુ જે સદા સુખ છે તેના દગદગ પણ ન કરતા તેનું જિજ્ઞાસુ કરી તેના જીવન કુખને આપણા સુખનું આદ્ર સાધન બનાવી તેને કુખી કરતા સુખી થતુ તે વાયક, જીવન નીકા-વિયમ છે. પ્રથમ પચ રસીકાજે, મુખી થજે. જીવનાં જીવન પાન ક જેનું

મુંઝવણ ઉપર મુંઝવણ.

વેળા - ૧. જગદીશ.

નરેશ ચક્રના અવિનાશી મખડાદ હી પડે.

કેટલાય રૂઝો પહેના અવિનાશી અને અશવન્ન સ્થાનિક " હાઈસ્ક્રીમ " સાથે ભણીતા બાલમયથી જીતેઓ મિત્ર હતા એટલે યશવન્નના બાને મન તો બન્ને બાઈ જ મારતા. તેઓ ચરહેતા પાલુ તેમ જી.

કાલીની જાણ વાપરે છે એ રિ. આગ્રાથી પાડોશીને જી જ ખુશર પડી નહિ. અવિનાશીનું હવું તે યશવન્નનું પાપ હવું અને યશવન્નનું ન્હાનું તે અવિનાશીનું પડુ નહોતું. એ દિવસ પણ અવિનાશી ન દેખાશે. હાથ તો માને એને મેં જાણ્યા વિના અશવન્ન નહિ. અવિનાશીને ઘેર મ્હાં યશવન્ન હાથ તો યશવન્ન એના જેવતા જ દેખાશે. એમાં ભાગ લેતો.

બન્ને બાઈ મેટ્રી થઈ ' જાગરવ સિદ્ધ કરાઈ સમા ' રહેતું હીક પડે એમ તેવાથી " દુરગસન " માં જોડાયા અને બાથે ' પ્રિવિવસ ' પાસ થયા ત્યાર પછી એકે એ જ માર્ગે જી રાખ્યો અને યશવન્ને " એમીકલ્યરન કોન્ટ્રામા ' હાજરી આપવા માંડી.

આ અરસામાં બન્નેનાં નામ થયાં અને યશવન્ને તો સહકુલ્ય ત્યાં રહેવાનું કંઈ અવિનાશી હજી " હોરટે સમા ' રહેતો હતો. પણ તો યશવન્નના આરેક કનાક તો બન્ને સાથે કાઢતા જ રાત્ર જમવું " કલનમા " પણ પાળી પીવાનું તો યશવન્નને વેર જ હતું.

એમ નિવસ રાત્ર અવિનાશી યશવન્નને ત્યાં ગયો, યશવન્ન કંઈ કાન અમળે બહાર ગયેલો બા સૂઈ ગયાં હતા અને યશવન્ન તો વીંછ નહા ટોલરગેશની હામી કરતા હતા. એમથી કોઈ બોલ્યું નહિ પણ અવિનાશીએ ધરમા આવી કાકત સાચી જવાબને વાર વાગવાથી રૂઝે માંડ જી તરત જ પાછો ગયો. મા કુલ્યાત્યા તો એ નીકળી ચૂકેો હતો. " વડુ, એમાં ન કહ્યું કે સવારનો નહોતો બીવ્યો " એમ મ્હી એ તો પાછા સૂતા.

રાત્રે યશવન્નની નહુએ એને મ્હુ કે ' નમાગ અવિનાશી તો બહુ યશમાળ '.

આ વાતને એ બધી વર્ષ થઈ ગયા. યશવન્ન હજી ત્યાં જ રહેતો હતો અને એને ત્યાં કાઢ એ વપનો છોકરો હતો.

છોકરાનું નામ રસન્ત હતું. યશવન્ન તો વડુ નામે અનિકા હતું પણ બન્ને બાઈ એને નહીતા કહેતે એના બાપને ત્યાં મળતી સડી હતી. નહાવણથી એમાં ફરી ફરી એ કુદરતથી એક થઈ ગઈ હતી. આના પત્રોમાં નિરીક્ષણ સમય પડે. બહુ આવડી મનો કરતા કુદરતે એને નમામાં વધુ કામ લાગે ચો હતો.

નાતાલની રમ્યા ધણી છોકરા બહાર ગામ ગયા એમ વગવ તે અને એની બાએ ત્યાં કરીને અવિનાશીને એ દિવસ પોતાને ત્યાં મળ્યો.

મારી વાસ વાતામાં (અવિનાશીના) ૨૨૦૦ અને અમ નિપાડી એને રૂપની, મુખાં

ના હતા ત્યારે મુખી તો હરન્ત ન આવી પણ ઓચિતુ બાને દેશમાં જવું પડ્યું અને તે દિવસથી જ અવિનાશી ધાણ યોગ બુખ્યો રહેવા લાગ્યા :

અવિનાશને આજે બુધવારે મેડીએ મનો હતો . ત્યારે વસવન્ન નીચુ આવી પાંદી પ્રીધુ અને " મગાવડુ હાલ તે તખી રાખજે " એમ કહી રૂ વાડીનામાં સુતેના વસન્ત સર્ગિષ્ટ રીટ ધી બેગમર ઓસરીમાં સીડી હતી ત્યાંથી ઉપર થઈ ગયા અવિનાશી જંગલે તે નીચ આ યો અને ઓસરીમાં પડે ન ધીડીયામાં વસન્ત સુતો હતો તે સામે જોઈ ઉભો.

વસન્ન જાઓ હતો તે અવિનાશી સામે જોઈ રહ્યો અવિનાશીએ મ્હો મનકાબુ બિટલે ઊંકરે પણ મ્હો મતકા યુ અવિનાશીએ આખો કાગ એટલે ટોપરે ખાખા હર્યો , વનતીત હ કમનાના પત્રા વાચતી હતી મેલે ઊંકાવું હલુ સાખાડુ એને એમ કામુ કે " એ 'મહાર ઉભા છે આથી એ મોલી

" જુઓ જરા કાંઈકો તો રંગી અને મધુરી કમવાને ત્યા બેમરા આવે ન એ વિનિતો આ કામગ જરા મુશ્કેલ છે " ત્યાર પછી મારી સહીયરોને " એટલે રંગી તમા મધુરીને " મ માગ ઉજવામાં છે તરમતુ " એટલે એના વગી ખીજે પાન સામે ઢાળી હતી તેનું ફરીન કરા યુ તો છેમી તેમને બુજા જ પનહ પડી ને તેમણે કહ્યું, કે અસતી તે આમેદુ ન કવ છે કુમારી મધુરીએ આગ્રહ કર્યો કે " એ બનેના દેખનાં તમાગી છળીને મારે નુખત કરવું " પરન્તુ બુધવારે તે તેજા અવતરમાં ન જ શાની, ત્યારે તેણે ધમકી આપી કે " તો પછી કમળા ! જો તુ અમારી છબા નહિ જ પુરી પાડે, તો હું તારાવળી તે કિયા કરીશ " અને મુખીએ તેમ કહ્યું પણ બુધ વગી માકી રચુ હોય તેમ " તારા પતિનું એકચિન્હ તાર માટે બેની આવી હુ એમ કહેને કહેને તેજો મારા ગાત્રઉપર મુદ્રિત કરું "

અવિનાશીને સાજાયા કેવુ વચાઈ રહ્યું એટલે વસ તને તેડી ધમકા જઈ વનતીના સામે નજર કરી

એપડી હાથમાંથી ખૂઠાઈ ગઈ ખુરવીપગથી લીડી ડેવાયુ અને કરી લાજ નહિ કારેત તેની સર્મિ પણ ઉઠે તનાઈ મરા

ઊંકરે હાથમાંના કંપો પણ તેડે કાણુ ! અવિનાશી વસન્તને ટેવતપર મૂકી તરત જ હાથરો થકી મૂકો અને ચ ની ચના ખ ખાડાં હર્યો

વસવન્ન બહાર જવા તૈયાર થતો હતો ત્યાં ઓળી ટોપી મુકવાની તૈયારી કરતો હતો ત્યાં અવિનાશી આપ પડેલો એટલે ટોપી હાથમાંથી લઈ લીધી પોતાને માથે મૂકી અને હમ ન મારેલ " વહ ! પડેલાના ટોપી તે તને સારો લાગે છે "

અવિનાશીનું હસતુ બધ ન રહ્યું " મારા હમ, ખાદુ નથી કહેતો ને અગીમાં " -

" મુ વુલે અડીસામાં " એમ કવી અવિનાશીએ અથધી મનિ ના હકી મકેવન્તને પણ દમકાની

સાલિનના કા-ના કે ૧-૦-૦ એમ, એમ, ત્રિપાડી એન્ડ કંપની, મુંબાઈ

ટોપી વીક સાગરાથી ખાટ પહોંચીને જ પહોંચે અને સમવન્તે અવિનાશીની હાલત બોલે.
ટોપી અને વેળા ફેર પહેશે

પરિવર્તનના કપડામાં અવિનાશી નીચે લેતો

વનનીના સ્થિરી થઈ હી હતી ક્યારે યતનનત નીચે આવે અને ક્યારે વાત કરી
દાદરથી ઉતરી જરત જ અવિનાશી યતનનતની વાટજોને દાદરા સામે ફરી ઉભો બહાર સ્થળે
થયો ફેરવત જ નાની નજી નજી કરી અને ખાટ તથા ટોપી ફેરવતા વત જ બહાર આવે
મનનીયા માયુ ઓળતી હતી-છૂટા વાળ હરામાં ફૂકતા હતા પુગડાનો છેડો-પહોંચી
લટકતો હતો એક હાથમાં લેની ઓળા હતી બીજો હાથે વાળમાં તૈવ વૃમતી હતી

ખોતે બહાર આવી જે તરત જ બારણા પાને સ્થિત વસન્તે બાર નાચુ અવિનાશી ફેરવે
પરી ફેરવે ગઈ અને ગાળાથી પુગડાનો છેડો પકડી નુચે

“અનુરૂપ આવો તો” એટલું જુલું ન જુલું ત્યા અવિનાશીનું હૃદય ફેરવે

વનનીયા ન્યા ન્યા નહેણ ઉઘડે એમ આકાશ જેવું પ્રાણી બુરજો ફેરવે
નહેણી વૂટે એમ ગેતરજવાળી લીની જમોન કે હોડી સતાય

એક બાજુ યતનનત લેતરતો હતો બીજા બાજુ અવિનાશી ઉભો હતો અન્તે હાથમાંથી
કોળા પડી ગઈ સ્થાન ફેરવે ઉઠી ઓ કાવની કટકોનો ચળખી સ્થાન મેનમાલિકાઓ જેવી
લાજુની મરામાં વનનીનાનો મુખચન્દ્ર હુપાયો, વનનીના પાડી જગી બારણાં આગળ બેસી ગઈ

વનનીયા આટલા બધા મરમાન દશી એમ મેં નહેણ ધારું ” એમ કહી અવિનાશી
બીજાના પગમાં ઇડ સતો હસતો દાદરા ચડી ગયો. ને ઉપર બેસી પુનઃ હસ્યો

આજ સાજે અવિનાશી પુર જમ્યો-જરા વધારે જમ્યો નપથુ ઠહણુ પાશે કે પીરમવાનું
કાંઈ યતનનતને માથે આગળ હાથ વનલીયાએ આજે વરાર મહો ન જાતોનું

બાજુ ક્યાં પડી મન્ને સૌરીવાર આદનીમાં બેઠા ઓ ત્યાં પછી અવિનાશીના બોર
દામાં જઈ હાથોનિવમ બોલુ, કમ કમ ગાયા પછી મેલુ ગાવન ગાવાનું યતનનતને માથે આગળ

“યતનનતે નથી આગળ એમ કહી વાત હોડી નાખના પ્રવલ કયો પથુ ન્યાનું અવિના
નાશી યતનનતના બોરમાથી ચોપડી લઈ આવના ઉઘ્યો

સાત થપ્પી મધ હતી વનનીના વાતો કરવા તથા હસના તર્જપાપ થઈ રહી હતી અને
વાટ જોઈ જોઈ પ્રથુ માછી હતી ત્યા હાથોનિવમ અટકતુ મન્ને મેનતર બધ થયા ખોતોના

બોરમાં પગનાં તસળાયા દિવસોના દિવસોની હેની પછી પ્રકાશથી આનંદ થાય એવો આનંદ
વનનીનાને થયો મોતે પ્રમથમાં જના ઉભી-દોડી

અવિનાશી દોવો બળતો હતો યતનનત ચોપડી સાધતો હાથ એમ હાથ
વનનીના દોળી, આવી યતનનતે અવિનાશીના કાંધે ચડ્યો, આ બાજુએ બધું કયું

એવો, હવે તેમણે
વાત પૂરે ન થયું ખાઈ અવિનાશીને અવિનાશી

કમલાના પગે રૂ-રૂ-રૂ-રૂ એન બોરો વિપાકી એન્ડ કંપની, મુગાઈ

વનનીનાં તો ઘેની જ થઈ ગઈ કઈ સમય જ નહિ, વસન્તને પાનો મુઝી દીધો અને
બાર પાસે ચાલી ગઈ

વસન્તને અવિનાશીએ વચકી ખીધો એટલે એ પડતા માં માડ બન્યો

ચોપડી ગોધામિના જ અવિનાશી પાછો વાળ્યો

“લ્યો. આ તમારો વસન્ત” એમ કરી અવિનાશીએ વસન્તને ઘસોવન્તના ઓળામાં
મુઝ્યા ને પોતે પનગમા વડી પાંચેક મીનીટ દરવા કર્યું

હવે અવિનાશી શરમાળ નથી એની શરમ છટવામાં આટના પ્રસંગો બસ હતા વનનીવાને
જોના જ એ દેખી પડે છે અને એ એ પ્રસંગો યાદ આ પે વનનીવાને પણ કે કે થાય છે
બાં આવા લગભગ તો કોઈ જાતે જ નહિ પણ પગથી ચી દસના બોનતા થઈ
ગયા છે અવિનાશીએ જ બધું કહી દીધું બાંએ ‘ગાડી’ કહી વનનીવાને સમોધી અને હવે તો
એ વાતો યાદ કરી સા સરખાં જ હસે છે

અન્યાવલોકન.

[સપ્ટેમ્બર માસના પૃષ્ઠ ૪૦૧ થી મનુસંપાદન]

૬. નવગીત

[કલા અને પ્રકાશ — ત ગોધામિના દ્વારમાસ રાયચુરા, મુબાઈ પૃષ્ઠ ૩૫ કિમન ૦ આના]

એક એકથી ચડીયાના રાષ્ટ્રચેતન તથા ભક્તિ પ્રેરનાર નાના નાના ગીતોનું આ ના
પુસ્તક પ્રકટ કરી ભાઈ રાયચુરાએ ગુજરાતના વતનીઓને તેમ જ કેંક અરો સમરન દેવ
બધુંએને એક પ્રશસનીય દહાણી કરી છે એમ પ્રંચેડ વાયક-ગાયકને લાગશે સગીતન
નિયમનુસાર ગાઈ શકાય તે જ ગીત ગીત સમજ જ સચવે છે કે તેમાં સગીત અને તેથી
જન્મતો આનંદ તેમ જ ઉત્સાહ લુપાઈ રહેતા છે નવનીતમાના ગીતો આવા પ્રકારના છે
અને તેથી જ લેખક ભૂમિકામાં લખે છે તેમ જ ગીતોએ ગુજરાત કાવિયાત્રા અને મુબર્કમા
હજારો માણસોની મજાએ ગળવી હોવી જોઈએ “નુનનમુગ,” “ધન્યભૂમિ,” “માનીનું
ગુજરાત,” “પ્રિયતમને પ્રેમ” “એક આશા,” “ગામીજી” “ક્યારે,” “દેવીસમ બનશે,”
આ સર્વ ગીતો આધુનિક રાષ્ટ્રચેતન તેમ જ તેની ભાવિ ખીલવણીને એક સચોટ આકર્ષક
ચિત્રર ખરું કરે સ્વાતંત્ર્યને લગતાં પુસ્તકોના પુસ્તકો વાચતા જે ખ્યાલ અને જે
ભેરમો નહીં આવે તે માત્ર “લીર્ગ બને જી પરિ” એ ગીતમાંની એક જ પંક્તિ “સોનમાં
હોય તો નિજર તે પિંજર” મા લેખક ઉભરાઈ નાખે છે ટુકડો, અમે ભાઈ
રાયચુરાને એમના સહજ પ્રયાસ માટે અભિનંદન આપીએ છીએ અને ભવિષ્યમાં આવા તેમ જ
આથી સરમ ગીતો ગમી તેઓ ગુજરાતમાં “નુનનમુગ” નો રમ તપ્તુલ્ય પહેડાવે એવી
પ્રેરણા રાખીએ છીએ

— ચાનુ ૪૬ ૫૨૭

આપને દહતાં પ્રભુ !

જાનક રામ વિનયકાન્ત.

સાંના દિનારે એ નિન મેં નિરખા ઉર પરી,
 ઘોં નાથમય મસા ના ત્યારે ચા મન દ્રા કરી,
 જે મોહમન આ છ મી જ્યા નાથ જ્યોતિ જળહુલે,
 નિરનાથ જેમ કહ્યા હવે નરાગ જનિ હુઝ જલો
 દત્તી પૂર્ણિમા પ્રસરી ભૂમિપર, ચંદ્રગગને સજ્જતો,
 ચિત્તન્યના રમિયકી સર્જિતા તીરે પસરાવતો,
 રાનિતણા શિતગીરજોતથી મમ આત્મને નિકમાવતો,
 છનનજ્યોતિ અવનની કુદરત કળા ગર્જનતો
 ત્યહનિમિરે તરુ ષઠ અચાનક તેજ નેશુ સતાવતુ,
 સરિતા તીર નૌકામહોથી નય નાણો મારતુ,
 ત્યા ઉર્વાથી પશુ અધિક લાલચનના શોભતી,
 દુસુમો કળીસમ કાપ તે નૌકા કીનારે લાવતી
 રમ્ય નભામમ રમા મનાય ના સ્વપ્ને કહી
 મયનાયની મનદર ખરે કાચનજવા મમ તે રહી
 પ્રેમાગ પ્રતિમા પ્રપૂયની આરબધથી અવરેખતો
 પેરાગજીત સા ત્યજી સ્વપ્ને પ્રસૂયના દેખતો
 હૌ એ નરુ, નૌકા મેં પગમા પ્રતિમા દૂર ચર્ધ
 આવી મ પ્રુયની જે ભરી તે હાથ ન ક્યા આવી ચર્ધ
 જળશે નહી મમ મહિનાકાલા મન તણી ફળશે નહી
 દળશે નહી અનાપકેરા ત્રાસ મુજ દળશે નહી
 શાનગ પેરાની બનેલા ચરિત વાયુસમ મયો,
 મોહ કરી જળનો નિમાલ્ય લુંકેદા મયો
 મન કસોડી ચર્ધ મુકી, છુ ચનિત, નવ દહતા મળ
 તો આપને દહતાં પ્રભુ જેથી જીવન સાર્યક ફળે

અંશુદય.

દ્વિતીયક - ૧ અબાલાલ નૃમિ હલાલ શાહ.

સસારપરિવર્તનશી છે એ વાક્ય આજુકાન સાધારણ મનુષ્યના મુખ્યત્વે સ્વતંત્ર મીઠાળા આવે છે પરંતુ આ પરિવર્તન ક્યારનિયમથી ગદ્દ છે એનો ઉદાર દેવો એમને માટે અત્યંત કઠિન છે. જો એક ધાતુની ગોળાને સતતની એક પાતળી ગોળી કેટલી ખુબી લટકાવી હતાનવામા આવે તો તે અહીંયા તહા અને તહીંથી અહો, આના ન કરશે આ ગ્રહારની ગતિ (Motion) ને સામયિક ગતિ કહે છે અર્થાત્ પરિમિત સમયમા એ ગોળો અત્યંત ઓછા સમયમાં કેટલો જો કાઢે જો આઠાત તરફ પણ દૃષ્ટિ કરામા આવે તો જણાઈ સકારે કે મદ, તારા અને અ વાન્ય અહોપણ આ નિયમથી ઝડકાઈ પોતાની યાત્રા પુરી કરે છે.

સસારના રુપ, સ્વરૂપ અને શાનમયને પણ આ સામયિક નિયમાનુસાર પૂર્વથી પશ્ચિમની યાત્રા કરવાની અને ફરી પાછું પૂર્વમા જ ઉદિત થયું પડે છે.

અમેક શાનામિની પરેવા આ સુખસૌગંધ અને શાનનો બાવલ સર્વ, પ્રાચી દિશા-હારત વર્ષા, ઉચ્ચ પામ્યા હતા એની નુખતાવિમાથી જા તત્તુ સમજાવવા વૃક્ષદંડ, પવિત્ર નદિ, સુન્દર, પુષ્પાની સપાટી ને ઉચ્ચ પર્વત શિખરોમા એક મનોહર અને આકર્ષક ઝટા આની રહી હતી પ્રાત મહનો સમી અને સુન્દર ગધિકરોમાં અહીંના નવિઓતુ માનસિક ફન એમુ તો નિકસિન યમ મધુ દત્ત કે એમની પ્રભા અને શાન્તિમય સુમ ધથી અત્યાર લગી જાણુ નજલ મુખ યમ જમ છે આ સમયે ને હારતે એક મુર્ચાશ મનુ પ જાતિ (શુદ્રો) ના દુ ખામિ ક્રેડમા, ઉપરથી અપાયારની ખાલુત નહિ આપી હોન તો કદાચિત એમના આનંદ અને સ્વાનંદ સુવ, આ આમગિકે યાત્રી દુર્ગેધિ અો અપ્રાકૃતિકે ધૂણિથી મલરાત નહિ અને કદાચિત આ મનોહર દ્વીપની સુન્દરતામાં મન યમ એ પોતાના સામયિક નિયમને ખુબી જાત પશ્ચિમની યાત્રા જ ન કરત પણ પ્રકૃતિનો નિયમ પ્રગટ છે જેમ જેમ સૂર્યને પશ્ચિમ દિશામાં ઉતરવાતુ આવુ થાય, તેમ તેમ નવા નવા દેશોમાં અકલોદર એટલે પૂર્વમાં ક્રમશઃ અન્ધકાર પડે જ નંધ, એ સ્નામયિક છે સમય જતાં ધરાન, એમીરિઆ, એમિનોનિયા, મિસ્ર રેશે ખાત સર્વ રવામતુ કષ્ટ, સ્તીય અસ્તિત્વ અને ઉન્નતિનો પરિચય કરાવેા મુનાન અને રામના પરાક્રમ અને વિવાની ઉમનિના પ્રાચીન ઇતિહાસ તો હાન એક અનત લંકાર છે આ પ્રમાણે અનેકનિકળનિ ઉત્થાન અને પતન થયા બાદ કંઈ સ્પેન, ફ્રાન્સ, ઇંગ્લેન્ડ અને ઇત્યાદી વર્ગી આવી અને હાલ અમેરીકામાં તે પોતાની પૂર્ણ પ્રભાથી પ્રકાશિત થઈ રહ્યો છે એનો પરિચય ત્યાં ઉચ્ચ શિક્ષણ, સામ્યૈતિક ઉન્નતિ અને જનસાતત્વથી થઈ શકે એમ છે આ જ અમેરિકા છે કે જે રિયલિ પૂર્વ હારત-વપની હતી, જે પોતાના ગૌરવના ઉચ્ચ અને પ્રકાશમય શિખરપર આજે હવે બેસી છે એ હાલના રોમાં છે કે આજ એ જ અમેરિકા એક સર્વત્ર સુખા છે જાન એને આનંદપ્રાપ્તિ મારે દિશાઓમા મુજબ રહ્યો છે, જે વર્ષાત

નવીન આવિષ્કારથી સજ્જ સસાર લાક્ષ્ય બોમી રહ્યું છે, તે જ નખતે શ્રદ્ધ ભારત દેશ અને દારિદ્ર્યના આતંકથી સુખીના સુખમાં પડ્યું અતરાય નાખે છે.

જેનાથી શુરવી આનન્દથી કહ્યું પડે છે કે જ્યાં સુરેની પશ્ચિમ પાંચા હવે અનિમની જણાય છે, કારણ કે પ્રથિમમા એનો જ્ઞાનમકાંક્ષા મદ થતો જણાય છે. એ પણ પોતાના સુખમાં ભુલી અન્વકલ્પ નિશાના સ્મારક અન્વાય અને અત્યાચાર ની આહુતિની મૃતિ કેવી દિવિજગતથી મહાપતનો મહોત્સવ કરવાન્યાહ છે સાચુ પુછે તો સુરેનો જ્ઞાન પ્રકાશ અને તેજ ત્યાં હજી છે જે નહિ કહી હવે ગોધૂનિની લાલિમા રોન જણાય છે પશ્ચિમ જ્યાં અમા તુરી અત્યાચાર, મરખારમા સ્વાર્થમાં અન્ધબની સરોહના પ્રચારને મરણ કર્યું કરવા ઇચ્છના દેવીઆ અને ખાદી વાપનારા સઘોએ અપમાનિત કરામા માન સમજનારા મહાગયોને આ ધૂણાપાનકર્મ જોઇને શુ આપણને આ વિધયના પૂર્ણ જ્ઞાનની ઝીંખી આવી શકે એમ તથા એ પ્રત્યક્ષ પ્રમાણ એ છે કે પૂર્વ દિશામાં જાણનારથી કુકુટે (મરગડાં) ધુનું "અરણ્યોત્પ" ની સ્વાગતત્વ કુકુક આંતુ કહ્યું છે હવે યોગ જ સમયમાં એ સુરે જગત અન્વલભિ ભારતમાં મહાત્મા નાથીજ જેવી દિવિ નિશુતિના પ્રતાપે આપણું આન્તરનાદ ખુનતા, સાન્નિધ્ય અદિ પાત્રક અસદ્કાર જેના દિન હથિઆરથી ઉભા પામશે.

અઘાપિ બગેરામાં નિશાન, સાહિત્ય, છદ તથા રાજનીતિના પ્રાતાકાવિન તારકા પ્રાજ મુર્તિના શુભ સમાચાર આપી રહ્યા છે અને ઉગ્રવી એનો સાક્ષાત્કાર મવા એની તૈયારી થઇ રહી છે.

અને ભારત તારી પર્વમાન દલા જેતા જે હૃદય એક રખત વિદીય થઇ જતું હતું, તે હવે આશાથી પલ્લવિત્ત બની ગયું છે પરસ્પરનો બન્ધુનિરોધ, મતભેદાન્તર અને સાસાજક અર્હકાર-કલ્પ પ્રબળ શક્તિઓ-સાચા રાષ્ટ્રીય બનનો ક્ષાસ કરતો હતો, તે સૌ હવે નષ્ટ પ્રાય થયા છે.

અને ભારત તરુ તારા સંતાનોને આ આસુરિક લાવાથી પચિન રાખે-અચારી-નતાવી આપ કે પરસ્પર પ્રેમ અને લક્ષિતસિનાય કોઇ પણ રીતે તારુ કમ્પાણ નથે-તારે હિંમરવનો આશે નથો, કાજકે આજ બે કોઇ મનુષ્ય છે તો તે પોતાનું ઉચ્ચ શિક્ષણ-ઉચ્ચ વિચારો અને સદ્બ્યવહારથી જ છે અને આજ બે કોઇ દેશ શ્રવિત છે તો તે પોતાના ઉચ્ચ વિચારોયુક્ત સુશિક્ષિત માનવસત્તાનો વડે જ. ભારતના સ્થાણનો સજવ પણ ત્યારે જ કહી શકાય કે જ્યારે તેના નતાનો સરસ્વતી માતાની શોધમા લાગે અને એમ સુન્દર સુવનિત શમ્ભુકૃત સ્તુતિ યીખી સુખસ્થાન સ્થાપત કરે.

મૈત્રે પૂછું નિવાસ છે કે શિક્ષણથી જ ભારતની ઉન્નતિમાં સહાય છે, અન્યથા નહિ જ્યાં ગળી નિવાસથી જ્ઞાનજગતથી ભારતસત્તાન સ્વહૃદયોને સ્વચ્છ નહિ કરે, ત્યાં લંગી જે તેનામાં જાતીય પ્રેમ અને જાતીય ભાવ નહિ આપી શકે અને જાતીય ભાવ વિના ઉન્નતિ કેમ ઇચ્છી શકાય? સાચું કહીએ તો મહાત્માજીએ જે પ્રમાણે સરકારી કાળાઓનો ત્યાગ કર્યો

ધીનાવતી જ્ઞાનકામ ૨ ૦૦૧૧-૦૬ એન/ એમ નિપારી એન્ડ કંપની, મુંબઈ

કરી સ્વદેશી શાળામાં અધ્યયન કરના કલ્પુ છે તેનું જ “શિશુ” (એટલે જ નાતીય શિક્ષણ) પ્રત્યેક દેશના રાજનૈતિક વ્યાપારિ અને જનરજત-વત્તાના વિચારના જ મૂલ મન છે એટલા માટે “શિક્ષણ, પ્રચારણ” અનુબંધ વચ્ચે માટે ‘કરી અને જેઓએ હજુ સગી સરકારી શાળાઓનો બહિષ્કાર ન કર્યો તેમ તેમ કરના—મહાત્માજી, હકમને માન આપવા—સમગ્રવત્તાની જરૂર છે’ દરેક જગે પ્રાન્ત, જીલ્લા, ગામ ગૃહ ઇલાદિ સ્થળોમાં પ્રવેશ કરવો જોઈએ અને ધરના પ્રુષ્ઠ જ્ઞાન, જી રદ સર્વે અરુણાદય—મહાત્મા ગાંધીજીનો સદેશ આપી એમને એમની સચી દશાનું લાન પ્રાપ્તુ લેખ્યે એમનાં દુ અ એમને જલાઈને અને નાતીય વિદ્યાનો મહિમા અને વહતવની ચર્ચા કરીને એમને આપણે બતાવવું જોઈએ કે મહાત્મા ગાંધીજીની આશાને રજ મનતા સ્વરાજ્ય હવે બધુ દૂર નથી

આરે મિત્રાની જ્યોતિષો એમનાં દુ ય હૃદયનો અધમર દૂર યશે તાર મામ્ય પાદ નાનાઓનાં સ્થોમન ધનિક જતાએ ધનની સહાયતા આપના, ઇલાદિ પરતવેના પ્રત્તાવ તેમના મિત્રજમાં જનરી શકે પ્રાયમિક શિક્ષણના પ્રચારનું સાધન સૂચ અને કાવેજોના યુવકોના દાધિમર જ ક્ષય રીતે છે એટલા માટે યુવમી તમે જે સાહસિક હો, નાતીય કાર્ય માટે જે સાચા કર્મવીર હો, આ દેશના નેતા (Nation builder) કહેવડાવવાનું માન હુંના વાહતા હો, તો કષ્ટનું નામ લઇ આ મહાકાવમાં ઝપનાવી છો અને પછી જુઓ કે તમાના કામમાં કોણ અવરોધે વારી શકે એમ છે આ શિક્ષણનો અન નથી, આનો નારજન સાચા શિક્ષણનાદારા તુષી જવાને મા એ મારી માન છે આમ જ્યોદે, તમને નાની નાની ખામતોનો અનુભવ થશે અને આત્મશિક્ષાસ દદ ધશે, ત્યારે તમારે રાષ્ટ્રીય સન્ધ્યા (National Institution) સ્થાપન કરવાનો પ્રયાસ કરવો પડે, જેના મુખ્ય ઉદ્દેશ સદાનાર અને રાષ્ટ્રશિક્ષા જ હોય આવી સન્ધ્યા મહાત્મા ગાંધીજીના પ્રયાસે અરિનત્વ ધરાવે છે અને જે અસ્થાઓ અખિન ભારત-પૂર્વમાં જજનરસ્ત કામ કરી રહી છે અને એ જ દ્વારા જે ‘સ્વરાજ્ય’ મેળવનામક પ્રથમ પગથોડું મણાઇ ચુક્યું છે, તે તો આપણે પસાર કરવાની અણીઉપર છીએ

ઉપરોક્ત શાનાઓ શ્રમિતશ્રાતાઓ છે વતમાનમાનમાં એ શાનાઓનું સદ્ભાગ્ય છે કે સુશનસ્કથી એશ્યાન પવિત્ર જના રહ્યું-છે અને સ્વદેશને સ્વદેશીના ઉત્કૃષ્ટ પાદ પગાવી રહ્યું છે અને આપણે આશા રાખીશું કે આપણા પ્રયાસોને મહાત્મા આપણે આદર્શ છે તે સિક્કા સાચો

[અનુસંધાન પૃષ્ઠ ૫૨૩ થી]

૭ આદર્શ દપતી વાળે પતિ-પત્ની ગીતા

જુલેખ સ જેઠાસત્તજીવિદ્ય ધારકોપર મુબાઇ પૃષ્ઠ ૧૦ કિમત એ આના ।
જેખડે એટલે જ્યેતા પ્રયાસ તારા કર્યો છે પરતુ નિચારાને વિપવની મહત્તોપ્રમાણે ખીમની શુદ્ધ લાપામાં નાતી સન્ધ્યા નથી ભનિધ્યમાં મહત્ત લઇ કાળજીપૂર્વક અવધાસ કરી જે લખવાના પ્રયાસો આરવામાં આવશે તો અમારું માનવું છે કે તમને નિરાસ થવું પડશે નહીં

—અનુ પૃષ્ઠ ૫૨૪

એક રાજકુમારીનું વિચિત્ર સાહસ.

(અમદાવાદના છગનલાલ હરિલાલ પંડ્યા, બી. એ.)

(ગદ્યા અંકના ૫૪૪૪ થી અનુસવા)

ઉપરતા પ્રસંગને થોડા દિવસ નીતી ગયા તે. પછી રાજકુમારી એક દિવસ પોતાના એકાન્ત વાસમાંથી થોડાજાડીમાં બેસીને નવેર પહેના પોતાની ગળનગરીમાં રાજમહેલ લાંબી જવા નીકળી હતી ત્યાં તેણે માર્ગમાં લોકોના ટોળાને પણ ગળનગરી લાંબી જતાં જોયા તેથી પોતાની યાચેના સ્થાને પૂછ્યું ' આજ શું વહ ઉત્સવ છે ? ' સ્વારે વિવેકથી વતહર કર્યું કે- " કુમારી સાહેબા ! આજ તો બે બહારવટીઆઓને ફાંસી દેવાની છે તે જોઈ લોકો જોઈ ધાય છે ' " બહારવટીઆઓને ફાંસી ? " -સ્વારે કહ્યું " હાથ " એ ક્યા બહારવટીઆ છે ? " એકું નામ કાઢે છે. તેણે આપણા મહાન ધર્મશુરની ગાડી રાડાને જેમની પાસેથી સર્વે માય હરી લીધો હતો. છારે બાળ્યે તેનો પતો મળી ગયો ને તે પોતે પણ બીજા બહારવટીઆને ગા સતાયો હતો ત્યાંથી પડગાઈ ગયો છે તેથી તે જાને આજ ફાંસી દેવાની છે "

" બીજાનું નામ શું ? " કુવરીએ ફૂલફૂલ જન્યત ગયાથી ફરી પ્રશ્ન કર્યો

" બીજાને નામહારસાહેબા ! ક્રીસ્ટીયન હૅટ્ઠ કહે છે "

" ક્રીસ્ટીયન હૅટ્ઠ ? " આ નામ સાંભળતા કુવરીના વર્તક સંસ્કાર જન્યત થયા. શું તે સુનાવું નહિ જ હોય ! અરેરે, મહારે તેને સન્માર્ગે પ્રેરવો હતો એટલામાં જ તેની આ દશા ધર્મ પાડી પોતે ધણી ઉત્સાહ જાનીને ગાડીમાં સિયારમા લીન થઈ રહી એટલામાં તેને કંઈક દિમત મોંથી અને વળી તેણે પૂછ્યું- " એ બીજા બહારવટીઆએ માન આપ્યો આખો હસે તેટલા પાડે તેને પણ ફાંસી હેખા ? "

" નહિ કુવરી સાહેબા " સ્વારે અગ્ગ કરી- " તેની ઉપર બીજાને પણ આરોપ છે થાડા વસ ઉપર તે એક જણી સ્વરૂપવાળ કન્યાને કઢીકથી ઉપાડી તેના ગામમાં લાંબો પહોંચી તેને તે ક્યા પાછી મૂકી આખો તેનો પતો નથી ગામના લોક પૂડે છે તેને તે કઈ નામ ફાંસી આપવો નથી ને તેના વગમાંથી તે કન્યાએ પહેરેલા વસ્ત્ર નીકળ્યા છે. તેથી શિડાને હેમ નેઈ છે કે તેણે તેનું ખુન કર્યું હાથ જોઈને લોકો તેનાઉપર આજ કમકમાટ બરેના મહાને લીધે ઘણા ઉશ્કેરાયા છે ને તેણે સિર કાપી નાખ્યું જોઈએ એમ જ માંગે છે. તે પોતે શો મુગો શરણ થયો છે ને કઈ જ બેનવો નથી "

આ સાંભળે સાંભળતા જ રાજકુમારીને પોતે આખ્યોગરીની વાત સાંભરી હતી ક્રીસ્ટીયન હૅટ્ઠ તે બીજાને કઈ નહિ પણ તેને માટે પોતાને જ્યાંની વાગણી કિંમત સહી તે જ હોવો જોઈએ એમ તેને હવે ખાતરી થઈ અને તે આમ વચર વાંકે ગાયો- " શું તો પોતાને કંઈક આવે-જન્યત તો કઈ જાણે નહિ પણ તે પરીગ બિચારી- " કહી તો મનમન-સમજે જ કે રાજકુમારીની વ્યાખ્યાને ખરે પ નાણે તે માટે "

મોન મારણ કહ્યું ને તેમા મ્હાળા યાજ્ઞે યોગ તે આદરે દબાવે પોતાને માટે ખમવાને તૈયાર થયો એ પણ કંઈ જેવી તેરી નાન ન હતી તેથી પોતાનું નામ આપ્યું હતું તો તેને બચવાની એક બારી મળત, જો કે લોકોમા, ગજકન્યાની દક્ષી યાન આવાં ધર્મસકટને સમયે તેણે પોતાની વીંગી મેલવીને મલ કેમ નહિ મળી હોય તે, પણ તેનાથી કેમ સમજાય નહિ પણ હજુ વખત છે માટે તેના છત્ર તો મ્હારે બચાવવો એમ તેને નિશ્ચય થયો તેથી તેણે ફરીથી માથેના ચાગને પૂછ્યું કે—“એ લોકોને ફાળી આજ મટના વાગે દેવાની છે” તેણે કહ્યું—“કુવરી સાહેબા—આજ બરોબર મધ્યાહ્ને તેને માર્ગે સર્વ તૈયારી થઈ રહી છે અને એ દુષ્ટોને ત્યાં લાવનામાં પણ આન્યા છે” રાજકુમારીને હવે લાગ્યું કે એ એ બિચારાને ઉગારવે હોય તો તેણે ક્રૂર ત્યાં પહોંચ્યું જોઈએ મધ્યાહ્ન થવાને હવે થાડી જ વાર હતી તેથી તેણે ગાડીવાગાને શ્રુમ પાડીને કહ્યું કે—“ધોડા દોડાવો જલદી કરો, મને અર્ધા કલાકમા રાજ મહેલ પહોંચાડો તો તમને સો કાઠનનુ દંડામ મળશે”

આ સાંભળી ધોડાનાગાઓને પૂર જોસથી ગાડી ચલાવી આગળ ચાલતા લોકોની કડ વધારે ને વધારે જામેલી જણાઈને માર્ગ કાપવો મુશ્કેલ થઈ પડ્યો. ફાસીનું પાકુડું ફરતી પણ જણાવા લાગ્યું, ગજમટેલ ક્રૂરે બહુ દૂર ન હતો પણ બીડમા થઈને ગાડી લઈ જવાય તેમ ન હતું તેથી એકદમ માડી રોળવીને ગજકન્યા ઉતરી પડી એવામાં તેને કાને મ્હોટા તાળાં યોતી મળ્યાં તે આ યોતેથી તે વળી ચમકી ને તેણે પૂછ્યું કે—“આ શું થયું” ત્યારે પોતેના માથુઓથી ખમર મેળવી જાહર કહ્યું કે—“કુવરી સાહેબા મધ્યાહ્ન થતાં જ કાંઈને ફાળી દેવામાં આન્યા છે ને તેનું મગતક થઈ જીવુ પડ્યું જોઈને પ્રેક્ષકો સંપના પોકાર કરે છે” રાજકુમારીને બાન્યું કે હવે ફીરતીયનને લગ્નકાનવામા વાર નહિ થાય ને જો પોતે વખતમર નાહ પડેથી જાન તો તે બિચારો નિર્દોષ માર્ગે જશે તેની સાથેના રનારો હવે ધક્કામુઠકી કરતા, તેની બને ફાસ ધોડા દોડવતા, મહામુગીબને તેો આગળ ને આગળ ચલાવવા લાગ્યા આવી રીતે બીડમા થઈને માગ કરતા રાજકુમારીને થમ થણા પડ્યો. પગમેનાથી તેનું શરીર બીનું થઈ ગયું તેનાં વસ્ત્રો પણ ઘસકા અવસ્થિત થઈ ગયાં વાળ વીખરાઈ ગયા પણ તે કંદાની દરગર કંધાવિના જોરથી આગળ ને આગળ આવી આમડાના લોકોની કડમાંથી જમી શહેસ્ત્રી વેરતીને ભ્રમ આંગ્યો ત્યાં તો તેને પ્રભજનોએ એકદમ ઝોળખી અને તે લોકપ્રિય હોવાથી તથા આમ આકુળ બેદકુળ થઈને ધસતી આવતી હોવાથી કષ્ટ બેદ દર્શો એવો તેમને વજ્રમ પડનાથી નેઓએ તેના નામોચ્ચારનો ઘોષ બગવી ચૂક્યો ફાળીને માટે મુકરર કે કેટલું આજ રાજમહેલથી શુદ્ધ દૂર ન હતું રાજકુમારીના જ્યેષ્ઠ બાત્તા ડોહર રાજપોસને બિરાજના દત્તા તેઓ પ્રાસાદના એક જાગમાં છુરવી નખાવી ભેગ દત્તા અને આ સર્વ જણોત નેપા કરતા હતા ફીરતીયનને ફાળી દેવામાં વાગ કેમ થાય છે તે તેઓ સમજી શકતા ન હતા

ગુ-હાની કરૂતાત કરાવી પ્રજા પાસે નાથી માગવાનું ન મન્યવતા હતા તેમને મહેાએ હજુ તે
 પોતાનો ગુ-હા બહુલ દરેતો ન હતો તે તે ઉવટે એમ કહેતો હતો કે-“ હુ ખુની નથી
 મહેા કાઢના પ્રાણ લીધા નથી, પણ મારે હવે જીવનું નિરર્થક છે મારે જે મારવા હોય તે
 બને મારે ” પ્રાદરી તેને આત્મ મારવા જિજ્ઞાસી બા પાડતા હતા આમ રમગમ ચાલતી
 હતી તેવામાં જ ગજુમારી કાસીને સ્થળે આવી પહોંચી તેના ઉપર ક્રોડીયનની નજર પડતા
 તે એકદમ ઉભો થઈ મથો તેના હાથમા યાજ્ઞીજ કર્પામા વીઠાણેલી હતી તેને તે વારે ધરીએ
 મહેા પામે વાળીને સુમતો હતો અને હવે તેનામા કાકિ નેવું ચક્રાતન આપું હોય તેમ તે
 મહેાટા બધાને ચોક્કાસને સર્વને બહેર કરવા લાગ્યો કે -“ભાઈઓ, હુ ખુની નથી મહેા કાઢના
 જીવ લીધા નથી મહેા એ કન્યાનો વાગ સરખો પણ વાકા કર્યો નથી ” આ સાંભળી મોઢા
 વધારે ઉશ્કેરાયાને પૂછવા લાગ્યા કે-“ભરે તે ગઈ ક્યા ? તેના પત્તો બનાવ ” તેને જ બતાવતો
 નથી ”-તેણે નમ્રતાથી ડોડુ ધુણવીને ઉતાર આપ્યો, “જ્યાં હોય ત્યાં પ્રભુ તેનું રક્ષણ
 કરે”-એમ કહી વળી તે પોતાના હાથમા રાખેલી ઘીજને સુમતા લાગ્યો તેને કામી મેકા
 વનાગ્યોને કહેવા લાગ્યો કે-“હા કને-ભાઈઓ, હવે વિલંબ શા માટે કરો છો ?”

આ કાણે આપણા નરેશની દષ્ટિ પણ તેમની બહેનઉપર પડી તેની સાર્થ મેકાનો
 કાઢીહલ પણ તેમને કાને પડ્યો આવી જગ્યાએ આવે જપતે પોતાની બહેન-રાજકન્યા-
 એકની આરીને શંકીના લાકડા પાને ઉભી રહી હશે એ પ્રથમ તો તેમનાથી માની શક્ય
 નહિ પણ ચોટી વારમા જ તેમની ખાત્રી થઈ તેથી તેમને ધણી નડાઈ વાળી પોતાની બહેનનો
 સ્વભાવ તેઓ સારી રીતે બજાવતા હતા નવા નવા સાદસમા જ તે આનંદ લેતી હતી તેથી
 એને આમાં કંઈક એક હોય એમ તેમને પણ સહા પડવાથી તેમણે એકદમ આંતો કરી કે
 હમણાં કાસી કેવાનું બધું રાખો, અમે બને આરીને બેગેને આદા આપતા સુધી ગુ-હેગાને
 ડવરો રહેવા લો -એમ કહી તેઓ આમજનો સાથે પ્રસાદ ઉપરથી ઉતરીને તે સ્થળે
 માન્યા બહેનને મળતા જ તેમણે કુવદનથી પ્રાન કર્યો -“મા-હુ બહેન ? તમે આરી-
 ચાથી ?”

ગુજુમારીનું મહેા જરા લજવાઈ ગયું-પરંતુ તે મહેા હાસ્ય કરીને પોતાના ભાઈની
 સાનુભૂતિ ઉભી રહી વપનિમે હસતા હસતા પૂછ્યું -“હુ બહેન અરુણમા પછુ કોઈ
 કાનના કંઈન થયા હતા કે ? મહેા ધણી હતું કે ત્યાં તમને કોઈએ નહિ પચવતાર મળ્યો હોય ?”
 “ભાઈ, દેમણાં એ મજરીની વાત જવા લો ” કુમારીએ જરા તરમોઢને ઉતાર આપ્યો
 “પછુ પેતા-ક્રોડીયનને પૂરો કે રેના હાથમા લેતો હુ રાખેલું છે ?”
 “ચરે જ્યાં છોને બહેન-એ તો લુટારો જ નહિ પણ ખુનીએ છે”
 “-ભાઈ-તો તે ખુની નથી હુ આનીથી કડુ છું કે તે નિરર્થક છે”
 કુવરો તો અમજતી હતી કે તે ચોટીના ઉપર જ હોડ અરકાડો હતો પોતાની ચોટી
 ને ક્રોડીયનને આપતો પ્રેમ એક તેની આજમા આમુ ભરાઈ ગયા પોતાનું નામ

મહારાજાને જાણ થઈ તત્પર થઈ એ વિરન મુખથી જ અને કોઈ કંઈ એમ તે સમજી અને બોલી કે એમા મહારી વીંટી છે " ગળને આ વીંટીની જાન સાંભળતાં જ બહુ આશ્ચર્ય લાગ્યું કે આ સજેગામા પોતાની બહેને આ લુગારને મ દેવી દશે તે જાણવાને તેમને તીવ્ર આકાંક્ષા થઈ એટલામાં કીરતીયને કરમરીને અરજ કરી કે — " કમળ સાહેબ, મહારી પાસેથી પેશા વચ્ચે આ લોક વધ ગર્વિષ્ઠ છે તે મહારાજી ખમાડું તપી " આ સાંભળતા ગઈગઈ કંઈ કુમારિકાએ પોતાના લાઈ-મહાન નરેશનો ચરણ પાંડી તેમને કરમરીને પ્રાર્થના કરી કે — " મહારાજા ! આને શ્રવિતદાન થો "

" બહેન-તમારી નિનતિ સ્વીકારવાને હું તંપાર છું પણ એ છુતીને હું કેમ કરીને ગયાવી શકું ? એના કુધ્ધપનો કાપદેસર બંને તો એને મળવો જ જોઈએ "

મહારાજા ! કૃપા કરી આપના આશ્રમને જઈ દૂર જવાની આજ્ઞા કરો "

આ એમણે આજ્ઞા થતાં જ બને ભાષ્યદેન એકવા પછા એટલે કુમારિકાએ પેયો પોતાનો એક બને એસાની વીંટી સહને નરેશના હાથમાં મૂકી તેના ધનિકાસ કુંકારમાં કહી અળખાવા રાજ તો આ સાંભળી અડખડ દેરી પછા પોતાની બહેન આવા સાદસમાં ઉતરી હશે એવો ઈર્ષ્ય તેમને રવખે પણ ક્યાથી આ પો હોય ? જાન પૂરી થઈ રહેનાં તેમણે બહેનો ખબો ઠોકી તેને સાચાથી આપી

કુવડીનાથી બોલ્યા નિના રહેનાય નહિ કે— " મહારાજા-મહારી વીંટીને પોતાના જીવ કરતાં વધારે બંદાતી માનનાર અને મહારા નામને હાવાવવામાં જ પોતાનું ગૌરવ માન માર આવા મહા આપના રાજ્યમાં ઠોકર જ હશે "

નૃપતીએ હસતે મોઝે લોકો તરફ હાથ ઉઠા કરીને મોટો અરાજો જણાવ્યું કે —

" અનન્યો ! મી-મેસ ઓઆ કહે છે કે તમે જે કન્યાને માટે ચિંતાતુર છો તે કુદરત છે અને તેને જરા પણ ઇન નથી, તેનું નામ પ્રસિદ્ધ કરી ચકાવું નથી તેને માટે અમે નિશ્ચીર છીએ, એટલે ખુનના આરોપમાંથી આ માણુ દૂરી જાય છે બીજુ તો તેને માત્ર બંદારવગીયાને આશ્રય આપ્યો છે એ માટે તે ક્ષમા માટે છે અને હવેથી એવો વાંક નહિ કરવા કબૂલ થાય છે હવે તેને જીવસો દેવો કે કેમ ? "

મળમાં આ અજુબાઈ મુખે સમાચાર સાંભળી રિશેષ ખળભળાટ થયો રાજકુમારીએ અને મહારાજાએ પોતે-તસથી આપી તેથી તેમના મનનુ સમાધાન થયું અદરખાને ગો-એક દશે તે જાણવાને સર્વ આતુર થો હતા પરંતુ કીરતીયન કાળી કર્મ કરનાર નથી તેજો તે ઉલટું કાઈ ઉચ્ચ કુળની યુવતીની આખડ જાગવા માટે અગ્નિ દાન આપવાનું સાદસ બની શકે કમળ-એ વાત જ્યારે તેમના સમજવામાં આવી ત્યારે તેઓ એકા અવાજે તેને, મારી ખનાવાને, પોતે-ગરવા લાવવા રાજ્યે આ ઉપરથી કીરતીયને ત્યાંથી નીચે ઉતરવા કરમાવ્યું અને તેના ચુ હા માફ થવાના શુભ સમાચાર આપી આનાત કયો જુવરી સાહેબાની ઇચ્છા પ્રમાણે તેજો તેમની પાસે તેમના હાથ નીચે પાલટણમા નોકરી સ્વીકારી અને જે અપરાધીને

જાતી વેળા સર્વેએ કાંગ, ધળ, માથાથી તે આપથી વધારી લીધા હતા તેને 'હવે નાંખી દેવા
 વેળા સર્વેએ' હૃદયે હૃદયે-ધણી છવે નિ રામર્ષી યીરગીવન-એ નાદર્શના નાદથી લોકોએ વધારી લીધે
 હૃદયે, યુવા પછી તે તેના નવન પ્રમાણે રાજકુમારીની નેરામા બેઠાએ અર્થે ત્યાં તે
 એક વિચાર, પ્રામાણિક, ચતુ અને દિમનજાન પહોરગીર તરીકે આરી નામના મેનની મો
 આ રાજકુમારી ૧૧ રૂપરૂપીની જ્વાલિત યુરોપખડના દરના દેનો નુધી પળ પહેલીની નહ
 અને તે પ્રવક્તા દર્શન કરવાની જાણને અનુકૂલતા નદિ હોવાથી કેટલાક રાજકુમારોમાંથી તે
 ધણીનો મંગલાર્થમાં જાનની હતી ગજને પણ તેની છમી પોનાના મહેનમાં રાખવાની હતી
 થઈ હતી તેથી તેમને પાનેના ચહેરના એક પ્રખ્યાત ચિત્રકારને તે કામ સીટ ખાસ આપે
 નણ કહું હતું તેણે આવીને રાજકુમારીને પોનાની સન્ન્યુખ ગળીને તેની આંખોની પ્રતિભા
 એવી તો વધાય તેવાર કરી આપી કે તે જોઈને મહાગાન પણ ધણા જ પ્રસન્ન થઈ ગયા
 કુવરી પોતે પણ તે જોઈને ખુબી થઈ તે પછી તેની નાની ન-નો વળા રાજવંશીઓએ મળી
 તે પ્રત્યેક તરફથી ચિત્રકારને આરી રમ મળવા લાગી પ્રત્યેક નરી છમી તેવાર કરના માટે
 તે કુવરિને પોનાને મકાને આમતણ કરતો તે તેની હાસીમાં તે ધણા જ ઉત્સાહથી કામ
 કરતો, એકથી એક સરસ છમીઓ તેવાર થતી ને તે રસ રેવતા મળ્યોને મોકલતી તેથી
 કુવરીના જ્યેષ્ઠ ભાતાને સ્વાભાવિક ગતિ એમ લાગતું કે કેણ પણ રાજકુમાર તરફથી એવી
 હોયની માગણી આવેને ખરી પણ આમા તો તે નિમગ્ન થયા કુવરી પોતે પણ પોતાના કપડો
 જર્વ જૂની જવા લાગી તેને એમ થયું કે મ્હારા શ્વપના જવા વખાણ કરે છે પણ તે સાચું
 નદિ જ હોય, કેમ કે બહાર દેશવરમાં તેની છમી દિમન ન હતી આખરે એક અર્થે તરફથી મહા
 રાજને પણ આપે તેમા તેમને વળ્યું હતું કે "તમે તે દાવ જમરી જેવા ચિત્રકારને રાખ્યો" કે કે
 શુ કુવરીસાહેબાની અદ્વિતીય અન્ન ય સાધારણ-કાનિ નાટે ત્યાં ત્યાં વખાણ કરી કરે છું
 ને તેના જોટાની કન્યા પૃથ્વી હિપગતથી એ પાત સિદ્ધ કરનાનુબીકુ કાચું હું ત્યારે મ્હારો
 દિલ્લી થાય છે અને તેમની છમી મને ખતાવી લોકો મને મડિા કરાશે, છ, ખી આપો લાથી જ
 મોકલવાથી કહવાય છે પણ તેમા મુખાકુનિ એવી શ્રીહામણી ચિત્રેની હોય છે કે તે ખીજ
 વાર કોઈ જોરા મળતું જ નથી વચ્ચાદિક ઠીક ચિત્રે ૧૧ હોય છે પણ ને ઝગી રહેને આપે કામ
 છોડ્યું હોય ને કાં તો મૂર્ખ દોષ કે કાં તો તેમાં દેનો હોય-એમુંથી એક તો હોય એક
 માટે હવે તેની તપાસ કરજો વિ'

આ પત્ર વાંચી મહારાજના મનને ઘણો ઉદ્વેગ થયો જે ચિત્રકારને તેમણે, અર્થે ધન,
 આપેલું ને જો ખીજી છમીઓ ચિત્રીને પણ પુષ્ટિ નાણાં કમાયેને તે પોતાની પહેનના
 કેપની આ-પ્રમણે હાથે કરીને નિન્દા કરાવે એ અભવતુ ન હતું તથાપિ, આમા નક્કી કમ
 એકે હોવા જોઈએ એમ તેમને લાગ્યું તેથી તેમને ખાવગી રીતે તે ચિત્રકારની લીડખાવ પ્રિય
 તપાસ કરાવી તે કિપરથી જ્યેષ્ઠ કે બહારયાય મોકલવાના ચિત્રેને પોતે જ પેક કે તે તે
 ખીમી પોતાની બેવામાં આવવા નહતા વળી કુમારી રાહેજાની હાથેરીમાંને ધણા કે હોવાની

મરહો અને ચિત્રકારને એક એક ચિત્રકાર એક કે પની, સુખી

१० आनन्दमी, काम करतो पण तेमही ज्या पली ते हिंदीम जेवो-५ प जालीं गेलीं
रहते.

૧. આ ઉપરથી મહારાજને તો ૩૪૩, ૫૫૫ આ પે તથી તે કઈ ન જાહે તે
તેને મળે તે ત્રણ અમલદારોને લખે ગયા, તે રજા તેમને જાણુ કે ચિત્તરે, ચિત્તરે
તેણે યજ્ઞ ગડુ હજી હાયમા છત્રી લખો ને આમ તેમ કવો હતો તેના એક ખાનની ગોમ
કાંમાં તેમની બહનની પાત્ર સાત, બીજો ધમ્મી જ અગાધથી ચિત્તરે-ગોલીકર જેમન
તેમ નયા પરી હજી તે ઉપરથી સમજનામા આ ૩૪૩ ને નિરગમ તે બીજી જ નખે
કરી મોકલતો, હમે, અને ધનરાવ ૨૫ પછી મણ જે બંધ દે, તે માટે તે
કર્યો ચિત્તરે મોકલતો હમે, આ વાત ધમ્મી ચિત્તરે જાણ મહારાજ જાનામાના સત
ને જોતા હતા તેનામાં તે ચિત્તરે આનીને બધી બીજોના છત્રી દુરે દુરે કરી નાખ્યા
તેની આખમાં કરે અગત્યમ જેવી ગાડા જણાની હતી મહારાજને તેને ૨૫૫ થો તથી તે
ગભરાઈ ગયો તેણે પેનો કામળ તેના હાથમાં મૂકી તેના ખુલાસો કુપાવવા નકમ કયો તે
માત્ર જો, સારી હાથ તો-તેના તે જ લાજે પ્રાપ્ત નેનામાં આ હો એમ તેના સાથી ખુશી તર
વા જોખી તેને કરાજનામા આ થો તેણે ચિત્તરે દેકાણે ન હોરાથી તે કામળ હાથમાં લીધું
છતા વાચી શમ્યો નહિ ને કહ્યું ઉત્તર પછી આપી ગેકયો નહિ વચ્ચે જરા હુકિમા આ થો
ત્યારે કહના ગાયો કે “ મહારાજી આ ત્યાતો નધો અને વાંચી સનળાવો ” તેની આ ક્યુ
જનક સ્થિતિ જોઈને પાસેના એક અમીરે પદ વાંચી સળળાવ્યો તેના શબ્દ કાને પડતા જ
ચિત્તરે ચમક્યો પોતાવું બધું પાપ કુંડી નીકળુ-હવે, નયનાની કંઈ જ આશા નથી-મહારાજ
નહી હરે દાર કરી જ-એના ખાત્રી થતા તે પહે પડી કરમવા લાગ્યો કષ્ટ સજદ તે કંઈક
બસનક હિમારોના કામા આગવા, લાગ્યો પોતે કહેલુ કાદ હવે તે ત્રણેમાયુ માની ગયો
કરીસાહેબ ઉમરના પ્રેમે તેને ાડા મનાવી દીધા હતો તેને એટલી તો એટલાઈ આરી મ
હતી કે તે કુન ૧૧ તો-શુ પછે તેની છબીને પછી બીજા કાષ્ટની દિશિ પડતા અટકાવવા
તે માટે સહ થઈ હતો તેનો અપરાધ તો ખૂબીર પ્રકારનો હતો પણ તે તેના મનની આની
ગાડાને જોને થયેલો જણાના રાજ્ય બહેનની અરજ ઉપરથી તેના ઉપર રહેમ લારી તેને છોડી
દીધો તેકેદનાક દિવસ એમ તેમના સ્થિતિમાં પડે રજો થીકમા હસતો નો થીકમાં રેતો
કુવરી કાંઈ કાષ્ટનાં તેની સારવાર માટે પોતાના પરાપકારી સ્વભાવને ડખે તથા તેની પીડિતી
ખુશીને લીધે-અધાપના સહિષ્ણુતાને લીધે તેના પાસે આવતી લારે તે જાણે પોતે સ્વર્ગીય સુખ
ભોગવતો હવે તેમ હાંપેનો બની જતો, તેના કામળ હાથને સ્પર્શ થતાં તે પોતાને કૃતાર્થ
મંદાનો પ્રેમ તેણે એ જ દશમાં પોતાના પ્રણ મોયા

૨) રાજ્યને હેવે તેના સામાનની નોંધ કરાવી તે જ નાણાં પરચા-ચોખાંની ચિત્રો મારે તેને
મળાવો હતા તે બધા તેની પામે એક પેગીમાં અડાવ જબ્બાંયાં રાખ્યે તે સદ મમાળી લેવ-
માયા અને મીઠા એક નામાકિર્તિ ચિત્રકારને એવાની પોતાની જહેનની છમીનો નૂળ જમીને
માગી રીસવાનજિંદિ (સનિવાતાંત્યદ) ૨ ૨-૦-૦ એન.એમ નિયાકી એન્ડ કંપની, અમદાવાદ

• રાજ્ય રજવાડાઓમાં પ્રસિદ્ધ થયેલું, પાકા રગોથી
ફેંટી છાવલો તથા રેશમી માડીઓ છાપવાનું તેમ જ
જરીનું ફેંટી આશીકામ અંતે ભરતકામ કરવાનું જુદું.
અને બાણીનું ખાતું

જર્મનીઆ હાઇંગ

અને મીન્ટીંગ પ્રક્રિયા.

લેડ હાઈસ,
સી. પી. રેન્ડ

પ્રાંત નં. ૪.

ટેલીફોન નં. ૪૪૮૪,

[May 1921]

પ્રાંત,
શ્રીરામ મેન્શન,

નેન્ડલુટ મેડ,

ટેલીગ્રાફ " જર્મનીઆ."

રાજ્ય મહારાજાઓ,

નમ્ર સાહેબો, નામનાર સરકાર ॥ ધાગસભાના ઓનરેમન મેમ્બરો, સેશન્સ
જજો કર્નલો, મેજસ્ટ્રેટો, નામનાર લેટ વાઈસરોયના લેટ ઓનરરી એ ડી સી
પોલીટીકલ એજન્સ, સરકારી મીનીસ્ટીયન ઓફીસરો, યુરોપીયન મીનીસ્ટીયન મળ્યો, એમ
ડી ની ડીમી પ્રસવનારા મોટા કામરો તથા રેશી અને યુરોપીયન અમલદારો અને મુદ્દ
રેશીમાં બાદશાહી યાકુતી નામની જગલહેર દવાબદુ વપરાય છે એ જ તેની ઉપયોગી
તાની નીચાની છે-અવર્નમેન્ટ મેમ્બરોટરીમિઆ ગ્લોબાલી ના એનાનાઈઝ થએલ છે

બાદશાહી યાકુતી.

મમે તે કારણથી ખુબવેળી તાકાત પાડી નાવે છે પ્રધાનન મયમ રાખે છે
આ રાજવશી યાકુતી વીર્ય વીકારના તમામ બધા રી મગરો છે અને વીર્ય થ બનારી ખફ
પુરુષાતન આપે છે ખરો અરદાદ આપના અને નનન માણસને પણ લુપ્તાનની માફ
ને લવનનાવનાર આપના લાલ લેસી અમારી ખાત બવામજુ છે આ દવા વાપર
વામાં કાંઈ પણ જાનની ધરેજની જરૂર નથી જો બોલીની કની એકના રૂપીયા દસ

બાદશાહી યુનાની લેપ.

ઉનદા વાઓમાથી આ લેપ નનાવેલ છે ખફ પ્રધાનન નાનવા ૫૨૦ આ લેપ
ફોટો પ્રકાશ છે આઈસ એન્ડી બીના રૂપીઆ આઠ

[May 921]

કાન્સર મલીકાસ નોલીનમ નાજોટ, કાઠીયાનાડ.

અનતાન:

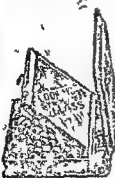
અનતાન—કલકત્તાને નગર જ બધ કહે છે.
 અનતાન—પાચનગદિન માટે અકસીર છે.
 અનતાન—ગદિન માટે એના બેવી એક પણ
 ચીજ નથી.

આપણા વખતે ગોંડો ફરતાઓએ અનતાનનો તરત જ ઉપ
 યોગ કર્યો.

દરિયાની સુસાદરી કંઈનારે દરેક માણસે ત કુદરતી મારે
 અનતાન પાને ગળે છે.

અનતાન—પાનરોએ અને લાપણ કરતાઓ પોતાના હાને માટે
 અનતાનને જાહેર્યો કરે છે.

અનતાનની જાહેર્યોએ ગોળાઓ પોતામાં પાનને અનજ
 સ્વાદ આવે છે તે જોમાથી કુરુષ ફરે છે. માટે અનતાન વાપરવાની
 ખાસ બલામણુ કરગમ આવે છે.

અનતાનનું એક પરીક આંતે જ ખરીદા.

જોઈએ પરીકે જોણ ફેલી હતી તાથે ૩, ૫

અનતાન પરીકે દીનની હતો ભાથે ૦-૪-૦

જોઈએ પરીકે ૦-૨-૦

જોઈએ પરીકે—અનતાન એજની,

(૭ આંડ રાખ)

જુમાનગરુદ સુખર.

રેક આખડતાર વેવારીઓ અનતાન વચે છે.

૧૬

આપણા જોઈએ સમાવેશની તોપડી એક

સો વરસનું પ્રાચીન આતુ

લુના

ગોપાલદાસ ગ્રંથીવાલા

અને

મી. હિંદોલા

મુબાઈ

આપા પ્રેશવા અને ૨૫-૬ ધીની હિંદો મી. હિંદોલા અને

એક ફેરો મારનાની બાયામળ વરવામા આવેછે.

બાયામની બારી

પીઆની બારી

માવાના પેશ

મારાના પુરુષ

કાપરા પાક

બાસુરી

પાંખ

મગન વગેરે

પણી જાળની

સુતરેની

દબવા

વેનાંવા ગ્રામ

એરેજ પીગેરે

સુખ દબવા

દરેક જાળના

બધરપીના માફ

જુનીના લાફ

જરેની મેગર

૧ ની મી. હિંદોલા—મગન પારી

૨ ની મી. હિંદોલા, "Burlce Shop"

સી. પી. ટેન્ક ટેલીફોન નં. ૧૧૦૭

[જાહેરખબર મારે આ પાત્ર આપનાર છે.]

[જાહેરખબરે મારે ઉત્સાહી ને અનુભવી કેનવામરે જોડેજોડીએ.]

એક અવકાશે વખણાયલાં પુસ્તકો.!!

જરૂર જ વાંચો

ગુજરાતી પુસ્તકાલયોમા સંગ્રહવા યોગ્ય પુસ્તકો:

કપડાંની પાટી ગાઇ-ડીંગમ્મા

લેખકોની પ્રતિભા સાથે

૧. શુભામગિરીના ગજબ સચિત્ર વાર્તા આ સૌ વિમળા સેતુવાળાં

કૃત

રૂ ૨-૦

૨. લલિતના કાવ્યો રા લલિતના કા વોના સમ્રાટ

રૂ ૧-૦

૩. મારી પીસ વાર્તાઓ સચિત્ર વાર્તા સંગ્રહ રા કેશવપ્રસાદ

જો દેસાઈ, બી એ, એલએન બી કૃત

રૂ ૨-૦

૪. સાક્ષરજીવન રા ગોવર્ધનરામ ત્રિપાઠી કૃત

રૂ ૨-૦

૫. ઉપાકાન્ત સચિત્ર વાર્તા રા ભોળી-નગર દીવેદિઆ બી એ કૃત

રૂ ૨-૦

૬. કમલાના પત્રો રા શિવના ઉત્તમરામ માસિક કૃત

રૂ ૨-૦

૭. અરવિન્દ ઘોષણું સંસ્કૃત રા મોતીલાલ બેદાવાલ મહેતા કૃત

રૂ ૨-૦

૮. હું, સરલા ને મિત્રમવ ચ ધનસુખતાલ કૃ મહેતા કૃત

રૂ ૨-૦

રૂ ૧૫-૮

નોંધ સમાલોચકતા જે શાહકોએ ૧૯૨૨ ને ૧૯૨૩ નાં લેનાજમ
લયી હશે તેમને આ આખો સેક ૨. ૧૪ ની કિંમતે આપનાંમા
આનને પોસ્ટેજ તથા વી. પી. ખર્ચ વધારેનું.

લખો— રમણીયરામ ગોવર્ધનરામ ત્રિપાઠી,

મોરારજી બિલીઆ નં. ૨, ગિરમામ, મુંબઈ.

ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદ એ થાણ
અમદાવાદ - ૬